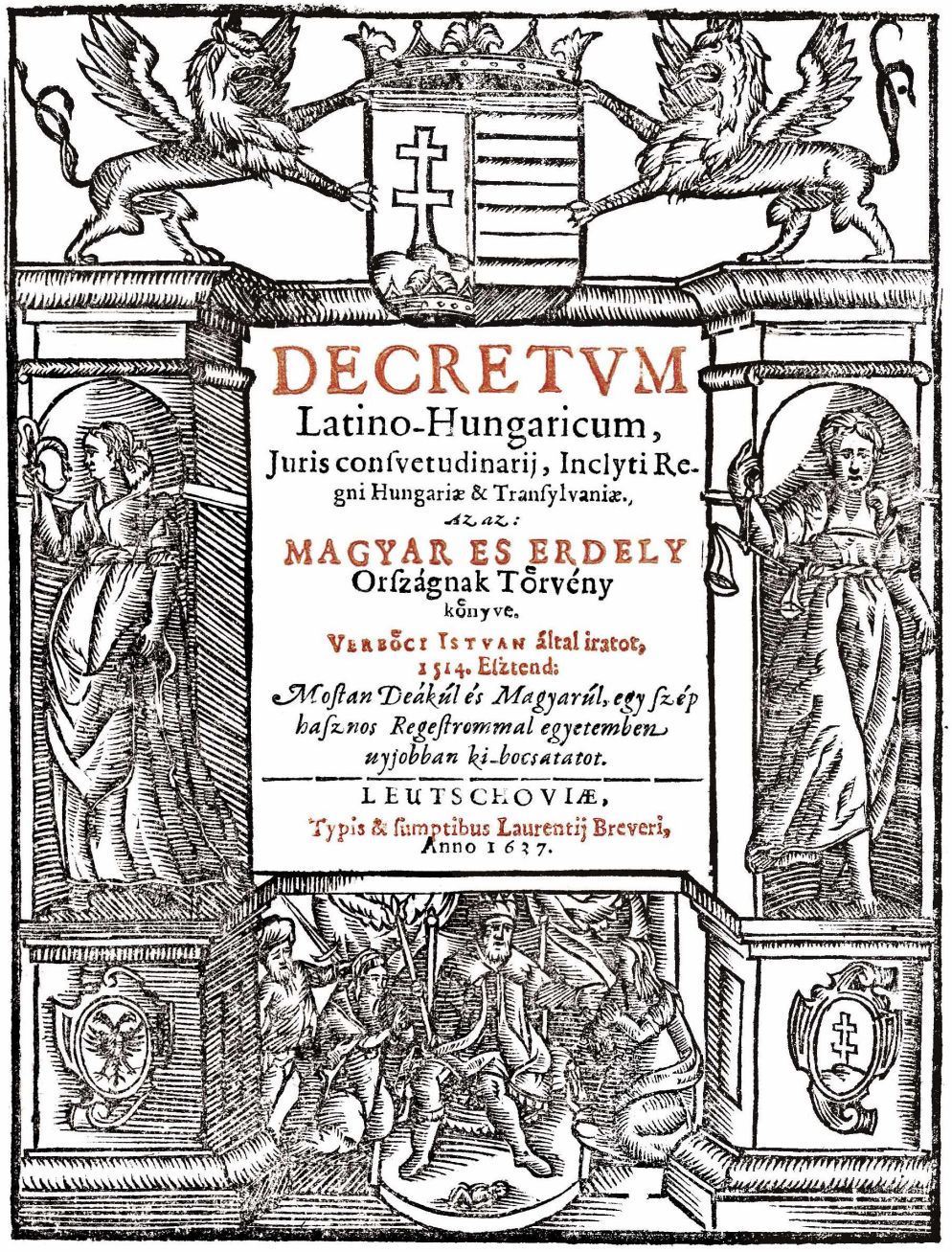

DECRETVM

Latino-Hungaricum,

Juris conſvetudinarij, Inclyti Regni Hungariæ & Tranſylvaniæ,

Az az:

MAGYAR ES ERDELY Országnak Törvény könyve,

VERBŐCI ISTVAN által iratot,
1514. Eſztend:

Moſtan Deákúl és Magyarúl, egy ſzép haſznos Regeſtrommal egyetemben, nyjobban ki-bocsatatot.

LEUTSCHOVIÆ,
Typis & ſumptibus Laurentij Breveri,
Anno 1637.

M.N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
D. Kyomi. Növedéknapló
1899 év 215. sz.

MAGISTER STEPHANVS DE WERBŐTZ, PERSONALIS PRÆſentiæ Regiæ Majeſtatis Locum-tenens, Lectoribus ſalutem.

CUM Sereniſſimus, idemq; Clementiſſimus, Dominus WLADISLAUS, Hungariæ & Bohemiæ &c. Rex, ſuperioribus annis tum ſua ſponte permotus, tum frequentibus uniuscujuſq; ordinis ſubditorum ſuorum precibus exoratus, eas leges, eaſq; conſvetudines, quibus à longa jam temporum ſerie, res Judiciaria, hoc in Regno, tot inter bellorum, ac ſeditionum æſtus, utcunq; firmiſſime ſtetit, ad Juris ſcripti normam, ac rationem revocare decreviſſet. Cæteros inter, qui Majeſtati ſuæ, & fide & obſervantia erant addicti, me ultro deligendum duxit, qui id numeris explerem, ut tot disjecta ac divulſa Municipalium hujus Regni Hungariæ conſuetudinum, & conſtitutionum membra, in unum velut corpus coacta, & ſcripturæ adminiculo illuſtrata, in omnem poſteritatem propagarentur. Hanc verò ipſe provinciam, licet meæ imbecillitatis conſcius, non tàm virium fiducia, quàm obſequendi neceſſitate ſuſcepi, & quoad ſuppetebat facultas, pro ingenioli tenuitate, longis diuturniſq; laboribus ad calcem uſq; perduxi, Cùm interim reliqui Prothonotarij, mihi per id temporis collegæ Judiciarij, inſuper jurati aſſeſſores, ſedis Judiciariæ Regiæ, & pleriq; alij, tam in divino, quam humano jure diu multumque verſati, ad hæc omnia diſcutienda, recenſenda, & ad amuſſim trutinanda fuerant adhi-

adhibiti. Quibus ex ſententia peractis, in publica demum, ac generali dieta, & conventu dominorum Prælatorum, ac Baronum, Nobiliumq́; & Procerum Regni hujus univerſorum, ANNO ſalutis humanæ, quarto & decimo ſupra milleſimum quingenteſimum, ruſticana ſeditione, quæ paulò ante irrepſerat exciſa & ſublata, ad diem, divo Lucæ Evangeliſtæ dicatam, celebrato, idem Princeps omnium cum flagitatione ac plauſu, hoc domeſtici juris compendium, ſuo ductu atq́; auſpiciis lucubratum, conceptis verbis, ac viva voce comprobavit. Et regio Imperio, regiæq́; authoritatis plenitudine roboratum, irrevocabili ſanctione firmavit. Pollicitus inſuper idipſum opus, membranis conſcriptum, ſeſe regionatim, per univerſam Hungariam muneris loco tranſmiſſurum. Sed cum prolixioris eſſet negotij, tam ingentem legum acervum, in quinquaginta, & plura exemplaria transfundi. Tot enim & plures ſunt diſtrictus, ac regiones (eas noſtri, comitatus appellant) quas hujus muneris ſeorſum, ac ſeparatim, participes eſſe oportuit. Rex interim, ipſe, ad conventus Poſonij, Viennæq́; indictos, rebus regnorum ſuorum exigentibus, conceſſit. Ubi publicis, privatiſq́;, cum excellentiſſimis Principibus MAXIMILIANO, Romanorum electo Cæſare, ſemper auguſto, ac SIGISMUNDO Poloniæ Rege, fratre ſuo Germano, negotiis pertractandis toto Vere, ac majore æſtatis parte tranſacta, ad regnum tandem regreſſus, in ea licet ſtabili, fixaq́, hæreret ſententia, ut ipſa municipalia Regni ſui jura, primo quoq́; tempore in lucem æderentur: Aliis tamen ſuper aliis ingruentibus rebus, inter ejuſcemodi moras, divino nutu, fatali vitæ perfunctus ſpatio, ad cœleſtem patriam commigravit. Sed ne hoc opus, tanto ſtudio, tantiſq́; vigiliis elaboratum, ac firmiſſimo Regiæ poteſtatis robore (dempta duntaxat ſigilli appenſione) munitum, & confirmatum, in obſcuro deliteſceret, & paulatim obliterata rerum memoria in nihilum redigeretur, quo nihil huic quidem Regno deterius, nihilq́; pernicioſius, in cauſis præſertim diſcernen-

De quibus in fine operis vide.

nendis, juſtitiaq; miniſtranda fieri, aut excogitari poſſet, has eaſdem conſvetudines, & leges municipales, nullo penitus ſenſu, ordineq; immutato, ſub ea qua prius formula, atque contextu æditæ fuerant, in publicum ædendas. Utq; id latius, pluribuſq; pateret, * Calcographorum induſtria excudendas curavi.

* Calcographorum vel Typographorum induſtria:

Mely ugyan ezen Decretumot moſt-is ki attunk, Deakul és Magyarul. Az Magyarnak forditaſaban, munkalkodvan, illyen hazája ſzeretô Ferfiak, ugy-mint, 1565. Eſztendôben, Veres Balas, Bihar Vármegyenek iro Deakja, és Varadi fô Biró léven. Jſmeg, 1571 Eſztendôben, Coloſvarot lako, ôregh Helthai Gaſpar, az Könyvnyomtato. Jſmeg, 1589. Eſztend. Laſskai Janos, Erdélyben, akkori Fejervári Captalan. Moſtan penig 1611. Eſztendôben.

Az FELSEGES BATHORI GABORNAK, Iſtennek kegyelmeſſegéből, Erdély Orſzágának, és Havas-alföldének Fejedelmének: Magyar Orſzágnak réſzeinek Urának, és az Zekelyeknek Jſpánnyának, az mi Kegyelmes Urunknak és Fejedelmünknek Fejedelemſegének idejeben.

Az Nagyságos és Tekéntetes Urnak, Zeredahelyi JMREFI JANOSNAK, azon Erdély Orſzág Fejedelmének, fôbik Tanátsának, ſegitſegével: Es az Coloſvárat lako Nemes és bôcsûletes Gellyen Jmre fô Biroságában, és attyafiui ſzeretetiből való taplálásából, Helthai Gaſpar, az Coloſvári Könvnyomtato, és az Város hites Notariuſa munkája által, Deákúl és Magyarúl, uyjobban ki-adatot, az Tekéntetes Vitézlô Nemes Magyar Nemzethöz való ſzeretetiből. Ugyan azon Helthai Gáſpar, és Debreczenben lako Könyvnyomtato Lipſiai Pál által, ki-is nyomtattattot.

Ezt-it azért akarók meg-jelenteni, hogy ſenkinek igaz munkájával találtt jó hiret nevet, ſe el-ne titkolnók, ſe ollyanoknak ne tulaydonitanók, kik ebben nem faratták.

Opto autem, ut quiſquis has meas lucubrationes in manus ſumpſerit, æquus ſit in me Judex, boniq; conſulat. Nam licet quantum mediocritate valui, ſummum in his quærendis, atq; explicandis ſtudium adhibuerim, quia tamen doctrina me quam exigua, ſermoneq; haud ſatis perpolito eſſe profiteor, tantum abeſt, ut ſi quid in meis ſcriptis vel erratum quiſpiam emẽdaverit, vel prætermiſſum adjecerit, ut aut ſuccenſeam, aut indigner, ut eo etiam nomine ſim illi (quiſquis tandem is fuerit) cumulatiſſimas gratias habiturus. Quoniam errare ſæpius, ac falli proprium eſt hominis, & minus mirum eſt, memoriam aliquarum rerum excidere, quam omnium conſtare.

VALETE.

APPRO.

APPROBATIO ET OCCASIO Conſtitutionum.

Vladiſlaus Dei gratia Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæq; Rex: Ac Sileſiæ & Lucemburgenſis Dux: Nec non Moraviæ & Luſatiæ Marchio, Ad perpetuam rei memoriam. Cum ſupremus omnium rerum opifex, ab ipſo primordio rationalis creaturæ conditæ ac procreatæ, eam in genere humano varietatem, atq; id diſcrimen eſſe voluerit, ut pars hominum ſubeſſe, pars præeſſe: alij imperare alij parere deberent: Alios quidem Reges & Principes, qui cæteris æquo jure imperarent: Alios ſubditos, qui illorum juſſa & imperia capeſſerent, eſſe ſtatuit, atq; in hunc duplicem ordinem totum genus humanum ſapientiſſimè eſt partitus: Reges porrò ipſos duabus potiſſimum artibus inſtructos, atq; ornatos eſſe voluit: Legibus, & armis, ut armis quidem hoſtes propulſati, procul à finibus arcerentur. Leges autem, regnicolas, civesq; domi in officio continerent, & ſummos cum infimis ac mediocribus: opulentos ac potentiores, cum egentioribus infirmioribusq;, æquo jure vivere cogerent. Hæ etenim duæ res tantopere ſunt unicuiq; Principi neceſſariæ, ut his ſublatis, nihil firmum, nihil ſtabile, nihil inter homines concors & pacatum eſſe queat: adeò verò ſibi invicem cohærentes, ſimulq; firmiſſimis vinculis indiſſolubilibus cathenis connexæ, ut ſæparari ac disjungi nequaquam poſſint. Quis enim ignorat, neq; arma tunc foris quicquam prodeſſe, cum domi plus improbi atq; injuſti, quam boni cives valeant, & fruſtra judicia ac leges implorari, cum aures regnicolarum civiumq; terror hoſtilis circumſonat? Nos itaq; qui nutu ac providentia divina, ad hoc ſublime ſolium evecti, & tot terris, tot populis, tot deniq; potentiſſimis ac ferociſſimis nationibus, atq; imperiis ſumus præpoſiti, ſemper ab initio principatus noſtri, omnes noſtras curas, cogitationes, labores, conatus, omnia ſtudia & conſilia noſtra eò direximus & contulimus, ut his duabus artibus ſubditos noſtros in pace, & tranquillitate contineremus. Nam & armis (quod per nos fieri potuit) tutos eos ab hoſte præſtitimus, & in juſtitia adminiſtranda nihil à nobis prætermiſſum eſt, quod

à juſto

à juſto & diligentiſſimo Principe præſtari debuerit. Et poſt quam hujus Inclyti Regni Hungariæ ſceptrum, atq; imperium, benignitate Dei adepti ſumus, & ſacro ejus diademate redimiti: poſt belli ſtudia, poſt Regnum ipſum tàm metu hoſtili, quam ſeditionibus domeſticis liberatum, prima nobis ac præcipua cura fuit, Regnum ipſum & ſubditos noſtros pace etiam domeſtica, & legibus, firmius & ſtabilius reddendum. Itaq; & eo ipſo tempore, & poſtea non ſemel varias conſtitutiones & ſtatuta, partim ſponte noſtra propria, partim præcibus & ſupplicatione fidelium noſtrorum, dominorum Prælatorum & Baronum, cæterorumq; Procerum & Nobilium edidimus, ſaluti ac quieti, libertatiq; ipſius Regni noſtri, hoc pacto accuratiſſimè conſulentes: Licet & antea non defuerint quædam jura Regni, quæ quia nulla ſcriptura continebantur, conſuetudines potius appellari poterant. Verùm quia & ex hujuſmodi conſtitutionum à nobis editarum, & illorum Regni jurium diverſa interpretatione, magna plerumq; oriebantur incommoda, aliis alio, prout cuiq; libitum erat ſenſum & interpretationem earum trahentibus. Et quibuſdam in judicando, vel judicio poſtulando, Regni conſvetudinem, aliis conſtitutionum formulam ſequentibus, atq; allegantibus, ita ut non inter eos ſolùm, quorum cauſa ageretur, ſed inter ipſos etiam judices, ac jurium Regni conſultiſſimos & peritiſſimos, magna interdum, ſuper hujuſmodi legum, conſvetudinum & conſtitutionum interpretatione, contentio oriretur, ut quandoq; hi, qui plus viribus, & potentia, quam legibus, & juſtitia fiderent, tribunal judicum magno aſſeclarum agmine aggreſſi, quod ratione & legibus nequirent, clamore & multitudine obtinere contenderent, & qui jure inferiores eſſent, ſuperiores tamen eſſe, & vincere, non jure, ſed tumultu ac multitudine niterentur. Neq; verò judicum, & magiſtrorum Prothonotariorum, jura Regni allegantium authoritas apud illos valebat. Cum enim jura ipſa, nulla ſcripturæ firmitate fulcirentur, quicquid legum, vel conſvetudinum in media proferebatur, id illi vel in contrariam ſententiam trahentes, vel aliter ab aliis judicibus, & in aliis judiciis tractatum, atq; intellectum aſſerentes, omnes judicandi rationes turpiſſimè confundebant. Ita frequenter contingebat, ut in qua cauſa quiſpiam antea victoria potitus eſſet, in eadem,

vel

vel ſimili, alter ſuccumberet & ſuperaretur. Cum autem his, & ejus generis erroribus, plena ac referta eſſent omnia, & ex hujuſmodi conſtitutionum, & Regni conſvetudinum, tam varia ac multiplici interpretatione, tam lata calumniatoribus via pateret, animiq; tam judicantium, quam eorum, de quorum cauſis agerent, in tantis tenebris verſarentur; Nos, quibus nihil prius antiquiuſq; eſt, quàm ſubditos noſtros in omni pace, & tranquillitate conſervare, excitati etiam precibus, & continuis querelis prædictorum fidelium noſtrorum, fideli noſtro Egregio Magiſtro Stephano de Werbôcz, Judicis curiæ noſtræ Prothonotario, curam omnium ipſius regni noſtri jurium, legum & conſuetudinum, conſtitutionumq; receptarum atq; approbatarum, earum videlicet, quæ in ipſo Regno noſtro, & præſertim in aula noſtra Regia judicandis & decidendis cauſis, ac ſententiis ferendis, ſequi ac obſervari conſveviſſent, in unum colligendi, atq; in titulos (ut fit) & capita diſtinguendi, ut ea poſtea nobis oblata, ac per cæteros Magiſtros Prothonotarios, & ſedis noſtræ judiciariæ juratos coaſſeſſores reviſa, diſcuſſa, ac diligenter trutinata, in unum volumen redigerentur. Ut jam gens etiam noſtra Hungarica (ſicut aliæ omnes ferè nationes & provinciæ) benè & ſapienter inſtitutæ, in judiciis decernendis & juſtitiæ adminiſtratione, non ſola conſvetudine, quæ plerumq; mutari, & labilis eſſe ſolet, ſed jure ſcripto, & fidiſſimis literarum monumentis illuſtrato, niteretur. Demum nobis in præſenti conventu, & congregatione generali eorundem univerſorum Prælatorum & Baronum, & Regni hujus Nobilium, quam eiſdem certis & arduis de cauſis, ad feſtum beati Lucæ Evangeliſtæ, proximè præteritum, indixeramus, conſtitutis, ijdem prælati, & Barones, ac Nobiles univerſi, noſtrum accedentes in conſpectum, quendam libellum, gentilia, municipialiaq; jura ac leges, & conſvetudines eorum vetuſtas & receptas continentem, noſtro juſſu à præfato Magiſtro Stephano collectum, & conſcriptum, nobis obtulerunt, ſupplicantes, ut, quia ipſi cum libellum in cunctis ſuis clauſulis, articulis, & capitulis, per venerabilem Paulum de Warda, Præpoſitum ſancti Sigiſmundi, proventuum noſtrorum Regalium adminiſtratorem ac Magnificum Benedictum de Batthyan, hujus caſtri noſtri Budenſis caſtellanum, nec non egregios

Magiſtros, Joannem de Ellyevölgy Palatinalem, ac Albertum de Bellyen, & Paulum de Bolyár, perſonalis præſentiæ noſtræ Prothonotarios: Item Stephanum Keſſerû de Gibarth, Regni hujus noſtri Hungariæ Vicepalatinum, Georgium de Mekcze Secretarium noſtrum, Michaëlem de Zob, ac Paulum de Dombo, juratos aſſeſſores dictæ ſedis noſtræ judiciariæ, & Stephanum Henczelffi de Petrôtz, Directorem cauſarum noſtrarum Regalium, perlegi, revideri, diſcuti & examinari faciendo, ſuper eorum legibus & approbatis conſvetudinibus, recto ordine & debito modo conſcriptum eſſe agnoviſſent: Propterea ipſum libellum, & omnia in eo contenta, quoad omnes clauſulas, ſenſus, capita, & articulos, in formam noſtri Privilegij redigi faciẽdo, admittere & approbare, eiſdemq́, & eorum hæredibus, ac poſteritatibus, pro perpetuis legibus, & conſvetudinibus valiturum, authoritate noſtra Regia, & de Regiæ noſtræ poteſtatis plenitudine, roborare, & confirmare dignaremur.

Cujus quidem libelli tenor ſequitur in hæc verba.

INDEX TITULORUM LATINO-HUNGARI-cus in Tripartitum Opus Juris Conſvetudinarii inclyti Regni Hungariæ.

ARgumentum PROLOGI.
De juſtitia quid ſit definitivè, & de ejus diviſione. *Titulus I.*
De jure & diviſione juris. *II.*
Quomodo differant jus naturale, jus gentium & jus civile. *III.*
De jure militari & Jurisprudentia. *IV.*
Differentia eſt inter juſtitiam, jus & juris-prudentiam. *V.*
De definitionibus legis & conditionibus. *VI.*
Quare factæ ſunt leges, & de quadruplici officio legis. *VII.*
De ſtatuto, & municipali jure. *VIII.*
Utrum valeat ſtatutum contra jus Canonicum vel naturale, vel divinum. *IX.*
Quid ſit conſvetudo, & quæ ſunt neceſſaria ad conſvetudinem firmandam. *X.*
Quomodo differat lex à conſvetudine, & de triplici virtute conſvetudinis. *XI.*
De lege & ſtatuto, ac conſvetudine contraria quid ſit ſentiendum. *XII.*
Quid ſit judex, quid judicium, quid Cauſa, quid actor & reus. *XIII.*
Quot requirantur ad judicium ut ſit actus juſtitiæ, & de jurisditione, officioq; & cõditionibus boni judicis. *XIV.*
Utrum judex ſecundum allegata & probata vel ſecundum conſcientiam judicare teneatur. *XV.*
De duplici conſcientia Judicis, videlicet rei & dicti. *XVI.*

AZ elõl járó beſzédnek Sommáia.
Az Igaſſagról, hogy mi legyen nyilvanſággal, és az õ agairól. Tit: I.
Az Igaz mi lgyen és annak agairól. II.
Micsoda kũlõmbſęg legyen az Terméſzet tõrvénye, Nemzetek tõrvénye, és az Polgari tõrvény kõzõt, III.
Az vitezlõ igaſságról, és à tõrv: tud. IV.
Kõlõmbſęg vagyon az Igaſság, az Igaz, és az tõrvény tudás kõzõt, V.
Mi legyen az tõrvény, és az tõrvény tulaydonſágiról. VI.
Miért ſzerzették legyen az tõrvént, és az tõrvénnek négyfęle tiſztiről. VII.
Az végezéſről és ſaját irot tõrvénről VIII.
Az végezéſnek ſeheté ereje az Romai Egyházi rendeléſe, vagy az terméſzet, avagy az Iſten tõrvénye ellen. IX.
Mi legyen az ſzokás, és hány dolog ſzũkſęges az ſzokáſnak megerõſiteſere. X.
Mit kũlõmbõzzõn az tõrvény az ſzokáſtol, és à ſzokáſnak háromfęle erejéről. XI.
Az tõrvényről végezeſről, és yele ellenkezõ ſzokáſrol mit kellyen értenũnk, XII.
Mi legyen à Biro, az tõrvénytétel, az põr, az felpõres, és az alpõres. XIII.
Hány dolog által lehet meg hogy az tõrvény látás az igaſságnak véghez vitelének mõdaſſęk, &c. XIV.
Az Biro az põres beſzédére és bizoynságára tartoziké tõrvényt ſzolgáltatni avagy az maga lelki iſméreti ſzerént. XV.
Az Bironak kétfęle lelki iſméretiről, tudnillik à mint à dolgok ſzé-látomáſt tudgya és à mint à põr: ſnek eleibe adg: XVI.

INDEX TITULORUM
Primæ Partis.

Titulus I. De Tripartita diviſione jurium & conſvetudinum incliti Regni Hungariæ, in generali. pag: 1.

II. De Prima parte jurium & conſvetudinum Regni in ſpeciali, & primò, quòd tam perſonæ ſpirituales, quàm ſeculares una & eadem libertate utantur. pag: 3.

III. De exordio noſtræ Nobilitatis, & quomodo regimen in Principem noſtrum tranſlatum ſit. pag: 5.

IV. Quòd vera Nobilitas per exercitia militaria & cæteras virtutes acquiratur, ac poſſeſſionaria donatione roboretur. pag: 8.

V. Quòd quilibet de bonis proprij per eum conquiſitis, liberè diſponere poſſit. pag: 9.

VI Quòd Nobiles etiam abſq; poſſeſſionaria donatione creantur, quodq; ad Nobilitatem comprobandam inſignia nobilitaria non ſunt in judicio neceſſaria. pag: 11.

VII. Quòd ex Nobili Patre, & ignobili Matre, generati, veri Nobiles cenſeantur, ſed non è converſo. pag: 13.

VIII. Quòd etiam per adoptionem Nobiles fiant & creentur. pag: 14.

IX. De quatuor privilegiatis & præcipuis Nobilium libertatibus. ibidem.

X. Quòd

1. Tit: Az Tekint: és Nemes Magyar Orſzágnak tőrvényének és ſzokáſinak ſuma-ſzerint három réſzre való oſztásáról. pag: 1.
2. Az Orſzág tőrvényének és ſzokásának kiváltképpen való első réſzéről, tudnia illik, az ſzemelyekről, és leg előſzőr, hogy mind az Egyházi ſzemélyeknek mind penig à kűlső Uraknak egyenlő ſzabadságok és Nemeſſęgek vagyon. pag: 3.
3. Az mi Nemeſſęgűnknek eredetiről, és az birodalom az mi Fejedelműnkre miképpen ſzállot. pag. 5.
4. Az igaz Nemeſſęget vitézlő dolgokkal, és egyéb joságokkal ſzerezhetik meg, és jóſzagnak adaſsával kel meg-erősſitenie. pag: 8.
5. Hogy minden az ő ſaját ſzólgalattyával kereſet joſzággal ſzabad akarattya ſzerint élhet és añakadhattya à kinek akarja. p. 9
6. Hogy az Fejedelem Nemeſſęget adhat és Nemeſſę tehet à kit akar, jóſzag adás nélkűl-is, és hogy az Nemeſſęgnek meg-bizonyitására az tőrvényben nem ſzűkſęg az Nemeſſęgnek Czimere. pag: 11.
7. Hogy az Nemes Atyáról és nemtelen Annyától valók, igaz Nemeſſeknek tartatnak, de nem viſzontag. pag: 13.
8. Fogadot fiak-is igaz Nemeſſekké léſznek, és Nemeſſę tétetnek. pag: 14.
9. Az Nemeſſęgnek fő és kiváltképpen való négy ſzabadságáról. ibid:

10. Hogy

X. Quod Princeps noſter cunctorum Dominorum, Baronum, ac Nobilium Regni, verus & legitimus ſucceſſor ſit. *pag: 17,*

XI. Quòd Papa in collationibus beneficiorum eccleſiaſticorum in hoc regno nullam jurisditionem retinuit, præter confirmationis authoritatem. *pag: 19.*

XII. Quòd omnes Domini Prælati, & perſonæ Eccleſiaſticæ, Regi noſtro ad fidelitatis homagium præſtandum obligentur. Et quòd ratione bonorum temporalium coram judicibus ſecularibus juri ſtare teneantur. *pag: 24.*

XIII. De donationibus Regiis, & earum ſpeciebus in generali. *pag: 25.*

XIV. De caſibus notam infidelitatis afferentibus. *pag: 28.*

XV. Quòd bona latronum, furum & homicidarum Donationi Regiæ non ſubjaceant. *pag: 32.*

XVI. Quòd differentia ſit inter notam infidelitatis, & ſententiam capitalem dupliciter. *pag: 33.*

XVII. Qui ſint & intelligantur hæredes & poſteritates, & qualia bona ſola maſculinum, qualiave utrumq; ſexum concernantur. *pag: 37.*

XVIII. Quare jura poſſeſſionaria ſervitiis acquiſita, jus fœmineum non ſequãtur. *pag: 40.*

XIX Econtra cur jura poſſeſſionaria pecuniis empta, jus fœmineum æquè ac maſculinum concernant. *pag: 41.*

XX. Utrum bona nota infidelitatis condemnati, utrunq; ſexum concernentia, poſt factam gratiam iterum utriq; ſexui deſerviant. *pag. 43.*

10. Hogy az mi Királyunk és Fejedelmünk, minden rendbéli Uraknak és ez Országbéli Nemeſſeknek, igaz és törvény-ſzerint való örökkeſſe legyen. pag: 17.

11 Hogy az Papának ez Országban Papiſtáſzteknek el-adásához ſemmi közi nincsen, hanem csak jovallya és confirmallya. pag: 19.

12. Hogy minden Pap Urak és Egyházjak, mindennek felette köteleſſek Királyunkhoz hűſéggel lenni. Es hogy az joſzágok és örökſégek felől tartoznak az külső Birák előt törvényt állani. pag: 24.

13. Az Király adományáról, és annak módgyáról ſumma-ſzerint. pag: 25.

14 Az eſſetek, mellyek Hitetlenſégnek notáját hozzák. pag: 28.

15. Hogy az latróknak, lopóknak és gyilkoſoknak jóſzágat Király el nem adhattya. pag: 32.

16. Hogy kétféle külömbſég vagyon, az hitetlenſég notája, es főben járo ſententia közöt. pag. 33.

17. Kik legyenek és kiket mondgyunk örökkőſſeknek és maradékoknak, és minémű jóſzág ſzállyon csak firfiu ágra és minémű illeſſe mind az két ágat? pag: 37.

18. Az ſzólgálattal nyert joſzág, mi okonnem illet leány ágat. pag: 40.

19 Viſzontag, az pénzen vöt jóſzág, miért illet mind leány, mind fiu agát. pag: 41.

20 Az hitetlenſégnek notájában eſet embernek, ha Király meg-kegyelmez, mind az két ágra való jóſzága az után-is mind az két ágra ſzólgálé. pag: 43.

XXI. An bona tum pro ſervitiis, tum pecuniis ſimul collata, utrumq; ſexum ſequantur. *pag: 44.*

XXII. De clauſula donationis, per defectũ ſeminis, quid per ſemen intelligatur. *pag: 46.*

XXIII. Quanto tempore jus Regium duret & præſcribatur. *pag: 48.*

XXIV. Quid ſit jus Regium definitivè, & quid jus poſſeſſionarium. *pag: 49.*

XXV. Quòd impetratores bonorum injuſtè nomine juris Regij in æſtimatione eorundem bonorum perennali, condemnentur. *pag: 53.*

XXVI. Quòd impetratores bonorum, per defectum ſeminis quorumpiam, in nullo onere convincantur. *pag: 55.*

XXVII. Quòd bona in lite exiſtentia, per defectũ ſeminis impetrari non poſſint. 57

XXVIII. Quòd bona donatione Regia acquiſita ſi etiam pecuniarum ſumma contradictoribus ſolvatur, jus fœmineum non concernunt. *pag. 60.*

XXIX. Quomodo cum donatione Regia, per defectum ſeminis procedendum ſit. *p: 61*

XXX. Declaratio Articuli decreti ſuper bonis per defectum ſeminis impetratorum editi. *pag: 65.*

XXXI. De eo, qui cum jure Regio in cauſam cujuſpiam ſe immittit. *pag: 68.*

XXXII. Quòd univerſæ donationes Regiæ, infra anni unius revolutionem, ſtatutione elgitima, firmari debeant. *pag: 69.*

XXXIII. De literis ſtatutoriis, Reambulatoriis, Admonitoriis, & brevibus Evocatoribus, quod diebus durent ad exequẽdum. *pag: 70.*

21. Az mely joſzágot valakinek ſzólgálátért és pénzért is adnak, mind az két ágat illetié avagy nem. pag: 44.

22. Az Király adomanyában mikoron az levélben, az magva-ſzakadáſról ſzólnak, mit kellyen érteni az magon. pag: 46.

23. Az Király igaſsága hány eſztendeig tart, és mikor telik ki ideje. pag: 48.

24. Mi legyen valóban az Király igaſsága, és az jóſzág. pag: 49.

25. Hogy az ki Király igaſságával valaki joſzágát méltatlan megkéri, azon joſzágnak örök bõcsũen marad. pag: 53.

26. Hogy az kik magva-ſzakattúl kérik-meg valaki joſzágat, azok ſemmi birságon nem maradnak. pag: 55.

27. Hogy az mely joſzág põrben vagyon, azt magva-ſzakattól meg nem kérhetik. p. 57.

28. Hogy az Királytól adatot joſzág, leány ágat nem illet, meg ha az leányzónak ellene mondását pénzel le-ſzállitanák-is. pag: 60.

29. Miképpen kel el-foglalni, az magva-ſzakattól meg-kért joſzágot. pag: 61.

30 Ezen magva-ſzakat joſzágról való Articuluſnak világos bértelme. pag: 65.

31. Az ki Király igaſságával ál bé valaki põriben. pag: 68.

32. Hogy Királynák mindenfęle adományit, tõrvény-ſzerint való iktatáſſal, egy eſztendõnek forgáſa alat, meg-kellyen erõſiteni. pag: 69.

33. Az iktató határ járó, intõ, avagy kináló, és rõvid hivatal leveleknek, hány napig tarcson érejek, az elég-tételre. pag: 70.

34. Az

XXXIV. Quid litera ſtatutoria donationum cum declaratione, & quid ſine declaratione valeant. pag: 71.

XXXV. De literis conſenſualibus Regiis, abſq; faſsionis verbali tenore confectis. pag. 73.

XXXVI. De nova donatione Regia in generali, & unde ortum habeat. pag: 73.

XXXVII. Quid ſit nova donatio deſcriptivè, & quod dupliciter illa poteſt attendi. pag: 75.

XXXVIII. Unde proveniat proditio fraterni ſangvinis. pag: 81.

XXXIX. Quid ſit proditio fraterni ſangvinis definitivè, & de pœna ejuſdem. pag: 82.

XL. De diviſionibus bonorum paternorum, & avitorum inter fratres fiendas. pag: 84.

XLI. Quid ſi domus paterna lapidea, vel magnis ſumptibus conſtructa fuerit. pag: 86.

XLII. Quòd literalia inſtrumenta frater natu major conſervare debeat. pag: 87.

XLIII. De diviſionibus bonorum per fratres acquiſitorum, & de clauſula donationis. Per eum. pag: 89.

XLIV. Quòd fratrum quiſpiam bona per ſe inventa, proſe reſervare voluerit. pag. 92.

XLV. Quòd diviſio bonorum inter fratres carnales, non proceſſu litis fieri debeat. ibidem.

34. Az Donatiokról való iktató levelek mit haſznállyanak, mikor azokat meg-magyarázzák, avagy nem magyarázzák, miért atták legyen az joſzágot. pag: 71.

35. Az Király conſenſuſáról és engedelméről való levél felől, kiben az valláſt igiről igire bé nem irták vólna. pag: 73.

36. Az Király tudományáról ſumma-ſzerint. és honnan legyen eredeti. pag, 73.

37 Mi legyen az nova Donatio, ugy-mint az uy adomány, és hogy két-képpen érthetni. pag: 75.

38. Honnét legyen az attya-fiui vér árulás. pag: 81.

39. Mi legyen az attya-fiui vér árulas, és mi legyen bűntetéſe. pag. 82.

40. Az Attyai és ősſi joſzágot miképpen oſzſzak meg az Attya-fiak. pag: 84.

41. Mit kel cselekedni, ha az attyai ház kőből csinált léſzen, avagy ſok költſęggel épittetet. pag: 86.

42. Hogy azok leveleknek tartáſa, őregbik attya-fiát illeti. pag: 87.

43. Az attya-fiak kereſet joſzágának megoſztásáról, és az Király adományának imez Czikkellyéről: *Per eum &c.* pag: 89.

44. Ha az attya-fiak közzűl valamellyik, az joſzágot mellyet ő maga kereſet, magának akarja tartani, medgyen. pag: 92.

45. Hogy az egy teſt vér attya-fiak között az joſzág oſztáſnak nem hoſzſzu pőrrel kel meg-lennie. ibid.

XLVI. 46. Az

XLVI. Quando nova diviſio bonorum inter fratres condiviſionales admittatur, & quando non. *pag: 94.*

XLVII Quòd univerſa bona inter fratres diviſa, altero fratrum deficiente, in alterum devolvantur etiam matrimonio interveniente. *pag: 96.*

XLVIII. Utrum bona marito & uxori ſimul collata deficiente marito, in uxorem ipſam devolvantur, & è converſo. *pag: 98.*

XLIX. Utrum bona nota infidelitatis condemnati, in fratrem adoptivum, Regio conſenſu accedente, condeſcendunt. *pag: 100.*

L. Quid de ſucceſſione filiarum duorum fratrum in hærede ſeorſim præfectarum, ſit ſentiendum. *pag: 102.*

LI. De diviſione bonorum inter patres & filios eorum, & de paterna ſeu patria poteſtate. *pag: 103.*

LII. Caſus, in quibus pater poteſt filium ad bonorum diviſionem compellere. *107.*

LIII. De caſibus, in quibus è contrario filius cum patre diviſionem facere poteſt. *pag: 108.*

LIV. Adhuc de uno caſu diviſionis, & de bonis filium jure materno concernentibus. *pag: 110.*

LV. De filiis furioſis, & mente captis, quòd ſemper in patria poteſtate conſiſtant. *pag: 111.*

LVI. Quot modis ceſſet & tollatur paterna poteſtas. *pag: 112.*

LVII. Quòd quilibet Dominorum & Nobilium ſaver bonis ſuis propriis liberam [illegible] habeat facultatem. *pag: 114.*

LVIII.

46. Az oſztozó attya-fiak kőzőtt mikor kel meg-engedni az uy oſztozáſt, és mikor nem kel meg-engedni. pag: 94.

47. Hogy az attya fiak kőzőt meg-oſzlot joſzág, ha eggyiknek magva ſzakadna, az máſikra ſzál, ha kik házaſságra mentenek vólna-is kőzzűlők. pag: 96.

48. Ha az Urának feleſęgével eggyűt adgyák az joſzágot, és az Urának magva ſzakad, az joſzág az feleſęgére ſzállé, avagy viſzontag az feleſęgeről az Urára. pag: 98.

49. Hitetlenſęgben eſſet embernek joſzága, ſzálhaté az Király engedelméből fogadot fiura, avagy nem. pag: 100.

50. Mint ſzállyon az jóſzág két attyafiunak leányiról egy máſra, kiket kűlőn-kűlőn időben tőttek vólna firfiu ággá. pag: 102.

51. Az Attyak és az fiak kőzőtt való jóſzágh oſztáſról, és az attyának fiain való méltóságáról. pag: 103.

52. Micsoda okkal kénſzeritheti az attya az fiat, hogy véle meg-oſztozzék. pag: 107.

53. Viſzontag mi okkal kénſzeritheti az fiu az attyát, hogy véle meg-oſztozzék. pag: 108.

54. Az oſztáſnak męg-is egy fő okáról, és afęle jóſzágról, mely az fiui annya után illeti. pag: 110.

55. Hogy az balgatag és nem tiſzta eſzű fiak, mindękor az ő attyok birtokában vadnak. pag: 111.

56. Hány-képpen ſzabadullyon meg az fiu az attya hatalmából. pag: 112.

57. Hogy minden Urak és Nemeſſek, az ő ſaját jóſzágokat ſzabadon el hadhattyák és el adhattyák máſnak, az mint ſzintén akarják. pag: 114

LVIII. Quòd pater bona avita in præjudicium filiorum, alienare non poteſt. *pag: 115.*

LIX. Quid ſit onus aſſumere, & quot modis onera filiorum, & fratrum aſſumantur. *pag: 117.*

LX. De legitima admonitione in poſſeſſionaria venditione neceſſariò præmittenda. *pag: 121.*

LXI. Quomodo portio fratris per alterum fratrem vendita, vel impignorata recuperari debeat. *pag: 127.*

LXII. De quibuſdam faſsionibus non retractandis. *pag: 130.*

LXIII. De faſsionibus, quæ ſtatutione legitimâ indigent, & quæ non. *pag: 131.*

LXIV. Quid ſit conſenſus Regius definitivè. *pag: 134.*

LXV. Quales faſsiones conſenſu Regio indigent, & quales non. *pag: 135*

LXVI. Quid ſit contractus definitivè, & quando indigeat legitima ſtatutione. *pag: 137.*

LXVII. Quòd dominium bonorum duplici modo quiſpiam dicatur habere, & de contractibus in fine. *pag: 139.*

LXVIII. Quod violenti occupatores bonorum, iterum violẽter de illis ejici poſſunt. *pag: 142.*

LXIX. De clauſula NIL JŪRIS, & qualia bona iterum in donantem, vel vẽdentem redeant. *pag: 143.*

LXX. Quid ſit concambialis permutatio bonorum, & quare ſit ad inventa. *pag: 145.*

LXXI.

58 Hogy az Attya az ŏſtŏl maradot jóſzágot, fiai ellen, el-nem idegenitheti. 115.

59. Mi legyen az terhe, fel-vétel, és hány képpen vehetik fel fioknak és attyok fiainak terhét. pag: 117.

60. Az tŏrvény-ſzerint való meg-kináláſról, kinek az jóſzág el adáſanak elŏtte ſzŭkſeges-képpen meg kel lenni. pag: 121.

61. Miképpen kel az attya-fiunak joſzágbéli réſzet viſzſza venni, mellyet az máſik attyafiu el-adot avagy el-zálagoſitot. 127.

62. Affęle vallás tételekrŏl, mellyek meg-nem hibatnak. pag: 130.

63. Affęle vallás-tételekrŏl, mellyek után iktatás kel, avagy nem kel. pag: 131.

64. Mi legyen az Király engedelme. pag: 134.

65. Minémŭ vallás-tételekre ſzŭkſęg az Király engedelme, és mŭnemŭekre nem ſzŭkſęg. pag: 135.

66. Mi legyen az *contractus*, ugy-mint az joſzágh felŏl egy máſſal való végezés és mikor kelleſſęk abban az iktatás. pag: 137

67. Hogy az joſzágnak uraságát birnia, kétképpen mondatik, és vegtére az végezéſekrŏl. pag: 139.

68. Hogy az joſzágnak hatalmas el-foglaloit hatalmaſul belŏle ſzabad ki hánni. pag: 142.

69. Az *Nullum Jus*ról, mikor ember ſemi igaſságot az jóſzágban magának nem tart, és minémŭ jóſzág térjen iſmég arra, ki elajándékozta, avagy el-adta. pag: 143.

70. Mi legyen az joſzágnak el-cſereléſe, és mierŏt találták az cserét. pag: 145.

LXXI. Quid ſi concambium fraudulenter & ſimulatè factum & celebratum fuerit. pag: 146.

LXXII. Quando concambium nullo modò poſsit retractari. pag: 148.

LXXIII. Si in concambio pecunia ſuperaddatur, utrum talia bona jus fœmineum ſequantur. ibidem.

LXXIV. Quid valeat evictio ſeu expeditoria cautio præaſſumpta. pag: 150.

LXXV. Qui intelligantur per legitimos impeditores. pag: 151.

LXXVI. Quæſtio notabilis ſuper evictione ſeu expeditoria cautione. pag: 152.

LXXVII. Quòd donatores & venditores bonorum, contra poſſeſſores eorundem per ſemetipſos agere non poſſunt. pag: 154.

LXXVIII. Qui ſit præſcriptio definitivè, & quot annorum curricula diverſimodè complectatur. pag: 154.

LXXIX. Quibus temporibus præſcriptio non curat locum, non habeat. pag: 156.

LXXX. De juribus poſſeſsionariis, impignoratitiis, in generali. pag: 158.

LXXXI. Quid ſit bonorum pignoratio, & quot modis intelligatur. pag: 159.

LXXXII. Qualiter intelligatur præſcriptio in bonis impignoratitiis non admittenda. pag: 160.

LXXXIII. Quod jura poſſeſsionaria, ultra communem eorum æſtimationem pignorari non poſſunt. pag: 165.

LXXXIV. De metarum diſtinctionibus, & rectificationibus in generali. pag: 167.

71. Csalárdsággal lőt cseréről. pag: 146.

72. Mikor nem hihattyák meg az cseret ſemmiképpen. pag: 148.

73. Ha az cseréhez pénzt adnak, affęle jószág illeté leányágat. ibidem.

74. Mi haſzna legyen az óltalom fel-vételnek. pag: 150.

75. Kiket ércsenek az tőrvény-ſzerint való háborgatókon. pag: 151.

76. Effęle óltalmazáſról való fő kérdés. pag: 152.

77. Hogy az jószágnak el-ajándékozoi és eladói, azokkal kik az jószágot birják, ő magok ſzemélyek-ſzerint nem pőrelhetnek, pag: 154.

78. Mi legyen az idő mulás, és kűlőn kűlőnképpen hány eſztendőt foglallyon bé magában. pag: 154.

79. Minémű űdőben nem lehet az űdő mulás és helye-is nincsen. pag: 156.

80. Zálagos jószágokról derék-képpen. pag: 158.

81. Mi legyen az jószágnak el-zálagoſitáſa és hányképpen érteſſęk. pag: 159.

82. Miképpen érteſſęk az űdő-mulás, hogy az zálagos joſzágban meg nem engedtetik. pag: 160.

83. Hogy az jószágot kőz bőcsnek felette el nem zálagoſithattyák. pag: 165.

84. Az határoknak meg-válaſztáſáról és el igazitáſáról. pag: 167.

85. Mi-

LXXXV. Qualiter intelligatur in metis rectificandis præscriptio non admittenda. pag: 169.

LXXXVI. Quales literæ metales valeant, & quales non. pag: 171.

LXXXVII. De terris per fluviorum vehementiam distractis, quid sentiendum sit. pag: 175.

LXXXVIII. Quid sit jus Quartalitium definitivè, & quibus solvi debeat. p. 178.

LXXXIX. De modo solutionis jurium quartalitiorum, seu quartæ puellaris. pag: 179.

XC. Quod si uni filiarum quarta puellaris data fuerit, altera adhuc super hæreditate contendere peterit. pag. 180.

XCI. Quòd puellæ in capillis constitutæ, faßione facere non possunt. pag: 181.

XCII. Qualiter puellæ infra tempus maritationis earum in domo paterna maneant. pag: 182.

XCIII. Quid sit Dotalitium definitivè, & quid Paraffernum. ibidem.

XCIV. Qui sint, & intelligantur ex officio veri Barones Regni. pag: 185.

XCV. Quòd Dotalitiorum solutio partim pecuniis, partim reb⁹ venalibus fieri debeat, & quales sint res venales. pag: 186.

XCVI. Quòd mulier à primò marito integram, & à secundo mediam Dotem habeat, & unde Dotalitia solvantur. pag: 187.

XCVII. Qualiter Dotalitium & Quartalitium simul quæri poterit. pag: 188.

85. Miképpen kellyen érteni, hogy az határ igazitásban idő mulás nem lehet. pag: 169.

86. Minémű határ-járt levelek jók, és minéműek nem. pag: 171.

87. Mit kellyen érteni oly főldekről, mellyeket az follyó-viznek árradása és sebessęge más felé szakkaszt. pag: 175.

88. Mi legyen az leany negyed, és kiknek kel meg-fizetni. pag: 178.

89. Az leány negyednek ki-fizetésęnek modgyáról. pag: 179.

90. Hogy-ha az eggyik leánynak, az leány negyedet meg-adtak, az másik az őrőksęg felől meg-is pőrelhet. pag: 180.

91. Hogy az haijadon leányok vallást nem tehetnek. pag: 181.

92. Az haijadon leányok az ő ki házasitásoknak idejeiglen, mi módon maradgyanak az attyok házánál. pag. 182.

93. Mi legyen az jegy-ruha vóltaképpen, és mi legyen az Paraphernum. ibidem.

94. Kik legyenek az Ország kőzőt tisztekszerint igaz Szabad Zászlós Urak. p: 185.

95. Hogy az jegy-ruhának felét kész pénzel, felét ingó marhával fizessęk és mi legyen az ingó marha. pag: 186.

96. Hogy az Aszszonyi-állat az első Urától egész jegy-ruhát vehet, és az második Urától felét, és honnét fizessęk meg az jegy-ruhát. pag: 187.

97. Az jegy-ruhát és az negyed részt miképpen kereshetik egyszer s-mind. pag: 188.

XCVIII. Quomodo fœmina de bonis maritorum ejici poſsint & quomodo non & de rebus eorum mobilibus. pag: 188.

XCIX. De diviſione rerum Nobilium mariti, inter relictam, & liberos, ac fratres ejuſdem. pag: 190.

C. De Paraffernis, & rebus cum ſponſa, ac tempore nuptiarum ſponſæ datis. pag: 192.

CI. De equis equatialibus defuncti, ad quinquagenarium uſq; numerum. 193.

CII. De juribus poſſeſsionarius, mariti durante conjugio uxoris comparatis. pag: 195.

CIII. Quòd mulier de bonis mariti etiam pignori per eum obligatis, Dotem ſuam rehabere poteſt. pag. 196.

CIV. Quòd Dotalitium uxoris pro maleficio mariti non amittitur. pag: 198.

CV. Quòd mulier in adulterio deprehenſa, perdit Dotalitium, ſed non res Paraffernas. ibidem.

CVI. De matrimonio inter conſangvineos ſcienter velignoranter contracto. pag: 199.

CVII. Quomodo noſcitur matrimonium inter conſangvineos ſcienter contractum. pag: 201.

CVIII. Quòd ignorantia legitimas, ſcientia verò illegitimas proles inter conſangvineos generet. pag: 202.

CIX. Qualiter uxor Dotalitium ſuum marito relaxare poteſt. pag: 203.

CX.

98. Az Aſzſzonyi-állat okat, az ő Urok jóſzágából miképpen tehetik ki, és miképpen nem, és azoknak ingó bingó marhájokról. pag: 188.

99. Meg-hólt Nemes embernek marhájának, feleſége, gyermeki, és attya-fiai kőzőt való meg-oſztáſſáról. pag: 190.

100. Affèle marharól, mellyet az meny-aſzſzonyal az menekezőnek idején adnak. pag: 192.

101. Meg-hólt Nemes embernek őtvenſzámig való lovak méneſéről. pag: 193.

102. Az firfiunak oly jóſzágáról, mellyet házaságának, idejekor feleſégével eggyűt ſzerzet. pag: 195.

103. Hogy az Aſzſzonyi-állat, az Ura el-zálaglot joſzágából-is, az ő jegy-ruháját meg-veheti. pag: 196.

104. Hogy feleſégének jegy-ruhája, az Urának gonoſzságáért el-nem véſz. p. 198.

105. Hogy az Aſzſzonyi-állat, ki parázna-ságban találtatot, az ő jegy-ruháját elveſzti, de nem az velé hozot és ajándok marhát. ibid.

106. Az attyafiak kőzőt való házaſság, melyben őket tudva, avagy azt nem értvén egyben adták. pag: 199.

107. Miképpen iſmértetik meg az attya-fiak kőzőt való házaſság hogy tudván lőt. pag: 201.

108. Hogy az attya-fiak kőzőt való házaſságból, mely tudatlanságból lőtt, igaz ágyból való magzatok: viſzontag az kik attya-fiuságokat tudták, magzattyok nem igaz ágyból ſzűlettetnek. pag: 202.

109. Az feleſége az Urának miképpen engedheti meg-jegy-ruháját. pag: 203.

110. Mi-

CX. Quomodo maritus uxori, & è contra conſors viro ſuo ſuper bonis faſsionem facere poteſt. *pag: 204.*

CXI. De legitima & illegitima puerorum ætate, & procuratoria eorum conſtitutione. *pag: 206.*

CXII. Qui vel quæ intelligantur ſui juris eſſe, & de puerorum triplicitate. *pag: 209.*

CXIII. De prima tutela, quæ Legitima nominatur. *pag: 210.*

CXIV. De ſecunda tutela quæ teſtamentaria appellatur. *pag: 212.*

CXV. De tertia tutela quæ Dativa nuncupatur. *pag: 213.*

CXVI. Qualiter virilis, & qualiter fœminei ſexus fratres in tutela ſuccedant. *pag: 216.*

CXVII. Quid ſit jura poſſeſsionaria utrumq; ſexum concernant, de tutela faciendum ſit. *pag: 218.*

CXVIII. Quid ſit agnatio, & cognatio, vel agnatus & cognatus. *pag: 219.*

CXIX. Utrum teſtamentaria tuitio deſtruat legitimam, & è converſo. *pag. 220.*

CXX. Duo corollaria notanda de ſucceſsione noſtra. *pag: 223.*

CXXI. De caſibus in quibus fratres ad tutelam non admittuntur. *pag. 224.*

CXXII. Quot modis poſsint excuſari tutores ab onere tuitionis. *pag: 225.*

110. Miképpen tehet valláſt az Ura az feleſégének, az ő maga jóſzágáról, és viſzontag az feleſége az Urának. pag: 204.

111. Az gyermekeknek tőrvény-ſzerint való és viſzontag neveletlen idejekről, és azoknak Prokátor vallásokról. pag: 206.

112. Kik értesſenek magokkal ſzabadoknak lennie, és az gyermekeknek három-féle óltalmiról. pag: 209.

113. Az első Tutorságról, mely tőrvényſzerint valónak mondatik. pag: 210.

114. Az máſodik Tutorságról, mely teſtamentom-ſzerint valónak mondatik. pag: 212.

115. Az harmadik Tutorságról, mely adatotnak mondatik. pag: 213.

116. Az Tutorsághoz mikor legyenek közelbek, az firfiui ágról való attya-fiak, és az leány ágról valókra mikor ſzállyon. pag: 216.

117. Mikor az joſzág mind az két ágat illeti mit kel műuelni az Tutorság felől. pag: 218.

118. Mi legyen az Agnatio és Cognatio, az az, az fiu ágról, és leány ágról való rokonság. pag: 219.

119. Az teſtamentom-ſzerint való tutorság, meg-álhaté az tőrvény-ſzerint való tutorság ellen, és viſzontag. pag: 220.

120. Emlekezetre való két Czikkel, az tutorságnak fel-vételéről. pag: 223.

121. Affele dolgokról, mellyekben az attya-fiaknak az Tutorság nem engedtetik. pag: 224.

122. Hány-képpen menthetik magokat az tutorok à tutorságnak terhétől pag: 225.

CXXIII. Quòd tutores fideliter tenentur gerere officium tutelæ: & quod modis fiant ſuſpecti. pag: 227.

CXXIV. Qualiter tutores accuſari poßint: & de pupillis furioſis. pag: 228.

CXXV. Quòd Princeps etiam extra terminos judiciorum de Tutore providere poteſt. pag: 231.

CXXVI. Quòd Tutores in cunctis cauſis pupillorum procedere poſſunt. pag: 232.

CXXVII. De ætatibus pupillorum revidendis, & literis inde reviſionalibus. pag: 233.

CXXVIII. Quid literæ reviſionales valeant: & quomodo Faßiones infra perfectam ætatem factæ, retracturi debent. pag: 234.

CXXIX. Quòd orphani in cauſis contra eos tempore pupillaris ætatis ipſorum motis, reſpondere non tenentur. pag: 236.

CXXX. Quòd pupilli in cauſis tempore patris eorum inchoatis, reſpondere coguntur. pag: 238.

CXXXI. Caſus quidam, in quo pupilli tam illegitimæ ætatis reſpondere tenentur. pag: 239.

CXXXII. Quòd Evocatores pupillorum in homagiis eorum convincantur. pag: 241.

CXXXIII. Quid ſit & qualiter fiat bonorum mobilium & immobilium æſtimatio. ibidem,

Menſura ſedecies ſumpta, facit unam menſuram, ſive ulnam Regalem. pag: 251.

De jumentorum æſtimatione. ibidem.

CXXXIV. Quot modis & quibus reſpectibus, æſtimationes bonorũ & rerum fiat. 254.

123. Hogy az Tutorok hiven tartozzák az tutorságnak tiſztit viſelni, és hányképpen teſzik magokat kétſégeſſé. pag: 227.

124. Az Tutorokat miképpen vádolhattyak: és az eſztelen árvákról. pag: 228.

125. Hogy az Fejedelem még az Octáván kűvűl-is Tutort adhat. pag. 231.

126. Hogy az Tutorok az árváknak minden pőrekben el-járhatnak. pag: 232.

127. Az árváknak idejeknek meg-látásáról, és árról való *Reviſionalis*, az az, üdő látot levélről. pag: 233.

128. Az üdő látot levél mit haſznállyon, és az tőkélletes üdő előt az mi valláſok lőttenek miképpen hihaſsák meg. pag: 234.

129 Hogy az árvák oly pőrben, mellyet ellenek gyermekſégnek idején kezd valaki, nem tartoznak meg-felelni. pag: 236.

130. Hogy az árvák az attyok idejekben kezdetet pőrben tartoznak meg-felelni. pag: 238.

131. Affęle dologról, melyben az árvák még az tőrvény-ſzerint való idejek előt-is tartoznak meg-felelni. pag: 239.

132. Hogy az kik az árvákat tőrvényre hiák, az árváknak díján maradnak. pag: 241.

133. Mi legyen és mint legyen, az ingó marhának, és veſzteg álló jóſzágnak bőcsüje. ibidem.

Ez mértéknek mely itt az ſzélin vagyon jegyezve, tizen-hata téſzen egy Királyi ſinget, avagy ölt. pag: 251.

Az baromnak bőcsüéről. ibidem.

134. Hány modő és mire tekintve legyen az jóſzágnak és egyéb marhanak bőcsüje. 254

INDEX TITULORUM
Secundæ Partis.

Titulus I. De Secunda parte jurium & conſvetudinum Regni in generali. *pag: 256.*

II. Quot modis generale Decretum intelligatur. *pag: 257.*

III. Qui poſſunt condere Leges & Statuta. *pag: 259.*

IV. Qui nomine populi, & qui nomine plebis intelligantur. *pag: 262.*

V. Quos eligant conſtitutiones & ſtatuta. *ibidem.*

VI. Unde traxerit originem conſvetudo noſtra in judiciis obſervanda. *pag: 264.*

VII. Quid ſit Privilegium definitivè, & quod duplex ſit Privilegium. *pag: 269.*

VIII. Utrum Decretum tollatur per Privilegium, & è contra. *pag: 270.*

IX. Quòd Privilegium dupliciter poteſt attendi & emanari, & primò legitimè. *pag: 271.*

X. Quòd Privilegium duobus modis intelligitur juribus aliorum præjudicare. *pag. 273.*

XI. Privilegium ſecundo modo formatur illegitimè. *pag: 274.*

XII. Quot modis carebit Privilegium ſua firmitate. *pag: 277.*

XIII. Quid ſit Sigillum deſcriptivè, & quòd duplex ſit Sigillum. *pag: 281.*

1. Titul. Az Orſzág tőrvényének és ſzokásának Máſodik réſzéről közönſęgeſen. pag: 256.

2. Az közönſęges Decretomot, az Orſzágh és az Fejedelem végezéſęt hány-képpen kel érteni. pag: 257.

3. Kik ſzerezhetnek tőrvényt és végezéſt. pag: 259.

4. Az népnek és köſſęgnek nevezetin kiket kel érteni. pag: 262.

5. Az Király ſzerzéſęre és az Orſzág vegezéſęre kik legyenek kötelesſęk. ibidem.

6. Honnát vőt legyen eredetet az mi tőrvényünkbéli ſzokáſunk. pag: 264.

7. Mi legyen az Privilegium, az ok, és ſzabad levél, vóltaképpen: és hogy két-fęle az Privilegium. pag: 269.

8. Az Decretum fel bontyaé az Privilegiumot, avagy viſzontag az Privilegium az Decretumot. pag: 270.

9. Hogy az Privilegium két-fęle lehet, és, kétképpen kelhet-ki, es előſzőr tőrvényſzerint. pag: 271.

10. Hogy az Privilegium kétképpen lehet ártalmára más ember igaſságának és ſzabadságának. pag: 273.

11. Az Privilegium máſodſzor tőrvény ellen léſzen. pag: 274.

12. Hányképpen erőtlenedik meg az Privilegium. pag: 277.

13. Mi legyen az pecsét vólta-képpen és hogy kétfęle, pag: 281.

XIV.

14. Mely

XIV. Quorum Regum Privilegia ſerventur, & quorum non. pag: 284.

XV. De tranſumptis literarum & Privilegiorum quid ſit ſentiendum. pag: 320.

XVI. Super Privilegij cum clauſula (de cujus vel qvorum notitia) confectis, & de larvis ſeu fictitiis & perſonis. pag: 322.

XVII. Quid debeat attendi in cognitione falſarum literarum. pag: 325.

XVIII. Proſecutio ſecundæ partis in ſpeciali, & primò de Evocationibus. pag: 227.

XIX. Qualiter & per quos Evocationes fieri debeant. pag: 329.

XX. De perſonali Citatione, Admonitione & Prohibitione. pag: 330.

XXI. De teſtimoniis Capitularibus, ac Conventualibus ad executiones mittendis. pag: 335.

XXII. De pœna illius, qui homo Regius, ſimul & procurator in una eadem cauſa compertus fuerit. pag: 336.

XXIII. De pœna ejus, qui mortuum, vel puerum evocaverit, aut Nobilem ſtatuendum commiſerit. pag: 337.

XXIV. De Admonitionibus ratione jurium impignoratitiorum & dotalitiorum fiendis, & pœnis exinde ſequendis. pag: 339.

XXV. De clauſula Evocationis, Litis pendentis, quid importet. pag: 342.

XXVI. Tria requiruntur in Evocatione, expreſsè denotanda. pag: 343.

XXVII.

14. Mely Királyoknak Privilegiumit kel meg tartani és mellyeknek nem. pag: 284.

15. Az leveleknek és Privilegiomoknak máſsáról mit kellyen értenünk. p: 320.

16. Affęle Privilegiomokról, mellyek ez Czikkellyel kőltek, hogy az igy legyen ezektől értettettük-meg, és az ál ſzemélyekről. pag: 322.

17. Micsoda jelekből iſmérhetni meg az hamis leveleket. pag: 325.

18. Ez Decretomnak máſodik réſzének nevezetes Czikkellyéről, és előſzőr az törvényre való hivatalról. pag: 227.

19. Miképpen és kik által kel az hivatalóknak lenni. pag: 329.

20. Személy-ſzerint, avagy ſzemtől ſzembe való idizéſről, meg-kináláſról, és tilalomról. pag: 330.

21. Az Captalannak és Conventnek bizonyságiról, kiket az executionak el járására ki bocsátnak. pag: 335.

22. Annak bűntetéſęről, az ki Király embere, és egyſzer-ſ-mind azon egy dologban. Procuratornak-is találtattik lennie. 336

23. Annak bűntetéſęről, ki meg-hólt embert, avagy neveletlen gyermeket törvényre ideztet: avagy Nemes embert hágy az törvényre elő allatni. pag: 337.

24. Az kináláſról mikor zálagban vetter joſzágot akarnak meg-váltani, avagy az jegy-ruhát meg-adni, és ebből micsoda bűntetés következik. pag: 339.

25. Az hivatalban imé Czikkel, (*Litis pendentia*) az az, hogy köztek az pőr még fen ál, mint haſznállyon. pag: 342.

26, Három dolgot ſzükſęg az hivatalban nyilván meg jelenteni, pag: 343.

27. Mi

XXVII. Quid ſit communis inquiſitio, & quot conditiones requirantur ad ejus celebrationem. pag. 345.

XXVIII. Qualiter ſint examinandi teſtes in communi inquiſitione, & de pœna eorum, qui vocati ad teſtificandum venire recuſant. pag: 349.

XXIX. Quòd duplici ratione ſolent nomina teſtiũ in literis Relatoriis conſcribi. 351.

XXX. De pœna perjurorum & aucariorũ, Ludas appellatorum. pag: 353.

XXXI. Quòd celebratio communis inquiſitionis, binario numero fieri non admittatur. pag: 355.

XXXII. Qualiter poſt communem inquiſitionem, & etiam prius litigantibus juramenta decernantur. pag: 356.

XXXIII. Utrum juramentum Nobilis, penes ruſticum, & è contra, in recuperatione damnorum valeat. pag: 360.

XXXIV. De juramentis, in facto literalium inſtrumentorum decernendis & imponendis. pag: 362.

XXXV. In quibus caſibus ſint perſcribenda nomina conjuratorum. pag: 365.

XXXVI. De pœna ejus, qui alterum ignobilem vel infamem dixerit, & de diverſis exitibus juramentorum. ibidem.

XXXVII. Quomodo juramentum patris tempore medio decedentis, in filium, vel fratrem condeſcendat. pag: 368.

XXXVIII. Utrum unus conjuratorum poſſit plures perſonas in eadem cauſa juramento ſuo expurgare. pag. 369.

27. Mi legyen az kŏz vallatás, és hany dolgot foglallyon bé. pag: 345.

28. Miképpen kel meg-kérdezni az bizonyſagokat és tanukat az kŏz vallatásban, és azoknak bŭntetéſekrŏl, az kiket bizonyságúl hinak, és nem akarnak el-jŏni. pag: 349.

29. Hogy az tanuknak neveit az Relatoriákban két okból ſzokták bé irni. pag: 351

30. Az hiti ſzegetteknek bŭntetéſęrŏl, kiket Ludaſoknak nevezŭnk. pag: 353.

31. Hogy az kŏz vallatáſt máſodſzor az tŏrvény meg nem engedi. pag: 355.

32. Az kŏz vallatás után és elŏtte-is az pŏreſſeknek, kik az elŏt-is pŏrlŏttenek, miképpen itilnek hitet. pag: 356.

33. Ha az Nemes embernek eskŭveſe, az paraſzt mellet, és viſzontag az paraſzté az Nemes mellet, kárnak meg-nyeréſęben, haſznalé avagy nem. pag: 360.

34. Az levelek dolgáról forgandó perekbẽ, miképpen ſzoktak hitet itilni. pag: 362.

35. Minémŭ dolgokban kel az pŏres mellet meg-eskŭvŏknek neveit meg-irni. 365.

36. Annak bŭntetéſęrŏl, ki máſt aval gyaláz, hogy nem Nemes ember vólna avagy hogy tiſzteſſęge veſztetnek mŏdgya, és az kŭlŏmb-kŭlŏmb-fęle eskŭvéſeknek végben való vitelérŏl. ibid.

37. Az attyának mikor hitet itiltek és à kŏzbe meg-hal, fiaira avagy attya-fiaira miképpen ſzállyon annak le-tétele. p. 368.

38. Az ki valaki mellet meg-eskŭſzik, azon egy pŏrben mentheti meg tŏb ſzemélyeket-is hitivel. ¶¶¶¶ pag: 369.

XXXIX. Quòd Princeps noſter, nec capitalem ſententiam incurrere poteſt, nec juramẽtum contra quempiam per ſe præſtare, ſed neq; jura producere tenetur. pag: 371.

XL. De modo juramentorum Dominorum Prælatorum & Baronum, ac Abbatum, & Præpoſitorum infulatorum. pag: 372.

XLI. Quid ſit oculata reviſio, & qualiter celebrari debeat. pag: 373.

XLII. De ſententiarum ſpeciebus, ac diverſitatibus & executionibus. pag: 375.

XLIII. Capitalis ſententia quomodo differat ab emenda capitis ſententia. 377.

XLIV. De caſibus in quibus etiam contra Eccleſiaſticos perſonas capitalis ſententia fertur. pag: 379.

XLV. Qualiter debita, ac damna ſpiritualis perſonæ reddere debeant. pag: 381.

XLVI. Quomodo Capitulum, vel Conventus ſimul, & quomodo perſonæ privatæ ſeorſim ſententiari debeant. pag: 382.

XLVII. Quid ſi una perſona Capitularis ſententiata fuerit, agendum ſit. pag: 383.

XLVIII. De compenſatione damnorum per officiales Eccleſiarum perſonarum irrogatorum. pag: 384.

XLIX. Quomodo Prælatus cum Capitulo ſimul, & quomodo ſeorſum judicium portarit. pag: 385.

L. De annuali prorogatione Dominorum Prælatorum, noviter electorum. pag: 387.

LI. Quòd Prælati Eccleſiarum ob delicta prædeceſſorum ſuorum condemnari non poſſint. pag: 388.

39. Hogy az mi Fejedelmünk fejen nem maradhat, és ſenki ellen nem tartozik ſzemélye-ſzerint meg-is eskünni, ſem penig ok leveleit elö hozni. pag: 371.

40. Az Pap Uraknak, Szabad Uraknak, és Szkokomos Apát Uraknak, és Præpoſtoknak eskűvéſeknek módgyáról. pag: 372.

41. *Oculata reviſio*, az az, az ſzemmel való meg-látás, mi és mint legyen. pag: 373.

42. Az ſententiákról, és azoknak külömbſégekről, és végben való vételéről. 375.

43. Az fejen való maratság, mivel legyen külömb az fő váltságnál. pag: 377.

44. Affęle dolgokról, mellyekért az egyházi ſzemélyeket-is fejeken maraſztyák. pag: 379.

45. Az adoſságot és kárt, mint fizeſſęk meg az egyházi ſzeméllyek. pag: 381.

46. Az Captalan avagy Conventet eggyüt avagy külön külön ſzemélyenként miképpen ſententiázzák. pag: 382.

47. Az Captalan gyülekezeti közzül, ha külön egy ſzemélyt meg-ſententiáznak, mit kel cselekedni. pag: 383.

48. Az Egy-házi ſzemélyeknek Tiſzt-tartói ha kárt téſznek, mint kel raytok meg-venni. pag: 384.

49. Az Pap Urakat miképpen itillyék meg az Captalannal eggyüt avagy külön, pag: 385.

50. Az Prælatuſoknak, kiket uyjonnan válaſztnak, eſztendeig való haladékokról. pag: 387.

51. Hogy az Prælatuſokat, az ö elejek vetkeért meg nem büntethetik. pag: 388.

LII. Quòd cauſa factum juris poſſeſſionarij tangens, in foro Eccleſiaſtico tractari nequit: ſi etiam promiſſio vel teſtamentum interveniat. pag. 391.

LIII. Quid Officialis vel Decanus Capitularis inter jobagiones Capitulares agens, valeat. pag: 393.

LIV. De priore Auranæ, & ejus conditione, ac de ſententiis in eum ferendis. pag: 394.

LV. De capitalis ſententia & executionis ejus ſerie. pag: 395.

LVI. Qualiter bona per ſententiam occupata, de manibus Judicis, & adverſæ partis ſint redimenda. pag: 197.

LVII. Quid gratia Principis, homini ſententiato facta, valeat, & de partibus judiciariis. pag: 398.

LVIII. Quando & quomodo poterit detineri in ſententia capitali convictus. 402.

LIX. Quid ſit & quando admittatur rationabilis excuſatio, in literis judicialib⁹ conſueta. pag: 403.

LX. Quomodo portiones filiorum ac filiarum & fratrum tempore executionis ſententiæ excidi debeant. pag: 405.

LXI. De æſtimatione jurium paternorum, vel fraternorum, litis inter medio decedentium. pag: 407.

LXII. Qualiter filij ante & poſt ſententiationem patris nati in bonis paternis ſuccedant. pag: 408

LXIII. Utrum filius poſt patris ſententiationem natus, poſſit redimere paterna bona. pag: 410.

LXIV. Quid ſi pater cum filio, vel omnes fratres ſimul ſententiabuntur. pag: 411.

LXV.

52. Hogy az jóſzág dolgában, az Egy-hazi ſzéken nem perelhetnek: még ha elõben való igiret, vagy Teſtamentom forgot-vólna benne-is. pag: 391.

53. Az Captalanbéli Tiſzt-tartónak és Decánoknak, az jobbágyok közöt való méltóságáról. pag: 393.

54. Az Auranæ Priorról, és az õ állapattyáról, és õ réa való tõrvény-tételrõl. 394.

55. Az kit fejére itilnek, mint kellyen véle bánni. pag: 395.

56. Az ſententia által el-foglalt jóſzágot, az Biró kezérõl, és az põres fęltõl, mint válthattyák meg. pag: 397.

57. Az Király kegyelme az meg-ſententiázot embernek mit haſznállyon, és az meg itilit réſzekrõl. pag: 398.

58. Mikor és mint fogtathattyák meg azt ki fejen maraſztották. pag: 402.

59. Mi legyen és mikoron engetteſſęk meg az méltó maga mentſęg, kit az Birák itiletirõl kõlt levelekben ſzokták irni. p: 403.

60. Miképpen kel az fiak és az leányok, és az attyafiak réſzeit az ſententiában való eljáraskort, kũlõn ſzakaſztani. pag: 405.

61. Az Põr közben meg-kõlt Attyáknak és Attyafiaknak jóſzága bõcsũléſęrõl. pag: 407.

62. Az fiak az Attyok ſententiazáſra elõtte, és utánna kik ſzũletettek, miképpen juthatnak az attyok joſzágához. pag: 408.

63. Az Attya meg-ſententiáztatásának utánna lõt fiu, az attyai jóſzágot meg-válthattyák avagy nem pag: 410.

64. Medgyenek ha az attya az fiával eggyũt meg-ſententiáztatik. pag: 411.

LXV. Utrum per sententiam in curia Regia latam, etiam bona in Sclavonia vel Transylvania habita, amittantur, & è converso. pag: 412.

LXVI. De sententia per notam infidelitatis pronuncianda. pag. 415.

LXVII. De actibus potentiariis minoribus, & sententiis super ea referendis. pag: 416

LXVIII. De causa, in qua etiam vigore minoris sententiæ quis detineri potest. pag 420.

LXIX. De pœna violationis sedis judiciariæ, & de solutione oneris minoris sententiæ. pag: 423.

LXX. Calumnia quid sit, & quot modis committatur, & de pœna ejusdem. 425.

LXXI. Quæstio notabilis & advertẽda super facto calumniæ. pag: 427.

LXXII. De emenda lingvæ, & de pœna ejusdem. pag: 432.

LXXIII. Quid sit repulsio, & de modo ac pœna ejusdem. pag: 433.

LXXIV. Declaratio Articuli Decreti generalis super repulsione conscripti. pag: 435.

LXXV. Quòd nota infidelitatis tribus modis fertur & pronunciatur. pag: 440.

LXXVI. Utrum ille possit repulsionem facere, qui in processu causæ non egit. 445.

LXXVII. De novo judicio ac ejus modo serieq; & processu. pag: 449.

LXXVIII. Utrum possit novum judicium impetrare, qui in causæ processu non succubuit. pag: 454.

LXXIX. Procuratoris Revocatio quid sit, & ubi fieri debeat. pag: 455.

LXXX.

65. Király udvarában ki-adatot *sententia* altal Toth Országban, akar Erdélyben való jószágot, az meg-sentẽtiázot személy egyszer s-mind el-vesztié avagy nem. 412.

66. Az hitetlenségrõl való sententiának kimondásáról. pag: 415.

67. Az kisseb hatalomnak dolgáról, és minémũ sententia mondassęk felõle. pag: 416.

68. Affęle põr dolgáról, melyben mégh az kisseb sententia erejével-is az al-perest meg-foghattyák. pag: 420.

69. Az szék tõrés birságáról, és az kissebbik sententia terhének meg-fizetésęrõl. pag: 423.

70. Mi legyen az patvar, és hány-képpen essęk-meg, és annak birságáról. pag: 425.

71. Az Patvarról egy fõ kérdés, mellyet jól eszũnkben kel vennũnk. pag: 427.

72. Az nyelvnek váltságáról és annak birságáról. pag: 432.

73. Mi legyen az repulsio, és annak módgyáról, és bũntetésęrõl. pag: 433.

74. Az repulsioról való articulusnak magyarázattya, mely az derék decretumban meg vagyon irva. pag: 435.

75. Hogy az hitetlenségnek notája, háromképpen esik, és tõrvényt-is mondnak felõle. pag: 440.

76. Teheté az repulsiót, ki az põrt nem forgatta. pag: 445.

77. Az uy Itiletrõl, módgyáról, rendirõl és annak follyásáról. pag: 449.

78. Hogy-ha kérheté az uy itiletet, ki az põrben nem forogván, azt el sem vesztette. pag. 454.

79. Az Prokátor meg-hivás mi legyen, és hól legyen helye. pag: 455.

80. Az

LXXX. Procuratoris reſponſio, quomodo & quo onere retractari debeat. pag: 456.

80. Az Prokátornak feleletit miképpen és micsoda terhel hihattyák-meg. pag: 456.

LXXXI. Procuratoris reſponſio duob⁹ modis ſolet revocari. pag: 458.

81. Az Prokátor meg-hivás két-képpen ſzokot lenni. pag: 458.

LXXXII. Quòd cauſarum condeſcenſio duobus modis fieri ſolet. pag: 460.

82. Hogy az pőreknek le-ſzállitáſa és le-tétele két-képpen ſzokot lenni. pag: 460.

LXXXIII. Quo modo ante, & quo modo poſt latam ſententiam cauſa condeſcendi debeat. pag: 468.

83. Az ki-mondot ſententia előt, avagy utánna mi móddal kel az pernek le-ſzállania. pag: 468.

LXXXIV. De illis, qui in alterius cauſam ſeſe ingerunt, quid ſit agendum. 473

84. Azokról az kik más ember periben akarnak állania, mit kelleſſęk mivelni. 473.

LXXXV. Utrum actore liti cedente poſſit in cauſam ſe ingerens in ea re procedere. pag: 476.

85. Ha az fel-peres az pert belé hadgya, az ki az pőrben bé-állói, méheté az után továb az pőrben avagy nem. pag: 476.

LXXXVI. Qualiter Birſagia in proceſſu cauſarum accumulari ſolita exigi debeant. pag: 479.

86. Az pőreknek follyásában, az mely birság meg-ſzokot gyűlni, miképpen kel azt meg-venni. pag: 479.

INDEX TITULORUM

Tertiæ Partis.

Titulus I. De tertia parte jurium & conſuetudinum Regni in generali. pag: 483.

1. Titul: Az Orſzág ſzokot tőrvényének harmadik réſzéről kőzőnſęgeſen. pag: 483.

II. Utrum quilibet populus vel Comitatus vel Civitas poſſit per ſe condere ſtatuta. pag: 484.

2. Hogy ha minden nép avagy Varmegye, vagy Város, ő mágatól ſzerezheté ſzerzéſt, avagy nem. pag: 484.

III. De conſvetudinario jure Regnorum Sclavoniæ & Tranſylvaniæ peculiari. pag: 488.

3. Toth Orſzágnak és Erdélynek tulaydon ſzokot tőrvényéről. pag: 488.

IV. De Scytulis Tranſylvanis, quos Siculos vocitamus. pag: 491.

4. Az Erdélyi Scythiaijákról, mellyeket Székellyeknek hivunk. pag: 491.

V. Quid ſit homagium, & quot modis intelligatur. pag: 493.

5. Mi legyen az Homagium, azaz Dijú, és hány-képpen ércsék. pag: 493.

VI. Qualiter cauſæ de ſedibus judiciariis Comitum Parochialium, in curiam Regiam tranſmittantur: & de Procuratorum in eiſdem ſedibus revocatione. 495.

6. Király udvarában miképpen bocsáſſák kérdőre az Vár-megye ſzékiről az pőrőſſeket, és ugyan azon ſzékben való Procurátor meg-hiváſáról. pag. 495.

VII. Quales cauſæ de curia Regia rurſus in præſentiam Comitum Parochialium remitti debeant. *pag: 497.*

VIII. De liberis Civitatibus, & earum conditionibus in generali. *pag: 499.*

IX. Quòd Cives liberarum Civitatum in eorum homagiis Nobilibus æquiparantur. *pag: 500.*

X. Qualiter cauſæ civium liberarum Civitatum, in præſentiam Magiſtri Thavernicorum Regalium tranſmittantur. 501.

XI. Quomodo novum judicium in cauſis civium liberarum Civitatum impetrandum ſit. *pag. 502.*

XII. De Teſtimonio extraneo, inter cives non acceptando. *pag: 505.*

XIII. De Faßionibus coram judice & juratis civibus fiendis. *pag: 506.*

XIV. Quomodo Dominium hæreditatum inter cives ingrediendum ſit. *ibidem.*

XV. De legitima præſcriptione, inter cives obſervari ſolita. *pag: 508.*

XVI. Quomodo hæreditas cum pertinentiis inter cives apprehendi debeat. *pag: 509.*

XVII. De debitis civium, ubi omnis probatio defecerit. *pag: 510.*

XVIII. De civibus in terris aliorum hæreditates habentibus. *ibidem.*

XIX. Quomodo civitates ratione jurium poſſeſſionariorum juri ſtare teneãtur. 511

XX. Qualiter cives publicos malefactores punire poſſint. *pag: 515.*

XXI. De homicidio per quempiam in defenſione ſui patrato. *pag: 516.*

7. Minémũ põreket ſzoktak Király udvarából viſzontag az Vár-megye Iſpan eleiben viſzſza bocsátani. pag: 497.

8. Az Szabad Váraſokról, és azoknak kõzõnſęges állapattyáról. pag: 499.

9. Hogy az Szabad Városi Pólgárok az õ dijokban az Nemeſſekhez egyenlők. pag: 500.

10. Szabad Varósbéli polgároknak põreket az Király Tharnok Meſtere eleiben miképen bocsáſsák. pag: 501.

11. Az Szabad Városoknak põriben, miképen kel uy itiletet kérni. pag: 502.

12. Az kivül való bizonyságot az Polgárok kõzõt bé nem véſzik. pag: 505.

13. Az Vallások az Biró és eskũt polgárok elõt legyenek. pag: 506.

14. Az Polgárok kõzõtt való õrõkſęgnek Uraságában, miképpen kellyen bé-menni. ibidem.

15. Az tõrvény-ſzerint való idõ-muláſról, mely az Polgárok kõzõtt ſzokot meg-tartatni. pag: 508.

16. Az Polgárok kõzõt való õrõkſęgben, minden hozzá tartozandoval, mint kell kézhez venni. pag: 509.

17. Az Városbéliek adoſságáról, kiről ſemi bizonyságot nem állathatnak. pag: 510.

18. Az Polgárokról kiknek más fõldõn vagyon õrõkſęgek. ibidem.

19. Városok jóſzágokról, miképpen tartoznak tõrvént állani. pag: 511.

20. Az Városbéliek az nyilván való gonoſz tévõker, miképpen bũntethetik-meg. pag: 515.

21. Az gyilkoſságról, mellyet valaki maga óltalmában cselekeſzik. pag 516.

XXII. Defenſa, quot modis, & qualiter intelligatur. pag. 519.
XXIII. Utrum propter comminationem factam liceat aliquem offendere. pag: 521
XXIV. An alius alium adjuvare poſſit. pag: 522.
XXV. De villanorum quos jobagiones nuncupamus, conditionibus & legibus. 523.
XXVI. De modo & ordine impenſionis judicij, ex parte jobagionum fiendæ. 525.
XXVII. Qualiter jobagionibus & famulis ignobilibus juramenta decernantur. 533
XXVIII. Qualiter damna & debita per ruſticos, res ac hæreditates non habentes recuperari debeant. pag: 536.
XXIX. Quomodo res mobiles & immobiles ruſticorum inter filios & filias dividantur. pag: 538.
XXX. Qualiter bona ruſtici inteſtati, in Dominum terreſtrem devolvantur. pag: 540.
XXXI. Quòd ruſtici per ſemetipſos cum Nobilibus lites ingredi non poſſunt. 543.
XXXII. Qualiter publici malefactores per Comites Parochiales, ac Nobiles privilegiatos puniri debeant. pag: 544.
XXXIII. Quomodo damna per pecudes & pecora illata, recuperari debeant. 545.
XXXIV. De equo furtim ſublato & in exercitu vel extra exercitũ reperto. 547.
XXXV. De cauſarum tranſmiſſionibus & literis tranſmiſſionalibus. pag: 549.
XXXVI. Forma juramenti Judæorum contra Chriſtianos proſtandi. pag: 551.

22. Az ólfalmat hányképpen és miképpen kellyen értenünk. pag: 519.
23. Az fenyegetéſért illiké valakit meg-bántani. pag: 521.
24. Eggyik az máſikat ſegithetié-meg avagy nem. pag: 522.
25. Az falubéliek állapattyáról és tőrvényéről, kiket mi Jobbagyoknak hivunk, 523
26. Az Jobbágyok felől való tőrvény-tételnek módgyáról és rendiről. pag: 525.
27. Az Jobbágyoknak és paraſzt ſzólgáknak miképpen itilnek hitet. pag. 533.
28. Adoſságot és kárt paraſztokon (és Nemeſſeknek-is) kiknek marhájok és őrökſégek nincsẽ, mint kellyen megveni. 536
29. Paraſzt embereknek ingó és ingatlan marhájok, fiai és leányi kőſzt miképpen oſztaſſék-meg. pag: 538.
30. Teſtamentum nélkül meg-hólt paraſzt embernek java az főldes Urára mint ſzállyon. pag: 540.
31. Hogy az paraſztok magok képekben az Nemeſſekkel nem pőrelhetnek. pag: 543
32. Az nyilván való gonoſz tévőket miképen bűnteſſék meg az Vármegye Iſpányi és az Nemeſſek kiknek privilegiomok vagyon rólla. pag: 544
33. Barmok által lőt karokat mint kellyen meg-venni. 545.
34. Elorzot lóról, kit az ſeregben, avagy az ſeregen kűvül meg-találnak. pag: 547.
35. Az pőreknek kérdőre való bocsátáſáról, és az tranſmiſſio levelekről. 549.

FINIS INDICIS.

Elöl járó beſzéd.

AZ TEKINTETES ES Nemes Magyar Orſzágnak, három réſzre oſztatot ſzokot Tőrvény kőnyvben,

Az elöl járó beſzédnek Summája.

AZ tekintetes és Nemes Magyar orſzágnak tőrvényit és meg rőgzőt ſzokáſit, hogy job értelemmel megh irhaſſam, Emlekezetre valo egy-nehány dologrol, mellyek az én moſtani iráſomat illetik, rővid beſzéddel akarok ſzóllani: Elsőben-is az Igaſságról. Máſodſzor penig az tőrvényről és annak reſzeiről. Harmadſzor, az tőrvénynek Nemeiről, és hány-féle legyen. Negyedſzer, az ſzokáſról, és annak módgyáról, avagy tulaydonságról. Ötödſzer, és utólſor, az jó Birónak állapattyáról és tiſztibē való hivatallyáról, és à tőrvényhez illēdő dolgokról.

Leg első kérdéſem-is ez lévén, hogy ha az Biró az két pereſnek ſzavára és feleletekre, és az bizonyságokra tekintvén: Avagy penig lelki iſmereti ſzerint, az mint tudgya és érti az dolgot, tartozzék tőrvényt tenni? Melly dologról rővideden ſzólván, Iſtennek ſegitſégéből, az derék dologhoz kezdek, és Magyar Orſzágnak tulaydon tőrvényit; és megh rőgzőt ſzokáſit, mellyel kőzőnſęg ellen, az tőrvényben

PROLOGUS

IN TRIPARTITUM opus Juris conſvetudinarii Regni Hungariæ.

Argumentum Prologi.

LEGES & conſvetudines approbatas inclyti Regni Hungariæ deſcripturus, quædam notabilia præſentem materiam concernentia compendiosè præmittere inſtitui. Primò quidem de Juſtitia. Secūdò verò de jure & diviſione juris. Tertiò autem de lege & ſpecieb⁹ legis. Quartò quidem de conſvetudine & conditionibus legis. Qvintò nempe & ultimo de conditionibus boni Judicis: & aliis rebus ad judicium ſpectantibus.

Appoſita quæſtione utrum Judex ſecundum allegata & probata, vel ſecundum conſcientiam, ut ipſe novit judicare teneatur? Quibus breviter præhabitis, DEI glorioſi adjutorio propoſitum aggrediar, atq; municipales leges, & approbatas conſvetudines ipſius Regni Hungariæ, quib⁹ cōmuniter in judiciis utimur

(pro ut memoria & ingenioli capacitate comprehendere potero) ſeriatim abſolvam.

ben ſzoktunk élni (az mint rólla meg emlekezhettem, és elmémben ſzedegethettem) rend ſzerént meg irván el végezem.

DE IUSTITIA: Quid ſit definitive, & de ejus diviſione.

TITULUS I.

AZ IGASSAGROL, hogy mi legyen nyilvánsággal, és az ő Agairól.

ELSŐ TITULUS.

[a] Juſtitiæ prima definitio.

IVSTITIA a eſt conſtans, & b perpetua voluntas, jus ſuum, unicuiq; tribuens: & hoc c non quantum ad actum ſemper, ſed quantum ad effectum.

AZ igaſság azért az embernek tökélletes és ſzüntelen való akaratttya, mely ſzerént mindennek az ő igaz ſaiattyát meg adgya: és nem csak tehetſége ſzerént hanem igaz indulatból arra menvén.

Author tractaturus iura præmittit definitionem iuſtitiæ, ſumptam ex inſtitutionibus Iuſtiniani Imperatoris, à quâ ſcilicet tanquam matre ſua nomen iuris deſcendit.

[b] Perpetua voluntas) Synechdochicè dicitur pro habitu animi conſtante in voluntate. Cum duplex ſit habitus animi: Intellectus & voluntatis. Eſt igitur voluntas in hac definitione poſita pro génere, quæ eſt ſubiectum virtutum, & pro ipſa virtute ponitur. Iuſtitia enim eſt virtus: Virtus autem eſt habitus voluntatis, ut in ſequentibus definitionum formulis clarius expreſſum habetur.

[c] Non quantum ad actum) Nam etiamſi non ſemper quis in actum virtutis prorumpere poteſt, ſi tamen propoſitum ſit firmum, in animo iuſte agendi ab eo iuſtus quis dici merito poterit.

[d] Juſtitiæ ſecunda definitio.

Iuſtitia item eſt animi diſpoſitio, & mentis affectus qua quis d dicitur juſtus: dum videlicet quis ſine perſonarũ acceptione & diſtinctione velit, cuilibet quantum in ſe eſt, jus ſuum tribuere.

Az igaſság még-is, ember ſzivének jóra való haylása. és el-meijének indulattya, mely miat mondatik igaznak: ugy mint mikor valami ſzemély válogatás-nélkül, és külömböztetésnélkül mindennek, az ő tehetſége ſzerént meg adgya, meg-itili az ő ſaiát igazát.

Sőt

[d] Is

d Is dicitur juſtus, qui jura ſervat, juxta hæc naturalia præcepta. Eſto vir Juſtus cunctis reddendo ſuum jus. Redde creatori jus, majoriq; minori, Serva dulcorem, juris moderando rigorem. Unde judex non eſt modo juſtus ſit.

Sőt az igaſságh az emberben olly gyakorlot joság, melyhez képeſt, mindennek megh adgya az ő méltoságát: Az ISTENNEK kereſztyéni tiſzteſſéget, ſzűleihez engedelmeſſéget, nálánál nagyobnak bőcsűletet, haſonlokhoz békeſſéges egyeneſſéget, nállánál kiſſebhez fenyétéket, ő magát penigh tiſzta éleiben tartya, és az ſzegényeken, nyomorultakon, vóltaképpen kőnyőrűly, és ſegiti.

Item e *Juſtitia eſt habitus bonus, tribuens cuiq; ſuam dignitatem: DEO religionem, parentibus obedientiam, majoribus reverentiam, paribus concordiam, minoribus diſciplinam, ſibi ipſi caſtimoniam, & pauperibus ac miſeris compaſſionem operoſam.*

e Juſtitiæ tertia definitio.

Avagy még-is az igaſság gyakorláſból valo ſzűbéli jóság (az kőzőnſéges jó megh tartatván) mely mindennek méltóságát meg adgya. Es ezképpen az igaſságh ember elméjienek és akarartyának olly eggyező állapattya, hogy minden dolgokban, igaz itiletet téſzen.

Item aliter, f *Juſtitia eſt* g *habitus animi, (communi utilitate ſervata) ſuam unicuiq; tribuens dignitatem. Et ſic eſt congrua diſpoſitio animi, ſingulis in rebus rectè dijudicans cauſas.*

f Juſtitiæ quarta definitio.

g Habitus eſt perfectior animi vel corporis abſolutio. Fit autem habit⁹ per frequentiam actuũ, ſive bonorum ſive malorũ. Nam & Nero per act⁹ crudeles frequenter patratos habitum acquiſivit crudelitatis, & Milo habitum acquiſivit fortitudinis.

Mert Sz. Gergely Doctor-is azt mondgya, hoy az emberi társaság kőzőt nem lehet nagyob jóság, mint az igaſságnak kővetéſe, és hogy mindēt az ő igaſságában meg tartſunk. Mert ahól az igaſság vagyon, minden egyéb jóságos cſelekedet-is ott találtatik meg. Mivel hogy (az mint Sz Hieronymus

Beato enim Gregorio teſte, in rebus humanis ſummum bonum eſt, juſtitiam colere, & unicuiq; jura ſua ſervare. Nam ubi eſt juſtitia, ibi eſt omnium reliquarum virtutum concordia. Omnes enim virtutum ſpecies (ut inquit

quit Hieronymus) uno juſtitiæ nomine continentur: cui aſtipulatur verſiculus ille Heſiodi.

Juſtitia in ſe ſe virtutes continet omnes.

Juſtitiæ laus.

Quæ præclariſſima virtutum, eo ſplendore mortalium oculos perſtringit, ut affirmet Ariſtoteles, neq; heſperum, neq; luciferum tantopere rutilare.

Juſtitia duplex. h Inter prætibus juris imperialis non videtur, iſtã definitioné agere de juſtitia divina quod hic noſter autor inſerit, ſed de externa, & quędam civili, & politica juſtitia, quæ tãtũ pertinet ad formandos in hac vita politicos mores, & exigit quandam exteriorem honeſtatem

Duplex eſt autem Juſtitia, ſcilicet naturalis & legalis. h *Naturalis eſt conſtans & perpetua voluntas, jus ſuum (ut prænotatum eſt) unicuiq; tribuens: & ſine illa nullus poteſt Regnum DEI poſſidere. Legalis verò dicitur lex, quæ ſæpè mutatur, ſine qua nec gentes, nec regna, diu poterunt permanere.*

Unde i *& Juſtum aliquid dupliciter intelligitur fieri: Uno modo ex ipſa natura rei, quod dicitur jus naturale. Alio modo ex quodam ſtatuto inter homines, quod dicitur jus poſitivum.*

i Jus

nym° Doctoris mõdgya) az egy igaſság nevezeti alat, minden egyéb fele jóſágos cselekedetet-is kel érteni: A mint hogy Heſiodus Poëta verſe-is tarttya:

Hogy az igaſság minden egyéb jóságos cselekedetet is be-foglallya magában.

Holot az emberek ſzemei elõtt az Igaſság az tõb jók kõzõt, ugy annyira tekintetes és tündöklõ jóságh, hogy Ariſtoteles-is azt meri felõle mondani, hogy ſem az õſt, ſem az Haynali csillagh nem lehet nálánál fẽnyesb és tündöklõb.

Két fẽle penig az Igaſság, eggyik természet, az másik tõrvény ſzerint valo. Az természet ſzerint valo igaſság (az mint megh mondám) tõkelletes és ſzũntelẽ való akarattya az embernek. melyhez képeſt mindennek az õ igazát megadgya: Es ennélkũl ſenki az ISTENNEK Orſzágát nem birhattya. Az tõrvény ſzerint való Igaſság penig mondatik oly tõrvénynek, mely gyakorta megh változik, mindazáltal annélkũl akar mely nemzet-is avagy Orſzág ſokáig meg nem álhat.

Innét vagyon hogy némely dólgot, két-képpen mondunk igaznak: Egyképpen, az dolognak természeti ſzerint, mellyet természet ſzerint való igaznak mondunk. Más képpen emberek kõzõt való végezés ſzerint, mely végezéſt irot, és kiadot tõrvénynek mondunk.

AZ

i Jus poſitivum dicitur quod neq; in totũ à jure naturali & gentium recedit, neq; etiam per omnia ei ſervit: ſed interdum aliquid addit, interdum verò detrahit. Dicitur poſitivum quia non cœpit cum ipſa rerum origine, ſed à legiſperitis poſtea proditum eſt: ut jure gentium fontes puniendi ſunt, ſed jure poſitivo, fur laqueo, latro autem palo, rota vel gladio punitur.

AZ IGAZ MI LEGYEN, és annak ágairól.

II. TITULUS,

EZ az ſzó Igaz, melly az igaſságból ſzármazik, à mennyiben iráſunkat illeti, annyit téſzen mint, igaz és méltó dolog. Ez iráſunkban penig értyük ezen, az mi meg rögzöt ſzokáſinkat, mellyek vagy meg vadnak irva, avagy irásban meg nincsenek.

Honnét ez következik, hogy ez az ſzó Igaz, közönſéges ſzó, és ſokat foglal bé magában: De az törvény az igaznak eggyik ága és réſzé. Mert minden, az mi igaz: törvényből és jó erkölcsből vagyon, az az, irot törvényből, avagy ollyanból, az melly megh irásban nem költ. Mellyet Cicero-is ugy értet: Hogy az igaz törvény, az jónak és méltó dolognak tudománya és meſterſége, kihez képeſt à ſz: törvényeket, és mindeneknek az ő igazokat ki ſzolgáltatunk, melyért az törvénynek ki ſzólgáltatóinak módatük.

DE JURE ET DIviſione Juris.

II. TITULUS.

IUs autem quantũ ad noſtrũ propoſitum ſpectat, tantum valet ſicuti rectũ vel juſtum, quod à juſtitia derivatur. Et in propoſito accipitur pro noſtris conſvetudinibus, ſive a *ſcriptis ſive* b *non ſcriptis.*

a Jus ſcriptum dicitur quod continetur in corpore juris, ſive in decretis & conſtitutionibus principum eo quod juxta præſcriptum decet populum gubernare, & gubernantibus obedire.

b Conſvetudo dicitur jus non ſcriptum, quod uſu populi initiatum & continuatum eſt, vim legis habens. Prol. Tit: 10.

Unde jus nomen generale eſt, & lex ſpecies juris eſt. Omne enim jus legibus & moribus, hoc eſt, jure ſcripto & non ſcripto conſtat. Quod per c *Tullium ſic definitur: Eſt ars ſive ſcientia boni & æqui, ſecundum quam nos* d *ſacerdotes, id eſt, ſacras leges & cuilibet jura ſua miniſtrantes appellantur.*

c Juris definitio ſecundũ Tulliũ.

d Sacerdotes juris qui dicantur.

Aliter autem jus dicitur e *collectio legitimorum præceptorũ, quæ nos* f *arctant ad obſervandum bonum & æquũ; hoc eſt, utilitatẽ, & æquitatem ſive veritatem, juſtitiam deſignantem.*

Másképpen mondatik, az igaz, az irot, és ki adot tr̃vény, ki minket kr̃telez, az jó és méltó dolognak megh tartására: az az, az nyilván való igaſságnak haſznára, méltoságára, igaz vóltára, és annak vr̃yeteſęre.

e Iuris altera definitio.

f Arctant, id eſt, ligant, conſtringunt, & intra limites officii continent, hoc eſt, intellectum dant iſtarum notitiarum æqui & boni. Et docet quid juſtum, quid æquum, quid iniquum ſit.

Ius duplex.

Ius itaq; duplex eſt: quoddam enim eſt publicum, quoddam verò privatum. g *Publicum eſt, quod principaliter ad imperiũ & regimen regnorũ, publicamq; utilitatem ſpectat, & in ſacris, ac in ſacerdotibus, & in magiſtratibus conſiſtit: Vnde qui ledit* h *ſacerdotes, vel res ſacras, vel magiſtratus, hoc eſt, rectores populi, ab omnibus tanquam pro crimine publico accuſari poterit. Privatum verò eſt jus ſpeciale, quod ad ſingulorum hominum utilitatem pertinet: &* i *illud triplex eſt, ſcilicet, jus Naturale, jus Gentium, & jus Civile.*

Eſſęle tr̃vény Igaſsága, ez okért két fęle: Mert némely az kr̃zr̃nſęges állapatot illeti: nemélly penig csak tulaydon magok ſzemélyét. Az kr̃zr̃nſęges állapatbeli Igaz, fr̃képpen illeti az birodalmat és az Orſzágoknak birását és az kr̃zr̃nſęges haſznot: mely áll Papi rendeknek, és Bíráknak, riſzt viſeléſekbr̃l. Honnét ez kr̃vetkezik, hogy az ki az Papokat avagy Megyeieket meg háborgattya, Avagy az kr̃ſſęgnek gondviſelr̃it Bírákat, mindenektr̃l, ugy mint, kr̃zr̃nſęges vétekért, vádolthathatik. Az maga Igaſsága penig, ſzemélye ſzerént való igaſság, mely kinek kinek haſznát illeti. Es ez három-fęle tudnia illik, az terméſzetnek tr̃vénye, némr̃ némr̃ nemzetnek tr̃vénye, és az polgari tr̃rvény.

g I° publicũ & quod in publicis perſonis cõſiſtit, & ad ſtatũ Reip. pertinet, id eſt, in quo agitur de authoritate Principis de religione de magiſtratib: dé jure belli deföder: h Magiſtratus lædens & Sacerdotes, abomnibus accuſari poteſt.

i Tripartitam diſtributionem privati iuris imperator Iuſtinianus lib: 1. Tit: 1. Gratianus autem Diſtin: 1. ſanciunt, quos Author in hac diſtributione & pleriſq; alijs imitatur, Alias lex dicitur divina, Humana & Naturalis.

Az terméſzetnek tőrvénye minden-féle nemzetſégekkel penig köz, mivel hogy az terméſzetnek folyásából, és nem valami ſzerzésből ſzármazik, melyre az terméſzet tanit és tanitot minden-féle állatoka: Sőt ez nem csak az emberi nemzet közöt vagyon, hanem minden-féle egyéb oktalan állatok közöt-is. Innét vagyon az himnek és az nőſténnek felekezéſe: Magzatoknak nemzéſe, és fel neveléſe: mindeneknek egyenlő ſzabadsága, és az ollyanoknak meg nyeréſére, mellyeket az égben, földön, és az tengerben fognak. Ennek felette az le tőt marhának, avagy kölcsön adot pénznek meg teritéſe, és meg adáſa.

Jus igitur Naturale eſt commune omnium nationum, eo quod ubiq; inſtinctu naturæ & non conſtitutione aliqua habetur: quod natura omnia k *animalis docet & docuit. Et hoc non ſolum eſt humani generis proprium, ſed etiam omnium animalium. Inde deſcendit matris & fœminæ conjunctio, liberorum procreatio & educatio, omnium una libertas, ac acquiſitio eorum, quæ cœlo terra marique capiuntur. Item* l *depoſitæ rei vel commodatæ pecuniæ reſtitutio.*

k Animalium ſcilicet quodlibet in ſuo genere, & ſuo quo quomodo quo conditum eſt à Deo.

l Depoſitæ res) Solent res metu incendij, ruinæ vel tumultus aliorumq; reſpectuum cauſa, apud amicos deponi, pro cujus intellectu ſciendum Depoſitum eſſe triplex. *Prima* ſpecies dicitur oblatio realis debiti vel pignoris. Quod ſi creditor recipere noluerit pignus, apud judicem poteſt deponi, & ſic Depoſitarius liberatur à caſibus fortuitis & periculo. *Secunda* ſpecies dicitur Sequeſtrum, eo quod utraq; pars fidem ſequeſtri ſequatur. Quod nonnunquam ex voluntate partium fit ſæpius tamen ſequeſtratio fit à Principe parte altera in vita. Par: 1. Tit: 29. *Tertia* ſpecies eſt depoſitum voluntarium & ſimplex, quando quis penes amicum rem aliquam tantum cuſtodire cauſa deponit, per verbum depono ut ſerves, vel cuſtodias hanc rem. Vnde ſciendum quod ſi mercator deponat arcam in Camera alterius mercatoris ſciente & paciente, non eſt depoſitum; nec tenetur de amiſſione ſi pereat, neq; de mendacio, quia non promiſit cuſtodire.

Felebarátunkon eſet erőſzaknak, erőſzakkal való el teritéſe. Mert ezt, ha vagy valami ehez haſonló, ſoha hamiſnak

Violentiæ proximi per m *vim repulſio. Nam hoc, aut ſi quid huic ſimile eſt, nunquã injuſ-*

injuſtum, ſed naturale æquumque habetur.

miſnak, hanem terméſzet ſzerént való dolognak és méltó ſ-igaznak tarttyák lennie.

m Omnes leges omniaq; iura permittunt, vim vi repellere, ideo quòd lege permittente fit, pœnam non meretur. Ac hominem quoq; hoc caſu occidere licet, ſi fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut dicitur Par: 3. Tit: 22. Non enim quis pati debet ut damnificetur in aliquo, ſi damnum eſt irrecuperabile.

n Si dicatur quod Iudex vult inferre mortẽ, ſed tamen non vult, ut ſibi mors inferatur: Reſpondẽdũ, quod Judex non infligit mortem ſed lex.

Item, Alio modo jus naturale intelligitur, quod in lege Moſaica & Evangelio continetur, quo quis jubetur alteri facere, quod ſibi vult fieri: & prohibetur n *alteri inferre, quod ſibi fieri nolit, unde verſus:*

Quod tibi vis fieri mihi fac, quod non tibi, noli.
Sic potes in terris vivere jure poli.

Avagy másképpen, az terméſzetnek tr̃vényẽ értyũk, azt az tr̃vényt, mely Moſeſnél és az Evangéliumban vagyon, mely azt hadgya, hogy ugy cselekedgyũnk máſſal, az mint akarjuk hogy magũkal cselekedgyék más. Meg-is tiltya, hogy máſſon ollyat ne cselekedgyũnk, az mit velũnk cselekettetni nem akarunk. Mely felõl illyen vers is vagyon:

Az mennyi jót akarſz magadnak, máſnak-is akary annyit.
Es az mit nem kívánſz magadnak, máſſal ſe cseleked azt.
Igy ez földön ſok jót elhetz Iſteni igaſsággal.

Jus itaq; naturale duplicitèr poteſt conſiderari: Vno modo in quantum conſideratur homo, pro ut habet in ſe naturam rationalem, in qua participat cum divinis: & ſic jus naturale quod cadit in hominem dicitur jus divinum. Alio modo jus naturale conſideratur in homine, quantum ad naturam ſenſualitatis, in qua par-

Az terméſzet tr̃vényét azért kétképpen érthettyũk: Elsõben az emberekre való képeſt, mivel hogy okos terméſzet vagyon bennek, és az Iſteni dolgokat meg-értik: és igy az terméſzetnek tr̃vénye az emberekben, Iſtennek tr̃vényének mõdatik. Másképpen értetik, az terméſzet tr̃vényen ez, hogy az ember élõ állat, és érzékenyſége vagyon, ſzintén mint egyéb állatnak ugy mint érez, mozog,

és

és indúl: mely érzékenyſęge mondatik az emberben terméſzetnek, tulaydona és tőrvénye,

participat cũ cæteris animalibus, ut ſenſu, motu & inſtinctu. Et hoc modo jus cadens in hominem, dicitur eſſe jus naturale.

Az némű-némű nemzetnek tőrvénye-is kétfęle: tudnia illik, első és az máſodik: Az első nemzetnek tőrvénye ez mellyet minden nemzetek eleitől fogva tartottak az terméſzetnek okoſságából viſeltetvén, és nem valami egyéb nemzetnek ſzerzéſęből arra vitetvén: ugy mint ſenkit nem bántani, &c. Es ez az terméſzetnek tőrvényétől ſemmiben nem kűlőmbőz, hanẽ csak kűlőmb tekintetből.

Jus gentium duplex eſt: ſcilicet, primævum & ſecundarium. Jus gentium o *primævum eſt, quo omnes gentes, ab initio uſæ ſunt, naturali ratione inductum absq́ aliqua conſtitutione gentium: ut neminem lædere, &c. Et hoc à jure naturali, nihil diſcrepat, niſi ratione diverſorum reſpectuum.*

o J⁹ gentium primævũ propriè eſt j⁹ naturale j⁹ rationis, ꝙ humanæ naturæ propriũ eſt. Illæ ſcil: notitiæ divinit⁹ humanis mẽtib⁹ inſitæ dicuntur, quib⁹ naturalis ratio judicat quid deceat ut religio in Deũ pietas erga parentes, & patriam, juſtitia in omnes ultio in ſceleratos.

Mert az terméſzetnek tőrvénye, és nemzeteknek tőrvénye, egy értelmen vagyon, de kűlőmb tekintetért. Mert az terméſzet ſzerént való tőrvény, az mennyiben az terméſzetnek folyásából ſzármazot és tartatot. Az nemzeteknek tőrvénye az, az mennyire némű-némű nẽzetek, ez világnak kezdetitől fogván, minden némű emberi ſzerzéſen kivűl, éltenek valami affęle rẽd tartáſſal. Es ez tőrvény ſzerént az ſzolgaságnak (avagy jobbágyságnak) állapattya jól vólna: mert terméſzet ſzerént minden ember ſzabadságra ſzűlettetet.

Nam jus naturale & gentium, pariter dicitur, ſed diverſo reſpectu: Naturale ſcilicet in quantum ratione naturali eſt inductum: Gentium verò in quãtum gentes à principio orbis ſine ulla conſtitutione alia, eo uſæ ſunt. Et hoc jure ſtatus ſervi eſt integer: quia naturali ratione omnes liberi naſcebantur.

a Jus gentium, ſecundarium quod communi omnium gentium uſu, & neceſſitatibus ita exigentibus eſt conſtitutum, ut ſacra tueri leges jubere vel ſancire

Az máſodik néműnémű nemzetnek

a *Jus gentium ſecundariũ eſt,*

magistrat⁹ creare, cõsilium de Repub: capere, bellũ indicere ac finire, legis actiones exequi prẹmia & pœnas irrogare:

est, jus à gentibus non ratione naturali, sed ratione publici boni, & ad communem usum introductũ: Et hoc sẹpe numero discrepat â jure naturali. Quia jure naturali, omnia erant communia, omnes erant liberi, de jure verò gentium facta est divisio dominiorum, & rerum inventa est separatio: intro ducta sunt bella, captivitates, b *servitutes, & alia hujusmodi, quæ* c *juri naturali sunt contraria.*

nek tőrvénye ez, mellyet az nemzet nem természet szerént való okokból, hanem maga jóvaért, és az kőzőnsẹges haszon-ért rendelt: Ez penig gyakorta kűlőmbőz, az természet tőrvényétől. Mert az természet tőrvénye szerént, minden kőz vala: mindenek magokkal szabad emberek szűlettettek vala: de az kűlőmb-kűlőmb fẹle nemzettől találtatot, az Uri rendnek, birodalomnak, és kűlőnőzésnek, állapattya: hadakat inditottak, fogságokat, szolgaságokat, rabságokat, és egyéb effẹlékhez hasonló nyavalyákat, egy más ellen: mellyek az természet tőrvényének mind ellene vóltak.

b Servitutes, jure gentium inductæ videntur, quia jus gentilitatis eam approbavit, non eam primò invenerit.

c Juri naturali contraria, Per contrarietatem jus naturale non imitatur, propter regulam inferiorem legem negligendam esse: ut superior impleatur,

Et hoc etiam gentium jure omnes penè d *contractus inducti sunt: emptio, venditio, conductio, & his similia.*

Sőt ezen kűlőmbőző nemzetnek tőrvénye által, találtatot az egymással való végezés és szővetsẹg is: ugymint vévés, el adás, meg fogadás, szőrződés és ezekhez hasonló dolgok.

d Contract⁹ gentiũ inducti Omnib⁹ populis communes sunt emptiones, venditiones, & aliæ obligationes jure gentium introductæ.

e J⁹ Civile est, quod neq; in totum à jure naturali, vel gentiũ redit, neq; per omnia ei

Jus autem Civile est, e *quod quisq; populus, vel quæq; Civitas sibi propter divinam, humanamq; causam constituit. Et vocatur jus civile, quasi proprium jus Civitatis: quod tripliciter potest atten-*

Az polgari tőrvény penig ez, mellyet akarmely kőssẹg, avagy akarmely Város magának, Istennek tisztessẹgéra, és az embereknek jóvára szerez. Ez penig mondatik Polgári tőrvénynek, ugymint, tulaydon csak az Város tőrvényének: Mely felől három-képpen-is

pen is elmélkedhetünk. Elöſzör közönſéges-képpen, melly ez, mellyel minden Város közönſéges-képpé él. Máſodſzor, tulaydonképpen, melly ez hogy minden kösség, avagy Város magának, Iſtennek tiſztesſégének és magának megh maradásának okáért önnön közöt végez.

attendi. Primò generaliter, & eſt quod in unaquaq; Civitate generaliter obſervatur. Secundò ſpecialiter, & eſt quod quisque populus, vel quæque Civitas ſibi proprium divina humanaque cauſa conſtituit.

ei ſubſervit, ſed interdum ei aliquid detrahit, interdū verò addit. Et ſicut jus gentiū ab

omnib⁹ gentib. dicitur, quod omnes gentes eo utuntur, ita j⁹ civile à Civibus ſeu certo populo nomen traxit. & non apud omnes gentes, ſed incerto populo ſeu Civitate ſervatur: Intenditq; tantum ſervare Civilem ſpecietatem, non curans de utilitate animæ.

Harmadſzor, méltóságra való képeſt, tudnia illik, az Romai törvénynek méltóságára mutatván, mellyet más névei az Csáſzari avagy Romai birodalomnak-is mondanak. Miért hogy nevezet képpen, ki nem nevezik az méltóságért, hogy az birodalomban mellyik Város törvénye légyen, hanem méltóságoſſon az Romai törvényére mutatnak ollyankort. Az mint az Görögöknek, ha csak röviden az vers ſzerzök emlitik, Homeruſt jedzik: az Deákoknál penig Vergiliuſt Az ſz. Irásban, az Apoſtolon, avagy Iſtennek edénnyén, egyéb nevét hozzá nem tévén, Szent Pált értyük.

Tertiò, Excellenter, ad excellentiam, videlicet, juris Romanorum, quod etiam jus Imperiale nominatur. Dum enim non exprimitur, nomine hujus, vel illius Civitatis, per f excellentiam, tantum jus Romanorum ſignificatur. Sicuti per Poëtam apud Græcos Homerus, apud Latinos Vergilius ſubauditur. Et per Apoſtolum in ſacro eloquio, alterius nomine non expreſſo, S. Paulus intelligitur.

f Excellẽtia juris Civilis Mentione juris excellenter apud nos Decreta intelligũtur.

MICSODA KüLömbség legyen, az Természet törvénye, Nézetek törvénye, és az Polgári törvény közöt. III.

QUOMODO differunt jus Naturale, jus Gentium, & jus Civile.

TITULUS. III.

SCIENdum itaque quod jus Naturale differt ab alijs juribus tribus modis. Primò origine, nam incepit ab exordio naturalis creaturæ. Secundò dignitate, quia jus naturale apud omnes gentes æqualiter ſervatur, à ſolo Deo inſtitutum, firmum & impermutabile manens. Alia verò jura, quæ populus vel Civitas ſibi conſtituit, ſæpè mutantur, vel contraria conſuetudine, vel alia meliori lege, in contrarium poſtea lata & introducta. Tertio amplitudine, quia jure naturali omnia communia ſunt: ſed jure gentium vel civili, hoc meum, illud tuum eſt.

Cæterum omnes populi, qui legibus, aut moribus utuntur, & reguntur partim ſuo proprio, partim verò communi omnium hominum jure utuntur. Hi enim qui ſuo tantummodò jure, & non communi gaudent, aliquod jus ſibi proprium inſtituũt, & jus civile nominãt: quod verò apud õnes gẽtes communiter obſervatur, jus gentiũ appellatur.

III. TITULUS.

EResũk meg azért, hogy az termé-ſzet tõrvénye kũlõmbõz az tõb tõrvényektõl háromképpen. Elsõ-ben, eredeti ſzerént, mert az teremtéſtõl fogván kezdetet. Máſodſzor, méltoſsággal, mert az terméſzet tõrvényét minden nemzetſẽg egy aránt tartya, ugy mint Iſtentõl ſzerezretet, álhatatos és változhatatlan tõrvény. De az egyéb-fẽle tõrvény, mellyet valamely kõſſẽg avagy Város, magának ſzerzet, gyakran el változik, avagy ellenkezõ ſzokás miat, avagy más jobb tõrvény miat, kit az után ellene ſzereznek. Harmadſzor, nagy vóltával, mert az terméſzet tõrvénye ſzerént, mindenek kõzõnſẽgeſek vólnának, de az nemzetſẽgek és Polgári tõrvény ſzerént, ez enyém, imez tieddé lõtt.

Továbbá minden kõſſeg, ki tõrvényhez, avagy jó ſzokáshoz tarttya magát, és ezeknek enged, réſz ſzerént tulaydõ tõrvényel, réſz ſzerént penig mindẽ embereknek kõzõnſẽges tõrvẽñyel él. Mert az kik csak õ magok tõrvényével, és nẽ kõz tõrvẽñyel élnek, és magoknak ſaját tõrvénytſzabnak, effẽlek tõrvẽñye: Polgári tõrvénnek hivattatik. Az mely tõrvẽñel penigmĩdẽ nẽzetek kõzõnſẽgeſẽ élnek nẽzetſẽgek tõrvényének neveztetik.

AZ VITEZLŐ IGASságról, és az tőrvény tudáſról.

IV. TITULUS.

AZ Vitézlő igaſság, ál az hadakozáſnak inditásában, frigynek veteſębén, és az jolhőz tartván magát, az ellenſęggel való ſzemben menésben.

Továbba az vitézek fenvitékkeál, az rieg bűntetesben, ha ki helyt nem állana.

DE JURE MILItari, & Juriſprudentia.

TITULUS IV.

[a] *VS a militare eſt belli inferendi ſolennitas, fœderis faciendi nexus, ſigno dato congreſſio in hoſtem.*

Item, Flagitij [b] *militaris diſciplina: hoc eſt,* [c] *caſtigatio, ſi locus deſeratur.*

[a] Tit. 4 initium ex Diſt. 1. Grat. de promptũ tantum de militibus armatæ militi eloquitur, ſive ſint equites ſive pedites.

[b] Diſciplina militaris. Duo præcipua ſunt neceſſaria ad militis officium & perſonam. Primò, ut numerum reliquorum militum referatur & ſtipendiarijs adſcribatur, ne ſub nomine militari prædo eſſe deprehendatur. Secundò, ut ſacramentum præſtet, quod mortem non vellet evitare, pro defenſione Principis legitimi & Reipub. ac a ſignis ſive vexillis nollet recedere.

[c] Manlius Torquatus Coſ filium, quod provocatus à Geminio Duce Tuſculanorum ad dimicandum, inſcio patre deſcenderat, glorioſam victoriam, & ſpecioſa ſpolia referentem, abripi à Lictore, & in modum hoſtiæ mactari juſſit. Poſthumius Dictator Generum ſuum præſidio progreſſum, victorem, quia hoſtes fuderat, ſecuri feriri juſſit. Q. Fulvius fratrem cohortem Legionis Senatu amovit, quod in juſſu Conſulis domum redierat. Graviter Senatus tulit, quod Q. Petilium Coſ fortiſſimè advers⁹ Ligures pugnãtem occidere milites paſſi eſſent. Legioni neq; ſtipendium añi procedere, neq; ara dari voluerit. Milites noſtræ patriæ jure communi regni uti debent, quando non ſunt in caſtris ſeu expeditione. Nam tunc milites externi coram Capitaneis debent conveniri. Indigine verò ratione violentiarum vel corã Capitaneis vel poſt cõdeſcenſionẽ exercit⁹ corã judicib⁹ ordinariis. In teſtamentaria autem diſpoſitione excedunt alios Nobiles: quia teſtamentum ej⁹ in militia ſive ſoleñitate factum valet, ac ratione ſimplicitatis & ignorantia juris in caſtris, omnes ſolennitates relaxantur militi, dummodo conſtet de ej⁹ voluntate.

Ennek felette ide való az hó pénznek-is ki ſzolgáltatáſa, tiſztecſęgre való vitel, tiſztecſęges ajandékozás: ugymint

Item, Stipendiorum modus, dignitatum gradus, præmiorum honor: Veluti

dum Corona, vel d *torque donantur.*

mint mikor Coronás Cimert, avagy arany lánczot, valamelv vitéz embernek ajandékon adnak.

d Torquis donatio. Milites dicuntur, etiam Equites Aurati, qui etiamſi nunquam militaverint, tamen ſi Corona vel torque diſtinguantur, & donentur per hoc præmium egregiè navatæ operæ conſequuntur.

Item, Prædæ deciſio, & pro perſonarum qualitatibus & laboribus juſta diviſio, ac principis e *portio.*

Továbba az nyereſſégnek el rendeléſe, és kinek kinek ſzemélye, és vitézſége ſzerént való el oſztáſa, és abból az Fejedelẽ réſzének ki ſzolgáltatását.

e Portio Principis quæ dicatur. Cum res captæ in bello fiant capientium, limitatio fit inter res mobiles & immobiles. Nam immobiles jure naturali, vel gentium ſunt Principis, qui bellum indixit. Mobiles autem res magna ex parte ſunt capientium. Perſonæ quoq; hoſtium, in ſervitutem capientium deducuntur.

f Juriſprudẽtia quid? Dicitur divinarũ rerum notitia, nõ quatenꝰ Evangeliũ notitiam divinã tribuit, ſed quia notitia illa nobiſcum natæ verè ſunt res divinæ. Item, quia de reb⁹ ſacris, religioſis & ſanctis quo ad externã diſciplinã tradat, quæ res dicũtur eſſe juris divini.

Juriſprudentia verò eſt f *divinarum humanarumq; rerum notitia, juſti atq; injuſti ſcientia: juſti ſcilicet ad faciendum, injuſti autem ad evitandum. Quia non ſufficit ſcire quod ſit juſtum vel injuſtum, niſi & ipſarum rerum contrariarum, vel corporaliũ, habeat quis notitiam, ſecundũ quam juxta varias cõditiones rerũ emergentium, varia etiã jura ſunt ſtatuẽda.*

Az tõrvény tudás penig Iſteni és ẽberi dolgoknak értelme, az Igaznak és Hamiſnak tudáſa: Igaznak hogy azt cselekedgyék, Hamiſnak penig hogy azt távoztaſſák. Mert nem elég csak azt tudni mi légyen az igaz, avagy az hamis, hanem eggyik dolog az máſikkal vóltaképpen, és valóban mind ellenkõzzek, meg kel érteni, mely ellenkõzzéshez való képeſt, az mint az dolognak módgya mutattya, az ſzerént kel arról kũlõmb kũlõmb-féle tõrvényt ſzabni.

DIFFERENTIA eſt inter juſtitiam, jꝰ & juriſprudentiam.

KũLõMBSEG VAgyon az Igaſság, az Igaz és az Tõrvény tudás kõzõtt.

TI- V.

V TI-

V. TITULUS.

Kűlőmſęg vagyon penig az igaſság, az Igaz és az tőrvény tudás kőzőt. Mert az igaſság embereknek erkőlcsében való jóságos cselekedet. Az Igaz penig az Igaſságnak véghez való vitele. Az Tőrvény tudás, az meg mondot igaſságnak és az Igaznak értelme és tudáſa.

Továbba az Igaſság az jóságos cselekedetek kőzőt, leg főb és elsőb. Az Igaz máſodik grádicsban vagyon. Az tőrvény tudás harmadbã és utólsóbã.

Ennek felette az Igaſság mindeñek az ővét meg adgya. Az igaz penig ſegiti az Igaſságot. Az tőrvény tudás penig megh tanit reá mint meheſſen mind az kettő véghez.

TITULUS V.

DIFFErunt autem inter ſe juſtitia, jus & juriſprudentia. Nam juſtitia eſt Virtus ſcilicet moralis. Ius eſt ejus virtutis exequutivum. Juriſprudentia eſt ſcientia illius juris.

Item, Juſtitia eſt inter virtutes ſummum bonum. Jus medium. Iuriſprudentia infimum.

Item, Juſtitia tribuit unicuique quod ſuum eſt. Jus verò coadjuvat. Juriſprudentia autem docet qualiter id fiat.

MI LEGYEN AZ Tőrvény, és az tőrvény tulaydonságiról.

VI. TITULUS,

MIvel-hogy ez előt meg mondok, hogy az Igaſság két dologból ál, Tőrvényből és ſzokásból, az az, avagy irásból, avagy iratlan ſzokásból. Annak-okáért az irásbã valo igaſsággról, az az, az emberi társaság kőzőt való tőrvényről rővidedẽ ezt kel meg értenünk, hogy mi légyen az tőrvény kiről külömb külömb-képpen ſzólnak az bőlcsek. Mert

DE DEFINITIONIB⁹ Legis, & ejus cõditionibus.

TITULUS VI.

*QUIA dictum eſt * ſuperius, quod omne jus aut Legibus, aut moribus, hoc eſt, jure ſcripto, vel non ſcripto, conſtat. De jure igitur ſcripto, id eſt, humana lege breviter ſciendum, quod Lex diverſimodè deſcribitur:*

* Tit: 2.

Primò

Legis prima deſcriptio.

Primò namq; eſt conſtitutio populi, qua a majores natu cum plebibus aliquid ſanxerunt. Sed hæc definitio propoſito noſtro non quadrat. Quoniam omnis poteſtas conſtitutionis, & condendæ legis, quæ olim apud populum fuerat, in præſentiarum ad Principem noſtrum ſpectat, ut infra clarius dicetur.

a Majores natu dicũturantiquitate dignitate, nobilitate, & ſcientia præſtantiores. Quæ & ſanior pars dicitur par; 3. Tit: 2. Par: 2. T: 3.

Alio modo, Lex eſt ſanctio ſancta, jubens honeſta, & prohibens in honeſta atq; contraria. Vel aliter, eſt recta ratio ab æquitate tracta jubens honeſta, & vetans in honeſta.

Legis ſecũdadeſcriptio.

Legis tertiadeſcrip:

Legis quarta deſcriptio cõtinet ſex conditiones.

Item, ſecundum Papinianum, & Demoſthenem, Lex eſt inventio hominis, donum Dei, dogma ſapientum, correctio violentorum exceſſuum civitatis compoſitio, & criminis fuga. Ex qua quidem definitione colligitur, quod Lex b *inventio humana eſt. Poſtquam enim multiplicato genere humano, & ſurrepentibus vitiis, in tyrannidem regna converſa ſunt, neceſſariò*

b Legis prima conditio quodſit inventio hominis

Mert elsõben tõrvénynek mondgyák lenni, az kõſſég végezéſét, mikoron tudni illik, az õreg nép, az vénſég, az kõſſégnek valamit végez. De ez mi moſtani iráſunkbã nem effele tõrvényrõl ſzólunk, mivel hogy az mint régẽ hatalma vólt az kõſſégnek, hogy õnnõn kõztõk tõrvényt ſzerezheſſen és ſzabhaſſon, moſten affele ſzabadság tõllõk el véretet, és csak az Fejedelem ſzabhat tõrvént: Mint errõl ez után nyilvábban ſzóllunk.

Másképpẽ az tõrvény oly végezés ſzentſéges, mely tiſzteſſéges dolgokat parancsol, az tiſzteſſég ellen valókat penigh meg tilt. Avagy penig Igaſságból ſzármazot jo mód, ki az tiſzteſſéges dolgokat parancsollya, ez ellen valókat penig meg tiltya.

Továbba az bõlcs Papianus és Demoſthenes értelme ſzerént: Az tõrvény, emberek találmánya, Iſtennek ajándéka. Bõlcseknek tertzéſe, az hatalmaskodáſnak meg bũntetõje, várashoz illendõ állapat, vétkeſſeknek el kergetõje. Mely elõ ſzámlalásból megh érthettyük, hogy az tõrvényt emberek találtak. Mert az emberi nemzetſég ez világon meg ſzaporodván, éz az gonoſság-is el áradván, mivel hogy az birodalmokat kegyetlenũl kezdették az emberek birni, az

ſzük-

ſzükſęg végre reá kénſzeritette őket hogy tőrvényeket ſzerezzenek magoknak. Meliveknek kik lőttek légyen első fel talalói, és ſzerzői, ſzeren ſzerte meg vagyon irva.

Máſodſzor az tőrvényt azért mondgyuk Iſtē ajándékának. Mert az mint arany ſzáijú Sz: János mondgya az Iſtennek tőrvénye oly igaz út, ki ſem jobra, ſem balra nem haijol. Az mely kőſſęgnek azért tőrvénye nincsen, és az Iſtennek mondását és parancsolattyát meg utállya, annak az ſok tévelygéſnek utánna, kárhozatnak tőriben kel eſni, és minden fęle tőrvént héában valónak kel tartani, valamely az Iſten tőrvényéhez nem léſzē haſonló. Mert az Emberi tőrvénnek csak annyiban vagyon helye, az mennyiben az Iſten tőrvényétől el nem távozik: az mint az Bőlcs arról ſzól, mondván: En általam uralkodnak à Királyok, és az tőrvény-tévők én általam végeznek igazat. Annak-okáért az emberi tőrvénynek az ISTEN tórvényéből kell ki ſzármazni, mert csak abban az Városban lehet jo rend-tartás, à mely tőrvénnyel igazgatván, ISTEN tőrvényével birattatik. Valamely tőrvény azért Iſten tőrvénye ellen vagyō akar mint jovallotta legyen az kőſſęg, meg ha ſok időtől fogván hozzá ſzokot vólna-is ſem̃iképen állādó nem lehet.

Har-

riò opus fuit, leges condere, quarum primi inventores, c *qui fuerint, paſſim extat.*

Dicitur deinde in diffinitione, d *legem donum Dei eſſe. Secundum enim Chryſoſtomū, Lex DEI eſt una legalis via, quæ nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram declinat. Populus ergò ſine lege, qui DEI dicta, & legum documenta contemnit, per diverſas errorum vias, laqueum perditionis incurrit. Omniumq́ legum inanis eſt cenſura, niſi divinæ legis imaginem gerat. Quia humanæ leges eatenus valent ſolum, quatenus non diſcrepant à divinis, prout & ſapiens teſtatur, inquiens: Per me Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt. Ideò Leges humanæ emanari debēt à lege divina. Nam illa reſpublica ſola eſt ordinata, quæ Legibus regulatis, Lege divina gubernatur. Lex ergò contra Legem divinam, nec populi aſſenſu, nec conſvetudine diuturna, eſt valida.*

c Legis primi inventores.

d Legis ſecunda cōditio, q. ſit donum Dei.

c. *Tertia*

e Legis tertia conditio quod ſit dogma ſapientũ.

e *Tertia conditio legis ex definitione prædeclarata eſt: quod ſit dogma Sapientum. Ubi ſciendum, quod ſicuti Principes non debent punire innocentem: ita non debent abſolvere reum & facinoroſum à pœna & diſciplina, maximè quando quis peccat in Rempub. Qui enim juſtificat impium, & condemnat juſtũ, uterq; abominabilis eſt apud Deum.*

f Legis quarta cõditio, ꝙ ſit violentorum exceſſuum correctio.

f *Quarta legis conditio, quod ſit violentorum exceſſuum correctio. Nam ideò factæ ſunt leges, ut earum metu humana coërceatur audacia, tutaq; ſit inter improbos innocentia. Non enim inducerentur homines ad legis obſervantiam niſi eſſet timor pœnæ legalis, per publicam inferenda perſonam.*

a Legis quintã cõditio, ꝙ ſit Lex Civitatis cõpoſitio. Civi

a *Quinta conditio Legis, quod Lex ſit Civitatis compoſitio. Civitas enim ab unitate Civium & æqualitate perſonarum nominatur.*

Harmadik tulaydonsága az tr̃vénnek ez, hogy az bõlcseknek tetzéſe legyen. Holot eſzũnkben kel venni, hogy az mint az Fejedelemhez nem illik, hogy az ártatlant bũnteteſſe, azonképpen az ſem illik hozzáia hogy az bũnõſt el ſzabadicsa, és à gonoſzt bũntetés nélkũl hadgya: fõképpen mikor valaki az kõzõnſẽges birodalom avagy társaság ellen vét. Mert az ki igazzá téſzi az hámiſſat, és el kárhoztattya az igazat, mind az kettõ utállatos ember Iſten elõt.

Negyedik tulaydonsága az tr̃vénnek, hogy az hatalmaskodásnak bũntetõje legyen. Mert ezért ſzerzették az tr̃vént, hogy attól való fẽltekben, az emberek vakmerõſẽgek megh zaboláztaſſẽk, és az ártatlanok az gonoſzok kõzõt békeſſẽgben meg maradhaſſanak. Mert az emberek nem bõcsũlenek meg az tr̃vént, ha az tr̃vény bũntetésétõl nem tartanának, kire az tiſzt-viſelõ embereknek nagy vigyázáſoknak kel lenni.

Õtõdik tulaydonsága, hogy az tr̃vény az Városnak legyen gyarapodó eggyeſſẽgére. Mert az Várost, az Városbéli Polgári társaságnak eggyeſſẽgérõl, és az ſzemélyeknek egy aranyu és egyenlõ állapattyáról, ſzoktak nevezni.

Cives

Cives à coeundo dicuntur, quod vinculo quodam ſocietatis Cives in unum coeant, ſcil: cœtum, & ſub ijſdem legibus eodemq; jure vivant. Civis, cui contrarium, Peregrinus. Hoſpes, qui in aliena Civitate eſt, Incolæ dicuntur Civitas, Urbs verò complectitur ædificia.

Es ez okon ez mi Orſzágunk béli minden tőrvényeknek-is, z hazánknak kőzőnſęges haſznára kel lenni. Mert az mint az Orvoſságból nem kel egyebet reménleni, hanem az egéſſęget, melynek okáért rendeltetet: Azō képpen az tőrvényből-is nem kel egyebet várni, hanem az mi az kőzőnſęges Orſzágbéli társaſágnak haſznára legyen, mert ez végre irták az tőrvényeket.

Civitas unde.

Ergò omnes leges, etiam in hoc regno noſtro, ad commodū reipublicæ Judices referre licet. Nā ut ex medicina nihil debet ſperari, niſi quod ad corporis utilitatē ſpectat, quoniā ejꝰ cauſa inſtituta eſt: ſic à legibus nil oportet colligi, niſi quod Reipub. totiꝰ communitatis conducat; quia ejus cauſæ ad hoc ſunt compertæ.

Hatodik tulaydonsága, hogy az tőrvény az véteknek el távoztatáſa legyen. Mert az mint Sz: Tamás D. mondgya, az emberek kőzőt való tőrvények ez végre rēdeltettek, hogy az embereket az vétkekről hátraráncsak, és az jóságos cselekedetekre vōnyak. Mert jóllehet az emberben az joságra való terméſzet ſzerént vagyō valami indulat, és kevánság. De mind az altal hogy az jóságos cselekedet tellyeſſęggel véghez mehеſſen, ſzükſęg hogy az ēbernek valami őſztőne légyen, mely kiváltképpē az tőrvénēk megh őrizéſęből ſzokot kővetkőzni. Es ezért mondgya azon Thamás D. hogy az tőrvény okoſságből ſzármazot, és kőzőnſęges jóra való ki adarot rendelés, attól az kinck à kőzőnſęges

b Legis ſexta conditio, q. lex debet eſſe criminis fuga.

b Sexta conditio, quod Lex debet eſſe criminis fuga. Secundum enim B. Thomam A. Leges humanæ ad retrahendum homines à vitijs, & inducendum ad virtutes, ſunt factæ. Nam homini ineſt naturaliter quidā appetitus ad virtutem: ſed ipſa virtutis perfectio neceſſe eſt, ut adinveniat homini per aliquam diſciplinam, quæ maximè per Legis obſervantiam advenire ſolet. Ideo ſub infert idem Thomas, quod c lex eſt ordinatio rationis ad bonum commune, ab eo, qui curam habet communitatis,

c Legis definitio ſecundū Thomā Aquinatem.

d Lex qualis eſſe debeat.

e Primò de-

debet esse justa & cõtineat in se justitiam. Nã j⁹ esse nõ potest quod injustum est.

f Secundo debet esse honesta, quoniam præcipua qualitas juris est honestas, quæ nõ min⁹ desideratur in jure, quã justitia.

promulgata. Estq; regula vel mensura actuum agendorum vel omittendorum. d *Unde Lex debet esse* e *justa,* f *honesta,* g *possibilis, secundum* h *naturam & consvetudinem* i *patriæ,* k *loco,* l *temporique conveniens,* m *necessaria & utilis.* n *Manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem incautum contineat: id est, ne aliquis possit eam captiosè interpretari.*

állapatra gondgya vagyon, az az, az Fejedelemtől. Es az törvény regulája és mértéke annak, mit kellessęk meg cselekedni, és mit kellessęk el hadni. Honét következik ez is, hogy az törvény igaz legyen, tisztessęges, és természet szerént lehetsęges legyen, ember hazájanak természetihez, és az helynek sokasához illendő, męg az helyhőz és időhőz alkolmatos, és elmúlhatatlã szűksęges és valóba hasznos. Nyilván és világos és való is legyẽ, hogy homályossága miat valami ágyaskodo fogásra, és csalárdságra való alkolmatosság belőle ne lehessẽ, az az, valaki hamissã ne magyarázhassa.

g Tertiò debet esse possibilis: quia ad impossibilia nemo cogi potest. Ideò pœna illa infligi non debet, qui in possibilitatem Legis transgreditur. Ex sententia tamen D. Pauli, ut quidam censent, Deus legem tulit hominibus vix possibilem.

h *Secundum naturam,* id est, debet procedere secundum naturalem rationem.

i Quartò, debet esse secundum consuetudinem patriæ, contrario enim usu patriæ abrogantur leges.

k Quintò, debet convenire loco, nam in jure sicuti consvetudo patriæ cõsideranda est: ita vicinitas locorum quoniam sæpè in aliquibus locis talia statuuntur, quæ alibi non recipiuntur.

l Sextò, accommodandæ sunt suis temporibus.

m Septimò, debet esse utilis & necessaria. Quia instante necessitate jus debet mutari & reformari, ac ad communem utilitatem redigi.

n Octavò, debet esse manifesta: Duas rationes ponit, cur lex debeat esse manifesta. *Prima,* ne propter obscuritatem captiosè interpretari queat. *Secunda,* ne per eam insidiæ struantur, & laqueus paretur in cautis & simplicibus.

a Leges ej⁹ est interprætari q. condidit.

Si tamen ambiguum vel obscurum fuerit, ejus est a *interpretari qui condidit: Vel*

Ha mind azon által valami részében, homályosnak avagy kétsęgesnek láttatik, tartozik azt meg magyarázni az

az ki ſzerzette az tõrvént: Hogy valaki effele kétſęg miá meg ne csalatkozzek, avagy az tõrben avagy kárban ne eſſęk: Nem hogy valakinek tulaydon haſznaért, hanẽ az kõzõnſęges haſzſzonért irattaſſęk az tõrvény. Mely dolgokat azért kel eſzũnkben vennũnk, hogy minek utánna az tõrvént ki adgyák, akkor oſztánon késõ añak módgyáról itiletet tenni, hanem az ki adot tõrvény ſzerént kel az dolgokat meg itilni.

Vel ne laqueus alicui paretur per eam nullo privato commodo, ſed pro communi civium utilitate conſcripta. Ideò autem iſta conſideranda ſunt, quia cum Leges b *inſtitutæ fuerint, non erit poſtea judicare de ipſis, ſed oportebit* c *judicare ſecundum ipſas.*

b Leges promulgãdo inſtituuntur. Firmãtur cum moribus utentiũ approbantur.

c Judicare ſecundum novas leges oportet, ſive ſint efficaces, ſive mitiores prioribus. Part. 2. Tit. 2.

MIERT SZERZETtek legyen az Tõrvént: és az tõrvénnek négy fęle tiſztiről és erejéről.

VII. TITULUS.

MIvel hogy mindẽ fęle tõrvény, avagy Iſten tõrvénye, avagy embereké, az Iſteni tõrvénye terméſzet ſzerént való, az emberi tõrvényeket penig, az erkõlcs és ſzokás ſzerént találtak és ſzerzettek: azért az embereknek tõrvényi egymáſtol igen kũlõmbeznek. Mert némely tõrvény tetſzik némelly Nemzetſęgnek, némellynek penig más fęle.

QUARE FActæ ſunt leges: & de quadruplici officio legis.

TITULUS VII.

QVoniam omnes a *leges, aut divinæ ſunt, aut humanæ: Divinæ namq; natura: humanæ verò moribꝰ, & conſvetudinibus conſtant: ideoq; hæ diſcrepant: quoniam aliæ, aliis gentibus placent.*

a Leges aut ſunt divinæ, aut humanæ.

Imò Lex triplex eſt. Divina, quæ eſt æterna & incõmutabilis ratio, qua Deus omnium author, omnia & ſingula ad bona, ſecundum providentiam ſuam ac voluntatem dirigit, diſponit, ac moderatur. Naturalis verò eſt quædam hujus divinæ legis participatio, quæ ordinæ ad bonum naturæ tendit, quæq; aliter aceſt aſveſcere non

re non poteſt, de qua ſupra Prol: Tit: 2. Humana demiq; eſt rationis ordinatio, ad bonum commune, ab eo, qui curam Civitatis habet ædita & promulgata.

Fas b *lex divina eſt: jus lex humana. Nam tranſire per agrum alienum, fas eſt, quia Domini eſt terra, & plenitudo ejus: Jus verò non eſt, quia ſtatuto, aut conſuetudine prohibetur.*

Summa ſzerént, az mi ſzabad, az Istennek tőrvénye: az mi igaz, emberi tőrvénynek mondgyák. Mint példának okáért: más emberi mezején ſzabad által menni, mert Istené az főld, és a főldnek minden tellyeſſége: de tőrvény ſzerént nem ſzabad. Mert vagy végezés ſzerént, vagy penigh ſzokás ſzerént, tiltva és tilalmasban vagyon.

b Fas etiam eſt permiſſio quædam & tollerantia, ſecundum quam multa tolleram⁹, ut ſervitutem agri, tranſitum videlicet agri, ſylvæ vel fœneti, dum innoxius eſt, aut ſi via publica deſtructa ſit. Sed jus dat civilem actionem, ut etiamſi via publica deſtructa ſit, tamen ager inſeminatus, vel vetitus camp⁹ conculcari non debet. Item, poma recidiva ſi cadant in alterius agrum, fas eſt & tolleratur collectio, ſed jus eſt ſæpes non frangere, & illis deſtructis in alienum hortum, domino inſcio tranſire. Item, Theſaurum fas eſt ubiq; quærere, ſed jus inventum in agro alteri⁹ ſine ſcitu hæredis effodere. Eadem lex de fructibus commeſtis, quod permittitur poma in alterius pomario comedere, ſed prohibetur exportare.

Unde quæritur: quare facta ſunt leges humanæ? Et reſpondetur, quod ideò, ut earum metu humana coërceatur audacia, tutaq; ſit inter improbos innocentia, & in ipſis improbis, formidato ſupplicio refrenetur audacia, & nocendi facultas.

Innét azért kérdés támad, hogy mi végre ſzerzettek, az emberek az tőrvént? Erre ez az felelet: Ezokáért, hogy az tőrvénytől való fęlelem miá, az emberek vakmerőſęge meg tiltaſſęk, és az gonoſz emberek az ártatlanoknak ne ártſanak, és az gonoſzok vakmerőſęge-is, és ártáſra való erejek a' bűntetéſtől valo fęlelem miat, meg zaboláſztaſſęk.

Legis officium quadruplex. c Paucis comprehen-

Quadruplex eſt autem officium legis: quia omnis lex aut c *permittit, aut vetat, aut*

Az tőrvénnek penig négy fęle ereje vagyon, mert minden tőrvény, avagy valamit meg enged, avagy meg tilt,

tilt, avagy bűntet, avagy valamit parancsol. Enged, ugy mint, hogy az jó vitéz és joſágos cselekedetű ember, valami jutalmot kérheſſen. Tilt, ugy mint, hogy ſenki aparza ſzűzeket ſenki tiſzteſſéges házaſságra ne merjen kérni. Bűntet, mint hogy az ki embert leend, tőrvénnyel ölye, mert feje eſſék el érette. Parancsol penigh mikor igy ſzól: Szereſſed az te Uradat Iſtenedet.

Négy ercjét az tőrvénynek, meg tarts magadnak,
Enged, bűntet, parancsol, s-tilt.

aut punit, aut imperat. d *Permittit aliquid, ut vir fortis & virtuoſus petat præmium.* e *Vetat, ut ſacratum virginum petere liceat connubium.* f *Punit ut qui cædem fecerit, capite plectatur. Quandoq; autem imperat; ut diliges Dominum Deum tuum.*

VERSUS:
Quatuor ex verbis virtutes collige legis,
Permittit, punit, imperat atq; vetat.

hédit multa legis officia, q̃ ex decem p̃ceptis tanq̃ honeſtis impiis animadverti poſſunt.

d Permittit licita, q̃ citra damnum & injuriam alterius fieri poſſunt.

* Vetat, prohibita, ut: matrimonium inter conſangineos uſq; ad quartum gradum incluſivè.

† Ac demű punit turpia & inhoneſta, ut ſunt: inceſt°, adulteria, homicidia, furta, &c

AZ VEGEZESRŐL, ES ſáiját irot tőrvényről.

VIII. TITULUS.

MEg értvén mi legyen az tőrvény, és annak az ő külömbőzéſe, immáron ſzóllyunk az végezéſről. Az végezés azért az, az mit közönſéges ſen Decretomnak hivunk, tudni illik, az Orſzágnak némű-némű közönſéges igaſsága, kivel tőrvény gyanánt él. *Es mondattatik Végezéſnek, Rendeléſnek ez okon, mivel-hogy álhatatoſſon és erőſſen el rendeltetve vagyon, és az közönſéges állapatot határozza

DE STATUTO & municipali jure.

TITULUS VIII.

PRæhabita legis quidditate, atq; diverſitate, jam de ſtatuto dicendum occurrit. Eſt autem ſtatutű, quod vulgo a Decretum appellamus, jus quoddam regni commune, vim legis habens. Et dicitur ſtatutum, quaſi ſtabiliter & firmiter ordinatum: vel quaſi ſtatum publicum definiens. Sæpè verò appellatione quoq; juris

a Statutű, vulgò Decretum appellare.

juris civilis veniunt ſtatuta. Ubi advertendum, quod jus Civile b *duplex reperitur. Quoddam commune, & eſt illud, quod in libris juris civilis habetur. Et iſtud non poteſt condere, niſi* c *Imperator, vel alius ſupremus Princeps. Quoddam verò privatum, quod etiam jus municipale, vel ſtatutarium dicitur. Et illud unaquæq; regio vel provincia, vel aliquando Civitas ſibi conſtituere poteſt.*

b Jus civile duplex,
c Statuta qui poſſent condere.

tározza meg. Gyakorta penig effélé végezéſen az Városi avagy Polgári tőrvént-is értyük. Az hol eſzünkben kell vennünk: hogy az egy társaſág és egy tőrvény alá gyült gyülekezetnek tőrvénye, két félének találtatik. Egyik közönſéges, és az mely az tőrvény könyvekben meg vagyon irva. Es azt az tőrvényt ſenki egyéb nem végezheti, hanem csak az Csáſzár, avagy valamely felſéges Fejedelem. Az máſik tőrvény penigh ſáját, tulaydon, mellyet valamely helynek tőrvényének, avagy el végezéſének mődatik. Es ezt minden Orſzág, Tartomány, ſőt még néha egy Varos-is ſzerezhet magának.

Lex permittit Statuta condere. *Primo*, Principibus, ſup: Tit 6. qui plenam habent jurisdictionem in ſuis terris. *Secundò*, Officialibus, qui ordinationes pro toto tempore ſui officii facere poſſunt. *Tertiò*, Magiſtri, circa ſtudia & mores poſſunt inter diſcipulos facere ſtatuta, ut non ludant, vel ne lingva vernacula loquantur, &c. *Quartò*, Collegia inter ſeſe, ratione ſuæ profeſſionis, & artis Mechanicæ ſtatuere poſſunt: Ne Tyrones ad æquales hauſtus bibant, cum hæris, vel cæteris juvenibus ejusdem vel diverſi artificii: Vel diebus feriatis ne portent arma, ſed ingrediantur Templa, & ſacras audiant conciones: Et ſimilia ad ſuas artes & honeſtatem pertinentia. Quæ non egent confirmatione, ſi lege communi roborentur. Si autem diſcrepant à jure communi, conſultum eſt ut Principis authoritate confirmentur: ut habetur, Par: 2. Tit: 3. & Par: 3. Tit: 2. Ac tale ſtatutum non ligat, non collegiatum.

d Jus municipale dicitur privatum jus unicujusq; civitatis. Nam

Jus autem d *municipale eſt jus poſitivum alicujus loci: ita dictum quod in illo duntaxat municipio (id eſt oppido) ac loco ſervetur. Idem & jus*

Az helynek tőrvénye penig ollyan kit minden embernek ott megh kell tartani, mint, ha ott akar lakni, ott való bizonyos tőrvént: Mely az téſzi hogy abban az egy tiſzt-viſeléſében, melyhez

melyhez nagy hittel kõteles, abban az Városban, és helybẽ, maga és máſſal-is megh tartat. Ugyan ezen értelemmel, régi meg rõgzõt, egyéb hai Tõrvénnek is (az mint meg emlitõk) neveztetik.

jus ſtatutarium (ut prætactum eſt) appellatur.

Nam municipia ſunt Civitates, ſuo jure & legibus mentes, quarũ incolæ olim municipes nominati ſunt. Nũc autem abuſivè, ſuæ cujusq; Civitatis Cives, dicuntur municipes: Quia munera, hoc eſt, officia, cum civibus ſuſcipere, id eſt, ſuſtinere debent.

AZ VEGEZESNEK leheté ereje, az Romai Egyházi rendeléſe, vagy az terméſzet, avagy az Iſten Tõrvénye ellen?

IX. TITULUS.

FRre azt felellyed, az mi az Romai Egy-házi rendeléſt illeti, ha az végezés, az Anyaſzent-egyháznak meg rõgzõt ſzabadſága ellen vagyon, vagy Privilegioma ellen, annak helye nem lehet, hanem ha lelkũnknek idvõſſége ellen vólna. Az mennyiben penig à kũlsõ Tõrvényeket nézi, az Orſzág és Polgári végezés fellyũl haladgya az Pápák rendeléſit, és azokat ſemmivé téſzi, nem is kõteles hozzá. De az mennyiben az végezés illeti, avagy az terméſzet, avagy az Iſten Tõrvényit, jóllehet ezeknél nem hathatosb, meg ſem bonthattya azt, mindazáltal meg válaſzthattya. Mint példának okáért: Az Iſten Tõrvénye minden válogatás nélkũl azt mondgya, hogy ne õly: mind-

UTRUM VALEat ſtatutum contra jus Canonicum, vel naturale vel divinum?

TITULUS IX.

SEd quærendum videtur, An valeat ſtatutum contra jus Canonicum, vel naturale, vel divinum? Dic, quod ad jus Canonicum, ſi ſtatutum eſt contra libertatem a *Eccleſiarum diuturnam, vel Privilegia eis conceſſa, non valet. Circa cauſas verò prophanas, ſtatuta civilia derogant Canonibus & eos tollunt.*

Quantum autem ad jus b *naturale vel divinum, licet ſtatuta non poſſunt illud ex toto tollere, poſſunt tamen diſtingvere, ut exempli gratia: Lex divina dicit indiſtinctè, non occides: tamen lex*

a Statutũ contra diuturnam libertatem Eccleſiarũ non valet.

b Jus naturale quare dicitur divinum? quia eſt ordinatio divina impreſſa naturæ. Igitur ſi di-

ſpo-

ſpoſita à jure divino ſpiritualia ſunt, quales ſunt articuli fidei in ſymbolo Apoſtolico ab Evãgeliſtis & Apoſtolis ſolum̃odo deſcriptis, nec Imperator, nec Papa, vel quiſpiam Princeps, contrariũ ſtatuere poteſt.

humana & ſtatutum, concedit homicidium in multis caſibus. Idem dicendum de decimis, quæ debentur de jure divino, & tamen Papa multos Privilegiat ſuper decimis non ſolvendis. Concludamus ergò quod perſtatutum ac legem vel reſcriptum c *non poteſt jus naturale, vel divinũ, in ſui univerſo tolli. Nec enim ſummus Pontifex, vel alius quiſpiam poſſet ſtatuere, ut non obſervaretur vetus vel novum teſtamentum: vel quod liberi non educarentur à parentibus.*

mindazáltal az emberi végezés ſzerint való Tőrvény, egy nehány okokért meg engedi, az ember őldőkléſt, Haſonlatosképpen ſzolhatunk az Dezmák felől-is, kivel Iſtennek tőrvénye ſzerint tartozik minden ember, de mindazáltal az Pápa, ſokaknak Privilegiomot ád, hogy Dezmát ne fizeſſenek. Egy ſummában mondhattyuk azért, hogy az végezés és az Tőrvény, avagy az Fejedelem parancsolattya avagy iráſa az terméſzetnek Tőrvényét, és az ISTEN Tőrvényét nem teheti ſemivé. Mert ſem az Pápa, ſem valaki egyéb oly végezéſt nem tehet, hogy az O avagy az Uy Teſtamentomot, nem kellene forgatnunk és meg tartanunk: vagy hogy az ſzűlők az magzatit, fiakat, leányokat, fel nem nevelnek.

c Statutum non tollit jus naturale. Naturalia ſunt im̃utabilia, quãobrem ſi fiat ſtatutũ, non in toto tollendo jus naturale vel gẽtium, valet; ut Statutum prohibens matrimonium, contra jus naturale non valet. Sed dum prohibetur matrimonium in quarto gradu valet. Item, cum defenſio ſit juris naturalis in continenti, admittitur. Sed non valet ſtatutum, ſi in totum tolleretur defenſio. Simile eſt, quod jure naturali bona avitica cedunt liberis, tamen pater in acquiſitis pro lubito diſponere poteſt, Par: 1. Tit: 5. & 43.

Sed in aliquibus d *caſibus particularib⁹, poteſt fieri, ex juſta cauſa, contra jus divinum, vel naturale: ut prædo poſsit occidi, vel fur nocturnus.*

De mindazáltal réſz ſzerint való dolgokban, és csikkelyekben bizonyos és igaz okokból az emberi végezéſnek helye lehet, męg az ISTEN tőrvénye, és az terméſzet tőrvénye ellen-is: mint hogy az Tolvajokat ſzabad legyen meg őlni, és az eyjeli lopokat.

d In temporalibus ſive moralibus & politicis reperitur de jure divino contrariũ permiſſum, ut: qui occidit, occidatur; dentem pro dente &c. Cum autem jus divinum ſimpliciter ſtatuit, nec

reperi-

reperitur contrarium permiſſum, illud limitatur ſtatuto, ut patet in illo dicto: In ore duorum aut trium, ſtet omne verbum. Cujus contrarium non eſt expreſſum, & tamen lex humana requirit plures teſtes. Quoniam ſi tantum duo aut tres eſſent teſtes, facilius poſſent corrumpi.

MI LEGYEN AZ SZOkás, és háuy dolog ſzűkſęges az ſzokáſnak meg erősitéſęre.

X. TITULUS.

NO immár ſzóllyunk az ſzokáſról, holot elsőben-is ezt kell meg értenűnk, hogy az ſzokás emberek erkőlcséből vétetet némű-némű tőrvény kit tőrvény gyanánt kel tartani, mikor más irot tőrvény nincsen felőle. Es ſemmit az nem árt, akar irva legyen effęle ſzokás, akar penigh jó okokból ſzármazék: męg az tőrvénis, az jó okok téſzik hathatoſſa,

QUID SIT CONſvetudo, & quæ ſunt neceſſaria ad cõſvetudinem firmandam.

TITULUS. X.

IAm autem de conſuetudine diſſerendum eſt: Ubi ſciendum, quod a *conſuetudo eſt jus quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur cum deficit lex. Nec differt* b *ſcriptum, an ratione conſtat: quandoquidem & legem ratio commendat.*

a Conſuetudinis prima definitio.

b Conſuetudo quo ad ſui originem poſſibile eſt quod ſit ſcripta, cum oriatur ex tacito conſenſu populi, cujus virtus eadem eſt, quæ expreſſi, Niſi quando pro memoria notatur. In quo conſenſu animadvertendum, quod univerſitas per ſe non habet poteſtatem ſtatuendi, nec conſuetudinem inducere poteſt, ſed illi ſolumodo, per tacitam conceſſionem poſſunt inducere conſuetudinem, qui etiam alioquin ſtatuta condere poſſunt & permittuntur: de qua ſupra in Notationibus tituli octavi. Ideò ubicunq; Princeps vel jus prohibet conſuetudinem, contra expreſſam prohibitionem legis, vel Principis, induci non poteſt.

Továbbá ha jó okokból léſzen à tőrvény, tehát valami jó okokból léend, tőrvény gyanánt kell tartani, csak hogy ISTEN es lelkűnk iſméretivel eggyezzen, az jó rend-tartáshoz illyék,

Porrò ſi ratione lex conſtat, lex erit omne jam quod ratione conſtiterit, duntaxat quod religioni congruat, quod diſciplinæ cõveniat, quod ſa-

luti proſiciat. Vocatur autem conſvetudo, quaſi communis ſvetudo & uſus hominum, quia in communi eſt uſu.

d Cõſuetudinis ſecũda definitio. Cõſuetudo alias poteſt dici quod moribus & uſu Principis vel majoris partis populi initiatum continuatum & introductũ eſt, vim legis habens ut ſup: Pro: Tit: 1.

Sed clarius d *conſuetudo (pro ut noſtrum propoſitum tangit) ſic diffinienda videtur: Eſt jus quoddam moribus illius introductum, qui authoritate publica legem condere poteſt. Ideò appellatione juris venit etiam conſuetudo.*

e Mandatũ Principis ſecundum cõſuetudinem loci exequendũ & legi ſcriptæ, vel juri naturæ non debet derogari.

Et ſi Princeps e *committit ut judicetur ſecundum jura, tunc judex poterit ferre ſententiam ſecundum conſuetudinem & ſtatuta loci. Sicut etiam è contrario appellatione conſuetudinis venit jus cõmune. Ideò ſi quis in actione ſua facit* f *mentionem de conſuetudine, etiam jus commune videtur intẽtatum eſſe.*

f Cõſuetudinis mentione jus commune intentatur.

Quilibet autem populus poteſt conſuetudinem inducere localem, ſed ut valeat conſuetudo, ac roboretur g *quædam ſunt neceſſaria. Primo ut ſit rationabilis. Eſt autem rationabilis, cum tendit &*

g Conſuetudo localis. Requiſita ad cõſuetudinem: Felicitas animæ: bonum publi-

accedit

illyék, és idvõſſẽgünkre legyen. Az ſzokás penig innét neveztetik, hogy az emberek kõzõnſẽgeſsẽ ahoz ſzoknak és magokat ahoz tarttyák, és vóltaképpen véle mint kõz dologgal élnek.

De hogy nyilvábban meg mondgyuk mi légyen az ſzokás, az mint mi itt ez irásban rólla ſzóllunk: Ez, az Fejedelemnek erkõlcséből fel võtt vala-minémũ olly tõrvény, az melly kõzõnſẽges méltóſágból ugyan Tõrvént is ſzerezhetne. Mert ez az oka, hogy néha az ſzokáſon tõrvént-is értünk.

Es ha az Fejedelem azt hadgya-is hogy tõvény ſzerint láttaſſék meg valamely dolog: mindazáltal az Biró, az helynek ſzokáſa és végezéſe ſzerint mondhat ſententiát. Szintén mint viſzontag az ſzokáſon értyük az kõzõnſẽges tõrvénr. Annak-okáért, ha valaki az õ kereſetiben említi az ſzokáſt, az kõzõnſẽges tõrvént-is láttatik ſzeme elõtt viſelni és arra tekinteni.

Minden kõſſẽg penig az õ helyében ſzerezhet magának ſzokáſt, de hogy effẽle ſzokás jó és állãdó légyen, egynehány tulaydonſág kell hozzája. Es legh elõſzõr, hogy bizonyos méltó okokból ſzerezteſſék. Mélto okokból vagyon penig mikor à ſzokáſnak

az

az Tr̃vénnyel egy cséllya és vége vagyon. Az ſzentſ̃eges rendeléſeknek penig, és az Iſten tr̃vényének az vége lelkünknek bóldogsága. Az Országh és Városbéli Tr̃vénnek penigh az vége, az kr̃zn̄ſ̃eges jó: Ha azért à ſzokás lelkünknek idvr̃ſ̃égére vagyon, méltó okokból vagyon ſzerezteteve, az ſzẽtſ̃eges rendeléſek és Iſten tr̃vénye ſzerint.

Ha penigh az r̃ök élettel láttatik ellenkr̃zni, méltatlan oknélkül való ſzokás. Az Országh és Városi tr̃vény ſzerint annakokáért, jó okokból ſzármazik az ſzokás, ha az kr̃zn̄ſ̃eges jora ſzólgál. De mivel-hogy erről nyilvabban való regulát, nem mondhatunk, ſumma ſzerint csak azt mondgyuk, hogy valamely ſzokás nem ellenkezik az terméſzet tr̃vényével nemzetſ̃égek tr̃vényével, és az irott tr̃vénnyel, azt jó okokból ſzerzetetnek itilhettyük. De mivel-hogy az Tr̃vénnek fundamentoma, az jó okoknak meggondoláſa, azt mondhatnak, hogy egy ſzokás ſem jó okokból ſzármazot, valamely az tr̃vénnyel láttatik ellenkezni? Erre azt felelhettyük, hogy az ſzokáſnak jó okai lehetnek, megh az jó tr̃vény ellen-is, de kűlőmb dólgokra való képeſt mint hogy két ellenkező dolog-is, igaz lehet, de kűlőmb kűlőmb tekintetre

accedit ad finem juris. Finis autem juris Canonici & divini eſt felicitas animæ. Finis verò juris civilis eſt bonum publicum: ideò ſi conſuetudo tendit ad felicitatem animæ, eſt rationabilis ſecundum jus canonicum & divinum.

ſupra Tit. 6. receſeretur, ita conſuetudo ſancta, & populo utilis eſſe debet.

Si autem repugnat h *fini æterno eſt irrationabilis. De jure verò Civili, conſuetudo eſt rationabilis, ſi tendit ad bonum publicum. Et quia in hoc non ſunt ſpeciales Regulæ, dico quod conſuetudo, quæ non eſt contra jus naturale, gentium, vel poſitivum, præſumitur rationabilis. Sed cum jus ſit fundatum ſuper ratione, videtur quod nulla conſuetudo, contra jus poſſit eſſe rationabilis? Dicendum, quod conſideratis diverſis rationibus, poteſt eſſe conſuetudo rationabilis contra legem etiam rationabilem.* a *Unde duo contraria poſſunt ſimul eſſe vera, conſideratis diverſis ſinibus, ut: nubere & non nubere.*

publicum præſcriptio & actus frequentiæ. Non enim debet eſſe contra bonos mores, alias corruptela diceretur. Et ſicut lex honeſta poſſibilis eſſe debet, ut ſu-

h Non valet conſuetudo fœnerandi, cum uſuræ tàm divino quã humano jure ſunt prohibitæ.

a Contrariorũ veritas. Contrariorũ diverſa eſt juris diſpoſitio, cum de uno affirmativè de altero negativè pronunciatur. Quia poſitio unius eſt excluſio alterius.

Secundo requiritur ut ſit præſcripta, id eſt, habeat tempus debitum, & per curſum illius temporis, ad præſcriptionem requiſiti firmetur. Sed hoc eſt tantum de jure canonico: & neq; de eo jure id requiritur, niſi quando eſt contra jus poſitivum. De jure autem civili ad inducendam conſuetudinem, ſufficit b *decennium, hoc eſt, lapſus temporis decennalis, etiam in caſu, qui eſt contra jus civile. Si autem eſſet conſuetudo contra jus canonicum, tunc requiritur ſpacium quadraginta annorum.*

való képeſt, mint: Férhez menni, Férhez nem menni.

Máſodſzor kivántatik hogy az ſzokásban, ũdő teles légyen, az az, Elégſęges ũdőtűl fogván éltenek legyen véle, és az ũdő alat meg rőgzet legyẽ. De ezt kiváltképpen mondgyuk, az Romai Egyháznak rẽdeléſęről: melyben nem ſzűkſęges effęle ũdőteles, hanem mikor az ſzokás, à ki adot tőrvény ellen vólna. Az Orſzág és Városi tőrvény ſzerint azért, az ſzokáſnak meg erősiteſęre, elég tiz eſztendő, az az, tiz eſztendőnek el forgáſſa, męgh oly dologban is, az ki az Orſzág rendtartáſának tőrvénye ellen vólna. Ha penig az ſzokás à Romai Egyház rendeléſe ellen vólna, annak idejének tőltéſſe negyven eſztendőt kéván.

b Præſcriptio conſuetudinis contra jus poſitivum decénio perficitur. Longi temporis præſcriptio requiritur contra jus ſcriptum, quæ in jure imperiali ſicut & híc decennio perficitur, ac tunc demum poteſt dici antiqua & approbata. Quando autem fit mentio conſuetudinis, debet intelligi de præſcripta & inveterata conſuetudine. Differunt tamen conſuetudo & præſcriptio: quia præſcriptio tantum privatis & ſingulis jus requirit: conſuetudo verò quærit jus univerſitatis.

c Conſuetudo, præter Jus nominatur, quæ fit in caſibus à jure non deciſis. De quibus ſcil: lex ſcripta non extat, ſed ad ſortem judicatur, plura de his infra, Pro: Tit. 12.

Si tamen c *præter jus induceretur conſuetudo, etiam de jure canonico decennium ſufficere videtur. Hoc autem tempus decem annorum incipit currere, à tempore primi actus, celebrati à populo. Id verò quod dixi, de jure civili indi-*

Ha penig az nyilván való tőrvény felet vólna az ſzokás, męg az Romai Egyház rendeléſi ſzerint is elég az tiz eſztendő, az ũdő tőlteſre. Ez tiz eſztendőt onnét kezdvén ſzámlálni, mikor az kőſſęg elsőben kezdet élni az ſzokkáſſal. Az mit peniglen mondék kőzőnſęgesképpen, az Orſzág és Polgári

gári tőrvényről: hogy annak üdő töltéſſére elég tiz eſztendő, ezt réſz-ſzerint értſed, hogy ha az ſzokás nem oly dologban vólna, kinek el igazitáſa, az Fejedelmet ugy mint legh főb ſzemélt illetne: mert ekképpen az ſzokás meg nem álhat: Hanem ha oly régi üdőtől fogván tartatott vólna megh, hog' ſenki nem emlekeznék rolla mikor ſzegték vólna meg azt az ſzokáſt.

indiſtinctè, ſufficere ſpacium decem annorum, hoc limita, niſi conſuetudo induceretur in his quæ ſunt reſervata Principi, in ſignum ſupremæ poteſtatis: tunc enim non poſſet induci conſuetudo. d *Niſi eſſet tantum tempus, cujus initii memoria in contrarium non exiſteret.*

d Præſcriptio conſuetudinis contra Principem. Non ſemper initii memoria quæritur in præſcriptionibus contra Principem, ſed ſpacium centum annorum deſiderat probari fiſcus, ut: Autor diſertè exponit in titulo de Præſcript.

Harmadſzor kévántatik, az Doctoroknak közönſéges ſententiája ſzerint, hogy az ſzokáſt vóltaképpen gyakorlottak legyen, mely magában nem igen ſzükſéges, hogy abból ſzokáſt vennének, hanem hogy ez fele ſzokáſſal az kőſſég élt, következik, hogy azon kőſſég azt à ſzokáſt jó-vallotta és akarta, mely jó vallás, csak egyſzeri cselekedetből nem következhetik: az gyakorta való cselekedet azért ugymint oka az ſzokáſnak: az ſzokás penig az gyakorlásból ſzármazik.

Tertio, requiritur frequentia actuum, ut eſt communis doctorum ſententia: Dic tamen, quod actus frequens de ſe non eſt neceſſarius, ad conſuetudinem inducendam, ſed quia per uſum colligitur cõſenſus populi, qui plerumq; non poteſt ex e *uno ſolo actu colligi, igitur frequentia actuum eſt ut cauſa, conſuetudo verò ut cauſatum.*

Conſuetudo dat jurisdictionem.

e Conſuetudo non inducitur ex unico actu, quantumcunq; notorio, ſed tres ſucceſſiones continuè videntur jus ſucceſſionis conſuetudinis inducere. Ad minus autem duo actus requirantur. Nam in uno actu fortè populus per errorem, vel cauſa vitandi ſcandali non contradixit.

Annyi gyakorlás és oly nyilván való cselekedet kévántatik penig à ſzokáſnas meg tartáſában, hogy hihetőképpen

Requiruntur autem tot actus, & ita notorii, ut veriſimiliter tranſiverit in notitiam

am populi. Non tamen actus ſed tacitus conſenſus populi inducit conſuetudinem. Unde ubicunq; ex conjecturis habetur tacitus conſenſus populi, tunc non curatur de magna frequentia actuum. Imò aliquando ex uno actu, ſi habuerit cauſam ſucceſſivam, & continuationem, per tempus infra quod conſuetudo inducitur. Ut ſi quis ſupra viam publicam pontem habuerit, vel quid tale, poteſt induci conſuetudo.

képpen à ſzokás, tudáſára lőrt légyen az kőſségnek. De mindazáltal, nem az gyakorlás, hanem az kőſſęgnek allatomban való egy értelme, ſzokta az ſzokáſt bé hozni. Honnét ez kővetkezik, hogy valahol megh tapaſztallyuk az kőſſęgnek egy értelmét, ott bátor ſokat ne gondollyunk az gyakorláſſal. Sőt inkáb néha állandó ſzokás kővetkezhetik, csak egy cselekedetből-is, ha azon okkal, az után-is ſzűntelen aňyi ideig élnek véle, mely elegedendő űdő lehet, az ſzokáſnak fel vételére. Mint ha kinek egyſzer hidat hadnák az Orſzág után csinálni: Avagy ehez haſonlo dolgot megengednék.

QUOMODO differt Lex à Conſuetudine, & de triplici virtute conſuetudinis.

TITULUS XI.

Differt autem a Lex à conſuetudine tripliciter:

Primò, tanquam tacitum & expreſſum. Secundò tanquam ſcriptum & non ſcriptum, quamvis hæc non ſit eſſentialis differentia. Nam licet

MIT Kűlőmbőzen az Tőrvény az ſzokáſtól, és az ſzokáſnak három fęle erejéről.

XI. TITULUS.

Kűlőmbez azért az Tőrvény à ſzokáſtól három uton:

Elsőben mert à ſzokás alatomban való, az tőrvény penigh nyilván való. Máſodſzor az ſzokás nincsen irásban, az Tőrvény penig irott tőrvény. Jollehet ez, nem tellyeſſęggel való kűlőmb-

lõmbſęg kõztõk. Mert az Fejedelemnek ki mõdot tõrvényét, ha még meg nem irtákis, ugyan tõrvénynek mõdgyák. Es ha az ſzokáſt fel irják-is, azért még-is ugyan csak ſzokás, az mint hogy az ſzalagos jóſzágról való ſzokáſt-is, láttyuk hogy levélben-is bé irják, és bé ſzerzik.

licet Lex à Principe lata, non eſſet ſcripta, tamen non ideò deſineret eſſe Lex. Et ſi conſuetudo redigeretur in ſcriptis, adhuc eſſet conſuetudo: ut conſuetudines Feudorum, b *quæ redactæ ſunt in ſcriptis.*

a Lex, jus, & conſvetudo, juxta idem ſubjectum, quaſi idem eſſe videtur. Quia & legem & jus ratio excitat & commendat, ſicut conſuetudinem. Quæ ratio firmata in hominum mentibus juſtitiam parit: hæc ſuum cuiquè tribuere jubet: id quod judicis officio & legis actionibus perfici poteſt. Itaq; omnium Legum & Statutorum, juriumq; & conſuetudinum fundamentum eſt ipſa rationabilitas, ut ſupra Tit: 10. dictum eſt:

b Feudorum jura poſſunt dici conditiones inſcriptionum, vel Donationum, quæ cum Privilegiis procedunt. Aut certis conditionibus & præfinitione adjunctorum ſolent ritè determinari, in aliumq; poſſeſſorem transferri.

Harmadfzor, mert az tõrvénnek mihelt ki adgyák, hellye vagyon, és à tõrvény tételben ma is kõveti: az ſzokás penig ũdõt kiván, és csak láſſan csuſzbé, nem-is mindgyárt ſzokot fel vetetni: miért hogy az alatomban való dologgal laſſabban mehetnek elõ, hogy nem az bizonyos nyilván való dologgal. Nem-is olly bizonyos, az mi velekedésbõl ſzármazik, mint az mely mindeneknél nyilván vagyon. Azért à kõſſęgis nem ſzerezhet mindgyárt ſzokáſt, hanem laſſan-laſſan.

Tertiò tanquam momentaneum & ſucceſſivum. Quia conſuetudo non inducitur in inſtanti. Lentiori enim paſſu procedunt tacita, quæ ex conjecturis proveniunt, ſicut ea, quæ ſunt expreſſa. Ideò conſuetudo propriè non poteſt ſtatim induci per populum, ſed ſucceſſivè.

Az ſzokáſnak penigh három fęle ereje és tulaydõſága vagyon: Elsõben magyarázo ereje vagyon: mert à ſzokás igen ſzépen meg feytegeti az tõrvént. Annakokáért, mikor az irott tõrvény

Conſuetudo autem triplicem habet virtutem, ſcilicet interpretativam. Eſt enim legum interpres optima. Ideò lege exiſtente dubia debemus recur-

Conſuetudinis virtutes tres:

recurrere ad conſuetudinem loci. Et ſi de ea apparet, non eſt recedendum ab eo intellectu, quem conſuetudo tribuit. Secundò habet virtutem abrogatoriam, quia derogat legi, quando eſt contra legem. Tertiò, habet virtutem imitativam, quia imitatur legem ubi deficit Lex.

törvény homalyoſnak, és kétſégeſnek láttatik, akkor meg kell tekintenünk, annak az helynek ſzokáſſát. Es ha az ſzokás nyilván való léſzen, nem kell à törvény-tételnek attól az értelemtől el-ſzakadni, mely az ſzokásból világoſon ki jöhet. Máſodſzor, kiſſebbitö és ellenkezö ereje vagyon, mert mikor az ſzokás, az irott törvény ellen vagyon, azon törvénnyel ellenközik. Harmadſzor, haſonló ereje vagyon, mert az mely dologról, irott törvént nem találhatunk, abban az ſzokáſſal ugy éllyünk, mint egy törvénnyel.

DE LEGE, ET ſtatuto, ac conſuetudine contraria: quid ſit ſentiendum?

TITULUS XII.

Dicatur autem conſuetudo generalis, quæ ubiq; in regno ſervatur. Specialis ſive particularis, quæ in certa Provincia, Comitatu vel Civitate eſt introducta,

SEd quærendum occurrit: Ubi lex, vel conſtitutio, & conſuetudo inveniatur eſſe contraria, utrum nam ſit ſervandum? Dic, quod ſi lex præcedit, & poſtea ſequitur conſuetudo contraria, tunc ſi conſuetudo eſt generalis, vincit legem generaliter & univerſaliter. Si autem conſuetudo eſt particularis, non vincit

AZ TÖRVENYRÖL, végezéſről, és véle ellenközö ſzokáſról: mit kellyen értenünk?

XII. TITULUS.

DE effelöl kérdés támad: hogy mikor az törvény avagy ſzerzés ellenközik az ſzokáſſal, mellyiket kell meg tartani? Erre azt felellyed, hogy ha elsöb leend az törvény, és az után következendik olly ſzokás, mely véle ellenközik, (ez penig ha közenſéges ſzokás léſzen) tehát fellyül haladgya, és közönſégeſſen söt tellyeſséggel hathatosb az törvénnyel. De ha az ſzokás, csak réſz ſzerint való, az közönſé-

zõnſęges tõrvént el nem nyomhattya, hanem csak azon az helyen, ahol afféle ſzokáſt tartnak. Ha penig elsõb léſzen à ſzokás, és az utánna valo tõrvény ellenkezik vele, akkoron az ſzokás nem elõzi megh az tõrvényt ſõt az tõrvény ſemmivé téſzi az ſzokáſt.

cit legem univerſaliter, ſed ſolum in loco ubi conſuetudo viget. Si verò conſuetudo præcedit, lex autem ſubſequitur contraria, tunc conſuetudo non vincit legem, imò potius tollitur per legem ſequẽtem.

ducta, & p lege uſurpata, Conſuetudo contrario ſtatuto tollitur: vel cõſuetudo tollitur lege. Quid ubiq; locorum

rum conſuetudinario jure obſervetur attendi debet. Quiddam enim opinantur, quod generalis conſuetudo poſſit abrogare etiam legem generalem, in eo loco ubi viget: ſed mihi magis placet Gratiani ſententia inquientis: *Conſuetudo cedat Veritati, revelatione facta Veritatis.* Quia & CHRISTUS non dicit, *Ego ſum conſuetudo, ſed Via, Veritas & Vita.* Ideò uſus ſeu conſuetudo, qui veritati eſt contrarius, abolendus eſt. Et in quibus jus non invenitur expreſſum, procedatur æquitate.

Ez ellen mindazáltal à Romai gyülekezetnek tõrvényének rẽdelõi, azt mondgyák, hogy az Pápa tõrvénye, nem rontya megh valamely helynek ſzokáſát, ha véle ellenkõzik is, ha azt az ſzokáſt kiváltképpen meg nem nevezi. Mert az Papa fõlõl nem lehet ollyan ſzó hogy ſzokáſa ellen cseleked-nék. Tehát viſzontag ez kõvetkezik, hogy ha valamely Város avagy gyülekezet, végezéſt végez, az õ maga ſzokáſa ellen, azzal az ſzokáſnak véget vet, bátor az ſzokáſt ingyen ſe emlicse az végezésben. Mert az Város avagy kõſségh kétségh nélkül tudgya maga ſzokáſat.

Canoniſtæ tamen tenent oppoſitum, aſſerentes, quod lex Papæ, non tollit conſuetudinem certi loci contrariam, ſi de ea non fuerit facta mentio. Quia Papa non præſumitur ſcire contrarias conſuetudines. Ex quo infertur à contrario ſenſu, quod ſi Civitas vel aliqua Communitas facit ſtatutum, contra ſuam conſuetudinem, tunc tollitur conſuetudo, licet de ipſa non faciat mentionem. Quia Civitas, vel populus præſumitur ſcire ſuam conſuetudinem.

Errõl azért két rendbéli tanuſagot mondok. Elsõ mikor az ſzokás után, véle ellenkezõ közönſeges tõrvént ſzabnak, azzal azt az elõbbi ſzokáſt ſemmi-

Porrò igitur duas Regulas. Prima eſt, Quando præcedit conſuetudo, & ſequitur lex generalis contraria, tollit con-

Regulæ cõſuetudinis, & legis.

Sup. Tit. 6 Ubi ſcribitur, quod omnis poteſtas conſtitutionis & condēdæ legis in præſentiarū ad Principem ſpectat. In qua Princeps ſic procedit, quod populus nonnulla quæ a Lege non deciſus caſus, ſupra titulo decimo notatū eſt, præter jus debere judicare caſus, de quibus lex ſcripta non extat. Ex præſenti autem textu planius datur intelligere, quod in caſu à jure non deciſo conſuetum profidet de nova inductione juris, & vim legis poteſt obtinere.

ſuetudinem præcedentem. Secunda Regula. Quando lex præcedit, deinde ſequitur cōſuetudo contraria legi, tollit legem præcedentem. Quod intellige (ut ſupra dixi) quando eſt conſuetudo generalis inducta à populo, qui poteſt legem & conſuetudinem generalem inducere. Nam ſi eſſet conſuetudo ſpecialis certi loci, tunc in illo duntaxat loco vinceret legem.

ſemmivé téſzik. Az máſodik, mikor az irot tőrvény után, véle ellenkező ſzokás kővetkezik és fel kel, azzal azt az előbbi tőrvént ſemivé téſzik. Mellyet ugy kell értened (à mint fellyebis meg mondám) mikor az közönſeges ſzokás, ollyan kőſség közöt kél fel, és köztök meg tartatik, mely tőrvént és közönſeges ſzokáſt is ſzerezhet. Mert ha csak bizonyos nevezetes helynek ſzokáſa léſzen, tehát csak abban az helyben előzheti megh az tőrvént, az melyről ſzól.

quæ ad publicum bonum conducere arbitratur, unanimi conſenſu decernit, ac in ſcriptis Principi porrigit ſupplicans illa conſenſu ipſius ſtabiliri, quas Princeps ubi approbarit, vim legis ſortiuntur, Par. 2. Tit. 3. Quamobrem conſuetudinem idem poteſt ſtatuere, qui & legem.

Ubi verò emergit caſus, nec a deciſus lege ſcripta, nec conſuetudine: & tamen eſt ſimilis legi ſcriptæ, pro una parte, & ſimilis conſuetudini pro alia parte, quidnam ſit ſequēdum, & quodnam ſimile præferendum, à pleriſq; dubitatur. Dic igitur omnes cauſas amplectendo, quando reperitur ſolum ſimile conſuetudini, illud debet attendi: quando verò ſolum ſimile legi, tunc illud erit attendendum. Si verò reperitur ſimile legi & ſimile conſuetudini, tunc primum debet inſpici, utrum ſit

Holot penig olly dolog történék, kiről ſem irot tőrvény, ſem ſzokás nem találtatik: mindazáltal réſz-ſzerint az irot Tőrvényhez haſonló, más réſzről penig hasóló az ſzokáshoz, ez felibē mit kellyen cselekedni, és mellyik félt kellyē válaſztani, ſokan ſokat kételkednek felőle? De közönſegeſſen egy csomóban kötvén felőle azt mondhad, hogy mikor oly dolog találkozik, mely csak az ſzokáshoz láttatik haſonlónak lenni, akkor az ſzokáſt kell abban kővetni: mikor penig à tőrvényhez haſonló dolog találkozik tehát az Tőrvényre tekintve kell azt meg itilni. Ha penig mind az kettőhöz láttatik haſonlónak lenni, azt

kell

kell meg látni mellyikhõz illendõb: Másodszor, mellyiknek legyenek méltób okai, és job igasságai.

sit magis b *simile: secundum, utrum sit magis rationabile & æquum.*

b Similis legis imitatio. Ubi jus scriptum non est, de similibus ad similia procedendum est. In imitatione tamen similium legum, diligenter perpendum est, ne similitudo à lege correcta & abrogata sumatur. Quoniam cum vires legum abrogatarum enervatæ & ademtæ sint, fieri non potest, ut ex debili lege firma sententia statuatur.

Ha penig mind az kettõhõz méltó és elégedendõ okai vadnak; tehát ha szokásból való dolog forogh elõttünk, annak à helynek szokása szerint való itilelet kell felõlle tennünk. Ha penigh olly dologh forogh elõttünk, melyrõl irott tõrvény vagyon, tehát az irott Tõrvényhez tartsuk magunkat és azt kõvessük.

Quod si in omnibus sit paritas, tunc si sumus in materia consuetudinaria, debet attendi simile loco consuetudinis. Si verò sumus in materia juris scripti, tunc attendamus simile juri scripto.

Licet magna sit autoritas cõsuetudinis, tamen non est tanta ut vincat rationabilem legem, prout notat Baldus, sed semper cõsuetudo legem imitatur, & non lex cõsuetudinem, nisi respectu observationis, in loco illo, in quo est consuetudo.

MI LEGYEN AZ BIRO, az Tõrvény-tétel, az Põr, az Felpõres, és az Alpõres?

XIII. TITULUS.

DE mivel-hogy az Tõrvénynek kí szólgáltatói, az Birák szoktak lenni, kik tudni illik, igaz értelemmel mindennek jól végére menvén, és mindeneket megh hányván, vetvén, és jól megh visgálván, az õ tisztek és méltosagok szerint, minden felõl jó itilettel tõrvént mondnak: Azokáért nem illetlen hogy õ róllok-is valamit szól-

QUID SIT JUdex, quid Judicium, quid Causa, quid Actor & Reus?

TITULUS XIII.

SED quoniam moderandis legib⁹ judices præsunt, qui recto judicii examine, ex jurisdictione eis competente singula discutiunt: Ideò non videtur absurdum de ipsis quoq; aliquid explicare. Ubi sciendum quod a *Judex dicitur, quasi jus dicens, vel quia ju-*

a Judex quid?

re diſceptet, id eſt, juſtitiam miniſtret populo.

ſzóllok. Holot értsük meg, hogy az Biró ez okon mõdatik Birónak, hogy az tõrvény ſzólgáltatáſaval bir, és minden indulátokat el hagyván, igyekezik, az az, igazat ſzólgáltat az kõſſęg kõzõtt.

b Judicium quid?

Jus autem eſt objectum juſtitiæ, ideò b *judicium ex vi nominis importat juſti vel juris determinationem, in cauſa, quæ corã judice agitur.*

Az igaz penig czéllya az igaſságnak: azért az itiletnek igaznak, és tõrvény ſzerint valónak kell lenni, minden-némũ dologban, az melly az Biró eleiben kél.

c Cauſa quid? Cauſam alii à cavẽdo dici putãt, quod ea ſit juſtitia, quæ cavet, ut aliquid agatur, à Cauſa dicuntur patroni cauſidici, qui in judiciis verſantur, & cauſas tuentur.

Cauſa autem dicitur à c *caſu, quo venit. Eſt enim materia & origo negotii, nec dum diſcuſſionis examine patefacta: quæ dum proponitur cauſa eſt: dum diſcutitur judicium: dum finitur juſtitia cenſetur. Et hoc loco juſtitia appellatur, quæ dicta eſt Lex.*

Az Põr penig, avagy ũgy és eſſet, mondatik az eſſetrõl, tudnia illik, az mint eſſet az dologh. Mert az eſſet az põrlõdéſnek elsõ indulattya és kezdeti, még minek elõtte az dolognak jól végére ſem mẽtenek mint és hogy eſſet: Melly eſſetet az mîg az ſzék ſzinin elõ ſzámlállyák, és à tõrvényben elõ adgyák, Põrnek mondunk: az mîg tractállyák és forog az Birák elõt, tõrvény ſzólgáltatáſa: minek-utánna az tõrvényt ki mondgyák, igaſsãgnak ki mondáſsának mondgyuk. Es igy itt ez helyen igaſságnak mondatik, az tõrvénynek végben való ſzakadáſa. Az tõrvény penig az igaſságnak állapattyának lennie mondatik, mert az ſententia ki mondáſſával nem ſzabnak valakinek tõrvént, hanem miben állapadott legyen meg valakinek igaſsága, az magyaráztatik meg.

d Lex qd?

Lex autem juris ſtatus dicitur, quia per ſententiam jus de ſe non conſtituitur, ſed ſtatus juris declaratur.

e Perſonæ ad judiciũ requiſitæ.

In omni verò negotio quod ad judicium venit diſcutiendum, hæ e *perſonæ requiruntur. Judex, ACtor, & REus. In-*

Minden dologban penigh, valamellyet tõrvény eleiben vetnek, ezeknek az ſzemélyeknek kell lennie. Az Birónak, az Felpõreſnek, és az Alpõreſ-

pōreſnek. Az melly dolog penig nem nyilván való, abban az bizonyságokis ſzūkſęgeſſek.

Az Felpōres ezokáért ollyan mint egy vadló, mint hogy ō hija az tōrvényre az Alpōreſt.

In negotio autem non notorio teſtes quoq; neceſſariò requiruntur.

f *Actor itaq; quaſi accuſator, qui ad cauſam vocat.*

f Actoris & Rei æqua debet eſſe conditio. Non debet Actori licere, quod reo non licet, ut: licitūm eſt mulieri probare abſentiam viri. Ergò eodem modo licitum eſt viro probari præſentiam, quia mos utriq; gerendus eſt. In actionibus criminalibus, videtur actor accuſare, ſed in Donationibus, Diviſionibus, metarum reambulationibus & ſimilibus, magis cupit bona reſtitui, aut literas exhiberi, quàm accuſare. Ideo generalius definiendo ſecundum Juſtin: Actoris eſt, qui deſiderat, aut exhiberi, aut reſtitui, Lib: 4. Tit. 15. Item, Actor agit civiliter. Accuſator criminaliter accuſat.

Az Alpōres penig az, az kit valamiért az tōrvényre hinak, és kárhoztatni akarják, ha gonoſzt nem cselekedet-is.

g *Reus verò à re, quæ petitur, nuncupatur, etiam ſi non ſceleratus conſcius.*

g Reus is eſt à quo deſideratur aut ut reſtituat aut exhibeat. Alias tamen dicitur, quicunq; in litem trahitur, etiamſi nihil admiſerit.

Az bizonyſagok azok, kiket az kétfęl, az ō beſzédeknek megh bizonyittására és erōſſiteſęre, melléje állat, kiket az régiek elevenen bizonyſagoknak mondották. Kiért az emberek (az mint Ariſtoteles mōdgya) ugy folyamodnak az Biróhoz, mint egy élō Igaſsághoz.

h *Teſtes antiquitus ſuperſtites dicebantur, eo quod ſuper ſtatu cauſæ proferebantur. Unde homines (ut inquit Ariſtoteles) ad judicem confugiunt, ſicuti ad aliquam juſtitiam animatam.*

h Teſtes dicuntur à teſtificādo, quia teſtimoniū dicendo, tuentur ſtatum.

HANY DOLOG ALTAL lehet megh, hogy az tōrvénylátás, az igaſságnak véghez vételének mondaſſęk: és az jó Bírónak méltoſagáról, tiſztirōl, és ſajat tulaydon rejá bizot hivatallyáról.

QUOD REQUIrantur ad judicium, ut ſit actus juſtitiæ: & de jurisditione, officioq; & conditionibus boni Judicis.

TIT:

TITULUS XIV.

a Legis actio tribus conſtat requiſitis.

VT autem Judicium ſit actꝰ juſtitiæ (auctore Thoma) a tria requiruntur. Primò, ut procedat ex juſtitiæ inclinationeꝝ.

Secundò, ex præſidentis authoritate, atq; juriſditione.

Juſtitia, Authoritate & Prudentia. Alias autem quatuor requiruntur ad judicium. Judicis gravitas, Legis authoritas, litis experiẽtia, ac mentis conſtantia. Vide infra Par: 3. Tit. 2.

Tertiò, ut extat proferaturq; ex prudentiæ recta ratione. Si enim judicium, aut ſi contra rectitudinem juſtitiæ, vel per eos qui non habent ad judicandum authoritatemꝝ, vel ſine prudentiæ examine: tunc non rectum, ſed c *vicioſum & illicitum judicium cenſetur.*

c Proceſſus vitioſus. Imperitia ſive imprudentia, culpæ aſcribitur, & eo ipſo quod acceptat officiũ videtur ſe aſſerere, ſufficientem & peritum. Secus tamen de Judicibus Civitatum publico ſuffragio conſenſuq; electis ſentiendum, nam hi velint nolint officium ſubire coguntur. Qui ſi etiam quandoq; errant, attamen citra injuriam illorum, ſanioris reviſionis gratia, partes appellandi habent facultatem, Par. 3. Tit. 10. & 11. Quamobrem ſi Judex, qui authoritate propria cauſas litigioſas cognoſcit, per imperitiam, injuſtè condemnat quenquam tenetur, quaſi ex maleficio. Secus ſi per dolum, quia amiſſa dignitate, & bonis, efficitur infamis, Par. 2. Tit. 16. Ideò Judex tàm in judicando quàm conſulendo, debet ſequi communem opinionem, ſi ea non ſit manifeſtè falſa.

d Juriſdictio quid?

d *Juriſditio verò eſt poteſtas ex jure publico introducta, dicitur à ditione, id eſt,*

XIV. TITULUS.

HOgy penig az tõrvény tételbõl az igaſság világoſſon ki jõijõn, (az mint Thamás D. tanit) arra három dolog kell. Elsõ, hogy az tõrvény-tétel, az igaſságra való haylandoſagból ſzármazék ki.

Máſodik, az fõ Birónak méltoſagából, és biroſaga tiſztinek erejébõl.

Harmadik, hogy eſzeſſen és jó lélekbõl, ſõt mélto okokból, mondaſsçk ki az tõrvény. Mert ha tõrvént téſznek, az igaſság ellen valót, avagy olly ſzeméllyek téſznek tõrvént, kiket hogy meg birallyák, nincsen méltoſagok reá, avagy az dolognak jól végére nem menvén, maga gondolatlanul cselekeſznek: Illyenképpen nem jó, nem igaz, hanem vétkes és méltatlan, ſõt mely ugyan nem volna ſzabad, ollyan tõrvénnek itilik.

Az tõrvény-tételre való méltoſag és hatalom penig, az kõzõnſçges válaſztáſból vagyon, ugy mint, mikor az itilõ meſterſçget avagy biróſagot vala-

valakire adgyák és reá bizák, hogy máſon hatalma és méltoſaga legyen tőrvént mondani, és igazat-is néki tenni.

Az Biró tiſzti penig, az meg itiléſre, és véghez való vitelre, hozzá mint Bíróhoz illendo méltóſag.

eſt, poteſtate, & juris: quaſi juris poteſtas.

c *Officium autem judicis, eſt jus compotens ipſi judici, ad ea, quæ ſibi ut judici facienda incumbunt, peragenda præſtitutum.*

c Judicis officium. Judex circumſpectus motum animi ſui ex argumentis & teſtimoniis, quæ rei aptiora eſſe compererit confirmabit. Item, Boni Judicis eſt lites dirimere, nec permittere debet partes ad arma, vel rixam venire, quos poteſt ſua jurisditione compellere.

Ugy kűlőmbez penig az Biró tiſzti, az ő hatalmától, mint hogy kűlőmbez az pőrledés, az kőtéſtől, kiről pőrelnek. Mert az mint az pőrlődés által azt nyerhetik meg, az mire valaki kőtette magát, azonképpen az Biró tiſzti által, végben yiſzik, mint hogy ő tiſzti és hatalma alat vagyon, és tiſztinek ereje ſzerint cselekeſzik.

Differt autem officium judicis à jurisditione, ſicut a *actio ab obligatione: Nam ut per actionem quis conſequitur, quod in obligatione venit, ita per officium judicis ad effectum perducitur, quod in jurisditionem venit, & eam deducit in actum.*

a Actio & obligatio differunt, quia actio perſequitur jus, in judicio, quod ſibi debetur: obligatio verò eſt juris vinculum quo neceſſitate aſtringimur alicujus rei ſolvendæ.

Az Biró tiſzti penig kiváltképpen ez, hogy eſzeſſen mindennémű dolognak, jól végére mennyen, és értelmeſſen igazhaſſa.

Ad judicem autem præcipuè b *ſpectat maturè ſingula diſcutere.*

b Diſcuſſio matura. Hæc habet Judex in officio. *Primò*, ut ſine affectu expectet allegationis. *Secundò*, ne alicui parti jus ſuum claudat, ſed omnes partes judicii ordine ſervet. *Tertiò*, ne aliter judicet, quàm legibus & conſtitutionibus aut moribus proditum eſt. *Quartò*, quando voces diſcrepant, cedat ſaniori parti, ut docetur: Par. 3. Tit. 2. Judex ordinarius non debet habere ſportulas, nec licet juſtum judicium vendere: Modica tamen exennia recipere poſſunt, ſed ea moderatione, ne perducant ad nimiam quantitatem: Et ne litigatoribus enorme damnum inferant.

Nec debet inferenda ſententia c *præceps aut ſubitus eſſe, alioquin voluntas ejus præcipitata noverca juſtitiæ dicitur. Nec plus uni, quam alteri parti debet favere: nec eſſe acceptor perſonarum: alienamq; neceſſitatem ſuam debet exiſtimare.*

c Præcipitātia pernitioſa. Voluntas Judicis præcipitata, dicitur noverca juſtitiæ. Veritas autem juſtitiæ eſt adæquatio ſententiæ ad cauſam.

In primis autem d *paſſionibus animi carere: ut non moveatur prece, odio, vel amore.*

d Judex paſſionibus animi carere debet.

Nam Judex etiamſi tulit ſententiam juſtam, tamen tenetur, in e *foro conſcientiæ, ſi id fecit potius odio, quam amore juſtitiæ.*

e Forum conſciētiæ. De conſcientia Judicis, qualem debeat habere, vide titulū proximè ſequētem & ultimum.

Nec debet eſſe Judex, nimis crudelis, nec pius nimis, ſed æquus in judicando. In omni enim judicio conjuncta ſunt, miſericordia & virtus, id eſt, Juſtitia, & in harum conjunctione conſiſtit æquitas. Unde

Az tōrvény-tételre-is és ſententia ki mondáſra, ne mennyen hánnyat homlok, nyakra fōre, ſe ne hirtelenkedgyék, mert ha elméjét és akaratyát az hirtelenſęg el-ragadgya, igen moſtoha kézzel kezd ekképpen az igazſaghoz nyulnia. Továbba, ſe eggyik ſe az máſik fęlnek, tōbbet ne kedvezzen: ſzemély válagató ſe legyen, ſōt más ember ſzūkſęges dolgaihoz ugy ſzóllyon, mint ha magadolgaihoz ſzóllana.

De inkáb attól óija megh magát, hogy belsō indulatokat hátra hagyván, ſzūvet ſarkából ki ne veſſęk: hogy igaz uttyából ki ne mozdithaſsák, valaki kōnyōrgéſęre, gyūlōlſęgbōl boſzſzuſagra, barátſagért kedvezéſre hajolván.

Mert az Biró bátor igaz tōrvényt tegyen-is, mindazáltal lelki iſméreti ellen vét, hogy ha azt az más fęlnek gyūlōlſęgéből cselekedte inkáb, hog' ſem mint az igaſsághoz való ſzeretetiből.

Az Biró penigh ſe igen kegyetlen kemény ne legyen, ſe felette kegyes és engedelmes, hanem az igaſságot ſzemei elōt hordozván, jó itilettel való igaz és igyenes tōrvént igyekezék tenni és ki mondani. Mert minden tōrvényben, eggyūt kell járni az

kegyeſ-

kegyeſſęgnek, és az keményſęgnek, és ez kettő között, maradhat meg az törvény ſzerint való igaſság. Mert ez okon mondgya Sz: Gergely Doctoris: hogy minden jó itiló Biró egy mérő ſerpenűt tart kezében, à ſerpenyűnek felében az igaſságot, az máſik felében az kegyeſſęget függezti és mértekli: Holot à kemény igaſság ſzerint, az bűnt meg ſententiázza: az kegyes irgalmaſság által penigh az bűntetéſt megh könyebbiti, hogy igaz mérték ſzerint, az vétket és bűnt igaz itiletből való igaſsággal meg fedgye, meg bűnteſſe, némely vétket penigh kegyes irgalmaſságból még-is engedgye. Mely Biró az Istennek itiletit, ſzemei előt viſelvén, mindenkor félve és rettegve, minden dólgáiban fęlelemmel, jár és cselekeſzik, hogy az igaſságnak utáról el-hajolván, el-neeſſęk. Mert mihelt az igaſságh az ő czéllyát fellyűl haladgya, ottan kegyetlenſęgnek vétket nemzi, mint viſzſzontag az felette való kegyes engedelmeſſęg, az embereket feńyiték nélkűl való életre és ſzájokra ſzokta bocsátani.

Az emberi itiletet penig, négy dolog ſzokta el forditani.

Az fęlelem, mikor az hatalmaſſatakról való fęltekben az igazat nem merik ki mondani. Az

Unde Gregorius: omnis qui juſtè judicat f *ſtateram in manu ſua geſtat, & in utroq; penſo juſtitiam & miſericordiam portat: ſed per juſtitiam reddit peccatis ſententiam: per* g *miſericordiam peccati temperat pœnam, ut juſto libramine, quædam per æquitatem corrigat, quædam per miſericordiam indulgeat.*

f Stateram geſtare: metaphoricè dicitur: quemadmodum enim aurum & argętum libra penſatur, ſic cauſæ, & res, prudentiæ recta ratione per judicem examinari, & ſententiæ, tanquam in ſtatera ponderari debent. g Juſtitiam videtur judex excedere, quando nimia pietate ductus, & ex miſericordia etiam non rogatus officium ſuum interponit.

Qui h *DEI Judicium oculis ſuis ſemper timens & tremēs, in omni negotio formidat, ne de juſtitiæ tramite devians cadat. Ubi namq; juſtitia ſuum modum excedit,* i *crudelitatis vicium gignit, & nimia pietas diſſolutionem diſciplinæ parturit.*

Humanū autem judiciū, k *quatuor modis ſolet perverti.*

Timore, dum metu poteſtatis alicujus, veritatem loqui pertimeſcim⁹. F2 *Cu-*

h Dei Judicium. Judex imaginem extremi judicii, apud ſe velut in conſpectu habeat. Nam illa ipſa hora quādo Judex judicat de aliis, ipſe judex à Deo judicatur.

i Summum jus, ſumma crudelitas & injuria eſt.

k Paſſionibus animi juſta judicia perverruntur.

Cupiditate, dum præmio animũ alicujus corrumpimus.

Odio, dum contra quemlibet adverſarium molimur.

Amore, dum amico vel propinquo aliquid præſtare contendimus. l *Quæ omnia in judice ſummopere ſunt cavenda atq; fugienda.*

Az telhetetlenſég, mikor valakinek elméjet ajándékkal el-nyomják.

Az gyũlõlſég, mint mikor ellenſégre tõrnek.

Az ſzeretet, mint mikor barátyoknak, avagy attyok-fiának dolgaért feletteb tõrekõdnek. Mely dolgoktúl hogy az Biro felette igen megója magát, és minden vóltaképpen el-távoztaſſa, valóſaggal meg kévántatik.

l His alii ſubjungunt preces, quando videlicet judex ad preces pauperis ejuſdem miſeretur. Nonnulli addunt & inſcitiam, quando per imprudentiam malè judicat. Sed ut judex conſtans ſit, & animi motum cohibeat, antiquitas de juramento proſpexit. Judex igitur debet fungi officio boni & innocentis viri, nec debet flecti, ira, odio, precibus aut amicitia, & maximè tenetur timere DEUM.

UTRUM JUDEX ſecũdum allegata & probata, vel ſecundum conſcientiã judicare teneatur?

TITULUS XV.

a Pro commodiore declaratione hujus quæſtionis ſciendum. Quod aliæ actiones ſunt bonæ fidei, aliæ ſtricti juris. Quæ diviſio cum obſcuri-

Nunc quæſtio ſubjungenda eſt. a *An Judex ſecundum allegata & probata partium, vel ſecundum quod novit, & ex conſcientia debeat judicare? Verbi gratia: Aliquis accuſatur de capitali, vel alio de crimine, & Judex ſcit illum eſſe innoxium, ut quia vidit, id crimen ab alio*

AZ BIRO AZ PÕRES beſzédére, és bizonſagára tartoziké Tõrvént ſzólgáltatni avagy az maga lelki iſméreti ſzerint?

XV. TITULUS.

MOſt immár egy kérdéſt kell utáñá vetnũnk, tudni illik: Az Biró az põres elõ ſzámlált beſzédére, és à két fẽlnek bizonyitáſsára, avagy az bizonyſagh az mint az dolgot bé hoztá, avagy az mint az dologh ſzem-látomáſt nála nyilván vagyon, maga lelki iſméreti ſzerint, tegyené az dologh felõl mely elõtte forogh Itiletet és Tõrvént? Mint példának okáért:

Egy

Egy embert fejére keresnek, avagy más vétekért vádollyák, tudgya penig az Biró, hogy az az ember abban ártatlan, mivel hogy látta az Biró, hogy más ember cselekedte az vétket, mindazáltal az bizonyság, az bé vadlot emberre szólgál. Illyen dologban, tudván ártatlanságát, az Biró megh sententiazzaé, avagy nem?

alio fuisse patratum, tamen teſtes, contra eum teſtificantur. An condemnabit ſcienter innocentem?

ſcurior videatur, ideò præmittẽdum, quod officium Judicis eſt duplex: Aliud dicitur nobile, primarium vel ſpontaneum, quod p ſe ſtat, non deſerviens actioni, eò quòd judex ſua, id eſt, propria jurisditione & authoritate exercet, etiamſi nulla proponatur actio. Quo ſoli Principes tanquam ſupremi judices, qui merum & miſtum habent imperium, cum conſiliariis judicant & decernunt, ut: quando pupilli petunt. Tutorem, vel ſpoliatus inſtat, ut reſtituatur in integrum. Hoc non fit jure actionis, ſed officio judicis nobiliori. Aliud dicitur mercenarium, vel ſubalternum, quod per ſe non ſtat, ſed actioni deſervit, & ceſſante actione, ceſſat tale quoq; officium judicis: Hoc etiam ſervile dicitur, quia quemadmodum ſervi à nutu & imperio Domini pendere debent, ita inferiores & pedanei judices, à Decretis & Conſtitutionibus regni, quæ pro honeſtate & utilitate publica poſita ſunt. Hujuſmodi igitur judex ad actiones ſtricti juris obligatur, & ne aliter judicet, quàm legibus & conſtitutionibus, aut moribus proditum eſt. Unde ſequitur, quòd judices Civitatum, non ſecundum allegata & probata, judicare debeant, juxta Trip: Part: 2. Tit: 75, Sed juxta leges privilegiorum ſuorum. Part: 3. Tit: 20. Poſteaquam autem ſemel tulit ſentẽtiam, judex eſſe deſinit in ea cauſa, & ſententiam mutare non poteſt, ſive benè ſive malè pronunciavit, functus eſt ſuo officio. Cujus judicium, ſi partes non probant, poteſt emendari, penes prohibitionem novum judicium, repulſionem aut appellationem. In Civitatibus tamen prohibitio & repulſio non eſt in uſu, nec pro juris remedio admittitur.

Erre azt felellyed, hogy az Bírónak úgy kell tr̃vént tenni, mint tiſztviſelő ẽbernek, ezokáért ugy viſellye és tartsa magát az tr̃vényben, nem mint ő magától tudná valamit, ugy mint egy kőz ember, hanem az mint nékie értesſẽre adgyák, ugy mint tiſztviſelő embernek.

Az Bírónak penigh két dologból lehet valami értéſſére: elsőben kőzönségeſſen Istennek és az embereknek nyilván való tr̃vények által, mellyek

Dic quod judicare pertinet ad judicem, ſecundum quod fungitur publica poteſtate, ideò inſtrui debet in judicio, non ſecundum quod ipſe judex novit, tanquam perſona privata, ſed ut ſibi innoteſcit, tanquam perſonæ publicæ.

Id autem poteſt ſibi dupliciter innoteſcere, vel in communi, per leges ſcilicet publicas, divinas aut humanas,

contra quas b *probatio non admittitur: vel in particulari, per inſtrumenta & teſtes, & alia legitima documenta: quæ magis ſequi debet judicando, quam illud, quod ipſe novit in perſona privata. Ideò inquit Auguſtinus: Judex bonus nihil ex arbitrio ſuo facit, ſed ſecundum leges & jura pronunciat.*

b Probatio non admittitur contra leges.

In hoc tamen caſu judex debet eſſe valde ſollicitus, ut foveat partem illam, quam in conſcientia ſua ſcit eſſe veram, ne pereat propter defectum teſtium & advocatorum.

Si verò eò ventum eſt, ut adeò validæ probationes in judicio proferantur, quæ nec repelli, nec collidi valeant, omni arte & ſtudio eſt judici enitendum, ut innocens convict⁹ eripiatur. Si nulla ejuſcemodi via reperiri poteſt, quærat rationem, ſi ſine ſcandalo fieri poteſt,

mellyek ellen ſenkit bizonſágra ki nem bocsátnak: máſodſzor réſz ſzerint lehet tudaſara, ugy mint levelbéli bizonyſág által, és élő emberecknek tanu-bizonſágh-tételekből, és egyéb tőrvény ſzerint való tanuſágbol: az Birónak ezokáért ehez kell nagyob kőteleſſégének lenni, mikor tőrvént téſzen, hogy nem mint ahoz, kit ő maga mint maga ſzemélyében tud. Ezokáért mödgya Sz: Agoſton D. Az jó Biró ſemmit nem cselekeſzik maga fejétől maga akarattyából, hanem az tőrvényből, és megh regzet rend-tartásból itil igazat.

Effele dologban mindazonáltal az Biró felette igen ſzorgalmatos légyē és arra igyekezék hogy annak az félnek foghaſſa partyát és mentheſſe, az mellyet lelki iſméreti ſzerint, nyilvánſaggal tud hogy igaz és ártatlan, hogy az bizonyſág és érette ſzólók miatt meg fogyatkozván, méltatlan el-ne-veſzſzen.

Ha penig arra jutot vólna az dolog, hogy az más fél oly erős bizonyſágot állatot vólna bé az tőrvényben, kiknek ſemmiképpen ellene nem álhatnának, sőt le ſem ſzállithatnák, mégis minden tehetſégével és meſterſégével azon legyen az Biró, hogy az meg ſententiázot ártatlant meg ſzabadithaſſa. Ha ſemminémű úton módgyát

nem találhátya, kereſſe még-is módgyát, hogy há botránkozás nélkül meg-lehet, hogy más itillye meg azt az pőrt. Ha ebben ſem lehet módgya, tehát mondgyon ſententiát, az pőres elő ſzamlált feleleti, és az ſzerint, az mint az bizonyſág bé-hozta. Mert ez az Biró tiſzti, hogy inkáb igyekezék az kőzőnſęges jó rend-tartáſnak meg maradáſan, hogy nem mint csak egy ſzemélynek jovát tekintse: Holott ő-is, az mennyiben az Biróſágnak tiſztit viſeli, kőzőnſęges ſzemély ſzokot lenni. Az kőzőnſęges jó penig méltóſagosb és bőcsűletesb az tulaydon jónál: mint à bőlcs Ariſtoteles az jó erkőlcsről irt első könyvében mondgya.

potest, ut alteri cauſam committat: Si id nequit, tunc proferat ſententiam ſecundum allegata & probata. Eſt enim judicis officium, magis laborare pro ſalute boni publici, quam ſingularis: cum & ipſe, in quantum Judex, ſit perſona publica. Et bonum commune, ſit nobilius particulari, ut habetur primo Ethicorum:

Mert ha az Biró oly tőrvént téſzen, mellyel az ártatlant menti, kit az ſzék ſzinin az bizonſag megh ſullyoſitot: belőle kőzőnſęges veſzedelem kővetkezhetnék: mert miatta az kőſſęg botránkozásban eſnék, és à Biró útat nyitná, hogy az ártatlan meg nyomoritanák, és az ártalmas vétkeſt gyakran el-ſzabaditanák. Mert ha ollyan Biró, valamely ártatlant meg akarna bűntetni, azt módhatná, hogy ő igaz lelki iſméreti ſzerint tudgya azt hogy vétkes. Haſonlóképpen ha az gonoſz tévő latrot el akarná ſzabaditani, viſzontag ártatlannak mondhatná: és igy az gonoſz lelki iſmereti, és hamiſſagra igyekező Biráknak, hamis itiletnek

Nam ſi Judex fert ſententiam pro innocente, in judicio tamen convicto: redundaret in perniciem publicam: populus enim ſcandalizaretur, viaq; aperiretur, innocentes opprimendi, & noxios abſolvendi. Si enim judex vellet innocentem punire, diceret ſe c conſcientia ſua ſcire, eum eſſe reum. Pariter & ſi vellet ſceleratum abſolvere: & ſic iniquis judicibus malè judicandi aditus pateret. Fateor eſſe qui aliter ſentiant, ſed hæc videtur opinio communior, & æquior fore.

c Conſciętiæ judicium, ꝓpter iniquitatem pedaneorum judicum non admittitur. Diligéter hic notandum venit, quòd uno ore,

ore, tàm ab Authore, quàm à Legiſperitis pro ſingulari commendatur, de conſcientia. Eſt enim conſcientia (ut inquit BALDUS) dictamen rationis & cognitio ſui proprii cordis: quæ omninò de apicibus cordis eſt, & ſcientia clauſa in mente, quam DEUS aſſociavit animæ, ut eam repræhenderet, de erroribus: Ideoq; dicitur, Conſcientia mille teſtes. Ea igitur quæ conſiſtunt in intellectu Judicis, probantur per ſimplicem ejus aſſertionem, quam ſolus DEUS cognitam habet.

nek ki ſzolgáltatáſára, útat nyitnának és ſzabad mezőt adnának véle. Ugy vagyon hogy vadnak, kik más értelemben vadnak, de ez az elmélkedés látzik jobnak és igazbnak lennie.

DE PUBLICI conſcientia Judicis: videlicet, rei & dicti.

TITULUS. XVI.

SEd quia conſtans eſt Theologorum ſententia: Quemlibet qui contra a *conſcientiam facit peccare.*

AZ BIRONAK KETfele Lelki iſmeretiről: tudni illik, az mint az dolgot ſzem-látomáſt tudgya és az mint az pőreſnek elciben adgyák.

XVI. TITULUS.

DE mivel hogy az Sz: Irás magyarázo Doctorok, egy álhatatos értelemmel vadnak effelől: Hogy valaki lelki iſméreti ellen cselekeſzik, az vétkezik.

a Judex ſecundum conſcientiam tenetur judicare, ut: I. Oldend: de Act: inquit. I. Quia conſcientia mille teſtes: Facere autem contra conſcientiam, eſt ædificare ad gehennam. II. Quia aliter dicere quàm ſcire, mentiri eſt, præſertim cum alicujus detrimentum ſequitur. Pulchre autem mentiri, non eſt verum. III. Quia judici probandum eſt, non adverſario: Itaq; ſi judex jam veritatem certò tenet, quid opus eſt alia probatione.

Sciendum igitur quod duplex eſt conſcientia, videlicet rei & dicti. Unde Judex licet faciat contra conſcientiam rei, id eſt, negotii, vel facti, non tamen facit contra conſcientiam dicti, hoc eſt, teſtimonij.

Legyen tehát tudáſunkra, hogy az lelki iſméret két rendbéli, tudnia illik, az ki mit ſzem-látomáſt mint tud, és az ki mit hiti ſzerint mint megh mond. Ezokáért az Biró noha lelki iſméreti ellen cselekeſzik, mikor az dolog ellen, kit ſzem, látomáſt tud mint legyen, cselekeſzik: mindazáltal nem cselekeſzik lelki iſmereti ellen,

Aliud

aval

aval, hogy helyen hadgya azoknak ſzovát, kik hitek ſzerint valamit meg vallanak.

Mert más ő magában valamit tudni, és meg más, az mint az Birónak kell tudni. Az Biró penig két ſzemélt viſel, eggyiket ugy mint egy kőz emberét, az máſikat, ugy mint, tiſzt-viſelő ember ſzemélyét. Meg lehet azért, hogy valami dolgot tudgyon, mint egy ő maga ſzemélyében, de azt ugyan nem tudhattya mint tiſztbéli ſzemély. Az mint ſzokták mondani, valamit tudni, mint ISTEN, de azt nem tudni mint ember: az mint az Evangelicuſoknak bizonſagok ſzól: Arról az napról penig és oráról (ugy mint az utólſo itiletről) ſenki nem tud ſem az Iſtennek Angyali, ſem az Fiu, hanem csak az Attya. Mellyet ugy értnek, hogy az Fiu nem tudgya emberſége ſzerint, de tudhattya Iſtenſége ſzerint. Haſonló, az ki lelki paſztorának még gyonik, kit az után haréa kérdenenek, hiti ſzerint azt mődhatná hogy ő azokat nem tudgya, az miket hallot, mikor néki meg gyont, miért hogy nem-is ugy tudgya, mint tanu, ki ſzemével valamit látot. Azonképpen à Biro-is végére mennyen és jó lelki iſméreti ſzerint az környűl álſó dolgok felől tudakozván, ſzemeleiben

Aliud eſt enim ſimpliciter ſcire, & aliud eſt, prout debet judex ſcire. Judex autem duplicem perſonam repræſentat, unam privatam, aliam publicam. b *Fieri autem poteſt, ut aliquid ſciat, tanquã perſona privata, & id neſciat tanquã perſona publica. Sicut dicitur aliquid ſcire, ut Deus, & illud neſcire ut homo, prout eſt illud teſtimoniũ Evangelicum: De die autem illa, & hora (ſcilicet extremi judicij) nemo ſcit, neque Angeli Dei, neq; Filius, niſi Pater ſolus. Quod intelligitur filium neſcire ut hominem, ſcire tamen ut DEUM. Idem de Sacerdote* c *confeſſionem audiente, qui etiam interrogatus per viam teſtimonij poſſet dicere, ſe neſcire audita in confeſſione, quia neſcit ut teſtis. Sic etiam Judex debet* d *informare conſcientiam ſuam, in his quæ ad propriam perſonam attinent, ſecundum ea, quæ in publico judicio ſciri poſſunt.*

b In hĩs ſenſus magis, quàm verba debent attẽdi.

c Cõfeſſio in teſtificatione non prodenda.

d Informatio Judici neceſſaria judex p viã teſtimonii interrogatus, non tenetur teſtificari de ſecretis.

eleiben vegye, viſellye, és à mely dolgok maga ſzeméllyét illetik, kűlőmben, és meg kűlőmben értse meg azokat az dolgokat, az mellyeket meg tudhat, ugy mint az ſzék ſzinin való tőrvény monda Biró.

His duo adjungam: unum quod ſi ſit ſupremus judex, ut Papa & Imperator, vel e *ali*ᵒ*, qui non* † *aſtringitur legibus, tunc debet ſequi veritatem:* * *Si verò eſt Judex inferior, tenetur ſecundum allegata & probata, etiam contra conſcientiam judicare. Nec tunc peccat, quia reſtringitur ad id faciendũ juris authoritate.*

† Mitigare poteſt legem.

* Ut habetur Part: 2. Tit: 75. Secus tamen Par: 3. Tit: 20. ubi juxta leges privilegiorum judicandum dicit.

Ezekhez még két Czikkelt ragaſztok: Eggyiket, hogy ha az fő Biro, ő maga az Papa, Csáſzár, avagy az Fejedelem, akar valakinek Földes Ura léſzen, mely nem kőteles az tőrvényhőz, (hogy ki mondáſa után, végben-is vigye, avagy viteſſe) tehát az, az meg iſmért igaſságot kőveſſe. Ha penig ezeknél alſób renden való Biró léſzen, kőteleſſége alat tartozik az felelet és tanubizonſág tétel ſzerint tőrvént tennie, még tulaydon maga lelki iſméreti ellen-is Akkor ſem vétkezik penig, mert erre kőtelezi meg őtet, hogy ez ſzerint cselekedgyék, az tőrvénnek ereje és méltóſaga.

e Princeps debet ſequi veritatem in judicando, Sicuti Rex Salomon, 3, Regum 3. qui non ſecundũ allegata & probata de ſcortis Judicaret, non enim diviſionem puerorum urgebant, ſed vivum ambæ volebant, ſtratagemate itaq; ſapiens Rex uſus, ex commiſeratione matrem cognovit. Sic diſpar conjugium, ſæpè ſolertia reſtauratum eſt, ut quando parti innocenti, educatio liberorum adjudicata erat. Depoſita enim protervia, una cum libris maluit conjugale ſubire jugum, quàm natis ſuperſtitibus privari.

Supremus Judex non aſtringitur legibus. Tres gradus judicum reperiuntur. Prior gradus eſt Judicis ſupremi, propriam jurisditionem habentis, quia juxta conſcientiæ dictamen debet ſequi veritatem. Secundus ſuperioris, qui per Principem eligitur, qualis eſt protonotariorum & aſſeſſorum, qui ſecundum allegata & probata ac conſtitutiones judicant. Tertius gradus eſt pedaneorum, qui comitatuum & aliarum ſedium cauſas diſcutiunt. His poſſunt adnumerari Civitatum quoq, Judices, qui conſuetudinem loci obſervant, & cauſas appellatas, ad ſuperiores Judices tranſmittunt, revidendas & trutinandas: Utrum videlicet juſtè vel debitè ſententiæ fuerint pronunciatæ & accommodatæ. Par: 3. Tit: 10.

Secundum eſt, quod ſi Judex ſedet pro tribunali, & contin-

Az máſik czikkelez, hogy ha az Biró, az ſzék ſzinen űl, és valaki ott előtte

elõtte embertelenül vétkezik, tehát ũ effélét mindgyárt meg bũntethet, ſzintén ugy, mint ha egy nehány bizonyſsággal reá rakodot vólna. Mert ũ bizonyosb dolog, valakit az cselekedeten meg kapni, hogy ſem mint más bizonyſag után, ennek végére menni, és rayta el érni.

contingat aliquem ibi, coram eo aliquod delictum faeere ũ, tunc poteſt illum ſtatim f punire, ac ſi probaretur per teſtes. Melius eſt enim probare aliquid per ipſum factum, quam per teſtes.

f Pœnæ quando non differendæ. Judex ſedens pro tribunali, tanquam de ſolio celſitudinis contemplatur cauſantes. Cum igitur videt in facie ſedis, cauſam injuriosè vel probrosè geri, non eſt neceſſe, ut teſtes ſtatui mandet, ſed ad inſtantiam partis læſæ, bona fide, & ex authoritate ſua, ſecundum conſcientiam, ſententiam proferat: convictumq; in violatione ſedis, vel alio onere judiciali ſtatim puniat, ut docetur Par: 2. Tit: 66.

De ha az Biró nem az ſzék ſzinin ahol tõrvént mond, ũlne, annak meg más módgya vólna. Mert ha az Biró, az tõrvény mondó, avagy tanács-házból, avagy az õ ſáját háza ablakáról látna, hogy valaki egy embert megh õlne, kit ez gyilkoſságért ingyen ſem kereſnének, érette põrben ſem fognák, avagy ha põrben bé állattak vólna-is, de az cselekedetet ſenkivel nem bizonyithatnák meg, az Biró penigà gyilkoſt maga fejétõl meg akarna kinzatni, hogy õnnõn maga vallás-tételébõl nyilatkoztatnék ki az igaſság, bizonyára erre nem mehet, hogy meg kin-oſztathatná: Mert hogy csak az Biró tudgya, nem elégſęges arra, hogy az Alpõreſt az csigára vonnyák, mert azt õ nem ugy tudgya, mint itilõ Biró, hanem mint magának való ſzemély.

Si verò non ſedet pro tribunali tunc ſecus. Nam ſi Judex ex feneſtra prætorij, vel domus ſuæ intueatur, unum quempiam interficientem, & quoniam hoc homicidium vel non defertur in judicium, vel delatum non probatur, & Judex voluerit homicidam de ſe ipſo g torturæ, ut veritas per illius confeſſionem eliciatur, certè non poteſt. Sola enim judicis ſciẽtia ad hoc non ſufficit, ut ad torturam reus deveniat, cum ipſe illud neſciat, ut Judex, ſed ut privata perſona. Nec ipſius teſtimonium in hac parte valeat: cum in una & eadem cauſa, nemo poſſit eſſe h teſtis & Judex.

g Tortura non admittitur ſine probatione.

h Teſtis & Judex nemo ſimul offici-

officium judicatus publicum est: ideò consciētia judicis quoq; publica esse debet. Nec tenetur ob gratiam se authoritate judicatus privare, & nec testimonium tanquam singularis persona dicere debet: alioquin simul Testis & Judex videbitur esse, Par: 2. Tit: 22. & 82.

mély. Az ő tanu-bizonysag-tétele-is, ennek részéből és ez formán megh nem álhat: miért hogy senki azon egy ügyben, avagy pőrben, nem lehet tanu avagy bizonysag-is, és itilő Biró-is.

Igitur aliundè est edocendus: vel per i *testes, vel alia documenta, ut possit torquere criminosum.*

Ezokáért az Biró mástól mennyen végére, és annak módgya szerint ugy tudgya meg nyilván: vagy az bizonysagoknak vallása által, vagy egyéb kőrnyűl álló dolgoknak tőrvény szetint valo meg értekezése által, el annyira, hogy az gonosz tévőt még kinosztathassa.

i Nemo debet petere judicem ut aliquem torqueat: Imò neq; captus potest se torturæ subjicere, si secus judicatum est: quia nemo est Dominus suorum membrorum. Pro inquirenda tamen rei alicujus veritate, quandoq; debent Capitanei confinia tenentes captum torturæ subjicere. Alioquin cum sit meri & misti judicii pedanei judices absquè scitu Principis torturam exercere non permittuntur, ut patet, Par: 3. Tit: 20.

Dubium quoq; est de ministris & executoribus, qui sciunt testes falsò jurasse, vel Judicem iniquè judicasse, tamen coguntur à judice innocentem k *interimere, vel aliter punire: Unde communis est Theologorum sentētia, eos non debere obtemperare, si pro certo id sciunt: Secùs verò si dubitent, quia tunc excusantur propter obedientiæ bonum. Ideò secundū Sanctum Thomam, si sententia intollerabilem errorem ac injuriam contineat, non debent obedire.*

k Carnifices excusantur ab homicidio.

De ketelkedhetnének azok-is, kiket igaz tételre bocsátnak, és egyéb szólgák-is ugymint, kik à Birák tőtte tőrvényt véghez szokták vinnie, kiknél nyilván lehet az, hogy az tanúk hamissat vallottak, és hamissan eskűttek valakire, avagy hogy az Biró hamis tőrvént tőtt: mindazáltal az Biró kénszeriti őket, hogy az ártatlánt meg őllyék, avagy másképpen megh bűntessęk: kiről az Sz: Irás magyarázó Doctorok kőz akarattal igy szólnak: az Biró szovát nem kell meg fogadni és engedelmes nékie leñi, ha azt nyilván tudgyák, kűlőmb azért az, ha ők-is nem tellyessęggel bizonyossok benne, ha-

ne, hanem mégh nállok-is ketſęges, mert oly ha mentſęgek vagyon az engedelmeſſęgnek dicsiretes jó vóltáért. Erről az dologról Szent Thamás Doctor azt irja, hogy ha az Biró ſententiajában el-tűrhetetlen hamiſságot, és nyilván való boſzſzuſagot látnak, ne legyenek engedelmeſſek. Mert ekképpen mentſęgek lehetne az hohéroknak, kik az ſzent Martyromokat megőltek. Ha penig nem olly nyilván való hamiſság leend az Biró ſententiaiában, akkoron engedhetnek, és ſzólgalhatnak az Biró parancsolattyára: mert nálloknál nagyobnak mondáſat, ők meg nem cirkálhatnak, el ſem kerűlhetik, Az ártatlant-is nem ők őllik meg, hanem az Biró, kit ők ſzólgálnak.

re. l *Alioquin excuſarentur carnifices, qui Martyres occiderunt. Si verò non adeò manifeſtam contineat injuſtitiam, tunc non peccant exequẽdo: quia ſententiam ſuperioris, non habent diſcutere.* m *Nec ipſi innocentem interimunt, ſed Judex cui miniſterium præbent.*

l Carnifices qui Martyres occiderűt non excuſantur.

m Innocẽtis interemptio, judicem infamat.

AZ TEKINTETES és Nemes Magyar Országnak Törvényinek és Szokáſinak Summa ſzerint, három Réſzre való oſztáſáról.

Első Réſz.

I. TITULUS.

VEghez vivén, ISTENNEK ſegitſégéből, az fő czikkelyeket, kiket ezen derék iráſomnak könnyebben való meg értéſére ſzükſségeſnek itélek vala: Immáron következik hogy az Tekéntetes és Nemes Magyar-Ország ſzokot Törvényéről kivaltképpen ſzóllyak. Mivel hogy azért az mi egéſz Törvényünk, kivel ſzoktunk élni, ez három dolgot foglallya bé magában, tudnia illik, Az ſzemélyeket, Külömb-külömb-féle dólgokat, Es à Törvénynek folyáſat: Es miért hogy minden-féle Törvényeket, az ſzemélyekre való képeſt, kezdik ki ſzólgáltatni. Annakokáért méltó hogy iráſomnak első fundamentoma, és kezdeti legyen à ſzemélyeknek Törvényéről, és ez után ezen mi ſzokot Törvényünknek két réſzéről-is ſzóllok: (Jóllehet ez dólgokról nem mind azon el-kezdet rendel

DE TRIPARTITA Diviſione Jurium, & Conſuetudinum inclyti Regni Hungariæ, in generali.

Prima Pars.

TITULUS I.

EXpeditis, Opitulante DEO, notabilibus, quæ ad introductionem hujus opuſculi præmittenda videbantur, jam ſpeciatim de conſuetudinibus hujus Inclyti Regni Hungariæ tractandum ſupereſt. Quia igitur omnis conſuetudo juris, qua utimur, vel ad Perſonas pertinet, vel ad Res, vel ad Actiones: & quia certum eſt, quod omnia jura reſpectu Perſonarum prodierint, ideò dignum videtur à Perſonarũ jure exordium cæptæ materiæ ſumere, deindeq; de duabus reliquis conſuetudinariÿ juris partibus (non directè quidem ſemper, ſed præpoſtero interdum ordine, prout ſequitur rerum in judiciis emergentium ſeries, & con-

Tripartitū quare nominatur.

& conditio requirere dinoſcitur) tractare, & ſecundum hoc, præſens opuſculum tripartiri, dignum duxi.

del ſzólhatok, hanem hol eggyikről s-hol máſikról kell irnom, az mint az Törvény folyáſának rendi és módgya alkolmatosbnak mutattya) és ez okon, ez jelen való könyvemet három réſzre oſztom.

Argumentum & ordo Primæ partis.

In PRIMA ſiquidem ejus parte, de his, quæ ad Perſonarū rationem ſpectant, Nobilitatis ſcilicet noſtræ primordio, libertate, bonorū, juriūq; poſſeſſionariū acquiſitione, gubernatione, diviſione, venditione, alienatione, concābiali permutatione, præſcriptione, pignoratione, metali reambulatione, juriū Quartalitiorum, ac Dotalitiorum ſolutione, bonorūq; mobilium, & immobilium æſtimatione.

Mert az Decretomnak Első Réſzében ſzóllok az ſzemélyeknek, az az, embereknek az ő állapattyokról, tulaydonſagokról, tudni illik, az mi Nemeſſégünknek eredetiről, és ſzabadſagáról: Az jóſzágnak kereſeſéről, birodalmáról, meg oſztáſáról, el adáſáról, el-idegenitéſéről, cseréléſéről, idő töltéſéről, zálagoſitáſáról, földeknek határ járáſáról, leány negyednek és jegy-ruhának ki fizetéſéről, ingo bingo marhának és jóſzágnak bőcsüjéről.

Argumentū & proceſſus ſecūdæ partis.

In SECUNDA verò ipſi⁹ parte, de rerū ac cauſarū prætextu præmiſſorū bonorū, & juriū poſſeſſionarium, aliorumq; negotiorum movēdorū, & ſuſcitandorum proceſſibus, & executionibus, ac ſentētiarū exinde ferendarū ſerieb⁹.

Az Masodik Réſzében penig az Törvénynek folyáſáról, ki ez meg nevezet jóſzág felől, és egyéb dolgok felől ſzokot támadni, minémű ſententiát ſzoktak az Törvényben, annak rendi és folyáſa ſzerint, ki mondani, és annak erejével igazat-is tenni az nyerő félnek.

Argumentū & ordo tertiæ partis.

In TERTIO tandem & ultimo opuſculi membro: de cauſarū & actionum judiciariarum in curiā Regiam, per viam

Iráſomnak Harmadik és utólſó Réſzében ſzóllok az Appellatiokról, az az, minémű rendel, és móddal kelleſſék minden Vár megyekből, Horvát-

vát-Orſzágból, Thót-Orſzágból és Erdélyből, Király Udvarában és az Szent Székről-is, kérdőre venni és vinni, s-el-is ereſzteni az Törvént.

Továbba ugyan ottan az ſzabad Váraſok Törvényéről-is, főben járo dolgokról és azoknak meg itiléſéről, és véghez való viteléről, és ezekhez haſonló dólgokról, jó rendel akarok irni.

viam appellationis, ex omnib⁹ regni Comitatib⁹, atq; de Croatia, Sclavonia, & Tranſylvania, ſedibusq; ſpiritualibus deducendarũ, ac tranſmittendarum ordinibus & modis.

Item de liberarum civitatum legib⁹, ac cauſis criminalibus, & earũ deciſionibus, cũ correquiſitis ſemper & neceſſariis circa p̃miſſa materiis, & rebus ſua ſerie tractabitur.

AZ ORSZAG TÖRVENyének és ſzokáſának, kiváltképpen való Elsö réſzéről, (tudnia illik) az ſzemélyekről, és leg-elöſzör, Hogy mind az Egyházi ſzemélyeknek, mind penig az külsö Uraknak egyenlö ſzabadſagok és Nemeſſęgek vagyon.

II. TITULUS.

ELsöben-is ezt vegyük eſzünkben, hogy az mely ſzemélyeknek ſzokot Törvényéről ez jelẽ való iráſomban ſzóllok, azok két fęlek, mert avagy Pápok és Egyházi ſzeméllyek, avagy penig külsö közönſęges rendbéliek: Jól-lehet penigh az Egyházi ſzemélyek (ugymint kik által URUNK Idvözitönk hirdetetni akarta minékünk az idvöſſęges tudománt) böcsülleteſbek az külsö rendbélieknél: mind-

DE PRIMA PARTE Jurium & Conſuetudinum Regni in ſpeciali, & primò quòd tàm perſonæ ſpirituales, quàm ſeculares una & eadem libertate utantur.

TITULUS II.

SCiẽdum in primis eſt, quod perſonarum, de quarũ juribus, & conſuetudinibus nunc agitur, aliæ ſunt ſpirituales, ſive eccleſiaſticæ: aliæ verò ſeculares, & quamvis perſonæ ſpirituales (quarum medio ſalutem humanam DOMINUS *& Salvator noſter adminiſtrari voluit) perſonis ſecularibus digniores habeãtur, ta-*

Eccleſiaſticæ perſonæ digniores ſecularibus.

Libertas Dominorũ & Nobiliũ æqualis. Part: 1. Tit: 3. & 9. Part: 2. Tit: 11.

men omnes Domini Prælati & eccleſiarũ Rectores, ac Barones, & cæteri Magnates, atq; Nobiles, & Proceres Regni hui⁹ Hungariæ, ratione Nobilitatis, & honorũ temporaliũ, una eademq; libertatis, exemptionis, & immunitatis prærogativa gaudent: nec habet dominorum aliquis magis, nec Nobilis quiſpiam minus de libertate, hinc etiã una eademq; lege, & conſuetudine, ac uno & eodem juridico proceſſu, in judiciis utuntur, homagiorum tamen taxat quãtitas variatur. Nam Dn. Prælati, & Barones a *centũ, Nobiles verò* b *quinquaginta marcas pro* c *homagiis ſuis conſequũtur, ut* d *infra clarius dicetur. Et hoc quoq; non ratione libertatis, ſed prætextu dignitatis & officij; Prælati ut puta occaſione dignitatis ſacerdotij: Barones verò reſpectu officij, quo funguntur, & à Principe ſublimantur, unde & Regi propinquiores in ſtando, vel ſedendo, & primi in conſilio voces emittendo, atq; priores Rempublicam augmentando, &*

In homagiis differunt.

a fl. 400.
b fl. 200.
c Part: 1. Tit: 12. & 17. Part: 2. Tit: 23. Part: 3. Tit: 5. 21. & 26.
d Part: 1. Tit: 93. & 94. Part: 3. Tit: 4. & 26.

mindazonáltal mindẽ Papi rẽdeknek Plebanuſoknak, az ſzabad és Nagyſagos Urakkal, Nemeſſekkel, és Magyar Orſzági Fő Népekkel, Nemeſſegekre és jóſzágokra való-képeſt, egyẽlő ſzabadſagok és méltoſagok vagyon: Es az Urak közzűl-is eggyiknek ſincsen nagyob ſzabadſaga, mint akar mely Nemes embernek: és ez okon ugyan azon egy Tőrvénnyel, és azon ſzokáſſal, és az Tőrvénynek azon egy folyáſsával élnek: Mindazonáltal, dijokkal egy-máſtól kűlőmbőznek. Mert à Papi rendeknek és ſzabad Uraknak ſzáz Gira: az Nemeſſeknek pedig őtven Gira az dijók, az mint ennek utáña erről világoſban ſzóllunk. De ez feleő dijokban-is nem az ſzabadſagra való képeſt kűlőmbőznek egymáſtól, hanem méltoſagokra, és tiſztekre való képeſt, ugy mint, az Papi rendek Papſagokra való képeſt. Az ſzabad Urak penig tiſztekre való képeſt, mellyeket viſelnek, és kire az Királytól válaſztattanak: Es ezokáért ezek az Udvarlásban-is à Királyhoz leg közelb állanak, s-leg közelb űlnek-is, és az tanácsban-is elsőben ſzóllanak à dologhoz, és *vox*ot mondnak, és az Orſzágnak javáról, hazánknak óltalmazáſáról, elsőben és főképpen ezek viſelnek gondot, s-az tőb Nemeſſeknél, méltó-

méltóſagokra és tiſztekre való képeſt, bőcsűleteſbek.

& defenſionem patriæ peragẽdo, cæteris Nobilib⁹ exiſtũt, virtuteq; dignitatis, & officij meritò præferuntur.

AZ MI NEMESSEgűnknek eredetiről, és az birodalom az mi Fejedelműnkre miképpen ſzállot.

III. TITULUS.

JOl-lehet ez jelen való Kőnyvben nem hiſtoriát, hanem à mi házánknak és Orſzágűknak ſzokáſit, és ſáját tőrvényét akarom meg irni, de mind-az-által mivel-hogy azt irám az előtt, hogy az Papi rẽdeknek, ſzabad Uraknak és az Nemeſſęgnek egyenlő ſzabadſága vagyon. És ennek-felette ſokan kételkednek az mi Nemzetſęgűnknek eredetiről, és kik mondaſſanak ez Orſzág tagjai között igaz Nemeſſeknek; Melyből tudni-illik, mind az ſzabad Urak s-mind à Fejedelmek-is ſzoktanak támadni, annakokáért rővid beſzéddel az Nemeſſęgnek eredetit és kezdetit meg jelentem: Mely dologban jól-lehet à bőlcs emberek-nek értelmek ſzerint Nemesnek mődatik az, à kit az ő jóſága meg Nemeſitet: mind-az-által az Nemeſſęg, kit más névei Szabadſagnak-is mondhatunk,

DE EXORDIO Noſtræ Nobilitatis, & quomodo regimen in Principem noſtrum tranſlatum ſit.

TITULUS III.

QVanquam non hiſtoriam texere, ſed cõſuetudines, & peculiares approbatasque hujus Regni leges ipſe deſcribere conſtituerim: quia tamen univerſos Dominos, Prælatos, & Barones, ac Nobiles, una & eadem exemptionis, & libertatis prærogativa gaudere dixi, & alioquin dubitari ſolet à pleriſq;, unde nobilitas noſtra, de qua Baronat⁹, & omnis tandem principatus progredi ſolet, exordium ſumat: quive ſint, & intelligantur veri nobiles regni, ideò paucis ejus nobilitatis progreſſum, & initium declarare ſtatui. Ubi ſciendum, quòd licet ſecundũ communem, peritorum ſentẽtiam Nobilis ille ſit, ſua q;em

Principatus progreſſum habet à Nobilitate.

Nobilitas Hungaris unde.

virtus nobilitat: in quantum tamen propoſitum noſtrũ tangit, Nobilitas, quæ etiam liberorum nomine plerumq; intelligitur, primũ inter Hunnos, ſive Hungaros, poſt ingreſſũ eorum ex Scythia in Pannoniam, quæ nunc mutato nomine, ab Hungaris illam incolentibus Hungaria vocitatur, orta fuiſſe perhibetur hoc modo. Cum enim egreſſi ex Scythia Hunni unâ cum uxoribus filiisq; & filiabus, ac cuncta eorũ familia, plures peragrarent, pervagarẽturq; regiones, Capitaneis ordinatis, & uno præterea Rectore, ad lites diſſidẽtium ſopiendas, furesq; & latrones, ac alios malefactores caſtigandos: unanimiter electo atq; conſtituto communi omnium ſententia, decretoq; edictum fuit, ut dum aliquæ res communitatem æqua ſorte tangentes occurrerent, aut generalis expeditio exercitus incumberet, tunc mucro, vel enſis, ſanguinis aſpergine tinctus, media Hunnorum per habitacula caſtraq; deferretur, & vox præconica ſubſequere-

Pannonia.

tunk, melyrõl ez moſtani iráſomban ſzóllani akarok, az Magyarok kõzõtt leg elsõben akkor kezdetet, mikor az Magyarok Scythiából ez Orſzágban jõttenek, kit Pannoniának hittanak, moſtan penig immáron à Magyaroktól Magyar Orſzághnak neveztetik. Mert minek-utánna Scythiából minden-fęle házok-népével ki indúltanak vólna, és ſok kũlõmb-kũlõmb tartományokat el-jártanak vólna, õnõn-kõztek kõzõnſęges akaratból Capitányokat váláſztának, és egy Itilõ Meſtert, ki az pereſſek dólgait el-igazitana, az lopókat, és tolvajokat, és egyéb fęle gonoſz tévõket meg bũntetné: Ezt-is kõzõnſęges akaratból és végezésbõl megh parancsolták, hogy mikor oly dologh kõvetkõznék, ki az egéſz Nemzetſęget illetné, avagy Orſzágos hadat kellene inditani, akkoron egy véres hegyes tõrt, avagy kardót hordoznának az Magyarok táborában és egy porozló utánna illyenképpen ũvöltene: Ezt mondgya az ISTEN, és ezt parancsollya az Orſzág, hogy minden erre s-erre az helyre (meg nevezvén az helyet) fegyvereſſen, avagy az mint kéſzülhet egyben gyũlly õn, és meg-értſe mit hadgyon az Orſzág. Ez ſzokáſt meg tartották az Magyarok mind az Geyſa Herczeg idejeig-

idejeiglen, melly Geyſa Attya vólt az mi dűcső Királyunknak, és Apoſtolunknak Szent Iſtván Királynak, melly ſzokás miat ſokan az Magyarok kőzzűl őrők paraſztſagra jutottanak. Mert ezt rendeltek vólt hogy az kik ez fęle parancsolatnak nem engednének, és ha oda nem méneſeknek elégſęges okat nem adhatnak, azok avagy kéſſel kettő meczetnének, avagy őrők rabſagra vetetnének. Mely végezés miat az mint mondám, ſokán póra lőttek az Magyarok kőzzűl. Mert mivel-hogy azon egy nemzetből Hunnortúl és Magortúl egy akaratból ſzármazott nemzetſęg kőzzűl való vólt: egyébképpen ſemmi-módon nem lehetet vólna, hogy eggyik Ur, máſik ſzólga, eggyik Nemes, máſik nemtelen, és paraſztá lehetet vólna.

Minek-utánna penigh Iſtennek lelke által, az mi meg mondot Királyunk által, az Magyarok az igaſságnak iſméretire, és az Kereſztyénſęgnek valláſara juttak vólna, és Sz: Iſtvánt meg koronázták vólna, az egéſz Orſzág mind az Nemeſſęgnek mind peniglen az jóſzágnak el-adáſának tellyes hatalmas (kivel tudni illik, az Nemeſség az Paraſztſagtól ſzokot meg-

queretur dicens: vox DEI & præceptum communitatis univerſæ eſt, ut unusquisq; in tali loco (eundem deſignando locũ) armatus, vel qualiter poteſt, compareat, communitatis conſilium ſimul & præceptum auditurus. Hæc conſuetudo inter Hungaros usq; ad tempora Geyſę Ducis, patri ſcilicet glorioſi Principis & Apoſtoli noſtri beatiſſimi Stephani primi, Regis Hungarorũ, inviolabiliter extitit obſervata. Quæ multos Hunnorum perpetuam redegit in ruſticitatem. Nam ſtatutũ, & ſancitum erat, ut tranſgreſſores ejuſcemodi mandati, niſi rationabilem aſſignarent a *excuſationem, cultro media per viſcera ſinderentur, aut communem & perpetuam in ſervitutem redigerentur. Hæc ſanctio plurimos Hungarorum (ut præfertur) plebeæ perhibetur effeciſſe cõditionis. Nam cum una & eadem de generatione, à quodam ſcilicet Hunnor, & Magor unanimiter proceſſerint, aliter fieri nequiviſſet, ut hic Dominus, ille ſervus, hic Nobilis, ille ignobilis*

a Vid. 2. Par. tit. 59.

& ruſticus efficeretur. Poſtquam verò inſpirante Spiritus S. gratia, ad agnitionem veritatis, Catholicæq; fidei profeſſionem, opera ipſius S. Regis noſtri Hungari venêre, & eundem ſponte in Regem elegêre, pariter & coronavêre, omnis * *nobilitationis & ex conſequenti poſſeſſionariæ collationis (qua nobiles decorantur, & ab ignobilibus ſegregantur) facultas, plenariaq; poteſtas in jurisdictionem ſacræ Coronæ Regni hujus, & per conſequens in Principem ac Regem noſtrum, à communitate & communitatis authoritate, ſimul cum imperio & regimine tranſlata eſt, à quo jam omnis Nobilitatis origo, per quandam tranſlationem reciprocam, reflexibilemq; cõnexionem, ita mutuò ſemper dependet, ut ſejungi ſegregariq; nequeat, & alter ſine altero fieri non poſſit. Neq; enim Princeps niſi per Nobiles eligitur: Neq; Nobilis niſi per Principem creatur, atq; dignitate nobilitari decoratur.*

* Part: 1. Tit: 6. 10. 13. 64.

meg-válaſztatni) az Királyi koronára, és az Fejedelemre, az egéſz birodalommal egyetemben bizta, és immáron az Nemeſſęgnek eredeti, és adáſa, ugymint viſzontagſaggal való tulaydonſag ſzerint, oly móddal ſzármazik az Királyi méltóſagtól, hogy eggyik az máſiktól ſemmiképpen elnem ſzakadhat, és eggyik az maſiknélkűl ſemiképpen nem lehet. Mert Fejedelemſe ſenki nem lehet, hanem ha az Nemeſſęg valaſztya: és ſenki Nemes-is nem lehet, hanem ha az Fejedelem téſzi Nemeſſe, és Nemeſſęgnek, ſzabadſagával ékeſiti meg.

QUOD VERA Nobilitas per exercitia militaria, & cæteras virtutes acquiratur, ac poſſeſſionaria donatione roboretur.

TITULUS. IV.

a Primus modus acquiſi: Nobilitatis.

PRoinde a *vera Nobilitas, uſu diſciplinaq; militari, ac cæteris animi, corporisq; dotibus & virtutibus acquiritur.*

Nam

AZ IGAZ NEMESSEget Vitézlő dólgokkal, és egyéb jóſagokkal ſzerezhetik-meg, és jóſzágnak adáſaval, kell meg erősitetnie.

IV. TITULUS.

ENnek-okáért az igaz Nemeſſęgh, Vitézſęgnek gyakorláſaval, és egyéb fęle teſti elmének jóſagával, és jóſagos cſelekedet által ſzokot nyeretet-

retetni és találtatni. Mert mihelt az mi Fejedelmünk valakinek akar minémű rendbéli ember legyen, az ő bőcsületes jó cselekedetiért, és szólgálattyáért, akar Várat, akar Városſt, akar Falut, akar valami jószágot, ajándékozand: Mindgyárt az Király ez-fęlę adományával azt az embert (mihelt iktátandgya magát) igaz nemeſſę téſzi, és az paraſztſagból kivéſzi, és oſztán az Fejedelemnek effęle ajándékozáſa által ſzerzet ſzabadſagot ſzoktunk Nemeſſęgnek mondani: ez-okáért ez-fęle Nemeſſeknek gyermeki méltán őrökkőſſek léſznek (az Attyok jószágában) ſzabadoſoknak hivattatnak. Ennekfelette az mint az előt-is mondám, viſzontag az Országtagjai közöttben, és az Király koronája alá ſzámláltatnak, és à törvény ſzerint meg-koronázot Fejedelem kivül ſenki ő nékiek nem parancsol.

Jam ubi Princeps noſter quępiã hominũ, cujuscunq; conditionis exiſtat, ob præclara facinora, ac ſervitia, caſtro, vel opido, ſive villa, aut alio jure poſſeſſionario condonaverit, mox ille per hujusmodi donationem principis b *(ſtatutione legitima ſubſequente) in verum Nobilem creatur, & ab omni ruſticitatis jugo eripitur. Et iſta tandem donativa libertas, per noſtrates, Nobilitas appellatur, unde talium nobilium filij, meritò* c *hæredes & liberi nuncupãtur: Et hujusmodi nobiles, per quandam participationem & connexionem, immediatè prædeclaratam, membra ſacræ coronæ eſſe cenſentur: nullius q; præter Principis legitimè coronati, ſubſunt poteſtati.*

b Part: 1. Tit: 32. & 2. 12. 71.

c Par: 1. Tit: 17.

Part: 1. Tit: 9.

HOGY MINDEN AZ ő ſáját ſzolgalattyával kereſet jószággal ſzabad akarattya ſzerint élhet, és annak adhattya az kinek ſzintén akarja.

QUOD QUILIbet de bonis propriis per eum conquiſitis, liberè diſponere poſſit.

TITULUS V.

Vide Par. 1. tit. 43. 44.

TAle autem Jus poſſeſſionarium, per exercitia militaria conquiſitũ, apud legiſtas peculium caſtrenſe, quod verò literali ſcientia, vel doctrina cujuspiam acquiritur, peculiũ quaſi caſtrenſe nuncupatur: & dicitur peculium quaſi propriũ, vel privatum bonum, ita quòd licet filio de eo facere quicquid voluerit, etiam præter voluntatem patris, & è contra: Et inde traxit originem ac fundamentum illa laudabilis & vetuſtiſſima, olimq; approbata a *conſuetudo noſtra, quod ſcilicet quilibet Dominorum Baronum, ac Magnatum, & Nobilium, de & ſuper univerſis rebus, bonisq; & juribus poſſeſſionariis, per eum propriis ſuis laboribus, ſervitiis, virtutibus qualitercunq; acquiſitis, & inventis, ante diviſionem cum Patre, vel fratribus factam, liberam (prout voluerit) diſponendi ſemper habeat poteſtatis facultatem, ſicuti* b *inferius in ſerie diviſionum, inter fratres fiendarum, limpidiùs declarabitur.*

a Part. 1. Tit. 40. 44. 51. 57.

b Part. 1. 43. 44. 45. 46. 47. & 57.

QUOD

V. TITULUS.

EZ fęle jóſzágot peniglen, kit vitézſęg által ſzoktak nyerni, az tőrvény-tudók, Tábori őrőkſęgnek hiják. Az mellyet penig Deáki tudomány által nyernek, csak ugy mint Tabori jóſzagnak avagy tulaydonnak nevezik, mint ha ſájattya avagy tulaydona vólna, annak az kinek adgyák: Ez okon, ha az fia nyer ez fęle jóſzágot, még az Attya akarattya ellen-is ſzabadſaga vagyon rayta, és viſzontag ha az Attya haſonlóképpen jóſzágot találhat, az Fia ellen hatalma és ſzabadſaga vagyon rayta akar hova tegye. Innét vagyon azért fondamentoma és eredeti az mi régi ſzokáſunknak, hogy minden Szabad és Nagyſágos Urak, és Nemeſſek, minden-fęle marhájokról, jóſzágokról, és őrőkſęgekről, kit ſáját fáratſagokkal ſzolgálattyokkál, és vitézſęgekkel ſzerzettenek és találtanak, minek-előtte az Attyokkal avagy attyok-fiaival meg oſztoznának, az mi kedveknek tetſzik azt rendelhetik, és végezhetik felőle, és annak adhattyák az kinek akarják, az mint ez után erről nyilvabban ſzóllunk, mikor az Attyafiak közöt való oſztozáſnak módgyáról kelletik irnunk.

HOGY

HOGY AZ FEJEDELem Nemeſſęget adhat, és Nemeſſę tehet à kit akar, jóſzág adás nélkűl-is: és hogy az Nemeſſęgnek, meg bizonyitáſára az tőrvényben nem ſzűkſęgaz Nemeſſęgnek Cimere.

VI. TITULUS.

TOvabba igaz Nemeſſekké másképpenis lehetűnk, ha ſzintén az Feiedelem jóſzágot nem ád-is: tudni-illik, mikor az Fejedelem az kőzſęg kőzzűl ki-válaſzt, és az paraſzti ſzolgálatból és nemtelenſęghből ki vévén, az igaz Nemeſſek rendében iria, és ſzáma kőziben bé-vészi. Es ez fęléknek ha jóſzágot nem ád-is az Király, mind-az-által igaz Nemeſſek ſzoktanak lenni, és mind az két rendbéli Nemeſſek akar jóſzágoſok akar jóſzágtalanok legyenek, és minden maradékiok kik az Fiui ágon el-teriednek (bátor ha Cimeres levél nem léſzen-is, csak Nemeſſęgek legyẽ) igaz Nemeſſeknek mondattatnak. Mert hogy az Fejedelem még Cimert-is adgyon valakinek, az nem ſzűkſęg az Nemeſſęgre, hanem csak ékeſſęg az Nemeſſęgnek. Mert ha csak Cimert ád az Fejedelem, azzal ſenkit meg nem Nemeſit, mint hogy az Városbélieknek és egyéb paraſz-

QUOD NOBILES etiam abſq; poſſeſſionaria donatione creantur, quodq; ad nobilitatem comprobandam, Inſignia Nobilitaria non ſint in judicio neceſſaria.

TITULUS VI.

SCiendum ulterius, quòd veri Nobiles etiam alio modo, & abſq; jurium poſſeſſionarium donatione fiant & creẽtur, dum videlicet Princeps noſter, quoſcũq; plebeæ conditionis homines à ruſticitatis & ignobilitatis ſervitute ſequeſtrando, & a eximendo, in cœtum ac collegiũ, numerũq; verorum regni Nobilium aggregat & aſcribit. Tales etiam ſine poſſeſſionaria collatione, veri Nobiles reputantur: qui quidem Nobiles b *utroq; modo creati, & eorũdem cuncti hæredes, per lineam virilis ſexus, legitimè deſcendentes (ſi etiam arma, ſeu inſignia nobilitaria, aut literas ſuper armorum figuris & collationib⁹ æditas non habeãt) veri tamen ſemper Nobiles cenſentur. Arma enim à Principe cuipiam conceſſa, non ſunt de neceſſitate,*

Secundus modus adoptionis Nobilitatis.

a Exemptio.

b Nobiles duplici modo creantur.

Armorum inſignia non nobilitant.

ſed ſolum modò de bene eſſe Nobilitatis. Nam armorũ collatio, ſimpliciter facta, non Nobilitat quenquam. Cum etiam civium & plebæorum hominum multi habeant armorum inſignia per Principem donata, per hæc tamen in numerũ Nobilium non computantur.

Nobilitas quomodo probetur in judicio. Part. 2. Tit. 36.

Ad nobilitatem itaq́ comprobãdam non petũtur in judicio exhiberi inſignia, vel arma Nobilitaria, ſed ſolæ literæ donationales, vel ſtatutoriæ, cum declaratione poſſeſſionariæ collationis editæ, produci debent: immò illis non habitis, literæ duntaxat expeditoriæ ſuper ſolutione Quartalitiorum (dum modo tempus præſcriptionis jurium regalium tranſcendiſſe dinoſcatur) confectæ, ad comprobationem hujusmodi nobilitatis abundè ſufficiunt. Nam c *Quartalitia non niſi de juribus poſſeſſionariis acquiſititiis ſolvuntur. De juribus autem emptitiis non Quartalitia ſed portiones congruentes puellis & filiabus Baronum, ac Magnatum, atq́ Nobilium dantur.*

c Vide Part. 1. Tit. 89.

QVOD

paraſztoknak-is vagyon Cimerek, mellyeket az Fejedelem adot: De mind az által ez okon az igaz Nemeſſek kőzibeu nem ſzámláltatnak. Az Nemeſſęgnek azért meg bizonyittáſára nem ſzűkſęg az Tőrvényben az Cimer levelet mindenkor elő venni, hanem csak az *Donatio* levél-is, hogy az Király jóſzágot adot nékie, Avagy csak az Iktató levél, kiben az jóſzágnak adáſſa ki legyen feiezve, elég az Tőrvénben. Avagy ha illyen levele nem vólna-is, csak adhaſſon menedék levelet, hogy valaha leány negyedet fizettek vólna ki, csak hogy Királyi igaſſágának űdő mulását el-halatta legyen, az az, száz eſztendőnél régieb legyen à menedék level, ſzintén bééri az tőrvényben nemeſségének meg-bizonyitását. Mert leány negyedet csak ollyan jóſzágból adnak, kit ez féle ſzólgálattya által nyer valaki. Az pénzen vőt jóſzágból penig nem negyedet hanem illendő réſzt adnak az Záſzlós, és Nagyságos Urak, és az Nemeſſek leányinak.

HOGY

HOGY AZ NEMES Attyától és Nemtelen Añyától valók, igaz Nemeſſeknek tartatnak, de nem viſzontag az Nemtelen Atyától, bár Nemes legyen az Annya-is.

VII. TITULUS.

DE az kiknek az Annyok Nemes, az Atryok penig Nemtelen, ez fęléket nem mondhattyuk igaz Nemeſſeknek, hanem ha az Király az fęle aſzſzonyt az attya ő̃rökſęgében férfiui ága tenne, de ugy ha az igaz ő̃rökkő̃ſſek-is meg engednék. Mert illyen-képpen ha Nemtelen attyától lennének-is az fiák, ugyan igaz Nemeſſek léſznek az fiai; miért hogy az annyának férfiui ága tételnek annyi ereje vagyon, mint ha jóſzággal ajándékozta vólna még az Király. Viſzontag penig csak az Attya legyen Nemes, ha az Annya nemtelen-is, à Fiu ugyan igaz Nemes léſzen, mert az Attyától vagyon az Fiunak nemzeſe, az Annya penig csak mehében fogadgya. Mint legyen penig az fęle férfiu ága való tétel, ez után irjuk meg.

FOGA-

QUOD EX NOBILI Patre, & ignobili Matre generati, veri Nobiles cenſeantur: Sed non è converſo.

TITULUS VII.

*ITem illi, qui ex Nobili duntaxat matre, & ruſtico patre ſunt propagati, veri Nobiles non dicuntur, niſi forſitan mulier ipſa fuiſſet per Regem in verum hæredem jurium paternorum (ſine tamen præjudicio legitimorum ſucceſſorum) præfecta atq; creata. Nam hoc modo, filij ſui, etiam ex ignobili patre progeniti (quia præfectio naturam vimq; donationis, ac jurium poſſeſſionarium collationis ſapit, atq; repræſentat) veri Nobiles reputantur. *E' contra verò ex Nobili Patre, & ignobili matre filij procreati, recti, & veri Nobiles cenſentur. Pater enim generat, mater autem formam ſolum generandi dat & præſtat. Qualiter autem præfectio prænotata fieri poſſit, & debeat, inferius eam ſcriptam habebis.*

Tertius modus acquiſ. Nobilitatis.

* Filii Patris familiam ſequuntur non matris. Part. 1. Tit. 22. 51.

QUOD ETIAM per adoptionem Nobiles fiant, & creentur.

TITULUS VIII.

Quartus modus acquiſ. Nobilitatis.

Adoptio cum conſenſu facit Nobilem. Part. 1. Tit. 63. & 66.

ITem fiunt adhuc & alio modo Nobiles, per adoptionem, dum videlicet quis dominorum, vel nobilium, ruſticum ſeu ignobilem quempiam, in filium ſibi adoptaverit, & ſucceſſorem, hæredemq; bonorum ſuorum ſubſtituerit, & hujusmodi adoptioni conſenſus Regius acceſſerit: tandem & ſtatutio legitima bonorũ ipſorum ſubſecuta fuerit, (quæ adoptio æquè ſicuti præfectio cum conſenſu Regio vim donationis tenet) ignobilis ille, & filij ſui, veri nobiles reputantur.

FOGADOT FIAK-IS igaz Nemeſſekké léſznek, és Nemeſſé tétetnek.

VIII. TITULUS.

ENnek felette még más móddal-is Nemeſſé lehetnek az nemtelenek, tudni-illik, az fiuva fogadás által, illyen-képpen mikoron mint Ur, avagy Nemes ember egy paraſzt ſzemélt fiuva fogad, és utánna ő kkeſſe téſzi, az ő javaiban, s az Királytól *conſenſuſt* nyer, hogy az Király-is meg-engendgye és javallya, és ez mellet az ő jószágában és ő kſégében belé iktattya, ez fęle nemtelen mind maga s mind fiai igaz Nemeſſek léſznek. Ez okon mert az fiu fogadáſnak (à Király engedelme mellettek lévén) annyi ereje vagyon, mint ha az Király ajándékon adtavólna néki azt az jószágot.

DE QUATUOR Privilegiatis, & præcipuis Nobilium libertatibus.

TITULUS IX.

QUamvis autem horum Nobilium multæ ſint libertates, per privilegia & conſtitutiones Principum explicatæ, qua-

AZ NEMESSEGNEK fő és kiváltképpen való négy ſzabadſágáról.

IX. TITULUS.

IOl-lehet peniglen ez Nemeſſęgnek ſok ſzabadſaga vagyon, kiről az Fejedelmek privilegioma és articuluſſa ſzól: Mindazáltal négy kiváltképpen

pen való ſzabadſagokról akarok emlekezni.

ELSŌ hogy az Nemeſſeket idezés nélkūl, és Tōrvény ſzerint való ſententiázás-nélkūl ſenki ōket ſzemélyekben ſohult meg nem foghattya, akar ki mint fogtaſſa és vadollya ōket reájok való kiáltáſaval, es akar mint kérje és kōnyōrōgjen hogy meg fogják. Meg rontatik mindazáltal ez az ſzabadſag, ha fōben járó dologban tapaſztallyák ōket, tudnillik, ſzan-ſzandékkal való ember ōldōkléſben, Faluknak gyutogatáſaban, lopáſban, ragadozáſban avagy tolvaylásban, és erōſzak ſzerint való paráznaſagban, mely dólgokban akar ki-is tiſztelēgét és Nemes ſzabadſagát el-veſzti, és ha lehet à mely helyen az vétket cselekette, azon helyen még à paraſztok-is meg foghattyák, tōrvént láthatnak reá, és érdeme ſzerint būntethetik. Mindaz-által ha az fele helyrōl el-futhatand és ellenſegi kōzzūl ki ſzaladhatánd; az után egyéb-képpen meg nem itélhetik, hanem reá kel hinni, és tōrvény folyáſa ſzerint kel meg ſententiázni és meg-būntetni.

MASODIK Szabadſag ez, hogy ez Orſzágbeli Nemeſſeknek ſenki nem parancsól, ſenki ō vélek egyéb nem bir,

quatuor tamen cenſentur eſſe præcipuæ, quas hîc inſerendas curavi. PRIMA *igitur eſt, quòd ipſi, niſi citati, vel vocati, ordineq; judiciario condemnati fuerint, in eorum perſonis, ad quorum vis inſtantiam, vel clamores aut preces, nuſquā, & per neminem detineri poſſint. Violatur tamen hæc libertas in factis* a *cauſisq; criminalibus, puta, homicidio deliberato, Villarū combuſtione, furtoq; & rapina, ſeu latrocinio, atq; etiam violēti adulterio, in quibus honorem titulumq; & libertatem nobilitatis quilibet amittit. Etſi poterit, etiam per ruſticam manum, in* b *loco delicti & criminis commiſſi, liberè ſemper talis detineri, & juxta ſuos exceſſus condemnari, puniriq; meritò valebit. Verum tamen ſi de loco delicti aufugerit, & manus adverſantium evaſerit, poſtea non aliter niſi citatione, vel vocatione mediante, proceſſuq; juridico damnari & aggravari debebit.*

I. Libertas Nobilis ad ſimplicem querelam detineri non poteſt.

a Part. 3. Tit. 5. & 32. Part. 2. Tit. 68.

b Nobilis in loco delicti detineri poteſt. Part. 3. Tit. 20.

SECUNDA *libertas, quòd Nobiles totius Regni, legitimè (ut* c *prætactum eſt) coronati,*

II. Libertas.

c Part. 1. Tit. 4.

nullius præterquam Principis ſubſint poteſtati, Et ipſe quoq; Princeps noſter, ad ſimplicem querelam, & ſiniſtram ſuggeſtionem alicujus, neminem eorum præter viam juris & altera parte non audita, in perſona vel rebus ſuis, ordinaria authoritate, impedire poteſt.

III. Libertas. Part. 1. Tit. 3.

TERTIA *eſt, quòd juſtis eorum juribus, & omnibus proventibus, intra terminos territoriorum ſuorum adjacentibus, liberam ſemper, prout volunt, fruendi habent poteſtatem, ab omniq; conditionaria ſervitute, ac datiarum & collectarum, tributorum, vectigalium triceſimarumq; ſolutione, per omnia immunes & exempti habentur, militari duntaxat pro Regni defenſione tenentur.*

Part. 2. Tit. 14.

IV. Libertas. Par. 2. Tit. 14. & 24.

QUARTA *(ut reliquas præteream) & ultima eſt, quòd ſi quiſpiam Regum & Principum noſtrorum, libertatibus Nobiliũ in* d *generali decreto excellentiſſimi Principis quondam D. ſecundi Andreæ Regis, cognomẽto Hieroſolymitani (ad quod obſervandum quilibet Regnum Hungariæ, priuſquam ſuum caput*

d Generale Decretum.

bir, hanem az mint ide fŏl is meg mondám csak az tŏrvény ſzerint meg koronázot Király. De mĕg az Fejedelem is valaki panaſzolkodáſara, és ſzin alat való kizdetéſĕre, ſenkit kŏztŏk tŏrvény uttyán kivŭl, és az más fĕlnek igazſágát eleiben nem vévén, ſem ſzemélyében, ſem marhájaban tiſzti és méltóſága ſzerint, meg nem háborithat.

HARMADIK ez, hogy minden jóſzágokkal, és annak jŏvedelmével az ŏnŏn magok határokban, ſzabadon élhetnek, az mint ſzintén kedveknek kel, és ſzolgálattal, ſzedéſſel vedéſſel, adozóſſal, Vámnak és Harminczadnak fizetéſĕvel, ſenkinek ſemmi módon nem tartoznak, hanem csak az Orſzág óltalmázáſára, és az hadakozáſra kŏteleſek.

NEGYEDIK és (hogy az tŏbbit el-hagyam) utólſó ez, hogy ha valamely királyunk avagy Fejedelmŭnk az Nemeſſeknek régi ſzabadſágokat meg akarna rontani, az mellyek az nehai Fŏlſĕges András Király Decretomában elŏ vadnak ſzámlálva, és ki vadnak fejezve, (az kin minden Magyari Királyok elſŏbĕ meg-ſzoktak eskŭnni, és az után téſzik fejekben à Koronát) tehát az Királynak is ellene álhatnak, és ellene ſzólhatnak,

nak, és ez okon hitetlenſégnek notájában ſem eſnek.

put ſacro dyademate coronatur, ſacramentum præſtare ſolet) declaratis & expreſſis contravenire attentaret: tunc ſine nota alicujus infidelitatis, liberam illi reſiſtendi, & contradicendi habent in perpetuum facultatem. Part. 1. Tit. 14.

Az Nemeſſeken peniglen itt értsed kőzőnſęges-képpen minden Papi Urakat, Nagyſágos Urakat, és ez Orſzághnak eleit, kiknek az mint az előt meg mondám, egyenlő ſzabadſágok és méltóſágok vagyon.

Per Nobiles autem hoc in loco generaliter univerſos dominos Prælatos, Barones, cæteroſq; Magnates, & alios regni hujus Proceres intellige, qui (ſicuti c *prænarratũ eſt) una ejusdemq; libertatis prærogativa ſemper muniuntur.* c Part. 1. Tit. 3.

HOGY AZ MI KIRÁlyunk és Fejedelmünk, minden rendbéli Uraknak, és ez Orſzágbéli Nemeſeknek, igaz és tőrvény-ſzerént való őrőkőſſę legyen.

X. TITULUS.

MIvel-hogy ez előt azt mondok, hogy az mi Királyunk hatalmában vágyon, az Nemeſſęgnek, és az jóſzágnak oſztogatáſa, annak-okáért ezt-is eſzünkben taresuk, hogy ha valamely Ur akar Zaſzlós és Nagyſágos Ur legyen, akar penig Nemes, akar jóſzágos ember, és magtalanul haland-meg, tehát jóſzága az Királyra ſzál, ugy mint igaz és tőrvény-ſzerént való őrőkőſſe. Mert ez fęle jóſzág birásának, és eladásá-

QUOD PRINceps noſter cunctorum Dominorũ, Baronum, ac Nobilium regni, verus & legitimus ſucceſſor ſit.

TITULUS X.

QUia dictum eſt a *ſuperius, quod omnis Nobilitatis, & poſſeſſionariæ collationis plenaria poteſtas in Principem noſtrum tranſlata ſit, ideò advertendum, quòd Princeps ipſe noſter univerſorum Dominorum, Baronum & Magnatũ, ac aliorum regni Nobilium, poſſeſſionatorumq; hominum, in caſu, quo quis eorũ ſine hæredibus & poſteris deceſſerit, verus & legitimus* a Part. 1. Tit. 3. & 4.

b Part. 1. Tit. 13. 23. 64. 65.

gitimus b *successor sit. Omnia enim bona, & jura eorũ possessionaria ab ipsa sacra regni Hungariæ corona, virtute translationis prænotatæ originaliter dependent, & ad eandem semper respiciunt, devolvunturq́, eorũ possessore legitimo deficiẽte. Unde inolevit ista consuetudo, dudũ approbata, quòd unica & singularis persona existens, veroq́ nec non & legitimo successore carens, ac destituta, super juribus suis possessionariis, sine consensu Regio, nil quicquam jure perennali* c *disponere potest. Imò etiam pignoris titulo nullam de eisdem fassionem ultra* d *communem æstimationem eorũdem, faciendi habet facultatem: prout* e *infra satius suo loco super ea re tractabitur. Præterea cunctorũ quoq́ dominorum, Prælatorũ, & virorum Ecclesiasticorum Princeps ipse noster verus pariter & legitimus successor est, non quantum ad bonorum & jurium possessionariorũ ab Ecclesia ablationem & sequestrationem: sed quantum alteri (vacantibus prælaturarũ sedibus, & Ecclesiarum recto-*

c Part. 1. Tit. 60.

d Part. 1. Tit. 64. 68. & 83.

e Part. 1. Tit. 60. 63. & 65.

adásának eredeti és fundamentoma az Magyari szentsęges Koronától fűg; és ha az ki uraságában vólt az jószágnak, annak mindenestűl-fogvan magva szakadot, ismég azon Koronára szakad és szál az jószág. Innét származot azért az mi régi jó szokásunk, hogy csak egy csupa személy (kinek ugy-mint egyedűl valónak semmi bizonyos őrőckőssę nem vólna) az ő jószágát, Királyi *consensussa* és engedelme nélkűl, senkinek őrőgben el-nem adhatya. Sőt kőz bőcsű felet még zálogban sem vetheti senkinek, az mint erről ezutánis bővebben szóllyunk.

Továbba még az Papi Urak, és Egyházi személyek jószágábanis, hasonló-képen az Király szokot őrőckes lenni. De nem ugy hogy az-fęle jószágot az Annya-szent-egyháztól elszakaszsza, és más idegennek adgya: hanem mikor az Papi tisztek és Oltar mestersegek meg-fogyatkoznanak, ackoron az Annya-szent-egyházban ez-fęle jószág gondgya-viselésęre való, méltó személt válaszszon, kit az után az az Ersek. és az Pűspőkők, az tisztben iovallyanak, és meg-*confir*mállyának. Mely *confirmati*ora az Romai Anya-szent-egyháznak vagyon méltósága.

HOGY

rectoratibus) ad gubernandum cum Eccleſia collationem, ſalvo jure confirmationis Archiepiſcopatuum, & Epiſcopatuum, quæ jurisdictioni ſacroſanctæ Romanæ duntaxat Eccleſiæ ſubeſſe dinoſcitur.

HOGY AZ PAPANAK ez Orſzágban Papi tiſztek-nek el-adásához ſemmi kõzi nincsen, hanem csak jóvallya és confirmállya.

XI. TITULUS.

EZt-is peniglen meg-ércsük, hogy noha az Pápának, két fęle tiſzti és méltósága vagyon tudni illik, teſti és lelki, mind-az-által ez Orſzágbéli Papſágoknak el-adásához, ha hol oly üres helyek vólnának-is, ſemmi kõzi egyéb nincsen, hanem hogy az Papi tiſztben, az válaſztott ſzemélyeket azon Papa meg-*confir*mállya: Mely ſzokáſoknak négy okait tudhattyák.

ELSÕ, az Aña-ſzent-egyház kezdetire tekintvén. Mert az Magyari Királyok, önnön magok rendelték, kezdették és ſzerzették it ez Orſzágban az Annya-ſzent-egyházat, Püſpökſęget, Apat-Urſágot, és Præpoſtſágot, és ez okon, effęle tiſztre való válaſztáſnak, és tiſzteknek el-oſztogattásának méltóságát és Uraságát, s-patro-

QUOD PAPA IN collationibus beneficiorum Eccleſiaſticorum in hoc regno nullam juriſditionem retinuit, præter confirmationis authoritatem.

TITULUS XI.

SCiendum autem, quòd licet Papa, ſeu ſummus Pontifex, utrãq; juriſditionem, temporalem ſcilicet & ſpiritualem habeat, in collationibus tamen beneficiorum Eccleſiaſticorum, pro tempore vacantium in hoc regno, ſummus ipſe Pontifex nullam juriſditionem exequitur, præter confirmationis authoritatem: Et hoc quadruplici ratione.

PRIMO *ratione fundationis Eccleſiarum. Quia Reges Hungariæ, cum ſoli fuerint omnium Eccleſiarum, & Epiſcopatuum, Abbatiarumq;, & Præpoſiturarum in hoc regno fundatores, per ejuſcemodi fundationem omnem facultatem a juris* a Part. 1. Tit. 12.

K *trona-*

tronatus, nominationis, electionis, ac collationis beneficiorum, ſibi ipſis acquiſierũt, & vendicarunt. Qua ex cauſa juris videlicet patronatus ratione, pertinet ſemper ad Reges noſtros hoc in regno, beneficiorum Eccleſiaſticorum collatio.

SECUNDO *ratione ſuſceptæ Chriſtianitatis, Quia Hungari non per prædicationem apoſtolicam, vel Apoſtolorum, quorum Principis vicem, & perſonam in terris Papa gerit, ſed per inſtitutionem proprii Regis eorũ, ſanctiſſimi videlicet Stephani Regis, de quo & b ſuperius memini, converſi ſunt ad Catholicam fidem, qui primus omnium Epiſcopatus, Abbatias, & Præpoſituras hoc in regno fundavit, & harum omnium Eccleſiarum prælaturas ac beneficia, ſolus ipſe, ex nutu ſummi Pontificis, quibus maluit (idoneis tamen & virtutibus probitatum inſignitis) contulit: ſicuti Eccleſia de eo ſolenniter canit:*

b Part: 1. Tit: 3.

a Videlicet Sanctus Stephanus.

Hic a ad inſtar Salamonis,
Struit templa, ditat donis,
Ornat gemmis, & coronis
cruces & altaria.

Et

s patronuſságat, ő̃nnő̃n magokra vőtték, és magoknak meg-is tartották. Eñek-okáért az mi Orſzágunkban csak az Király oſztogathattya, és adhattya-el az Papi tiſzteket, annak az kinek akarja.

MASODSZOR, az Kereſztyénſégre való téréſ̃ünkre képeſt, mert az Magyarok nem az Apoſtoloknak prædikáláſokra (kiknek tiſztiť viſelne ez fő̃ldő̃n az Papa) tértenek-meg az kő̃ző̃nſéges hitre, hanem az ő̃ ſáiát Királlyok Szent Iſtván Király tanitásával, melyről ez elő̃t-is emlekeztem, haylottak az Romai hitre: Es ezen Király ſzerzette leg-elő̃ſző̃r-is ez Orſzágban, az Pűſpők̃ſéget, Apat-urságot, és Præpoſtságot, és az egy-házi tiſzteket-is, és jóſzágot az *Papa*nak jó akarattyából, ezen Király azoknak oſztogatta, az kiknek akarta, de mind az-által ollyaknak kik méltók vóltak az tiſztre, jó és jámbor életű embereknek: az mint az Annya-ſzent-egy-házban-is ez Szent Iſtván Király felől illyen ſzép dicſiretet mondnak:

Tudni-illik hogy Szent Iſtván,
Templomot rak mint Salamon,
Ajándékkal és győngyőckel,
Ekeſit óltárokat.

Et

Es utánna következik:
Ezekben Papot Deákot,
Tudós fő es próbáltakot,
Hogy az igaz tudományban,
Hiveket épitenek.
Igy az girat az Istennek,
Nagy haszonnal teritsen-meg,
Az örök nagy dicsőségben,
Vitetet bodogságban,

Et mox subinfertur:
Ad regendum hæc Prælatos,
Viros ponit literatos,
Juſtos, fidos & probatos,
ad robur fidelium.
Sic talentum ſibi datum
DEO reddens duplicatum,
Ab æterno præparatum,
ſibi ſcandit ſolium.

Melyből meg-tetczik nyilván hogy ő maga, és nem egyéb, az ő tőle épittetet és fel-ékesittetet templomoknak gondgya-viseléſére, igaz és hű Papokat rendelt, az mint az ő életének hiſtoriájából, és több Privilegiumokból, kikből az Templomok fundálasáról, és ajándékozáſsáról irtak, ſzépen meg látſzik, és ennek felette az Romai Csáſzárok és Pápák Decretominak mágyarázói az ő iráſokban erről nyilván emlekeztek. Ezokáért azon Szent Iſtván Királt, Királynak és Apoſtolnak-is ſzokták nevezni, mivel-hogy tanitásával, prædicálláſsával, jó cselekedetivel, és jó példa adáſával mint egy Apoſtol ollyan vólt. Ugyan ezen dolgáért az Pápa, ugyan azon Szent Iſtván Királynak Cimerül két kereſztet adot az ő ſzentſégének jelül: Es ez okon méltán mondhattyuk őtet Királyunknak és Apoſtolunknak-is. Sőt ez üdőtül fogva az Magyarok, ezen két kereſztet ſzokták

Ecce apertè deſcribitur, quòd ipſe, & non alter quiſpiam ad regenda templa, per eum conſtructa, doniſq; ditata, Prælatos juſtos & fidos poſuit, prout ex ejus quoq; hiſtoria, & pluribus privilegiis ſuis, ſuper Eccleſiarum fundationibus & dotationibus confectis liquidè patet. Itidem, & pleriq; Cæſarij ac Pontificij juris interpretes ſuis commentariis conſcriptum prodidêre. Unde etiam Rex & Apoſtolus dici meruit, eo quòd vices Apoſtolorũ in terris prædicatione, & bonorum operum, atq; exemplorum exhibitione geſſit, & propterea duas quoq; cruces, per collationem ſummi Pontificis, in ſignum ſuæ ſanctitatis, quòd ſcilicet Rex & Apoſtolus juſtè diceretur, dignè meruit habere pro armorum inſignibus, unde ab illius tempore, gens Hungarica duplicatam

Arma ſeu inſignia Hũgariæ.

crucem pro armis ac inſignibus habere pariter & geſtare conſuevit. Inſignium namq; quatuor fluminum, ſcilicet Hiſtri ſeu Danubij, ac Thybiſci ſeu Thycię, nec non Szavæ & Dravæ â regno Pannoniæ, quod modo Hungari incolunt, atq; inhabitant, pro ſe vendicavit.

Orſzág Cimere gyanánt viſelni. Mert ez négy folyo viz, Tiſza, Duna, Szava, Drava, azt jelenti, hogy moſt az Magyarok birják és lakják ez Orſzágot, kiben ez folyó vizek vadnak.

TERTIO *rationæ legitimæ præſcriptionis: Quoniam Reges Hungariæ à tempore, regiminis ejuſdem beatiſſimi Stephani noſtri Regis, qui anno Dominicæ incarnationis primo, ſupra milleſimum, in Regem Hungaricæ gentis fæliciter inunctus pariter & coronatus eſt, ad hæc uſq; tempora ſemper in reali, & pacifico uſu, ac poſſeſſione collationis hujuſmodi beneficiorum eccleſiaſticorum, pluſquam per quingentos annos perſiſtentes, tempus præſcriptionis jurium eccleſiaſticorum, etiam ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, iteratis vicibus dudum tranſcenderunt.*

HARMADSZOR, az idő tőltéſre való képeſt: Mert az meg mondot Sz: Iſtván Királynak, koronázatyától és biródalmatól fogván, ki vólt Chriſtus URUNK ſzületéſe után, Ezer és egy eſztendőben, ez moſtani oraiglan mayd őt ſzáz eſztendőtűl fogva, az Magyari Királlyok mind illyen békeſſégeſſen birták és oſztogatták az Egy-házi tiſzteket, és ekképpen még az Romai Szent Szék ellen-is egy-nehányſzor időt tőltettek ebben az ſzokásban és tőrvényben.

QUARTO, *quia iſta libertas regni, quantum ad* c *beneficiorum collationes, olim tempore Domini Sigiſmundi Imperatoris, & Regis noſtri, una cum complurimis libertatibus hujus regni, in generali ac celebri cõcilio Conſtant. cui triginta & duos*

c Part: 1. Tit: 12.

NEGYEDSZER, mert az Orſzágnak ez meg mondot ſzabadságát, az mennyire néſz, az Papi tiſzteknek és biráſsának oſztogatáſára, régen-is még Sigmond Király (ki Romai Csáſzár-is vólt) idejében, az Orſzágnak tőb ſzabadsági kőzt az Conſtantiai kőzönſęges, és hires neves gyűlésben,

ben, holot tőb Papok és Kereſztyén Királyok kőzzűle csak Cardinál-is harmintz kettő vólt, à Papa ugyã hitivelis és eskűvéſſel meg cõfirmálta, az mint erről fűggő pecsét alat való levél-is kőlt, kiben ez dolog ſzépen meg vagyon irva, De hogy ez gyűléſről és Conciliumról ſumma ſzerint emlekezzem négy egéſz eſztendeiglen tartot. Kezdettet penig, ezer négy ſzáz, tizen-négy eſztendőben, Mely gyűléſben annak utánna, ezer négy-ſzáz tizen-hétben, Otto Papat, kit más névei ötődik Mártoñak is hinnak válaſztották Pápaságra, és az után való eſztendőben, tudni illik, Ezer négy-ſzáz tizen nyolczadik eſztendőben, azon gyűlés, Márton Pápa és Sigmond Csáſzár akarattyából el bomlot, és ezen gyűlésben az huſzon harmadik Janos Papa akarattya ellen-is, le tőtte az Papaſágot, Gergely Pápa penigh ſzabad akarattya ſzerint le tévé az tiſztet, de Benedék Papáról az *Concilium* ugyan erővel voná le az Pápaságot.

Ebben az gyűléſben égették meg az Huſzſz Jánoſt, és Pragai Hieronymuſt, az ő tanitványi társat, ugy mint eretnekeket. Az ő tudományok penig, kinek ki gyomlálásáért főképpen ez az nagy gyűlés hirdette vala,

duos Cardinales, demptis aliis viris eccleſiaſticis, & multis Principibus Chriſtianis præfuiſſe conſtat, corroborata, juriſq; jurandi religione firmata fuit, prout in Bulla ſuperinde confecta, clarè continetur. Hoc autem concilium (ut ſummariè, breviſſimeq; tangam) per quadriennium duravit. Nam anno Domini milleſimo quadringẽteſimo decimo quarto incepit. In quo concilio tandem anno ſalutis milleſimo quadringenteſimo decimo ſeptimo, Papa Otto, qui Martinus quint⁹ appellatus eſt, electus extitit, poſtea verò anno ſequẽti videlicet milleſimo quadringenteſimo decimo octavo, idem concilium ipſius Martini Pontificis, præfatiq; Sigiſmundi Imperatoris juſſu diſſolutum fuit.

Et in eodem concilio Joannes vigeſimus tertius ſe Pontificatu (licet invitus) abdicavit, Gregorius verò ſponte ceſſit, & renunciavit: Sed Benedictus penè reſiſtẽs & cedere nolens, decreto concilij reprobatus, ac pontificatu poivatus extitit: Et in eo-

dem concilio Joannes Huſs, & Hieronymus Pragenſis ejus condiſcipulus tanquam hæretici, combuſti & incinerati fuerunt. Schiſma verò pro quo tollendo & dirimendo concilium ipſum aggregatum pariter & celebratum erat, novem & triginta annis duraſſe recolitur, quod tandem opera ipſius Sigiſmundi imperatoris ſublatum extitit, atque pax & tranquillitas peroptata, DEI Eccleſiæ fæliciter reſtituta eſt.

vala, harmincz-kilencz eſztendeig tartot, kinek ez után Sigmond Csáſzár ſegitſégéből illyen végelőn, és az Anya-ſzent-egyházban az régi békeſſéget és eggyeſſéget ſzerencſeſſen helyére állatá.

QUOD OMNES Domini Prælati, & Perſonæ Eccleſiaſticæ, Regi noſtro ad fidelitatis homagium præſtandum obligentur. Et quod ratione bonorum temporalium coram judicibus ſecularibus juri ſtare teneantur.

HOGY MINDEN PAP Urak és Egy-háziak, mindennek felette kötelesſek Királyúkhoz hűſéggel lenni, Es hogy az jószágok és örökſégek felől tartoznak az kűls ő Birak előt törvént állani.

TITULUS XII.

XII. TITULUS.

Part. 1. Tit. 11.

CUm igitur collatio beneficiorum Eccleſiaſticorum, ſimul cum bonis, & juribus poſſeſſionariis, ad Eccleſias DEI pertinentibus, ad Principem & Regem noſtrum ſpectare dinoſcatur: Ideò omnes viri Eccleſiaſtici, cujuſcunq; ordinis, gradus, ac dignitatis exiſtant, qui in hoc regno Hungariæ, caſtra, caſtella, fortalitia, civitates, oppida,

MIvel hogy azért meg értűk, hogy az Egyházi tiſztéknek el-oſztogatáſa, és az Anya-ſzent-egyház jovainak és jószágának gondgya viſeléſe az mi Fejedelmünket és Királyunkat illeti: Annak-okáért minden Egyházi ſzemély, akar minémű rendbéli, és méltoságbéli legyen, valakinek ez országban, Vára, Caſtellya, Erőſſége, Városſa, Faluja, és Mayora, avagy puſzta teleke, avagy akar-

akar minémű jóſzága, és erőſſége vagyon az kit birná, az ő ſzabadsaga és meltosága helyen maradván, ez Nemes Magyar Orſzág Koronás Királlyának, és Fejedelmének tartozik, sőt ugyan kőteles mint ſzintén az tőb rendbéliek, feje és jóſzága veſztéſe alat, mindenkoron hűſeggel lenni: Es effele világi jóſzág dolgából, mellyet az Egy-házi rend bir, minden hatalmaskodasért, és az mely dolog ezekből ſzármaznának (ha pőreſek támadand) ſzabadon ez Orſzág rendelt birai eleiben hihattyák őket tőrvényre, és azok előt, mint az tőb Nemes rędek, tartoznak tőrvént állani.

oppida, villas, poſſeſſiones, & prædia, vel etiam alia quæcunq; jura poſſeſſionaria, gubernant & poſſident, non obſtante dignitatis & exemptionis eorũ prærogativa & libertate, Regi & Principi hujus inclyti Hungariæ regni, legitimè coronato, inſtar perſonarum ſecularium, ejuſdem regni, ad homagium fidelitatis præſtandum, ſemper obligantur: & ratione hujuſmodi bonorum temporalium, quæ poſſident, quorum libet etiam actuum potentiariorum, ac aliorum negotiorum inde emergentium, in præſentiam quorũ libet judicum regni ordinariorum, ab eorum adverſariis (ſi quos habuerint) in cauſam liberè conveniri & attrahi poſſunt, coram quibus more aliorum ſecularium reſpondere, juriq; ſtare tenentur.

Part. 3. Tit. 5.

Eccleſiaſtici juri ſtare tenentur. Part: 2. Tit: 40. 44. uſq; ad Tit. 53.

AZ KIRALY ADOMAnyáról, és annak módgyáról ſumma-ſzerént.

XIII. TITULUS.

MIvel-hogy minden Pap Urak, Szabad, Záſzlós és Nagyſágos Urak, Nemeſſek és ez Orſzágbéli fő emberek mind az tőb Orſzágbéliekkel, kik az Magyar Koronához halgat-

DE DONATIONIb⁹ Regiis, & earum ſpeciebus in generali.

TITULUS XIII.

Tituli Regnicolarum.

QUoniã omnes domini Prælati, Barones, Magnates, Nobilesq; & Proceres totius regni Hungariæ, nec non regnorũ eidem incorporatorum, ac partium

tium ſibi ſubjectarum, cujuſcunq; ſtatus conditionis, dignitatisq;, & præeminẽtiæ exiſtant univerſa eorum jura poſſeſſionaria, ex a *donationibus Sereniſſimorum dominorum Regum Hungariæ habẽt atq; poſſident. In primis igitur de donationib⁹ Regiis, & earum ſpeciebus in generali dicendũ occurrit. Ubi ſciendum eſt, quòd donatio regia duplex ſit, ſcilicet pura & mixta. Pura donatio eſt jurium poſſeſſionariorum, in juris ditionem ſacræ coronæ regni legitimè redactorum, perennalis per Principem cuipiam, obſervitia vel præclaras virtutes, facta collatio. Mixta verò donatio dicitur illa, quæ ultra ſervitium, etiam ſummam aliquam pecuniarum complectitur, & talis uſitato vocabulo inſcriptio nuncupatur. Regia enim Majeſtas (ex prædeclarata juris ditione ſacræ coronæ regni hujus Hungariæ) de & ſemper univerſis juribus poſſeſſionariis, quorumcunq; decedentium, & ſemine vel hæredibus deſtitutorum, ac deficientium, liberam (prout voluerit)*

halgatnak, akar minémű rendbéliek és méltóſágbéliek legyenek, az ő jóſzágokat Király adománya által ſzoktak kiváltképen birni: Annakokáért it elsőben-is az Király adományáról, és añak módgyáról ſzóllyunk ſumma ſzerént. Tanullyukmeg azért, hogy két fęle az Király adomanya: Egyik csak ſáját adomány, az máſik penig kőz adomány. Sáját adománya az Királynak ez, mikor valamely jóſzág ſzakad az Király Coronára, és azt az Király valamely hűvének jámbor ſzolgalattyáért, avagy bőcsűletes jóſzágáért, őrőgben fiuról fiura adgya. Kőz-adománnak penig azt mondgyák, mikor ſzolgálattya felet, az Király bizonyos ſumma pénzben-is kőtt valamely hivének jóſzágot: Es ez fęle adománt egy ſzóval zalagnak, avagy zalagul való el-kéréſnek mondhattyuk. Mert az mint ez előt ſzóllék az Magyári Coronának méltóságáról Király ő Felſęge minden meghólt, avagy magva ſzakat embernek jóſzágával ſzabad minden-képen, akar magának akaria tartani, akar penig máſnak ajándékozza, avagy zalagoſicsa és kőſſe. Hogy peniglen az embereknek gonoſsága bűntetlen ne maradná, és hogy az Nemeſſęgnek

a Part. 1. Tit: 3.

Donatio Regia duplex.

Diſpoſitio Principibus libera.

ſęgnek és paraſztságnak kűlőmb bőcsűleti lenne: Továbba hogy az hűſęgnek és hitetlenſęgnek kűlőmb jutalma lenne. Az hitetlenek engedetlenſęget, és az latroknak az ő gonoſságokra való ſzabadságot, hogy az mi eleink meg-foghatnak, és meg-előzhetnek, közönſęges akaratból, mind az törvénynek erőſſęgeért, mind peniglen az hazánknak jóváért, és meg-maradásáért végezték és rendelték ezt, hogy nem csak az magva-ſzakadtak jóſzága (az mint meg-irám) hanem minden pártoſoknak jóſzága, kik ez Országnak jó allapattyát meg háborita. nak, avagy Király ő főſęge méltóſága ellen, fel-fuválkodván engedetlenek vólnának, és más embert törvénytelen, hatalmaſúl, és vakmerő-képpen mernének háborgatni, ez ſęléknek jóvok még ugyan éltekben ſzállyon à Királyi koronára: ez okon, hogy az gonoſzok bűntetéſęt az emberek látván, némellyek meg-rettennyenek, némellyek peniglen, az kiknek az illyen gonoſztévők jóſzágát adandgya az Király az ő hűſęgekben, és ſzólgálattyokban álhatatoſban meg-maradgyanak.

AZ

rit) diſponendi, pro ſe ſcilicet reſervandi, vel alteri cui maluerit conferendi, aut inſcribẽdi, plenariam ſemper habet poteſtatis facultatem. Et ne pravorum hominum patrata malitia impunita relinqueretur, Neve nobilitas & ruſticitas æqualis æſtimationis cenſeretur: rurſus nè fidelitas ac infidelitas ſimile præmium ſortiretur. Ad conterendam igitur infidelium proterviam, & rebellionem, pravorumq́, & flagitioſorum hominum malè agendi licentiam reprimendam, majores noſtri, non ſolum jura poſſeſſionaria aliquorum in ſemine (ut a dictum eſt) deficientium: verùm etiam contra ſtatum publicum Regni hujus, ex eoq́, in deſpectum dignitatis Regiæ Majeſt: contumaciter ſeſe erigentium, ac alios præter juris æquitatem abſolutè temerarièq́, turbãtium, ad ſacram coronam dicti regni Hungariæ conſequenterq́, collationem Regiam (etiam b ſuperviventibus illis) devolvenda eſſe, tùm juris rigore exigente, tùm verò reipublicæ utilitate expoſcente

Caſtigatio malorum. Part: 3. Tit. 32.

a Part. 1. Tit. 10. Part. 1. Tit: 24. & 28.

b Part. 1. Tit. 14. 24. & 28.

communi decreto ſanxerunt, atq; ſtatuerunt, ut exemplo punitionis ſceleratorum, alij terreantur, alij verò ad opera fidelitatis exercenda atq; peragẽda, ſi quibus forſitan talia bona collata fuerint, ferventius accendantur.

Donationes aut per notam aut per defectum impetrantur.

DE CASIBUS Notam infidelitatis afferentibus.

TITULUS XIV.

Part: 2. Tit. 4. 75.

SUnt igitur caſus iſti, & vocantur Notæ infidelitatis, in quibus Regia Majeſtas, bona aliquorum, eiſdem ſupervivẽtib⁹, cui voluerit, de jure, libereq; donãdi habet facultatem.

Quinq; caſus. Part. 3. Tit: 19. & 21. Part. 2. Tit. 75.

PRIMUS eſt de crimine læſæ Majeſtatis, ſi quis videlicet impias manus in perſonam Principis noſtri injecerit, vel capiti ejus gladio, aut veneno inſidiatus fuerit, ſive murum, aut domum, in quo Princeps ipſe extiterit, violenter invaſerit.

2 Part. 1. Tit. 9.

SECUNDUS caſus eſt, ſi quis evidenter ſe erigit & opponit cõtra ſtatum publicum Regis & coronæ, Hæc tamen a erectio, ſeipſum juſtè defendendo, notam afferre non intelligatur. ITEM

AZ ESSETEK MELlyek hitetlenſęgnek Notáiát hozzák.

XIV. TITULUS.

ILlyen dologért eſnek penigh az emberek hitetlenſęgnek notájában, kiknek jóſzágokat még éltekben: Király ő Felſęge, tőrvény-ſzerént ſzabadon el-adhattya.

ELSŐ Király ő Fölſęge megſęrtéſęnek neveztetik, mikoron tudni-illik, valaki az mi Fejedelmunk ſzeméllye ellen hitetlenűl támadná és hátalmaſkodnék, avagy fegyverrel fejére tőrne, avagy megértene, avagy az keritéſt, avagy az házát melyben az Fejedelem vólna hatalmaſúl oſtromlaná.

MASODIK mikor valaki látható-képen magában fel-fualkodik, és az orſzág kőzönſęges állapattyát meg-haboritván, az Király és Korona ellen támadand. Ha ki mind azáltal maga óltalmában, és igaſságában,

ban engedetlennek találtatik, ez okon nem eſik notában.

ITEM Az ki hamis levelet cſinál, avagy hamis levéllel nyilván él az tőrvényben. Avagy hamis pecsitet faragtat és aval él.

ITEM az ki ál pénzt véér, avagy tudván véle él, és látható-képpen az felet bőven kapnak az kezében.

ITEM az kik meg-ölik, avagy vérit ontyák negyed iziglen vérſzerént való Attyók fiainak. Azokis kik attyokat annyokat, férjeket, és feleſégeket meg-ölik. De ezt ugy kel érteni, ha tőrvény nélkül és hamiſſan cselekednék.

ITEM az kik vér-ſzerént való attyok-fiaival vétkeznek negyed izig: Avagy muſtoha annyockal és vér ellen, ha az vitek nyilvánnak találtatik lennie, és még meg-is leveléſitetni.

ITEM, az kik tűzet vetnek, avagy faluknak, jóſzágoknak, s-házaknak gyuitogatói.

ITEM, Kik idegen duló foſztó népet, avagy ſöldoſokat, hoznak bé ez orſzágban, és hadat inditnak, ez Orſzágnak békeſséges állapáttyát hogy meg-háborgaſsék.

ITEM,

ITEM qui conficit falſas literas, vel falſis literis evidẽter utitur in judicio. Aut qui ſculpſit, vel utitur falſis ſigillis.

ITEM Cuſores falſarum monetarum, vel eiſdem monetis ſcienter & publicè, in magna quantitate utentes.

ITEM occiſores, vel vulneratores fratrum, ac conſanguineorũ ſuorum, uſq; ad quartum gradum incluſivè. Nec non patricidæ, uxoricidæ, ac mariticidæ. Verum tamen uxoricidium, & mariticidium intellige præter juris proceſſum & æquitatem patratum.

ITEM ſtupratores conſanguinearum, ſimiliter uſq; ad quartum gradum incluſivè. Aut novercarum violatores, Inceſtuoſi, dum fuerint evidenter convicti, vel proſcripti.

ITEM incendiarij publici villarum & poſſeſſionum.

ITEM inductores exterorum hominum ſpoliatorum, vel ſtipendiariorũ, ad diſturbandum internum regni ſtatum.

ITEM violatores literarum fidei publicæ, vel ſalvi conductus, dum evidenter fuerint convicti.

ITEM traditores caſtrorum dominorum propriorum. Nec non expugnatores, & interceptores, aut ſubtractores caſtrorum, vel caſtellorum, aut aliorum fortalitiorum quorũcunq; regnicolarum, evidenter fuerint convicti.

ITEM interemtores, captivatores, verberatores, vel vulneratores judicum ordinariorum regni, & eorundem vices in judiciis gerentium.

ITEM occiſores litigantium, ſeu cauſantium, ſive ad Regiam Majeſtatem, aut ad Octavas, vel brevia judicia, ſive ad ſedem judiciariam alicujus comitatus, aut alia quæcunq; loca judiciorum, ad cauſarum ſcilicet perſecutionem proficiſcentium, vel ad dietam, & conventionem generalem, de Regio edicto celebrandam, venientium, & accedentium.

ITEM Occiſores, vulneratores, aut verberatores hominum Regiorum, ac teſtimoniorum

ITEM, Az kik az Király úti hit levelét meg-nem bõcsülik, és meg-háborgattyák, ha reájok meg-bizonyithattyuk.

ITEM Az kik ſáját Urok Várát, vagy erõſséget el-arúllyák. Avagy ez Orſzágbélieknek Várait, Caſtellyit, avagy erõſségét, meg-ſzállyák, meg-veſzik, avagy meg-lopják, és ez dólgot ráy tok el-érik:

ITEM, Az kik meg-ölik meg-fogiák, meg-verik; avagy vérét onttyák az Orſzág, Birainak, avagy az kik az tõrvényben képekben ſzoktanak ülni.

ITEM. Az kik az põreſſeket meg-ölik, mikor avagy Királyhoz õ Felſégéhez, vagy az Octavára, vagy az rõvid tõrvényre, vagy az Vármegyére, avagy egyéb tõrvény és ſzékes helyre tõrvénkõzni: Avagy Király parancsolattyából valamely bizonyos hagyot napra, vagy Orſzágos gyülésre mennének.

ITEM, Az kik meg-ölik, ſebhetik avagy verik, az Királyi embert, avagy Captalanból, avagy Convent-

bŏl válaſztot ſzemélt, mikor az Király levelé mellet *exequutio*ra avagy elégtételre megyen.

ITEM, Nyilván való eretnekek, kik meg-vetet vélekedéſekhez ragazkodnak.

ITEM, Kik valakinek tagjait metélik vágják, avagy ſzemét ki tollyák, az Bánoktól, Vaydáktól, és egyéb végbeli Tiſztartoktól el-válván.

ITEM, Kik ez Orſzágnak vég Várait el-veſztik.

ITEM, Kik ez Orſzágra térŏ ellenſęgnek, ugy mint à Tŏrŏkŏknek, avagy fegyvert ſzerzenek, avagy éléſſel taplallyák ŏket.

VEGEZETRE az kik meg-háborgatnak, fognak, avagy meg-foſztanak azokat, à kik Pogányſagból kitérvén Tŏrŏk Orſzágból, ez mi Orſzágunkból ſzŏknének, és kŏztŭnk meg akarnának maradni.

niorum capituli, vel conventus, in executione aliqua procedentium.

ITEM publici hæretici, damnatæ ſcilicet hæreſi adhærentes.

ITEM mutilatores membrorum, & eruitores oculorum, præter Banos, Vayvodas, & alios honores inconfinibus regni tenentes. Part. 3. Tit. 20.

ITEM amiſſores caſtrorŭ finitimorum regni.

ITEM adminiſtratores armorum & victualium Turcis, & aliis infidelibus, regni ſcilicet hujus æmulis, & hoſtibus.

ITEM turbatores, detentores, & ſpoliatores illorum, qui ſectæ eorum damnatæ renunciantes, ex Turcica ad iſtud regnum confugiunt moraturi.

HOGY AZ LATROKnak, Lopóknak, és gyilkoſſoknak jóſzágát Király el nem adhattya.

XV.

QUOD BONA Latronum, furum, & homicidarum, Donationi Regiæ non ſubjaceant.

TITULUS XV.

Part. 3. Tit. 32.

EX præmiſſis itaq; caſibus ſubſequitur, quod furum, ac latronum, ſeu prædonum, & aliorum ejuſcemodi ſpoliatorum. Item homicidarum, & alio modo Nobiles vulnerantium, ſeu verberantium (demptis a caſibus prædeclaratis) domosq; eorum violenter invadentium: nec non poſſeſſiones, & jura poſſeſſionaria, territoriaq; aliorum deprædantium vel occupantium bona & jura poſſeſſionaria, in Fiſcum Regium non devolvuntur, neq; collationi Regiæ Majeſtatis ſubjacere dinoſcuntur: ſed tales capitali duntaxat ſententia, fures ſcilicet patibulo, prædones verò palo, vel rota, cæteri autem gladio, juxta ſcilicet eorum demerita, ſunt feriendi atq; puniendi. Bona verò, & jura poſſeſſionaria ipſorum (ſi morte damnati fuerint) in filios, vel illis non exiſtentibus, in fratres eorum, in generando efficaces & ſufficientes, aut alios legitimos eorum ſucceſſores, derivantur. Ubi autem gratia Regia illis conceſſa, & ſententia

Part. 1. Tit. 14.

Pœnæ publicæ. Part. 2. Tit. 12. Part. 3. Tit. 32.

Capitaliter damnatis qui ſuccedant.

Part. 2. Tit. 57.

XV. TITULUS.

EZ meg mondot eſſetekből ez következik, hogy az Lopóknak, latroknak, Tolvayoknak és ez-féle duló foſztóknak, gyilkoſoknak, és az kik az kivül, az mint meg mondok Nemes embernek véret ontanák, vagy meg vernék, vagy házokra hatalmaſúl mennének, avagy jóſzágokat és örökſégeket, avagy határokat dulnák, vagy el-foglalnák, ez féle gonoſz tévőnek jóſzága az Királyra nem ſzál, ſem az Király máſnak el-nem adhattya. De mind-az-által ez feléket az Király törvény ſzerint halálra és fejek veſztéſre itilheti, ugymint à lopókat akaſztó-fára, az Tolvajokat karóra vagy kerekre, az többit peniglen Fő vételre, ki-ki mint érdemli. Ezek penig jóſzágok és örökſégek, ha őket meg ölik fiokra, avagy ha fiok nem lejend, vér ſzerint való Attyokfiaira, avagy egyéb törvény-ſzerint való örökkeſére ſzál. Ha peniglen az Király meg kegyelmezend nékiek, mind-az-által az pőres, az Sententiának erejével eljárand, akkoron ez feléknek örökſéget az Birótól, és az pőreſtől, Ki az Sententiával el-járt, az fiai avagy attya-fiai, és az kikre az örökſég nézne, köz bőcs el-hozzájok válthattyák,

tyák, az mint erről az ſententiáknak rendiben, iráſomnak máſodik réſzében nyilvábban ſzóluuk.

tia nihilominus executa fuerit: tunc jura ipſorum poſſeſſionaria à manibus Judicis, & adverſæ partis, ad inſtantiam ſcilicet cujus ſententia lata extiterit, per filios, aut fratres ipſorum generationales, vel alios ſucceſſores legitimos, a *æſtimatione communi mediante, redimuntur, prout in ſententiarum ſeriebus in ſecunda parte, clarius dicetur.*

a Part. 1. Tit. 16. & Part. 2. Tit. 43. & 56.

HOGY KET FELE kűlőmbſęg vagyon, az hitetlenſęg notája, és az főben járó ſententia közőt.

XVI. TITULUS

Kűlőmbez azért az hitetlenſęgnek notája, az főbén járó Sententiától két-képpen. ELSŐBEN, mert az hitetlenſęgben eſſet ember mind fejét és örökſęgit; az az, minden jóvait és jószágát, örökkön örökké, el-veſzti; és az mely ſáijat réſze vólna örökſęgében, még ha hitetlenſęgeért fejét vennék-is, ſohaſem fiaira, ſem nemzetſęgére nem ſzál: affęléknek az ő Nemzetſęge, és czimere az ő hitetlenſęgének gyálázattyára, viſzontág az hűſęgnek és tökélletes jószágnak örök dicsiretire, az hitetlen embertől mindeneſtől-fogván el-ſzakad, és el-idegenűl,

QUOD DIFFERentia ſit inter notam infidelitatis, & ſententiam capitalem dupliciter.

TITULUS XVI.

DIfferentia itaq; eſt inter notam infidelitatis, & ſententiam capitalem dupliciter.

PRIMO, *quia per notam infidelitatis, & caput, & hæreditas, ſeu perpetuitas omnium bonorum, juriumq; poſſeſſionariorum infidelis hominis amittitur, & nunquam hæreditas ipſorum jurium poſſeſſionariorum, ad portionem ſuam cedẽtium, in filios vel fratres generationales talis infidelis, aut labe infidelitatis aſperſi, obfuſcatiq; & condemnati hominis (ſi etiam capite plecteretur) de cætero*

I. Differẽtia. Per Notam infidel: amittitur caput & hæreditas. Part. 2. Tit. 75.

cætero revertitur: Immò genealogia ſua, vel generationis ſuæ propago, in ignominiam contentumq; infidelitatis, & in laudem præclaræ virtutis, illibatæ fidelitatis, quantum ad devolutionem bonorum, à ſe perpetuò aliena efficitur.

nűl, jőſzága-is ſoha maradékira nem ſzál.

Poſthumi Part. 2. Tit. 62.

FILIOS tamen intellige jam natos, & non naſcituros. Nam poſt paternam condemnationem ſeu labe infidelitatis ejus innodationem, filij naſcituri, in juribus paternis, (ſi gratiam Regiam, & dominium adhuc bonorum ſuorum pater eorum conſecutus fuerit) meritò, riteq; ſuccedunt.

MIND az-által itt oly fiakról ſzóllyunk, az kik az hitetlenſęgnek idején, immáron ez világban vóltak, és nem affelékről az kik az után ſzűletetnek. Mert bátor az Attya notában eſſet legyen-is, és ſzententiat ſzólgáltatot legyen az fejére: mind-az-által hogy ha az Király mind feiének s-mind jóſzágának meg-kegyelmezend, és jóſzágában megmaradhat, az mely fiai az után ſzűletetnek méltán és tőrvény ſzerént, őrökkőſſek lehetnek, az attyok jóſzágában.

Vide Par. 1 Tit. 20. 49. & 56 65.

GRATIA tamen hæc Regia ad ſucceſſionem mutuam, quantum ſuper devolutione bonorum generationi ſuæ (demtis filiis poſt condemnationem procreandis) in nulla parte ſuffragabitur. Nec trahit alios filios prius natos, vel fratres generationales ipſa gratia cum condemnato illo, ad priorem ſucceſſionis eorum ſtatum, niſi mutuus ſuper devolutione bonorum ex novo contractus per faſſio-

DE azért Királynak ezen kegyelme, az hitetlenſęgben eſſet embernek nemzetſęgét (az hitetlenſęg után lőtt fiaitól meg-válván) az meg ſententiázot embernek jóſzágában őrökkőſsé nem téſzi. Még az nota előt való fiai-is, és vér ſzerint való attyafiai ſem lehetnek az hitetlen ember jóſzágában őrökkőſſęk ollyan modon, mint-ha notában nem eſet vólna, bátor ha ſzintén à Király kegyelmet ádna-is az hitetlenſęgről nékie. Mind-azon-által illyenképpen

pen örökkeſi lehetnek, ha egy-máſſal kötéſt és valláſt tejendnek, hogy jóſzágok egy-máſra ſzállyon és ſzakadgyon és effele kötéſekre az Királytól *conſenſust* és engedelmet nyernek, hogy ö-is javallya végezéſeket. Mert egyedül csak ez lehet orvoſságok, hogy az hitlenſég miat el-veſzet örökſéget, egy-máſnak meg-nyerheſſek és helyére állathaſsák.

De az főben járó ſententia miat az bűnös ember jovainak tulaydonſagát, és jóſzágát el-nem-veſzti, hanem ha fejét veſzik-is, az után minden jóſzága fiaira, (ha volnának) avagy közel való attya-fiaira, és utánna való örökőſire ſzál. Ha peniglen Király meg kegyelmezend nékie, és mind-az által az peres az ſententiával ugyan el-járand, akkoron az bűnös ember réſzére való jóſzágot, vagy Fiai, vagy Attya-fiai, avagy egyéb igaz örökkőſſe köz bőcsel valthattya hozzájok, az Birótól bizonyos napot kérvén, mikor fizeſsék meg az bőcset.

Vagyon

faſſiones inſtrumentales inter eos ſequeretur, & conſenſus ſuperinde Regius, impetraretur. Hoc enim modo & non aliter mortua, & amiſſa ſucceſſio vivificabitur, atq; inſtaurabitur.

Per ſententiam verò capitalem, proprietas & hæreditas bonorum ac jurium poſſeſſionariorum non amittitur, ſed ſi ſententia condemnatus quiſpiam extremo ſupplicio punietur, tunc univerſa a bona, & jura ſua poſſeſſionaria, in filios (ſi habuerit) vel fratres ſuos propinquiores, aut alios legitimos ſucceſſores ſimpliciter devolvuntur. Si autem gratiam Regiam meruerit, & executio ſententiæ nihilominus per adverſam partem peracta fuerit: tunc eadem jura poſſeſſionaria filij, vel fratres, aut alij legitimi ſucceſſores, æſtimatione (ut præfertur) communi, in termino, per judicem ad id præfigendo, ad ſe redimendi habent authoritatem.

Per ſententiam capitalé amittitur caput. Bona non amittuntur.

a Demptis quæ ſecum habet. Part. 2. Tit. 55.

II. Differentia.

Alia inſuper differentia inter notam & ſententiam eſt, quoniam condemnatus homo, cum adverſa parte, etiam poſt latam & pronunciatam ſententiam (ante tamen ejuſdem ſententiæ executionem) ſi concordaverit, aut concordare poterit: tunc illi neq; gratia Regia eſt neceſſaria, neq; judex ſe in dominium bonorum ac jurium poſſeſſionariorum ipſius ſententiati hominis ingerere poterit.

Vagyon ez-felet más kűlőmbſég-is ez két-fęle ſententia kőzőt, mert a főben járó dologban, az meg-ſententiázot fęl az ő perőſęvel ſententia ki mondáſa után-is meg békélhetik, (de azt ércsed affęle ſententiáknak véghez vitele előt) és ha igy meg békélhetik pereſęvel, az Király kegyelme nélkűl-is ment ember lehet, és az Biró ſem nyúlhat jovaiban és jóſzágában.

Concordare cum adverſario licet. Part. 2. Tit: 57.

Part: 1. Tit. 14.

Notam tamen infidelitatis ſi quis incurrerit, ſi etiam cum eo, qu[illegible] in caſibus prænarratis læſit, plenè concordaverit, ab impetitione tamen illius, cui Regia Majeſtas bona, & jura poſſeſſionaria, per aliquam notam contulit, ſe præcavere non poterit. Ex juriſditione etenim ſacræ coronæ regni hujus, contra cujus ut puta dignitatem authoritatemq; infidelis ipſe deliquit, & ex conſequenti collatione Regiæ majeſtatis, impetrator ejuſcemodi bonorum & jurium poſſeſſionariorum, liberam agendi procedendiq; & ea bona, juris ordine obſervato, pro ſe vendicandi & appropriandi plenariam habet poteſtatis facultatem.

Hitetlenſęgnek notájában penig az ki eſendik, bátor ha azzal meg bé-kéllendik-is, az ki ellen vétet vólna, az fellyűl meg mondot dolgokban-is, mind-az-által magát attól meg nem óhattya, kinek az Király jóſzágát el-adta, hogy az ne háborgatná. Mert ez Orſzág tőrvényének erőſſęge és Király ő Főlſęge méltósága, ki ellen az hitetlen ember vétet, az Király adománya ſzabadságot ád annak, az ki effęle hitetlennek jóſzágát el-kérendi, hogy véle pőrelheſſen, és jóſzágát tőrvény ſzerént el-vévén, ſajáttyáva teheſſe.

KIK LEGYENEK ES kit mondgyunk ŏrŏkkŏſſeknek, és maradékoknak: Es mi-némŭ jóſzág ſzállyon csak férfiú ágra és mi-némŭ illeſſe mind az két agat.

XVII. TITULUS.

TOvábba mivel-hogy męg à kétfęle ſententiának kŭlŏmbſęgérŏl ſzóllánk, az el-kezdet dólgot, tudni-illik, az Király adományáról való iráſomat egy keveſsé fęlben hadtam vala: Moſtan azért az elŏbbi iraſomnak nyilvábban való meg magyarázását véſzem elŏ, és megmondom mit kellyen értenŭnk, holot az Király adományáról azt irám, hogy minden ember jóſzága ki ŏrŏkkŏs nélkŭl magtalanúl meg hall, Királyra ſzál, mit jegyezzen itt az ŏrŏkkŏs.

Itt azért eſzŭnkben vegyŭk, hogy jól-lehet maradéknak avagy csemeteknek mondgyuk az Attyáknak avagy Annyáknak ŏrŏkkŏs fiait és leányit, még ha az Attyának halála utánna-is lennének ez világra: Az magzatokon mind fiakat és leányokat ércsŭnk, azoktól meg-válva, kik az Attyok halála után ſzŭlettetnek. Gyermekeknek mondgyuk penig mind

QUI SINT ET intelligātur Hæredes & poſteritates: & qualia bona ſolum maſculinum, qualiave utrunq́, ſexum concernant.

TITULUS XVII.

CÆterùm, quia ab inceptæ materiæ proſecutione (ob occurrentem, & quidem neceſſariam notæ, & ſententiæ in hoc loco declarationem, pariter & diſtinctionem) digreſſionem feci; Igitur ad Donationum Regiarum evidentiorem explanationem cvertēdo, & primo clauſulam illam: ſine hærede decedentium, vel in ſemine deficientium declarando.

Notandum eſt, quòd quamvis appellatione poſteritatum, omnes de jure Patri vel Matri ſuccedere debentes, etiam poſthumis incluſis, ſive mares ſive fœminæ ſint, intelligantur: Prolium verò nominatione tàm filij quàm filiæ jam natæ, vel nati, poſthumis excluſis, ſignificētur. Liberorum autem nuncu-

patione & filij & filiæ, nepotesq́ & neptes pariter contineantur, tamen de vetuſta & approbata regni hujus noſtri conſuetudine, hæredes, ſolummodo filij legitimi, qui juribus paternis hæreditariis ſuccedere ſolent, intelliguntur: licet in caſu, quo bona, & jura poſſeſſionaria paterna vel etiam materna, utrumq́ ſexum, tam ſcilicet mares, quàm etiam fœmellas concernere dinoſcuntur, Hæredis nomen ipſe quoq́ filiæ (licet impropriè) gerere permittantur. Filiæ itaq́, quia non omnibus bonis, juribus paternis participant, ideò rectè non hæredes, ſed poſteritates potius nuncupantur. Et poſteritates quoq́ dico nuncupari, non quantum ad jurium paternorum communiter & ſemper devolutionem, ſed quantum ad ſangvinis propagationem, & in caſibus quib⁹ legitimè ſortiuntur bonorum paternorum, vel maternorum ſucceſſionem.

Part. 1. Tit. 19. *Nam jura duntaxat poſſeſſionaria, pecuniis paternis aut maternis empta & comparata: Præterea in homagium alicujus inte-*

mind az meg-regzet fiakat, leányokat és unokákat, mind-az-által ez mi Orſzágũk régi (ő̃rő̃kkeſſeknek) ſzókáſa és tő̃rvénye ſzerént, ő̃rő̃kkeſeknek csak az fiakat mondgyuk, kikre tudni illik, az attyok jóſzága ſzokot ſzállani: Noha olyban, holot attyai avagy az añyai jóſzág-is mind az két ágat illetne, ez okon az leányokat-is, ő̃rő̃kkeſſeknek mondhattyuk, noha kiváltképpen az ő̃rő̃kkeſſen csak az fiakat értyũk. Mivelhogy penig az Attyai jóſzág nem mindenkoron ſzólgál az leány ágra is, annak okáért az leányokat inkább mondhattyuk maradéknak, hogy ſem mint ő̃rő̃kkeſſeknek. De még maradéknak-is, nem ez okon mõdgyuk, hogy az fiakkal egyetemben az Attyok jóſzágában, mindenkoron ő̃rő̃kkeſſek lehetnének, hanem hogy az fiakkal egy vérek tagok, és hogy néha mind az Attyoknak, s-mind Annyoknak jóſzágában, ő̃k-is réſzeſſek, és ő̃rő̃kkeſſek.

Mert az leány ágát, csak ez-féle jóſzág illeti, mellyet vagy attya, vagy annya pénzen vett vólna: Avagy az mellyet attyának és annyának Ne-

mes

mes ember halálaért, adták vólna: Továbbá, mikor az leány negyednek ki fizeteſeért, egy darab jóſzágot ő̃rő̃kben ſzakaſztanának az leány ágnak: De az Báttya, és tő̃b attya-fiai akarattyából, kikre azon ő̃rő̃kſęg és jóſzág nézne: avagy az mely jóſzágban az leány ágat, az ő̃ vér-ſzerint való attya-fiai engedelméből, az Király fiui ága ő̃rő̃kkeſsé tenné mind az két ágra: Effęle jóſzág mind az férfiu és leány ágra ſzólgál.

interempti nobilis data & obligata, cæterum per jure Quartalitio, ſeu inſortem reſtitutionis quartæ puellaris perpetuò collata & inſcriptæ, dummodo hujusmodi perẽnalis inſcriptio Quartalitij non ſit in præjudicium fratrum, vel aliorum ritè ſuccedentium facta. Item, illa etiam jura poſſeſſionaria, in quibus aliquæ puellæ vel fœminæ per Regiã majeſtatem (ſine tamen præjudicio fratrũ generationalium) in veros ſucceſſores quo ad utrumq; ſexum præficiuntur, jus fœmineum æquè, veluti maſculinum ſequuntur.

De az kivűl minden-fęle jóſzág, akar mint kereſtek legyen, csak férfiu ágat illet. Ennek-penig oka vagyon, miért mondám azt, hogy az attyok és annyok pénzen vő̃t jóſzágában ő̃rő̃kkeſſek az leányok, mert ha az báttyai kő̃zzűl valamellyik pénzért jóſzágot ſzerzend magának, azleány ágnak, akar nénye akar húgalegyen avagy aſzſzony ember-is, ez fęle jóſzághoz ſemmi kő̃zi nincsen, és az báttya mellé nem álhat, hogy ez fęle jóſzágból réſzt kévánnyon, és veheſſen óldalól való attya-fiától, hanem csak az attyai jóſzághoz nyúlhat, melyből az mint rendel meg irám, avagy réſzét veheti ki

Alia verò univerſa jura poſſeſſionaria, qualitercunq; acquiſita, ſolum modo juri maſculino deſerviunt. Et dixi notanter, pecuniis paternis, vel maternis empta. Quoniam in bonis & juribus poſſeſſionariis, pecuniis aliquorum fratrum comparatis, puellæ ſeu fœminæ, ſorores videlicet eorum, nil juris habere poſſunt, neq; collaterali modo ipſæ fœminæ ſuccedere, aut portionem aliquam acquirere permittuntur: ſed juribus tantum de paternis, aut portionem congruentem, in caſibus immediatè præſcriptis,

Filiæ in quibus non ſuccedunt.
I. Part. 1. Tit. 18.
II. ut hic.
III. Part. 1. Tit. 73.
IV. Part. 1. Tit. 28. & 96.
V. Part. 1. Tit. 21. & 103.

Præfectio puellarum

aut jus Quartalitium pro ſe requirendi habent authoritatem. Dixi etiam, quo ad utrunquè ſexũ, pari modo notanter. Nam in caſu, quo Regia majeſtas puellam, ſeu mulierem aliquam in juribus paternis,

Part. 1. Tit. 78.

vel etiam fraternis, (ſi frater ipſe hæredibus careat, & præfectioni conſentiat) in verum hæredem, & ſucceſſorem maſculinum ſimpliciter præfecerit, non inſerendo ſcilicet in literis præfectionalibus utrunq; ſexum: tunc hujusmodi jura poſſeſſionaria, mortua ipſa muliere, ſolummodo in filios (ſi habuerit, aliter autem rurſus in fiſcum Regium) devolvuntur, & filiæ ſuæ juribus duntaxat earũ Quartalitiis, de eisdem, juxta hujus Regni conſuetudinem provenire, debentibus, contentari debebunt.

ti ki jószágúl, avagy csak leány negyedét kevánhat: Ezt-is mondom amà czikkel felől, *utrumq; ſexum*, az az, mint az két ágat, mellyet ha bőtű ſzerént az Király levelében irnak. Illyen dologban, mikor Király ő Fölſége egy leánt, avagy aſzſzony-állatot, az attya vagy attya-fiai akarattyából (ha az attya-fiainak örökkeſſé nem lejend, és ez dologna k enged) fiúi ágá és örökkeſsé téſzi, de az levélben ha mind az két ágat meg nem nevezi, és bőtű ſzerint bé nem irattya: tehát az fęle leány avagy aſzſzony-ember halála után, az jószág kĩben fiu ágá tőtték vólt csak az fiakra ſzál, (ha penig fia nem lejend, az Király kamorára ſzál) és ha leányi vólnának-is, ez orſzág tőrvénye ſzerint, csak negyedet vehetnek, ez illyen jószágból.

QUARE JURA Poſſeſſionaria ſervitiis acquiſita, jus fœmineum non ſequantur.

TITULUS XVIII.

SI autem quæratur, Quare bona, ac jura poſſeſſionaria ſervi-

AZ SZOLGALATTAL nyert jószág, mi okon nem illyet leány ágát.

XVIII. TITULUS.

HA penig valaki okát kérdi, hogy az ſzolgálattal talált jószág, miért

ért nem illet leány ágat? Erre ez az felelet: Mivel hogy az Magyar Országh hozzá tartozo Országokkal egyetemben eleitől fogván, az ellenségnek torkában vólt, és fegyverrel óltalmazták, és az jószágot ez okon nagyob részre, fegyverrel, és vérekhúlláſaval találták az mi eleink, és moſt-is ugy találllyák. Az Aſzſzony népek penig és leányok az ellenséggel nem ſzoktak vinni, s-erre elegtelenek-is, ez okon az fęle jószág leány ágat nem illet.

ſervitiis acquiſita, jus fœmineum non ſequantur? Reſponde, quòd ideò, quia regnum iſtud Hungariæ, cum partibus ſibi ſubjectis, in medio, faucibuſq; hoſtium ſitum, & poſitum eſt, quod gladio ſemper & armis tutari defendiq; ſolet, bona etiam, & jura poſſeſſionaria (ut cõmuniter) arte militari, ſanguinisq; effuſione, progenitores noſtri acquiſierunt, & modo quoq; acquiri conſueverunt. Mulieres autem & puellæ armis militare, cum hoſtibusq; decertare non ſolent, neq; poſſunt. Et ob hoc bona ipſa juri fœmineo non deſerviunt.

Hungaria in faucibus hoſtium poſita.

Part. 1. Tit. 19. & 98.

VISZONTAG, AZ pénzen vőtt jószág, miért illet mind leány, mind fiú ágat?

XIX. TITULUS.

HA penig azt kérdenéd, hogy az mint az előt meg irám, az attyai vagy annyai pénzen vőt jószág, miért illeſſe mind az két ágat? Erre azt kel felelni: Mert ugy-mond, az pénz az ingo bingo marha kőziben ſzámláltatik: Az fiaknak penig, és leányoknak egyenlő részek vagyon attyok-

E' CONTRA, CUR jura poſſeſſiõaria pecuniis empta, jus fœmineum æquè ac maſculinum concernant?

TITULUS XIX.

SI verò è contrario quæratur. Cur jura poſſeſſionaria, pecuniis (ut præmiſſum eſt) paternis, aut maternis empta, jus fœmineum æquè ac maſculinũ concernant? Dic, quòd ideò, quoniam pecuniæ inter res mobiles computantur: de rebus autem

Part. 1. Tit. 17. Part. 3. Tit. 29.

autem mobilibus, tàm paternis quàm etiam maternis, & filij, & filiæ æquales portiones ſortiuntur: & ex conſequenti etiam de bonis, & juribus poſſeſſionariis hujuſmodi pecuniis, de quibus, utpote decedente patre, vel matre, filiæ portionem habere debebant, comparatis, portiones congruentes ipſis filiabus dantur. Licet originem, & fundamentum conſiderando, quod etiam pecuniæ maximis ſervitiis, & laboribus interdumq; ingenti ſanguinis effuſione acquiri, & congregari conſueverint. Et quod onera bellorũ, & defenſionem patriæ, mulieres ſeu puellæ per ſe gerere ſuſtinereq; non poſſint, etiã de emptitiis bonis, & juribus poſſeſſionariis, portiones perpetuas nõ merẽtur habere: nè tamẽ à ſucceſſione rerum & bonorũ paternorũ penitùs excluſæ viderentur, fraternus amor, & dilectio filiorum, quâ erga ſoroſes afficiuntur, & jure quoq; divino affici tenentur, permiſit filias portiones congruas, perẽnali jure, cum eis pariter de prænarratis bonis, ac juribus poſſeſſionariis emptitiis habere, & onera bellorum, tutelamq; patriæ in hac parte maritis ipſarum impoſuit peragere, atq; ſufferre.

Part. 1. Tit. 57.

Part. 1, Tit. 17.

tyoknak és annyoknak ingo és bingo marhájokban: Következik azért hogy effele pénzen vött jószágból, melyből attyok avagy annyok hólta után réſzt vehetnének, az leányoknak portiójok ſzerént illendő réſzt tartoznak adni. Ha mind-az-által az pénz kereſésnek fundamentomát meg tekintyük, hogy nagy ſzólgálattal fáratſággal, és véres vereyték-kel ſzókták az pénzt találni. Az hadakozáſra penig és hazánknak óltalmazására: ſem az Aſzſzonyi-állatok ſem az leányok nem elégek. Erre tekentvén még az pénzen vőt jószágból, és őrökſégből-is, nem érdemlenék hogy réſzt kévánhatnának: Mind-az-által, hogy áz attyai jókból és joſzágból mindeneſtől fogván ki ne rekeſztetnének, az attya-fiui ſzeretet kivel az fiak az ő Nényekhez és húgokhoz, Isten parancsolattya ſzerént-is tartoznak, vitte erre az engedelemre az fiakat, hogy az őrök áron vött jószágból az leányok-is à fiakkal, egyetemben egyenlő réſzt veheſſenek. Az hadakozáſt penig és hazánknak óltalmazáſat ő képekben bizzák az ő férjekre és Urokra.

UTRUM

AZ HITETLENSEGnek notájában eſet embernek, ha Király meg-kegyelmez, mind az két ágra való jóſzága az után-is mind az két ágra ſzóló-gálé?

XX TITULUS.

ISméglen kérdés támad, hogy-ha valaki hitetlenſęgnek notajával kárhoztatik, s-mind az két ágra való jóſzágot birt, minek-utánna az Király fejének, és jóſzágának meg-kegyelmez, az kegyelem után lőt leányokat egy-aránt illetié azon jóſzág az fiakkal, avagy nem? Mivel-hogy minden előbbi ſzabadságát az hitetlenſęgnek notájában eſésé miat elveſztette vólt. Az felelet ez, hogy egy-aránt. Mert az Király kegyelme által, az notában eſetnek minden elebbi privilegiomi, nézvén az ő tőlle való őrökkőſſekre és maradékira, meg-élednek, és iſmég az előbbi erejekben maradnak, kiből ez következik hogy azon jóſzágok iſméglen mind az két ágat illetik (de az egyenes léneában, és nem az óldal felt valókat) hanem ha az kegyelem levélben nyilván való emlekezet lenne felőlek, tudnia-illik, hogy jóſzágának kegyelme nem vólna. Miért

UTRUM BONA, Nota infidelitatis cõdemnati, utrumq; ſexum concernentia, poſt factam gratiam iterum utriq; ſexui deſerviant?

TITULUS XX.

ITem quæritur, ſi quis in nota infidelitatis condemnatus fuerit, cujus bona, juraq; poſſeſſionaria ſexum maſculinum ſcilicet & fœmineum contigiſſent, atq; ſecuta fuiſſent, & tandem ipſe condemnatus capiti ac bonis ſuis gratiam Regiam habere meruerit, utrum filiæ poſt gratiam naſcituræ, in bonis paternis æqualiter cum filiis ſuccedãt an non? Quandoquidem priora privilegia, per ipſam notam infidelitatis mortificata fuêre. Dicendum quòd ſic; Quia per gratiam Regiam omnia privilegia priora ipſius infidelis, quãtum ad hæredes ac poſteritates poſt ſe (directè tamen & non collaterali modo) ſequentes, vivificãtur, roburq; prioris firmitatis ſortiuntur, & exconſequẽti bona illa rurſus utrunq; ſexum ſequuntur. Niſi forſitan

Part. 1. Tit. 16.

Part. 1. Tit. 6. & 49.

in literis gratioſis exceptio per expreſsũ ſuperinde fieret. Nam in poteſtate Principis conſiſtit gratiæ collatio, & bonorum ipſorum remiſſio. Quemadmodum igitur, & quibus ſub conditionibus Princeps ipſe gratiam fecerit, illaq; bona remiſerit, ſic etiam de cætero bonorũ eorundem ſucceſſio ſequetur. De filiabus autem ante condemnationem paternam natis, nulla eſt quæſtio. Nam illæ portiones ſuas ob patris delictum non amittunt: ad ſucceſſionem tamen mutuam cum eo amplius (ſicuti in ſerie differentiarum notæ infidelitatis, & ſententiæ capitalis prænarratum eſt) non deveniunt.

Part. 1. Tit. 37.

Filiarum jus ſemper ſalvum. Part. 1. Tit. 16.

Miért hogy az Fejedelem ſzabad véle, mint adgya az kegyelmet, és miképpen ereſzti meg-mellette az jóſzágot. Az mint azért az Fejedelem adandgya az kegyelmet, és meg-ereſztendi az jóſzágot, az jóſzág-is ollyan-képpen ſzál eggyikről az máſikra. Az leányok felől peniglen, kik az attyoknak meg ſententiazáſa előt ſzülettettek ſemmi kérdés nincsen. Mert azok áz ő réſzeket, az ő attyok vétkeért el-nem-veſztik: De azért az attyok réſze ſzerint való jóſzágban réſzeſſek nem lehetnek, az mint oda fel az hitetlenſégnek notája, és à főben járó ſententia külömbſégek felől, meg-irtam.

AN BONA TUM pro ſervitiis, tum pecuniis ſimul collata, utrunq; ſexum ſequantur?

AZ MELY JOSZAGOT válakinek ſzólgálatért és pénzeért-is ádnak, mind az két ágat illetié avagy nem?

TITULUS XXI.

QVæritur ulterius, Si Regia Majeſtas, aut quiſpiam Dominorum vel Nobilium, jus aliquod poſſeſſionarium, ſive caſtrum, aut fortalitium, ſive oppidum,

XXI. TITULUS.

TOvábbá ezt-is kérdhetik, hogy ha az Király ő Felſége, vagy az Urak, avagy Nemeſſek közzül valakinek avagy Várat, avagy Caſtélt, avagy Várost, avagy Falut, vagy puſzta

puſzta helyeket, hũ ſzólgálattyaért, és kedves voltáért ajándékozna; Ez mellet penig bizonyos ſumma pénzben-is, mely ſumma az *Donatio*ban, avagy effęle jóſzágról való kõlt vallás levélben nyilván meg-vólna irván, õrõkben adna avagy kõtné effęle jóſzág mind az két ágra ſzólgálnak, avagy penig csak az fiu ágat illetné? Erre azt felellyũk, hogy csak az fiu ágat illeti: Mert az jóſzágnak kéreſſęsében és találásában mindenkoron az fundamentomra, és az jóſzág gyũkerére kel tekintenũnk és nem az ágra avagy fiatallyára, añakokáért effęle jóſzágnak-is az fundamentomra tekintvén, az az, Valakinek hũ ſzólgálattyára, kinek illyen jóſzágot ádnak: Igy nem pénzen võt jóſzágnak, hanem Király õrõk adománnyának mondhattyuk. Mindaz-által az leány ág-is effęle ſummából az õ réſzét méltán ki-veheti. Holot penig ollyan nagy ſumában vólna, az jóſzág kõtve, hogy annyit nehezen érne: tehát azon jóſzágot az Orſzágnak Birája egy Captalañal avagy Conventel kõz bõcsel intezék, és bõcsũllyék meg, és ekképpen kõz bõcsel fizeſſęk ki az fiak az leányok réſzére való ſummát.

Nyilván-

pidum, villa, vel prædium exiſtat, tum pro ſervitiorum exhibitione, vel beneficiorum & complacentiarum impenſione, tùm verò pro certa pecuniarũ ſumma, in literis ſuperinde Donationalibus, aut etiam Faſſionalibus expreſſa, ſimul cuipiam perpetuò contulerit & inſcripſerit, utrum hujuſmodi jus poſſeſſionarium utrunq; ſexum ſequatur: an autem maſculino duntaxat ſexui deſerviat? Dicendum, quod virilem ſolummodo ſexum concernat, eò quòd bonorum acquiſitio radicem ſemper adeptionis & conſecutionis eorundem, non autem appendiculum, vel ramum reſpicit, propterea à radice acquiſitionis, hæreditariũ & non emptitium jus eſſe comprobatur. Veruntamen filiæ ſeu fœminei ſexus homines, de ejuſcemodi pecuniarum ſumma portiones ſuas meritò habere poſſunt. Ubi autem ſumma ipſa pecuniarũ grandis adeò & notabilis eſſe videretur, ut jus illud poſſeſſionarium modò ante lata collatum vix tanti valoris reputaretur: tunc jus idem poſ-

Part. 1. Tit. 28. 57. 73. Item Par: 1 Tit. 47. 69 Item 18. & 88.

ſeſſionarium, per judicis & alicujus teſtimonialis loci homines, communi æſtimatione medianti, æſtimari & ſecundum hujuſmodi æſtimationis exigẽtiam, portio pecuniaria filiabus cedens, per filios reddi debet.

COROLLARIUM.

Unde ex radice adeptionis bonorum elicitur, Quod frater quiſpiam vendens precio portionem ſuam poſſeſſionariam alteri fratri, in quem etiam alioquin jure generationis & ſucceſſionis hujuſmodi portio (vẽditore ipſo deficiente) devolvẽda erat, eadem portio jus fœmineum non ſequitur. Et per portionem intellige etiam totalem poſſeſſionem, & plura alia jura poſſeſſionaria ſimilia. Cauti ſunt itaq; acquiſitores vel emptores bonorum, prout enim literas ſuas formabunt, ita & bonorum ſuorum ſucceſſionem atq; devolutionem habebunt.

Nyilvánságnak okáért azért, az jószág kereſęſębõl, illyen tanuságot vehetũnk; hogy ha egygyik atya-fia az máſiknak oly jószágot ádna-el pénzen, mely jószág az õ halála után, ugyan vér ſzerint-is, arra az õ attya-fiára ſzállana, effęle jószágban à leány ágnak réſze nem-lehet. Még ha nem csak réſz-ſzerént való jószágot, hanem egéſz falut, avagy egynehány rendbéli jószágot el-ádna-is illyẽképpen eggyik attya-fiu az máſiknak. Okoſok legyenek azért, az kik jószágot akarnak magoknak kereſni, avagy pénzen venni, mert az mint iratattyák az jószágról való levelet, azonképpen kel az jószágnak is eggyikrõl az máſikra ſzállani.

DE CLAUSULA Donationis (per defectum ſeminis) quid perſemen intelligatur.

TITULUS XXII.

QVoniam in ſerie literarum Regiarum Donationalium conficiendarum, ſuper bonis, ac juribus

AZ KIRALY ADOMAnyában mikoron à levélben, az magva ſzakadáſról ſzólnak, mit kellyen érteni az magon.

XXII. TITULUS.

MIvel-hogy az Király Adományáról való *Donatio* levélben, mikor valamely Embernek halála után, (kinek

(kinek ŏrŏkkŏſſe nem vólna) jóſzágát máſnak adgyák, ez Czikkelt mindenkoron az levélben ſzokták irni, hogy ugy-mond, *ennek s-ennek jóſzágát magva ſzakattól adgyuk*, &c. Annak-okáért ſokkan illyen értelembē vadnak ez czikkel felŏl hogy ha az fęle meg-hólt Urnak avagy Nemes embernek leányi maradnak: ugyan meg kellene az levélben nevezet ſzerint irni, hogy *férfiui ágnak* magva ſzakadáſaért adta el az Király az jóſzágot, *&c.* Es mikor igy nem irnak az Donatiót, haſzontalan vólna és le-ſzállana: mivel-hogy még leányi vólnának, és ez-okon még magva ſzakadnak az ollyan embert nem mondhatnak: De kŭlŏmben kel ezt érteni, mert itt az magon, csak az férfiui ágat, és nem az leány ágat ſzoktuk érteni. Héjában való dolog vólna azért azt oda irni tŏb beſzéddel az mit annélkŭl-is az igének erején meg-érthetŭnk. Ennek penig ugyan terméſzet ſzerint való oka-is vagyon, mert mikor az férfiui mag bŏſegeſb, akkor inkáb mind fiak léſznek tŏlle: viſzontag az aſzſzony magvából az leánzo.

juribus poſſeſſionariis illorum, qui hæredibus deficiunt, hæc clauſula (per defectum ſeminis talis, vel talis, &c.) ſemper apponi, inter ſeriq́ ſolet, Ideò putaverunt aliqui, quòd ſi Dominus, vel Nobilis ille, qui deficit, filias poſt ſe reliquerit: tūc neceſſe ſit, in ejuſcemodi Donationalibus literis, per expreſſum deſcribere pariter & addere clauſulam (maſculini ſexus) ut contineatur in Donationis tenore, per defectū ſeminis maſculini ſexus, talis, aut talis, &c. Alioquin autem Donationem, ipſam non valere, neq́ impetratori talium bonorum ſuffragari poſſe: arguentes & allegātes, illum in ſemine (eò quòd filias habeat) nondū defeciſſe. Quod tenendum non eſt. Nam per ſemen virilis dūtaxat maſculinus ſexus, & non fœmine⁹ intelligitur. Fruſtrà igitur & ſuperfluum eſt, id addere, vel apponere, quod etiam alioquin vocabuli virtus continet in ſe. Et ratio eſt, quia naturaliter ex ſemine viri ſuperabundanti (ut plurimum) maſculus concipitur: & è contra ex ſemine fœminæ, fœmina generatur.

Rectè igitur dicitur is in ſemine defeciſſe (ſi etiam filias habeat) qui in virili ſexu defecit. Hinc eſt, quòd ex Nobili Patre, & ignobile matre generati filij, veri nobiles reputantur & Patris familiam conditionemq; ſequũtur: ſed non è converſo, prout & ſuperius apertè declaravi. Verum tamen ſi bona & jura poſſeſſionaria cujuspiam utrunq; ſexum manifeſtè concernunt, & uterq; ſexus deficiet: tunc ritè & commodè ponẽda erit in Donatione Regia (per defectum ſeminis utriuſq; ſexꝰ, talis &c.) ut in ea parte, per ſemen, ſucceſſio intelligatur.

Part. 1. Tit. 71. & 51.

Méltán mondhattyuk azért, hogy magva ſzakadot annak (ha leányi vólnának-is) kinek tõb férfiu ága nem maradand. Innet vagyon, hogy az Nemes Attyától, és paraſzt annyától való fiak ugyan igaz Nemeſſeknek tartatnak, és az attyok nemzetſégében és állapatban mennek elõ: De viſzontag nem, az mint arról oda elõ nyilván ſzóltam. Mindaz-által, ha valamely jóſzág mind az két ágra nyilván ſzólgálna, és mind az két ág el-fogyna: tehát akkor igazán és haſznoſſon belé irhattyák az Király adományról való levélben, *hogy ennek s-ennek mind az fiu és leány agának magva ſzakadasáert adták el-jóſzágát*, mint hogy itt az magon az *ſucceſſiot* avagy õrõkkeſſéget értyük.

QUANTO TEMpore jus Regium duret, & præſcribatur.

TITULUS XXIII.

Quia igitur Regia Majeſtas, cunctorum Dominorum, Baronũ, Magnatum, Procerumq; & regni a Nobilium in ſemine deficiẽtium, verus (ut præmiſi) & legitimus ſucceſſor eſſe cẽſetur: ſunt igitur plures Domi-

a Part. 1. Tit. 3. & 10.

AZ KIRALY IGASSAga hány eſztendeig tart, és mikor telik ki ideje.

XXIII. TITULUS.

MIvel-hogy az mint meg-mondám, hogy Király õ felſége minden-féle Uraknak fõ embereknek és Nemeſſeknek valakiknek magvok ſzakadna, tõrvény ſzerint való õrõkkeſſe vólna, erre való tekintetek-be ſokkan az Urak, és ez Orſzágbé-

ſzágbéli jóſzágos Nemeſſek kőzzűl, tudgyák hogy Király igaſsága fekſzik jóſzágokban, de még-is azt kőltik, hogy avagy zálagúl birják, avagy bizonyos valláſok, és kőtéſek vólna felőle (kiben azért ſemmi nincs, s az Király ſem adot *conſenſust* réá) vagy hogy ők abban az jóſzágban őrők-keſſek vólnának, és vér ſzerint s-tőrvény ſzerint-is őket illetnék. Avagy peniglen valami ſzin alat, fő-képpen háború időben, és hadkort valamely jóſzágban allattomban bé-csuſznak, és allatomban az jóſzágot mind birdogállyák, azt hányván vetvén, hogy ők annak az jóſzágnak ſok időtől fogván Uraſságában vóltanak, és időt-is tőltőttenek benne. Ez fęlék ellen azért jól meg tanúllyuk, hogy ſzáz eſztendeig tart à Kiraly igaſsága effęle jóſzágban, és ez ſzáz Eſztendő forgaſában, effęle csalárdok jóſzágát Király igaſságával tőllők el-vehetik, és igy csak héjában léſzen az ő időtőltéſekkel való magok biztatáſa.

Dominorũ & Nobilium, ac regnicolarum, poſſeſſionatorum, ſcilicet b *hominum, qui jura regalia pro ſe malè vendicantes, aut videlicet pignoris titulo, aut Faſſione in valida & inefficaci, vel Regio conſenſu indigente, & neceſſario: aut alio ſucceſſorio vel hæreditario jure, in ſe devoluta fingentes aut alia indirecta via, taliter, qualiter dominiũ eorum (maximè guerrarum, diſſenſionũq; temporibus) ſubintrantes, taciturnitatis ſilentio tenere gubernareq; & poſſidere ſolent, ſeſe in eiſdem juribus poſſeſſionariis longævi tẽporis præſcriptione mediãte, firmare & fundare prætendentes.* UNDE *ſciendum eſt, quòd jus Regium centum annis in bonis & juribꝰ poſſeſſionariis quorũlibet malæ fidei poſſeſſorum durat, & exquiri poterit, objectione præſcriptionis alicujus non obſtãte.*

b Part. 2. Tit. 71.

MI LEGYEN VALOban az Király igaſsága, és az Jóſzág.

XXIV.

QUID SIT JUS Regium definitivè, & quid jus poſſeſſionarium.

TITU.

TITULUS XXIV.

JUs igitur Regiũ, dicitur jurisditio Sacræ Coronæ Regni, in bonis ac juribus possessionariis, per quem piam pro se mala fide contraq́ consensum Regium usurpatis, tacitè latens & consistens. Nomine autem possessionarij, generaliter intellige Castra, Castella, Fortalitia, Civitates, Oppida, Villas, Possessiones, Terras, Sylvas, & Prædia.

Ubi sciendum, quòd possessio dupliciter accipiatur. PRIMO *quidem pro domino usuq́ ac gubernatione alicujus rei mobilis, vel immobilis. Et hoc modo dicitur possessio, quasi pedum positio in usum ac dominium ipsius rei, quàm quis realiter tenet & gubernat.* ALIO *modo autem (prout in proposito) possessionis appellatione villa significatur & intelligitur: & hoc propriè loquendo. Nam castra, castella, civitates, oppida, & prædia, separata habent vocabula.*

Verum tamen hoc in loco nomine juris possessionarij, generaliter intellige castra, castella, fortalitia, civitates, oppida, villas,

XXIV. TITULUS.

AZ Király igaſsága azért, az Király Coronának tőrvény ſzerint való igaſsága, és kőzi, mely alatomban, fekſzik oly őrőkſęgben, és jóſzágban, mellyet valaki mód-nélkűl, és nem igaz utón s-Király engedelme nélkűl birná. Az Jóſzágon penig értyűk kőzőnſęgesképpen mind az Várakat, Caſtéllyokat, erőſſęgeket, Kólcsos Városokat, mező városokat, falukat, főldeket, erdőket és telekeket.

Itt azért ércsűk meg hogy mikor birodalomról ſzóllunk, avagy az mi birtokunkat emlittyűk, ezt két-képpen érthettyűk. Mert ELSŐBEN, azt jedzi, az min nékűnk hatalmunk vagyon, akar ingo, bingo, akar őrőkſęg legyen az, csak hogy mi birhaſſuk és gond-viſelésűnk alatt legyen. Mert ez formán mondatik à *possessio*, lábainknak bé-tévéſe, mellyel az jóſzágot valaki maga ſzámára foglallya, és valóságos Uraſságában és gond-viſeléſe alatt vagyon. MASODSZOR ez nevezeten tulaydon-képpen jóſzágot és falut értűnk. Mert az Váraknak, Caſtéllyoknak, keritet kólcsos és mező Városſoknak és telekeknek ſáját, és tuláydon nevek vagyon. Mind-az-által itt az *possession*,

on, az az, az jószágon, közönségesképpen ércsed az várakat, castéllyokat, erősségeket, kólcsos városokat, mező városokat, falukat, jószágbéli részeket, földeket, réteket, erdőket és telekeket. Prædium, az az, Teleknek penig oly mezőt hivunk, kin az előt emberek laktak, de mostan puszta, sem ház sem lakó nincsen rayta, mint ha ki prædára hadta vólna: miert hogy ez ige az régiektől marat. kik oly földet, mellyet fegyverrel vőttek vólt meg, ön köztök prædának, az az, hadi nyereségnek tartnak vala. Azonképpen az Funduſt, az az, az nemes ülés helyet, és jobbágyok házak helyet, mellyen, mivel hogy sem ház, sem lakó nincsen, puszta teleknek mondgyuk. Mik legyenek penig az várok, castellyok, erősségek, kólcsos és mező városok nyilván vagyon, mely ért nem kel azokról az magyarázat.

Mert ez czikkel alat, *cum omnibus pertinentiis*, az az, minden hozzá tartozókkal egyetemben, közönségesképpen mind azokat érttyük, valami akar keritet kólcsos, akar mező városhoz, avagy valamely faluhoz való: ugy-mint szántó földek és gyepek, mezők és kaszáló rétek, nyomás, erdők, cserek, berkek, hegyek,

villas, portiones poſſeſſionarias, terras, prata, ſylvas & prædia. Prædium autem nos dicim⁹ agrum illum eſſe in quo prius homines habitare ſolebãt, modò tamen nulla ædificia apparent, neq; coloni habitent, quaſi prædæ expoſitum: ab antiquis derivatũ, qui agros, quos bello capiebãt, in prædæ nomine habebant. Fundum etiam, ſeu locum ſeſſionis nobilitaris, atq; jobagionalis, ædificiis & habitatore penitus deſtitutũ, ſimiliter prædium appellamus. Caſtra verò, & caſtella, fortalitia, civitates, & oppida nota ſunt, & declaratione non egent. Pertinentiarum ſiquidem nominatione communiter intelliguntur, & continentur omnia illa, quæ ad civitatem, oppidum aut villam aliquam ſpectant: prout ſunt terræ arabiles cultæ, & incultæ, agri, prata fœnilia, paſcua campi, ſylvæ virgulta, nemora, montes, valles, vineæ, promontoria, aquæ, fluvij, piſcinæ, piſcaturæ, aquarum decurſus, & molendina, ac eorundem loca. Et generaliter omnes utilitates ac proventus, ipſi ci-

Part: 3. Tit. 16.

vitati, aut oppido, vel villæ deſervientes. Sæpè autem pertinentiarũ appellatione comprehenduntur omnes juriſditiones alicujus caſtri, vel omnia bona immobilia, ubilibet adjacentia, ipſi caſtro annexa atq; deſervientia. Sicuti civitates, oppida, villæ, portiones poſſeſſionariæ, & prædia. Tamen hujusmodi nomine, vel ſignificatione rarò utimur, ſed civitates, oppida, villas, portionesq; & prædia ad caſtrum attinentia, ſi non ſpecificè: generali tamen poſitione denotare ſolemus.

gyek, vőlgyek, ſzőlők, ſzőlő-hegyek vizek, folyo-vizek, tók, vézek, vizfolyáſok, mólnok, és malom helyek, ſumma ſzerint, valamely városnak avagy falunak, akar mi jővedelmi haſznai és hozzá tartozó vólnának. Gyakorta peniglen érttyük ez ſzón valamely Várnak minden tőrvény ſzólgáltatáſra való hatalmat és birtokat, avagy minden jóſzágot, akar hol legyen, csak hogy ahoz tartson, és oda ſzólgállyon, ugy mint keritet és mező városok, faluk, réſzbéli és egéſz jóſzág, és puſzta telekek. Mind-az-által ezzel az értelemmel igen ritkán élünk, mert hogy ha mindenkoron ki nem fejezzük-is de ſumma ſzerint, az keritet és mező városokat, falukat, réſz jóſzágot és telekeket, valamely várnak csak tartományának ſzoktuk mondani.

Et quamvis jus Regium ad univerſa ferè jura poſſeſſionaria, quæ donationi & collationi Regiæ, quovismodo vel titulo ſubjacent, generaliter referri & extendi queat, tamen ſi quis Dominorum aut Nobilium, in caſibus vel criminibus notam infidelitatis afferentibus & inducentibus exceſſerit atq; deliquerit: aut ſi quis in ſemine (de recenti) defecerit, hujus vel

Jól-lehet azért az Király igaſsága kőzőnſęges-képpen, mindenfęle jóſzágot à kit Király el-adhat, avagy valamiképpen Királynak kőzi lehet hozzáia, ő magában bé-foglallya: mind az által ha ki az Urak, vagy az Nemeſſek kőzzül hitetlenſęgben eſendik: avagy uyjonnan valakinek magva ſzakadand, effęle jóſzágot nem mindgyárt csak az Király-igaſſágával kel meg kérni, hanem avagy az hitlenſęgnek nevével és mint eſet legyen

legyen az hitlenſęg meg-magyarázván: avagy penig magva ſzakattúl kérheti meg, és ez mellet az Király igaſságat-is bé-ſzokták à *Donatio*ban iratni, hogy ha mi kõzi vólna, õ felſęgének affęle jóſzágban, azt is oda engedgye: Az mint azért elsõben ſzóllék à Király igaſsága felõl, hogy mi légyen, azt nem utólſo és közönſęges Király igaſságáról kel érteni, hanem azokra való-képeſt kel magyarázni, az kik az Király igaſsagát jóſzágokban el-titkolnák.

vel horum bona, ac jura poſſeſſionaria non nomine juris Regij ſimpliciter, ſed per notam infidelitatis (eam declarando) vel per defectum ſeminis ipſius defuncti hominis, impetrari, & ſæpè in ejuſcemodi Donatione jus quoq; Regium (ſi quid in illis bonis etiam aliter haberetur) impetratores apponere conſueverunt, ideò deſcriptio ſuper jure Regio immediatè prædeclarata, non de hujuſmodi genere juris Regij, ſed quantũ ad celatores juriũ Regalium eſt intelligẽda atq; referenda.

Part. 1. Tit. 13. & 28.

HOGY AZ KIRALY igaſságával, valaki jóſzágát méltatlan meg kéri, azon jóſzágnak õrõk bõcsũen marad.

XXV. TITULUS.

HA azért valaki Király igaſságával valamely jóſzágot meg-kérend, tudni-illik, kinek Uraságában valamely Ur, avagy Nemes Ember, ſok idõtûl fogván békeſſęgeſſen élt vólna, és az põrnek folyását végig ũſzvén, (mert ez moſtani ſzokáſunk ſzerint, effęle põrnek négy Octáván végének kel ſzakadni) az fęle Ur avagy

QVOD IMPEtratores bonorũ injuſtè, nomine juris Regij inæſtimatione eorundem bonorum perennali, condemnentur.

TITULUS XXV.

SI quis itaq; nomine juris Regij, aliqua jura poſſeſſionaria pro ſe impetraverit, in quorum utpote pacifico Dominio, quiſpiam Dominorum aut Nobilium olim perſtitiſſet, & clapſis legitimorum terminorum in cauſa ſuperinde de ſuſcitanda proceſſibus (in quatuor enim

terminis octavalib⁹, juxta conſuetudinem modernorum ejuſcemodi cauſa finaliter terminari ſolet) ſi Dominus, vel Nobilis ipſe juſto titulo, bonoq; jure, impetrata illa jura poſſeſſionaria ſe poſſediſſe, poſſidereq; poterit comprobare, tunc impetrator talis in æſtimatione perennali, eorundem jurium poſſeſſionariorum, malè & injuſtè impetratorum (quorum perpetuitatem pro ſe uſurpare, vendicareq;, & legitimum poſſeſſorem illis perpetuò privare prætendebat) convinci debet & condemnari, ut ſimili menſura ſibi remetiatur, & pari damno, quod alteri inferre ſatagebat, compenſam ſortiatur.

avagy Nemes ember meg bizonyithattya, hogy ő jó moddal, és igaſsággal vagyon abban az jóſzágban, és igazán birja, tehát az ki meg kérte vólt, azon jóſzágnak, mellyet övévé akarna tennie, és az ő igaz Urát belőle ki akarná vetni, örök bőcsüen marad. Hogy ekképpen haſonló mértékkel mérijének nékie, az kivel ő máſnak akar mérnie, és ő eſſék abban az kárban, mely ben ő máſt akar eiteni.

Et idem eſt tenendum etiam de illis, qui per notam infidelitatis in prædeclaratis caſibus, aliqua jura poſſeſſionaria à Regia Majeſtate pro ſe impetrãt: & hujuſmodi crimen notæ infidelitatis adverſus eos, quorum jura poſſeſſionaria impetrata fuerint, comprobare non poterunt, quod videlicet tales quoq; in æſtimatione ipſorum jurium poſſeſſionariorum perennali (ſi liti cedere noluerint) condemnentur: licet pleriq; ſentiant ipſos ſolummodò in a *emendatione linguæ eorum convinci & aggravari debere: Ex eo ſcilicet, ut innocentes & innoxios, coram regia Majeſtate malè diffamaſſe intelligantur.*

Ekképpen járnak azok-is valakik hitetlenſégért jóſzágot kérnek, és azt reájok nem bizonyithattyák, mert ezek-is az meg kért jóſzágnak örök bőcsüén maradnak (ha az pört le nem téſzik) és mellőle nem akarandnak el állani: Jól-lehet erről ſokan illyen értelemben vadnak, hogy azokat kik hitlenſég nevével, kérik meg valaki jóſzágát, csak nyelv váltságon kel azért maraztani: Mivelhogy Király előt ártatlan, és bűntetlen embereket hamiſſan meg-ſzólották, és méltatlan kiſſebbitették meg-nyelvekkel.

a Part. 2. Tit. 72.

HOGY AZ KIK MAGva ſzakattúl kérik meg valaki jóſzágát, azok ſemmi birságon nem maradnak.

XXVI. TITULUS.

HA valaki peniglen valamely hólt embert jóſzágát magva ſzakattúl Király igaſságával, mint ha ő felſégére ſzállot vólna, meg kéri, és az után hogy tőrvényre kel az dolog, levéllel meg-bizonyithattyák hogy az Királt nem illeti, hanem vagy vér ſzerint való attya fiaira, vagy az meg hólt embernek leányi ágára vagy egyéb rendbéli őrökkeſire ſzállot: Ez-okon az ki meg-kérte, ſemminem marad, mert férfiu ág-nélkül való hólt embernek kétſéges jóſzágát, kérte vólt meg: hogy azért az Királyi Coronának igaſsága üdővel ki teſſék, és az Király-is kétſéget kiveheſſe belőle, ha ő reá ſzálloté avagy nem az à jóſzág, ez-okáért mentſége lehet az meg-kérőnek. Mert netalán az-is az ki az meg-kérő ellen az jóſzágot meg-nyeri, és levelével őrökkeſsé teheti magát az jóſzágban, talám az magva ſzakat ember éltében azon jóſzágot nem birta: A' honnét következik, hogy effele magva ſzakat jóſzágról való *Donatio*

QUOD IMPEtratores bonorũ, per defectum ſeminis quorumpiam, in nullo onere convincantur.

TITULUS XXVI.

SI quis autem per defectũ ſeminis cujuſpiam decedentis, & hæredibus deficientis, bona vel jura poſſeſſionaria, tanquã ad ſacram Regni coronam jure devoluta, ab ipſa Regia celſitudine impetraverit, & tandem in examine cauſæ, inde movendæ, eadem jura poſſeſſionaria, non ad collationem Regiam, ſed ad fratres aliquos generationales, vel fœminei ſexus ipſi defuncti homines, aut alios legitimos ſucceſſores, derivata fuiſſe, literarum teſtimonio verificabunt: tunc impetrans ipſe nulli ſubjicitur pœnæ, nec ullo onere propterea gravabitur, eò quòd mortui hominis bona, tãquam ambigua hærede ſcilicet maſculino carentis deſtitutiõ impetravit: Ut juriſditio ipſi ſacræ Regni Coronæ in tempore exquireretur, & ambiguitas devolutionis ipſorum bonorum tolleretur. Nam ille quoq; qui

cauſam obtinuerit, & ad ſe bona illa devoluta eſſe declaraverit, forſitan vivente eo, qui jam occubuit, dominium eorundem bonorum reale non habuit: unde ſi etiam jus Regium in hujuſmodi literis Donationalibus per defectum ſeminis emanatis, caſu inſertum vel annexum fuerit, & ulterius impetrator ille jus ipſum Regium proſequi voluerit: in nullo propterea judiciali gravamine convinci debebit.

tio levélben mikor bé-irandgyák az Király igaſságát-is, és à kinek Király adta, az jóſzágot, az Király igaſságát kezdi az tőrvényben forgatni, hogy az jóſzágot azzal-is ővéje tegye, ezért nem marad ſemmin.

Si tamen ampliori proceſſu pertinaciter cùm jure ipſo Regio agere non ceſſabit, rurſuſq; ſuccubuerit: tunc pœnæ a præmiſſæ ſubjacebit. Poterit autem impetrator ipſe (ſi voluerit) in cauſa juris Regij legitimè procedere. Nam licet conſideratione illius clauſulæ, quæ in literis Donationalib⁹ ſemper inſeri ſolet, videlicet (præmiſſis ſic ut præfertur ſtantibus, & ſe habentibus, &c.) arbitrati ſunt nonnulli, caſſata & invalidata prima parte Donationis, quæ per defectum ſeminis erat etiam reliquam partem ſuper jure Regio confectam, ceſſare & anihilari debere. Quoniam tamen hoc verum fuit, quòd ille, cujus bona impetrata erant, ſine ſemine deceſſit: clauſula prænotata totali Donationi, & cum

a Part. 1. Tit. 25.

Part. 1. Tit. 23.

Mind-azon-által, ha még-is vakmerő-képpen kezdi az Király igaſságát hánni vetni, és még-is el-eſik mellőle: igy az meg-mondot bűntetéſſen marad. De azért ki effele jóſzágot meg-kért, ha kedve léſzen hozzája, ugyan tőrvény ſzerint-is meg lathattya, hogy ha Király igaſságával hozzá férhet az jóſzághoz: Mert mivel-hogy, ez Czikkelt effele *Donatio* levélben bé-ſzokták irni, ugy mint (az dolog igy lévén, az minc mondgyák) ſokkan illyen értelemben vóltak, hogy ez illyen *Donatió*nak első réſzéből, mely ſzól arról, hogy ennek s-ennek, az kinek jóſzágát magva ſzakattúl meg-kérték, valóban magva nem ſzakat, tehát à levélnek több réſze-is, mely ſzól à Király igaſságáról le-ſzál és ſemmit nem haſznál az meg kérőnek. Mind-az-által, ha azt meg-bizonyithattyák, hogy az el-hólt embernek, kinek

nek jóſzágát valaki meg-kérte, magva ſzakat: az meg-irot Cikkel, az egéſz *Donatio*nak és evel eggyűt az Király igaſságának egyſzer s-mind ártalmára nem lehet. Ezokáért az meg kérő fel ha akarja, Király igaſságával is, jó módgyával, pőrelheti az meg-kért jóſzágot.

cum hoc juri ipſi Regio derogare non videtur. Ideirco impetrator ipſe, ſi voluerit, cauſam ſuam ſuper dicto jure Regio, ritè proſequi valebit.

HOGY AZ MELY JOſzág pőrben vagyon, azt magva ſzakattúl meg nem kérhetik.

XXVII. TITULUS.

DE azért ezt eſzünkben vegyük, hogy ha valaki valamely jóſzágot pőrleni kezdené, és minek-előtte meg-nyerhetné és az pőrt véghez vihetné, azonban magtalanúl történnék meg hálni, tehát effele jóſzágot magva ſzakattúl, az Fejedelemtől meg nem kérhetnék. Mert az ő vér ſzerint való attya-fiuságát, kire való képeſt, az az meg-hólt ember, még éltében kereſe az jóſzágot, azon embernek halála, ſemivé tőtte. Mind-az-által az Fejedelem-is nem lehet annyira való örökkőſsé effele embernek, hogy az mely jóſzágot éltében ſajattyáva nem tehetet, hanem még az pőr folyásában lévén, kétſeg-

QUOD BONA, in lite exiſtentia, per defectum ſeminis impetrari non poſſint.

TITULUS XXVII.

ADvertendum eſt autem, quòd ſi quiſpiam prætextu hæreditatis, aliquorum jurium poſſeſſionariorum, a cauſam litemq; ſuſcitaret, & antequam eam ad finem effectumq; perduceret, ab hac luce ſine ſemine decederet, tunc in eo caſu, bona & jura ejuſcemodi poſſeſſionaria in lite exiſtentia, per defectum ſeminis ipſius decedentis, à Principe impetrari non poſſunt. Quoniam b *propagatio ſanguinis, cujus reſpectu decedens ille bona ipſa acquirebat, & proſequebatur, extincta eſt. Princeps autem, licet ſucceſſor ejus*

a Part. 2. Tit. 71.

b Part. 2. Tit. 47.

ejus ſit reſpectivè ad bona, quæ vivens poſſidebat aut poſſidere poterat, non tamen cenſetur eſſe c *propagativus hæres ab ea conſequenda, quæ decedens ipſe, juri ſuo nondum appropriaverat & addixerat, ſed in dubio adhuc litis illa ſe conſecuturum ſperabat.*

kétſéggel csak remélhette annak meg-nyeréſét.

c Part. 1. Tit. 17.

Verum tamen, ſi habuerit bona ac jura poſſeſſionaria, præmanibus alienis, pignoris titulo, vel pro Dotalitio aut Quartalitio, ſive etiam alio redemptibili modo obligata, talia bona Regia Majeſtas, vel ille qui Donatione Regia potietur, cui ea contulerit, ad ſe redimendi facultatem ſemper habebit. Nam hujuſmodi obligatio non excludit bonorum proprietatem, qua defunctus ipſe, vivens potiebatur. Et hoc idem eſt de fratrib⁹ quoq; adoptivis per omnia ſentiendum atq; tenendum, qui ſucceſſores legitimi non tamen hæredes veri fratris defuncti reputãtur, & ejuſcemodi bona redemptibilia ſibi vendicare optimo jure poſſunt. Hinc prodiit tritum illud & vetuſtum proverbium, quòd (lites præcio venundari, & coëmi non poſſint.) quod quidem dictum non eſt ſic accipiendum, ut miſerabilis

Mind-az-által ha oly jóſzág marat vólna az meg hólt embernek, mellyet avagy zálogban vetet vólna, avagy penig jegy ruháért, avagy leány negyedért, avagy váltságos-képpen valakinek el-kõtõt vólna: Effęle jóſzágot avagy az Király, vagy az kinek az Király adandgya, mindenkoron mágához válthattya. Mert az jóſzágnak effęle el-kõtéſe, tulaydonságát az jóſzágnak el nem veſzti, hanem azomban meg tarttya, mint éltében à meg holt ember birta. Ezen értelemben legyũnk minden-képpen az hittes attya-fiakról-is, kikre az meg-hólt hittes atya-fiunak jóſzága, jol-lehet tõrvény-ſzerint, de azért nem vér-ſzerint ſzál, és effęle el-zálagoſitot, és el-kõltet jóſzágot kirõl ſzóllék, effęle attya-fiak-is magoknak meg-válthattyák. Ez okon ſzoktuk kõz példa beſzédben-is mõdani, *hogy az põrt pênz en el-ſem adhattyák, meg ſem vehetik.* Mely példa beſzedet nem kel arra magyarázni, hogy valamely nyomorult ſzegény,

és meg ſzűkűlt ember, oly jóſzágának gondgya-viſeléſét és meg-kereſéſét, ki ő̃tet méltán illetne, avagy el-kezdet pő̃rnek, avagy mellyet el-akarná kezdeni, forgatáſát és végh̃ez vitelét máſra nem bizhatná: Avagy affélé pő̃res jóſzágot, jó modgyával el nem adhatná máſnak. Hanem ezt kel ezen értenű̃nk, hogy az kinek el-adná az jóſzágot, avagy az kire bizná az pő̃rnek gondgya-viſeléſét: Effélé ember ő̃ maga képében az el-adónak ſem éltében, ſem hólta után, az jóſzágot nem pő̃relheti, hanem csak az el-adó nevével.

Mivel hogy penig az tő̃rvénnek vége kétſéges, még az el-adó is, valameddig à pő̃rt, ugy-mint fel pő̃res, véghez nem viſzi, addig az jóſzágot ſájattyának nem mondhattya, és ez okon ſokkál inkáb az meg vévő̃-is, ő̃ maga képében az el adónak jóſzágát tő̃rvénnyel nem keresheti. Innét azért ez kő̃vetkezik, hogy ha az el-adó fél, ez pő̃r kő̃zben, mig az tő̃rvénnek végét nem érne meg ha land Az vévő̃nek mind pénze, s mind az jóſzág oda léſzen. Mert az mint meg mondok az után ſemmiképpen nem pő̃relhet: és ez-okon meg

bilis aliqua perſona egeſtate & inopia gravata, vel alio defectu præventa, non poſſit bonorũ ſuorum juſto titulo ſe concernẽtium, acquiſitionem & recuperationem cauſarumq́ & litium inde ſuſcitatarum, aut movendarũ directionem & perſecutionem alteri commendare. Vel etiam hujuſmodi bona litigioſa, ſeu in lite exiſtentia, bonis ſub conditionibus vendere & à ſe alienare. Sed ita proverbium ipſum eſt intelligẽdum, ut ille, cui bonorum ipſorum venditio facta, vel ejus cauſa proſecutio commendata fuerit, nomine ſuo proprio, in eadem cauſa, nec vivente, ſed neq́ decedente eo, qui venditionem hujuſmodi bonorum fecit, procedere poteſt, ſed nomine ejusdem vẽditoris, cauſam ipſam dirigere & proſequi debet. Exitus autem & finis litis dubiꝰ eſt, & interim, quoaduſq́ pro parte actoris cauſa ipſa finem ſortietur, venditor ille, bona hujuſmodi litigioſa ſua eſſe, non poterit rectè affirmare. Ideò neq́ emptor, valebit pro eiſdem nomine ſuo proprio, tanquam pro bonis vẽditoris

ditoris in judicio contendere. Unde ſi litis inter medio, antequam ſcilicet bona prænotata, per ſententiam diffinitivam reobtenta fuerint, venditor ille deceſſerit, tunc emptor ipſe impenſam & oleum pariter perdet. Nam ex ratione prælegata, amplius in cauſa illa procedere non poterit: & ex conſequenti lites, hoc eſt bona litigioſa, non potuiſſe precio comparare, manifeſtum erit.

meg tapaſztalhattyuk, hogy az pőrt pénzen-is heában vőtte vólt meg.

QUOD BONA, Donatione Regia acquiſita, Si etiam pecuniarum ſumma contradictoribus ſolvatur, jus fœmineum non concernunt.

TITULUS XXVIII.

ITem ſæpe numero contingit, impetratores aliquorũ bonorum, & jurium poſſeſſionariorũ aut per defectum ſeminis quorumcunq; decedentium, aut per aliam quãvis notam, vel etiam juris Regij titulo, cum contradictoribus illis, qui tempore executionis a hujuſmodi Donationum apparuerunt, & ſtatutioni earum contradictionis velamine obviaverũt concordare & in unionem devenire, atq; ſummam aliquam pecuniarũ, eiſdem contradictoribus ſolvere, ut citiùs faciliusq; dominiũ bonorum impetratorum adipiſceren-

a Part. 1. Tit. 3. & 32.

HOGY AZ KIRÁLYtól adatot jószág, leány ágat nem illet, még ha az ellenzőnek ellene mondáſát pénzel le-fzállitanák-is.

XXVIII. TITULUS.

EZ-is gyakran eſik, hogy valaki magva ſzakattúl, avagy hitlenſég nevével, avagy Király igaſságával, kér-meg valami jószágot, és mikor iktattya magát ellene mondnak, mely ellene mondókkal az után meg-békéllik, és meg-egygyez: Es à mi igaſságok vólna az jószágban, abból pénzel ki fizeti őket, hogy avagy kőnyebben ſzerkezzék azon jószághoz, avagy hogy az ellenzőknek, vagy leány negyedék vólt benne, vagy jegy ruhájok, vagy abból az jószágból ki kellet vólna őket házaſitani, avagy egyéb valami kőzőket mondhattak vólna hozzája, és effele kőteleſſégtől és fizetéſtől hamarèb meg ſzabadithaſſa az jószágot.

ſcerentur, aut eadem bona ab omni prorſus ampliori ſolutione, cui forte prætextu jurium Quartalitiorum, aut dotum, & rerum Paraffernalium, & aliorum hujuſmodi negotiorum ſubjacebant, liberarent.

Ennek-okáért, hogy illyenképpen való fizetéſſel-is jut az jóſzághoz, ſokan azt vélik, hogy effele jóſzág, mind az két ágra ſzólgál: mely igaznak lenni nem láttatik. Mert az jóſzágnak tulaydonságát az fundamẽtomából és gyũkörébõl kel meg itilni, és honnét legyen elsõ eredeti effele jóſzág kereſetinek és talalasának, mint az elõt-is, errõl iráſomban emlekeztem. Igy azért à Király adományára tekéntvén, effele jóſzágot, Király adományának kel tartanunk, és nem võt jóſzágnak, bár ha valami fizetés léſzen mellette is. Miért hogy az adomány az oka, hogy az pénzbeli fizetés lõt.

Unde putaverunt nonnulli, talia bona jus fœmineum perinde atq; maſculinum ſequi debere: quod minimè verum videtur. Nam jurium poſſeſſionariorum proprietas ad radicem atq; originem acquiſitionis ſemper eſt referenda, prout ſuperius quoq; breviter declaratum eſt: Et ob hoc ex ſtipite Donationis acquiſitia bona, & non ramo ſolutionis, emptitia eſſe cenſentur. Donatio enim, quæ præceſſit, in cauſa fuit, ut ſolutio pecuniaria ſubſequeretur.

Part. 1. Tit. 21. 37. & 73.

MIKEPPEN KEL ELfoglalni, az magva ſzakattúl meg kért jóſzágot.

XXIX. TITULUS.

MIképpen kellyen peniglen eljárni az magva ſzakattúl meg kért jóſzágnak *Donatio*jával, és effele jóſzágh felõl tõrvény ſzakattaig mit kelleſęk mivelni: Továbba mi képpen kelleſęk tõrvénnyel véget ſzakaſztakaſztakaſzt

ſæ, inde inchoandæ, agendum exiſtat: quomodo etiam cauſa ipſa finiri & terminari debeat, ex quo in decreto generali clara ſuper ea re mentio & articulus conſcriptus habetur: Ideò modus ille ibidem denotat⁹ in hac parte obſervãdus relinquitur, licet vetuſtæ conſuetudini Regni hujus, in quibuſdam clauſulis præjudicari videatur: Nihilominus, ut hujus rei notitia facilior habeatur, articulum, in eodem decreto, inde conſcriptum verbotenus inſerendum & hic annectendum curavi, qui ſic incipit:

kaſztani: Mivel hogy erről az közönſęges decretomban elég világos emlekezet lőt és Articulus iratot felőle: Annak okáért az mint ott meg vagyon irva, ahoz kel magunkat tartanunk, noha az az Articulus, nemünémüczikkelekben, ez Országnak régi ſzokkáſával, nem mindenben eggyez. Hogy penig ez dólgot könnyebben és jobban meg értheſsük, azon Articuluſt, igi ől igire ugyan itt-is bé-irattuk, mely ekképpen következik:

Item, ſi in quocunq; comitatu, aliqua jura per defectũ ſeminis quorũcunq; decedentium devoluta fuerint, & de hujuſmodi poſſeſſionibus, manifeſtè non conſtet, an ad jus Regium pertineant, vel aliquos fratres generationales, ſeu homines fœminei ſexus concernant, ſed inter iſta duo, videlicet jus Regium, & jus aliorum ſcilicet generationalium, vel fœmineũ, dubium intervenerit, tunc homo cõmunis Nobilis & Idoneus, in quolibet comitatu, ad id per comitem parochialem, cum judicib⁹

Továbba ugy-mond ha valamely Vármegyében valami jószág magva ſzakkattúl, Királyra ſzállãd, és nyilván nem tudhatni, ha valóban Királyra ſzálloté, avagy vér-ſzerint valo attya-fiait, avagy penig leány ágot-is illetné: Es mind az két dologról kétſęg volna, Király igaſsága ha legyené benne, avagy penig az attya-fiaknak, és leány ágnak legyen közi és igaſsága hozzája: Tehát az kort az Vár-megyé Iſpánnya à ſzólga birákkal és több nemeſſęggel gyüljen öſsze, és válaſszon egy jámbor tökéletes Nemes embert, de nem az Szabad Urak közzül, ſem peniglen

az

az maga birók kőzzűl, hanem az kőzép ſzerint valo, az az, fęl huſú és állapatu Nemes emberek kőzzűl, és adgya ennek kezéhez az jóſzágot, hogy még effęle kételkedéſnek, és felőle valo pőrnek vége ſzakad, addig az jóſzágot, kár és fogyatkozás nélkűl birja: Mind-az által effęle jóſzágnak ſzokot haſznából mértékletes-képen kőlthet-is maga ſzűkſégére, mind addig, mig az jóſzág kezénél léſzen, miglen az Király udvarában és az tőrvény ſzékben fel nem hirdetik, hogy az jóſzág magva ſzakat legyen: de azért effęle kőltſegéről, az az válaſztot kőz Nemes ember tartozik ſzámot adni. Holot penig az jóſzágnak magva ſzakadot vóltát az Király meg-hirdettetti, valaki azon jóſzághoz kőzit mondgya, tartozik hogy eſztendő forgáſának allatta igaſságat elő hozza, és Király előt el-hitteſſe, hogy őtet illeti. Es hogy ha meg bizonyithattya, az Országh biraja viſzſza adaſſa az jóſzágot, és belé iktaſſa. Ha peniglen meg nem bizonyithattya, az jóſzágh az Királyé léſzen. Es ha valaki még-is kőzit mondana hozzája, és még-is igaſságát reméllí benne tőrvénnyel kereſſe, és vegye ki az Király kezéből.

Holot

dicibus Nobilium & alijs Nobilibus comprovincialibus, in unum locum, congregatis, non tamen ex Baronibus, nec de potẽtioribus, ſed de mediocribus Nobilibus electus, hujuſmodi jura devoluta, & dubia, & alia ſimilia, ſi quæ contigerint, tamdiù conſervet, & manu teneat, abſq; damnificatione qualibet: excepto ſolùm, quòd de provẽtibus conſuetis hujuſmodi poſſeſſionum (quam diu in manibus ſuis remanent) expenſas moderatas capere, & facere poſſit: de quibus tandem rationem reddere valeat, & teneatur, quouſq; hujuſmodi devolutio jurium, ſine hæredib⁹ decedentium in ſede judiciaria curiæ Regiæ publicata fuerit: ipſaq; publicatione facta, quicunq; eaſdem poſſeſſiones, & jura ſibi pertinere allegaverit, infra anni unius integri revolutionem, jura ſua producendo eaſdem ad ſe pertinere comprobet. Quod ſi facere poterit, Judex curiæ Regiæ, eidem ſtatui mandet, & faciat cum affectu. Si verò improbatione defecerit, juri Regio relinquantur.

Et ſi qui ulterius ad eaſdem jus habere ſperaverint, eas de manibus Regiis legitime requirant.

Ubi autem uxores, & filiæ hujuſmodi hominum abſq; hæredibus maſculinis decedentiũ, in talibus poſſeſſionibus & juribus remanſerint: tunc poſſeſſiones eædem & jura, à manib⁹ earum occupari, & aufferri non debent, priuſquam de earum juribus, videlicet an hæreditariè & perpetuò ad jus fœmineũ pertineant, anne, veritas inquiratur. Quòd ſi repertum fuerit, eadem jura juri fœmineo non competere: tunc dictis uxoribus talium decedentium, antequam de dominio dictarũ poſſeſſionum excludantur, per Regiam majeſtatem, vel alios, ad quos repertæ fuerint eſſe devolutæ, de earum dotibus, & juribus, plena ſatisfactio impẽdatur. Filiabus verò uſq; ad temp⁹ maritationis earum, domus paterna: cum quarta parte poſſeſſionũ paternarum, pro quarta filiali, ſecundùm conſuetudinem Regni ſequeſtretur, & poſſidenda relinquatur. Poſtquam verò maritatæ & traductæ fuerint, de earum jure

Quar-

Holot peniglen effele magva ſzakat embernek feleſége és leányi maradnának, az jóſzágot nem kel kezekbõl ki venni, hanem elsõben meg kel valóban érteni micsoda igaſságok legyen az joſzágban, és ha örökkõſſekké benne, és leány ágat illeté az jóſzág avagy nem. Ha azért meg érthetik hogy leány ágra nem ſzólgal az jóſzág, tehat minek elõtte, az meg-hólt ember feleſégét és leányit az jóſzágból ki tenné, vagy Király õ felſége, vagy akar ki az kire ſzállot vólna az jóſzág, tartozik jegy ruháját, és egyéb igaſságát meg adván, az jóſzágból ki-fizetni. Az leányokat peniglen mig ki nem házaſſittyák, addig az attyok udvar-házát, és jóſzágának negyed réſzét nékiek kel engednie, hogy az Orſzág tõrvénye ſzerint mint leány negyedjeket birják. Ha penig férhez mennek, az leány Negyedét pénzel kel nékiek meg-fizetni: Ha peniglen effele leányok kõzzül valamely jóſzágtalan emberhez menend, ez orſzág tõrvénye ſzerint, az õ leányi negyedben, ugyan örökkes lehet, és belõle ki nem fizethetik. De ugy maradhat meg az jóſzágban, ha az bátyainak

és

és attyafiainak akarattyából (úgymint kikre ſzállana, az leány negyedben adot jóſzág, effélé leányoknak ki házaſitáſa után) menend jóſzágtalanhoz. Ha penig attyokfiai, avagy ſzülei, hire és akarattya nélkül menend jóſzágtalanhoz: igy az attya udvarházából és jóſzágából, akar Zaſzlos Ur, akar Nemes ember leánya legyen réſzt nem vehet, hanem csak pénzel fizetik ki az ő negyedéből.

Quartalitio, pecuniaria ſolutione mediante, ſatis fiat. Ubi autem aliqua ex ipſis filiabus homini impoſſeſſionato maritata fuerit, dictante eadem Regni conſuetudine, in perpetuo jure & dominio hujuſmodi quarta filialis poſſeſſionaria ſuccedere debet, & remanere. Ita tamen, ſi ipſa de voluntate & conſenſu fratrum, ſeu conſanguineorum ſuorum, in quos poſt ipſius matrimonium hujuſmodi jura ſeu Quartalitia reverti, & redũdari debeant, homini, ut præfertur, impoſſeſſionato nupſerit. Alioquin ſive de domo paternali, ſive de curiis & ſervitiis Baronum, ſeu majorum Nobilium, dictis ſuis fratribus cum ſanguineis, aut parentibus irrequiſitis, & nolentibus, ſeu non conſentientibus id fecerit: jus ſuum Quartalitium, non cum poſſeſſione, ſed cum ſatisfactione pecuniarum, requirendi habebit facultatem. Part: 3. Tit. 19. Part. 1. Tit. 30.

EZÉN MAGVA SZAkat jóſzágról való Articuluſnak világoſb értelme.

XXX. TITULUS.

DE az mint mondám, ez meg-irt Articulus valami réſzéből mayd külömbez ez Orſzág régi törvényétől.

ES ELSŐBEN-is effélé magvaſzakat kétſéges jóſzágnak meg-hirdetteſével. MA-

DECLARATIO Articuli Decreti, ſuper bonis, per defectum feminis impetratorum æditi.

TITULUS XXX.

QUi quidem Articulus, prout præmiſi, vetuſtæ conſuetudini Regni hujus præjudicare videtur.

PRIMO *ſiquidem in publicatione jurium, modo prædeclarato, dubiorum.*

SECUNDO *verò in termini octavalis non præfixione.*

TERTIO *inſuper in Quartalitiorum puellarum, ignobilibus nuptarũ reſtitutione. Nam hujus publicatio juxta veterem & approbatam Regni legem, non in curia Regiæ Majeſtatis, ſed in faciebus ipſorum jurium poſſeſſionariorum, maximè verò in loco ſolitæ reſidentiæ illius, qui in ſemine defecit, tempore videlicet legitimæ ſtatutionis eorum, præſentibus vicinis &* Part. 2. Tit. 71. *commetaneis fieri debet, & à die ejuſcemodi ſtatutionis atq; publicationis, infra ipſius anni unius integri revolutionem, quicunq; ſtatutioni prænarratæ contradixerint, vel etiam alij, qui poſtea cauſæ & liti ipſi ſeſe ingerere & immiſcere voluerint, ſive ſint filiæ illius defuncti, in domo paterna relictæ: ſive fratres generationales, ſive autem cæteri fœminei ſexus homines, jura ſua producendo coram Judice ſuo, ad id ſpecialiter & expreſsè deputato, Nunc videlicet coram domino Judice curiæ Regiæ, (nam aliàs coram Domi-*

MASODSZOR hogy bizonyos ideje nincsen mikor, látaſſék tőrvény felől.

HARMADSZOR, az leány negyednek, jóſzaggal való meg-adáſában, mikor jóſzagtalanhoz menend férhez. Mert effele jóſzágnak megrőgzet tőrvénnye és ſzokáſa-ſzerént, nem az Király udvarában ſzokták meg-hirdetni, hanem az hól az jóſzág vagyon, és kivált-képpen, az magva ſzakat embernek lakó helyére, és az iktatáſnak idején, az ſzomſzédok, és kik egy határban laktanak véle, azoknak jelen létekben. Igy ſzokták penig meg-hirdetni az iktatáskort, hogy valaki ellene mondaná az iktatáſnak, avagy az pőrben akarna bé állani, akar az meg-hólt ember leányi, kik még az attyok házában laknak, akar vérſzerént való attyafiai, akar valaki az leány ágból akarna ellenzeni az iktatáſt, tehát egy eſztendő forgásában, tartozzék effele pőrnek megláttására rendelt Biró elől, ugy mint moſtani ſzokáſunk ſzerént az Országbirája elől (avagy Nador Iſpán elől, mint ez elől ſzoktak vala) minden leveleit, és igaſságát elő hozni, akar follyon egyéb fele ſzokot tőrvény, akar ne, és igy bizonij-

csa-

csa meg, hogy ő őröckes legyen az jószágban. Mert ha meg-nem bizonyittya, az jószág, avagy az Királyé lészen, avagy azt az kinek Király adádgya, az mint erről nyilván szól, az felséges *Mátyás* Király Decretuma-is, melyből vettek-is ez meg-irt *articulust*, jollehet valami czikellyében ott külömben vágyon meg-irva. Ezért kel peniglen, ez illyen magva szakadot jószágnak el-foglalasában és iktatasában meg nevezni az Birót, hogy akar mely fély-is tudhassa, mely Biró eleiben tartozzék mennie, és kitől várjon törvént és igasságot, az meg-mondot dolgokban. Az leányok penig (az mint meg-mondám az *articulus*ban) az Attyok udvár-házában, és jószágának negyed részében, házasságok ideiglen meg maradhatnak. Az megholt ember feleségе-is, ugyan ott az meg-hólt Urának udvar házában lehet mind addig, mig valakihez férhez megyen, és addig belőle senki ki nem rekeztheti, az mint ez után erről nyilvabban szol, lok az Jegy ruha meg-fizetésének meg-irásában. Efféle magva szakkat ember leányit-is, nem azoknak akaratty okból, kel ki-házasitani, kikre szállana, az ő leány negyedik

Domino Palatino conſueverant) ſive celebrentur octavę, ſive non, ad ſe, & ad jus eorũ pertinere tenentur cõprobare. Aliter autem in jure Regio, & per cõſequens illi, cui majeſtas Regia bona prænotata cõtulerit, relinquuntur poſſidẽda: Prout in Decreto Sereniſſimi Principis quõdã Domini Mathiæ Regis, de quo præſens Articul⁹ eſt excerptus, ſed variatus & immutatus, manifeſtè cõtinetur. Ideò enim Iudex in tali defectu feminis cauſa, per expreſſum denominatus eſt, ut ſciat quęlibet partiũ, infra terminum ſibi præfixum ad Iudicem ſuum recurrere, & juſtitiã in præmiſſis ab eo poſtulare. Filię autem in domo paterna (prout in articulo continetur) cũ quarta parte bonorum ipſorum, infra tempus maritationis earũ, habitabunt. Uxor etiã ſeu relicta defuncti, ex domo & curia ipſa mariti, quouſq; ad ſecũdas nuptias ſe non tranſtulerit, excludi non poterit, ſicuti infra, ubi de ſolutionibus dotalitiorũ tractabitur, clarius dicetur. Puellæ quoq; ſeu filiæ Nobilitã, non cum illo-

Part. 1. Tit. 67.

Part. 1. Tit. 98. 102. & 134.

Part: 1. Tit. 29.

illorum vel illarũ conſenſu, ad quos vel ad quas jura earum quartalitia redũdari debebũt: ſed cum patris vel fratris ipſarum, qui ſcilicet hujuſmodi quartalitia ſolvere tenentur, conſenſu, nuptui dari debent.

dik, holtok után, hanem oly attyok fiai akaráttyából, kik attyokról való attyok-fiai, és ők̃et pénzel kitehetik, azockal egygyet értvén, adaſſanak fẹrhez.

DE EO, QUICUM Jurè Regio in cauſam cujuſpiam ſe immittit.

TITULUS. XXXI.

ITem ſuper jure Regio, noviter impetrato, ſi quis in cauſã cujuſpiam ſe cum literis Donationalibus immittat. Non tenetur in cauſam attractus, vel actor, ad id vel contra illud, literas ſtatim producere: ſed impetrator ille procedat de Regni cõſuetudine cũ Regio jure, & hoc, ſi actor, vel reus triumphabit (nam aliter, ſi uterq; deficiet) jus Regium locum ibidem habebit. Et in hoc caſu judex cauſæ, etiam poſt latam, & pronuntiatam inter ipſas partes ſententiam, literas ſuper hujusmodi jure Regio Donationales, ab impetratore rurſus ad ſe acceptare, & eidem judicium ſuper eo facere tenetur.

Part. 1. Tit. 65. & 66.

Part. 1. Tit. 84.

AZ KI KIRALY igaſságával ál bé vala-ki põriben..

XXXI. TITULUS.

TOvabba ha valaki, Király igaſságát magának meg-kérendi, valamely jóſzágban, ki immáron põrben vólna, és az Király adományaval az põrben ő-is bé-álland, ſem az ál põres, ſem az fel põres, nem tartozik hogy ez ellen mingyáráſt elő adgya igaſságàt: ha nem ha mit megkért Királytól, Királyi igaſságaval azt ez Orſzág tõrvénye follyáſa ſzerént, vigye véghez, ebben-is ugy lehet modgya, ha valamellik põres fẹl, vagy az fel põres, vagy az al põres, nyerendi-meg az põres jóſzágot: Mert ha mind à kettő el-veſzẽdi, igy mindgyáráſt hellye lehet az Király igaſságanak. Es ebben az dologban, ez põrnek bírája az *Sententiá*nak kimondáſa után-is, az põres fẹlék kőzt tarto-

tartozik, az Király juſsáról való adomány levelet, az meg-kérétől iſméglen bé-venni, és annak arról tőrvént tenni.

HOGY KIRALYNAK mindenfele adományit, tőrvény-ſzerént való iktatáſſal, egy eſztendőnek forgáſſa alatt, meg-kellyen erősiteni.

XXXII TITULUS.

TUdnia meg-is illik. hogy Királynak minden adományit, akar magva ſzakadás miátt legyenek-meg kéretetvén, akar némely gonoſz emberekнek hitlenſégek miatt: akar Király igaſságának nevével, kik hamiſsan Király igaſságit magoknak tartyák: akar úy adománnak nevével, ónnen jóſzágokat méltó igaſsággal, és igaz tőrvény-ſzerént kik birják: és ezekről levelek kelvén és meg-iratván az *Donation*ak napjától-fogva ſzámlálván, egy egéſz eſztendőnek forgáſſa alatt, tőrvény-ſzerént való iktatáſſal meg-kel erősſiteni, és helyre állapitani, akar ellenzi valaki akar ne. Mert ha ez nē léſzen, az adománnak ereje el-telik, és az *Donatio* levél-is haſzontalan léſzen, és erejében meg-fogyatkoztatván marad.

QUOD UNIVERſæ donationes Regiæ, infra anni unius revolutionem, ſtatutione legitimá firmari debeant.

TITULUS XXXII.

ET *ſciendū, quod omnes Donationes Regiæ, ſive per defectum ſeminis quorumcunque decedentium, ſive per notam infidelitatis aliquorum pravè agētium, ſive nomine juris Regij mala fide jura regalia detinentium, ſive novæ Donationis titulo bona ſua juſto jure poſſidentium, emanatæ & confectæ, infra integram unius revolutionem, à die Donationis computandam, legitima ſtatutione firmari, ſtabiliriq; debent, ſive fiat contradictio, ſive non. Nam aliter Donationis vigor, ſeu virtus, expirabit, & ipſa Donatio inefficax viribusq; deſtituta manebit.*

Part. 1. Tit. 13. & 28.

Part. 1. Tit. 4. Part. 2. Tit. 12. & 7. 1

DE LITERIS STATutorijs, Reambulatorijs, Admonitorijs & brevibus Evocatorijs, quot dieb⁹ durent ad exequendum.

TITULUS XXXIII.

Part 2. Tit. 18.

VBi notandum, quòd literæ Introductoriæ, pariter & Statutoriæ Regales, ſuper qualibet Donatione, cum ſervitiorum declaratione editæ & conſcriptæ, incipientes ſic: Cum nos debitũ habentes reſpectu, &c. Vel, Cum nos attentis & conſideratis &c. Prout ſcilicet Donationis Exordiũ ſeriesq́, vel continentia verbalis ſe habet, ad ipſam uſq́, anni revolutionem, ad exequendã hujuſcemodi Donationem Regiam efficaces ſint, roburq́, ſortiantur firmitatis. ALIÆ verò omnes literæ ſimiles, tàm ſcilicet Introductoriæ & Statutoriæ ſeu Recaptivatoriæ, quàm etiã Reambulatoriæ: ſed & Admonitoriæ qualibet, per Dicitur nobis, cum clauſula illa, (Ad terminum cõpetentem &c.) emanatæ, ſexaginta duntaxat diebus, à die emanationis ipſarum literarum ſuppu-

cum Nos annũ complectũtur.

Dicitur 60. Dies.

tan-

AZ IKTATO HATARjáró, Intő, avagy Kénaló, és rővid Hivatal leveleknek, hány napig tarcson erejek, az eligtételre.

XXXIII. TITULUS.

FEbben ezt-is eſzünkben vegyük, hogy az bé vivő, s-mind penig az Király Iktató levelek, akar mi *Donatio*król, mellyekben valakinek hũ ſzolgálattyát, Király ki-nevezi, és illyen-képpen kezdik el az levelet: *Mivel hogy ugymond mi meltán megtekintettük vólna, &c.* Avagy ecképpen: *Minek-utánna eſzünkben és elménkben vöttük vólna ennek s-ennek hũſéges ſzolgálattyát, &c.* Az mint az *Donatio*nak kezdeti vagyon, és az tőb részet-is irják, egéſz eſztendeig tartnak, és erejek vagyon arra, hogy effęle Királyi adományban, azzal bé-irathaſsák magokat. EGYEB, mindenfęle haſonló leveleknek, ugymint. Bé-vitel, Iktató, Viſzſza-foglaló, s-mind penig Határ-járó, sőt Kénáló leveleknek, mellyeket kezdnek meg irni, *Dicitur nobis*, az az, (*jelenti minekünk* ez ez,) Es mellyikben ez czikel is benne leend, hogy hijatok reá, az ſzokot tőrvény napjára, &c. Ez fęle levélnek ki adáſsának u-

tan-

tánna, csak hatvan napig élhetnek véle, az után erőtlen léſzen.

Mind-az-által effęle Belé vitél és Viſzſza foglaló, avagy Határ-járó, és Intő levelekben, valamely octavára való napiratik, melyre az hivataly (kinek okait azon levélben meg irják) meg legyē: Tehát annak az Innepnek, mellyet az Octavának, az az, tőrvénynek ki-ſzólgáltatásának napjának téſznek, nyólczad napjára elő kel vinni annak tőrvénye-ſzerént. Az nyolczad nap mind az-által nem az Innepnek utánna, hanem előtte tarttatik-meg, annak végben vitelére. Az hatalomra való hivatalis, kit az moſtani ſzokaſunk-ſzerént, harminczkettődik napra ſzoktunk irni haſonlatosképpen ezis csak hatvan napig tart, azō levélnek ki-adáſſa után: Es ha hatvan napnak alatta el nem járnak dólgokban, levelek mellet, az után nem léſzen leveleknek hellyek.

tandis, pro executione peragenda, validæ reputantur.

SI tamen in literis hujusmodi Introductorijs, ſeu recaptivatorijs, aut Reambulatorijs, vel Admonitorijs, terminus aliquis octavalis ad quem ſcilicet Evocatio (ex ratione in eisdem literis expreſſa) fieri debeat, denotatus & conſcriptus fuerit: tunc ad octavū uſq; diem illius feſtivitatis, cujus videlicet octavæ inferūtur & inſcribūtur, executio cum illis ritè legitimèq; peragi poterit, Octava tamen dies ante feſtum & non poſt intelligatur. Cum literis quoq; Evocatorijs, ratione quorumcunq; actuū potentiariorum, ad triceſimum ſecundum diem ſecundū modernorū uſum ſonantibus, Similiter infra ſpacium ſexaginta dierum, à die emanationis ipſarum computandorum, procedendum eſt. Nam aliter etiam illę viribus decatero carebunt.

AZ DONATIOKROL való iktató levelek, mit haſznállyanak, mikor az okát meg-magyarázzak, avagy nem magyarazzák, miert attak legyen az Jóſzágot.

QUID LITERÆ Statutoriæ donationum cum declaratione, & quid ſine declaratione valeant.

TITULVS XXXIV.

CÆterũ hoc quoq; sciendum, quòd universæ Donationes Regiæ, quocunq; jure & titulo factæ, cum literis Introductoriis, & Statutorijs, non solum cũ declaratione, scilicet per clausulam, Cum nos &c. *Verũ etiã simplici modo per aliã clasulã, videlicet: Dicitur nobis* &c. *cõfectis, & per quoslibet judices regni ordinarios datis, executioni demãdari possunt. Verum tamẽ si introductio per clausulam: Dicitur nobis* &c. *fiet, tũc in judicio etiã literæ Regiæ Donationales penes Statutũ in specie produci debebunt: Ut intelligatur, quo jure, vel titulo, aut quib⁹ sub conditionib⁹ Donatio ipsa facta existat. Nã aliter statutio ipsa nullius cẽsebitur fore firmitatis. Si tamen cum declaratione, videlicet, per, Cum nos,* &c. *Introductio & Statutio executa fuerit: tũc in casu, quo literæ Donationales super eo cõfectæ periclitarentur, & amitterẽtur: sola ipsa statutoria sufficiet. Nam seriem Donationis, & rationem, seu causam, propter quam videlicet eadem Donatio facta est, in se declaratam habet.*

Part. 1. Tit. 86.

XXXIV. TITULUS

TOvábba ezt-is tudnũk kel, hogy Királynak mindenfęle adományáról, kőlt iktató levéllel, akar szólgálattyának emlekezetivel, akar penig, ha szólgállattyát ingyen sem emlitik-is benne, hanem csak, *Cum nossal*, avagy *Diciturral* irják, mely ez Ország Birai kőzzűl akar mellyik előt, kőlt legyen ember iktathattya magát vele. De ha az iktatás, csak az *Diciturral* leszen, és szólgállattyának nemét meg-nem irják, tehát az tőrvényben nem elegsęges csak az iktató levél, hanem az *Donatio* levelet-is elő kel hozni és bé-mutatni: hogy ugyan valóban kitessęk, mi okon és mi módon atta legyen Király az jószágot. Mert ha az *Donatiót* elő nem adhattya, az iktatásnak-is semmi ereje nem lehet. Ha penig az szólgállatnak ki nevezéssel irván: *Cum nos*, által, az az, mikoron mi *&c.* megyen végben, az bé-vitel és iktatás: tehát ha az *Donatiók* avagy adományról való levelek el-vesznének-is az tőrvényben csak effęle Iktató levél-is elegedendű. Mert ez elégge megmagyarázzá, mi okon adta legyen Király az jószágot.

DE LI- AZ KI-

AZ KIRALY CONSENſuſsáról, és engedelmérõl való level felõl, kiben az valláſt, igirõl igire, bé nem irtak vólna.

XXXV. TITULUS.

EZen értelemben kel lennünk aſſéle levélrõl is, kiben az Király *Conſenſuſsáról*, avagy engedelmérõl valo emlekezet vólna: Mert ha az az vallás, melyre Király õ Felſége *conſenſust* adot igirõl igire, bé nem leend irva, az engedelem levélben: tehát ha az ſéle valláſt ſzõrin elõ nem murathatnak à Biró elõt, Királynak eſſéle engedelme és *Conſenſuſsa* erõtlen és haſzontalanléſzen.

DE LITERIS Conſenſualib⁹ Regiis, abſq; faſſionis verbali tenore confectis.

TITULUS XXXV.

ET hoc idem, quod de literis Statutoriis præmittitur, tenendum eſt etiam de cunctis literis, conſenſum Regiæ majeſtatis explicantib⁹: quod videlicet faſſio, cui majeſtas ſua conſenſum ſuum Regium præbuit, ſi in ipſis literis conſenſualibus verboten⁹ inſerta non fuerit: tunc niſi faſſio illa in ſpecie coram judice producatur: cõſenſus hujuſmodi Regius penitus invalidari debebit, & inefficax erit.

AZ KIRALY UY ADOmányáról, ſumma-ſzerint, és honnan legyen eredeti.

XXXVI. TITULUS.

SOkan ſzokták az õ õrõkſégeket és jószágokat, úy adományúl meg kérni az Királytól, és gyákorta az Király igaſságat-is, ez ſéle úy adományról való levélben, magoknak és maradékioknak meg-kérik, jelentvén Királynak, hogy az õ eleik

DE NOVA DOnatione Regia, in generali, & unde ortum habeat.

TITULUS XXXVI.

ITem ſolent nonnulli, bona & jura ipſorum poſſeſſionaria, à Regia majeſtate novæ Donationis ſuæ titulo, ſæpè cum omni ſuo Regio jure, pro ſe & eorum hæredibus impetrare, aſſerentes, progenitores ſuos ab antiquo, vel

Part. 1. Tit. 13. 14 Item 26. 27. 29. 30. Item 36. 37.

Part: 1. Tit. 77.

vel etiam ſemetipſos duntaxat à tempore adeptionis, & conſecutionis hujuſmodi bonorũ, in domino pacifico eorundem perſtitiſſe. Et licet plerique ejuſcemodi Donatione nova, juſtè bonoq; modo utantur: in contrariũ tamẽ plurimæ fraudes per nonnullos, ſalutis eorum immemores, in hac parte committuntur. Quidam enim fœminei ſexus, generationis ſuæ homines, de ipſis juribus poſſeſſionariis per hanc excludere nitũtur, literas originales, quæ ſcilicet jura poſſeſſionaria emptitia fuiſſe, aut alio titulo jus fœmineum ſicuti maſculinũ concernere declararent, occultantes, igne comburẽtes, vel aliter dilaniantes. Quidam verò fraternæ charitati contrariantes, & uxorib⁹ filiabusq; ſuis faventes dum potiſſimè ſemen maſculinum in ſe deficere conſpiciunt, & jura ſua poſſeſſionaria in fratres condiviſionales devolvi metuunt, nomina uxorum filiarumq; ſuarũ in literis novæ Donationis inſcribi faciunt, fratres ipſorum generationales prætermittẽdo, & illis bonis ſeu juribus poſſeſſionariis eoſdem privare, vel magis deſpoliare ſatagendo.

ik régtől fogván azon jószágnak békeſséges Uraſágában vóltának vólna. Es jól-lehet ez fęle Uy adománnyal, ſockan igazán és jó móddal élnek: viſzontag azért kik lelkeket nem ſzánnyák, ſockan csalárdúl, és hamiſſan ſzokták kérni az úy adománt: Mert ez ockal ſockan ki akarják tagadni az leány ágat mikor az jószágról való ok levelet, kiből ki-tetzenek, hogy-ha az jószágot pénzen võtték vólt, avagy egyéb-képpen-is, mind fiu és leány ágra ſzólgálna az jószág, avagy elreytik, ávagy tűzben vetik, avagy egyéb-képpen el-ſzagattyák, Némellyek penig az attya-fiai ſzeretetet meg-tagadván, feleſęgeknek avagy leányinak akarván kedveskedni, kivált-képen mikor eſzekbe veſzik, hogy ő raytok az fęrfiu ág el-fogyna, és fęlnek, hogy jószágok az tőb egy oſzláſſon való attyok-fiaira ſzállana, tehát feleſęgeknek, és leányinak neveket az úy adományban, béirattyák, az vér-ſzerént való attyok-fiainak nevét az levélből ki-hadgyván, és illyen móddal igyekezik, őket az örökſęgekből és jószágokból ki-tudni és rekeſzteni.

QUID

MI LEGYEN AZ NOVA Donatio, ugy mint, az úy adomány, és hogy két-képpen érthetni.

XXXVII. TITULUS.

KIből it meg-kel értenünk, hogy az Király úy adománya, melynek levelében ez Czickelt bé ſzókták irni (hogy ennek s-ennek az jóſzágnak békeſséges Uráſágában éltenek vólna az ő elei, és ő maga-is benne vólna) ſemmi nem egyéb, hanem az előbbi adomáñak uijonnan való meg-erősſittéſe: mely igéből ezt magyarázhatni, hogy még az előt-is meg-kereſſet jóſzág vólt ez, akar *Donatio* által, akar az jóſzágnak egyéb úton való talaláſſa által.

De hogy az uy adománt inkáb meg-értheſsük, vegyük eſzünkben, hogy ez fęle uy adománt két okáért mondgyák uy adománynak.

ELSŐBEN az Király koronára való képeſt, melytől fűg az jóſzág adománya.

MASODSZOR az vér-ſzerint való attyafiakra és leány ágra való képeſt.

Az

QVID SIT NOVA Donatio, deſcriptivè, & quòd dupliciter illa poteſt attendi.

TITULUS XXXVII.

VNde ſciendum, quod nova Donatio, cũ clauſula, præſenti tempore inſeri ſolita, videlicet, In cujus, vel quarũ pacifico dominio progenitores ſuos perſtitiſſe, ſeq; perſiſtere aſſerit, etiam de præſenti, &c. *facta, non eſt aliud, quam prioris Donationis, legitimæ facta, iterata roboratio, quæ ex ſui vocabuli ſignificatione ſemper præſupponit priorem Donationem, vel aliam bonorum ipſorum acquiſitionem.* Part. 2. Tit. 77.

Sed ut clarius præmiſſa deſcriptio novæ Donationis intelligatur, NOTANDUM *eſt, quòd nova Donatio dupliciter poteſt attendi vel conſiderari.*

PRIMO *reſpectu juriſditionis ſacræ Coronæ Regni, ſeu Principis noſtri, ad quem ipſa Donatio ſpectat.*

SECUNDO *autem reſpectu fratrum generationalium, & fœminei ſexus hominum.*

Reſpectu itaq; jurisditionis Principis noſtri nova Donatio non requirit, neq; præſupponit priorem Donationem. Nam ſi prior Donatio, ſuper aliquo jure poſſeſſionario, legitimè facta, & ſtatutio exinde juridicè ſubſecuta haberetur: non eſſet neceſſarium, jus illud poſſeſſionariũ de novo impetrari, ſed potius deberet prior ipſa Donatio confirmari. Immò neq; Confirmatio videretur eſſe neceſſaria: cum Confirmatio non ſit de neceſſitate: ſed ſolũmodo de benè eſſe Donationis & juris poſſeſſionarÿ gubernationis. Nec valet ex ſe Confirmatio, ſi Donatio in ea inſerta non valere dinoſcatur. Unde nova Donatio ſive cum jure Regio ſimul, ſive ſimpliciter ſolet à Principe impetrari. Quod licet impetrator ipſe ſit in dominio juris alicujus poſſeſſionarÿ, tamen dominium illud, indirectè forſitan, & contra juriſditionem ipſius ſacræ Coronæ, conſiderat ſe poſſidere pariter, & habere. Non enim omnes Domini, vel Nobiles per Donationes Regias: ſed etiam per Faſſiones inſtrumenta-

Az Király méltoſágára való képeſt azért nem ſzũkſęg, hogy az uy adománnak, az elõt való adományra tekínteti legyen. Mert ha az Király valakinek valami jóſzágot egyſzer el-adot, és az tõrvény-ſzerint bele-is iktatá magát: nem vólna ſzũkſęg, hogy ez fęle jóſzágot, uyjulan meg kérne, sõt inkáb csak az elõbbi Donatiot kellene meg erõſíteni és *confirmá*ltatni. De még az *Confirmatio* ſem ſzũkſęges az jóſzágnak elsõ adományára, mind azon-által nem ért nékik. Mivel-hogy az *Confirmatio*-is õ magában erõtlen, ha az *Donatio*ja ſemmire kellõ léſzen. Az uy adománt azért avagy csak õ ſzintén, avagy az Király igaſságával egyetemben ſzokták meg kérni az Királytól. Ez-okáért hogy jól-lehet, az ki az uy adományt kévánnya, az jóſzágnak Uraságában ũl, mind-azáltal eſzében võtte, hogy nem jó módgyával, és ne-talám Király igaſsága ellen-is birja az jóſzágot. Mert az Urak, és az Nemeſſek, nem minnyájan Király adománnyával birják az jóſzágot, hanem kũlõmb kũlõmb okokból, és móddal lõt kõtéſſekkel és ok levelekkel. Holot ez-okáért igaſságoknak effęle fogyatkozását iſmérvén, à Király uy adománnyával

ſzok-

ſzokták hellyére állatni, és jó karrban ũtni. Uy adomáñak penig csak ennyiben mondatik, és ez-okáért, hogy az-kort adta elsõben valakinek az Király azt az jóſzágot. Az mint à réghi Magyar Királlyoknak, LAJOS Királynak és SIGMUND Csaſzárnak Privilegiomok leveleiben láttam és olvaſtam-is, hogy uy adományúl adtanak jóſzágot, de az levélben ſemmi emlekezet arról nem vólt, hogy annak elei az jóſzágban eleitõl fogván békeſſégeſſen éltek vólna: Avagy õ maga-is békeſſéges Uraságában lõtt vólna: Hanem (az mint az *Donation*ak ſzokot follyáſa és tenora) az uy adomány levélben, csak hũ ſzólgálattyát irták bé: Es effélę jóſzág el-adáſt, és rólla kõlt levelet, az fellyũl meg mondot jókból, ezokáért mondom, hogy uy adománnak ſzoktak hijni és mondani, mivel-hogy az ki az uy adományt nyerte, akar vólt az elõt az jóſzágnak Uraságában, akar nem vólt: Mind-azáltal akkoron uyjolag adta néki Király az jóſzágot, és nem az elõt. Mert ha az elõt-is adta vólna, (az mint mondám) az jóſzágra nem uy adományt, hanem *Confirmation* kellet vólna kérni: Es effęle uy adománnak penig, kit az Király az ſzent Coro-

mentales, ſeu privilegiales, diverſis ſub Titulis, & coloribus, conſueverunt jura poſſeſſionaria gubernare. Proinde hujuſmodi defectum juris ſui, per Donationem ipſam Principis, ſtudet reformare, effectiveq; inſtaurare. DICITUR *autem Donatio ipſa nova, pro eo, & in tantũ, quòd tunc & de recenti facta ſit per Principem bonorũ ſibi collatio: prout in nonnullis privilegiis, & literis Donationalibus excellentiſſimorũ Principum, quondam Dominorum, Ludovici, & Sigiſmundi Imperatorũ, Hungariæ Regum vidi, atq; legi, poſſeſſionarias collationes novæ Donationis titulo factas, nulla clauſula appoſita, nullaq; mentione habita de hoc, quòd progenitores impetratoris, in dominio bonorum, & jurium poſſeſſionariorum hujuſmodi, nova Donatione collatorum, aliquando perſtitiſſent, vel impetrator ipſe perſtitiſſet: Sed cum ſervitiorũ duntaxat (prout in omni Donatione fieri conſuevit) declaratione æditas, atq; confectas: quas quidem poſſeſſionarias collationes. Sed*

& literas ſuper ea re emanatas, ex ratione præallegata, exiſtimo, teneogꝫ hoc titulo novæ Donationis factas, & editas fuiſſe, quòd ſcilicet impetrator ipſe, dominium bonorum impetratorum, prius ſive non, tamen per Principem, tunc de recenti, & non per prius, fuit bonorum ipſorum facta ſibi Donatio. Si enim prius quoꝫ Donationem ſuper eiſdem juribus & bonis habuiſſet, tũc (ut præmiſi) non nova Donatio impetrari, ſed potius prior debuiſſet confirmari, & ejuſcemodi novæ Donatio, reſpectu juriſditionis ipſius ſacræ Coronæ, ſeu contra juriſditionem Principis noſtri, ſive cum jure Regio (ut præfertur) ſimul, ſive ſimpliciter facta, ſemper valet, & ſemper eſt efficax: nec poterit per alterũ quempiam jus tale poſſeſſionarium, nomine juris Regÿ, vel alio defectus ſeminis titulo de cætero impetrari. Princeps enim ipſe, Donationi ſuæ ſemel factæ, per ſe vel per alium de jure nequit iterum refragari, dummodo ſit hoc verum, quòd aut impetrator ipſe, aut progenito-

Coronának igaſságával ſzokot adni, még ha az Király igaſsága ellen eſnék-is, akar minden Király igaſságával adná, akar penig csak uy adománnyal, mindenkoron hellye és ereje vagyon. Effęle jóſzágot penig más ember, ſem Király igaſságával; ſem penig magva ſzakkattúl, ennek utánna meg nem kérhet: Mert még az Fejedelem-is az mely adomántʊ egyſzer meg adot, ſem ő maga, ſem máſſal meg nem máſſolhattya és ſeműiſſe nem teheti; csak hog' ez igaz legyen, hogy az ki az uy adomántʊ nyerte, avagy ő maga avagy penig az ő elei, añak az jóſzágnak békeſſęges Uraságában valósággal vólt. (Az az, nem sáját hatalmokkal, ſe vak mer ő-képpen máſtól ne foglalták legyẽ el) Mert ha csalárdúl és hamiſſan kérne meg valaki az jóſzágot, tudni-illik, mõdván, hogy valamely falu avagy jóſzág, ő vé vólt vólna, és annak Uraságában régtől fogva lőt vólna: de az à jóſzág nem ő vé hanem Király lé lőt vólna, és régtől fogván igazán Király ő Felſęge vala mellyik várához tartozot vólna: tehát effęlében és haſonló csalárdságában, az uy adománnak ſeműi ereje nincsen: Sőt azt az ki igy csalárdkodik és hazud, ſzőrnyű képpen meg kel bűntetni.

tetni. Haſonló ez-is ehez, ha valamely hatalmas ſzán-ſzándékból való hatalmaſsággal és vakmerő-képpen, egy falut magának foglalna, és mivel-hogy Uraságában, egy eſztendőt töltene, és à Királynak azt adná eleiben, hogy ő annak az jóſzágnak bizonyos Uraságában ſok üdőtül fogván volt, és ez okon uy adománnyúl kérne meg az Királytól. Mert ez-képpen-is az Király igaſságával meg nyert uy adománnak-is, nem lehet ereje, más embernek igaſsága ellen, az kitől, tudni-illik, az az hatalmas el-foglalta volt az jóſzágot: Mert reá bizonyittyák hogy nem jó úton és igaſsággal kérte volt meg más ember jóſzágát.

nitores ejus, in reali ac pacifico dominio (hoc eſt non abſoluta potentia, vel non occupatione temeraria ſibi uſurpato) juris ejuſdem poſſeſſionarij fuêre. Nam ſi aliàs fraudulenter, & iniquè bonorũ impetratio præmiſſo titulo fieret, puta, dicendo quiſpiam, villam aut poſſeſſionem unam, ſuam eſſe, & ſe in dominio ejuſdem jam dudum perſtitiſſe: cum tamen poſſeſſio illa non ſua, ſed Regiæ majeſtatis, ad aliquod caſtrorum ſuorũ Regaliũ, de jure & ab antiquo pertinens fuiſſet: tunc in tali, & alijs ſimilibus caſibus, ipſa Donatio non valet: Immò impetrator ille, tanquam falſarius & mendax propterea acriter eſt puniendus. Secus etiam eſt, ſi quiſpiam Potentum, abſoluta potentia & occupatione temeraria, villam unam pro ſe uſurparet, & in ejus dominio, malè ſibi vendicato, revolutionem unam annualem tranſigeret, ſeq; poſtea in reali dominio villæ ipſius longo tempore perſtitiſſe Regiæ majeſtati diceret: & ſic eam novæ Donationis titulo pro ſe impetraret. Nam hoc quoq; modo, ipſa Donatio, etiam cum jure Regio facta, contra jura illius, à quo villa ipſa fuit occupata, nil tenet, nulliusq; cenſetur eſſe firmitatis, eò quòd expoſitio, pariter & impetratio ſiniſtrè facta fuiſſe comprobetur.

MASODSZOR mondám, hogy az uy adomány érthettyük, az vér-ſzerint való attya-fiakra és leány agnatus-képeſt, és az mint elsőben meg mondám,

SECUNDO *verò, nova Donatio poteſt attendi & conſiderari, reſpectu fratrum generationaliũ, ac fœminei ſexus (ut*

Part. 1. Tit. 36.

pratactum eſt) hominum : & hac conſideratione præmiſſa, deſcriptio novæ Donationis eſt intelligenda.

Part. 1. Tit. 21. & 73. *Ad declarandum igitur quòd jura ejuſcemodi poſſeſſionaria, nova Donatione, cum clauſula prænotata, In pacifico dominio &c. impetrata, jus fœmineum non concernant, Literæ ipſe novæ Donationales, immò etiam diviſionales inter fratres maſculini ſexus, Ac Expeditoriæ, ſuper Quartalitiorum ſolutione confectæ, inſufficientes reputãtur. Sed originales quoq; literæ quibus videlicet eadem jura poſſeſſionaria, aut prius acquiſita, aut empta, vel aliter adepta fuerint, in judicio producantur, neceſſe eſt. Quæ ſi produci & exhiberi non poterunt, quia non habentur (multorum enim Nobilium, & poſſeſſionatorum hominum privilegia, ac literalia inſtrumenta, aut diſturbiorum temporibus, per æmulos Regni direpta : aut pacato quoq; tempore, ignis ſæpe voragine conflagrata dinoſcuntur) tunc in cauſam attracto, juramentum quinquageſimo ſe Nobi-*

mõdám, mi legyen az uy adomány, arra való-képeſt kel érteni.

Tanuságunk azért innét ez, hogy ez-fęle uy adományról kõlt levél, melyben ez vólna irva hogy az fiu agában az jószágban békeſſęgeſſen élt vólna, nem elégſęges az leány ágnak, azon jószágból való ki tudására, még ha az mellet az fęrfiui ágh, õ magok kõzõt való Oſzlás levelet adna elõ-is, avagy az leány negyednek ki-fizeteſſęről való menedék levele vólna-is. Hanem az *Origi*nált, az az, az jószágnak eredetiről való levelet hozza elõ az tõrvényben, hogy megteſsék mint találták az jószágot, pénzen võtteké, avagy egyéb jó uton, mint s-hogy ſzerzették. Mely levelet ha elõ nem hozhatnák, mivel-hogy ſok jószágos Nemes embernek ok levelei az hadak miat, és kũlsõ ellenſęg miat el veſztenek: avagy még békeſſęges ũdõben-is tũz miá meg égtenek, tehát akkor az alpõreſnek õtven Nemes emberrel, tiſzta Nemes ſzeméllyekkel, hitet vett az tõrvény, hogy leány ágat nem illet az jószág. Mely alpõres ha meg eskũſsik nem tartozik az leány negyedik jószágtúl ki adni, hanem csak

csak pénzel fizeti ki: ha annak ki adáſsáról menedék levele nem léſzẽ.

Nobilibus meræ nobilitatis titulo, & privilegio fungentibus, præſtandum imponitur. Qui ſi jurare poterit: Tunc à poſſeſſionaria datione abſolvitur, & jus Quartalitium duntaxat perſolvere compellitur: Si quitantia ſeu recognitio ſuper ea re non habeatur.

HONNET LEGYEN az attyafiui vér aruláſ.

XXXVIII. TITULUS.

HOlot peniglen az alpõres illyen módon meg eskũſzik, és más felõl àtõrvény bẽ, avagy õ maga, avagy Procatora az *Originál* levelet, az jóſzágnak eredetirõl valót, elõ adandgya, és élni akar véle, avagy végére mehetnek, hogy ez fęle *Originál*t, el reytet és titkolt vólt, és ugy kérte meg az jóſzágot uy adományul, vérſzerint való attyafiai avagy az leány ágh ellen, és azok nevét az *Donatio*ból avagy uy adománybol ki hatta vólna, kiket az jóſzág igazán illetné, és ez okkal, effęle jóſzágtól, attyafiait, avagy nénnyeit és hugait hamiſſan, ki akarta vólna rekkeſzteni, és az õrõkſęgbõl ki tagadni, mihelt egyem ez dolgot valóban rejá bizonyithattyák: tehát ez fęle embert az tõrvény hamis hũtũnek és vér-

áruló-

UNDE PROVENIAT proditio fraterni ſanguinis.

TITULUS XXXVIII.

VBi autem alio ex latere facta, & præhabita hujuſmodi juramentali depoſitione, prætactis literis originalibus, impetrator ipſe, ſi per ſe, vel procuratorem ſuum uſus fuerit, vel etiam aliter illas occultaſſe, & contra contenta earundem literarum jura ipſa poſſeſſionaria, præmiſſo novæ Donationis titulo, malè & in præjudicium jurium fraternorum, vel etiam fœmineorum, pro ſe impetraſſe, & nomina eorũ, quos bona illa ritè concernere dinoſcebantur, de literis Donationalib' emiſiſſe, per hocq; de eiſdem bonis, fratres, aut ſorores perperam exhæreditare voluiſſe, ſufficienti & evidenti documẽto, po-

terit

terit declarari atq; comprobari: tunc talis in pœna perjurij, ac proditionis fraterni sanguinis, meritò debebit condemnari. Conjuratores nihilominus ejus in fide fragio, pœnaq; similiter perjurij omnes convincentur eo facto. Ubi autem juramentum non præcesserit, sed ex hæreditationis solummodò causa declarata fuerit: pœna perjurij tunc sublata erit, & proditio duntaxat ipsa fraterni sanguinis locum habebit.

árulónak méltán itilheti. Az kik penig mellette meg esküttek, azok-is mind hűti szegettek, és mindnyájan hamis hűtűe lésznek. Mikor peniglen az leány ágat, az mint meg mondám, ki nem esküszi valaki az jószágból, hanem csak részetlene akarja azt tenni, hamis hűtűe ezzel nem lészen, hanem csak vér arulásnak terhen marad.

QVID SIT PRODITIO fraterni sanguinis definitivè & de pœna ejusdem.

TITULUS XXXIX.

FRaterni autem sanguinis proditio, est fratris, vel sororis, justis suis juribus, per alterũ fratrem, aut sororem, dolosa adumbrataq; & fraudulẽta privatio, vel exhæreditatio. Per fratrem autem & sororem, hoc in loco, intellige quemlibet generationis suæ hominem, in jurib⁹ possessionariis secum æqualiter succedentem. POENA *autem proditionis fraterni sanguinis, ultra dedec⁹ & infamiam, inde contrahẽdam, hæc est. Ut ille*

MI LEGYEN AZ ATtyafiui vér-arulás, és mi legyen bűntetése.

XXXIX. TITULUS.

AZ vér-arulás peniglen ez, mikoron eggyik attyafiu az másikat, avagy eggyik vér-szerint való leány ágh, az másik attyafiat, az ő igassága mellől, mely az jószágban vagyon, álnokúl és csalárdúl, szijn alat ki rekkeszti, és őrőksęgéből ki tudgya. Itt peniglen az attyafiu neven érttyűk, hogy valakinek mind báttyát, őtsęt, nényét, hugát, és summa-szerint, minden-fęle nemzetet, kit egy-aránt illetné az jószágnak őrőkkes vólta. Az vér-arulásnak bűntetése penig nem csak ez, hogy hiret nevet

nevét tiſztteſſęget el-veſzti, de annak-felette valakit effęle vér-arulásban tápaſztalhatnak, az minden jóſzágát, és ő̃rő̃kſęgét ő̃rő̃kkő̃n ő̃rő̃ké el-veſzti: Es minden jóſzága és ő̃rő̃kkſęge annak az attyafiának adatik, mellyet az jóſzágból ki igyekezet tagadni, és ő̃rő̃kſęgétől meg foſztani, és affęlét ez illyent attyafia kezében kel adni, hogy ugy tartſa mint egy ſzólgáját. Mellyet mind holta napjaiglan tartozik étellel, itallal és ruházattal, mind eggyik háza népét el-tartani.

ille proditor, ac condemnatus, univerſis bonis & hæreditatibus ſuis, perpetuò deſtituatur, & in illiũ fratrem aut ſororem, quem ſcilicet vel quam fraudare, juſtisq; ſuis juribus deſpoliare, & de eiſdem exhæreditare nitebatur, eadem cuncta bona & hæreditates transferantur, & ipſemet quoq; in perſona ſua, ad fovendum pariter & ſerviendum illi tradatur. Quemuſq; ad obitus ſui diem, frater ipſe proditus, vel ſoror prodita, victu & amictu, tanquam unũ de familia ſua conſervare tenebitur.

Ezen bűntetéſek vagyon az Aſzſzony-népeknek-is, avagy az Urak és Nemeſſek leányinak, ha ki kő̃zzű̃lő̃k az attya jóſzágában, mely leányágat-is illetné, az Királytól fő embernek kő̃nyő̃rgéſſęvel és tő̃rő̃kedéſſęvel fęrfiu ága tehetne magát, és az tő̃b vér-ſzerint való attyafiat, és az tő̃b leány ágot, az fęle ő̃rő̃kſęgből ki akarná tudni.

Et hoc idem intelligendum eſt etiam de mulieribus, ſeu filiabus quorumcunq; Dominorũ, ac Nobilium; quarum ſcilicet aliqua, in juribus paternis (quæ etiam alioquin jus fœmineum contigiſſent) per Regiam majeſtatem, ad ſupplicationem quorumpiam, in verum hæredem, & ſucceſſorem maſculinũ ſe præficere procurabit, per hocq; alias ejuſdem generationis, ſeu progeniei fœmellas, bonis ipſis privare machinabitur. Part. 1. Tit. 44.

Ennek-felette ha ki vér-ſzerint való attyafiat, vagy fęrfiat, vagy Aſzſzonyi-állatot vakmerő̃-képpen eltágadná,

Præterea ſi quiſpiam fratrũ, aut ſororum, alterum generationis ſuæ hominem, de genea-

logia ſua exiſtere pertinaciter negaverit, Et ille tandem literali documento, vel deficientib⁹ literis, humano forſitan teſtimonio, uſq; ad ſexaginta annorum ſpacium, ſed non amplius, ſe de ipſa genealogia eſſe comprobaverit: tunc ex iſtis quoq; caſibus pœna proditionis fraterni ſanguinis, ſequi debebit. Nam exinde alterũ juſtis ſuis juribus fraudare, exhæreditareq; ſe voluiſſe declarabit.

tagadná, hogy nem az ő nemzetſégéből való vólna, és ez meg tagadot attyafiu, vagy levéllel, vagy ha levele nem vólna, emberi bizonysággal, (kinek hatvan eſztendeiglen való emlekezetivel ſzabadon élhet, de nem fellyeb) az ő nemzetſéget meg bizonyithattya, hogy ő-is attyafiu hozzája: Ez dologból-is vér-arulás jő ki, mivel-hogy ez-is az meg tágadot felt az ő tőrvény ſzerint való igaſságából kiakarta tudni, és őrökſégétől meg foſztani.

DE DIVISIONIbus bonorum Paternorum, & avitorum, inter fratres fiendis.

TITULUS XL.

ITem prælabita Donationum Regiarum declaratione, jam ad ramos earundem eſt recurrendum. Et primò de fratrum carnalium bonis, ac juribus poſſeſſionariis, per Donationes acquiſitis: & tandem alio quovis titulo adeptis, & conſecutis, ac eorundem bonorum diviſionibus erit diſſerendum.

Unde notandum, quòd univerſa bona, & qualibet jura poſſeſſio-

AZ ATTYAI ES ŐSSI jóſzágot, miképpen oſzſzák meg az attyafiak.

XL. TITULUS.

MIvel-hogy eddig az Király adományáról ſzóllottam, immáron jer ſzóllyunk kőzelb-is, azon Királyi adománnyoknak ágairól. Es előſzőr-is, az vér-ſzerint való áttyafiaknak jóſzágáról és őrőkſégéről, mellyet avagy Király adománnya által, avagy egyéb-képpen-is, valami módon találtak és ſzerzették. és ez féle jóſzág miképpen oſzollyon meg köztők.

Itt azért ſumma-ſzerint ezt vegyük eſzünkbe, hogy minden Záſzlos és

los és Nagságos Uraknak és Nemeſſeknek attyai és ős ſi jóſzága, akar mi névei nevezteſſék: Ez-fęle Urak és Nemeſſek fiai kőzőt, ugy-mint egy teſt és vér-ſzerint való attyafiak kőzőt, eggyenlő-képpen megyen oſzlásban, és valamennyin leendnek az attyafiak, añyi réſzre kel fel oſztani. Az attyai ház penig az kiſſebbik fiának jút lako hellyűl: de azért az tőb attyafiainak és báttyainak, az jóſzágnak kőzönſęges haſznából, az kőz főldőn, ahól ſzintén ki-ki akarja, mindeniknek az attyok házához haſonló házat kel éppiteni: Es ez úy házhoz az kőz ſzántó főldből, erdőből, rétből, ſzéna fűből, annyit annyit kel ſzakkaſztani, az meñyi az attyok háza után vólna, hogy az úy házhoz, őrökben birják és éllyék.

poſſeſſionaria cunctorum Dominorum, Baronum ac Magnatũ, & Nobilium, Paterna & Avita, quocunq; nomine cenſeantur, inter filios eorũdem Dominorum, & Nobilium, fratres ſcilicet carnales, æqualiter dividantur, & quot ſunt fratres, in tot ſequeſtrantur partes. Domus autem paterna filio juniori deputatur, ad reſidendum, & habitandum: ita tamen, ut cæteris quoq; filiis, ſeu fratribus, de communi provętu hujuſmodi bonorũ, & jurium poſſeſſionariorum, aliæ domus, illi paternæ ſimiles, in loco communi, ubi videlicet illorum quilibet voluerit, exſtruantur, & ædificentur habitandæ: ad quas de terris arabilib⁹, ſylvis, pratiſq;, & fœnilibus conſimiliter communibus, tot & tantum, quot ſcilicet & quantum ad ipſam domum paternam ſpectare dinoſcitur, excidatur, & ſequeſtretur, atq; annectantur perpetuò poſſidendæ, pariter & habendæ.

Ennek penig ugy kel lenni, ha oly bő léſzen az kőz főld, hogy mind az ſzánto főld, mind az erdő, és az rét, ki tellyék belőlle, és mindeneknek jó módgyával réſze juthaſſon belőle. Mert ha ki nem telnék, tehát az attyok háza után való főldet, erdőt, rétet, és kaſzáló fűvet, annyi réſzre kel

Et hoc verum eſt, ſi tantum habuerint de communibus terris, ſylvisq;, & pratis, ut hujuſmodi diviſio eorũ debitè peragi & expediri poſſit. Nam alioquin omnes terræ, ac ſylvæ, pratáq;, & fœnilia, ad dictam domum paternam attinentia &

pertinentia, in tot debebunt dividi partes, quot de novo ædificabũtur domus Nobilitares, & ad quamlibet illarũ domorum æqualis portio aſſignabitur utẽda. Incluſa tamen ſemper illa quantitate atq; portione terrarum, ac ſylvarum, & pratorũ, quæ ad ſeſſionem, vel locum ſeſſionis jobagionalis, in cujus ſcilicet facie domus nova conſtruetur, ſpectabat, atq; pertinebat.

kel fel oſztani, mennyi udvar-házat éppitenek, hogy mindenik háznak egy enlõ réſze juſſon, kin élheſſen. Es még ennek-felette, ugyan ezen úy udvar házhoz kel azt-is az ſzántó fõldet, erdõt és rétet, tellyeſſęggel ſzakkaſztani, az mely járt az hely után, avagy az jobbágy ũlés után, az kin az udvar-házat úyjonnan éppittették.

QUID SI DOMUS Paterna, lapidea vel magnis ſumptibus conſtructa fuerit?

TITULUS. XLI.

VBi autem dom⁹ ipſa paterna lapidea, aut latericia, vel aliter ſumptuoſo ædificio cõſtructa, fabricataq; fuerit, & tantæ æſtimationis reputata fuerit, ut de communi proventu talium bonorum ſimiles domus conſtrui non poſſint, ita ut nè una quidem ædificari commodè poſſit: tunc in tali caſu domus ipſa paterna, unà cum magiſtris lapicidis, ac muratorib⁹, & fabris lignariis, per hominem judicij, conſcientioſè æſtimari, taxariq;: & ſumma æſtimationis in

MIT KEL CSELEKEDni, ha az attyai ház, kõbõl csinált léſzen, avagy ſok kõltſęggel éppitteret?

XLI. TITULUS.

HA penig az attyok háza kõ avagy tegla leend, avagy friſſen, és ſok kõltſęggel faragtatván éppittettek, és oly ſokat érne, hogy az jóſzágnak közönſęges haſznából, hozzá haſonló házakat nem éppithetnének: Sõt még csak eggyet ſem éppithetnének helly eſſen: Tehát eſſęle dologban az attyai házat Kõ-mũveſſekkel, és Acsokkal az Orſzág birájának egy embere jelen lévén iſteneſſen igaz lelkek iſméretek ſzerint meg kel bõcsülltetni, és az mennyi ſummára mẽgyen az bõcs, azt annyi réſzre kel oſztani, az mennyin az attyafiak

tyafiak vadnak, az kiſſebbik fiu penig, avagy attyafia, az ő részéhez, az mennyire ötet illeti ingyen jút, de az több báttyainak részeit pénzel tartozik ki fizetnie, az el intezet és meg mondot ſumma-ſzerint. Ezt pedig ércsed, ha az kiſſebbik fiu annyi üdős részé, hogy maga jovaira haſznoſſon gondot nem viſelhetne. Mert egyéb-képpen, effele drága ſummában készitet éppülettel egy-aránt oſztnak meg az attyafiak. Továbba effele jóſzág egy-aránt illeti, az leány ágot-is, mint ſzintén az fiu ágat, és az attyok halála után fiak és leányok maradnak, és az eggyik leánya kiſſebb leend köztök: tehát ugyan ollyan dologban-is, nem az leánynak, hanem inkáb az fiunak ki leg közelb vólna az kiſſebbik leány elöt üdővel, adatik az attya ház lako helyül, ugy mint méltoságosb, és böcsületeſb ſzemélynek, de az felyül meg mondot okok alat.

in tot portiones, quot ſunt fratres, dividi debebit, filiusq; junior, ſeu frater, portionem ſibi cedentem, gratis habebit. Sed portionem cæterorũ fratrum pecuniaria ſolutione, juxta ipſius taxationis & æſtimationis ſeriem refundere, illisq; perſolvere tenebitur. Et hoc intellige, ſi filius ipſe junior tantæ ætatis fuerit, ut rebus ſuis commodè proſpicere non poſſit. Nam aliter in tali ſumptuoſo ædificio æqualis fieri debebit inter fratres diviſio. Cæterùm ſi bona, jura ejuſcemodi poſſeſſionaria, jus fœmineum æq. veluti maſculinum concernant, & patre defuncto filij filiæq; ſuperſtites manſerint, ac filiarũ altera junior ætate fuerit, tunc in tali quoq. caſu non filiæ, ſed potius filio, filiam ipſam juniorem natum immediatè præcedẽdi, tanquam digniori ſexui & perſonæ, domus paterna dabitur habitanda, ſub conditionibus tamen prædeclaratis.

HOGY AZ OK LEVELEKNEK tartáſa, őregbik attyafiat illeti.

XLII.

QUOD LITERALIA inſtrumenta frater natu major conſervare debeat.

TITULUS XLII.

ET hoc idem eſt intelligendũ etiam de literarum, ac literalium inſtrumẽtorum conſervatione, quòd ſcilicet non filiæ majori, ſed filio, etiam ſi junior ætate fuerit, literæ, & literalia inſtrumenta, factum bonorum ac jurium poſſeſſionariorũ ipſorum tangentia & concernẽtia, dari debeant ad conſervandũ. Quas, & quæ inter filios, ſeu fratres major natu conſervare ſemper ſolet. Et hoc verum eſt, ſi frater ipſe major natu ſanæ mentis, & non furioſus vel amens extiterit, ac diſſipator bonorum ſuorum manifeſtus non fuerit, vel cæteros fratres ſuos de bonis paternis & avitis, ac etiam ſuis, exhæreditare palàm non prætenderit. Nam caſibus in iſtis, non fratri natu majori, ſed alteri ex fratrib⁹, ad lineã generationis paternæ propinquiori, literæ, ac literalia inſtrumẽta, dari & aſſignari debebunt, ad retinendũ, atq; conſervandum. Filiæ verò tranſſumptum, ſeu paria literarum, ac literalium inſtrumentorum bona, utriq; ſexui deſervientia, tan-

XLII. TITULUS.

EZen értelembẽ legyũnk az Ok levelek tartáſſa felől-is, hogy nem az ő̃regbik leányra, hanem az fiúra, még ha az Nennyénél kiſſeb idő̃ũ vólna-is, kel az jóſzágról való ok leveleknek tartáſsát bizni. Az fiak, avagy attyafiak kőzzũl penig, az ő̃regbik sőt az idősbik báttyokra. De azért ugy kel az ő̃regbik báttyokra bizni, ha tiſzta eſzũ leend, és ſem ſzeleſnek, ſem bolondnak, ſem penig nyilván való tekozlónak nem találtatik lennie: Avagy az tőb attyafiait nem igyekezik, az attyai és ő̃ſſi jóſzágból, ő̃rők ſegből ki ſzinleni. Mert effele fogyatkozáſſok miat, nem az ő̃regbek báttyoknak, hanem máſnak, az ki attyáról leg kőzelbek báttyok avagy attyok-fia léſzen, añak kel az ok leveleket kezébẽ ſzámlálni, és meg tartáſnak, meg maradáſnak okáért arra kel bizni. Az leányok penig affele jóſzágról való leveleknek, mellyek mind az két ágra való jóſzágról ſzóllanának, az Orſzág birai előt máſsát vehetik, mellyet az ferfiui attyafiak-is tartoznak nékiek ki adnia. Ennek-felette ezt-is jó meg tudnunk, hogy az kit illet az leveleknek tartáſſa, azon attyafiunak kel az tőb ő̃tſei ellen való

pő̃rek-

pőreknek-is gondgyát viſelni (kőzőnſęges kőltſęgből) mind addég mîg az jóſzág valóban meg nem oſzland kőzőttek.

tangentium, pro ſe, coram judicibus regni ordinariis habere poſſunt, & illis earum fratres dare tenentur. Sciendum hîc praterea, quòd illi erit omnium cauſarum, & litium, contra fratres motarum vel movendarum, infra diviſionis tempus, ſupportatio (communi tamen ſumptu) ad quem literarum ipſarum ſpectabit conſervatio.

AZ ATTYAFIAK KEreſet jóſzágának meg oſztásáról, Es az Király adománnak imez Czikkellyéről: *Per eum*, &c.

XLIII. TITULUS.

TOvábba ezt-is meg kel jedzenünk, hogy ha két avagy tőb teſt ſzerint való attyafiak, avagy egy méhből valók az őſſi vagy attyai jóſzágban oſztozatlanok vólnának: kiknek eggyikké Király udvarában, avagy egyéb Uraknak való ſzólgálatban, foglalta vólna magát, az máſik attyafiu peniglen, otthón az háznak gondgyát viſelne, és munkálkodnék: azomban amaz ki ſzólgálatra adta vólt magát, akar Királytól ő felſęgétől, akar más rendbéli Urától, valami őrőkſęget és jóſzágot, jámbor ſzólgálattyával nyerhetné: és az otthón való attyafiainak neveket-is, az ő *Donatio* levelében, illyen módon belé irhatná, hogy ő általa, ugy-mond, vagy ő utánna, az tőb attya-

DE DIVISIONIbus bonorũ, per fratres acquiſitorũ, Et de clauſula Donationis: Per eum.

TITULUS XLIII.

VLterius notandum, quòd ſi duo, vel plures fuerint fratres carnales, aut etiam uterini, in bonis, & juribus poſſeſſionariis avitis, vel paternis indiviſi, quorum alter in curia Regia, vel aliorum dominorum laribus ſervitio ſe mancipaverit, Alter autem domeſticis curis & laboribus domi vacaverit, & ille ſervitio dedítus bona aliqua, ſeu jura poſſeſſionaria, ab ipſa majeſtate Regia, vel aliis etiam forſitan Dominis, ſervitiorum ſuorum meritis, ita exigentibus, pro ſe impetraverit, & nomina fratrum ſuorum, domi manentiũ, clauſula cum illa: (ET PER eum, &c.) *in-*

in literis, ſeu Privilegiis Donationalib⁹ inſcribi & inſeri procuraverit: Tunc licet impetrãs ipſe, ante tempus diviſionis cum fratribus ſuis fienda, de hujuſmodi bonis, per eum acquiſitis & invẽtis, liberam, prout voluerit, diſponendi habeat facultatem. Et hoc intellige non pro ſe, vel ſuis hæredibus, aliquo ſub colore uſurpãdo, aut reſervando: ſed à ſe prius realiter alienando. Tempore tamen diviſionis, unuſquiſq; fratrũ portionem ſuam, de illis ſibi cedentem, æquè ut impetrator ipſe principalis, habere de jure poteſt. Jura enim poſſeſſionaria in quibuſcunq; literis, ſeu Privilegiis Donationalibus contenta, ſemper in tot debent dividi partes, quot ſunt perſonæ, vel nomina hominũ literis, in eiſdem ſpecificè denotata. Niſi forte exceptio, vel diſtinctio fuerit ibidem ſuper hoc declarata. Clauſula itaq; ipſa (PERENIM) *non eſt intelligenda, ut tantum valeat, quantum poſt eum: prout quidam plus ſapere volentes, quàm oportet ſapere, intelligendum arbitrati ſunt, argu-*

attyafiaknak-is adta vólna az Vrat azt az jóſzágot: Tehát az dolog igy lévén: noha az az ſzólgáló attyafiu, annak-elõtte mîg az tõb attyafiaival meg nem oſztozik effele jóſzágot, mellyet ſaját ſzólgálattyával talált, akar kinek-is el-hadgyhat, és valamint kedve tartya el-idegenethet. De azért valami ſzin alatt magának, avagy az õ maradékinak meg nem tarthattya: hanem tellyeſſeggel tõlle üreſnek kel lenni. Mind-az-által, ha az oſztáſra kél az dolog, az tõb attyafiak-is effele nyert jóſzágból, ſzintén annyi réſzt vehetnek, tõrvény és igaſság ſzerint, mint à ki találta. Mert valamely jóſzág felõl, avagy adomány, avagy egyéb ok levél és *Privilegium* kél, annak az jóſzágnak annyi réſzre kel oſzlatni, mennyi ember nevére ſzólland az levél. Hanem ha azon levélben, nyilván ki válaſztottak és ki neveſztek vólna, hogy kié legyen az jóſzág s-kié nem. Holot azért az levélben azt irják: és õ általa, ugy-mond, Ez Czikkelt nem ugy kel érteni, hogy annak az jóſzág találó attyafiának (halála után) ſzállyon máſra, az mint egy-nehányon viſzſza magyarázzák: és azt akarják ki hozni belõle, hogy, az mîg él, az ki az jóſzágot találta,

addég

addég az tőb attyafiak réſzt nem vehetnének belőle, hanem hólta után, az fiaival kellene oſztán megoſztani: de ennek az ő igaz értelme nem ez: Mert az oſztozotlan attyafiak, valameddég meg nem oſztoznak, mind az haſznokat, s-mind az kárt egy-aránt veſzik, ſzenvedik, és egyenlő-képpen kel tűrniők. Honnét ez-is következik, hogy ha valamely, teſt-ſzerint való attyafiaknak, avagy kik attyával, és annyával eggyek vólnának: avagy csak attyokról vólnának eggyekis, és míg meg nem oſztoztak vólna, neveket az *Donatio*ban bé nem irták vólna-is, mind-az-által, mikoron oſztozni akarandnak, mindenik attyafiu, méltán ki veheti az ő réſzét: Annak-okáért, ez czikkelyen tudni illik, Es ő általa, nem azt értsük, hogy (ő utánna) hanem ő általa, és vele egyetemben ennek és ennek: Mint ha azt mondaná: Az Király hogy ennek s-ennek az ő jámbor ſzólgálattyát, és hűſégét meg tekintvén, adta vólna ez jóſzágot, avagy falut néki és ő általa, avagy ő érette, és ő vele egyetemben máſnak-is.

arguentes & aſtruentes, indè cæteros fratres vivente principali impetratore, portionem de hujuſmodi bonis acquiſitis, & inventis habere non poſſe, ſed illa, poſt deceſſum ipſius impetrantis, cum filiis ejuſdem dividenda eſſe: quod tenendum non eſt. Fratres etenim indiviſi, infra diviſionis tempus, & lucrum, & damnum æqualiter participare, ſufferreq́, & tolerare debent. Hinc eſt, quòd ſi etiam nomina aliquorum fratrũ carnalium, aut uterinorum, vel etiam patruelium, diviſionem bonorum inter ſe nondum habẽtium, in literis hujuſmodi Donationalibus inſcripta non fuiſſent, tamen tempore diviſionis, portionem ſuam unuſquiſq́ illorum (ut præmittitur) de jure habere poteſt: Unde per hunc terminũ, PER EUM, *&c. ſemper intellige, medio, vel per medium ejus, ſcilicet impetrãtis: quaſi diceret majeſtas Regia, conſideratione ſervitiorũ talis fidelis ſui, eidem, & medio ejus, vel propter eum, etiam alteri poſſeſſionem ſeu villam unam contuliſſe.*

HA T QUOD

QUOD FRATRUM quiſpiam bona per ſe inuenta, pro ſe reſervare voluerit.

TITULUS XLIV.

VBi tamen fratrum aliquis (cæteris corpori, & negligentiæ, deſidiæq; deditis) continuè ſerviendo, ſanguinis ſui effuſione, vel aliter ſervitiis, aut virtutib⁹ ſuis, bona aliqua, ſeu jura poſſeſſionaria quæſiverit, & cum cæteris fratrib⁹ ſuis illa participare noluerit: tunc ſi omnibus bonis, & juribus paternis renunciaverit, acquiſita per ſe ipſum bona totaliter pro ſe, & hæredibus ſuis perpetuò reſervare valebit. Unde ſequitur, quòd proditio fraterni ſanguinis non in acquirendis bonis, & juribus poſſeſſionariis (prout nonnulli putaverunt) ſed in exhæredandis, de acquiſitis, paternis ſcilicet & avitis bonis conſiſtit.

HA AZ ATTYAFIAK kőzzűl valamellyik, az jószágot mellyet ő maga kereſet, magának akarja tartani, medgyen.

XLIV. TITULUS.

HOgy ha peniglen valamely attya fiú láttya hogy az tőb attyafiai csak reſtſęgben, és veſzteg heverésben mennek elő, ő penig vére-húllásával ſzólgálván, avagy egyébképpen való ſzólgálattyával és jóságos cselekedetivel, valami jószágot, avagy falut, találand, és az tőb attyafiaival nem akarja kőzleni: Tehát ha ő-is az attya őrők ſzégéből jószágából, és minden-némű jovaiból, réſzt nem kéván, hanem az tőb attyafiainak hadgyat: az ő maga kereſte jószágát, találmányát, csak magának és maradékinak őrökké megtarthattya. Kiből ez jő ki, hogy az vér-árúlás az attyafiak kőzőt, nem az jószágnak ſáját találáſá és kereſſęben eſik meg (az mint némellyek vélik) hanem az attyai és őſſi meg kereſſet jószágból való ki rekeſztéſſęben és ki tudáſsában.

QUOD DIVISIO bonorũ inter fratres carnales, non proceſſu litis fieri debeat.

TITU-

HOGY AZ EGY TESTvér attyafiak kőzőt, az jószág oſztáſnak nem hoſzſzú perrel, kel meg lennie.

XLV.

XLV. TITULUS.

EZt-is meg tanúllyuk, hogy az vér-ſzerint való attyafiak, avagy az kik egy méhbéliek vólnának-is, ha még oſztozotlánok, nem oſztoznak perr folás által, és hoſzſzú tőrvénykezéſſel, hanem à Királytól vegyenek parãcsolatot, az Vár-megye Iſpánra, avagy Vice-Iſpánra, és ſzólgá Birákra, az mely Vár-megyében leend az jóſzág mellet meg oſztozni akarnák: Ha peniglen az az jóſzág kűlőn-kűlőn Vár-megyekbẽ léſzẽ, à Király levele ſzóllyon eggyik itélő meſternek, és illyen-képpen, avagy az Iſpánok, Birák, vagy az itélő Meſter által, minden attyai, és őſſi jóſzágokat, és valamit ő magok találtak vólná-is, mindẽ ingo bingo marhájokkal egyetemben, akar mi féle legyen, még ha az attyafiak kőzzűl valaki ellenzene-is, mind añyi réſzre oſzſzák, az mennyire leendnek az attyafiak.

Ez illyen oſztás után penig, ha valamely az attyafiak kőzzűl ezen-féle jóſzágban, valami igaz és méltó okból úy oſztáſt kévánna: avagy azt hánná vetné, hogy ő nékie kiſſeb és haſzõtalamb réſz jutot, avagy hogy ő tőle el-pőrlőtték vólna az ő réſzét:

TITULUS XLV.

SCiẽdum eſt deinde, quòd diviſio inter fratres carnales, & etiam uterinos, nondum tamen diviſos, non proceſſu litis, ſed per literas duntaxat Regiæ majeſtatis Præceptoris ad comites, vel vice comites, & judices Nobilium illius comitatus, ubi bona & jura poſſeſſionaria dividenda ſita ſunt, & adjacent, ſonantes: vel ſi eadem bona in plurib⁹ comitatib⁹ habeantur, ad unum magiſtrorũ Prothonotariorum datas, & directas fieri ſolet, atq; debet, per quos vel quem univerſa bona, & quælibet jura poſſeſſionaria, paterna & avita, ac etiam per eos cõmuniter acquiſita, ſimul cum univerſis rebus mobilibus, cujuscunq; ſpeciei ſeu materiei exiſtant, contradictione alicujus ex fratrib⁹ non obſtãte, juxta numerũ perſonarũ dividi, & ab invicem ſequeſtrari ſemper poſſunt.

Facta autem ſemel inter ipſos fratres (modo antelato) diviſione, ſi quiſpiam forſitan fratrum in ejuſcemodi juribus poſſeſſionariis, aliqua ex cauſa legitima, rurſus diviſionem habere voluerit, aut portionem ſua

minorem, vel inutiliorem cæteris eſſe, aut juris ordine de manib⁹ ſuis ablatam fuiſſe allegãdo: tunc diviſio hoc modo non niſi proceſſu juris, unico tamen termino octavali (ſi per judicem ex propoſitis & allegatis partium admittẽda cenſebitur) fieri poterit, atq; debebit. Sæpè numero enim abſq; rationabili & legitima cauſa, ſecũdò diviſio poſtulatur. Et hic articulus etiam de fratribus patruelis, nondũ diviſis, eſt intelligẽdus.

ſzét: tehát illyen máſod úttal való oſzláshoz tőrvéñyel fęr, de oly tőrvénnyel, melynek egy octáván vége ſzakadgyon (ha az Biró, mind à két peres ſzovából meg-értendi, hogy ſzükſeges leend az máſodſzor való oſzlás-is). Mert gyakorta történik ez, hogy oknélkül és heltenül kévánnya némely attyafiú az máſzor való oſztáſt. Ezen *articulus* tartáſa ſzerint kel értenünk, az vér-ſzerint két attyafias Attyáktól való attyafiaknak-is oſztáſokról, kik még meg nem oſztoztak vólna.

QUANDO NOVA Diviſio bonorum inter fratres condiviſionales admittatur, & quando non.

TITULUS. XLVI.

INter fratres verò condiviſionales, ſi aut avorũ, aut abavorum temporibus diviſio in aliquibus bonis & juribus poſſeſſionariis facta fuiſſet, & literæ quoq; diviſionales ſuper ea re confectæ extitiſſent: deinceps diviſio non eſt, admittẽda. Niſi forſitan alter fratrum, potentior cæteris evadẽs, poſt rectam diviſionem particulam aliquam juris poſſeſſionarij, vel terri-

AZ OSZTOZO ATtyafiak kőzőt, mikor kel meg engedni, az úy oſztozáſt, és mikor nem kel meg engedni.

XLVI. TITULUS.

EGy oſzláſon való attyafiak kőzőt penig, hogy ha az jób attyok, őſſek és régi elejek, oſzláſt tőttek vólna, és erről, levél-is kőlt vólna köztek: annak-utánna uyjulán való oſzlás, meg nem engedtetik. Hanem ha az attyafiak közzül valamellyik hatalmaſb kezdene leñi, és az igaz oſztáſnak utánna, az máſik attyafia jószágának, avagy határának valami réſzét, darabját, hatalmaſúl magának foglalna, és tulaydonitana, mellyet

lyet réá-is bizonyithatna; Tehat mivel-hogy, az erőtlemb attyafia, az máſik hatalmaſságának ellene nem állhat, az oſzláſnak meg igazitását ujulán, meg kévánná. Mert ez okon, úy oſzláſnak kel köztök lenni: Mely oſztáſt mind-az-áltál, hoſzſzú pörnek folyásával, vihet elő, ezt-is még ugy, ha az attya-fiú, ki az oſztáſt kévánnya, kivánságának az mint meg mondám, oly elégſęges okát adhattya. Mert ha csak erre való tekintetiben kévánná az úy oſztáſt, mivelhogy látná, hogy ő köztök avagy az attyok közöt való oſztás után, más attyafiának az ő réſze ſzerint való ſáját földön, jó plántált ſzőlői, és gyümölcsös kertei vólnának, avagy réſzét irtováñyal jobbá tötte vólna, az övé peniglen ezen közben műveletlen és irtás-nélkül marat vólna; Ez okon az úy oſzláſt, még hoſzſzú pernek folyáſával-is, ugy-mint négy *Octaván*-is, meg nem nyerheti; meg ſem engedtetik. De ha azt forgatná, hogy határának, valami réſzét, oknélkül és hatalmasúl foglalta vólna el az attyafia: Tehát effęle dologbā, holot hatalmasúl és méltatlanúl vötték vólna el jóſzágát, avagy jóſzágának valami réſzét, az foglaló és hatalmas attyafiat, meg rövid törvény

territorij, alterius ſui fratris, violenter pro ſe uſurpaſſe ſeu vendicaſſe, comprobaretur, Et impotentior frater, violentiæ potentioris fratris reſiſtere non valens, æquam diviſionem ex novo poſtularet. Nam hoc caſu, diviſio ipſa de novo peragenda dinoſcitur: Longo tamen proceſſu litis, & hoc quoq; eo modo, ſi frater ipſe diviſionem poſtulans, legitimam (ut præmiſi) aſſignaverit rationem. Nam ſi conſiderans alterum, fratrem, poſt factam cum eo, vel progenitore ſuo diviſionem in terris ſibi cedentibus, vineas & promontoria plantaſſe, vel aliter frutices & virgulta extirpaſſe, ex eoq; utiliorum ſua portione, quæ fortè inculta manſit, exiſtere, & propterea diviſionem poſtulare comperi fuerit; Etiam longo litis proceſſu, hoc eſt, in quatuor terminis octavalibus, novam diviſionem bonorum conſequi non debebit. Si autem temerariè particulam aliquā juris ſui, vel territorij, alterū per fratrem occupatam fuiſſe allegaverit; tunc ſuper potentiaria hujuſmodi uſurpa-

tione bonorum ſuorũ, vel particulæ juris ſui poſſeſſionarij, etiã inſinuatione mediante, fratrem ſuũ juri, in cauſamq; convenire licitè poterit. Et hoc, ſi temp' præſcriptionis, in actibus potẽtiariis obſervari conſuetũ non tranſcẽderit, quod triginta & duob' annis allegari obſervariq; ſolet. Nam ſuper hæreditario jure & proprietate juris poſſeſſionarij inter fratres, præſcriptio nunquam eſt admittenda.

Præterea, ſi fratres aliquando per metarũ inter ſe erectiones, & diſtinctiones, diviſionem feciſſe, reperti fuerint, tunc diviſio bonorum de cætero inter eos, & ipſorũ hæredes fieri nunquam permittitur. Hujuſmodi tamen metalis diſtinctio & erectio, mutuam in ſe bonorũ devolutionem inter fratres non excludit, neq; excluſiſſe intelligitur.

vény folyáſsával, ugy-mint magyarázattal való hivatallal is réá keresheti. De ugy keresheti meg, hogy ha effęle attyafiak kőzőt való hatalmaskodás az foglaláſban az kőzőnſęges hatalmaskodáſnak módgvaſzerint. Idő tőltés nem lőt, az mint ſzoktunk véle élni, ha harmintz két eſztendőt nem tőltőt, az hatalmas attyafiu az el foglalt réſzben. Mert egyéb-képpen az jóſzágnak tulaydonságára nézvén, az attyafiak kőzőtt, ũdő tőltés ſoha nem lehet.

Annak-felőtte valamikor az attyafiak egyſzer ugy oſztoznak meg, hogy ki-ki meg határoztattya az ő réſzét, és ki ſzakaſztya az tőb attyafiai réſzéről, effęle jóſzágban ſem ő magok, ſem maradékiok ſoha tőbbé oſzláſt nem tehetnek. De azért ha igy meg határozzák is, egy más réſzbéli jóſzágot, mind-azáltal, ne véld azt hogy ez-okon az vértől elidegenűlne az jóſzág, hanem eggyik attyafiunak réſze az máſikra ſzokot ſzállani.

QUOD UNIVERſa bona, inter fratres diviſa, altero fratrum deficiẽte, in alterũ devolvantur, etiam matrimonio interveniente.

HOGY AZ ATTYAFIak kőzőt, meg oſzlot jóſzág, ha eggyiknek magva ſzakadna, az máſikra ſzál, ha kik hazaſságra mentenek vólna-is kőzzülők.

TITU-

XLVII.

XLVII. TITULUS

TOvábba ezt is tanullyuk meg, hogy az attyafiak kőzőtt, effele meg oſztot jóſzág, ha valamellyiknek magva ſzakadna, ſzáz, avagy két ſzáz, és tőb eſztendő után is (még ez idő alat ha negyed iz után, eggyik attyafiu ág az máſik attyafiu ágban házasúlt vólna is) az tőb első attyafiakra, és azoknak maradékira ſzokot ſzállani. Csak hogy az élő attyafiak levelekkel bizonyithaſsák meg, az ő nemeſſégeknek igaz rendi, és lineája ſzerint, hogy az magtalanúl meg-hólt attyafiu, az ő nemzetſégekből lőt légyen, és annak eleivel az ő elejek is jóſzágokban igaz oſzlás attyafiak vóltak, és azokkal vólta-képpen meg oſztoztak egymáſſal. Ha penig levelekkel fel nem érnek, emberi bizonysággal, hatvan eſztendeig (de fellyeb nem) az ő nemzetſégeket és attyafiuságoknak ágait meg bizonyithattyák. Kiből elsőben ez következik, hogy az oſzlás után, ha valamely attyafiu, ő magának jóſzágot kereſend, és találand, s magtalanúl halandmeg, és örökkőſſi nem leendnek, jóſzága ennek nem az egy oſzláſſon való attyafiakra, hanem az Királyra ſzál.

TITULUS XLVII.

SCiendum ulteri⁹, quòd univerſa hujuſmodi bona, & jura poſſeſſionaria, inter fratres diviſa, altero ipſorum hæredib⁹ carente, etiam poſt centum, ducentos, & etiam plures annos (ſi matrimonia quoq; poſt quartum generationis ipſorũ gradũ, inter eos, vel alterum eorũ celebrata fuiſſent) in cæteros fratres ſuperſtites, & hæredibus gaudentes devoluuntur; dummodo fratres ipſi, in humanis agentes, per rectã generationis lineam, fratrem defunctum & hæredibus deſtitutum, de ſua vera progenie fuiſſe, & cũ progenitore illius, in bonis & juribus poſſeſſionariis, ab ipſo derelictis, progenitores eorum diviſionem habuiſſe, vel feciſſe valeant, literali documento comprobare. Deficientib⁹ verò literis, etiam humano teſtimonio ad ſexaginta annorũ curricula, ſed non amplius, proſapiã & genealogiæ ſuæ ſtirpem, ramumq; de jure poterunt verificare. UNDE ſequitur, quòd bona & jura poſſeſſionaria, poſt diviſionẽ inter fratres factã, per aliquem fratrũ acquiſita & inventa, eodem fratre

Ezt-is acqui-

acquiſitore præmortuo, & hæredibus deſtituto, non in fratres condiviſionales derivantur, ſed Fiſco Regio applicantur.

Hoc quoq; neceſſariò interſerendũ occurrit, quòd bona, & jura poſſeſſionaria, duobus aut trib⁹ perſonis, alienis ſanguine, non fratrib⁹, nec conſanguineis, per Regiam majeſtatem qualitercunq; Donata, aut aliter per eoſdem acquiſita, altero eorum decedẽte, & hæredibus carẽte, rurſus ad collationem Regiam devolvũtur. Sola enim ſanguinis propago, & fraternalis mutua diviſio, efficit ex ſe mutuam & reciprocam bonorum in alterutrum condeſcenſionem, atq; devolutionem, allegatione cujuſvis præſcriptionis non obſtante.

Ezt-is ugyan innét meg tanulhattyuk, hogy ha az Király két vagy három embernek, kik idegenek és nem attyafiak vólnának, jószágot adna: avagy akar mi-képpen jószágot ſzereznének magoknak, ha valamellyik meg hall magtalanúl, annak réſze iſ-még à Királyra ſzál. Mert csak az vér ſzerint való attyafiuság, és attyafiak kőzőtt egy máſſal való oſztozás, téſzi, hogy eggyik attyafiuról az máſikra ſzállyon az jószág, melyben ſemmi idő tőltés ne leheſſen.

UTRUM BONA, marito & uxori ſimul collata deficiẽte marito, in uxorem ipſam devolvantur, & è converſo?

TITULUS XLVIII.

QVoniam nonnulli Dominorum, & Nobilium, ſolent nomina uxorũ ſuarũ in literis, ſeu privilegiis Donationalib⁹, ſuper bonis & juribus poſſeſſionariis, juſto titulo ſervitiis eorũ acquiſitis conficiendis, ponere pariter

HA AZ URANAK FEleſégével eggyűt adgyák az jószágot, és az Urának magva ſzakad, az jószág az feleſégére ſzálló? avagy viſzontag az feleſégéről az Urára?

XLVIII. TITULUS.

MIvel-hogy némellyek az Urak és Nemeſſek kőzzűl feleſégek nevét ſzokták bé-iratni, az ſzólgálatyockal talált jószágról való Ok levelekben: Annakokáért, ſzokták máſodſzor-is azt kérdeni, hogy-ha az Ura magtalanul meg-halland, az

őjó-

ő jószágbéli része feleségére szállé, avagy nem? Holot az aszszony ember nem attyafia, hanem csak feleség vólt az ő férjének: Es viszontag à feleség-is ha magtalanul meghalland, az ő része az Urára szállé? Kire ez az felelet, hogy egygyikről az másikra szál. Mert jól-lehet az férfiat az ő feleségének, és viszontag az feleséget, az ő Urának nē mondhattyuk vér-szerént való attya fiaknak: mind-az-által az házasságban való egygyesülésért, egygyiket az masikhoz még attya-fiaknál-is közelb valóknak mondgyuk.

pariter & inſerere. Ideò quæritur ſecundò: Utrum decedẽte marito ſine hæredibus, portio ſua in hujuſmodi juribꝰ poſſeſſionariis & bonis habita, in uxorem ſuam devolvatur? Cum non frater, ſed conſors vel uxor duntaxat mariti fuiſſe mulier ipſa cenſeatur. Et è converſo: An uxore abſq; hæredibus defuncta, portio ſua in maritum ejus condeſcendat, atquè derivetur? Dicendum, quòd ſic: Nam licet vir mulieri, & mulier viro non ſit neq; cenſeatur eſſe frater ſanguinis propagatione: carnis tamen unione, & copulatione pluſquam frater eſſe reputatur.

Mert az házasſok az *Evangelium*-szerént, egy testnek, és nem kettőnek mondatnak: Egygyik attyafiu penigh az masiktól más test. Annakokáért az házasságbéli egygyességért, az Ura jószágbéli része, az feleségére, és viszōtag az feleség része, az Urára, az mint meg-mondok, méltán szokot szállani.

Jam enim ſecundùm Evãgelicam doctrinam non ſunt duo, ſed una caro: frater autem altera caro exiſtit. Propter unionem itaq; & copulam carnis, portio poſſeſſionaria mariti, in uxorem ſuam, & è cõtra uxoris in maritũ, caſu in prænarrato, ritè devolvenda erit. Matt. 19. 6. Mar. 10. 8.

Itt mind-az-által vigyázni kell, hogy mikor az *Donatio*ban, avagy az Oklevélbē bé nem irják, az *utriusq; ſexus*t, mind az leány és férfiu ágat, hanem csak ez czickelt nélkül adgyák-ki: Effele jószág nem szál az leány

Hîc tamen advertendũ eſt, quòd ſi in prælegata Donatione, vel literis Donationalibus, clauſula utriuſq; ſexus, non interſeratur, Sed ſimplici modo Donatio emanat, tunc jura Part. 1. Tit. 22.

V *hujuſ-*

hujuſmodi poſſeſſionaria, fœmineũ (ſi etiam filias ipſa mulier habeat) non ſequũtur, ſed maſculinum duntaxat ſexum concernere dinoſcũtur: Ubi tamen in Donationis tenore, clauſula iſta adjecta & appoſita fuerit, quòd videlicet, ſi impetratorem ipſorum bonorũ heredib⁹ maſculinis carere cõtingat: tunc eadem bona in filias ſuas devolvantur. Tunc ipſa bona & jura poſſeſſionaria, ubi & poſtquam ad manus filiarum devenerint, propter clauſulam & rationem prænotatam, utriq; ſexui ſemper deſervient. Et idem eſt tenendum de bonis quoq; emptitiis, ſi nomen uxoris in literis Emptionalibus & Inſcriptionalibus inſertum fuerit, Quòd ſcilicet altera partiũ deficiente, in alterã, illo modo antelato, devolvantur.

leány ágra, még ha effęle aſzſzoñak leányi maradnának-is, hanem csak ferfiu ágát illet az jóſzágh: Holot mind az-által az *Donatio*ban ez czickelt belé irják, tudnia illik, hogy ha az embernek fęrfiui magzattya nem lenne, azon jóſzág leányra-is réá ſzállyon. Tehát effęle jóſzág ha leány kézre jutand-is, mind az két ágra ſzólgál, illyen okokért, az mint meg-mondám. Ezen értelemben legyũnk, az võt jóſzágh és zálagos jóſzágh felõl-is, hogy ha feleſęge nevét-is beli irják az levélben, ha egygyik meg-hal-is, az jóſzágh az máſikra ſzál.

UTRUM BONA, nota infidelitatis cõdemnati, in fratrem adoptivum, Regio conſenſu accedente, condeſcendant?

HITETLENSEGBEN eſſet embernek jóſzága, ſzálhaté az Király engedelméből fogadot fiúra, avagy nem?

TITULUS. XLIX.

Quia ſuper devolutione bonorum nunc tractatur, ideò adhuc quæritur. Utrũ bona, & jura poſſeſſionaria cujuſpiam ob notam infidelitatis condemnati, poſt factam capiti & bonis ſuis gratiam,

XLIX. TITULUS.

Mivel-hogy arról kezdénk ſzóllani, az jóſzág miképpen ſzàllyon egygyikről az máſikra, azért még-is illyẽ kérdés támadhat, tudnia-illik, az hitlenſęgben eſſet ember fejének és jóſzágának, ha az Király meg-kegyel-

gyelmez, azõ ember jóſzága ſzálhaté az fogadot attyafiára, kivel az elõt ugy végezet vólt, hogy egygyik jóſzág az máſikra ſzállyon, és effęle végezéſekre az Király *conſenſuſt* adot vólt nékiek, és az által jóvallotta ſzerzéſeket? Kire azt felellyük, hogy az fogadot attyafiára nem ſzál Mert effęle fogadot attyafiuságnak ſzintén annyi ereje vagyon, mint az vér-ſzerént való attyafiak közöt való oſztozáſnak, holott egygyikről máſikra ſzokot az jóſzág ſzállani: Ez peniglen nyilván való dolog, hogy az hitetlenſęgbẽ eſet embernek jóſzága, ſem az elõt való fiaira, ſem peniglen vér-ſzerint való és oſzló attyafiaira, nem ſzálhat: Haſonlátosképpen azért az fogadot attyafiurais, nem ſzálhat affęle jóſzág, még ha az Király engedelméből fogadot vólna-is valakit attyáfiának. De minek elõtte Király az hitlen embernek meg nem kegyelmez. kire kellyen ezfęle jóſzágnak ſzállani, nem ſzükſęg hogy ez felől valami kérdéſt támaſzſzunk, mert az jóſzág azé lõt vólna, az kinek az Király adta és ajándékozta vólna: Mert valameddig valaki az õ jóſzágának Uraſságában ül, addig oly vétekben eytheti magát, hogy az õ részét örökké elveſztheti,

gratiam, in illum, cum quo ſuper devolutione bonorum ſuorũ prius fraternalem adoptionem & contractũ fecerat, & hujuſmodi cõtractui conſenſus Regi⁹ acceſſerat, cõdeſcendant, an ne? Dicendum, *quòd non. Quoniã contractus ipſe vim fraternalis condiviſionalitatis in bonorum ſucceſſione tenet. Modò certum eſt, quòd talis infidelitatis nota inquinati & obfuſcati hominis bona, nec in filios ſuos, prius natos, nec etiam in fratres ejus carnales, aut cõdiviſionales deriventur. Et ideò neq; in fratrem adoptivum (ſi etiam conſenſus, ut præfertur, Regius ſuper eare fuiſſet impetratus) bona prænotata devolvuntur. Super cõdeſcenſione aut eorundem bonorũ ante collatam gratiam Regiam nulla eſt quæſtio: quia tũc ipſa bona illi ceſſiſſent, cui per Principem donata fuiſſent. Quam diu enim quiſquã dominium reale bonorum ſuorũ tenet & poſſidet, interim ſemper ea, delictis ſuis & exceſſib⁹ ita exigentibus, perpetuò amittere poteſt, fraternali adoptione non obſtante.*

heti, az fogadot attyafiuſághoz bár ne bizzék, mert az ſem menti meg, hogy jóſzága arra ſzállana.

QUID DE SVCceſſione filiarũ duorũ fratrum, in hæredes ſeorſum præfectarum, ſit ſentiendum?

TITULUS. L.

ITem ulterius quæritur. Si duo fuerint fratres carnales, aut condiviſionales, quorumuterq; (ſexui maſculino deſtituto) filias ſuas, in propriis bonis, ac jurib' ſuis poſſeſſionariis, ſeorſum & diverſo tempore, in hæredes maſculinos, vel etiam utrunq; ſexum per Principem præfici & creari procuraverit, neutro fratrũ hujuſmodi præfectionem alteri° impugnante, utrum deficiẽtibus filiabus, vel hæredib°, aut poſteritatibus unius fratris, bona & jura ipſarũ poſſeſſionaria, in filias vel poſteritates alteri° fratris ſuperextantis, devolvãtur ratione conſanguinitatis earum, vel in Regium Fiſcũ condeſcendant? Dicendum, Quòd Regio Fiſco erunt applicanda. Quoniam ille non ſucceſſionis, vel conſanguinitatis jure,

MINT SZALLYON AZ jószág két attyafiunak leányiról egy máſra, kiket kűlőn kűlőn időben tőtték vólna firfiu ágá?

L. TITULUS.

TOvábba ezt-is kérdhetik, hogy-ha két vér-ſzerént való oſzlo attyafiu leiend, kik nyilván láttyák, hogy ő nékiek firfiu magzattyok nincsen, s-ez okon ő rőkſégekben és jószágokban az ő leányokat kűlőn kűlőn űdőben, firfiu ága, avagy penig mind az két ága, tétetnek az Királlyal, s-ezen mind ketten meg-alkunnánk, hogy egygyik ſe ellenzené ez dologtól az máſik attyafiat, hogy-ha egygyik attyafiu leányinak magva ſzakadna, és ſemmi rőkkeſſe nem maradna, az máſik attyafiunak penig leányi maradéki élnének; az magva-ſzakkatnak jószága, az ő attyáfiuságokra, képeſt, az máſikra ſzállanaé, avagy penig Királyra ſzakadna? Kire ezt felellyűk, hogy Királyra ſzál. Mert az magva ſzakat attyafiu immáron nem vér-ſzerént kezdette birni az jószágot, hanem arról el-menvén az *præfectio*hoz, az ő leá-

ő leányinak firſiu ága való tételéhez ragaſzkodot vólt, és az után birta. Az leány ágnak penig firſiu ága való tételének annyi tulaydonsága és ereje vagyon, mint az *Donatio*nak, és elsŏ adomáñak: itt peniglen nem eg'ſzer s-mind adtak, az leány ágnak az jóſzágot, hanem kűlőn kűlőn és kűlőmb űdőben; és ez okon kővetkezik hogy ez-fęle jóſzág az Királyra ſzál. Mint ſzintén mikor az attyafiak kőzőt való oſzlás után-is, mikor egygyik attyafiunak jóſzágot ád az Király, és az máſik egy oſzláſſon való attyafiának nevét az levélben bé nem irattya, ſzokot az dolog ugy eſni, hogy ha meg-hal az attyafiu, ki újontában találta vólt az jóſzágot, az oſztás után, azon jóſzág nem az vele meg-oſztozot attyafiára ſzál, hanem à Királyra, ſzabad lévén véle valakinek ő Felſęge ádni akarja.

jure, ſed præfectionis virtute, bona ipſa adepta fuiſſe dinoſcũtur. Præfectio autem vim, naturãq; Donationis repræſentare dinoſcitur, & ejuſcemodi Donatio ſeorſim, & non cõjunctim facta fuiſſe reperitur, ideò tanquã inter alienas perſonas, diviſim, & diverſo tempore facta reputantur, & per conſequens in Fiſcum Regium derivantur: prout in Donationibus quoq; fratrũ carnalium poſt diviſionem impetrãdis (ſi nomen alteri⁹ fratris diviſi non interſeratur) fieri conſuevit, quòd ſcilicet deficiente fratre impetratore, bona poſt diviſionem obtenta, non in fratrem ſupervivẽtem, cum quo diviſus fuerat, condeſcendant: ſed collationi Regiæ majeſtatis ſubjaceãt.

AZ ATTYAK ES AZ FIak kőzőt való jóſzág oſztáſról, és az attyának fiain való méltóságról.

LI. TITVLVS.

TOvábba, jóllehet az attya és az fiu kőzőt az jóſzag hogy megoſztaſſęk, nem mindenkor engedtetik: Mind-az-által eſik oly dolog gyakorta,

DE DIVISIONE Bonorũ inter fratres & filios eorum, & de paterna, ſeu patria poteſtate.

TITVLVS LI.

SCiendum deinde eſt, quòd quamvis inter patrem & filium diviſio bonorũ non ſemper admittatur, ſunt tamen multi

caſus, in quibus (ſi etiam filius nollet) pater ſuõ enim ad diviſionem peragendam compellere poteſt: & è converſo, ſi videlicet pater nollet, filius nihilominus diviſionem bonorũ cum patre peragendi habet authoritatem. Sed antequam iſti caſus declarentur, neceſſarium videtur ſcire, qualem, & quot modis habeant patres in filios ſuos poteſtatem.

UBI NOTANDUM, *quòd omnes filij, & filiæ parentum legitimæ, & illegitimæ ætatis, non emancipati, hoc eſt à patria ſervitute non liberati, infra tempus emancipationis, ſeu liberationis: quæ juxta cõſuetudinem patriæ noſtræ ex parte filiorum, per ſolam bonorum, & jurium poſſeſſionariorũ cum patre diviſionem, Ex parte verò filiarũ per earum deſponſationem, & nuptiarum ſolennitatem, ſeu matrimonij conſumationem fieri conſuevit, in patria poteſtate conſiſtant. Qui ergò ex te, & uxore tua naſcuntur, quamdiu emancipati non fuerint, in tua poteſtate erunt: Et non ſolum illi, verùm etiam nepotes tui, hoc*

korta, hogy (ha az fiu nem akarna-is) az attya kénſzeritheti, hogy véle meg-oſztozzék: Es viſzontag, ha az attya nem akarna-is, mind-az-által az fiu véle meg-oſztozhatik. De minek-elõtte ez-fęle dolgokról ſzóllyunk, ſzükſęg meg-értenünk, az attyáknak hány-fęle és minémũ méltóságok hatalmok legyen az fiakon.

HOLOT eſzünkben kel vennünk, hogy minden fiak és leányok, ha az õ tõrvény-ſzerint való ũdejeket elérték, avagy nem érték vólna-is, az õ ſzülejeknek birtokokban hatalmokban vadnak, mind addig az mîg az attyoknak birodalmából meg nem ſzabadúlnak. Ez Orſzágnak ſzokáſa-ſzerint penig az fiak attyoknak birodalmából, az jóſzágnak feloſztáſa által ſzabadulnak ki: az leányok penig, az õ ki házaſitáskor, és haza adáſſok által. Az kik azért te tõlled, és feleſęgedtõl ſzármaznak, mîglen az te birodalmodból meg nem ſzabadúlnak, à te birtokodban vadnak: Sõt nem csak ezek, de még à te unokaid-is, ugymint az ollyan fiak, kik à te birtokodból ki nem ſzabadúlt fiadtól nemzettettenek, az õ attyok-

attyokkal az fia-is egyetemben à te-méltóságod alat vadnak. De azok à kik az te leányodtól ſzülettettenek, az te hatalmodban nincsenek, hanem Attyok avagy Job attyok hatalmában léſznek: akar Nemes, akar Nemtelen lőt légyē az attyok. Mert az fiak nem az annyoknak hanem az attyoknak nemzetſégét kővetik. Es innét vagyon ez-is hogy az nemes annyától, és nemtelen attyától valókat, az igaz nemeſſek köziben nem ſzokták ſzámlálni.

AZ ATTYAI méltoságoknak, ELső ez, hogy az fiu valameddig az attya hatalma alatt léſzen, attya akarattya és hire nélkül, az attyának ſem ingo bingo, ſem penig álló marhajából, jóſzágából, ſemmit pénzen el nem adhat, ſem egyéb-képpen el nem idegenithet, ſem penigh afſéléről máſſal ſemminémű tokmát nem indithat, s-nem tehet.

MASODIK, hogy az attyák, az ő fiokat, még ha jól fel-ſerdültek-is idejek ſzerént, vétkekért meg verhetik, meg dorgálhattyák: sőt ha nagyob vétek miat megh érdemlik, még meg-is tőmlőczezhetik őket.

HARMADSZOR, hogy ſzükſégek koron az attyok-fioknak terhét magohoc eſt filij, qui ex tuo filio non emancipato generantur, in tua pariter poteſtate manebūt. Qui tamen ex filia tua naſcuntur, illi non in tua, ſed patris, vel avi eorum poteſtate erunt: ſive Pater nobilis, ſive ignobilis exiſtat, quia filij non matris, ſed patris familiam ſequuntur. Et inde eſt, quòd ex nobili matre, & ignobili patre generati, inter veros nobiles non computentur. Part. 1. Tit. 7. & 22.

PATERNARUM itaq; poteſtatum PRIMA eſt, quòd filius, quamdiu in poteſtate patris erit, de bonis paternis mobilibus, & immobilibus, invito & non conſentiente patre, nil quicquam vendere, vel aliter alienare, neq; etiam contractum ſuper his, cum aliquo facere, aut inire poteſt.

SECUNDA, quòd patres, filios ſuos, etiam legitimæ ætatis, ipſorum de meritis interdum exigentibus, caſtigare & corripere, immò, ſi exceſſus, & flagitiorum qualitas expoſtulaverit, incarcerare etiam poſſunt.

TERTIO, quòd neceſſitate rationabili ingruente, patres oner-

nera filiorũ ſuſcipere, ac ſuper ſe levare, & ſæpè etiam bona ipſorum, nondum tamen diviſorum, in extremæ neceſſitatis caſu, vendere & alienare poſſunt, prout declarabitur infra.

Part. 1. Tit. 59. & 60.

QUARTO, *quòd invitò patre, filium ſuum apud ſe retinere poteſt nemo.*

QUINTO, *quòd pater, poteſt, filium ſuum obſidem pro ſe ponere; ſed non è converſo.*

SEXTO, *quòd filij non poſſunt teſtari quicquam de mobilibus paternis, niſi quantum patres eorũ admiſerint: Quia teſtamentum ex libero teſtantis arbitrio debet procedere. Tales verò filij, non in eorum, ſed aliorum, videlicet patrum, conſiſtunt poteſtate. Secus tamen eſt, de rebus per filios, propriis eorum ſervitiis, vel literariis diſciplinis acquiſitis. Super illis namq́, etiam præter voluntatem patris, liberè teſtari poſſunt.*

Part. 1. Tit. 5.

magokra vehetik, és felelhetnek fe-lõlek, és gyakorta még iószágokatis (de az oſztozáſnak elõtte) utólsó ſzükſégeknek idején el-adhattják és el idegenithetik, az mint effelõl oda aláb bõſégesben ſzóllunk.

NEGYEDSZER, hogy az attya akarattya ellen ſenki az õ fiát nálla meg nem tarthattya.

ÕTÕDSZER, hogy az attya kiválthattya magát az fián, de az fiu az attyát õ magáért fogságban nem adhattya.

HATODSZOR, hogy az fiak, az attyok ingo bingo marhaiból, teſtamentomban ſemmit el nem hadgyhatnak, hanem az meñyiben az attyok meg engedi. Mert az teſtamentum tételnek, azoknak kik cſelekeſzik, ſzabad akarattyokból, birtokokból kel ſzármazni. Effele fiak penig még nem ſzabadok magokkal, mert az attyok birtokában vadnak. De azért külömb értelmünk legyen, à fiaknak marhájokról, mellyeket ſáját ſzólgálattyokkal, avagy penig deáki tudományokkal találtanak. Mert affelekrõl, még az attyok akarattyok ellen-is ſzabadon teſtamentomot tehetnek.

MICSODA OKKAL kénſzeritheti az attya az fiát, hogy véle megoſztozék.

LII. TITULUS.

TOvábba ezt-is meg értsük, hogy az attya az fel nőtt fiát, ki immár tőrvény-ſzerint való idejét el érte: de nem az neveletlent, ez ide alá meg-irt okokért az örökſégnek, és egyéb marháknak meg-oſztására kénſzeritheti: mind-azon által azon jókbol örökketlenne nem teheti.

ELSŐ, ha az fiu hatalmaſúl ſzüleire támad, avagy nagy és nyilván való boſzſzuſággal illeti.

MASODIK, ha az ſzüleit főben járó vétkekkel vádollya, oly dologban, mely az Fejedelemnek avagy az Orſzágnak veſzedelmére nem vólna.

HARMADIK, ha ſzüleinek életek ellen incselkednék, méreggel vagy egyéb módon való gonoſz tanácsból, halálokra járván.

NEGYEDIK, ha latrokkal, és tiſztátalan életű roſz emberekkel társalkodik, az attya akarattya nélkül, és az ſzélekkel költi és emészti latrúl attya jóvait.

örö-

CASUS IN QVIbus pater poteſt filiũ ad bonorum diviſionem compellere.

TITULUS LII.

ITem ulterius ſciendum, quòd pater poteſt filium ſuũ puberem, atq; legitimæ ætatis: ſed non impuberem, in caſib' infra ſcriptis, ad diviſionem hæreditatum, & aliarum rerum, compellere: non tamen poteſt de illis eum exhæreditare.

PRIMO, *ſi filius in parentes manus violentas injecerit, vel aliam gravem & notabilem injuriam eis intulerit.*

SECUNDO, *ſi parentes criminaliter accuſaverit de tali cauſa, quæ in perniciem Principis, vel reipublicæ totius regni non vergit.*

TERTIO, *ſi vitæ parentum inſidiatus fuerit, veneno ſcilicet vel alio modo in necem parentum conſpirando.*

QVARTO, *cum maleficis, vel aliis nephandæ vitæ hominibus, contra volũtatem patris perſeveraverit, bona paterna pravè conſumendo.*

QVINTO, *ſi parentem captum, de manibus inimicorum, vel de carcere, cum potuerit, non redemit, neq; liberavit, vel pro eo ſide jubere recuſavit.*

ÖTÖDIK, ha az attya ellenſęgnek kezéből, fogságából, és à tömlöczből mikor ki ſzerezhetné, ki nem válttya, ki nem ſzabadittya, és felölle nem felelvén kezeſſęget érette fel nem veſzen.

DE CASIBUS, IN quibus è contrario filius cum patre diviſionem facere poteſt.

TITULUS LIII.

E *Contrario verò, filius (etiã in poteſtate paterna cõſtitutus) patrem ſuũ in caſib⁹ ſubnotatis, ad bonorũ, & rerũ diviſionem faciẽdã cogẽdi & inducẽdi habet authoritatẽ, præmiſſa patria poteſtate non obſtãte.*

PRIMO, quando pater dilapidator bonorum, ſuorum extiterit, & bona ſua, ac filiorum ſuorum non ex neceſſitate, & cauſa rationabili, ſed per fraudem potius alienavit, vel alienare manifeſtè prætendit, & de hujuſmodi voluntate ſua filio evidenter conſtabit.

SECUNDO, ſi quando hæreditates, & jura ſua poſſeſſionaria, licet nõ alienavit, nec alienare intẽdat: tamen ea non debitè

VISZONTAG MI OKkal kénſzeritheti az fiu az attyát, hogy véle megoſztozzék.

LIII. TITULUS.

VIſzõtag peniglen, ez ide alá megirt okokból, az fiu-is (még ha az attya hatalmában vólna-is) az ő attyát jószágának és marhájának megoſztására, kénſzeritheti, és az attyai hatalom az oſzláſnak ellene nem álhat.

ELŐSZŐR, mikoron az attya, az ő jovait tékozolni kezdi, és mind ő maga, s-mind fiai, jószágát, nem ſzükſęges okokért, hanem helytelen helyre álnakúl kezdi veſztegetni, ſzánſzándékkal el-is akarja idegeníteni az fiatol, az fiu penig, az attyának effęle igyekezetinek végére mehet.

MASODSOR, mikor örökſęgét és jószágát el nem idegenitene-is, ſem el idegeniteni igyekeznék: mind-azáltal nem elegendő-képpen mű-

elteti.

elteri, avagy óltalmazza, sőt el-hadgya puſztulni.

HARMADSZOR, ha az attya az fiát méltó ok nélkűl, és nyilván való vétek nélkűl, kegyetlenűl meg veri, meg-kinza.

NEGYEDZSER, mikor az attya nem akarja, hogy az fia emberkort már érvén-is, meg-házaſullyon.

ŐTŐDSZŐR, mikoron az attya az fiát ketelenitene, valami gonoſzságra és ſzarvas vétekre.

Es noha azért, az mint az előt-is meg-mondám, az fiu az attyát halálra nem vádolhattya, mind-azonáltal ha gonoſzra intene az fiát (mivel-hogy ISTENNEK kel inkáb, hogy ſem mint ſzűleinknek engedni) és az fia ezt értvén, nem hogy vádolna az attyát, és halálra kereſne, hanem inkáb meg-ſzánván fogyatkozását, tiſzteſſęges intéſſekkel indicsa és erőlteſſe az jóſzágnak meg-oſztáſsára.

DE ez okokból való oſztáſt, ércsed mindenkoron az őstől marád jóſzágban, és ingo bingo marhában, és nem affęlében kit az attya ſáját ſzólgalattyával talált vólna. Mert ha az attya kénſzeriti az fiát az oſztozáſra,

debitè colit aut cuſtodit, ſed deſolari permittit.

TERTIO, ſi pater filium ſine juſta cauſa, & ſine notabili culpa, impiè & crudeliter corripit.

QVARTO, quando pater filium poſt perfectum tempus legitimæ ætatis, matrimonium contrahere vetat.

QVINTO, quando pater cogeret filium ſuum ad peccandum.

Quamvis autem filius patrem criminaliter accuſare (prout immediatè prænarratū eſt) non valeat: tamen hoc caſu (Deo enim magis quam parētibus obediendū eſt) poterit filius, honeſtis conditionibus, patrem ad diviſionem bonorum faciendam, non accuſando, vel criminaliter contra eum agendo: ſed potius errori, & defectui illius compatiendo, provocare & inducere, atq; etiam compellere.

DIVISIONEM *autem prædeclaratam bonorū & rerum, propter præmiſſos caſus fiēdam, intellige ſemper de bonis & juribus poſſeſſionariis, atq; rebus mobilib⁹ avitis, & non propriis*

ſervitiis vel virtutibus patris acquiſitis. Nam ſi pater ob cauſas & rationes præſcriptas coëgerit filium ſuum ad diviſionem: tunc de bonis & hæreditatibus, ſeu juribus poſſeſſionariis, atq; rebus mobilibus, per eum qualitercunq; conquiſitis, & inventis, diviſionem cum filio facere non tenetur. Verùm ſi ceſſantibus præmiſſis cauſis, diviſio inter Patrem & filium facta ſubſecutaq; fuerit: tunc indifferenter de omnibus bonis & rebus, inter eos diviſio fieri debebit. Quoniam pater filio, & è contra filius patri, quicquid rerũ & bonorum poterit acquirere, jure naturali tenetur.

záſra, az meg-irt okokért, tehát affęle jókból, örökſęgből és ingo bingo marhákból, kit ő maga ſzerzet és talált vólna, nem tartozik az fiával meg-oſztozni. De ha ez meg-irt okokon kivűl indúltatik és léſzen az attya és az fia közöt az oſztás: tehát egy-aránt minden fęle jóſzágnak, marhának kel köztök fel-oſzlani. Mert az attya az fiának, és viſzontag az fiú az attyának, terméſzet-ſzerint, tartozik egy-máſnak kereſni, és azt egy-máſſal közleni, akar mi marhát, jóſzágot találhat.

ADHUC DE UNO caſu diviſionis, & de bonis, filium jure materno concernentibus.

TITULUS LIV.

SCiendum etiã eſt, quòd poſtquam filius, annuente patre legitimã duxerit uxorem, (non obſtantibus prænarratis caſib') poterit patrem ſuũ ſemper (ritè tamen & legitimè) ad diviſionem in omnem evẽtum cogere, ubi æqualiter de utriuſq; patris videlicet & filij, bonis ac rebus diviſio peragenda erit.

Verum-

AZ OSZTASNAK még-is egy fő okáról: Es affęle jóſzágról, mely az fiut annya után illet.

LIV. TITULUS.

EZt-is tudni kel, hogy minek-utánna az fiú, az attya akarattyából, törvény feleſęget véſzen magának (az fellyűl meg-mondot okok ellene nem álván) tehát az édes attyát (jó módgyával és törvény után) az oſztáſra mindenkoron és minden módon erőltetheti, holot egy-aránt mind az kettőnek, ugy-mint az attyai mind penig az fia javaiban és jó-

ſzági-

ſzágiban oſzláſt kel tenni. De ha az fiunak kűlőn való örökſége és jóſzága leend, mely az annyáról csak őtet illetné, ſem az annya éltében, ſem hólta után, ez illyen jóſzágot, nem tartozik meg-oſztani az attyával. Mert efféle jóſzág, csak az anyáról, és nem az attyáról való nemzetſég után jár, az mint ezt akar ki-is nyilván eſzében veheti.

Verumtamen ſi filius habuerit patrimonia, ac jura poſſeſſionaria ſeparata, quæ ſibi jure materno provenerunt, ſive vivẽte, ſive decedente matre, ejuſmodi bona cum patre dividere non tenetur. Quia in ea parte matris ſolum, & non patris familiam bona illa ſequũtur, prout manifeſtè ratio quoq; ſola dictat.

HOGY AZ BALGATag és nem tiſzta eſzű fiak, mindenkor az ő attyok birtokában vadnak.

LV. TITULUS.

EZt ſem kel-el-feleytenűnk, hogy az balgatag, kaba, és nem tiſzta eſzű fiak, mivel-hogy nem mondhattyuk, hogy oly időt érhetnének, melyben az jót az gonoſztól megtudnák válaſztani, és tőkélletes emberſégben lehetnének, annak-okáért, az ő attyok hatalmából, és kezei alól ſoha ki nem ſzabadúlnak. Melyért effféléket az ő ſzűlejek minden igaz és tiſztteſſéges dologra kételenithetik és kénſzerithetik. Sőt még az illyen fiaknak jóſzágát is nyilván való ſzűkſégnek okáért az attya el-is idegenitheti. Mind-az-által

DE FILIIS FURIoſis, & mente captis, quod ſemper in patria poteſtate conſiſtant.

TITULUS LV.

NEc hoc prætermittendũ eſt, quòd filij furioſi, amentes, ac mente capti, quia nunquã ad annos diſcretionis & perfectæ ætatis perveniſſe exiſtimantur, ideò nunquã de patria poteſtate liberantur. Unde parentes eorũ poſſunt ipſos ad omnia juſta & honeſta obligare, Bona etiam illorũ in caſu manifeſtæ neceſſitatis alienare. Attamen ipſi quoq; tenẽtur de victu & amictu condecẽter illis providere. Idem eſt intelligendum (patre defuncto) etiam de fratribus

ipſorum furioſorum, Quod ſcilicet frater eorum, ſanæ mentis, inter alios ætate grandior, curam eorundem furioſorum & amentium tanquam pater ſupportabit.

tal az attyák-is tartoznak véle, hogy tápláláſokra és tiſztteſſęges ruházattyokra gondot-viſellyenek. Ha penig az Attyok meg-halna, annak gond-viſeléſe ſzál az fiai kőzőt az nagygyobbikra, tudni-illik, hogy az ki tudőſb és eſzeſſeb az fiai közőt, az viſellyen gondot az balgattag és eſzelyős attyafira, mint egy attya.

QVOT MODIS ceſſet & tollatur paterna poteſtas? TITULUS. LVI.

QVamvis autem filij, de poteſtate paterna, per diviſionem bonorum (prout prænotatum eſt) eliberari & mancipari ſoleant: tamen ſunt aliqui caſus, in quib⁹ etiam aliter ceſſat, & tollitur patria poteſtas.

PRIMO, per mortem patris, ſine teſtamento decedētis, Si videlicet tutores teſtamētarios filio illegitimæ ætatis non ſubſtituit: & hoc ſi pater ipſe jam ſui juris fuerat, & in poteſtate patris ſui non erat. Nam hoc modo filius in poteſtatem avi ſui reincidere debebit.

Part. 1. Tit. 16.

SECUNDO, aufertur patria poteſtas, ſi pater ob aliquod crimen

HANY-KEPPEN SZAbadúllyon meg az fiú az attya hatalmából? LVI. TITULUS.

IOl-lehet az fiak az attyai hatalmából, ki menekednek, mihelt egymáſſal meg-oſztoznak (az mint az elől-is meg mondók) mind-az-által több okokból is, és más módgyával-is az attyai hatalom az fiakon megſzokot ſzűnni.

ELSŐBEN, mikor az attyok *teſtamentom* nélkűl meg-hal, és neveletlen fiának *teſtamentomában* tutort nem hagyand: De ezt-is igy, ha effęle attya-is magával ſzabad vólt, és ha immár ő-is az ő attya birtokából ki kőlt vólt. Mert illyen-képpen az fiú az Job attya birtoka alá ſzokot maradni.

MASODSZOR, ha az attya hitlenſęgért, avagy egyéb ſzarvas vétekért

jóſzágát

jóſzágát el-veſzti, és ez-okon fején maradand. Mert az mint hogy ezfele hitetlenſég miat, mind fiaitól, és attyafiaitól, illyen hitetlen ember el-ſzakad: azon-képpen, az attyai méltóság-is mindgyárt el-veſzti, és kétſég nélkűl ſemmivé téſzi.

crimen infidelitatis, vel alios enormes exceſſus, hæreditate bonorum, & juriũ ſuorum poſſeſſionariorum privabitur, ac ad capitalem quoq; ſententiam, per hoc condemnabitur. Nam ſicut à mutua & reciproca bonorum ſucceſſione, per hujuſmodi notam, ſeu criminis pœnam, tam de filiis, quam fratribus decidiſſe, ita etiam patria poteſtas ſublata, & extincta eſſe comprobabitur atq; verificabitur.

HARMADSZOR, ha az attya ellenſég kezében, és fogságában eſendik: Mert az ki fogságban eſik, máſon annak hatalma nem-lehet: mivel-hogy mîg fogságában vagyõ addig ő magával ſem ſzabad. Ha penig meg-ſzabadúl, és háza jőhet, az ő attyai méltósága, és hatalma iſmét helyére állapodik.

TERTIO, ceſſat paterna poteſtas, ſi pater in manus hoſtiles & captivitatem inciderit. Nam qui captus eſt, alium in poteſtate ſua habere non poteſt. Quia tunc ſui juris non eſt: & hoc quamdiu in captivitate manebit. Nam poſt ejus liberationem atquè reverſionem, paterna poteſtas inſtaurabitur, & reviviſcet.

INNET vagyon ez, hogy ő az ő fogságában, ſem ő más ellen, ſem más ő ellene, nem *præſcrib*álhat, ũdőt nem tőlthet: hanem háza jővetelig minden dolga az előbbi állapatban áll és marad: Meg-téréſe után-is minden pőri, és azoknak czikkellyei és folyáſi, az előbbi állapatot nyerik.

HINC eſt, quod etiam præſcriptio contra ipſum interea non procedit, neq; ipſe contra quempiam præſcribere poteſt: ſed infra reverſionem ſuam, omnia in ſtatu eodem priori permanebunt: & poſt reditum ſuum in cunctis cauſis & earum articulis, atq; proceſſibus, ſtatum priorem ſortietur.

QVOD QVILIbet Dominorum & Nobilium, ſuper bonis ſuis propriis, liberam diſponendi habeat facultatem.

TITULUS LVII.

Part. 1. Tit. 3. & 43. *SCiendũ eſt autem, quòd quilibet Domin', Baro, Magnas, ac Nobilis, & poſſeſſionatus homo, filios & filias habens, ſine omni conſenſu, immò & contra volũtatem eorundem, de & ſuper rebus, ac bonis & juribus ſuis poſſeſſionariis, per eũ propriis ſervitiis ſuis acquiſitis, & adeptis, ſive propriis pecuniis, quæ etiam ſervitiis acquiri cõſueverunt, comparatis & emptis, vita ſua comitè, liberam (prout voluerit) diſponendi, & ea etiam alienandi, plenariam habet poteſtatis facultatem, filiorum vel filiarum contradictione, inhibitione, vel alia quavis repugnatione non obſtãte.*

Part: 1. Tit. 17. & 19. *Et ſi quam Pater ipſe diviſionem in eiſdem rebus, ac bonis, juribusq; ſuis poſſeſſionariis, in humanis agens, inter filios filiasq; fecerit, ne eo è medio ſublato, diſſenſiones, odia, contentio-*

HOGY MINDEN URAK és Nemeſſek, az ő ſaját jószágokat ſzabadon el-hadhattyák, és el-adhattyák máſnak, az mint ſzintén akarják.

LVII. TITULUS.

TUdnia való dolog penig, hogy mindẽ Szabad, Záſzlos, és Nagyſagos Ur, sőt Fő Nemes, és Jószágos ember, kinek fiai és leányi vadnak, kik ha egygyet nem értenének-is, sőt még akarattyok ellen is, minden-fęle marháját, jovait, és jószágát, mellyet avagy ſaját ſzólgálattyával nyert és talált vólna, avagy ſaját pénzen (mivel-hogy az pénztis ſzólgálattyával ſzokta az ember keresni) ſzerzet és vőt vólna éltében, ſzabadon az mint ſzintén akarja, máſnak el-hadhattya, és el-adhattya, sőt el-is idegenitheti: Melytől az fiainak és leányinak ellene mondáſſa, tiltáſſa és egyéb-fęle ellen tartáſſa, ſemmi-képpen meg nem foghattya. Ha peniglen az attya, az ő marháját jovait és jószágát még éltében fiai és leányi kőzőt el-oſztotta vólna, hogy az ő hólta után kőzőttek, valami háboruság, gyűlőlſęg és perpatvar ne támadgyon. Ez-fęle oſzlaſt még az attyok halála után-is,

fiai

fiai és leányi tartoznak hellyén hadni, és mind ő̃rökké ahoz tartani magokat. Ez ſzerint kel meg tartanũk, effele jókról és jóſzágokról-is, mellyet valaki, akar firfiú akar aſzſzonyi állát legyẽ, magának nyerhet, avagy máſnak attyafiává való fogadáſſal, avagy firfiui ágá való tételével, kõlt végezéſt. Mert illyen-képpen mind az firfiú, s-mind az aſzſzonyi-állat, õ maga találllya azt az jóſzágot, azért ſzabad Urasága vagyon rayta.

tentioneſq́, & differentiarum materiæ inter eoſdem, prævia ratione, ſuboriãtur, etiam poſt obitum Patris, filij & filiæ, diviſionem ipſam ratam habere, & in eadem perpetuò permanere tenebuntur. Et hoc idem eſt etiam de bonis, & juribus poſſeſſionariis, vigore alicujus contractus, ſeu fraternalis adoptionis, vel etiam præfectionis, in aliquem virum, aut aliquam fœminam redactis & derivatis, tenendum. Quia ſolus vel ſola, ejuſcemodi bona conſecutus, aut adepta eſſe intelligitur, atq́ comprobatur.

HOGY AZ ATYA AZ õſtõl maradot jóſzágot, fiai ellen, el nem idegenitheti.

LVIII. TITULUS

DE azért az õſtõl marad õrökſéget és jóſzágot az attya, fiai és leányi ellen: (ha leánt-is illet) Es haſonló-képpen az attyafiu is, más attyafia ellen, az attyai vagy õſſi jóſzágról, fiainak, leanyinak, és attyafiainak akarattyok nélkũl, ſemmi oly valláſt, és kõtéſt nem tehet máſſal, hogy mód nélkũl mindgyárt el idegenitheſſe, és el-adhaſſa: Ha penig valláſt

QVOD PATER bona Avita, in præjudicium filiorum, alienare non poteſt.

TITULUS LVIII.

VErum tamen ſuper bonis, ac jurib' poſſeſſionariis Avitis, Pater in præjudiciũ filiorum, vel etiam filiarum, (ſi ea jus quoq́ fœmineum ſequãtur,) & ſimiliter frater, in præjudiciũ fratris, ſuper bonis, ac juribus poſſeſſionariis paternis, vel avitis, ſine conſenſu filiorum, ac filiarum, vel fratrum, quãtum ad alienationem aut venditionem

nem eorundem bonorum ſimpliciter, nullam penitus faſſionem facere poteſt: Quæ ſi etiam fieret: nullius cenſeretur eſſe vigoris, neq; firmitatis.

SOLENT *namq; nonnulli bona & jura poſſeſſionaria paterna, & avita ſæpè neceſſitate cogente, interdum verò nulla rationabili cauſa adurgẽte, ſed gula duntaxat & crapula, commeſſationeq; monẽte: interdum autem damnabili invidia, contra fratrem concepta, inſtigãte, pariter & Diabolo cooperãte: Aliquando verò benè & rectè, ſapi⁹ tamen malitioſè, quib⁹ poſſunt impignorare, aut perpetuò vendere, inſcribere, & diverſis titulis, exquiſitisq; coloribus obligare: & ut facta ſuper eo faſſio majoris firmitatis exiſtat, & invalidari nequeat, onera filiorũ filiarumq; & fratrum ſuper ſe, & hæreditates ſuas in ſerie faſſionis aſſumere atq; levare.*

valláſt tenne-is, annak ſemmi ereje és helye nem lehet.

MERT vadnak ollyak, kik az ő attya és ősi jószágokat, gyakran ſzükſégekért, neha peniglen ſemmi bizonyos dologért, és ſzükſégekért, hanem csak torkokért, tobzodásokért, és jó lakásokért. Neha peniglen attyokfia ellẽ való gyűlölſégekből, kire az őrdög-is őket eſztekeli: Neha mind-az-által jól és igazán, de gyakrabban gonoſz ſzándékkal, akar kinek-is zálogban vetik, avagy örökben el-adgyák, és külömb külömb ſzin alat el-kötik: Es meg hogy effęle kötés és vallás-tétel effęle jószágról erősb leheſſen, és fel ne bomollyon, fiainak, leányinak, és attya-fiainak terhét magokra, örökſęgekre, és jószágokra, ſzokták az vallás-téttel levélben fel venni.

QVID SIT ONUS aſſumere, & quot modis onera filiorum, & fratrum aſſumantur.

TITU-

MI LEGYEN AZ TERhe fel vétel: Es hány-képpen vehetik fel fioknak és attyokfiainak terhét.

LIX. TITULUS.

VAlakinek penig terhét fel venni ez, mikor valamely jószág megvővejének felel valaki, hogy az attya vagy attyafia vallás-tételét, az el-adot jószág felől, meg-állya és megtarttya.

MELYBŐL meg-értyük: Hogy az fiaknak és attyafiaknak terhét három képpen szoktuk fel-venni. *Előszőr*, mód-nélkül, *Másodszor*, bizonyos okokért, *Harmadszor*, az szükség reá kénszeritvén.

ELSŐBEN, módnélkül, mikoron tudni-illik, semmi nyilván való szükség és semmi bizonyos okokért (az mint fellyül is meg-mondám) hanem csak gonoszúl, avagy torkosságért, avagy boszszuságból, fioknak avagy attyokfiainak veszik felterhét: Es effele terhe fel-vételnek à törvényben semmi hellye nincsen: hanem minden ellenvetés nélkül, és terhe nélkül, meg hihattyák, és az az vallás-tétel is semmie tétetik.

MASODSZOR, bizonyos és nyilván való méltó okokért: Ugy-mint, mikor valakinek jószága, máshal vólna zálagban, és idegen kézből hozzá akarná váltani; vagy jegy ruhát, és az jegy ruhán kívül adatot ajándékot, avagy leány negvedet, akarná meg-fizetni: hogy effele bizonyos

TITULUS LIX.

ONera autem assumere, est fidejussionem quandam super observatione paterna vel fraterna fassionis, emptori bonorum aliquorum facere.

UNDE sciendum: Quòd onera filiorum, vel fratrũ, trib' modis assumuntur. Primo *modo, Simpliciter.* Secundo *verò, Rationabiliter.* Tertio *autem & ultimo, Necessitate.*

PRIMO inquam Simpliciter, quando scilicet nulla evidẽti necessitate, nulla etiam rationabili de causa, (prout immediatè præmisi) sed aut malitiosè, aut gulosè, aut etiam injuriosè, onera ipsa assumuntur. Et sic nihil tenet in judicio: Sed de plano, simpliciterq; assumptio hujusmodi revocatur, & fassio quoq; invalidatur.

SECUNDO modò, Rationabiliter, manifesta videlicet & rationabili causa occurente, puta possessionem præ manibus alienis in pignore habitam, ad se redimendo, vel dotem & res Paraffernales, atq; jus Quartalitium solvendo, ut scilicet una

portio, aut particula venderetur, & reſiduitas omniũ bonorum ab onere neceſſariò eriperetur. Item Piſcinas, Molendina, Domoſq́, & curias, ex neceſſitate conſtruẽdo, vel portionem aliã, & forſitan meliorem precio poſſeſſionis, aut portionis venditæ emẽdo, aut concambium poſſeſſionarium faciendo. Quæ quia filio, vel fratri in lucrũ hæreditatis ſuccedunt, ideò ſimpliciter onera præaſſũpta in tali caſu revocari, & retractari non poſſunt. Sed ſi filius, in ſcrie faſſionis & in aſſumptione oneris, ſpecificè nominatus, ea revocare voluerit, tunc vivẽte Patre, cum homagio & æſtimatione cõmuni, univerſorũ jurium poſſeſſionariorum Patris, ubilibet adjacẽtium: Mortuo verò patre, ſolũmodo cum cõmuni æſtimatione ipſorum, jurium paternorũ retractãdi & annihilandi, habet poteſtatis facultatem. Et idem eſt etiam de fratrum faſſione ſentiendum, atq́ tenendum. Hîc tamen advertendum eſt, quòd ſi aſſumptio oneris generaliter facta fuerit, & nomina filio-

zonyos okokért az jószágnak egyik reszét el-adván, az tőb jószágot illyen szűkséges fizetéssel meg-mẽtheſſe. Továbba hogy Halas-tókat, Mólnokat, Házakat, és Nemes udvarakat, szűkség-képpen kellene épiteni, avagy ha az el-adot jószágnak árrával más jószágot és haſznosbat venne, avagy cserélne rayta. Mely dologból mivel-hogy az fiaknak avagy az attyafiaknak jószága is őrökké éppűl és nevekedik: Annakokáért effele terhe fel vételt ſemminélkűl meg nem hihatnak. Mindaz-által, ha az fia, kinek nevét az Vallás-tétel levélben, és az terhe fel-vételben meg-irták, és ugyan kinevezték, az illyen kötéſt meg-akarja hini, tehát az attya éltében, azon attyának diját, és mindenfele jószágának akar mi-némű hellyen legyen köz bőcsit le kel tennie: Az attya halála után penig, csak azon attya, jószágának köz bőcsűvel meg-hihattya és ſemmive teheti. Ugyan ezent kel értenűnk az attyafiaknak vallásokról-is. De mind-az-által ezt eszűnkben vegyűk, hogy-ha az terhe fel-vétel csak közönséges képken leend, és az fiaknak avagy az attyafiaknak neveket az vallásban belé nem irják, és ki nem fejezik, tehát

effele

effęle terhe fel-vételnek nincsen-ſemmi ereje, hanem tellyeſſęggel le-ſzállithattya.

HARMADSZOR, és utolſzor, ha az utólſo ſzũkſęg reá kénſzeriti; ugy-mint, mikor valakit, más ember ellen fejére, itilnék, és ne talám az ki-mõdot tõrvény erejével ſzemélyé-ben-is meg-fogják, és az *ſententia*-ſzerint való bũntetéſre az Biro kezében adgyák: Avagy ha ſzemélye-ſzerint meg nem foghattyák-is, mind-az-által az Király-is, fejének ha meg nem kegyelmezend, avagy ha meg kegyelmezend-is, illyen ok-kal enged meg õ nékie, hogy az õ pereſęvel meg-békéllyék: (mert az Király kũlõmben meg nem kegyel-mezhet, hanem hogy pereſęvel meg alkodgyék) Avagy peniglen ha az Tõrõknek, Szeretſeñek, avagy Ta-tarnak, avagy akármi nevezeten va-ló ellenſęgnek fogságában eſnék, és onnét kũlõmben, ki nem ſzabadul-hatná, hanem ha nékiek meg fatzol-na. Tehát ez utolsó mód-ſzerint, az fellyũl meg-mondot terhe fel-vété-lét, ſoha meg nem hihattyák. Es ſemmi-némũ úton az fellyũl meg-mondot

filiorum, vel fratrum, in faſſio-nis ſerie nominatim expreſſa denotatáq;, non extiterint, tunc ejuſcemodi oneris aſſumptio nil tenebit, ſed ſimpliciter invali-dari valebit.

TERTIO verò & ultimo modo, extrema neceſſitate ur-gente, dùm videlicet quis ſen-tentia capitali, juris ordine, ad-verſus alium convictus & con-demnatus fuerit, & forſitan in perſona quoq; propria, vigore ipſius latæ ſententiæ detentus, ac ad manus judiciarias ad infli-gendam ſibi pœnam à jure ſta-tutam aſſignat' fuerit, Vel licet non detentus, gratiam tamen Regiam non conſequutus, Aut ſi gratia ſibi data fuerit, ita ta-men, ut concordet cum adverſa parte: (Nam & alioquin Regia Majeſtas gratiã non ſecus, niſi ut concordet, facere poteſt) Vel in Turcarum, Saracenorũ, aut Thartarorum, ſeu aliorũ quo-rumcunq; hoſtium, & inimico-rum captivitate detẽtus, & in-dè non ſecus, niſi pactione quã-piam liberat' fuerit, Tunc hoc ultimo modo præmiſſi oneris aſ-ſumptio nunquam revocabitur.

Nulla etiam via, faſſio ſuper ea re facta, per filium vel fratrem retractabitur. Immò ſi Pater portionem filij, (quia propria portio ad caput ſuum redimendum non ſufficeret) in caſibus præmiſſis, ante diviſionem, cum filio factam, alienaverit, filius ſufferre tollerarequè debebit. Nec ejuſcemodi faſſioni, ſi etiã unica & ſingularis eſſet perſona fatens, nec Regius, nec fratrum condiviſionaliũ conſenſus eſt neceſſarius, ſed ſemper de ſe rata manebit, atq; firma.

COROLLARIU Mitaq; ex præmiſſis infertur, Quòd poſſeſſionaria venditio triplex eſt: ſcilicet, Simplex, Rationabilis, *&* Neceſſaria.

SIMPLEX venditio, nihil valet.

RATIONABILIS verò aliquando valet: & aliquando retractatur,

NECESSARIA autem ſemper valet, & ſemper tenetur, & nunquam invalidatur, prout ex immediata prædeclaratione aſſumptionis & revocationis onerum filiorum ac fratrum, clarè liquet.

mondot dolgokról való vallás-tételt, ſem az fia, ſem egyéb attyafia meg nem hihattya. Sőt ha az attya az ő maga réſze jóſzágával feje váltságát fel nem érne, fiával-is míg meg nem oſztozot vólna, az meg-mondot ſzűkſégekoran, az fia reſzére való jóſzágot-is el idegenitheti, mellyet az fiának-el is kel tűrni és ſzenvedni. Ez-féle vallás-tételnek megerősſitéſére, ha az valló ſzemély immár csak egygyet és magva ſzakatúl vólna-is, ſem az Király, ſem az oſztozó attyafiainak engedelme nem ſzűkſéges, hanem ő magától ereje vagyon, és meg-álhat.

Ezekből azért ſumma ſzerint ezt tanúllyuk, hogy az jóſzágnak el-adáſa három-féle: Tudni illik: Mód-nélkűl való, Bizonyos okokból, és ſzűkſégből való.

Az mód-nélkűl való el-adáſnak ſemmi helye nincsen.

Az bizonyos okból valónak penig néha helye vagyon, s-néha nincsen, és meg-hihattyák.

De az ſzűkſéges el-adás mindenkoron jó, és hellye vagyon és ſoha meg nem hihattyák: Az mint az fiaknak és az attyafiaknak terhek felvétele, és meg-hivaſának magyarázattyából, kiről moſtan ſzóllánk, nyilván meg-tetſzik.

AZ TŐRVÉNY-SZERINT való meg-kináláſról, kinek az jóſzàg el-adásának elŐtte ſzŭkſęges-képpen megkel lenni.

LX. TITULUS.

TOvábba, mivel-hogy némely embereknek, fő-képpen attyokfiaellen való vallás-tételekből, akar zálagos, akar örök árron el-adot jóſzág felől legyen, ſok kár ſzokot következni: holot tudni-illik, némely ötven forintot alig kért, az Captalanba penig és Conventben, avagy az Orſzág birája elŐt ſzán-ſzándékkal, és nagy csalárdúl azt vallya, hog' ſzáz avagy két ſzáz forintot vŐt-fel tőlle. Az Captalan penig és Convent, avagy az Orſzág birája, mindenkoron az vallás-tételnek, rendiſzerint tartozik az valláſt, és áz kŐtés levelet ki-adni: Es ez-képpen nagy ſokan oly nagy ſumában eytik és kŐtelezik jóſzágokat, hogy felétſem érne meg, honnét gyakorta ezis kŐvetkezik, hogy affęle jóſzág az vértől örökké el-idegenŭl.

DE LEGITIMA admonitione, in poſſeſſionaria venditione neceſſario præmittenda.

TITULUS. LX.

NOtandum ulterius, quòd quia in faſſionib⁹, tàm impignoratio, quàm etiam perpetuitatis jure & titulo, maximè in prajudicium fratrum, per pleroſq; faciendis, damnabilis quædam abuſio ſuccrevit, quòd ſcilicet quinquaginta florenos interdŭ à Fœneratore quis accepit, aut centum aut ducentos florenos corã Capitulo, vel Conventu, aut Judicibus ordinariis Regni, ſe accepiſſe, ſtudiosè & quidem malitiosè fatetur. Capitulum autem, & Convent⁹, vel judices Regni ordinarÿ, juxta faſſionis factæ ſeriem & modum, literas faſſionales, & Obligatorias dare tenẽtur: Sicq; nonnulli propediem tanta pecuniarŭ ſumma bona ſua obruunt, & involvunt, ut vix medietatem ſummæ eadem bona valere dinoſcãtur. Unde ſæpè evenit, ut hujuſmodi bona, ab ipſa ſua progenie, perpetuò alienentur.

Szŭkſęg ennek-okáért az joſzágnak el-adásában, sőt csak el-zálagoſitásában-is tőrvény-ſzerint megkinálni

Et ideò qualibet poſſeſſionaria venditio, immò & inpignoratio, legitimam ſemper requirit

Admonitio. Part. 2. Tit. 20. & 24.

rit filiorum aut filiarũ, vel fratrũ, ad quos ſucceſſio & devolutio hujuſmodi juriũ poſſeſſionariorum venditioni, aut impignorationi expoſitorũ ſpectare dinoſcitur (ut illam, vel illa ad ſe recipiant) admonitionem: qui ſi legitimè admoniti & requiſiti, poſſeſſionem ſeu jura hujuſmodi poſſeſſionaria, juxta condignam & communem eorũ æſtimationem, valorem pro ſe habere, & ad ſe recipere voluerint, ante omnes alios emptores, aut fœneratores, liberam plenariamq; habent pro ſe recipiendi, & emendi facultatem.

kinálni véle az fiakat, leányokat és attyafiakat, kikre az-fęle el-adó, avagy el-zálagoſitandó jóſzág nézne, és kiket illetné, hogy inkáb ők vegyék hozzájok: Kik ha az illyen meg kinálás után, az jóſzágot méltó és kőz bőcs ſzerint, avagy az mit érne az jóſzág, hozzájok akarnák venni, minden egyéb vivők és ároſſok ellen, leg-elsőben-is ők vehetik megmagoknak.

Si verò venditor, aut impignorator ipſe, admonitionem præmiſſam facere recuſabit, & jura ſua poſſeſſionaria, præter ſcitum vel conſenſum, dictorũ filiorum, aut filiarum, vel fratrũ, cuipiam alienabit, vel impignorabit, & ipſorum filiorũ, aut filiarum, vel fratrũ aliquis, aut aliqua, emptorem hujuſmodi bonorũ, ſeu jurium poſſeſſionariorũ, contra ſe in curiam Regiam propterea evocabit: tũc in uno duntaxat termino juridico, ſcilicet Octavali, cauſa ipſa finiri debebit, & actor ipſe bona, ſeu jura poſſeſſionaria prænotata, ſola ipſa communi æſtimatione eorundem, pro ſe recuperabit: non obſtante pecuniarum ſumma, quantumvis magna

Ha penig az el-adó, avagy zálogoſitó ſzemély meg nem kinállya őket, és az jóſzágot fiai és leánnyi, avagy attyafiai hire es engedelme nélkűl, valakinek el-idegeniti, avag' el-zálagoſittya, és fiai, leányi, avagy attyafiai kőzzűl valaki, ez illyen jóſzágnak meg-vévőjét, az Király udvarában reá hina: tehát ez pernek csak egygyetlen egy *Octaván* végének kel ſzakkadni, és az fel-pőres az jóſzágot csak kőz bőcsel viſzſza veheti, akar mely nagy ſumát irtanak legyen az kőtés és vallás-tételről való levélben, mellyen el-adták vólna az jóſzágot.

magna in literis fœneratoris, ſeu emptoris ſuper ea re faſſionalibus, ſpecificata.

Mind-az-által ez-okot ki-vévén, belőle, mikoron valakit fejére *ſententiá*znak, s-meg fogják, és bűntetéſre az Biró kezében adgyák: Mert illyen ſzűkſégekoran (mivel-hogy csak harmad napiglan való ſzabadsága lehet, hogy pőreſsével meg-alkudgyék) nem tartozik az meg-módot kinaláſſal, hanem akar kinek-is, és mentel jobárron lehet, azon fogságban ſzabadon el-adhattya.

Ezen ſzabadsága vagyon annak-is az ki kűlső ellenſégnek fogságában vólna, mert az-is az ő jóſzágát, minden kinalás-nélkűl feje váltsága-ért el-adhattya, és őrőkké el-idegenitheti.

Holot penig az meg kinálás után, az árúban ereſztet jóſzágot, fiai, és leányi, avagy atty a fiai kőzzűl ſenki maga ſzámára meg nem akarja tartani és venni: avagy ne talám ſzegényſége miat meg nem vehetné: Tehát az után, azok kűlőmben az jóſzághoz nem ſérnek, hanem-ha az derék pénzt, ki az kőtés levélben ki léſzen fejezve,

Dempto tamen & excepto caſu, quo quis in capitali ſententia convictus detineretur, & manib' judiciariis ad luendam pœnam traderetur. Nam hoc modo (quia præter trium dierum ſpacium inducias ad concordandum cum adverſa parte non habet) admonitionem (modo antelato) facere non tenetur: ſed quibus, & in quanta ſumma poterit, liberam vendendi bonorum ſuorum authoritatem ibidem ſemper habet.

Et hoc idem eſt intelligendũ etiam de eo, qui apud hoſtes externos in captivitate tenetur, quòd ſcilicet is quoq; bona ſua ſine omni admonitione, pro capitis ſui redemptione, vendere perpetuoq; alienare poteſt.

UBI autem admonitio prædeclarata, venditionem perennalem bonorum, & jurium poſſeſſionariorũ legitimè præceſſerit, & nemo filiorum, aut filiarum, vel fratrum, bona ipſa, & jura poſſeſſionaria, venditioni expoſita pro ſe habere ſeu emere voluerit, vel forſitan inopia

præpediente comparare non poterit: tunc ijdem filij, ac filiæ, fratres ipſi, non aliter poſteà, niſi pecuniæ ſumma, in literis faſſionalibus ſpecificata, plenariè depoſita & perſoluta, vel etiam perēnali æſtimatione mediāte, & longo litis proceſſu bona illa pro ſe vendicare valebunt. Nam & venditores bonorum ſuorum, in caſibus, articulisq; rationalibus, & admittendis, non ſunt adeò coërcendi, & aſtringendi, ut juſtis eorum juribus & rebus, uti aut frui debitè nequeant.

fejezve, avagy az jószágnak ő̄rök bő̄csűet kel le-tennie, és még hoſzſzu pő̄r follyásával tehetik ővekké. Merr az el-adó ſzemélyeket-is, mikor ſzűkſęges dolgokért, és okokból indúltatnak az el-adáſra, nem illik ugy annyira meg-kő̄telezni és megtiltani, hogy az ő̄ sáját jószágokkal, és marhájokkal ſzabadon ne élheſſenek.

Attamen ſi quis filiorū aut filiarū, vel fratrum, bona ipſa ad ſe recipere velle, tempore ipſius admonitionis reſponderit, & allegaverit: tunc ad deponendam ſummam ipſam condignam, & concordandum cum venditore, terminus brevis, & competens, coram judice (cujus authoritate & literis admonitio ipſa fit & exequitur) ad cōparandum, ſibi præfigi debebit. Termino autem ipſo adveniente, ſi ſummam illam, juxta judicis ipſius deliberationem, & bonorum ipſorum communem æſtimationem deponere recuſaverit, venditor ille liberam bonorum ſuorum alienandi facultatem habebit.

Ha penig az fiak és leányok, avagy attyafiak kő̄zzű̄l valamely az kinálásnak idejen, azt mondandgya hogy hozzá vészi az jószágot: Tehát az Biró, kinek erejével és levelével kinálták meg, az jószág meg-vételével, egy rő̄vid és illendő̄ napot rendellyen, mellyen ő̄ elő̄tte, mind az két fęl ſzemélye ſzerint jelen lévén, meg alkudgyanak az ára felő̄l, és méltó árrat az vévő̄-is tegye le az napra. Az nap el-jő̄vén, ha az Biró itileti, és az kő̄z bő̄es-ſzerint, le nem akarja tennie, tehát az el-adó ſzemély ſzabadon el-adhattya idegennek az jószágot.

DE

DE az zálagos jószágtól kűlőmb értelemben legyűnk. Mert akar kinállyanak meg-véle máſt, akar nẽ, de az fiak, leányok és attyafiak, avagy Király igaſsága ellen, az megmondot kőz bőcsnél fellyeb az jószágot el nem zalagoſithattyák. Mind-az-által az bőcsűnek oly rendel és móddal kel lenni, hogy nem csak az házákat. Nemes udvarákat, jobbágyos helyeket, puſzta helyeket, és puſzta telekeket, az mezzővároſok és faluk határán bőcsűllyék meg; de ezek-felet még az főldeket-is, erdőket, réteket, tókat, és mólnokat, mind oda tudgyák (ſzintén mint az leány negyed ki-adáſbã, az bőcs ſzokot lenni): Es valamennyire az illyen bőcs, az Biró intezéſe ſzerint nevekedik, ſzintén añyi ſumma pénzt kelle tenniek az jószágért, hogy ha az fiak, leányok, avagy attyafiak, magoknak akarják meg-zálagoſſitatni, és meg-váltani: Sőt azok-is, kik Király igaſságával akarnának, az ollyan jószág mellé állani, ezzel tartoznak (mikor tudni-illik, egy ő magának való ſzemély, ki magva ſzakkadásához kőzelgetne zalagoſitot vólna el) Itt peniglen affele leánnyokról és aſzſzonyi állatokról ſzóllunk, hogy meg kel őket kinálni, ki-

DE Impignoratitis autem bonis & juribus poſſeſſionariis, ſecus eſt ſentiẽdum. Nam jura aliqua poſſeſſionaria, ſupra valorem dictæ communis æſtimationis eorundem, ſive præcedat admonitio legitima, ſive non, in præjudicium ipſorum filiorum aut filiarum, vel fratrum, aut etiam juris Regij, impignorari nemini poſſunt. Verùm tamen hac æſtimatio, & ejus ſeries, non ſolum domos, ac curias nobilitares, ſeſſioneſq́, jobagionales, populoſas ac deſertas, vel Prædiales, in faciebus oppidorum, villarũ, aut poſſeſſionum adjacentes: ſed etiam terras, ſylvas ac prata, piſcinas, & molendina (prout in Quartalitiorum ſolutione) per omnia includit: & in quantum hujuſmodi æſtimatio juxta limitationem judicis ſe extendit, in tantum etiam depoſitio atq́ reſtitutio pecuniarũ pro juribus impignoratitiis, per filios, aut filias, vel fratres: ſed & per eos, qui forſitan cum juriſditione Regia (in caſu, quo impignoratio per unicam & ſingularem perſonam, defectuiq́ ſeminis,

Impignoratitia bona. Part. 1. Tit. 10. 27. 63. 80. 81. 82. 83. 102. & 103. Part. 2. Tit. 18. 20. & 24.

proximam facta fuerit) procedere videbuntur, fieri debebit. Filias autem & mulieres, in caſibus præmiſſis, illas intellige ad monendas eſſe, quas jura ipſa poſſeſſionaria vendēda, vel impignorāda, cum ſexu maſculino, æquali jure concernūt.

ni. kiket az jószág, mellyet áruban bocsátták, egy-aránt illet az ſęrfiuí ággal.

Nam aliter filiæ, vel mulieres ipſæ pro extraneis in hac parte reputantur: Et non ſecus quam vicini, aut commætanei agere permittuntur. Hoc excepto, quòd ſi voluerint ante omnes vicinos & comætaneos ſeſe ad emptionem ac receptionem bonorum illorum ingerere, & illa pro ſe habere poſſunt:

Mert ha egy-aránt nem illeti, ő nékiek is csak annyi kőzek lehet az jószághoz, mint az idegennek, és csak ugy szólhatnak az jószághoz, mint az szomszédok és határosok. Ettől ki válván, hogy ha kedvek lészen hozzája, minden szomszédok és hatarosok előt, az jószág mellé álhatnak, és magok szamára megtarthattyák.

Vicini & comætanei. Part. 2. Tit. 64. & 74. Part. 1. Tit. 70.

Vicini verò & comætanei, per admonitionem prædeclaratam, & pro ipſorum parte factam, jura poſſeſſionaria vēditioni expoſita, pro ſe quidem ante omnes alios emptores extraneos & remotiores vendicare poſſunt: Non tamen æſtimatione cōmuni, prout fratres vel ſorores, ſed capitalis ſemper pecuniæ ſummæ, in literis Faſſionalibus expreſſæ, depoſitione, & plenaria ſolutione, vel etiam ipſorum jurium poſſeſſionariorum, perennali cum æſtimatione. Unico tamen termino Octavali, ſi admonitio ex parte vendenti-

Az szomszédok penig és határosok, az fellyűl meg-mondot kinálás után, az áruban bocsátot jószágot, jóllehet minden kűlső áros ellen magoknak vehetik; de azért nem kőz bőcsel, mint az attya-fiak és leányok, hanem az derék summának, mellyet az kőtés levélben irták, éppen való meg fizetéssével, avagy az jószágnak, őrők bőcsűével. Es csak egy Octaván vége szakad, ha az eladó személy őket meg nem kinálta, az szomszédok penig és határosok ő magok képekben meg-intették, és pénzekkel meg kinálták az el-adó személyt. Mely határos szomszédok az zálagos jószágért az derék summát,

az

az meñyiben lõt vólt az el záloglás, tartoznak le-tenni. Az bõcsben penig magokat nem elegyithetik, ſem melléje nem álhatnak: mivel-hogy ez illyen jóſzágnak tulaydonsága, õket nem illeti.

dentium non præceſſerit & ipſi nihilominus vicini & commætanei pro parte ipſorum, admonitionem ſuper ea re ſolitam peregerint. Qui pro juribus poſſeſſionariis impignoratitiis, pari modo capitalem ſummam, pro qua hujuſmodi impignoratio facta fuerit, perſolvere tenentur. Nec de æſtimatione aliquali ſe in parte ingerere vel immittere poſſunt: cum de proprietate & hæreditate talium jurium poſſeſſionariorum, nil ad eos pertinere dinoſcatur.

MI-KEPPEN KEL AZ attyafiunak jóſzágbéli réſzét viſzſza venni, mellyet à máſik attyafia el-adot avagy el zálagoſitot.

LVI. TITULUS.

Továbba ezt-is meg-ércsük, hogy gyakran az õregb attyafiak, néha penig az kiſſebbik-is othon lakván, és attyoktól avagy õſsõktól marad jóſzágot, mellyet kõztõk még meg nem oſztottak, az tõb, és õregb attyafiaknak távól létekben, birván: Effele vér-ſzerint való attyafiai terheket magokra fel vévén, azoknak-is jóſzágát el-ſzokták zálagoſitani, avagy õrõk árron-is el adni. Es ez által az vévõk-is, nem csak az el-ado, avagy el-zálagoſitó ſzemélynek jóſzágbéli réſzét, de az tõb attyokfiai réſzét-is, azoknak terhek fel vétele mellet

QVOMODO PORtio fratris, per alterũ fratrem vendita, vel impignorata, recuperari debeat.

TITULUS LXI.

NOtandũ ulterius, quòd plerunq; ſolent natu majores, & interdũ etiam minores, qui abſentibus fratribus, natu majoribus, bona & jura poſſeſſionaria eorum, paterna & avita, nondum diviſa, domi manendo poſſident, oneribus cæterorum fratrum carnalium, vel uterinorum, in ſe ſumptis, eadem jura poſſeſſionaria impignorare, aut perpetuo vendere. Per hocq; emptores non ſolum portionem illius vendentis, vel impignorantis, verum etiam cæ-

terorum fratrũ ejuſdem quorũ utputa illa gravamina in ſe accepit, portiones poſſeſſionarias conſveverũt pro ſe vendicare.

Receptio. *Unde ſciendum eſt, quod ſi aliquãdo talis venditio, aut poſſeſſionaria alienatio, ſimplici modo per quempiam committeretur: tunc portiones cæterorũ fratrum, ſine omni prorſus ſolutione, actori vel actorib⁹, imprimis octavis reddi & reſtitui debẽt. Portio autem fratris vẽditoris æſtimabitur, & valor duntaxat communis æſtimationis ipſius portionis, emptori recompenſabitur. Sic etiam illa portio fratris venditoris, actori poſſidenda dabitur, oneris vel gravaminis præaſſumpti revocatione, ſeu depoſitione prorſus ſine omni. Pro reſiduitate autem, & ſuperfluitate pecuniarum, ſumma in literis Faſſionalibus denotata, reliqua bona, & jura poſſeſſionaria, fratris ipſius vendẽtis, quæ ad recompenſam ejuſdem ſummæ ſe extendere ſufficereq̃, videbuntur, mox & ulteriori proceſſu juridico non expectato, per judicem æſtimari, & manibus emptoris ſub*

mellet, magoknak ſzokták tulaydonitani.

Annakokáért tanúllyuk meg azt, hogy mikor valamely attyafiu haſonlatosképpen ok-nélkûl és módnélkûl el-adgya avagy zálogoſíttya az jóſzágot: tehát az tõb attyafiai réſzét az fel pereſnek, az elsõ egy *Octa*ván, minden fizetés, és váltság-nélkûl meg kel tériteni, és viſzſza ádni. Az el-adó attyafia réſzét penig csak kõz bõcsel vehetik viſzſza, az meg vevõ ſzemélytõl. Es azt-is az el-adó attyafiu réſzét, az fel pereſnek kel adni: az fel võt terhének meg-hivása, le-ſzállitása, és mindẽ-némũ meg fizetés-nélkûl. Az derék ſummának penig meg fizetéſeért és meg téritéſeért, mellyet az kõtés levélben béirtanak vólt, az el-adó ſzemélynek tõb jóſzágát valamîg fel-érik véle, ugyan azon egy tõrvény ki-mondáſakort, tartozik az Biró meg bõcsülni, és az vévõ ſzemélynek kezében ereſzteni, azon okkal az mint az kõtés levélben meg-vóltirva. Ha penig az el-adot jóſzágánal tõb nem leend, és sáját ingo bingo marhájával is fel nem éri, az meg-irt ſummának meg teriteſęt: tehát az vévõ ez il-

ez illyen mód-nélkül való áruban (kiről az előt-is, ugy-mint az elsőről ſzóllék) tűrje kárát. Mert mikor ſzükſéges okokért adgyák el az jóſzágot, az fellyül meg-irt máſodik mód-ſzerint hihattyák meg az felvőt terhet-is: az ſummát-is penig az mennyire lehetſéges léſzen, meg kel az vévőnek tériteni.

ſub conditionib⁹, in literis ejuſcemodi Faſſionalibus declaratis, dari debent poſſidenda. Si autem alia bona, præter vendita, non habuerit, & rebus quoq; mobilib⁹, ad portionem ſuam cedentibus, adeò deſtitutus fuerit, ut ſumma prænotata ex illis inſtaurari, & recuperari non poſsit: tunc emptor ipſe damnum hujuſmodi ſuperfluitatis, neceſſariò tollerare cogitur: & hoc in caſu (ut præfertur) ſimplici, ſuperius declarato, Nam in caſu rationabili, etiam oneris retractatio (modo antelato) ſubſequi, & de illo ſuperfluitas prænarrata pecuniæ (in quantum poterit) emptori refundi debebit.

Ezen értelemben legyünk az attya felől-is, ki az ő őſs jóſzágát, az fiainak kedvek és akarattyok ellen, mód-nélkül és ok-nélkül el-idegeniti, akar örökben el-adván akar penig el-zálogoſitván: tudnia-illik, hogy az attya vallás tételit-is, effęle ok-nélkül első mód-ſzerint való kötéſben, terhe nélkül meg hihattyák, és az fiak réſzeket minden fizetés nélkül viſzſza vehetik: az attyok réſzet-is az fiak kezében csak köz bőcsel kel meg-teriteni és meg ſzerzeni.

Et hoc idem eſt intelligendũ etiam de patre, qui jura ſua, & filiorum ſuorum avita, in præjudicium, & ſine conſenſu ipſorum filiorum ſuorum, perperam & irrationabiliter alienabit, vel venditioni aut impignorationi exponere curabit: quod ſcilicet Faſsio ſua, in caſu ſimpliciter præallegato, ſimpliciter invalidari, & portio filiorum, ſine omni prorſus ſolutione, portio verò patris, communi æſtimatione mediante eiſdem filiis reddi & inſtaurari debebit.

AFFELE VALLAS-TE-telekről, mellyeket meg-nem hihatnak.

DE QVIBUS-dam Faſſionibus non retractandis.

TITULUS LXII.

Hic tamen attendendum & cordi imprimendum eſt, quòd ſi frater faſsionem alteri' fratris retractare & revocare volens, bonis aut juribus poſſeſſionariis, per hanc vẽditionem aut communitatis, aut acquiſitis ſcienter & ſine juridica reclamatione uſus fuerit, & fructum illorũ realiter perceperit: tunc faſsionem hujuſmodi nunquam revocare valebit. Per uſum enim realem, faſsioni illi conſenſiſſe videtur. Et idem eſt de faſsione quoq; paterna, per filium retractanda, dicendum.

Part. 1. Tit. 70. & 72.

Sic pari formiter ſentiendũ eſt de faſsionib' illis, quæ inter fratres generationales, aut cõdiviſionales, vel etiã quoſcunq; alienos & extraneos, prætextu jurium poſſeſſionariorũ litigioſorum, per modum compoſitionis & concordiæ fiunt atq; celebrantur. Et in hujuſmodi compoſitione, certa portio vel particula jurium ipſorũ poſſeſſionariorum, unius partium, per alteram partem, bona illa litigioſa tenentem, & poſſidentem, vel aliter efficatia forſitan jura ad

LXII. TITULUS.

ERre mind-az-által jól réá figyelmezzünk, és eſzünkben tartsuk, hogy mikor egygyik attyafiu az máſiknak vallás tételét meg-akarja hini, ha aſſele az árrában adot, avagy egyéb módon ſzerzet jóſzággal, örökſéggel, tudván-él, és haſznát-is ugyan valóban véſzi, törvény béli ellen mondás-nélkül: tehát eſſele valláſt ſoha meg nem hibat. Mert az véle való élés által, az vallás-tételnek és kötéſnek engednie lattatik. Ezent mondhattyuk, az attyának vallás-tételérõl-is, kit az fia meg-akarna hini.

Haſonlo értelemben legyünk aſſele vallás-tételekrõl is, mely vérſzerint, és egy oſzláſſon való attyafiak közöt, sõt akar minémũ idegenek közöt is, valami pöres jóſzág felõl való ſzerzödéſből és békeſſégből léſzen. Eſſele meg alkuváſban penig gyakorta bizonyos réſz adatik, az pöres jóſzágból, valamely ſélnek, melynek azon kivül-is ne talám jó igaſsága vólna, az peres jóſzághoz: egygyik réſzecskéje penig, békeſségnek okáért ugyan magánál marad és tellyes birtokában: Mely megalkuváſról való vallás-tételek (miért hogy

hogy az pernek vége és ki menetele még kétſęges vólt, és bizontalan mire meńyen) mindenkor meg-tartatnak, és ſoha meg nem hihatni. Mert ezen kivűl-is, affęle vallás-tételt, mellyet meg-hihatnak, nem az jóſzágnak viſzſza vételéről, avagy magához való kapcsoláſról, hanem az jóſzágnak csak el-idegenétéſęről, kel érteni.

ad ea habentem datur, aut remittitur: reliqua verò particula ſeu portio, cauſa pacis & unionis, apud ſe remanebit, & relinquetur perpetuò poſſidenda: Quæ quidem faſſiones (quia finis & exitꝰ litium dubius adhuc, & incertus erat) ſemper obſervantur, & nunquam retractantur. Nam & alioquin faſſiones prædeclaratæ, quæ invalidari & retractari poſſunt, non de recipiẽdis ad ſe, vel obtinẽdis pro ſe, ſed de alienandis duntaxat à ſe bonis, & juribus poſſeſſionariis intelligũtur.

AFFELE VALLAS-tételekről, mellyek után iktatás kel, avagy nem kel.

LXIII. TITULUS.

TOvábba, ha az meg-mondot, avagy egyéb-fęle okokból, az vér-ſzerint és egy oſzláſſon való attyafiak, az fęle jóſzágokat, mellyek annélkűl-is egyről az máſikra ſzállana, egy-máſnak vallyák, akar az Országh Birai előt, avagy Captalanban, avagy Conventben: Effęle valláſra ſem az Király engedelme, ſem penig egy eſztendő alat való iktatás nem ſzűkſęges. De az idegenek közt való, örők vallás-tételek, akar minémű jók és jóſzágok felől valók, annélkűl

DE FASSIONIbus, quæ ſtatutione legitima indigent, & quæ non.

TITULUS. LXIII.

ITem faſſio perennalis, inter fratres generationales & condiviſionales, aut in præmiſſis, aut etiam aliis caſibus, prætextu talium jurium poſſeſſionariorum, quæ etiam alioquin in alterutrũ eſſent devolvenda, coram quovis judice ordinario, vel alio loco teſtimoniali & autentico facta: Nec Regio conſenſu, nec etiam juridica Statutione indiget. Aliæ verò omnes faſſiones perẽnales, ſuper Part. 2. Tit. 65.

Inſcriptiones ultra flor: 50. factæ Statutione egét.

quibuſlibet bonis ac juribus poſſeſſionariis, inter alienos ac extraneos, quocunq; modo factæ. Immò etiam pignoris titulo ultra ſummam quinquaginta florenorũ celebratæ & emanatæ, infra integram unius anni revolutionem ſtatutione legitima firmari ſolent, atq; debent. Et hoc, ſi ille cui faſſio facta fuerit, extra dominium ipſorum bonorum extiterit. Nam ſi in dominio eorundem reali etiam antea fuerit, aut medio ejus, qui faſſionem fecit, Dominium hujuſmodi reale & poſſeſſoriũ, de facto conſequi poterit: Tunc (etiam tranſacta ipſa annuali revolutione) Statutio prænotata ſemper exequi valebit.

nélkül ſzükölködnek: Sőt még-zálagoſt-is, ötven forintnak ha felette vagyon, egy eſztendőnek forgáſa alat, törvény-ſzerint való iktatáſſal, ſzükſéges-képpen ſzoktanak megerősiteni. Ezt-is úgy, ha az, az kinek az jószágot vallyák, akkoron az jószágnak Uraſságában nem vólna. Mert ha az vallás és kötés előt-is, minden vólta-képpen Uraſságában vólt az jószágnak: Avagy ez valló ſzemély, ha az jószágot fogyatkozás-nélkül kezében adhattya: Tehat az eſztendőnek forgáſa el múlván-is, az meg-mondot iktatáſt végben viheti.

Hoc quoq; præviſo, quod ſi forſitan faſſionũ aliqua Regio conſenſu egeat, & conſenſus talis, uſq; ad annualem ipſam revolutionem impetrari nequeat, tunc faſſio hujuſmodi non pri, niſi poſt impetrationem ipſius conſenſus Regij dicti, uſq; ad integram unius anni (ut præmittitur) revolutionem, vigore ejuſdem conſenſus, Statutione legitima (ſive ſequatur contradictio, ſive non) roborari debet. Et hoc intellige de faſſione, non cum

De ezt jól meg látván, hogy ha valamely vallás-tételre ſzükſéges leend az Király engedelme, és ezt az engedelmet, egy eſztendeig az Királytól meg nem nyerhetik, tehát effele válláſt, mind addig ſem illik iktatni, valameddig az Király-is meg nem engedi, és *Conſenſust* nem ád réá: Ha penig meg-engedi egy eſztendőnek forgásában, az Király engedelme erejével, el-kel járni az iktatáſſal-is, akar ellene ſzóllyon valaki akar ne az iktatáskort. Es ezt értsed ollyan valláſról, mely nem jövendő

vendő dologról ſzól, hanem jelen valóról.

Mert ha valaki, máſt fiáva, avagy attyafiává fogad, és ha jóſzágáról ollyan valláſt és kötéſt téſzen, hogy hólta után, az máſikra ſzállyon; avagy mind ketten ugy végeznek, hogy viſzontag egy-máſra maradgyon jóſzágok: tudni illik, illyen formán, hogy ha valamely fél magtalanúl halna meg, hát annak az jóſzága, az élő ſzemélyre ſzállana, és effélc vallás-tételt javallana és helyén hadna, Király ő Felſége: Miért hogy az vallás-tétel, és az Király engedelme-is jövendőre ſzól, és csak ugy mehet véghez, ha valamellyik meg-haland Annakokáért valameddig, avagy mind ketten élnek, avagy az az ſzemély meg nem hál, az ki halála után máſnak vallotta jóſzágat, nem ſzükſég mindgyáráſt az illyen valláſra az iktatás: hanem ha az *Conſenſus* mellet à Király igaſságát-is meg kérték vólna azon jóſzágban. Mert igy az Király igaſságát-is megkérvén (mely ſok Nemeſſek jóſzágban allattomban fekſzik) ſzükſég hogy eſztendő alat az iktatáſt, véghez vigyék.

cum futura conditione, ſed de præſenti facta.

Nam ſuper aliquo contractu, ſeu fraternali adoptione, bonorũq; in alterutrum devolutione, ſi faſſio per quempiã alteri, vel forſitan per duas partes ſibi ipſius mutuò & in alterutrum celebraretur: Ita videlicet, ut ſi quam partiũ hæredibus deficere contingeret, bona & jura poſſeſſionaria ejuſdem in partem ſuperviventem devolverentur, & Regia Majeſtas hujuſmodi faſſioni ſeu cõtractui, & fraternali adoptioni, ſuum Regium conſenſum largiretur. Quia faſſio ipſa, & ex conſequẽti conſenſus ipſe Regi conditionalis eſt, & non niſi altera partiũ deficiente locum habebit. Ideò utriuſq; partibus ſupervivẽtibus, vel fortè illa perſona, quæ alteri faſſionem cũ conditione prænotata fecit, in humanis adhuc agente, Statutionem aliquam ſubſequi non eſt neceſſe. Niſi forſitan in bonis illis, & juribus poſſeſſionariis jus Regium fuiſſet, vel eſſet impetratum.

Iſto namq; caſu Statuio ipſa ſuper jure Regio, quod in multorum ſæpè bonis occultatum jacet, ut legitimè ſubſequatur neceſſe eſt.

IDEM ſuper prælegato conſenſu Regio dicẽdũ, ut altera partium deficiente infra anni unius revolutionem integram, conſenſus ipſe, qui vim Donationis tunc habebit, & ex conſequenti, faſſio in eodem conſenſu ſcripta, legitimam ſortiri debebit ſtatutionem.

Az mint penig ſzollánk, az Király engedelmérõl-is, ezen-képpen tarcsuk, hogy mihelt az más fẽlnek magva ſzakad: Az Király engedelmében (kinek annyi ereje vagyon, mint egy *Donatio*nak) be irt valláſſal, békel magát egy eſztendõnek forgáſa alat iktatni.

QVID SIT CONſenſus Regius definitivè.

TITULUS LXIV.

MI LEGYEN AZ Király engedelme.

LXIV. TITULUS.

Sup. tit. 23. 24. 25. 26. 29. 35.

CONſenſus autem Regius, eſt juriſditionis Sacræ Coronæ Regni, ſuper jurib⁹ poſſeſſionariis, in eam ſucceſſorio modo jureq. devolvendis, per Principem, ſeu Regiam Majeſtatem, ſpontanea ceſſio. Quæ quidem juriſditio Sacræ Coronæ Regni, quantum ad devolutionem & ſucceſſionem bonorũ, ac jurium poſſeſſionariorum, iſto quo nunc utimur modo, à tempore regiminis ſeu imperij excellentiſſimi principis quondam Dn. LUDOVICI *Regis, ab anno ſcilicet Dominicæ incarnationis Trecẽteſimo quinquageſimo primo, ſupra milleſimum originem ſumens*

AZ Király *Conſenſus*a és engedelme ez, mikor az Királyi Koronának méltósága és ſzabadsága ſzerint, valamely jóſzág az Királyra ſzállana, és õ felſége ſzabad akarattya ſzerint, azon jóſzágot másnak engedi. Hogy penig ez moſtani ſzokáſunk ſzerint az magva ſzakat jóſzág, ez Orſzágnak Koronás Királlyára, és az Fejedelemre ſzállyon, nem moſtan kezdetet, hanem meg à Fõlſẽges LAJOS Király idejétõl fogván, ugy-mint, (Chriſtus URUNK ſzũletéſe után, Ezer három ſzáz és õtven egy Eſztendõben) kezdetet, melytõl fogván, minden utánna való Királyoknak idejében-is ez oraiglan minden czikkellyiben meg-tartották, és

Par. 1. Tit. 78. 79. Conſenſus quando ſumſit originem.

1351.

napon-

naponként meg-erősítették: Hogy minden Záſzlós, s Nagyságos Urak, Nemeſſek, Fő és vitézlő rendek jó ſzága (valakinek magva ſzakadna, avagy immár csak egyedűl való ſzemély vólna, és immár magva ſzakattat várhatnak) az Király Coronára ſzállyon.

mens, cunctorũ Regum, ſucceſſorum ſcilicet ſuorum temporibus, uſq; modo inviolabiter & inconcuſsè ſervata, atq; ratificata, ſuper univerſorum Dominorũ, Baronum & Magnatum, ac Nobilium Procerumq; Regni bonis, & juribus poſſeſſionariis, (qui utpote in ſemine & haeredibus deficiunt, vel in unicam & ſingularem perſonam deveniunt: Sicq; defectui ſeminis approximabunt) legitimè ſucceſſionis virtutem ſemper habet.

LAJOS Király idejének előtte, mint hogy az Nagysagos Urak, sőt az fő és Nemes vitézlő jóſzágos embernek, ha ſemmi őrökkősi nem vóltak vólna-is, Király engedelme nélkűl-is ſzabad vólt oda hadni jóſzágát, az hová akarta, Király igaſságának penig csak oly ember jóſzágában volt helye, kinek ſemmi őrökkős maradékja, és ſemmi attyafia nem vólt, és teſtamentum tétel nélkűl el-hólt.

ANTE enim ejus Principis tempora, quilibet Baro, Magnas, Nobiliſq;, & poſſeſſionatus homo, ſuper juribus ſuis poſſeſſionariis, (ſi etiam haeredibus defeciſſet) prout voluit, ſine omni conſenſu Regio, liberam diſponendi habuit facultatem. Et in eo ſolummodo caſu, ſi haeredibus & omnibus propinquis deſtitutis ac inteſtatus quiſquam illorum deceſsiſſet, juriſditio praenotata locum habuiſſe dinoſcitur.

MINEMŰ VALLAS-tételekre ſzűkſég az Király engedelme, és mineműekre nem ſzűkſég?

LXV. TITULUS.

Innét.

QVALES FASSIones conſenſu Regio indigeant, & quales non?

TITULUS LXV.

Part. 1. Tit. 59.

VNde ſciendum, quòd nunc omnis Faſſio Dominorũ, ac Nobilium, & aliorum poſſeſſionatorum hominum, per ſingularem & unicam perſonam, ac defectui prolium vel ſeminis approximantem, quibuſcunq; perſonis, & ex quibuſvis caſib⁹ ac rationib⁹, conditionibuſq; & articulis, ſuper quibuſcunq; bonis & jurib⁹ poſſeſſionariis, perpetuò facta, cõſenſu Regio (propter juriſditionem ſucceſſionis prænotatæ) ſemper indiget, eſtq; neceſſaria. Nam ſine ipſo conſenſu non ſolum ſuper bonis, perennali jure obligatis, verùm etiam pignoris titulo (ultra communem æſtimationem ipſorum bonorum) inſcriptis, faſſio prænarrata, qualitercunq; (ut præmittitur) facta atq; celebrata, viribus deſtituta manebit.

INnét következik azért, hogy moſtan minden Urak, Nemeſſek és jószágos ember vallás tételére, ha csak egyedül való ſzemély leend, és magva ſzakadásához közelgetne, akarkinek-is, és akar miném̃ ſzükſęges okokból, és móddal akarja örökkesképpen éltetni jovait, és jószágát, Király engedelme igen-is ſzükſęges, mivel-hogy effęle jószág ő Felſęgére ſzállana, az mint meg mõdám. Mert Király engedelme nélkül, nem csak örök áron el-adot jószág felől, de csak el zálogoſitás felől való vallas-is, (ha az köz bőcset meg haladgya) akar mint kőſſe, és vallya el-valaki, ugyan erőtlen léſzen.

Part. 1. Tit. 10. & 60.

Part. 1. Tit. 63.

UNDE ſequitur, Quòd faſſio inter plures, & per plures perſonas fraternas, vel alienas, mutuò aut ſeorſum quibuſpiam facta, Regio conſenſu non indiget. Jus enim ſucceſſionis, propter alias perſonas ex utraq; parte hæreditario modo & jura ſucceſſuras, locum in Principe, ſeu juriſditione Regia, nondum habet. Et hoc eſt verum, ſi perſonæ ab una parte ſtan-

Ebből ez következik, hogy mikor egy-nehány attyafias ember, avagy ha idegen leſzen-is, avagy ő magoknak, avagy külön-külön valláſt téſznek egy-máſnak, effęle valláſra nem ſzükſęg az Király engedelme. Mert holot mind az két felé egygyikről az máſikra ſzálhat törvényſzerint az jószág, itt az Király igaſságának helye nem lehet. De ugy, ha az vallás tévő ſzemélyeknek oly igaſságok vagyon, hogy egygyikről

az

az máſikra ſzálhat az jóſzág ő̃rökkes képpen. Ha peniglen illyen igaſságok nem vólna, mindenkoron ſzükſég az Király engedelmét meg kérni és nyerni. Mert az vallás-tévő̃ ſzemélyeknek ſokasága, az Király igaſságát, ki nem rekeſztheti, holot ſemmi vér-ſzerint való attyafiúság, avagy oly kő̃teleſſég nem vólna kő̃ztők, hogy egygyikről viſzontag az máſikra ſzállhatna az jóſzág.

ſtantes, ſeu faſſionem facientes, vim ſucceſſionis invicem & in alterutrum habent. De perſonis quoq́, ab altera parte ſtantibus, idem eſt ſentiendum atq́ tenẽdum. Nam aliter Regius ipſe conſenſus impetrandus ſemper & neceſſarius erit: Pluralitas enim perſonarum, non excludit juriſditionem Regiam, ubi nulla dinoſcitur eſſe fraternitatis, neq́ conſanguinitatis connexio, vel alterius ſucceſſionis in bonis mutua, reciprocaq́ viciſſitudo.

MI LEGYEN AZ CONtractus, ugy-mint az jóſzág felől egy-máſſal való végezés, Es mikor kelleſſék abban az iktatás.

LXVI. TITULUS.

TAnúllyuk meg azért, hogy valamikor az jóſzágos emberek, és egygyes ſzemélyek-is egy-máſſal alkuvás ſzerint végezéſt téſznek, hogy egygyik jóſzága az máſikra ſzállyon, ha valamellyiknek halála tő̃rténik, és effęle végezéſt, akar az Király engedgye meg, akar affęle ſzemélyek kő̃ző̃t legyen az végezés (az mint felőle ſzóltam) mihelt az egygyik fęlnek magva ſzakad, mindgyárt az más fęl egy eſztendő̃nek el-forgáſa alat

QVID SIT CONtractus definitivè, & quando indigeat legitima Statutione.

TITULUS. LXVI.

NOtandum igitur eſt, Quòd quilibet contractus, inter quoſcunq́ poſſeſſionatos homines aut alias perſonas, ſuper devolutione quorumcunq́ bonorum in alterutrum, altero deficiente, fienda formatus, tàm ſcilicet conſenſu Regio ſtabilit⁹, quàm etiam pluralitate perſonarum fatentium modo præallegato roboratus: Statutione legitima, poſt defectum ſeminis, partis

Part. 1. Tit. 63. Part. 2. Tit. 71.

partis cujuſpiam, infra annualem (ut præmiſi) revolutionem ratificari debet. Interim autem pars ſupervivens, vigore juris ſucceſſorij, ex hujuſmodi contractu, vel fraternali adoptione, ſibi attributi, dominium bonorum partis deficientis, tanquã ſcilicet fratris ſui condiviſionalis, ſimpliciter pro ſe vẽdicandi, manibus ſuis (dùm modo legitimum aliquid non obſtet impedimentum) applicandi habet authoritatem.

alat az jóſzágban iktaſſa magát. Deminek-előtte iktatná-is magát, az élő fęl, mivel hogy effęle végezés által, avagy attyafiuivá fogadáſnak erejével örökkeſſe lőt, ez okáért az meg-hólt embernek ugy-mint oſztozó attyafiának jóſzágát ſzabadon el-foglalhattya, és (ha valami törvény-ſzerint való akadály az dologban nem eſik) kezéhez veheti.

Contractus autem, ſeu fraternalis adoptio, eſt alienæ cujuſvis perſonæ per quempiam (hæredibus legitimis deficientibus) in bonorum ſuorum ſucceſſione permiſſiva ſubſtitutio. Dictum eſt autem notanter, hæredibus deficientibus. Nam veris & legitimis hæredib' ac ſucceſſoribus ſuperextantibus, & ſuperſtitibus, fraternalis adoptio locum non habet. Verum illis deficientibus, adoptatus ipſe frater, vel filius, ſucceſſionis hujuſmodi virtutem & facultatem, in bonorum ipſorum devolutione, ſortiendus erit. Dictũ eſt etiam, permiſſiva ſubſtitutio, quoniam ſine permiſſione, vel conſenſus adhibitione Princi-

Part: 1. Tit. 8.

Part. 1. Tit. 6. 7. 8.

Az egy-máſſal való végezés penig, avagy attyafiui fogadás ez, mikor valaki lattya, hogy vér-ſzerint való örökkeſſi nincsenek, más idegent engedelméből attyafiuvá fogad, és jóſzágában bé bocsát, hogy jóſzága réá ſzállyon. Holot ezt az Czikkelt eſzünkben kel vennünk, hogy effęle embernek vér-ſzerint való örökkeſſinek nem kel lenni. Mert ha élő örökkősſi vadnak, kikre az jóſzág ſzálhat, az idegent ezek ellen attyafiuvá nem fogadhattya. Ha kedig örökkeſi nincsenek, az fogadot attyafiura, avagy fiára ſzokot ſzállani és nézni az jóſzág. Engedelméből való fogadáſnak penig azért mondgyuk, mert à Király akarattya és engedelme nélkül ſenki máſt fiává, ſem attyafiává nem fogadhat: miért

miért hogy affęle magva ſzakat jóſzág igyeneſſen az fejedelmet nézné és illetné. Az fogadot Attyafiu-is penig avagy fiu, Király engedelme nélkül affęle jóſzágnak Uraſságában bé nem mehet, magának ſem foglalhattya.

Principis noſtri, ejuſcemodi ſubſtitutio, ſeu adoptio, nullius eſt vel erit firmitatis: ſed bonorum ipſorũ devolutio in Principem, ac jnriſditionem Sacræ Coronæ directè ſpectabit, atq́ pertinebit. Neq́ ſine conſenſu Principis adoptivus ipſe frater, aut filius, dominium talium bonorum ingredi, vel pro ſe vendicare valebit.

HOGY AZ JOSZAGnak Uraságát birnia, kétképpen mondatik: és végtere az végezéſſekrŏl.

LXVII. TITULUS.

EZt-is vegyük eſzünkben: Hogy az jóſzágnak Uraságát birni, kétképpen ſzoktuk érteni:

ELSŐBEN, minden vóltaképpen: mikor valaki az jóſzágot valóbon és békeſęgeſſen biria, és az jóſzágnak haſznát véſzi, s-az jobbágyokat-is nyilván ſzólgálattya: és az jóſzágnak effęle biráſa, kőzőnſęges és mindeneknél nyilván való.

MASODSZOR, őrőkkes-képpen: Mikor valakire oly jóſzág ſzál, mely őtet nyilván illeti: az mint az vérſzerint, és egy oſzláſſon való attyafiak

QVOD DOMINIum bonorum duplici modo quiſpiam dicatur habere, & de contractibus in fine.

TITULUS LXVII.

ADvertendum autem eſt, Quòd duplici ratione atq́ via Dominium aliquorum bonorum quis habere dicitur.

PRIMO, jure poſſeſſorio, dùm quis reale pacificumq́ dominium, tàm in fructibus percipiendis, quàm etiam ſervitiis per colonos exhibẽdis, bonorum aliquorum apertè tenet: & hic modus generalis eſt, ac omnibus manifeſtus.

SECUNDA via, dominium bonorum dicitur aliquis habere, jure vel modo ſucceſſorio, quando devolutio aliquorum

jurium poſſeſſionariorum, ad ipſum manifeſtè ſpectat, prout in bonis, & juribus poſſeſſionariis fratrũ carnalium, vel etiam condiviſionalium, in propinqua linea generationis habetur.

Part. 1. Tit. 47. §3.

VERBI gratia: Licet frater carnalis, altero fratre ſimiliter carnali ſupervivente, dominium reale ac poſſeſſorium bonorum ſuorum poſt factam condiviſionem, non habeat: jus tamen, ac dominium ſucceſſoriũ de facto & immediatè habet: Cujus virtute poſtquam frater ipſe ſine hæredibus deceſſerit, mox & immediatè ſuperſtes, & in humanis agens frater, bona defuncti fratris ſimpliciter, abſq; omni ſcilicet Statutione juridica, & alio proceſſu juris, pro ſe vendicavit, & poteſtati ſuæ juſtè, meritoq; applicabit. Et ſi frater ipſe defunctus, uxorem & filias poſt ſe relinqueret, & bona ſua ſexum fœmineum non ſequerentur, Ita videlicet, quòd prius vivente fratre præmortuo, & progenitorũ quoq; ſuorum temporibus, reale dominium aliqua fœmi-

fiak jószágában, kik nemzetſégek ſzerint egy-máshoz kőzzel vadnak, ſzokot lenni.

Mint példának okáért: Jól lehet egygyik vér-ſzerint való attyafiu, az máſik attyafiának, meg-oſzlot jószágát éltében valóban és nyilván nem biria, mind-az-által arra tekintvén, hogy halála után mindgyárt ő réá kel ſzállani, ugyan Urasága vagyon abban-is: melynek erejével, ha az attya-fiának magtalanúl, tőrténik meg-halnia, mindgyárt az ő jószágát ſzabadon és minden iktatás nélkűl, és tőrvény follyás nélkűl, magának foglalhattya, és az ő maradéki ſzámára tarthattya. Ha penig az meghólt attyafiának leányi és feleſége maradna, s-az jószág penig leány ágat nem illetne, és nyilván vólna, hogy ſem az meg-hólt attyafiu éltében, ſem az ő őſſeknek idejében, az feſe jószágban az leány ágnak valóban való Urasága, és réſze nem vólt vólna, tehát az attyafia leányit mind házaſságokiglan, az feleſégét penig az Ura nevét viſeli, és őzvegyſégben élvén ſzintén azon-képpen és módon, mint az meg-hólt attyafia éltében, étellel és ruházattal, az mint az jószág-

jószágnak haſznából lehet, taplálni kel, és az leányokat fel nevelni, tiſztesſégeſſen ki-házaſitani: Ha az feleſége akarja azt-is adgya fernek, és annak-felette jegy ruháját és *paraphernumalis*, az élő attya-fiu tartozik tőrvény-ſzerint meg-fizetni.

fœminarũ in eiſdem bonis non habuiſſet: tunc eaſdem filias, infra tempus maritationis earũdem, Uxorem autem ſeu relictam illius, tamdiu quouſq; ſub nomine & titulo domini & mariti ſui vixerit, & tempus viduitatis ſuæ peregerit, eo præcisè jure & modo, quo frater ille defunctus, dùm ſuperviveret, victu & amictu, omnibusq; vitæ neceſſariis, juxta bonorum illorum exigentiam, educare providereq; & conſervare, ac honeſtè tandem filias nuptui tradere; Uxorem autem (ſi voluerit) nuptui pariter tradere, & inſuper Dotalitiũ, ac res Parafernales ejuſdem perſolvere, frater ipſe ſupervivens de jure tenebitur.

Part. 1. Tit. 29. & 66.

Ezen értelemben legyünk az fiuvá avagy attyafiuvá való fogadás felől-is, mert itt-is jól-lehet az meghólt attyafiunak, teſt-ſzerint való örökkeſſe nem marad, mind-az-által vagyon kire ſzálhaſſon jószága: De azért affele fogadot attyafiaknak jószága, külömben ſzál egygyikről az máſikra, kik hatvan, ſzáz, avagy két ſzáz, vagy több eſztendőnek előtte jószágokban oſztozták vólt, és añyi időtől fogván, nemzetſégeknek-is ágait ſem tudgyák elő ſzámlálni, mind-az-által még-is oſztozó attyafiaknak mondgyák és tarttyák magokat. Mert ez-féle dologban azon tőrvény follyásával kel élni, mint ſzintén az magva ſzakadot jószágot, Király

Itidem quoq; de contractib⁹, ſeu fraternalibus adoptionibus (ubi de eo contractu manifeſtè conſtat) eſt ſentiendum. Nam licet frater præmortuus, hæredibus, ex ſuis lumbis deſcendentibus caruerit: hærede tamen ſubſtituto, qui ſucceſſor legitim⁹ appellatur, nondum defecit. Secus tamen eſt de illis fratribus, qui ante ſexaginta, aut centum, ducentos vel plures annos, in bonis & juribus eorũ poſſeſſionariis diviſi fuiſſent, & à tanto jam tempore vix etiam Genealogiæ ſuæ linea memoriæ haberetur, ſed ſolo quaſi nomine fratres condiviſionales dicerentur.

rentur. Nam in hoc caſu ea lege procedendũ eſt, prout in facto jurium poſſeſſionariorum per defectum ſeminis aliquorum decedentium à Majeſtate Regia impetratorum procedi ſolet.

Király ő Felſége adománya után ſzoktak meg-pőrleni.

Part. 1. Tit. 29.

QVOD VIOLENTI occupatores bonorum, iterum violenter de illis ejici poſſunt.

TITULUS LXVIII.

ITem, ſi quiſpiam hominum ſe in Dominium talium bonorum, & jurium poſſeſſionariorũ violenter ingereret, ingrediturq́, & quovis modo immitteret, quæ in alterũ, & non ipſum derivata fuiſſent: tunc ille, qui vim, juſq́ ſucceſſionis in illis bonis habet, infra anni unius integri revolutionem, etiam per potentiam, & parem violentiam, ipſum occupatorem, de dominio eorundem, ejiciendi & excludendi habet facultatem. Quoniam in hac parte vim vi repellere licet.

HOGY AZ JOSZAGnak hatalmas el-foglalóit, hatalmáſúl belőle ſzabad ki-hánni.

LXVIII. TITULUS.

TOvábba ha valaki az ſęle jóſzágnak Uraságában hatalmaſúl bémenne, avagy valamint el-foglalná, mely nem ő réá, hanem máſra ſzállot vólna: tehát à kire az jóſzág nézne, egy eſztendőnek forgáſa alat az hatalmas foglalot az jóſzágnak Uraságából, haſonló hatalomal ki-vetheti, és ki rekeſztheti. Mert effęle hatalmaſt, hatalommal ſzabad kiverni.

Tranſacto verò anni unius ſpatio, proceſſu juris contra occupatorem eum agere debebit: & cum prætextu indebitæ occupationis, uſurpationis hujuſmodi bonorum, brevi Evocatione, vel Inſinuatione mediante, in cauſam attrahere poterit: Ubi eo

Ha penig az foglaló eſztendőt tőlt benne, tőrvénnyel kel az után ellene járni, és az jóſzágnak méltatlan el-foglalásáért, rővid hivatallal pőrben foghatni: holot ſzintén ollyanképpen, mint-ha az jóſzágot ſáját kezéből foglalta vólna ki, az hatalmas foglalót az tőrvény fején itili,

mivel-

mivel hogy más ember igaſságát erővel és hatalomnal magának foglallya. De azért ugy marad fején, ha az fel peres meg-bizonyithattya, hogy az az jóſzág törvény-ſzerint ötet illetné, és ő réá ſzállot vólna. Ezent kel értenünk, affele jóſzágnak-is elfoglaláſa, Melynek Uraságában valaki ſok üdőtől fogván vólt vólna: tudni-illik, hogy az jóſzágtól megfoſztatot ember, az foglalót, ha lehet, haſonló hatalommal, ſzabadon ki-vetheti és ki-verheti.

eo directè modo, quo ratione bonorum de manibus ſuis propriis occupatorum, violens occupator, eo quòd juriſditionem alterius vi & potentia pro ſe vendicavit, in ſententia capitali convinci debebit: ſi tamen actor, bona illa jure ſucceſſorio ad ſe devoluta fuiſſe comprobaverit. Et idem eſt tenendum de illorum quoq; jurium poſſeſſionariorũ violenta occupatione, in quorũ reali dominio quiſpiam à diuturno ſpatio perſeveraſſet: quòd ſcilicet ſpoliatus ipſe, occupatorem de illis, pari violentia, ſi poterit, intra unius anni ſpacium, ejiciendi & expellendi habet authoritatem.

AZ NULLUM JUS ROL: mikor ember, ſemmi igaſságot az jóſzágban magának nem tart:

és minémű jóſzág, térjen iſ-még arra, ki elajándékozta, avagy el-adta.

LXIX. TITULUS.

TOvabba ezt-is tanúllyuk meg, hogy-ha valamely vallás, és kötés levélben, avagy ſzánſzándékkal, avagy penig feleytſégből ez czikkelt beléirandgyák, hogy az jóſzágnak ſemmi igaſságát és tuláydonságát, az valló ſzemély az után magának nem akarja tartani: Tehát effele jóſzág

DE CLAUSULA: nil Juris, & qualia bona iterum in donantem,

vel vendentem redeant.

TITULUS LXIX.

VLterius ſciendum, quòd ſi in ſerie literarum aliquarum faſſionalium, clauſula illa, (NULLUM JUS, nullamvè juris & dominÿ proprietatem pro ſe reſervando, &c.) aut ſtudioſè, aut ignoranter inſerta fuerit: tale jus poſſeſſionarium,

narĩũ, ſuper quo videlicet hujuſmodi faſſio facta extiterit, nunquam in eum, qui faſſionem fecit (etiam ſine hæredibus, eo, in quem jus ſuum tranſtulerat obeunte) de cætero reflectitur aut redundabit: ſed collationi Regiæ majeſtatis penitus ſubjacebit.

jószág ſoha az valló ſzemélyre tõbbé meg nem tér, még ha az vévõ ſzemély magtalanúl meg-halna-is, hanem á Király adómanyára ſzál mindeneſtõl.

Verumtamen, ſi Faſſio absq; clauſula prænotata celebrabitur, ſive in mutua & concambiali bonorum aliquorum permutatione, ſive alia perennali collatione, utpote pro ſervitiorũ remuneratione, (prout plerunq; ſolet) aut alia quavis rationabili ex cauſa, datione inſcriptioneq; vel obligatione: tũc eo ex humanis ſublato, & hæredibus aliisq; legitimis ſucceſſoribus deſtituto, cui collatio aut quævis inſcriptio bonorum ipſorũ facta fuerat, rurſus & iterum in illum, qui faſſionem fecerat, vel bona ipſa contulerat, ejuſdemq; hæredes & poſteros univerſos (quoniam juris ſucceſſorij proprietatem & dominium pro ſe reſervaverat, nec à ſe in alterum perpetuo tranſtulerat) ipſa bona devolvuntur, & juri priſtino effectivè derivantur, atq; reintegrantur.

Ha peniglen ez czikkelt az levélben nem irják, akar csere jószágról, akar õrõkben való el adáſról legyen, az vallás tétel, mint hogy gyakorta valakinek jó ſzolgálattyáért, és egyéb ſzũkſęges okokért ſzoktanak jószágot adni, zálagoſitani, avagy ſummában kõtni: hát, ha az magtalanúl megh haland, és ſemmi-némũ attya-fia nem kezd maradni, az kinek az jószágot adták, vagy kõttették vólt, az jószág az õ elõbbi tulaydonsága ſzerint, iſmét az el adó ſzemélyre, mely azt el adta vólt, és róla valláſt-is tõt vólt, avagy maradékira viſzſza tér, és az elõbbi igaſsággal hozzá tér, és viſzſza válthattya, mert az jószág ſzállasának tulaydonságát, és Uraságát magának meg tartotta, és õrõkké máſnak nem kõtõtte vólt.

Part. 1. Tit. 21. Cum refuſione juſti precij.

MI LEGYEN AZ JOszágnak el cseréléſe, és miért találták az cserét?

LXX. TITVLUS.

Mlért hogy az jóſzágnak cserét, egy-nehány helyen emlitettük: Annak-okáért az csere, két, avagy tób ember jóſzágának viſzontag való el-változáſa, és egygyiknek máſikért tőrvény-ſzerint való adáſa. Találták penig az cserét, az jóſzágnak békeſęges állapattyáért, és bőſęgesb haſzna vételeért. Mert ſok embernek házától oly meſzſze vagyon jóſzága, hogy gondgya viſeléſęre tőbbet kell kőlteni, hogy ſem mint mennyi haſznát venné. Némellyeknek penig jóſzágok az hatalmas és káros Szomſzédoknak veſzekedéſek miat, el-is ſzokot puſztulni. Sokaknak penigh effęle jóſzágok miat, oly ſzüntelen való perei vadnak, hogy megh éyjel ſem álhatnak miatta, és ez okon tób kárát vallyák, hogy ſem mint haſznát vennék jóſzágoknak.

QVID SIT CONcambialis permutatio bonorum, & quare ſit adinventa?

TITULUS LXX.

QVoniam autem ſemper cõcambiali per mutatione bonorum, & juriũ poſſeſſionariorum mentio habita eſt. Hinc ſciendum, Quòd concambialis bonorum permutatio, eſt jurium poſſeſſionariorum, duarum vel plurium partium ſibi ipſis viciſſitudinaria cõmutatio, & in alterutrum legitima tranſlatio. Adinvẽta autem eſt, tùm propter quietioris ſtatus conſequẽdi facultatem: tùm propter uberioris fructus percipiendi emolumentum. Plurimi namq́ bona ſua in longinquis partib⁹, à loco reſidentiæ ipſorũ, magna adeò inſtantia & intercapedine ſita habent, ut plus ad proviſionem illorum exponere cogantur, quàm de fructibus eorũ percipere poſſint. Non-nullorum autem bona, propter potẽtum pernicioſam & violentiam vicinitatem in extremam devenerẽ deſolationem. Pleriq́ verò ratione talium bonorum continuas habent lites & controverſias, ut ne nocte quidem propter eas quieſcere poſſint. Ita ut longè plus jacturæ, quàm utilitatis inde reportent.

Annak- Qua-

Quapropter quilibet poſſeſſionatus homo de bonis & juribus poſſeſſionariis ſuis concambium ſibi utile & proficuum jure, libereq; facere poteſt, contradictione filiorũ ac filiarum, vel fratrum ſuorum ſimpliciter non obſtante. Attamen portio illa, quæ in concambium ſibi dabitur, in fratres generationales, vel condiviſionales (deficiente eo fratre, qui concambium fecerat) devolvitur, tanquam alia portio ſua, per quam commutatio concambialis facta fuerat, quæ in ipſos fratres, vigore juris ſucceſſorij, derivanda erat.

Annak-okáért minden jószágos ember, az ő jószágát, örökſégéü haſznoſſon és alkolmatoſſon ſzabadon el-cserélheti, fiai, leányi és attya fiai ok-nélkül való tilalmával, és ellenzéſſével ſemmit nem gondolván. Mind az által az mely réſz jószágot cserében véſzen (ha magtalanúl haland-megh) az tőb vér ſzerént való, és egy oſztaſſon való attya-fiaira ſzál, mint-hogy az-is az réſz, az mellyet cserében adoü vólt, az tőb attya fiaira ſzállot vólna örökkes képpen.

QVID SI CONcambium fraudulenter & ſimulatè factum & celebratum?

TITULUS LXXI.

VErum, quia plurimæ fraudes in hujuſmodi concambiali bonorum per mutationeü per pleroſq; fieri & committi conſueverunt. Quidam enim bona ſua, in præjudicium & jacturam fratrum ſuorum, non verè, neq; juſtè, ſed fictè & ſimulatè vendere, pariter & alienare prætendentes, ne fratres ipſi

CSALARDSAGGAL lőt cseréről?

LXXI. TITULUS.

DE ez-féle jószágnak el-cseréléſében ſok ember nagy ſok csalárdságot ſzokot cselekedni. Mert ſokan jószágokat attyokfia ellen, ſőt nyilván való károkra, nem igazán, hanem valami ſzin-alat el-akarván idegeniteni, hogy az attyafiak ez féle jószágot az vévéktől, avagy inkáb az uſoráſoktól hátra ne veheſſenek ő magok ſzámára: azt kőltik, hogy cserél-

cseréltenek egy-mással,) tudván azt hogy az igaz cserét mindennek meg engedi az tőrvény) Es az vallás-tétel levélben azt irattyák bé, hogy más távol való jószágot, avagy közelb valót adtak vólna nékiek: De azért az meg-nevezet jószágnak Uraságát, avagy csak kevés ideig birják (hogy az csalárdságot inkáb el-fedezhessék) avagy penig soha kezekhez sem veszik: Es illyen-képpen az ő attyokfiait, kikre az illyen szin-alat el-veszt egetet jószágnak Urasága méltán szállana, meg-csalván, az jószágból őket ki tudgyák, és gyakorta azt is az jószágot, mellyet cserében mondnak hogy nékiek adták, azon embernél hadgyák, az kiről költötték vólt, hogy el-cserélték.

ipsi bona ejuscemodi ab emptoribus, ne dicam fœneratoribus, pro se repetere, & jure eorum, vendicare, appropriareq; possent, titulum vel colorem concambialis permutationis (quæ justo & recto modo, liberè fieri permittitur) in literis, seu privilegiis fassionalibus inseri procurant, jus aliquod possessionarium remoto in loco, vel fortè etiam propinquo situm, & adjacens per emptorem, seu fœneratorem, in concãbium sibi datum esse profitentes, tamen dominium hujusmodi juris possessionarij, ad modicũ solùm temp⁹ (ut fraus ipsa interim palliaretur) aut nunquam pro se vendicabunt, sicq; fratres eorum, ad quos successio bonorum, & jurium possessionariorum ipsorum, hoc sub titulo alienandorum spectaret, defraudantes, illos exhæreditabunt, etiam, eo jure possessionario, quod venditori per emptorem in concambium dari simulabatur, atq; fingebatur, apud eundem emptorem perpetuò remanente.

Hogy azért az csalardsághoz és álnoksághoz senki ne bizzék: Mihelt az tőb attyafiak effele csalardsággal szerzet, cserének végire mehetnek, mindgyáráft azt az kinél találják tőrvényre kel hini, és az eladot jószágnak köz bőcsűét megitélvén, csak egy *Octava* alat tartozik

Ne igitur fraus & dolus cuipiam patrocinari videatur: Postquam hujuscemodi fraudulentum concambium fratribus vendentis, & bona ipsa alienatis innotuerit, mox ad instantiam ipsorum fratrum, facta primum legitima super ea re evo-

catione, ſola communi æſtimatione eorundem bonorum, præmiſſo modo alienandorum mediante, Unico tamen ſemper termino Octavali, actori hujuſmodi bona, per judicem reddi, ad judicari, reſtituiq; debebunt.

zik à Biró viſzſza venni tőle, és az felperesnek meg-kezében ereſzteni.

QVANDO CONcambium nullo modo poſſit retractari.

TITULUS. LXXII.

ITem, ſi Pater vel frater quiſpiam concambium aliquod fecerit: & filius aut fratrum aliquis eo concambio ſcienter, & ſine juridica reclamatione vel prohibitione uſus fuerit, fructũq; bonorum permutatorum realiter perceperit: concambiũ ipſum poſtea filius, vel frater ille, retractare nequibit. Uſus enim realis in hac parte, in vim ceſſionis conſenſusquè tranſibit.

MIKOR NEM HIHATtyák meg az cserét ſemmi-képpen.

LXXII. TITULUS.

TOvábba, ha az Attya, avagy attyafiu valakivel cserél: Es fia avagy valamellyik attyafia, az cserejószággal, tudván, és tőrvény-ſzerint való ellenzés nélkűl avagy tilalom nélkűl él, és haſznát-is valóban vészi: effęle cserét ſem az fia, ſem az attyafia az után meg nem hihatják. Mert abból hogy belőle élt, megtetszik, hogy amaz mellől el-álot, és az el-cseréléſben egygyet értet, és jó-vallotta.

SI IN CONCAMbio pecunia ſuperaddatur, Utrum talia bona jus fœmineum ſequentur?

LXXIII. TITULUS.

ITem, Quia jura poſſeſſionaria, modo concambÿ per mutata

HA AZ CSEREHEZ pénzt adnak, affęle jószág illeté leány ágat?

LXXIII. TITULUS.

MIvel-hogy az Csere jószág nem mindękoron egy-aránt való, hanem

nem egygyik tőb az máſiknál, néha penig haſznoſb, néha penig tőbbet ér, annál mellyet érte adnak: Annak-okáért hogy az csere egyenlő, és egy arányu legyen, az mely fęlnek jóſzága keveſb érő vólna, pénzel ſzokta fel nevelni, ſumát hozzá adván: Ez okon némellyek azt vélték, hogy effęle jóſzág, az pénznek hozzá adáſaért, ugy illetné az leány ágat-is, mint az fiu ágat. De ezt nem ugy kel érteni; Mert az jóſzágnak tulaydőſagát, hogy kit illeſſen, nem az ágáról, tudni-illik, az pénznek hozzá való adáſáról, kel meg-itélni, hanem az gyűkerét és eredetit kel meg-tekinteni, az az, mint kereſtek, és találták legyen elsőben az jóſzágot: Es ez-okon, az leány ág, effęle jóſzágnak csak az fel pénzéből vehet réſzt: Az jóſzágnak penig tulaydonſaga éppen ſzál az férfiu ágra. De ez-is ugy lehet meg, ha affęle jóſzág eleitől fogván nem illette az leány ágat. Ha penig kételkedni kezdnek affelől, hogy valamely jóſzág, mind az két ágra ſzolgálé, avagy nem? Tehát mindenkoron az ok levelekre kel fogni, mellyekből ki tetſzik, az jűſzágot elsőben-is mint kereſték és találták.

tatæ quantitate, fructuoſitate & valore, non ſemper æqualiter ſibi correſpondent, Ideò ſolent plerig, quorũ bona & jura poſſeſſionaria minoris precij valoriſq, exiſtunt, ad ea, ut concambium æquale fiat, ſummam aliquam pecuniarũ ſuperaddere: Unde nonnulli putaverunt hujusmodi jura poſſeſſionaria, (eo quòd pecunia addita eſt) jus fœmineum æquè veluti maſculinum ſequi debere. Quod tenendum non eſt. Nam jurium poſſeſſionariorum conſervatio & ſequela, non à ramo, pecuniæ ſcilicet additione, ſed à radice & origine acquiſitionis, & inventionis ſuæ, judicanda cenſetur: Et ob hoc in tali caſu, homines fœminei ſexus, non niſi de pecuniis ſuperadditis, portiones ſuas rehabere poterunt. Proprietas autem, hæreditas jurium ipſorum, poſſeſſionariorum ſexui maſculino ſalva manebit. Et hoc verum eſt, ſi ex origine & radice ejuſcemodi jura poſſeſſionaria ſexum fœmineum non ſequantur. Super ea namq, ambiguitate, Utrum aliqua jura poſſeſſionaria ſexũ

Part: 1ª Tit. 2. & 37.

fœmineum æquè veluti maſculinum ſequi debeant, nec ne? ſemper ad originales literas, quibus bona ipſa acquiſita & inventa fuerunt, recurrendum eſt.

QVID VALEAT evictio, ſeu expeditoria cautio præaſſumpta?

TITULUS LXXIV.

Part. 1. Tit. 59.

CÆterum, quoniam in concambiali per mutatione bonorum, ac jurium poſſeſſionariorum, Expeditoria cautio, quæ apud legiſtas cautio de Evictione nuncupatur, inſeri & aſſumi plerunq; ſolet: Si igitur partium aliqua, legitimè requiſita, alteram partem, juxta præaſſumptam tutoriam, expeditoriamq; cautionem, in dominio hujuſmodi jurium poſſeſſionariorum per mutatorū, adverſus quoſpiam cauſantes, & legitimos impetitores conſervare non poterit: tunc jura ſua poſſeſſionaria, in concambium alteri parti data, (ſi reſtant) in ſpecie reddi & reſtitui: Si verò à manibus ipſius partis alienata fortè fuerint & recuperari requiverint: tunc ſimilia jura ſua poſſeſſionaria quantitate ac

MI HASZNA LEgyen az óltalom felvételnek?

LXXIV. TITULUS.

MIért hogy az jóſzágnak el-cseréléſében, és el-adáſában, az menedékben ſzoktak fel-venni, és arra felelnek, hogy meg-óltalmazzák egy-máſt az jóſzágban, és az vallástétel levélben-is bé-irattyák fogadáſokat, mellyet az Deákok *Evictio*nak mondnak. Annak-okáért ha egygyik fęl az máſikat, tőrvény-ſzerint reá kereſi, hogy őtet az ő fogadáſa és igireti ſzerint, az cserében adot jóſzágnak Uraſágában, az pereſſek ellen, kik őket háborgatnák, meg-óltalmazza, de meg nem óltalmazhattya: tehát az cserében adot jóſzágot (ha még jelen vagyon) tartozik ſzőrin nékie viſzſza adni: Ha peniglen kezéből ki kőlt vólna, és viſzſza nem vehetné: tehát akkor haſonló jóſzágot, annyi ſzámút, ollyan haſznoſt, és annyi erőt, tartozik az kár vallot embernek adni, kit az néki adot jóſzágnak Uraſágában meg

meg nem óltalmazhatna. De ezzel ugy tartozik, ha az vallás-tétele, avagy menedék levélben, kőzönſęges-képpen és tellyeſſęggel, az óltalmazáſra, réá igirte vólna magát. Mert mikor egyéb bizonyos okokot és czikkellyeket irnak az menedekben, hogy azokra valo tekintetben igirte vólna az óltalmot: tehát akkor azon czikkellyeket kel megtartani. Es ugyan ezent kel érteni, egyéb jóſzág felől-is, mellyet el-adván és idegenitvén, felelnek felőle hogy meg-óltalmazzák benne. Hakedig az vévőt az el-adó meg nem óltalmazhattya az jóſzágnak Uraſſagában, mellyet el-adot, tehát haſonló jóſzágot kel érte adni, mely jóſzágával, nagy vóltával, haſznával, annyi erő légyen, mint az előbbi vólt.

ac fructuoſitate, & valore, juribus alienatis, æquipollentia parti damnificatæ, quæ in dominio illorũ conſervari nequibit, dari ſtatuiq; debent. Et hoc verum intellige, ſi Expeditoria cautio in literis faſſionalibus, ſimplici communiq; modo inſerta fuerit. Nam aliter ſi clauſula ipſa Expeditoriæ aſſumptionis, cum de conditionibus & articulis aliquibus poſita declaratáq; extiterit: tunc ipſa eædem conditiones, articuliq; poſiti, in hac parte obſervari debebunt. Et hoc idem intellige etiam de cæteris juribus poſſeſſionariis, ſub expeditoria ipſa cautione per quampiam alienantis, vel legitimè vendentis. Quod ſi emptor bonorũ, in dominio eorum per venditorem conſervari nequibit: tunc ſimilia bona qualitate, quantitate, fructuoſitateq; & valore illorum loco ſibi dari debebunt.

KIKET ERCSENEK az tőrvény-ſzerint való haborgatókon?

LXXV. TITULUS.

AZ tőrvény-ſzerint való háborgatókon és bántokon, érttyük az pereſſe-

QVI INTELLIgantur, per legitimos impetitores?

TITULUS. LXXV.

PEr legitimos verò impetitores, accipiendi ac intelligẽdi

ſunt, cauſantes & proceſſu juris agentes: non autem violenti occupatores, & manu potenti procedentes. Nam contra tales non tenetur quis alterum in juribus venditis conſervare. Emptor itaquè bonorum, dùm per quempiam, ordine juris prætextu hujuſmodi bonorum emptorum impedietur, in cauſamq; trahitur: tùnc venditorem eorundem bonorum, in defenſionem cauſæ ipſius, antequam eadem deciſionem ſortita fuerit, penes ſe evocare tenetur. Nam ſi evocare neglexerit: & ſic jura ejuſcemodi poſſeſſionaria ſeu bona juridicè amiſerit: venditor ipſe ab onere expeditoriæ cautionis abſolvetur, liberabiturq; & deinceps emptorem in dominio eorundem conſervare non tenebitur.

pereſſeket, kik tőrvénnyel járnak: Es nem azokat kik hatalommal foglallyák el az jószágot, és erőszakkal cselekeſznek. Mert effélék ellen ſenki nem tartozik az el-adot jószágban, máſt meg-óltalmazni. Az vévőt azért effele joszágban, ha valaki tőrvénnyel kezdi kereſni avagy perben fogni háborgatni: Tehát tartozik az el-adó félt, kitől az jószágot vőtte, az ő igaſságának mególtalmazására melléje inteni az tőrvényre, még minek-előtte tőrvénnyo állana, avagy véghez, menne az perr. Mert ha melléje nem hivattya: és igy az jószág mellől tőrvény-ſzerint elmarad és el-veſzti: az el-adó fél az óltalmazáſnak terhétől meg-ſzabadúl, és ennek-utánna az vévőt nem tartozik többé, az jószágnak Uraſságában, meg-tartania avagy óltalmaznia.

QVÆSTIO NOtabilis, ſuper Evictione, ſeu expeditoria cautione.

TITULUS LXXVI.

ITem quæritur, Si quis alterũ in dominio cujuſpiam poſſeſſionis conſervaturũ aſſumpſerit, & ſe

EFFELE OLTALmazáſrúl való fő kérdés.

LXXVI. TITULUS.

TOvábba itt illyen kérdés támadhat: Ha ki fel fogadgya, és máſnak magát arra kőtelezi, hogy valamely

mely jószágban azt meg-óltalmazza: Es ũdõ jártában, avagy határjáráſſal, avagy más formán, de tõrvény ſzerint, az jószágnak egy darab fõldét, valaki el-ſzakaſztana és el-tulaydonitaná, az jószágnak derekabékével maradván: Az el-adó fęl, tartoziké am azt abban à daraboczka fõldben meg-óltalmaznia és meg tartania? Erre ez az felelet, hogy nem tartozik. Mert õ azt az jószágot minden haſznaival és tõrvényſzerint hozzá tartozandó réſzeivel, tulaydonſagival, adta vólt el-máſnak: és ugy ajánlotta vólt magát, hogy õtet annak Uraſságában megakarja tartani, óltalmazni. Az penig az darab fõld, tõrvény-ſzerint, nem ahoz az jószághoz való vólt: Sõt még az el-adó fęl-is, mód-nélkũl birta. Ez-okáért más ember igaſságát el nem adhadta, mint hogy nem-is adta, az meg-irt czikkel tartáſſa-ſzerint; holot azt irta, hogy abban óltalmazza meg, az mi tõrvény ſzerint az jószághoz való vólt. Hanem hagy kõtelezte vólna magát, hogy azon határral óltalmazza meg õtet, az jószágnak Uráſagában, az mellyel õ birta addiglan. Mert ez-képpen az el võt fõld helly ében, más haſonló fõldet kellene nékie adni.

HOGY

& ſe ad conſervandum obligaverit, & aliqua terrarum particula ab ipſa poſſeſſione, temporum proceſſu per quempiam metali Reambulatione, vel alio titulo, diſtracta juridicèq; ſequeſtrata fuerit, corporali poſſeſſione ſalvaremanente, Utrũ teneatur aſſumens, alterum in illa quoq; particula terræ conſervare? Reſponde, Quòd non tenetur. Quoniam ipſe poſſeſſionem illam, cum cunctis ſuis utilitatibus, & pertinentiis, ad eandem de jure ſpectãtibus, alteri contulit: & ſic ipſum in dominio ejusdem conſervare aſſumpſit. Particula autem illa terræ, ad hujuſmodi poſſeſſionem de jure non ſpectabat. Et ſic ipſe quoq;, qui vendidit quo ad particulam eandem, malæfidei poſſeſſor erat. Ideò alterius jura vendere non potuit, prout neq; vẽdidit, vigore illius clauſulæ: (Ad eandem poſſeſſionem de jure ſpectantibus, & pertinere debentibus &c.) Niſi forſitan ſe ita obligaſſet, ut cum eiſdem curſibus metarum & limitibus, quibus per eum poſſeſſio illa obtẽta fuiſſet & poſſeſſa, in-

in dominio ejuſdem alterum conſervaret. Hoc enim modo æquivalentem terram, loco amiſſæ terræ alteri dare tenetur.

QVOD DONATORES & vẽditores bonorum, contra poſſeſſores eorundem, per ſemetipſos agere non poſſint.

TITVLVS LXXVII.

Part. 1. Tit. 59.

HOc unum tamen advertendum eſt, Quòd Expeditoria cautio prænarrata, ſemper ad exteros & alienos cauſantes, ac legitimos impetitores & actores: non autem ad ipſos donatores & venditores bonorum eſt referenda, prout quoſdam, bona ſua alteri conferentes ipſe vidi, contra poſſeſſores & dominos eorundem bonorum, per ſemetipſos cauſam atq; litem ſuſcitaſſe: quaſi non poſſent illos in dominio bonorum ipſorum conſervare, per hoc eadem bona rurſus pro ſe vendicare ſatagentes, quod nunquã eſt admittendum.

HOGY AZ JOSZAGna el-ajándékozoi, és el-adoi, azokkal kik az jószágot birják, ő magok ſzemélyek-ſzernt nem pőrelhetnek.

LXXVII. TITVLVS.

EZ dológban ez egygyet még-is eſzünkben vegyük, hogy az óltalomnak fel-fogadáſſa, kiről ſzólánk, mindenkoron az külső és idegen pőreſſek, s-tőrvénnyel való háborgatók és fel-pereſſek ellen ſzokot lenni, és nem azokra való-képeſt kel érteni, kik az jószágot avagy el-ajándékozták, avagy el-adták vólna: Mint hogy egy-nehány embert láttam ennen magam, hogy jószágokat máſnak adván, azonra támadot, és perlet aval, ki ő utánna birta az jószágot. Mivel-hogy ugy-mond az jószágnak Uraſagában meg nem tarthatna és óltalmazhatna, s-azért azon igyekeztenek az jószágot hogy iſmét viſzſza veheſſek, kiben ſemmi módgyok nem lehet.

QVID SIT PRÆſcriptio definitivè, & quot annorum curricula diverſimodè complectatur.

MI LEGYEN AZ üdőmulás, és külön-külön-képpen hány eſztendőt foglallyon bé-magában.

LXXVIII. TITULUS.

MIvel-hogy az ũdõ muláſt mind az õrõkkes jóſzágnak, és mind az zálagoſnak kereſęſęben, sõt még az hatalomról való põrben-is gyakorta ſzokták emlegetni: annak-okáért ſzũkſęg hogy az ũdõ muláſtól avagy el-teléſtõl, hogy kevés beſzéddel ſzóllyunk. Es leg-elsõben mi legyen: az után penig, hány eſztendõt foglallyon-bé, és hány-képpen vettetik.

Tudgyuk meg azért, hogy az ũdõ-mulás, valamely jóſzágnak põrrel való meg tartáſsának, vagy megkereſęſęnek, az tõrvénytõl rendeltetet határnak, ũdõ ſzerint való bétellyeſitéſſe. Mely ũdõ-mulás az Király igaſságára tekintve, akar minémũ jóſzágban kit el-adták vagy elfoglaltak, vagy akar mi-képpen elidegenitették vólna, ſzáz eſztendõre telik bé: az Egyházi jóſzágban penig negyvenre: az Nemeſſek jóſzágában harmincz két eſztendõre: az Városbéliek közõtt penig tizenkét eſztendõre telik-el. Az hatalom dolgában-is harmincz két eſztendeig tart az ũdõ tõltés. Az falubéliek közõt penig az ũdõ múlás eſztẽdõt és három napot foglal magában bé.

Az

TITULUS LXXVIII.

QVoniã præſcriptionem tàm prætextu bonorum hæreditariorum, quàm etiam ratione jurium poſſeſſionariorum impignoratitiorum, ſed & actuum potentiariorum, in judiciis allegare ſæpenumero conſueverunt; Pauca igitur de præſcriptione neceſſariò dicẽda occurrunt: Et primò de ejus quiditate: Deinde verò de ipſius duratione, & diverſitate. Præſcriptio.

Sciendum igitur, quòd præſcriptio eſt termini ad juridicam, tùm retentionem, tùm reacquiſitionem bonorum, de jure ſtatuti temporalis completio, quæ ſuper bonis, ſeu juribꝰ poſſeſſionariis venditis, occupatis, & quomodolibet alienatis, Regalibus, centum, Eccleſiarum quadraginta, Nobilium triginta duorum, Civium verò duodecim annorum curriculis completur. In actibus ſiquidem potentiariis, triginta duorum ſimiliter annorum ſpatium præſcriptio requirit: Villanorum autem præſcriptio, unius anni integri duntaxat, & unius diei terminum complectitur. Inter

Part. 1. Tit. 23. & 82.

Part. 3. Tit. 15.

fratres verò generationales & condiviſionales, ratione jurium poſſeſſionariorum, (demptis actibus potentiariis) ac in Dotalitiorum & Quartalitiorum per eos ſolutione, præſcriptio nunquam admittitur. In foro autem Eccleſiaſtico præſcriptio aliter allegatur. Sed quia non mei inſtituti, aliquid de Eccleſiaſtico foro diſſerere, illud ſilentio pertranſeo, & quibus intereſt limitandum committo.

Cæterùm, quanquam in metis quoq; rectificandis, & jurib⁹ impignoratitiis plurimi peritorum, præſcriptionem non eſſe admittendam, communi ſentẽtia & proverbio aſtruãt; Quia tamen hac allegatio non ſimpliciter eſt intelligenda, ſed recto moderamine diſcutienda, Illam igitur ſuis in locis inferius dilucidè declarabo.

Part. 1. Tit. 54.

Az vér-ſzerint való, és oſztozó attyafia kőzőt, az jóſzágban mellyet egygyűt birnak (hatalomtól el-válva) és az jegy ruha felől, és az leány negyed felől való ki-fizetéſről, az űdő múlás ſoha meg nem engedtetik. Az Egyházi ſzéken azért másképpen és külőmben emlekeznek az űdő teléſről, de miért hogy moſtan az egyházi ſzékről ſzólni nem igyekezem, el-halgatom és azokra hagyom kik azt forgattyák.

Vegtere azért noha az határoknak meg igazitásában, és az zálagot joſzágban, ſok értelmes emberek, kőz beſzédben mondgyák, hogy űdőt nem hadnak tőlteni: mind-azáltal miért hogy ez beſzédet modgyával kel értenűnk, és igaz rendel el-igazitanunk, ide aláb felőle világoſban kel ſzólnunk.

QVIBUS TEMporibus præſcriptio non currat, locumq; non habeat.

TITULUS LXXIX.

Part. 1. Tit. 85.

SCiendum tamen eſt, Quod ſi quempiam in Turcariũ, Sarcene-

MINEM Ű ŰDŐBEN nem lehet az űdő mulás és helye-is ninchsen.

LXXIX. TITULUS.

TŰdnia-illik azérton hogy űdő mulás, nem léſzen azoknak dolgaiban

gaiban, kik az ellenſégnek, ugymint, Tőrőknek, Szerecsennek, Tatároknak, avagy egyéb Hitlenneknek kezében és fogságában eſnek, és ott történik az meg-határozot üdőt el-töltenie k: Mert az ollyan Nemes ſzemély, mely javaitól megfoſztatot, mihelt haza kerül, törvény úttyán, azokat iſméglen viſzſza ſzerezheti es foglalhattya: az üdő-múláſnak törvényét héában forgatván. Es ha ki Királytól ſzám-ki-vettetnék, annak az fia, az Fejedelemtől való féltében, avagy attyához való kegyeſſégből, az attyával egygyütt menne az ſzám-ki-vetéſben, azomban ott való létében, jóſzágókat idegen birná annyéra hogy üdőt-is töltenének benne, az Nemeſſek jóſzágának törvénye-ſzerint: Meg-jövén az fiu (melynek az attya vétkének terhét hogy viſelné nem illik) az ő réſze ſzerint-való jóſzágot még az üdő mulás után-is ſzabadon megkeresheti, és az idegen kézből mélt án viſzſza veheti: Effele üdő muláſt penig, pőr inditás-nélkül-is tilalom vagy tudomány-tétel level által, mindenkort ki rekkeſzthetik. Mert az pőr inditás-is, ez moſtani ſzokáſunk ſzerint, többet bé nem fog, harmincz-két Eſztendőnél. Es ha az pőrben

cenorum, Thartarorum, aut aliorum Infidelium manus & captivitatem incidere, & ibi tempus præſcriptionis trãſgredi contigerit: tunc eo caſu præſcriptio nil tenet: Sed Nobilis, bonis ſuis deſtitutus, poſtquam ad propria remeaverit, proceſſu juris ea pro ſe recuperare poterit: obſtaculo præſcriptionis obviare non valente. Et ſi quis per Regiam Majeſtatem exilio damnaretur, & filius ejus, metu fortaſſe Principis, aut pietate ſuadente, cum Patre pariter proficiſceretur, ibiq; commorãdo, ſuper jurium ſuorum aliena detentione, tempus præſcriptionis, jura Nobilium Regni tranſcribentis, evolveretur ac compleretur: Redeunte filio, (qui iniquitatem patris portare non tenetur) bona ſua alienata, ad portionem ſuam cedentia, non obſtante præſcriptione idem pro ſe ſe reſtaurandi habet authoritatem: Quæ quidem præſcriptiones, etiam abſque litis motione, per literas prohibitorias, ac poteſtatorias, excludi ſemper poſſunt. Nam & litis motio, modernorũ tempore, non plurium,

quàm ipſorum triginta & duorum annorum ſpatium complectitur. Et ſi cauſa interim proſequuta non fuerit, expletis illis, ex novo litis motio ipſa ſuſcitari debet.

pörben.ez alat el nem járnának, az harmintz kér Eſztendö el-telvén, az pört iſmég uyjolag kel meg-inditani.

DE JURIBUS poſſeſſionariis, impignoratitiis, in generali.

TITULUS LXXX.

Part. 1. Tit. 60. & 61.

EXplicatis ſuperius jurium poſſeſſionariorũ proprietatibus & hæreditatibus, earumq; ſpeciebus. Nunc de jurium Impignoratitiorũ ſerie & quidditate dicendum reſtat. Et quanquam jura poſſeſſionaria, impignoratitia nedum poſſidere, aut gubernare damnabile ſalutiq; contrarium, verùm etiam aliquid de illis ſcribere formidabilè videatur: quoniam tamen leges imperiales atq; civiles ejꝰ uſum admittunt, Ideò in hoc Regno, partibusq; ſibi ſubjectis, uſus iſte pernicioſus multum inolevit, incrementumq; grande cœpit: Adeò, ut ſi quoſdam pœna generalis decreti, ſuper ea re inter cætera æditi non perterre-

ZALAGOS JOSZAgokról, derék-képpen.

LXXX. TITULUS.

MEg irván ide fellyeb, az jószágoknak tulaydonságiról, és ö̃rökſégekről, és azoknak nemeiről. Moſtan ſzólok az zálagos jószágoknak rendiről, és mi vóltáról. Es jóllehet az zálagos jószágokat birnia is bũn és lelek ellen való dolog, nem hogy fęlelmes nem vólna affelöl valamit irnia, mind-azáltal miért hogy az Csáſzári és az Polgári tö̃rvények birnia meg-engedik, azért ezt-is ez Orſzágban, és hozzá való tartományokban, ez veſzedelmes ſzokás-is igen fel-költ, és annyira fel-is vették: hogy-ha némellyeket az *Decret*ombéli el-végezet bũntetés meg-nem rettentené, még ha ſzintén az ö̃ pénzeket le tennék és meg-fizetnék is az ö̃ nállok lévö̃ jókat, és az zálogban vetet jószágokat, meg-bocsátani

ni ſoha nem igyekeznének: Hanem lelkek ellen-is, az mîg lehetne, magoknak meg-tartanák. Annak-okáért az el-zálagoſitáſnak modgyáról és erejéről, ez hellyen rövideden irni akarok.

terreret, Etiam depoſita & perſoluta pecunia, eis debita bona ac jura ipſa impignoratitia, remittere nuſquam curarent, ſed in pernitiem animarũ ſuarum, quamdiu poſſent, ea detinerent. Propter quod de pignorationis ipſius modo & vigore, pauca hîc ſubnectenda ſtatui.

MI LEGYEN AZ JOſzágnak el-zálagoſitáſa és hányképpen értetſ-ſęk?

LXXXI. TITULUS.

IT tehát meg-tudgyuk, hogy az jóſzágnak el zálagoſitáſa két-képpen értetik: Tudnia-illik, az el-zálagoſitó avagy zálagban vető fęlről: és az vévő avagy zálagra adó fęlről. Az zálagban vető fęl az, az ki az ő tulaydon jóſzágát, kételen ſzükſęge miat, ideig máſnak engedi élni. Az vévő fęl kedig mondatik ehezképeſt más ember jóſzágának haſzna vévője, és az derék pénznek meg kérője, sőt ideiglen való veſzedelmes és kárhozatra méltó meg tartója. Ez magyarázat penig nem arra megyen hogy valaki az zálagos jóſzágnak haſznát-is vegye, és annak felette az derék pénzt-is meg kérje: sőt inkáb illye-

QVID SIT BOnorum pignoratio, & quot modis intelligatur.

TITULUS LXXXI.

VNde ſciendũ, Quòd Impignoratio juriũ poſſeſſionariorum dupliciter intelligitur, Videlicet ex parte pignorantis, ſeu dantis: & ex parte creditoris ſeu recipientis. Ex parte igitur dantis, Impignoratio eſt juris proprij, neceſſitate cogente: temporalis ad utendum alteri conceſſio. Quantum autem ad creditorem ſeu recipientem, Impignoratio, eſt juris alieni, cum fructuum perceptione, ac capitalis ſummæ repetitione, pernitioſa, damnabilisquè ad tempus detentio. Et hæc definitio non eo tendit, ut fructus &

utilitatis bonorum impignoratorum quiſpiam percipiat, & inſuper capitalem quoq; ſummam repetat: ſed potius ejuſcemodi repetitionem & uſum cõfundit, atq; damnat. Nam ſi quis hoc modo, bonis impignoratis utitur: uſuram palàm committere dinoſcitur. Verùm, ſi omnes fructus (demptis expenſis: quas etiam verus dominus pro conſervatione ipſorũ bonorum facere deberet) in capitalem ſummam computaret: hoc modo bona impignorata tenere, non damnabile, ſed ſummè laudabile foret: per hocq; creditor ipſe, pietatis opus ad proximum ſuum feciſſe comprobaret.

illyetén viſzſza kéréſt, és haſzon vételt meg tilt és kárhoztat. Mert ha valaki ezen módon zálagos jószággokból él, uſorát vennie nyilvánis̃mértetik. De ha minden haſznot (az kõltſęgtõl el válván, mellyet az igaz fõldes Ura is az jószágnak megtartásáért tartoznék kõltenie) az derék pénzhez ſzámlálna, és az ki telyén, az jószágot meg bocsátana: Ugy az zálagos jószágot tartani nẽ vólna ſzidalmas, sõt nagy diciſretre vólna méltó: mert ez által à pénzes meg-hivõ fęl, az õ felebaráttyához, és attyáfiához való kegyes vóltát hogy meg-mutatta, meg-bizonyitaná.

QVALITER INtelligatur præſcriptio, in bonis impignoratitiis non admittenda.

TITULUS LXXXII.

QUia verò in cauſis impignoratitiis, præſcriptionem non eſſe allegandam neq; admittendam, in commune jam proverbiũ venit: quæ quidem proverbij ipſius deductio non ſimpliciter eſt intelligenda: ſed quem-

MIKEPPEN ERTESs̃ęk az ũdõ-múlás, hogy az zálagos jószágban megnem engedtetik.

LXXXII. TITULUS.

MIvel-hogy penig, ugyan kõz példa beſzédé lõtt, hogy az zálagos jószágban ũdõ múlás nem lehetne, sõt meg ſem kellene engedni: De az kõz beſzédnek értelmét nem illethettyük mindenre: hanem az mint az elõt meg-mondám, az el-zálagi-

tási

táſra két felől kel vigyázni: Egy felől arra ki-zálagban veti és adgya: más felől ki magához veſzi. Az elzálagló félnek penig úttya vagyon réá és meg-is engedtetik: De az *Creditor*nak és ki pénzét adgya réá, ſemmiképpen meg nem engedtetik, hanem meg-vettetik, az kötés.

Mert ſokan jóſzágokat, az ſzükſég miat, zálagban ſzokták vetni, mellyet mind hóltok napiglan-is meg nem válthatnak. De még fiai-is és attyokfiai, az attyok halála után, avagy ſzegényſégek miat, avagy gond-viſeletlenſégek, és tunyaságok miat: Néha penig hogy jóſzágoktól igen el-távoznak, és meſzſze földön ſzólgálnak, avagy az Orſzág kivül járnak (és ez-okok miat jóſzágokat meg nem válthatván) az alat az üdő mulásnak rendelt határát és üdejét ſokkal meg-haladgyák, mely effélé történetben azért az üdő mulás, az elado félre való képeſt meg nem engedtetik. Holot ez okáért ez illyen elzálagoſító Nemeſſeknek fiai, és attyokfiai avagy maradéki meg-bizonyithattyák, hogy ezek az jók és zálagos jóſzágok idegen kéznél csak zálag-

quemadmodũ immediatè præmiſi, pignoratio dupliciter attenditur: Ex parte ſcilicet impignorantis, vel dantis: & ex parte recipientis. Authoritas itaq; ipſa ex parte ſolummodo dantis & impignorantis, vera eſt, admittendaq; intelligitur. Ex parte autem creditoris, ſeu recipientis, penitus rejicienda cenſetur.

SOLENT enim plurimi bona eorũ, neceſſitate urgente, pignori obligare, & ea ad obitus uſq; diem ipſorum non poſſe redimere. Filij etiam, aut fratres, decedente patre, vel fratre, aut inopia præpediti, aut negligentia ignaviaq; ducti, Interdum etiam in ſervitiis ſuperiorum longinquis & remotiſſimis in partibus addicti, vel aliter extra Regnum præoccupati, annos & terminos præſcriptionis, (ejuſcemodi jura impignoratitia non redimendo) longè tranſcẽdere, & in tali caſu præſcriptio, ex parte dantis, non eſt admittenda. Ubi namq; filij, aut fratres Nobilium impignoratorum ſeu impignorantium, illorumq; hæredes, bona ipſa & jura poſſeſſio-

ſeſſionaria impignorata, ad ipſas manus alienas, titulo pignoris deveniſſe poterunt comprobare, & ea pro ſe voluerint rehabere, atq; redimere: tunc poſſeſſor ille jurium impignoratitiorum, obſtaculo præſcriptionis non ſuffragente (ſi etiam binario, aut ternario, vel ampliori numero præſcriptio interveniſſet.) Et ſi idem poſſeſſor (ne dicam fœnerator) bona ipſa impignoratitia, nomine forſitan juris Regij, interea temporis pro ſe impetraſſet:

Part. 1. Tit. 27.

Part. 2. Tit. 71.

bona eadem remittere tenetur. Et ſi quid tandem juris ab ea bona ſe habere prætendit: id extra dominium eorundem proceſſu juris proſequi debebit.

Et hoc intellige, ſi poſt factã prius impignorationem, jure poſtea perennali, impignorans ipſe, bona ejuſmodi illi poſſeſſori non obligavit. Nam hoc caſu, bona eadem remittere non tenetur: Sed filij, aut fratres impignorantis, ſi ipſa bona in præjudicium eorum non potuiſſe jure perennali obligare, vel alienare alleg. hunt: eo proceſſu, quo ſuper juribus hæreditariis ſolitum eſt procedere, talia bona & jura poſſeſſionaria requirere tenebuntur.

Part. 2. Tit. 18.

Nam

zálagban vadnak, és magoknak viſzſza váltani akarják: tehát az kinél találllya az el-zálaglot jóſzágát, annak nem haſználhat az ũdő muláſnak tőrvénye (ha ugyan kétſzer avagy háromſzor, avagy tőbſzer-is, el-tőlt vólna az ũdő) és ha ugyan azon gazda (ne mondgyam uſorás) az zálagos jóſzágot. Király igaſsága nevével azomban magának meg-kérte vólna-is: tartozik kezéből ki-bocsatani. Es ha valámi kőzit mondgya ahoz az jóſzághoz, az jóſzág Uraságán kivül, tőrvény úttyán kereſſe.

Ezt-is penig ugy ércsed, ha az előbbi el-zálaglás után, őrők áron nem adta az jóſzágot, az őrők kes, kizálagban vettette vólt. Mert ez formán, nem tartozik pénzét fel-veni, és az jóſzágot meg-ereſzteni: hanem ha az el-zálaglo fiai, avagy attyafiai, azt forgattyák, hogy ő ellenek és nyilván való károkra őrők áron el-nem kőrhette, el-nem idegenithette vólna az jóſzágot: tehát illyen tőrvénykezéſben azon modon járjanak-el, az mint ſzokták az őrők ſég és jóſzágnak meg-kereſçéſében eljárni.

Mert

Mert két úton ſenki jóſzágot nem birhat, ugy-mint, zálagoſſúl és örökkeſsûl egyſzer s-mind: Mert minek-utánna az jóſzágot valaki örökkeſsûl kezdi birnia, ottan az zálagnak ereje meg-ſzünnik, és vóltaképpen el-telik. Mind-azon-által ezt az méltoságot, tudnia-illik, hogy az zálagos jóſzág felől való törvénykezéſben, az üdő-muláſt nem kel forgatni, némellyek nem igazán magyarázván, ollyan értelemre akarják vinni, mellyel az Pap Urak, Szabad Urak, és az Orſzágbéli Nemeſſeknek jóſzágit, affele el zálagló levelek erejével, mellyek hatvan, hetven, ſzáz, és néha több eſztendők előt költek, ugy-mint zálagos jóſzágot, magoknak venni és foglalni akarnak.

Nam duplici titulo, Impignoratitio videlicet, & perennali ſimul, nemo jus aliquod poſſeſſionarium tenere poteſt: Sed poſtquam perpetuitatis titulo quis illud poſſidere cœperit, mox virt' impignorationis ceſſabit, & expirabit omninò. Verumtamen eandem authoritatẽ, quæ in cauſis, juribuſq; & rebus impignoratitiis præſcriptio non eſt alleganda, Nonnulli perperã abuſivèq; & ſiniſtrè interpretantes, intelligereq; ſatagentes, multa bona & jura poſſeſſionaria Dominorum Prælatorum, ac Baronum, & Regni Nobilium, mediantibus literis impignoratitiis, ante ſexaginta, ſeptuaginta, centum & plures annos confectis & emanatis, prænarrato pignoris titulo, pro ſeſe vendicare uſurpareq; nituntur.

Ennek-okáért vigyázni kel, és tudni, hogy minden effele réghi zálagos levelek, mellyekben az üdő-muláſnak határa ki-tölt, haſzontalanok és erőtlenek (hogy ha az fel pörös, ki ollyan levelekkel valaki jóſzágát pörli, elégedendő bizonysággal, fő-képpen levélbéli tanubizonysággal, meg nem bizonyithattya, hogy őtet abból az zálagos jóſzágból,

Quapropter advertendum eſt, quòd omnes ejuſcemodi antiquæ vetereſq; literæ impignoratitiæ, quæ temp' præſcriptionis tranſcenderunt, (ſi de violenta expulſione, vel indebita ablatione bonorum & jurium ipſorum poſſeſſionariorum impignoratitiorum per actorem & acquiſitorem eorundem bo-

norum legitimum probabilequè documentum & teſtimonium, literali fulcimento produci non poterit) inefficaces, nulliusquè firmitatis ſunt cenſendæ atquè committendæ. De violentia tamen, & indebita hujuſmodi expulſione, vel bonorum ipſorum ablatione, ſexageſimi uſq; anni ſpatium, & non amplius, etiam humanum teſtimonium (ſi ſufficiẽs & juſtũ per actorem produci poterit) acceptandum erit.

Sæpenumero namq; ſuper ea integra pecuniarũ ſumma, pro qua videlicet quis bona ſua alteri impignoraverit, creditori ſuo ſatis facit. Attamen literas impignoratitias in ſpecie non ſemper poterit rehabere: ſed ſolummodo literæ, ſuper ea re Expeditoriæ, ſeu Quitantiales illi dantur: Quæ ſæpè periclitãtur, maximè, ſi eundem hominem hæredibus deficere, & bona ſua ad manus Regias, aut alterius ex Donatione Regia, vel etiam aliter, applicari devenireq; contigerit.

In ſimili igitur caſu, contra veteres literas impignoratitias, non tenetur quis ſignanter alie-

ſzágból, mely kezénél vólt és birt, hatalmaſsúl vettettek ki, és ok-nélkũl, s-váltság nélkũl võtték eltõle az zálagos jószágot.) Mind-azon-által, ha effęle hatalmaskodáſt és ki ũzéſt, avagy az jószágnak ok-nélkũl való el-foglalását, mely õ rayta eſſet vólna, hatvan Eſztendõnek alatta, emberi bizonysággal (elegedendõvel és igazzal) meg-bizonyithattya, hellyén kel hadni.

Mert gyakorta az zálagos jószágért az ſummát le-teſzik, melyben máſnak jószága kõtve vólt, és *Creditorának* meg-fizet. Kire az zálagos leveleket ſzõrin ki nem veheti: hanem menedék és *Quittantia* levelek kelnek rolla, és azokat adgyák néki: mellyet gyakorta el-tévednek és elveſznek, fõ-képpen, ha azon embernek magva ſzakkadáſſa tõrténik, és az ki-váltot jószág avagy az Királyra ſzál, avagy az Király máſnak ajándékoza, avagy egyéb útón valaki kezében jút.

Effęle igyben ennek-okáért, az régi zálagos levelek ellen, ſzõrin nem tartozik az menedék leveleket elõ

elő adni az idegen gazda, mikor meg-hólt és magva-is ſzakadot az el zálagoſitó ſzemélynek: hanem ha meg-bizonyithattya (az mint megmondám) ezt, hogy ő tőle módnélkűl és hatalmaſúl vőtték vólna el-az zálagos jóſzágot: Mert ekképpen, nem látczik méltónak lennie, hogy annak pénzét héában el-vennék. Mert akar mi fęle marha és jóſzág az ő terhével ſzokot egygyik Uráról az máſikra ſzállania. Még-is azért ha meg-emlekezik róla, hogy az derék ſummát annak-előtte meg vőtte légyen: Igyekezzék inkáb az zálag-nélkűl el-lenni, hogy nem mint az-által lelkének veſzedelmét ſzerzeni.

alienigena, decedente deficiente, impignoratore, literas Expeditorias exhibere: niſi forſitan minus juſtè violenterq; jus pignoratitium, de manibus ſui poſſeſſoris (ſicuti prænarratum eſt) per quempiam ablatũ fuiſſe, poſſet comprobari. Nam hoc modo non videtur æquũ, pecuniis ſuis illum debere fruſtrari. Res enim vel poſſeſſio, in hac parte, cum onere tranſit. Verum tamen, ſi meminerit capitalem ſummam per prius de illo ſe extorſiſſe: ſtudeat ipſi pignori poti cedere atq; renũciare, quàm animæ ſuæ periculum parere.

HOGY AZ JOSZAgot kőz bőcsnek felette el nem zálagoſithattyák.

LXXXIII. TITULUS.

DE az mint az előt-is rővideden emlitém, ezt jól eſzedben ved, hogy az jóſzágot akar mely Nagyságos Uré, Fő emberé, Nemes és akar minémű rendbéli jóſzágos emberé legyen-is, kőz bőcsnek felette, akar mi okon-is, el nem zálagoſithatni. Mind-

QVOD JURA poſſeſſionaria, ultra communem eorum æſtimationem pignorari non poſſunt.

TITULUS. LXXXIII.

HOc unum tamen attende (prout ſuperius quoq; breviter tetigi) Quòd jura poſſeſſionaria quorumcunq; Dominorum, Magnatum, Nobilium poſſeſſionatorumq; hominum, cujuscunq; ſtatus, conditionis, Part. 1. Tit. 10. & 60.

dignitatisq́, & præeminentiæ exiſtant, ultra valorem communis æſtimationis eorundem jurium poſſeſſionariorum, in quocunq́ caſu, titulo pignoris obligari nequeunt. Verum tamen, ſi ultra condignã & communem æſtimationem eorũdem cuipiam forſitan obligarentur: tunc ille, qui alteri obligavit, vita ſua comite, per ſeipſum, non aliter quàm depoſita reſtitutaq́ pecuniarum ſumma, per eum ad id levata, ad ſe redimere poterit. Eo tamen decedẽte, aut etiam in humanis agẽte, filij vel fratres ipſius impignorantis, ad quos videlicet hujuſmodi redemptio ſpectare videbitur, præmiſſa cõmuni æſtimatione mediante, pro ſe redimere valebunt, caſibus venditionis, vel impignorationis prædeclaratis, ſemper obſervatis.

Part. 1. Tit. 58. 59 & 60. *Per communem autem æſtimationem in hoc loco intellige, non Boves, Equos, Vaccas, Oves, aut alias res vendibiles: Sed valorem bonorum, ac jurium poſſeſſionariorum impignoratorum, in quantum ſcilicet ſe communi ipſa æſtimatione mediante, incluſis etiam terris, ſylvis & pratis, ac aliis pertinentiis & utilitatibus (prout etiam ſupra notatum eſt) valor eorundem bonorum extendit, ſecundum enim ejuſcemodi valorem ſolutis tandem pecuniis, fieri debebit.*

Part. 1. Tit. 60. & 63.

Mind-az által ha valaki jószágát kőz bőcsnek felette el zalagoſitaná: Tehát az tellyes életének forgásában, ſzemélye ſzerint, kűlőmben meg nem válthattya, hanem ha annyi pénzt, az mennyit fel vőt, egy ſummában le-téſzen, és ugy válttya viſzſza. Hólta után azért, avagy még éltében-is, annak az ki el-zálagoſitotta, fiai avagy attyafiai, az kikre, tudnia illik, effęle meg-váltás nézne, az fellyűl meg-mondot, kőz bőcsel meg-válthattyák. De az el-adáſban és zálogláſban való ſzer-tartáſt mindenkor meg-tartván. Az kőz bőcsen penig itt értsed, nem az ökrőket, lovakat, teheneket, juhokat, avagy egyéb effęle el-adó marhákat, hanem az zálagban vetet jószágnak bőcsűét és érteket, ugy mint, az kőz bőcsűnek általa, az meńyi ſummára megyen, fel ſzámlálván főldét, erdejét és réteit, és egyéb hozzá tartozót és haſznait: Mert az zálagban vetet jószágnak effęle értéke ſzerint, kelletik annak-utánna az pénznek ſummáját váltságában, le-tennie.

AZ.

DE.

AZ HATAROKNAK meg-válaſztásáról, és el-igazitásáról.

LXXXIV. TITULUS.

TOvábba, mivel-hogy ez elõb meg-mondók, hogy az határoknak meg igazitásában-is az ũdõ múlás nem lehet, és nem foly: azért az határoknak járásáról és meg-igazitásáról ſzóllok. Holot eſzünkben vegyük, hogy minek-utánna az Magyarok, ez orſzágot valóban kezdették birnia, és az ſzent Lélek ajándékát vévén, az igaſságnak iſméretire és kereſztyénſégre jutván, az mi felſéges Királyunk és Apoſtolunk ſzẽt ISTVAN Király, és ſzent LASZLO Király, sõt Magyar Orſzágnak ſok ſzentſéges kövétkezet Királyi, ſok fõldeket (mellyeket moſt faluknak nevezünk) az Királyi váraktól, mellekhez, ugy-mint ez Magyar Orſzági Koronának birodalmához valók vóltanak, el ſzakaſztván, Kalaſtromok és egyházokhoz, örök alamiſnaban adták: Annak-feletre az ſzólgáló rendnek (kiket moſt Nemeſ ſeknek mõdunk) ſzólgállattyok ezt kévánván örökben adtanak: Mely fõldeket, az el-ajándékozás ũdején, határ-

DE METARUM Diſtinctionib⁹ & rectificationibus in generali.

TITULUS LXXXIV.

ITem, quoniam in metis quoq; rectificandis, præſcriptionem non currere ſuperius diximus, Ideò de metarum reambulatione, ſimul & rectificatione breviter aliqua ſubjungam. Unde ſciendum eſt, quòd roborato ſolio, regimineq; hujus inclyti Regni Hungariæ, & populo Hungarico, adagnitionem veritatis, & veræ fidei profeſſionem, inſpirante Spiritus S. gratia, veniẽte, glorioſus Rex & Apoſtolus noſter, beatus STEPHANUS, *Inclytus quoq; & pius Rex* S. LADISLAUS, *Multi deindè divi ſereniſſimiq; Reges Hungariæ, eorũ ſcilicet ſucceſſores, plurimas terras (quas nũc poſſeſſiones vocamus) à caſtris regalibus, ad quæ, veluti juriſditionem ſacræ Coronæ Regni hujus ſpectabant, ſequeſtrantes, tùm Monaſteriis, Eccleſiisq; in perpetuam eleemoſinam: tùm verò ſervientibus ipſorũ, (quos*

Part: 1. Tit. 38. & 82.

jam Nobiles appellamus) exigẽtibus eorundem, ſervitiis, in perpetuam hæreditatem contulerunt: Quas quidem terras, tempore hujuſmodi Donationis, metali etiam diſtinctione ab aliis terris ſegregari fecerunt: Multiplicatis dehinc Baronib⁹, ac Magnatib⁹, & Nobilibus hujus Regni, ſub incluſione metarum unius terræ ſeu poſſeſſionis, ſæpè duas, & interdum etiã tres aut plures villas, nonnulli eorum condeſcendi ac collocari, populiq; & inhabitatoribus decorari fecerunt. Nullam aliquando metalem diſtinctionem, ſed quandam duntaxat ad utendum limitationem, inter villas ipſas facientes. Interdum tamen etiam metarum erectione, eaſdem à ſeſe ſeparãtes. Procedente itaq; tempore, filij hæredesq; ipſorum dominorum, Baronum & Magnatum, ac Nobilium, jura eorum poſſeſſionaria inter ſeſe dividentes, uni una, alteri altera villa in portionem devenit atq; ceſſit: Quibus tandem defunctis, & ſæpè deficientibus, ejuſcemodi villæ ac poſſeſſiones, ad diverſorum

határoknak fel-hánnyásával, egyéb földőktől néha el-haſitottak: Annak-utáña meg-ſzaporodván az Országban az Szabad, és Nagyſagos Urak, és Nemeſſek, egy földnek avagy falunak határában, gyakran két, és néha három avagy több falutis ültettek és népet ſzállitottak réá. Az hol némelykort ſemmi jegyes határt nem tőttenek, hanem csak éléſekre az faluk ſzámára el-inteztenek az földben. Néha kedig hataroknak fel hányásával-is azt egymáſtól el-válaſztották. Üdő jártában azért az Urak és Nemeſſek fiai és örökkeſi, jóſzágokat magok közöt meg-oſztván, az oſztáſban egygyik réſzére egy falu, és az máſiknak más falu jutot. Kik annak-utánna el-halván, és tellyeſſeggel el-fogyván, effele faluk és jóſzágok, külömb-külömb-fęle embereknek kezéhez jutnak, néha az Magyar Országi ſzẽt Királyoknak Adományából, néha penig más uton-is, az határ járt levelekkel egyetemben. Es ekképpen az határ járáſban és igazitáſban, kezdet támadni az igyenetlenſęg. Mert azok az kiknek kezekhez jutottak az határ járt levelek, az faluval egyetemben, melynek az levelek ſzólgáltanak, effele határnak fel-vetéſęvel,

vel, más falukat-is és jószágokat, az leveleknek erejével, ővéknek itiltenek lennie. Fő-képpen ez utólsó üdőkben, az hatalmaſſoknak nyilván való el-foglaláſok, és földeknek elvétele miát, az határoknak meg-igazitásaban ſok-féle vételkedéſek kezdettek támadnia.

ſorum manus hominum ex Donationibus divorum Hungariæ Regum, vel aliter, ſimul cum literis metalibus devenerunt. Sicq; in Reambulationibus, & rectificationibus metarum, differentiæ primùm ſubortæ fuerunt. Nam illi, quorum ad manus literæ metales, cum poſſeſſione, eaſdem literas tangente, inciderunt, ex hujuſmodi metali incluſione, etiam alias villas & poſſeſſiones, virtute literarum ipſarum ad ſe pertinere putaverunt, Noviſſimis ſiquidem temporibus, etiam per manifeſtam potentum, violentorumq; occupationem, & terrarum diſtractionem, variæ contentiones in ipſis metis rectificandis ſuboriri cœperunt.

MIKEPPEN KELLYEN érteni, hogy az határ igazitáſban üdő-mulás nem lehet?

LXXXV. TITULUS.

JOL lehet azért, hogy az határ igazitásban idő mulás nem lehet: Mind-az-által, ha valaki határában, kiről derék határ járt levél vagyon, más falut ültetet vólna, (fő-képpen azon okokkal az kikről ſzóllék) az úyjonnan ültetet és ſzállitot falut, az elsö határ járt levélnek erejével, melyben az falu földe nevezet-képpen bé-irva vagyon, el nem foglalhattya. Mert az megh telepedéſnek üdején kelletet vólna annak, az ki az határt

QVALITER INtelligatur, in metis rectificandis, præſcriptio non admittenda?

TITULUS LXXXV.

LIcet itaq; in metis rectificandis non ſit præſcriptio admittenda: verùm tamen corporales poſſeſſiones, ſub incluſionibus quarumcunq; literarũ metalium adjacentes (maximè in caſibus præmiſſis) anihilari, vel occupari virtute talium literalium metaliũ non poſſunt. Tempore etenim fundationis, & deſcenſus hujusmodi corporalis poſſeſſionis reclamatio, & inhibitio

hibitio (ne ibi poſſeſſio aut villa extrueretur) per eum, ad quem terra vel meta pertinebat fieri debuiſſet. Verùm ad hujusmodi villam, & poſſeſſionem corporalem, ſub incluſione ipſarum literarum Metalium (ut præfertur) adjacentem, juxta rectam & æquam judicis ordinarij limitationem, & diuturnum uſum, ac reale dominium terrarum, ſylvarum, montium, promontoriorum, pratorumq;, per colonos & inhabitatores hujuſmodi villæ, vel poſſeſſionis habitum & tentum. Metallis diſtinctio pariter & annexio, earundem terrarum, ſylvarũ, virgultorum, montium, promontoriorũ, aquarum, pratorumq; & fœniliũ ad uſum ipſorum colonorum ſufficiens, fieri conſtituiq; debebit: Reliquis clauſulis literarum ejuſcemodi metalium, actori ſalvis permanentibus.

határt birta, és az meg határozot föld, az kié vólt el tiltani (hogy ott érőkſégét avagy falut ne éppitcsenek.) De ha nem tiltotta, és abban az határban más falut hagyot le telepedni: Azoknak az paraſzt embereknek, kik ez illyen falut lakják, az Orſzág birája méltó és igaz intezéſe ſzerént, az mint régtől fogván, ezen ott való lakos paraſzt emberek élték és birták, azon falu határának tartományából, az ſzerént ſzakaſzſzon és határozzon el az földben, az újulán le-telepedet lakáſoknak ſzükſégekre, mind földökből, erdőkből, mezőkből, hegyekből, vizekből, és ſzéna rétekből: Mely dolog meg-lévén, mind az-által, affele határ járt leveleknek több czikellyei az fel pereſnek éppen meg-maradnak.

Particulæ verò aut quantitates aliquarum terrarum, ſylvarum, promontoriorũ & pratorum, paulatim à ſuo membro, corporali videlicet poſſeſſione, quovismodo diſtractæ vel occupatæ, vigore literarum metalium, (dum tamen ipſæ literæ ritè ſint emanatæ) inſtaurari, & ſuo

Továbba ha valamely réſzſzerént való föld, erdő, hegy avagy rét, az derék határból, kiſzakadot vólna, avagy el foglalták vólna, az határ járt levélnek erejével (csak hogy jól kőlt legyen) ez Orſzágnak régi megh rögzőt ſzokáſa ſzerént, viſzſza veheti, az fel peres. az előbbi derék jóſzagának határához, de annyi magával

magával való hitivel, az mennyit az el-foglalt főldnek, bőcsűje ſzerént, az tőrvény hűtet talál nékie: Akar mely űdő mulás forgatáſſa, ellene nem álhatván. Mire bőcsűlteſſenek penig az főldek, erdők, és két avagy három, akar tőb hóld főldek, ſzéna rétek, és erdők mit érjenek, az bőcsűről való titulusban ide aláb világoſſon meg-találod.

ſuo principali membro, (vetuſta & approbata regni hujus conſuetudine dictante) per actorem, juramento mediante, juxta ejusdem particulæ diſtractæ, vel occupatæ quantitatem, & æſtimationem, reincorporari poſſunt atq; debent: Allegatione cujusvis præſcriptionis non obſtante. Qualiter autem ejusmodi terræ, aut ſylvæ, æſtimari debeant, & quid duo, aut tria, vel plura terrarum jugera fœnetaq;, vel ſylvæ valeant, in ſerie æſtimationum infra clarè deſcriptam habebis. Part. 1. Tit. 133. & 134.

MINEMŰ HATAR járt levelek jók: és minéműek nem?

LXXXVI. TITULUS.

EZt-is továbba vegyűk eſzűnkben, hogy az határoknak járásában, és az határ járt levelek irásában, és ki adásában, ſok csalárdságok és nyilván való vétkek ſzokták eſni. Mert némely emberek űdvőſſégekről, és tiſzteſſégekről el feleytkezvén, az vagy az Király határ járó levelével, avagy az Országh Birai parancsolattyával, mellyek ez Clauſulával, tudni-illik, (*Dicitur nobiſ*sal ſzokták kelni, és iratni) az ő határoknak meg igazitására, és el-járására,

QVALES LITERÆ Metales valeant: & quales non?

TITULUS. LXXXVI.

*SCiendum ulterius, quòd in metarum Reambulationib⁹, & literis, ſuper ea re conficiendis, plurimæ fraudes, apertaq; ſcandala cõmitti conſueverunt. Nonnulli enim ſalutis & honoris eorum immemores acceptis literis Regiis aut aliorum judicum Regni ordinariorũ reambulatoriis, per clauſulam: (*DICITUR NOBIS*) emanatas, Hominem Regium aut Palatinalem, ac alicujus Capituli, vel* Part. 1. Tit. 87. & 134. Part. 2. Tit. 36.

Conventus teſtimoniũ, ad Executionem ſeu Reambulationem ipſam tranſmiſſos, pecuniis aut muneribus ſæpè corrumpere, & ad eorum relationem tales quales voluerint, literas metales, privilegij more, pro ipſorũ parte conficere, & à Capitulo, vel Conventu, (altera parte, cujus ſcilicet perãbulaſſe iniquè retulerunt, penitus ignorantem) pro ſeſe extrahere, easdemq́ literas apud ſe denum occultare, & reambulationem ipſam taciturnitatis ſilentio uſq́ decem, ſedecim, & interdum viginti quoq́ & plura annorum curricula præterire: & tandem vigore illarum, decedentibus forſitan jam Regio, ac Capitulari vel convẽtuali hominibus: ſed vicinis, & commataneis, quorum nomina fraudulẽter in literis metalibus inſerta fuerunt, Reambulationem metalem publicè, & jam juridicè peragere: ſicq́ terras plurimas, juri eorum iniq́ & doloſè vendicare ſæpenumero ſolent: quorum damnabili lucro ut via præcludatur, & veritas ex literis eliciatur, per judices Regni

sára, Király emberét, avagy Nador Iſpánét, valamely Captalannál avagy Conventnek, bizonyságúl bocsátot emberével el-mennek, és ő-ket pénzel, avagy ajándékkal gyakran hamiſságra hayttyák: Mert az mint otthon meg-beſzéllik, hogy mi módon járták volna el az határt, erre való képeſt (ha hamiſſan beſzéllik-is. csak hirével ſem lévén az más fęlnek hogy meg-járták vólna) ollyan határ járt levelet, ok levélnek módgya-ſzerént iratnak magóknak, és az Captalomból avagy *Convent*ból-is ki ſzerzik, az minemũt ſzeretnek: effęle leveleket penigh annak-utánna nállok el-titkollyák, és tiz, avagy tizenhat, néha penig húſz Eſztendeig, avagy tõb ideig csak halgatnak alatta, mint-ha annyi ideje vólna, hogy ők az levelek tartáſa-ſzerint, el-járták vólna az határt: Ez után penig mikor gondollyák, hogy netalántan immár az Király, avagy Captalan, avagy *Convent* emberi, de męg az határos Szomſzédis, kiknek nevei csalárdúl az határjárt levélben iratván vadnak, ez világból ki múltak vólna, az határjáráſt nyilván és tõrvény úttyán, azon levélnek erejével úyjonnan el-kezdik, és ezenképpen ſok fõldeket hamiſſan

miſſan és álnokúl ſzokták gyakran magoknak tulaydonitania; hogy azért effęle csalárd embereknek utát el-foghaſsák, és az igaſság az levelek bűl ki teſſęk, az Orſzág Birái és Itilő meſteri, effęle levelekről, mellyek az igikkel, (hogy csak mondgyák nékik) kelnek ki, avagy Király emberé, vagy Nador Iſpáné avagy Captalané, vagy *Convẽt*nek bizonyſag-tételére, és *Relatio*jára, hogy mint jártak légyen az határ, vadnak iratva: Mindenkor ſzorgalmatos gondviſeléſſel, értekezzenek, és kérdezkedgyenek, sőt ugyan végére menyenek, tudakozván ezen: Hogy ha az határ járás után, azon határ járt levélnek erejével, ez főldeknek uráſagában, az levélben bé-irt határok és barázdák ſzerint, birta legyené ez illyetén fel peres, valamikor, és vólta-képpen élte legyené? Ha azért ez meg-bizonyittatik, hogy az fel peres, ſoha nem élte, uraſagában ſem vólt, ez főldeknek: ottan meg-tetſzik, hogy effęle leveleket mél. tatlan az Orſzágnak igaz follyáſának ellene ſzerzették és-irták, és ez okon azon levelek erőtlenek és haſzontalánok léſznek.

gni ordinarios, & eorum Prothonotarios, hujusmodi literæ, (per clauſulam: DICITUR NOBIS*) ad relationem aliquorum Regiorum, vel Palatinalium, Capitulariumq́ aut Conventualium hominum emanatæ, diligenti ſemper examine, curaq́, & ſollicitudine ruminẽtur, atq́ ſuper uſu earum, ſi videlicet poſt factam Reambulationem illam metalem, vigore earundem literarũ, dominium & uſum terrarum in ipſis ſpecificatarum ac incluſarum, aliquando actor ipſe tenuiſſet, atq́ poſſediſſet, veritas inquiratur: Et ſi nullum uſum ac dominium penes illas ſe habuiſſe verificabitur, tùnc conſtabit, easdem literas in debitè, contraq́ juſtũ proceſſum Regni confectas fuiſſe, & per hoc inefficaces eſſe.*

OLLYAN határ járt levelek penigjok, mellyek az Orſzág Biráinak kimondot tőrvények hagyáſából kelnek: Es mikor az tőrvény ſzerint való határ-járáſból, két avagy három ſzemély,

LITERÆ verò metales, ex juridica commiſſione, quorumcunq́ judicium Regni ordinariorum, nec non ex legitima Reambulatione, inter duas aut

tres, vel etiam plures partes (eiſdem partibus conſentientibus) facta: praterea per modũ concordiæ, & faſſionis, inter quoſpiam celebratæ: dummodo aliorum jura ſeu terras inter ſeſe ſiniſtrè non dividant, vel diviſiſſe non comprobentur.

CÆTERŨM communi quoq; & conſueta, de Reambulatione per Regium, aut Palatinalem, alicujuſq; loci teſtimoniales homines, præſentibus vicinis, & commætaneis jurium poſſeſſionariorum, ſeu terrarũ Reambulatarum, præſertim illis, ad quos terræ ipſæ pertinent, vel vicinitas ſaltem terrarum illarum ſpectare dinoſcitur, palàm, manifeſteq;, & legitimè peracta, confecta, & emanatæ, efficaces cenſentur ſemper, & robur ſortiuntur firmitatis.

ſzemély, avagy tőb fęlék kőzt (mikor ez-fęlék egygyet értnek) kelnek: Ennek-felette ha alkuváſból, avagy egymáſnak való vallás-tételből vadnak: Csak hogy más ember igaſságát avagy főldét őnőn kőztek méltatlan fel ne oſztották légyen.

Továbba effęle határ-járt leveleknek-is helyek vagyon, mellyek az kőzőnſęges meg-rőgzőt ſzokás ſzerint irattatnak és kelnek, ugy-mint, mikor az határ-járás az Király avagy Nador Iſpán, avagy egyéb hélynek hiteles emberi által lőt, és az járta meg az határt, jelen lévén, az Szomſzédok-is: és kiváltképpen azoknak jelen létekben, kiket két felől az jóſzágnak el-határozot főlde illeti, és birják, és immár uraſágában-is vadnak; avagy kik tiſztán határos Szőſzédoknak tartatnak és vólnának: és igy nyilván, mindenek előt, kiknek tudnia-illik, és az tőrvénynek igaz

CURSUS etiam, & diſtinctiones metales, in literis Donationalibus, quorumcunq; Dominorum Regium Hungariæ legitimorum, denotatæ & explicati, ſemper obſervantur.

Et

folyáſa ſzerint el-járt határról, határ járt levelek mikor kelnek, elégedendők, erejekben-is meg-maradnak meg-is tartatnak.

Affęle határ-folyáſok-is és az határoknak fel hanyáſok, mikor á tőrvény-ſzerint való Magyar Orſzági Királyok, *Donatio* avagy adomány levelekben, nevezet-képpen bé-vadnak irva, mindenkor erejekben meg

tar-

tartatnak. De igy tartatnak meg-hogy-ha az Adomány és határ járáſa és fel hányáſa után, azon fõldeket és jóſzágokat egy-mástól el nem ſzaggatták, és egyéb jóſzághoz avagy faluhoz nem keztek birnia: avagy mellyek vagy oſztozáskort, más hova nem juttak vólna, avagy ha valaki más határhoz jó módgyával foglalván, nem élte, nem birta vólna.

Et hoc verum tene, ſi poſt factã Donationem metalemq́. diſtinctionem, terræ ſeu poſſeſſiones hujusmodi, in alias diverſasq́ terras, vel poſſeſſiones non fuerint diviſæ, aut metaliter per uſum & dominium ſegregatæ.

MIT KELLYEN ERTEni oly fõldekrõl, mellyeket az follyó-viznek árradáſa és ſebeſſége, más-felé ſzakaſzt?

LXXXVII. TITULUS.

MIvel-hogy ſok keritet és kólcsos, ſõt mezõ városſoknak, faluknak, jóſzágoknak, telegeknek határit nagy follyo-vizek kõrül és közte follyák, és az határt el-válaſztyák: ez follyo-vizek árradáſa és ſebeſſége penig gyakorta az fõldeknek, berkeknek, erdõknek nagy réſzét el-ſzakaſzttya, és más Szomſzéd Városnak avagy falunak réſzéhez veti. Mint hogy az folyo-vizek ſebeſſégek és erejek miat, az õ ſzokot follyáſokból, és menetelébõl, gyakorta úy és más follyáſra ſzoktak ſzegnie és mennyie-

Honnét

DE TERRIS, PER fluviorum vehementiam diſtractis, quid ſentiendum ſit?

TITULUS LXXXVII.

ITem, *Quia plurimarum Civitatum, Villarum, ac poſſeſſionum multorumq́ oppidorum, & prædiorum metæ, ac curſus metales, fluviorum & aquarũ fluvialium diſtinctione cinguntur, pariter & clauduntur: per hujusmodi autem fluvij inundationem, atq́ vehementiam, magnæ ſæpè numero terrarum, pratorum & ſylvarum particulæ ſcinduntur & ad partem alterius vicinæ Civitatis, aut oppidi, vel poſſeſſionis ſegregantur & accedunt. Impetus enim, & vehementia fluminis*

de ſuo ſolito curſu alveoq́, & meatu, in alium novum meatum ſæpenumero vergi dilabiq́ ſolet.

Unde nonnulli putaverunt, & opinati ſunt ejuſcemodi terras, prata, vel ſylvas, quæ ſcilicet ex ipſius aquæ curſus, meatusq́, ſeu alvei transmutatione, in partem alterius vicinæ Civitatis, oppidiq́, vel poſſeſſionis ceciderint, & ſegregatæ fuerint, ad eandem Civitatem, aut oppidum vel poſſeſſionem poſtea ſpectare pertinereq́ debere: Allegantes & aſtruentes, metas ſuas per curſum meatũquè, & alveũ fluminis dirigi. Quod tenendum non eſt. Nam hoc modo plurimæ fraudes committi, & aquæ ſeu flumina per occulta canalia, ac foſſata interdum ſatis exigua, vel aggerum poſitionem & repleturam, in eum, quem quis mallet locum, & alveum deflui, terraq́, & ſylvæ, aut prata alterius facilimè per hoc uſurpari poſſent.

Honnét némelly ek azt vélték, hogy effélé fõldek, rétek és erdõk, mellyeket, az viznek-follyáſa, és más árokra menéſe miat, az Szomſzéd Város, avagy falu réſzére ſzákaſztot hogy ahoz az Városhoz, avagy faluhoz való vólna az az fõld: Ezt hozván belé, hogy az õ határokat az viznek follyáſa ſzokta tartani. De ezt nem ugy kel érteni és tartani. Mert ez formán ſok csalardság kõvetkezhetnék, holot akar mi vizet és follyó-vizet reyték csatornákon, és apródonként való áſsáſok által, vagy gát és jáſzol kõtéſekkel, és tõltéſekkel, oda vehetnék az hová ſzeretnék, hogy igy más ember fõldét, erdejét és réteit magoknak tulaydonithatnák.

Sic itaq́ contraria opinio intelligẽda eſt: Quod ex quo fluvialis ſeu fluminis, præſertim verò navigabilis, proventus magnæ æſtimationis cenſetur, ideò quocunq́ aqua, ſeu fluvius labatur & defluat, Civitas aut Oppidum, vel poſſeſſio illa, de cujus

De ezt az vélekedéſt viſzſza kel érteni: Mivel-hogy effélé follyo-vizeknek fõ-képpen hajós-vizeknek, az õ jõvedelmek ſokra ſzokot meñi: Ezokáért akar mely felé legyen az viznek folyamattya, az az Város, avagy mezõ Város, ſõt még csak egy falu-is, melynek határából, más fõldére

földére és határára ſzakadot az viz, és arra foly, ſoha ez változás által az ő jövedelmét, mely vólt à malmokból, révekből, vámokból, tanyakból, és egyéb haſzon vételt el nem veſzti: hanem valamint annak-előtte, az mîg az follyo-viz az ő igaz, és régi meg-ſzokot follyásában folyt; ugy annak-utánna-is, mikor úy árkot moſſot, ſzabad és tellyes jövedelmét és haſznát, veheti és élheti. Igazan penig mind az erdők, rétek és földek csak azé léſznek, az kié annak-előtte vóltak: és ki azoknak békeſſéges uraſagában vólt.

cujus territorio, in alterius terram ſeu territorium verget aut divertet, nunquam per hoc ſuis proventibus puta molendinis, vadis, vectigalibus, piſcaturis, aliisq; utilitatibus privabitur: ſed quemadmodum prius, dùm fluvius in ſuo vero, ſolitoq; & antiquo meatu currebat: Ita etiam tunc, cum in alium novum jam alveum declinaverit, liberam plenariamq; ſuis proventibus, & utilitatibus fruendi & utẽdi habet facultatem. Verum tamen ſylvæ, pratáq;, & terræ ſolum modo illius erunt, cujus prius erant. Et qui pacificum eorum dominium habebat.

Es ez-okáért némely embereknek ſzabad gátokat és töltéſeket, maga földének, réteinek és erdeinek óltalmára, más ember földen és határán kötni, töltení, és tartani, hogy ſaját földén és határin az viznek árradáſa és ſebeſſége miat kárt ne vallyának. Ezzel mind az-által más ember földét magoknak nem foglallyák, ſem el nem tulaydonithattyák. Haſonló itilet vagyon, az malmoknak töltéſek és gáttai felől, az ollyan follyo-vizeken, mellyeknek egygyik márttya, egy faluhoz való, az

Hinc eſt, quòd nonnulli aggeres & repleturas, pro defenſione terrarum ſuarum, & pratorum, aut ſylvarum, in terris, & territoriis, aliorum facere, tenereq; permittuntur, ne ſcilicet in propriis terris & territoriis, per aquarum inundationem, aut vehementiam damna patiantur. Per hoc tamen alienas hujusmodi terras pro ſe vendicare non intelliguntur. Simile eſt de molendinorum aggeribus, & repleturis, ſuper decur-

decurſum illorum fluviorum, quorum medietas uni, & altera alteri poſſeſſori vel villæ deſervit, conſtructorum, quorum finis licet in terris alterius adjaccat, adjacereq́ de jure permittatur: (dummodo hujusmodi repletura, damnum apertum alteri parti afferre non videatur) tamen per hoc nec fluvius, nec terra alterius uſurpatur: ſed vero domino ſuo ſemper reſervatur.

az máſik penig az máſik faluhoz való: mely gátok és tõltéſek noha más ember fõldéhez vadnak raggaſztva, kit még az tõrvény-is meg-enged (csak hogy effele tõltés és tuhaſztás, nyilván való kárára ne legyen, és munkát ne csinállyon à más-fęlnek) mert ez által, ſem az follyo-vizet, ſem máſnak fõldét, nem élik: hanem az õ igaz Urának tartatik-meg mindenkor.

QVID SIT JUS Quartalitium definitivè, & quibus ſolvi debeat?

TITULUS LXXXVIII.

PRæhabita jurium poſſeſſionariorũ, tùm perpetuitatis jure, tùm verò pignoris titulo conſervationis, ſed & metaliũ Reambulationum, rectificationumq́ deſcriptione, Jam conſequenter ſuper quarta puellari, ſeu jurium Quartalitiorum, nec non dotum, & rerum Paraffernalium ſolutione, reſtitutioneq́ diſſerendum eſt.

UBI ſcias, quòd jus Quartalitium, eſt jus poſſeſſionariorum,

MI LEGYEN AZ LEány negyed, és kiknek kel meg-fizetni?

LXXXVIII. TITULUS.

ELvégezvén eddig az jóſzágról való dolgoknak iráſát, akar õrökben, akar penig zálagoſsúl birjon valaki jóſzágót: Továbbá mivelhogy ſzóllék az határ járáſnak eligazitásának módgyáról-is: Immár ez után az leány negyedről, avagy negyednek, és az jegy-ruhának, ajándék marhákkal való meg-fizetéſęről, és meg-adáſáról ſzóllok.

Holot tudgyad, hogy leány negyednek mondgyuk, azt az jóſzágot, melly-

mellyet adnak az leányoknak, avagy aſzſzonyi-állatoknak, az Attyoknak jóſzágából, és ő̃rő̃kſęgeb̃ől, az Attyai nemzéſnek jelenſęgére, nem ő̃rő̃kké, vagy ő̃rő̃kkeſű̃l, hanem csak váltſagos képpen.

Az Attyai jóſzág penig, mellyet ſzólgállattyával, kereſet, leány ágat miért ne illeſſen, és az leányoknak az fiakkal és tő̃rvény-ſzerint való ő̃rő̃kkő̃ſſekkel, miért nem lehet az jóſzágban réſzek: Viſzontag minémű jóſzágból veheſſenek ő̃k-is réſzt, ide fel nyilván meg-mondottuk, az hól arról ſzóllottunk, hogy az attyai jóſzág, minémű ő̃rő̃kkő̃ſſekre ſzállyon.

rum, puellis & mulieribus, de bonis ac juribus paternis, hæreditariis, in ſignũ parentelæ propagationis, non perennali, vel hæreditaria, ſed redemptibili lege, conditioneq; deputatum.

QVARE autem jura poſſeſſionaria paterna, ſervitiis acquiſita, jus fœmineum non concernant, & filiæ de illis, cum filiis pariter, & hæredibus legitimis portiones habere nequeant: Et quibus de poſſeſſionib⁹, portiones hæreditarias habere debeant, ſuperius, ubi de ſucceſſione hæredum in bonis paternis fienda deſcriptio facta eſt, expreſsè reperies. Part. 1. Tit. 28. 29. 37. 73. Item 47. 69. Item 18. 88. 170.

AZ LEANY NEGYEDnek ki fizeteſęnek módgyáról.

LXXXIX. TITULUS.

ESzũnkben vegyũk azért, hogy minden Szabad és Nagyſagos Urak és Nemes embereknek, akar egy, akar tiz, avagy tő̃b leányi vólnának-is, egy fizetéſſel elegithetik ki ő̃ket az ő̃ leányi negyedekről: Illyen-képpen, hogy az attyának minden jóſzágát, minden haſznával, és hozzá tarto-

DE MODO SOlutionis jurium Quartalitiorum, ſeu quartæ puellaris.

TITULUS LXXXIX.

ADvertendum eſt autem, quòd quiſq; Baro, Magnas, vel Nobilis, ſive unam, ſive decem, vel plures habeat filias, una ſolutione quartæ puellaris eas abſolvere poterit: ita videlicet, ut univerſa jura poſſeſſionaria paterna, ſimul cum cunctis Part. 1. Tit. 19. 80. 96.

ctis ſuis utilitatibus, & pertinentiis quibuſlibet, in quatuor rectas & coæquales ſegregantur partes: quarũ quarta pars, in ſortem ſcilicet Quartalitiorum cedens, communi æſtimatione mediante limitabitur, & æſtimabitur, juxta cujusvis æſtimationis ſeriem, ſuper eodem Quartalitio, omnibus filiabus una & eadem ſolutione, pecuniaria tamen & non rerum venalium, ſatisfactio impendi debebit. PROPRIETAS autem, & hæreditas hujusmodi quartæ partis, unà cũ cæteris partibus ſeu portionib⁹, filiis & hæredibus perpetuò remanebit. QVÆLIBET autem filiarum poterit ſeorſum, ſi voluerit, Quartalitium ſuum repetere. Verumtamen hæredes, à quibus repetitur, cauti eſſe debent, ne uni tantum ſolvant, quòd pluribus ſolvere tenentur.

tartozoval egyetemben, négy egyẽlõ réſzre oſzttyák: melynek az negyedik réſzet, mely egy leány Negyedet téſzen, bõcsũ-ſzerint, kéſz pénzel kell le-tenni, és az leányokat véle ki fizetni, és nem valami egyéb fęle el-adó marhával. Az jóſzágnak penig tulaydon Uraſaga, és ennek az negyed réſznek birálſa és õrõkkes' vólta, az tõb réſzekkel egyetemben mindenkor az fiaknak és az tõb õrõkkõſſének marad. Kũlõn-kũlõn penig kereshetik az leányok, az õ negyed réſzeket. De az fiak avagy õrõkkõſſek okoſſok legyenek, hogy egynek ne fizeſſenek añyét, az mennyivel mind azoknak tartoznának fizetnie.

QVOD SI UNI FIliarum quarta puellaris data fuerit, Altera adhuc ſuper hæreditate contendere poterit.

HOGY HA AZ EGYgyik Leánynak, az Leány negyedét meg-adták: az máſik az õrõkſęg felõl meg-is perelhet.

TITULUS XC.

SI verò uni filiarũ, absq; ſtrepitu juris, productioneq; literarum, ac literalium inſtrumentorum, factum jurium poſſeſſio-

XC. TITULUS.

HA penig az Leány negyedet egygyik leánynak tõrvénykezés' nélkũl, és az ok leveleknek, és menedekeknek elõ hozattáſſa és látogataſa

gataſa nélkůl meg-adgyák-is: az máſik leánnya (ha akarja) az jóſzágnak Uraſaga és őrőkkes tulaydonſaga felől, mely jóſzágot az attya birt, tőrvénybe foghattya azt, (az kinek az jóſzág kezében vagyon) Es tőrvény-ſzerint végére mehet, hogy ha az jóſzág illette leány ágat, avagy nem.

ſeſsionariorũ paternorum tangentium, quarta puellaris perſoluta fuerit: altera nihilominus filiarum, (ſi voluerit) ſuper proprietate, ſeu hæreditate eorundem jurium poſſeſſionariorum paternorum, poterit in judicio cum eo, (cujus intererit) contendere, Et utrum jura [ipſa ſexum fœmineum, ſequantur, nec ne, experiri.

HOGY AZ HAJADON Leányok valláſt nem tehetnek.

XCI. TITULUS.

MIért hogy az Leányokat, az ő elméjeknek gyenge erőtlen vóltáért, kőnnyen meg-csalhattyák: Azért mîg hayadonak (még ha tőrvény-ſzerint való tőkélletes időre mentenek, és emberkort értenek vólna is) ſoha őrőkké való vallástételt, avagy még ideiglen valót-is, magok ſzámára, avagy az őrőkkőſſeknek, avagy attyokfiai ellen ſoha nem tehetnek. Es ez añak-is az oka, hogy az leányok még az kiſſeb idejű attyokfioknak-is, *tutori* és gondviſelői, óltalmi nem lehetnek, ſem *tutor*ſagnak tiſztit, az Orſzágnak megrőgzőt ſzokkáſſa ſzerint, viſelni nem engedik. AZ

QVOD PUELLÆ, in capillis conſtitutæ, Faſſiones facere non poſſunt.

TITULUS. XCI.

VErum, quia puellæ plerunq́ animi levitate ſeducũtur: Ideò in capillis exiſtentes, (ſi etiam legitimam & perfectam attigiſſent ætatem) nunquam, Faſſiones perennales, vel etiam temporales, ſibi ipſis, aut ſucceſſoribus, vel fratribus earum præjudicantes, facere poſſunt. HINC eſt etiam, quòd puellæ ipſæ ad tutelam fratrum minoris ætatis non admittuntur, neq́ tutorum officia, ex Regni conſvetudine gerere permittuntur.

QVALITER PVellæ, infra tempᵒ maritationis earum, in domo paterna maneant?

TITULUS XCII.

QVo verò pacto puellæ, quæ capillos adhuc velamine nudatos geſtant, decedentibus earum genitoribus, in paternis laribᵒ, juribuſq; poſſeſſionariis, uſq; ad nubiles ipſarum annos permanere, Et qualiter de illis tandem ex maritari debeant, ſuperius, ubi de bonis, per defectum ſeminis decedentium, impetratis tractatum eſt, manifeſtum habes documentum.

Part. 1. Tit. 29. 67. 101.

Qualiter autem quarta puellaris æſtimari debeat, & quid caſtrum, quid curia nobilitaris, quid ſeſſio jobagionalis &c. valeat, inſerie æſtimationum infra clarè patebit.

Part. 1. Tit. 33.

AZ HAJODON LEANnyok az ő ki házaſitáſoknak ideiglen, mi modon maradgyanak az attyok házánál?

XCII. TITULUS.

AZ hajadon Leányok penig az ő attyok halála után, az attyai házban, és jószágban, az ő el-hazaſitáſoknak ideiglen, miképpen maradgyanak, és annak-utánna, miképpen kelleſęk abból őket ki házaſitania, ide fel ahol az magyaſzakat jószágnak el-kereſęről ſzóltunk, nyilván való tanuság vagyon felőle. Miképpen kelleſſęk penig meg-bőcsülni, az leány negyedet, és az Vár, az Nemes udvár hely, és az Jobágy hely avagy ülés, és ez fęle bőcsü-ſzerint mit érjen, az bőcsüléſnek rendiben ide alá nyilván meg léſzen irva.

QVID SIT DOtalitium definitivè, Et quid Paraffernum.

TITULUS XCIII.

Part. 1. Tit. 67. 93. 97. 100. 103

ITem ſuper ſolutione Dotum, & rerum Paraffernalium id occurit

MI LEGYEN AZ JEGYruha vólta-képpen: és mi legyen az *Parapher*num.

XCIII. TITULUS.

TOvábba az jegy-ruhának megfizetéſſęben, ezt-is eſzünkben kel

kel vennünk, hogy jól-lehet, à mely ajándékot, az võ legény ád az meny-aſzſzonnak, és az mit az meny-aſzſzony attya házától õ magával hoz, ſokkal külömb egygyik az máſiktól. Mind-az-által közönſeges-képpen mi ezt jegy-ruhának ſzoktuk mondani. Az jegy-ruha azért az Aſzſzony-állatnak, az õ Urok marhájából és jóſzágából, az házaſságban egygyüt való lakáſokért, adot jutalom. *Paraphernum* nak, az az, menyekezõi ajándéknak minden marhát mondunk, mellyet az aſzſzonyi-állatoknak vagy az Ura, vagy az Attya, Anya, vagy Attyafiai, vagy akar ki házaſságának, kéz-fogásának és gyürõ váltáſsának idején, adnak. Az mi Orſzágunknak régi ſzókáſa, és törvénye ſzerint, annak-okáért az jegy-ruha, az törvény-ſzerint el-házaſitot aſzſzony-állatoknak jutalma, mellyet az õ ſzüzeſſégeknek elvételejért, és vélek haláſért, az õ Urok jóſzágából az õ rendek és állapattyok ſzerint ſzoktanak nékiek adni. Mert az Uroknak állapattyok, méltóságok, és jóſzágoknak rendi, és mi volta ſzerint, hol többel hól kevesebbel fizetik-meg az jegy-ruhát.

Mint

occurrit animadvertendum, quòd quanquam Dos (unde Dotalitium deſcendit) ac Donatio, & Paraffernũ longè differant. Nos tamen, confuſo vocabulo, Dotem & Donationem ſimul permiſcentes, Dotalitium, vel ſolummodo Dotem dicimus, quæ uxori propter ejus defloration-em & concubitum, de bonis mariti datur. Paraffernales autem res, dicimus omnia bona mobilia, quæ mulieri, aut per maritum, aut parentes vel fratres, ſive etiam alios quoscunq;, tempore ſolennitatis nuptiarũ, aut deſponſationis vel ſub arationis ejus dãtur. UNDE ſciendum, quòd de Regni noſtri veteri approbataq; conſvetudine, Dotalitium eſt merces fœminarum, legitimè conjugatarum, ob debitum matrimonij, de bonis & juribus poſſeſſionariis maritorum, juxta ſtatus illorum exigentiam, dari conſveta. Nam ſecundum ſtatus, & dignitatis maritorum præeminentiam, ac bonorum, & jurium poſſeſſionariorum eorũdem quantitatem variatur, ſitq; ſolutio Dotalitiorum.

Part. 2. Tit. 18. & 24.

Verbi gratia: Relicta Baronis plus consequitur ratione Dotalitij, quam relicta unius Magnatis. Itidem relicta Nobilis, centum vel quinquaginta colonos possidentis, plus nomine Dotis assequitur, quam alterius Nobilis, cui minor fuerit colonorum numerus, Si enim maritus officium Baronat⁹ gesserit: tunc mulier ipsa centum marcas: Si verò Magnas vel Baro solo nomine fuerit, & officio Baronatus caruerit, Aut insignis Nobilis, vel miles extiterit, & quinquaginta sessiones Jobagionales populosas, vel plures habuerit: relicta ejus quinquaginta marcas pro Dote sua consequitur. Marcam quamlibet per quatuor florenos Hungaricales, aut quadringentos denarios, præsentis monetæ cõputando. Relictæ autem aliorum inferioris status, & conditionis Nobilium, de bonis, & juribus maritorum possessionariis, secundum magis & minus, juxta scilicet bonorum quantitatem æstimatione cõmuni mediante (exclusis agris, sylvisq́, & pratis, ac aliis pertinentiis, &

Mint példának okáért, az Szabad záſzlós Ur meg-hagyatot feleſęgének, tőb az ő jegy-ruhája, hogy nem mint az kőz Záſzlós Uré: Továbba az Nemes ember feleſęgét, mely Nemes embernek ſzáz, avagy őtven ház jobágya vólna, tőb jegy-ruha illeti, hogy nem mint az kinek keveſſeb jobágya vólna. Mert ha az Ura Szabad záſzlós Uraságnak tiſztit viſelte, annak az ő jegy-ruhája téſzen ſzáz Girát, az az, négy ſzáz forintot: az ki penig effęle tiſztet nem viſelt, hanem csak Száſzlós Urnak mondották, hogy ha azért jeles Nemes ember, avagy jeles Vitéz vólt, és leg kőnnyebben őtven ház jobágya vólt, añak feleſęge jegy-ruhája őtvẽ girát ér; minden girát negy négy ſzáz pénzre, avagy négy négy forintra ſzamlálván. Egyéb nemeſſeknek kik annál alab való állapatbéliek, azoknak feleſęgek jegy-ruhája, az ő jóſzágok ſzerint neha tőb neha keveſſeb, mellyet kőz bőcsel kel meg-adni, ki rekeſztvén az bőcsből az mezőket, réteket, erdőket, és az jóſzágnak kűvűl való jővedelmét. Ha penig az Aſzſzony ember meghal, az ki ő néki leg kőzelb vér-ſzerint való attyafia, az keresheti meg az jegy-ruhát, és az veheti meg.

KIK

& proventibus bonorum exterioribus) dotes ſuas rehabere poterunt. Mortua verò muliere, qui ſibi in linea conſanguinitatis propinquior erit, Dotalitium ejus requirendi, ſibiq; vendicandi habet facultatem.

KIK LEGYENEK AZ Orſzágkőzőt, tiſztek-ſzerint igaz Szabad záſzlós Urak?

XCIV. TITULUS.

HOgy az Szabad záſzlós Uraknak tiſztekről, és nevekről kétſęg ne támadhaſſon, azoknak neveket idelá meg-irtam. Mert ezek az igaz ſzabad záſzlós Urak, kiknek neveit régtől fogván, az Királyoknak *Decretum*iban, és *Confirmált* leveleiben bé-ſzokták irnia, ugy-mint. Az Magyar Orſzágnak Nador Iſpánnya, Királynak Orſzág Birája, Dalmatiában, Horvát Orſzágban, és Toth Orſzágban az Ban, Erdélyi Vayda, és az Székelyeknek Iſpánya, Szerini Bán. Mert az Maczoniai Bánság az Törők miat ugyan mi időnkben elveſzet: Továbba az Thárnok meſterek, és az Királynak és Királyné Aſzſzonnak aytón állóinak, Pohárnakinak, Aſztalnakinak és Lováſzinak meſteri. Es az Temeſvári és Poſoni Iſpánok. Mind ezeknek az meg hagyot feleſęginek, az ő jegy-ruhájokért,

QVI SINT, ET INtelligantur ex Officio veri Barones Regni?

TITULUS XCIV.

NE autem ſuper officiis, & nominibus Baronatuũ, dubium ſuboriri poſſit, eorum nomina hìc inſerenda exiſtimavi. Sunt itaq; veri Barones, quorũ ab antiquo nomina, decretis & literis confirmationalibus Regiis inſeri conſueverũt. PALATINUS Regni Hungariæ, Judex curiæ Regiæ, Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclavoniæ Banus, Wayvoda Tranſylvanus, & Syculorum Comes, Banus Szerinienſis: (Nam Maczoniẽſis Banatus per Turcos noſtro ævo deletus eſt.) Item Thavernicorum, Janitorum, Pincernarum, Dapiferorum, Agazonum Regalium, & Reginalium Magiſtri. Nec non Themeſienſis, & Poſonienſis comites. Horum omnium relictis, pro

pro earũ Dotibus, & rebus Paraffernalibus, centum (ut præmiſſum eſt) marcæ, per eos, quorum intererit, dari ſolent, atq; debent.

jokért, és ajándók marhájokért, (az mint meg mondottuk) ſzáz ſzáz girát, ſzoktak adnia, mellyet tartoznak azok meg-fizetni kiket ez dolog illet.

QVOD DOTALITIORŨ ſolutio, partim pecuniis, partim rebus venalibus fieri debeat: Et quales ſint res venales.

TITULUS. XCV.

Part. 1. Tit. 67. 104. 105. Part. 2. Tit. 18. 24. 60. Part. 1. Tit. 93. 94. 95. 96. 97. 103. 109. 134. Part. 3. Tit. 3.

DOtalitiorum autem ſolutio, partim pecuniis numeratis, partim verò rebus mobilibus & venalibus (juxta tamen verũ preciũ, & valorem earundem rerum) fieri ſemper ſolet. Excluſa tamen veſtium ſartitarũ ac armorum & equorum boũq;, ac aliorum pecorum claudorum æſtimatione. Quæ in ſortem ſolutionis Dotalitiorum non acceptantur. Res autem mobiles & venales, in hac parte, tales eſſe debent, quæ in foro quotidiano vendi poſſunt, prout ſunt oves, boves, equi, capræ, vaccæ, vituli, & porci, qui ſe movere de loco in locum commodè poſſunt.

HOGY AZ JEGY-RUhának felét kéſz pénzel, felét ingó marhával fizeſſęk: Es mi legyen az ingó marha.

XCV. TITULUS.

AZ Jegy-ruhának ki fizetéſe penig léſzen fęl réſzént kéz pénzel, fęl réſzént ingó marhával, mellyet eladhatnak, bizonyos jó és igaz árra ſzerint. Ki vévén az földozot ruházatot, fegyver ſzerſzámot, és ſánta béna lovakat, ökrőket, és egyéb béna baromnak bőcsűét: mellyeket az jegy-ruhának ki fizetéskort, ſzámban bé nem veſznek. Ez dologban penig, az ingó és el-adó marha ollyan legyen, hogy az minden-napi váſárt el-adhaſsák, ugy-mint, juh, ökör, ló, kecske, ünő, borju és diſznó: mellyek egy helyről máſra könnyen el-mehetnek.

HOGY AZ ASZSZONYI-állat az elſő Urától, egéſz jegy ruhát vehet: Es az máſodik Urától felét: Es honnét fizeſſék meg az jegy-ruhát?

XCVI. TITULUS.

TOvábbá még-is értenünk kel, hogy az Aſzſzonyi-állatnak az ő tiſzta ſzűzeſſégeért, az első Ura jóſzágából egéſz jegy-ruhát adnak: Az máſodik Uraéból, ſzűzeſſégének letétele után, férhez menvén felét: Az harmadik Urától, csak negyed réſzét: Az negyedik Urától az jegy-ruhának csak nyólczad réſzét kérheti meg: Ha penig valamely ötödſzör avagy hatodſzor férhez megyén, jegy-ruhája annyira meg-ſzál, hogy végtére igen kevés léſzen. Az jegy-ruhát penig az ő férjek jóſzagából fizetik meg az Aſzſzony-állatoknak, az mely jóſzágban ötet vittek vólt. Mert az Attyai jóſzágból, nem az jegy-ruhát, hanem az negyedet kel meg-fizetni: hanem ha valamellyik közzülök az annya, avagy job annya réſzéről való jegy-ruhát kereſne: mellyet törvény-ſzerint meg-is kereshet: Ha annak előtte hogy el-igazodot arról való menedéket nem adtak vólna felőle.

AZ

QVOD MULIER, à primo marito integram, & à ſecundo mediam Dotem habeat: Et unde Dotalitia ſolvantur?

TITULUS XCVI.

ITem, Advertendũ eſt, Quòd quælibet Fœminarum, à primo marito, (ratione floridæ virginitatis, in qua nuptui tradita fuit) integram Dotem: A' ſecundo verò, poſt defloration em ſcilicet nubendo, mediam duntaxat Dotem: A' tertio quartam partem: A' quarto octavam ſolùm partem dotis habet. Si quæ autem etiam quinto, vel ſexto marito nupſerit, Dos ſua in tantum minuetur, ut admodum exigua ſit futura. Solvuntur autem Dotalitia mulieribus de bonis & juribus poſſeſſionariis maritorum, ad quæ fuerint traductæ. Nam de juribus paternis, non Dotem, ſed Quartalitium habere debent: Niſi forſitan aliqua earum Dotalitium, matris vel aviæ ſuæ requireret: quod de jure facere poterit: ſi Expeditoria ſuper eo prius non fuerit data.

QVALITER DOtalitium & Quartalitium ſimul quæri poterit?

TITULUS XCVII.

SCiendum eſt tamen, Quòd Dotalitium matris & aviæ, ſimul una & eadem perſonæ quærere non poteſt. Nam ſi matris meæ Quartalitium quæro: tùnc Dotalitium aviæ meæ quærere debeo. Quà Mater matris meæ, avia mea eſt. Si autem ſola mater mea Quartalitium ſuum de juribus paternis quærat: tunc ipſa Dotalitium matris ſuæ, & non aviæ quærere debebit. Nam aviæ ejus Dotalitium, illius generationis, & quidem propinquioris eſt quærere, de cujus proſapia mulier illa proceſſiſſe dignoſcitur.

AZ JEGY-RUHAT ES az negyed réſzt mi-képpen kereshetik egyſzer s-mind?

XCVII. TITULUS.

MInd-az-által ezt meg kel érteni, hogy az annya, és az ſzép, avagy nagy, akar job-annya, jegy-ruháját, egyſzer s-mind egy és azon ſzemély nem keresheti. Mert ha az én añyám negyedét keresem, tehát az én ſzép annyámnak jegy-ruháját kel keresnem: mert az én annyámnak az annya énnékem ſzép avagy nagy annyám. Ha kedig ő maga az én annyám az ő negyedét az attyai jóſzágból keresi: tehát az én annyám az ő annya jegy-ruháját keresheti, és nem az ſzép añya jegy-ruháját. Mert az ő ſzép annyának jegy-ruháját az kőzőlben való nemzetnek kel megkeresni, az kinek nemzetiből az aſzſzonyi-állat ſzarmazot vólt.

QVOMODO FOEminæ, de bonis maritorum ejici poſſint, & quomodo non: Et de rebus eorum mobilibus?

TITVLVS XCVIII.

Item

AZ ASZSZONY-ALLAtokat, az ő Urok jóſzágából, miképpen tehetik ki, és miképpen nem: Es azoknak ingo bingo marhájokról?

XCVIII. TITVLVS.

Fiak

FLak nélkúl és teſtamẽtum nélkûl, meg hólt Nemes embernek, minden ingo bingo marhája, akar minémũ legyen, és akar mi neven nevezteſſék, az ő feleſégére ſzál: Kit az ő Urának jóſzágából és lakó házából, avagy Nemes udvar hellyéből, mind az ideiglen-is, az mîg az ő Vránák névét viſeli, és özvegyſégben léſzen, avagy más férhez nem megyen, ki nem tehetnek, ki nem rekeſzthetnek: még ha az ő jegy-ruháját néki meg-adnáják-is. De minek-utánna máshoz megyen, és háza-is adgyák: tehát az, az kire, az meg-hólt Nemes embernek jóſzága, törvény-ſzerint való örökkes-képpen ſzállana, azt az Aſzſzony-állatot, elöſzör az ő jegy-ruháját néki meg-adván, az jóſzágból ſzabadon ki teheti és ki rekeſztheti. Sőt inkáb ha az meg-hólt Nemes embernek el-annyéra böſéges, és haſznos jóſzága vólna, hogy az feleſégének jegy-ruháját ſokkal fellyûl haladna, tehát az, az kire az jóſzág ſzállana, ezt az Aſzſzonyi-állatot, még ha az Ura nevét viſelne-is, az jóſzágnak több réſzeiből, tudni-illik, mely az jegy-ruhájának böcsüét fellyûl haladna törvény-ſzerint, az ő birája elöt abból ki teheti és ki rekeſztheti, és csak annyit kel ki ſzakaſztani

ITem, univerſæ res mobiles mariti, ſine liberis atq; ſine teſtamento defuncti, cujuscunq; materiei exiſtant, & quocunq; nomine cenſeantur, ad ſuam uxorem devolvuntur: quæ de bonis & juribus poſſeſſionariis, domoq; reſidentiæ & curia mariti, quam diu ſub nomine & titulo defuncti mariti, viduitatis tempore peregerit, & ad alia vota ſe non tranſtulerit: etiam cum reſtitutione Dotis ſuæ, excludi non poterit. Poſtquam tamen maritata nuptaq; cuipiam fuerit: tùnc illæ, ad quem bona, & jura poſſeſſionaria mariti defuncti, jure hæreditario ſucceſſorioq; devoluta fuiſſe dignoſcentur: mulierem ipſam, reſtituta primûm ejus Dote, de eiſdem bonis ejiciendi & excludendi plenariam habet authoritatem. Immò ſi bona, & jura poſſeſſionaria, viri ipſius præmortui, adeò copioſa fructiferaq; fuerint, ut Dotalitium uxoris longè excedere videantur: tùnc is in quem bona ipſa derivabuntur, poterit mulierem illam, ſi etiam nomen & titulum mariti ſui gereret, de

Part. 1. Tit. 99. 2. 92. 102. 110.

reliqua parte bonorũ, quæ ſcilicet æſtimationem Doti ſuæ præcellere & excedere videbitur, juris ordine coram ſuo judice excludere, & tantum duntaxat ſibi ad utendum de juribus illis poſſeſſionariis deputare quantũ Dotis quantitas poſtulabit. De loco tamen & domo, curiaq; ſolitiæ reſidentiæ mariti, excludi mulier ipſa nequibit: niſi forſitan domus ea caſtrum fuerit. Quod ſibi non conceditur: ſed domus alia mariti, extra caſtrũ alicubi ſita, ad habitandum eidem deputabitur. Secus eſt de illis, qui multa habent atq; poſſident caſtra, pro loco habitationis deputata. Nam hoc caſu etiam mulieri caſtrum deputari poterit habitandum.

kaſztani az jószágból, és néki hadni életére, az mennyi az ő jegy-ruhája vólna. Mind-az-által az ő Urának lakó hellyéből, avagy Nemes udvar házából az Aſzſzony-állatot ki nem rekeſzthetik: ha nem ha az lakó ház, Vár avagy Caſtély vólna. Mellyet az Aſzſzony-állatnak nem illik engedni: hanem az Urának valahol az Váron és Caſtéllyon kivül való udvarházat kel neki lakóúl hadni. Azokról penig kiknek ſok várok vagyon, és kik több Várat birtak, és benne laktak külömb értelemben kel lennünk. Mert ez okon az Aſzſzony-állatnak-is lakáſára egy Várat rendelhetnek.

DE DIVISIONE rerum mobilium mariti, inter relictam, & liberos, ac fratres ejuſdem.

TITVLVS XCIX.

Part. 1. Tit. 18. & 19.

VBi autem maritus decedẽs, filios & filias, ſimul cum uxore, nec non fratribus indiviſis in domo ſua poſt obitum ſuum reliquerit: tùnc primùm portio defuncti, à portionibus fra-

MEG-HOLT NEMES embernek marhájának, feleſęge, gyermeki, és attyafiai közöt való meg oſztáſáról.

XCIX. TITVLVS.

HA peniglen valamely meg-hólt Nemes embernek, házánál hólta után, fiai és leányi, feleſegével egyetemben, és az ő oſztatlan attyafiaival maradnának, tehát elsőben-is az meg-hólt Nemes embernek ré-

ſzét,

ſzét, minden-fęle ingo bingo marhákból, az tőb élő és oſztozatlan attya-fiai jóvaitól kűlőn kel venni. Az után azon meg-hólt embernek minden-fęle ingó marhája, akar mi nével nevezteſſęk, őzvegy feleſęgekőzőt, és az ő fiai, és leányi kőzőt, kőzőnſęggel annyi egyenlő réſzre oſzol, mennyi oſztozatlan és ki nem házaſitot ſzemély leend, az attyai házban: és igy mindeneknek az ő réſze meg-adatik, ezt ki vévén, hogy az ſzekeres lovakat, és az Urának jobbik ruháját, előſzőr-is magának véſzi az őzvegy aſzſzony. De az hadi ſzerſzámok és fegyver, óſztás kivűl, fiainak, avagy oſztozatlan attyafiainak jutnak. Ha penig ſem gyermeki, ſem Attya-fiai nem léſznek, nem csak ezek, hanem minden ingó bingó jók és marhák (à mint otſen meg mondám) az feleſęgére ſzálnak (hánem ha az Ura teſtamentomot tőt vólna róllá.) Itt kedig ez hellyen, oly fiakat ércs, kik az meg-hólt attyokkal oſztozatlanok vóltanak és oly leányokat, kiket még ez jókból el, és ki nem házaſitottak. Mert az oſztozáſnak utánna az fiak, és az ki házaſitáſnak-is utánna a leányok, attyoknak effęle ingó és bingó marhájából, réſzt nem vehetnek.

fratrum indiviſorũ ſuper extantium, in cunctis rebus mobilibus, dividi ac ſequeſtrari debet. Deinde verò omnes res mobiles ipſi mariti præmortui, quocunq; nomine cenſeantur, inter uxorem ac filios, & filias, ejus communiter dividuntur, & in tot partes, quot perſonæ ſunt in domo nondum diviſæ, vel emaritatæ ſequeſtrantur: ac unicuiq; portio ſua reſtituitur, dempto eo, quod equos curriferos, & veſtem, potiorem mariti, defuncti domina relicta illius per ſe tollet. Arma verò militaria ſine diviſione, filiis, aut fratribus indiviſis cedent. Illis autem omninò deficientibus, non ſolum ea, ſed & omnia bona mobilia (prout jam præmiſſum eſt) in ejus relictam (niſi forſitan ſuper eiſdem maritus teſtamentum fecerit) devolvuntur. Filios autem hoc in loco, cum patre defuncto, nondum diviſos: Filias verò, de bonis ſuis nondũ nuptui traditas & emaritatas intellige. Nam poſt diviſionem, filij, & poſt connubium filiæ, portionem de hujusmodi rebus, & bonis mobilibus paternis habere non poſſunt.

DE PARAFFERNIS, & rebus cum ſponſa, ac tempore nuptiarum ſpõſæ datis.

TITVLVS C.

NOtandum tamen eſt, quòd veſtes, & aliæ quælibet res, cum ſponſa, per parentes, vel fratres, aut alios quoſpiã, tempore (ut prænotatum eſt) ſolennitatis nuptiarum, aut deſponſationis, vel ſubarationis ejus datæ (quas nos res Paraffernales dicimus) mortuo marito ſine liberis, eidem ſponſæ, hoc eſt uxori, (ſi quæ ex illis reſtabunt) ſimul cũ Dote ſua ſalvæ manebunt, reſtituiq; debebunt. Nec tempore diviſionis aliarũ rerũ mobilium, hujuſmodi res ſecum traditæ diviſioni ſubjacebunt. Immò, ſi etiam liberos, filios videlicet & filias habuerit, & ad ſecundas nuptias forſitan ſe mulier ipſa tranſtulerit, vel aliter cum eiſdem liberis ſuis cohabitare noluerit, liberè res illas pro ſe retinebit. Sponſa verò, ſine liberis & teſtamẽto defuncta, res ipſas parentes ejus, vel fratres propinquiores recuperare, ſibiq; vẽdicare poſſunt.

Libe-

AFFELE MARHAROL, mellyet az meny-aſzſzonyal az menyekezőnek idején adnak.

C. TITVLVS

EZt-is azonbã eſzűnkben vegyűk, hogy affęle ruházat, és minden egyéb-fęle marha, mellyet az meny-aſzſzonnyal ſzűlei és attyafiai, és egyéb rendbélick, az menyekezői lakodalomnak, avagy kéz-fogáſnak, akar gyűrő váltáſnak idején adnak (mely marhákat mi *Paraphernũ*nak, az az, véle adot és hozot ajándok marhának mondunk) ha az Ura, gyermeki nem lévén, meg-hal, azon meny-aſzſzonnak, az az, feleſęgnek (hogy-ha el nem kőlték) az ő jegyruhájával egy gyűt, éppen nékie marad, és meg-is kel nékie adni. Egyéb ingó marháknak oſzláſakort-is, effęle véle adot marhák, oſzláſban nem mennek. Sőt még ha fiai és leányi vólnának-is, és ez aſzſzonyiállat más fęrhez menne-is, avagy ha az ő gyermekivel lakni nem akarna, ſzabadõ ez marhákat maganak tarthattya. Az meny-aſzſzony penig, mikor gyermekek és teſtamentom nélkűl meg hal', az ajándok marhákat, az ő ſzűlei, avagy kőzelbik attyafiai, magoknak vehetik és tulay-

donit-

donithattyák: Ha gyermeki maradnának mind-az által azokra ſzállana. Az mely marhákat kedig, az vő-legény az meny-aſzſzonynak, avagy az menyekőzőnek tiſzteſſęgeért, avagy gyűrő váltáskort adot vólna, meg-halván az meny-aſzſzony (minek-előtte egyben kelnek) ſoha az vő-legény viſzſza nem veheti. De az egyben keléſnek és el háláſnak utánna, ha gyermekek és teſtamentum tétel nélkűl meg-hal (mert affęlekről teſtamentomot tehet) az Uránál maradnak.

Liberos tamen, ſi poſt ſe reliquerit, ad illos devolventur. Res autem, per ſponſum ſponſæ, aut pro honore nuptiarum, aut pro ſubaratione traditæ, decedente (antequam convenirent) ſponſa, nunquam per ſponſum recuperari poterunt. Verumtamen poſt copulam carnalem, ſi ſine liberis & inteſtata (nam teſtamentum ſuper illis facere poteſt) ab hoc ſeculo decederet, apud maritum manebunt.

MEG-HOLT NEMES embernek őtven ſzámig való lovak menéſéről.

CI. TITULUS.

TOvábba erre-is vigyáznunk kel, hogy ha valamely Nemes embernek lovak méneſſe léſzen, és az méneſben nincsen őtven ló: Kiket feleſęge éltében egyben gyűytőt avagy vőt vólna: ezeket őnnőn kőztők egy-aránt kel meg-oſztani. Sőt ha hazaſagának előtte ſzerzette vólnais, csak hogy őtvennel keveſſeb legyen, ugyan kőzőnſęggel oſzſzol elkőztők: Ha penig őtven léſzē, avagy annál tőb-is: tehát az Ura teſtamentomot

DE EQVIS EQVATIALIBUS defuncti, ad quinquagenarium uſq; numerum.

TITVLVS CI.

ITem, Hoc quoq; advertēdum eſt, quòd ſi marit' equos gregales (quos equatiales dicimus) infra quinquagenarium numerum habuerit: ſtante & durante conjugio ſuæ uxoris aggregatos vel emptos: æqualiter inter eos dividuntur. Imò ſi etiam ante conjugium ad manus mariti, equi hujusmodi equatiales deveniſſent, dummodo numerum quinquagenarium non attigiſſent:

tigiſſent: pariter dividi, & cõmunes eſſe debebunt. Si tamen eundem numerum attigerunt, vel exceſſerunt: tunc maritus poterit de eiſdem tanquam rebus per eum acquiſitis teſtari. Sed ſi ſuper eiſdem inteſtatus deceſſerit, circa hæreditates filiorum computabuntur.

tomot tehet rólla, mint ſáját kereſ-
ményérõl: De ha azokról teſtamen-
tumot nem téſzen és ugy hal-meg,
az fiainak õrõkſégekhez kel azt-is
ſzámlálni.

Verumtamen, ſi aviti fuerint: tunc teſtatio quoq; de eiſdem non tenebitur, neq; locum habebit: niſi quantum ad portionem mariti teſtantis cederet, quod de jure fieri permittitur. Reliqui tamen, cum juribus poſſeſſionariis pariter, ad filios vel fratres indiviſos, & alios ſucceſſores legitimos derivabuntur, atq; pertinebũt, cum quibus ſolutio Dotalitiorum, & Quartalitiorum fieri debebit: ne prætextu ejuſcemodi ſolutionis, cogantur ſucceſſores hæreditates ſuas alienare, qui & alioquin filias de juribus paternis emaritare, nuptuiq; tradere tenebuntur. Et hoc ſi filiæ portiones de reb' mobilibus paternis, poſt ejus obitum, non tulerunt. Nam hoc modo portiones hujusmodi ad maritationem cedent: inſuper & Quartalitia ſua rehabebunt.

Igaz azért ha õſtõl mandot lé-
ſzen: Az teſtamentomnak ſemi ere-
je és hellye nincsen: hanem csak an-
nyiban, mennyit az teſtamentom-
tenne, ki az Ura réſzére jutna: Es ed-
dig à tõrvény teſtamẽtomot hagdy
tennie. Az tõb réſzét penig, az fia-
kra és oſztotlan attyafiakra, és tõr-
vény ſzerint való õrõkkõſſekre ſzál,
és azokat illeti: Es abból az õzvegy
feleſégének jegy-ruháját, és leany
negyedet ſzoktak fizetni: hogy effé-
le fizetéſért ne kénſzeriteſſenek az
õrõkkõſſek, az õrõkſégeket el-ide-
geniteni, holot ezen kivül-is az fiak,
az leanyokat az attyai jóſzágból tar-
toznak férnek adni, és ki házaſitani.
Ezt-is ugy hogy ha az leányok az õ
attyok halála után, réſzt ne võttek
az ingó marhából. Mert ha võttek,
effele réſz az ki házaſitaſokra tuda-
tik: De azért ennek-felette az õ ne-
gyed réſzek meg-adatik.

DE

AZ

AZ FIRFIUNAK OLY jóſzágáról mellyet házaſſágának idejekort feleſęgével égygyűt ſzerzet.

CII. TITVLVS.

TOvábba ezt-is tudni kel, hogy valamely házaſságbéli Nemes ember feleſęgével egygyűt laktábã, pénzen avagy ő̃rők áron jóſzágot ſzerez, és az feleſęgének nevét az vallás levélben bé nem irattya: tehát effęle jóſzágból és faluból (noha pénzeken vő̃tték) az aſzſzony ſemi réſzt nem vehet. De ha akarja, és az ő̃ meg-hólt Ura nevét viſeli, hóltig az ő̃ fiai és leányi jóſzágában ſzabadon meg-maradhat: De ezen fellyűl való *articulus* tartáſa ſzerint, melyben nyilván meg-magyarázok (az Aſzſzonyi-állatokat miképpen kellyen az Urok avagy fęrjek jóſzágából ki tenni.) Az leányok jóſzágában penig, ugy mondom hogy megmaradhat: Ha az jóſzág à leány ágatis illeti. Mert holot máſodſzor-is fęrhez menẽd az ő̃zvegy Aſzſzonyiállat, az ő̃ jegy-rúháját meg-adván, az Ura jóſzágából, az kit az dolog illeti, ki teheti és ki rekeſztheti. Az ki azért feleſęgének azzal akar kedveskedni, hogy az jóſzág ő̃rő̃kkő̃ſſen illeſſe

DE JURIBUS Poſſeſſionariis Mariti, durante conjugio uxoris comparatis.

TITVLVS CII.

ITem ulterius ſciendũ, Quòd ſi etiam durãte conjugio, maritus quiſpiam poſſeſſiones, & jura poſſeſſionaria precio comparaverit, & nomen conjugis in literis Faſſionalib⁹ inſeri non fecerit: tunc de talibus poſſeſſionibus, ac juribus poſſeſſionariis (& ſi emptitiis) mulier ipſa pro ſe portionem habere non poterit. Verùm ſi voluerit, & nomen titulumq; mariti ſui præmortui geſſerit: ſemper, vita ſua comite, in bonis ac juribus poſſeſſionariis filiorum ac filiarum reſidere, permanereq; liberè manebit: Sub conditione tamen, ſuperius in articulo (Quomodo fœminæ de bonis maritorum ejici poſſint) planè declarata. Dico autem filiarum: Si bona illa jus quoq; fœmineum ſecuta fuerint. Ubi enim ad ſecundas nuptias mulier ſe trã ſtulerit, reſtituta Dote ſua, de illis, per eum, cui competet, ejus

Part. 1. Tit. 98

ci & excludi poterit. Qui enim per jura hæreditaria uxori ſuæ cupit complacere, ſtudeat nomen ejus in emptionis, & Faſſionis ſerie ponere.

VERUM, ſi jura Impignoratitia maritus ipſe defunctus, quocunq; tempore, ante ſcilicet conjugium, vel in conjugio ſibi obligata, poſt obitum ſuum reliquerit, etiam ſi nomen uxoris ſeu uterq; ſexus hæredum, in literis Obligatoriis, & Impignoratitiis non contineatur: æqualiter tamen inter conjugem, filios, filiasq;, vel fratres indiviſos, inſtar aliarum rerum mobilium dividentur. Quoniam jura Impignoratitia redemptibilia ſunt, quæ poſt redemptionem in pecunias convertentur. Pecuniæ autem inter bona mobilia computantur. Et hoc, ſi hujuſmodi jura impignoratitia poſtea in hæreditates converſa non fuerint.

illeſſe feleſçgét-is, az vőt jóſzágról való vallás-tétel levélben az feleſçge nevét-is bé-iraſſa.

. Ha penig az meg-hólt Nemes ember, hólta után zálagos jóſzágot hágy, mely jóſzágot akar mely időben, tudni-illik, házaſságának előtte, avagy házaſságának idejében vetették zálagban néki, és oda kőtötték még az feleſçgének, avagy mind az két ágnak neve az zalagos levélben nincsen-is. Még-is mind-az-által, az feleſçge kőzőt, fiai leányi, és attyafiai kőzőt, ha kiknek réſzek vólna benne, ſzintén mind egyéb ingó bingó marhákat, haſonló-képpen egy aránt kel meg-oſztani. Mert az zálagos jóſzág váltságos, és hogy meg-válttyák, pénze léſzen: az pénz penig az ingó marha kőziben ſzámláltatik, mellyet egyenlő-képpen ſzoktak meg-oſztani. Ezt-is igy ércsed, ha az zálagos jóſzágot az után, őrökben nékie nem adták, és nem kőtötték vólt.

QVOD MULIER de bonis Mariti, etiam pignori per eum obligatis, Dotem ſuam rehabere poteſt. TI-

HOGY AZ ASZSZONYI állat, az Ura el-ſzalaglot jóſzágából-is, az ő jegy-ruháját meg veheti.

CIII.

CIII. TITVLVS.

EZ-is értésünkre legyen, hogy-ha valamely Aſzſzonyi-állatnak az Ura avagy férje, az ſzükſég ötet arra kénſzeritvén (az mint gyakorta történik) az ő jóſzágát, valakinek elzálogoſittya, fő-képpen az feleſége engedelme nélkül: tehát az Ura halála után, az Aſzſzonyi-állat az ő jegy-ruháját attól meg-keresheti, és rayta meg-veheti, efféle zálagos jóſzágot az ki birja: Mert az zálagoſitás nem rekeſzti ki az jóſzágnak tulaydonságát és örökkes vóltát. Mert egyéb-ként, ha az Aſzſzony-állat az jóſzágnak váltását várná, és az ő jegy-ruháját, addig nem kereſne, ne talám azonközbe, az míg az jóſzágnak meg-váltáſa lenne, ez világból-is ki múlnék, és ez-képpen az ő jegy-ruhájából meg-csalatkoznék Mind-az-által az jóſzágnak meg-váltáſakort, az az, az kire az jóſzágnak meg váltáſa néz, nem csak az derék ſummáról, az miben az jóſzág el-vólt zálágoſitván, de még annak-felette, elég-tételt tartozik tennie arról-is, az mit amaz jegy-ruhában fizetet az zálagos jóſzágból.

TITVLVS CIII.

SCiendum deinde eſt, quòd ſi maritus mulieris neceſſitate fortè ingruente (prout ſæpe numero fieri ſolet) jura ſua poſſeſſionaria alteri cuipiam impignoraverit, maximè absq; uxoris ſuæ conſenſu: tùnc mortuo marito, poterit mulier ipſa Dotem ſuam ab eo, qui jura hujusmodi poſſeſſionaria pignori tenet, requirere, pariter & rehabere. Quoniam impignoratio non excludit proprietatem & perpetuitatem jurium ipſorũ poſſeſſionariorum. Alioquin enim, ſi mulier ipſa redemptionem illorũ expectaret, nec pri' Dotem ſuam aſſequi poſſet: Interim forſitan, quoad redemptio fieret, ex humanis decederet, & ſic Dote ſua fraudaretur. Attamen tempore redemptionis eorundem jurium poſſeſſionariorũ, ille, ad quem redemptio ipſorum ſpectabit, non ſolùm ſuper capitali ſumma, pro qua utpote impignorata fuerãt: ſed etiam ſuper ſolutione ejuſcemodi reſtitutæ Dotis ſatisfactionem impendere tenebitur.

QVOD DOTALITIUM uxoris, pro maleficio mariti non amittitur.

TITVLVS. CIV.

PRæterea, ſi jura poſſeſſionaria mariti, pro ejus maleficio, aut etiam per notam aliquã infidelitatis ejusdem, juridicè, occupabuntur (etiam ſi maritus capite plecteretur) uxor ipſa nihilominus Dotem ſuam, ab eo, qui jura ipſa poſſeſſionaria poſſidebit, ſemper recuperare valebit.

HOGY FELESEGEnek jegy-ruhája, az Urának gonoſzságáért el nem vész.

CIV. TITVLVS.

ENnek-felette, ha valamely embernek gonoſzsága ért, avagy egyéb hitetlenſégnek notája miat, jószága tőrvény-ſzerint el-foglaltatnék (még ha az ollyan firfiunak fejét vennék-is) az ő feleſége mind-az-által jegy-ruháját attól, az ki az jószágot birja, mindenkor meg-veheti.

QVOD MULIER in adulterio deprehẽſa, perdit Dotalitium: ſed non res Paraffernas.

TITVLVS CV.

ADvertendum inſuper eſt, Quòd ſi mulier violata fide, qua marito ſuo tenetur, adulterium commiſerit: & inadulterio deprehenſa, divortium tandem ſubſecutũ fuerit: perdit ipſa Dotem ſuam: ſed non res Paraffernales, hoc eſt res, ſecum tempore nuptiarum, per paren-

HOGY AZ ASZSZONYIállat, ki-paráznaságban találtatot, az ő jegy-ruháját el-veſzti: De nem az véle hozot és ajándók marhát.

CV. TITVLVS.

HA penig az Aſzſzonyi állat az ő hitit meg ſzegvén, mellyel az ő Urának tartozik, és paráznaságban leledzik, és abban tapaſztaltattik, melyért egy-máſtól el-válnak, ő az paráznaſágért jegy-ruháját el-veſzti: de az véle hozot és ajándok marhát el nem veſzti, ugy-mint, az mit néki menyekzői napján, ſzülei, attyafiai,

ai, avagy az Ura adot volna, avagy egyéb vendégek és az Ura-is fel mutatot. De ha paráznasága után az Ura feſlet erkölcsét tudván el-halgattya, és véle egygyütt lakik és hál: tehát jegy-ruháját-is el nem veſzti. Es annak-utánna ez paráznaságért halállal ſem büntetheti (ha ugyan másodſzor vétkeznék-is) holot elsö vétkeért, mikoron bizonyoſſon meg-tudta paráznaságát, méltán és törvény-ſzerint meg ölethette volna. Mikor penig effele Aſzſzonyiállat az paráznaságért törvény-ſzerint halállal büntetödik: az ö attyafiai csak az ajándók marhát, az *Paraphernum*ot, és nem az jegy-ruhát nyerhetik meg. Ezt-is ugy, ha gyermeki nincsenek, és teſtamentomot nem tőt felöle: Mert ekképpen, vagy gyermekire marad, vagy kiknek teſtamentomban hadta, azoknak jút.

parẽtes, aut fratres, vel virum ſuum, ſive etiam alios quoſpiam datas, vel etiam per virum ſuum traditas. Verùm ſi poſt adulterium maritus mores ejus ſcienter approbaverit, cum ipſa cohabitando & concumbendo: tunc etiam Dotem ſuam recuperabit, Et poſtea neq; necem illi propter adulterium (ſi etiam ſecundò peccaverit) marit⁹ inferre valebit: quam prima frõte, ubi ſcilicet ad notitiam ejus adulterium devenit, liberè jureq; inferẽdi habet facultatem. Ubi autem ipſa mulier ob hujusmodi adulteriũ juridicè extremo ſupplicio mulctata fuerit: fratres ejus ſolummodo res Paraffernales, & non Dotalitium ejus recuperare poterunt. Et hoc, ſi liberos non habuerit, aut teſtamentum de illis non fecerit: Nam hoc modo ad liberos ſuos devolventur: vel teſtamẽtariis ipſis cedent.

AZ ATTYAFIAK KÖZÖT való házaſság, melyben öket tudva, avagy azt nem értvén egyben adták.

CVI. TITVLVS.

Azon-

DE MATRIMONIO, inter conſangvineos ſcienter, vel ignoranter contracto.

TITVLVS CVI.

Part. 1. Tit. 107. Item tit. 47 53. 54.

ITem, ſi inter virum & uxorem, propter conſangvinitatem, vel affinitatem ignoratã, divortium factum fuerit: tunc fœmina, tàm Dotem, quam res Paraffernales à viro rehabebit. Soboles etiam ipſorum, ſtante conjugio procreatæ, in bonis & juribus utrorumq; parentum poſſeſſionariis, jure ſucceſſorio permanebunt. Per hoc tamen non eſt intelligendum, quòd uterq; ſexus æquè ſuccederet: ſed ſi bona ipſa juri ſolummodo maſculino deſerviunt, ad filios dũtaxat ſpectabunt. Si verò utrumq; ſexum ſequuntur: tunc & filij, & filiæ, æqualiter ſuccedunt. Attamen, ſi ſcienter & contra prohibitionem fratrum, vel eis ſuccedere debentium, matrimonium contractum, & tandem divortium ſecutũ, vel non ſecutum fuerit: ſoboles durante matrimonio generatæ, in bonis & juribus poſſeſſionariis eorum parentum ſuccedere non poſſunt: ſed ad fratres generationales, vel alios ſuccedere debentes, eo facto devolvuntur. Quas etiam ſi Papa legitimaret: tamen ad ſucceſſionem bonorum

AZonképpen mikor oly Firfiat és Aſzſzonyi-állatot, miért hogy vér-ſzerint való Attyafiuságokat avagy Sógorságokat nem tudták, nem értették, meg-is egyben adták és házaſitották, az tőrvény egy-máſtól el-válaſzt: Akkor az Aſzſzonyi-állat mind jegy-ruháját s-mind az *Paraphernum*ot az Urán meg-veheti. Magzattyok-is, kik egygyűt lakáſokban léſznek, Attyai és Annyai jóſzágokban, az *ſucceſſio*nak tőrvénye ſzerint meg-maradhatnak. De ebből azért nem azt kel érteni, hogy mind az két ágat illetné: hanem ha az jóſzág csak az firfiu ágat illeti, csak az fiakra ſzál: ha kedig mind az firfiui s-mind az leány ágat illeti: tehát az jóſzág mind az fiakra, mind penig az leányokra egy-aránt ſzál. De mind-ez-által hogy-ha tudván, és az Attyokfiainak, és azoknak, kikre ő utánnok joſzágok ſzállana, ellenzéſek és tilalmok ellen, egyben házaſultak, és ugy lőt vólna az elválás, avagy el nem váltak vólna-is: Magzattyok, kik egygyűt lakkáſokban ſzűlettettenek, ſzűlejeknek jóvaiból, és jóſzágokban örökkőſſek és réſzeſſek nem lehetnek: hanem az vér-ſzerint való attyafiakra, avagy egyebekre ő utánnok valókra ſzállanak.

nak. Mely magzatokat ha Papa méltó házaſságból ſzületetteknek mõdana-is: meg-is az jóſzágoknak ſzállása ellen, (mellyek az vér-ſzerint való attyafiakra: avagy, azok nem lévén, az Királyi méltoságot illetik) az *legitimation*ak és igazláſnak nem lenne hellye. Ennek-felette, effęle aſzſzonyi-állat jegy-ruháját el-veſzti: és csak az ajándék marhát veheti meg Urán.

norum (quæ ad fratres generationales: & illis non exiſtentibus, Regiam majeſtatem reſpiciunt) ipſa legitimatio locum non haberet. Mulier præterea Dote ſua carebit: res Paraffernales ſolum modo ſuas à marito ſuo rehabere valebit.

MIKEPPEN ISMERtetik meg az attyafiak kőzőt való házaſság, hogy tudván lőt?

CVII. TITVLVS.

HOgy penig effęle házaſſok tudták legyẽ vérſęgeket, ebből tetſzik meg, ha az attyafiak, avagy egyebek, kiket az jóſzág ő uránnok illetne, meg ellenzettek, és rólla eltiltották: Avagy ha olly kőzel való attyafiuságok és vérſęgek oly igen nyilván vólt, hogy mind az két fęlnek értéſęre és tudáſsára lehetet, még-is egy-máſt el-vőtték. Miért hogy az egyházi és az Orſzágnak tőrvényi, az házaſságot *incluſivè*, az az, bé-ſzámlálván, negyed iziglen meg-tiltya.

QVOMODO NOſcitur, Matrimonium inter Conſanguineos ſcienter contractum?

TITVLVS CVII.

SCientia autem conjugum apparebit ex hoc, ſi matrimonium illud, reclamantibus & contradicentibus fratribus, vel aliis, ad quos ſucceſſio ſpectat, Aut in tali propinquo gradu conſanguinitatis fuerit contractum, quod eorum eis utriſq; notoria fuiſſet. Conſanguinitas enim, ſecundum ſacros canones, & Regni quoq; noſtri legem, usq; ad quartum gradum incluſivè connubium prohibet atq; vetat.

HOGY

QVOD

QVOD IGNORANtia legitimas, ſcientia verò illegitimas proles, inter conſanguineos generet.

TITVLVS. CVIII.

INde ſequitur, quòd ignorantia in hac parte legitimas: ſcientia verò illegitimas, ad ſucceſſionem bonorum immobilium utrorumq; parentum proles generat atq; producit: & illegitimas proles, quantum ad ſucceſſionem prædictam. Neq; ſummus (ut præfertur) Pontifex, neq; etiã noſter Princeps, in præjudicium, & contra voluntatem filiorũ legitimorum, & aliorum, de jure ſuccedentium, legitimare poteſt, niſi in caſu, quo filiis, aut fratrib' non exiſtentibus, ſucceſſio directè ad Principem noſtrum ſpectaret. Nam in eo caſu, cuicunq; & qualitercunq; voluerit, ipſe Princeps liberam ſuper illis bonis & juribus poſſeſſionariis, diſponendi habet poteſtatem.

QVA-

HOGY AZ ATTYAFIAK kőzőt való házaságból, mely tudatlanságból lőt, igaz ágyból való magzatok: viſzontag à kik attyafiuságokat tudták, magzattyok nem igaz ágyból ſzűletetnek.

CVIII. TITVLVS.

INnét kővetkezik, hogy nem tudván enyéből vérſęgeket, az házaſſok igaz tőrvény-ſzerint való ágyból ſzűletetteknek tartatnak olyatén magzati: viſzontag az ki tudván vérſęgét, meg-is feleſęgűl el-veſzi, amaz-is hozzá megyen, tőrvény kűvűl, és nem igaz ágyból ſzűletet magzatnak tartatik az ő gyermekek: attyoknak, annyoknak és attyokfiainak jovaiban nem-is réſzesűltetnek, reájok ſem ſzállanak ſzűleinek őrőkki. Ez illyeneket penig ſem Papa (az mint oda fel-is meg vagyon) ſem az mi Fejedelmünk, az igaz fiak és attyafiak igazságok ellen, kikre tőrvény-ſzerint néznek effęle jók, nem *legitimál*, azaz, nem igazithat: hanem ha fiak és attyafiak nem lévén, az jóſzág tiſztán csak az Fejedelmet illetne. Mert ez útón, valakinek valamint akarja az Fejedelem, az ſzerint végezhet effęle jóſzág felől, és el-is adhatty a.

AZ

AZ FELESEGE AZ Urának miképpen engetheti meg jegyruháját?

CIX. TITVLVS.

NOha az aſzſzonyi-álat Urával egygyűt éltében három kiváltképpen való okokért meg-engedheti, Urának az ő jegy-ruháját. Elő-ſzőr, mikor az Ura az jóſzágot, melyben az Urának, ſemmi réſze nincsen, nem-is illeti, őrőgbitette és őrökkittette. Máſodſzor, mikor az Ura az feleſége jóſzágára ſzükſéges költſégeket tőt. Harmadſzor, ha az feleſége meg hadgya Urának, hogy az ő hólta után, az ő jegy-ruhájáért, lelke üdvőſſégére gondollyon, avagy egyéb-képpen-is teſtamẽtomot tenne felőle. De mind ez okok-nélkül-is, az moſtani ſzokás ſzerint, halála oráján, holot nem tart Ura haragiától, meg-engedheti néki az jegy-ruhát. Külömb azért ez, ha az feleſége éltében és egéſſégében, Urától arra kénſzerittetnék, ijeſztéſſel és fenyegetéſſel, és igy tőlle való féltében engedné meg. Mert ez úton, ha az áſzſzonyi-állat törvény-ſzerint meg ellenzi, meg hivandgya, effele engedelemnek, ha valláſt tőt vólna tóla-is, nincsen helye.

MI-

QVALITER UXOR, Dotalitium ſuũ marito ſuo relaxare poſſit?

TITVLVS CIX.

ITem, quanquam durante matrimonio, Uxor Dotem ſuam marito (ut communiter) triplici de cauſa relaxare ſolet. PRIMO, ſi maritus bona ſuæ conjugis, quorum ſucceſſio non reſpicit, neq; cadit in virum ſuum, ampliaverit, & augmentaverit. SECUNDO, ſi expenſas neceſſarias, etiam alio modo bonis in illis vir fecerit. TERTIO, ſi uxor marito ſuo, ut prætextu Dotalitij ſui, ipſa decedẽte, ſaluti animæ ſuæ conſolat, commiſerit, vel aliter ſuper illo diſponendum ordinaverit. Tamen, juxta modernorum conſuetudinem, etiam præmiſſis cauſis ceſſantibus, poterit mulier ipſa viro Dotalitium, maximè in mortis articulo, quãdo de metu & timore viri ſuſpitio tollitur, relaxare. Secus eſt tamen, ſi uxor in humanis agens, & ſana exiſtens, per maritum, metu & terrore ad relaxandum ſibi cogeretur. Nam

in tali caſu, facta per mulierem ſuper ea re legitima reclamatione, atq; retractatione relaxatio hujusmodi, & Faſſio quoq; inde celebrata, locum non habebit.

QVOMODO MARITUS uxori, & è contra conſors viro ſuo, ſuper bonis ſuis Faſſionem facere poteſt?

TITVLVS CX.

CÆterùm, quàmvis opinione multorum, maritus uxori, & è contra uxor marito, ſuper bonis & juribus ſuis poſſeſſionariis, (aut ob immenſum, & eximium erga conjugem viri amorem, aut mulieris à marito timorem) nec perennali, neq; impignoratitio jure Faſſionem facere queat: de veteri tamen & approbata lege hujus Regni noſtri, tàm maritus uxori, quàm etiam uxor viro, de & ſuper cunctis jurib' ſuis poſſeſſionariis, potiſſimum per ſe ſe acquiſitis, vel aliter obtētis,) quibus videlicet etiam alteri ignoto, vel alienigenæ, de jure, ſub conditionibus q;, de venditionibus & alienationibus bonorum, ſuperius expreſſis & diſponere, Faſſionemq; facere poſſet).

MIKEPPEN TEHET valláſt az Ura az feleſégének, az ő maga jószágáról, és viſzontag az feleſége az Urának?

CX. TITVLVS.

TOvábba noha ſok embereknek értelme ſzerint, à ferie az feleſégének, és viſzõtag à feleſége az ő Urának jószágáról való valláſt, ſem ő-rökben, ſem penig zálogoſúl nem tehetné (mivel-hogy vagy csak egymáshoz való buzgó ſzerelmekből lenne, avagy az aſzſzõnak az Urától való feltében:) Mind-az-által ez mi Orſzágunknak régi és meg-rõgzõtõrvénye és ſzokkáſa ſzerint, mindẽfélejószágokról, fõképpẽ mellyet ő magok keresték, avagy egyébként ſzerzették vólna, (mellyeket még idegenneknek-is el-hagyhatnak, az ſzerint, az mint oda fel az jószágnak el-adáſsáról és el-idegẽiteſſérõl ſzóllottunk) ſzabadon egy-máſnak valláſt tehetnek. Csak hogy efféle vallás-tétel az fiaknak és attyafiaknak karokra ne legyen. Sem penig kételẽſégből, vagy félelemből ne legyen.

Mert

Mert ha abból lejend, és tr̃vényſzerint ellene mõdand az aſzſzony, az vallás tétel ſemmiſſé léſzen.

poſſet) liberam diſponendi, & perennalem Faſſionem celebrãdi, atq; faciendi habet facultatem. Dummodo Faſſio hujusmodi, non ſit in præjudicium filiorum vel fratrum, manifeſtè vergens. Neq; ſit coactè & violenter, vel timore celebrata. Nam his modis facta per mulierem legitima ſuper ea re reclamatione, nullius erit firmitatis.

Hogy peniglen az házaſſok egymáſnak zálagban veſſék és el-kr̃ſſék jóſzágokat, mód-nélkül, nem ſzabad: hanem ha bizonyos, nyilván való ókai és mentſégi vólnának rólla. Ugy-mint, hogy az feleſége édes attyának házától, avagy az elr̃bbi Ura mellet ſzerzet jókat, vagy añak házától kéſz pénzt, drága kr̃veket, gyr̃ngyr̃ket, fũggr̃ket és kapcsokat, avagy egyéb arany és ezũſt marhákat, nyilván és ſok embereknek tudtára, hozot az Ura mellé: az Ura penig azon jókat látható-képpen kr̃ltr̃tte vólna, ör̃kſégeknek ſzerzéſére, avagy az jóſzágnak meg-váltására, avagy halas-tónak, és molnoknak csinálására, avagy házaknak épũletire. Igy azért és haſonló-képpen (ha ſemmi csalardság az dologban nem léſzen) az házaſſok el-kr̃thetik és zálagban vethetik egy-máſnak az jóſzágot. Mert ha mód-nélkül egy-máſnak válhatnak és kr̃thetnek, gyakorta az Ura, az r̃ feleſégéhez

TITULO autem vel jure Impignoratitio, Faſſio inter conjuges ſimpliciter non admittitur: niſi manifeſta, evidentiq; ex cauſa & ratione celebretur. Puta uxor aut de paternis, aut prioris mariti laribus, & domo, paratas pecunias, ſive jocalia, gemmas, & monilia, vel res aureas, aut argenteas, palàm & ad notitiam multorum, ad maritum attulit: maritusq; illas, & illa, aut ad bonorum emptionem, vel redemptionem, aut piſcinarum, vel molendinorũ conſtructionem, ſive domorum ædificationem, manifeſtè convertit. Iſto & alio conſimili (ſi ſcilicet abfuerit dolus omnis) caſu, Impignoratio & inſcriptio ipſa admittẽda cenſetur. Nam ſi ſimpliciter admittenda foret, Maritus ob amorem & favorem conſortis ſuæ, bona ſua tanta pecuniarum ſæpè ſumma in-

Part. 1. Tit. 60.

volveret, (ſi præſertim erga ſuos ſucceſſores odio duceretur) ut vix, eo decedente, ſucceſſores ipſi, ea bona prænotata, de manibus uxoris, vel cui illa tandem inſcriberet, eliberare poſſent. Et idem eſt ex parte quoq; uxoris ad virum (ſi rationabilis & evidẽs cauſa caſusq; occurrerit) intelligendum.

ſségéhez való ſzerelméből, oly nagy ſummában nékie kötne az jószágot (fő-képpen ha azokat gyűlölné, az kikre időre nézne az jószág) hogy hólta után az feleſége kezéből nehezzen, avagy ugyan ſoha ſem vehetnék ki, fő-képpen ha ő-is máſnak kezdené kötni. Ugyan ezenkel érteni viſzſzontag az Aſzſzonyról, az Urára való-képeſt (hogy ha valami nyilván való oka nem léjend vallás-tételeknek.

DE LEGITIMA, ET Illegitima puerorum ætate, & Procuratoria eorum conſtitutione.

TITVLVS CXI.

QVoniam decedẽtibus, & ex hoc ſeculo migrantib⁹ Dn. Baronib⁹, Magnatibusq;, & Nobilib⁹, liberi & pueri eorũ in tenera ſæpè, & illegitima ætate, ſolẽt remanere, & in tutelã, educationẽq;, & defenſionem aliorum meritò, de jureq; cogũtur devenire: Ideo ſup ipſorũ quoq; puerorũ tutela, & educatione, tractare neceſſariò cõgruit. Antequã tamen de ipſa tutela tractetur, de ætatib⁹ eorundem pucrorũ aliquid diſſerẽdũ occurit.

Part. 1. Tit. 27. & 115.

AZ GYERMEKEKNEK törvény-ſzerint való és viſzontag neveletlen idejekről: és azoknak Prokátor vallásokról.

CXI. TITVLVS.

MIvel-hogy az Szabad Záſzlós Uraknak, Nagyságoſſoknak és Nemeſſeknek, ez világból ki-mulásoknak utánna, gyakorta ſzokott gyermekek kicsid és neveletlen korokban tőllök maradnia, és más embereknek óltalma ala, és fel neveléſére jutnia: Ez okáért, az gyermekeknek óltalmáról-is és fel neveléſről ſzükſég és illik ſzóllanom. De minek-előtte az óltalomról, és azokra való gondviſeléſről irnék, az gyermekeknek idejekről ſzóllok valamit.

Holot elsőben is ezt kel megtudnunk, hogy az gyermekek avagy magzatok közzűl, nemellyek megállapodot emberkorokban juttak, némellyek penig még tökélletes ember korokat meg nem érték. Tökélletes meg-állapodot ember-korokban vadnak az Firfiak, huſzonnégy eſztendős korokban. Az leányzok penig, az moſtaniok ſzokkáſok ſzerint, tizen hát eſztendős korokban. Az kik penig közzülök ezt az üdőt el nem érték, még alkolmatlan idejű embereknek tartatnak. Ezek-is avagy törvény-ſzerint való idejűek avagy üdőtlenek. Az törvény-ſzerint való idejűek (kiket jól fel ſerdűlteknek-is mondunk) mind az firfiak, s-mind penig az leánzok azok, kik tizen két eſztendőſſek. Ugy vagyon az mi régi ſzokkáſunk ſzerint, az firfiak tizen négy eſztendős korokban, az leánzók penig tizenkét eſztendős korokban vóltanak törvény-ſzerint való idejűek. Mondatnak penig, hogy az törvény-ſzerint való idejek meg-vagyon, ezért, hogy immár egyebekkel perelhetnek és prokátort-is valhatnak. Valakik penig ezt az időt még nem érték, neveletlen árváknak mondhattyuk.

Ubi ſciendum, quòd liberorũ alij ſunt perfectæ ætatis, alij impfectæ. Perfectæ ætatis ſunt maſculi viginti quatuor annorũ. Fœminæ verò juxta modernorum conſuetudinem ſedecim annorum. Imperfectæ autem ætatis ſunt, qui infra hujusmodi perfectæ ætatis annos vitam agunt. Et horum alij ſunt legitimæ ætatis, alij verò illegitimæ. Legitimæ ætatis (qui & puberes dicũtur) maſculi pariter & fœmellæ, noſtra hac tempeſtate, ſunt duodecim annorum. Licet de noſtra veteri conſvetudine, maſculi decimo quarto, fœminæ autem duodecimo eorum anno dicantur eſſe legitimæ ætatis. Vocantur autem, vel dicuntur legitimæ, pro eo, quòd lites jam cum alio agere, & inſtituere poſſunt. Omnes autem alij infra hos annos vitam agentes, illegitimæ ætatis nominantur.

Noha azért az régieknek ſzokáſok ſzerint- tizen négy eſztendős korokban kezdettenek à firfiak prokátor-

Quanquam igitur, ſecundũ antiquorum uſum & conſuetudinem, maſculi quartodecimo

ætatis eorum anno, procuratores conſtituere cæperint, noſtro tamen ævo, & juxta modernorum uſum, anno ætatis ipſorum duodecimo generaliter procuratores conſtituere: anno verò decimo & ſexto, ſuper debitis ac pignoris titulo: anno autem decimo octavo de auro & argẽto, cæterisq; rebus ipſorum mobilibus Faſſiones facere poſſunt. Anno tandem vigeſimo quarto univerſa bona, & qualibet jura eorum poſſeſſionaria vendẽdi, permutandi, & quocunq; titulo voluerint alienandi plenariam habent facultatem. Conditionibus tamen ſuper venditione, ac alienatione bonorum, & jurium poſſeſſionariorum, ſuperius conſcriptis, per omnia ſemper obſervatis.

kátort vallani; mi idõnkben azérton, és az moſtaniak ſzokkáſok ſzerint, tizen két eſztendõs korokban kõzõnſęgeſſen prokátort valhatnak: tizen hat eſztẽdõs korokban adóſſagokról és zálagokról: Tizen nyolcz eſztendõs korokban penig, arányról és ezũſtről, és mindennémũ ingo marhákról valláſt tehetnek. Végtére penig, huſzon négy eſztendõs korokban mindennémũ jóſzágokat, õrõkſęgeket, el-adni, el-cserélni, és akar mely úton el-idegeniteni ſzabadok. Meg-tartván, mind-az-által, az el-adáſról, és el-idegenitéſről, az fellyũl meg-irt okokat.

PUELLÆ verò, anno nativitatis earũ conſimiliter duodecimo, procuratores conſtituere: decimo quarto de debitis ac juribus Impignoratitiis, auroq; & argento, ac aliis rebus mobilibus reſpondere: Sexto decimo verò anno, ſuper Quartalitiis, Dotibus, ac cunctis aliis earum juribus, etiam poſſeſſionaria datione ipſas concernentibus, Faſſiones (modo præallegato, & conditionib' ſub prædeclaratis) facere,

Az leánzók is haſonlatos-képpen tizen két eſztendõs korokban prokátort valhatnak: Tizen négy eſztẽdõs korokban az adoſſagokról, zálagos jóſzágokról, aranyról, ezũſtről, és egyéb ingo jókról felelhetnek: Tizen hat eſztẽdõs korokban, annyai negyedről, jegy-ruháról, és mindẽnémũ egyéb igaſságokról, tulaydon õrõkſęgeknek el-adásáról-is (az fellyũl meg-mondot mód-ſzerint) ſzabad tetczeſekből végezhetnek és valláſt tehetnek. Csak hogy

az

az leányzók, kik még hajadon fővel vadnak, és másnak gondviseléſſe és *tutelája*, alat vadnak, valami végezéſre, tizen hat eſztendős korokban, avagy az utánis az vallás tételre erősznak ſzerint való kénſzeritésből ne haytaſſanak. Mert ekképpen mihelt házaſságra adgyák, effele erővel és kénſzeritésből való végezés és vallás-tételt igyen és méltán-is meg-hihatnak, és fel fordithatnak: miért hogy bizonyos dolog ez, hogy magokkal meg nem ſzabadok, az az, magok Uraságokban meg nem vóltak.

facere, & prout libuerit, de eiſdem diſponere poſſunt. Dummodo puellæ, in capillis exiſtentes, & præcipuè ſub tutela alienorum conſtitutæ, ad Faſſionem aliquam, ipſo ſexto decimo anno, vel etiam poſt peragendam, violenta coactione non inducantur. Nam hoc modo poſtquam nuptui traditæ fuerint, Faſſionem hujusmodi coactam, ſimpliciter revocandi & retractandi habent authoritatem: cum potiſſimè ſui juris tunc non fuiſſe dignoſcantur, hoc eſt, non in poteſtate propria conſtitutæ.

KIK ERTESSENEK MAgokkal ſzabadoknak lennie: Es az gyermekeknek három fęle óltalmiról.

CXII. TITVLVS.

MAgokkal ſzabadoknak lennie penig azok mondatnak, kik ſenki hatalma alat nincsenek. Nyilván való dolog penig ez-is, hogy az ſzűzek és leánzók, mind addig, az mîg ki nem házaſittyák őket, más óltalma és hatalma alat vadnak. Mert egyébként, ha *tutor*ok és gond-viſelőjők nem vólna, az ő elméjeknek gyenge

QVI VEL QVÆ intelligantur ſui juris eſſe: Et de puerorum triplici tutela.

TITVLVS CXII.

SUi juris autem dicũtur eſſe, qui in nullius poteſtate conſiſtunt. Virgines autem, & puellas, quamdiu viro nupſerint, ſemper ſub alterius tutela & poteſtate perſiſtere cõſtat. Nam aliter, carentes Tutore puellæ ipſæ, ex ingenij earum levitate, facilè ſeduci, decipiq; poſſent. Unde

Tutor in lingua Hũgarica ſimiliter *Tutor* uſitatius dicitur.

Unde meritò de tutela, & Tutoribus puerorum, aliquid dicendum congruit. Ubi notandum, quòd triplex eſt tutela, ſcilicet, Legitima, Teſtamentaria, & Dativa: Quæ licet diffinitivè ſit poteſtas, ad tuẽdum eum, qui ob imperfectam ætatem ſe defendere nequit, de jure data atq; permiſſa: tamen virtute ſui vocabuli: defenſionem ſemper deſignat. Unde & Tutores authoritatem ſolũmodo defendendi, & non alienandi bona pupillorum habent.

gyenge és haylandó vólta miat, kõnnyen el-hitethetnek, és meg-csalhatnak. Ennek okáért méltán az óltalomról és *tutor*ságról illik valamit irnom. Holot Elsõben-is ezt vegyük eſzünkben, hogy az TUTORSAG három fęle, tudni-illik, elsõ az tõrvény-ſzerint való: máſodik, Teſtamentum ſzerint való: harmadik ollyan *tutor*ság kit az Fejedelem ád. A' *tutor*ság penig noha oly hatalom, mellyet az tõrvény adot és engedet meg, annak óltalmára, az ki magát gyenge idõtlen és alkolmatlan ideje és neveletlen vólta miat, meg nem óltalmazhattya: mind-az-által az õ nevezetinek erejével, mindenkoron óltalmat jegyez. Honnat az Tutoroknak-is csak arra vagyon hatalmok, hogy az árvák jovait óltalmazzák, és nincsen az el-idegenitéſre.

DE PRIMA TUTEla, quæ legitima nominatur.

TITVLVS. CXIII.

TUtela igitur Legitima, dicitur parentum, pariter & fratrum defenſio. Nam ſi patre præmortuo, & matre ſuperſtite, filius vel filia, illegitimæ ætatis, in domo paterna remanſerit, mater ſua, quamdiu titulum & nomen mariti ſui præmortui

AZ ELSÕ TUTORSAGról, mely tõrvény-ſzerint valónak mondatik.

CXIII. TITVLVS.

TÕrvény-ſzerint való *Tutor*ságnak mõdatik, az ſzũleink és attyánkfiai gond-viſſeléſſek és óltalmok. Mert az attyok el-halván, és az annyok meg-maradván, és neveletlen fiok avagy leánnyok kik még az tõrvény-ſzerint való idõt el nem érték, az attyok házában ha maradnak: te-

hát

hát az añyoknak engedtetik, fiának és leánnyának *tute*lája, óltalma és gond-viſeléſe mind addig mîg az ő meg-hólt Ura nevét viſſeli, és máſodik házaſságra el nem megyen. Azonképpen viſzontag: ha az annyok meg-hal, az attyok élvén, ha ugyan paraſzt nemből való vólna-is, és à fiokra avagy leánnyokra nem attyai, hanem annyai ágról maradot jók és örökſęgek vólnának-is: meg-is mind az jóknak, mind az gyermekeknek, az attyok és ſenki nem egyéb viſſeli-gondokat, és az *tutor*ságot. Miért hogy nagyobnak tarttyák az neveletlen ſzemélyre való gond-viſeléſt, hogy nem az jóſzágnak meg-tartáſsát: Az leányokhoz-is noha illik, bátor ugyan tökélletes idejekre nevekedtenek legyen-is, az még el-adgyák, hogy más *tutor*sága, óltalma, és gond-viſſeléſe alat legyenek: az mint meg-is irtam.

Mind-az-által erre vigyázzanak, hogy az paraſzt nemből való attyok, ha más feleſęget hozzand, és árváknak jovait, mellyek az első feleſęgétől réájok maradtak, tékozlani kezdi: ily eſetben az ő *tutor*sága meg-ál, és máſra bizzák. Ha penig az attyok Nemes ember (és az fia meg-halván) az ő unokaira-is tartozik

mortui geſſerit, & ad ſecundas nuptias ſe non tranſtulerit, & tutelã filij & filiæ gerere exercereq; permittitur. Et è converſo: ſi mater deceſſerit, patre ſuperſtite, ſi etiam de ignobili, ac ruſtica progenie pater ipſe oriundus fuerit, & jura poſſeſſionaria in filium vel filiam, non paterno, ſed materno jure redacta extiterint: tutelam bonorum, atq; etiam liberorum, pater, & nemo alter exercebit. Major namq; reputatur tutela perſonæ, quàm bonorum conſervatio, & hoc infra temp⁹ illegitimæ ætatis puerorum. Licet puellas etiam poſt tempora legitimæ ætatis, infra maritationis tempus, ſub tutela ſemper eſſe conveniat: prout immediatè prænotatum eſt.

Animadvertendum tamen eſt, quòd ſi pater ignobilis ſecundam uxorem duxerit, & bona pupillorum, à priore uxore relicta, dilapidare cæperit: hoc caſu tutela ejus ceſſabit, & in alterum tranſibit. Verumtamen pater Nobilis exiſtens, etiam nepotum ſuorum (filio decedente)

te) tutelam, & proviſionem, tanquam caput principale, ſupportabit. Nec id prætermittendum eſt, Quòd ſi pupillorum mater, ſeparata patrimonia, ipſam ſolam, & non maritum concernentia habuerit: mortuo marito (ſi etiam ad ſecundas nuptias ſe tranſtulerit) à tutela filiorum vel filiarum, in ea parte mater excludi non debet, ex quo ſucceſſio bonorũ ſit cauſa tutelarum: & ipſa cenſeatur eſſe, quæ debet filios & filias in hujusmodi bonis ſuis, poſt ſe relinquere ſucceſſores & hæredes. Verumtamen, ſi filius fratres habeat, ad quos ſucceſſio ſeu devolutio jurium, & bonorum paternorum, ſpectare videatur, curam & tutelam eorundem bonorum paternorum, frater propinquior, & non mater exercebit, ſicuti de fratrum & conſanguineorum tutela, infra clarius dicetur.

zik gondot-viſelni, és az *tutor*ságot fel venni, mint azoknak fő elei, és őrőgbik attyok. Ezt-is el nem hagyván, hogy ha az árváknak az aňyok, kűlőn jószágot és őrőkſęget birna, mely csak ő magát, és nem az Urát illeti: az Ura meg-halván (ha máshoz haytaná fejét-is) fiainak és leányinak *tutor*ságától ennyi réſzében nem kel meg-fogni, miért hogy az jószágnak, az gyermekekre való maradáſa oka az *tutor*ságnak: Es az annyok legyen az, ki tartozzék aval, hogy hólta után fiait és leányit hadgya effęle jókban őrőkkőſſeknek. Ahól penig az fiunak attyafiai vadnak, kikre az attyai jószág ůdővel ſzálhatna, azon attyai jószágnak, gondgyát és tutorságát, az kőzelbik attyokfia, és nem az annyok viſſeli: az mint továbba az attyafiaknak *tutor*ságáról világoſban meg-mondgyak.

DE SECUNDA TUTELA quæ teſtamentaria appellatur.

TITVLVS CXIV.

Secun.

AZ MASODIK TUTORſagról, mely Teſtamentom ſzerint valónak, mondatik.

CXIV. TITVLVS.

AZ

AZ máſodik *tutor*ság mely Teſtamentom ſzerint válónak mondatik, ez: Mikor az attya halálos ágyában fekſzik, és apró neveletlen fiakat leányokat hadni, és nem vólna oly báttya, avagy ő̃cse, (kit az *tutor*ságnak gondgya-viſeléſe illetné) avagy ha vólna-is, de azt által látná, hogy idővel az ő jovait magának kezdené foglalni és ragadozni, és igy kétſęges *Tutor* fogna lenni, azon fiait, avagy leányit, rokonságinak, avagy vér-ſzerint való attyafiainak, avagy gyakorta bizot baratinak-is *tutor*ſága avagy gond-viſeléſe alá hadgya teſtamentomban. Es ez *tutor*ság alá ſzámláltatnak nem csak az élő̃ fiak, leánnyok: hanem még az annya méhébe valók-is. Effęle Teſtamentomnak penig mindenkor ereje és hellye vagyon: hanem ha az teſt-ſzerint való attyafiak, avagy az tulaydon feleſęge, tő̃rvény-ſzerint és igaz okból, ellene mondana, és fel bontanák: Miért hogy az Teſtamentom-ſzerint való *tutor*ságot olyan ſzemélyekre kel bizni, kik az mi házank ſzokkáſa ſzerint, az *tutor*ságnak gond-viſeléſęre elégedendők.

SEcunda tutela dicitur Teſtamẽtaria, Dum videlicet pater in agone conſtitutus, & filios vel filias tenere illegitimæq; ætatis exiſtentes, & fratrem (cui onus tutelæ congrueret) aut non haberet: aut quidem haberet, ſed illum ad bona ſua diripienda aſpiraturum, & ex eo ſuſpectum Tutorem futurũ eſſe conſiderans, filios ſuos, vel etiam filias, tutelæ defenſioniq; cognatorum, aut conſanguineorum, vel ſæpè amicorum ſuorum ſubmittit. Et hæc tutela, non ſolùm ad filios, vel filias ſuperſtites: ſed etiam ad poſthumos & poſthumas ſe extendit, quæ (niſi fratrũm carnalium, vel uxoris legitima & juſta præpediatur contradictione: & dummodo talib⁹ perſonis, quæ ad tutelam, ſecũdum conſuetudinem patriæ noſtræ, admitti conſueverunt, teſtatio tutelæ fiat) ſemper tenet atq; valet.

AZ HARMADIK TUtorságról, mely adatotnak mondatik.

CXV.

DE TERTIA TUtela, quæ Dativa nuncupatur.

TITVLVS CXV.

TErtia tutela dicitur Datiua, quia datur à Principe, quæ etiam Principis & Patronorũ tutela nuncupatur. Et habet fieri, quando tàm Legitima, quàm etiam Teſtamentaria tutela deſinit & deficit, hoc eſt, ſi pater inteſtatus deceſſerit, & nec fratres, nec conſanguineos (quibus tutela competeret) poſt ſe reliquerit. Tutelæ datio ad Principem & Patronũ ſpectat. Quoniam deficientibus cunctis fratribus, qui vigore ſucceſſionis bonorum onus tutelæ ſubire debebant: mox hujusmodi jus ſucceſſionis in Principem redũdabit: qui tanquam legitimus & verus ipſorum orphanorum & pupillorum ſucceſſor ac patronus, de tutela ipſorum prouidere conſuevit, & de facto, ex ſuſcepti regiminis ſui officio, ſubvenire debet.

Patroni lingua Hũgar: dicuntur. *Az jobbagyoknak fõldes Urok. Az Varoſokban az Birák és Tanács.*

VBI ſciendum, quòd Princeps ipſe noſter, præmiſſis ſic ſtantibus, tales Tutores Orphanis & pupillis dare deſignareq; debet, quos intellexerit, ad bona & jura illorum poſſeſſionaria non aſpirare: & in eo comitatu

CXV. TITULUS.

AZ harmadik *Tutor*ság az, mellyet az Fejedelem ſzokot adni: az Fejedelem penig, és az *Patronus*, akkor ád *Tutori*, mikor ſem tõrvény-ſzerint való, ſem Teſtamentom ſzerint való *tutor* nincsen, az az, mikor az attyok Teſtamentom tétel nélkũl halmeg, és ſem attyafiát, ſem oly rokkonságot (kit az *Tutor*ság illetné) nem hágy utánna. Mert mikor valakinek attyafiai nincsenek, kiket illetné az *tutor*ságnak gond-viſeléſe, az *ſucceſſio*nak ereje ſzerint: ottan annak igaſsága az Fejedelemre ſzál: ki ugy-mint tõrvény ſzerint, az árváknak igaz *ſucceſſor*a; õrõkkeſſe, és fõ óltalmazója, az *tutor*ságra való válaſztáſra gondot ſzokot viſelni, és minden okvétetlen, Iſtentõl réá bizot tiſzti ſzerint, tartozik az Arvák fogyatkozásának eleit venni.

Itt illik ezt-is tudni, hogy az mi Fejedelmũnk az meg-mondot dolog igy lévén, oly *Tutor*okat tartozik az Arváknak adni és válaſztani, az kiket bizonyoſſan meg értet, hogy oly meg hit emberek, à kik az árváknak jovait és jóſzágit magoknak nem kéván-

kévánnyák: és hogy abbā az Vármegyében laknak, az hol az Arvák nakis ſzeméllyek ſzerint, lakáſok vagyō: Es hogy ne legyen fęlō, hogy az árvák jovait el-idegenicsék, és el-tékozollyák effęle *Tutor*ok.

Effęle válaſztot *Tutor*oknak tiſztek penig ez, hogy vagy az Vármegye Iſpánok elōt, vagy az *vice* Iſpánok elōt, hogy-ha lehetſęges: Avagy penig egy avagy két Nemes Birák elōt, azon Vármegyében, az hol az Arvák laknak. Avagy hogy-ha az jók és az jóſzág bō és ſok vólna, és kūlōmb-kūlōmb Vármegyékben vólna, ez Orſzág Birai kōzzūl egygyik elōt, vagy penig képebéli embere elōt (az mini az jóſzágnak állapattya és mi vólta kévánnya) az árváknak minden jovókról és jóſzágokról *Inventario*mot és *Regeſto*mot csinállyanak, az az, mindeneket ſzorgalmatoſſon fel-irattaſſanak. Hogy igy az *tutor*ságnak ideje el-telvén, minden fel-irt jókról, és valamit kezekhez ſzámláltak vólna, és meg az jóſzágnak haſznáról-is igaz ſzámot adhaſſanak. Mert ha valamit ok-nélkūl és mod-nélkūl adtak ki, az Arváknak jovaiban, mihelt felnevekednek, az *Tutor*ok tartoznak, az árvákat károkról meg-elégiteni: és

tatu habitare, ubi Orphani quoq; ipſi reſidentiam perſonalem habent: Et quòd de alienatione, vel dilapidatione bonorū eorundem pupillorum, per ipſos Tutores faciēda, non timeatur.

DEBENT autem hujusmodi Dativi Tutores, coram Comite, vel vice comite, ſi fieri poterit: aliter autem coram uno aut duobus judicibus Nobilium illius comitatus, in quo (ut præfertur) pupilli ipſi habitare dignoſcuntur. Vel ſi bona & jura poſſeſſionaria eorum, multa & magna, in diverſiſq; comitatib⁹ ſita fuerint & poſita, coram uno ex judicibus Regni ordinariis, vel eorū vices gerentibus, (prout videlicet bonorum ac jurium ipſorum poſſeſſionariorū qualitas & conditio requirit) ſuper omnibus reb⁹, & bonis ipſorum orphanorum Inventariū & Regeſtū facere, ut expleta tutela, de omnibus rebus inventis, & manibus eorum aſſignatis, & de fructibus quoq; bonorū, tempore medio perceptis, congruam rationem reddere queant. Quoniam de malè diſpenſatis, orphanis illis, jam legitimam æta-

tem agentibus, Tutores ipſi ſatisfacere tenentur: & non ſolũ Dativi, verũ etiam Legitimi, ac Teſtamentarij Tutores, ad præmiſſa facienda pariter obligantur.

QVOD autem impuberes, ſeu illegitimæ ætatis pupilli, & orphani, ſub tutela eſſe debeãt, Naturali juri rationiq; conſonum & conveniens videtur: ut illi, qui propter imperfectam ætatem ſeſe defendere nequeunt, aliorum tutela defenſioneq; gubernentur.

és nem csak azok az *Tutor*ok tartoznak ſzám adáſſal, kiket az Fejedelem rendel, hanem mind az Tőrvényſzerint valók, mind penig az Teſtamentomos *tutor*ok, az fellyűl megirt ſzámadáſra kőteleſek.

Hogy peniglen az neveletlen és elégtelen Iffiacskáknak, és árváknak, bizonyos *tutor*ság alat kelleſſęk lenniek, az Terméſzet és okoſságnak tőrvényétől vagyon és alku: hogy azok, kik erőtlen, elégtelen idejek miat, magokat meg nem óltalmazhattyák, más emberek óltalma, gond-viſeléſſe és tutorsága alat, viſelteſſenek.

QVALITER VIRILis, & qualiter Fœminei ſexus fratres in tutela ſuccedant.

TITVLVS CXVI.

SEd ut præmiſſa clarius innoteſcant, Sciendum eſt, quòd quia onus tutelæ, eo ordine defertur & notatur, quo bonorũ ſucceſſio, ſeu jurium poſſeſſionariorum devolutio. Deficientibus igitur, & non exiſtentibus teſtamentariis tutoribus: ad fratres, & conſangvineos defuncti

AZ TUTORSAGHOZ mikor legyenek kőzelbek, az fęrfiui ágról való attyafiak, és az leány ágról valokra mikor ſzállyon.

CXVI. TITVLVS.

DE hogy az *tutor*ság dolgát világoſban meg-ércsűk, tudnűk kel, hogy azokat az ſzemélyeket illeti, és az ſzerint adatik az kikre kellene az meg-hólt embernek jóſzága birodalmának és tulaydonságának ſzállani. Ha azért Teſtamentum ſzerint való *tutor*ok nem léſznek: tehát az meg-hólt embernek attyafiaira, és vér-

vér-ſzerint való rokonyságira, az kikre (ha tellyeſſęggel magva ſzakadna-is) az jóſzág jővendőben ſzálhatna-kel bizni és adni.

Az attyafiak penig két ágról ſzoktak gyarapodni, fęrfiui és leány ágról. Az fęrfiui ágról ez okáért à kik vadnak (kik fęrfiui ágbéli attyafiaknak mondatnak) azok járnak elől, az *tutor*ságnak viſelésęben, minden egyéb leány ágról való vér-ſzerint való rokonság előt-is, (kik leány ágról való attyafiaknak mondatnak) és előſzőr-is azokat illeti: Es ez leány ágról való attyafiak, kűlőmben ſem viſelhetnek *tutor*ságot, hanem ha az fęrfiui ágról tellyeſſęggel elfottak vólna az attyafiak: Es akkoris kűlőmben reájok nem bizzák, hanem ha az árvák jovai és az jóſzág nyilván mind fęfiui s-mind penig leány ágat illetne, és idővel arra-is ſzálhatna. Mert mikor kętelkednek az jóſzágnak ſzálláſa felől (tudnia-illik, hogy ha mind az két ágat illetié, avagy penig egyedűl csak az fęrfiui ágra ſzál:) akkor az leány ágról valókat (ha az fęrfiu ágról nem vólnának-is) az *tutor*ság mellé nem ereſztik, reájok ſem bizzák: hogy az árvák jóſzágának birodalmát és Uraſágát,

functi hominis, in quos videlicet (eo hæredibus deficiente) bona ſua devolvi deberent, tutela pupillorum defertur & derivatur.

Fraternalis autem propagatio, duplicem per lineam, virilem ſcilicet & fœmineam, deſcendere conſvevit. Fratres itaq; per lineam virilis ſexꝰ deſcendentes, (qui & agnati nominantur) ſemper conſanguineis, & fratribus, muliebris ſexus, (qui etiam cognati dicuntur) in tutela ſubeunda præferuntur: & iſti fœminei ſexus cognati, non aliter, niſi deficiẽtibus per omnia fratribꝰ virilis ſexus, ſive agnatis, ad tutelam exercendam admittuntur. Et tunc quoq; non aliter, niſi bona & jura poſſeſſionaria pupillorum, & orphanorum, utrumq; ſexum, virilem ſcilicet & fœmineum, apertè concernere, manifeſtèq; ſequi dignoſcantur. Nam, ſi de bonorum & jurium poſſeſſionariorum ſucceſſione, atq; devolutione (utrũ ſcilicet illa utriq; ſexui deſerviant, vel certè ſexum ſolummodo maſculinum concernant) dubitatur:

tunc

tunc cognati ipſi (etiam agnatis non extantibus) ad tutelam non admittuntur: ne bonorum ipſorum orphanorum dominiũ & poſſeſſionem, ſub hujusmodi tutelæ colore, proſe vendicare videantur. Unde in hoc quoq; caſu Dativi magis Tutores à Principe poſtulantur.

raságát, az *tutor*ságnak ſzine alatt, magoknak tulaydonitani ne láttaſſanak. Kiért ez dologban-is, inkáb idegen *Tutor*t kérhetni az Fejedelemtől.

QVID, SI JURA Poſſeſſionaria utrũq; ſexum concernant, de tutela faciendum ſit.

TITVLVS CXVII.

ADvertendũ tamen eſt, quòd ſi jura poſſeſſionaria pupillorũ utrumq; ſexum apertè ſequuntur, hoc eſt, ſi etiam fœminei ſexus homines, in illis juribus poſſeſſionariis, vivente adhuc orphanorum ipſorum patre, reale Dominium habuerint: tunc de tutela gerenda diſtinguendum erit. Aut enim agnati & cognati, unius & ejusdem ſunt ætatis: aut annis & ætate inter ſe differunt. Si ejusdem ætatis & tutelæ capaces fuerint, hoc eſt, viginti quatuor annorũ extiterint: tunc agnati, (prout immediatè præmiſſum eſt) tutelam ipſam gerere debebunt. Si tamen cognati majores

MIKOR AZ JOSZA'G mind az két ágat illeti, mit kel mũelni, az *Tutor*ság felől.

CXVII. TITULUS.

VIgyázni kel azért, hogy-ha az árváknak jóſzága, mind à két ágat nyilván illeti, az az, hogy ha az aſzszonyi ágról valók, azokban az jóſzágokban, még az árváknak attyok éltében-is, nyilván való Uraságok és birodalmok vólt: Tehát az *tutor*ság viſeléſről illyen kũlõmbſęg vagyõ. Mert avagy az két ágról való attya-fiak avagy egy idejũek: avagy ũdõvel egy-máſtól kũlõmbõznek. Ha egy idejũek és huſzon négy eſztendõſſek, és az *tutor*ságra elégedendõk: tehát az attyai ágról való attyafiaknak kelletik az *tutor*ságot viſelni: Ha penig az fiui ág kiſſeb, és az leány ágról valók nagyob idejũek: tehát addég, az mîg az fiui ágról valok felnevekedvén, és à *tutor*ságnak viſelé-

ſęre

ſęre elégſęgeſſek léſznek, az leány ágról valókatis à *tutor*ságnak gõdgyaviſeléſęre elõ veſzik. Jóllehet emlekezũnk arról, hogy néha az fęrfiui ágból való attyafiakra, az tõrvényſzerint való idejeket meg érvén, adtak az *tutor*ságot, meg-állapadot idejét, ugy-mint, mikor az huſzon négy eſztẽdõt még el ſem értek vólna-is. Fõképpen, olykort, mikor az árváknak az annyok, más fęrhez ment, ki miat az jóſzág elkezdet puſztulni: és ez illyen *tutor*ság, ez meg-mondot dologban meg-maradhat.

res, & agnati, minores annis fuerint: interea temporis, quoadusq; agnati tutelæ capaces erunt, cognati ſunt ad tutelam gerendam admittendi, Licet poſt temp' legitimæ ætatis, etiam infra perfectam pucrorum ætatem, viginti quatuor annos, modo antelato repræſentantem, pleroſq; fratrum, & agnatorũ, ad tutelam deputatos fuiſſe recolimus: In caſu præcipuè, quò matre morphanorum ad ſecundas nuptias tranſiſſe, & per hoc bona eorum deſolationi, ſubjacuiſſe comperimus: & ejuſcemodi quoq; tutela in caſu præmiſſo tenetur.

Ezt penig mindenkoron igy ércsũk, az két ágról, ugy-mint, fęrfiui és leányi ágról való attyafiakról, hogy az meg-irt mód-ſzerint, az *tutor*ságnak terhe és gondgya-viſeléſſe, azokat illeti, az kik az árváknak, az vérſęgnek lineaján leg-kõzelb való vérek, és idõvel-is nagyobbak.

Intelligendum tamen ſemper eſt, tàm de agnatis, quàm etiam cognatis, hoc eſt fratribus virilis & fœminei ſexus, modo præhabito, onus & exercitium tutelæ, qui in gradu lineæ conſanguinitatis propinquiores orphanis, & proximiores, annisq; & ætatæ majores eſſe dignoſcũtur.

MI LEGYEN AZ AGNATio és Cognatio, az az, az fiuágról, és leány ágról való rokonság.

CXVIII. TITVLVS.

Ez-is

QVID SIT AGNAtio, & Cognatio, vel agnatus & cognatus.

TITVLVS CXVIII.

VBi breviter ſciendum eſt, quòd hoc nomen Agnationis non eſt naturale, ſed civile nomen: & inventum eſt jure civili, ad differentiam naturalis Cognationis: ut per hoc diverſitas originis maſculorũ, & fœminarũ diſtingueretur. Ex quo claret, quòd omnes, qui ſunt Agnati, ſunt etiam Cognati: ſed non è converſo. Quoniam Agnatio, ſpecies eſt Cognationis: Cognatio verò generale nomen eſt: tàm ad maſculos, quàm ad fœminas pertinens. Quamvis Agnatio (ſicut prætactum eſt) virilis duntaxat, & cognatio fœminei ſexus homines, hoc in loco deſignat.

EZ-is rõvideden tudáſunkra legyẽ, hogy ez ige *Agnatio* nem terméſzet-ſzerint való név, hanem polgári ſzokás-ſzerint való név és az Városſi tõrvénybõl formáltátot, az terméſzet-ſzerint való vérſęgnek kũlõmbſęgére: hogy ez által az fiaknak és leányoknak eredetinek kũlõmbſęge ki teſſęk. Melybõl nyilván meg-tetſzik, hogy mindenek, kik *Agnatoſ*ſok, ugyan azon *Cognatuſ*ſok is: az az, attyafiaſſok: De nem viſzõtag. Mert az Nemnek az feje az *Agnatio*, az tagjai penig az *Cognatio*: Noha az *Cognatio*nak neve-is, az kõzõnſęges rokonságnak neve: Mely mind az fiakhoz, mind az leányokhoz illik. De itt ez helyen, az *Agnatio*, csak az fiui ágról való rokonságbéli embereket jedzi: az *Cognatio* kedig, annyai ágról valókat.

UTRUM TESTAmentaria tuitio, deſtruat legitimam: Et è converſo.

TITVLVS CXIX.

SEd quæſtio ſuboritur: Utrum Teſtamẽtaria tutela, adimat Legitimam: vel è contra, Legitima Teſtamentariam. Dicendum, quòd Teſtamentaria ritè, bonoq;

AZ TESTAMENTUM ſzerint való Tutorság, megálhaté, az tõrvény-ſzerint való Tutorság ellen: Es viſzontag.

CXIX. TITVLVS.

DE itt egy kérdés támad, tudni-illik, hogy az Teſtamentom-ſzerint való *tutor*ság, az tõrvény-ſzerint való *tutor*ságot: avagy viſzontag, az tõrvény-ſzerint való *tutor*ság veſzié el,

el, az Teſtamentom ſzerint való *tutor*ságot? Melyre azt mõdgyuk hogy az Teſtamentom ſzerint való *Tutor*ság, mellyet méltán és jó móddal, és azokra az ſzemélyekre bizták, az kiket az tõrvény az *tutor*ság viſeléſe mellé bocsát, gyakorta az tõrvény-ſzerint valót el-véſzi: de nem mindenkor. Mely dolognak nyilvábban való meg-értéſeért vegyük eſzünkben. Hogy ha az Attya (magával ſzabad léven-is) az õ neveletlen, gyenge fiait, affele ſzemélyeknek, hadná, Teſtamentomban, kik hiti ſzegettek, és nyilván való hamis hitũek, magyarúl kit Ludaſnak mondnak: avagy az kik gonoſz hirben, névben forgonának, és tiſzteſſége veſztettek avagy leveleſek vólnának: avagy peniglen hitetlenſégnek notájában eſtek vólna (még ha az fiui ágról való attyafiak vólnának-is:) Mert az õ gonoſz hirek nevek, és hitlenſég miá, az tõrvény-ſzerint való igaſság mellõl, mely õtet illethette vólna, el-eſtek: azért az *tutor*ságnak gondgya-viſeléſe mellé, az tõb attya-fiaknak károkra, kik utánnok következnek, nem bocsáttattanak.

bonoq; modo, & illis perſonis, quæ ad tutelam de jure admittuntur, facta, aufert ſæpè legitimam: ſed non ſemper. PRO cujus lucidiori notitia & intelligentia, advertendũ eſt, Quòd ſi pater (etiam ſui juris exiſtẽs) filios ſuos impuberes, & teneræ ætatis, talib⁹ perſonis, quæ perjuri, vel publici aucarij, patria lingua, Ludas, nuncupati: aut aliter infames, ſive proſcripti eſſent: vel notam infidelitatis quovis modo incurriſſent (ſi etiam per virilis ſexus lineam de parentela ſua deſcendiſſent) tutandos committeret: quia per eorũ hujusmodi infamiam & notam, à jure ſucceſſionis deciderunt: ad tutelam, in præjudicium fratrum, de jure ſuccedere debentium, non admittuntur. Part. 2. Tit. 30.

Azonképpen, ha az Attya az õ leányit (fiai nem lévén) valamely leány ágon való rokonnak Teſtamentomában *tutor*ſága alá hadgya; Ennek-is az õ *tutor*ſága az firfiui ágból valók-

Similiter, ſi pater filias ſuas (non exiſtentibus filiis) Cognatorum cuipiam in Teſtamento ſubmitteret defendendas: huj⁹ quoq; tutela in præjudicium, &

periclitationem jurium Agnatorum, ſeu fratrum condiviſionaliũ, & in bonis ſuis, ritè ſuccedentium facta, non tenet, nec admittenda cenſetur: Ne ſub colore ejuſcemodi tutelæ, fratres ipſi, juſtis eorũ juribus fraudari dignoſcãtur. Sæpè namq; pater, filiis orbatum ſecernens, amore filiarũ captus, ne dum per tutelam, verum etiam aliis exquiſitis coloribus, & titulis in bonis ſuis, illas in fratrum ſuccedẽtium præjudicium hæreditare nititur. E CONTRARIO verò, ubi pater fratrum, ſive Agnatorum ſuorum quempiam ad bona ſua, novæ diviſionis, vel alio titulo & colore aſpirare, vel de facto lites illum inde ſuſcitare cognoverit: non obſtante ſucceſſionis, & conſequenter legitimæ tutelæ jure, filios ſuos, cui maluerit, protegendos teſtando committere poterit: Non tamen Cognatis: ob rationem, ſuperius prædeclaratam: Niſi fortè bona & jura poſſeſſionaria utrunq; ſexũ manifeſtè ſequantur atq; concernant. Nam hoc caſu, etiam Cognatis ſuis, pupillos & filios ſuos tutan-

valóknak és oſztozó attyafiaknak, kikre valaha ſzállani kellene az jóſzágnak, károkra, és nyilván való veſzedelmekre, meg nem álhat, meg ſem engedtetik: Hogy effęle ſzin alat való *tutor*ság miat, az attyafiak igaſságokban meg ne fogyatkozzanak. Mert gyakorta, az Attya látván, hogy fiu magzati nem maradnak, az ő leányihoz való ſzerelméből: nem csak ollyan *tutor*ságnak neve alat, de még egyéb-fęlé ſzin alat-is, igyekezik azokat őrökkeſſekké teńie, azoknak az attyafiaknak, kikre még ez után ſzállani kellene az jóſzágnak, nyilván való akadályokra. VISZONTAG is penig, mikor az Attya eſzében véſzi, hogy az ő attyafiai közzűl valamellyik, bátor ugyan fia ágból való legyen-is, az ő jóſzagát ſzomjuhozza, és aval hogy vagy úy oſzláſt kévánna, avagy egyéb uton és ſzin alat való fogáſokkal igyekezik ellene pert támaſztani, és azt magának foglalni: ſemmit nékie nem haſználván, az törvény-ſzerint való igaſsága az *tutor*ſághoz: az attya ſzabadon az kinek akarja, annak hadhattya magzatit teſtamentomban: De nem az leány ágról való attyafiaknak: az fellyűl meg-mondot okokért: Hanem ha nyilván az jóſzág mind az két

két ágbélieket illeti. Mert ily dologban, az leány ágról való attyafiaknak-is, hogy árvainak gondgyokot viſellyék, ſzabadon el hadhattya.

tutandos ſubmittendi habet poteſtatem.

EMLEKEZETRE VALO két Czikkel, az tutorságnak fel-vételéről.

CXX. TITVLVS.

EZ fellyűl meg-mődot dolgokról, két Czikkelt vegyűnk eſzűnkbe, ELŐSZŐR, hogy az Teſtamẽtom ſzerint való *tutor*ók, kiket jó módgyával hadnak, az tőb *tutor*oknál, tudniillik, az tőrvény-ſzerint valóknál, és à kiket arra rendelnek, méltóságosbak: ugy hogy előſzőr, az Teſtamẽtom ſzerint valók, az után az tőrvény-ſzerint valók, és utólſzor az rendelt *tutor*ok, viſelhetnek *tutor*ságot. Az máſodik Czikkel ez, miért hogy az *tutor*ság (az mint meg-vagyon mondva) az jóſzágnak ſzálláſa után jár: azért még az fogadot attyafiak-is, kikre valakinek jóſzága, valami kőtéſnek, az az, fiává, vagy attyafiává való fogadáſnak erejével, és Királyi *Conſenſu*ſával, ſzállana, fiui ágban meg-fogyatkozván, de leányi azért lévén, az *tutor*ságnak gondgyaviſeléſſere elő bocsáttyák, és réá-is ereſztik,

DUO COROLLAria notanda, de ſucceſſione Tutoria.

TITVLVS CXX.

EXpræmiſſis itaq; duo corollaria ſubinferuntur. PRIMUM quidem, quòd Tutores Teſtamentarij, ritè conſtituti, cæteris tutoribus, videlicet Legitimis, & Dativis, præferentur: ita ut primò Teſtamẽtarij, deinde Legitimi, & ultimo loco Dativi, ad tutelam exercendam admittunrur. COROLLARIUM ſecundum, quòd quia tutela ſecundum bonorum (ſicuti jam prædeclaratum eſt) devolutionem defertur: ideò etiam fratres adoptivi, ad quos bona & jura poſſeſſionaria cujuſpiam, virtute alicujus contractus & Regij conſenſus derivanda ſunt, eo in ſemine maſculino deficiente, & filias habente gerendã ad tutelam, tanquam agnati ritè ſuccedunt &

admittuntur, cognatorum quorumcunq; jure vel tutela non obſtante.

ereſztik, ſzintén mint az firfiui ágról való attyafiakat, az leány ágról való attyafiaknak igaſsága az *tutor*ſághoz, azoknak ſemmit nem árthatván.

DE CASIBUS IN quibus Fratres ad tutelam non admittuntur.

TITVLVS CXXI.

SCiendũ ulterius, quòd quatuor ſunt præcipuè caſus, in quibus agnati, ſeu fratres, ſive carnales, ſive uterini, ſive condiviſionales, ad tutelam ſubeundam non admittuntur.

PRIMUS, quãdo fratrum quiſpiam caput ſuum & bona ſua amittit: prout ſunt qui in ſententia capitali convincuntur. Quamdiu enim frater ipſe, gravamini & oneri hujusmodi ſententiæ ſubjectus fuerit, tutelã exercere non permittitur.

SECUNDUS caſus, ſi villam (quæ ad ſucceſſionem fraternam mutuò pertinebat) ſine rationabili & evidẽti cauſa, vendendo, vel aliter à ſe alienando amiſerit. Si etiam per hoc libertatem capitis retinuerit:

AZ FELE DOLGOKROL, mellyekben az attyafiaknak az *Tutor*ság nem engedtetik.

CXXI. TITVLVS.

TOvábba ezt-is tudnũk kel, hogy kiváltképpen négy rẽdbéli igyek vadnak, mellyekért à firfiui ágról való attyafiaknak-is, ſem vér-ſzerint, ſem teſt, ſem egy mehbéli, avagy egy oſzlaſſon valóknak-is, az *Tutor*ságot viſſelni nem engedik.

ELSŐ, mikor valamellyik fejét és jóſzágát el-veſzti: mint azok, kik fejeken jóſzágokon maradnak: Mert valameddiglen, az attyafiúnak à *Sententia* fején léſzen, *tutor*ságot nem viſelhet.

MASODIK, ha elégedendő és nyilván való ok-nélkũl oly falut idegenit el, mely egy máſra ſzállandó vólna. Még ha feje váltſagában adta vólna-is: tehát az *tutor*ságnak tiſztit nem viſelheti. Mert kétſęg fęr hozzája, hogy az árvák jóſzágát-is elveſztegetné.

HAR-

nuerit: tunc tutelæ officium amittitur. Nam etiam de dilapidandis & alienandis orphanorum ac pupillorum bonis, præſumptio pariter, & ſuſpitio de illo per hoc habetur.

HARMADIK, ha az attyafiak kőzzűl való magával nem ſzabad, hanem más hatalma alá vetette magát, avagy engedte magát vetnie. Mert az ki magával nem ſzabad máſnak *tutor*ságát ſem viſelheti.

TERTIUS caſus eſt, Si quis fratrum, ſive agnatorũ, alieno juri, hoc eſt poteſtati, ſe ſubjecerit, vel ſubjici permiſerit. Qui enim juris ſui non eſt: alterius tutelam gerere non poteſt.

NEGYEDIK, ha hitlenſęgben eſſet, vagy hamis hűtűnek találtatot, vagy egyébként tiſzteſſęge veſztet, avagy ſzám-kivetet. Mert miképpen ő, az jóſzágnak idővel reá való ſzálláſa mellől el-eſſet: azonképpen ennek miatta az *Tutor*ságot-is el-veſztette.

QVARTUS caſus, Quãdo quis notam infidelitatis incurrit, aut de perjurio convictus, vel aliter in famis effectũ ſive proſcriptus fuerit. Prout enim exinde à jure ſucceſſionis cecidit: ita per hoc tutela quoq; deperiit.

HANY-KEPPEN MENThetik magokat az Tutorok, az *Tutor*ságnak terhétől?

CXXII. TITVLVS.

TOvábba ezt-is jedzűk meg: Hogy kiváltképpen, az ollyan *tutor*ságtól, az mellyet az Fejedelem és az *Patronus*ſok ſzoktak adni (ha akarja) ember ſok-képpen mentheti és óltalmazhattya meg magát.

ELSŐBEN, gyermekinek ſokságával, és az lakó helynek meſzſzeſęgével. Mivel hogy ſok fęle dolognak gond-viſeléſſęre nem érkezhetik.

QVOT MODIS poſſint excuſari Tutores ab onere tuitionis?

TITVLVS. CXXII.

NOtandũ deinde, quòd Tutores, & præſertim Dativi, multis modis ab onere tutelæ ſeſe excuſare poſſunt.

PRIMO, propter filiorum multitudinem, & loci diſtantiam. Quia variis negotiis incumbere nequeunt. SE-

SECUNDO, propter villarum ſeu poſſeſſionum, in diverſis locis & comitatib⁹ adjacentium multitudinem.

ITEM, 3. propter continua bella Principum, ſi fuerint milites, actu & opere militiam exercentes.

ITEM, 4. propter ſervitium Reipublicæ, & expeditionem negociorum Principũ, prout ſunt Cancellarij Oratores, extra regnum delegati, Magiſtri, Prothonotarij, Proviſores curiarũ, Adminiſtratores proventuum, Diſpenſatores rerum & pecuniarum, & alij conſimilia officia gerentes.

ITEM, 5. propter inſanabilem & incurabilẽ infirmitatem

ITEM, 6. Sæpè etiam ob literarum inſcientiam.

ITEM, 7. propter capitalem inimicitiam, quam habuerint advers⁹ patrem pupillorũ, Et itidem habẽt cõtra pupillos.

ITEM, 8. propter ſenium, quando videlicet ſunt ultra ſexaginta annos.

ITEM, 9. dum imperfectæ ætatis, ſeu minores viginti quatuor

MASODSZOR, ha ſok falujók vagyon, és kũlõmb-kũlõmb Vármegyében.

HARMADSZOR, az Fejedelmeknek ſzũntelen való hadak miat, miért hogy vitézlõ ferfiak és vitézséggel ſzokták kenyereket enni.

NEGYEDSZER, ha az kõzõnſéges ſzólgálatban, és az Fejedelem dolgáiban léſzen foglalatos, à mint vadnak à *Cancellariuſ*ok, *Orator*ok, és kũlsõ Orſzágra való kõvetſégre kiket válaſztnak, az Itilõ meſterek, Udvarbirák, az Jõvedelmeknek béſzólgáltatói, és az pénznek és egyéb féle egygyet máſſoknak komorniki, és egyéb haſonlatos tiſzteknek viſelõi.

ÕTÕDSZÕR, ha gyogyulhatatlan betegſégben vadnak.

HATODSZOR, ha iráſt nem tudnak.

HETEDSZER, ha fõ halálos ellenſégi, és gonoſz akarói vóltanak az árvák attyának, és az árváknak-is.

NYOLCZADSZOR, az vénſég miat, mikor tudni-illik, az hatvan eſztendõt idejekkel meg-haladtak.

KILENCZEDSZER, mikor még igen iffiak, és még az huſzon negyedik eſztendõt el nem érték.

tuor annis fuerint, ab oneribus tutelarum gerendis, ſeſe (ſi volunt) excuſare poterunt.

HOGY AZ TUTOROK hiven tartozzák, az Tutorságnak tiſztit viſelni: Es hányképpen teſzik magokat kétſégeſſe.

CXXIII. TITULUS.

EZt-is jól meg kel gondolnunk, hogy az *Tutor*ok tartoznak aval, hogy hiven és igazán viſellyék az árváknak *tutor*ságát. Mert ha ezen kivűl, kétſęg kezd hozzájok fęrni, hogy gonoſzúl és nem hűven viſelték vólna: nem csak az *tutor*ságból vetik ki: hanem annak-felette (ha az árvák jóvaiban és jóſzágokban kétſęgben találtatnak) két annyit kel érette fizetniek. Ha penig az árvát ſzemélyében bántottak meg, vagy jóſzágáról való perit, álnokúl és csalárdúl forgatták, viſelték: ő̃rő̃kké tiſztteſſęge veſztettek léſznek érette: Es az kárnak két annyi fizetéſen maradnak.

Léſznek penig az *Tutor*ok kétſęgben ſok-képpen:

ELŐSZŐR,

QVOD TUTORES fideliter tenentur gerere officium tutelæ: Et quot modis fiant ſuſpecti.

TITVLVS CXXIII.

CONſiderandum demum eſt, quòd Tutores fideliter & probè debent, tenenturq; gerere pupillorum tutelam. Nam aliter, ſi comperti fuerint in ſuſpitione, malèq; & ſiniſtrè tutelam geſſerint: non ſolùm removentur ab officio & adminiſtratione tutelæ: verũ inſuper, (ſi in rebus ac bonis pupilli temporalib⁹ ſuſpecti deprehenſi & agniti fuerint) ad duplum reddendum pupillo condemnantur. Si autem in perſonam pupilli vel cauſam ejus, prætextu jurium ſuorum poſſeſſionariorum motam, contrariè infideliterq; egiſſe comperti extiterint: infamia ſempiterna inde ſequi debebit. De damnis præterea, per hoc illatis, ad duplum, (ut præfertur) reddendum, ſunt compellendi.

TUTORES autem redduntur fiuntq; ſuſpecti, plurib⁹ de cauſis:

PRIMO, ſi bona eorum propria ſtultè conſumunt.

SECUNDO, ſi pupillis neceſſaria vitæ, victum ſcilicet & amictum debitè non adminiſtrant.

ITEM, 3. ſi nulla exigente cauſa rationabili, ipſos pupillos malè tractant.

ITEM, 4. ſi illis bonis moribus non erudiunt: vel ipſi Tutores malorum morũ exiſtant.

ITEM, 5. ſi ſunt nimium pauperes.

ITEM, 6. ſi fuerint capitales inimici patris pupillorũ: aut eo decedente, ſunt jam vel eſſe volunt ſolis pupillis hoſtes manifeſti.

ITEM, 7. ſi timetur, quòd ad bona pupillorũ, ſibi ipſis vẽdicanda aſpirant, & ea pro ſe uſurpare contendunt.

ELŐSZŐR, ha magok jovait és jóſzágit bolondúl meg-eméſztik és el-veſztegetik.

MASODSZOR, hogy ha az Arváknak, életre való ſzükſégeket, mind ételből ruházatból méltót, ki nem ſzólgáltattyák.

HARMADSZOR, ha az árvákat ok-nélkűl, rongállyák és gonoſzúl tarttyák.

NEGYEDSZER, ha őket jó és tőkélletes erkőlcsre nem tanittyák: avagy az *Tutor*ok ő magok roſz erkőlcsűek.

ŐTŐDSZŐR, ha felette ſzegények.

HATODSZOR, ha az Arvák attyának halálos ellenſégi vóltának: avagy az meg-halván, az árváknak akarnak jővendőben, nyilván való ellenſégi lenni.

HETEDSZER, ha fél, hogy az árvák jóſzágára vágyodnak, és azt magoknak kezdik tulaydonitani, és immár-is magok ſzámára élik.

QVALITER TUTORES accuſari poſſint. Et de pupillis furioſis.

TITVLVS CXXIV.

Cæte-

AZ TUTOROKAT MIképpen vádolhatiyák. Es az eſztelen árvákról.

CXXIV. TITVLVS.

To-

TOvába ezt kel meg-érteni, hogy effęle *Tutorok*, akar Teſtamentom ſzerint valók, akar penig máſfęlék legyenek, az fellyűl meg-irtó kétſęgért, az az, gonoſz gondviſeléſekért, és az árvák marhájának és jóſzáginak el-tékozláſáért, minden-, ſzemély-válogatás-nélkűl, akar firfiak, akar Aſzſzony-népek, akar idegenek, akar attyafiak és Sógorok, ſzabadon vádolhattya őket, csak hogy ezt kegyes indulatból cselekedgyék. De az árvák ő magok neveletlen korokban nem vádolhattyák. De ha fel nevekednek, és az tőrvény-ſzerint való idejeket el-érven, akkor mikor immár pőrt indithatnak, hogy ha az illyen árvák tellyes eſzűek léſznek, az ő gond-viſelőit, attyokfiainak tanácsából ſzabadon vádolhattyák. Holot ezt-is tudgyuk meg, hogy az árvák, minek-utánna tőrvény-ſzerint való időre, és emberkorba jutnak: akaratttyok ellen, és ha ők nem kivánnyák, az attyok Teſtamentom-ſzerint, *Tutor*okat nékiek nem hagyhat: mivelhogy immáron annyi idejűek, hogy az tőrvénnek follyáſa ſzerint, magokat meg-óltalmazhattyák.

Ahol penig az fiak akarják, és kévánnyák az ő tőrvény-ſzerint való idejek-

CÆterũ advertendum eſt, quòd hujusmodi Tutores, ſive Teſtamentarij, ſive alterius generis exiſtant, ſuper præmiſſa ſuſpitione, hoc eſt decrimine malæ diſpenſationis & dilapidationis rerum & bonorum orphanorum, omnes indifferenter, ſive ſint viri, ſive mulieres, extranei, conſanguinei, & affines, accuſare poſſunt: ſi ob pietatis cauſam id faciunt. Pupilli tamen, illegitimæ ætatis per ſe Tutores ſuos accuſare nequeũt. Verùm adveniente tranſactaq; legitima ipſa ætate, ubi ſcilicet lites jam gerere & inſtruere poterunt, ſi orphani ſanæ mentis fuerint, curatores ſuos, ex conſilio proximorum ſuorum accuſare poſſunt. Ubi ſciendum, quòd poſtquam filij legitimæ ætatis annos tranſegerint: invitis, & non conſentientibus eiſdem, patres eorum Tutores illis in Teſtamento ſubſtituere non poſſunt: Cum illis ſint jam ætatis, ut ſe proceſſu juris defendere queant.

Ubi autem volentibus, vel forſitan poſtulantibus filiis, poſt

tempora pubertatis, per parentes ipſorum Tutores aſſignãtur: illi jam non Tutores, ſed potius curatores appellantur. Quia Tutores impuberibus & invitis, curatores autem puberibus & petentibus dantur. Et hoc ſi petentes ipſi compotes ſint rationis. Nam alioquin, ſi filij amẽtes, furioſi, lunatici, vel mente capti fuerint, etiã poſt tempora legitimæ eorum ætatis: Tutelæ Teſtamẽtariorum, aut illis non exiſtentibus, fratrum ſive agnatorum ſuorum, & illis quoquè deficientibus, Dativorum, à Principe ſcilicet, vel forſitan judicibus ordinariis, in judicio deputatorum ſubjiciũtur: & illorum proviſione, ſimul cum bonis, & juribus eorum poſſeſſionariis, gubernantur.

idejeknek utáña, az ő ſzülejek nékik *tutor*okat adhatnak, de azokat imár nem *Tutor*oknak, hanem inkáb *Curator*oknak, az az, gond-viſelőknek mondhattyuk: Mert az *Tutor*okat gyermecskéknek, és ollyanyoknak kik nem kivánnyák; az *Curator*okat penig őrőg fel-ſerdült iffiaknak, és kik azokat kivánnyák, ſzokták rendelni. Ezeket is ugy, hogy-ha azok, à kik kévánnyák, tellyes eſzüek léſznek. Mert egyébként, ha az fiak, elméjekben meg fogyatkoztanak és balgatagok, avagy havaſok, avagy eſznélkül ſzükölködők, még az tőrvény-ſzerint való idejek után-is: az Teſtamentom ſzerint való *tutor*oknak, avagy azok nem lévén, attyokfiainak firfiú ágból valóknak: és azok-is, el-fogyván, az Fejedelemtől kel *Tutor*t kérni, avagy neralám az Orſzág Birái tőrvény-ſzerint nevezznek kit illeſſen az *Tutor*ság, és ezeknek *tutor*ságok alá léſznek rendeltetve: mert ezeknek gond-viſeléſekalat léſznek minden jóvokkal, és jóſzágokkal.

Part. 1. Tit. 112. & 126. 127. 59.

Qui quidem Tutores, in caſu neceſſario, & præſertim ad ſuſtentationem illorum cedenti, tàm onera eorum ſuper ſe aſſumere, quàm etiam de bonis eorum, prout neceſſitatis conditio poſtulabit, diſponere poſſunt: Ea tamen alienare non poſſunt.

Mely *Tutor*ok, ſzükſęges ügyökben, kivált-képpen az árváknak táplálására való dolgokban, az árváknak terheket és felőlők való feleléſt, fel vehetik, és jóſzágokból, az mennyire kivántatik minden rendelhetnek: de az árvák jóſzágát el nem idegenithetik.

HOGY

HOGY AZ FEJEDELEM még az Octáván-kűvűl-is *Tutort* adhat.

CXXV. TITVLVS.

MIvel-hogy azért az *Tutor*ságnak viſeléſe az kegyes jó cſelekedetek kőzzűl egygyik, az kétſęges *tutor*okat minden *Octava*, és rővid tőrvény kűvűl-is mindenkor (mihelt ſzó fęr hozzájok) akar ki-is vádolhattya, mind az Fejedelem, s mind Király ő felſęge előt: hogy az árváknak jóſzága gonoſzúl, és haſzontalanúl meg ne emészteſſęk. Es minekutánna valamely kétſęges *tutor*t, az gonoſz ſáffárſagaért, és az árvák jóſzágának tékozláſáért, kezdenek bé vádolni: Azontúl az *tutor*ságnak, és az árváknak minden jóſzága gondgya viſeléſęt, az Fejedelem meg-tiltya: és tőrvény vége ſzakkattaig, az jóſzágot kőz kézhez adgyák.

Holot peniglen azon kőzben, az kétſęges *tutor*nak hólta történnék, minek-előtte az tőrvény véghez menne: tehát a kétſęges *tutor*ságnak gyalázattya, és bűntetéſe véle meghal: de az maradéki és örökkeſi tartoznak ſzámot adni, és az ő gonoſz ſáffár-

QVOD PRINCEPS, etiam extra terminos judiciorum, de Tutore prouidere poteſt.

TITVLVS CXXV.

CUm itaq; onus tutelæ pium opus ſit, accuſatio Tutorum de ſuſpitione, etiam extra terminos Octavales, & Brevium judiciorum, ſemper (dum ſuſpitio occurrit) liberè fieri, & ad Principem ſive Regiam majeſtatem deferri poterit: ne bona pupillorum malè & inutiliter conſumantur. Et poſtquam aliquis Tutorum de ſuſpitione ipſa hoc eſt de crimine malæ diſpenſationis & dilapidationis bonorum orphanorũ accuſatus fuerit: mox illi adminiſtratio tutelæ, & omnium bonorũ pupillorum, per Principem interdicitur: & infra deciſionem cauſæ, ad manus communes illa dantur & aſſignantur.

Ubi autem Tutor ipſe ſuſpectus, priusquam cognitio ſuſpitionis terminaretur, ab hac luce decederet: tunc conditio, pœnaq; ſuſpicionis extinguitur quidem: attamen hæredes & ſucceſſores ejusdem Tutoris, ra-

tionem ſuper malè diſpenſatis rebus, dare tenentur, & ad ſatisfactionem compellentur.

Si verò Tutorem quiſpiam, tutelam & officium tutelæ fraudulẽter gerere, & adminiſtrare deprehenſus fuerit: etiam ſi ſatis facturum vel ſatis daturum ſe offerat, & ſuper ea re fidejuſſores etiã promittat atq; ponat, nihilominus tamen removendus eſt ab officio tutelæ: & alius per Principem, bonæ famæ & conditionis Tutor, loco illius aſſignandus, atq; ſubſtituendus.

OBLATIO enim ſatisfactionis Tutoris, propoſitũ malum non tollit, & animum iterato, malè agendi non evitat: quin potius voluntatem diutius graſſandi in rebus & bonis pupillorum præſtat atq; demonſtrat: ſuper his autem providere, remediumq; adhibere, ad ſolum Principem ſpectat.

ſáffarſágáról, az árvákat meg-elégiteni.

Hogy ha penig oly *Tutor* találtatik, ki az *tutor*ságnak tiſztit gonoſzúl viſelte vólna: noha az kárnak megfizetéſére kéſz vólna, és arról kezeſſeket-is vetne: mind-azon-által, az *tutor*ságnak tiſztit tőlle el-kel venni: és az Fejedelem ő helly ében más *Tutor*t adgyon, ki jámbor és tiſzteſſégbéli ſzemély legyen..

Mert az *tutor*nak effele elég tételről való igireti gonoſz cselekedetit el nem fedezi, ſem penig tőb gonoſz cselekedetre való ſzándekát el nem távoztattya: ſőt inkáb az árvák jóſzágában és marhájában, akarattyának, továbba való kegyetlenſégét és tékozlását jelenti és mutattya: az erre való gondviſelés penig és annak Orvoſsága, csak az egy Fejedelmet illeti.

QVOD TUTORES, in cunctis cauſis pupillorum procedere poſſunt.

TITVLVS CXXVI.

ITEM,

HOGY AZ TUTOROK, az árváknak minden pőrökben el-járhatnak.

CXXVI. TITVLVS.

Ezt

EZt ſem kel el-hadni, mint hogy három-fęle *Tutor* vagyon, ugymint: Tőrvény-ſzerint, Teſtamentum-ſzerint, és Rendeltettet: Ez okáért az ő *tutor*ságokról, az tőrvényben, nyilván való bizonyságot tartoznak elő hozni. Azt elő hozván, és hogy ők à *tutor*ok meg-bizonyitván, az árváknak minden-némű ügyekben, perekben és azoknak follyáſiban, és egyéb dolgokban, mind az Orſzág Birai előt, mind penig egyebűt-is, az üdő látot levélnek erejével, mind addig mîg az gyermekſęgből ki nem kelnek, vagyon az igaz *tutor*oknak méltóságok, hogy el-járhaſſanak, és mindeneket jó rẽdre hozhaſſanak: mely *tutor*oknak hirek és értelmek nélkűl, az árvák, Prokátorokat ſem valhatnak, ha elégedendő idejek el-jőt vólna-is'. Sőt egyéb valláſt ſem tehetnek, mîglen árva ſzámban léſznek. Kik ha Prokátort vallanának-is, avagy ez alat valláſt tennének: Annak mindenestől fogva ſemmi ereje nem léſzen.

ITEM, hoc quoq; non prætermittẽdum eſt, quòd cum tria ſint genera Tutorum, videlicet, Legitimi, Teſtamẽtarij & Dativi: ſuper eorum tutęla, teſtimoniũ evidens, in judiciis producì debet. Quòd poſtquam productam fuerit, & ſeſe Tutores eſſe docuerint, in cunctis cauſis, differentiis, & earum proceſſibus, & aliis negotiis orphanorum & pupillorum, tàm coram judicibus Regni ordinariis, quàm etiam alias ubilibet, vigore literarũ Reviſionalium, uſq; ad tempora legitimæ ætatis eorum procedendi, & omnia ritè expendendi, habent authoritatem: ſine quorũ ſcitu, & conſenſu, pupilli ipſi, nec procuratores (adveniente Legitima ipſorum ætate) conſtituere debent. Nec etiam Faſſiones aliquas infra tempꝰ pupillaris ætatis eorum facere poſſunt. Qui ſi Procuratores conſtituerẽt, aut Faſſiones interea facerẽt, Nullius erunt firmitatis omnino.

AZ ARVAKNAK IDEJEKnek meg-láttásáról, és arról való *Reviſionalis*, az az, üdő látot levélről.

DE ÆTATIBUS PUpillorum revidendis, & literis inde Reviſionalibus.

TITVLVS CXXVII.

Aetates autem pupillorum, per judices ordinarios Regni, vel eorum Prothonotarios: aut in locis teſtimonialibus, hoc eſt Capitularibus vel Conventualibus revideri, metiri & diſcuti ſolent. Et hujusmodi reviſioni (dummodo literæ ſuper ea re Reviſionales conficiantur) in omnibus judiciis fides adhibetur. Et earundem literarum Reviſionalium virtute, tutores in perſonis orphanorum, tàm agere & opponere, quàm etiam ad objecta & propoſita reſpondere ſemper poſſunt. Imò ſi in cauſa cujuſpiam proceſſu pupillos convinci, & ſuccumbere agnoſceretur, pro utilitate pupillorum: non autem eorum deſtructione, plenariam cum adverſa parte, nominibus & in perſonis eorundem orphanorum concordandi, & in unionem (prout negociorum qualitas exigit) deveniendi habent facultatem.

Reviſionales literæ.

Part. 2. Tit. 41.

Part. 1. Tit. 112. & 124.

CXXVII. TITVLVS.

AZ Árvák idejét penig, az Orſzág Birai előt, avagy azoknak itélő meſteri előt, avagy Captalamban és *Convent*ben, ſzoktak meg-látnia, és az Arua hány eſztendős legyen meg-arányoznia. Mely űdő látáſnak (csak hogy levél kellyen rólla) mindennémű tőrvényben hitele vagyon. Az űdő látot levélnek erejével penig, az árváknak *Tutori*, az árváknak nevében, és ſzeméllyekben perelhetnek, ellent felelhetnek, és réá felelhetnek. Sőt, ha valami perben láttyák, hogy az árvák dolgait elveſztenek, az mint à pernek érdeme kévánnya, meg-is békélhetnek az más fęllel, az árvák haſznáért, de ugy hogy azoknak károkra, és meg-rontáſokra ne eſſęk.

QVID LITERÆ Reviſionales valent: Et quomodo Faſſiones, infra perfectam ætatem factæ, retractari debeant?

AZ űDő LATOT LEVEL mit haſznállyon: Es az tőkélletes űdő előt, az mi valláſok lőttenek miképpen hihaſsák meg?

TITVLVS CXXVIII.

Cote-

CXXVIII. TITVLVS.

Továbbá

TOvábba az *Reviſionálnak*, az az, az ũdõ látot levélnek, mindennémũ dólgokban, annyi ereje vagyon, mint az Procátor levélnek, még ha az árvák az tutorſágh alól ki kõlték vólna-is, megh is valóban haſznos és javokra vagyõ: mert ha õket valaki vagy ajándéckal vagy ſzép ſzóval meg-kerũlte és arra haytotta vólna: avagy ijeſztéſſel és fenyegetéſſel meg-remitette és arra kénſzeritette vólna: hogy az jóſzágot valakinek örökben vallanak, az õ elégſęges idejek alat, ugy-mint, az huſzõ négy eſztendõnek forgáſa alat: megtekintvén annak-utánna csak az ũdõ látot levelet, ſzabadon effęle vallás-tételt meg-hihatnak, és ſzavokat meg czáfolván ſemmiſſe tehetnek: Igy azért, hogy-ha az Árvák eſzekbẽ vévén, hogy tanács nélkũl bolondúl cselekedték legyen az valás-tételt, minek elõtte az tõkélletes idejekre jutnának, azon vallás-tételt, az Orſzág Birai elõt, avagy azoknak Itilõ Meſteri elõt, avagy hiteles hellyen, sáját ſzájockal meg-hiják és ellene mondanak. Ez meg-hivás peniglen nem csak az elõt lehet megh, az ki elõt az valláſt tõrték: hanem más rendbéli, Orſzág Birai, ugy-mint, Captalanokban, *Conventekben* és hiteles

CÆterùm Literę reviſionales, quæ vim literarũ Procuratoriarum in omnib⁹ negocijs & cauſis habent, etiã tranſacta & exſpirata pupillari ætate, tantum juvant & conferunt orphanis: Ut ſi ipſi muneribus fortè corrupti, vel blandis ſermonibus ſeducti, ſive metu & comminationibus aliquorũ per culſi atq; coacti, Faſsiones perenales, ſuper bonis & juribus eorum poſſeſsionarijs, infra & uſq; perfectam ipſorũ ætatem, vigintiquatuor ſcilicet annorũ ſpacio, cuicunq;, quandocunq; & ubicunq; facerẽt: conſpectis poſtea ipſis ſolummodo literis Reviſionalibus, poterũt hujuſmodi Faſsiones per orphanos retractari, & in irritum revocari: Ita tamen, ſi orphani Faſsiones illas, inconſultè ſeſe feciſſe perpendentes, antequã temp⁹ perfecta ætatis corũ expleatur, eaſdem corã Judicibus ordinarijs Regni vel Magiſtris illorũ Prothonotarijs, aut in locis Teſtimonialibus, ore proprio revocabũt atq; retractabunt. Et ejuſcemodi revocatio non ſolum ibi, vel corã eo, quo Faſſio facta fuit: ſed

Part: 2. Tit. 41.

etiam in conſpectu aliorũ judicũ & teſtimoniorum, infra præfixi termini, perfectæ videlicet ætatis ipſorũ ſpacium, ritè ſemper fieri valebit: Si tamen interea Faſſiones hujuſmodi revocare, & retractare nõ curabũt: poſtea faſſiones ipſę perpetuæ firmitatis robur obtinebũt, ſemperq; locũ habebunt. Conditionibus tamen, in poſſeſſionaria venditione requirendis, ſuperius prænotatis, ſemper ſalvis. Facta verò præmiſſa revocatione & retractatione ejuscemodi Faſſionis: revocans ipſe ſemper infra temp⁹ præſcriptionis, triginta videlicet duorũ annorum ſpacium, lites & cauſas, prætextu ipſius revocatæ Faſſionis, ſuſcitandi habet facultatem.

Part. I. Tit. 60.

teles hellyeken, az fel-tõt czél elõt, az az, minek-elõtte az tõkélletes idejek el-telnek, jó modgyával mindenkor meg-cselekedhetik. Mind azon-által, ha el-mulattyák, és effęle vallás-tételeket meg nem hinak: annak-utánna azok az vallás-tételek õrõcké való valláſoknak tartatnak, és mindenkor hellyek léſzen. Az jóſzág el-adáſának formája, az mellyet otſen meg-jelentettünk, mindenkoron az altal éppen meg-maradván. Az meg-hivás-is illyen-képpen meg lévén: az meg-hivo fęl, az idõ muláſnak ſzokot ideje alat, ugy-mint harmintz két eſztendõnek forgáſſa alat, azon õ meg-hiváſſa mellet ſzabadon põrt indithát.

QUOD ORPHANI, in cauſis contra eos tempore pupillaris ætatis ipſorũ motis, reſpondere non tenentur.

TITVLVS CXXIX.

Hinc eſt etiã, quòd orphani, durante pupillari eorum ætate, ſolũmodo per productionẽ & oſtenſionem literarum Reviſiona-

HOGY AZ ARVAK OLY põrbẽ, mellyet ellenek gyermekſęgeknek idején, kezd valaki, nem tartoznak megfelelni.

CXXIX. TITVLVS.

Továbba ezen ũdõ látásból ez-is kõvetkezik, hogy az árvák, az ũdõ látot levélnek meg-mutatáſával minden perekbõl, mellyeket gyermekſę-

mekſęgeknek idején ellenek kezdenének, meg-ſzabadulnak: Nem is kételenittetnek ſenki ellen, akar minémű pőrben, akar jóſzágh felől valóban, avagy jegy ruha, és leány negyed felől, avagy penig kár-tétel felől valóbã, mellyet gyermek korokban ellenek valaki akarna kezdeni, tőrvény-ſzerént való ideiglen, megfelelni, (az attyok idejében kezdetet pertől el-válva.)

ſionalium, ab omni cauſa & lite, tempore pupillaris ætatis ipſorũ cõtra eos mota, liberantur: nec coguntur ad inſtantiã alicujus, in proceſſu cujuſvis cauſæ vel litis, ſive ratione juriũ poſſeſſionariorum, aut Dotalitiorũ, vel Quartalitiorum, ſive actuum potentiariorũ, vel damnorum, aut etiam aliorũ quorumcunq; negociorũ, adverſus eos, in ipſa pupillari ſeu illegitima eorũ ætate, ſuborta & ſuſcitata (demptis tamen cauſis, tempore patris ipſorum inchoatis) infra tempus legitimæ ætatis eorum reſpondere.

De ha valami pőr jóſzágok felől, hoſzſzu pőrnek follyáſſa-ſzerént, mégh árvaſágokban és neveletlenſęgekben, támad ellenek: tehát az pőr mind addig folyhat, mig az árváknak meg-kel felelni: de mikor arra jutnak hogy meg-felellyenek, az *Reviſionalis*, az az, ũdő látot le vélnek erejével, az árvaknak gyermeki vóltokat és elégtelen idejeket, kel bé-hozni és elő vetni, mely miat az pőrt, az árvaknak tőrvény-ſzerént való idejeknek első eſztendőre, ugymint, mikor az árvák tellyes tizenkét eſztendőſſek léſznek, és immár Procatort vallani kezdnek, el kel hálaſztaniok és vontanjok. Mert ha egyébként előb kénſzeritőtnek

Verũ tamen, ſi occaſione jurium poſſeſſionariorum, ſtante adhuc & durante pupillari & illegitima ipſa ætate, cauſa aliqua, per longum litis proceſſum terminari ſolita, contra pupillos exorietur: tunc tenebit quidẽ proceſſus uſq; ad reſponſionis terminũ: ſed in ipſo reſponſionis termino, virtute literarũ Reviſionalium, pupillaris vel illegitima ætas orphanorũ allegari, & cauſa ipſa per hoc ad primum annũ legitimæ ætatis, hoc eſt ad duodecimum annum orphanorũ integrũ, quãdo videlicet jã primo Procuratores cõſtituêre incipiẽt, prorogari deferri-

ferriq; debebit. Nam aliter, ſi prius reſpondere cogerẽtur, vel etiam ex imperitia ſpontè reſponderent: talis reſponſio non tenebitur, ſed ſimpliciter & de plano tractari valebit.

meg-felelni, talám tudatlanságból, ſzabad akarattyok-ſzerént-is meg-felelnének. Affélé felelet penig nem álhat-meg, hanem éppen és terhe nélkül meg-hivattatik.

retractari

QVOD PVPILLI, in cauſis, tempore patris eorum inchoatis, reſpondere coguntur.

Part. 1. Tit. 129.

CXXX. TITVLVS

SUperius autẽ clauſulã hanc (DEMPTIS cauſis tẽpore patris orphanorum inchoatis) non fruſtra poſui. Quoniam iſto caſu pupilli, quantumcunq; parvuli, ad omnes cauſas, vivente patre eorũ, contra ſe motas & ſuſcitatas reſpõndere, & debitum finem in illis, facta reſponſione, conſequi & habere tenẽtur. Et ſi in proceſſib⁹ ejuſcemodi cauſarum, juramentũ fortè per aliquẽ pupillorum præſtandum judicaretur: depoſitio ejusdẽ juramenti, ad primũ annum legitimæ ætatis ipſi⁹ pupilli prorogabitur: prout hac de re limpidius in ſerie juramentalium depoſitionum, in ſecunda parte hujus opuſculi tractabitur.

Part 2. Tit. 32.

HOGY AZ ARVAK, az attyok idejekben kezdettet pőrben, tartoznak meg-felelni.

CXXX. TITVLVS.

DE Ide fel az Cickelt (hogy ugy mond, az árváknak attyok idejében kezdettet pőrtől el-válva) nem héában mondám. Mert effélé dologban, az árvák, akár mely kiſidek legyenek-is, mindenféle pőre, mellyet attyoknak éltében ellene kezdettek és inditottak, tartoznak meg-felelni, és mind végiglen tőrvént állani. Es ha az tőrvénnek folyáſában valamely árvanakhitet itilnek: az hit le-tételnek, az árvának tőrvény-ſzerént való elsö eſztendőjére kel haladni: miképpen erről az dolgokról, az hit le-tételnek rendiben, ez könyvnek máſodik részében, nyilvábbán meg-irjuk.

AFFELE DOLOGROL, melyben az Árvák, mégh az tőrvény-ſzerént való idejek előt-is, tartoznak meg felelni.

TITULUS. CXXXI.

ENnek felette találtatik más dolog is, melyben az árvák, nem tekéntvén azt, hogy még az tőrvény-ſzerént való idejeket el nem érték, és még gyermek ſzámban vadnak, az Tutorok által, tartoznak meg-felelni, és az pőrnek follyáſára, mely ő idejekben indult, vigyazni: Tudnia-illik, mikor valamely jóſzágban való bé-vitelnek, avagy iktatáſnak avagy határ járáſnak valohol az jóſzágokban akar ki által, az árvák nevében és képekben, ellene mondanának. Es effęle tilalomęrt és ellen-mondáſęrt, az árvákat az Octavára hiják: Mert ez dologban-is, egyéb tőrvény-ſzerént való idejű embereknek módgya és ſzokaſa-ſzerént, âz tőrvény folyáſſának rendit megtartván, kőteleſſek meg-felelni, és ellene mondáſoknak okat adni.

Ennek penig az oka ez: mert ſzabad akarattyokból, és magok indulattyokból avattyák magokat effęle pőrekben. Es noha más ember intiőket az tőrvényre: mind-az-által inkáb

CASUS QVIDAM, in quo pupilli etiam illegitimæ ætatis reſpondere tenentur.

TITVLVS CXXXI.

PRæterea reperitur etiam alter caſus, in quo pupilli, non obſtante illegitima & pupillari eorũ ætate per Tutores ſuos reſpondere, & proſecutioni cauſarum, in ipſa eadem ætate motarum, ſuperintendere tenentur: quãdo videlicet Jntroductioni, & Statutioni, vel metali Reãbulationi, aliquorum juriũ poſſeſſionariorũ, per quoſcunq; factæ, nominib⁹ & in perſonis ipſorum orphanorũ, contradictionis velamine obviatur. Et ob hujuſmodi contradictoriã inhibitionẽ, pupilli ad Octavales terminos evocãtur. Nam iſto quoq; caſu, more, & inſtar aliorũ legitimæ ætatis hominũ, proceſſu juridico obſervato reſpondere, & rationem contradictionis eorum reddere debebunt.

Et ratio eſt: quia ſpõtè & proprio eorũ motu, cauſæ hujuſmodi ſeſe ingerũt. Et quamvis ad alterius inſtantiã evocẽtur: tamẽ ipſi magis videntur actores,

quàm in cauſam attracti, tunc exiſtere, qui conantur jurib⁹ alteri⁹ patris manifeſtè, reſiſtere. Niſi enim ſtatutioni, vel reambulationi, & per conſequens, jurib⁹ partis alteri⁹ ſponte cõtradicerent, nuſquam eos in litem attraherent. Et ideò nõ contra eos, quin potius per eos cauſa, in hac parte, ſuſcitari videtur.

kább ők látatnak fel pőreſſeknek lennie, hogy ſem mint al pőreſſeknek, miért hogy ők igyekeznek az más⁹ fęl igaſságának nyilván ellene állanya. Mert ha az iktatáſnak, avagy határ-járáſnak, és ſumma-ſzerént az más fęl igaſságának, ſzabad akarattyok-ſzerént ellene nem mondanának, ſohova őket reá nem hinak. Es azért nem ellenek láttatik à pőrnek indittáſſa, hanem inkább, ennyi réſzében, ő általok indul.

SECUS tamen eſt, ſi ſtatutio vel reambulatio metarum per quẽpiam in dominiũ taliũ terrarum aut bonorum, & jurium poſſeſſionariorum facta fuerit, quæ pacificè præmanibus orphanorũ habentur. Nam hoc caſu, velint, nolint, ipſi ſtatutioni, vel etiã Reambulationi contradicere debebunt. Aliter enim per taciturnitatem, de dominio illorũ, aut illarũ excluderẽtur⁹ & idcirco reſpõdere in hac parte, ſicuti in prænarratis cæteris cauſis, infra tẽpus legitimæ ætatis eorũ non tenebũtur. In cauſis verò ratione bonorũ, per defectũ ſeminis aliquorũ decedẽtiũ, à Principe impetratorũ, vel vigore cõtractuũ, in quẽpiã derivatorũ, motus, proceſſus & ordo ſuperius, exinde conſcript⁹ atq; declaratus, obſervari debebit.

Part. 1. Tit. 29. & 30.

Külőmben vagyon azért ez, ha valaki affęle főldeknek avagy jószágnak uraſzágában iktatná magát, avagy abban határt jártatna, melynek az árvák békeſséges uraſságában vóltanak. Mert ez illyen dologban, vagy akarják vagy nem, de az iktatáſnak, avagy az határ-járáſnak is ellene kel mondaniok. Mert ha el-halgatnak, az jószágnak annyi réſzének uráságából ki rekeſztetnének, de azért ebben-is tőrvény-ſzerént való ideiglen, nem tartoznak meg felelni, mint ſzintén az fellyűl meg mondot egyéb dolgokban-is. Az mely pőr penigh, magva ſzakattul, az Fejedelemtől, avagy valami végezésből, valakire ſzállot jószágról, támadna: abban az fellyűl megért follyás, és rend tartaſſęk meg.

HOGY AZ KIK AZ ARvákat tőrvényre hiják, az Arváknak dian maradnak.

CXXXII. TITVLVS.

VEgtére ezt-is tudnunk kel: Mivel-hogy az árvák, tőrvény-ſzerint való ideiglen, tudni illik, mîglen az tutorság alól ki-ſzabadulnak, az *tutor*oknak, ſem hirekkel ſem hirek nélkűl, ſemmit nem cselekedhetnek: mert nem ſzabadok magokkal: Ha valaki azért efféle árvákat, valami hatalomért perben fogna, és tőrvényre hina (azt mondván, hogy az árvák, avagy az ő hagyomáſokból cselekedték vólna ravtok az hatalmat) tehát mindgyáráſt diokon marad (az mint az hivataloknak rendiben, ez máſodik réſzében, megmondgyuk.)

QVOD EVOCATORES pupillorum, in Homagiis eorum convincantur.

TITVLVS CXXXII.

SCiendum poſtremò, quòd ex quo pupilli, usq; tempora legitimæ eorũ ætatis, quãdo ſcilicet ab omni tutela liberãtur, nec cum ſcitu nec ſine ſcitu Tutorũ aliquid facere poſſunt: quia ſui juris non ſunt. Ideò, ſi quis tales orphanos occaſione actuũ potentiariorũ (aſſerẽdo per ipſos, aut de eorum cõmiſſione, ejusmodi actus potentiarios fuiſſe patratos) in cauſam convenerint & attraxerint: mox in Homagio illorum (quemadmodum ſuper Evocationem conditionibus, in ipſa ſecunda parte declarabitur) convincuntur. Part. 2. Tit. 23.

MI LEGYEN, ES MINT legyen, az ingo marhának, és veſzteg álló jóſzágnak bőcsűe.

CXXXIII. TITVLVS.

MIért hogy penig az marhának bőcsűe, egy nehany dolognak véghez vitelében igen ſzűk ſęges: Annak-

QVID SIT, ET qualiter fiat bonorũ mobilium & immobilium æſtimatio.

TITVLVS CXXXIII.

QVoniam autem ad nonnullorum negotiorũ expeditionem, per neceſſaria eſt bonorũ æſti- Pars 1. Tit. 59. 60. 61. 83. 134. Part. 3. Tit. 5. & 26.

æſtimatio: Ideò ſeries ac modus ejus hîc meritò ſubnectì debet. Unde notandũ eſt, quòd juxta veterem & approbatam hujus Regni noſtri conſvetudinem, æſtimatio, dicitur bonorum mobilium & immobilium competẽtis valoris, limitata quædam ac ſtatuta taxatio. Vel aliter, æſtimatio eſt rei mobilis & immobilis ſecundum ſui æquivalentiam, vel valorem, taxata quædam limitatio. Et duplex eſt æſtimatio, ſcilicet, Perennalis & Cõmunis, Æſtimatio Perennalis, quæ in juribus duntaxat poſſeſſionariis, & non rebus mobilibus fieri ſolet, decies tantum facit, quantum communis. In æſtimatione namq; Cõmuni, una ſeſſio Jobagionalis populoſa, pro una Marca, ſeu ad unam Marcam, quatuor Florenos faciẽtem. In Perennali verò æſtimatione, ad decem Marcas, quadraginta florenos continentes, computatur. Quæ perẽnalis æſtimatio, paucis in reb⁹ ac cauſis committitur: ſed univerſus ferè cœtus Dominorum Prælatorum, ac Baronum, Magnatumq; & Nobilium, æſtimatione Com-

Annak-okáért illik, hogy itt valamit ſzóllyunk felõle. Az bõcs azértón, az mi Orſzágunk régi meg-rõgzõtt ſzokáſa ſzerint, az ingo és ingatlan, avagy az mozdúló és veſzteg álló jóſzágnak és jóknak, illendõ értéke ſzerint, való el-rendelt, és végeztetet, és meg-határozot bõcsülése. Avagy az ingo marhának, és veſzteg álló jóſzágnak, értéke ſzerint való meg-intezéſe, és meg-irt határozáſa. Két fęle penig az Bõcs, tudni-illik, õrõk és kõz, Bõcs, Az õrõk bõcs, az mely csak veſzteg álló jóſzágban, és nem ingo marhában ſzokot lennie, tiz añyit téſzen, hogy nem mint az kõz bõcs. Mert egy jobágy hely, mellyen laknak, kõz bõcsel, egy Girát, avagy négy forintot teſzen. Az õrõk bõcs-ſzerint penig, tiz Girára ſzámlállyák, mely negyven forintot téſzen. Effęle õrõk bõcsel kedig, nem igen élnek: hanem tõbbire, az egéſz gyũlekezet, ugy-mint, az Pap Urak, Szabad Urak, Nagyságos és Zaſzlos Urak és az egéſz Nemeſség az kõz bõcsel érnek. Hanem ha affęle vallás-tételekben, és kõtéſekbẽ, avagy az Orſzágnak valami ſzerzéſęben nyilván való ſzóval megvólna irván, de kũlõmben hogy éllyenek véle, ritkán engedtetik-meg.

MELY

Communi (ut plurimum) utitur. Niſi enim in faſſionibus, vel obligaminibus quorumpiam, æſtimatio Perennalis claro ſermone declarata, aut in conſtitutionibus Regni publicis expreſſa fuerit, ejus uſus ratiò admittitur.

MELY KŐZ BŐCSNEK rendi ez módon követkőzik:

CUJUS QVIDEM ÆSTImationis, ſeries hoc modo ſequitur:

EGy Kő-vár bőcsültetik 100 Girára.

ITEM, Caſtrum lapideũ æſtimatur ad Marcas Centum.

Monoſtor, avagy Kalaſtrom, melyben *Patronuſok*, és egyéb fő Nemeſſeknek temetéſek vagyon, bőcsültetik 100. Girára.

ITEM, Monaſterium ſive Clauſtrum, ſepulturam Patronorum, & aliorum ſpecialium Nobilium habens, æſtimatur ad M. C.

Egy-házat két tornyoſt, Monoſtor módra rakottat. 50. Girára.

ECCLESIA cum duobus pinnaculis, ad modũ Monaſteriÿ fundata, æſtimatur ad M.L

Egy-ház kinek két Tornya vagyon, de nem Monoſtor módra fundáltatot 25. Girára.

ECCLESIA cum duabus turribus, ſeu duob⁹ pinnaculis, non Monaſterium exiſtens, vel non per modũ Monaſteriÿ fundata ad M. XXV.

Egy-ház melynek csak egy Tornya vagyon, és temető hely. 15. Girára.

Omnes aliæ Eccleſiæ matronæ, cum una turri, ſepulturam habentes, æſtimantur ad M XV.

Ha penig tornya nincs, de temető helye vagyon. 10. Girára.

Sine turri autem, conſtructæ tamen cum ſepultura, ad M X.

Egy fa Kapolna, temető helye lévén, 5. Girára.

CAPELLA lignea, ſeu Sacellum, non lapideum, ſepulturam tamen continens, ad M. V.

Temető helye nélkül 3 Gir.

Abſq; ſepultura verò, ad M. III.

ECCLESIÆ autem & Capellæ, extra Matronam Eccleſiam fundatæ, non ponuntur in ſeriè æſtimationis.

ITEM, Seſſio ſeu Curia Nobilitaris populoſa, ad M. III.

Habitatore verò carens, ad M. unam cum mediæ.

Ædificiis autem omninò deſtituta, ad M. I.

ITEM, Seſſio Jobagionalis populoſa, ad M. I.

Deſerta verò, ſed ædificia habens, ad M. mediam.

Ædificiis autem penitus carens, tamen in ordine aliarum ſeſſionũ ſita, ad quartam partem unius Marcæ, videlicet denarios. C.

Extra ordinem ſiquidem aliarũ ſeſſionum poſita, pro campo reputantur, & in ordine æſtimationis non computatur.

ITEM, Pomarium Nobilium, cum adultis & fructiferis arboribus conſitum, in uno jugere terræ, regalis menſuræ adjacens, ad M. III.

In inſula tamen Czallokõz, *quælibet arbor adulta & fructifera, æſtimatur ad centum Denarios, uſq; numerum duodecim.*

Az mely Egy-házak avagy Kapolnák kedig az megyes es házon kũvũl fundáltatva vadnak, nem ſzámláltatnak az bõcsũ kõziben.

Egy Nemes ũlés, kiben ember lakik 3. Girára.

Ha pedig puſzta, más fẹl Gir.

Ha penig még-epũleti ſincs, 1. Girára.

Egy jobbágy ũlés, kiben ember lakik 1 Girara.

Ha pedig puſzta, fẹl Girára.

Ha penig csak ház hely, hogy ſemi épũles nincs rayta, de falu ſzeriben vagyon. 1. Forintra.

Ha penig falu ſzerin kũvũl vagyon, mezõnek mõdatik, és az bõcs kõzé nem ſzámláltatik.

Nemeſſeknek egy gyũmõlcs kerte, õreg és gy ũmõlcs fákkal ũltetet, Egy Király hóldgyáne fõldõn. 3. Girára.

Czallokõzben azért minden õreg és gyũmõlcse zõ fa tizenkettõig, Száz pénzre bõcsũltetik: Tizenkettõnek felette kedik akar mennyi legyen,

legyen, egyben ſzámláltatván:
3 Girára.

Jobbágy gyümölcs kerti, áz falun kivül való. 1. Girára.

Az házhelyhez való kertet penig, nem ſzámlállyák az bőcsü közben.

Köz föld, mely egy Királyi ſzántó földet meg-tenne. 3. Girára.

Köz erdő mely ből diſznó tizedet, vagy egyéb közönſéges adot nem ſzednek, nincs-is valami bizonyos jövedelme, bőcsültetik mint köz föld, egy Királyi eke allya.
3. Girára.

Az tövis bokrokról és cserés hellyekről, azont kel érteni.

Továbba az nagy Erdő, mellyet ereſztvénnek hinak, köz faragáſra és épületre alkolmas, ha három Királyi ekéje mértékénél kiſſeb léſzen, minden eke bőcsültetik.
10. Girára.

Ha penig három eke allyánál töb léſzen, többre nem bőcsültetik, hanem

decim arborũ: ultra verò duodenarium ipſum numerũ, quotquot ſunt arbores, ſimul tamen cõputatæ æſtimãtur, ad M. III.

POMARIUM verò Jobagionale, extra villam habitũ, ad M. I.

Retro autem, ſeu penes ſeſſionem exiſtens, non ponitur in æſtimationis ſerie.

ITEM, Terra communis, vel arabilis, ad unum aratrum regalis menſuræ ſufficiens, ad M. III.

ITEM, Sylva communis, de qua decima porcorum, vel tributum generaliter non exigitur, nec habet aliquem certum provẽtum, æſtimatur ſicut terra cominunis, ad unum aratrũ, videlicet Regalis menſuræ adjacens, ad M. III.

De rubetis etiam & Virgultis, idem ſentiendum.

ITEM, Sylva magna, quæ aliàs permiſſoria dicitur, pro communi opere & labore apta infra quantitatem trium aratrorũ Regalis menſuræ exiſtẽs, quodlibet aratrum, ad M. X.

Ultra verò tria aratra adjacens, non æſtimatur, ſed ad

ipſa ſolummodo tria aratra reducitur æſtimanda.

ITEM, Sylva major, puta dolabroſa & glādifera, ſeu ſub dolabro & venatione exiſtens, ac pro quolibet opere & artificio valens, in ſpacio vel quantitate trium aratrorum, regalis menſuræ adjacens, quodlibet aratrum æſtimatur, ad M. L.

Si verò proventus ejus annualis benè poteſt computari, ſignanter, ſi fuerit glandinoſa, tunc pro decies tãto æſtimatur, quantum facit proventus ſuus annualis: ultra verò ipſa tria aratra (prout permiſſoria) non æſtimatur.

ITEM, ſi terra arabilis non extendit ſe ad unum, vel medium aratrum regale: ita videlicet, ut ſi fuerint quinq; aut ſex, vel decem &c. jugera: tunc (opinione nonnullorum) quodlibet jugerum, æſtimabitur ad denarios quadraginta: & de ſylva quoq; permiſſionali, ac ne morè, idem dicunt eſſe tenendum. Verumtamen, hæc limitatio, pro communi æſtimatione accepta, reſpectu præcedentis, juſta & recta non videtur, ſed omnino

hanem csak három eke bőcsűre.

Továbba az nagy bárdos, és makkos erdő, bárdolni és vadáſzni jó, és minden műre, három Király ekejéni földőn lévén, minden eke allya bőcsűltetik 50. Girára.

Ha penig az eſztendőnként való haſznát jól meg-vehetik, jeleſben ha makkos erdő léſzen, tiz annyira bőcsűltetik, mit az eſztendeig való haſzna tenne: ha penig nagyob léſzen három ekénél, nem bőcsűltetik tőbre mint az ereſztvény.

Továbba ha az ſzántó föld, egy egéſz Királyi ſzántó földnél, avagy felnél kiſſeb lejend: mikor, tudni-illik, őt, hat, avagy tiz hóld föld: tehát (az mint némellyek vélik) minden hold földet, negyven negyven pénzre kellene bőcsűlleni: és ezen értelemben vadnak az ſzabad erdőről-is és berekről. Mind az-által effele köz bőcs ez meg-mondot vélekedés ſzerint, az elsőre tekintvén, nem tetſzik igaznak, hanem telleſſeggel meg kel vetni. Mert ha egy Király hóldént való földet, avagy köz erdőt,

dőt, három Girára bőcsűlendeſz, és az őreg hóld fődet, az Királyi mérték-ſzerint, más fęl Száz hóld fődre tudandaſz: tehát ha jól meg-veteded, egy egy hóld fődre, csak tizen két két pénz jút, és bőcsűletlen csak négy hóld marad benne, kinek az bőcsűe őtven pénzre megyen, az őtven pénzt peniglen más fęl Száz fillyerre, avagy mangurra jó móddal nem oſzthatod. Azért ha az nagyob réſzſzel, az meg-mondot négy hóldot őſzve vetended, ez négy hóldnak bőcsű nélkűl kel maradni. Mert az ereſztvényes erdőnek, és bereknek bőcsűében, ki az mint mondám, kőz épűletre jó vólna, ha egy őreg fődni leend, mellyet tiz Girára ſzoktak bőcsűlni, tehát minden ſzántó fődet, huſző heted fęl pénzre kelletik bőcsűlleni, és igy-is huſzon őt pénz léſzen à fődi. Ha penig ez Summát Girára akarandod oſztani, tehát minden hóld fődnek, huſzon hét hét pénzt kel érni, és igy hét pénzel kel meg-tóldanod. Az meg-mondot fődd dolgában-is ha akarod ezent kel cselekedned, és ennyit kel hozzá adnod.

omnino abjicienda cenſetur. Nam, ſi terram vel ſylvam communem, ad unum aratrum regale ſufficientem, ad tres Marcas æſtimabis: & aratrum ipſum ad centum ac quinquaginta jugera regalis menſuræ ſequeſtrabis: tunc ſi benè computabis, non plures quam duodecim denarÿ ad quodlibet jugerũ terræ cedent: & quatuor tantum jugera inæſtimata manebunt, quæ ad quinquaginta denarios ſe extendent: Quinquaginta autem denarÿ, ad centum & quinquaginta obulos, ſeu quadrantes commodè dividi non poſſunt: Ideò quatuor illa jugera, conſideratione majoris partis, ut inæſtimata maneant neceſſe erit. In ſupputatione ſiquidem ſylvæ permiſſoriæ vel nemoris, pro communi (ut præfertur) opere valentis, ad unum aratrum ſe extendentis, quòd ad Marcas decem æſtimatur: quodlibet jugerum ad denarios XXVI. cum obulo taxari vel æſtimari debebit, & pro ſuperfluo, ſeu reſiduitate, denarios XXV. habebit. Si verò aliter ad Marcas ſummam ipſe dividere volueris: tunc quodlibet jugerum ad denarios XXVII. æſtimabitur, & tu

denarios VII. ſuperaddere debebis. De prænarrata quoq; terra, idem (ſi volueris) cum ſuperadditione facere valebis.

ITEM, Pratum ſeu Fœnetum, ad unam falcem ſufficiẽs, vel alias in uno jugere terræ regalis adjacens: ad unũ quartale videlicet denarios C.

FOENETA autem in campeſtribus, quæ falcari quidem poſſunt, rarò tamen, vel nunquam defalcantur: in ordine æſtimationis non ponuntur.

ITEM, Molendinum ſubt⁹, vel deſupter currẽs, & tempore æſtus non deficiens, ad M. X.

Deficiens autem, ad M. VI.

MOLENDINUM deſuper volvens, & tempore ſiccitatis non deficiens, ad M. V.

Deficiens autem, ad M. III.

LOCUS Molendini deſerti, ſubtus currentis, ad M. III.

Deſuper autem volventis, ad M. unam cum media.

ITEM, Fons ſcaturiens, ſeu puteus affluẽs, & non deficiens, in quacunq; poſſeſſione, de quo populus potare ſolet, ad M. duas cum media. Si autem plures fuerint, non æſtimantur, ſed ad unũ ſolum includuntur omnes, quoniam ad uſum unius villæ ſufficit puteus unus.

Továbba, egy Kaſza allya réth vagy ſzéna fũ, egy Királyi hóldgyán ki vólna, egy negyed réſzre bõcsũltetik, tudni-illik, Száz pénzre. 1. Forintra.

Rétſęget penig az mezõſęgben, mellyet noha meg kaſzálhatnak, de ritkán, avagy ſoha nem kaſzállyák, az kõz bõcsũ kõziben nem ſzámláltatik.

Alat csapó és folyó malom, ſzáraz idõn mely meg nem ál. 10. Girára.

Az mely penig meg-ál, 6. Girára.

Felyũl csapó avagy follyó malom, ſzáraz ũdõn mely meg nem ál. 5. Girára.

Ha penig meg-fogyatkozik, 3. Gir.

Puſzta Malom hely, alat forgó, 3. Girára.

Feilyũl forgó Malom hely, másfęl Girára.

Egy ki-follyó kút, ki ſoha meg nem fogyatkozik, és az Nép abból él, harmad fęl Girára. Ha tõb léſzen azok meg nem bõcsũltetnek, mert elég egy kút egy falu éléſęre.

Egy

Egy halas-Tó, ki-follyó, meg nem fogyátkozó, 10. Girára.

Az mely ki nem foly, és ſzáraz idõn el-fogy. 5. Girára.

Nagy halas-Tó, rekeſzes, gyalmos Tó, vagy Morotva, és egyéb haláſzó viz, Dunán, vagy Tiſzán, vagy Száván, vagy Draván, Tánnyanak mely mondatik, ha eſztendõnként rendelt jövedelme, vagyon: tehát tiz annyit téſzen az bõcsû, mint az eſztendõnként való jövedelme vólna. Ha penig nincsen ſzakaſztot jövedelme, azt mi közönſéggel ſzoktuk bõcsülni, 50. Girára.

Továbba. Varſaknak helyét, Veſznek kit hinak, tizig, mindeneket egy, 1. Girára. Tiznek felette ſzázigh, vagy még hatõb vólna-is. 10. Girára.

Továbba, Rekeſzt az Ar-vizkort kit teſznek, ha kivált-képpen való haſzna, vagy csak ugyan közönſéggel vagyon, mindenik Száz pénzre bõcsültetik, 1. Forint.

Vámot mind vizen, és mind földõn, két méltán ſzokták ſzedni, tiz annyira bõcsültetik, mint az eſztendõnként való haſzna.

Továb-

ITEM, Piſcina effluens, & non deficiens, ad M. X.

Non effluens autem, & tempore ſiccitatis deficiẽs, ad M. V.

PISCINA magna, cum clauſura exiſtẽs, Gyalmos tó, *vel etiam Morotva dicta, nec non alia piſcatura Danubialis, vel Thicialis, ſive Szave, aut Drave, Thania nuncupata, ſi habet deputatum proventum annualem, Decies tantum æſtimatur, quantum facit ejus proventus annualis. Si verò computatum proventum non habuerit, prout nos generaliter utimur, æſtimatur ad M. L.*

ITEM, Loca ſagenarum, Weſz *appellata, uſq; ad denarium numerũ, pro ſingulis Marcis, ultra verò decem uſq; centum, vel amplius, ad M. X.*

ITEM, Clauſura, quæ fit tempore inundationis aquarũ, Rekez *dicta, ſpecialem vel ſingularem proventum habens, quælibet ad denarios C.*

ITEM, Tributum tàm ſuper aquis quàm in terris, ritè exigi conſvetũ, decies pro tanto æſtimatur, quantum facit, proventus ejus annualis.

ITEM,

Vineæ.

ITEM, Tributum promontorij, ſeu montis vinearũ, quòd computatum, & notabile proventum annuatim domino ſuo terreſtri miniſtrat, ſimiliter ad decies tantũ æſtimatur: ſed hoc in perẽni duntaxat æſtimatione locum habere cẽſeo. Nam vineæ generaliter, tanquã rubeta & virgulta, de Regni noſtri antiqua conſvetudine æſtimari ſolent: ex eo, quòd ubi & poſtquã cultores vinearum, aut defuerint, aut earum labores prætermiſerint, vineæ citò de faciliq; in rubeta & vepres convertentur. Verùm, ſi ruſticum quempiam, vel etiam Nobilem, in territorio alterius vineam habentem, Dominus terreſtris de ipſa vinea ejicere & excludere voluerit: authoritatem quidem ejiciendi habet: attamen non æſtimatione illa cõmuni, quæ de virgulto & rubeto immediatè prænotata eſt: ſed competentem valorem, ſeu condignum precium ejus, juxta æquam rectamq; limitationem & taxationem judicis, ac juratorum civium ejus loci, ad quem ipſum promõtorium pertinet, illi refundere tenentur.

Továbba, ſzõlõ hegynek jõvedelme és haſzna mely dézmából, és egyéb ſzedõ vedõ ſzokásból adatik, mely nyilván való haſznot hoſz eſztendõnként az õ Urának, azonképpen tiz annyira bõcsülletik, mint az eſztendõnként való haſzna vólna: de azt itilem, hogy az õrõk bõcs ſzerint tenne annyit. Mert az Szõlõk, ez mi Országunknak régi ſzókáſa ſzerint, csak ugy bõcsültetnek mint az tõviskék és haraſztok: Miért hogy mihelt à ſzõlõt nem mũvelik, és à ſzõlõ mũvet el-hadgyák, az ſzõlõk hamár és könnyen tõvisk bokrokká és parlaggá léſznek. Mindazon-által, ha valamely Paraſzt embert, vagy még Nemes embert-is', kinek más ember fõldén vagyon ſzõlõje, az fõldes Ur, ki akarja ſzõlõjébõl vetni, meg-lehet, de nem az kõz bõcsel, kit moſt az tõviskrõl és haraſztról mondék: hanem az ott való Birónak és eskũt Pólgároknak, mely hegyben az ſzõlõ vagyon, igaz intezéſek és bõcsülek ſzerint kel le-tenni az árát.

EZ

EZ MERTEKNEK, MELY itt az ſzélin vagyon jegyezve, tizenhata téſzen egy Királyi ſinget avagy ölt.

EGy Királyi ſzántó földnek avagy erdőnek, hóldgyának hoſzſzaſsága, ez mértékkel teſzen hetvenkettőt: az ſzeleſſége penig tizenkettőt.

Egy Király ekéjében penig vagyon más-fel ſzáz hóld föld, az marhának bőcsülésében.

AZ BAROMNAK bőcsüjéről.

EGy ökör ki nem Sántá, avagy penig egyébként ſem bénna, téſzē 1. Girát.

Két ünő borya nélkül 1. Gir.

Egy ünő boryával 1. Girát.

Négy juh 1. Girát.
Négy Diſznó 1. Girát.
Egy Kaczola, vemhe nélkül 1. Girát.
Hijm vemhével penig 2. Gir.

Nőſtény

ISTA MENSURA, ſedecies ſumpta, facit unam menſuram, ſive ulnam Regalem.

ITEM, unum jugerum terræ arabilis aut ſylvæ, Regalis menſuræ, continet in ſua longitudine, ſeptuaginta duas: in latitudine verò duodecim menſuras, ſeu ulnas Regales.

ITEM, unum aratrum continet in ſe centum & quinquaginta jugera terrarum, Regalis menſuræ in æſtimatione rerum.

DE JUMENTORUM æſtimatione.

NOtandum, quòd unus bos non claudus, vel aliter non deſtructus, ad M. I.

Duæ vaccæ ſine vitulis, ad M. I.

Una vacca cum vitulo, ad M. I.

Quatuor oves, ad M. I.

Quatuor porci, ad M. I.

Caballa ſine poledro, ad M. I.

Cum poledro maſculo, ad M. II.

Cum poledro fœmineo, ad M. unam cum media.

Equus ſellatus, ſecundum valorem ejus æſtimatur.

Nőſtény vemhel Más-fęl Girár.

Egy nyerges Ló az ő árra ſzerint bőcsűltetik.

QVOT MODIS, ET quibus reſpectibus, æſtimationes bonorum & rerum fiant?

TITVLVS CXXXIV.

SCiendum ulterius, quòd præmiſſa bonorum mobilium, & immobilium, æſtimatio diverſis modis, diverſiſq; reſpectibus fieri conſvevit.

PRIMO quidem, ad ſolutionem onerum judicialium, quæ cõmuni & uſitato vocabulo Birſagia nuncupatur, & in illis, tàm jumenta, quàm etiam terra & jura poſſeſſionaria, juxta limitationem præſcriptam, æſtimari pariter & acceptari debent.

SECUNDO, in Quartalitiorum, & jurium Impignoratitiorum, ſolutione ac bonorum per ſententiam capitalem, vel emendæ capitis occupandorum redemptione, in qua (jumentis excluſis) tamen caſtra ac curiæ Nobilitares, & ſeſſiones Jobagionales,

HANY MODON, ES MIre tekintve, legyen az jóſzágnak és egyéb marhának bőcsűje?

CXXXIV. TITULUS.

TOvábha ezt-is tudnűk kel, hogy az fellyűl meg mondot marháknak és jóſzágnak, bőcsűje, ſok kűlőmbképpen, és kűlőmb tekéntetből ſzokot lennie.

Mert ELSŐBEN, az ſzék-ſzinén való maratságban, mellyet kőzőnſęgeſen nyelvűnken Birságnak mődunk, meg-fizetéſęben, mind à Barmot, mind ſzántó főldeket, mind egyéb jóſzágot avagy őrőkſęget, ez fellyűl meg-mondot intezés ſzerint, illik el-becsűlleni és ſzámban bévenni.

MASODSZOR, Leány Negyednek, és Zálagos jóſzágnak, meg-fizetéſęben, *Capitalis ſententiaért*, avagy fő váltságért, el-foglalando jóſzágoknak ki-váltásában, melyben (kivévén az barmot) minden jóſzágok, őrőkſęgek, Urak, Nemes udvarok, jobbágy űléſek, kikben emberek

laknak,

laknak, mîg puſzták, majorok, minden hozzá tartozókkal egyetembẽ, ſõt fõldek, erdõk cserék, ſzéna rétek, halas-tók, malmok, kútok, klaſtromok, monoſtorok, és Egy-házak: ezeknek jõvedelmét: gyümõlcs kerteket, vizeknek és tannyaknak hellyét: és közönſęges-képpen minden hozzá tartozokkal égyetemben, az meg-mondot kõz bõcsũ ſzerint, kel bõcsülni és el-venni. De az ſzántó fõldeket, és ſzéna réteket, mellyek az lakós jobbagy ũléshez valók, azon-képpen az irtot ſzántó fõldeket, és ſzéna réteket, mellyek kivált-képpen az paraſzt népeké, és nem az jobbágy ũléshez valók, meg nem bõcsültetnek: Es ez bõcsülés ſzerint léſzen, az leány Negyednekis, és az zálagos jóſzágnak való meg váltásának fizetéſe. Ugyan ezen értetik, és ezen-képpen fizettetik ki, az idegen ember az ollyan jóſzágból, mellyet az attyafiak ellen tõrvénytelenül és mód-nélkül el idegenitették.

HARMADSZOR, Jegy-ruhának meg-fizetéſęben, csak az Nemes udvarok, lakós jobbágy ũléſek, puſztak, majorok, mellyek az tõb jobbágy ũléſnek rendiben vadnak, bõcsültetnek meg, és az falu derekán kũvül

gionales, populoſæ, deſertaq́, & prædiales, quàm etiam terræ, ſylvæ, virgulta, prata, piſcinæ, molendina, fontes, clauſtra, monaſteria, & Eccleſiæ: nec non tributa, pomaria, ſagenarumq́ & clauſurarum loca: & generaliter omnes pertinentiæ jurium poſſeſſionariorum æſtimandorum, modo prædeclarato taxantur. Terræ tamen arabiles, & prata, ad ſeſſiones Jobagionales populoſas ſpectantes, & pertinentia (demptis terris & pratis extirpatitiis, quæ colonos propriè concernunt, & non ad-ſeſſiones pertinent) non æſtimantur: & tandem ſecundum hujusmodi æſtimationis quantitatem, ſolutio Quartalitiorum, & jurium Inpignoratitiorum, fieri debebit. Et hoc idem eſt etiam de jurib⁹ poſſeſſionariis, in præjudicium fratrũ, vel aliter in debitè venditis, intelligendum atq́ tenendum.

TERTIO, in dotalitiorum reſtitutione, in qua ſolummodo curiæ Nobilitares ac ſeſſiones Jobagionales populoſæ & deſertæ, atq́ prædiales, in ordine aliarũ ſeſſionum ſitæ æſtimantur, Part. 1. Tit. 9. & 93.

& extra corp⁹ poſſeſſionis, nulla in hac parte æſtimatio admittitur: & demũ juxta ejuſcemodi poſſeſſionariæ æſtimationis ſeriem, reſtitutio Dotalitiorũ, partim pecuniis paratis, partim verò rebus mobilibus, etiam jumentis incluſis, fieri ſolet, Juxta verum præcium aliorum, prout videlicet in foro vendi poſſent, acceptari debebunt.

kűvűl ſemmi meg nem bőcsűltetik: Az illyen bőcsű-ſzerint fizetődik meg az jegy-ruha, réſz-ſzerint kéz pénzel, réſz-ſzerint ingo marhával, az barmot-is oda ſzámlálván, az ő igaz árra ſzerint az mint az vásárt elkelne.

Part. 1. Tit. 29. 67. 98. & 134.

HOC tamen advertendum eſt, quòd ſi qua mulierum, mortuo marito ſuo, in bonis ac juribus ejusdem mariti poſſeſſionariis, titulum & nomen ipſius ferẽdo, vita ſibi comite permanere voluerit: & filius vel frater, aut alter ſucceſſor ejusdem mariti legitimus, ipſi mulieri, ad

Part. 1. Tit. 29. & 95.

quantitatem & valorem dotalitij ſui, jura aliqua poſſeſſionaria, vita ejusdem durante, poſſidenda & utenda ſequeſtrare excidereq́, & dare decreverit: tũc in tali caſu, non ſolùm curiæ nobilitares, ſeſſioneſq́, Jobagionales, populoſæ & deſertæ, ac prædiales: ſed etiam extra villã terræ, ſylvæ, pomaria ac fœnilia, & molendina, quæ mulieri dabuntur, prout in Quartalitiorum ſolutione æſtimabuntur, & tantum duntaxat ſibi de juribus illis poſſeſſionariis, quantum ſe ad valorem ipſius Dotalitij ſui extendet, deputabitur, utendum atq́, poſſidendum.

Továbba erre-is kel vigyáznunk, hogy ha valamely aſzſzonyi-állat, Ura hólta után, Ura jóſzágában meg akar maradni, és élteig Urának nevét akarja viſelni: tehát az fia, vagy az Urának az attyafia, avagy ezek után à kit az jóſzág illetne, az aſzſzonnak jegy ruhája ſzerint való jóſzágot akarãd ſzakaſztani: kiből az aſzſzőy holtaig élheſſen: tehát nem csak az udvarházakat, jobbágy űléſeket, puſztakat és lakoſokat, és majorhellyeket, de még az falun kűvűl való hellyeket-is, ugy-mint főldeket, erdőket, gyűmőlcs kerteket, kaſzáló réteket, és malmokat, mellyeket az aſzſzőnak akar adni, ſzintén ugy kel meg-bőcsűlni, mint az leány Negyednek ki-fizetéſében, és az jegy-ruhá értéke ſzerint adatik élni és birni. NE-

QVAR-

NEGYEDSZER, adóságokban és károknak, egy ſummában fel ſzámlálván, és nevezteſſen mellyet megirnak: Annak-felette patvar terhének le-tételében, nyelv váltságban, Király ſzéknek és Vár-megye ſzék tőréſnek maratságában, az mit fizetnek, az ingo és el-adó marhák, az ő igaz árra ſzerint: és nem ez fellyűl meg mondot intezés ſzerint bőcsűltetnek.

QVARTO, in ſolutione debitorũ, & refuſione damnorum, ſummariè computatorum, vel ſpecificè denotatorũ. Præterea in depoſitione oneris facti calumniæ, ac emendæ linguæ, & violatione ſedis judiciariæ Regiæ majeſtatis, ac Comitum parochialium, quorumlibet comitatuũ, & aliis ejuſcemodi cauſis ac caſibus, in quibus pari modo res mobiles & venales, juxta verum, earum valorem: & non ſecundum limitationem præexpreſſam acceptantur.

Part. 2. Tit. 60. 72. & 69.

ŐTŐDSZŐR, és Utólſzor, Határjárásban és igazitásban, az kőz bőcsel ſzoktanak élni. Elnek kedig ez végső móddal, csak illyen tekintetből, és ennek-okáért mennek az bőcsűre, hogy az főldek, erdők, berkek, vagy rétek, vagy hegyek, az mellyen az pereſſek nem alkhatnának: avagy az főlőt forogna az per, hogy valahány Girára ſzámláltatik à peres hely, annyi magával, Nemes emberekkel, vegye el, és tegye ővéje, az kinek hitet itil à Biró akar főldet, erdőt, cserét, mezőt vagy hegyet ugy tulaydonicson magának.

QVINTO & ultimo, in metarũ Reambulationibus, & Rectificationibus, æſtimatio cõmunis fieri ſolet. Hoc tamen ultimo modo, eo ſolum reſpectu æſtimatio celebrari conſvevit, ut terræ, ſylvæ, virgultaq́, vel prata, aut promontoria, quæ inter cauſantes in lite manebunt, ad quot Marcas ſeſe extendere videbuntur, cum tot Nobilibus hujusmodi terras, ſylvas, virgulta, pratáq́ vel promontoria, ille, cui juramentum, per judicem præſtandum deponendũq́ adjudicabitur pro ſe, & juri ſuo appropriare vendicareq́ valeat atq́ poſſit.

EZ DECRETUM ELSŐ réſzének Vége.

FINIS PARTIS PRIMAE.

AZ

DE SECVNDA PARTE JURIum & Cõſvetudinum Regni in generali.

TITVLVS I.

Poſtquam favente DEO, de Principalibus, rebus, juriũ ſcilicet poſſeſſionariorũ Donationibus, earumq; ſpeciebus, nec non bonorum Diviſionibus, Venditionibus, Impignorationibus, Metarum diſtinctionibus, Dotalitiorum & Quartalitiorum ſolutionibus, & aliis ad ea ſpectantibus & annexis quibus utpote omnium Dominorum, Prælatorum, ac Baronum, Magnatumq; & Nobilium, fundatur exordium, fulciturq; Dominiũ, ſuccinctè dictũ eſt: In hac jam SECUNDA parte hujꝰ opuſculi, de cauſarum & litium proceſſibus & executionibus, ac ſententiarum ſuper his ferendarum ſerie diſſerendũ reſtat. Sed antequam ad materiam ſpecialem hujus partis explanandam veniam, quia conſtitutio Regni hujus plerunq; interſeri debebit. Ideò in generali quali-

AZ ORSZAGNAK TÕRVENYENEK ES ſzokásának, Máſodik réſzéről kõzõnſegeſſen.

I. TITVLVS.

MInek-utánna Iſtennek ſegitſégéből rõvideden ſzóllánk, ez *Decretum*ban való fõ dolgokról, ugymint jóſzágoknak el-ajándékozáſáról, az fele *Donatio*knak réſzeiről, az jóſzágnak meg-oſztáſsáról, õrõk árron való el-adásáról, zalagoſitáſáról, határ járáſáról, és leányi negyednek ki-fizetéſéről, és ez felékhez tartozandó dolgokról, mellyeknek, tudni illik, minden Uraknak, Pap, Szabad, Záſzlós és Nagyságos Uraknak és Nemeſſeknek eredeti vészen fundamentomot, és ezek által Uraſagokat birják álhatatoſſon. Immár ez kõnyvecskének máſodik réſzében, ſzóllok az tõrvény és az põr folyáſsáról, és igaz tételéről, és ez felékről, minémũ rendbéli *Sententia* kellyen. De minek elõtte az máſodik kõnyvnek kiváltképpen való magyarázására mennék. Mivel-hogy az Orſzág végezeſét iráſomnak rendiben, gyakor hellyen kel emlitenem, azokáért rõvideden, elõſzõr arról irók,

az

az Orſzág és Fejedelem kőzönſęges végezéſit, hogy kellyen érteni. Továbba az mi ſzokáſunk, vagy iratlan tőrvényünk, kivel moſtani időben kőzönſęgeſen élünk, honnat ſzármazot legyen.

qualiter conſtitutio ſeu generale Decretum Principis, & Regni, interpretari debeat: Præterea unde conſvetudo noſtra, ſeu lex non ſcripta (qua hoc tempore communiter utimur) initiũ & originem ſumat, breviter præmittam.

AZ KŐZŐNSEGES DEcretomot, az Orſzág és az Fejedelem végezéſęt, hány-képpen kelérteni?

II. TITVLVS.

AZokáért az Fejedelem ſzerzéſęt, és az Orſzág végezéſęt (itt ez hellyen az mint forog) négy-képpen vehettyük eſzünkben. Mert némely végezés, az utánna való végezéſt, tellyeſſęggel ſemmivé téſzi, és mindeneſtől meg-veti: Némellyet az utólſó végezés réſz-ſzerint fel bont, réſz-ſzerint penig jóvá hadgya: Némelyről penig az után ſemmit nem ſzólták, ſem nem végeztek, némellyet penig úyjolag végeztek. Azért az tellyeſſęggel ſemmivé tőt, végezéſben, az időre kel tekinteni, mikorban vetettek meg (ugy mint az Nador Iſpánnak, akar az Orſzág birájának itiletit, fel ki áltot gyűléſt, bay viadal tőrvényét, és à tőrvényre

QVOT MODIS GEnerale Decretum intelligatur?

TITVLVS II.

COnſtitutiones igitur Principũ, ſive Decreta Regni, quatuor modis (prout occurrit) conſiderari poſſunt. Quædam enim conſtitutiones ſunt ex toto per poſteriores abrogatæ, ſimpliciterq; revocatæ. Aliæ verò partim abolitæ, partim approbatæ. Quædam autem ſilentio præteritæ, & quædam introductæ. In his igitur conſtitutionibus, quæ ex toto ſunt deletæ (ſicuti judicium Palatinale, Proclamata congregatio, Judicium duelli, & Trineforenſis proclamatio) attendendum eſt temp⁹ abolitionis. Quia futuris & non præteritis cauſis ac negociis, videntur Prol. 8. Part. 2. Tit. 3. 6. & Part: 3. Tit. 2.

dentur legem imponere: ita quòd de cætero non fiant hujusmodi judicia Palatinalia, & Duellorum dimicationes, neq; proclamatæ congregationes & Trineforẽſes proclamationes celebrentur. In cauſis tamen, vigore earundem inchoatis, ſervari debet modus priſtinus: Quo ipſæ cauſæ inchoatæ fuiſſe dignoſcuntur: non quantum ad earum iterum celebrationem, ſed quo ad proceſſum ipſarum obſervationem. Secus eſſet, ſi per verba in eadem conſtitutione poſita & conſcripta, leges ac conſtitutiones hujusmodi traherentur etiam ad præterita. Nam ſimpliciter conſtitutiones (ut immediatè prætactum eſt) non ad præterita, ſed futura ligant.

re háromſzor való ki-kiáltáſt. Mert ez végezés, nem el-múlt pereknek, hanem következēdőknek ſzab tőrvént: ugy hogy ez után meg ne tartaſſęk, hanem le-téteſſęk affęle Nádor Iſpánnak itileti, ſe ne legyen bay vivás, ſe fel kiáltot gyűlés, ſem penig az tőrvényre háromſzor való ki-kiáltás. De azért ez-fęle régi végezéſek erejével indult perekben, az régi módot kel meg-tartani, melyben az pőr kezdettet vólt: nem ez-okon, hogy ez után-is azon tőrvéñyel kellene élni, hanem hogy az meñyiben az régi mód ſzerint indult vólt valamely pőr, azon régi ſzerzet folyáſa ſzerint mennyen véghőz. Kűlőmben vólna akkor az dolog, mikoron azon végezéſben ki-fejeſzték és magyaran meg-irták vólna, hogy effęle tőrvény és ſzerzés, az el-múlt dolgokra-is ſzólgállyon. Mert az mint fellyűl-is mondók, minden végezés, az ő tulaydonsága ſzerint, nem az el-múlt hanem az jővendő dolgokra kőtelez bennűnket.

SECUNDO verò, quando ſcilicet partim ſunt approbatæ, partim verò abolitæ, innitendũ & incumbẽdum eſt formis verborum, in ipſis conſtitutionibus & decretis poſitorum, ut approbata

MASODSZOR penig, mikor à régi végezéſt, réſz-ſzérint hellyén, és erejében hadták, de réſz-ſzerint le-tőtték, affęle végezéſnek bőtű ſzerint-való magyarságát, és értelmét jól meg-kel érteni, hogy az mennyiben

irva

irva hadgyák, annyi réſzében megtartsák, az mennyiben le-tõttek penig, annyi réſzében ſenki meg nẽ tartsa.

HARMADSZOR, az hól az régi tõrvény vagy végezés felõl, à kiſſeb végezésben ſemmi emlekezet nincsen, hogy avagy hellyén hadták vólna, avagy meg-változtatták vólna az utólsó végezésben. Tehát akkor az régi tõrvény erejében marad, hogy-ha az kõſſęg affęle tõrvény ellen ſzokáſiban meg nem rõgzõt: Mert az nyilván és ſzũntelen való kõzõnſęges ſzokkás gyakorta felbonttya az tõrvényt.

NEGYEDSZER, mikor úy tõrvént adnak-ki, az ſzerint kel tõrvént-is tenni, akar ſullyoſb, akar engedelmeſb legyen, az elsõ ſzerzéſnél. Mert immár hogy ki-adták, ſenki nem ſzólhat, s-itiletet ſem tehet affelõl, jólé vagy gonoſzúl ſzerzették legyẽ: hanem ugyan csak az ki-adot ſzerzés ſzerint kel tõrvént ſzógáltatni.

bata ſerventur: abolita autem rejiciantur, & non obſervẽtur.

TERTIO, quoniam priores leges vel conſtitutiones, fuerint ſilẽtio prætermiſſæ, ſic quod nulla mentio habeatur de prioribus per poſteriores, ſuper variatione vel immutatione earundem. Tunc priores leges vigorem habere dignoſcuntur, ſi cõtrarius uſus populi illis non præjudicaverit. Nam uſus realis & continuus, ſæpè tollit legem.

QVARTO verò, dum videlicet novæ leges fuerint introductæ, Tunc ſecundum illas oportebit judicare: ſive ſint efficaces, ſive mitiores prioribus. Jam enim non poterit judicari, quòd benè vel malè fuiſſent cõſtitutæ: ſed ſecũdum ipſas oportebit judicare.

KIK SZEREZHETnek tõrvént és végezéſt.

III. TITVLVS.

DEitt egy kérdéſt kel meg-feytenünk. Tudni-illik, ha az Fejedelem

QVI POSSINT condere Leges & Statuta.

TITVLVS III.

SEd quæſtio occurrit pertractanda. Utrum Princeps per Prol. 6. 13. Part 3. Tit. 2.

ſe poſſit condere leges ac ſtatuta: an opus ſit, ut populi quoq; accedat conſenſus? UNDE advertẽdum, quòd quamvis olim populus iſte Hungarorum, dum adhuc ritu viveret gentilium, & non Regem, ſed Ducem, ac Capitaneos haberet directores: omnis poteſtas condẽdæ legis & conſtitutionis, apud eos fuerit. Verùm, poſteaquam ad fidem Catholicam ſunt converſi, & Regem ſponte ſibiipſis elegerũt, tàm condendæ legis quàm etiam cujuslibet poſſeſſionariæ collationis, atq; omnis judiciariæ poteſtatis facultas, in jurisditionem ſacræ Regni hujus Coronæ, quâ cuncti Reges Hungariæ coronari ſolent, & ſubſequẽter Principem ac Regem noſtrum, legitimè conſtitutum, ſimul cum imperio & regimine tranſlata eſt: & ſic poſtea Reges ipſi, convocato interrogatoq; populo, cõſtitutiones facere cœperunt: prout & temporibus noſtris fieri conſuevit.

Attamen Princeps, proprio motu, & abſolutè, potiſſimùm ſuper rebus juri Divino & naturali

lem ő̃nnő̃n magától, ſzerezheté tő̃rvént avagy végezéſt: Avagy ſzükſęg legyen hogy az kőſſęgnek értelmeis hozzá járúllyő. Holot ezt kel meg értenűnk, hogy noha mikor még régen ez az Magyar nemzet az poganok módgya ſzerint élne, és nem Királyok, hanem hadnagyok és Capitányok vólt, azok igazgatták ő̃ket: és minden tő̃rvény és végezés ſzerzéſre ezeknek vólt hatalmok. De minek-utánna az kereſztyéni hitre tértenek, és ſzabad akarattyokból ő̃ magoknak Királyt válaſztottanak vólna, mind tő̃rvény ſzerzéſnek, mind akar mi jóſzág el-adásának ſzabadsága, és minden tő̃rvény béli hatalom, ſzallot az Szent Koronának méltóságára, mellyel minden Magyar Orſzági Királt ſzokták meg-Koronázni, az az, az mi tő̃rvényſzerint való Fejedelmünkre, és Kiralyunkra ſzállot az birodalom, az gond-viſeléſſel egyetemben: Es ez ű̃dő̃től fogván az Királyok az Orſzág népét ő̃ſzve gyűtvén, és tetczéſęt meg-kérdvén, kezdettek végezéſt ſzerzeni, mint az mi idő̃nkbenis ſzokot lenni.

Az Fejedelem mind-azon-által, csak ő̃ maga indulattyából, és fejétől, (jeleſben oly dologban ki az

ISTEN,

ISTEN, és az terméſzet tőrvénye ellen lenne, avagy az Magyar nemzet régi ſzabadsága ellen vólna,) ſemmit nem ſzerezhet, és nem végezhet: hanem az Orſzág népét bé kel hini, és meg kel kérdeni, ha az ſęle végezés, vagy tőrvény, tetcziké nékik avagy nem? Es ha az Orſzág felel, hogy tetczik, az után az ſęle végezéſt, tőrvény gyanánt kel meg tartani (de ugy hogy az ISTENNEK és az terméſzet tőrvényének mindenkor helye légyen) Gyakran penig az Orſzág népe kőz akaratral végez valami kőzönſęges haſzonra való dolgot, és irva bé adgya, az Fejedelemnek, kőnyőrőgvén, hogy az ő végezéſęt, tőrvény gyanánt engedgye meg néki. Es ha az Fejedelem affęle végezéſt jovallya, és hellyen hadgya, tehát haſonlatosképpen à ſęlének-is tőrvény-ſzerint való ereje léſzen, és mindgyáráſt valóban, tőrvény gyanánt meg kel tartani. Mind-az-által ez ſęle jedzéſt, nem á kőſſęg, hanem ſáját à Fejedelem végezéſęnek mődgyuk, ez-okon, mert ha az Király minden-képpen nem javallotta, és hellyén nem hatta, és meg nem *Confirm*álta vólna, az kőſſęg végezéſęnek ő magától ſemmi ereje nem vólna. De azért kőzönſęges névelaffęle jedzéſt, gyakorta Orſzág-*Decreto*mának és végezéſęnek ſzoktuk hini és nevezni.

turali præjudicantibus, atq; etiã vetuſtæ libertati totius Hungaricæ gentis derogantibus, conſtitutiones facere non poteſt: ſed accerſito interrogatoq; populo, ſi eis tales leges placeant, an non? Qui cum reſponderint: Quòd ſic: Tales poſtea ſanctiones (ſalvo ſemper Divino, naturaliq; jure) pro legibus obſervantur. Plerunq; autem & populus ipſe nonnulla, quæ ad publicum bonũ conducere arbitratur, unanimi conſenſu decernit, in ſcriptisq; Principi porrigit, ſupplicans, ſuper illis leges ſibi ſtatui. Et ſi Princeps ipſe ejuscemodi ſanctiones acceptaverit, & approbaverit: tunc vim legis pari modo ſortiũtur. Et de facto pro legib⁹ reputantur. Quæ tamen omnia, ſpecialiter Principis, & non populi ſtatuta nuncupãtur: Eò, quòd niſi utroq; modo Principis accederet cõſenſus & confirmatio, nullius cenſeretur firmitatis ipſa conſtitutio. Verùm generali nomine conſtitutiones ipſæ, ſæpenumero Regni decreta vocitantur.

QVI NOMINE POpuli, & qui nomine plebis intelligantur.

TITVLVS IV.

NOmine autem & appellatione populi, hoc in loco intellige ſolummodo Dominos, Prælatos, Barones, & alios Magnates, atq; quoſlibet Nobiles: ſed non ignobiles: licet iſte termin⁹ populus, includat omnes Nobiles & ignobiles pariter. De ignobilibus tamen, (qui plebis nomine intelliguntur) in hac parte nihil eſt ad propoſitum. Populus enim eo differt à plebe, quo ſpecies à genere. Nam appellatione populi, univerſi Nobiles, tàm Magnates quàm inferiores, etiam ignobilibus computatis, ſignificantur. Plebis autem nominatione, ſoli ignobiles intelliguntur.

AZ NEPNEK ES KŌSſęgnek nevezetin kiket kel érteni?

IV. TITVLVS.

AZ Népnek nevezetin itt ez hellyẽ ércsed csak az Orſzágbéli Urakat, Pap Urakat, Zaſzlós és egyéb Nagyságos Urakat, és akar mely Nemeſſeket, de nem az nemteleneket avagy paraſztokat: néha ez ige NEP, mind Nemeſſeket, mind penig azokat kiknek nincsen Nemeſſęgek befoglal, de az, azokra kik nem Nemeſſek, ez moſtani dolog ſemmit nem néz, (mint hogy azokat à kōſſęg nevezetin érttyūk) Mert az Nép annyit kūlōmbōz à kōſſęgtōl, mennyit kūlōmbōz valamely egéſz dolog, az réſz-ſzerint való dologtól. Mert az Népnek nevezetin érttyūk minden Nemeſſeket, Nagyságoſſokat, és még egyéb renden valókat-is, még azokat-is, kik nem Nemes emberek oda ſzámlálván, De az kōſſęgnek nevezetin, csak az nemtelen paraſztokat ſzoktuk érteni.

QVOS LIGANT conſtitutiones & ſtatuta?

TITVLVS. V.

Ulte-

AZ KIRALY SZERZESEre, és az Orſzág végezéſęre, kik legyenek kōteleſek?

V. TITVLVS.

Továb-

TOvábba ha valaki kérdi, az ſzerzés és az végezés kiket kötelezzen meg; tudni való dolog, hogy elsőben az Fejedelmet, kötelezi meg, holot az végezéſt, az népnek kivánsága ſzerint, ő ſzerzete, amaz példabeſzéd ſzerint: *Engedgy ugy-mond az törvénnek, kit te magad töttél.* De kűlömben kel érteni az Romai fő Pápa és az Császár felől, kik felől ſemmi emlekezetet nem téſzünk itt. Añakfelette minden Fejedelem birtoka alat valók kötelesek az ſzerzéſnek meg-tartására, sőt nem csak azok, hanem még akar mi idegen emberis, à ki ez Orſzágban lakik. De azért, ha az közönſęges végezéſt ugy ſzerzették vólna, hogy az ki nékie nem engedne, annak büntetéſe és kára következnek, tehát akkor az más Orſzági, és idegen embereknek három holnapiglan való haladékot enged az törvény, az üdő alat ugy meg-ércsék az Orſzág végezéſęt, mint ha ő köztök-is ki hirdették vólna.

VLterius ſi quæratur, Quos ligant conſtitutiones & decreta? Sciendum quòd primò ligant ipſum Principem, qui eas populo poſtulante ædidit. Juxta illud, Patere legem, quam tuleris ipſe. *Secus eſt de ſummo Pontifice, & Romanorum Imperatore ſentiendum, de quibus nulla in hac parte notatur mentio. Deinde ligant omnes jurisdıtioni Principis ſubjectos. Et non ſolum illos, ſed etiam quoſcunq; forenſes in hoc Regno degentes. Verùm, ſi conſtitutio generalis tenderet ad pœnam vel damnum: tunc forenſibus dătur indutiæ trium menſium, ut hoc tempus ſit eis pro publicatione ſtatutorum.*

Mint példának-okáért: Ha illyen végezés lenne, hogy Becsiek vagy Baraſzlaijak, avagy egyéb kűlső népek közűl, ſenki feje jóſzága veſztéſe alat, az Magyar Orſzági ſzokot ſokadalmokra, ne merjen jöni árújával, avagy egy fólt ökret, nyai juhot, akar egy Ló méneſt, ez Orſzágból ki ne merjen haytani, tehát az három hólnap

Verbi gratia: Si decerneretur, & conſtitueretur, Quòd nemo Viennēſium, aut Vratiſlavienſium, vel aliorum forenſiū (ſub amiſſione capitis & omniū bonorum ſuorum) ad nundinas in hoc Regno Hungariæ celebri conſvetas, cum mercibus ſuis venire, veloves, boves & equos

gregatim de Regno expellere & abigere auderet: tunc infra trium menſium ſpatiũ, ſi etiam deprehenderetur talis forenſis, de jure plecti, vel rebus ſuis ſpoliari non poſſet. Quia ipſum ignorantia, & non publicatio ſtatutorum excuſaret. SI ALITEM non eſſet pœnalis vel damnoſa, ſed juris alicujus aut judicij medela, vel proſecutionis cauſæ modus: tunc forenſib' unicus menſis aſſignatur. Interiùs verò cujuscunq; ſtatus, dignitatis, & conditionis exiſtãt, ſufficit tempus provulgationis ſtatutorum: & hoc modo nec intranei, nec forenſes excuſantur. Namq;

Cum fueris Romæ Romano vivito more.

hólnap alat, ha ſzinte meg kapnának valami kũvũl való embert, hogy az végezés ellẽ cselekedet vólna, mindaz-által méltán tr̃vény-ſzerint, ſem meg nem bũntethetnek, ſem marhájában meg nem karoſithatnák: mert ũtet az ũ tudatlansága, hogy nem értette vólna, az végezéſnek kiadását meg-mentené. Ha penig az kõzõnſęges ſzerzéſben bũntetéſt-avagy kárt bé nem irták vólna, hanem az ſzokot tr̃vénnek és itiletnek meg-jobbitását, vagy tr̃vény follyásának módgyát nézne, tehát abban az kivũl valóknak egy hólnapot téſznek, az ittben valóknak penig akar mi állapat és méltoságban valók legyenek, igaz elég az végezés ki hirdetéſęnek ideje, hogy minden ember ahoz tarcsa magát, és ezképpen, ſem az kivũl valók ſem az Orſzág népe, magának mentſęget nem vehet, hogy nem értette vólna, mert azt ſzokták mondani:

Hogy mikor Romában vagy,
Romai módon ély.

UNDE TRAXERIT originem conſuetudo noſtra, in judiciis obſervanda?

TITVLVS VI.

Scien-

HONNAT VÕT LEGYEN eredetet, az mi tr̃vényũnk-béli ſzokkáſunk?

VI. TITVLVS.

Tudnia-

TUdnia-illik máſodſzor, hogy noha ez Orſzágnak, mayd minden tőrvénye, az Romai és Csáſzári tőrvénynek kút-fejéből ſzármazot, de mind-az-által az mi Orſzágunkbéli kőzönſęges ſzokáſunkat, három fundamentomból vettük.

ELŐSZŐR, az Orſzág kőzönſęges végezéſſęből és ſzerzéſſęből.

MASODSZOR, az Királyoknak *Privilegio*mokból.

HARMADSZOR, az Orſzág rendelt Birainak *Sententia*jokból.

ELŐSZŐR, mondám hogy az Orſzág kőzönſęges végezéſęből, kinek eredetit, hogy méllyebben megmondgyam, eſzünkben kel veñünk, hogy mindeneknek előtte, amaz mi dicsiretes első Királyunk és Apoſtolunk, az bóldog emlekezetű Szent ISTVAN Király (ki az Magyari Királlyok kőzőt elsőb, és főb vólt, és ki az Magyar nemzetet az ſzentſęges hitnek világoſságára teritette) jeles végezéſt ſzerzet, mely mind-az-által az kereſztyéni hitnek első fundamẽtomának tanitására és meg értéſére inkáb ſzólgál, hogy nem mint a tőrvényre való perpatvarkodáſra. Annak-utánna az mi ſzentſęges LASZLO Király: és *Confeſſor*unk, ki az ő ſzablya-

SCiendum ſecundò, quòd quãquam omnia ferè jura Regni hujus originaliter ex Pontificij Cæſareiq; juris fontib⁹ progreſſum habeãt: municipalis tamen hæc noſtra conſuetudo, qua in judiciis modo generali utimur, ex tribus fundamẽtis conſtat.

PRIMO, ex conſtitutionibus & decretis publicis.

SECUNDO autem ex Principum privilegiis.

TERTIO verò ex judicum ordinariorum Regni ſententiis.

PRIMO (inquam) ex conſtitutionibus publicis, cujus rei ut origo altius repetatur, advertendum eſt, quòd primus omniũ glorioſus ille Rex, & Apoſtolus noſter beatus STEPHANUS *(primitias Regum Hungariæ qui tulit, quiq; ad ſacræ fidei lumen gentem Hungaricam convertit) præclaras ædidit conſtitutiones, fidei tamen magis rudimẽta, quàm litium fomenta, præ ſe ferentes & declarantes. Deinde Sanctiſſimus Rex, & Confeſſor noſter* LADISLAUS, *qui gladio ſuo Dalmatiam, parteſq; maritimas, Regno Hungariæ ſubjecit, quiq; gentem Tartaricam,*

taricam, fines Hungarorũ crebris incurſionib⁹ invadere conſuetam, aperto Marte ſæpè cõterens, ab hujus Regni finibus procul amovit, pedemq; longè referre coêgit, leges optimas cõſtituit. Invictiſſimus poſtea Rex ANDREAS tertij BELÆ Regis filius, ac beatæ ELISABETH viduæ genitor, quem nòs Hieroſolymitanum vocitamus, poſt fælicem, ab expeditione Hieroſolymitana, quam pro ſacræ fidei Catholicæ defenſione, adverſus Saracenos ingenti Hungarorum cum exercitu ſuſceperat: reditum, ſuper Nobilium præſertim immunitate ac prærogativis libertatib⁹, egregias ſanctiones præclaratasq; decreta ſtabilivit, quæ usq; in præſentem diem gens Hungarica, tanquam ſacra decreta, ad uſq; ſydera tollit. Demum excellentiſſimi Principes Dn. LUDOVICUS, SIGISMUNDUS, ALBERTUS, & MATHIAS, Reges Hungariæ, temporib⁹ ſuis, certas pari modo conſtitutiones fecerunt. Noviſſimè etiam ſereniſſimus Dominus noſter modern⁹ Rex LADIS-

blyájával Dalmatiát, és az tenger mellyékét Magyar Orſzághoz hayta, és ki az Tatár nemzetet, ki Magyar Orſzág határit gyakorta bé-ütéſſel ſzokta vala haborgatni, ſzemben való viadallal meg-rontá, és ez Orſzág határiból ki kergeté, és futva ſzalaſzta ő̃ket, jeles jó tõrvényeket ſzerzet. Annak-utánna az gyõzhetetlen ANDRAS Király-is, az harmad BELA Király fia, és az ſzentſéges ő̃zvegy ERSEBET Aſzſzonnak attya (kit mi Jeruſalemi ANDRAS Királynak hivunk) az ő Jeruſalembéli hadából való gyõzedelmes háza jövetele után (mellyet ő az Kereſztyéni hitnek óltalmáért az Aſiában és Syriában lakó Tõrõkök ellen, az Magyarokkal inditot vala) jeleſben az Nemeſſek ſzabadságáról, és méltosága felõl, jeles *articulus*okat, és *Decret*omat ſzerzet, mellyet ez mai napig à Magyar nemzet, tõbbire mint ſzent *Decret*omot és végezéſt felette igen dicsir, és az éghben fel-magaſztallya; végezetre az felſéges Királyok-is LAJOS, SIGMOND, ALBERT, és MATTYAS Kyrály, az ő idejekben haſonlatosképpen bizonyos ſzerzéſeket ſzerzettenek. Végtére penig az mi moſtani kegyelmes Urũk LASZ-

LO Ki-

lo Király-is nem aláb való tõrvényeket ſzerzet az tõb Királyoknál, kinek emlekezeti az Magyaroknál meg-marad, és mindenkor áldáſban léſzen. Es jóllehet ez-fęle régi ſzerzéſek, és tõrvények, jeleſben az Sz: ISTVAN és LASZLO Király tõrvényit (kiket az ſzentek kõzzé méltán ſzámlálták és irták bé) az felettéb való régiſęg miat mayd erõtlenek kezdettek lennie. De miért hogy õk annélkũl-is az ISTEN tõrvényéről irtak inkáb, hogy nem mint ez világi tõrvénye felõl, és az utánnok való Királyok *Decretum*okat-is, bizonyos czikkelyekben és réſzekben meg-is váltoſztatták, és kũlõmben rendelték, végezték felõle. Mind-az-által nyilván vagyon, hogy minden ſzentſęges Királyok végezéſęből, hoſzſzú ideig való ſzokás által jõt-bé, valamely tõrvény, kivel ſzoktunk élni, mellyel immár ſzáz eſztendõnél tõb ũdõtõl fogván ugyan tõrvény gyanánt élũnk.

MASODSZOR azért az mi ſzokot Tõrvényũnknek az Fejedelmek *Privilegio*miből, és ki-adot ok leveleiből lõt eredeti, mely *privilegio*okat mikor az ſzũkſęg kéváñya és az pereſek Tõrvény eleiben hozták, és gyakorta meg-is olvaſták vólna, és az

DISLAUS, non min⁹ cæteris præſtãtiores leges condidit, cujus memoria laudabilis apud Hungaros in benedictione ſemper erit. Et licet hujusmodi cõſtitutiones ac leges præſertim ſanctorum STEPHANI & LADISLAI Regum, qui Cathalogo Sanctorum aſcribi dignè meruerunt, vetuſtate nimia jam penè ſint abolitæ. Qui cum & alioquin magis de divina, quàm humana lege tractaſſe dignoſcantur, reliquorumq; ſubſequẽtium Regum decreta, in certis clauſulis & articulis mutata variataq;, habeantur: tamen ex omnium ferè ipſorum Divorum Regum conſtitutionibus, per longum uſum aliquid legis in conſvetudinem noſtrã, plus quàm per centũ annos jam approbatam, derivatũ traductumq; eſſe dignoſcitur.

SECUNDO, ex Principum privilegiis conſvetudo noſtra proceſſit, quæ cum ſæpè rebus ita expoſcentibus, in judicio producta legerentur, & honeſtè juſteq; (dictante ratione) ædita & confecta fuiſſe approba-

barẽtur, longum per ejuſcemodi judiciarium exercitiũ, certa pars noſtræ conſvetudinis progreſſum habuit.

TERTIO verò & ultimo, ex Judicum ordinariorum Regni ſententiis, literisq; Adjudicatoriis iteratis, imò pluribus vicibus, uno & eodem ordine, ac modo proceſſuq; latis & confectis, ac executione juridica roboratis, conſvetudo ipſa emanavit. Verum tamen, proceſſus iſte judiciarius, & uſus proceſſuum, quem in cauſis inchoandis, proſequendis, diſcutiendis, & terminandis, obſervabimus, regnante ipſo domino CAROLO Rege, prædicti LUDOVICI Regis genitore, per eundem ex Galliarum finibus, in hoc Regnũ inductus fuiſſe perhibetur: qui ad hæc usq; tempora, (variatis ſolummodo per publicas conſtitutiones quibusdam terminis) inviolabiliter ſemper extitit obſervatus: obſervandusq; eſt etiam in futurũ ſemper. Nam aliter, totius Nobilitatis Regni Hunga-

az Birak-is értvén, (okoſságokkal-is meg-tapaſztalván) hogy jól és igazan adták vólna-ki, ők-is jóvallották: Ez-fęle tőrvénybéli levél olvaſáſa és gyakorláſa által az mi ſzokot tőrvényünknek nagyob részében, ugy igazodtanak el az Birák.

HARMADSZOR, és utólſzor penig az Orſzág Birainak *ſententiáiból*, és egy-néhány úttal való meg-itilő levelekből: sőt gyakorlatoſſaggal azon egy rendel, móddal, és folyáſſal, ki mondot, ki ſzólgáltatot tőrvényſzerint való igaz tétellel, meg-erősítetet tőrvény levelekből, ſzármazot ez mi tőrvénybéli ſzokáſunk. Ugy vagyon, hogy ez tőrvény folyását és rend-tartását, mellyet az pereknek kezdéſęben, viſeléſęben, látogatásában, és el-végezéſęben ſzoktunk meg-tartani, CAROL Király az meg-nevezet Lajos Királynak az Attya idejében, sőt ő maga hozta vólna-bé ez Orſzágban Francia Orſzágból, mely Tőrvény-folyáſt mind ez ideiglen fogyatkozásnélkűl meg-tartottunk (csak hogy némely czikkelt kőz akaratból az Orſzág meg-változtatta) de azért ez után-is mindenkor meg kel tartani. Mert ha meg nem tartanók kételen úy Tőrvént kellene ſzőrőzni (mellyet

lyet meddiglen csak meg-tanúlhatnánk-is, mint kellene véle élni) ez egéſz Magyar Orſzágbéli Nemeſſégnek igazsága, az úy Tőrvénnek béhozásának miatta, mind fel-fordúlna és ſemmivé tétetnék.

Hungariæ jura, novarũ legum per inductionem (quoadusq; illæ addiſcerentur, in uſumq; cõmunem traherentur) ut in nihilum redigerentur, neceſſe foret.

MI LEGYEN AZ PRIVILEGIUM, az ok és ſzabad levél, vóltaképpen: Es hogy két fęle az Privilegium.

VII. TITVLVS.

TOvábba mivel-hogy az mi ſzokáſunkat, némely réſzében az Fejedelmek *Privilegio*miból vőttük, ezokáért akarék az *Privilegiũ*ról valami keveſet ſzólni; Holot ſzükſęg meg-tudni, hogy az *Privilegium* mõdatik, ſáját tulaydon magának való Tőrvénnek, melyhez egynek avagy csak egy nehánynak vagyon igaſsága. Egyébként mondatik az *Privilegium* (mellyet à Magyarok ok és ſzabad levélnek neveznek) egyéb emberek fölőt való bőcsülésnek, avagy kiváltképpẽ való tiſzteſſęgnek. Mellyet az Fejedelem jó akarattyából, gyakran még az közönſęges Tőrvény ellen-is engedet valakinek.

Az *Privilegium* penig kétfęle: egyik közönſęges, az máſik ſzemélyre nézve nevezetes: Az közönſęges az,

QVID SIT PRIVILEGIUM definitivè: Et quod duplex ſit Privilegium.

TITVLVS VII.

ITem, ex quo conſvetudo noſtra in quadam ſui parte ex Principum (ut præmiſſum eſt) privilegiis ſumitur, hinc de privilegio aliqua dicenda ſtatui. UNDE ſciendum, quòd Privilegium dicitur, quaſi lex privata & ſingularis, quæ ad unum, vel ad paucos pertinet. Aliter autem Privilegium dicitur prærogativum, aut honor ſingularis. Et eſt Principis beneficium, ſæpè contra commune jus indultum. Part. 2. Tit. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 16.

DUPLEX eſt autem Privilegium, ſcilicet Generale & Speciale: Generale eſt, quod

Univerſitati vel Collegio, prout Civitati, aut Capitulo vel Conventui conceditur. Et illud eſt perpetuum. Speciale autem eſt, quod perſonæ duntaxat donatur. Et illud cum perſona extinguitur: Niſi fortè in eo caveatur, quòd virtus privilegij etiam ad hæredes & ſucceſſores ipſius privilegiati derivetur. Nam hoc modo etiam heredibus ac ſucceſſoribus ejus ſuffragari dignoſcitur.

az, mellyet az egéſz kőſſęgnek avagy gyűlekezetnek, ugy-mint, Városnak, Captalañak avagy Conventnek enged az Király: Es ez-fęle *Privilegium*, őrőkké tart, és állandó. Az ſzemélyre és nevezeteſen mely *Privilegium*ot engednek és adnak az mellyet csak egy ſzemélynek adnak: Es az fęle ſzabadság, ezen ſzemély meghalván, ſemmivé léſzen, véle meghal. Hanem ha azon *Privilegium*ban bé-vólna foglalván, hogy az ſzabadságnak ereje őrőkkeſire-is ſzállyon, és maradékira. Mert ekképpen tudni való dolog, hogy még őrőkkeſinek-is és maradékinak-is ſzólgál.

UTRUM DECRETum tollatur per Privilegium: & è contra?

TITVLVS VIII.

SEd quæri poteſt, (prout ipſe quoq; ſæpè quæſitum audivi) utrum Decretum, ſeu jus commune tollatur per privilegium: & è contra, ſi privilegium tollatur per Decretum? Quanquam multi multa dicant, aliterq; & aliter ſentiant, & pro utraq; parte probationes nonnullæ in medium afferri queāt:

Nos

AZ DECRETUM FELbonttyaé az Privilegiumot: avagy viſzontag az *Privilegium* az *Decretum*ot?

VIII. TITVLVS.

DE itt kérdhetik (mint hogy én-is gyakorta hallottā hogy kérdették) hogy-ha az *Decretum*ot, az az, az Orſzág rendeléſęt, és kőzőnſęges törvényét fel-bonthattyaé, avagy ſemivé tehetié az *Privilegiū*? Avagy penig viſzontag az *Privilegium*nál erőſſeb leheté az *Decretum*? Ez kérdéſre noha ſokan ſok-képpen felelnek és kűlőmb-kűlőmb értelemben

vadnak

vadnak felõle, és mind à két fęl az õ értelmek bizonyos okoskodáſokkal erõſitik: De mi mind-azon-által azt tarttyuk, hogy az közönſegeſſes Országh végezéſe és rendeléſe, mindeneknek mindennémũ *Privilegio*mit erõtlenné téſzi, és fel bonttya: Oly igyekben, mellyekrõl à közönſęges vegezéſekben nyilván való emlekezet léſzen. Az mint az moſtani Királyunk *Decreto*mában-is meg-vagyon, Viſſegrád Városának ſzabadsága fel-bomláſa, az ſzabad Városſoknak ki-fizetéſe, és tõb effęle dolgok. Mely Városoknak noha régtõl fogván *Privilegio*mok vagyon rólla és ſzabadságok, hogy kilenczedet raytok ne vegyenek, õk ſe fizeſſęk meg: De azért eñyiben nem az *Privilegium* tartatik erejében, hanem az *Decretum* és az közönſęges végezés marad helyén. Az *Privilegium* mind-azon-által meg nem erõtlenedik hanem ha valamely ellen nevezetes-képpen az Országh más tõrvént irat, és köz akarattal ellene való végezéſt ſzerez: az mint ide fel az *Decretum*nak iſméretirõl nyilvabban meg vagyon.

Nos tamen generaliter omniũ & omnia privilegia, per jus commune ſeu Decretum, tolli & invalidari tenemus: In caſibus illis, quibus expreſsè facta fuerit in generali conſtitutione mentio. Prout habetur in Decreto moderni domini noſtri Regis, libertatis Civitatis Viſſegradienſis abolitio, nonarum à Civitatibus liberis exactio, & alia hujusmodi. Quæ & ſi privilegia ſuper eorum libertate, atq; nonarũ exemptione & non ſolutione, pro ipſarũ parte dudum habeant confecta: tamen non privilegium, ſed Decretum ac generalis conſtitutio in hac parte obſervatur. Privilegium autem, cui non fuerit expreſsè derogatum per legem contrariam, vel generale Decretum, non invalidatur, prout ſuperius de conſideratione & intelligentia Decreti latius habes.

HOGY AZ PRIVILEGIum két-fęle lehet, és két-képpen kelhet ki: és elõſzõr tõrvény-ſzerint.

IX.

QVOD PRIVILEGium dupliciter poteſt attendi & emanari: Et primò legitimè.

TITVLVS IX.

DUplex eſt autem Privilegij conſideratio, ſcilicet in quantum ex mera Principis authoritate ritèq; & legitimè procedit: Et in quantum non, ſed in damnum aliorum vergit, Vel aliàs, conſtitutioni communi derogare videtur. In quantum igitur Privilegium ex mera Principis authoritate procedit, prout jurium poſſeſſionariorum Donatio, à tributaria, triceſimarũq; ſolutione exemptio, Fororum liberorum ac Nundinarum generalium, Vadorũq; & tributorum collatio, quæ ad ſolum Principem ſpectat, ſemper obſervari debet. Dummodo juribus aliorũ manifeſtè non præjudicet. Et propterea in calce hujusmodi Privilegiorũ, clauſula iſta ſemper apponi inſeriq; ſolet, SALVO JURE ALIENO. Namſi Princeps ipſe quempiam hominem ruralem, vel civitatem, à ſolutione tributorum de præſenti eximeret, & libertate donaret: prius tamen tributariam exactionem juſtè fiendam, alicui fidelium ſuorum contuliſſet: tunc per iſtud

IX. TITULUS.

AZ *Privilegium* felől penig kétképpen kel gondolkodnűk, tudni-illik: Egygyik az mellyet az Fejedelem az ő tellyes méltoságából, és tőrvény-ſzerint ſzokot ádni. Az máſodik az, mellyet nem igy, hanem egyebeknek kárára, avagy még az közönſéges végezés ellen-is engedne valakinek az Fejedelem. Ezokáért az mennyiben az *Privilegium* az Fejedelemnek tellyes méltoságából ſzármazik, ugy-mint, mikor valakit jóſzággal ajándékoz meg, avagy adó, és harminczad fizetéſből valakit kiveſzen, és valakinek ſzabad vásárt, ſokadalmot, révet avagy vámot enged, ez-fęle *Privilegio*mot, melynek adáſſa csak az Fejedelmet illeti, mindenkor megkel tartani: csak hogy egyebek igaſságának nyilván való ártalmára ne legyen. Mert ennekokáért ſzokták az *Privilegio*mok végében, ezt az czikkelt bé-irni: SALVO JURE ALIENO, az az, más embernek Igaſsága hellyén maradván. Mert ha az Fejedelem valamely paraſzt embert avagy Városſt az adó fizetéſből moſtan ki-venne, és ſzabadsággal ajándékozná: Añak-előtte kedig, az adónak igazán fel ſzedéſęt hivei közzűl valakinek engedte volna:

vólna: tehát, ez utolſó *Privilegium*, miért hogy az elõbbi *Privilegium*nak, mely az adó felõl kõlt, nyilván való ártalmára vólna, az elsõt erõtlenné és ez fęle adozáſt ſemmiſſé nem teheti. Hanem az Fejedelem jóſzágiban és ſaját ádaiban, ki az *Privilegio*mot engedte, effęle ſzabadságnak helye léſzen.

iſtud poſterius Privilegiũ, ſcilicet exemptionale: quia priori Privilegio, ſuper tributo confecto, palàm præjudicaret, primum invalidare, & hujusmodi tributariam exactionem tollere non poteſt. Verùm, in bonis & tributis propriis Principis, qui Privilegiũ donavit, exemptio ipſa tenebit, atq; locum habebit.

HOGY AZ PRIVILEGIum két-képpen lehet ártalmára más ember igaſságának és ſzabadságának.

X. TITVLVS.

TOvábba az Vasárok, Sokadalmok, és Révek engedelmérõl-is azont kel értenünk, hogy azokról való ki-adot *Privilegio*mot-is mindenkor meg kel tartani, ha egyebek igaſsága fogyatkozására nem lejend. Ezek penig két-képpen árthatnak más ember igaſságának.

ELõSZõR az idõt meg tekintvén, az mint az elõt-is meg mondám. Mert elõb kõlt az más fęlnek *Privilegio*ma, mellyet nem bonthat fel az kéſsõbſzeri, még ha azt irták vólna-is belé, hogy az elõbbi *Privilegium* ellene ne álhaſſon.

QVOD PRIVILEgium duobus modis intelligitur juribus aliorum præjudicare.

TITVLVS X.

ITEM, de conceſſionibus quoq; Fororum, Nundinarũ & Vadorum, idem eſt ſentiendum: Quòd Privilegia, ſuper eiſdem edita, ſemper ſunt obſervanda: ſi in præjudicium juriũ aliorum non fuerint collata. Quæ duob' modis poſſunt juribus aliorum præjudicare.

PRIMO, ratione temporis, prout dictum eſt, immediatè. Quia priùs emanavit Privilegium alterius, quòd non poteſt tolli per poſterius: etiam cum clauſula derogatoria.

SECUN-

SECUNDO ratione loci. Quia vectigalia fluviorum, ſeu Vada, concedi de jure non poſſunt, Niſi ea loca (ad quæ concedentur) ſint ab aliorum locis, (ad quæ videlicet prius fuêre conceſſa) in diſtantia, ad minus unius miliaris: licet poſſint etiam propinquius concedi, ſi deſtructionem priorum, vel illis notabile damnum conceſſio ipſa non eſſet allatura.

Fora etiam Hebdomadalia, ac Nundinæ generales, per tantam diſtantiam, & ad loca propinquiora conceduntur, concediq; poterunt: dummodo una & eadem die, aut uno tempore, cum prioribº Nundinis, ſeu Foris Hebdomadalibus, noviter conceſſa, non celebrentur, & alias nova manifeſtè priora non deſtruant.

MASODSZOR az helyt megtekintvén: Mert vizi adókat, avagy, Rév vámokat, tőrvény-ſzerint ſenkinek nem engedhetnek: hanem ha az hely, melyhez az Vámot engedik, az más helytől, kihőz az előb Vámot engettek vólt, leg kőzelb egy mély főldnire vólna: Jólhet kőzzelb-is meg-engedhetni, ha az fęle engedelem az első Vámot el ne fogna, avagy annak valami egyéb bizonyos kár belőle nem kővetkőznék.

Hetedſzaki Vásárokat, és kőzönſęges Sokadalmakat-is annyi távoly főldőn, és kőzelb-is meg-engedhet à Fejedelem, csak hogy azon napon, vagy azon időben, az első Sokadalmokkal, az úyjoñan engettetet Vásár ne eſſęk, és egyéb-képpen-is az úy Vásár az elsőt el ne boncsa.

PRIVILEGIUM, SECUNDO MODO FORMATUR ILLEGITIMÈ.

TITVLVS XI.

ALio modo poteſt conſiderari Privilegium, in quantum non ex mera Principis authoritate

AZ PRIVILEGIUM MÁSODSZOR, TŐRVÉNY ELLEN LÉSZEN.

XI. TITVLVS.

DE más-fęle *Privilegium*ot-is találunk, mellyet néha az Fejedelem nem tiſzti és méltóſaga ſzerint en-

ged

ged valakinek: az az, kire az Fejedelemnek nincsen igaz és tőrvényſzerint való ſzabadsága, az ſęle *privilegium*nak engedéſęre: Mert avagy máſnak karára vólna, vagy az Orſzág tőrvényével, és az kőzőnſęges végezéſſel ellenkeznek: Effęle *privilegium*nak azért ereje nem lehet, mint példának okáért: Az Orſzág *Decretuma* azt tarttya, hogy affęle, levelek máſſanak, ki octávás tőrvényben nem kelne, az tőrvénybe ne legyen hitele. Az Fejedelem azért ha valaki *privilegium*ának csak ő magától máſsát vetetne, és ez czikkelt-is utánna iratná, hogy ugy-mond, az mi Orſzágunk tőrvénye és végezéſe ellen-is, azt akarjuk, hogy ez levél máſſanak helye legyen, *&c.* Avagy ha valami Iktató levelet *grati*ával engedne: tudni-illik, hogy eſztendő el-múlván-is az *Donati*ót iktathaſſák véle, és erejében maradgyon az iktatás.

Mivel-hogy az Fejedelemnek effęle *privilegi*uma, ez Orſzág tőrvénye, és ſzokásának nyilván való-képpen ellene vólna, azokáért helye és ereje nem lehet, nem-is méltó hogy még tartaſ-

tate procedit: hoc eſt, quòd Princeps non habet juſtam legitimamq; facultatem concedẽdi tale Privilegium: Quia vergit in præjudicium aliorũ, vel quòd juri communi, ac conſtitutioni generali præjudicare dignoſcitur. Et hujusmodi Privilegium non valet: prout, exempli gratia, in Decreto communi continetur, Quòd tranſſumptis literarum, extra terminos Octavales confectis, in judiciis fides non adhibeatur. Princeps autem, ſi cujuſpiam privilegium ſimplicitert tranſſumi faceret, cum clauſula derogatoria, videlicet (NON OBSTANTE Lege, vel Decreto Regni noſtri, hujusmodi tranſſumpto volumus fidem adhiberi, &c. Aut Statutorias literas cum gratia concederet, Quòd ſcilicet non obſtante annuali revolutione jam tranſacta, Donationem aliquam executioni demandare teneantur.

Quia juri & conſvetudini Regni hujus, apertè derogare videtur: ideò non obſervatur, neq; obſervandum cenſetur. Idem eſt ſentiendum ſuper illis

privilegiis, ſi quibus ſuper ea conceſſa fuerunt, vel in futurũ concederentur, Quòd in ſedib⁹ judiciariis comitatuum, coram comitibus parochialibus, ad cujusvis inſtantiam reſpondere non teneantur, neq; in præſentiam aliorũ Judicum Regni ordinationum: niſi in præſentiam ſolius majeſtatis Regiæ, vel perſonalis præſentiæ ſuæ, in cauſam conveniri poſſint.

PRÆTEREA, Si juramentum cuipiam Dominorum, vel Nobilium, præſtandum adjudicaretur, & Privilegium inde produceretur: quòd non ipſe reus in perſona ſua, Sed officialis ſuus illud deponere teneretur, & hujusmodi, &c. quia generali conſvetudini, totius Regni olim approbatæ, tale privilegium præjudicat, nuſquam tenetur. Omnes enim Domini, & Nobiles, tàm, ſcilicet ſpirituales quàm ſeculares: cæteri etiam poſſeſſionati, utriusq; ſexus homines, qui in hoc Regno Hungariæ, bona ac jura poſſeſſionaria gubernant, pari lege, unaq; & eadem conſvetudine, in ipſorum jurium poſſeſſiona-

tartaſſęk. Haſonlatosképpen erőtlen az fęle *privilegium*-is, mellyet az Fejedelem valakinek avagy meg-engedet vólna, avagy ez után akarna engedni, hogy az Vármegye ſzékin az Iſpánok előt, ſenkinek ne tartozzék meg-felelni, ſe ez Orſzágnak egyéb rendelt birai előt, tőrvényben ne foghatnák, hanem csak Király ſzemélye, avagy képe előt pőrelhetnének véle.

Ennek-felette, ha valamely Urnak, akar Nemes embernek hitet itilne az tőrvény, és arról oly *privilegium*ot hozna elő, hogy nem ſzemély ſzerint az Alperes, hanem az ő tiſzt-tartója tartoznék az hittel, &c. és több ez fęle tőrvénytelen dologról ſzóllana az *privilegium*: Mivel hogy az egéſz Orſzágnak meg rőgzőt tőrvényének és ſzokásának ellene vólna, ez fęle *privilegium*ot ſohult nem illik meg-tartani. Mert minden Nemeſek és Urak mind egy-házi és kűlső renden valók, és mind két ágon való ſzemélyek, kik jóſzágot Magyar Orſzágban birnak, egy tőrvénnyel és egyenlő ſzokáſſal tartoznak élni, az ő jóſzágoknak óltalmazásában, és az jóſzágról való minden-fęle inditot pereknek forgatásában, mint

mint à *Decretum*nak elsõ részében-is meg-vagyon irva.

sionariorum conservatione atq; cunctarum causarum, inde emergendarum prosecutione, uti debent, prout in PRIMA quoq; parte prænotatum habetur.

HANY-KEPPEN ERÕTlenedik meg az Privilegium?

XII. TITVLVS.

TOvábba ezt-is vegyük eszünkben, hogy az *Privilegium* sókképpen, meg-romolhat, és erõtlenné lészen. Mert ELÕSZÕR, semmivé lészen, mikor valaki az õ néki engedtetet *privilegium*, és szabadság ellen cselekeszik, vagy azzal gonoszúl él. Mert meg-érdemli az-féle ember, hogy *Privilegium*át el-veszesse, az ki az néki engedet hatalommal gonoszúl él. Mint à kinek az õ határában tapasztalt gonosz tévõknek bũntetésérõl *privilegi*uma vagyon az Fejedelemtõl, és az Orvot, akar tolvayt meg-fogván, nem akasztya fel, sem fel nem nyársollya: hanem meg-szerzõdik vele, és summa pénzt avagy birságot vévén rayta el-bocsáttya. Ez illyen ember gonoszúl él az õ szabadság-levelével. Mert à Fejedelem nem az gonosz tévõknek el-bocsátására, hanem az õ érdemek szerint való meg õlésére, és bũntetésére adot vólt néki méltóságot.

QVOT MODIS CArebit Privilegium sua firmitate?

TITVLVS. XII.

NOtandum ulteriùs, quòd *Privilegium multis modis suo carebit vigore. PRIMO enim perditur, & invalidũ fit Privilegium, quando quis fecerit contra privilegium sibi concessũ, aut malè eo utitur. Quia meretur Privilegiũ amittere, qui concessa sibi abutitur potestate. Quemadmodum ille, qui super malefactorum, in territorio suo deprehensorum, punitione, Privilegium Principis habet: & capto fure, vel prædone, non eum suspẽdit, vel palo affigit: sed pactatam pecuniæ summam ab eo extorquendo dimittit: talis privilegio suo abutitur. Quia Princeps malefactores non dimittẽdi, sed juxta eorum demerita, feriendi mulctãdiq; præstitit authoritatem.*

SECUNDO, amittitur privilegium, dum quis tempore debito non utitur privilegio, ſibi dato atq; conceſſo. Verbi gratia: Si cuipiam Regia majeſtas, caſtrũ, vel quodcunq; jus aliud poſſeſſionarium donaret: & ille donatorias literas ſuas donationales, infra anni revolutionem, per Regium, aut Palatinalem, & alicujus loci teſtimonialis homines executioni non demandaret: tunc peracta revolutione ipſa annuali, hujusmodi Donatio omni firmitate carebit. Neq; etiam cum literis Statutoriis, per gratiam, (prout immediatè præmiſi) confectis, reſtaurari valebit: ſed de novo dõatio ipſa fieri conficiq; debebit: ſi interea alter quiſpiam jus illud poſſeſſionarium pro ſe non impetraverit. In facto etiam Fororum Hebdomadalium, Nundinarũq; & Vadorũ idem eſt faciendum. Ut ſi Princeps alicui Forum, aut Nundinas, vel Vada, conceſſerit: Ille infra anni revolutionem, Donatione & Privilegio hujusmodi utatur, & uti incipiat. Nam aliter, anno tranſacto virtus ejus expirabit. HIC tamen

MASODSZOR, meg-romol az *Privilegium*, mikor valaki illendő ũdőben nem él az ő néki adattatot, és engedtetet *Privilegium*mal. Példának-okáért: Ha valakinek Király ő Felſége Várat, vagy valami egyéb jóſzágot ajándékozna, és az az ember az ő *Donatio*-levele mellet egy eſztendő forgasában, Király emberi által, vagy Nador Iſpán, vagy valamely Captalan avagy Convent embere által, magát az jóſzágban nem iktatná, tehát eſztendő után affele *Donatio*nak ſemmi ereje nincsen, nemis léſzen: Sőt még ha az fele iktató levelet adna-is az Király (az mint ide fellyeb meg-jelentém) hogy eſztendő után-is, bé-iktathaſsák az jóſzágban, ennek ſem lenne ereje, és az *Donatio*-levelet véle helly ére nem állathatná: hanem az *Donatio*t úyjonnan kel meg-kérni, és azzal magát bé-iktatni: ha valaki azonkőzben azt az jóſzágot magának meg nem nyerte leend. Az hétkőzbéli Vásárok és Sokadalmok, és révek dolgában-is, ugyan azont kel művelni, hogy ha valakinek az Fejedelem Vásárt vagy Sokadalmot, vagy révet enged, az eſztendő el-forgáſſa alat, az ő *Privilegium*ával éllyen és élni kezdgyen, mert egyéb-képpen az eſztendő el telvén,

telvén, annak ereje fűſtben megyen, és ſemmivé léſzen. De azért itt ezt-is eſzűnkben vegyűk, hogy ha az eſztẽdőnek el forgáſa alat valaki az nékie adot jóſzágban magát bé-iktatná, de az iktatáſban, vagy az iktatáſról való levélben, vagy penig az *executio*nak, az az, igaz tételnek rendiben, Király, vagy valamely bizőyság helybéli, az az, Captalan vagy Convent emberinek vétkek, vagy tunyaságok miat, valami fogyatkozás eſnék, avagy az iktatáſnak rendiben el nem tudták vólna járni, tehát ez-fęle tőrténetben, az *Donatio* erejében marad, és effęle fogyatkozáſt meg-kel jobbitani, illik-is hellyére állatni. Holot penig az Eſztẽdő alat való iktatáſt, csak el-henyélnék, vagy az *executió*ban, avagy az Király adományábã eytene valami fogyatkozáſt, az meg-ajándékoztatot ſzemély: Ez-fęle vétket ſoha meg nem jóbbithattyák, hanem (à mint meg-mondók) az Várat, vagy az jóſzágot uyjoñan kelmeg nyerni.

men advertendum eſt, quod ſi peracta infra dictam annualem revolutionem executione ipſius Statuti, error aliquis, aut in literis ſuper ea re relatoriis, aut in proceſſu ejuſdem executionis, vitio, vel negligentia hominis Regij & teſtimonij, vel etiam Capituli, aut convẽtus commiſſus fuiſſe deprehendetur: tunc in tali caſu donatio efficax manebit. Et ejuſcemodi executio, prout caſus rei ſe obtulerit, reformari poterit atq; debebit. Verũtamen, ſi ſimpliciter executio ipſa neglecta, vel aliter error aliquis per donatariũ in ea commiſſus fuerit, reformari nuſquam poterit: ſed de novo (ut prædictum eſt) caſtrum, vel jus illud poſſeſſionariũ, impetrari debebit.

HARMADSZOR, ſemmivé léſzen az *Privilegium*, oly eſet miat, mikor valaki Fejedelem méltóſága ellen való vétekben, vagy hitetlenſęgnek notájában eſnék. Mert ez-fęle vétek nem csak *Privilegium*ot, hanem fejét, és minden jóſzágát el-veſzti.

TERTIO, perditur privilegium, in caſu, quo quis incurrit crimen læſæ Majeſtatis, vel notam infidelitatis. Et hoc modo non ſolùm privilegium, ſed etiam caput, & qualibet bona perdit.

NEGYEDSZER, ha az *Privilegium*, máſnak

QVARTO, Si privilegi-

um in alteri⁹ enorme damnum redundet, ſicuti jam hunc modum prædeclaratũ habes. Quia & alioquin non eſt veriſimile, Principem concedẽtem, jus alterius præſens vel futurũ, graviter velle ladere.

QVINTO, ſi Princeps, vel alter Judex Regni ordinarius, ex certa ſcientia videns & agnoſcens, privilegium non valere: multis judicaverit contra illud. Secus tamen eſt, ſi aliquando contra privilegium per errorem fuiſſet judicatum: Nam iſto caſu poterit error ipſe, & ex conſequenti privilegij tenor per novum judicium, ſervatis de jure ſervandis, reformari.

SEXTO, per impreſſam, vel etiam tacitam renunciationem ipſius privilegij. Per expreſſam, ſic, quòd publicè renũciarit vel renunciaverit quis Privilegio ſuo. Per tacitam autem, ſic, quòd publicè actum ſit contra illud Privilegium ipſo ſciente, & non contradicente, ſed per omnia ſubticente. Quæ taciturnitas, cùm ſit in ſui præjudicium, inducit contra ſe quandam renunciationem.

máſnak nagy kárára lenne: mint ezt az okot ide fellyeb-is meg magyaráztuk. Mert nem méltó dolog vólna, hogy az Fejedelem ollyat engedne valakinek, kivel máſnak moſtan, avagy jövẽdőben igaſságát nyilván meg-háboritaná.

ÖTÖDſzer, ha az Fejedelem, vagy más ki az Orſzágnak rendelt Birája vólna, látván és értvén, hogy az *privilegium* nem jó: annak ereje ellen ſok rendbéli tőrvényt ſzólgaltatna. De azért más az, mikor vala-hogy az *privilegium* ellen tudatlanságból tenne tőrvént: Mert ez illyen történetben affęle vétket meg-jobbithattyák, úy itilet által-is, holot az *Privilegium*-is erejében marad, az tőrvénnek ſzokot follyását meg-tartván.

HATODſzor, az *Privilegium*nak nyilván, vagy alattomban való belé hagyasával. Nyilván illyenképpen, hogy ha valaki, mindeneknek tuttára belé hadgyándgya, az ő *Privilegium*át. Veſztegletéſſel való belé hadgyáſſal penig ugy, hogy-ha valaki, az ő *Privilegi*uma ellen nyilván cselekednék, és az *privilegi*umos embernek tuttára lenne az dolog, ellene nem ſzóllana, hanem tellyeſſęggel el-halgatná. Mely halgatás mivel-

hogy

hogy ő néki kárára vólna, kövétkőzik, hogy-ha ſzabadſágával akarna élni, és halni nem hadna, el nem halgatta vólna.

HETEDſzer, meg-romlot késöbben költ *Privilegium* által, mely az elsőt valami réſzében fel-bonttya: mint mikor mind az két *privilegium*, azon ſzemélyre költ ki, avagy azon köſſegre irják, tehát akkor az elsö *privilegium* el-bomol, és az második tartatik meg.

NYOLCZadſzor és utolſzor, az *privilegium* le-ſzál, az Fejedelemnek kifejezet meg-hivása által-is: Mélto okokból azért, mellyeket affele meghivo levélben, világoſon meg kel magyarázni. Mert ha az meg-hivánaknak méltó okát nem adandgyák, hanem az meg hivó vagy másaló levélben ugy léſzen meg-jegyezve, hogy az meg-másolás csak ſemmi okokból nem lőt, tehát az meg-másolásnak ſemmi hellye nem léſzen. Mert ebből ſok kár következhetnék, és ki-ki naponként kételkedni, kezdene *privilegio*ma felől és kétſegben eſni. Es eddig à *privilegium*oknak magyarázattyával meg-elégedgyünk.

SEPTIMO, per poſterius derogatorium priori: quando videlicet utrumq; confectum eſt, vel emanavit ad unam & eandem perſonam aut communitatem: tunc primum caſſabitur, & ſecundum obſervabitur.

OCTAVO & ultimo perditur privilegium, per expreſſam renovationem concedentis Principis: Idq; ex cauſis rationalibus, in revocatione hujusmodi clarè declarandis. Nam, ſi cauſæ rationales revocationem non firmaverint, ſed ſimpliciter factam fuiſſe, literæ revocatoriæ denotaverint: ipſa revocatio locum non habebit. Aliàs enim incommoda multa ſequerētur: & quilibet de privilegio ſuo dietim deſperare cogeretur. Et hæc de privilegiis dicta ſufficiant.

MI LEGYEN AZ PECSÉT vólta-képpen és hogy két-fele.

XIII.

QVID SIT SIGILLum deſcriptivè, & quod duplex ſit Sigillum.

TITU-

TITVLVS XIII.

Part. 2. Tit. 58. Part. 1. Tit. 14. Part. 2. Tit. 13. 17.

VErùm, quia omnia Privilegia Sigillis roborari communiriq́ ſolent: ideò ſuper Sigillis quoq́ in hac parte aliquid dicendum convenit. Ubi ſciendum, quòd Sigillum eſt notorium ſignum, auro aut alio metallo vel ceræ impreſſum, corroborans omne factum.

Sigillum.

Et duplex eſt Sigillum, ſcilicet Authenticum, & non Authenticum. Authenticum dicitur, quaſi authoritatem tenens, cui credi debeat. Et eſt propriè Principum, ac ordinariorum Judicum Regni: Nec non Capitulorum & Convẽtuum. Et hujusmodi Sigillum Authẽticum, literis appoſitũ, confirmat omne factum in ipſis literis expreſſum atq́ declaratum. Habent præterea etiam Civitates & Oppida Sigilla Authentica per Reges & Principes ipſis conceſſa. Quæ in factis, & rebus coram eis, & in medio eorũ vertentibus, ac emergendis robur ſortiuntur firmitatis.

NON Authẽtica verò ſunt priva-

XIII. TITVLVS.

DE miért hogy minden *Privilegiumot* pecséttel ſzokták meg-erõſiteni; azért illik hogy ennyi réſzébõl, az pecsét felõl-is valamit ſzóllyunk. Holot meg-ércsük, hogy az pecsét iſméretes jel, kit aranyból, avagy egyéb ércsbõl meg-meczvén, viaſzban nyomnak le, hogy ez által minden meg-lõt dolog erõs, és állandó legyen.

Két-féle penig az Pecsét, tudniillik, Méltoságos, avagy hihetõ, és kétſęges. Méltoságos pecsétnek azt mõdgyuk, melynek miért hogy oly bõcsületi vagyon, hogy annak kétſęg-nélkül hinni kellyen. Effęle pecsétek penig az Fejedelmeké és az Orſzágbéli rendelt Biráké: Sõt Captalanoké és Conventeké. Es effęle méltoságos bizonyos pecséttel, valami leveleket meg-pecsételnek, meg-erõſiti és álhatatoſsá téſzen, minden benne meg-irt dolgot. Vagyon effęle pecsétek az Váraſoknak-is, bizonyoſſok és méltóságoſſok, mellyeket az Királyok és Fejedelmek engedtek nékik. Ezeknek az pecsétteknek õ elõttök, és õ közt̃ök forgot, indúlt és meg lõt dolgokban mindenkoron erejek vagyon.

BIZONTALAN és méltóság nélkül

kűl való pecsétnek mondgyuk, az kiváltképpen való ſzeméllyeknek magok pecsétit. Ezek alat ſemmi ő-rőkkes dolog véghez nem mehet. Mely pecsétek ſok fęlek: Mert némely az Uraké, Pap Uraké, sőt az ő-rők Iſpánoké, és egyéb Zálagos Uraké, kik effęle tiſztet és méltóságot birnak, és más azokké-is, kik Záſzlós Uraktól ſzármaztak. Más iſmet, az Orſzágbéli Nemeſſekké és fő emberekké, mellyekben kiváltképpen való Czimereket ſzokták ki-metczeni és irnya. Az felső renden való Pap Uraknak azért, ugy-mint, Erſekeknek, Pűſpőkőknek: az Auranæ Apat-Uraknak, és az Orſzágnak ſzabad és őrőkes Iſpáninak. Es még az Rácz-Orſzági Deſzpotnak-is, az ő-nőn tulaydon ſáját és iſméretes pecsétekkel, meg-erősittetet levelek által, ſzabadságok vagyon Prokátorokat vallanyok. De az tőb Záſzlós Urak, Nagyságoſok és Nemeſek mind Prokátor valláſt, mind penig egyéb vallás-tételeket, ez Orſzágnak rendelt Birái előt, és bizonyság-hellyeken, ugy-mint Captalan és Conventben tartoznak vallanya. Mert ez Orſzág rendelt Biráinak pecsétek alat, és az bizonyság hellyeknek, mellyeknek erős pecsétek vagyon,

privatarum perſonarum Sigilla. Et talia nihil perpetuitatis ſub ſe continere poſſunt. Quorum multa ſunt genera: Alia enim ſunt Dominorũ, Prælatorum, nec non Comitum perpetuorum, & aliorum Baronum, officia Baronatuum pro honore tenentium, & alia ab eiſdem Baronibus propagatorum. Alia verò Nobilium & Procerum Regni veris & peculiarib⁹, armorum inſignibus exſculpta & effigiata. Superiores itaq; Prælati, ut Archiepiſcopi, & Epiſcopi: nec non prior Auranæ, ac Comites, liberi & perpetui Regni. Etiam Raſcie Deſpotus, per literas eorum proprias veris & notoriis Sigillis ipſorum roboratas Procuratores conſtituendi facultatem habent. Cæteri autem Barones & Magnates atq; Nobiles, coram ipſis Judicibus Regni ordinariis, ac in locis teſtimonialibus, Capitulis ſcilicet, & Conventibus, & Procuratores cõſtituere, & alias Faſſiones (ut verbo domeſtico utar) facere tenentur. Judices ſiquidem Regni ordinarij, ac ipſa loca teſtimonialia Sigilla Au-

thentica habentes, ſub eorum Sigillis, tàm Procuratores conſtituendi, quàm etiam cunctas alias Faſſiones, (ritè tamen & legitimè) faciendi habent authoritatem.

gyon, mind Prokátort állathatni, s-mind penig egyéb vallás-tételt ſzerezhetni, melyről méltóságok-is vagyon, de jó rendel és törvény-ſzerint.

QVORUM REGUM Privilegia ſervẽtur, & quorum non.

TITVLVS XIV.

ITem, habita jam Privilegiorum & Sigillorum declaratione, neceſſe eſt videre, quorum Regum & Principũ hujus Regni privilegia obſerventur, & quorum in judiciis rejiciantur, nullusq; vigoris & firmitatis eſſe cenſeãtur. UBI SCIENDUM, quòd univerſæ literæ ſanctiſſimorum, STEPHANI & LADISLAI Regũ: Præterea ſereniſſimorũ primi ANDREÆ genitoris SALOMONIS, nec non primi BELÆ Patris: & primi GEYSSÆ, fratris ipſius, B. LADISLAI Regis ac COLOMANNI filij dicti GEYSSÆ, qui primum Epiſcopus Varadiẽſ. fuit: ſed per diſpenſationem Apoſtolicam, deficiente harede Regio,

Regni

MELY KIRALYOKNAK Privilegiumit kel meg-tartani és melyeknek nem.

XIV. TITVLVS.

HOlot immár meg-magyarázók, à *Privilegium*, és az pecsét mi legyen, ſzükſég meg-látnunk ez Országh Királyi és Fejedelmi közzül, mellyeknek *privilegium*it tarcsák-meg, és az ſzék ſzinin mellyeknek *privilegio*mit veſſe meg az törvény, és erőtlenné tegye. HOLOT tudni való dolog ez, hogy ezeknek levelei meg-tartatnak, ugy-mint, az Szentſéges ISTVAN és LASZLO Királyoké: Azonképpen az Felſéges elsö ANDRAS Királynak, (ki SALAMON Királynak attya vólt) és az elsö BELA Királynak, ki LASZLO Király attya vólt: és az elsö GEYSANAK-is (ki azon Láſzló Király báttya vólt) és ez meg-nevezeti GEYSA fiának-is KALMAN Királynak leveleit, ki elöſzör Váradi Püſpek vólt, de Pápa rendeléſéből és

engedel-

engedelméből, az Ország gondgyát fel-vette, az Királyok magva szakadások miat. Es azért hiják most-is magyarúl Könyves Kalmánnak. Továbba az második ISTVAN Királynak KALMAN fiának leveleit: és az második BELA Királynak, kit vak Belának hittak, ki tudni-illik, ALMUS hadnagy fia vólt: Es az második GEYSSA leveleit, azon vak BELA fiaét. Azonképpen az harmadik ISTVAN Király leveleit, ki második GEYSA fia vólt. Továbba az harmad BELA leveleit, az második GEYSA fiáért, az az, harmad ISTVAN Királynak öcséjét: Es ez vólt az BELA Király az ki az orvokat, és tolvayokat kergette és ki-gyomlálta ez országból. Végezetre harmad BELA fia IMRE Király leveleit kel meg-tartani. Mely IMRE az Varadi Egy-házat, bizonyos *Donatio*kkal és ajándékokkal mondgyák, hogy meg gazdagitottá, és fel ékesittette. Es némely irásokban ezt az IMREHET, valaki meg-változtatot nevezettel HEINRICHNEK nevezik és irják: De azért nem az Magyarok, hanem az Németek szokása szerint nevezik ugy. Nem-is lőt vólna szükség, ezeknek az Királyoknak neveket elő számlálnunk, hanem ezt

Regni gubernacula ſuſcepit. Et ideò Hũgarico idiomate Könyves Kalman, *in hunc uſq; diem appellatur. Item, STEPHANI ſecundi filij ejusdem COLOMANNI, atq; ſecundi BELÆ, quæ Cœcus appellatus eſt, filij videlicet Ducis Almi & GEYSSÆ, atq; ſecundi filij ejusdem BELÆ, Cœci. Nec non tertij STEPHANI filij ipſius ſecundi GEYSSÆ. DEMUM BELÆ tertij, filij ejusdem GEYSSÆ ſecundi fratris ſcilicet præfati tertij STEPHANI. Et hic eſt ille BELA, qui fures & latrones perſequutus eſt, atq; de Regno extirpavit. TANDEM EMERICI filij ejusdem tertij BELÆ Regum. Qui quidem EMERICUS, Eccleſiam Varadienſem certis Donationibus decoraſſe, pariter & ampliſicaſſe perhibetur, literæ ſervantur. Et ſecundum aliquos iſte EMERICUS, alio quaſi corrupto vocabulo HEINRIC⁹ appellatur atq; ſcribitur: non tamen Hungarorum, ſed Germanorum potius uſu ſic intitulatur. Nec erat neceſſarium,*

nomina Regum iſtorum connumerare: ſed poterat hæc commemoratio brevius perſtringi, pariter & annotari. Ex quo tamen Nobiles Regni Hungariæ, ſuper eorũ nobilitate, ſimul & libertate pauca admodum privilegia temporibus horum Regum, qui potius incremento Eccleſiarum DEI & populo Chriſtiano, hoc in Regno quaſi noviter plantato, curam ſalutis impendere ſtuduerunt, condonata habent.

Et alias certi fuerunt Principes inter hos, pro Regibus nominari, quorum literæ in irritũ tranſîêre, puta, Petrus Theutonus, Aba Hungarus, SALOMON filius primi ANDREÆ & STEPHANUS quartus, filius dicti Regis BELÆ Cæci, qui quinq; duntaxat menſibus, Corona ſceptroq; potius, de Regno turpiter fuit expulſus. Nec non LADISLAUS tertius, filius prælibati EMERICI, ſive HEINRICI, qui ſex ſolummodo menſibus regnavit. Propterea, ut nomina pariter & privilegia Regum ipſorum lucidius agnoſci queant ea prolixè poſui. Ut L-

ezt csak igen rövideden meg-mõdhatom vala. Mind-az-által, mivelhogy ez Orſzágbéli Nemeſſeknek igen kevés *privilegio*mok vagyon, ki ezeknek idejekben kõlt vólna, az õ nemeſſ̃egekről és ſzabadságokról, kik inkább az ISTENNEK Egy-házára, és ez Orſzágban, ugy-mint újulán Plántáltatot Kereſztyén népre igyekeztek ũdvõſſ̃eges gondot viſelni.

Es noha ezek kõzõt némely bizonyos Fejedelmek vóltak, kiket az Királyt levél illetet azért, de levelek mindeneſtũl fogván le-ſzállottak, ugy-mint, Német Péter Király, Magyar Aba, SALAMON elsõ ANDRAS Király fia, és negyedik ISTVAN K. az meg-mondot vak BELA fia, ki csak õt hólnapig birhatta az Coronát és à Királyságot, s-mindgyáráſt ki-kergették ez Orſzágból. Azonképpen az harmadik LASZLO az meg-irt IMRENEK avagy HENRIKNEK, fia ki csak hat hólnapig uralkodot. Es igy ezokáért ſzámlálám elõ ez meg nevezet Királyokat, hogy ezeknek mind *privilegium*okat, s-mind neveket világoſban meg-iſmérheſsük.

Továbba erre-is vigyáznunk kel, hogy ez ide alá meg-iratot Királyok és Fejedelmek *privilegium*it, és leveleit-is minden dolgokban meg kel tartani: Azoknak neveit mind-azáltal ez-okáért jedzettem külön: Mert ennek az dücsöſſęges Fejedelemnek az máſodik ANDRAS Királynak, az harmad BELA fiának, (à mint fellyeb-is meg-jedzettük) idejében (ki az ide alá meg-irt Királyoknak rendiben leg-elsö léſzen) az Nemeſſeknek dicsiretes, és hires neves ſzabadságoknak méltóſagát, mellyel mind moſtaniglan közönſęgeſen élünk és örvendezünk, levélben irták és ki-nevezték, és *Decretum* avagy közönſęges végezéſnek modgya ſzerint kelvén, ezen ANDRAS Király által meg-erösíttetet. Mert noha az mi ſzętſęges elsö Királyúknak ISTVAN K. éltében, és à több utánna való Királyok idejekben-is ez Orſzágban ſok Nemeſſek vóltanak: mind-az-által néminémü modſzerint való ſzólgálattal, és az ö allattok való jobbágyoktól, bizonyos fizetéſſel tartoztanak és köteleſek vóltak az ö Királyoknak: Mely fizetésből leg-elsöben az Nemeſſeket, kiket akkor ſzólgáló embereknek neveſznek vala, ez ANDRAS Király vötte

ULTERIUS advertendum, quòd infra ſcriptorum quoq; Regum & Principum literæ ac privilegia in quovis facto & negocio obſervantur: ſed eorũ nomina ſeorſim propterea notavi: quoniam tempore hujus glorioſi Principis ſecundi ANDREÆ, filij (ut prænotatum eſt) tertij BELÆ Regis, qui primus erit in ordine Regũ ſubſequentium, laudabilis præclaraq; libertatis prærogativa Nobilium, qua generaliter usq; modò fungimur & gaudemus, in ſcriptis declarata per modũq; decreti & conſtitutionis generalis roborata extitit. Quãvis etiam regnante ſanctiſſimo ipſo Prothorego noſtro STEPHANO, & aliorum quoq; ſuccedentium Regum temporibus, multi fuerint in hoc Regno Nobiles, conditionaria tamen quandam ſervitute, collectorũq;, ex parte colonorum ſuorum ſolutione, Regibus ipſis obnoxij erant atq; tenebantur: à qua primum per hunc ANDREAM Regem, ipſi Nobiles, qui eo tunc ſervientes dicebantur, exempti fuerũt atq; immunes. Et propterea cuncti

Pars 1. Tit. 9.

Reges, usq; in præſens tempus ſibi ſuccedentes, ſacro (ſicuti prænarratum eſt) priusquam diademate coronarentur, ſuper obſervando decreto ac conſtitutionib⁹ ejusdem Dn. ANDREÆ Regis, Prælatis ac Baronibus & Magnatibus, Proceribusq; & Nobilibus regni hujus, juramẽtum præſtare conſueverunt.

Andreæ. R. Privilegiũ ſervatur.

Hujus ANDREÆ Regis privilegium in monte Thabor, ubi Domin⁹ & Salvator noſter trãſfiguratus fuerat, ſuper quadam poſſeſſionaria collatione emanatum & confectum, in Comitatu Hontenſi habetur hac etiam tempeſtate. Ad proſeqvutionem itaq; cœptæ materiæ redeundo prænotati ſecundi ANDREÆ: Nec non quarti BELÆ, ejusdem ANDREÆ filij, cujus tempeſtate Hungaria per Tartaros devaſtata fuit: Præterea quinti STEPHANI filij ipſius quarti BELÆ (demptis literis tempore ducat⁹ ejusdem STEPHANI, qui ſe juniorem Regem Hungariæ, & Ducem Tranſylvanienſem tunc intitu-

Stephani 5. non ſervãtur.

vötte-ki, és effęle adozáſtól ſzabaditotta meg-ök̃et. Ez azért azoka, hogy mind ez ideig, minden ő utánna való Királyok, minek-elötte az Szent Coronával meg-koronáznak ök̃et (mint ide fel-is meg-mondók) azon ANDRAS Király *Decret*uma, és végezéſęnek meg-tartáſsára, az Pap Uraknak, Záſzlós és Nagyságos Uraknak, és ez Orſzágbéli fő embereknek, és Nemeſſeknek meg-ſzoktak eskünni.

Ennek az ANDRAS Királynak *Privilegi*uma, mely az Thábor hegyen, kin az mi URUNK és Idvözitönk ſzine el-változot vólt, valámi jóſzág adásfelől költ és adatot vólt, az Honty Vár-megyében, moſtani időben-is jelen vagyon. De hogy az el-kezdet dologra térjek, ez meg-irt ANDRAS Királynak, és negyed BELANAK azon ANDRAS Király fiának (melynek idejében az Tatárok el-puſztitottak vólt Magyar Orſzágot.) Annak-felette ötödik ISTVAN Királynak, az negyed BELA fianak levelei és *privilegi*umi mindenkor meg-tartatnak, (az-fęle levelektől meg válva, mellyek azon ötöd ISTVAN Királynak Hadnagyságakor költenek, ki akkor iffiab Magyari Királynak, és Erdélyi Herczegé-

czegének irattya vólt magát) Mert azon ISTVÁN Királynak effélе leveleit meg nem tartyák: hanem ha az után igaz Királyságában azon leveleit meg-*confirm*álta vólna.

Eńek-felette az negyedik LASZLO Király ezen ötödik ISTVAN K. fia, (kit Kun Láſzlónak hitták) levelei és *Privilegi*umi jók és meg tartatnak.

Továbba az harmadik ANDRAS Királynak levelei, kit Velenczeinek nevezték vólt, meg nem tartatnak: Azokról meg-válva, ha mellyeket CAROLY Király, ki-mentéſt utánna az tiſztben ſzállot, pecsétes gyűrőjével, veres viáſzban, melyben jobkéz felől óldalúl egy K. nevű bötű vagyon, *confirm*aláſnak okáért meg-pecsétlek vólna: Mert ez formán valókat meg-tartatnak.

Iſmég CAROLY Királynak harom pecséte vólt, és az ketteit ő maga meg-hitta és erőtleńé tötte, mely két pecsét alat költ *Privilegium*okat, meg nem tartnak, hanem ha az utolſzori harmadik pecséttel uyjonnan meg-confirmálta vólna. Mely harmad pecséret igy iſmérhetnek meg, hogy az pecset közepin à ki meczet paiſnak

ixtitulare ſolebat) confectis & emanatis. Nam tales literæ ſuæ non ſervantur: niſi forſitan ipſo poſtea Regni gubernacula juſtè ſuſcipiente, pariter & poſſidẽte, per eum fuiſſent confirmatæ.

ITEM quarti LADISLAI, filij ipſius quinti STEPHANI, qui Kun Laſzlo *nominatus extitit, Regum privilegia valent & obſervantur.*

ITEM, literæ tertij ANDREÆ Regis, qui Venetus cognominatus eſt, non ſervantur. Exceptis illis, ſi quæ per Dominũ CAROLUM Regem, immediatum ſuum ſucceſſorem, annulari Sigillo ſuo in cæra rubea, in qua habetur litera K. circa imaginem à parte dextra, pro ſigno confirmationis appoſito, fuiſſent confirmatæ. Nam tales obſervantur. Andreæ 3. Veneti non ſervantur.

ITEM, Rex CAROLUS tria Sigilla habuit, quorũ duo priora per eundem fuerunt revocata, & Privilegia ſub illis emanata non ſervãtur, niſi per tertium poſterius fuiſſent roborata. Quod quidem tertium ſic agnoſcitur, ut ex duab' partibus clypei in area Sigillis exſculpti Caroli nom.

ſculpti (in quo videlicet clypeo duplicata crux continetur) ſint duæ figuræ draconis..

Ludovici partim nõ.

ITEM, LUDOVICUS Rex, ipſius CAROLI filius, duo Sigilla habuit, quorũ primum in partibus Vzuræ deperditum, & à Reverendiſſimo Dn. Nicolao Archiepiſcopo Strigonienſe, Cancellario ſuo, ſubtractũ, non tenetur, niſi per ſecundum novum fuiſſent literæ ſub priori Sigillo æditæ, poſteà confirmatæ: ſub quo novo Sigillo tàm literæ ejusdem Regis LUDOVICI, ſub ipſo priori Sigillo ſuo confectæ, quàm etiam prædicti Dn. CAROLI Regis patris ſui, ſub duobus prioribus Sigillis caſſatis, annulatis emanatæ per appenſionem ejusdem novi ſeu ſecundi Sigilli fuerunt tandem confirmatæ. Et tales ubilibet ſervantur. Breviter itaq; privilegia ipſius Dn. LUDOVICI Regis, ab anno Domini trecenteſimo ſexageſimo quarto, ſupra milleſimũ uſq; ad obitum ſuum, videlicet annum ſalutis milleſimũ trecenteſimum octuageſimum ſecundum confectæ, robur ſortiũtur firmitatis. Sed priora

Partim ſervantur à 1364. uſq; 1382.

paiſnak két fęlén (mely paiſban, tudni-illik, kettős kereſzt vagyon) két Sárkány kép vagyon..

Még-is LAJOS Királynak, az CAROLY Király fiának-is két pecséte vólt, mellyek közzűl az elsőbiknek, mely az Uzura tartományban veſzet vólt el, mint hogy az Eſztergomi Miklos Erſękt̃ől Király *Cancellarius*sától lopták vólt el, nincsen ereje, meg-ſem tartatik, hanem ha az máſodik pecséttel vólnának effęle első pecsetű levelek annak-utánna meg-*confirm*álva úyjulan: mely úy pecséttel mind-azon LAJOS Királynak, első pecséte álat kőlt leveleket, mind az meg-mondot CAROLY Királynak az ő Attyának, két első meg-hivot, és erőtlenné tőt pecséti alat kőlt leveleit, hogy ha ugyan azon LAJOS Király, az ő úy, avagy máſodik pecsétével, az után meg-*confirm*ált. Ollyanoknak minden hellyűt erejek vagyon és megtartatnak. Rővideden azért LAJOS Királynak az ő *Privilegi*umi, mellyeket URUNK ſzűletéſe után, Ezér három ſzáz és négy eſztendőtől fogván, hálaláiglan, az az, Ezer három ſzáz nyolczván két eſztendeiglen nevére kőltenek, hellyes erejekben vadnak. Az előtte valók penig nem jók,

jók, hanem ha az után meg-*confirm*álták vólna, az meg-mondot módszerint.

Mely dolgot hogy világosban meg-érhessünk, az czikkelt, kit az ő levelének *confirm*álásában szokták be-irni, kit én az fęle meg-*confirm*ált leveleiből ki-szedtem, mely levelek kőzzül én egy-nehánnyat szemem-mel láttam és olvastam-is, melynek egygyiket itt bé akarék irni, mely igy kezdetik:

AZ DOLOGNAG, UGYMOND őrők emlekezetire. Mi az felül meg-nevezet LAJOS Király, jelenttyük mindeneknek, hogy mikor Bosznaságban, az mi Országunkban szántalan sok eretnek *Pater*anusok támattak vólna, az igaz hitnek ellene. Azoknak à mi Országunkból ki gyomlalására hadat támasztván, egy felől személyünk szerint indultunk vólna. Más felől penig az mi Christusban tisztelēdő Atyánkat, az Esztergomi MIKLOS Erseket, mi *Cancellarius*sunkat (kinél mint az két pecsétünk vala,) és az Nagysagos Garai MIKLOST az Nador Ispánt, à tőb Országbéli Pap Urakkal, Zászlos és Nagyságos Urakkal, Uzura fele rendeltük vala. Az Erseknek némi-

priora non valent, nisi fuissent modo antelato postea confirmata.

Quæ ut lucidius intelligantur, clausulam per eundem LUDOVICUM Regem, ad confirmandas tales literas suas apponi solitam, & per me ex ejuscemodi literis suis confirmatis, quarum plures in specie vidi atq; perlegi, excerptam verbotenus interserendam statui, quæ sic incipit:

AD PERPETUAM REI memoriam, NOS LUDOVICUS Rex præfatus, universis declaramus, quod ubi in Regno nostræ Boznæ, innumerabilis multitudo Hæreticorū & pateranorum pullulasset, in errorem fidei orthodoxæ: ad extirpādos quoq; de ipso Regno nostro eosdem, ex una parte nos personaliter instaurato, valido exercitu proficiscebamur: ex alia vero parte Venerabilē in Christo patrem Dn. NICOLAUM *Archiepiscopum Strigoniensem nostrum Cancellarium (penes quem utrumq; par Sigilli nostri Authentici habebatur) & virū Magnificum, Dn.* NICOLAUM

Palatinũ cum cæteris prælatis, Baronibus & regni noſtri Proceribus, in Uzuram deſtinaramus. Quidam familiares ipſius Domini Archiepiſcopi, pro cuſtodia deputati utrunq; par dicti Sigilli noſtri Authẽtici, præconcepta malitia ſubtraxerunt. Nos itaq; præcaventes ne ex hujuſmodi Sigilli noſtri deperditione Regnicolis noſtris, in eorũ juribus ſucceſſivè periculum poſſit imminere, Sigillum novũ in duobus paribus fecimus pro nobis ſculpi, quod ad omnia privilegia noſtra, & quondã Domini CAROLI Regis, Patris noſtri, ſub priore Sigillo ejusdem tempore ſuæ Coronationis ſculpto, & demùm per eundem (eò quòd ſub ipſo plurimæ infidelitates perpetratæ extitebant) permactato, ac ſub alio Sigillo ipſius in partibus Tranſalpinis caſualiter deperditò, confecta, juxta dicta tria Sigilla decrevimus fore apponendum. Ad quæcunq; verò privilegia paterna, dictis duobus prioribus Sigillis ſuis conſignata, quæ per eundem patrem noſtrum, per Sigilla ejusdem poſteriora, vel per

némũ ſzólgai és udvara népe, kiket ő rizéſére rendelt vólt, ſzánſzándékkal való gonoſzságból, mint az két ſaját pecsetünket el-lopták. Mi azért idejẽ el-akarván távoztatni, hogy effele pecsét, el-veſztés miat, az mi Orſzágunk bélieknek idővel valami kár-vallás ne következnek, két úy pecsétet metezettettünk magunknak, mellyet végeztünk, hogy minden *Privilegium*inkra, és az mi Atyánknak CAROLY Királynak koronazaſokort csinált első pecsétealat kőlt *Privilegium*okrá (mely történet ſzerint Havaſel földében veſzet vólt el) az meg-mondot három pecsét mellet, az mi úy pecsétünk-is ott legyen. Atyámnak penig valamely két meg-mondot első pecséti alat kőlt *Privilegium*ira, az mi úy pecsétünket nem függeſztenek: és mellyeket az ő utolſo pecsétivel, vagy az mi fellyül meg-módot-képpen el-veſztet pecsetünkel meg nem *confirmál*tuk vólna, avagy valamely ki-nyitot leveleket meg nem *confirmál*nánk az ollyan *Privilegium*okát, mint hogy attyám-is ſemmiſſé tötte vólt, azonképpen mi-is erőtlené téſzük, és héában valoka. Mely meg-*confirmált Privilegium*ok közöt, ez jelen való mi *Privilegium*ikat, kiben ſemi két-

ség

ſęg ne legyen, minden fellyűl bé-irt dólgokkal egyetemben azon Ez és' Ez ſzemélynek, és az ő őrökkőſſinek és maradékinak, à mi meg-mődot úy kettős pecsettünk alat megúytottuk és örökké meg-*confirmál*tuk. Kőlt azon Miklos Erſek mi *Cancellariuſ*unk által, ez s-ez hónak 22. Napján, 1364. Eſztendőben, Az mi Királyſagűknak 23. Eſztendejében.

per nos cum Sigillo modo præmiſſo deperdito confirmata non haberentur, & ad ipſa Privilegia ipſum novũ Sigillum noſtrum non appenderetur, vel quæcunq; patẽtes literæ non confirmarentur: ea privilegia & literæ, ſicut per eundem patrem noſtrũ fuerunt revocatæ & annulatæ ſic & nos ipſas, ſeu ipſa commiſimus viribus caritura, nullam quoq; roboris obtentura firmitatem. Inter quæ præſens privilegium noſtrum, omni prorſus ſuſpitione deſtitutum, & omnia in eo ſuperius contẽta & expreſſa, pro eodem T. ſuisq; hæredibus & ſucceſſoribus, dicti Sigilli noſtri novi, duplicis & authentici appenſione renovavimus, & perpetuò confirmavimus. Datum per manus ejusdem Domini Nicolai, Archiepiſcopi, Cancellarij noſtri, decimo Calendas Menſis. T. Anno Domini, milleſimo trecenteſimo ſexageſimo quarto. Regni autem noſtri anno vigeſſimo tertio.

AZONKEPPEN az SIGMOND Király és Romai Imperator Leveleis, kik 1466. eſztendő előt kőltek nem tartatnak meg: Ezokáért hogy ugyan azon SIGMOND Király, az Orſzágbéli Pap Urak, Záſzlós és' Nemes Urak tanácsából, kőzőnſęges *Decretũ*nak és végezéſnek módgya ſzerint, ezt rendelte és parancsolta vólt, hogy Ezer négy ſzáz ötődik Eſztendőbéli Szent Győrgy napjától fogva az Ezer négy ſzáz hatodik Eſztendőbéli Sz: Győrgy napjaig (ki akkor jővendő vala, de moſt el-múlt)

Sigiſmundi R. literæ ante annũ 1406. emanatæ non ſervantur.

ITEM Literæ Dn. SIGISMUNDI Regis & Imperatoris, ante annum milleſimum quadringenteſimum ſextum emanatæ, non ſervantur: ex eò, quòd idem SIGISMUNDUS Rex, de conſilio Dominorum Prælatorum & Baronũ, regniq; ſui Nobilium, per modum generationis Decreti ſanxerit, ut à feſto beati Georgij Martyris, in anno Domini quadringenteſimo quinto, ſupra milleſimum, usq; ad aliud feſtum ipſius B.

Georgij Martyris, in prætacto anno gratiæ, milleſimo quadringenteſimo ſexto, tùnc venturũ, jàm verò tranſactum, univerſæ literæ Donationales, & aliæ privilegiales, præfati quondam Dn. LUDOVICI Regis, ſub illius ſecreto duntaxat Sigillo emanatæ, ac Dominarum ELISABETH relictæ, & MARIÆ filiæ ejusdem LUDOVICI Regis, Hungariæ ſcilicet Reginarum. Nec non ipſius SIGISMUNDI Regis, ante illa tempora qualitercunq; confecta, ad confirmationem importarentur: alioquin inefficaces, viribusq; per omnia deſtitutæ relinquerentur.

el-múlt) minden *Donatio*, és egyéb *Privilegium* levelet, kik à meg-mondot LAJOS Királynak titkos pecsétialat kŏltek vólna: és az ŏzvegy ERSEBET aſzſzony, és azon LAJOS Király leánya MARIA Aſzſzony, ugy-mint Magyar Orſzagnak Királyné aſzſzonya leveleit, és azon SIGMOND Királynak, az elŏt akar hogy ki adot leveleit *confirmáltatni* bé-hoznák: annélkŭl penig erŏtlen és heában való lenni.

Poſt hæc autem tempora, literæ ejusdem Dn. SIGISMUNDI Regis & Imperatoris, usq; in diem obitus ſui, annum videlicet gratiæ quadringenteſimum triceſimum ſeptimum, ſupra milleſimum æditæ, ſemper valent & obſervantur. Ut autem hujus rei notitia pro tollendo dubio cunctis pateat, formam ac continentiã quarundã literarũ Donationaliũ, ejusdem Dn. SIGISMUNDI Regis, ſuper præmiſſis confectarũ, & in Judicio contradictorio dudum productarum, ſenſu in nulla parte mutato, adjecl, hujusmodi ſub tenore: NOS

Ez ŭdŏ után penig azon SIGMOND Király és Csáſzár leveleit, mind hólta napjaig, tudni illik, 1437 Eſztendeig, az mellyek kŏltek mindenkor jók, és meg-tartatnak. Hogy kedig ez dologról ſenki ne kételkedheſſęk, hanem mindeneknél jelen legyen azon SIGMOND Királynak, és némŭ-némŭ *Donatio* levelének máſsát, mellyet az fellyŭl meg-mondot *confirmatió*ról, ki adot, és az Octávás tŏrvényben régen elŏ-is adták vólt, añak értelmét ſemmi réſzében el nem változtatván, itt bé akarám irni, mely illyen rendel kŏvetkŏzik:

MI

Paria literarum Sigiſmũdi. R.

Mi (ugymond) SIGMOND, Iſtennek kegyelmeſſégéből, Magyar, Tót, Horvát Orſzágnak Királya, &c. Brandeburgi Herczeg, &c. Az ſzent Romai birodalmának *Vicariuſa* hely tartója, és Cseh Orſzágnak *Gubernatora*, adgyuk emlekezetre ez jelen-való levelünk által, hogy mikor mi ez mi Orſzágunk béli fő fő embereknek, közönſéges tanácsokból, és végezéſekből, ez Orſzág közönſéges jóvánnak, és csendes álapattyánák meg-maradáſáért, ezt jegyeztük vólna, hogy az nehány LAJOS Királynak, Magyar Orſzág Királyának (ki minékünk Atyánk, és Ipük vólt) mindenféle leveleit, mellyek csak az ő titkos pecseti alat költenek vólna: Es az mi ſzerelmes Anyánk és Napánk ERSEBET Aſzſzony, és MARIA Aſzſzonnak, az mi házas-társunknak ugy-mint Magyar Orſzágnak, bódog emlekezetű Királyné Aſzſzonnak leveleit, és azok mellet az mi leveleinket, mellyek avagy az ő pecsétek alat, avagy az mi ſaját ő rögb vagy kiſſeb pecsétünk alat, akar minémű dologról és főképpen jóſzágról, még ha nagy mélytóságbéli fő ember nevére, költenek vólna-is, hogy kétſég effele levelekhez ne fęne, és ſenki miatta meg ne bo-

NOS SIGISMUNDUS DEI gratia, Rex Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Marchioq; Brandenb: &c. Sacri Romani Imperij Vicarius generalis, & Regni Bohemiæ Gubernator, memoriæ commẽdamus per præſentes: quòd cum nos Prælatorum & Baronũ, ac Regni noſtri Procerũ, ſana deliberatione exinde ſubſequuta, pro bono utili, & tranquilloſtatu regnicolarum noſtrorũ, omnes & ſingulas literas, quondam excellentiſſimi Principis, Dn. LUDOVICI, Dei gratia inclyti Regis Hungariæ, Patris & Soceri noſtri chariſſimi, ſub ipſius ſecreto Sigillo tantũmodo, ac illuſtriſſimarũ Principum, Dominarum ELISABETH Matris, & MARIÆ contoralis noſtrarũ chariſſimarũ, Reginarum dicti Regni Hungariæ, felicium recordationũ, nec non noſtras ſub ipſarum, atq; ſimiliter noſtris, tàm majorib⁹ quàm minoribus Sigillis, ſuper factis quibusvis, & præſertim poſſeſſionarijs, cõfectas & emanatas, quibuscũq; perſonis dignitate quavis fungentibus, ad tollendum omne

dubium, removendum ſcandalum, & ad evitanda multa atq; varia incommoda, quæ propter Sigillorum ipſarum Dominarũ, atq; noſtrorum deperditionem, ac noſtri majoris, videlicet duplicis, ex cauſis & rationibus legitimis confractionem multorũ juribus, & præſertim poſſeſſionariis uti potuiſſent derogare, à feſto beati Georgij Martyris, in Anno Domini, quadringenteſimo quinto proximè præterito, uſq; ad annualem ejusdem revolutionem, ſub pœna revocationis, annulationis, & caſſationis earundem (ſi non præducerentur) per nos vidēdæ & examinandæ. Et ſi opus fuiſſet, ſub præſenti moderno novo noſtro authētico duplici Sigillo confirmandæ & approbandæ, noſtræ claritati exhibendas & præſentandas decreviſſemus. Tandem elapſo hujusmodi Decreti & ſtatuti noſtri termino, pro examinandis & relegendis hujusmodi literis coram nobis productis, vel non productis, per noſq; cum præſcripto noſtro moderno majori duplici Sigillo confirmatis & non confirmatis, in ſingulis dicti

trankoznék, sőt ſok-fęle alkalmatlanság le-ſzállana, mely tudni-illik, ſok ember jóſzágán meg-eshetett vólna, az meg-nevezet Királyné aſzſzonyok, és az mi pecsétünknek elveſzéſe miat, és hogy mi-is az mi ő-regb kettős pecsétünket, bizonyos és méltó okokért, őſzve rontattuk, 1405. Eſztendőben eſet Sz. Győrgy napjától fogván, és jővendő Eſztendőben ugyan azon Sz: Győrgy napjaiglan, az meg-nevezet minden-fele leveleket, mi előnkbē hoznának, hogy őket meg-látnók, és meg-hánnók vetnők, és ha ſzűkſęg vólna, ez moſtani úy és kettős pecsétünkel meg-*confirmál*nánk, és hellyén hadnók. Valamellyet penig előnkben nem hoznának, annak az után ſeṁi helye és ereje nem lenne. Végezetre mikoron az mi parancsolatunknak és végezésünknek ideje el-tőlt vólna, ez mi Orſzagunkban való Vármegye Iſpáninak ſzerte ſzerint meghadtuk vala, hogy az ő Vármegyejeket bé-gyűytenék, és meg-látnák s-meg-olvaſnák minemű leveleket hoztak vólna bé mi előnkbe, és mellyeket nem hozták vólna előnkben, és mellyeket *confirmál*tanak vólna meg, ez moſtani kettős őreg pecsétünkel, és mellyeket nem *confirmál*tanak

tanak vólna meg. Annak-okáért holot ez T. Vármegyében lakó T. T. Nemeſſek, ez T. Faluban, T. Vármegyében való réſzbéli jóſzágokról (mellyet mi régen T. T. az ő attyának és véle egyetemben, ő nékiek-is T. T. mint örökkeſſeknek adtunk vólna) az mi *confirmált* levelünket, az mi kepünkbéli emberünk, és az meg-nevezet T. Vármegyének hitös *aſſeſſori* eleiben nem adhatták és meg nem mutathatták vólna. Azért mi az mi végezésünket erejébe megakarván tartani, és kivánván, hogy ez után-is örökké meg-tartaſſék, az mi fellyül meg-irt *Donation*kot, mellyet az meg nevezet T nek, és T. T. az ő fiainak mint örökkes maradékinak, az meg-nevezet réſzbéli jóſzágban, adtunk vólt, és kinek levelét azon T. T. az mi moſtani kettős pecsétünkel meg nem *confirmált*atták vólt, minden czikkelyében meg hiván, és mindenképpen erőtlenné tévén, és az meg-mondot réſzbéli jóſzágot, az mi Királyi kezünkhöz véven, az meg-nevezet T. T. és minden maradékoknak meg-hattuk és parancsoltuk, hogy az meg-nevezet jóſzág felől mely ez T. T. faluban lőt vólna, minden hozzá tartozandó jovaival egyetemben, örökkön örökké

dicti Regni noſtri comitatibus, per Comites noſtros, provinciales congregationes juſſimus celebrari generales. Demùm, quia T. & T. Nobiles comitatus T. literas ſuas ſuper Donatione portionis poſſeſſionariæ, in poſſeſſione T. vocata, in comitatu T. prædicto, exiſtente habitu, dudũ per noſtram Majeſtatem dicto T. filio T. patri ipſorum, & per conſequens ejusdem T. T. ipſorum hæredibus facta. Confirmationales coram nobis, ſeu homine noſtro in noſtra perſonali præſentia, ad id ſpecialiter deputato, nec non juratis aſſeſſoribus hujusmodi congregationis generalis prædicti comitatus T. producere nequierunt, ſeu non potuerunt. Ideò nos præmiſſo noſtro Decreto, juxta vigorem ejusdem ſatisfacere volentes, ipſumq; robur perpetuæ firmitatis obtinere volentes, præmiſſas literas Donationales pro annotatis T. filio T. & per conſequens ipſis T. & T. ipſorumq; hæredibus, ſuper Donatione dictæ portionis poſſeſſionariæ, per nos modo ſupra datas, per ipſoſq; præſcripto Authentico duplici noſtro

noſtro Sigillo confirmare no-
procuratas, ſeriatim & verbo-
tenus revocantes, caſſantes, ac
ſuis viribus prorſus carituras
decernẽtes & relinquentes, ea-
demq; portionem poſſeſſionariã
rurſum noſtris Regijs manibus
annectentes, memoratis T. & T.
ac ipſorũ hæredibus & poſteri-
tatibus univerſis, occaſione &
prætextu præſcriptæ portionis
poſſeſſionariæ, in dicta poſſeſſio-
ne T. exiſtentib⁹, ac cunctis ea-
rundem utilitatũ, & pertinen-
tiarum, perpetuum & irrevo-
cabile ſilentium imponendum
duximus, & imponim⁹ per præ-
ſentes. Nos ſiquidem, qui ex
ſuſcepto Regiæ dignitatis offi-
cio, fidelium noſtrorum actus,
virtuoſos & merita (prout Re-
galem decet dignitatem) æquo
libramine ponderantes unicuiq;
juxta meritorum qualitatem,
Regio favore occurrere debem⁹,
conſideratis, & in memoriam
noſtræ Celſitudinis revocatis, fi-
delitatis & fidelium ſervitiorũ
præclaris meritis, virtuoſis ge-
ſtis, & acceptis complacentiis
fidelium noſtrorũ dilectorum,
magnificorum virorum T. & T.
filiorum

ké ez után még csak meg ſe merjenek emlekezni, sőt hadgyuk és parancsollyuk ez moſtani levelünk által. Mert mi holot az Királyi méltoságnak tiſzti ſzerint, minden mi hűveinknek jóſzágos cselekedetit és méltoságát (az mint az Királyi felſęghez illik) jól meg-tekintven és előnkben vévén, illik hogy mindenekhez, az ő érdemek-ſzerint Királyi kegyelmeſſęgünket meg-mutaſſuk: Elmelkedvén és meg-emlekezvén, ez mi ſzerelmes hiveinknek az Nagyságos T. T. az nehái T. T. fiainak jeles dolgairól, jóságos cselekedetekről és kedves ſzólgálattyáról, mellyet mi mellettünk, és az Királyi ſzent Corona mellet, külömbkülömb fęle hellyeken, és üdőkben, buzgó ſzeretetből, nagy hűſęggel, álhatatoſsággal, és ſzorgalmatoſsággal, ſzemélyek-ſzerint faratságokat, és eñek-felette marhájokat és költſęgeket-is ſok jó és dicsiretes munkájokkal egyetemben nem ſzánván à mi Királyi ſzemeink előt igyekeztek magoknak kedvet találni és nyerni. Mi-is azért, hogy az ő hű ſzólgálattyokat moſtan Királyi kegyelmeſſęgünkből meg-tekintenők azon mi réſzbéli jóſzágűkat, az megmondot T. Faluba és T. Vármegyében,

ben, minden hozzá tartozãdó haſznaival, tudnia-illik, Ugar, és egyéb Szántó fõldeivel, Mezõivel, Kaſzáló réteivel, Erdeivel, Berkeivel, Vizeivel, Tovaival, Molnaival, és Viz-folyáſival, Hegyeivel, Szõlõivel, és ſumma-ſzerint azon réſzbéli jóſzágnak, minden haſzna vételével, akar mi névei meg-nevezteſſęk azon régi és ſzokot határival, kivel az elõt is birtak, az meg-nevezet T. T. és õ általok, minden õrõkkes maradékioknak az mi bizonyos jó akarattũkból, és az mi tanácsunknak, Pap-Uraknak és Záſzlós Uraknak tanácsokból, az mi Királyi kezũnkbõl úy adományúl, és azon igaſsággal, mellyel az meg-nevezet réſzbéli jóſzág, ki az meg mondot T. Faluban vólna, mind az meg-mondot okokért mind peniglen egyéb-képen-is, ha valamiként minket és az mi adományunkat illetné, adtuk és ajándékoztuk, sõt adgyuk, és ajándékozzuk õrõkkũl, és meg-hihatatlanúl, hogy mint ſajáttyát biria és élly más embernek igaſsága hellyen maradván: Es magunk s-az utánnunk való Magyári Királyoknak-is képekben, fogadgyuk, és magunkat erre kõttyük hogy az meg-nevezet T. & T. és az õ utáñok való õrõkkõs maradékit

filiorum quondam T. quibus ijſdem, nobis & ſacræ noſtræ Coronæ Regiæ, ſub diverſitate locorum & temporum, cum omni ſinceritatis zælo, fidelitatis fervore, devotionis conſtantia, & ſolicitudine continua, labores in perſonis ſubeuntes, & expenſas in rebus cum adjectione laudabilium operum, ſe ſtuduerunt coram oculis noſtræ Majeſtatis, reddere gratos utiq; acceptos. Volentes ab hoc eiſdem pro præmiſſis ipſorũ fidelium obſequiorũ meritis, ad præſens aliquali noſtro Regio favore occurrere, eandem portionem noſtram Regiam poſſeſſionariam, in dicta poſſeſſione T. vocata in anteſato comitatu T. exiſtente habitã, ſimul cum univerſis ſuis utilitatibus & pertinentiis, videlicet terris arabilib⁹, cultis & incultis, pratis, fœnilibus, ſylvis, nemoribus, aquis, piſcinis, molendinis, aquarũq; decurſibus, mõtib⁹, vineis, & generaliter quibuslibet ejusdem portionis poſſeſſionariæ utilitatum integritatib⁹, quovis nominis vocabulo vocitatis, ſub eiſdem veris metis, & antiquis limitibus, quib⁹

Yy *eadem-*

eadem per ſuos poſſeſſores ritè tenta fuiſſet, poſſeſſa, memoratis T. & T. & per ipſos eorum hæredibus & poſteritatib⁹ univerſis ex certa noſtra ſcientia, ac Prælatorum & Baronum noſtrorum conſilio, de manibus noſtris Regiis, novaq́, noſtræ Donationis titulo, & omni eò jure, quo prædicta portio poſſeſſionaria, in prætacta T. habita, tàm prævia quàm aliis quibuscunq́ rationibus, ſeu de cauſis ad noſtram legitimè ſpectat collationem, dedimus, donavimus, & contulimus: imò, damus, donamus & conferimus, perpetuò & irrevocabiliter poſſidendam, tuendam pariter & habendam, ſalvo jure alieno, aſſumentes noſtro, & noſtrorum ſucceſſorum Regum ſcilicet Hungariæ, nominibus & perſonis prælibatos T. & T. ipſorũq́ hæredes, & quoslibet ſucceſſores in pacifico dominio & quieto, prædictæ portionis poſſeſſionariæ, & quibuslibet ejus utilitatum, & pertinentiarum præſcriptarum contra quoslibet impetitores cauſidicos & actores, intra vel extra judicium, ſemper & ubiq́ propriis noſtris, & eorundem noſtrorum ſucceſſorum laboribus & expenſis, indemnes & illæſos protegere, expedire ac conſervare, harum noſtrarum vigore, & teſtimonio literum mediante: quas dum nobis in ſpecie reportatæ fuerint, in formam noſtri privilegij redigi faciemus. Datum, &c.

dékit az meg-mondot réſzbéli jóſzágnak, ſzabad és békeſſęges Uraſágában, minden hozzá tartozandó haſznaival egyetemben mindenfęle pereſſek ellen tőrvényben, és tőrvény kivűl-is mindenkoron, és mindenűt ſaját kőltſęgűnkel és fáratságunkal, mindenképpen meg-őrizzűk, meg-tarttyuk, és meg-is oltalmazuk: kinek erőſſęgére és bizonyſágára, attuk az jelen való levelűnket: mellyet mikor mi hozzánk viſzſza hozãdnak, az mi fűgő pecsétűnk alat, ok levél módgyára iſmét ki adgyuk. Ez levél kőlt, &c.

Sigiſmundi R. Anno 1410. æditæ literæ ſemper obſervantur.

Anno DOMINI, *milleſimo quadringenteſimo decimo, æditæ ſemper obſervantur.*

Valamely levele kőlt azért Sigmond Királynak, Ezer négy ſzáz tizedik eſztendőben, annak mindeniknek hellye és ereje vagyon.

Item, literæ Dn. ALBERTI Regis,

Továbba ALBERT Királynak

nak ki SIGMOND után vólt, minden leveleit meg kel tartani.

De ERSEBET Aſzſzonnak az SIGMOND Király leányának, és az meg-nevezet ALBERT Király ő̃ſzvegy feleſęgének adomáñyit és arról való leveleit: Sőt à Lengyel LASZLO Király leveleit-is (kit̃ nem ez Magyar Orſzági igaz és Sz. Koronával: hanem csak az Szent̃ ISTVAN Király teſtének fejéből ki vőt koronájával, koronáſzták vólt meg: Es kit az tenger felé Varna̅ mellet Boſznában, az AMURATES Tőrők Csáſzár, Szent Márton nap tayban Ezer négy ſzáz negyvennégy eſztendőben, meg-vert, és az Király ő̃nen maga-is ott veſzet) mellyeket akar kinek és akar miképpen, és mi módon adot vólna: eſſęle levelek mind füſtben mentenek, és erőtlenek, ſemmi hellyek ſincsen: az egy levéltől ki válvan, melyben ERSEBET Aſzſzony, az Szekes Fejérvári Szentegyházhoz alamiſnat ado̅.

Regis, ſucceſſoris immediati dicti Dn. SIGISMUNDI Imperatoris, valent & ſervantur.

Alberti R. valent. Eliſabethæ filiæ Sigiſm. R. non valent.

Jtem, omnes Donationes, & aliæ qualibet conceſſiones quondam dominæ ELISABETH, filiæ ipſius Dn. SIGISMUNDI Regis, relictæ ſcilicet dicti quondam ALBERTI Regis: nec non Dn. VLADISLAI Poloni (qui non vera ſaeraquè Regni hujus Corona: ſed reliquiarum capitis S. STEPHANI Regis, ornamento inſignit⁹ fuerat: quiq̃ in partibus Romaniæ juxta oppidum Varna, marina propè ad littora per AMURATEM *Turcorum Cæſarem, circa feſtum B. Martini Epiſcopi & Confeſſoris, in Anno gratiæ quadringẽteſimo quadrageſimo quarto, ſupra milleſimum, debellatus occubuit) pro quorũcunq̃ parte, & quibuscunq̃, ac quavis ratione vel titulo factæ, per omnia caſſatæ, revocatæ, & viribus deſtitutæ ſunt, qua nunquam tenentur: excepta duntaxat Donatione, ac elemoſynaria largitione, per ipſam Dominam ELISABETH, Eccleſiæ Albenſis Regalis factæ.*

Vladiſlai Poloni n̄ valent.

TOVABBA, hellye vagyon az Orſzágbéli Urak leveleinek-is, ugymint, Pap Urak, Szabad Zázlós Urak,

JTEM, literæ Dominorum, Prælatorum, Baronum, Procerumq̃ & Nobilium Regni Hungariæ

Literæ Procerum, &c. quæ & in quantum ſerventur.

gariæ univerſorum, ſub eorum Sigillo, in quo duplicata crux, ad inſtar ſigneti gentis Hungaricæ continetur emanatæ, in quantũ proceſſus juridicos, nec non Faſſiones judiciaq́, concernunt, veluti literæ unius judicis ordinari obſervãtur. Quantum verò ad Donationes, annuẽtias, vel conſenſuũ adhibitiones, nihil valent: prout ex tenore privilegij ipſorum in civitate Peſthienſi, ſecundo die feſti Aſcẽſionis Domini, quæ ſeptima die Maij fuit, in Anno ejuſdem quadringẽteſimo, quadrageſimo quinto ſupra milleſimum, inter cætera ſuper ea re æditi clareſcit: Quod (quia multa continet in ſe Capitula, plureſq́ complectitur Articulos, propoſito noſtro non correſpondẽtes) verbotenus inſerere tædioſum exiſtimavi. Super ipſius tamen Sigilli ſculptura & virtute, articulum in eiſdem literis poſitũ, ſub eadem forma verborũ, qua ibi ſcriptũ vidi atq́ legi: hic annectere curavi, qui ſic ſequitur.

ITEM, quòd ex nunc diſponatur unum Sigillum, in quo ſit ſignetum crucis, ſicuti ſignetum Regni

Urak, fő népek, és ez Orſzágbéli egéſz Nemeſſęg leveleinek: mely levelének pecsétiben két kereſzt vagyon, ugy-mint az Magyar Orſzág Cimere· de ezeknek-is csak az tőrvény follyásában, és valláſoknak bévételében vagyon erejek, mint egy itilő Meſter, avagy ez Orſzág rendelt Birai leveleinek. De *Donatio*, engedelem, avagy *Conſenſus* dólgában nincsen ſemi ereje. Mint az Orſzág *Privilegium*ából ki tetſzik, mely Peſtben, Aldozó máſod napján, mely Pűnkőſt havának hetedik napja vólt, Ezer négy ſzáz negyven őt eſztendőben kőlt: Mely *Privilegium*ot (mivel-hogy ſok Cikkelből ál, és kűlőmb-kűlőmb-fęle *articulus*okról ſzól, kik ez moſtani iráſomban nem ſzűkſęgeſſek) ez okon idé mindeneſtől fogván nem akarám bé-irni. Mind-az-által az mely Cikkellye az pecsétnek ki meczéſſęről és annak erejéről ſzól, mellyet azon *Privilegium*ban olvaſtam, igiről igire itt-is bé akarám irni, mely igy következik.

TUDNI-illik, hogy ennek-utánna rendellyenek egy pecsétet kiben legyen egy kereſzt, az mint vagyon az Magyar

Magyar Orſzág Cimerében: azt tarcsák Budán, hogy az panaſzolkodóknak helheſſen pecsét alat emlekezetre való levelek, és járjanak-el tőrvényekben, az mint-illik, az Király Coronázattyáig.

IGY azért nyilván ki vagyon nevezve az az pecsét, hogy csak à tőrvény folyáſnak, és az igaſságnak kiſzolgáltatására rendelték és ſzerzették vólt. Holot penig azt irták, hogy az Király Koronázattyáig éllyenek azzal az pecséttel, nem ugy kel érteni, hogy akkor nem ſok időre, úy Királyt kellet vólna Koronázni.

Mert LASZLO az ALBERT Király fia, ſokkal az előt, még Ezer négy ſzáz negyven eſztendőben Koronázva vólt: De azon az czikkelen, az Király Koronának tellyes birodalmát és hatalmát kel érteni, melyre mivel-hogy LASZLO az ő gyermekſége miat, még gondot nem viſelhet vala, az ő attyafiára Lengyel LASZLO Királyra bizták vólt.

Regni Hungariæ: & illud Sigillum ſervetur in civitate Budẽſi, ut quærulantes habeant ſub ipſo Sigillo literas neceſſarias & commemoriales, & procedatur juſtia mediante, ſecundum quod decet, uſq; ad Coronationem Regis.

ECCE clare deſcribitur illud Sigillum, ad judicia ſolummodo celebrãda, juſtitiamq; miniſtrandam fuiſſe inſtitutum, atq; fabricatum. Clauſulam autem extremam ipſius articuli, ſuper Sigillo prætacto conſcripti (videlicet uſq; ad coronationem Regis) noli accipere neq; interpretari, quòd tunc in proximo novus quiſpiam Rex debuiſſet coronari.

Nam illuſtris Princeps LADISLAUS, filius dicti quõdam ALBERTI Regis, dudum prius, in anno ſcilicet Dominicæ incarnationis quadringẽteſimo quadrageſimo ſupra milleſimum coronatus fuerat: ſed intelligenda eſt per clauſulã illam juriſditionis ſacræ Coronæ Regni, ac plenariæ poteſtatis Regiæ, quam tunc puerulus iſte exiſtens, regere & gubernare non poterat, in manus & authoritatem ipſius Dn. LADISLAI Regis perfecta in proximo aſſignatio.

Poſt obitum autem prælibati Dn. VLADISLAI Poloniæ Regis, uſq; ad electionem JOANNIS de Hunyad, in gubernatorem Regni hujus Hungariæ, Nicolaus de Uylak, aliàs Vayvoda Tranſylvanus, in Capitaneum ejusdem Regni deputatus erat, & proinde Vicariũ quoq; Regni Hungariæ intitulari ſe faciebat.

Lengyel LASZLO Király halála utá penig, mind addig mîg HUNYADI JANOST *Gubernator*ságra válaſzták, Uylaki Mikloſt, ki Erdélyi Vaydája vólt, Orſzág Kapitányá válaſztották, és ez okon Magyar Orſzágnak helytartójának iratta magát.

JOANNIS Hunnyadi Gubernatoris literæ, uſq; ad 32. Jobbag. obſervantur.

JTEM univerſæ Donationes, & literæ Donationales, ipſius Domini JOANNIS de Hunnyad gubernatoris, gubernaminis ſui duntaxat officio durante, & non prius, neq; poſterius, uſq; ad numerum triginta duarum ſeſſionum jobagionalium, ſed non amplius factæ & confectæ obſervãtur. Unde infertur, quòd quælibet Donationes ac annuentiæ & conſenſum adhibitiones, per eundem JOANNEM gubernatorem, ultra numerum prætactarum triginta duarum ſeſſionum Jobagionalium, cuipiam factæ vel collatæ, non valent neq; tenent. JTEM, conſenſuum quoq;, ſuper quovis contractu, vel alio negocio, per eundem adhibitiones. Poſt exi-

TOVABBA azért ha valami levél kőlt HUNYADI JANOS *Gubernator*ságában, de nem előtte ſem utánna, harmincz két ház jobbágyig, , de nem fellyeb, annak helye és ereje vagyon. De viſzontag, valamely *Donatio* avagy engedelme, és *conſenſus*a, az harmincz két ház jobbágyot meg-haladgya erejében nem lehet. Iſmét, mint hogy *Gubernator*sága után való *conſenſus* adáſſa, akarmi dolog felől lőt légyen (mivelhogy effęle *conſenſus* adáſa csak *conditio*val bizonyos móddal vólt) erőtlen, s-helye ſincsen. Mint példának okáért, ha valakinek ollyan igiretet tőt vólna, hogy, ugymond, ennek az Nemes embernek, halála és magva ſzakkadáſa után, az ő jóſzága ſzállyon erre s-erre. Hát ez-fęle jóſzág, az harmintz két ház jobbágyot, meg nem

nem hallatta vólna, és annak az Nemes embernek, az ő *Gubernator*ſágában, lőt vólna halála, eſſęle *conſenſus*nak hellye és ereje vólna: de ha az után halna meg, az természet ſzerint-való Király idejében hellye nem lehetne: Mert à *Gubernator*-is az ő tiſztinek és hivatallyának czéllyán által nem hághatot. ő nékie penig tőbre való hatalmat és méltóságot nem engedtek vólt, harminez két ház jobbágynál, mivel-hogy LASZLO, az ALBERT Király fia még élt, és noha még-akkor kicsid vólt, mind-az-által az mint meg-emlitém, meg vólt Koronázva, és őtet illette imár az Királyi Koronának tellyes birodalma. De hogy erről ſenki kűlőmb értelemben ne legyen, ſe az én iráſom ellen ne ſzólhaſſon, à mely *articulus*okkal méltóságot adtak vólt nékie, hogy *Gubernator*ságában, hány házig való jobbágyot legyen ſzabad el-adni, azon Orſzág levelinek rendiből, melynek egy réſze Budán, Ezer négy ſzáz negyven hét eſztendőben, Bódog Aſzſzony fogantatáſa napján kőlt: Azonképpen ez előtt való Orſzág gyűléſęben végeztet *articulus*okat-is, mely Ezer négy ſzáz negyven hat Eſztendőben Pünkőſt tayban lőt vólt Peſt Városában, holot

exitum ſuæ gubernationis (quia tales omnes conditionales fuerunt) locum non habent. Exempli gratia: Si cuipiam annuiſſet, ut decente, & hæredibus deficiente, tali Nobili, bona ſua, in talem hominem devolvantur, Si hujusmodi annuętia vel conſenſus, numerũ præſcriptarum triginta duarum ſeſſionum Jobagionalium non exceſſiſſet: & ille Nobilis, ſtante adhuc gubernaminis ſui officio, defeciſſet: tunc talis conſenſus ritè locum habuiſſet. Sed ſi in præſentiarum deficeret, regnante verò & legitimo jam Rege, locum non haberet: quia gubernator ipſe, metas authoritatis ſibi traditæ, tranſcędere nequivit. Authoritas autem ſibi ad ulteriora majoraq; data non fuit, neq; dari commodè potuit: ex quo præfatus Dn. LADISLAUS ipſius ALBERTI Regis filius, licet tenera adhuc ætatis, dudum tamen (ut præfertur) coronatus, ad quem plenaria jurisditio ſacræ Coronæ ſpectabat, tùnc in humanis agebat. Et ne quiſpiam aliter ſentiat, & temerariè contrariũ obji-

objiciat, articulos ſuper authoritate, in conferendis bonis ac juribus poſſeſſionariis, prædicto gubernatori data & attributa, confectos, & ex ſerie literarū prænotatorū Diminorum, Prælatorum, Baronum, Nobilium & Procerum Regni Hungariæ, univerſorū, Budæ in feſto Annūtiationis Sacratiſſimæ Virginis Mariæ, anno Virginei partꝰ ejusdem, quadringēteſimo quadrageſimo ſeptimo, ſupra milleſimū aditarū & confectarū: & articulos quoģ in generali eorū congregatione, in civitate Peſtienſi, circa feſtum Pentecoſtes tunc proximè (in anno videlicet ſalutis, quadringenteſimo quadrageſimo ſexto ſupra milleſimum) præteritum, quando nimirum idem JOANNES Hunniadinus, in gubernatorem Regni electus & ſublimatus fuerat, decretaros atģ formatos in ſe, ſeriatim continētium, per me verbotenus excerptos, abſqģ omni variatione, pro tollenda omni in hac parte ambiguitate, appoſui atģ adjunxi. Qui quidem articuli (dimiſſis aliis ipſarum literarū continentiis) hujusmodi verborum ſequuntur ſub tenore.

Articuli ſuper añuentias & conſenſus, Ioan. Hunniad.

JTEM, ipſe Dominus gubernator, his qui fideliter ſacræ Regni coronæ ſerviverint, de illis poſſeſſionibus, quæ deinceps ad ſacram Coronam, purè legitimèģ ſine cujuſpiam alterius jure, per defectum ſeminis. Jtem, propter delationem falſarum literarū, propter cuſſionem falſarum monetarum, & fabricationem falſi Sigilli, nec non propter inductionem extraneæ potentiæ in hoc Regnum ac poſitio-

Part. 1. Tit. 14.

TOVABBA, ugy-mond, *Gubernator* Urunk, azoknak az kik ez Orſzág Koronájának hiven ſzólgálnak, affęle jóſzágból, mely magva ſzakattúl, nyilván és igazán, s-más ember igaſſágának fogyatkozáſa nélkūl, az Királyi Koronára ſzállot vólna, avagy ha ki ál levelet járna, avagy hamis pénzt verne, avagy hamis pecsétet metczene és véle élne, avagy kūlsō ellenſęget hozot vólna házájának romlására, avagy gyutáſt tōt vólna, kiért jóſzág à Királyra ſzállana: mely jóſzág-

jóſzágban harmincz két ház jóbágy vólna, de ne tõb, nem-is lehetne tõb, és iſmég melyben harmincz két ház jobbágynál keveſſeb vólna, avagy lehetne, azt ſzabadon el-adhaſſa.

poſitionem ignis, in eodem fuerint devoluta, in quibus ſcilicet poſſeſſionibus, triginta duæ ſeſſiones, & non plures fuerint, vel fieri poterint, & etiam in quibus infra eundem numerum triginta duarum ſeſſionum fuerint, vel fieri poterunt, facere valeat Donationes.

Ha peniglen keritet Város, vagy mezõ Város, avagy Falu, melyben harmincz két házhelynél tõb vólna, az meg-nevezet okokból Királyra ſzál: Aſſé̩le harmincz kettõnként ne ſzakkadhaſſa, ſe ſenkinek el ne adhaſſa: hanem egéſzen maradgyon az Koronának.

Si verò civitates, oppida, & poſſeſſiones, ultra numerum præſcriptarũ triginta duarum ſeſſionũ, etiam præſcriptis modis, ad Sacram Coronam fuerint devolutæ: Illas partiri, ſeu videre, in triginta duas ſeſſiones non valeat, & ſub nomine triginta duarum ſeſſionũ de illis facere cuïpiam Donationem: ſed hujusmodi omnes civitates, oppida & poſſeſſiones indiviſa, ipſi Coronæ reſerventur.

Iſmeg, ha *Gubernator* Urunk, az meg-mondot mód-ſzerint, valakinek jóſzágot ád: Máſodſzor azonnak jóſzágot ne adhaſſon: Es mivel hogy csak az Királynak vagyon arra való méltósága, hogy Várakat, keritet és mezõ Váraſſokat és egéſz Falukat el-adhaſſon: Annak-okáért valakinek az *Gubernator* jóſzágot ad, mikor annak ideje léſzen, tartozzék az Királyt õ Felſégét meg-találni felõle, és véle meg-*confirm*áltatni.

ITEM, Dominus Gubernator, ſi cui Donationem præmiſſo modo ſemel fecerit, amplius eidem donare non valeat: & cum Donationes caſtrorum, civitatum, oppidorũ, ac poſſeſſionum, & ſimilium ad jus Regium duntaxat ſpectare dinoſcantur: Igitur ipſe, quibuscunq; Donationem fecerit, illi tempore ſuo tenentur accedere ad Dominum Regem pro confirmatione obtinenda.

ITEM, poſſeſſiones eorundem, quorum propter delationem falſarum literarum, aut cuſſionem falſarũ monetarum, aut aliquo modo, ſuperius expreſſo, ad Coronam fuerint devolutæ: quouſq; illi, qui per judices ſuos competentes judiciali-ter, ſecundum antiquam & approbatam Regni conſuetudinem ſentẽtiati fuerint, occupare, & de eis Donationem facere non valeat, quovis modo. Reliquos autem literarum ipſarũ articulos, quia huic rei non quadrant, prætermittendos duxi.

Ladiſlai filij Alberti R. ab anno 1452. ſervantur.

ITEM, literæ prædicti LADISLAUS filij antefati ALBERTI Regis, ab anno Dn. quadringenteſimo quinquageſimo ſecundo, ſupra milleſimum, quo ipſe Gubernator officio ſui gubernaminis (quod ſeptem per annos feliciter geſſerat) ceſſit, ad obitus uſq; ſui diem, annum ut puta ſalutis quadringenteſimum quinquageſimũ ſeptimum ſupra milleſimũ emanatæ ſervantur. Licet ſequenti anno ceſſionis prænotati gubernaminis, videlicet, quadringenteſimo quinquageſimo tertio ſupra mille-

Ismeg, azoknak jószágát, kiket vagy hamis levél csinálásban, vagy ál pénz veréſben, avagy az fellyül meg-mondot vétkeknek, valamellyikben tapaſztalnák, mind addig-is el ne foglalhaſſa, és ſemmi-képpen el ne ajándékozhaſſa, valameddig ez Országnak régi ſzokkáſa és tőrvénnye-ſzerint, ſzokot birája előtt rayta el nem érik, és *ſententiát* nem mondnak az fejére. Az tőb *articulus*okat mivel-hogy nem ide valók, el hadtam.

Tovabba azért az meg-nevezet ALBERT Király fia LASZLO, Ezer négy ſzáz őtven két eſztendőtől fogván, valamennyi levelet kiadot (mert ebben az eſztendőben tőtte le-Hunnyadi Janos az *Gubernator*ſagot, mellyet hét eſztẽdeig nagy dicsirettel viſelt) mind hólta napjaiglan, ugymint, őtven hetedik eſztendeiglen, meg-tartatnak. Noha az kővetkőzendő eſztendőben, az *Gubernator*ság le-tétele után, ugymint, Ezer négy ſzáz őtven harmadikban: mikor Győrttya-ſzentelő Bódog aſzſzony nap tayban LASZLO Királyt Bécsből Budára hozták, kezdet

kezdet jóſzágot el-ajándékozni, *conſenſuſt* adni, és egyéb fęle leveleket iratni.

milleſimum, quo ipſe LADISLAUS Rex, circa Feſtum Purificationis Virginis glorioſæ de Vienna Budam reductus, bonorum collationes, conſenſuumq́ adhibitiones, & aliarum rerum expeditiones, facere cœpiſſe dinoſcatur.

ENNEK-felette az Felſęges és bóldog emlekezetű MATYAS Királynak koronazattyától fogván való leveleit, mely vólt Ezer négy ſzáz hatvan négy eſztendőben, Nagy Csőtőrtőken, mind halála oraiglan, mely lőt Virág Vaſarnap után való kedden, CHRISTUS URUNK ſzületéſe után az Ezer négy ſzáz kilenczven eſztendőben, meg-tartyák: mely levelek penig Koronázattya előtt kőltek, meg nem tartatnak, hanem ha annak-utánna meg-*confirmálta*tnak vólna.

ITEM, Privilegia invictiſſimi Principis quondam Domini MATTHIÆ Regis, laudandæ recordationis, à tempore felicis ſuæ Coronationis, anno videlicet Domini, quadringẽteſimo ſexageſimo quarto, ſupra milleſimum, in die Cœnæ Domini factæ, uſq́ ad mortis ipſius diem, feriam ſcilicet tertiam poſt Dominicam Palmarum, in anno incarnationis Dominicæ, quadringenteſimo nonageſimo ſupra milleſimũ præteritam, emanata ſervantur: ante verò coronationem ſuam confectæ, non tenentur, niſi poſtea fuiſſent per eum confirmatæ.

Matth. R. privil. ante coronationem non niſi fuerint confirmata poſt 1464. emanata ſervantur.

ITEM, Ez moſtani kegyelmes Urunk LASZLO Király leveleit-is, Szent Kereſzt emeléſe való Vaſarnapja után, ugyan azon kilenczven Eſztendőtől fogván, koronázattya után, mind ez ideiglen, és ez után-is, mellyeket jól és tőrvény-ſzerint iratna, és ki-adna, mindẽkoron meg kel tartani.

ITEM, Literæ moderni & quidem gratioſiſſimi Domini noſtri VLADISLAI Regis, à die Dominico proximo, poſt feſtũ exaltationis ſanctæ crucis, in ipſo anno gratiæ, quadringenteſimo nonageſimo ſupra milleſimum tranſacto, die ſcilicet felicis Coronationis ſuæ uſq́ modo confectæ, & in futurum quoq́ emanandæ, ritè & legitimè ſemper perſervantur.

Vladiſlai R. ſervantur.

Literæ & Privilegia fraudul. confecta.

ITEM, *quia diſturbiorum temporibus, ſignanter verò poſt obitum memoratorum* SIGISMUNDI *Imperatoris, & ALBERTI Regis, plurimæ literæ multaq; Privilegia, diverſis ſub coloribꝰ & ſigillis, nequitioſè fraudulenterq; reperiuntur fulminata atq; fabricata, quæ licet omnia vix in lucem prodierint, & omnia difficulter ſciri vel cognoſci poſſint, ut tamen aliquarum iniq; æditarum (ſaltem in particulari, ſi non in generali) literarum notitia habeatur, copiam ſeu tenorem cujuſdã privilegÿ præfatorum Dominorum, Prælatorum, Baronum Nobiliumq; & Procerum Regni Hungariæ, ſuper complurimis ejuſcemodi nequiter fulminatis literis confecti, & in judicio contradictorio, etiam coram me, cum Sigillo eorũ prædeclarato producti, de verbo ad verbum apponere inſererq; dignum duxi. Cujus quidem Privilegÿ continentia verbalis tenorq; hoc ſequitur modo: Nos Prælati, Barones, Nobiles, & Proceres Regni Hungariæ, univerſi memoriæ*

Paria literarũ ſuper falſis Privilegiis.

ITEM, mivel hogy ſok kűlőmb kűlőmb fęle ſzin, és hamis pecsét alat kőlt leveleket, és *Privilegium*okat találunk, mellyek az haboru üdőben, kiváltképpen, SIGMOND és ALBERT Király idejében, kőltek vólna, mely leveleknek igen nehéz végére menni, nem-is hozzák mindeniket nap-fęnre. Mind-az által, hogy effęle hamiſſan kőlt leveleket, ha nem mind-is, de réſz-ſzerint meg-iſmérheſsük, ez Országbęli Uroknak, Pap Szabad és Záſzlós Uraknak, Nemeſſeknek, és fő Embereknek, az egéſz Országnak *Privilegium*at, mellyet effęle hamis leveleknek meg-iſméréſęről irtak, és az ő megnevezet pecséttekkel meg-pecsételték, és az tőrvvényben énnékem-is előmben adták, itt igiről igire béirni méltónak itilem. Mely *Privilegium*nak bőtű-ſzerint való follyáſsa igy kővetkezik, MI Pap, Szabad, s Záſzlós Urak, Nemeſſek, és fő Emberek egéſz Országúl, adgyuk emlekezetre, ez jelen való levelünkben, hogy az nehai ALBERT Király halála után, mikor ez mi Országunkban ſok kűlőmb-kűlőmb-fęle Had támadot, és ſokáig tartot vólna-is: Végtére ISTEN ugy adá, hogy az had le-ſzállot vala, és mindnyájan egy-

egygyenlő akarattal meg-haylánk, à mi terméſzet-ſzerint való Urunknak és Királyunknak LASZLO Királynak, az ALBERT Király fiának: Mikoron azért à mi békeſségünknek alhatatos meg-maradásáért, az törvént-is elő vöttük vólna, és az nyomorultaknak igaſságot kezdettünk vólna ſzolgáltatni, egy-üñet-is máshunnat-is az pöreſſek ſok hamis leveleket kezdének az törvényben elönkben adni. Mikoron azért ez hamis levelek ſzerzéſéről kezdettünk vólna tudakozni, egy Zemlyini Gabor Deákra találkozánk, ki effele rettenetes csalardſagot mert vólna meg-probálni: Kit mikor törvény-ſzerint Biró kézhez adták vólna büntetésre, az ő gonoſságát, halála előt, lelke iſméreti ſzerint, mind nyelvével, s-mind ſaját keze irásával, illyen rendel, à mint ide alá következik, mindeneknek hallottára meg-vallotta: Mely ő irásának folyáſſa illyenképpen következik:

riæ commendamus per præſentes quòd ortis guerris in hoc Regno noſtro, poſt mortem quõdã Dn. ALBERTI Regis, & eis diutius agitatis: demùm Deo concedente, hujuſmodi guerris inter nos ſopitis, & in unũ Principem atq; Dominum, videlicet Illuſtrem Dominũ LADISLAUM, Filium dicti quondam Dn. ALBERTI Regis, veluti Dominum noſtrum naturalem, nobis ſimul concordantibus, cum judicia pro mutuæ & durandæ inter nos pacis amplexu facere, & juſtitiam oppreſſis miniſtrare inchoaſſemus, plures hinc inde falſæ literæ coram nobis in judiciis per cauſantes exhibeantur. Cumq; ſuper hujuſcemodi fabricatione falſi percũctari cœpiſſemus, quendam Gabrielem literatum de Zõmlyn curſorem, hujuſmodi deteſtandæ peſtis authorem comperimus: quo pro meritis

Gabrielis de Zömlyin fabricatoris falſarũ literarum hiſtoria.

Falſarum literarum.

Va-ſui ſceleris, in manus ſuorum judicum competentium incidente, hujuſmodi ſcelus ſuum ante mortem ejuſdem, ad puritatem ſuæ conſcientiæ, tùm verbis, tùmq; ſcriptis, ſuis propriis manibus confectis, quarum ſeriem & continentiam præſentibus taxandam duximus, palàm publicè confeſſus fuit: quorum ſcilicet ſcriptorum ſuorum ſeries & continentia hæc eſt:

I. *UNA litera, cum Regio conſenſu, litera ſcilicet quondam Dn. SIGISMUNDI Regis, pro parte Dominorum filiorum* Kompolth *emanata, quod ſi ſemen quõdam Ladiſlai de Solmos deficeret: tunc eãdem Solmos, & non aliæ poſſeſſiones, in ipſos filos* Kompolth *reflecti deberet: ſed iſta litera non fuit de ſcitu ipſorum Dominorum filiorum* Kompolth *emanata.*

Vagyon ugy mond, egy levél, Király *conſenſuſ*ával SIGMOND Király nevére ſzól, mint-ha az Kompolt fiainak adta vólna, ez-okon, hogy ha az néhai Solymoſi Láſzlónak magva ſzakkadna, tehát azon Solymos (de nem az tõb jóſzág) ugyan azon kompolt fiaira ſzállyon, és meg-térjen: De ez levél iráſban az Kompolt fiainak ſemmi hirek ſem értelmek nem vólt.

II. *ITEM, Libertas ſub Sigillo Dn. SIGISMUNDI Regis privilegialis, cum medio capite aquilæ, Civitati* Gyõngyes' *facta.*

Item, Az Gyõngyõſieknek egy *Privilegio*mok az õ Városok ſzabadſagáról SIGMOND Király nevére fũggõ pecsét alat, melyben egy Fejũ Saſs vagyon.

III. *ITEM, Duæ literæ una videlicet quondã SIGISMUNDI Regis, ſub ſecreto Sigillo ſuo, cum medio capite aquilæ: & alia litera Statutoria, ſub* IV. *Sigillo Capituli Budenſis privilegialiter confectæ, ſuper præfectione filiæ in filium, hîc Budæ conſorti Petri Polyak Sartoris datæ.*

Item, Vagyon két levél, egygyik SIGMOND Király nevére való *Privilegium* felõl, az õ titkos pecséti alat, kiben fęl Saſs fõ vagyon: Az máſik penig egy Iktató levél az Budai Captalan pecséti alat, *Privilegi*om formája-ſzerint, ez-okon, hogy az Budai Polyak Péter feleſęge leányit, fiú ággá tõtte vólna az Király.

V. *ITEM, Una litera Faſſionalis, ſub Sigillo Capituli Agrienſis, privilegialiter ad Faſſionem quõdam Petri Epiſcopi, & Stephani de Rozgon, ac Joannis filij ejuſdẽ, pro parte Ladiſlai de Zecsen confecta.*

Item, Ez után egy vallás-tételről való *Privilegi*om, az Egri Captalan pecséti alat, hogy Péter Piſpek, és Rozgoni Iſtván fiával Jánoſſal egyetemben, kõtéſt tõttek vólna Zecséni Láſzlóval.

ITEM,

ITEM, Zabatka falunak ſzabadſágáról egy *Privilegi*om, azon SIGMOND Királynak ő̃regbik pecséti alat, kiben fęl fejű Saſs vagyon.

ITEM, Una litera, ſuper libertate poſſeſſionis Zabatka, ſub Sigillo SIGISMUNDI Regis ſecreto, cum medio capite aquilæ facta. VI.

ITEM, Egy nyitot *Privilegium*, az Egri Captalan pecséti, és SIGMOND Királynak, ő̃regbik pecséti alat, kit az Garai Urak ellen, az Oros fiai nevére csináltam vólt, az Abon nevű jóſzágról.

ITEM, Literæ ſub Sigillis Capituli Agrienſis, privilegialiter & majori Sigillo Domini SIGISMUNDI Regis patente, ſuper poſſeſſione Abon, filiis Oros factæ, contra Dominos de Gara. VII.

ITEM, Más *Privilegium*, azon SIGMOND Király kiſſeb pecséti alat, kiben fęl Saſs fő vagyon: Mellyet az Király engedet vólna, az Tamás Vayda fiainak Laſzlónak és Hendrichnek, hogy ha ő nékiek magok ſzakkadna, tehát mind ő̃rő̃kkes s-mind penig lelemény jóſzágok ſzállana az Herczeg fiaira.

ITEM, Una litera privilegialis, ſub ſecreto Sigillo quõdam Domini SIGISMUNDI Regis, cum medio capite aquilæ, ad ſupplicationem Dominorum, quondam Ladiſlai & Henrici, filiorum Vayvodæ de Thamaſij, in eo ſcilicet, quod ſi ipſos ſine hæredibus decedere contingeret: tunc eorum bona & poſſeſſiones, tàm hæreditariæ quàm acquiſitiæ, in filios Herczeg condeſcendant. VIII.

ITEM, Az gratia levél, azon SIGMOND Király pecséti alat, Kiben az fęl Saſs fő vagyon, hogy Debrő Imre fejének és jóſzágának meg-kegyelmezet vólna.

ITEM, Una litera gratioſa, patenter ſub Sigillo quondam Dn. SIGISMUNDI Regis, cum medio capite aquilæ: pro parte Emerici de Debrő, ſuper eo, ut idem Dominus Rex capiti & bonis gratiam feciſſet ſpecialem, confecta. IX.

ITEM,

X. *ITEM, Una litera privilegialiter ſub Sigillo Capituli Eccleſiæ Varadienſis, Eccleſiæ de Telkÿ, in facto Kerepes eſt emanata.*

ITEM, Egy *Privilegium* az Váradi Captalan pecséti alat, à Teleki Egyháznak, Kerepes cselekedetiről mely ſzól.

XI. *ITEM, Duæ literæ, una videlicet Faſſionalis, & alia Statutoria, ſuper impignoratione*

XII. *Caſtri Beczæ, ſcilicet Domini Deſzpoti, ſub Sigillo Capituli Budenſis, quondam Ladiſlao, filio Michaelis de Gezt factæ.*

ITEM, Két level, egygyik vallás, máſik iktató levél, az Budai Captalan pecséti alat, hogy Bécset à Deſzpot Uram Caſtellyát, régen Láſzlónak Geſzti Mihály fiának zálagban adták vólna.

XIII. *ITEM, Aliæ duæ literæ Imperiales, patentes in pergameno Faſſionales, contra filios Sulyok, in facto poſſeſſionis Kölöd,*

XIV. *eidem Ladiſlao, filio Michaelis factæ.*

ITEM, Két nyitot vallás-tétel levél, SIGMOND Király és Csáſzár, öregbik pecséti alat hárttyán, az Sullyok fiai ellen, mellyet Kölöd jóſzágtól irtam vólt, azon Geſzti Mihály fia Láſzló nevére.

XV. *ITEM, LADISLAO de Mayſay Nobilis comitatus de*

XVI. *Zarand, Sigiſmundo de Paka, Nobili Comitatus de Bodrog, Ladiſlao de Paczaÿ, & illis*

XVII. *quinque Civitatibus de Maromoroſio, ſub Sigillo Dn. VLADISLAI Regis ſunt literæ, in eo, ut patibula in faciebus poſſeſſionum ſuarum erigi poſſint.*

ITEM, LASZLO Király pecséti alat, hogy Mayſai Láſzlónak, Zarand Vármegye Nemeſnek Pakai Sigmondnak, Bodrog Vármegyében Pachai Láſzlónak, és az Maramoroſſa öt Városnak, Király meg-engedte vólna, hogy az ö jóſzágokban Akaſztófát csinálhaſſanak.

XIX. *ITEM, Una litera ſub Sigillo Capituli Varadienſis privilegialis, & alia quondam*

XX. *Domini ALBERTI Regis ſimili-*

ITEM, Egy *Privilegium* levél, az Váradi Captalan pecséti alat és az máſodik ALBERT Király *Privilegiuma*, hogy az Nagyſágos Csáki Ferenca-

rencznek meg-engedte vólna, hogy az ő leánya fiu ága legyen.

militer privilegialis confirmatoria, ſuper præfectione filiæ in filiũ, Magnifico Domino Franciſco de Csák factæ.

ITEM, Továbba más *Privilegium*, az Király kiſſeb pecséti alat, kiben két Saſs fő vagyon, hogy Laſzlónak, az néhai Jakab Vayda fiáinak minden jószagának, ki moſt David Ban fia György kezében vólna, meg-kegyelmezet vólna. Es noha az Király *Cancellariuſa* Mattyás Pűſpek az levélnek alſó réſzére, keze irását vetette: mivel-hogy én, az én ſaját kezemmel fellyűl azt irtam, vólt, hogy Király ő felſége hatta, és ezt az én iráſomat, az *Cancellarius* igaznak vélte, mind-az-által à levél-is nem igaz levél.

JTEM, Una litera privilegialis, ſub Sigillo Imperialis, ſcilicet ſecreto, cum duobus capitibus aquilæ, ſuper gratia quondam Ladiſlao, filio quondam Jacobi Vayvodæ facta, in facto omnium bonorum ſuorum confecta nunc erga Georgium, filium Davidis Bani habita. Et quamvis in inferiori margine ejuſdem literæ ſcriptura Domini Matthiæ Epiſcopi, aliàs Cancellarij habeatur. Quia exiſtimans commiſſionem propropriam Domini Imperatoris, manu mea propria, in ſuperiori margine ejuſdem literæ ſcriptam fore ſuã, tamen eſt falſa. XXI.

ITEM, Az Egri Captalan pecséti alat vagyon iſmét két *Privilegium* levél, egygyik határ járáſról, az máſik penig hogy Pohárnak András Sándori Mátyáſt Attya-fiává fogadta vólna.

JTEM, duæ literæ ſub Sigillis Capituli Agrienſis privilegiales, una ſuper metarum erectione, alia verò ſuper ſpirituali adoptione fraternalis cum quondã Andrea Poharnok Sandrino, & Matthiæ factæ. XXII. XXIII.

ITEM, Valami Kunoknak, ugymint, Silij Péternek, LASZLO Király pecséti alat, az Beſeg Mathenak ERSE-

JTEM, Quibuſdam Comanis, ſcilicet Petro Silÿ, ſub Sigillo Domini Regis VLADISLAI, XXIV.

XXV. *LAI, & Matthæo Beſeg ſub Sigillo Dominæ* ELISABETH *Reginæ, ſuper libertatibus privilegialiter facta.*

ERSEBET Királyné aſzſzony pecséti alat, adtam levelet az ő ſzabadſagokról, fűggő pecsét alat *Privilegium* módgyára.

XXVI. *ITEM, Cuidam Joſa in Thobagy ſzent Gyôrgy Commoranti, una litera Faſſionalis, per fratres ejuſdem hominis, per eundem Joſam interfecti, quòd eundem Joſam expeditũ cõmiſiſſent, ſub Sigillo Imperiali confecta, patenter in pergameno.*

ITEM, Adtam, iſmét, SIGMOND Király és Csáſzár pecséti alatt hárttyán, egy nyitot levelet, egy Thobágy ſzent Győrgy Josának, ez okő, hogy az mely embert meg-ől vólt, annak attyafiai azt az levelet ő néki menedékűl adták vólna.

XXVII. *ITEM, ſub Sigillo Domini Regis VLADISLAI ſuper libertate privilegialiter cuidam Joanni filio Egidy, nunc in Madaras commoranti, litera facta eſt.*

ITEM, Madaráſſi Jánoſnak, az Egyed fiának, adtam egy *Privilegium* levelet, az ő ſzabadságáról, LASZLO Király pecséti alat.

XXVIII. *ITEM, Una litera, ſub majori Sigillo quondam Domini SIGISMUNDI Regis, in pergameno, Sigillum à tergo poſitum habens, ſuper eo, quòd univerſæ poſſeſſiones quondam Ladiſlai, & Henrici, filij Vayvodæ, ſcilicet hæreditariæ duntaxat: ſi ſemen deficeret, in filios Herczeg condeſcendant.*

ITEM, Adtam egy levelet SIGMOND Király nagy pecséte alat, hárttyán, kinek az hátára vettetem az pecsétet, ez végre, hogy az Vayda fiaknak Láſzlónak és Henrichnek őſőkről marat jóſzágok, ha magvok ſzakadna, ſzállana az Herczeg fiaira.

XXIX. *ITEM, Duæ literæ, una Statutoria, ſub Sigillo Capituli Budenſis, & alia Gratioſa Domini VLADISLAI Regis, ſuper*

ITEM, Vagyon két levél, egygyik iktatás, az Budai Captalan pecséti alat: az máſik LASZLO Király engedelme, *Privilegium* módgyára, hogy

hogy egy Kokai Nemes ember leánya, ki Maczonka Láſzló feleſégé vólna, fiu ága lenne.

ſuper præfectione filiæ in filium privilegialiter facta, cuidam Dominæ, filiæ ſcilicet Nobilis de Koska, quæ ſcilicet Conjunx Ladiſlai de Maczonka fuiſſet. XXX.

ITEM, Vagyon SIGMOND Király nevére, egy nyitot levél *conſenſus*, kit Erdődi Gergelnek, az Baczi Canóniknak adot vólna.

ITEM, Una litera patens Imperialis, ſuper conſenſu Regio, Domino Gregorio de Erdőd Canonico Baczienſi data. XXXI.

ITEM, Vagyon egy *Privilegium* levél-is Kun Gergely, az Kun Pál fia nevére LASZLO Király pecseti alat, ez-okon, mivel-hogy feleſége Magyar vólna, azon ő feleſége jóſzágában ugy lakhatnék, mint az Országbéli tőb Nemeſſek, mely levél még Kun Gergely kezéhez nem jutot, nem-is tudom hol vagyon.

ITEM, Una litera cuidã Comano, ſcilicet Gregorio, filio Pauli ſuper eo, ut in poſſeſſione conſortis ſuæ, quæ eſt Hungara, inſtar Regni Nobilium commorari poſſet, ſub Sigillo Domini VLADISLAI Regis, privilegialiter eſt facta: ſed nondum ad ſuas manus perventa eſt, & ignoro ubi ſit. XXXII.

ITEM, Az Sidóknak-is adtam egy levelet, az néhai SIGMOND Király pecséti alat, kiben fęl Saſs fő vagyő, hogy ők-is ſzabadon, marhájokkal kereskedheſſenek ez Orſzágban.

ITEM, Una litera gratioſa, Judæis facta, ſub Sigillo quondam Domini SIGISMUNDI Regis, cum medio capite aquilæ, privilegialiter facta, ut ipſi mercantias facere valeant. XXXIII.

ITEM, Szecséni Láſzlo nevére SIGMOND Királynak egy *Privilegium* módgyára kőlt *Gratia* levele, mellyet azon Láſzló eleinek adot vólna, hogy azoknak jóſzága, az ő hitlenſégek miá ne ſzállana az Királyra, hanem közelb való attyafiára,

ITEM, Litera SIGISMUNDI Regis gratioſa, pro parte Ladiſlai de Zetſen, prædeceſſorib⁹ ejuſdem facta, quod poſſeſſiones eorundem, propter notam infidelitatis, non veniãt in manus Regias, ſed in fratres XXXIV.

propinquiores condeſcendant, ſub ſecreto Sigillo ejuſdem privilegialiter emanata. Et

XXXV. *etiam gratioſa litera ſuper mineras Auri & Argenti.*

XXXVI. *ITEM, Litera ſuper conſenſu Regio, pro parte Georgij filij Leonardi de Nemptij, ſuper eo: ut ubi Joannem, filium Henrici de Thamaſij, hæredib⁹ deficere contingeret: tunc Caſtra & univerſa jura poſſeſſionaria, in ipſum Georgium devolverentur, ſub ſecreto Sigillo Domini SIGISMUNDI Regis Privilegialis.*

XXXVII. *ITEM, Litera Capituli Eccleſiæ Varadienſis privilegialis, ſuper decimis, contra idem Capitulum, pro parte Epiſcopi ejuſdem emanata.*

XIII. *ITEM, Litera ſuper præfectione filiæ in filium ad Faſſionem Stephani de Bathor cum conſenſu Regio, ſub Sigillo Domini SIGISMUNDI Regis ſecreto, pro parte filiorum quõdam Thomæ de eadem Bathor confecta.*

XII. *ITEM, Literæ ſub Sigillo Dn. ALBERTI Regis privilegialis, ſuper libertate Civitatibus in Maromoſio habitis confectæ.*

ra, mely levél kõlt az Király kũſſebbik pecseti alat. Más levél-is kõlt azon Szecsini Láſzló nevére, hogy ſzabad Arany és Ezũſt Bányája leheſſen.

ITEM, Az Király nak egy *conſenſus* levele, Nemptij Lenard fia Gyõrgy nevére, hogy valamikor Thamaſij Henrich fiának, Jánoſnak magva ſzakadna, tehát, minden Vára és jószága Nemptij Gyõrgyre ſzállana: mely level kõlt *Privilegium*, módgyára SIGMOND Király pecséti alat.

ITEM, Az Váradi Pũſpek nevére-is vagyon az Váradi Captalañak egy *Privilegium*ja, hogy az Váradi Captalan, tartozzék nékie dézmát adni.

ITEM, Báthori Tamás fiai nevére-is vagyon, Báthori Iſtváñak egy vallás-tétel levele, hogy az leány ág fiui ággá leheſſen, kire Király *conſenſus*a-is vagyon, ugyan azon SIGMOND Király kiſſebbik pecséti alat.

ITEM, ALBERT Király pecséti alat-is vagyon egy *Privilegium*, az Maramoroſſi Városſok ſzabadságáról.

ISMET-

XL.

ISMETLEN LAJOS Király pecsétes gyűrője alat, Peſtnek és Budának ſzabadságáról. Mely levelet én az Peſti Polgároknak adtam.

VEGTERE: Ez fellyűl meg mondot leveleket azért ſenki én nálánál egyéb nem ſzerzette és kiſzittette, hanem én Gábor Déák csináltam. Es mindeneknek tuttara legyen, hogy valakiknek én az illyen levelet adtam, és kezekhez ſzólgáltattam, nem hogy ők csináltatták vólna hamiſſan én velem · hanem én csináltam álnakúl és hamiſſan: ők penig igaz és jó móddal kőlt leveleknek véltek és tartottak. Senki azért ne gyanakodgyék hogy azoknak ebben vétkek vólna, hanem ez dolog én csalárdságom:

MI azért eſzünkben vévén Gábor Déáknak ennyi káros és lélek ellen való cselekedetit, ki miat nem csak ő magának lelkében és teſtében kárt tőt, hanem máſnak-is mind lelkében s-teſtében haſonlatosképpen kárt akart tenni: Hogy effęle veſzedelmes csalárdságtól magűkat megóhatnók, eleit-is vehetnők: végeztűk ezt, hogy minden levél, mellyet az meg-irt rend-ſzerint, az ő ſaját keze

ITEM, Una litera ſub Sigillo Domini LUDOVICI Regis annulari, ſuper libertatibus Civitatum Peſtienſis & Budenſis facta. Sed Civibus Peſtienſibus per me aſſignata.

ITEM, Omnia præmiſſa per neminem ſunt facta, præterquam per me Gabrielem. Et omnibus notum ſit, quod iſta omnia, quibus data ſunt, & aſſignata, non quod ipſi per me ea fraudulenter facere procuraſſent: ſed per me facta ſunt ſiniſtrè, & ſemper hi idem eaſdem, crediderunt eſſe veras, & juſto modo emanatas. Ergo nullus debet ſuſpicari, quòd iſti eſſent culpabiles in præmiſſis, quia non eſt de ipſorum fraudulentiis, ſed ex meis.

NOS itaq; attentis tantis dãnoſis atq; peſtiferis actibus ipſius Gabrielis, quæ magna opera, nedũ ad ſui corporis & animæ: ſed & aliorum ſunt vergentia corporum & animarum pericula plurimorum: volentes hujuſmodi verbo peſtifero, oportuno remedio occurrere, decrevimus: ut omnes & ſingulæ literæ, quæ in prætactis manu

Concluſio, ſeu caſſa falſarum literarum.

ſcriptis ſuis præſentibus, ſuo modo inſertis, ſunt nominatim deſignatæ, tanquam de falſo fabricatæ, inanes & apud omnes Judices, intra & extra judicium rejectæ, reprobatæ, & viribus exutæ ſemper habeantur: quas & nos ſic caſſamus, reprobamus, & damnamus, præſentium per vigorem.

DATUM in noſtra generali congregatione Peſtienſi, feria ſecunda proxima poſt feſtum Sacratiſſimi corporis CHRISTI *Anno ejus, Milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo octavo.*

kezeirásával nevezteſſen meg jelentet, ugy-mint, hamis és ál levelek, minden Birák elõt, minden törvényben ſzék ſzinin, és törvény kivül-is le ſzállyanak, meg-vetteſſenek és erõtlenek legyenek, mindenkoron: az mint hogy azon õ leveleit, ez moſtani levelünk által ſemmiſſe teſzük meg-vettyük, és hamiſnak itillyük.

Költ ez levél, az mi Orſzágos gyülésünkben, Peſten, UR napja után való Hétfõn, Ezer, négy ſzáz negyven nyolcz Eſztendõben.

DE TRANSUMPTIS literarum, & Privilegiorum, quid ſit ſentiendum.

TITVLVS XV.

ITEM, ultra prænarratas nequitiosè confectas literas, ſunt etiam aliæ literæ, quæ etſi malitiosè non ſint fulminatæ: tamen in judiciis non ſervantur, neq; locum habent: prout omnes trãſumptionales quæ ſimpliciter & abſolutè, in locis Capitularibus, aut Conventualibus, ſive coram

AZ LEVELEKNEK ES Privilegiumoknak máſsáról, mit kellyen értenünk.

XV. TITVLVS.

TOvábba ez meg-mondot hamis levelek közzül-is vadnak oly levelek, mellyeket jól-lehet nem hamiſſan csinálták, de azért az törvényben hellyek nem lehet: minému affèle leveleknek máſſa, mellyet vagy Captalanban, vagy Conventben, avagy penig az Orſzág Itilõ meſteri elõt, ſzoktak venni: Mely leveleket

leket nem ok-nélkül tőt erőtlené ez Országdecretoma: hanem ha azt-is az levelet ſzőrin elő adhattyák, az kinek máſsát vették. Mert ez-okon, ha az elsö levél, kinek máſát vették, jó móddál, és igazán kőlt, tehát az máſsá-is jó léſzen, és hellyén kel hadni. Itt peniglen az levél máſsa vétele az, mikor valami *Privilegium* mot igiről igire, és nem csak ſumma ſzerint bé-irnak más levélbe. Añakokáért ez moſtani ſzokáſunk ſzerint, csak affele leveleknek máſſa jó, mellyet avagy az Király tábláján, az pereſſek elő adnak máſsára, avagy Octavakor kel, és az Országh Itilő Birai elől, egygyik peres az máſikat ſzemtől ſzemben réá hija.

coram Judicibus ordinariis Regni ſunt vel fuerunt tranſumptæ: & tales non ſine notabili cauſa per conſtitutionem generalem extiterũt in irritum revocatæ atquè invalidatæ. Niſi fortè originales literæ, ex quib⁹ ſcilicet tranſumptæ proceſſerũt, in ſpecie valeãt exhiberi. Nam hoc modo, ſi originalia privilegia ritè bonoq; ordine & modo confecta fuiſſe dinoſcantur: etiam tranſumpta literarũ locum habent. Tranſumptio autem, eſt alicujus privilegij non ſenſualis ſed verbalis in aliud privilegiũ tranſlatio. Unde tranſumptiones literarum, aut in tabula, aut ſede judiciaria Regia Majeſt: in judicio contradictorio, inter litigantes, aut coram Judicibus ordinariis Regni, in terminis Octavalibus per legitimam citationem facie ad faciem fiendum.

Avagy mikor az Attyafiak egymáſsal meg-oſztoznak avagy az láttyák meg-tőrvénnyel, mellyiket illeſſe az ok leveleknek tartáſſa, és valamellyik attyafiu, azon leveleknek máſsát kévánnya: Mert illik és ſzükſeges, hogy az fő ok leveleket az Országh Itilő Birái, jól meg-hánnyák veſſék, jó módgyával és igazán kőlteké, avagy álnakúl és csalardúl ſzerzették,

Et item inter fratres, quando bonorum diviſio inter eos ſequatur: vel aliter, ut literarũ & privilegiorum ipſorum conſervatione agitur coram eiſdem Judicibus juxta morem & conſvetudinem modernorum, & non aliter fieri poſſunt, ut per Judices Regni benè diſcutiantur, examinentur q, & diligenter

genter ruminentur originalia privilegia, vel aliæ literæ primordiales, ſi ritè & debitè juſtoq; modo, & non nequitiosè aut fraudulenter ſunt confectæ vel emanatæ: & ſic tandem tranſumãtur in literas & privilegia ſine dolo fraudeq; redigantur. Et talia poſtea tranſumpta ſervãtur: Secus tamen eſt de literis & privilegiis in Capitulis vel Conventibus, per literas Requiſitionarias inventis aut inveniendis. Quia tales ſemper obſervantur. Dummodo originales ipſæ literæ non ſint modo præallegato, in ſe tranſumptionales, quæ (ut præfertur) non valent.

zették, és ennek jól végire menvén, az után ugy kel pecsét alá venni, és *Privilegium* módgyára ki ádni, minden álnokság és csalardság nélkül. Mert effele levelek máſsának, mindenkor helye és ereje vagyon. Az Captalanban és Conventben-is az mely *Privilegium* leveleket parancsolattal kereſztetnek fel és találnak, affelől-is jó értelemben legyünk, mert az félének mindenkoron helye vagyon. Csak hogy nem az ok levélnek máſsát irják ki az Captalanban, hanem ő magát az ok levelet: mert (az mint meg-mondám) csak ő magának az máſsának, az első ok levél nélkül ereje nem lehet.

SUPER PRIVILEgiis, cum clauſula (de cujus vel quorum notitia) confectis, & de larvis ſeu fictitiis perſonis.

TITVLVS XVI.

CÆterùm univerſæ literæ ac Privilegia, quorũcunq; Capitulorum, vel conventuum, in quibus clauſula iſta continetur: (De cujus vel quorum notitia nos talis homo certificavit, aut

AFFELE PRIVILEGIumokról, mellyek ez Czikkellyel kőltek (hogy az igy legyen ezektől értettettük meg) Es az ál ſzemélyekről.

XVI. TITVLVS.

TOvabba minden levél és *Privilegiũ* akar mely Captalanba avagy Conventbe, kőlt legyen, az melyben ez Czikkelt irták (Kinek, ugymond, vagy kinek iſméretiről minket illyen ember tőt bizonyoſſa, és biztatot)

biztatot) erőtlen, ſemmire kellő, az tőrvényben-is nincsen ſemmi helye. Oka ez: mert az ki ez-képpen tétſzen valláſt, nem az Captalan, ſem Convent előtt: hanem az előt látzik hogy valláſt tőt, ki az Captalant avagy az Conventet, erről, bizonyoſſá tőtte, és réá-biztatta: Ugy annyira, hogy nem az Captalan ſem az Convent mondgya és irja maga felől, hogy illyen ember valláſt tőt, és kőtéſt csinált előttők, hanem amaz ki hitre tőtte, és értéſekre adta, az mondotta bizonyoſſon nékik. Az ki penig valláſt akar tenni, illik hogy az Captalan avagy penig Convent, azt nyilván ſzemélye ſzerint láſsa, nevéről, nemzetiről, idejéről, ſőt lakohellyéről-is meg-iſmérje: hogy azon Captalan vagy Convent, méltán és nyilván annak jelen vóltát ő előtte valóban mondhaſſa, és micsoda valláſt tőt legyen, ſzabadon meg-irhaſſa, Ezen kűvűl penig, valaki bizonyitására és biztatására nem tartozik, nem-is adhat ſenkinek igaz ő tőrvény-ſzerint való levelet, avagy jó *Privilegium*ot nem ſzerezhet.

NOHA találtatnak némellyek, üdvőſſęgekről és tiſztęſſęgekről el-feleytkezvén, kik gyakorta hamis ál ſzeméllyeket, kiket tetetéſből arra rendel-

aut aſſecuravit &c.) annulatæ, caſſatæq;, & invalidatæ habentur, neq; in Judicio aliquando locum habere permittuntur. Ratio eſt: quia Faſſio, per quẽpiam hoc modo facta, non ad Capitulum vel Conventum: ſed illum, qui ipſum certificavit & aſſecuravit, trahitur atq; refertur: ita, ut non Capitulum, vel Conventus, ſed ille certificans videatur aſtruere & affirmare, quòd talis Faſſionem vel aliam obligationem fecit. NOTITIA autem ejus, qui fatebitur, Capitulo vel Convẽtui debet ſemper conſtare: ut idem Capitulum, aut ipſe Conventus meritò talem coram ſe conſtitutum fuiſſe, & hujuſmodi Faſſionem feciſſe liberè poſſit affirmare. Alioquin autem ad certificationem, aut aſſecurationem, cujuſpiam non tenetur, neq; poterit juſtas & legitimas literas dare, vel ritè privilegia conficere.

LICET nonnulli reperiantur, ſalutis & honoris eorum immemores, qui perſonas ſæpè larvales & fictitias, coram

Capitulo vel Conventu, interdū autem coram Judicib⁹ quoq; Regni ordinariis, ſiſtere, ſtatuereq;, & iniquas Faſſiones per eas pro ſeſe fieri procurant, nihilominus tamen Capitulum, vel Conventus, aut Judices ordinarij, qui ad Faſſiones taliū perſonarum, ignoranter literas & privilegia dant, per hoc non peccant, quia ipſi non larvas, neq; fictitias perſonas: ſed eos, quos illi ſeſe nominant, realiter exiſtere putant. Secus eſſet, ſi Capitula, vel Conventus, aut Judices ordinarij ſcienter & ſtudiòsè id facerent, vel aliter falſas & iniquas literas confiçerent. Nam hoc modo tanquā falſarij & perjuri punientur. Et Capitula quidem vel Conventus in Sigillis: Illi verò, qui de membro Capituli aut Conventus, tempore confectionis & Sigillationis hujuſmodi falſarū literarum præſentes fuerint in beneficiis ſuis. Judices verò ordinarij ſeculares, in ſententia Capitali, nec non perpetua bonorum & jurium poſſeſſionariorum ſuorum, ipſos propriè concernentium: ac ſigillorum pariter

rendeltek, viſznek az Captalan, vagy Convent eleiben', néha penig még az Orſzág rendelt Birai és itilő meſteri eleiben-is, és magoknak hamiſſan való valláſt tétetnek véllek: mely dologban mind-az-által à Captalan vagy Convent, avagy penig az Orſzág Birai, kik effęle ſzeméllyeknek valláſokra, az álnokságot nem tudván, levelet és *privilegium*ot adnak ez miat ſemit nem vétkeznek: mert ők nem az hamis ál és téttetet ſzeméllyeket: hanem azokat, à kiknek ő magokat nevezték, minden vólta-képpen azoknak lenni-is itéltek. Más azért az, ha az Captalan, vagy Convent, vagy penig az Orſzág Birái tudván, és ſzán-ſzándékkal azt művelnék, avagy valamint hamis levelet ſzerzenének. Ez-okon ugymint csalárd és hamis hitű embereket, méltán meg-büntethetnek. Ugy hogy az Captalan, vagy Convent pecsétit veſztenél el, annak-felette azok kik az Captalanok avagy Conventek közzül, affęle hamis levelek ſzerzéſęben, és pecsétléſęben jelen lőttek vólna, tiſzteket és Captalanságokat veſztenék-el. Az Orſzág rendelt Birái penig fejeken maradnának, és jóſzágokon, mely tulaydon csak ő magok ſzeméllyét illetné:

letné: továbba pecsételnek és tiſztesſęgeknek el-veſztéſſęn. Annak-felette, hogy az tűzes pecsétet ſűſſęk az homlokokban, és orczájokban, affęle Captalanoknak, és Conventnek, az kik affęle hamis levél csinálásban, réſzeſſek vólnának, az kőzőnſęges *Decretum*-is tarttya.

ter & honoris eorum amiſſione condemnentur. Inſuper, ut ſtigma ſigilli igniti frõtibus & faciebus Capitularium vel Conventualium, qui (ut præmittitur) in confectione & ſigillatione ipſarum iniquarũ literarum inter fuerint, ac participes extiterint, imprimatur & inuratur, decretũ generale mandat.

MICSODA JELEKBÖL iſmérhetni meg az hamis leveleket?

XVII. TITVLVS.

AZ leveleknek hamis vólta iſmértetik meg főképpen, az ki-adásról, hogy hol kőlt, és mely napon iratot legyen az *Privilegium*, és mely eſztendőben: és láſsák meg az pecsétnek réá nyomását avagy réá fűggeſztéſęt, és az pecsétnek kerekſęgét, és az felső irását. Az ok levelekben penig láſsák-meg, ha mely ſzemélynek nevét, vagy vezetek nevét, vagy az levélben való jóſzágnak nevét ki-vakarták, vagy által vonogatták vólna: és ezekel ſzorgalmatoſsõ meg-látogatván, kőnnyen meg-tetſzik, az leveleknek és ok leveleknek igazán vagy hamiſſan való ſzerzéſſek.

QVID DEBEAT attendi in cognitione falſarum literarum?

TITVLVS XVII.

ITEM, in examine diſcuſſioneq́ falſarum literarum præcipuè debet attendi, per Judices Datum literarum, ſeu dies emanationis privilegiorũ, atq́ annorum poſitio, nec non ſigilli impreſſio vel appenſio ac circũferẽtia & ſuperſcriptio. ITEM *Privilegiorum ac literarum, in nominib⁹ vel cognitionib⁹ perſonarum, aut poſſeſſionum, in eiſdem contẽtarum & expreſſarum abraſio, aut cancellatio: & his diligenter calculatis, facilè apparebit, literarum, ſive privilegiorũ, juſta vel injuſta*

Pars 1. Tit. 14. 25. 36. 38. 39. 58. 60. 71. 110. Part. 2. Tit. 14. 17.

confectio. Privilegia autem bono & juſto modo confecta, etiam deſtructis & dirutis ſigillis, ſemper obſervantur: dummodo circumferentiæ ſigillorũ, & ſcripturæ benè appareãt atq; cognoſcantur. Falſitas autem literarum, ad Faſſionem prætactarum larvalium & fictitiarũ perſonarũ, iniq; emanatarum, ex hoc maximè apparebit, ſi ille, cujus nomine & in perſona ejuſcemodi faſſio facta extiterit, tempore emanationis & cõfectionis ipſarum literarum, ſe in alio loco, & non ibi, ubi Faſſio fraudulenter peracta eſt, conſtitutum fuiſſe poterit bono teſtimonio comprobare. Poſtquã igitur quiſpiam, Nobilium nomine, & in perſona ſua Faſſionem aliquam, modo antelato, factã intellexerit: mox eidem contradicere & reclamare ſtudeat. Quæ ſemper & ubiq; locorum credibilium ac teſtimonialium ritè fieri poterit: ubi hujuſmodi falſitas ad notitiam ſui devenerit, atq; deducta fuerit. Et hanc ſpeciem falſitatis, articulus ſuper delatione falſarum literarum in ſeriebus notarum infidelitatis prædeclaratus, in ſe comprehendit.

Part. 1. Tit. 14.

ſek. Az *Privilegio*moknak penig, és az ok leveleknek, mellyek jó móddal és igazán kőltek, még ha az pecsét romlot-is, és el-hullot vólna-is, mindenkor erejek vagyon, és megtarttyák: csak hogy az pecsétnek kerűleti, és az iráſa benne jól megteſſék, és meg-iſmérjék. Az fęle leveleknek hamiſsága penig, az mellyeket, az fellyűl meg-mondot álſzeméllyeknek vallására ſzerzették, ebből igen meg-tetſzik, ha az, az kinek nevében és ſzeméllyében effęle vallás-tétel lőtt, az levél ſzerzéſének idejekort, nem ott ahol ſzerzették, hanem máſut lennie magát, jó bizonyſággal meg-bizonyittya. Mihelt kedig valamely Nemes ember meg-érti, hogy az ő nevében és ſzeméllyében, valami valláſt-tőttek, à mint mõdám: azontúl annak az valláſnak ellene mondgyon, és meg-hija. Mely meg-hivás és ellene mondás mindenkor és mindenűt meglehet, bizonyos és hihető hellyen: valamikor effęle hamiſságot megérthet. Effęle csalárd álnok leveleknek csinálóit-is bé-foglallya penig, az rendel meg-irt hitlenſęgnek notája, és azokat-is kik véle élni igyekeznek.

EZ

PRO-

EZ DECRETOMNAK Máſodik réſzének nevezetes Czikkellyéről: Es elősző az tőrvényre való hivatalról.

XVIII. TITULUS.

MIvel-hogy eddig egy-nehány fő és emlekezetre való dolgokról ſzóllánk: Vegyük elő immáron az el-kezdet iráſnak, ez *Decret*omnak máſodik könyvének tulaydon czikkelyit. Holot elsőben-is, à tőrvényre való hivatalról akarok ſzóllani. AZ Tőrvényre való hivatal azért, ſemmi nem egyéb, hanem à rendelt Birónak valaki által, más ellen tőb panaſzolkodáſért, azon Birónak eleiben, tőrvényre való hiváſa. Az tőrvényre való hivatalnak kedig, ez moſtani üdőben ſok ágai, folyáſi és tulaydonsági vadnak.

MERT NEMELY HIVATAlok, az az, Evocati*ok* ſunt.

Simplices, az az, csak kőz és ſzokot hivatal.

Peremptoriales, az az, haladék nélkül valók, hogy tőbſző nem hij, vagy mégy vagy nem, de tőrvént mondnak.

Inſinuationales, az az, meg-magyarázók, és bizonyoſá tévők, miért hogy meg-jelentik, az elől mint vólt az tőrvény állapattya.

Admonitoriæ, Intő vagy kénáló hivatalok.

Introductoriales, Bé-vévéſt avagy Iktatáſt kévánók.

Reambulatoriæ, Határ járás kévánók.

Ezoká-

PROSEQVUTIO ſecundæ partis in ſpeciali: & primò, de Evocationibus.

TITVLVS XVIII.

ABſolutis itaq; præmiſſis notabilibus, ad proſeqvutionem cœptæ materiæ hujus ſecundæ partis revertendum eſt. Ubi primò de exordio cauſarũ, ſcilicet Evocationib', dicere ſtatui. Evocatio. Part 1. Tit. 33. Part. 2. Tit. 25. 86. 34. 46. 19. 26. 27. 24. 20. 75. 71. 46. 51. 57. 82. 23. Part. 3. Tit. 19.

UNDE ſciendum, quòd Evocatio non eſt aliud, quàm ad actionem vel quærimoniam Judici ordinario, per quempiã, & adverſus quempiã porrectam, in præſentiã ejuſdem judicis legitima vocatio: Quæ noſtra hac tempeſtate plures habet ſpecies, multaq; complectitur genera.

EVOCATIONUM enim aliæ ſunt:

Simplices, *alia*

Peremptoriales, *vel*

Inſinuationales, *alia*

Admonitoria, *alia verò*

Introductoriales, *&*

Reambulatoria.

CAUSÆ itaq; in facto juriũ poſſeſſionariorũ, impignoratitiorũ jurium, Quartalitiorum, Dotum, & rerum Paraffernalium debitorum, obligaminum, diviſionum, inter fratres indiviſos ſiendarum & novorum Judiciorũ, per quemcunq; impetrandorum, etiam per ſimplicem evocationem motæ, eo præciſè brevi termino, quo cauſæ per inſinuationem intentatæ, levari, diſcutiq; & terminari debent. RELIQVÆ verò cauſæ, per admonitionem, vel aliam ſimplicem Evocationem, ac Statutionem, & Recaptivationem bonorum, vel etiam metalem Reambulationem inchoatæ, in quatuor terminis Octavalib⁹ finaliter concludi ſolent. SI quis etiam ad præaſſumptam cautionem expeditoriam, in defenſionem alicujus cauſæ, vel ad literas, & literalia inſtrumenta apud quempiam forſitan habita, aut occultata, qualicunquè Evocatione fuerit vocatus, talis Evocatio ſemper unico termino (ubi videlicet principalis cauſa levata fuerit) decidi & finiri conſuevit.

EVO-

Ezokáért minden-féle pőrt az mellyet inditnak, akar valami jószág felől, akar zalagos jószág felől, akar Leány negyedről, akar jegyruháról, és Menyekezői ajándék felől, adoſságról, végezés felől, oſztatlan atyafiak közöt való oſztáſról, és úy itilet felől, mikor vagy az Fel peres, vagy az Alpöres kérij, és hozza hogy dólgát úyicsa csak ugyan köz ſzokot magyarázat-nélkül való hivatal után-is, ugyan ollyan rövid mód-ſzerint kel elő venni, mint az meg-magyarázó hivatallal kezdettetet pőröket. DE egyéb pereket mellyek kináláſból, vagy magyarázat nélkül való hivatalból, vagy iktatáſból, avagy jószágnak viſzſza vételéből, vagy határ-járáſból indúlnak, négy Octáván ſzoktak el-végezödni. HA valakit megént, az ő maga kötéſe ſzerint valamely pernek óltalmazáſa mellé, vagy ok levéleknek ki adására, mellyek ne talám valakinél elreytetvén, és el-titkolván vólnának, akar minémű hivatallal hinák-is⁹ törvényre, az féle hivatal mindenkoron, csak egy *terminuſ*son, az az, egy Octáván (mikor az derék dolgot elő véſzik) véghez ſzokot menni.

AZ

AZ bizonyoſsá tévő hivatalt penig, akar minémű hatalomért való legyen, melyben üdő múlás még nem tőlt, mindenkoron az ő módgya ſzerint meg-ſzokták itélni. Még az hoſszu perekben is, ha az bizonyoſsá tévő hivatallal, harmadſzoris el-járhatnak, az háromſzor ki kiáltot törvény, helyet léſzen.

EVOCATIONES verò cum Inſinuatione ratione quorumcunq; actuum potentiariorum, terminos præſcriptionis nondũ tranſcribentes, ritè ſemper decernuntur. In cauſis etiam, longo litis proceſſu motis, inſinuationes tertio loco Trineforenſis proclamationis ſubſequuntur.

MIKEPPEN ES KIK által kel az hivataloknak lenni.

XIX. TITVLVS.

TOvábba minden hivatalnak, Király emberé, avagy Nador Iſpáné által, vagy valamely hiteles helynek embere által kel meg-lennie: akar őrőkkes jóſzágáról, akar zálagoſsáról, avagy tiſztekről, az kiket réá kel hini. Tiſztekről penig csak akkor hihatni, mikor az ő tiſztekben, valami hatalmok eſtek: Mert ha jóſzág felől, avagy egyéb dologból perelnek valakivel, nem engedtetik meg, hogy effele tiſztekről hiák réá őket.

AZ

QVALITER ET per quos Evocationes fieri debeant.

TITVLVS XIX.

OMnis autem Evocatio, per Regium aut Palatinalem, & alicujus loci credibilis homines, de juribus poſſeſſionariis, hæreditariis, vel impignoratitiis, atq; etiam officiolatibus eorum qui ſunt evocandi, fieri debet. De Officiolatib⁹ autem verum eſſe intellige, Si talis Evocatio prætextu actuũ potentiariorum in illo officio latu perpetratorum, decernatur. Nam ratione jurium poſſeſſionariorum, vel aliorum negotiorum, Evocatio, de officiolatibus cujuſpiam facta, non admittitur.

OMNIS

Executionis vocabulo utuntur plerũq; Hungari etiam in nativo ſermone, &c.

OMNIS autem homo Regius, aut Palatinalis, Evocationem, nec non bonorum ſtatutionem, reſtatutionem, metalem, reambulationem & aliam quãlibet executionem juridicam, faciens, in eo comitatu ubi executio fit, hæreditatem nobilitatem debet habere. Nam aliter executionem aliquam nequit facere: niſi fortè de curia Regia per Judices Regni ordinarios ad ipſam executionem fuerit deputatus atq; miſſus. Nam hoc modo quilibet nobilis, imò & ignobilis (ſi tamen ignobilis ipſe ſcriba, vel notarius curiæ Regiæ fuerit) in qualibet executione procedere poteſt. Antiquitus enim aulæ Regiæ milites & alij curiales ad Executiones, & præſertim bonorum Statutiones mittebantur.

Az Király emberének penig, és Nador Iſpánénak, ki hivatalt, iktatáſt, határ járáſt, sõt máſodſzor való iktatáſt, és minden tõrvény-ſzerint való *executi*ot téſzen, az az, az tõrvényben, kit néki hattak, el-jár: abban az Vármegyében, az melyben az *executio* léſzen, mindentõl kivántatik és ſzũkſęg hogy Nemes õrõkſęge legyen. Mert ha nem léſzen Nemes õrõkſęge, *executio* nem tehet: hanem ha Király udvarából, avagy az Orſzágtól rendeltetet Biraitól léſzen, az *executoria* válaſztva és bocsátatván. Mert ez formán kit bocsátnak, minden Nemes ember, sõt még à kinek Nemeſſęge nincs-is (mind-az-által ha ez, kinek még Nemeſſęge nincs, Király Udvarában iró Déák avagy *Notarius*) mindennemũ *executi*óban el-járhat. Miért hogy régenten az Kjrály ſzólga-is vitézlõ és egyéb Udvárbélieket, bocsátták ki, az *executi*óra fõképpen az jóſzágoknak iktatására.

DE PERSONALI Citatione, Admonitione & Prohibitione.

TITVLVS XX.

HIC

SZEMELY SZERINT, avagy ſzemtõl ſzembe való idézéſtõl, meg-kináláſtól, és Tilalomlól.

XX. TITVLVS.

DE

DE itt azt-is vegyük eſzünkben, hogy-ha valamely Ur, vagy Nemes ember, az Orſzágnak közönſęges gyülése alát, akar Octáván, akar rövid törvényben, más embert, ki ugyan azon gyülésre jöt vólna, vagy meg-ölne, vagdalna, akar verne, avagy tiſztesſęge ellen ſzóllana, avagy gyalázatos ſzokkal illetne, mely miat jó hirében nevében meg-kezdené fogyatkozni: tehát azt mindgyáráſt ſzemélłye-ſzerint, mind Captalan, mind Conventbéli ember nélkül, csak Király Udvarából egy iró Deák, avagy *Notarius*, az kit az rendelt Birak, akar azoknak egyike, arra valláſzt, az meg-bántot fęlnek panaſzſza és kévánsága ſzerint, ſzemélłye-ſzerint eleikben ſzolithattya és idezheti.

ANNAK-felette, ha ki más ember jóſzágát és örökſęgét zalogoſſul birja, és valamely rendelt Biró elöt, az az, ki zalagban vetette néki az jóſzágot, avagy az, az kit törvény-ſzerint illetne, annak az zalagban vetet jóſzágnak meg-váltáſa, ha csak nyilván való *Procurator*a által találtatot, meg-is hogy pénzét fel vegye, és az jóſzágot és örökſęget megereſzſze: mindenkor meg-kinálhattyák: Es az kénált ember: az megkéná-

HIc tamen ſciendũ eſt, quòd ſi quiſpiam Dominorum, vel nobilium durãtibus dietis, & conventibus generalibus, vel octavis, aut aliis brevibus judiciis, alterum quempiam in hujusmodi dieta vel conventu, aut octavis vel brevibus judiciis conſtitutum morte, vulneribus, vel verberibus, aut etiam verbali dehoneſtatione, infamiam inducente affecerit, talis mox abſq; quolibet Capitulari, aut Conventuali homine per ſolum ſcribam aut notarium curiæ Regiæ, per Judices ordinarios, vel alterum eorum, ad id deſtinatum, ad inſtantiam læſæ partis, perſonaliter in ſui præſentiam citari poterit. Citatio. Part. 2. Tit. 28.

PRÆTEREA, ſi quis alterius bona, ac jura poſſeſſionaria pignoris titulo tenẽs, in conſpectu alicuj⁹ Judicis ordinarij, per eum qui bona ipſa ſibi pignoravit, vel ad quem redemptio eorundem bonorum, ac jurium poſſeſſionariorum legitimè attinet, aut ſolummodo per procuratorem ejus legitimum, repertus ſit ad tollendam pecuniam ſuam, & remittenda ipſa bona, Admonitio. Part. 1. Tit. 60. Part. 2. Tit. 24.

ac jura poſſeſſionaria: ſemper admoneri poterit: & ille tertio, aut eodem (ſi voluerit) die admonitionis, ſibi reſpondere debebit: Ita tamen, ſi copiam ſeu patria literarum Impignoratitiarum, actor ipſe coram Judice ſuo tùnc producere valebit. Nam aliter, admonitus ille reſpondere ſibi hoc modo & proceſſu non tenetur: ſed actor per Regium, aut Palatinalem, & alicujus loci teſtimonialis homines, ut admonitionem ejuſcemodi, pariter & Evocationem peragat, neceſſe erit. Et non ſolum in facto Impignoratio, ipſa admonitio: verum etiam in negotio Juris hæreditarij, & perẽnalis, prohibitio perſonalis in conſpectu Judicum Regni ordinariorum, ſemper & ubiq; fieri poterit: Dũmodo prohibens & prohibitus, coram ipſis Judicib⁹ ordinariis, perſonaliter, & non per procuratorem reperiantur. Nam aliter perſonalis hujuſmodi prohibitio locum non habet, quæ ratione potiſſimum indebitæ & potentiariæ detentionis jurium poſſeſſionariorum fieri conſuevit. Et virtutem Evo-

Prohibitio Part. 2. Tit. 26. Part: 3. Tit. 15. & 33.

kénáláſnak harmad napjára, avagy (ha akarja) azon napon-is tartozik amannak meg-felelni: De ugy, hogy ha az Felpõres az zállagos levélnek máſsát az Biró elõt akkor elõ adhattya. Mert ha elõ nem adhattya, az kinált ember ſem tartozik azon uton mindgyáráſt meg-felelni: hanem az Felpõreſnek, Király avagy Nador Iſpán, és valamely hitelyes hellyének emberi által, kelleték mind az meg-kénáláſt, s-mind penig az reá hiváſt, végben vinni. Es effele kénálás, nem csak az zálagos dologban, de még az õrõkkes jóſzág dólgában-is, az ſzemély-ſzerint való tilalom, mindenkor és mindenũt, ez Orſzág Birai elõt meg-lehet: Csak hogy az tilót és meg-tiltot fęl-is az Birak elõt ſzemély-ſzerint, és nem az Prokatorok által, jelen legyen. Mert egyéb-képpen, az ſzemély-ſzerint váló tilalomnak, helye nincsen, mely kiváltképpen valami jóſzágnak méltatlan tartáſaért ſzokot lenni: és annyi sõt nagyob ereje vagyõ, hogy ſem mint az meg-magyarázáſſal való reá hivatalnak. Mert az meg tiltáſnak harmad napján, az megtiltot fęl, tartozik meg-felelni. Ha pedig meg nem akar felelni: noha mindgyáráſt feyén, avagy egyéb *sententián*

*tenri*án nem marad: mind-az-által, ha az meg-tiltó fęlt, egy egéſz eſztendőnek forgáſſa alat, reá nem hivattya: vagy penig ha hivattya-is: mind-azon-által hogy méltatlan birta és birja az jóſzágot, mely felől à tilalmot tötte vólt, à Biró által végére mẽvén, el-éri rayta: csak hamar, azonképpen, mint ſzintén az *inſinuati*óval, ugy-mint, az meg-magyarázáſſal való kezdettet pőrben (az ſzeméllyeknek állapattya ſzerint) vagy fején, vagy feje váltságan marad, az meg-tiltot fęl. Ahol penig az tiltó, az feleletnek napján, minden ok leveleivel, ez pőres jóſzágot illendőkkel, az Biró elől kéſzen nem léſzen, és elő nem ál: tehát akkor, az meg-tiltot ellen, és az Biró ellen, à Király ſzékin, hat Girán maraſztyák. Es ha továbba-is pőrelni akar, az hat Girán való maratságot, és birságot letévén, más folyáſſal el-kezdheti az pőrt: De ez akkor vagyon, mikor az meg-tiltot fęl, az fellyűl megmondot napon törvényre elő ál, és az tilalomra, kéſzen, minden haladék nélkűl, mindgyárt meg-felel. Ha penig az meg-tiltot fęl, avagy az Alpőres, levélbeli bizonyságát az ſzék ſzine eleiben hozván, meg-bizonyithattya, hogy azt az jóſzágot, mely

Evocatoriæ, cum inſinuatione facta: imò majorem vim habet. Tertiò namq; die prohibitionis, ipſe prohibit⁹ reſpondere tenetur. Si verò reſpondere noluerit: licet contra eum Capitalis, vel alia ſententia eo tùnc non feratur: tamen ſi prohibentem contra ſe, infra integram unius anni revolutionem, legitimè evocari non fecerit: vel ſi etiam fecerit: attamen indebitè bona & jura illa poſſeſſionaria, quorum ratione eadem prohibitio facta eſt, detinuiſſe, vel detinere per Judicem compert⁹ fuerit: eo præcisè modo, quo in cauſa, per inſinuationem mota, in capitali vel emendæ capitis (juxta ſcilicet perſonarum litigantium conditionem) ſententia prohibitus ipſe condemnatur. Ubi verò prohibens, cum omnibus literalibus ſuis inſtrumentis factum hujuſmodi bonorum litigioſorum tangentibus, coram ſuo Judice, ipſa die reſponſionis non comparuerit, vel cum ipſis literis, paratus comparere nequiverit: tunc adverſus prohibitum, & judicem ſuum in Regali Judicio, ſex Mar-

carum convincetur. Et ſi ulterius cauſam illam proſequi voluerit, depoſito ipſo onere ſex Marcarum, alio proceſſu proſequendi habebit facultatem. Et hoc verũ eſt, ſi prohibitus prænotata die reſponſionis juri parebit, & ad prohibitionem illam de facto, & immediatè reſpondebit. Ubi autem prohibitus, vel in cauſam attractus literalia ſua inſtrumenta ibidem producendo, bona ac jura ipſa poſſeſſionaria, quorum prætextu ejuſcemodi perſonalis prohibitio facta fuit, ad ſe juſto titulo pertinere poterit comprobare: tunc Actor, ſeu prohibens ipſe, mox in æſtimatione communi bonorum illorum convincetur. Si verò prohibitus ipſe prædicta die tertia non reſponderit, neq; actorem contra ſe, infra dictam unius anni revolutionem ad ipſam perſonalem prohibitionem evocaverit: tũc idem prohibens, peracta hujuſmodi annuali revolutione, prohibitum primò ſimplici evocatione, ſecundò verò ex proceſſu judiciario, inſinuatione mediante, adverſum ſe evocare

mely felől az ſzemély ſzerint való tilalom lőt, jó módgyával és igaz uton birja: tehát akkor az Felpőres, avagy tiltó fęl, mindgyárt az jóſzágnak köz bőcsűen marad. Ha penig az meg-tiltot Alperes, az meg-mondot harmad napra meg nem felel, és az Felpőreſt, egy eſztendőnek forgáſſa alat, az ſzemtől ſzembe való tilalomért tőrvényre nem hija: Tehát az tiltó fęl, eſztendő múlván, azon meg-tiltot Alpőreſt, leg-előſzer köz hivatallal, máſodſzor kedig tőrvény uttya ſzerint, meg-magyarázván, és eſzében jutatván, micsoda pőr forgot vólna köztek, tőrvényre ſzolittathattya és intetheti. Mivel-hogy penig az meg-tiltot fęl, ugy-mint az Alpőres, ſem meg nem akart az tiltónak felelni, ſem reá nem ideztette, eſztendőd által, és ez-okon, az ő ellene való tilalmat erejében hatta, és fejére nevelte: annak-okáért az tőrvény-tételkort, fején, avagy feje váltſágán marad, ezért az cselekedetért, ha az tilalom az jóſzágnak hátalommal való foglaláſaért, vagy méltatlan való tartáſaért vólt: és ha az Felpőres elegedendőképpen meg bizonyithattya, hogy az az pőres jóſzág őtet illette, és ő nékie vagyon jó igaſsága hozzája.

AZ

re debebit. Qui quidem prohibitus, & in cauſam attractus (quia reſpondere, & evocationem præmiſſam peragere, perq; hoc eandem prohibitionem viribus contra accreſcere permiſit) in termino diſcuſſionis ipſius cauſæ, in ſententia capitali vel emendæ capitis ſi prohibitio ipſa potentiariam, & indebitam bonorum detentionem, vel occupationem denotaverit: & actor efficaci jure bona illa litigioſa ad ſe pertinuiſſe vel pertinere poterit verificare, condemnabitur eo facto.

AZ CAPTALANNAK és Conventnek bizonyságiról, kiket az *executio*nak eljáráſsára ki-bocsátnak.

XXI. TITVLVS.

TOvabba ezt-is vegyük eſzünkben: Hogy az *Evocatió*t, avagy az Király Udvarában tőrvényre való hiváſt, az jóſzágban és örökſégben való iktatáſt, még máſodſzor való bé iktatáſt, határ járáſt, meg-kenáláſt, és egyéb fęle tőrvény-ſzerint való *executió*knak véghez való vitelt, az Király avagy az Nador Iſpan emberre, viſzi végben: de az Captalannak vagy Conventnek bizonyſágával, az az, az Király emberével, az Convent emberének kell lenni, ollyañak penig, ki abból az Conventből való, mely abbã az Vármegyébẽ vagyon, az hol az *executió*nak kel meg lenni. Ha penig abban az Vármegyében ſem Captalan, ſem Convent nincsẽ: tehát más hiteles ſzomſzédos helynek

DE TESTIMONIIS Capitularibus, ac Conventualibus ad executiones mittendis.

TITVLVS XXI.

ADvertendum præterea eſt, quòd Evocationes, nec non bonorum ac jurium poſſeſſionariorum ſtatutiones, Reſtatutiones metales Reambulationes, Admonitiones & aliæ quælibet judiciariæ executiones, per Hominem Regium, aut Palatinalem, cum teſtimonio illius Capituli vel Conventus: quod vel quî in ipſo comitatu, ubi exequutio fit habetur. Si autem neutrum eorum habetur: tunc cum teſtimonio alterius loci: ſibi vicinioris, fieri ſemper & peragi debent. Aliter enim condeſcendet cauſa, per actorem (ſi voluerit) de novo inchoando & reſuſcitanda: dem-

Part. 1. Tit. 14. Part. 2. Tit. 46. 47. 74. 16.

ptis teſtimoniis capitulorum, Albenſis, Budenſis, & Boſznenſis Eccleſiarum atq; Conventus cruciferorum de Alba, qui in quibuſcunq; executionibus, per totum Regnum Hungariæ, & partes ſibi ſubjectas, procedendi habent authoritatem. Simplices autem inquiſitiones ſuper actibus potentiariis, etiam per aliorum capitulorum, Conventuum, propinquiorum teſtimonia, ubilibet exequi poſſunt.

nek bizonyſágával kel végben vinnie. Mert ha valaki igy nem *exeqvál*tat, annak põri le-ſzál, melynek utánna, az Felpõreſnek, (ha akarja) úvjolan kel kezdeni és inditani az põrt: Egy-nehány Captalanoknak bizonyságit ki vévén, ugy-mint; Fejér-várit, Budait, Boſznait, és à Székes Fejér-vári kereſztes Conventeket, kik minden *executió*ban, egéſz Magyar Országban, és hozzá való tartományokban, méltóſágoſſon eljárhattanak. Szokot vallátáſokat, hatalomról valókat, egyéb kõzelb való Captalanok, és Conventek bizonyſági által-is, minden helyũt *exeqvál*tathatni.

DE POENA ILLIus, qui homo Regius, ſimul & *Procurator* in una eademq; cauſa compertus fuerit.

TITVLVS XXII.

HOc autem ſciendũ eſt, quòd homo Regius aut Palatinalis in eandem cauſa (qua evocationem vel aliam exeqvutionem fecerit) procurator ſeu advocatus eſſe non poterit. Nam ſi quiſpiam homo Regius vel Palatinalis, atq; etiam procurator

ANNAK BŨNTETESEről az ki Király embere, és egyſzer s-mind azon egy dologban *Procurator*nak is találtatik lennie.

XXII. TITVLVS.

EZt penigh tudnunk kel, hogy az Király embere, vagy Nador Iſpáné, azon egy dologban (melyben valakit tõrvényre ſzóllitot, avagy egyéb *executió*t tõt) *Procurator*, avagy hogy mellette ſzólna, nem lehet. Mert ha valaki Királynak embere, avagy Nádor Iſpané, és Procá-

tor-is

tor-is ugyan azon egy dologban és pőrben találtatik lennie: az ellen, az ki ellen az Procátorſagnak tiſztit viſeli, avagy viſelte, mindgyáráſt diján marad. Oka ez: Mert az Király embere vagy Nador Iſpáné, avagy akarmely hiteles helyről való ember-is, ugy-mint, Captalan avagy Convent embere, az bizonyság mellet, ollyan mint egy Biró, és az fő Birájának képit és ſzeméllyét viſeli és annak tartatik, tudnia-illik, az ki őtet az *executio*ra ki-bocsátotta. Az Procátor penig ollyan mint egy Felpőres. Mert ő forgattya az pőrt, és felel-is reá: és igy nyilván ki-tetſzik, hogy Biró-is és Felpőres-is. Senki penigllen, ugyan azon egy dologban, pőres és Biró nem lehet, és lenni ſem engedik. Ezokáért méltán diján marad, és diján változik, az ollyan ember.

tor in una eademq; cauſa repertus fuerit: contra eum adverſus quem procuratoris officium gerit vel geſſerit, in ſuo Homagio de facto convincetur. Et ratio eſt: Quia Homo Regius aut Palatinalis, penes teſtimonium, ſeu hominem cujuſcũq; loci credibilis, Capituli ſcilicet aut Conventus, tanquã Judex, in perſona ſui ſuperioris Judicis, ad exeqvutionem miſſus, ſtat & reputatur. Procurator autem pro actore æſtimatur. Nam agens & opponens eſt ſicq; Judex & actor eſſe deprehẽditur. Nemo autem in una eademq; cauſa, actor & Judex ſimul eſſe permittitur. Ideò in Homagio ſuo meritò convincetur.

ANNAK BŰNTETESERŐL, ki meg-hólt embert, avagy neveletlẽ gyermeket tőrvényre idéztet: Avagy Nemes embert hádgy aztőrvényre elő álatni.

XXIII. TITVLVS.

EZt ſem kel el feleitenűnk, hogyha valamely pőres, és tőrvénykező

DE POENA EJUS, qui mortuum vel Puerum evocaverit. Aut Nobilem ſtatuendum commiſerit.

TITVLVS XXIII.

HOc quoq; non prætermittẽdum, quòd ſi quiſpiam litiganti-

gantium Nobilem quempiam jam præmortuum, & ab hac luce deceſſum contra ſe evocari fecerit, vel etiam familiares aliquorum Dominorum, Prælatorum, aut Baronum vel Regni Nobilium poſſeſſionatos, & titulo veræ Nobilitatis fungentes, tẽpore Evocationis Domino ſuo ſtatui commiſerit, vel etiam aliter ſtatui facere procuraverit, aut aliquem puerum, illegitimæ, ætatis, ratione actuum potentiariorũ contra ſe evocaverit: tunc talis actor, & contra ipſum Nobilem præmortuũ, & puerum illegitimæ ætatis, atque ſingulos hujuſmodi familiares Nobiles in ſingulis quinquaginta Marcis Homagialibus (ſi exceptionem & objectionem ad verſus actorem ſuper ea re fecerint, Convincetur & condemnabitur eo facto.

Nobiles enim evocari & non ſtatui debent. Ad ſolos autem ruſticos, vel rurales, Jobagionalis conditionis homines, atq; familiares ignobiles attinet ſtatutio: quos proprij domini ipſorum terreſtres & non officiales,

zõ ember, valamely Nemes embert, ki immár meg-is hólt vólna, és ez világból ki-is múlt vólna, maga ellen tõrvényre hivattya és ideztetiavagy valamely Záſzlós és Nagyſagos Uraknak, avagy az Orſzágbéli jóſzágos Nemes embereknek, igaz Nemes embernek nevét kik viſelnek és az ſzerint élnek, az *Evocati*ónak avagy reá hiváſnak idején, udvárbéli ſzólgait, az õ Urának hadgya, hogy tõrvényre elõ állaſſa: avagy másképpen-is tõrvényre elõ hozatatna és állatatna: avagy valamely neveletlen gyermeket, ki még tõrvényſzerint való idejét el nem érte vólna, valami hatalom dolga felõl tõrvényre hivatna: Tehát az à Felpõres, mind az meg-hólt Nemes ember ellen, mind penig az neveletlen idejũ gyermek ellen, s mind penig ez fęle udvarbéli Nemes rend és ſzolgák ellen, ez cselekedetiért õtven, õtven Girán, hólt dijok ſzerint-valón, marad el, és aval bũntõtedik meg.

Mert az Nemes embereket az tõrvényre ſzóllitani és reákel hini, s idezni, és nem elõ állatni az tõrvényre. Mert az ſzék ſzinire való elõ állatás, csak az paraſztokhoz, és az Faluſiakhoz, és jobágy renden való emberekhez, és óly ſzólgákhoz illik,

lik, kik még nem Nemes emberek: kiket az ő ſaját főldes Urak, és nem tiſztartók, tartoznak az Biró eleiben, tőrvényre elő vinni, és elő állatni.

les, ſtatuere ac in præſentiam Judicis ſiſtere tenentur.

AZ KINALASROL, MIkor zálagban vettet jóſzágot akarnak meg-váltani, avagy az jegy-ruhát meg-adni: Es ebből micsoda büntetés következik.

XXIV. TITVLVS.

HOgy valaki pénzét fel-vegye, és az zalagos jóſzágot meg-ereſzſze, avagy hogy az jegy-ruhát fel-vegye, és Mennyekezei ajándékot, akar az Leány negyedét-is, avagy egyéb effélé dolog lévén, &c. Az kináláſnak ſzemély-ſzerint kel meg-lenni: ha az Főlpőrős, az Alpőrőſt, az kit meg kel kinálni, ſzemélye-ſzerint meg-találhattya. Ha penig ſzemélye-ſzerint nem találhattya, lakó házától, vagy ſzokot lakó udvár-hellyétől-is, meg-lehet.

De az hivatalnak, az kinálás után, nem ſzemély-ſzerint, hanem az kináltnak, vagy ſaját, vagy zálagos jóſzágából kel lenni, ollyanból, kiben ember lakik, hogy az tőrvényre való hivatal az Al-pereſnek tuttára leheſſen. Ha penig Jóbbágya nincsen, hogy

DE ADMONITIonib⁹, rationejurium impignoratitiorum & dotalitiorum fiendis, & pœnis exinde ſequendis.

TITVLVS. XXIV.

ADmonitiones ſiquidem ad levandā pecuniam, & remittendā portionem impignoratitiam, vel ad tollendas Dotes, & res Paraffernales, juraq; Quartalitia, & hujuſmodi &c. perſonaliter: ſi actor, præſentiam ejus, qui vel quæ admonendus, aut admonenda eſt, habere poterit. Alioquin autem de domo habitationis ac ſolitæ reſidentiæ ejus fieri poſſunt. Part. 3. Tit. 60.

Verumtamen, Evocatio poſt admonitionem, non perſonaliter, ſed de juribus ejuſdem admoniti, vel admonitæ, poſſeſſionariis, populoſis, hæreditariis, aut impignoratitiis, unde ſcilicet ad notitiam ſui Evocatio-

nem factam fuiſſe poſſit devenire, fieri debet. Nam aliter, ſi Jobagione caruerit, etiam de curia ſua Nobilitari, ac domo ſolitæ reſidentiæ ſuæ, talis ritè admoneri pariter & evocari poterit. Si tamen jobagionem vel jobagiones habuerit: de illis evocatio fieri debebit. Alioquin enim, ſi perſonaliter, aut de domo habitationis ſuæ evocatus aut evocata fuerit: actor contra evocatum vel evocatam, in homagio ejuſdem convinci debet & aggravari.

Ubi ſciendum, quòd ſi qui Nobilium, aut quæ mulierum, ad tollendas pecunias ſuas, & remittẽdas portiones impignoratitias, vel etiam levandam Dotem, & res Paraffernales ſuas, atq; reddenda & remittenda jura poſſeſſionaria mariti ſui defuncti, illi ad quem de jure ſpectabunt, admoniti, aut admonitæ fuerint: & illis tempore ejuſcemodi admonitionis non levatis, neq; juribus poſſeſſionariis remiſſis, Evocatio ſubſequuta extiterit, ac ad terminum, ipſis aſſignatum, octavalem videlicet, aut brevium Judicio-

hogy onnat hihatnák, tehát Nemes Udvara hazától, vagy ſzokot lakó hellyéből-is, mind az kinálás, mind penig az hivatal meg-lehet- Ha penig Jóbbágya, bár csak egy avagy több léſzen-is: abból kel az hivatalnak lenni. Mert ezen kűvűl ha ſzemélye-ſzerint avagy lakó házától hiják az jobbágyos Nemes embert, avagy Aſzſzont törvényre: az Fölpörös az Alpörösnek diján marad.

. Itt penig ezt-is tudnunk kel, hogy ha valamely Nemes embert avagy nemes aſzſzőt, meg-kinálnak, hogy pénzét fel-vége, és à zálagos jóſzágbéli réſzeket meg-ereſzſze, avagy hogy jegy-ruháját, akar ajándók markáját fel-vegye, és viſzſzá adgya és ereſzſze, az meg-hólt Urának jóſzágát, annak kezében, kit törvényſzerint illetné: Azok penig, az megkináláſnak idején, ez pénzt fel-veñi nem akarnák, és az jóſzágot-is meg nem bocsátanák, mellyért réá hitták vólna őket, és ők az hagyot napra, ugy-mint, octávára, avagy az *brevis* ſzerint-való rövid törvényre, elő jöni, avagy Prokátorok által elő állani

állani nem akarnának: tehát tőb *termi*nuſt és tőrvény napját nem várván, az Főlpőrőſnek effęle jóſzágot, minden pénzbéli fizetés-nélkűl, az Biró kezében ſzólgáltaſſa és megadgya: Es amaz Alpereſek, ha az jóſzághoz valami kőzek vagyon, ennek-utánna az jóſzágnak birtokán kűvűl lévén, ugy kereſſęk és fuſsák. Sőt affęle uſorás, ki pénzét fel-veñi, és az zálagos jóſzágot nem akarta meg-bocsátani: az mi kőzőnſęges *Decretum*unknak erejéből, annakfelette ottan annyi ſumma pénzen marad, az Fel-peres ellen, az meñyiben az jóſzág zálagban vólt nálla. De ezt ugy lenni igy ércsed, ha azon ember kinálta meg, és réá-is azon hitta, az ki az jóſzágot zálagban vetette vólt: avagy annak az fia, avagy Attyafia kinállya meg, kire, tudniillik az zálagos jóſzágnak ſzálláſa néz, és réá maradhatot vólna. Mert ha az ſzomſzédoſok, és határoſok kezdenek valakit meg-kínálni, és réá hini, tehát ez fellyűl meg-mondot bűntetéſen nem ſzokot az Alperes el-maradni. Az Aſzſzonyi-állatot penig, ha az ő jegy-ruhájával és ajándokával meg-kinállyák, és az meg-mondot mód-ſzerint réá hiják: noha elő jó, meg-is felel, de azért az pőrt,

diciorum, venire vel mittere neglexerint: tunc ulteriori termino non expectato, actori hujuſmodi jura poſſeſſionaria, ſine omni prorſus pecuniaria ſolutione, per Judicem reſtituantur & illi evocati, vel ipſæ evocatæ, jura ſua, extra dominium ipſorum bonorum requirere & proſequi tenentur. Imò fœnerator ille, qui pecunias tollere, & bona, juraq; impignoratitia remittere recuſavit: vigore generalis Decreti noſtri, in tanta præterea pecuniarũ ſumma, qua ſibi fuerunt jura illa impignorata, contra partem adverſam, de facto convincetur. Et hoc verum eſſe intellige, ſi admonitio, pariter & Evocatio, per eum facta fuerit qui pignorationem fecit: vel ejus filium, aut fratrem, in quem utputa devolutio bonorum ipſorum Impignoratitiorum manifeſtè reſpicit. Nam ad inſtantiam vicinorũ aut commetaneorum, eorundem bonorũ, pœna præmiſſa ſubſequi non conſuevit. Mulier verò admonita, & prætextu Dotis reiquè Paraffernalis ſuæ modo præmiſſo, evocata ſiqui-

dem comparuerit, exquiſitis tamen per reſponſionem, aliquib⁹ ſubterfugiis, ad alium terminũ cauſam ſuam prorogari facere procuraverit: ut interea fructus bonorum illorum capere & percipere poſſet: & in ipſo tandem termino, reſponſionem ſuam bono modo probare non poterit: Tunc dotem & rem ſuam Paraffernalem propter fraudem, & frivolam ſuam reſponſionem (ex quo multæ fœminæ bona pupillorum, hujuſmodi cavillationibus, extremæ deſolationi ſubjeciſſe dinoſcuntur) per omnia amittet eo facto: & actori bona, ac jura poſſeſſionaria ipſa ſine quavis ſolutione Dotalitÿ per Judicem ſuum reddi & reſtitui debent.

pőrt, kűlőmb-kűlőmb ſzines fogáſokkal, egygyik *termin*uſtól az máſikra vontattya, csak hogy azonban az jóſzágnak haſznát veheſſe: ha oſztán akkorra, az ő feleletit jó módgyával meg nem bizőyithattya: Tehat mind jegy-ruháját, és ajándokátis, álnok és tetovázó feleleti miat (mint-hogy ſok Aſzſzonyi-állatot érték meg-ebben, hogy effęle idő veſztő fogáſokkal, az árvák jóſzágát, tellyeſſęggel el-hatták puſztúlnya) mindeneſtől el-veſzti: Es az Fel-peresnek, effęle jóſzágot, minden jegy-ruhája fizetés-nélkűl, tartozik az Biró, hogy meg-adaſſa és kezében bocsáttaſſa.

DE CLAUSULA Evocationis, (Litis pendentia) quid importet.

TITVLVS XXV.

Part. 1. Tit. 70. 79. Part. 2. Tit. 77. 71.

ITem, ſuper clauſula Evocationum Litis pendentia, (ſi qua foret inter ipſos, Evocantem ſcilicet & evocatũ) non obſtãte. Sciendum, quòd propter evitandum calumniæ factum, quæ calumnia ex duplici & interdũ longè

AZ HIVATALBAN, imé Czikkel (Litis pendẽtia) az az, hogy kőztek az pőr męg fenál, mint haſznállyon.

XXV. TITULUS.

TOvábba, az hivatalnak ez Czikkellyeről, (hogy ugy-mond, ez két fęl kőzőt, minémű per fűg, avagy fenál, az ellene nem álván.) Ezt kel értenűnk, hogy-ha valaki az Patvart el-akarja távoztatni, hogy rayta el ne maradgyon: mely Patvar néha

néha abból ſzokot lenni, hogy két úton keres ember valamit, sőt néha hogy egy emberrel ſok külömb-külömb-fęle dolgai vadnak embernek és perei, ezókáért ez Czikkelt hozzá ſzokták az *Evocatió*ban tenni: hogy az Fel-pereſen, az Al-pereſtől valami dolgokban, az mellyek felől imár az előt perben vadnak, az pernek kellő közepette, hatalmaſság ne eſſęk, és nyilván ne kelleſſęk véle perleni, és az miat az előbbi pert-is nyilván ellene inditani: mert igy az első per indulattyának és follyásának vala hogy-hogy az nyilván való réá hivatal fogyatkozására és kárára lenne: avagy érette az Fel-pereſt kezdenék maraſztani és Birságolni: avagy viſzontag nyavalyát ſzerzeni. Ezt az Czikkelt penig ſzokták az első hivatalba bé-irni. Mert az másodikban és harmadikban, nem ſzükſęg hogy bé-irják, miért hogy immáron az per folyásában vagyon.

longè multiplici cauſarum motione atq; proſecutione, maximè ſolet evenire, clauſula ipſa in Evocatione conſuevit apponi: ne actore cum reo, vel in cauſam attracto, prætextu aliquorum negotiorũ, in lite exiſtente, & litis inter medio, partium ipſarum, altera quocunquè actu potentiario, per alteram læderetur, vel aliter litigare cogeretur: & propterea cauſa de novo ſuſcitaretur: cauſæ primo motæ & tentatæ nova evocatio quovis modo poſſit derogari, vel quicquã oneris aut gravaminis actori vel è contra generari. Et iſta clauſula in prima evocatoria conſuevit inſeri. In ſecunda namq; vel tertia evocatoria, ex proceſſu cauſarum procedente, non eſt neceſſaria.

HAROM DOLGOT ſzükſęg az Hivatalban nyilván meg jelenteni.

XXVI. TITVLVS.

MInden Hivatalban és az feleletnek meg-magyarázattyában, avagy

TRIA REQVIRUNTur in Evocatione, expreſſe denotanda.

TITVLVS XXVI.

ITem, *in omni Evocatione & actionis declaratione, præſer-*

tim ratione actuum potentiariorum ſienda, tria requiruntur expreſsè notanda. PRIMO, perſona, per quàm, & contra quàm, querela vel actio proponitur. SECUNDO, tempus vel terminus, quò quis alteri damna aut injurias patravit vel irrogavit. TERTIO, locus ac comitatus, ubi videlicet & in quò hujuſmodi damna vel injuriæ fuêre patratæ & commiſſæ. Item, ſi prætextu occupationis jurium poſſeſſionariorum cauſa mota fuerit: ut portio quoq; occupata benè ſpecificetur, neceſſe eſt. Nam abſquè conditionibus iſtis, Judex ordinarius, inter partes, rectum congruensq; judicium adminiſtrare non poterit: maximè ſi cauſa ipſa ad communem inquiſitionem, juxta reſponſiones partiũ, ſubmiſſa deductaq; fuerit: in cujus celebratione, & temporis expreſſio, & loci ac comitatus deſcriptio, atq; etiam rei perpetratæ ſeries, vel quãtitatis bonorum occupatorum declaratio, ſummè neceſſaria ſemper eſt, & erit.

Part. 2. Tit. 82.

avagy irásában, kivált-képpen hatalom dolgában, három dolgot kel nyilván és tiſztán meg-jelenteni. ELŐSZŐR, Az Személt, mely által, tétetik a panaſz, és azt ki ellen indittya az pert. MASODSZOR, Az ũdőt, és mikor vólt az, mikor valaki máſnak kárt tőt, és boſzſzút, hatalmat cselekedet rayta. HARMADSZOR, Az helt, hól vólt, és mely Vármegyében holot, tudnia illik, ez-fęle kár, boſzſzú és hatalom eſet. Ha penig valamely jóſzágnak el-foglaláſa miat támad oly per, ſzũkſęg hogy az el-foglalt réſzt jól meg-nevezzék, és az fellyũl meg-irt három tanuság-ſzerint nyilván meg-irják. Mert ha ez-fęle okokat, és kőrnyũl álló dolgokat el-hadnák, az rendelt Biró az két fęl kőzőt, igaz és illendő tőrvényt nem ſzólgáltathat: Kivált-képpen ha az dolog, az pereſek feleleti-ſzerint ſzokot kőz vallatáſra és bizonyságra megyen, és arra való ki-bocsátáſra: mely vallóknak és bizonyságoknak bé-vétele felől, hogy az *relatoria* iráſban kél, mind az időnek bizonyos vólta, az helynek és az Vár-megyének meg-iráſa és az meg-eſet cselekedetnek bizonyos rẽndi, mint és hogy hogy lőt légyen, s-mind penig az el-foglalt jóſzág mennyi és micsódás lőt légyen, minden ũdőben felette igen ſzũkſęges. MI

MI LEGYEN AZ KŐZ-vallatás: Es hány dolgot foglallyonbé?

XXVII. TITVLVS.

TOvábba ezt-is ércsük meg, hogy az kőz-vallatás ez, mikor az két peres feleleti-ſzerint, az Biró előtt, oly homályos dolog forog, mellyet az bizonyságoknak vallásokból érthetnek-meg bizonyoſſon: mely dolgot annak az helynek, az hól az hatalom eſet, határos ſzomſzédival, és mellette avagy azon Vár-megyebéli Nemeſſekkel, és azon Vár-megye ſzékin, az hól az jóſzág vagyon, megkel valóban bizonyitani: hanem ha valami módon, jóſzág, avagy földnek el-foglalásáról vagyon az per. Mert oly dologban, nem mindenkor az ſzék ſzinin, hanem az peres földén, ſzokot gyakorták az bizonyitás végben menni. Hogy penig minden kőz-vallatás, jól és igaz módgyával leheſſen meg-ebben, őt környűl álló dolgot kel meg-tartani: tudnia-illik, az ſzabadságot, üdőt, módot, állapatot, és az hit le-tételt.

ELSŐ-

QVID SIT COMmunis Inquiſitio, Et quot cõditiones requirantur, ad ejus celebrationem?

TITVLVS XXVII.

VLterius ſciendũ, quòd communis inquiſitio, eſt dubietatis, ex reſponſionibus litigantium coram Judice emergentibus, per atteſtationes teſtium certa declaratio: quæ per vicinos, & commetaneos illius poſſeſſionis, ubi actus potentiarij, de quò agitur, perpetratio accidit, vel illata eſt, Nobilesq; comprovinciales illius comitatus, in quò eadem poſſeſſio adjacet, in loco, utpote ſedis judiciariæ ejuſdem comitat⁹. Niſi forſitan, prætextu occupationis jurium poſſeſſionariorũ, vel terrarum cauſa ventiletur. Nam in hoc caſu, non in loco ſedis ſemper, ſed in facie terræ litigioſæ, ſæpè fieri & celebrari cõſuevit. Ut autem omnis communis inquiſitio, bono & juſto modo celebrari poſſit, quinquè conditiones ſunt obſervandæ: ſcilicet, Libertas, Ætas, Modalitas, conditio, & juramenti depoſitio. PRI-

Part. 2. Tit. 31. 27. 32. 28. Prol. T. 13 Part. 3. Tit. 12. & 27.

PRIMO (inquam) requiritur libertas: ut liberè, & ſine metu, ſponteq́, & non violenta coactione: ſed juridica duntaxat requiſitione, quiſq́ teſtium veritati teſtimonium perhibeat: nè inter arma jura ſilere videantur.

SECUNDO, exigitur ætas: ut teſtis ipſe tantæ ſit ætatis, ut rerum geſtarum, ſuper quibus examinabitur, memoriam habeat atq́ recordetur. Legi enim in reportatis ſeriebus communium inquiſitionum: & non modò legi, verùm etiam vidi pleroſq́ dono & favore corruptos, vix ſedecim, aut viginti, ad maximũ annos agere, & de rebus circiter vigeſimum quintũ prius annum patratis & geſtis ſcitu, Faſſionem & atteſtationem conſtanter, tanquã illis inter fuiſſent feciſſe. Et quia conſpectui Judicũ ordinariorũ Regni, teſtes ipſarum inquiſitionũ perſonaliter adduci & præſentari non ſolent: ſed per Regios duntaxat vel Palatinales, ac Capitulorũ & Conventuum homines, ad id tranſmittendos exami-

Vayvodales.

ELSŐBEN, (mondom) az ſzabadságot: hogy minden tanu ſzabadon, és fęlelem nélkűl, jó akarattya-ſzerint, és nem erővel való kételenitéſből: hanem csak tőrvény-ſzerint való kérdéſből vállya meg az igazat: Hogy az fegyvertől való fęlelem miat, az tőrvénnek igaſsága ne láttaſſęk el-halgattatni.

MASODSZOR, kivántatik az ũdő: hogy az tanu annyi ũdős legyen, hogy az meg-lőt dolgokról, az mellyekről kérdik, meg-emlekezzék és eſzébe juſſon. Mert némely kőz-vallatáſban olvaſtam: sőt nem csak olvaſtam hanem ugyan láttam-is', hogy némellyeket adománnyal, és' kedvért arra haytották, hogy mikor tizenhat, avagy leg-fellyeb húſz eſztendőſek még nem vólnának kőzel huſzon őt eſztendő előt lőtt dolgokról, oly vakmerő-képpen vállottak, mint ha ugyan ott vóltak vólna, Mivel-hogy penig az Orſzág Birai eleiben, effęle vallókat ſzemélyek-ſzerint, elő nem ſzokták hozni· hanem vagy az Király, vagy Nador Iſpán, vagy Captalan, avagy Convent emberét ſzokták az illyen vallatáſra ki-vinni. Ennek-okáért ſzorgalmatoſſon láſsák-meg, az bizonyságoknak idejét, és vigyázzanak az ũdőre, mikor

mikoron lőt legyen az dolog, az kiről vallatnak, melyről tartoznak az Birónak igaz *relatoriát*, és levelet irni.

HARMADSZOR, kivántatik az dolognak módgya: hogy az valló, az meg-lőtt dolognak az melyről kérdezik módgyáról, mint s-hogy lőt, nyilván és világoſſon vallyon: Es' hogy-ha látáſból, avagy hallomáſból tudgya az dolgot és annak mi vóltát? Avagy ne-talám annak ſzájából hallotta, az ki azt az dolgot, (mely felől az veſzekedés vagyon) cselekedte? Mert csak az tiſzta hallomáſnak nincsē ereje, nem-is ſzokták, sőt nem-is tartoznak helyt nékie adni. De az ſzivem fáy rayta, hogy ez moſtani ūdőben (holot az hamiſság illyen igen bővölkődik, és az Kereſztyéni ſzeretet, nem csak meg-hidegűlt, hanem ugyan ki alutt az embereknek ſzivekből) ſok Vallók nem oly rendel, és moddal beſzéllik meg az dolgot, az mint ők tudgyák és értik, hanem az Föl-pőröſnek avagy Al-pőröſnek kedves' akarattya-ſzerint, az ki tudni illik őket hitta, lelkek iſméreti ellen-is' hamiſſan vallanak: kiben én egy nehányat ugyan meg-tapaſztaltam.

examinationes hujuſmodi teſtium fieri conſueverunt. Idèo ipſi diligenter, & ætati teſtium, & tempori geſtarū rerum ſuperintendere veramq; ſuper ea re relationem facere tenentur.

TERTIO, neceſſaria eſt modalitas: ut teſtis de modo patratæ rei ſuper qua interrogabitur, apertè manifeſtèq; fateatur: utrum ſcitu [a], *vel auditu rem ipſam, ac cauſæ merita novit? Aut forſitan ab ore illius, qui facinus (de quo agitur) perpetravit, ejuſdem ſeriem accepit? Simplici enim auditui locus dari non ſolet, neq; debet: Sed, proh dolor, plurimi hoc tempore (dum abundat jam iniquitas, & non refrixit modò, verum etiam extincta eſt multorum charitas) non eo prout ipſis conſtat ordine vel modo: ſed juxta nutum voluntatemq; actoris, aut in cauſam attracti, per quem ſcilicet vocati fuerint maculata coinquinataq; cō-ſcientia, teſtimonia proferunt: idq; ita fieri ego ipſe conſpexi.*

a, Vel viſu, quo loco? in domo vel extra domum? Cujus? in qua parte domus? Ea lignea vel lapidea? Qui fuerit præſens? Utrum alij & jam præſentes? Stabāt vel ſedebant? quibus veſtibus induti? Tempus, annus, qua parte menſis, ſeptimana, hora diei, Aura ſerena vel nebuloſa? Quis tunc judex vel Rector? An ſponte vel rogatus viſū venerit Utrum in via, vinea, campo? Is cujus erat: Si auditu, à quo nominet.

QVARTO, advertenda est testium conditio: utrum videlicet nobilis, vel rusticus, testimonium veritati perhibeat. Nam rusticana attestatio (demptis officialibus Dominorũ, Prælatorum, & Baronum, ac aliorũ Regni Nobilium, in personis eorum, officia in vicinitate tenentibus, qui juxta antiquorũ consvetudinem, in hac parte, pro personis nobilibus reputantur) contra personam nobilitarem nihil valet: nisi forsitan meritis causæ ita exigentib⁹, per Judicem, ut Nobiles & ignobiles pariter examinentur, claro sermone fuerit descriptũ atq; commissum. Hoc tamen rarò, & non nisi partib⁹ sic volentib⁹, ac consentiẽtib⁹, fieri & admitti consuevit. Rustici enim & plebeæ conditionis homines, tùm donis, tùm terroribus, longè facilius citiusq;, quàm Nobiles à tramite veritatis abstrahi possunt. Et aliàs inconveniens incongruũq; videtur, Nobilem tanquam superiorem, testimonio inferioris, scilicet rustici, sententia capitali plectendum judicari, vel aliter condemnari debere.

Prout

NEGYEDSZER, meg kel érteni az tanúknak állapattyát: tudni-illik, hogy-ha az, kit bizonyságnak bé-akarnak venni, nemes avagy parasztember legyen. Mert az parasztoknak bizonysága, Nemes ember ellen semmit nem használ (az Ispánokat és Tiszt-tartókat ki-vévén, kik az Pap Urak, és Szabad Zászlós Urak, avagy egyéb ez Országbéli Nemessek, személlyekben, az szomszédságban, tisztet viselnek, kiket az régi szokás-szerint, ennyi végre, nemessek gyanánt illik bé-venni: Hanem ha, az pernek mi vólta és érdeme kivánván azt, az Biró, nyilván való szóval iratná oda, és nevezetesen meg-hadná, hogy Nemessel és parasztal egy-aránt bizonyicsanak. De ez igen ritkán esik, és csak akkor szokták meg-engedni, ha mind az két fęl réá enged. Mert az parasztkőssęget adománnyal, fęlelemmel-is, sokkal hamarab el-állathattyák az igazság mellől, hogy az Nemes embert ugy-mint, fellyeb való személyt, parasztember bizonyságával, fejére itilni, és halálra *sententi*ázni. Az mint ez mi Országunknak, ez dologról való régi, és dicsiretes szokását, az Birák, és az Prokatorok-is nyilván tudgyák, és jól értik.

ŐTŐD-

Prout vetuſta & approbata Regni hujus ſuper ea re conſuetudo apud omnes ferè Judices & advocatos nota manifeſtaq́ habetur.

ŏtŏdszŏr, és utólſzor, kivántatik az hit, az az, hogy az tanúk meg-eskűdgyenek: mely hiteles jól-lehet elsŏ dolog vólna, mikor az bizonyságot bé-véſzik, és arról kel valaſzóllanunk, az fellyűl meg-mondot kŏrnyűl alló dolgok kŏzŏt: de miért hogy ez az rend-tartás igen kŏz dolog, és minden érti, s-az Birák-is az vallató levélbē ugyan meg-ſzokták irni, hogy hittel kérdezzék-meg az vallokat: És eſſęle kŏz-vallatáſt, az után-is hitek-ſzerint ſzokták meg irni, és végben vinni: az mint idealáb jóbban meg-irjuk: melyért irtam végűl.

QVINTO & ultimò, In celebratione communis inquiſitionis, requiritur juramēti depoſitio: quæ licet prima fronte, à teſtibus exigenda ſit, primūq́ locum etiam inter conditiones prædeclaratas ſortiri debeat: qua tamen hæc conditio vulgata nimis & manifeſta eſt, ac in literis quoq́ adjudicatoriis judicium ſuper ipſa communi inquiſitione conficiendis expreſsè ſemper deſcribitur: & aliàs, quælibet communis inquiſitio, juramentali depoſitione terminatur: prout clarè inferius declarabitur: Ideò loco ultimo illam poſui.

Part. 2. Tit. 31. & 32. Part. 3. Tit. 12. & 27.

MIKEPPENKEL MEGkérdezni az bizonyságokat és tanukat, az kŏz-vallatáſban: Es azoknak bŭntetéſekrŏl, az kiket bizonyságúl hinak, és nem akarnak el-jŏni.

XXVIII. TITVLVS.

Szűkſęg azért hogy minden tanu, minek-elŏtte meg-vallaná, azon meg-eskűdgyék: Hogy ŏ minden fęlelmet, gyűlŏlſęget, engedelmet, kedvet,

QVALITER SINT examinandi teſtes in communi inquiſitione: Et de pœna eorum, qui vocati ad teſtificandum venire recuſant.

TITVLVS XXVIII.

Neceſſarium itaq́ eſt quemlibet teſtium antequam fateatur, ſuper eo juramentum deponere, Quòd ipſe omni ti-

more, odio, favore, amore, & præmio litigantium remoto ac poſtpoſito, veritatem non celabit, falſitatem non juſtificabit, juſtitiam non falſificabit: ſed prout res illa, de qua examinabitur ſibi nota eſt vel conſtat, juſtè declarabit. Et nè quiſpiam ab ejuſcemodi atteſtatione, dicendâq; veritate favore forſitan partis alterius allect⁹, vel munere corruptus, ſive metu perculſus, aut odio interno tactus, ſe abſtrahere & occultare poſſit: tùm vigore generalis decreti noſtri, tùm verò conſuetudine antiqua, & longo tempore obſervari ſolita dictante, omnes, aut vice Comes parochialis, illius comitatus, ubi communis ipſa inquiſitio celebratur & peragitur, per literas Judicis ordinarij adjudicatorias, vel etiam alias, ſuper ea re dũ taxat præceptoriè emanandas, requiſit⁹, quoſlibet Nobiles ejuſdem comitatus, ſub onere ſedecim Marcarũ gravis ponderis, quamlibet Marcam per quatuor florenos, vel quadringentos denarios computando, per eundem Comitem, vel vice Comitem

kedvet, ſzeretetet, és jutalmat, fęlfelé tévén, avagy hátra hagyván, az igaſságot el-nem titkollya, az hamiſságot igaznak nem mondgya, az igazat meg nem hamiſittya: hanem az mint az az dolog, az kirõl kérdik, és néki tuttára vagyon, avagy nálabizonyos, igazán meg-mondgya. Es hogy valaki effęle bizonyság-tételrõl, és igaſságnak meg-vallásától, valami módon, az más fęlnek kedveért, avagy ajándékáért, vagy tõlevaló fęlelmeért, vagy arra való gyũlõlſęgeért, magát meg ne võhaſſa, és el-ne réytheſſe: à mi kõzõnſęges *Decretum*unknak erejével, és régi ſzokkáſunk ſzerint, mely ſok ũdõtõl fogván ſzokot meg-tartani, az Vár-megyének Iſpánnyát, avagy *Vice* Iſpánnyát, ahol az kõz kérdezkedés és tudomány meg-értetik, és az tanúk meg-halgattatnak, az rendelt Bírónak itilt levelével avagy penig más parancsolat levéllel, mely csak az dologról ſzólly on, rólla meg-találván, az Vár-megyében való minden nemeſſęget, tizen hat Gira birság alat, minden Girát négy négy forintra tudván, azon Vár-megye Iſpánya avagy *Vice* Iſpánya egyben hijon, és gyũcsõn az bizonyitáſra és kõz-vallatáſra, tellyes hatalma arra lévén:

Kik

Kik penig meg-intetvén és felől meg-találtatván vólnának, de meg-is ez vallatáſra elő nem jőnének, és engedetleneknek találtatnának, és az igaznak meg-tudáſsára, meg-vallani nem akarnának, ez-okon tizen hat nehéz Girát minden engedelem nélkül, ſzabadon meg-veheſſen.

tem ſuper eos, qui admoniti ac requiſiti, atteſtationi hujuſmodi intereſſe, in ibiq; teſtimoniũ veritati perhibere recuſaverint, immediatè & irremiſibiliter exigendarum ad ipſam eandem atteſtationem & communem inquiſitionem peragendam, convocandi aggregandiq; plenariam habet poteſtatis facultatem.

HOGY AZ TANUKnak neveit az Relatoriákban két okból ſzokták bé-irni.

XXIX. TITVLVS.

AZ tanuknak penig neveit, és vezetek neveit, és ki ő kőzzülők ſzomſzéd, és ki határos, avagy azon tartománybéli legyen, az Captalan avagy Conventnek *relatória* levelében, mely az kőz-vallatáſról ſzokot kelni: Mindenkor két okért kel belé irnya.

ELŐSZŐR, mert két, avagy három ſzőſzédnak és határoſnak valláſa, és bizonysága az tőrvényben, tőbbet haſznál, és tőbbet nyom, hogy nem mint az tartománybéli húſz Nemes ember valláſa: Kik mivel-hogy

QVOD DUPLICI ratione ſolent nomina teſtium in literis Relatoriis conſcribi.

TITVLVS XXIX.

NOmina autem & cognomina teſtium, & quis eorum vicinus, ac quis commetaneus, aut comprovincialis fuerit, in literis Capitularibus vel Conventualibus ſuper celebratione ipſius cõmunis inquiſitionis relatoriis ſemper ſunt perſcribẽda: & hoc duplici ratione:

PRIMO, quoniam atteſtationes duorum vel trium vicinorum & commetaneorum, plus quàm viginti Nobilium comprovincialiũ in judicio valent & ponderãt: qui longè verius,

rius, meliuſquè quàm Nobiles comprovinciales, ſuper meritis cauſæ ac geſtæ rei ſerie, propter propinquitatem, poſſunt eſſe certiores.

SECUNDO, ut teſtium nominibus, ſimul & atteſtationibus declaratis & conſcriptis: litigantium quilibet exceptiones, pro ſe neceſſarias, aut de per jurio vel mala teſtificatione, aut infamia, vel ætate, contra eos quos voluerit, & dignè poterit facere & apponere queat. Nè præſertim perjurium, ſi quòd in atteſtatione per quempiam (prout jam crebrò fieri ſolet) commiſſum fuerit, impunitum prætereat. Nam & juxta Sapientem: Teſtis iniquus, non erit impunitus. Qui & contra DEUM graviter peccat, ejus juſtitiam denegando: & proximum ſuum damnificat, Iniquo teſtimonio ipſum decipiendo.

Prov. 19. verſ. 5.

DE

vel-hogy kőzel laknak, ſokkal igazban, és jóbban lehetnek bizonyoſok az pernek érdeméről, és az meg-lőt dolognak rendiről, hogy nem mint az tartomány béli Nemeſſek.

MASODSZOR, hogy az tanuknak neveit, és egyetembe bizonyság-tételit meg-nevezvén, és ki-iratván: minden pereſſek, ellenek való ſzovokat, fogáſſokat, magok igyeknek haſznoſſokat, méltán és ſzerin-ſzerte forgathaſſanak, és ellene mondhaſſanak, azoknak kik ellen mondani akarnak, ugy-mint hogy azok az tanúk, vagy hiti ſzegettek vólnának, avagy az előt-is hamis tanúknak találtattak vólna, avagy hogy gonoſz hirben névben forognának, avagy hogy idejek még arra való nem vólna, hogy bizonyságot tehetnének. Kiváltképpen hogy némely hamis tanu, ki valamely tanu-bizonyság-tételben (az mint gyakorta meg-ſzokot eſni) hamiſſat vall, bűntetetlen ne maradgyon. Mert az bőlcsnek mondáſa-ſzerint-is, az hamis tanu, meg-bűntetteſſék, mert ez, mint az ISTEN ellen nagyot vét, az ő igaſságát el-tagadván: és az ő felebarátyát-is meg-károſittya, holot hamis tanu-bizonyság-tételével meg-csallya.

AZ

AZ HITI SZEGETteknek bűntetéſéről, kiket Ludaſoknak nevezűnk.

XXX. TITVLVS.

MEltó azért hogy az ISTENNEK és embereknek tőrvénye-ſzerint, minden hiti ſzegettet, és hamis tanút (kit mi közönſéges névél *Aucarium*, az az, Magyarúl, Ludaſnak mondunk) keményen meg-bűntetteſſenek. Mert mikor réá bizonyittyák, hogy hamis-tanu-bizonyságtétellel ferteztette magát, mindennémű jóſzágát, és akar mi néven neveztetet örökſégit, és ingo bingo jóvait, akar mely helyűt kik vólnának, el-veſzti. Sőt azokat kezéből ki-foglallyák, és mind örökké annélkűl kel lennie: Es nem csák azokat idegenitik-el tőlle, hanem maga ſzeméllye-is (mint tiſzteſſége veſztet) oly gyalázattal illetteſſék, hogy az egyéb kereſztyének közöt, mint egy ſzám-ki-vettetet, és kűlön rekeſztetet, kűlömb-kűlömb ſzinű poſztóból csinált ruhában öltöztetteſſék, kender madzaggal övedzetteſſék, mezit láb és hajadon fővel kénſzeriteſſék mindenkor járni.

Az tőrvényben penig, ő ſenkivel nem-

DE POENA PERjurorum & Aucariorum, Ludas appellatorum.

XXX. TITVLVS.

VNde juſto DEI & humano judicio, quilibet fidefragus & perjurus (quem nos communi vocabulo Aucarium, hoc eſt Ludas appellamus) acriter eſt puniendus. Amittit enim (ubi de perjurio fuerit convictus) univerſa & qualibet ſua poſſeſſionaria, atq; cuncta bona mobilia, ubilibet adjacentia, & quocunq; nomine nuncupata. Imò proprietate bonorum ſuorum privabitur, & perpetuò carebit, & non ſolum his exhæreditabitur, ſed etiam in perſona ſua (amiſſo humanitatis honore) tanta ignominia afficietur, ut inter alios Chriſticolas, tanquam ab humanitate relegatus atq; ſegregatus diſparibus veſtibus indutus, zonâ cannabeâ ſuccinctus, diſcalceatis pedibus, & nudato capite, ſemper incedere cogatur. Part. 1. Tit. 113.

In judicio verò, ipſe contra nemi-

neminem, adverſus autem eum quilibet agendi habebit authoritatem. Et hoc intellige reſpectu juriſditionis ſacræ Coronæ Regni & contra Principem noſtrum fieri. Nam adverſus actorem ſolummodo in Homagio & emenda capitis ſui, ducentos florenos faciente, perjurus & fidefragus, ſolet condemnari.

UBI ſciendum, quòd perjurium duobus modis committi intelligitur. PRIMO, modo, dicitur tranſgreſſio liciti juramenti, quando videlicet quiſpiam promittit aliquid alteri fide mediante, ſe daturum, vel hoc & id facturum: & deinde promiſſionem hujuſmodi tranſgreditur. Et in hoc caſu præmiſſa infamia, & bonorũ amiſſio non ſemper ſequitur. Nam per validam ægritudinem, ac viarum diſcrimina, & temporum diſturbia promittens ipſe, ſæpenumero ſuper his excuſatur: Nihilominus tamen promiſſum adimplere & obſervare compellitur.

Part. 2. Tit. 59.

SECUNDO modo, perjurium dicitur mendacium juramento

nem perelhet, ő véle penig minden ſzabadon perelhet. Ezen az bűntetéſen, azt ércsed, mikor az ſzẽt Corona birodalma ellen, avagy az mi Fejedelműnk ellen vétkeznek. Mert az Fel-peres ellen, csak Dián, avagy feje váltságán, ugy-mint két ſzáz forinton, ſzokot az hiti ſzeget hamis tanú el-maradni.

HOLOT tudnunk kel, hogy az ember két-képpen eſik abban hogy hiti hamis legyen. ELŐSZŐR, az eskűvéſſel való fogadáſnak meg-tőréſével. Mikor, tudnia-illik, valaki valamit máſnak fogad, hogy az ő hitire bé-tellyeſiti, vagy oda adgya, és meg-cselekeſzi: az után ez fogadását által hágja, vagy meg nem állya. Ez illyen űgyben az meg-mondoʊ gyalázatban, nem mindenkor eſik az ember, jóſzágát is el-nem veſzti. Mert vagy betegſége miat, vagy az útnak veſzedelmes vólta miat, vagy az űdőnek háboru vólta miat, hogy nem lehetet, mentſége lehet arról gyakorta. De azért ugyan tartozik, hogy az után-is beſzédét meg-tőkéllye és fogadását hogy bé-tellyeſicse ugyan réá-is kel kénſzeriteni.

MASODSZOR, hamis hitűnek mondatik az, ki az hamis hazugságot,

got, tudva hamiſſan erőſiti, és réá meg-eskűſzik, és hamiſſat val, más' igaſságának nyilván való veſzedelmére, kárára és romlására. Es ekképpen bűntetődnek-meg az hiti-ſzeget és hamis tanúk mindenkor.

mento firmatum in fraudem & periclitationem juriũ cujuſpiam, malitioſè commiſſum. Et hoc modo pœna Aucariorũ prædeclarata, ſemper decernitur, atq; pronunciatur.

HOGY AZ KŐZ-VALlatáſt máſodſzor az tőrvény meg-nem engedi.

XXXI. TITVLVS.

VIgyazni kel pedig, hogy mikor az tőrvény az kőz vallatáſra mind az két fęlt egyſzer ki-ereſztette, és azt ugy végben vihette, hogy valami nyilván való bántáſa és haladékja azt fęlben nem ſzakaſztotta, ki miat valamely fęl elégedẽdő-képpen nem bizonyithatot vólna: tehát máſodſzor, ha valamellyik fęl kivánna kűlőn, hogy azon kőz vallatáſra ki-bocsáſsák, néki meg-ne engedteſſęk: Az mint hogy némellyek kűlőmb-kűlőmb-fęle agvaskodó ellen-vetéſekkel, és ſzin alat való fogáſokkal azt vitattyák, hogy az kibocsátás tőbſzőr-is meg-lehet. De az kőz bizonyitáſnak tőb tulaydőságiról, és mi-képpẽ ſzokták legyen meg-háboritani, az derék *Decretumokban*, nyilván és világos irás vagyon felőle.

QVOD CELEBRAtio communis inquiſitionis, binario numero fieri non admittatur.

TITVLVS XXXI.

ADvertendum eſt autem, quòd ubi ſemel communis inquiſitio per utramq; partem celebrata fuerit, turbatione notoria non interveniente: tùnc ſecundariò cauſa ipſa ad requiſitionem alicujus partis, ad eandem communem inquiſitionem ſubmitti non debet: prout nonnulli exquiſitis diverſis objectionibus, & coloribus fieri, & ſubmitti debere ſæpè moliuntur. De reliquis autem clauſulis celebrationis, atq; etiam turbationis, communis ipſius inquiſitionis, in decretis generalibus manifeſtam claramq; habemus deſcriptionem.

QVALITER POST communem inquiſitionem, & etiam prius, litigantibus juramenta decernantur.

TITVLVS XXXII.

SCiẽdum ulterius quòd omnis communis inquiſitio, juramẽtali depoſitione terminatur. Si enim actor intentum ſuum atq; actionem, & acquiſitionem ſuam, ſufficiẽti teſtimonio, hoc eſt, ſex vicinorum, & totidem commetaneorum, atq; duodecim nobiliũ comprovincialium atteſtatione comprobaverit: aut ſi tot præcisè vicinos, & commetaneos habere non poterit: nihilominus tamen teſtimonio comprovincialium, hujuſmodi defectum benè ſupplebit: & ſi in cauſam attractus, in comprobatione ſua defecerit, vel ſi etiam modicum quid probaverit: tunc actor ad caput in cauſam attracti quinquageſimo ſe nobilib⁹ juxta ſcilicet Homagium ſuum jurabit. Si verò utraq; partium actionem ac reſponſionem ſuam ſufficientem verificaverit: tunc reo, vel in cauſam attracto, juxta vigores litera-

AZ KŐZ VALLATAS után, és elŏtte-is, az Pŏrŏſſeknek, kik az elŏt-is pŏrlettenek, miképpen itilnek hitet.

XXXII. TITVLVS.

TOvabba ezt-is tudnũk kel, hogy minden kŏz vallatás után, hitet itilnek, és ábban végezŏdik. Mert ha az Fel-peres az ŏ igyekezetit és kereſetit, elégedendŏ bizonyságokkal, ugy-mint, Hat Nemes ſzomſzéddal, meg-hat határoſſal, és tizenkét tartomány béli Nemeſſel, megbizonyitandgya: avagy ha ſzintén, ſzámaſſon annyi ſzomſzédot, és határoſt egyben nem ſzerezhetne-is: mind-azon-által, ezt az fogyatkozáſt bé-tellyeſitheti, ezen tartomány béli Nemeſſeknek tanu-bizonyság-tételekkel: Es ha az Al-peres, elégedendŏ bizonyságot nem hozhat, avagy ha valami keveſet bizonyitotis: tehát az Fel-peres, az Al-pereſnek fejére, ŏtvened magával, Nemes ſzeméllyekkel, az ŏnnŏn maga dijaſzerint eskũſzik. Ha penig mind az két fęl az ŏ dolgát jó módon megbizonyithattya, hát az Fel-peres valamennyi vallató levelet adhatot vólt elŏ, akkor az tŏrvényben, (arról hogy az kŏz tudományra mikor bocsá-

bocsátották ki ők̃et) annak száma és ereje-ſzerint, vetnek az Al-pereſnek hitet: tudni-illik, három vallató levél ellen, az Al-peres ötvened magával: kettő ellen, huſzon ötöd magaval: Csak egy ellen, tizenkettőd magával eskűſzik, Nemes emberekkel, és ugy menti meg-magát az Felpereſnek kereſetitől.

HA penig az Al-peres job módal bizonyithatot, és az bizonyság jóbban ſzólgál néki hogy nem mint az Fel-pereſnek: mind-az-által à Felperes-is bizonyitot ugyan valamit: tehát akkor az Al-peres, három vallató levélnek ereje-ſzerint, huſzon ötöd magával: két vallató levélnek ereje ellen tizenkettőd magával: egy ellen hatod magával Nemes ſzemélyekkel, tegye-le hitit, és az Fel-pereſnek kereſetitől ugy mencse-meg magát. Hogy-ha penig az Fel peres az ő kereſetihez-képeſt ugyan ſemmit nem bizonyithatot, avagy ne-talám az kőz vallatáſt tellyeſſęggel el-iſmulatta: tehát olykort az Al-peres minden maratság nélkűl, az Fel-pereſnek

terarum inquiſitionalium per actorem tempore adjudicationis (quo ad communem hujuſmodi inquiſitionem, cauſa ſubmiſſa fuerat) productarum & exhibitarum, juramẽtum præſtandũ adjudicatur: ita, quòd ſi trinæ literæ inquiſitoriæ fuerũt productæ: tùnc reus, quinquageſimo: Si verò binæ, vigeſimo quinto: ſi verò unicæ duntaxat, duodecimo ſe nobilibus jurabit, & ſe ab actione, acquiſitioneq; actoris expurgabit.

UBI verò atteſtatio, pro parte in cauſam attracti, meliori modo, quàm actoris facta, celebrataq; fuerit: tamen etiam actorali quid comprobaverit: tunc reus ſecundum trium literarum inquiſitoriarum vires vigeſima quinta: duarum verò duodecima: unicarum autem ſexta nobilium adhibita manu, ſacramentum præſtabit, & ſe ab impetitione actoris eliberabit. Si autem actor in atteſtatione ſua per omnia defecerit, vel forſitan communem ipſam inquiſitionem neq; celebraverit: tunc reus ille ſimpliciter ab impetitione actoris abſolvi

ſolvi debet, & è converſo. Si in cauſam attract⁹ communem hujuſmodi inquiſitionem celebrari obmiſerit, aut fortè celebrationem ejus peregerit: ſed pro ſua parte nullum teſtimonium reportare poterit: tunc ſententia mox definitiva, exinde per judicem contra reum pronuncianda erit. Et in reliquis quoq; cunctis Evocationib⁹ idem eſt ſentiendum atq; faciendum.

QVOD ſi actor trinas literas inquiſitorias produxerit, & re⁹ propoſita adverſus eum ſimpliciter negaverit: quinquageſimo ſe nobilibus jurabit. Et inſuper, ſi in facto occupationis jurium poſſeſſionariorum cauſa mota fuerit: actor de facto bona occupata pro ſe recuperabit. Si tamen negaverit, & ſe immunem eſſe communi præmiſſa inquiſitione mediante, declarare voluerit: actor autem eandem communem inquiſitionem non acceptaverit: tunc attract⁹ vigeſimo quinto ſe dũtaxat nobilibus ſe expurgabit: & ſic conſequenter ad inferiora deſcendendo: ut videlicet contra binas literas inquiſitorias, duodecimo:

reſnek kereſetitől, ment embernek itiltetik: Es viſzontag, ha az Al-peres, eſſęle kőz vallatáſra ki-kéredzvén, és az tanúk bé-ſzolgáltatását elmulattya, avagy ne-talántan az bizonyságot bé-is ſzedeti: de az ő réſzére, maga mentſęgére és haſznára, egy bizőyságot ſem találhat: tehát a Birónak mindgyáráſt végső *Sentẽtiát*, kel az Al-peres ellen mõdani. Az mint hogy az tőb perekben-is és hivatalokban ugyan ezen itilet forog, és ekképpen kel cselekedni. Hogyha azért még-is három kőz vallató levelet hoz elő az Fel-peres az Al-peres penig az ő ellene felelt dolgokat tellyeſſęggel és vóltaképpen tagadgya: őtvened magával Nemes ſzeméllyekkel, eskűdgyék megh, kereſetit rayta el-éri: Es ennek-felette, hogy-ha valami jóſzágnak el-foglaláſa felől indúlt vólna az per kőztek: az Fel-peres mindgyáráſt azon el-foglált jóſzágot viſzſza nyeri, De ha tagadgya az Al-peres, és az megmondot kőz vallatás-ſzerint, magát ártatlannak lennie meg-akarja bizonyitani és ki-tiſztitani: az Fel-peres penig azon kőz vallatás-ſzerint való meg-bizonyitáſra, nem ereſzti és fel nem-véſzi: tehát akkor az Al-peres huſzonőtőd magával, igyeneſſen

neſſen mind azon nemes emberekkel, mencse-meg mágát és igy rendſzerint aláb ſzáldogálván, ugy-mint két kőz vallató levél ellen tizenkettőd magával: Egy ellen, penig harmad magával Nemeſekkel téſzi-le hitit.

MERT ennek-is az egy levélnek ereje nem igen lehet, ha az Fel-peres az Al-pereſt az kőz vallatáſra nem bocsátván, ellenzi. ISMEG, mikor az Al-peres, az feleletnek elsŏ kezdetiben, magát az Fel-pereſnek hitire hadgya, hogy az Orſzágnak tŏrvénye-ſzerint, fejére eskŭdgyék, az Fel-peres penig nem akar fejére eskŭnni: tehát az Al-peres csak harmad magával Nemeſſekkel tartozik meg-eskŭnni, még ha három kőz vallató levelet hoztak vólna elŏ-is, az Fel-peres ſzeméllyében. Ha penig az Al-peres, csak egyedŭl az Fel-pereſnek hitire hadgya magát, és az Fel-peres azt ſem akarja igazlani: tehát az Al-peres mindgyáráſt meg-menekedik.

EGYEB apró dolgokban penig, hol az Fel-peres, ſemmi kőz vallató levelet elŏ nem adhat: az Al-peres harmad magával Nemeſſekkel eskŭſzik-meg.

decimo: contra unicas verò tertio ſe nobilibus ſacramentum præſtabit.

NAm iſtæ quoq; unicæ firmitate carebunt, ſi actor communem ipſam inquiſitionem acceptare recuſaverit. ITEM, ubi in cauſam attractus, in primo reſponſionis termino ſe juramẽto actoris, ad caput ſuum, juxta regni conſvetudinem deponendo ſubmiſerit, & actor hoc acceptare noluerit: tunc attractus tertio ſolũmodo ſe nobilibus (ſi etiam tres literæ inquiſitoriæ fuiſſent pro parte actoris exhibitæ ſacramentum præſtare tenetur. Si autem juramento ſolius actoris, hoc eſt in perſona duntaxat ſua propria deponẽdo attract⁹ ſe ſubmiſerit, & actor hoc quoq; acceptare recuſaverit: reus ipſe ſtatim abſolvetur.

IN cæteris verò minoribus cauſis, ubi per actorem nullæ literæ inquiſitoriæ fuerint exhibitæ: reus tertio ſemper ſe nobilibus jurabit.

Debitum vel mutuum.

Part. 3. Tit. 3. & 22.

IN facto tamen debiti vel mutui, dū per actorem nullum probabile documentum poterit produci: reus, vel in cauſam attractus ſola ſua in perſona jurabit. Ubi autem de facto debiti vel mutui, vel aliarum pecuniarum amiſſarum teſtimonium quidem extiterit allatum, de quantitate tamen ſummæ illius experimētum afferri non poterit: tunc actor pecuniam ſuam juramento mediante, quamlibet ſcilicet, Marcam quatuor florenos facientem juramento unius nobilis recuperabit. Ruralis namq; & ruſtica perſona non niſi ad unum florenum centum denarios valentem, jurandi habet facultatem, quæ in cauſis nobilium admitti non conſuevit.

DE az adóſság dolgában vagy kölcsönözésben, mikor az Fel-peres' ſemmi bizonyos tanút elő nem állathat, avagy levélbéli bizonyságot nem mutathat: az törvényben fogot Al-peres csak egyedül önnön maga eskűſzik-meg, maga mentségére. Mikor penig vagy adoſság felől, vagy kölcsönözés felől, avagy egyéb el-veſzet pénz felől, valamit bizonyit-is ſumáját meg-nem módhattya, meg ſem bizonyithattya: akkor az Fel-peres pénzét, hitivel elveheti, de ugy hogy külön-külön minden egy egy Girára, mely négy forintot téſzen, mellette egy Nemes ember meg-eskűdgyék. Mert Faluſi paraſzt embernek csak egy egy forintra mely ſzáz pénz téſzen, ſzabad meg-eskűnni: melynek à Nemeſſeknek kereſetiben nincsen helye.

UTRUM JURAmentum Nobilis penes Ruſticum, & è contra, in recuperatione damnorum valeat?

TITVLVS. XXXIII.

VNde quæritur, utrum juramētum nobilis pro damnorum vel debitorū recuperatione

HA AZ NEMES EMBERnek eskűvéſſe, az paraſzt mellet, és viſzontag az paraſztéaz Nemes mellet, kárnak meg-nyeréſében, haſználé avagy nem?

XXXIII. TITULUS.

INnet azért egy kérdés jő-ki, az kárnak és adóſságnak meg-vetélében, ugy-mint, hogy ha az Nemes ember

ember meg-eskűſzik az paraſzt mellet, hitinek annyi ereje vagyoné, mintha Nemes ember mellet eskűt vólna-meg, avagy csak egy paraſzt ember hitiért kellyen bé-venni? VISZONTAGaz Nemes emberis, paraſzt emberek hitivel, az ő módgyok-ſzerint az ő kárát és adóſſágát meg-vehetié? ERREazt fellyűk, hogy az Nemes ember hitinek, akar az Nemes mellet, akar az paraſzt ember mellet, mindenkor helye, és ugyan azon egy ereje vagyon, és fogonattya: csak hogy igazán, és tőrvény-ſzerint legyen az hitelés. Mert az igazán való eskűvésből, ſenkinek gyalázattya nem következik: és ez féle hit le-tétel, akar mely Nemes embernek-is, méltóságos Nemeſſégének nem ártalmas.

DE az Faluſi paraſzt embernek, az ki még nem nemes, ugy mint aláb-való renden valónak, Nemes ember mellet, és Nemes ember ellen, ugy-mint fellyeb való ellen, bizonyság-tétele erőtlen, és hitit bé ſem véſzik, jollehet az Nemes, az nemtelen ellen, az tőb nemtelenekkel egygyűt, ſzabadō meg-eskethetik.

tione penes ruſticum & ignobilem præſtitum cenſeatur tantæ efficaciæ & virtutis eſſe, quantæ ſit juramentum penes Nobilem depoſitum aut in vim dun- Part. 2. Tit. 27.
taxat ruſticani juramẽti tranſeat? ET è contra, an nobilis quiſpiam, juramẽtum cum ruſticanis, ſecũdum facultatis eorum exigentiam deponendis, ſua damna vel debita poſſit recuperare? Dicendum quòd juramẽtum nobilis, tàm penes nobilem quàm etiam ignobilem præſtitũ, ſemper valet, & ſemper ejuſdem eſt efficaciæ, atq; virtutis: dùmmodo juſtè legitimèq; deponatur. Nam per juramẽti depoſitionem, juſto modo factam, infamia non ſequitur: & per hoc neq; nobilis quiſpiam dignitati ſuæ nobilitari renunciaſſe dinoſcitur.

VERUMtamen, juramentũ ignobilis & ruſtici, tanquam inferioris penes nobilem, & cõtra nobilem, veluti ſuperiorem, non valet neq; admittitur: licet nobilis, contra ignobilem, cum ignobilib⁹ jurare permittatur. Et ruſticus quoq; per eum, in-cauſa contra nobilem ratione

forſi-

forſitan debitorũ vel aliorum ſimilium negotiorum mota cum ignobilibus, ſibi ſimilibus, juxta judicis deliberationem, juramentum præſtandi habeat facultatem: ſuper juramentis tamen in cauſis nobilium imponẽdis, & deponendis modo præallegato ſemper eſt ſentiendum.

tik. Azon-képpen noha az paraſzt embernek-is, mikor nemes ember ellen, vagy adóſság dolgából, akar valami dologból-is pert indit, legyen ſzabadsága arra, hogy paraſztokkal, magához haſonlókkal, az Birónak ki-mondot itileti-ſzerint való ſzámákkal, dolgát hitivel megerõſitheti és meg-eskethetik: mindazáltal az Nemeſſeknek mint kellyen hitet vetni, avagy hiteket mint ſzokták le-tennie, az meg-mondot módot kel abban meg tartania.

DE JURAMENtis, in facto literalium inſtrumẽtorum decernendis, & imponendis.

TITVLVS XXXIV.

ADvertendum deinde eſt, quòd ſuper facto literarũ ac literalium inſtrumentorum, per quemlibet occultatorum, vel aliter, apud manus cujuſpiam habitorũ reo, & in cauſam attracto, validior expurgatio, quàm in aliis actibus potentiariis imponitur. Nam ſi actor unicam duntaxat: vel duas, ad maximum literas inquiſitorias ſuper ea re produxerit, quinquageſimo: Si verò nullas prorſus

AZ LEVELEK DOLgáról forgandó perekben, miképpen ſzoktak hitet irilni.

XXXIV. TITVLVS.

EZt-is még meg-ércsük, hogy mikor valakitõl levelet kérnek ki, hogy vagy el-titkolta vólna, vagy egyébként, valaki kezéhez iktatta vólna, és meg-tartana, az Al-põreſnek ſullyoſb terhét vett az tõrvény, maga mentségére, hogy ſem mint egyéb haralom dólgában. Mert ha az Fel-põres, bátor csak egy, avagy leg-fellyeb, két kõz vallató levéllel álhat elõ, az Al-põreſnek õtvened magával való hitet itilnek: Ha penig ugyan egy levelet ſem ád elõ-is, ha-

nem

nem csak egy általyában való ſzóval, avagy tőrvény-ſzerint való intéſſel, feleli hozzája, hogy az levelek ő nála vadnak: még-is mind-az-által huſzon-őtőd magával való hitet, Nemes emberekkel valót, itilnek, hogy le-tegyen az Al-pőres magamentſégére. Ki hogy ha ez hit le-tételben meg-fogyatkozik: tehát az jóſzágnak, melynek leveléért, kellet vólna meg-eskűni, óltalmazójának veti az tőrvény, és az Fel-pőreſt, és ő magzatit s-maradékit, tartozik mindenkor meg-óltalmazni, abban az jóſzágban, minden tőrvény-ſzerint való bántok ellen. De az hivatal levélben, meg-kel irni nevezeteſſen, mellyek és minéműek legyenek, azok à levelek, hogy az Fel-pőres az Hivatalban, csalárdságot ne-cselekedheſſék. Mely levelek ſzámat-is akkor kel meg-irnia, mikor az Fel-pőres nem minden-féle leveleket kéván az Al-pőreſtől, mellyek akar mi Faluról avagy jóſzágról ſzóllanának, és arról kőltek vólna. Mert illyen módon nem-is ſzűkſég megirni az leveleknek ſzámát, mi vóltát, hanem csak az jóſzágnak vagy falunak nevét, hellyét, és Vár-megyét irja-meg. Mert mikor minden-féle levelet kér, akkor ſemmit nem hádgyel

ſus exhibuerit, ſed ſimplici dũtaxat verborum prolatione, vel juridica admonitione quempiam literalia ipſa inſtrumenta habere aſtruxerit: denig; vigeſimo quinto ſe nobilibus juramentum reo deponendum adjudicatur. Qui ſi in depoſitione hujuſmodi ſacramenti defecerit: tunc tutor & expeditor illorum bonorum, ac jurium poſſeſſionariorum, ſuper quorum literis jurare non potuit, eſſe declarabitur, & actorem, ſuosq; hæredes in domino eorundem jurium poſſeſſionariorum, adverſus quoſlibet cauſidicos & legitimos impetitores ſemper conſervare tenebitur. In literis tamen Evocatoriis, literalia illa inſtrumenta, quæ & qualia exiſtant, expreſsè debent denotari, nè fraus in Evocatione per actorem committatur. Et hoc ſi univerſas literas, & qualibet literalia inſtrumenta, factum aliquorum jurium poſſeſſionariorum tangẽtia & concernentia, apud reum exiſtere non propoſuerit. Nam iſto caſu non erit neceſſarium, literarum numerum vel qualitatem, ſed

jurium dũtaxat hujuſmodi poſſeſſionariorum nomina ſituſq; deſcribere. Ubi enim omnes vel univerſas proponit, ibi nullas excipit: & ſi univerſas poſuerit: caveat actor nè aliquas factum talium jurium poſſeſſionariorum, tangentes literas, poſtea producat vel exhiberi faciat. Nam in facto calumniæ, hoc caſu mox convincetur.

SCIENDUM deinde eſt, quòd ſi plures fuerint fratres carnales, vel aliter indiviſi, literas ac literalia inſtrumenta, adverſus fœminei ſexus homines, in judicio contradictorio (prout plerumq; fieri cõtingit) producẽtes & exhibentes: tunc non omnibus fratribus ſingillatim, ſed ſolummodo natu majori, ad quem ut puta tàm literalium inſtrumentorum cõſervatio, quàm etiam cauſarũ directio pertinere dinoſcitur, quinquageſima manu, hoc eſt, quinquageſimo ſe nobilibus juramentum adjudicari debet.

el benne, mellyet meg-kellene nevezni: Ha kedig azokat mind kéri: az Fel-põres jól reá vigyázzon, hogy annak-utánna, affele levelet az ſzék ſzinin vagy egyebũt-is elõ ne-hozzon, mellyek arról az jóſzágról kõltek vólna és arról ſzólnának: Mert ottan *calumnian*, az az, Patvaron marad érette.

ENNEK-utánna penig ezt-is tudnunk illik: hogy-ha egy-nehánnyan egy teſt-vér attyafiak vadnak, fõképpen oſztozotlanok, kik az tõrvényben, az leány ág-ellen, leveleket és levélbeli bizonyságokat hoznak és adnak elõ (az mint hogy gyakorta meg-tõrténik:) tehát nem vetnek az attyafiaknak mindnyájan kũlõn-kũlõn hitet, hanem tiſztán csak az ũdõſbiknek, hogy õtvened magával mind azon nemes emberekkel meg-eskũdgyék, mint hogy azt illeti, mind az leveleknek tartáſſa, mind penig az kõztõk lévõ pereknek fogáſſa.

MINEMŰ DOLGOKban kel az peres mellet meg-eskűvőknek neveit meg-irni.

XXXV. TITVLVS.

EZt-is vegyűk eſzűnkben, hogy az hit le-tételkort, és az eskűvéskort négy rendbéli dologban, ſzűkſęg hogy azoknak neveit, az *relatoriák*ban és válaſz-tétel levelekben, mindenkor meg-irják, kik az peres mellet meg-eskűſznek: Elsŏ dologban, az nemzetſęgnek meg-bizonyitásában. Máſodſzor, az ki kértŏ leveleknek bé-adáſában. Harmadſzor, határ-járáſban. Negyedſzer, valaki fejére való eskűvéſben: Ezokáért, hogy bizonyos legyen, hogy tiſztán mind azon nemeſſekkel, és az Birónak itilt hagyáſa-ſzerint, lŏt legyen az hitnek le-tételeŏ és eskűvés. Egyéb hit le-tételekben penig, az véle meg-eskűt tanuknak neveit, ſzűkſęges-képpen nem kivántatik meg-iratni.

IN QUIBUS CAſibus ſint perſcribenda nomina conjuratorum.

TITVLVS XXXV.

ADvertēdum quoq; eſt, quòd in juramentali depoſitione, in quatuor caſib', videlicet ſuper facto probationis genealogiarum; ac literarum & literalium inſtrumentorum: Item, metalium reambulationum, nec non ad capita quorumpiam fīda atq; præſtanda, nomina conjuratorum in literis, exinde relatoriis conſcribi debent ſemper & declarari: ut veris cum nobilibus, & juxta judicis commiſſionem, juramētum ejuſcemodi depoſitum fuiſſe comprobetur. In cæteris autem ſacramentorum depoſitionibus, conjuratorum nomina non ſunt ex neceſſitate conſcribenda.

ANNAK BŰNTETESEről, ki máſt aval gyaláz, hogy nem Nemes ember vólna, avagy hogy tiſzteſſęge veſztetnek mondgya: Es az kűlŏmb-kűlŏmb-fęle eskűvéſeknek való vételéről.

XXXVI.

DE POENA EJUS, qui alterum ignobilem, vel infamem dixerit: Et de diverſis exitibus juramentorum.

TITVLVS. XXXVI.

ITem, ſi quiſpiam adverſus cõjuratores, vel alterũ illorum exceptiones in quatuor præmiſſis caſibus fecerit quòd conjurator ipſe, aut verus non eſſet nobilis & meræ nobilitatis titulo non fungeretur: aut aliter infamis, vel perjurus haberetur: tunc ad declarãdam pariter & verificãdam illius nobilitatem, vel etiam propellẽdam ejus infamiam unicus tantũmodo termin⁹ juridic⁹ actori præfigi debet & aſſignari: In quo ſi ipſum verũ eſſe nobilem literali fulcimento, ac honeſtæ conditionis hominem, alio quoq; probabili documento poterit comprobare: tunc reus, qui exceptionem fecerat, in homagio illius conjuratoris, contra quem objecerat, ducentos florenos auri faciente, eidem ſolummodo conjuratori perſolvendo, de facto convinci debet & aggravari: Super quibus judex ipſe ordinari⁹, coram quo ejuſcemodi cauſa tractatur, de bonis & rebus mobilib⁹ ipſius opponentis: & ſi neceſſarium erit, de juribus ejuſdem poſſeſſionariis, ubilibet adjacentibus, conjuratori illi, mox & indilatè, ſatisfactionem impendere tenetur.

XXXVI. TITVLVS.

ISmeg hogy-ha valaki az tanuk és mellette való eskűvők ellen, illyen négy rendbéli fogáſſal kezdene élni: Hogy az eskűvőknek valamellyike, avagy nem vólna Nemes ember: avagy igaz nemeſſége nem-vólna: avagy tiſzteſſége veſztetnek, avagy hamis hitűnek találtatot vólna: Tehát akkor csak egy tőrvény napot hadnak az Felpereſnek, hogy tanujának igaz nemeſſégét meg-bizonyitsa, és à rút hir nevet, rólla el-adgya: Mely napon hogy-ha meg-bizonyithattya levélbéli bizonysággal, hogy igaz Nemes ember, egyéb meg-hihető bizonysággal-is meg-bizonyithattya: tehát az Al-peres, ki ezt az ellen-vetéſt belé fogta vólt, annak az meg-eskűtt tanúnak, dijan marad, mely két ſzáz forintot téſzen, mely dija csak ő magát az vallót illeti: Kiről az Biró, az mely előt az dolog, vagyon, az Al-pereſnek ingó marhájából, és ha ſzűkſég léſzen jóſzágából-is, akar hól találhaſſa, ez tanunak mindgyáráſt, és minden haladék nélkűl tartozik igaz elég-tételt tétetni.

HA PENIG, az felyűl meg-mondot bizonyságban meg-fogyatkozik: az, az ki az tanúnak ellene mondot vala, nyeri-meg az pert. Igy hogy ha Al-peres vólt, fejét, és magát az Fel-peres kereſetiről meg-ſzabaditya. Ha kedig Fel-peres vólt, tehát az Al-peres abban az jóſzágban, az kinek levelet el-titkolta vólt, az Fel-peres mind örökké tartozik meg-óltalmazni. Avagy, ha az pör határ felől forgot: tehát az pöres földet örökké meg-nyeri. Ha penig nemzetſégének meg-bizonyitáſban fogyatkozik-meg: az jóſzágot mely felől az pör vólt el-veſzti. Es viſzontag ha meg-bizonyithattya vérſéget, meg-nyeri, EGYEB dolgokban penig és perekben, ha az Fel-peres az hit le-tételben meg-fogyatkozik: tellyes kereſetit el-veſzti. Ha penig az Al-peres fogyatkozik-meg, az Fel-pereſnek kereſetin el-marad, és az Biró ő ellene ekképpen *ſententia* ki-mondáſſal tartozik.

Si verò in comprobatione præmiſſa ſuccubuerit: tunc opponens ipſe cauſam illam pro ſe obtentam habebit. Ita, ut ſi in cauſam attractus fuerat, caput ſuum eliberabit, & ſe ab impetitione actoris ſalvabit. Si autem actor erat, reum, bonorum illorum literas, quas occultavit & non reſtituit, expeditorem (ut immediatè prædeclaratum eſt) perpetuo habebit. Vel ſi prætextu metarum cauſa ventilabatur: terram litigioſam in ſempiternum pro ſe vendicabit. Si verò in probatione genealogiæ ſuccubuerit: Jura poſſeſſionaria, pro quibus agebatur, amittet. Et è converſo. IN cæteris verò cauſis & caſibus, ſi actor in juramentali ſua depoſitione ſuccubuerit: actionem & acquiſitionem ſuam amittet. Si verò reus defecerit: tunc in actione & acquiſitione contra ſe per actorem propoſita convincetur, & per Judicem ſententia contra eum proferetur eo facto.

QVOMODO JURAMĒTUM patris, tempore medio decedentis, in filium vel fratrem condeſcendat.

TITVLVS XXXVII.

HOc quoq; non prætermitendum eſt, quòd ſi quempiam actorum vel attractorum cui ſcilicet juramentum quodcunq; præſtandum fuiſſet adjudicatū, infra terminum juramentalis hujuſmodi depoſitionis ab hac luce decedere contigerit, & fortè uxorem prægnantem poſt ſe reliquerit: tunc ipſa juramentalis depoſitio, in filium, natu majorem, ſi filios pri natos habuerit. Illis verò non exiſtentibus, in eum, qui tunc naſcetur, filium (tempus enim puerperij ipſius mulieris expectari debet) alioquin autem, ſi non filius ſed filia naſcetur, in fratrem propinquiorem illius defuncti, in quem utpote jura ſua poſſeſſionaria devolvuntur, condeſcendet: & per Judicem ſuum terminus ad præſtandum ipſum juramentum, filio vel fratri de novo dabitur: in quo illud idem filius aut frater deponere tenebitur.

AZ ATTYANAK MIKOR hitet itiltek, és à kőzbe meghál, fiaira avagy attya-fiaira miképpen ſzállyon, ánnak le-tétele.

XXXVII. TITVLVS.

EZT ſe veſzteglyük-el hogy-ha valamely Fel-pereſnek, avagy Alpereſnek, tudnia-illik, kinek hitet itilt vólna az tőrvény, és az ūdő kőzben az mîg az hit le-tételnek napja elő jőne, hólta tőrténnék, és ne-talám feleſęgét-is terheſſen hadná: tehát az hitnek le-tétele, az ūdőſbik fiara, hogy-ha az előt-is fiai vadnak. Azok nem lévén, arra ſzál, ki akkorba ſzülettetik (mert az aſzſzonyi-állat ſzüléſęnek idejét meg kel várni) ha penig nem fiú, hanem leánzó ſzülettetik, tehát az meg-hólt ember-nek kőzelbik attyafiára ſzál à hitnek le-tétele, ugy-mint, kire az jóſzág méltán maradot: Az Biró-is tartozik más napot az hit le-tételnek hadni: mellyen az fia, avagy attyafia az hitet kénſzeritetik le tennie. De ha az fia, avagy attyafia, még neveletlen, és az hitnek le-tételének elégſęges idejét még el-nem érte vólna, az Biraja annnyi időre halaſzſza az eskütetéſt, hogy melyben annak módgya és tőrvénye-ſzerint, el-jővén az ő tőkél-

tökélletes ideje teheſſe-le ezt à hitit. Es tiſzta ezen törvénynek vagyon, az egy teſt-vér, oſztozotlan attyafiaknak-is: hogy azoknak egygyike, üdö közbe meg-halván, az máſikra marad az hitnek le-tétele.

bitur. Et ſi filius ipſe, vel frater in ætate tenera, & ad ſacramẽti depoſitionem nondum ſufficienti fuerit conſtitutus, per Judicem ſuum, ad tanti temporis ſpacium juramenti ipſius depoſitio prorogari debebit, in quo ritè debitèq; legitima illius ætate adveniente, ſacramentum hujuſmodi deponi valebit. Et de fratribus quoq; carnalibus & indiviſis, idem eſt tenendum: quod altero eorum tempore medio decedente, in alterum juramenti depoſito illius defuncti redundabit.

AZ KI VALAKI MELLET meg-eskűſsik, azon egy pörben, menthete meg-több ſzeméllyeket-is hitivel.

XXXVIII. TITVLVS.

EZt-is kérdik, hogy-ha azon egy perben ſok idéztetet Al-peres léſzen, és az Biró mindeniknek, külön-külön, külömb üdöben, es külömb helyen azt itili, hogy egy-nehányad magával hittel mentse-meg magát (az mint hogy az helynek távól vólta, és az üdönek állapattya ſzokta ezt egy-nehányſzor vélek meg-cselekedtetni) és azoknak egygyike, ki amaz egygyik idézet Al-peres mellet, az elsö hit le-tétel napján, meg-eskűſzik.

Hogy ha azon egy perben és azon

UTRUM UNUS Conjuratorum, poſſit plures perſonas, in eadem cauſa, jurámento ſuo expurgare.

TITVLVS XXXVIII.

ITEM quæritur, ſi in una eademq; actione, in cauſam attracti plures fuerint, & per judicem ordinarium, unicuiq; illorum ſacramentum, diverſo in tempore & loco præſtandum (prout pleruṅq; propter loci diſtantiam, & rei temporisq; exigentiam fieri conſuevit) adjudicatum fuerit, atq; unus conjuratorum in primo termino, penes unũ attractum, juraverit.

Utrum in eadem cauſa, &

pro

pro eadem actione, poſſit etiam penes alterum reum vel attractũ, in alio tempore & loco, ſacramentum pro illius expurgatione deponere? RESPONDẽ, quòd non. Quia una perſona vel unus conjurator, ſuo juramento, præter unam perſonam in una eadẽq; actione, liberare & expurgare non poteſt. Nam ſi jurare, & plures perſonas expurgare poſſet facilimè quilibet reus aut malorum actuum patrator, ſe ab impetitione actoris liberaret. Hodie enim unum, & craſtina luce ſecundum, tertiâ verò die tertium, & ſic conſequenter juramento ſuo, etiam precio conductus, expurgaret. Unde ſi quando talis conjurator penes duas perſonas poſt ſeſe jurabit: tunc illa, penes quam ſecundariò juravit in actione & acquiſitione actoris, eo facto condemnabitur. Juramentum enim illius per hoc inſufficiẽter depoſitum fuiſſe declarabitur.

azon dologért, az máſodik Al-peres mellet-is, más napon és helyen, annak mentſégére meg-eskűthetiké? ERRE azt feleld, hogy nem lehet. Mert egy ſzemély, avagy egy eskűvő az ő hitivel, azon egy perben, egy ſzemélynél tőbbet, meg nem ſzabadithat és meg nem menthet. Mert ha ſzabad vólna más mellet-is meg-eskűnni és meg-menteni: igen kőnnyen, akar mely méltatlan háborgató, és gonoſz tévő, mentſéget találna magának. Mert fizetéſért-is meg-fogadnak, hogy ma egygyike mellet, hólnap az máſikja mellet, harmad napra az harmadikja mellet, avagy még tőbbiért-is meg-eskűnnék, és hitivel mentené. Ha azért valamikor ollyan találtatik, ki két ſzemély mellet egy más után meg-eskűſzik: tehát az az ſzemély, mely mellet ám az máſod utál avagy utólſzor meg-eskűt, ügyét és Pőrit elveſzti, ez cselekedeti miat. Mert ez miat az ő véle eskűvő társainak ſzáma, ki nem tőlt, hanem egy héával vagyon.

HOGY AZ MI FEJEdelmũnk, fején nem maradhat: Es ſenki ellen nem tartozik ſzeméllye-ſzerint meg-is eskũnni: ſem penig ok-leveleit elõ hozni.

XXXIX. TITVLVS.

EZT-is ércsũk-meg, hogy jóllehet Király õ felsége mindẽ panaſzólkodóknak, és põreſſeknek, az Nádor Iſpan elõt, tartozik tõrvént állani, és az õ põreinek gondgya-viſelõje az *Director* által meg-felelni: de ſem fején, ſem feje váltságán el nem marad: ſem jóſzágának el-veſztéſſen: hanem csak az Tiſztártói, avagy jobbágyi által tõt kárt, tartozik meg-fizetni. HA penig valamikoron, valami fõld véget, hátár-járásban és igazitásban, avagy egyéb hatalom dólgában, hitet itilnek neki: tehát azon *Director* tartozik õ Felſége képében meg-eskũnni, valamennyid magával az Nador Iſpán itili. Ok leveleit-is penig, és levélbeli erõſſégét, akar mely jóſzág felõl-is, mely ez Orſzagnak ſzent Coronára ſzállot vólna valami módon ſoha nem tartozik elõ viñi és bé mutatni.

QVOD PRINCEPS noſter, nec Capitalem ſententiam incurrere poteſt, nec juramentum contra quempiam per ſe præſtare: ſed neq; jura producere tenetur.

TITVLVS XXXIX.

ITEM advertendum eſt, quòd Regia Majeſtas, in præſentia Dn. Palatini hujus Regni cunctis quærulantibus atq; cauſantibus, juri quidem ſtare, & per directorem cauſarum ſuarum reſpondere tenetur in ſententia tamen capitali, vel emendæ capitis, aut amiſſione bonorum ſuorũ convinci non ſolet: ſed damna duntaxat per officiales aut Jobagionales ſuos quibuſcunq; illata refundere debet. Si quãdo verò ratione terrarum, in metali reambulatione & rectificatione, vel prætextu aliorum negotiorum, aut actuum potentiariorum, juramentũ ſibi præſtandum adjudicabitur: tunc ipſe director cauſarum ſuarum in majeſtatis ſuæ perſona, illud juxta Palatini deliberationem, deponere tenebitur. Literas etiam, & literalia inſtrumenta, ratione quorumcunq; bonorum ac jurium poſſeſſionariorum, quæ ad juriſditionem ipſius ſacræ coronæ Regni quocunq; titulo devoluta dicuntur, producere & exhibere nuſquam tenetur.

DE MODO JURAmentorum Dominorum Prælatorum, & Baronum, ac Abbatum, & Præpoſitorum infulatorum.

TITVLVS XL.

Sciendũ eſt autem, quòd quilibet Prælatus, & Baro, ex officio, Abbaſq́, & Præpoſitus infulatus & annulatus, pro decem perſonis nobilibus, ratione ſuæ dignitatis, habet jurandi poteſtatem. Prælatus autem & Abbas, ac Præpoſitus in Eccleſia ſua Cathedrali, ad conſcientiæ ſuæ puritatem, coram teſtimonio alicujus Capituli, vel Conventus, per judicem ad id deputandi: Cæteri autem ſui conjuratores, & item omnes Barones atq́ Nobiles, ad fidem eorum DEO debitam in loco, ad id per judicem deputato, ſacramenta præſtare tenentur: & proinde etiam homagia ipſorũ dominorum Prælatorum & Baronum ac Abbatum, & Præpoſitorum infulatorum, ad centum Marcas, quadringentos florenos facientes, ſe extendunt.

AZ PAP URAKNAK, ſzabad Uráknak, és Szkoſiomos Apat Uraknak, és Præpoſtoknak eskũvéſſeknek módgyáról.

XL. TITVLVS.

TUdni-való dolog ez-is, hogy Pap Urak, és tiſztek-ſzerint való ſzabad Urak, még Szkofiomos és gyũrõs, Apat Urak és Præpoſtok hitit, az õ méltóságok-ſzerint, tiz Nemes ſzemélyért veſzik-bé. Az Pap Urak penig, és Apat Urak, Præpoſtok és Egy-házi ſzeméllyek, megyes egy-házokban kik vadnak, lelkek eſméretinek tiſztaſságára ſzokták meg-eskũnni, az Birótól meg-nevezet Captalan avagy Convent elõtt: Az tõb õ véllek eskũvõ ſzemélyek, ugy-mint, akar mely ſzabad Ur, és Nemeſſek, az hellyũt, az mellet az Birajok arra rendelt, eskũſznek, arra az õ hitekre, mellyel Iſteñel tartoznak: melynek okáérr effęle Pap Uraknak Szabad Uraknak, és Apat Uraknak, Præpoſtoknak, ſzáz Girára megyen dijók, mely négy ſzáz forintot téſzen.

OCULATA REVISIO, az az, az ſzemmel való meglátás, mi és mint legyen.

XLI. TITVLVS.

MIvel hogy meg-mondók, hogy mi legyen az kõz bizonyittás, és à hit le-tétel utánna, mint kövétkezék, rövideden ſzóllyunk immár az ſzemmel való meg-látás és megnézés felõl-is. Az ſzemmel való megnézés ezokáért ez, mikor valamely pöres ſzem-látomáſt meg mutattya, az hatalmas foglalot, hogy az erõvel el-foglalt jóſzágnak, Uraságában vagyon: Mely nyilván való meg-látáſban, ſzintén azon módon kel el-járni, mint az kõz vallatáſban, tudniaillik, az el-foglalt jóſzágnak ſzomſzédit, határoſit, és azon tartománybéli Nemeſſeket, az mely Vár-megyében vagyon az el-foglalt jóſzág, à bizonyitáſra és vallás-tételre ſzokták egyben gyüteni, ennek-felette, az Fel-pöres nyilván és látható-képpen tartozik meg-mutatni, az Király, avagy Nador Iſpán emberének, akar Captalan avagy Conventbélinek, hogy az Al-pöres, az hatalmaſúl el-foglalt jóſzágnak Uraságában vagyon: és ezen dólgot, az ſzomſzédoknak, határoſſoknak, és azon tartomány-

QVID SIT OCULATA reviſio: & qualiter celebrari debeat.

TITVLVS XLI.

ITEM, habita communis inquiſitionis & juramẽtalis depoſitionis, inde ſubſequendæ deſcriptione ſuper oculata jam reviſione breviter dicendum, atq; diſſerendum reſtat. Eſt autem oculata reviſio, violenti occupatoris aliquorum jurium poſſeſſionariorũ in dominio eorundem exiſtendi, viſibilis oſtẽſio, quæ eodem modo, quo communis ipſa inquiſitio (vicinorũ videlicet, & commetaneorum jurium ac bonorũ occupatorum, nobiliumq; comprovincialium illius comitatus, ubi ipſa bona adjacent) convocatione pariter & teſtificatione celebrari conſuevit: præter hoc quòd actor oculata fide, viſibiliq; demonſtratione, Regio, aut Palatinali, Capitulariq;, vel conventuali homini reum, ſive in cauſam attractũ in dominio bonorum, malè occupatorum, exiſtere debet comprobare, & atteſtatione illorum vicinorum ac commetaneo-

Part. 1. Tit. 127. 128.

taneorum, nobiliumq; comprovincialium roborare. Post hujuſmodi autem oculatam viſibilemq; reviſionem, & demonſtrationem, atteſtatio eorũdem vicinorum & cõmetaneorum, ac nobilium comprovincialium, plerunq; in loco ſedis judiciariæ (ſicuti in communi inquiſitione) & ſæpenumero in facie jurium poſſeſſionariorum litigioſorum & occupatorum prout ſcilicet cauſæ meritum exigit, fieri atq; celebrari debet.

UBI ſciendum, quòd oculata reviſio (quia quòd viſu noſcitur, veriſſimo teſtimonio cõprobatur) longè majoris efficaciæ & virtutis eſt, quàm ſolà communis inquiſitio. Nam poſt celebrationem, per utramquè partem communis inquiſitionis juramentalis (ut prædeclaratum eſt) depoſitio ſequitur. Poſt oculatam autem reviſionem ſi actor actionem & acquiſitionem ſuam oculata ipſa reviſione verificaverit, & dictorum nobilium atteſtatione, ſufficienter roboraverit: tunc nulla juramentalis depoſitio per Judicem alicui partium decernitur: ſed mox,

tománybéli Nemeſſeknek, ugyan azon Vár-megyéből valoknak vallásával meg kel bizonyitani. Effele ſzemmel való meg-látás, és megmutatás után penig ugy kel megvallattatni, azon ſzomſzédokot, határoſokot, és azon tartománybéli Nemeſſeket, néha az ſzék ſzinin (mint ſzintén az kőz vallatáſban-is) avagy gyakortáb, az el-foglalt pőres föld ſzinin, az mint az pőrnek érdeme mutattya.

HOLOT tudnunk kel, hogy az ki valamit ſzemével látót, arról igaz tanu-bizonyságot-is tehet, és ezokáért, az ſzemmel meg-látáſnak, ſokkal nagyob ereje, és hitele vagyon, hogy nem mint csak az kőz vallatáſnak. Mert az mint meg-mondók, ha mint az két fel kőzönſéges-képpen bizonyitand-is, még-is az után hitoſzokot kővetkőzni. De az nyilván való meg-latáſban, ha az Fel-pőres az ő kereſſetit látható-képpen megmutathattya, és az meg-mondot Nemeſſeknek bizonyságával megerőſſitheti: tehát à Biró egygyik felnek ſem itil hitet: hanem az Al-pőreſt mindgyáráſt és haladék nélkül, vagy fején, vagy feje váltságán maraſztya,

raſztya, kiről ottan igazat-is kel tenni. Mind az-által, hogy-ha az Felpőres bizonyságában meg-fogyatkozik: tehát ennyi részében, mintſzintén az köz vallatás után szükség léſzen, hogy az Al-pőreſnek hitetitillyenek.

mox, & immediate, contra reũ ſententia capitalis, vel emendæ capitis profertur & pronunciatur, executionique eadem demãdatur. Si tamen actor in probatione ſua defecerit: etiam in hac parte, ſicuti in communi inquiſitione, ut reo ſacramentum præſtandum imponatur, neceſſe erit.

AZ SENTENTIAKról, és azoknak kűlőmbségekről, és végben való vitelről.

XLII. TITVLVS.

Mlért hogy az főben járó *Sententi*áról emlekezénk, annak-okáért itt ez hellyen meg-mondom mi legyen az *Sententia*, és hány-féle, mint kellyen el járni benne, és egy-máſtól mit kűlőmbezzenek. Az mennyire azért ez moſtani iráſomat illeti. Az *SENTENTIA*, az Birónak oly végezéſe, mely az pőrnek, és vételkedéſnek végét ſzakaſztya, és az pőreſſeknek egygyikét, avagy kárhozattya, avagy menti: Az *Sententi*ának mind-azon-által, noha ſok egyébféle értelme vagyon, és ſok dólgotjegyez: de miért hogy azok nem az mi iráſunkhoz valók, job azokat elhalgat-

DE SENTENTIarum ſpeciebus, ac diverſitatibus & executionibus.

TITVLVS XLII.

QVia verò de capitali ſentẽtia mentio facta eſt, Ideò de ſentẽtiarum definitione ſpeciebus executionibus, & diverſitatibus, hoc loco tractandum decrevi. SENTENTIA igitur, in quantum propoſitum noſtrum tangit, eſt judicis definitio, cauſæ & controverſiæ finem imponens, condemnationemq; vel abſolutionem continens: quæ licet multa etiam alio ſenſu habet ſignificata, multisq; capiatur modis: quia tamen propoſito noſtro, ea ſignificata non quadrant ſilentio prætereunda cenſui.

Differt autem ſententia ab opinione in hoc, quòd ſententia eſt indubitata & firma reſponſio: ſed opinio eſt cum quadam dubitatione (licet probabili cauſa) reſponſio. Unde ſi variæ fuerint opiniones de aliqua cauſa: tunc illa erit tenẽda, quæ meliori & ſubtiliori fundabitur ratione.

Unde ſententiarum aliæ ſunt capitales, [a] *aliæ emendam capitis tangentes, aliæ* [b] *notam infidelitatis repræſentãtes, aliæ verò* [c] *ſimplices, & aliæ* [d] *emẽdam linguæ vel* [e] *calumniam denotantes. Capitalis itaq; ſententia, noſtro hoc ævo, non niſi ratione invaſionis domorum, ac interemptionis, verberationis, vulnerationis, & ſine juſta cauſa detentionis nobilium. Præterea prætextu occupationis quorumlibet jurium poſſeſſionariorum & eorundem pertinentiarum, quocunq; nomine cenſeantur, decerni ſolet, & pronunciari. Et talis ſententia capitalis ſolummodo perſonas ſeculares, virilis ſexus, & alienas à ſe ſanguine reſpicit, atq; tangit. Nam inter & contra Eccle-*

Sententiarum Partitio.

a Part 2. Tit. 43.
b Part. 1. Tit. 14. 16. 20. 49. Part. 2. Tit. 57. 65. 75.
c Part. 2. Tit. 67.
d Part. 1. Tit. 25. 134. Part. 2. Tit. 72.
e Part. 1. Tit. 134 Part. 2. Tit. 25. 34. 70. 71. 72.

Capitalis Sententia.

Part. 2. Tit. 67. Part. 3. Tit. 19.

halgatnom: Az *Sententia* azért kűlőmbez az velekedéſtől ennyiben, mert az *Sententia* kétſęg nélkűl való, és erős felelet: de az vélekedés némű-némű kétſęges felelet, jól-lehet lehetſęges okokból való. Ha azért kűlőmb-kűlőmb vélekedés támad valamely pőrben: tehát azt kel megtartani, az melynek job és méltób okai léſznek.

Az *Sentẽt*iák kőzzűl azért némely főben járó, némely fő váltságot illet, némely hitetlenſęgnek notájátó hozza, némely penig tiſzta, némely nyelv váltságot, avagy Patvárt jegyez. Az főbẽ járó *Sentẽt*ián, ez moſtani űdőbẽ, csak azokat maraſztyák: kik hatalmaſúl valaki házára mẽnek, és Nemes embert ől nek, vernek, ſebhetnek, és méltó ok-nélkűl meg tartoſztatnak. Ennek-felette, mindenfęle jóſzágoknak, és hozzá tartozóinak (akar mi névei neveſzteſſenek) el-foglalásáért. Es effęle főben-járó *Sententia* csak az fęrfiakat, kik nem egy-házi ſzeméllyek, és nem vérſzerint való attyafiak, ſullyoſittya meg. Mert az egy-házi ſzeméllyekre aſzſzonyi-állatokra és leányzókra, továbba vér-ſzerint való attyafiakra (ki vévén effęle dolgot, kiről ez után emlekezem,) főben járó *Sententiát* nem

nem mondnak: hanem csak fejek váltságán maradnak, ez Orſzágnak régi ſzokkáſa-ſzerint: De kűlőmben, és kűlőmb ſzemélyekre való képeſt, à mint ide aláb meg-vagyon.

Eccleſiaſticas, nec non mulierbris, & fœminei ſexꝰ perſonas, ac fratres, generationales, capitalis ſententia (demptis caſibus infra declarandis) non decernitur neq; pronunciatur: ſed ſolummodo ſententiam emendam, hoc eſt redemptionem capitis concernens (vetuſta de regni conſuetudine) fertur & declaratur: diverſo tamen modo, diverſarum perſonarum reſpectu, prout infra patebit.

AZ FEJEN VALO MAratság, mivel legyen kűlőmb az fő váltságnál.

XLIII. TITVLVS.

AZ feje váltságos *Sententia* penig, csak ennyiben kűlőmbőz, az *capitalis ſententiá*tól, hogy az feje váltságos, *Sententi*át ha ki mondgyák-is, mind-az-által az Al-pereſt, az ki ellen az *Sententi*át az tőrvényre való nem menéſért, avagy ott jelen való nem léte ért ki adtak, annak erejével, ſzeméllyében, meg-nem tartóztattyák, ſem meg-nem foghattyák, fejét ſem vehetik, avagy egyébként-is meg-nem bűntethetik, hanem ſziatén azon módon és rendel, mint az főben járó *Sentẽti*ával, el-veſzti minden ingó marháját, és minden jóſzágát, mely ſájáttya, és csak ő magát az Al-pereſt illeti, akar mi-némű jók legye-

CAPITALIS SENtentia, quomodo differat ab emendæ capitis Sententia.

TITVLVS. XLIII.

SEntentia autem emendæ capitis, in hoc tantummodo diſtat & differt à Capitali, Vt lata ipſa ſententia emendæ capitis, reus & convictus, adverſus quem fuerit pronunciata, vel etiam per non venientiam, & non comparitionem, extra data, vigore & virtute ejus in perſona ſua detineri ac captivari, & capitis obtruncatione feriri puniriq; non poterit. Verumtamen eodem præciſè modo & ordine, quo per ſententiam capitalem univerſa bona, & quælibet jura poſſeſſionaria, cunctas etiam res ſuas mobiles, ipſum ſolum

ſolum propriè & præcisè concernentes, quocunq; nomine vocitentur, & cujuscunq; materiei vel ſpeciei exiſtant (in duab⁹ judici, in tertia verò partibus actori ſtatuenda & occupanda, atq; infra tempus redemptionis eorundem jurium poſſeſſionariorum, titulo pignoris juxta valorem & exigentiam communis æſtimationis ipſorum poſſidenda) perdit, & amittit eo facto.

legyenek-is, és azokat el-foglallyák, két réſzét az Birónak, harmadát az Fel-peres birtokábã adván és ereſztvén, hogy az jóſzágnak meg-váltáſáiglan, kőz bőcsűnek értéke ſzerint, zálagban birják.

Emenda Capitis. Part. 2. Tit. 36. Part. 3. Tit. 26.

EMENDAM præterea capitis, hoc eſt redemptionem vel homagium ſuum, Prælatus ut puta & Baro quadringentos: nobilis verò ducentos florenos ſolummodo actori vel actrici ſolvere tenetur. Et primò ac ante omnia per judicem ſuper hujuſmodi homagio, de rebus mobilibus, ſi reperiuntur: & tandem illis non repertis, ſi neceſſe fuerit de juribus poſſeſſionariis convicti & ſententiati hominis, ſatisfactio impendi, & demum reſiduitas rerum mobilium ac bonorum & jurium poſſeſſionariorum ipſius convicti, inter judicem & actorem, vel actricem dividi debet & tripartiri, uſq; ad tempus (ut prætactum eſt) redemptionis ejusdem, per illos poſſidenda, rebus

ANNAK-felette az feje váltságát, az az, Diját, tudni-illik, Papi és Szabad Ur, négy ſzáz forintot, az Nemes ember penig két ſzáz forintot, csak ő magának az Fel-pereſnek tartozik meg-fizetni. Es leg-elsőbenis, avagy mindennek előtte, az Biró affęle Dijáról, az Al-pereſnek ingó marhájából, ha ingó marháját találhattya, ha penig nem találhattya és' ſzűkſęg léſzen, jóſzágából-is, tartozik az Fel-pereſt meg-elégiteni: az után azon meg-*Sententi*ázot Al-pereſnek, ha valami ingó bingó marhája és jósága maradna, azzal az Biró és à Fel-peres meg-oſztozik, három igyenes réſzre oſztván, mely jóſzágot mind addig birnák, mîg (az mint fellyűl meg-mondók) tőlek meg-nem váltnak, az ingó marhát penig ſzabadon fel oſzthattyák, és' magok ſzűkſęgekre, el-is kőlthetik.

Az

Az aſzſzonyi-állatok és leányzók penig nem csak jóſzágokat, és ingó marhájokat veſztik-el, effęle *Sententiának általa,de* még jegy-ruhátokatis, és leány negyedeket-is el-veſztik.

rebus mobilibus in uſum eorum liberè diſtributis,atq; converſis. Fœminæ præterea, & mulieres, non tantum jura ipſarum poſſeſſionaria, & res mobiles: ſed etiam Dotalitia & quartalitia ipſarum, per hujusmodi ſententiam amittunt.

Ez-is nyilván való dolog, hogy mikor valamely aſzſzonyi-állat fęrjét, avagy ſzűleit, avagy ſáját gyermekit gonoſzúl meg-ől̃i,avagy megől̃etteti, tehát az aſzſzonyi-állatnak-is fejét el-ű̃tik, mint ſzintén az firfiúnak, miért hogy effęle gonoſzság hitetlenſęgnek nótájában eyti ők̃et.

Sciendum tamen eſt, quòd etiam contra fœminas ac mulieres, in caſu quo earum aliqua maritum, vel parentes, aut liberos proprios malitiosè occiderit vel necari fecerit: (quia talis caſus notam infidelitatis reſpicit) capitalis ſententia, tanquam in perſonam virilem ferenda eſt, atq; pronuncianda.

AFFELE DOLGOKROL, mellyekért az egyházi ſzemélyeket-is fejeken maraſztyák.

XLIV. TITVLVS.

TOvabba három dolgok vadnak, mellyekben az Egyházi ſzemélyek, mind ſáját jóſzágokat, mind penig fejeket el-veſztik. ELSŐBEN, Királyi Felſęgnek meg-bántáſa. MASOD, ha nyilván való hitetlenſęgnek nótájában eſik. HARMAD, ha ſzán ſzándékból való gyilkoſságot cſelekeſzik,

DE CASIBUS, IN quibus etiam contra Eccleſiaſticas perſonas capitalis Sententia fertur.

TITVLVS XLIV.

SCiendum ulterius, quòd tres ſunt caſus, in quibus, etiam contra ſpirituales & Eccleſiaſticas perſonas, capitalis ſententia pronunciatur: per quam ultra amiſſionem patrimoniorum & beneficiorum ipſorum, [a] *capitalis pœna decernitur, atq; ſequen-*

a, Part. 1. Tit. 12.

quitur. PRIMUS caſus, Si quis eorum crimen læſæ majeſtatis commiſerit. SECUNDUS, ſi notam infidelitatis manifeſtam incurrerit. TERTIUS Si quis ipſorum voluntarium & deliberatum homicidium ac latrocinium patraverit, aut perpetrari fecerit. Propter quòd (præhabita degradatione) capite plecti debebit. IN quibus quidem caſibus licet bona Eccleſiarum, quibus præſunt non amittant: tamen privata ac ſeparata Patrimonia, & jura poſſeſſionaria, ſi quæ habent: Inſuper cuncta beneficia Eccleſiaſtica, quæ poſſident, perdere & amittere ſolent. Sed in tertio caſu deliberato ſcilicet homicidio ac latrocinio, patrimoniorum proprietatem & hæreditatem non amittunt: ſi fratres habuerint condiviſionales, ad quos illa jure ſucceſſorio ſpectant. Quoniam caput, in hac parte, capite compenſari ſufficit.

keſzik, és tolváyságot mivel, avagy máſſal cselekedtetti. Melyért (az Papságot rólla le-vonván) fejével tartozik fizetni. Mely dolgokban jól-lehet az Egy-ház jószágát, az kiben éltek, el-nem veſztik: de az ő magok ſáját, és őſtől marat külön jószágit és örökſégét, ha mi vólna: és annak-felette minden Egy-házi tiſzteket, az kit birtak el-veſztik. De az harmadik dologban, tudni-illik, az szán-szándékból való gyilkoſságért, és latorságért, az őſtől szállot jószágnak, tulaydonságát el-nem veſztik: ha egy oſzláſſon való attyafiai vadnak, kikre törvény-ſzerint szál az jószág. Mert ennyé réſzében, elég, ha főért fővel fizet.

In cæteris autem cauſis & caſibus, perſona ſpiritualis & Eccleſiaſtica, contra ſecularem, & è converſo ſecularis adverſus ſpiritualem, æquali pœnæ & gravamini ſubjacet emendæ ſcilicet capitis, vel homagij atq; damnorum illatorum refuſioni. De quibus judex actori, & damnum

Egyéb dolgokban penig és pörökben, az Egy-házi ſzemély, az külső Nemes rend ellen, és viſzontag az külső Nemes rend az Egy-házi ſzeméllyek ellen, egyenlő terhen maradnak, tudnia-illik, vagy fő váltságon, avagy dijan, avagy az kárnak meg-fizetéſſen. Melyről az Biró, az Fel-pereſt avagy kár-vallot embert

(az

(az fellyűl meg-irt mód ſzerint) tartozik meg-elegiteni. Ezt az tőrvént penig kivált-képpen vették az Felſęges Romai és Magyari Királynak ALBERTNEK, ki Auſtriai Herczeg-is vólt, rendelt végezéſęből, mellyet ez moſtani derék *Decretum*-ban-is helyén hadták.

mnum paſſo, juxta modum (ſuperius prædeclaratum) ſatisfactionem impendere tenetur. Et hæc conſuetudo, ex generali maximè decreto ſereniſſimi Principis, quondam Dn. ALBERTI Romanorum & Hungariæ Regis, Auſtriæq; Ducis excerpta eſt atq; proceſſit: Quæ etiam in generali moderno decreto noſtro roborata habetur & confirmata.

AZ ADOSSAGOT ES kárt, mint fizeſſęk-meg az egy-házi ſzemélyek.

XLV. TITVLVS.

TOVABBA ha az Egy-házi ſzemélyt, akar minémű állapatban és méltóságban legyen-is, à tőrvény valami adoſságnak meg-fizetéſęre kénſzeritit: tehát pereſſęt pénzel kel meg-elégiteni. Kit ha nem akar, avagy nem-lehet: az Biró az Egy-ház jóſzágát foglallya-el, és iktaſſa és adgya az nyertes fęlnek kezéhez, ki mind addig birja mîg az jóſzágnak jővedelméből, az ő adóſságát ki-veheti. Az pénzen penig itt ez hellyen értűnk akar mi Aranyat Ezűſtöt, és minden-fęle pénzt, kivel ez moſtani üdő

QVALITER DEbita, ac damna ſpirituales perſonæ reddere debeant.

TITVLVS XLV.

ITEM, Si perſona ſpiritualis cujuscunq; ſtatus & dignitatis exiſtat, ad ſolutionem & reſtitutionem aliquorum debitorum aggravata fuerit: tunc adverſario ſuo pecuniaria ſolutione ſatisfacere tenetur. Et ſi noluerit, aut non poterit: tunc de bonis Eccleſiæ per judicem adverſario ipſi, infra illi ſpacium temporis, quo de proventibus ipſorum bonorum debita recuperari poterit, ſtatuendis & occupandis ſolutio ac ſatisfactio

eſt imponenda. Pecuniaria autem appellatione intelligitur, hoc in loco, quodlibet aurum & argentum ac omnis moneta, pro tempore currens. Ubi verò ad ſolutionem & refuſionem damnorum illatorum condemnatus extiterit: iſto caſu poterit (ſi voluerit) rebº mobilibus & venalibus, juxta tamen verum valorem hujusmodi rerum, adverſario ſuo ſatisfactionem impendere. Alioquin de juribus poſſeſſionariis Eccleſiæ, in hac quoq; parte, judex cauſæ, adverſario illius perſonæ convictæ ſtatutione debita, ſatisfacere tenetur.

ũdõ ſzerint élũnk. Ha penig valami kár tételt érnek-el rayta: és akarattya léſzen réá, csak ingó marhával-is meg-elegitheti, az õ pereſſẽt, vásári bõcsũ-ſzerint, az mint az õ igaz árrán el-adhatni. Mellyet ha meg-nem cselekednek, az Biró az Egyház jóſzágából tartozik igaz elégtételt tenni, és añyi réſzébõl abban az gyõzedelmes fẽlt bé-iktatni.

QVOMODO CAPITULUM, vel Convẽtus ſimul, & quomodo perſonæ privatæ ſeorſum ſententiari debeant.

TITVLVS XLVI.

ITem, ſi Capitulum vel Conventus, collectivo nomine, pro actibus potentiariis majoribus vel minoribus, quocũq; ſententiarum genere condemnatur: tanquã unica & ſingularis perſona gravatur, & non ſinguli ſingulariter debent condemnari: exceptis præmiſſis caſibus, homicidij videlicet voluntarij & deliberati, ac criminis læſæ Majeſtatis, in quibus ſingulariter ſunt condemnandi.

AZ CAPTALANT, avagy Conventet egygyũt, avagy kũlõn-kũlõn ſzemélyenként mi-képpen ſententiázzák.

XLVI. TITVLVS.

AZ egéſz Captalant, avagy Conventbéli gyũlekezetet, akar az nagyob, akar az kiſſeb hatalomért, akar micsoda *ſententiá*val: csak ugy *Sentẽt*iázhattyák-meg, mint-ha csak egy kũlõn magának való ſzemély volna, és nem egygyenként kelõket kũlõn-kũlõn meg-bũntetni: az elõbbi meg-mondot három dologtól meg-válva, tudnia-illik, ſzabad akaratból lõtt, ſzán-ſzándékkal való gyilkoſ-

gyilkoſság, Király méltóság ellen való vétek, és hitetlenſęgnek notája: melyért minden vétkeſt, az megmondot mód-ſzerint, kel meg-bűntetni. Ha penig az Captalomból való kűlőn bizonyos ſzemélly ek, és nem az egéſz gyűlekezet, ęselekeſznek hatalmat, az Egy-ház jóſzágából: tehát nem az egéſz gyűlekezetet, hanem kűlőn ſzemélly ek-ſzerint, azokat abból az helyből, ahól à gonoſságot cselekedték, hihattyák réá. Főképpen ha ſáját ős jóſzágok nincs, tehát ugyan az meg-mondot Egy-ház jóſzágából kel réá hinnya, és à dolognak érdeme-ſzerint, az Biró által meg-*ſentent*iáztatni.

Majeſtatis, & notæ infidelitatis, pro quibus omnes delinquẽtes (modo antelato) ſunt puniendi. VERUM ſi certæ perſonæ Capitulares, & non tota communitas aliquos actus potentiarios de bonis Eccleſiarum perpetraverint: tùnc ipſæ perſonæ ſeorſum à communitate, ex eo loco, ubi talia mala commiſerunt, ad judicium liberè poterunt evocari. Præſertim ſi patrimonia non habuerint privata, nihilominus de loco prænotato citari & evocari quærunt, ac juxta cauſæ meritum, ſententia contra eos per judicem ferri poterit atq; pronunciari.

AZ CAPTALAN GYűlekezeti kőzzűl, ha kűlőn egy ſzemélyt meg-*ſentent*iáznak, mit kel cselekedni?

XLVII. TITVLVS.

ISmeg, ha az gyűlekezet kőzzűl, valamely ſzemély, kinek ſemmi kűlőn ős jóſzága nincsen, vagy fejeváltságán el-marad, vagy kárt fizettetnek meg-véle, és ſemmi ingó bingó marhája nincsen. Az az kérdés, honnét és miképpen, kel az pereſſet meg-elégitetni? Mert nem à Captalan

QVID, SI UNA perſona Capitularis Sententiata fuerit, agendum ſit?

TITVLVS XLVII.

ITem, *ſi una perſona capitularis bona hæreditaria & patrimonia ſeparata non habens, in emenda ſui capitis convincetur vel in refuſione damni condemnabitur, & rebus mobilibus deſtitutus reperietur. Quæritur unde, & qualiter adverſa-*

rio ſatisfactio fiat? Quia non de commiſſione Capituli mala ipſa patravit: & ex conſequenti bona Capituli propterea non videntur eſſe diripienda. Dicendum quòd quia mala ipſa & facinora, unde videlicet emenda capitis vel damnorum refuſio ſubſequuta eſt, de medio & tanquam de membro ipſius capituli illa patravit, quæ perpetrare aut non potuiſſet aut locũ patrandi non habuiſſet, ſi in hujuſcemodi beneficio conſtitutus non fuiſſet: Ideò de proventibus beneficij ejuſdem capitularis convicti, per reliquos capitulares, actori ſuper eiſdem rebus obtẽtis ſatisfactio eſt impendenda.

lã hagyásából cselekedet gonoſzúl: kövétkezik tehát, hogy az egéſz Captalant nem illik meg-káróſitani érette. Erre ez az felelet, mivel-hogy az Captalan gyülekezeti közzül való, cselekedte vólna, ez gonoſságot, melyért vagy feje váltságán, avagy az kárnak meg-fizetéſẽn, el-maraſztanák, mellyet avagy nem cselekedhetet vólna, avagy hellye ſem lõtt vólna, hoñét cselekedte vólna, hogy ha õ-is az Captalannak egygyik tagya, és annak az jövedelméből nem nevekedet vólna: Ennek-okáért annak az Captalannak jövedelméből, valamennyi az meg-győzettetnek ſzemélyére jutna, tartozik az egéſz Captalanbéli gyülekezet, az Fel-peresnek, az ki-mondot tõrvény-ſzerint, meg-fizetni.

DE COMPENSATIONE damnorum, per Officiales Eccleſiaſticarum perſonarum irrogatorum?

TITVLVS XLVIII.

ITEM, univerſi officiales Eccleſiaſticarum perſonarum, ſive ſint ſpirituales, ſive ſeculares occaſione quorumcunq; actuum potentiariorum, ſi quos de officio-

AZ EGY-HAZI SZEmélyeknek Tiſz-tartói, ha kárt téſznek, mint kelraytok meg-venni?

XLVIII. TITVLVS.

AZ Egy-házi ſzemélyeknek Tiſzt tartói, akar magok közzül valók legyenek, akar külsõ Nemes emberek, ha kárt avagy hatalmat cselekeſznek, tiſzt-viſeléſekben: tehát ugyan

ugyan azon tiſzteknek hellyébõl ez Orſzágbéli egyéb Nemeſſeknek módgya-ſzerint, hihattyák õket az tõrvényre. Es ha el-érik raytok, ugyan azon tiſztek alat való jókból, kel az pereſt, s-mind penig az Birót meg-elégiteni. Az Urak penig (hogy ha nem az õ hagyáſokból eſſet à kár) az Tiſzt-tartókat, még ſzeméllyeknek meg-fogyásával-is meg-bũntethetik, és az elég-tételre erõltethetik: az mint az moſtani kegyelmes Urunk, LASZLO Királynak elsõ *Decretom*ának huſzon negyedik réſzében-is meg-vagyon irva.

ciolatibus eorum commiſerint vel perpetraverint: de eiſdem officiolatibus ipſorum, inſtar aliorum regni nobilium, & officialium, liberè ſemper jure conveniri atq; ad judicium citari & evocari poſſunt. Et ſi in judicio convicti fuerint, de dictis officiolatibus eorũ, tàm adverſario, quàm etiam judici ipſorũ ſatisfactio adminiſtrabitur. Domini autem illorum (ſi talia non commiſſione eorum fuerint illata vel irrogata) poterunt ipſos officiales, uſq; ad debitam emendam & ſatisfactionem, etiam cum detentione perſonarum ſuarum compellere: prout hoc de officialibus habetur etiam in decreto primo, moderni Dn. noſtri VLADISLAI Regis, articulo vigeſimo quarto.

AZ PAP URAKAT, Miképpen itillyék meg az Captalannal egygyût, avagy kũlõn.

XLIX. TITVLVS.

AZ *Prælatus* az õ Captalañyával avagy Conventével, à kõz jóſzágból lõt hatalomért, vagy mind egygyût menekedik-meg, vagy kárhoztatik: Az kũlõn jóſzágból meg-kũlõn. Azonképpen hitit-is, az kõz jóſzág

QVOMODO PRÆlatꝰ, cum Capitulo ſimul, Et quomodo ſeorſum judicium portabit.

TITVLVS XLIX.

ITEM, ſi Prælatus cum ſuo Capitulo, vel conventu, fuerit ad judicium ſimul evocatus: tunc ſi Prælatus & Capitulum, vel Conventus in illis juribus poſſeſſionariis de quibus actus ejuſce-

ejuſcemodi potentiarÿ aut alia malorum genera commiſſa vel patrata fuiſſe dicũtur & quæruntur, indiviſi fuerint comperti: tunc Prælatus in hoc caſu nõ ſeparatim à ſuo Capitulo vel Conventu, ſed ſimul cum eiſdem, aut abſolvi, aut condemnari debet. Quoniam ratione indiviſionis cum ſuo Capitulo, vel Conventu, una communitas eſſe cenſetur. Si tamen de diviſis inter eos juribus poſſeſſionariis mala ipſa ſuborta, perpetrataq́ fuiſſe comperientur: tunc & Prælatus & Capitulum, vel Conventus ſeparatim & ſeorſum condemnatur. HINC eſt, quòd ſi Prælatus cum ſuo Capitulo, vel Conventu ſimul evocabitur: tunc ratione diviſionis, vel non diviſionis, etiam juramentum illis diverſimodè præſtandum adjudicatur. Nam ſi modo antelato Prælatus cum ſuo Capitulo, vel Conventu, indiviſus fuerit: tunc ipſe Prælatus, cum ſuis conjuratoribus, tàm in ſua, quàm etiam totius Capituli vel Conventus perſonis, ſacramentum præſtare debebit. Si verò diviſus extiterit: tunc tàm idem Prælatus cum ſuis, quàm etiam Lector, aut Cantor, ſive Cuſtos vel Decanus, in perſona ipſius Capituli, vel Conventus, iterum cum ſuis conjuratoribus, juxta deliberationem & ſententiam judicis ſeorſim ſeparatim juramenta eorum deponere tenentur.

jóſzág felõl, az *Prælatus*, az õ véle eſkũvõkkel, mind az õ ſzeméllyében, és mind à Captalan avagy Conventképében téſzi-le. Az kũlõn jóſzág felõl kedig, az *Prælatus* csak az õvérõl, eskũſzik az õ *conjuratorival*, avagy mellette való eskũvõkkel.

Et per Prælatos intellige non ſolùm dominos Archiepiſcopos, & Epiſcopos: ſed etiam abbates, atq́ Præpoſitos, tàm ſeculares quàm regulares omnes.

Az *Prælatuſon* értſed penig, nem csak az Egy-háznak fõ gond-viſelõit, ugy-mint Erſeket, Pũſpõket: hanem még az Apat Urakat-is, és *Præpoſtok*at, mind az ſzerzetben avagy az ſzerzeten kivũl valókat.

DE AZ

AZ PRÆLATUSOKnak kiket uyjonnan válaſztnak, Eſztendeig való haladékokról.

L. TITVLVS.

AZ Egy-házoknak *Prælat*uſi, avagy Fő gond-viſelői, kik az Captalan avagy Conventbéli attyafiaktól kűlőn oſztozván vadnak, az ő válaſztáſoknak napjától fogvá, azon ſzabadságban vadnak, melyben az neveletlen árvák: kiknek ez Orſzágnak régi meg-regzet tőrvénye és jó ſzokkáſa-ſzerint, illyen engedelmek vagyon, hogy még az ő Attyok idejében való kezdetet perben-is, egy egéſz eſztendeiglen, akar mely peres fęl ellen-is, ne tartozzanak meg felelni, hogy tudni illik, azonkőzben az attyai jóſzágot, és az ok-leveleket meg láttaſsák és meg-hányhaſsák, hogy annak-utánna az ő pereknek follyását jó módon igazgathaſsák. De ez ſzabadságot értſed, mikor jóſzág dolga, avagy az-ok leveleknek bé adáſsa forog. Mert egyéb perekben, mellyeket hatalom dolga felől inditottak, mellyekben az leveleknek bé hozáſa nem ſzűkſęges, ez az engedelem ő nékiek ſemmit nem haſznál: mely engedelmet, az fellyűl

DE ANNUALI Prorogatione, Dominorum Prælatorum, noviter electorum.

TITVLVS L.

ITEM, Prælati Eccleſiarum, à ſuis fratribus, Capitulo videlicet vel Conventu diviſi, à die electionis eorum Privilegio pupillari gaudent: quibus de vetuſta Regni lege, & approbata conſuetudine permiſſum eſt & conceſſum quòd etiam in cauſis, tempore patris eorum inchoatis, infra unius integri anni ſpacium, ad cujusvis inſtantiam reſpondere non teneantur: ut interim jura paterna, & literalia inſtrumenta revidere, calculare q; & deinde proſecutioni cauſarũ ſuarum commodè ſuperintendere poſſint. Hoc tamen intelligi facto jurium poſſeſſionariorum & exhibitionis literalium inſtrumentorum fieri. Nam in cæteris cauſis prætextu actuum potentiariorum motis in quibus productio literarum ſubſequi non debet, hæc conceſſio minimè ſuffragatur: quæ promiſſo mo-

do, & in præmiſſis caſibus & cauſis, etiã legitimæ ætatis, hoc eſt, ætatem quatuordecim, juxta modernorum verò conſuetudinem duodecim integrorum annorum habentibus, à Principe ſemper concedi: & in judiciis obſervari ſolet. Si tamen fuerint indiviſi, tùnc hujusmodi permiſſio, & libertatis prorogativa, illis patrocinari non poteſt. Nam Capitula vel Conventus privilegio majorum gaudent, & ætatem perfectam, hoc eſt, viginti quatuor annorum integrorum ſemper repræſentant: quibus hæc prærogationis libertas non competit obſervari. Abſurdum enim videretur, ut poſt electionem cujuſlibet Abbatis vel Præpoſiti, aut Lectoris, Cuſtodis, Cãtoriſq; vel Canonici, cauſa dudum mota, uſq; ad anni integri revolutionem ſemper in ſuſpenſo relinqueretur, & ſic indeciſa per aliquot annos penderet, concluſioneq; ſua fraudaretur.

lyũl meg-mondot mód-ſzerint, az perekben, még az tõrvény-ſzerint való ũdejũeknek-is, az az, ha az tizen négy eſztendõt meg-haladták-is, az moſtani ſzokás ſzerint azért à tizen kettõdik eſztendõre hozták azoknak ũdejét, az Fejedelem mindenkoron meg-ſzokot engedni, és à tõrvényben-is hellyén hadgyák. Ha penig oſztatlanok léſznek, tehát effęle engedelem és ſzabadság õ nékiek nem haſznál. Mert az Captalanok avagy Convẽtek az õ elejeknek *privilegium*ával élnek, és à tõrvényben-is elégedẽdõ ũdejũeknek tartatnak, ugy-mint, kik az huſzon négy eſztendõt már meg-haladták: ennyi idõſſeknek penig effęle haladékot és ſzabadságot, nem illik engedni. Mert méltatlan dolognak látczanék az, hogy minden Apat-Ur, Præpoſt, *Lector, Cuſtos, Cantor* avagy Canonok válaſztása után, à régtõl fogván kezdettet põr, tellyes Eſztendõnek forgáſaig haladékba hagyatnék, és vége ſzakadatlan egy-nehány eſztendeig függene, és igy az õ érdeméről igazat ſem tehetnének.

QVOD PRÆLATI Eccleſiarum ob delicta prædeceſſorum ſuorum condemnari non poſſint.

HOGY AZ PRÆLATUſokat, az õ elejek vétkeért meg nem büntethetik.

LI. TITVLVS.

TOvabba ha valamely *Prælatus*, avagy Apat-Ur, vagy Præpoſt jóſzágából, hatalmat, avagy valami gonoſságot cselekedtek vólna: és ez illyen *Prælatuſt*, avagy Apat-Urat akar *Præpoſtot*, az mîglen élt, ez dologért Király Udvarában nem hivatták, avagy más módon valamiképpen põrben nem fogták vólna: tehát az õ halála után, az kit helyében válaſztnak, az fęle hatalomért, azt ſzemélye-ſzerint meg nem bũntethetik: hanem csak az Egy-háznak jóbbágyi és ſzólgai felõl, az kik gonoſzúl cselekedtek, az Fel-pereſnek tartozik tõrvényt tenni. Mert az Egy-háznak jóſzágát, ſenki az *Prælatuſok* avagy Apat-Urak, akar *Præpoſtok* kõzzũl, akar egyéb Egy-házi ſzemelyek-is, az õ tulaydon vétkekért, el nem veſzthetik, és az Egy-háztól el-nem idegenithetik. De ha valamellyik azok kõzzũl feje váltsága ſzerint való *ſententián* marad, tehát az dijáról, és az kár-tételrõl tartozik eleget tenni. Utánna penig ki az Tiſztben jút, arra nem õrõkkes-képpen ſzállot, hanem csak tiſzti-ſzerint birja az jóſzágot, ezokáért az õ elõtte való Tiſztbélinek feje váltságáért (mivel-hogy még abból az

TITVLVS LI.

VLterius: ſi de bonis & juribus poſſeſſionariis cujuſpiam Prælati, aut Abbatis, vel Præpoſiti, actus potentiarij, vel malorum genera patrarentur atq; committerentur: talis Prælatus aut Abbas vel Præpoſitus, quàm diu in humanis ageret, propterea in curiam Regiam non evocaretur vel aliter in cauſam quomodolibet non attraheretur: tunc decedente eo, ſucceſſor ſuus ratione hujuſmodi actuũ potentiariorum, quãtum in perſona ſua, condemnari & aggravari non poterit: ſed ſolũmodo ex parte jobagionum ac familiarium illius Eccleſiæ, per quos mala illa perpetrata fuiſſe dinoſcuntur, judicium & juſtitiam actori facere & impendere tenetur. Quoniam bona, & jura poſſeſſionaria Eccleſiæ (ſicuti prænarratum eſt) nemo Prælatorum aut Abbatum, vel Præpoſitorum, ſeu etiam aliarum perſonarum eccleſiaſticarum, propter ſuos exceſſus amittere, & ab ipſa Eccleſia alienare poteſt. Sed ſi quiſpiam illorum in emendæ capitis ſen-

tentia conflictus fuerit: tunc ſolũmodo de homagio & damnis illatis ſatisfacere (modo prædeclarato) debet. Succeſſor itaq; ſuus, qui non hæreditario jure, ſed via electionis ſucceſſit, emendam capitis illius prædeceſſoris ſui (ex quo evocatus non fuit) ſubire, compenſare q; non tenetur: Prout etiam filij, ob delicta paterna, facta prius evocatione, ſententiarum capitalium, vel emendæ capitis gravamini, quantum ad pœnam, non ſubjacent. Sed ſi convicti fuerint: ſolummodo in æſtimatione jurium paternorum convincentur. Et hoc ſi patres eorum in humanis agentes, evocati fuerint, Aliter enim, ſi poſt obitum parentum evocatio ſubſequetur: non jam delictum patris, qui jura poſſeſſionaria forſitan occuparat, vel res, & bona mobilia alterius diripuerat: ſed filiorum, qui malè occupata vel res direptas detinent, compenſari metiriq; ſolet. Si igitur in facto occupationis bonorũ cauſa mota fuerit: quia fortè Eccleſia bona illa habet, & poſſidet: etiam decedente quoli-

az tőrvényre ſem hitták vólt) nem tartozik ſemmit fizetni, annak terhe ſem ſzál réá. Miképpen hogy az Fiak-is, az Attyok vétkeért, ki réá-is hittak vólt, nem illik hogy fejekkel fizeſſenek, avagy fejek váltságát adgyák-meg. De ha az attyok ért meg-*Sententiáztatnak*: csak az attyok jószágának maradnak bőcsűén. De ez-is igy lehet, ha az attyokat éltében réá hitták vólt, Mert ha halála után hivandgyák az fiait réá, nem az attyok vétkét kel abban az tőrvénnek tekinteni, hogy más ember jószágát foglalta-el, vagy más marháját vette vólt-el: hanem az fiak cselekedetit, hogy az hatalmáſúl el-foglalt jószágot akar egyéb-féle gonoſzúl el-vőt marhát, hatalmaſúl tarttyák nállok. Ha azért jószág foglaláſa felől való dologból pőr támadand: mert netalám, az el-foglalt jószágot az Egyház kezénél találllyák: az *Prælatus*, avagy Apát-Ur, akar *Præpoſt*, az ki az jószágot el-foglalta vólt, ha azomba meg-hal-is, mind-az-által, azt az ki utánna az tiſztben kél, mindenkor érette réá hihattyák, és azért el-maraſzthattyák. Es ugyan ezent kel érteni, azokról-is, kik hellyeket elváltoztatván, más Egy-háznak tiſztiben mennek lakni.

HOGY

quolibet Prælato aut Abbate, vel Præpoſito, ſucceſſor ſuus, in hoc caſu ſemper evocari & condemnari poteſt. Et hoc idem eſt intelligendum etiam de illis Eccleſiarum Prælatis, qui per tranſlationem in alterius Eccleſiæ beneficium vel dominium ſe conferunt moraturos.

HOGY AZ JOSZAG dolgában, az Egy-házi ſzéken nem perelhetnek: még ha elöben való igiret, vagy Teſtamentom forgot vólna benne-is.

LII. TITVLVS.

TOvabba akar mi-némü pör-is, mely jóſzág dolgát, avagy kereſetit illeti, męg ha igiret, akar *Teſtamentum* lőt vólna-is ez illyen jóſzág felől, az Egy-házi ſzemélyek elől, avagy képebéli emberek előt, nem foroghat: hanem minden effęle pört az Király Udvarában, az Királytól rendelt Birái előt, kel meg-inditani, és el-is végezni, Mert akar ki mit igirjen, akar *Teſtamento*mot tegyen: mindenkor azért csak annak itiletinek kel meg-állani, az kinek méltóságában és birodalmában, az dolog vagyon, az kit igirnek, avagy az ki felől *Teſtamento*mot téſznek.

NYILVAN való dolog penig ez, hogy

QVOD CASU FActum juris poſſeſſionarij tangens, in foro Eccleſiaſtico tractari nequit: ſi etiam promiſſio vel Teſtamentum interveniat.

TITVLVS LII.

ITEM, quòd nulla cauſa factum juris poſſeſſionarij concernens, ſi etiam promiſſio vel teſtamentum occaſione talis juris poſſeſſionarij interveniſſet, coram ipſis ſpiritualibus perſonis vel eorum vices gerentibus, tractari poterit: ſed omnis ejuſcemodi cauſa, in curia Regia, coram judicibus ejusdem ordinariis, ſolet examinari, pariter & terminari. Quicquid enim quiſpiam promittat vel teſtetur: ſemper tamen ſtandum eſt ejus judicio, ad cujus authoritatem & jurisditionem res ipſa (pro qua promiſſio & teſtamẽtum emittitur) principaliter ſpectat.

Certum eſt autem, Quia hoc

in Regno non niſi Judicum ordinariorum curiæ Regiæ ſentẽtiis, & literis adjudicatoriis, jura poſſeſſionaria gubernantur. Vicariorum verò vel aliorum judicum ſpiritualium literæ & ſententiæ, in hac parte nuſquam obſervantur. Nam & alias acceſſorium debet ſequi forum ſui Principalis. Propterea cauſa, factum juris poſſeſſionarij tangens, in præſentia judicis ſpiritualis ventilari concludiq; nequit. Et idem eſt ſentiendum etiam de cauſa ratione fortè debitorum, vel aliorum negotiorum, in qua fides intervenerit. Ille tamen, qui fidem præſtitit, antequam cauſa ſuſcitaretur, deceſſerit mota: quòd videlicet in ſede ſpirituali ea tractari non poteſt. Nam fides, & ejus pœna, perſonalis eſt: quæ extincta perſona, extinguitur in judicio ſemper. Si quid tamen debiti vel alterius rei, juxta fidem in promiſſione annexum & appoſitum fuerit, hoc coram judice ſuo ſeculari, actor ipſe ab hæredibus, & aliis legitimis ſucceſſoribus defuncti requirendi habet authoritatem.

hogy ez Országban, csak az Király Udvárából rendelt Bíráknak *Sententiával*, és itilt leveleivel, ſzokták az jószágot tartani és birni. Egyéb *Vicariuſ*soknak, és Egy-házi Bíráknak levelei és *Sententiái*, itt ez dolgokban, ſohúlt meg nem tartatnak. Miért hogy az põrnek Czikkellyit-is, ugyan azon ſzéken illik meg-kereſni, ahol az dereka forog. Annakokáért az jószágban járó põr, az Egyházi Biró elõt nem foroghat, végben ſem mehet. Ugyan ezent kel érteni affęle põrrõl is, melyben az adóſságot, vagy egyéb dolgait, valaki hitire fogadná. Az penig, ki hitire fogadra: minek-elõtte érette meg-kereſnék, el-halna: ez illyen dolog-is az Szent ſzéket nem illeti. Mert az hit és annak bũntetéſſe ſzemély-ſzerint való: mely ſzemély meg-halván, à bũntetéſe-is mindenkoron véle egyetemben le-ſzál, és az tõrvényben meg-hal. Mind-azáltal, ha valamit hitire fogadot, vagy adoſságot, vagy egyéb dolgot, azt az meg-hólt ember maradékitól, az Nemes ſzéken való Bírája elõt, az Fel-peres meg-keresheti.

AZ

AZ CAPTALANBELI Tiſztartónak és Decanoknak, az jobbágyok kőzőt való méltóságáról.

LIII. TITVLVS.

AZ Captalan avagy Conventbéliek, az ő falujokban, Tiſzt-tartókat, avagy paraſzt Birákat, ſzoktak tártani, kik az ő Jobbágyok kőzőt idő-ſzerint paranesollyának: kik az minémű itiletet és tőrvént téſznek, ollyan ereje vagyon, mint ha ſzemélye-ſzerint az Captalan avagy Convẽtbéliek mondották vólna ki. Az Decánák is az Captalan ſzemélyében azon méltósága vagyon. De azért az ő tiſzt-viſeléſſének határán kivűl, Procator levél nélkűl, az egéſz Captalan nevében, nem pőrelhet.

QVID OFFICIALIS vel Decanus Capitularis, inter Jobbagiones Capitulares agens, valeat.

TITVLVS LIII.

ITEM, ſolent Capitula ac Conventus, in eorum villis Officiales & villicos, qui in medio Jobagionum ſuorum temporalem juriſditionem exerceant, tenere & conſervare: quorum judicium, & judicij impenſio eam virtutem & vigorem habere dinoſcitur, ſicuti perſonaliter fuiſſet per illos Capitulares, aut Conventuales adminiſtratum. Decanus etiam in perſona Capituli eandem habet authoritatem. Verumtamen extra Officiolatum ſuum ſine literis procuratoriis totius Capituli, pro eodem Capitulo reſpondere non poteſt.

AZ AURANÆ PRIORról, és az ő állapattyáról, és ő réá való tőrvény-tételről.

LIV. TITVLVS.

Ezt a Titulust olvaſſa az kegyes Olvaſó áz Déák Decretomból.

DE PRIORE Auranæ, & ejus conditione, ac de ſententijs in eum ferendis.

TITVLVS. LIV.

SCIEN-

SCIENDUM ulterius, quòd licet Prior Auranæ utroq; titulo ſpirituali videlicet & ſæculari gaudeat, jura tamen poſſeſſionaria inſtar Eccleſiaſticarum perſonarum gubernat: Ubi advertendum, quòd Prioratus Auranæ olim in hoc Regno per excellentiſſimum Principem Dominum LUDOVICUM Regem fundatus & inſtitutus fuiſſe perhibetur. Qui quum Regnum Siciliæ, ſive Neapolitanum, valido cum exercitu, necem fratris ſui carnalis, divi ANDREÆ, ejusdem Regni & Hieruſalem Regis, vindicaturus invaſiſſet, à Rhodanis non parvum fertur auxilium navale ſibi collatum fuiſſe. Unde & eorum zelo inductus, ſingulariq; amore permotus, in ſignum religionis & profeſſionis Rhodianorum, poſt felicem & victorioſum ſuum reditum, Prioratum ipſum Auranæ, multis poſſeſſionibus dotatum inſtituit, atq; fundavit. Cujus prior pro tempore conſtitutus ex Regulari Rhodianorum obſervantia, militiam ſecularem, pro fidei Catholicæ defenſione & tutamine ſemper exercere, uxoriſq; ſolatio procul motus atq; deſtitutus, caſtitatem perpetuam obſervare tenetur. Quapropter, occaſione ipſius abſtinentiæ & caſtitatis dignè inter ſpirituales perſonas computatur. Cum igitur Prior ipſe, Auranæ utroq; titulo, ſpirituali & ſeculari (prout prænarratum eſt) gaudeat, venerabilisq; & magnificus in ſuo titulo ſcribatur: venerabilis, utpote propter caſtitatem & regularem obſervantiam. Magnificus, ſiquidem tanquam, Baronum unus, ob ſingularem militiam, quæ Magnifici generoſiq; cordis eſſe debet: Bona etiam temporalia, quæ poſſidet, ſpiritualibus & Eccleſiaſticis patrimoniis quodam modo connexa eſſe videantur. Ideò, ſi quando ſententia contra eum fertur: non in emendas duntaxat capitis ſui (quæ ratione ſui Baronatus ad quadringentos florenos, adverſæ tantùmodo parti perſolvendos ſe extendit) ſed inſuper in damnis, per eum commiſſis, & de bonis Eccleſiæ, more aliarum Eccleſiaſticarum perſonarum refundendis, & præterea cunctorum patrimoniorum ſuorum (ſi quæ ultra bona prioratus habet) amiſſione convinci ſolet & aggravari. Et hoc ſi in facto majoris potentiæ condemnabitur. Nam in minoribus actibus potentiariis, ipſum quoq; ſicuti & alium quemcunq; onera & gravamina minus lædunt. Intelligendum eſt etiam, ſi contra Magnates, vel alios Nobiles ſecularis conditionis convincetur aut ſententiabitur: Nam contra Eccleſiaſti-

cleſiaſticam perſonam, nec prior ipſe majori onere gravabitur, quàm perſona ſpiritualis adverſus eum gravaretur. SCIENDUM tamen eſt, quòd in præmiſſis tribus caſibus, videlicet criminis læſæ Majeſtatis: Notæ infidelitatis, & voluntary deliberatiq; homicidij, Prior ipſe, ultra præmiſſam pœnam, etiam caput amittere, ſeu capitalem ſententiam ſubire ſolet atq; debet: Dum tamen evidenter & juridicè fuerit conſictus & condemnatus. In aliis autem rebus quantum ad jura Regni, privilegio Prælatorum uti, gaudereq; conſuevit. Exercitia nihilominus militaria more Baronum & Magnatum, pro Regni defenſione peracturus.

AZ KIT FEJERE ITILnek, mint kellyen véle bánni.

LV. TITVLVS.

TOVABBA ezt-is tudnunk illik, hogy az fellyűl meg-mondotᵕ dolgokért (ki-vévén azokat, kik vérſzerint való attyafiaſok) valamikor Nemes renden való ſzemélt fejéreᵕ itilnek, és valamiképpen *Sententiát* mondnak réá: nem csak az ingó bingó marháját és jovait, azonképpenᵕ jóſzágát és minden ő̃rökkét veſzti el ez ollyan meg-*ſententiázot* ember: de még-fejét-is el-ű̃tik érette. Ugy, hogy valahól az *Sententia* levélnek erejével ő̃tet meg-találllyák, és megfoghattyák, tehát az ő̃ rendelt Birája, avagy Biró embere, kit arra válaſzt és bocsát, jóſzága el-foglalaſsának utánna mindenkoron: az jóſzágaᵕ

DE CAPITALI Sententia, & executionis ejus ſerie.

TITVLVS LV.

SCiendum deinde eſt, quòd ſententia capitalis, ratione & prætextu antelatorum caſuum, contra ſecularem perſonam (demptis tamen perſonis fraternitate & conſanguinitateᵕ conjunctis) lata, & quovis modo pronunciata non ſolùm res mobiles ac bona, & jura poſſeſſionaria talis ſentẽtiati & convicti hominis aufert: verùmetiam pœnam capitalem infert. Ita ut ubicunq; ille reperiri ac deprehendi poterit, vigore literarum ſententionalium, per judicem ſuum ordinarium, vel hominem ipſius judicis, ad id

Part. 2. Tit. 58. Part: 3. Tit. 19. 20.

per eundem deputatum, poſt executionem ſemper: ante autem executionem infra anni dũ taxat unius integri, à die emanationis ipſarũ literarum ſententionalium computandi, revolutionem, in perſona ſua detineri, captivarig, & ad manus ſui judicis ad infligendam ſibi pœnam, à jure in hac parte ſtatutam, dari & aſſignari valebit. Nam adverſarius ſuus ipſum propria ſua authoritate, abſg homine judicis neg captivandi neg etiam in domo ſua, vel alibi (etiam per hominem judicis detentum) conſervandi habet facultatem: ſed ad man° judiciarias, quàm primùm poterit (dictum de loco in locum ſe domũ reſidentiæ judicis verſus, vel ubi judex ipſe fuerit conſtitutus movendo) aſſignare, præſentareg tenetur. Qui quidem judex hujuſmodi detentum, tribus diebus, cauſa pacis & concordiæ, apud ſe conſervare: Et ſi cum adverſario ſuo concordare interim nequiverit: tunc manibus adverſarij ſui, ut capite plectatur, reatusg ſui pœnam luat, dare & aſſi-

Part. 1. Tit. 16. 60. Part. 2. Tit. 37.

ga el-foglaláſsának előtte peniglen, egy egéſz eſztendőnek forgáſſa alat, az *Sentẽtia* levél keléſſe napjától fogván, ſzámlálván, az meg-*ſententiá*zot embert, ſzeméllyében meg-tarthattyák és meg-foghattyák, és az ő Birája kezében adhattyák, hogy az mint az tőrvény találta, meg-bűnteſſe. De az ő pőreſſe őtet, maga fejétől és hatalmából, az Biró embere nélkül, ſem meg nem foghattya, (sőt ha az Biró embere meg-fogtavólna-is) ſem hazánál, ſem máſutfogva nem tarthattya: hanem mentől hamaréb lehet, az Biró kezében tartozik adni és vinni, oly ſietſéggel, hogy napról napra, helyről-helyre, az Biró háza felé avagy ahól akkor az Biró léſzen, mennyen vélc. Mely Biró effele meg-tartot embert békeſſégnek, és egyben alkuváſnak okáért, tartozik magánál harmad napig meg-tartani: Es hogy ezenközben az ő pereſével meg nem békélhetik: tehát az ő pereſſe kezében adgya és bocsáſſa, hogy fejét vegyék, és vétkejért meg-bűnteſſék. Kit hameg-őletet, avagy egyéb méltó bűntetéſt, az ki meg-mondot tőrvény-ſzerint, tétet rayta az ő pereſſe: annak-utánna ſemmi jóſzágát, és ſemmi marháját az Biró, és az peres

el-nem

el-nem foglalhattya: hanem minden jószága és marhája fiaira, ha vadnak, avagy attyafiaira, akar egyéb tőrvény-szerint való örökkösire, tisztán és fizetés nélkül szál: De attól el-válva, az mit fogságának idején nálla találnak, mely az Birónak marad.

assignare debebit. Cui si mortem, vel aliam pœnam condignam: à jure (ut præfertur) statutam, adversarius intulerit: nulla postea bonorum & jurium possessionariorum suorum occupatio per judicem, vel adversam partem, fieri & subsequi valebit: sed omnia bona, & jura sua possessionaria in filios, si habuerit, vel fratres aut alios legitimos successores suos, purè & simpliciter devolvuntur: exceptis solùmodo rebus, apud ipsum convictum tempore captivationis suæ repertis, quæ ipsi judici manebunt.

AZ SENTENTIA ALtal el-foglált jószágot, az Biró kezétől, és az peres féltől, mint válthattyák-meg.

LVI. TITVLVS.

HOlot penig az meg-*sententiázot* ember Biró kezében nem esik, és meg nem foghattyák, mind-az-által az *sententiával* az más fél el-járván, jószágát el-foglallya: tehát jószágát az ő fiai, vagy attyafiai, akar maradéki és örökkessi, avagy kikre idővel szálhatna az jószág, az Biró kezéből és az peresféből, köz bőcsel meg-válthattyák, de az nap alat, mellyet az Biró eleiben rendel: Sőt ha

QVALITER BONA per sententiam occupata, de manibus judicis, & adversæ partis sint redimenda.

TITVLVS LVI.

VBI autem convict⁹, & condemnatus ille manus judiciarias evaserit, captivarig, non poterit, & lata hujusmodi sententia contra eum legitimè exeqvuta fuerit: tunc bona & jura sua possessionaria filij vel fratres, ac successores ejus, ad quos spectare dinoscuntur, à manib⁹ judicis & adversæ partis, communi æstimatione me-

diante, redimi poterunt, in termino per judicem illis ad id præfigendo: immò filiis, aut fratribus & ſucceſſoribus non exiſtentibus, etiam vicini & commetanei ejuſmodi bonorum & jurium poſſeſſionariorum occupatorum (quia redemptibiles ſunt, & modum virtutemq; jurium impignoratitiorũ repræſentant) ad ſe redimere poterunt: dummodo [a] *terminum, per hominem judicis, ac teſtimonium loci credibilis, tempore executionis ipſius ſententiæ, ad redemptionem deputatum non tranſcendant. Nam poſtea in rem judicatam bona illa tranſibunt, & apud judicem adverſamq; partem tam diu manebunt, donec de gratia Regia, vel novo forſitan judicio convicto illi proviſum fuerit. Virtute etenim propria, & abſq; gratia Regia ſententiatus ipſe & condemnatus, bona ſua etiam per redemptionem & prætactã æſtimationem, pro ſe recuperãdi non habet poteſtatem.*

a Part. 2. Tit. 26. 56. 59. 82. Part. 1. Tit. 16.

ha fiai, attyafiai, avagy valami ő̃rökkõſſi nem lennének, még az ſzomſzedok-is és határoſok, affęle el-foglalt jóſzágot és ő̃rökſęget hozzájok válthatnak, (mert azok váltságra válók, mint ſzintén az zálagos jóſzágok) csak hogy az meg-váltáſra való hagyot napot, és orát mellyet az Birónak embere, avagy valamely hiteles helynek bizonyos embere hagyot és rendelt az el-foglaláſnak idején, el-ne muláſſa. Mert az után az jóſzág azon meg-itilt *Sententiá*ban marad, és mind addég az Bironál, és peres fęlnél léſzen, mîg az *ſententiá*zot embernek, avagy az Királytól kegyelmet, avagy úy itiletet nyernek. Mert az ő̃nnő̃n erejével, és Király kegyelme nélkűl, az meg-*ſententiá*zot ember, az ő̃ jóſzágát, az emlitet bő̃csén, avagy váltságon, viſzſza nem veheti, meg-ſem hadgyák váltani.

QVID GRATIA Principis, homini Sẽtentiato facta, valeat, & de partibus judiciariis.

TI-

AZ KIRALY KEGYELme az meg-ſententiázot embernek mit haſznállyon, és az meg-itilt réſzekről.

LVII.

LVII. TITVLVS.

HA penig az Fejedelem nevezetesen meg-kegyelmez, az meg-*sententiá*zot embernek: akkor az kegyelem adatik, nem az dijáról, és jószágnak harmad részéről, mely imár az Fel-pereſt illeti: hanem csak az ő fejének, hogy azt el-ne üſſék, megszabadulásra haſznál, és továbba jószágának két részét, mely az tőrvény tévő Biráknak jutna, szabaditta és tartya-meg véle. Sőt az Nador Iſpán székin, még jószágának két részét-is sem tarthattya-meg az kegyelemmel: Mert ez illyen el-itilt két rész (az Országnak régi meg-regzet szokása szerint) az Nador Iſpánt illeti, avagy azt kit véle meg-ajándekoz. Az ki penig hitlenség notajában esik, annak jószágában semmi része nincsen az pereſnek, mert mindeneſtől fogva Király ő Felségét illeti, és ő adományára szál. Külőmb azért az ollyan hitlenségnek notája, mely az másod *repulsio*ból kővetkezik, ez moſtani szokásunk-szerint. Mert annak jószágának harmad része, minden hozzá való tulaydonságával örökké az peres fele (az két rész penig Királynak örök adományát illeti.) Ez penig nyilván légyen, hogy Királynak ez kegyelmet-is nem

TITVLVS LVII.

Part. 1. Tit. 15. 16. 20. 56.

SI verò Princeps hujuſmodi ſententiato atq; convicto gratiam fecerit ſpecialem: tunc ipſa gratia non de homagio, & tertia parte jurium poſſeſſionariorum ejuſdem convicti, in portionem utputa actoris vel adverſarij cedenti: ſed capiti tantummodo, ut capitalem pœnam non ſubeat, ac duabus partibus ipſorum jurium poſſeſſionariorum, ad portionem videlicet judiciariam cedentibus, patrocinari ſuffragariq; intelligitur. Immò etiam ſuper duabus partibus judiciariis in cauſis, ac ſententiis coram Domino Palatino Regni hujus vertentibus, & emanandis, ipſa gratia locum non habet: ſed hujuſmodi duæ partes judiciariæ (antiqua Regni conſuetudine dictante) ad ſolum Palatinum, vel cui ipſe contulerit, pertinet. In facto tamen & cauſa notæ infidelitatis per quam etiam hæreditas & proprietas jurium poſſeſſionariorum hominis, in ipſa cauſa ſuccumbentis, & condemnati, perpetuò amitti ſolet: collatio perennalis bonorū ejuſ-

dem condemnati, ad Regiam Majeſtatem ſolam, & juriſditionem ſacræ ſuæ coronæ ſpectat. Et nec actor, nec adverſarius ejus quicquam hæreditatis ex ipſis juribus poſſeſſionariis, virtute ejuſcemodi latæ ſententiæ, pro ſe percipere poteſt. Secus eſt autem in ſententia notæ infidelitatis, ex ſecundaria repulſione, noſtra hac tempeſtate ferenda. Nam in ea, etiam adverſario tertia pars bonorum, & jurium poſſeſſionariorum condemnati hominis, ſimul cum hæreditate, & proprietate, vigore generalis decreti noſtri, perpetuò cedit atq; datur. Et ſciendum quòd hæc gratia Regia non amplius, quàm per anni integri unius revolutionem efficax manebit. Aliter enim, ſi convict⁹ infra ipſius anni ſpacium, penes Principis gratiam, actori vel adverſario ſatisfacere, & cum eo concordare recuſaverit: mox tranſacta eadem annuali revolutione, priſtino oneri, gravaminiq; ſententiæ præmiſſæ ſubjacebit, & ſentẽtiabitur: è converſo, nullo ampliori proceſſu juridico obſervato.

nem továb, hanem csak eſztendeig tart. Mert ha az meg-*ſententiá*zot ember, azon egy eſztendő alat, az Király kegyelme mellet, az ő pőreſſet meg nem elegiti, avagy vele meg nem akar békélleni: az eſztendő eltelvén, iſmet az előbbi *ſententia* léſzen az fején, (melyben csak lelket kel funi, és több tőrvény follyáſt nem kel inditani. EBBŐL vagyon ez, hogy minden-fęle pőres, egy eſztendőnek forgáſſa alat, (az levél ki kelleſętől fogva ſzámlálván) tartozik aval, hogy az ő *ſententia* levele tartáſa-ſzerint, vagy Király embere, vagy Nador Iſpán, avagy egyéb hiteles hely nek emberi által, *exeq*váltaſſon avagy igazat tételſen. Mert ha egyebet cselekeſzik, és eſztẽdeig az *Sententiát* véghez nem viſzi, az Al-pereſt, annak az *Sententia* levélnek erejével ſem ſzemélyében, ſem semminémű marhajában, meg nem bánthattya, ſem haborgathattya, avagy meg ſem tartoztathattya az Fel-peres: De ha akarja, az *Sententia* terhének meg-fizetéſęre, haladék nélkűl való, meg-magyarázot hivatallal, réá hivattathattya, kire minden ok vétetlen, azon egy *terminus* ſon tőrvénnek kel ſzólgáltatni.

Ezt

ſervato. Hinc eſt, quòd etiam actor, vel actrix, literas ſuas ſententionales infra integri unius anni (à die emanationis earundem computandi) revolutionem, per regium aut Palatinalem, & alicujus loci teſtimonialis homines, executioni demandari facere tenetur. Nam aliter, poſt ipſum anniverſarium convictum, & condemnatum, virtute illarum literarum ſententionalium in perſona, vel rebus ac bonis ſuis turbare, ſpoliare, vel detinere actor ipſe non poteſt, ſed ſi voluerit ad onus ſententiæ deponendum contra ſe peremptoriè, & cum inſinuatione evocari, facere valebit ex parte cujus indilatè, & ipſo quidem unico termino judicium adminiſtrandũ erit.

Ezt ſem kel el-feleitenũnk, Hogy ha valamely Al-põres, kit fejen maraſztották, (az fellyũl meg-mondot mód-ſzerint) fogság által, az Biró kezében eſik: tehát az Királynak kegyelme, mellyet néki fogságában ád, fejé mentſégére, az Fel-põres ellẽ meg nem ál, és nem haſznál. Mert az Király kũlõmben meg nem kegyelmezhet, az meg-*ſententiázot* embernek, hanem hogy az õ põreſęvel meg-békéllyék. Mivel-hogy penig immáron az põres meg-fogtatta, kételen véle, hogy az ki-mondot *ſententiát exeq*váltaſſa, és abban el-járjon: az békeſſégre és alkuváſra penig ſzabad akarattya ellen, az põreſt, nem kénſzerithetni, sõt reá ſe erõlteſſęk. Ezokáért õ ellene az Király kegyelme meg nem álhat, nemis haſznál: hanem minden ſzabaduláſſa, csak az Felpõres kezében vagyon. Innét vagyon ez, hogy effęle fogoly,

HOC quoq; non prætermittendum eſt, quòd ſi quiſpiam in ſententia capitali convictus, manus judiciarias (modo præmiſſo) per captivitatem inciderit: tunc illi gratia Regia, ipſa captivitate facta etiam ad caput ſuum ſalvandum, contra actorem non ſuffragatur. Quoniam Princeps convicto & ſententiato homini, gratiam aliter facere non poteſt, niſi ut convictus cum adverſario ſuo concordet. Adverſarius autem latam pro ſe ſententiam, per illius detentionem, jam executioni demandatam habet: ad concordiam verò invitus compelli non poteſt neq; debet. Igitur gratia Principis cõtra eum non valet: ſed tota ſalus detenti illius in manibus adverſarij ſui pendet. Hinc eſt, quòd detent⁹ ipſe

ipſe cuncta bona ac jura ſua poſſeſſionaria etiam in præjudicium filiorum ac fratrum ſuorum, in redemptionem capitis ſui perpetuò alienare poteſt: prout in prima parte latius declaratum eſt.

fogoly, illyen ſzűkſęgkort, minden jóſzágát és ő̃rökſęgit, męg fiainak és attyafiainak ellene-is, el-adhattya, és ő̃rökké el-kő̃theti, feje váltságában: az mint ezen *Decretum*nak első̃ réſzében-is erről ſzóllottunk.

QVANDO ET quomodo poterit detineri, in ſententia capitali convictus?

TITVLVS LVIII.

Per non venit.

ITEM, nemo litigantium adverſam partem, vigore ſententiæ capitalis, per non venientiam & non comparitionem alterius partis latæ, & promulgatæ, ante literarum ſententionalium emanationem Sigillationemq́, & manibus actoris aſſignationem, in perſona ſua detineri facere poteſt: ſed quãdiu literæ ipſæ apud manus judicis fuerint, convictus ille tàm judicem ab extradatione, quàm etiam Capitulum vel Conventum, cui ſonabunt, ab executione earundem ſemper inhibendi habet facultatem. Verumtamen, facta inhibitione apud judicem,

MIKOR ES MINT FOGtathattyák meg azt kit fejen maraſztották?

LVIII. TITVLVS.

TOvabba, Az pő̃reſſek kőzzől, ſenki az más fęl pő̃reſt, áz ki mődot *ſententi*ának erejével, azért hogy az tő̃rvényre el-nem jő̃t, jelen-is nem volt, az *ſententia* levélnek ki-adáſſa, pecsétléſſe, és az Fel-pő̃reſnek kezében adáſſa elő̃t, ſzemélyében, meg nem tartoztathattya avagy fogtathattya: Sőt meddiglen az levelek az Biró kezénél léſznek, az Alpő̃res, mind az Birót, az *ſententia* levélnek ki-adáſsáról, mind penig az Captalant, avagy Conventet, az igaz tétel mellől, mindenkor el-tilthattya. Mihelt azért illyen tilalmat téſzen az Biró elő̃t, ottan effęle *ſententi*ának terhét le kel tenni, és az Felpő̃reſnek kereſetire tartozik meg felelni.

felelni. De mikor az Biró, az két fęlnek feleletiből, és az környűl álló dolgoknak, forgatásából, törvényfolyáſa ſzerint, itil valakit fejére, törvényét-is ki-mondgya: mentéſt és minden tovább való haladék nélkűl, az meg-győzetet Alpereſt (ha ſzemélye-ſzerint jelen léſzen) minden *ſententia* levélnek ki-adáſſa nélkűl, az Fel-pereſnek, avagy Procatorának, kivánságára, Bírája által meg-fogtathattya, és (az fellyűl meg-mondot rend-ſzerint) tartoztathattya, és meg-is büntettetheti: Az Nemeſſęgnek ſzabadsága, ő nékie ſemmit nem haſználván.

dicem, ſtatim onus hujuſmodi ſententiæ deponere, & ad quæſita actoris reſpondere tenetur. In facto autem capitalis ſententiæ per reſponſiones, & ex allegationib⁹ partium, atq; proceſſu juridico, per judicem pronũciatæ mox & in continẽti reus, ac convictus, (ſi perſonaliter adfuerit) abſq; quibuſlibet literis ſententionalibus, ad requiſitionem actoris vel procuratoris ſui per judicem ſuum captivari, & (ordine prænarrato) conſervari ac puniri poterit: libertate nobilitatis non obſtãte.

MI LEGYEN ES MIkoron engedteſſęk-meg, az méltó maga mentſęg, kit az Birák itiletiről kőlt levelekben ſzokták irni.

LIX. TITVLVS.

TOvábba, az Birák itiletiről kőlt levelekben, mellyeket kőzönſęgeſſen Birság levélnek hinak, ez Czikkelt (ha ugy-mond magát bizonyos okokkal meg nem mentheti) mindenkor belé ſzokták irni: Es effęle *ſententia* leveleket is, mellyeket az Biráknak törvényéből irnak meg, az *terminuſ*oknak avagy rővid törvé-

QVID SIT, ET quãdo admittatur rationabilis excuſatio, in literis judicialibus inſeri conſueta.

TITVLVS LIX.

ITEM, *in literis judicialibus, quas communiter Birſagiales vocant, clauſula iſta (ſi ſe rationabiliter non poterit excuſare) ſemper apponi inſeriq; ſolet: & literæ quoq; ſententionales: quæ ex hujusmodi literis judicialibus tandem conſcribuntur, propè finem octavarum & bre-*

vium judiciorum extra dari, & manibus adverſariorum aſſignari conſueverunt: Nè rationabili excuſatione ſe offerente, litigantium quiſpiam præcipitanter, & de plano bonis ſuis deſtitui, vel capite puniri videatur. Unde rationabilis excuſatio eſt, admittendaq; cenſetur, Quando actore velin cauſam attracto, aut ejuſdem procuratore, de domo ſua ad octavas, aut brevia judicia ſe movente, pariter & venire ſatagente, ægritudinem validam, poſt diſceſſum ſuum idem incurrerit, aut aquarum vehemens inundatio ipſum retinuerit, vel equo ſuo infirmante, & propter inopiam equum alium emere conducerevè non valente, greſſum ſuũ retardaverit: aut ſi per adverſarios ſuos vel latrones interceptus, ſpoliatus, vulneratuſq; aut necatus fuerit: & his, vel ſimilibus caſibus præpedientibus & occurrentibus ad terminum diſtributionis literarum judicialium, aut ſententionalium, in præſentiam ſui judicis pertingere venireq; nequierit: meritò ta-

Part. 2. Tit. 30.

tõrvényeknek vége-felé azért ſzokták ki-ádni az põreſſęknek: Hogy-ha valamely põres maga mentſęgére bizonyos méltó okát adhattya, annak maga gondolatlanúl, hirtelenſęggel és mód-nélkũl, jóſzágát el-ne foglallyák, avagy feje el-ne eſſęk. Annak-okáért à bizonyos okokból való maga mentés ez, és ennek vagyon az tõrvényben-is hellye: mikoron az Fel-põres, avagy az Al-põres, avagy az õ Prokátora, házától az Octávára, avagy rõvid tõrvényre indulván, el-akarna jõni, és el-indulván, felette meg-betegũlne, avagy az viznek ki-aradáſſa miatt, nem mehetne elõb, akar lova meg-betegũlvén, és fogyatkozot állapattya miat máſt nem vehetne, nem-is fogadhatná, és azért kezdené el maradni: Avagy ha põreſſi által, avagy tolvajok által tartoſztatván, megfoſztatik, ſebhetik, avagy ugyan meg-õlettetik: Illyen dólgok akarehez haſonlók, ha az menéſt el-halaſztattyák és el-mulatattyák-is', hogy akorra az ũdõre oda nem mehet, mikor az *ſententia* leveleket kioſztyák: annak méltó mentſęge lehet, és az tõrvénnek terhétõl megis menekedik. Csak hogy az illyen maga mentſęget meg-bizonyithaſſon,

ſon, és csalárdúl ne kőltete legyen. Mert egyéb-ként, hanem ha az *ſententiá*nak terhét le-tőtte vólna, (az meg-mondot mód-ſzerint) *executio*ra megyen az dolog, és az Fel-peres à tőrvényben el-jár: és az meg-győzetet Al-peres (az előbbi mondásként) az ő Nemes ſzabadsága ellene nem álván, fejével-is fizet.

tò talis excuſatur, & ab onere judiciorum ſententiarumq; exoneratur. Dummodo excuſatio ipſa probabili documento fulciatur, & non dolosè, neq; fictè vel fraudulenter inducta fuiſſe videatur. Aliter enim, niſi omnis judiciorum & ſententiarum depoſitum perſolutumq; fuerit, executio (modo præhabito) ſubſequetur: & convictus, libertate (ut prætactum eſt) nobilitatis non obſtante, etiam capite punitur.

MIKEPPEN KEL AZ fiak és az leányok, és az attya-fiak réſzeit, az *ſententi*ában való el-járáskort, külön ſzakaſztani?

LX. TITVLVS.

ANnak-felette ezt-is eſzünkben kel vennünk, hogy az ki-mondot *ſententi*ában való el-járáskort, mindeneknek előtte, az meg győzetet embernek fiai és leányi, ha kik az *ſententia* előt lőttek vólna ez világra, réſzeit külön kel venni és külön regzeni: azonképpen az nemzetſég-ſzerint való attyafiak réſzeit, és egyebeket, kiknek azon meggyőzetet fęlel oſztotlan jóſzágok vagyon,

QVOMODO PORtiones filiorum ac filiarum, & fratrum, tempore executionis ſententiæ excidi debeant?

TITVLVS LX.

ADvertendum præterea eſt, quòd tempore executionis latæ cujuſlibet ſententiæ, ante omnia portiones filiorum & filiarũ cujuſpiam convicti hominis, ſi qui ante ſentẽtiam ipſam in rerum natura ſunt generati & propagati: Fratrum etiam generationalium, & aliorum quorumcunq;, qui cum eodem convicto jura poſſeſſionaria habent

bent indiviſa, ſequeſtrãdæ ſunt & excludendæ: atq; portio ſolũmodo ad perſonam ipſius convicti cedens, inter judicem, & adverſam partem (modo prædeclarato) erit dividenda. De rebus ſiquidem mobilibus, tàm filij & filiæ quàm etiam uxor talis convicti, portiones ſuas, per hominem judicis, ad executionem ipſam deputatum, rehabere debent. Filius namq; pro delictis & exceſſib⁹ patris, & è converſo, pater pro demeritis filij nec in perſona, nec juribus poſſeſſionariis, vel aliis rebus condemnari ſolet. De juribus tamen poſſeſſionariis filiæ non aliter, niſi jura eadem poſſeſſionaria ſexum quoq; fœmineum, manifeſtè & reali dominio fœminarum demonſtrante, concernant, portiones poſſeſſionarias habere poſſunt. Uxor verò ſua, Dotem ac res Paraffernales ſuas, tàm à filiis ſuis, quàm etiam ab eo, qui portiones mariti ſui poſſidebit, marito ipſo decedente, pro ſe rehabere valebit: prout in prima quoq; parte, ubi de Dotalitiorum ſolutionibus tractatum eſt notabile poſitum habes. DE

vagyon, kũlõn kel fel ſzámlálni: és csak azt az réſzt, az mely az Al-põreſnek ſzemélyére jút, kelletik à Biró, és az põres kõzõt (à fellyũl megirt mód ſzerint) meg-oſztani. Miért hogy az ingo marhából, mind az fiaknak, leányoknak, mind penig az meg-gyõzetet fęlnek feleſęgének az õ réſzeit, az Biró embere kit az igaz tételre el-kũldenek, tartozik megadnia. Mert az fiat az attya vétkéért, és viſzontag, az attya az fia érdemeért ſem ſzemélyében ſem jóſzágában, avagy egyéb marhajában, nem illik meg-károſitani és megbũntetni. Az jóſzágból penig az leányok kũlõmben réſzt nem vehetnek, hanem ha az jóſzágban, az leányoknak nyilván való Uraságok azzal hogy birják, meg-mutattya, hogy az leány ágnak-is nyilván való réſzek vagyon benne. Az feleſęge penig az õ jegy-ruháját, és ajándékát, mind az õ fiaitul, s-mind attól, az ki az õ Ura jóſzágát birja, az Ura hólta után meg-veheti: az miképpen ez *Decretum*nak elsõ réſzében-is, ahól az jegy-ruha dolgának megfizetéſęről ſzóllánk, nyilván megjelentettük.

AZ

AZ PŐR KŐZBEN MEGhólt Attyáknak és attyafiaknak jóſzága bőcsűléſéről.

LXI. TITVLVS.

TOVABBA ha valamely Nemes embert valaki, jóſzágának el-foglalasáért, avagy egyéb dologért, mely az nagy hatalom dolgát illeti, (melyért akar kit főre, avagy fő váltságra irilnek) Király udvarában *evocál*, avagy réá hij, és az pőrnek vége ſzakkadáſnak előtte, azomban ez világból ki-mulik: akkor az meg-hólt Nemes embernek fia, avagy attyafia, ugy-mint, az kire az jóſzág ſzál, és ſzűkſégesképpen az pőr-is ſzokot ſzállani, az Orſzág ſzokáſa ſzerint, egyéb terhen nem marad, hanem az attya avagy attyafia jóſzága bőcsűen ſzokot el-maradnia: és annak-felette az gonoſzúl el foglalt jóſzágnak meg adáſán: és az kár-tételnek meg-fizetéſſen (ha az kárt mennyi lőt legyen, az hivatal levélben megjelentették vólt, és az *ſententiát*, az Al pőres nem jőtte miat, adgyák ki) mellyet igyeneſſen mindenek előtte az pőreſnek, meg ſzokták fizetni: és az után az meg-hólt embernek maradék jóſzágát, az Biró és Felpőres

DE ÆSTIMATIone jurium paternorum, vel fraternorum, litis intermedio decedentium.

TITVLVS LXI.

ITEM, ſi quis nobilium, per quempiam in curiam Regiã, occaſione occupationis jurium poſſeſſionariorum, vel aliorum negotiorum factum majoris potentiæ (de quo capitalis ſententia vel emenda capitis evenire ſolet) tangentium, evocat⁹ fuerit, & ante deciſionem ipſius cauſæ, ab hac luce deceſſerit: tunc filius aut frater illius defuncti, ad quem jura ſua poſſeſſionaria devolventur, & ex cõſequenti, cauſa ipſa de Regni conſvetudine condeſcendet, non in alio onere & gravamine, quàm in æſtimatione duntaxat jurium paternorum vel fraternorum convinci: & præterea jura poſſeſſionaria, malè occupata, actori per judicem reſtitui: damna etiam illata (ſi quãtitas eorum in literis evocatoriis ſpecificata, & ſententia per non venientiam lata fuerit) ſimpliciter & ante omnia actori re-

ri refundi, & tandem reſidua jura poſſeſſionaria ipſi defuncti, inter judicem & actorem dividi ſolent. Si tamen per reſponſiones partium ſententia pronunciata fuerit: tunc damna ipſa, juramento mediante, recuperari debebunt.

Felpõres kõztõk meg-oſztyák. Hapenig az *ſententiát*, az két fęl feleleti után mondották-ki: tehát az Felpõres, hitivel vegye meg az kárt.

QVALITER FILII, ante & poſt ſententiationem Patris, in bonis paternis ſuccedant.

TITVLVS LXII.

HOc quoq; non prætermittẽdum eſt, quòd filij poſt latam & executam cõtra patrem ſententiam progeniti, qui tunc in utero materno nondum fuêre generati, de bonis & juribus paternis, per ipſam ſententiam ad manus judiciarias, vel adverſæ partis, aut eorum medio, aliorum quorumcunq; deventis & ſtatutis, nullam pro ſe portionem habere poſſunt, neq; de eiſdem ſunt conſulendi: filij tamen, ante latam ſententiam nati & propagati, tàm portionibus eorum propriis, quàm etiam paternis, ſi à manibus judicis

AZ FIAK AZ ATTYOK ſentẽtiázáſſa elõtte, és utánna kik ſzũletették, miképpen juthatnak az attyok jóſzágához.

LXII. TITVLVS.

EZt ſe feleicsũk-el, hogy az mely fiak ez világra ſzũletetnek, minek-utáña az attyokat fejen maraſztották, és annak módgya-ſzerint jóſzágát el-is foglalták: mellyek még az annyok méhében ſem vóltak akkorban, azok az attyok jóſzágában, mely avagy az Biró kezénél, avagy az põres kezénél, avagy ezek által más idegen keznél vagyõ, ſemi réſzt nem vehetnek, ſemmi kõzõk ſincsen hozzá: De az ollyan fiak, kik az attyok *ſententiázásának* elõtte lõttek és nemzettetnek, mind az õnõn ſáját réſzeket, s-mind az attyók jóſzágát, mely réſz-ſzerint az Biró kezénél, egy réſzént az Põres kezénél vagyon,

vagyon, ha meg akarják váltani, mindenkor meg-válthattyák. Innét azért ezt tanullyuk-meg, hogy az fiak három rendbéliecknek mondatnak, ugy-mint, némellyek fogantatot fiak, némellyek ſzűletet fiak, némellyek penig kik attyok halála után lőttek. Fogantatot fiaknak mondatnak azok, kik még ez világra nem ſzűlettettek, kiknek terméſzetek az, hogy az ő fogantatáſoknak idejétől fogván, mellyet az ő ſzűletéſek megmutat, egyenlő igaſságok vagyon az ſzűletet és élő fiakkal, Attyok halálok után valók penig azok, kik az attyok el-temetéſének utánna, tőrvény-ſzerint való igaz ágyból ſzűlettetnek. Es mondom nevezeteſſen, hogy igaz tőrvény ſzerint való ágyból legyenek: Mert ha az ſzűlés az firfiúnak el-temetéſe után, tiz hól nappal léſzen: tehát azt az pókás gyermeket, méltán és igazán nem mondhattyák, hogy ám-annak temetéſe után lőt az világra. Mert nem az meg-hólt firfiúnak igaz ágyából és magvából, ſőt inkáb az aſzſzonyi állatnak paráznaságából mondatnék hogy ez világra lőt. Summája ez, hogy mind az fogantatot fiak mind penig az kik már ez világban vadnak, és az attyok halála után kik léſznek, (igaz ágyból azért) az attyai jotzágban, egyenlőképpen réſzesűlnek és ſzálnak.

dicis & adverſæ partis portiones paternas redimere voluerint, potiri ſolent, poſſuntquè ſemper. Ubi ſciendum, quòd filiorum alij concepti, alij nati, alij verò poſthumi vocantur. Concepti dicuntur, nondum tamen nati, quorum natura eſt, quòd à tempore conceptionis, quam partus ejus indicabit, æqualia jura habent cum natis & extantibus filiis. Poſthumi autem ſunt, qui poſt humationem ſeu ſepulturam patris legitimè naſcuntur. Et dico notanter, legitimè: quia ſi partus facta humatione viri poſt decem menſes fieret, tunc infans ille rectè, deq; jure poſthumus non diceretur. Non enim ex thoro ſemincq; maritj defuncti, ſed potius ex fornicatione mulieris præſumeretur in lucem prodiiſſe: Et hi omnes, tàm concepti quàm etiam nati & poſthumi, legitimè tamen (ut præmiſi) generati, in juribus paternis æqualiter ſemper ſuccedunt. UTRUM

AZ

UTRUM FILIUS, poſt Patris ſententiationem natus, poſſit redimere paterna bona?

TITVLVS LXIII.

SEd hic quæritur, utrum filiꝰ poſt ſententiationem patris natus, qui nullam portionem de juribꝰ paternis (ſicuti præmiſſum eſt) habere permittitur, bona & jura paterna, vigore latæ ſententiæ occupata, de manibus judicis ac adverſæ partis, vel aliorum quorumcunq; communem per æſtimatiouem eorundem bonorũ ad ſe redimere poſſit? Dicendum quòd ſic, quia ſanguinis & parẽtelæ propagatio, vim adhuc & virtutem vicinitatis ac commetaneitatis talium bonorum, & juriũ poſſeſſionariorũ habet atq; repræſentat. Si igitur vicinis & commetaneis bonorũ ipſorum, per ſententiam occupatorum redemptio (prout prætactũ eſt) de jure permittitur: ergò & filio, poſt ſentẽtiam nato, redemptio ipſa legitimè conceditur.

AZ ATTYA MEG-SENtentiáztatásának utánna lőtt fiú, az attyai jószágot megválthattyaé avagy nem?

LXIII. TITVLVS.

DE itt azt kérdik: Hogy-ha az attya *ſententi*ázásának utánna ſzűletet fiú, kinek az attyai jószágból (mint fellyűl-is meg mondók) ſemmi réſze nem lehet, az attyai jószágot, mellyet az *ſententi*ának erejével el-foglalták, az Biró kezéből, és az pereſſęből, avagy penig egyebekéből, az jószágnak kőz bőcsűe által, meg-válthattyaé, avagy nem? Kire ezt felellyűk, hogy meg-válthattya. Mert az vérnek, és az attyai nemzéſnek, annyi ereje és tulaydonsága vagyon, hogy effęle jószágban, még az *Sententia* után lőtt fiat is, mint egy ſzomſzéddá és határoſá téſzi. Hanem-okáért az *ſententia* által el-foglalt jószágnak meg-váltását, az tőrvény az ſzomſzédoknak és határoſoknak meg-engedi; Tehát az fiú-is, ki az *ſententia* után ſzűlettetik, az attya jószágát, annak tőrvénye ſzerint, ſzabadon hozzá válthattya.

MEDGYENEK HA AZ Attya az fiával, avagy minden attya-fiaival egygyűt, meg-*ſententiáztatik.*

LXIV. TITVLVS.

HA, ugymond, az attyát az fiával, avagy minden attyafiaival egyetemben meg-*ſentẽt*iázzák, ugy hogy mindeniket fejére itilték legyen, az jóſzágot mint kel meg-váltani? ERRE ez az felelet, hogy az Fejedelem, az kinek az ő kegyelméből meg-engedi, az válthattya hozzá: mert effęle *ſententi*ázot emberek jóſzágának tulaydonsága, és örökkes vólta az Fejedelmet illeti, mihelt az meg *ſentẽt*iázot ſzemélyeknek magvok ſzakad. AZON értelemben legyünk, affęle egygyes és rideg ſzemély felől-is, kinek ſem fia, ſem leánya, ſem attyafia nincsen, mely tőrvény ſzerint annak jóſzágát hozzá válthatná. Holot vigvázni kel: Hogy ha az ſzomſzédok vagy határoſok hozzájok váltották, effęle *ſententi*ával el-foglalt jóſzágot, tehát az *ſententia* után ſzűletet fiak, avagy az attya az fiával, avagy minden attyafiaival, avagy csak az egygyes rideg ſzemély *ſententi*ázva lévén, ha az Király nékik meg kegyelmezend, az ſzomſzédok

és

QVID SI PATER cum filio, vel omnes fratres ſimul ſententiabuntur.

TITVLVS LXIV.

QVID, ſi Pater cum filio, vel etiam omnes fratres ſimul ſententiabuntur, nemoq; illorum fuerit ab onere & gravamine latæ ipſius ſentẽtiæ præſervatus, faciendũ erit? RESPONDE, quòd per gratiam Principis, in quem proprietas & hæreditas hujuſmodi bonorũ occupatorũ, ſententias ipſis deficientibus tendit atq; reſpicit, redemptio eorum fieri poterit & debebit. Item de unica quoq; Part. 1. *& ſingulari perſona, quæ nec fi-* Tit. 10. 64. *lios nec fratres habet ad quos aut quibus redemptio ejuſcemodi bonorum de jure ſpectaret & competeret, idem eſt ſentiendum. Ubi advertendum, Quòd ſi vicini & commetanei talium bonorum & jurium poſſeſſionariorum occupatorum, ea ad ſe redemerint, filij, poſt ſententiam nati, aut Pater cum filio, ſive fratres ſimul ſententiati, vel ſingularis ipſa perſona*

Regia gratia ſuffragante, de manibus eorundem vicinorum, & commetaneorum illa pro ſe rehabere poterunt: & brevi quidem proceſſu, unico ut puta termino juridico, admonitione duntaxat legitima ſuper ea re præhabita. Et hoc de vicinis, ac commetaneis intelligendum eſt ſemper in caſu, quo ſententiatus quiſpiam omnibus hæredibus ac fratribus condiviſionalibus, vel aliis legitimis ſucceſſoribus (ad quos devolutio bonorum ſuorum ſpectaret) omninò deſtitutus fuerit. Nam illis exiſtentibus magis ad eos, (ſi volunt) quàm ad vicinos, redemptio ipſa pertinebit.

és határoſok kezekből, csak azon első törvényen, köz bőcsel őket meg-kinálván, viſzſza vehetik: Az ſzomſzédok penig, és az több határoſok, csak azoknak az meg *ſententiázot* ſzemélyeknek jóſzágokat válthatyák hozzájok, kiknek tellyeſſéggel örökkeſi avagy egy oſzláſſon való attya fiai, avagy egyéb törvény-ſzerint való maradéki nem vólnának, kikre az jóſzágnak kellene ſzállani. Mert ha örökkeſi vadnak, őket illeti inkáb, az meg-váltás (ha akarják) hogy nem mint az ſzomſzédokat.

UTRUM PER SENtentiam, in Curia Regia latam, etiam bona in Sclavonia vel Tranſylvania habita, amittantur: Et è converſo.

TITVLVS LXV.

Quæritur ulteriùs, ſi quis Nobilium, tàm in hoc Hungariæ quàm etiam Sclavoniæ Regno vel partibus Tranſylvanis, bona & jura poſſeſſionaria habens

KIRALY UDVARABAN ki adatot Sentẽtia által, Tóht Orſzágban, akar Erdélyben való jóſzágát, az meg-*Sententiázot* ſzemély egyſzer s-mind el veſztié avagy nem?

LXV. TITVLVS.

TOvábba, meg-is kérdik: Ha valamely Nemes embert, kinek mind itt Magyar Orſzágban, mind penig Tóht Orſzágban, avagy Erdélyben-is, jóſzága vagyon, az Magyar Orſzá-

gi-

gi, avagy Tóht Orſzági, avagy penig Erdélyi Octáva, avagy egyéb-fele tőrvénnyen, az nagyob hatalomnak dolgában, vagy fején, avagy feje váltságán maraſztyák: Hogy-ha minden jóſzágát, és őrökkét, mind à két Orſzágban, és Erdélyben ki-vólna, egyſzer s-mind s-egy úttal el-veſztié: avagy csak azt az jóſzágot veſztié-el, mely abban az Orſzágban vagyon, az hól az *ſententiát* ki-mondgyák? Melyre azt mondgyuk: Hogy jól lehet némely tőrvény tudóknak vélekedéſekhez-képeſt, kőzönſęgeſſen mindenűt, és akar mely Orſzágban-is, avagy hozzá tartozandó helyeken legyen jóſzága-is, ha csak egy helyen *ſentẽtiázzák* még-is mind elveſzti: De ezt az vélekedéſt nem kel meg-tartani. Mert minden Birónak csak ő Birósága határában vagyon hatalma és méltósága. Moſt penig ez nyilván vagyon. Hogy az Dalmatiai, Horváth Orſzági, és Toth Orſzági Bánnak avagy az Erdélyi Vaydának nincsen arra hatalma és ereje, hogy az Magyar Orſzágban való Vármegyékben Biró leheſſen, hanem csak az ő tiſzti alat való hellyeket itilheti meg: Es viſzontag, Miért hogy Király udvarában való tőb rendelt Birák-is, magokat más Biróságában nem

bens in octavis, aut cæteris judiciis, in Hungaria aut Sclavonia, vel Tranſylvania celebrãdis, in facto majoris potentiæ, ex eo quoꝯ in capitali aut emẽdæ capitis ſententia fuerit convictus: Utrum univerſa bona, & jura ſua poſſeſſionaria in utroꝯ Regno & Tranſylvanis partibus ſita, atꝯ habita, ſimul & ſemel amittat: vel ſolummodo illa, qui in ipſo Regno, ubi ſententia profertur, adjacent, amiſiſſe intelligitur? Dicendũ eſt, quòd licet opinione quorundam juriſtarum generaliter ubilibet & in quibuſcunꝯ Regni vel partibus adjacentia, uno ſaltem in loco ſentẽtiatus, amiſiſſe dicatur: hæc tamen opinio tenenda non eſt. Quoniam authoritas cujuslibet judicis ſolummodo ad loca, jurisditioni ſubjecta, ſe extendit. Modo certum eſt, Quòd Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ & Sclavoniæ Banus, vel Vayvoda Tranſylvanus, non habet jurisditionem judicandi in comitatibus, Regno Hungariæ incorporatis: ſed tantum officiolatui ſuo ſubjectis: Et è converſo. Nec cæteri

judices ordinarij curiæ Regiæ, ſeſe in jurisditionem aliorum judicum ingerere vel immittere poſſunt. Aliter enim nulla eſſet diſtinctio Regnorum: pariter & judiciorũ: quæ ſeorſim & diverſo tempore, (diverſoq; modo ſemper celebrari conſueverunt. Et propterea in literis quoq; ſententionalibus ipſorum judicum clauſula iſta (Intra ambitum hujus Regni Hungariæ, vel hujus Regni Sclavoniæ, aut harum partium Tranſylvanarum) ſemper apponi ſolet. Verumtamen in facto & cauſa notæ infidelitatis, per unicam ſolummodo ſententiam, vel etiam Donationem Regiam (dũmodo Donatio legitimè facta fuerit) univerſa bona & cuncta jura poſſeſſionaria ubilibet & in quibuscunq; Regnis ac partibus, Sacræ Coronæ Regni ſubjectis, ſita & habita, de facto amittuntur. Quia jurisditio ejusdem coronæ, contra quam infidelitatis ipſa nota committitur, ad quævis Regna, & partes ſibi ſubjectas, æquè extendit. Nihilominus executio, & bonorum illorum occupatio, per eum ſolum

nem elégyithetik. Mert igy ſemmi kűlőmbſęg nem lenne az Orſzágűknak, és aval egyetemben az tőrvénnek-is: mely kűlőn és másidőben, és kűlőmb-módon, ſzokot egy Orſzágban ki-ſzólgáltatni, hogy nem, mint más Orſzágban. Es eñek-okáért ſzokták ez Czikkelt is, az Birák *ſententia* levelében bé-irnia (hogy ugymond, ez Magyar Orſzágnak kőrnyékiben, avagy ez Tóth Orſzágnak, avagy ez Erdélynek tartományában) De azért az hitetlenſęgnek dolgában, csak egy *ſentẽtia* által-is, avagy Király adománya által (csak hogy az *Donatio* tőrvény-ſzerint lőt legyen) az meg *ſententiá*zot ſzemély minden jóſzágát és őrőkſęgit, mindenűt, és akar mely Orſzágokban-is, és az Magyari Coronához való tartományokban legyen, egyſzer s mind el-veſzti. Mert az Coronának birodalma, mely ellen az hitlenſęg eſik, minden Orſzágokra és hozzá tartozó réſzeire, egyenlőképpen ki terjed. Mind-azon-által az igaz tétel, és affęle jóknak el-foglaláſa, csak azon egy Biró erejével, az ki előt affęle hitlenſęgről való *ſententia* ki kél, nem lehet. Hanem affęle jóſzágnak el-foglalását, ki az ő birodalma kűvűl vólna, annak az Birónak eleiben

tartozik

tartozik levele által bocsátani, és arra bizni, az kinek bírósága alat vagyon az jószág, mellyet el-kel foglalni.

ſolum judicem, coram quo ſententia hujusmodi notæ infidelitatis latæ fuerit, ubilibet fieri non poterit. ſed occupationem bonorũ, extra jurisditionem ſuam habitorum, ad judicem, cujus jurisditioni ſubſunt, ipſe judex cauſæ, per literas ſuas remittere debet.

AZ HITETLENSEGRŐL való Sententianak kimondásáról.

LXVI. TITVLVS.

AZ Hitlenſęgrőlvaló *Sententiá*val is ſzintén azon módon és rendel kel el-járni, mint az főben járó *ſententiá*val. De azért az hitlenſęgnek notája, az főben járó *ſententiá*tól mit kűlőmbőzzőn, az *Decretum*nak első részében, ahol az Király adományáról kőzőnſęgeſſen ſzólottunk, megtalálod. Az hitlenſęgnek *ſententiá*jának penig három ága vagyon. De azoknak rendeit ide alá az *Repulſio*nak rendiben, akarom meg-magyarázni.

DE SENTENTIA, per notam infidelitatis pronuncianda.

TITVLVS LXVI.

ITem, in facto quoq; & ſententia notæ infidelitatis eo præciſè modo & ordine, quo in capitali ſententia procedendum eſt. Qualiter tamen nota infidelitatis ab ipſa capitali ſententia differat, in prima parte, ubi de Donationibus Regiis in generali tractatum eſt, reperies. Tribus autem modis ſolet decerni & pronunciari nota infidelitatis. Sed horum ſeriem infra in [a] *repulſionis ordine ſtatui declarãdam.*

[a] Part. 2. Tit. 73. 74. 75. & 76.

DE ACTIBUS potentiarijs minoribus, & ſententiis ſuper ea re ferendis.

TITVLVS LXVII.

SCiendum ulterius, quòd ſententiarum aliæ ſunt ſimplices, quæ nec ad pœnam nec emendã capitis tendũt, ſed medietatem duntaxat emendæ capitis, hoc eſt centum florenos repræſentant. Et hujusmodi ſententiæ, juxta contenta generalis conſtitutionis & decreti moderni Domini noſtri VLADISLAI Regis, tàm ad Dominos Prælatos & Barones, alioſq; Magnates, quàm etiam Nobiles æqualiter referuntur: & non ad plures quàm cẽtum (ut prætactum eſt) florenos pro actibus potentiariis ſe extendunt. Damna inſuper, in actione & acquiſitione actoris vel actricis declarata, compenſant & refundunt. Et horum centum florenorum directa medietas judici: altera verò pars actori vel actrici remanebit. Vigore autem ejuſcemodi ſententiarum nemo nobilium (dempto quodam caſu ſubnotan-

AZ KISSEB HATALOMnak dolgáról, és minémű *ſententia* mondaſſęk felőle.

LXVII. TITVLVS.

TOvábba ezt-is tanúllyuk-meg, hogy némely *ſententiát*, csak tiſztának mondhatunk, az az, mikor az embert ſem fején nem maraſztyák, ſem penig feje váltságára nem megyen dólga, hanem feje váltságának csak felére, az az, száz forint birságra megyen. Es effęle *ſententia* az LASZLO Király kőzőnſęges *Decretuma*-ſzerint, mind az Pap Urakra, Záſzlós Urakra, és egyéb Nagyságoſſokra, mind penig Nemeſſekre, egyenlőképpen ſzólgál: nem-is megyen à hatalom dolgáért tőbre, hanem csak ſzáz forintra, mint fellyűl-is meg-mondók. Annak-felette az Fel-pereſnek az kárt-is meg kelfizetni, mellyet az ő kereſetiben megjelentvén, hozzá felel. Mely ſzáz forintnak haſonfele az Biróé: az fele penig az pereſę ſzokot lenni. Effęle *ſententiák*nak erejével kedig egy Nemeſt ſem tartóztathatnak meg-ſzemélyében (egy dologtól meg-válván, kiről továbbad ſzó léſzen.) De az fellyűl meg-mondot ſzáz forintnak

nak terhéről, és az kárnak meg fizetéſről, à meg-nyert Al-pőreſnek ingo marhájából, ha marháját talállyák: ezen kűvűl penig jóſzágából-is, tartozik az Biró az Fel-pőreſnek igaz tételel: Ez tiſzta *ſentẽtiá*nak neveſzti penig kőzőnſęgeſſen bé-foglallya magában, az moſtani időnek állapattyában, mindenfęle hatalmat effęle dologtól el-válván, mellyekből jelentém ide fel, hogy főben járó *ſentẽtia* ſzármazik, avagy fő váltság kővetkezik: Melynek okáért, az kiſſeb hatalomnak dolgait, kiſſeb *ſentẽtiá*knak ſzokták nevezni. Jól-lehet à győzhetetlen MATTYAS Királynak kőzőnſęges *Decret*umának előtte, URUNK ſzületéſe után, Ezer négy ſzáz, és nyolczvan hatban kit ſzerzettek (mely *Decret*umát LASZLO Királyis itt ez aránt hellyén hagyot, és meg-erőſſitet) minden Urak és Nemeſſek, akar minémű hatalomért kőzőnſęgeſen mint à nagyob hatalomért, avagy fejeken, avagy fejek váltságán ſzoktanak vólt maradni. Mely dolgot hogy nyilvabban megértheſſűnk, arról való *articul*uſt, iginként itt bé-akarám irni, mely illyenképpen kővetkezik.

TOVAB-

notando) *in perſona ſua detineri poterit. Sed de onere dictorum centum florenorum, & refuſione damnorum, de bonis & rebus mobilibus convicti, ſi reperiri poterunt: aliter autem de juribus ejusdem poſſeſſionariis actori vel actrici per judicem ſatisfactio impendi debet. Et ſub hac ſpecie ſententiarum comprehenduntur generaliter, noſtra in hac tempeſtate univerſi actus potentiarij, præter caſus prædeclaratos, ex quibus majores ſentẽtias capitales, utputa, & emendam capitis tangentes, generari ſubſequiq; prænotavi. Et propterea minores actus potentiarij, & minores ſententiæ ſolent appellari. Licet ante generale Decretum invictiſſimi Principis quondam Domini MATTHIÆ Regis, in anno ſalutis quadringenteſimo octogeſimo ſexto ſupra milleſimum editum (quòd ipſe quoq; Dominus noſter VLADISLAUS Rex in hac parte roboravit) omnes Dn. ſeculares & nobiles poſſeſſionatiq; homines, ratione quorumcunq; actuum potentiariorum generaliter & uni-*

universaliter in facto majoris potentiæ, & eoq; in capitalibus aut emendæ capitis sententiis solebant aggravari. Cujus rei ut clarior notitia habeatur, articulum super eo conscriptum, verbotenus inserendum curavi: qui sub hac verborum sequitur forma.

ITEM in causis, ratione illationis damnorum, cæterorumq; nocumentorum & injuriarum, ac actuum potentiariorum minorum motis, etiam si patrator ore suo proprio coram suo judice profiteretur, nemo deinceps in facto potentiæ: sed solummodo in solutione hujusmodi damnorum illatorum, & expēsis actoris, eidem tantummodo persolvendis. Insuper pro præmissis actibus potentiariis in viginti quinq; Marcis, gravi ponderis, centum florenos auri facientibus, inter judicem & actorem æqualiter dividendis convincatur, & per judicem ad solutionem statim compellatur. In causis verò majoribus, scilicet ratione invasionis domorum nobilium, sine justa causa, occupationis possessionum & pertinentiarum eorundem, Detentionis Nobilium, sine justa causa, verberationis & vulnerationis ac interemptionis Nobilium motis. In his taliter judex

Casus quinq; Majores. Part. 2. Tit. 42.

TOVABBA, Ugy-mond, kár-tételnek dólgai felől, és egyéb ártalmokról, boszszuságokról, és az kisseb hatalomnak dolgáiról indult pőrekben, még ha az vétkes az ő birája előt tulaydon szájával meg-vallaná-is cselekedetit, senki ennek utánna affęle hatalom dolgáért, fején és egyéb terhen ne maradgyon, hanem csak effęle kár-tételnek megfizetéssen, és az Fel-pőresnek költsęge meg-teritéssen: ennek-felette, az meg-mondot hatalmaskodásęrt, huszon őt nehéz Girán, mely száz forintot tészen, kinek fele az Birónak, fele az Fel-pőresnek jut, melynek meg-fizetéssęre, az Biró az meg győzetet fęlt, mindgyárást reá kénszericse. Nagyob hatalomért indul: pőrekbē penig, ugymint, mikor valaki Nemes házra megyen, igaz ok nélkül: jószágnak és hozzá tartozandó jovainak el-foglalása miat: Nemesseknek meg-fogtatássa miat, igaz oknélkül. Nemesseknek meg veréssе, meg-sebhetésse, és meg-őlésse miat. Az Biró illyenképpen cselekedgyék: hogy-ha az Fel-peres maga részére, az

az fellyűl meg-mondot mod-ſzerint bizonyſággal-él, tehát az dolognak nagyob világoſságáért, ha az két fęl akarja, kőz tudományra bocsáſſa. Ha penig az Al-peres bizonyságra ki nem akar kéredzeni, bizonyitani ſem akar: tehat az Fel-peres, az Országh tőrvénye-ſzerint, az ő kereſetinek nagyob bizonyságára, annak az ő ellenſęginek az fejére eskűdgyék. De ugy hogy-ha az Al-pereſnek azon Vármegyében, az hól az hatalom eſet, ſayát ſzemélye-ſzerint és ſzűnetlen való lakáſſa vagyon. Ha pedig más Vármegyében lakik, és effęle hatalmaſság, az ő távoly létében eſet: tehát az bizonyság levélnek módgya-ſzerint, hitivel tartozik magát meg-menteni: és az ſzólgai és jobbágyi felől tőrvént ſzolgáltatni, az Országh tőrvénye és végezéſe-ſzerint.

judex procedere habebit: Quòd ſi actor pro ſui parte inquiſitionem, modo & ordine ſupra notato reportaverit, in ampliorem rei verificationem, ſi partes voluerint, cauſam ipſam ad communem inquiſitionem decernat. Si verò reus ipſam inquiſitionem acceptare recuſaverit: tunc actor, pro majori verificatione, actionis ſuæ, juxta Regni conſuetudinem hactenus in hac parte obſervatam, ad caput illius adverſarij jurare habebit. Ita tamen, ſi adverſarius ille, ſive in cauſam attractus, in eodem comitatu, ubi mala ſunt patrata, propriam perſonalemq; & continuam faciat reſidentiam. Ubi autem talis in cauſam attractus, in aliis partib⁹ ſeu provinciis Regni perſonalem facit reſidentiam, ac in ejus abſentia hujuſmodi mala patrata ſunt & commiſſa: tunc juxta contenta literarum inquiſitoriarum, propter ſuam innocentiam ſe juramento expurgabit: ex parte denique familiarium & Jobagionum ſuorum vigore præſentis articuli fiat judicium, & juſtitia lege regni requirente. Part. 2. Tit. 31. Part. 2. Tit. 28.

AFFELE PŐR DOLGAról, mélyben még az kiſſeb *ſententia* erejével-is az Al-pereſt meg foghattyák. LXVIII.

DE CAUSA, IN qua etiam vigore minoris ſententiæ quis detineri poteſt.

TITVLVS LXVIII.

Nobilium detentio.

ITem, quia plures ſunt in Regno unius ſeſſionis Nobiles, & alij poſſeſſionati homines, qui verorum Nobilium Privilegio liber tatęq; gaudent: deſidiæ tamen & torpori dediti, rebus temporalibus adeò defecerunt, ut non centum florenos: ſed difficulter etiam centum denarios ſolvere quæant: nihilominus mala patrare non ceſſant, cum potiſſimè plures interdum proles ſe habere conſpiciunt, & illorũ jura vel portiones amittere non poſſe conſiderant, in perſonis etiam ſuis detineri ſe non formidant. Unde quaſi in uſum apud pleroſq; ſuccrevit, ut ſpe inopiæ ducti, vel potius ſeducti, quòd non habeant quid perdere vel amittere valeant, majora ſæpè malorum genera potentioribus, ditioribusq; ſe committere & perpetrare non verentur.

Unde quæritur, Si quiſpiam litigantium, in ipſo minori facto potentiæ, centum (ut præmiſſum eſt) florenos faciente, aut damnorum illatorum & irrogatorum refuſione convictus

&

LXVIII. TITVLVS.

TOvábba, mivel hogy ſok egy házhellyũ Nemeſſek, és egyéb jóſzágos emberek-is, kiknek jol-lehet igaz Nemeſſęgek és ſzabadságok vagyon: mind-azon-által tunyáságok és reſtſęgek miá, oly nagy ſzegényſęgre jutottak, hogy nem hogy ſzáz forintot, de męg csak ſzáz pénzt-is nehezen fizethetnének: de még-is ſok fęle gonoſságot cselekeſznek, annyival inkáb, ha láttyák, hogy ſok magzattyok vagyon, és tudgyák, hogy azoknak réſzeit el-nem veſzthetik, hogy penig ſzeméllyek-ſzerint meg-fogják, azt ſem általlyák. Azért iſmáron egynehányon ugyan meg-ſzokták, hogy ſzegényſęgekhez való biſztokban, holot ſemmi ninesen mit az birságba kellene fizetni, az értékes és kazdag emberekneknek gyakran nagy kárt téſznek, és azoknál ſokkal nagyobra tartván magokat, merõ mérges, grázda kereſsõk.

Ezokáért kérdezõskednek: Hogy ha az fęle Al-pereſt, kiſſeb hatalom dolgáért (az mint meg-mondám) ſzáz forinton maraſzttyák, és annakfelette hogy az kárt meg-fizeſſe, és ſem ingó marhája ſem egyéb jóſzága

az õ

az ő ſajat réſzére annyi nem vólna ſohúl, kiből az ſzáz forintot meg-fizetne, és az kárt-is meg-térithetne, hogy ez illyen meg-győzetet ſzegény Nemes embert, ſzemélye-ſzerint az Biró meg-foghatté, és az igaz tételre kénſzerithetié fogság általl, az ő Nemeſſége hellyén maradván? Kire azt mondgyuk, hogy meg-lehet. Mert az Nemes ſzabadság ſenkit az fogságtól meg nem óltalmazhat, ſem penig à gonoſz cselekedetnek meg-büntetéſétől meg nem menthet, hanem inkáb à gonoſz cselekedetet igen-is tilttya. Mert az igaz Nemeſſégnek fondamentoma az JOSAG, mely mindenüt erre int, hogy minden tiſztеſſégeſſen éllyen, és ſenkit meg-ne-báncson. Hogy penig affélе gonoſság tévő ſzemélyében-is meg-fogják, ez Országh törvéñyet ſemmiben meg nem rontya: Mely azt hadgya, hogy az Nemeſſeket külömben meg ne fogják, hanem törvényre intcsék, és' törvény folyáſa-ſzerint cselekedgyenek vélek. Ez meg-mondot dologban azért, minek-utánna affélе Al-pereſt az törvényre intnek, à törvényből ki ment *ſententia* után következik az fogság: mellyet az Országh törvénye ſem tilt-meg. Ennek okáért

& aggravatus, rebus mobilibus & juribus poſſeſſionariis, ad portionem ejusdem convicti cedentibus adeò deſtitut⁹ fuerit, per judicem cauſæ compertus ut nuſquam hujusmodi centum florenos damnagꝫ irrogata, res & jura ſua compenſari poſſint, utrum in tali caſu convictus, ipſe in perſona ſua per judicem detineri & usgꝫ ad emendam ac ſatisfactionem conſervari valeat, libertate Nobilitatis non obſtante? Dicendum, quòd ſic. Quoniam libertas & prærogativa exemptio Nobilium à captivitate non liberat quempiam negꝫ exemptum reddit à pœna punitioneq; pravi operis: ſed potius damnat. Virt⁹ enim, per quam nobilitas vera fundatur, dictat, ut honeſtè quisq; vivat, & alterum non lædat. Nec etiam conſtitutioni generali totius Regni detentio ejuſcemodi perſonalis Nobilium derogat: Quæ vetat, ut Nobiles non captiventur, niſi citati, & ordine juridico fuerint convicti. In hoc itagꝫ caſu poſt citationem vel evocationem & poſt latam ordine juris à judice

Vera Nobilitas per virtutem fundatur.

Part. 1. Tit. 9.

sententiam, detentio personalis ipsa sequitur: quam nec constitutio generalis illa vetat. Unde meritò Nobilis ipse in persona sua (casu in prænarrato) per judicem suum, vel ejus hominem, ad id specialiter deputatum, captivari detineriq́ poterit. Quem sic captum judex ipse quindecim dieb⁹ (prout in facto debitorum fieri consuevit) apud manus suas, concordiæ causa conservare: Et si hoc modo, atq́ infra illud tempus in unionem cum adversa parte devenire non curaverit: tunc ipse judex, manibus dicti adversarij sui illum tradere & assignare tenetur: quem adversarius ipse tamdiu apud se detinendi habet authoritatem, quoadusq́ detentus ille cum eo cõcordabit, & ipsum, simul cum judice suo, super prædicto onere centum florenorum contentos reddet, damnaq́ adversario suo irrogata, refundet. Interim autem actor eum in persona sua punire vel impedire non poterit. Attamen detentus ille, tanquam unus ex familia actoris, eidem servire tenebitur.

Part. 3. Tit. 28.

DE

okáért az ollyan Nemes embert személye-szerint (az meg-mondot dologban) méltán, meg-fogtathattya és meg-tartóztathattya az Biró, avagy az képebéli embere, kit arra választ. Az Biró azért az illyen foglyot (mint szintén az adósság dolgában szokot lenni) tartozik tizenötőd napig nálla tartani, hogy az idő kőzben peressęvel meg-békellyék: Ha peniglen az idő kőzben megnem békéllendik: tehát az Biró tartozik az pőres kezében adni: kit az pőres mind addig nálla tarthat, mîg mind magának, s-mind Birájának eleget tészen, az meg-mondot száz forintról, és az pőrest mîg az ő káráról meg nem elégiti. Ezenkőzben azért személyében meg nem bűntetheti, és meg sem bánthattya. Hanem ugy kel tartani mint egygyik háza-népét, az fogoly-is tartozik szólgálni az Fel-peresnek mint szintén háza népei kőzzűl egygyik.

AZ

AZ SZEK TŌRES BIRſágáról: Es az kiſſebbik ſententia terhének meg-fizetéſęről.

LXIX. TITVLVS.

MIért hogy peniglen, az Szék-tōréſt-is ſzáz forintal fizetik-meg: annak okáért az birságnak haſonlatoſságáért, az Szék-tōréſt-is, az kiſſeb *ſententiák* kōziben ſzámlállyák. Mind az által ſokan vóltak illyen vilekedésben is, hogy mind az Király ō Felſęge, és egyéb Varmegyék ſzék tōréſęt (mely valami éktelen, és valáki tiſztteſſęge ellen való ſzóért ſzókot az ſzék ſzinin eſni) mind peniglen az kiſſeb *ſententiá*nak birságát (mely huſzon ōt nehéz Girá ezūſtre ſzokot menni) csak huſzonōt forintal fizethetik-meg az okon: Mert ugy-mond az Király tábláján is, mikor ſzékbōl ki ment birságot fizetnek, minden Girát csak egy egy fotintal vagy ſzáz pénzel ſzokták letenni, és meg-fizetni: az mint ide alább errōl, az birságok meg-fizetéſe felōl bōſęgesben ſzóllunk. De effelōl kūlōmbet értsūnk. Mert effęle *ſententia* meg-fizetéſe ſokkal kūlōmb, hogy ſem mint az tōrvénybōl ki-ment birságnak meg-fizetéſe,

DE POENA VIOlationis Sedis judiciariæ: Et de ſolutione oneris minoris ſententiæ.

TITVLVS LXIX.

QVia verò violatio quoq; ſedis judiciariæ centum florenis compenſatur: ideò ſub hac minori ſententia, ob ſimilem ejus pœnam compræhenditur. Attamen nonnulli putavêre, tàm onus ipſius violationis ſedis judiciariæ Regiæ Majeſtatis, & comitum parochialium quorūlibet comitatuum, (quæ propter illicita verba, in ſede prolata vel dehoneſtationem in ſede ipſa exiſtentium, cōmitti ſolet) quàm etiam hujus minoris ſententiæ, (quod viginti quinquè Marcis argenti gravi ponderis computatur) ſolummodo viginti quinq; florenis deponi & abſolvi poſſe: ex eo quòd in ſede judiciaria Regiæ Majeſtatis, dùm Birſagia & judiciorum gravamina ſolvuntur ſingulam ſeu unamquamq; Marcarum, ad unum duntaxat florenum vel centum denarios præſentis monetæ taxare, & ſic deponere

conſueverunt : prout inferius ubi de judiciorum ſolutionibus tractabitur, clarius dicetur.

ſe, és kűlőmb rendi és modgya vagyō, az mint erről ez után ſzóllunk.

Opinio tamen iſta tenenda non eſt. Nam oneris hujusmodi ſententiarum depoſitio, & Birſagiorum ac judiciorum ſolutio, longè inter ſe differt, diverſoq; modo & fine clauditur : ſicuti paulò inferius (ut præmiſi) declarabitur.

Part. 2. Tit. 86.

Breviſſimè igitur ſciendum, Quòd ſive in ſede judiciariâ Regiæ Majeſtatis, ſive tempore executionis, vel poſt executionem harum minorem ſententiarum, ſi quis litigantium onera eorum deponere & perſolvere voluerit : non aliter niſi centum florenis deponere expediregz valebit. Verumtamen, ſi pecuniis paratis caruerit : etiã ſolutione rerũ mobilium (juxta tamen verum valorem earundem rerum) deponendi habet poteſtatem. Secus tamen eſt de violatione ſedis judiciariæ Regiæ Majeſtatis. Quia convictꝰ de ſede ipſa interim non emittitur, donec ſuper violatione hujꝰ modi ſatisfecerit effectivè.

Rővideden ezokáért azt vegyűk eſzűnkben, hogy akar az Király ő Felsége tábláján, akar mikor az *ſententiá*val igaz tételre mennek, vagy az után-is ha affęle kiſſeb *ſententiá*nak terhit le-akarja tenni: ſzáz forintnak alatta meg nem menekedik. Igaz azért, ha kéſz pénze nem léſzen: ingó marhával-is (az ő igaz árra-ſzerént) meg-fizetheti. De kűlőmb azért. az Király ő Felsége tábláján való ſzék tőrés: mert onnét addig az embert ki nem ereſztik, mîg valóban ugyan ott az ſzék-tőréſt le-nem téſzi, és vóltaképpen meg-nem fizeti.

CALUMNIA QVID ſit, & quot modis committatur: Et de ejuſdem pœna.

TITVLVS LXX.

MI LEGYEN AZ PATvar, és hány-képpẽ eſſęk meg: Es annak Birságáról.

LXX. TITVLVS.

Quan-

Jol-le-

JÓl-lehet az Patvarnak dolga főben járó bűntetéſre nem megyen: de miért hogy valami módon az fő váltsághoz igen haſonló, ez-okáért az Patvar-is mi legyen, ebben az kiſſeb *ſententiá*nak rendiben, akarok rövideden felőle ſzóllani. Holot tanullyuk-meg, hogy az Patvar ez, mikor valaki valamely pőrt, két ſzinalat, és külömb külömb formán csalárdúl kezd, más ember ellen: Mely Patvár noha ſok féle pőrekben és igyekben, az pőreſſeknek álnok és csalárd indulattyokból ſzármazik: néha peniglen az Orſzág tőrvénnyének meg nem tartásából következik: De kiváltképpen három okokért ſzokot meg-lenni: az mint immár meg-is kezdek jelenteni.

ELŐSZŐR, mikor valaki azonegy pőrt, két ſzinen, avagy két úton kezd, kővet és forgat. Mert ha valaki, valamely jóſzágot kereſetiben zálagoſnak-is mond, és örökkes jóſzágnak-is mondgya: két ſzinnek mondatik. Ha penig azon egy dolgot, egy úton és egy folyásban, két Biró előt, avagy külön külön Biró előt, követi: két útnak neveztetik.

MASOD-

QVanquam factum, vel cauſa calumniæ, ad pœnam capitis non tendat: quia tamen emendam capitis quodam modo tangere dinoſcitur, ideò de ipſa calumnia in hac ſententiarum ſerie paucis tractandum competit. Ubi ſciendum, quòd calumnia eſt litis contra quempiam duplici ſub colore vel diverſo tramite fraudulenta motio atq; ſuſcitatio: quæ licet pluribus in cauſis atq; caſibus, ex doloſa litigantium machinatione interdum etiam ex pœna, in generali conſtitutione declarata, cõmittatur: tribus tamen præcipuè modis committi ſolet, de quibus etiam definitio prænotata poſita eſt.

PRIMO, dùm quis unam & eandem rem vel actionem duplici ſub colore aut duplici via ſequitur. Si enim quiſpiam litigantium poſſeſſionem unam titulo pignoris, vel etiam jure perpetuitatis quærit: duplex color dicitur. Si verò unam & eandem rem, ſub uno & eodem titulo, coram tamen duobus vel diverſis judicibus proſecutus fuerit: duplex via nominatur.

SECUN-

SECUNDO verò, quando quiſpiam alterum ſuper jure quartalitio vel Dotalitio aut impignoratitio, vel alio etiam quovis negotio expeditum & abſolutum reddit atq; committit: & tandem ratione ejusdem negotij ipſum abſolutum, aut ejusdem hæredes & ſucceſſores, rurſus in litem attraheret: vel forſitan eo decedente, filij aut alij legitimi ſui ſucceſſores attrahunt: mox ubi ſuper ea probabile ſufficiensq; documentum produci poterit: talis calumniæ pœnam incurrit.

TERTIO autem, quando una cauſa proceſſu juris terminatur, & ſecundariò abſq; gratia Principis, & collatione novi judicij iterum reſuſcitatur: tunc factum calumniæ ſtatim committitur. Cujus vigore Principalis cauſa, hoc eſt res illa, quæ proſequebatur, ſive ſit caſtrum vel oppidum, aut aliud jus poſſeſſionarium, ſive pecuniarum ſumma, ſive Dotalitiũ aut Quartalitiũ, in perpetuũ amittitur eo facto: Et inſuper calumniator ille in quinquaginta Marcis homagialibus, ducentos florenos auri facientibus, in duabus judici, in tertia verò parti in cauſam attracto, ſolvendis, convincitur & aggravatur, ipſo pariter facto.

MASODSZOR, mikor valaki valamely embert, akar leány negyed, akar jegy-ruha felől, avagy zálagos jószág felől, avagy akar mi dolog felől meg-elégedvén, mentségeſſé és ſzabadoſsá hadgya: és annak-utánna, ugyan azon dologért azt, az ki immár egyſzer meg-menekedet, avagy az ő gyermekit, avagy maradékit, iſmeg tőrvényben fogja avagy annak halála után, gyermeki és tőrvény-ſzerént való maradéki réá hinák: Mihelt az el-igazitáſtól bizonyos és elégedendő bizonyságot állathatnak elő: az ollyan Patvárnak büntetésében eſik.

HARMADSZOR, mikor valamely pőrben, végső tőrvént mondnak, és máſod úttal azon pőrt valaki megindittyák, az Fejedelem kegyelméből adatot uy itilet nélkül: akkor-is az Patvar ottan meg-eſik: Mely miatt az derék dolog, az kit kereſtek, akar Vár legyen, akar Város, avagy egyéb jószág, akar ſoma pénz, akar jegy ruha, akar leány negyed, örökké el-vész. Es añak felette affélé Patvaros, az más félnek Dijan két ſzáz forintő marad, kinek két réſze az Biróé, harmad réſze az Al-peres-féle.

Part. 2. Tit. 34. Calumniæ etiã quartus modus recenſetur.

QVÆ-

AZ PATVARROL EGY fő kérdés, mellyet jól eſzünkben kell vennünk.

LXXI. TITVLVS.

TOvvabba, ugyan ezen Patvar dolgában vegyünk eſzünkben, hogy gyakorta az mi Fejedelmünk, valamely Várat, Városſt, Mezővároſt, Falut, és egyéb-féle joſzágot, mely örökkes-képpen ő Felſégét illeti és nyilván: de más ember kezénél vagyon, vagy zálagban, vagy egyébként el-kötve, ollyan időben, valamellyiknek jámbor ſzólgai közzül örökben adgya és ajándékozza: ki effele jóſzágnak Uraságában külömben nem juthat, hanem ha az ſommát le-téſzi, melyben el-vagyon kötve. Az jóſzág penig az ki kezében vagyon, még ha azt pénzével igaz úton meg-kinállyák-is, az dólgot törvényre halaſzttya, ha fel kellé venni avagy nem, és azonközben, azt meg-ſzorongattyák, az eſztendő-is el-forog, sőt el-is ſzokot múlni. Nyilván való dolog penig ez, hogy Királynak minden-fele örök adományát, eſztendőnek forgáſſa alat, törvény-ſzerint való iktatáſſal kel meg-erősiteni, és abban magát bé-iktatni. Mert eſztendő múlva, az ado-

QVÆSTIO NOTABILIS & advertēda, ſuper facto calumniæ.

TITVLVS LXXI.

ITem, circa hanc materiam calumniæ advertendum eſt, quòd ſæpenumero contingit, Principem noſtrum, caſtrum, civitatem, oppidum, villam, vel aliud hujusmodi jus poſſeſſionarium, cujus hæreditas & proprietas ad eum manifeſtè ſpectat & pertinet, præmanibꝰ tamen alienis titulo pignoris aut alio inſcriptionis genere, ad tempus illud habetur, alicui ſervitorum ſuorum, in perpetuum donare & conferre: qui dominium ejuſcemodi juris poſſeſſionarij non aliter, niſi depoſita, ſolutaq; illius inſcriptionis pecuniarum ſumma pro ſe vendicare poterit. Ille verò præ cujus manibus tale jus poſſeſſionarium habetur, etiam legitimè admonitus, pecuniam ſuam non ſecus, niſi ad terminos octavales, cauſam, inde ſuſcitandam, prorogando tollere & ferè coactus ad ſe levare conſuevit: ſicq; inter litigandum annualis Part. 1. Tit. 27.

nualis revolutio creberrimè ſubſequi præterireq; ſolet. Certum eſt autem, quòd Donatio Regia, cuicunq; facta, infra ipſam anni unius integri revolutionem, ſtatutione legitima roborari debet. Aliter enim viribꝰ deſtituta manebit. Si itaq; actor, ſeu juris ipſius poſſeſſionarij impetrator, ſe in dominium ejusdem introduci, illudq; infra dicti anni revolutionem pro ſe ſtatui legitimè fecerit, nè Donatio ſua viribus careat: & alio ex latere admonitionem quoq; juridicam, ſuper tollenda prænotatæ pecuniæ ſumma, ſive ante, ſive poſt revolutionem ipſam annualem peregerit: mox unam & eandem rem atq; cauſam, duplici ſub colore, duplicique via, ipſum actorem proſequi, in cauſam attractus allegabit.

Part. 1. Tit. 4. 32. & Part 2. Tit. 12.

Simile eſt de juribus poſſeſſionariis, virtute alicujus contractus, & Regij conſenſus, in quempiam devolvendis: Quæ antequam ſucceſſor ille legitimus in quem utpote jura ipſa poſſeſſionaria ritè ſunt devoluta & redacta, manibus ſuis applicare poſſet, potens quiſpiam Dominorum, ſæpe etiam inferioris conditionis hominum manu violenta illa pro ſe occupare temerarièq; vendicare crebrò ſolet. Et ſi ſucceſſor ipſe, vigore hujusmodi contractus, qui naturam

adománnak ereje nem léſzen. Ha azért az, az kinek az Király az jóſzágot adta, hogy az adomány hellyén maradgyon eſztendőnek forgáſa alat, magát az jóſzágban bé-iktatta, és más felől azon eſztendőben, vagy az után, azont törvény-ſzerint, ával meg kinálta, hogy pénzét fel végye: az Al-peres erre mindgyáráſt azt kezdené mondani hogy ugyan azon egy dólgot, két ſzin alat, és két úton kereſné.

Haſonlo dólog eshetik affélé jóſzágban-is, melynek valami végezésből, avagy fiává, avagy attyafiává való fogadás által, Király engedelméből, egygyik ſzemélyről az máſikra kel ſzállani: Mely jóſzágot, minek-előtte az örökkös kezéhez vehetné, némely értekes Ur, avagy gyakorta egyéb rẽdbéli ember is hatalmaſúl ſzokot el-foglalni. Es ha az örökkes, az ő végezéſek-ſzerint (kinek annyi ereje vagyon, mint az Király adományának) eſztendőalat ez illyen jóſzágban iktatná magát: tehát az hatalmas el-foglaló, vagy egyéb

egyéb valaki, az iktatáſt ellenzené, illyenképpen az põr annyira ſzokot nyúlni, hogy egy ember nyomig alig léſzen vége. De ha az tõrvény végben megyen-is, mind-az-által az jóſzágnak ez ũdõ alat való haſzna vételérõl, az Fel-pereſt meg nem égitik: ſem az Al-pereſt az el-foglaláſért meg nem bũntetik, ez okon, miért hogy meg nem magyarazó hivatallal, hanem csak ſzokot hivatallal hitta vólna réá, és ugy kezdette vólna põrit, mely ſzokot hivatalt, hoſzſzú põr folyáſnak mondunk. Noha effęle végezéſbõl, és fiává, avagy attyafiává való fogadáſból lõt põrnek, ſzintén ollyan rõvid folyáſſal kellene véghez venni, mint ſzintén affęle jóſzág põri, mely magva ſzakattúl Királyra ſzállot vólna. De ha az el-foglaláſért ſzintén magyarázó hivatallal, hiják réá-is, es ęz mellet az Fel-peres, avagy elõtte vagy utánna, az hivatalnak, az jóſzágban iktatná magát, haſonlatosképpen az Al peres azt kezdené mõdani, hogy az Fel-peres, ez illyen jóſzágot Patvaroſúl két úton kereſi.

Ez

turam vimq; donationis conditionaliter ſapit & habet, ſe in dominium talium bonorum & jurium poſſeſſionariorum introduci, eaq; pro ſe, usq; dictam annualem revolutionem ſtatui fecerit: tunc contradictione, per occupatorem, vel alium quempiam facta, cauſa in longum protrahi ſerpereq; conſuevit: ita ut vix aliquando in unius ætate hominis finem debitum ſortiri poterit. Quæſi etiam prius aut tunc finem ſortita fuerit, de perceptis tamen, tempore medio, fructibus, nulla recompenſa vel ſatisfactio actori impendetur: nulla etiam debitæ ultionis pœna ſuper actibus potentiariis, hoc eſt violentæ potentiariaq; conſervatione illorum jurium poſſeſſionariorũ, in cauſam attracto infligitur: eo quòd cauſa ipſa, non inſinuatione mediante, ſed per ſimplicem evocationem (quam nos longum latis proceſſum appellamus) inchoata fuiſſe dicetur: Licet quælibet cauſa, virtute alicujus contractus inchoata, eo præcisè modo & ordine proceſſuq; terminari debeat, quo cauſa, prætextu bonorum per defectum ſeminis quorumcunq; decentium, ad collationem Regiæ Majeſtatis derivatorum, finiri, determi-

nariq́ & concludi ſolet. Si verò cauſa per inſinuationem, prætextu indebitæ, violentæq́ occupationis jurium ipſorum poſſeſſionariorum, per actorem mota ſuſcitataq́ fuerit, (ſtatutione quoq́ prænarrata ſuper ciſdem juribus poſſeſſionariis prius, vel etiam poſt per acta) pari modo duplici ſub colore calumnioſeq́ jura ejuſcemodi poſſeſſionaria actorem quærere & proſequi, occupator ipſe allegabit.

Ex præmiſſis igitur quæſtio ſubinfertur, utrum prædeclaratæ cauſarum motiones, duplici via vel duplici colore factæ pœnam calumniæ afferant? ad quam quæſtiunculam breviter dicendum eſt: quòd non. Quoniam contra malæ fidei poſſeſſorem agitur: qui poſtquam non poterit juſtè, ſe bona & jura hujuſmodi poſſeſſionaria tenuiſſe poſſediſſeq́ comprobare: ex hoc neq́ poterit adverſus actorem opponere, malè ſe in jurib⁹ illis, duplici ipſo colore vel duplici via perturbatum fuiſſe. Quia jura illa non ſua, ſed actoris fuêre, quæ abſoluta ſolũmodo potentia, ad exitum uſq́ litis gubernavit. Poſſeſſor enim bonæ & non malæ fidei habet præmiſſa allegandi facultatem. Ubi autem objiceretur, quòd ille, qui virtute inſcriptionis Regiæ Majeſtatis ejusmodi, talia bona poſſidet, bonæfidei poſſeſſor

Ez elõ ſzámlált dolgokból, egy kérdés támad: Ha ez illyen módon kezdettet põr, Patvarban eytié az Fel-pereſt? Mely kérdéſre rõvideden azt mondgyuk: hogy nem eyti. Mert az põr ollyan ember ellen vagyon, mely nem igaz úton birta az jóſzágot: ki mivel hogy abban az jóſzágban, igaz és tõrvény ſzerint való Uraſságát meg nem bizonyithattya: Innét az Fel-peres ellen az nem veheti: hogy õtet abban az jóſzágban, két ſzin alat avagy két úton, Patvaroſúl kereſné avagy haborgatná. Mert az az jóſzág nem õtet, hanem à Fel-pereſt illette, es õ tõrvény ſzakattaig csak hatalmaſúl birta. Az Patvarról penig csak à ſzólhat, ki az jóſzágot igaz úton és jó módgyával birja. Ha penig ezt vetné ellene, hog' az, az kinek az Király el-kõtte vólt, és annak az kõtéſnek erejével birta, igaz úton és jó módgyával birta az jóſzágot. Ugy vagyõ hogy valameddig az õ pénzével meg nem kinálták, jó módgyával birta de az meg kinálás

nálás után, mivel hogy kűlőmb kűlőmb fogáſokkal, egygyik octáváról az máſikra halaſztotta, és vontatta, csak hogy azőkőzbe haſznát vehesſe: Igy immár nem igaz úton, hanem hamiſſan birta. Es ha effęle uſoráſokról à derék *Decreto*mban más bűntetéſt nem végeſztek vólna, kik tudni-illik, pénzeket fel nem akarják venni, effęle uſoráſt, az jóſzágnak őrők bőcsűén-is el-kellene maraſztani; holot ſemmi igaz okát nem adhattya, miért nem vőtte légyen fel az ő pénzét. Ha peniglen az jóſzágnak hatalmaſúl való el-foglalásának, és egy ideiglen csalárdúl való birásának és haſzna vételének, bizonyos bűntetéſe nem vólna; bizony felette nehezen, és kéſőn juthatnának az jámborok, az ő jóſzágokhoz és igaſságokhoz. Ezent kel érteni arról-is, mikor valamely magva ſzakat ember jóſzága, valakinél máſnál zálagban vagyon, és az meg-hólt embernek, vagy fogadot attyafiá, avagy egyébképpen való őrőkkőſſe, az ő pénzével és ſommájával megkinállya, de az penzét fel nem akarja venni. Azon kőzbe penig, hogy az eſztendő el-ne tellyék, az meg kináló fęl, azon jóſzágban iktattya magát: Mellyet miért hogy jól, igazán

ſeſſor eſſe cenſetur. Verùm eſt interea temporis quo ad levandam & tollendam pecuniam ſuam non admonetur: Poſtquã tamen admonitus legitimè fuerit, & pecuniæ ſuæ ſummam tollere recuſaverit: Sed frivolis & exquiſitis exceptionibus ad terminos octavales cauſam diſtulerit, ut interim fructus illorum bonorum capere poſſit: jam non bonæ ſed malæ fidei poſſeſſor eſſe exiſtimatur. Et niſi alia pœna in generali decreto noſtro ſuper hujusmodi fœneratoribus (qui pecunias ſuas admoniti levare recuſant) expreſſa fuiſſet: talis fœnerator in perpetua æſtimatione ipſorũ bonorum convinci deberet & aggravari: Dùm potiſſimè juri conſentaneam rationem non levationis pecuniæ ſuæ dare vel aſſignare non poſſet. Aliter enim, ſi violenta bonorum occupatio, & fraudulenta ad tempus eorundem conſervatio locũ haberet, impunitaq; maneret: profectò difficillimè tardèq; nimis juſtis ſuis jurib⁹ aliquis potiri gauderęq; poſſet. Idem eſt dicendum atq; tenendum etiam

Part. 2. Tit. 23.

in caſu, quo quiſpiam bona ac jura poſſeſſionaria defuncti, & hæredib⁹ deſtituti hominis impignoratitio vel alio quovis redemptibili jure pramanibus ſuis habuerit, & per fratrem adoptivum, ac legitimum ſucceſſorem ipſius defuncti, ritè requiſitus pariter & admonitus, bona illa (etiam pecunia ſua depoſita) remittere noluerit, & alia ex parte idem ſucceſſor, nè annualis revolutio elaberetur ſtatutionem neceſſariam pro ſe peregerit, quod ſcilicet juſtè legitimèq; & admonitionem & ſtatutionem facere poterit, nulla pœna facti calumniæ inde ſubſequente.

zán és tőrvény úttyán cselekeſzik, méltán meg-kínálhattya pénzével, és az jóſzágban is iktathattya magát, nem is marad Patvarnak terhén érette.

DE EMENDA linguæ, & pœna ejuſdem.

TITVLVS LXXII.

EMenda autem linguæ, viginti quinq; Marcis, centũ florenos aurifacientibus, compenſatur, quæ propter injuſtam falſamq; querimoniam, Regiæ Majeſtati, aut cæteris judicibus ordinariis porrectã: & ſæpenumero ob turpia inhoneſtaq; verba, contra quempiã bonæ famæ & honeſtæ cõditionis hominem prolata, per judices imponitur. Verumtamen actio principalis, ratione cujus cauſa ipſa mota fuit, ob injuſtam hujuſmodi querelam & expoſitionem perpetuò

Part. 2. Tit. 70.

AZ NYELVNEK VALTSÁGÁRÓL, és annak birságáról.

LXXII. TITVLVS.

AZ nyelv váltság-is ſzáz forintot téſzen, mely bũnteteſt, Király, avagy ez Orſzágh Birája előt tőt hamis és méltatlan panaſzért: és gyakorta éktelen, és tiſzteletlen beſzédért, hogy más tiſzteſſęgbéli embernek, jó hire és neve ellen ſzól: vetnek az Birák. De azért az derék kereſet, melyért az pőr támadot vólt, effęle hamis panaſzért, és vadláſért, (az mint meg-mondám) őrőkké el nem véſz, miképpen az Patvar dolgában, oly értelemben vadnak, őrőkké el véſz. Hanem az derék dolog az által le-ſzálván, és az megmondot

mondot ſzáz forintos bũntetéſt-is le tétetvén és véle megh fizettetvén: melynek két réſze az Biróé, az harmadgya penig az ſérelmes féle: az Felperes (ha akarja) jó módgyával põrit uyjonnan el kezdheti.

petuò non amittitur, ſicuti per calumniæ factum) prout immediatè prætactum eſt) in perpetuum amitti intelligitur. Sed condeſcenſa ipſa cauſa, & pœna prænarrata, in duabus judici, in tertia autem partibus cauſanti vel homini læſo depoſita atq; perſoluta, poterit actor (ſi voluerit) eam juſto debitoq; modo, de novo ſuſcitare. Part. 2. Tit. 82.

MI LEGYEN AZ REpulſio, és annak módgyáról, és bũnteteſérõl.

LXXIII. TITVLVS.

MIért hogy az tõrvénybõl ki ment, és az Birák végezéſe ſzerént való igaz tételnek idején, az Alperes meg-gyõzetet félék, erõvel való ellenzéſſel-is, ſzoktanak élni: ezokáért arról az repulſióról kelletik ſzóllanom. Holot ezt kel megértenünk, hogy az repulſio az, mikor az nyertes fél, igaz tételre megyen, az Biró tõrvényével, és az más fél, mely perit el-veſztette, fegyveres kézzel ellenzi és meg-tilttya, sõt vélle meg-állattya az igaz tételt. Mely fegyveres kézzel való ellenzéſnek,

QVID SIT REPULſio, & de modo ac pœna ejuſdem.

TITVLVS LXXIII.

QVIA tempore executionis ſententiarum, & aliarum judiciariarum deliberationum, per convictos, & in cauſa ſuccumbentes, violenta quædam repulſio ſubſequi & committi conſuevit: Ideò de ipſa repulſione hoc in loco breviter aliquid dicendum reſtat. Ubi ſciendũ, quòd repulſio eſt, partis in cauſa triumphantis, per alteram partem, in cauſa ſuccumbentem, ab executione latæ per judicem ſententiæ, violenta quædam

dam repulſio. Quæ quidem repulſio, quamvis ex vocabuli ſui virtute, non juridicus proceſſ⁹: ſed contra illum poti⁹ manifeſtũ obſtaculum eſſe cenſeatur. Finitis enim & pertrãſitis cunctis cauſæ proceſſib⁹ & lata per judicem diffinitiva jam ſentẽtia, evaginato gladio, vel alio quocunq; armorum genere oſtẽſo, fieri, committiq; ſolet. Quia tamen ex vetuſtiſſimo uſu, & diuturna conſuetudine emanavit, in mediumq; venit: ideò pro quadam noſtræ legis parte, per hujusmodi conſuetudinem, dudum approbatam inductæ, jam reputatur, & poſt finalem concluſionem cujuslibet cauſæ ſemel, ſed non pluries fieri & ſubſequi tolleratur. Quæ ſi facta fuerit, per unam Marcam auri, ſeptuaginta & duos florenos facientem, in duabus judici, in tertia verò partibus in cauſa triumphanti, perſolvendam, compẽſatur atq; deponitur. Secundariò autem ſi repulſio, in una eademq; cauſa, cõmitteretur: nota perpetuæ infidelitatis inde palàm ſequeretur: prout in generali quoq; Decreto noſtro continetur.

Part. 2. Tit. 75.

DE-

nek, az igye noha az ő értelme ſzerént nem menne arra, hogy az tőrvénybéli út és orvoſság vólna: sőt inkáb az ellen nagy engedetlenſégnek mondhatnák. Mert az pőrnek minden czikkellyit által menvén, és végben vévén az pőrt, az Biró-is az utólsó *ſententiát* ki mondván, ki vont fegyverrel, avagy egyéb akar minémű fegyvernek neméve el ő álván, és azt ki mutatván, ſzokták az repulſiót meg cselekedni. De miért hogy régi meg rőgzőt ſzokkásból jőt kőzünkben: ez-okáért tőrvény gyanánt, élünk immár, evel ez hellyen hagyatot ſzokáſunkkal: Es minden-féle pőrnek vége után, egyſzer, és nem tőbſzőr tehetnek effele erővel való ellenzéſt. Mely ellenzéſt ha ki meg-cselekeſzi, avagy ha ki egyſzer repulſiót téſzen, egy Gira aranyon marad érette, mely hetven két forintot téſzen: kinek két réſzét az Birónak, harmadát az nyertes féłnek tartoznak meg-fizeti. Máſod úttal penig, ha ugyan azon egy pőrben repulſiót, avagy ellenzéſt meréſzlene valaki cselekedni: nyilván való őrők hitetlenſégben eſnék miatta: az mint az derék végezésünkben-is meg-vagyon irva.

AZ

AZ REPULSIOROL való Articulusnak magyarazattya, mely az derék *Decretum*ban meg-vagyon irva.

LXXIV. TITVLVS.

DE itt ez aránt eſzünkben kel vennünk, hogy az *Repulſio*ról való *articulus*ban, mellyet az derék *Decretü*ban bé-irták, nevezeteſſen ezt irták, hogy az *repulſio*nak mezitelen fegyverrel, avagy ki-vont kardnak fel mutatásával kellene meg-lennie, és az ſzomſzédoknak és határoſoknak neveit, kik az ki-adatot *ſententi*ának igaz tételekort, Király avagy Nador Iſpán, avagy valamely hiteles helynek emberével jelen léſznek, az *relatori*ában beléiratván. Ebből azért illyen hitván ſzokáſt vöttek némely pereſſek: Hogy az győzedelmes fęlt az igaz tételben, ki-vont mezitelen fegyvernek fel-mutatásával nem akarják ellenzeni, és rólla el-tiltani: hanem álnokságot gondolván, fapálczával, avagy vaſs bottal, buzogánnyal, és azonközben fenyegetéſekkel és rettentéſekkel, ſok néppel fel gyülvén, el ſzorittyák és el-kergetik, és az ſzéknek itiletiből lött törvény-ſzerint való igaz tételt nem engedik és nem hadgyák elégſęgeſen

DECLARATIO Articuli Decreti generalis, ſuper repulſione conſcripti.

TITVLVS LXXIV.

SED hic advertendum eſt, quòd quia in articulo ſuper facto repulſionis, in ſerie ipſius generalis Decreti conſcripto, hoc poſitum habetur, ut repulſio ipſa per nudatum enſem, aut oſtenſionem evaginati gladij fieri valeat, atq; nomina vicinorum ac commetaneorum, qui tempore executionis latæ ſentẽtiæ cum Regio vel Palatinali, & alicujus loci teſtimonialis hominibus intererunt, in literis ſuper ipſa repulſione relatoriis conſcribantur. Ideò damnalib⁹ quædam abuſio inter nonnullos litigantes hinc emerſit, quòd partem in cauſa triumphãtem & victricem in ſententiæ executione, evaginatione gladij vel enſis nudati oſtenſione repellere nolunt: ſed aſtutia excogitata baculo ligneo vel cambuca ferrea, interdum minus & terroribus, hominũq; caterva repellunt, & ſententiam ac ju-

ridiciariũ deliberationem executioni demandati & affectui mancipari non permittunt. Poſtea coram judice ſuo proponũt & allegant, non fuiſſe factam repulſionem, eo quòd nudati enſis oſtẽſio vel gladij evaginatio, prout in Decreto continetur, nulla, tempore ipſius executionis facta vel commiſſa fuiſſet. Sæpè etiam contra vicinos & commetaneos exceptiones faciunt, quòd iſte non vicinus, ille verò non commetaneus eſſet: & pluribus ejuſcemodi cavillationib⁹ judicia juſta ſubvertere, & proceſſum juris turbare moliuntur.

Unde ſciendum eſt, quòd in ſerie ipſius Decreti non reperitur, neq; ſcriptum habetur, repulſionem ſecus & aliter fieri non poſſe, vel non debere, niſi evaginati gladij aut enſis oſtenſione. Sed hoc duntaxat ibi cõtinetur, quòd non cum hominum turba & manibus violẽtis: ſed per nudatum ſolum enſem vel oſtenſionem evaginati gladij repulſio fieri valeat. Et hoc ideò quoniam priſcis temporib⁹ utraq; pars tàm ſcilicet vincẽs, quàm

ſen végben vinnie. Annak-utánna az Bírájok elõt azt felelik, hogy õk az igaz tételt nem ellenzették, mert ſenki ott mezitelen fegyvert, à mint az *Decretum*ban meg-vagyon irva, fel nem mutatot, ſem fegyvert nem vont vólna. Gyakorta az ſzomſzédok és határoſok ellen-is ſzólnak, hogy ez nem ſzomſzéd, amaz kedig nem határos vólna: és ſok effele tétovázáſſal az igaz tõrvént fel forditani, és à tõrvénynek follyaſát meg-háboritani igyekeznek.

De ez tudtunkra legyen, hogy az *Decretum*nak rendiben, nem talállyák, irva ſinesen, hogy az *repulſio* másképpen ne lehetſſen, avagy külõmben ugyan ne legyen, hanem kivont ez mezitelen fegyvernek fel-avagy ki-mutatásával. Hanem csak ez vagyon ott az *Decretum*ban, hogy nem ſereggel és hatalmaſúl: de csak mezitelen kardal, avagy ki-vont tõrnek meg-mutatásával-is, meg-lehet az *repulſio* és ellenzés. Ezt penig ezokáért irták-meg. Mivel hogy regen mind az két fel, ugy-mint az gyõzedelmes,

delmes, s-mind penig az meg-győzetet fęl, az igaz tételnek idején, nagy ſokaſsággal: Gyakorta kedig hadi kéſzülettél mentenek egy-máſra, és kegyetlenkedtenek, és néha nagy veſzedelem s vér-ontás következet köztek. El-annyira, hogy-ha az Felperes meg-győzhette az Al-pereſt, tehát az meg-nyert jóſzágnak uraſágában ment: Viſzontag ha az meggyőzetet Al-peres à Fel-pereſt meggyőzhette, és az igaz tételt véghez nem hadta vinni, egy Gira arannyon maradot, ez hatalmas vakmerő ellenzéſe miatt.

Hogy azért effęle éktelenſęg közzülünk ki vettetnék, végeztük: hogy nem ſzükſęg ſereggel avagy nagy néppel, és hatalmas kézzel, az igaz tételre menni: hanem csak à ki-vont fegyvernek ki-mutatáſa-is, az ellenzéſre avagy *repulſio* tételre elég legyen. Akar azért fegyvernek, akar mezitelen kardnak, avagy pálczának akar botnak ki-mutatásával, avagy embereknek ſokaſágával, vagy akar csak fenyegetéſſel, ijeſztéſſel, rettentéſſel háborgaſsák az törvénybéli igaz tételt, és elégſęges veghez vinni ne hadgyák, mindenkor *repulſio*nak és

quàm etiam convicta, tempore executionis alicujus ſententiæ, vel judiciariæ deliberationis, magna hominum multitudine: Sæpè etiam bellico apparatu in alterutrũ contendere ſæviręg, & crebrò ſtrages maxima inter partes ſubſequi cõſueverat. Ita ut ſi actor caſu ſuperior evaſiſſet, in dominium bonorũ reobtentorum ſe collocabat: convictus verò, ſi actorem de vincere, & ab executione illa violẽter propellere potuiſſet, in una Marca auri, pro hujusmodi violenta temerariaq; repulſione convincebatur.

Ut igitur corruptela hæc è medio tolleretur, ſtatutum eſt, quòd non ſit neceſſarium cum hominum turba & potentiariis manibus executionem aliquam peragere: ſed ſola oſtenſio evaginati gladij ad repulſionem faciendam ſufficiat. Sive igitur per ipſius enſis vel gladij evaginationem, ſive per baculi aut cambucæ oſtenſionem, ſive per hominũ multitudinem, vel ſolis minis & terroribꝰ executio alicujꝰ judiciariæ cõmiſſionis perturbetur, & effectui mancipari

non permittatur, ſemper repulſio eſſe cenſetur. Nomina vicinorum & commetaneorum propterea denotabantur, ne fraus aut dolus in oneribus repulſionum cõmitti poſſet. Nam antiquitus ſinguli repellentes, vel repulſionem facientes in ſingulis Marcis auri condemnabantur, & ſæpenumero, tàm filiorum quàm etiam fratrum, ac uxoris & filiarum ipſius convicti, & in cauſa ſuccumbentis, nomina in literis Relatorijs cõſcribebantur: & ſic onus repulſionis in tantum creſcebat, ut principalem cauſam creberrimè præcellere longèq; exuperare videretur. Quæ quidem abuſio ævo noſtro abolita eſt, & quotquot ſunt perſonæ convictæ vel repellentes, unam tantum marcam auri, pro unius judiciariæ deliberationis repulſione modo perſolvunt. Nihilominus tamen ipſa nomina vicinorum & commetaneorum poſſeſſionis recuperatæ, nunc quoq; conſcribuntur, ne Regius aut Palatinalis, & alicujus loci Prælatus homines dono vel favore ſeducti atq; corrupti in executione

Part. 2. Tit. 80.

és ellenzéſnek kel mondani. Az ſzomſzédoknak penig és határoſoknak neveit azért ſzokták vala megirni, hogy az *repulſió*nak terhében, valami csalárdság ne eſnék. Mert régenten kűlőn-kűlőn valameñyin ellenzették az igaz tételt kűlőn-kűlőn egy egy Gira arañyon maradtakel, és gyakorta az meg győzetetnek, mind fiainak, s-mind arty afiainak, sőt feleſégének leányinak neveit, az *Relatori*ákban, avagy válaſz tétel levelekben bé-irták, és ezenképpen, az ellenzéſnek terhét añyira nevelték, hogy az derék pőrnél ſokkal tőbre és fölyeb ment. Mely roſz ſzokás mi üdőnkben le-tétetet, és akarmennyin legyenek az meg-győzetet ſzemélyek, kik ellenzik az igaz tételt, moſtan csak egy Gira Aranyat fizetnek, egy tőrvény béli igaz tételnek ellēzéſéért. Moſt is mind azonáltal, az meg-nyert jóſzág kőrül valók, ſzomſzédoknak és határoſſoknak neveit meg-irják: hogy az Király avagy Nador Iſpán, avagy egyéb hiteles helynek emberit, ajándékkal avagy kedvezéſből el nehaycsák, és az tőrvény-ſzerint való igaz tételben, mellyet az ő hitekre bizták, oly csalárdságban ne eſſenek, hogy mikor nem ellenzették vólna is, azt

ne

ne irják hogy ellenzették, kiért valakit ő rők hitetlenſęgnek notájában eytenének. Effęle avagy haſonló csalárdſaggal azért, és tétovázó haladékkal, az tőrvénynek folyását, és à tőrvénybéli itiletnek igaz tételét, meg nem háborithatni. Mert az kőzel való ſzomſzédok és határoſok, nem találtathatnak mindenkor othon, és effęle tőrvénybéli igaz tételnek idején-is nem lehetnek mindenkor jelen. Ha ezokáért az győzedelmes fęl, az meg nyert jóſzágnak uraságán kűvűl vagyon, elégedendő bizonyság, és ok annak el-hitelére, hogy ellenzéſſel hábotgatták meg az ki-mondot tőrvénnek igaz tételét. Ha penig valaki az pereſſek kőzzűl, az Király, akar Nador Iſpán, avagy Captalan akar Convent emberét vádolná, hogy az *relatiót*, avagy válaſzt mint jártak vólna, hamiſſan és méltatlan irta vólna: ily dolgokért őket tőrvénnvel kereshetik: de ez-ok-ért az tőrvéñek folyását nem kel meg-háboritani.

tione juridica, eorum fidei commiſſa, repulſionem factam fuiſſe (ſi etiam non fuiſſet) adſtruere, & per hoc nota infidelitatis quempiam condemnare valeant. Ejuſcemodi itaq; vel ſimili fraude ac exquiſito ſubterfugio proceſſu juris atq; executio judiciariæ deliberationis, turbari non poteſt. Vicini enim, & commetanei propinquiores, non ſemper domi reperiuntur, nec executioni juridicæ ſemper intereſſe poſſunt. Si igitur pars vincens, extra dominium juris poſſeſſionarij reobtēti fuerit inventus: ſufficienti argumento erit, judiciariam cōmiſſionem turbatam eſſe, & per repulſionem executione ſua reali caruiſſe. Si quis autem litigantium, Regium vel Palatinalem ac Capitularem, vel conventualem hominem relationem injuſtam & indebitam feciſſe criminabitur: poterit eoſdem propterea juri ſemper convenire: non tamen ea de cauſa proceſſus iſte juridicus eſt turbandus.

QVOD NOTA INfidelitatis tribus modis fertur & pronunciatur.

TITVLVS LXXV.

ADvertendum eſt autem, quòd in cauſa notæ infidelitatis non ſemper ꝑ mittitur fieri repulſio. Nota namq; infidelitatis trib⁹ modis pronunciatur.

Part. 1. Tit. 14. 15. 16. 20. Part. 2. Tit. 67.

PRIMO modo, per Principem & Regem noſtrum, ita, ut ſi Majeſtas Regia quempiam regnicolarum ſuorum nota infidelitatis condemnare voluerit: tunc univerſis Dominis Prælatis & Baronibus, cæteriſq; regnicolis unam generalem dietam & congregationem, ad certum terminum inſtituat & judicet, ad quam etiam ille, contra quem nota infidelitatis objicitur, per literas præceptorias Regiæ Majeſtatis, mediantibus literis exhibitoriis, ad aliquem Conventum vel quodcunq; Capitulum ſonantibus perſonaliter, & non per procuratorem evocari debet. Qui ſi venerit. & ſe expurgare poterit, benè quidem: alioquin ſi non venerit, vel

HOGY AZ HITETLENſęgnek Notája, háromképpen eſik, és tr̄vént-is ugymondnak felől̄e.

LXXV. TITVLVS.

ERteni kel penig ezt-is, hogy az hitetlenſęgnek notajában az ellenzés mindenkor meg nem engedtetik. Mert arról három-képpen mondnak tr̄vént.

ELŐSZŐR, az Fejedelem, és az mi Királyunk, illy móddal, hogy ha Király ő felſęgé az Orſzágbéliek kőzzűl, valakit hitetlenségnek notajával akar kárhoztatni: tehát mind az Pap és ſzabad Urakat, mind penig az Orſzág derék gyűlésben hirdeſſe, bizonyos napra, melyre azt-is, kinek az hitetlenſęgnek notáját ſzemére vetik, Király ő Felſęge parancsoló levele mellet, valamely Convētnek avagy Captalannak ſzólló levél lévén, ſzemélye-ſzerint, és nem *Procurator* által, réá kel hini. Ki ha el-jő, és magát meg-tiſztithattya, igen jó: ha penig el nem jő: avagy ha eljő is, de magát meg nem tiſztithattya, hitetlenſęgnek notájában és bűntetéſęben eſik: kinek annak utánna, ſem úti levelet, ſem úy itiſletet, Király ő Felſęge nem ád: és to-

vábba,

vábba, ſem az ſzóval való ellenzőben tiltás, ſem erővel való ellenzés, mikor az ollyan hitetlennek jószágában máſt iktatnak, és azt el-foglallyák, meg nem engedtetik: hanem tellyeſſéggel az Király adományát, ennyi részéből, végben kel vinni.

MASODSZOR, eſik notában az ember, az máſodik *repulſio* miat, mikor irásban bé-hozzák annak lételét. Ekképpen is az *repulſiót* az tőrvény meg nem engedi. Holot ez nota is vakmerő viſzálkodó ellenzéſből ſzármazot és kövétkőzőt: és nem illendő harmad úttal-is az *repulſiónak* lennie, mint-hogy tilalmas hogy más úttal-is ne legyen.

HARMADSZOR, és utólſzor, az hitetlenſégnek notája jő ki, tőrvény látáſból, mely az Orſzág Birainak ki mondot *ſententiájából* ki látzik: melyre való képeſt, az Király valamely jószágot, hitetlenſégnek neve alat, máſnak adgya, ugymint, ſzemnek ki tollyáſa ért, tagok csonkáſitáſért, hamis pénz veréſért, avagy hamis levél

velſi venerit, ſed ſe expurgare non valebit, ipſa nota crimineq; infidelitatis condemnatur: & poſtea illi neq; ſalvus conductus, neq; etiam novum judiciũ per Regiam Majeſtatem conceditur: & ſubſequenter, nec contradictoria inhibitio, nec violẽta repulſio tempore ſtatutionis & occupationis bonorum ipſius infidelis admittitur: ſed abſolutè donatio Regia executioni, in hac parte, demandabitur.

SECUNDO modo fertur nota infidelitatis, ex reportata ſerie ſecundariæ repulſionis. Et hoc quoq; modo repulſio fieri non permittitur. Quæ quidem nota, etiam alioquin ex repulſione temeraria proceſſiſſe, ſecutaq; fuiſſe dinoſcitur: & non cõgruit id tertiò iterare, quod vetatur etiam ſecundariò facere.

TERTIO & ultimo modo, nota infidelitatis declaratur atq; pronunciatur per judiciariam deliberationem, & latam ſententiam judicum ordinariorum Regni, ex donatione Regia, prætextu eruitionis oculorum, mutilationis membrorum, cuſſionis falſarum monetarum, vel confe-

confectionis, aut delationis falſarum literarum, & aliorum huiusmodi caſuum notam infidelitatis afferentium, cuipiam facta, ſubſequentem atq; prouenientem. Quæ quidem iudiciaria deliberatio, quia ex propoſitis partium in iudicio cõtradictorio decernitur atq; declaratur: altera ſcilicet partium notam ipſam factam paratamq; fuiſſe affirmante, & altera negante. Ideò tempore executionis huiusmodi ſententiæ, per reſponſiones (ut præfertur) partium latæ, vel forſitan per non venientiam & non comparitionem alterius partis pronunciatæ, repulſio prænarrata fieri permittitur. Et hoc ideò (prout etiam alioquin iſta præcipuè ratione repulſio inducta fuiſſe perhibetur, & modo quoq; fieri toleratur) ut in termino vel tempore reportare ſeriei, talis repulſionis, quicquid in proceſſu ipſius cauſæ negligentia conuicti & in cauſa ſuccumbentis, malè actũ vel omiſſum fuiſſet, per gratiam noui judicij, aut reuocationem Procuratoris reſtauraretur, & in melius reforme-

vél csinálásett, és ezekhez haſonló vétkekért, kikért hitetlẽſégnek notáján maradnak. Effele tõrvényből ki ment itiletet penig, miért hogy az két felnek feleletiből, ſzokták à ſzék ſzinin ki mondani: holot egygyik réſz vallya, hogy amaz oly dolgot cselekedet, kiért notan vólna, à máſik penig tagadgya. Ezokáért effele *ſententia* igaz tétele idején, mellyet az feleletekből mondottak: Avagy kit azért mondottak, hogy ne talám akkor jelen nem vólt, avagy nem lehetet az más fel: olykort mondom, az *repulſio* ſzerint való ellenzéſnek lennie, meg-engedtetik. Ennek penig bizonyos oka vagyon (à mint hogy illyen bizonyos okért mondgyák-is, hogy találták ezt az ellenzéſt, mellyet moſtan-is leñie meg engednek) tudnia illik, hogy mikoron az ellenzéſről való levelbéli jedzéſt az tõrvényben elõ adgyák, tehát valami az põrnek follyásában, az meg-gyõzetet felnek gondviſeletlenſége miat, tudatlanságból eſet avagy el feleytetet vólna, úy itiletnek orvoſságával, avagy Prokátor még hivásával, helyére hozhatná, és jobb módgyával azt igazgathatná. Mert felette Káros és nyavalyás dolog vólna, az két felnek feleleti-ſzerint, hogy mẽ-

tést

téſt az Birónak ki mondot tr̃vénye után, valakit békeſſęggel birt jószágából, annak erejével, ki rekeſzteni és ki vetni, mellyet annak-utánna jószága kűvűl kellene kereſni és meg pr̃elni.

formetur. Damnoſum enim & nimis periculoſum foret, mox poſt latam & pronunciatam à judice ex reſponſionib⁹ partium ſententiam, de dominio ac pacifica poſſeſſione bonorum ſuorum quempiam vigore ejusdem ſententiæ excludi, atq; tandem extra dominium illa rurſus proſequi debere.

Mert az Biró az két avagy tb̃ fęlnek feleletire, és az leveleknek és levelbéli tanu-bizonyság tételre, mellyeket az ſzék ſzinin el̃ adnak, tartozik tr̃vént tenni. Ez penig nyilván való dolog, hogy az Prokátorok gyakorta feleletekben, vagy gondviſeletlenſegekből, avagy tudatlanságokból, néha kedig gonoſságból, meg-csalatnak és meg-vetkeznek. Gyakorta az pereſſek leveleit-is és levelbéli tanu-bizonyságokat el-téveſztik, és az hagyot ſzék napjára vége el̃ nem álhatnak. Az Biró penig ollyan tr̃vént téſzen, az mint az két fęlnek feleleti, és levelei és levélbéli tanu-bizonysága kiváñya. Annak-okáért, ha valamellyik fęl hogy vagy ő maga, avagy, prokátora által, feleletiben vétkezet vólna, akar leveleinek bé adáſsában megfogyatkozot vólna, eſzében véſzi: tehat

Judex enim ex objectionib⁹ & allegationibus duarum pluriumvè partium & pleruñq; literarum ac literalium inſtrumentorũ coram eo productarũ & exhibitarũ, continentiis & terroribus ſententiam decernere tenetur. Certum eſt autem, procuratores partium ſæpenumero in reſponſionibus ſuis, aut negligentia, aut ignorantia, aliquando etiam malitia, falli & errare. Sæpè literæ, ac etiam literalia inſtrumenta litigantium periclitantur, & in termino, per judicem exhibitioni illarum præfixo, produci nequeunt. Unde ſententia per judicem ita fertur & pronunciatur, prout reſponſiones partium vel tenores & continentiæ literarum, ac literalium inſtrumẽ-

Judicis officium.

torum expoſtulant. Quapropter, ſi qua partium, per ſe, vel procuratorem ſuum in reſponſionibus ſuis erraſſe, vel in exhibitionibus literarum ſe defeciſſe congnoverit: nè per ſententiam ob ejuſcemodi defectum & errorem contra ſe latam, de domino bonorum ſuorũ immediatè excludatur, repulſionem violentam (in contemptum licet & vilipendium judiciariæ, commiſſionis fieri, tamen tolerari ſolitam) tempore executionis ipſius latæ ſententiæ facere cogitur, & ad reddendam rationem hujusmodi repulſionis, unicus adhuc terminus coram judice ſuo comparandi ſibi præfigitur: in quo tandem errorem aut defectum ſuum vigore novi judicij, per Principem gratioſè conceſſi, vel per evocationem & retractationem reſponſionis ſui procuratoriis reſtaurare, & ſi poterit, in melius reformare tenetur. Novi namq; judicij collatio, ac procuratoris cujuſpiam revocatio, ſemper præſupponit errorem & defectum. Non enim eſt neceſſe novum judicium impetrare, vel reſpon-

tehat hogy az Biró ki mondot tőrvényénel, az jóſzágból mindgyárt ki ne veſſęk, mikor effęle vétkes itiletel igaz tételre mennek: erő ſzakkal valo ellenzéſt (noha az tőrvénnek gyalázattyára, de ki már ſzokkásba ment és el-is ſzenvedik) kénſzerítetik tennie: mely ellenzéſnek oka adáſara, még-is egy napot hadnak, hogy Birája előt elő állyon: mely napon tartozik, ha lehet, az vétkét avagy fogyatkozáſt, el-igazitani és jobútra hozni, az uy itiletnek erejével, mellyet az Fejedelem kegyelmeſen meg-adot avagy Prokátor hivaſſal feleletit meg-úyitani. Mert az úy itiletet, és à Prokátor meg-hiváſt azért ſzerzették és adgyák, hogy vetket és fogyatkozáſt találtanak az ollyan pőr-folyáſban. Nem-is ſzűkſęg úy itiletet kérni, avagy Prokátort meghini, hanem csak akkor, mikor az pőrnek follyásába vétek eſſik, és fogyatkozáſt tőtték. Annak-utánna penig tőb tőrvény napot néki nem adnak, nem-is engednek: hanem tőrvént mondván, az ki-adot *ſententiával*, minden vóltaképpen igazat téſznek, Ha penig máſod úttal is vakmerő-képpen ellenzéſt téſzen, (az mint meg-mondám) őrők hitetlenſęgben eſik.

TEHE-

reſponſionem procuratoris revocare, niſi in proceſſu cauſæ erratum fuiſſe prius deprehendatur. Poſtea verò ulterior terminus ſibi non deputatur neq; concreditur: ſed lata ipſa ſententia finaliter & effectivè executioni demandatur. Et ſi ſecundariò quoq; repulſio temerariè committitur: Nota perpetuæ infidelitatis (ſicuti immediatè declaratum eſt) inde reportatur.

TEHETE AZ REPULſiót, ki az pőrt nem forgatta.

LXXVI. TITVLVS.

DE miért hogy minden meg-itilt *ſententia* levélnek az végben, ezt az Czikkelt bé-ſzokták irni: illyen, és imillyen embernek, ugy-mond, (azt néven nevezvén, ki az perben meg-győzetet) és egyebeknek-is akar kik vólnának ellen mondáſok és tilalmok, az fellyűl való okokból, ellene nem álván. Mely Czikkelre való képeſt, az meg-mondot *repulſio*val, ſokan ſzoktak élni: Ezokáért ez kérdik, Hogy ha az, ki az pőrben nem vólt, nem-is forgatta, az Fel-pereſt ki az pőrt meg-nyerte, az igaz tételről, az *ſententia* levélnek tartáſſa-ſzerint, ellenzéſſel el-tilthattyaé és *repulſiót* tehetéé? Kiben az tetczik, hogy nem: Mert az tőrvénnek végezéſét és hagyomáſát, az meg-nem háborithattya, és magát az pőrnek nyere-

UTRUM ILLE poſſit Repulſionem facere, qui in proceſſu cauſæ non egit.

TITVLVS LXXVI.

SEd quia in calce quarũlibet literarũ Adjudicatoriarum ac ſententionalium iſta clauſula: Contradictione talis & talis convicti (nominando eum, qui in cauſa ſuccubuit & convictus eſt) ac aliorum quorumlibet prævia ratione non obſtante, inſcribi & inſeri, & cõtra hanc quidem clauſulam etiam repulſio prænotata ſubſequi & fieri conſuevit: Idco quæritur, utrũ ille, qui in cauſa non fuit, poſſit actorem & partem, in cauſa triumphantem, ab executione latæ ſententiæ, literarumq; Adjudicatoriarum repellere? Et videtur quod non: Quia non eſt illius turbare judiciariam commiſſionem, neq; immiſcere &

ingerere ſe lucro, vel damno litis & cauſæ, qui in proceſſu ejusdem nec vicit nec ſuccubuit. In contrarium tamen plerumq; accidit, partem triumphantem, cum literis Adjudicatoriis, atq; ſententionalibus ad facies talium bonorum & jurium poſſeſſionariorum accedere, quæ præmanibus alterius, & non illius qui in cauſa ſuccubuit, habentur, & juſto etiam forſitan titulo per eum poſſidentur. Sæpè etiam penes unum principale membrum, juris poſſeſſionarij talia bona occupari machinantur, qua juſto modo atq; titulo ab eo membro fuerunt dudum ſequeſtrata.

Verbi gratia: Caſtrum, aut Caſtellum, vel oppidum unum, ſimul cum cunctis ſuis pertinētiis, videlicet villis, prædiis, portionibusq; & juribus poſſeſſionariis, ad idem de jure ſpectantibus & pertinere debentibus, proceſſu juris, aut ex Donatione Regia, vel alio titulo per quempiam acquiritur & proſequitur: à quo quidem Caſtro, Caſtello vel oppido verus dominus & legitimus poſſeſſor ejus,

nyereſégében avagy kárában, ki az pōrnek folyásában ſemit ſem nyert, ſem veſztet, magát nem avathattya és belé nem elégyitheti. De magaviſzontaggyakorta tōrtént, hogy az gyōzedelmes fél, az *ſentētia* levéllel, affele jóſzág ſzinére-is ment, mely immár más ember kezénél volt, ne talám jó módgyával és igaſsággal, és nem annál, kī az pōrben meg-fogyatkozot és azt el-veſztette. Gyakorta penig egy fō és derék jóſzágh mellet, effele jóſzágot-is igyekeznek el-foglalni, mely az derék jóſzágtól régen jó móddal, és igazán el-volt ſzakaſztva és más hová birták.

Értelemnek okáért: Egy ember, egy Várat, Kaſtélt, avagy mezō Városſt, minden hozzá tartozandóival, tudni-illik, Falukkal, telekekkel: és falubéli réſzekkel, mellyek igaſságſzerint ahoz valók volnának, tōrvény folyás által, avagy Király adománya által, avagy egyéb úton keres, és ōvē akarja tenni: Mely Vártól, Kaſtélytól, avagy mezō Városſtól, az elōbbi igaz Ura, kinek talám immár magva is ſzakat, egy avagy két Falut, avagy valami teleket és földet,

fŏldet, még éltében, valakinek eladot vólt, avagy ſzólgalattyáért elajándékozot, avagy más okon elidegenitet vólt: az-is penig, kinek adta és ajándékozta vólt, magát effęle Falukban, vagy telekekben és fŏldben, még Király *Conſenſu*ſával engedelméből-is, tŏrvény-ſzerint beléiktatta, és helyheſztette. Ha azért amaz kereſŏ fęl, az derék jóſzágot meg-nyeri, ugymint, az Várat, Kaſtélt, mezŏ Városſt, az meg-mondot hozzá való tartománnyal egygyŭt: ám-annak penig (à mint megmondám) az ki meg-vŏtte, avagy ajándok-ſzerint már birta valami réſzét, az pŏrben ſemmi réſze, ſem hirenem vólt (ne talám illyen okból, hogy az derék foglaláſnak és elsŏ iktatáſnak idején, az meg-mondot derékjókban, ugyan az, ki akkor amak uraságában és birodalmában vólt, ez derék foglaláſnak és iktatáſnak ellene mondot.) Az Fel-peres penig, az fellyŭl meg-mondot Falukat, telekeket és fŏldeket, mellyek immár régen más kéznél vadnak, az derék meg-nyert jóſzághoz, ugy-mint, ha ahoz valók vólnának, magának tulaydonitani, és el-foglalni akarna. Effęle és ehez haſonló dolgokban azért, és ez-okon, még az-is, az ki az pŏrben

ejus, qui forſitan jam in ſemine defecit, unam vel duas villas, aut aliquod prædiŭ & terram, adhuc vivens præcio vendidit, vel ſervitiorum pro exhibitione donavit, aut alio titulo contulit: & ille, cui venditio vel donatio facta fuit, ſe in hujusmodi villis aut prædio & terra, etiam conſenſu Regio, ac ſtatutione juridica, dudum fundavit atq; firmavit. Obtento igitur jam principali membro, ipſo ſcilicet Caſtro, aut Caſtello vel oppido, una cum dictis pertinentiis ſuis, & illo cui (ut præmiſſum eſt) venditio aut Donatio facta fuit, in cauſa non exiſtęte (ex eo forſitan, quod tempore recaptivationis & primariæ Statutionis dicti principalis membri, ſolus ille, qui pro tunc in dominio & poſſeſſione ejusdem membri Principalis fuerat, totali hujusmodi recaptivationi & ſtatutioni contradixerat) Actor ipſe etiam prænarratas villas, aut prædium vel terram, præmanibus alienis, modo antelato, jam exiſtętes & habitam, penes Principale ejuſcemodi membrŭ, tan-

quam ſcilicet pertinẽtias ejuſdem, pro ſe vendicare & occupare nititur. In eo itaq́, & alio quoq́ ſimili caſu, repulſionem prætactam, etiam ille, qui in cauſa non erat facere permittitur. Et hoc virtute illius clauſulæ (PRÆVIA RATIONE:) qua mẽdiante nec onus repulſionis ille deponere tenebitur: ſi pars triumphãs abſq́ debita ratione ab occupãda bona prænotata acceſſiſſe verificabitur.

ITEM, de juribus quoq́ poſſeſſionariis impignoratitiis idem eſt ſentiendum: Quòd ſi quiſpiam litigantium hæreditatem & proprietatem alicujus juris poſſeſſionarij pro ſe ordine judiciario obtinuerit: & tale jus poſſeſſionarium apud manꝰ alienas titulo pignoris extiterit (ſi tamen impignoratio ipſa, bono & juſto modo, & non litis intermedio facta fuiſſe comprobetur) vigoræ ſententiæ, ſuper ipſa perpetuitate latæ, reobtentum hujusmodi jus poſſeſſionarium actor à manibus ejus, qui pignoris illud titulo poſſidet, ſimpliciter occupare non poteſt: ſed

põrben nem forgot, ſzabadon *repulſiót* és ellenzéſt tehet. Ennek, az felyũl meg-irt, tanu-bizonyság tételnek czikkelye haſználván, miért hogy az *ſententia* levélben ezt bé-irják (*az fellyũl való okokból*) az ellenkezés illyen vólt. Mely czikkelnek ez az haſzna, hogy az *repulſiónak* terhét, nem tartozik meg fizetni: hogy ha meg-bizonyittatik hogy ám-az nyertes fęl, méltó ok-nélkũl, az meg mondot jóſzág foglalni ment.

TOVABBA, az zálagos jóſzág felől-is ezent kel értenünk: hogy ha valamely peres, némũ-némũ jóſzágnak tulaydonságát, tõrvény-ſzerint meg-nyeri: Es effęle jóſzág, idegen kéznél zálagban léſzen (de ugy hogy az el-zálagoſitás, jó móddal, igazán, és nem az põr kõzben lõt légyen) az *ſententia* levélnek erejével, mely annak õrõkkes vóltáról ki-adatot, effęle meg-nyert jóſzágot az Fel-peres annak kezébõl, az ki zálagos-képpen birja, mód-nélkũl el nem foglalhattya: hanem az pénznek ſummáját, melyben zálagban vagyon, ſzũkſęg hogy elõſzõr le-tegye. Mert ha kũlõmben csak ſemi nélkũl igyekezik el-foglalnit méltán az *repulſiót* tehet

tehet, az kinél az jószág vagyon. Es hogy ha az jószágnak gazdája, az *ſententia* ſzerint való igaz tételkort, kéſznek mondgya magát, az penznek fel vételére: tehat az *repulſio* terhét, ſem tartozik meg-fizetni. De ezt ugy ércsed, mikor mindgyárt, ugyan ott elő adhattya igaſságát, és miben, hány forintban legyen nála zálagban, meg-bizonyithattya.

ſed ſuper illa pecuniarum ſumma, pro qua præmiſſo pignoris titulo obligatum habetur, ut primum ſatisfaciat neceſſe eſt. Nam alioquin ſi de plano occupare niteretur: repulſio meritò ſubſequi poterit. Et ſi ad tollẽdam ſuam pecuniam poſſeſſor ipſius juris poſſeſſionarÿ ſe tempore executionis dictæ ſentẽtiæ, judiciariæq; deliberationis paratum obtulerit: Tunc neq; pœnæ vel oneri hujuſmodi repulſionis ſubjacebit. Et hoc intellige, ſi de ſummæ pecuniarum quantitate, ac impignorationis qualitate, pariter & veritate ibidem conſtabit.

AZ UY ITILETRŐL, módgyáról, rendiről, és annak folyásáról.

LXXVII. TITVLVS.

Mlért hogy az *repulſio* tételnek utánna, avagy az Prokátorok feleletinek fogyatkozásának meg hivása után, az Fejedelemtől gyakorta Uy itilet ſzoktak kérni: Hogy az pőrben, melyben valaki meg-fogyatkozot, és meg-győzettetet, ellene nem álván az ő tévelygéſe, vagy fogyatkozáſa, kiért tudgya, hogy pőrit el veſztette vólt: Sem penigien az Biró által ki-adot *ſententia*-is ellene nem álván: ugyan azon pőres az

DE NOVO JUDICIO, ac ejus modo, ſerieq; & proceſſu.

TITVLVS LXXVII.

QUia poſt factam repulſionem, vel procuratorũ malam reſponſionem, ſæpenumero novum judicium ſolet à Principe impetrari: Ut in cauſa illa, qua quiſpiam ſuccubuit & convictus eſt, non obſtante eo errore vel defectu, quo ſe in proceſſu cauſæ gravatum fuiſſe cognoſcit: Non obſtante etiam lata jam exinde judicis ſententia: idem de novo reſpondere, novas q;

vasq; allegationes, exceptiones & objectiones facere, literas forſitan non exhibitas producere, defectum obmiſſum ſupplere, errorem commiſſum emẽdare & generaliter omnia, quæ juris & juſtitiæ ac defenſioni ac ſublevamini cauſæ ſuæ proficua eſſe cognoverit, peragere valeat atq; poſſit.

Sciendum igitur eſt, quòd hujusmodi novi judicij gratiã: præterea cunctarum literarum privilegialium, ritè tamen & legitimè emanatarum, confirmationem: nec non univerſorũ bonorũ, & jurium poſſeſſionariorum, titulo novæ donationis collationem Princeps noſter, ex debito regiminis ſui officio, unicuiq; largire & concedere ſolet. Nova tamen donatio conferenda eſt, locumq; habet, ſi juſtè & non fictè poſtuletur: hoc eſt, ſi bonorum ipſorum impetrator, à die adeptionis eorundem, per ſe, vel progenitores quoq; ſui, in reali dominio illorũ, usq; ad tempus impetrationis perſtiterint: quemadmodum in prima parte clarius ſuper ipſa nova donatione notabile poſitum habes. Ulte-

Part. 2. Tit. 37.

az Uy itiletnek erejével uyjonnan felelheſſen, dolgát forgathaſſa, fogáſt és ellen-vetéſt teheſſen, leveleit, mellyeket bé-nem adot vólna bé-adhaſſa, fogyatkozását fel épitheſſe, tõv vétkét igazithaſſa, és kõzõnſégeſen mindent, valami az õ tõrvényének haſznára és elõ menetelire vólna, gondolhaſſon, mondhaſſon, és elõ ſzámlálhaſſon.

Ezt-is azért vegyük eſzünkben, hogy effélé úy itiletnek kegyelmét: annak-felette, mindennémũ *Privilegium*nak *confirm*álását, az mely tõrvény-ſzerint és igazán kõlt: sõt minden jóſzágról való úy adományról való *confirmatio* levelet, az Fejedelmünk, az õ tiſztinek méltóságához illendõ gond-viſeléſébõl, ſzokot engedni és adnia. Az Uy adomány mind-azon-által ugy adatik-meg, és akkor vagyon helye, mikoron méltán s-igazán, és nem ſzinnel kivánnyák: az az, ha az jóſzágnak megkérõje, az õ meg-nyeréſének napjától fogvan, vagy õ maga, vagy ſzülei, minden vóltaképpen annak uraságában vóltak, mind ez úy meg-kéréſnek ideiglen: miképpen hogy az elsõ réſzben, ahol az úy adományról ſzóltunk, nyilvábban vagyon meg-irva.

Továb-

Továbba ezt-is eſzünkben kel vennünk, Hogy az úy itilet által kezdetet pör, csak egy törvény-ſzerint való *terminuſ*on, minden pöreknek elötte, véghez kel és ſzokot menni: hogy az pör és kereſſet, melyről immár az Birák törvént-is töttek, bizonytalanúl függöben ne kénſzeriteſſék lennie.

Mely úy itiletnek rendiről és módgyáról, miért hogy az közönſęges *Decretum*ban világos irás vagyō, Ezokáért azonról való meg-irt *articul*uſt, ſzóról ſzóra (az mint következkezik) bé-helyheztettem.

Továbba, ugy-mond, mivelhogy az Orſzágbéliek, ellenek való pörekben, fő-képpen jóſzág dolgában, törvény folyáſa-ſerint az pörtö egy-nehány *terminuſ*on által vévén, mikor immár mind az két félről, minden bizonyságot, és ok leveleket bé adtak vólna, hogy pörek immár tellyes véghez meheſſen; az pörnek utólsó napja (mikor immár Király ő Felſége ſzékin az rendelt Birák, Itilő meſterek és hites *Aſſeſſor*ok törvént-is mondottak vólna. Az pereſſeknek penig egygyike, eſzében vévén, hogy pöriben meg-fogyatkozik, és már az *ſentētia* leveleket-is ki kezdik adni, avagy hogy ki-is adtak, avagy ki

Ulterius advertēdum, quòd cauſa per formam novi judicij inchoata, unico tantūmodo termino juridico, & ante omnes alias cauſas finiri concludiq; ſolet: nè negotium & cauſa per judiciariam ſententiam & deliberationem jam deciſa, fine confuſo pendere cogatur.

De cujus quidem novi judicij ſerie & modo, quia in generali decreto noſtro clara continetur deſcriptio. Ideò articulū, ſuper ea re conſcriptum, verboten (prout ſequitur) adjeci.

Jtem, ſolent nonnulli Regnicolæ in eorum cauſis, contra ſeſe, potiſſimum in facto poſſeſſionario motis, ſervatis pertranſitisq; legitimorum terminorum & litium proceſſibus, literarumq; tandem, ac aliorum cunctorum documentorum probabilium, hinc inde, pro finali concluſione hujusmodi negocij productionibus factis, in ultimo cauſæ termino, (dùm etiam judices ordinarij ſedis judiciariæ Regni, magiſtriq; Prothonotarij, & jurati ejusdem ſedis aſſeſſores ſuam tuliſſent ſententiam. Eorundemq; partium altera ſe in-

hujusmodi cauſa deficere & ſuccũbere agnoſceret, ac literæ adjudicatoriæ exinde vel jam emanatæ & extradatæ extitiſſent, aut poſt latam & pronunciatam ſententiam extradari deberent,) procuratores eorũ revocare, & cauſam condeſcẽdi facere velle, novum judicium impetrare, vigore cuj⁹ partem alteram ab executione literarum adjudicatoriarum ſæpi⁹ prohiberent, ut ſic eorum juſtis juribus privarentur.

ki kellene adniok (Prokátorokat meg-ſzokták hinni, és põreket leſzállitani igyekezik, avagy úy itiletet véſznek, kinek erejével az más' fęlt, az *ſententia* levél-ſzerint való igaz tételrõl gyakorta el-tilttyák, hogy illyen-képpen az õ igaſságokban elõ ne meheſſenek.

Part. 2. Tit. 81.

Propterea ſtatutum eſt, ut à modò inpoſterum hujuſmodi cauſantes non niſi lite pendente, & cauſa nondũ deciſa, procuratores eorum revocare, & cauſam condeſcendi facere poſſint.

Annak-okáért végeztük, hogy ennek-utánna effęle põrõſſek, csak az põrnek foltában, és mîg tõrvént nem mondnak, hihaſsák-meg Prokátorokat, és akkor ſzállithaſsák le az põrt.

Novum autem judicium impetrent ſemper, ſi voluerint. Verumtamen ejus vigore partem alteram ab executione latæ ſententiæ literarum̃, adjudicatoriarum, ſuperinde emanandarum extractione vel extradatione, judices ordinarios, vel eorum Prothonotarios, nequaquam, valeant inhibere. Imò & ipſa pars triumphans, hujus-

Uy itiletet penig mindenkor kérheſſenek, ha akarják. Azért mind azon-által annak erejével az más' fęlt, az ki mondot tõrvénynek igaz tétele mellõl, avagy az *ſententia* levélnek melynek arról kel kelni, ki vétele mellõl, avagy ki adaſsától, az rendélt Birákat, vagy itilõ meſtereket, ſemmi úton el ne tilthaſsák. Sõt az gyõzedelmes fęl, effęle *ſententia* levéllel, ellene nem álhatván, az úy itile-

itilet, mellyet ez formán hozot, méltán igazat tétethet. Az az fęl penig, mely az úy itiletet hozta, az ki mondot *sententia* szerint meg lévén az igaz tétel, pőrit az úy itiletnek erejével, ha kedve tarttya, meg-indithattya, és az szerint forgathattya.

hujusmodi literas adjudicatorias, non obstantibus ipsis literis novi judicij, sic impetratis, debitæ executioni demandari facere. Pars deniq; ipsum novum judicium impetrans, habita executione dictæ latæ sententiæ, suam causam vigore ipsius novi judicij, dum voluerit, executioni demandare, & idem prosequi. Part. 2. Tit. 75.

Tőrténet-szerint penig, ha valamely fęl, akar jószág dolgából, avagy akar mi dologbol, azért el-maradna hogy el nem jőt az tőrvényre, minthogy bizonyos okok mulattattak el véle: olykort az ollyan, kit azért marasztot el-az tőrvény, hogy arra el-nem jőt, mind úy itiletet hozhat, és mind az rendelt Birákat, Itélő mestereket, az *sentētia* levélnek ki-adássától, és az ellenkező fęlt az ki vételétől és igaz tételtől, mindenkor, hogy ha akarattya lészen réá, el-tilthattya. Es hogy minden pőrt, kiben Király ő felsęge úy itiletet engedet, minden egyéb perek előt, az első Octáván elő vegyék és meg-itillyék.

Causa verò, quo altera partium sive ratione jurium possessionariorum, sive aliorum quorumcunq; negociorum, per non venientiam, eò quòd fortasse [b] *certissimis negociis præpedita, comparere nequiret, sententionaliter quoquomodo convinceretur: tunc talis pars, sic per non venientiam convicta, & novum judicium impetrare, & tàm judices ordinarios ac Prothonotarios eorundem ab extradatione literarum adjudicatoriarum sententionaliumq;, & partem adversam ab extractione & executione earundem literarū, semper dùm voluerit & poterit, inhibere valeat atq; possit. Et quòd omnes causæ, in quibus per Regiam majestatem nova judicia impetrata fuerint, in primis octavis, inter omnes alias causas leventur & judicentur.*

b Part. 2. Tit. 59.

HOGY

UTRUM POSSIT novum judicium impetrare, qui in cauſæ proceſſu non ſuccubuit.

TITVLVS LXXVIII.

SEd quæſtiuncula occurrit diſcutienda, ſimilis quæſtioni ſuper facto repulſionis ſuperius propoſitæ. Utrum poſſit ille novum judicium impetrare, qui non egit, neq; fuit in proceſſu cauſæ? Dicendum breviter, quòd quàmdiu ille, qui in cauſa ſuccubuit, in humanis egerit & ſupervixerit nemo alter, præter eum, gratiam novi judicij impetrare poteſt. Non enim congruit cuipiam falcem ſuam in alterius meſſem mittere. Verumtamen parte ipſa victa ille, in quem proſecutio cauſæ ipſius de Regni noſtri conſuetudine condeſcendet, liberam plenariamq; impetrandi de facto habebit facultatem.

HOGY-HA KERHETE az Uy itiletet, ki az pőrben nem forogván, azt el-ſem veſztette.

LXXVIII. TITVLVS.

DE itt egy kérdés támad, mellyet meg-kel feytenünk, haſonlo az *repulſio* tételről való kérdéshez. Hogy-ha igyem az Uy itiletet hozhatéaz ki nem pőrlőt, avagyabban az pőrben, melyről az úy itilet ſzól, nem forgot? Melyre rővideden azt mondgyuk, hogy valameddig az, ki az pőrt el-veſztette, él, ſenki annál egyéb, úy itiletet nem vehet. Mert nem illik, hogy valaki ſarlóját, más ember gabonájában veſſe. Mind-azáltal az el-halván, ki pőrit elveſztette vólt, az, az kire annak à pőrnek viſeléſe az Orſzágnak ſzokkáſa-ſzerint ſzállot, ſzabadon vehet úy itiletet.

PRO-

AZ

AZ PROKATOR meg-hivás, mi legyen, és hol legyen.

helye.

LXXIX. TITVLVS.

Mért hogy az Uy itilet mellet, az Prokátor meg-hivás-is gyakorta ſzokot lenni. Ezokáért ezt tudnunk kel: Hogy az Prokátor meghivás ez, mikor valamely érettünk ſzólónak ſzavát, annak az ki bé-vallotta akarattya és hagyáſa nélkül, és értéſére adáſa nélkül ſzólván az ſzék ſzinin, úy feleletet kezdvén, az Biró elõt azt uyittya és meg-magyarázza. Minden Prokátor meg-hiváſnak penig, azon helybéli Biró elõt kel lenni, az mely Biró elõt az felelet lõt, avagy azon Biró nevezetes embere elõt. Ha penig az tõrvént más Biró eleiben bocsátották: tehát azon Biró elõt, avagy embere elõt, ki elõt az kérdõ forogván mîg fõggõben vagyon, kelletik az Prokátor ſzavát meg-hini.

PROCURATORIS Revocatio quid ſit, & ubi fieri debeat.

TITVLVS LXXIX.

QVoniam in cauſa factoq; novi judicij, procuratorum revocatio ſæpè ſequitur. Idcirco ſciendum, quòd procuratorem revocare, eſt reſponſionem alicujus advocati, per eũ, præter voluntatem & extra informationem conſtituentis, in judicio factam retractare, & eam nova reſponſione coram judice reformare. Omnis autem procuratoria revocatio, coram eo judice, quo reſponſio illa, quæ retractabitur, facta fuit, vel homine ſuo, ad id, per eundem judicem ſpecialiter deputato, fieri ſolet atq; debet. Verùm ſi cauſa ipſa in alteri judicis præſentiam fuerit tranſmiſſa: tunc coram eodem judice vel ejus homine, in cujus conſpectu per hujusmodi tranſmiſſionem cauſa ipſa pendet, reſponſio procuratoris revocari debet.

PROCURATORIS Reſponſio, quomodo & quo onere retractari debeat.

TITVLVS LXXX.

ADvertẽdum itaq́, quòd revocatio reſponſionis cujuslibet procuratoris, in longis cauſarum proceſſibus, quibus videlicet etiam facta reſponſione juridici proceſſus ſubſequi, & judiciariæ deliberationes ac ſententiæ interlocutoriæ pronunciari ſolent, non niſi lite pẽdente, & cauſa per definitivam ſententiam nondum deciſa, fieri debet. In cauſis verò brevibus, per inſinuationem motis, & aliis, unicum terminum ad reſpondendum habentibus, etiam poſt latam & pronunciatam definitivam à judice ſententiam, quilibet litigantium procuratorem ſuũ revocare poterit.

Retractatio namq́ procuratoris (ſicuti prænarratum eſt) præſupponit ſemper errorem vel defectum. Qui quidem error & defectus, non niſi in repulſione & objectione, aut aliqua alia exceptione committi ſolet. Ac

AZ PROKATORNAK feleletit miképpen, és micsoda terhel hihattyákmeg.

LXXX. TITVLVS.

VEgyũk eſzũnkben azért, hogy az Prokátor hivás, az hoſzſzu põrekben, mellyekben az feleletek után, az Birák tõrvént-is kezdnek látni, és kõzõſlek *ſententiát*-is mondani ſzokták, csak akkor lehet-meg, mikor az põr még foltában és függõben vagyon, és arra mîg végsõ tõrvént nem mondották. Az rõvid põrekben penig, mellyet bizonyoſſa tévõ hivatallal inditották, és egyébekbẽ-is, mellyeknek csak egy *terminuſ*son kel véghez menni, még az el-végezet és ki mondot *ſententiá*nak utánna-is, akar mely põres Prokátorát meg-hihattya.

Mert az mint meg-mondók, az Prokátor meg-hivás, mindenkor valami vétſẽgbõl, avagy fogyatkozásból kõvetkezik: mely valami feleletben, ellenzésben, avagy fogáſban ſzokot meg-eſni.

Az

Az után úy feleletet csinálván, minek utánna az előbbi feleletet meg-hitta, az fellyűl meg-mondot mód-ſzerint, tartozik dolgát iſmeg uyjólán kezdeni uyitani, és igaſságát jobban meg-magyarázni: Igyen, hogy azon nap, mellyen az *ſententiát* ki mondgyák, minden pőres, minden terhe és birság nélkűl, Prokátorát meg-hihattya: Annak-utánna az míg az Octáva, avagy brevis tart (az leg-utólſó naptól meg-válva) mindenkor kiſſeb terhel, tudni-illik, hat forintnál meg-hihattya: Végtére, az Octáva ki telvén: nagyob terhel, tudni-illik, ötven Girával, ki két ſzáz forintot téſzen, hihattya meg-Prokátorát. Az Octáva utólſó napját ugy ércsed, hogy ha az meg-hiváſſal álnakúl és csalárdúl élnek. Ez okkal hogy az Prokátor meg-hiváſſal, csak az *termin*uſt mulathatná el, és az más fęlt, halogathatná, az pőrt vontatván tovább-is fáraſzthatná. Miért hogy egyébként-is ſzűkſęges, hogy azon nap, mellyen az törvént ki mondgyák, Prokátorának hija meg-feleletit.

Ac tandem facta nova reſponſione, poſt revocationem prioris reſponſionis, modo præhabito, inſtaurari reformariq; debet: ita, ut ipſa die, qua ſententia ac judiciaria deliberatio pronunciatur & fertur, quilibet cauſantium, abſq; quolibet onere & gravamine: Poſtea verò infra octavarũ & brevium judiciorũ celebrationem (dempta duntaxat extrema die ipſarum octavarum, vel brevium judiciorum) ſemper cum minori onere, ſex videlicet florenis auri: Demum, aut eiſdem octavis vel brevibus judiciis expiratis: cum majori onere, quinquaginta ſcilicet Marcis homagialibus, gravi ponderis, ducentos florenos auri facientibus, procuratorem ſuum revocare poteſt. Ultimam autem diem prænotatam verum eſſe intellige, ſi retractans ille calumnioſe & fraudulenter agere prætenderet. Ut videlicet terminum ſolummodo ipſum juridicum hac cautela revocationis præteriret, & alteram partem ulteriori proceſſu vexaret & gravaret. Nam aliter die illa, qua ſententia fertur, ut eodem die & procuratoris reſponſio revocetur neceſſe eſt.

AZ

PRO-

PROCURATORIS reſponſio, duobus modis ſolet revocari.

TITVLVS LXXXI.

RESponſio verò procuratoris & advocati, duobus modis ſolet revocari.

Primò, litis intermedio. Part. 2. Tit. 75. 77. 79. Part. 3. Tit. 6. & 11.

PRIMO, in proceſſu cauſæ, ante finalem concluſionem & definitivam ſententiam ejuſdem cauſæ (licet reſponſione prælabita) ut puta, ſi quis ſe literas, & literalia inſtrumenta ſuper eo negotio, quo per adverſam partem lite impetitur habere, & illarum vigore ſe ab impetitione ſui adverſarij defendere poſſe allegaret: vel factum illud, pro quo lite ipſa vexatur, ſe patraſſe negaret: aut forſitan cauſam judex ex partium reſponſionibus ad oculatam reviſionem, vel communem inquiſitionem decerneret, jam reſponſionem factam fuiſſe cuilibet conſtaret: antequam, tamen terminus juridicus, per judicem literarū exhibitioni, aut juramentali depoſitioni, vel oculatæ reviſionis, aut communis

AZ PROKATOR meg-hivás, két-képpen ſzokot lenni.

LXXXI. TITVLVS.

AZ Prokátor meg-hivás kedig két képpen lehet.

ELŐSZER, az pőrnek follyásában, az utólſó tőrvénynek, és végső *ſententiá*nak, ki mondáſa előt (noha az előt meg felelt vólt) mint mikor valaki azt felelné, hogy ő néki jó levelei és menedéki vólnának, arról az dologról, melyről őtet az más fél kereſſi, kiknek erejével az ő ellenkező félnek kereſetitől magát meg-óltalmazhatná: avagy azt az dolgot, az miért pőrben fogták, tagadna, hogy nem ő cselekedte: avagy ne talám, mikor az Biró az pőrt, az két félnek feleleti-ſzerint, ſzemmel való nyilván meg-látáſra, akar köz tudományra itilne, hogy egy máshoz felelték mindeniknél nyilván lehetne: mind-az-által mineк-előtte az napja el-jőne, mellyen az meg-mondot leveleket elő kellene hozni, vagy valamellyik félnek meg-kellene eskünni, avagy az látáſra, vagy köz tudományra kellene

menni,

menni, az pōres fęlnek egygyiké, eſzében vévén, hogy az ō Prokátora feleleti miatt meg-kezd fogyatkozni: nem várván reá az meg-hagyot napot, még annak elōtte Birája elōt, vagy annak bizonyos rendelt embere elōt, kit erre válaſztot vólna (az mint az elōt meg-mondam) Prokátorát meg hihattya. Mely az Fejedelem úy itileti nélkūl-is meg-lehet, de nagyob terhel, tudni-illik, ōtven Girával.

MASODSZOR: Az Prokátor meghivás, az tōrvénnek és *ſententi*ának ki-mōdáſſa után-is ſzokot meg-leñi: ez-is penig csak oly pōrekben, mellyekben mentéſt és haladék nélkūl, az elsō feleletnek utánna, végh és utólſo *ſententia* ſzokták mondani. Holot ha az Prokátor, kūlōmben felelt vólna: folyáſban bocsáthatta vólna azt az pōrt az tōrvény. De ez ritkán eſſik, és csak oly dolgokban, mellyeket bizonyoſſa tōvé hivatallal kezdnek. Kibōl ez máſodſzori, akar micsoda Prokátor meg hiváſnak módgya,

nis inquiſitiōis celebrationi præfixus & deputatus adveniat, partium ipſarum altera ſe per reſponſionem ſui procuratoris gravatum eſſe, vel gravari debere ſentiens & agnoſcens: non expectato hujusmodi termino judiciariæ ipſius commiſſionis, procuratoris ſui reſponſionem coram judice ſuo, vel homine ejusdem, ad id (prout prætactū eſt) ſpecialiter per eum deputato, revocare poteſt: Et ejuſcemodi revocatio (quamvis cum majori onere, quinquaginta ſcilicet Marcis homagialibus) etiam abſq; gratia Principis fieri poterit. Abſq; gratia Principis.

SECUNDO: Revocatio ipſa poſt latam & pronunciatam ſententiam definitivam contingit: & hoc ſolummodo in cauſis, quibus mox & immediatè per primariam reſponſionem partium finalis concluſio & definitiva ſententia ſequitur atq; profertur. Ubi ſi procurator unius partis aliter reſpondiſſet: proceſſus aliquis in cauſa illa ſubſequi de jure potuiſſet: Et caſus iſte rarus eſt qui in cauſis præcipuè, per inſinuatio- Secundò, poſt definitivam ſenétiam. Part. 2. Tit. 18.

nem motis & ſuſcitatis cõmitti conſuevit. Unde hoc ſecundo modo, revocatio reſponſionis cujuslibet procuratoris, [a] *exſpiratis Octavis, vel termino celebrationis brevium judiciorũ, non niſi per gratiam Principis, vigore novi judicij ſequi fieriq; debet. Faſſio autem procuratoris, qua mediante, procuratorum quiſpiam conſtituentem aliquem: in quinquaginta Marcis, gravi ponderis, aut citra, ſive perennali, ſive impignoratitio jure, & titulo obligat, ſemper ſine Principis gratia, majori tamen cum onere retractari poterit.*

a In quibus reſponſio facta erat. Per gratiam Principis, novi judicij. Part. 3. Tit. 9.

módgya, el-telvén az Octava, avagy az rõvid tõrvénynek *terminuſſa*, csak az Fejedelem úy itiletivel, kel meg-lennie. Az Prokátor valláſt penig, mely által meg kõtelezi azt, az ki õtet bé vallotta, õtven nehéz Girára, avagy aláb, akar õrõkképpen, akar zálagoſſúl mindenkor az Fejedelem úy itileti nélkũl, hihattya meg, de az nagyob terhel.

QVOD CAUSARUM cõdeſcenſio, duobus modis fieri ſolet.

TITVLVS LXXXII.

QVoniam poſt revocationem Procuratoriam, ſæpenumero cauſarum condeſcenſio ſequitur. Unde ſciendum quòd deſcenſio cauſæ duobus modis fieri ſolet.

I. Per Judicem.

PRIMO, quidem per Judicem: Quando ſcilicet judex cauſæ perlecta actione & acquiſitione actoris, ſimul & evocatione, inde ſubſecuta, [a] *benè calculata, tale vitium vel errorem*

a Calculatio actionis

HOGY AZ PÕREKNEK le-ſzállitáſa és le-tétele, két-képpen ſzokot lenni.

LXXXII. TITVLVS.

MIvel-hogy az Prokátor meg-hivás után gyakorta kövétkezik, à põreknek le-ſzállitáſſa és le-tétele. Tudnunk kel tehát, hogy az põr két-képpen ſzokot le-ſzállani.

ELÕSZER, az Biró által, tudni illik, mikor az Biró, az Fel-põreſnek kereſetit által, olvaſſa, és egyetemben az abból kövétkezõ hivatalt, jól meg-tekintvén, forgatván, és reá ſzámlálván, oly vétket, avagy fo-

gyat-

gvatkozáſt talál az hivatal levélben, mely vétek miat, jó módgyával való *ſententiát* és tőrvényt, à pőrben nem mondhat: Ugy-mint, illyen okból, mert az Falut, mellyet pőrrel, jól meg nem nevezte vólt, mellyik Váármegyében legyen ez Orſzágban. Mert ſok falu vagyon azon egy néven, mely kűlőmb-kűlőmb Váármegyében vagyon, avagy néha ugyan azon Váármegyében-is, egy néven tőb Falu-is vagyon, és egygyiket az máſiktól valami vezeték névei ſzokták meg-válaſztani. Es, ha az Falunak nevét, vezeték névei egygyűt meg-nem jelenti: ottan kétſég támad belőle, mellyik legyen az az Falu, mellyet az Fel-pőres ſajattyává akar tenni.

Mint példának okáért: Két falubinak Nándornak, mellyek azon egy Váármegyében vadnak: de egygyik azért vezeték névével kűlőmbőz az máſiktól: mert egygyiket felső avagy nagyob, az máſikat penig alſó avagy kiſſeb Nándornak hiják: melynek egygyike ennyim, az máſikja tiéd. Ha azért az hivatalban és à feleletben jó módgyával meg nem magyarázzák, mellyik Falut pőrlik: az Biró meg nem tudgva válaſztani, mellyik felől tegyen tőrvént. Igy ez okon-

rem in literis ipſis evocatoriis deprehendet, quo præpediente, ſententia, ac judiciaria deliberatio, debito modo, ex hujusmodi actione pronunciari non poterit: Puta, quia non denotatur villa ſive poſſeſſio, quæ acquiritur, in quo comitatu Regni adjacet. Plures autem ſunt villæ uno & eodem nomine vocitatæ, in diverſis comitatibus ſituatæ, vel ſæpè etiam in eodem comitatu adjacentes, aliquo tamen additamẽto cognominis variatæ. Et ſi villæ nomen cum ſuo cognomine non exprimitur: Dubium mox ſuboritur, quæ ſit illa, quàm actor juri ſuo vendicare nititur.

Verbi gratia: Duæ ſunt villæ hoc nomine Nándor *appellatæ, in uno eodemq; comitatu poſitæ: una tamen illarum cognominis appoſitione variatur; Quoniam altera ſuperior vel major, & altera inferior aut minor* Nándor *vocitatur: quarũ altera mea eſt, altera verò ad te pertinet & tua eſt. Si itaq; in evocationis & actionis ſerie non declaratur quæ illarum acquiritur; non poterit Judex*

Pronunciari ſententia de ambiguis non poteſt.

causæ discernere, ad quam earũ sententia feratur. Unde causa talis meritò cõdescendet, & invalidatur, de novo peractorem (si voluerit) inchoanda.

okon ez pőr méltán le szál, és héában való, ha penig az Fel-peres akarja, uyjolán el-kezdheti.

Hoc tamen semper præsupposito, si in causam attract⁹ per se vel suum legitimum procuratorem, defectum & errorem hujusmodi per modum exceptionis allegaverit. Nam aliter si ad actionem spontè respondebit, & acquisitioni illi per se ipsum parebit nil objiciendo, Judex, de se opponens, simul & judicans, fieri nequit: sed sententia inter partes, juxta causæ meritum proferre debet.

Judex opponens & judicans esse nequit.

De ezt mindenkor szeműnk előt visellyűk, hogy-ha az Al peres, vagy őnnőn maga, vagy Prokátora effęle vétket és fogyatkozást, elő ád és forgat: Mert egyébként ha az keresetre, szabad akarattyából meg felel, és az tőrvénnek ereszkedik, semmit nem *excipi*álván, és forgatván, nem lehet hogy az Biró, maga felellyen-is, és ugyan ő meg-itillye-is: hanem az két fęl kőzőt, à dolognak derék érdeme szerint, tartozik tőrvényt tennie.

Idem est dicendum, si quis occasione actuũ potentiariorum in litem evocabitur, & quo tempore mala, facinoraq́ in actione posita, patrata sunt, in actione non declarabitur: quòd talis quoq́ causa condescendet & cassabitur. Quoniam absq́ termini, vel temporis expressione, nec actor vincere, nec in causam attractus vinci commodè poterit. Omnis enim causa, & litis motio, ratione actuum potentiariorum facta & inchoata:

Ugyan ezent kel érteni arról-is, hogy ha valaki hatalomért tőrvényben hinak, és azt à gonosságot, mely az feleletnek rendiben vagyon irva, mely időbẽ cselekedte legyen, meg nem jelentik: hogy az ollyan pőr-is le-szál, és semmiben mulik. Mert az napjának és időnek jélentése nélkűl, sem az Fel-pőres nem lehet nyertes, sem az Al-pőrest meg nem győzhetik. Mert minden pőrt, és pőrnek inditássát mellyet hatalomnak okaért kezdnek, és továbba, az megmondot keressetetet, az Al-pőres, avagy

avagy vallya, vagy tagadgya. Ha után vallya, ſzükſég, hogy okát adgya cselekedetinek. Mert ha okát nem adhattya, Al-pőres lévén, ügyében mindgyaráſt meg-fogyatkozik. Ha penig az Al-pőres tagadgya, kiváltképpen azért tagadgya, hogy az haralomnak cselekedeſekort, nem hogy jelen lőtt vólna, de netalám akkor meg-házájában ſem vólt: Kit ſzomſzédival és határoſſival megbizonyitani akarná: és illyen okért, ha az napját mellyen az dolog eſet, meg nem jelenti nevezet-képpen: az Al-pőres nehezen menekedhetnek-meg.

De ezt jól meg kel értenünk, és eſzünkben vennünk: Hogy az hatalomról való hivatalokat, és azokban való kereſetet, külömb-külömb való móddal, és okkal ſzokták irnya. Mert neha, kiváltképpen mikoron bizonyos ſzemélt hinak reá, illyen Cikkelyel irják, hogy ugymond, illyen ember, melléje vévén illyen s-imillyen ſzólgait és jobbágyit, házámra rohanván, s-ezt művelte. Neha penig eſt irják bé az hivatalban: El-küldvén ugy-mond, és el-bocsátván

ata: & ex conſequenti actio atq; acquiſitio, in ea declarata, per in cauſam attractum, aut affirmatur aut negatur. Si affirmatur: ut ratio quoq; ſuæ affirmationis aſſignetur, neceſſe eſt. Nam aliter affirmans vel reus ipſe mox in cauſa ſuccumberet. Verùm ſi negatur: maximè propter ea negatur, quòd tempore patrationis ipſorum actuum potentiariorum, nedum præſentem fuiſſe, ſed fortè, neq; in patria ſua pro tùnc ſe extitiſſe: velit vicinorũ & commetaneorum atteſtatione probare: & ob hoc ſi terminus in actione non ſpecificabitur: in cauſam attractus difficulter expurgabitur.

Hoc tamen advertendum, & cordi imprimendum eſt, quòd evocationes, prætextu actuum potentiariorum editæ, & actiones in ejusdem poſitæ diverſis cum clauſulis declarari ſolent. Aliquando enim (& potiſſimè cum actio ad perſonam Principalem refertur) clauſula iſta apponitur, quod talis vel talis (aſſumptis ſecum talibus & talibus familiaribus ac jobagionalibus ſuis) ad domum meam irruendo,

Evocationes prætextu actuum poteñ: aut aſſumendo aut mittẽdo, aut mãdando, fiunt:

ruendo, hoc & hoc patravit. Aliquando verò in evocatione iſta clauſula ſcribitur: Miſſis & deſtinatis T. & T. hominibus ſuis: ad talem villam vel poſſeſſionem meam, ibiq; tot & tanta damna jobagionibus meis irrogavit & intulit. Sæpè autem evocatio cum hac clauſula decernitur: De commiſſione & mandato talis vel talis T. & T. familiares, & jobagiones ſui talem famulum meum, in tali loco repertum aut conſtitutum, dirè & acriter verberârunt: & hujusmodi &c. Unde ſemper advertenda conſiderandaq; eſt clauſularum prædictarum in actione poſitio. Aliud eſt enim, ſecum aſſummere: aliud aliquem deſtinare, & aliud cuipiam patrandum quid mandare & committere. Aſſumptio namq;, perſonalem intereſſentiam ſemper requirit. Miſſio verò & deſtinatio præſentiam exigit, ut præſens ſit ille, qui mittit, & qui mittitur: licet iſta miſſio etiam de longinquo fieri poſſit, ad familiares referendo: ſed non ad jobagiones, qui in propinquo reſident. Niſi fortè

ván illyen s imillyen emberit: illyen falumra avagy jószágomra, és ott az én jobágyimnak ennyi és im-ennyi kárt tőt. Gyakorta penig az hivatal illyenképpen is szól: hogy (ugymond) ennek s-ennek hagyomásából, és parancsolattyából, szólgája, és jobbágyi, illyen szolgámat, ki illyen hellyen találtatot és rendeltetet, kegyetlenűl és keményen megverték: és továbba effęle cselekedeteket. Meg kel ezokáért mindenkor látni az hivatalban, mi módon, és miképpen irták legyen belé, az Fel-pőres keresetit. Mert más az, valakit melléje venni: más az is, valakit bocsátani avagy arra rendelni: és az-is más valakinek valamit meghadni és meg-parancsolni, hogy ezt cselekedgye. Mert valakit melléje venni, azt jedzi, hogy ő maga-is személlye-szerint ott vagyon. Az elkűldés és rendelés penig, az jelen lételt, kévánnya, hogy jelen legyen az, ki más el-kűld, és az kit el-kűldnek. Ugy vagyon, hogy effęle el-kűldés, embernek távól létében-is meg lehet, szólgainak hirt beűe adván: hirekkel sem lévén az jobbágyoknak, kik közel laknak: hanem ha szólgai által, az jobbágyokat-is küldené. Es effęle küldést nem történetből: hanem,

hanem gonoſz ſzán-ſzándékból valónak itilhetni. Az hagyás penig és küldés, az távól lételt-is bé foglallya. Mert némely, ha más Országban megyen-is, ſzólgainak és jobbágyinak, kik hazánál vadnak, minek-előtte útra menne, hogy illyen s. illyen dólgot cselekedgyenek, meghathattya. Annak-okáért az el-küldésben, és hagyomásban, mindenkor az módgyát, és az meg-lőt dolognak rendit kel meg-látni, és ha történetből való dolog, avagy nem történetből való, hanem arra tanácskozot ſzán-ſzándékból lőtt. Mert az történet-ſzerint való dolog rövideden illyen, mint mikor az én jobbágyom barmát tilalmaſból, és kárból bé-hayttyák, és udvarokra akar pairában bé-rekeſztik, hogy addég el ne bocsáſsák, míg az kárt meg nem fizetik. Az én ſzólgaim penig, akar jobbagyim vakmerőségből azon nap, avagy máſod nap, hatalmas kézzel, affele bé-haytot barmot hatalmaſsággal el-haytanának és viſzſzakergetnének: Avagy jobbágyom, akar ſzólgám az Korcsomán ülvén, az több boron ivokkal öſzve veſzné, valamellyet meg-ſebhetné, avagy ugyan meg ölné, melyért, az véren fogva-is tartanának; de az több ſzólgaim,

forte medio famulorum jobagiones mitterentur. Et hoc quoq; in caſu non contingenti: ſed deliberato & malitioſè perpetrari præconcepto: juſſio autem, & miſſio, etiam abſentiam includit. Poteſt etenim aliquis (ſi etiam regionem longinquam abiret) ſuis famulis & jobagionibus, in domo ſua conſtitutis, antequam decedat, & itineri ſe ſubmittat, hoc & hoc perpetrandum committere. Quapropter in miſſione & commiſſione debet ſemper attendi modus & ordo patratæ rei, atq; caſus contingens, & non contingens, vel non deliberatus. In caſu namq; contingenti, puta, ſi pecora, & pecudes jobagionis mei de pratis vel ſegetibus propter illata damna per aliquem abigerẽtur, & in curiam ſuam aut ſtabulum includerentur, ut interea non emittantur, donec ſuper damnis illatis ſatisfactio impendatur. Familiares autem vel jobagiones mei temeritate ducti, eadem die aut ſequenti hujusmodi, pecudes & pecora manu violenta educerẽt & reducerent: Aut jobagio vel famulus

Miſſionem & comiſſionem modus patratæ rei oſtédit.

mulus meus in taberna ſedens & cum cæteris potatoribus adjurgia veniens, alterũ vulneraret, vel forte homicidiũ perpetraret & ibidem propterea detineretur: ſed per alios famulos vel jobagiones meos, ipſa eadem vel altera die violenter eliberaretur: miſſio & commiſſio perpendi ruminariq; debet. Si enim in remotis & longinquis partibus ego tunc ago: certum eſt, quòd mittere vel committere nequeo, cui utpote de cõtingenti hujusmodi caſu tam repentè nil conſtare potuit. Si verò dicis, familiarib⁹ & jobagionib⁹ meis ad ſortem me dudum commiſiſſe, ut ſi quando talis caſus occurrerit, hoc & hoc faciant: poterit quidem (fateor) iſte caſus in cõmittendo, ſed non in deſtinando fieri: qui (quia de futuris contingentib⁹ non eſt determinata veritas) admittendus non eſt. Nam & alioquin ſi caſus ejuſcemodi admittẽdus cenſetur: (præſuppoſito primario commitentis intẽto) non violenta pecudum eductio, vel homicidæ eliberatio: ſed potius homicidium, & damnorum illatio conſideranda pariter & compenſanda dinoſcitur.

gaim, avagy jobbágyim, azon vagy máſod napon hatalmaſúl meg-ſzabaditanák: mely dólgokban az elkűldéſt, avagy meg-hagyáſt igen jól meg kel hánni vetni, és még itilni. Mert ha akkor távól és meſzſze fődden vóltam: nyilván való dologh, hogy ſenkit oda nem küldhettem, ſem hogy mód-nélkűl cselekedgyenek nem hagyhattam, miért hogy effęle tőrténet oly hirtelen még hiremmel ſem lehetet. Ha penig azt mondanád, hogy ſzólgaimnak és jobbagyimnak ſzerencsére meg hattam vólt, hogy-ha valamikor effęle dolog tőrténék, tehát ezt s-ezt cselekednek: Effęle hagyás, el-hitem, meg-lehetné, de hogy ezeket rendeltem vólna az oda menéſre, az ki nem jő belőle, mert az jövendő dolgokról, ſenki kétſęg nélkűl való igazat nem tud mondani. Mert ha ſzintén effęle meg hagyáſt felőlem elkellene hinni is, tekéntvén az én fő igyekezetemre, nem az Baromnak hatalmaſúl való ki-vitelét, vagy az gyilkoſnak meg-ſzabaditáſát: hanem az gyilkoſságot, és az kár-tételt kellene ſzem eleiben vinni, és jól meg itilni, s-ray tam követni.

Caſus

DE

DE az mely dolog nem tőrténetből léſzen, ollyan, mint mikor valaki el-végezet ſzándékból, kit magában ſok ideig valaki ártalmára forralt; hagy-meg, hogy meg-cselekedgyék. Ugy-mint, házra való menéſt, erdő meg-gyuytáſt, falu duláſt, és ehez haſonló hatalmaskodáſt, mellyet valamely fő maga Biró ember, ki más tartománybã, akar idegẽ országban megyen, meg hagyhat, hog' el-menéſe után még ſzáz avagy tőb nappal-is meg-cselekedgyenek: kiváltképpen ha az előt meg-parancsolta, hogy hon nem létében, megkéſęrtſęk és végben-is vigyék. Ez meg mondot czikkelyek kűlőmbſęgéről penig ezokáért ſzóllék, nem hogy az Patvárkodáſra, valakinek okot adnék: de hogy az pőrnek jó módgyával való el-kezdezéſt világoſſon-is tudnok meg válaſztani, az illyetén kereſſettől. Mert az miként az igaz kereſetnek helt kel adni, azonképpen az hamis pőrnek, és patváros kereſetnek helt nem illik adni.

MASODSZOR ſzokot az pőrnek le-ſzállitáſſa, avagy le-tétele lenni, ő maga az Fel-pőres által, hat kőnyű Girának meg-fizetéſęvel, mely hat forintot téſzen, két réſzet az Birónak (az ki előt az pőr kezdetet vólt) az

Caſus verò non contingens ſit & intelligitur, quando deliberatè & ex præconcepta malitia patrandum aliquid facinoris committitur. Puta domorum invaſio, ſylvarũ ſuccenſio, villarũ depræda tio, & ſimiles actꝰ violenti, qui poſt diſceſſum alicujus potentis ad regionem longinquam vel externa Regna, etiam poſt centum & plures dies committi inferiꝝ poterunt: ſi prius illud mandarit in abſentia ſua patrandum atꝝ peragẽdum. Iſtæ verò diſtinctiones clauſularum prætactarum poſitæ ſunt, non ut litigantibus calumniandi via pateret: ſed potius cauſæ juſta vel injuſta motio clareſceret. Sicuti enim actio juſta tuenda ſemper eſt: ita acquiſitio injuſta & calumnioſa admittenda non eſt.

Caſus deliberativi.

SECUNDO modo, cauſarum condeſcenſio vel depoſitio fit peractorem, cum onere ſex Marcarum, minoris ſeu levis ponderis, ſex utputa florenos facientium, in duabꝰ judici (co-

II. Condeſcẽſio vel Depoſitio cauſæ fit pactorem.

ram quo lis ipſa mota fuerit) in tertia verò partibus in cauſam attracto perſolvendarum, dùm videlicet actor ſuam actionem & acquiſitionem, ex ſui negligentia vel ſcriptoris vitio, aut alio quocunq; errore occurrẽte,

* Si injuſtè & temerè litem motam cernit.

* *malè & indebitè poſitam ac celebratam cernit, & obeſſe potius quàm prodeſſe ſibi conſiderat, antequam diſcuſſio illius cauſæ fiat, per ſe, vel ſuum procuratorem, eam cum onere & gravamine prænotato, ſpõtè (:) deponi ſopiriq; & condeſcendi facit.*

(:) Part. 2. Tit. 77. & 81. Lite pendente, & cauſa nondũ ad extremum finem deciſa. Vel in toto vel in parte, deponi poteſt.

In cauſis honoris non conceditur: Diffamare enim cave, nam revocare gravè.

az harmadat az Al-põreſnek fizetvén: mely põrnek le-ſzálitáſſa akkor léſzen, mikor az Fel-põres láttya, hogy avagy az déak miat, avagy egyéb fogyatkozás miat, ugy kezdette el-põrit, hogy õ nékie nagyob ártalmára, hogy ſem mint elõ menetelére lenne, mellyet eſzében vévén, minekelõtte tõrvént mondanának, vagy õ maga, vagy Prokátora által, az meg-mondot terhel az põrt le-téſzi, el-nyomja és le-ſzálittya.

QVO MODO ANte, & quo modo poſt latam ſententiam, cauſa condeſcendi debeat.

TITVLVS LXXXIII.

CAuſæ autem condeſcenſio, ſemper ante latam per judicem ſententiam liberè fieri atq; celebrari poterit. Poſt latam tamen & pronunciatam ſenten-

AZ KI MONDOT SENtentia elõt, avagy utánna mi móddal kel az põrnek le-ſzállania.

LXXXIII. TITVLVS.

AZ põrnek le-ſzállitáſa mindenkor az *ſententia* ki mondáſának, elõtte ſzabadon meg-lehet. De az *ſententia* ki mondás után nem lehet, nem-is engedik. Az ki mondot *ſen-*

ten-

tentián penig az utólſó és vég *ſententiát* érted, nem az közben járó *ſententiát*, kit az törvénytudo *Doctor*ok közöſſég való törvéñek hinak. Mert effele közöſſeg mondot *ſententia* után, gyakorta ſzabadon le-ſzálhat az pör, és le-teheti: de nem mindenkor.

ſententiam locum ipſa condeſcenſio non habet. Latam autem & pronunciatam ſententiam, intellige finalem & definitivam, non autem intermediantem, quam Canoniſtæ interlocutoriam appellant. Nam poſt intermediãtem hujusmodi ſententiam, cauſarum condeſcenſio ſæpè locum habet, admittendaq; cenſetur: ſed non ſemper.

Mert ha valamely pörben az Biró az pöreſſeket, avagy köz vallatáſra, avagy ſzemmel való nyilván meglátáſra, avagy ok leveleknek elő hozáſra, ki bocsátta vólna: tehát bátor ha az két fel immáron leveleit az Biró eleiben hozta vólna-is, de még ſem az vallatáſból, ſem egyéb fele levelekből *ſententiát* nem mondot vólna: az Fel pöres az meg-mondot hat Gira terhével, az ő kereſetit mindenkoron le-teheti.

Si tamen aliqua cauſa per judicem, ex reſponſionib⁹, partium, ad communem inquiſitionem, veloculatam reviſionem, aut literarum & literalium inſtrumentorum exhibitionem ſubmiſſa fuerit: tùnc, non obſtante hujusmodi judiciaria deliberatione, & ſententia intermediante, cauſa ipſa, etiam tempore diſcuſſionis reportatæ ſeriei talis communis inquiſitionis, veloculatæ reviſionis, aut literarum aut literalium inſtrumentorum exhibitionis, ſi etiam per utramq; partem literæ jam coram judice productæ eſſent: ante tamen pronunciationem diffinitivæ ſententiæ, ex ſerie atteſtationum vel literalium inſtrumentorum ferendæ, ſemper actor cauſam cum onere præſcripto ſex Marcarum, deponendi habet poteſtatem.

Azért mondám penig hogy nem mindenkor teheti le. Mert ha valakit valamely jószág el-foglalásáért reá

Dixi tamen notanter, non ſemper. Nam in caſu, quo quiſpiam ratione occupationis ali-

quorum jurium poſſeſſionariorum, per adverſam partem in præſentia ſui judicis evocaretur, & ipſe evocatus reſpondere, ſe tempore, quo actor propoſuit, illa non occupaſſe: ſed etiam per prius ſe in dominio ejuſcemodi jurium poſſeſſionariorum pacificè perſtitiſſe, vel dudum ſe ſuper ea re abſolutum & expeditum eſſe; hocq; efficaciſſimarum literarum exhibitione ſe probaturum: Adveniente verò termino, per judicem productioni et exhibitioni ipſarum literarum præfixo, & in cauſam attracto aliquo fortè impedimento occurente, in eodem termino comparare, exhiberiq; commiſſas literas, producere non valente, contra ipſum per ſuam non venientiam & non comparitionem (ex eo quod in hujuſmodi literarum exhibitione defecit & ſuccubuit) ſententia capitalis aut emendæ capitis, per judicem pronunciata, & forſitan debitæ etiam executioni demandata, & tempore executionis ejus repulſio violenta ſecuta, vel per literas novi judicij cum exhibitione (juxta

reá hinnák, és az Al-pőres azt felelné, hogy ő abban az időben, mellyet az Fel-pőres mond, azt el nem foglalta vólna: mert az előt-is azt az jószágot békével birta, és békeſſéges uraságában vólt vólna: Avagy hogy régtől fogva az az dolog köztök eligazodot, és ő néki arról menedékis vólna: mellyet jó leveleknek elő mutatásával meg-is akarna bizonyitani: Elő jövén az meg hagyot napnak, mellyen leveleivel elő kellene állani, és az Al-pőres valami okon az törvényre nem mehetne, s-leveleit sem adhatna elő, és mivel-hogy leveleit elő nem adhatta, *per non venit ſententiam*, hogy az törvént elmulatván, vagy fejére itilnek, vagy feje váltságán hadnak és erről való *ſententiát*-is à Fel-pőreſnek ki-adnak kivel ő igaz tételre el-is járt vólna, ha *repulſióval* vagy úy itilettel (ez Orſzág régi meg-regzet ſzokkáſa, és az *Decretum* tartáſa ſzerint) el-nem tiltották vólna: végre azért mikor immár más Octáván ezen pőrt elő veſzik, és az *relatoriát* olvaſni kezdik, mint tiltotta el az Al-pőres az Fel-pőreſt az igaz tételről: Es az Fel-pőres az *repulſio*nak birságából, avagy az levélbeli *ſententi*ának és törvénybeli birságnak fizetéſéből, az ő részeu

ſzet kezéhez véſzi az Al-pőreſtől, és magát réſzeſſe téſzi: Es igy annak-utánna effele fizetéſben eſſet Al-pőres leveleit, mellyeket az Biró hagyot vólt, hogy elő hozza, de el mulattya vólt, az Biró előt immár elő adgya az Fel-pőres az elő adot leveleknek tartásából eſzében venne, hogy vagy Patvaron, vagy nyelv, váltságon avagy egyéb terhen kezd maradni, az Al-pőres ellen: tehát minekelőtte arról tőrvént mődánnak, ha azon Fel-pőres az meg mondot hat Girával, le akarna tenni-is, tehát effele dologban, még az tőrvénnek végső ki-móndot *ſententia* előt-is, le nem teheti az pőrt. Mert azon Fel-pőres, azon *ſententiát* mellyet az Al-pőreſre, *per non venit*, hogy el-nem jőt vólt az tőrvényre mondották vólt, pőrinek végben vivő utólsó *ſententiának* tartotta, aval, mihelt à *repulſiónak* és egyéb tőrvénybeli terhekből és birságból réſzesült, és az más felt méltatlan károſitotta. Nem illik penig, hogy ſenki csalárdúl cselekedgyék: Igy az több haſonló dolgokban-is, ezen értelemben kel lennünk.

DE

(juxta vetuſtam Regni hujus conſuetudinem, & contenta quoq; generalis Decreti noſtri) confectas, ab executione ſua prohibita fuerit: & tandem in termino reviſionis & diſcuſſionis reportatæ ſeriei, ejuſcemodi executionis aut inhibitionis, a *actor ipſe repulſionis, vel ſolummodo literarum ſententionalium & judiciorum Birſagionalium onus atq; gravamen, ad portionem ſuam cedens, ab incauſam attracto & convicto tulerit, & ad ſe levaverit: poſteaq; convictus ipſe literas, per judicem exhiberi commiſſas, ſed prius produci neglectas, coram judice produxerit: quarum vigore actore ipſe contra ipſum in cauſam attractum aut in facto calumniæ, vel emendæ linguæ convinci, aut alio onere condemnari ſe ſentiens, antequam ſententia calumniæ vel emendæ linguæ per judicem ediceretur, actor cauſam ſuam cum onere conſueto ſex Marcarum deponere & condeſcendi facere voluerit: tunc in hujuſmodi caſu, etiam ante latam & pronunciatam definitivam ſen-*

a, Deponi cauſa non poteſt poſt birſagij levationem.

tentiam, depoſitio cauſæ locum non habet. Quia ſolus actor eam ſententiam per non venientiam in cauſam attracti pronunciatam, vim ſententiæ definitivæ habendam cenſuit: ubi repulſionis, vel literarum ſententionalium & judiciorum onus ad ſe levavit, & per hoc injuſtè, partem adverſam damnificavit. Fraus enim & dolus patrocinari debet nemini: Et de reliquis quoq; ſimilibus caſibus idem eſt intelligendum.

Fraus dolus, abſit.

b, Cauſa condeſcendi non debet, ob parvũ defectum.

[b] *Noſtra tamen hac tempeſtate non ſolum prædeclaratis, ſed etiam aliis pluribus modis cauſæ per varias & multiplices (frivolas tamen) procuratorum exceptiones allegationesq; objectiones condeſcendi ac ſubverti conſueverunt. Quas ubi judices, juri & juſtitiæ contrarias fore agnoverit, admittere illisq; conſentire non debent, nè facientes & conſentientes pari reatu detineantur. Hic eſt enim gladius biceps, qui pupillorum & viduarum aliarumq; miſerabilium perſonarum corda transfixit. Hic dolor, qui animas oppreſſorum ad intima penetravit. Hic deinde laqueus, qui plurimos in baratrum æternæ damnationis præcipitavit. Multiplex, videlicet cauſarum injuſta, condeſcẽſio, quæ tanquam peccati fomes ſemper eſt evitanda. Memoror enim ob defectũ unius literæ Alphabeticæ*

Condeſcẽſio cauſarũ, multiplex & injuſta evitanda.

DE az moſtani idõnkben, nem csak ez meg-mondot okokból; de ſok egyéb fęle móddál-is, az Prokátoroknak kũlõmb kũlõmb-fęle, és ſzapora heában való agyaskodáſſok, és idõ veſztõ fogáſſok, forgatáſok és ellenvetéſſek miat, méltó kereſſeteket-is, le-ſzokták ſzállitani és fenekkel fel forditani. Mely fogáſſokat mihelt az Birák eſzekben veſznek, hogy az igaz tõrvénnek és az igazságnak ellene vadnak, meg ne engedgyenek, és helt ſe adgyanak nékik. Hogy az gonoſz-tévõkkel, egygyet értvén, haſonló bũntetéſſel ne lakoltaſſanak. Mert ez amaz két élũ tõr, mely az árváknak és õzvegyeknek, és egyéb meg nyomorodot ſzemélyeknek ſzũvét által hatta. Es ez amaz nagy bána, ki miat az nyomorultaknak, el-keſeredik az lelkek. Es ez amaz tõrben való eytés, ki-ſzántalan ſokakat, õrõk kárhozatra vetet: Tudni-illik, az méltó kereſetnek, ſok-képpen való méltatlan leſzállitáſok, mellyet mindenkor ugy

kel

kel mindennek el-távoztatni s magát tőle meg óni, mint az halálos bűnnek tűzétől. Mert emlekezem réá, hogy gyakorta egy egygyes betűért, avagy egygyetlen egy igitskének el-hagyásáért, az egész kereſetnek pőrit az Prokátor, réá tanúlt agyaskodó ellenvetés és forgatás által (az Biró-is egygyet értvén véle) fel forditotta és le-ſzállitotta.

betica, & ſæpè obmiſſionem unicæ dictionis, totam cauſam per advocatum exquiſita objectione & allegatione (conſentiente judice) ſubverſam, condeſcenſamq; fuiſſe.

AZOKROL AZ KIK MAS ember pőriben akarnak állania, mit kelleſſék mivelni?

LXXXIV. TITVLVS.

Mivel hogy ſokkan ſzokták ezt cselekedni, hogy más ember kereſetiben és pőriben, mely már két fél közőt forog, kiváltképpen az kereſetnek leg-vésső Cikkellyében, mikor immár mind az két fél ok leveleit, mellyek az kereſetet illetik, Bírájoknak elő adták, és immár azon vagyon hogy derék *ſententiát* és törvént kellene mondani: azomban harmad felől, avagy némellyek negyed felől-is, az pőrben ſzokták magokat elegyiteni és belé állania.

Annakokáért vegyük eſzünkben, hogy mikor az pőr joſzág dolgában, és annak örökkes voltárol forog: az

DE ILLIS, QVI in alterius Cauſam ſeſe ingerunt, quid ſit agendum?

TITVLVS LXXXIV.

QVia plurimi ſolent ſeſe in cauſas ac lites duarũ partium, in ultimo præſertim cauſarum articulo, dum productis jam, & exhibitis coram judice per utramq; partem literis, & Privilegiis merita cauſarum tangentibus, finalis concluſio ſequi, & ſententia definitiva ferri atq; pronunciari deberet: à tertia, ſæpè etiam quarta parte ingerere & immittere.

Igitur ſciendum eſt, quòd quando cauſa ſuper hæreditate, & perpetuitate jurium poſſeſſio-

Ingreſſio admittitur.

ſeſſionariorum ventillatur: ante latam definitivam ſententiam, quicunq; voluerit, & ſe jura illa poſſeſſionaria, aut perẽnali jure, aut pignoris vel alio quovis titulo concernere agnoverit (cum refuſione expenſarum, per actorem in proceſſu hujusmodi cauſæ factarum, ad portionem in cauſam ingerẽtis cedentium) liberam ſe in litem immiſcendi, & immittendi habet authoritatem. Verumtamen in cauſam attractus, contra talem ingerentem mox & de facto literas, vel literalia inſtrumenta ſeorſum ab actore producere non tenetur, maximè ſi quiſpiam nomine & titulo juris Regij, noviter impetrati, jura illa poſſeſſionaria proſe vendicare prætenderit. Nam ad tale jus Regium proſequentium, in cauſam immiſcenti, proceſſus in hujusmodi lite ſolitus per judicem dari, & aſſignari debebit. Nihilominus in cauſam ille ſe immiſcens, Genealogiæ ſuæ in lineam (ſi in cauſam attractus negaverit) immediatè comprobare tenetur. Quià etſi eodem duntaxat in termi-

Part. 1. Tit. 31.

az vég *ſententiá*nak elõtte, az ki akarja, és magában azt itili, hogy vagy õrõkkes-képpen avagy zálogosúl, akar egyéb úton õtet illetné az az jószág, tehát (meg-teritvén az kõltſéget, mellyet az Fel põres az põr közben kõltõt, az mennyire arra, ki az põrben állot, az õ részére háromlik) ſzabadon az kereſetben magát bé elegyitheti, és az põrben állani méltósága vagyon. De mind azon-által az Al-põres, az põrben álló ellen, nem tartozik mentéſtok leveleit, az Fel-põreſtõl külõn elõ adni: Fõképpen, ha ki úyjonnan, Király igaſságával, meg-kérte vólna, azt az põtes jószágot, és ſájáttyává akarna tenni. Mert effele Király igaſságával kért jószágnak põrire, az põrben állónak, tartozik à Biró ſzokot tõrvény follyáſt engedni. De azért az ki igy az põrben magát elegyiti, (hogyha az Al-põres tagadgya) tartozik mindgyárt, az nemzetſégérõl való lineát meg-bizonyitani, hogy õ vér az jószághoz. Mert noha csak akkor ál bé az põrben: mind-az által az õ bé állásával, ugyan valóban Fel-põreſſe téſzi magát: Az Fel-pereſnek penig mindenkor kéſznek kellenni. Mert ha kéſz nem léſzen, az põrben bé állás mellet, minden dolgát elveſzti:

veſzti: és az után más úton kel igazságát meg-kereſni. De ha nemzetſégét meg-bizonyithattya: avagy ha az Al-pőres ingyen ſem tagadgya: de azért azt mondgya, hogy effele pőrben álló ellen ő nékie menedéke, avagy egyéb-fele levele vólna: Bizonyára az Fel-pőres és Al-pőres kőzőt, az bé adot levelekből, tőrvént ſzólgáltathatnak. Az ellen penig, ki pőrekben állot, az levelekneḱ elő hozatására, egy bizonyos napot tartozik az Biró engedni és rendelni. Vi-

termino in cauſam ſe ingeſſit: tamen per hoc actorem ſe defacto effecit: Actor autem paratꝰ ſemper eſſe debet. Nam aliter ab ingreſſu & proſecutione hujusmodi cauſæ decidiſſe reputatur: & alio proceſſu illam poſtea proſequi tenebitur. Si tamen Genealogiam ſuam comprobaverit: vel forſitan neḡ in cauſam attractus illam negaverit: nihilominus etiam contra eum expeditorias, vel alias literas ſe habere allegaverit: Inter actorem quidem, & in cauſam attractum, ex continentiis & tenoribus exhibitarum literarum judicium fieri, & adminiſtrari poterit. Attamen productioni literarum, adverſus in cauſam ingerentem exhibendarum, unicus terminus per judicem dari præfigiq; debebit.

Actor ſemper debet eſſe paratus.

Part. 2. Tit. 36.

Vigyázni is kel azérton erre, hogy az mely pőr zálagos jószág felől, vagy jószágnak el-foglaláſa felől forog, ſenki az ollyan pőrben bé nem álhat, hogy az jószágnak őrőkkes vóltát magának tulaydonithatná. Mert az igaz tőrvénnek és igazságnak ellene vólna, hogy az, az ki maga jószágát, ſzűkſége idején, méltó okokból, máſnak egy ideiglen zálagúl el-kőtette, az pőrlés kőzben, jószágának uraságából, más ember által, kivel annak-előtte, ennyi

Advertendum eſt autem, quòd in cauſam, quæ ratione impignorationis, vel occupationis jurium poſſeſſionariorum agitatur: & proſequitur, nemo hæreditatem talium jurium poſſeſſionariorum proſe vendicare prætendens, in cauſam ſe immittendi habet facultatem. Juri enim & juſtitiæ diſconveniens videretur, ut ille, qui jura ſua poſſeſſionaria, neceſſitate rationabili cogente, alteri

Ingreſſio quandoq; non admittitur.

titulo pignoris ad tempus obligavit, inter litigandum de dominio eorum, per alium, cum quo prius nullum in hac parte commercium habuit, perpetuò excluderetur: Vel poſſeſſio de manu cujuſpiam violenter occupata, & in cauſa prætextu occupationis ejusdem ſuſcitata, non ad illius, unde occupata fuerat, ſed alterius manus aſſignaretur poſſidenda.

nyi réſzében, ſemmi kőzi nem vólt, őrőkkőn őrőkké ki rekeſztetnek. Avagy oly falut, mellyet valamely embernek kezéből el-foglalták, még annak foglaláſa felet perelnek, nem annak ereſztenék kezében, kitől el-foglaltak vólt, hanem más idegen birtokában birni adnák.

UTRUM ACTORE liti cedente, poſſit in cauſam ſe ingerens in ea procedere?

TITVLVS LXXXV.

Sed quia plerunq; fieri conſuevit, ut levata jam per judicem ad diſcutiendam cauſam duas inter partes exortam, productam etiam ſæpenumero per utramq; partem privilegiis, literalibus inſtrumentis priuſquam finalis & definitiva ſententia inter partes pronuntiaretur, cum jàm à tertia quoq;, aut quarta parte, aliquis ſe in eam cauſam imiſiſſet, partes Principales, actor ſcilicet, & in cauſam attractus, aut proprio

eorum

HA AZ FELPŐRES AZ pőrt belé hadgya, az ki az pőrben bé állot, meheté az után továb az pőrben, avagy nem?

LXXXV. TITVLVS.

DE miért hogy gyakorta ſzokot lenni, hogy mikor immár az Biró, mind az két fel feleletit eleiben vészi, és immár mindenik fel az ő ok leveleit-is elő hozta, minek-előtte az két fel kőzt utólſó *ſententiát* mondana, és mikor immár harmad vagy negyed felől-is, valakik az pőrben bé-állottak vólna, az két pőres fel, tudni illik, az Fől-pőres és Al-pőres, avagy az őnnőn tulaydon indulattyokból, vagy az attyokfiai és baráti tanácsából jó módgyával egygyeſſégre és békeſſégre ſzállanak, és igy az

pőrnek

pőrnek és annak továb való folyá-ſának tellyeſſęggel véget vetnek.

Innet azért egy kérdés támad: hogy ha az ki az pőrben bé-állot, az Al-pőres ellen abban az pőrben (nem gondolván az két pőreſnek fellyűl meg mondot egyeneſſęgével, és alkuváſſal, mellyet az Fől-pőrős-ſel végeſztek és meg-is erősittették) meheté továb, avagy nem? Es az Al-pőres tartoziké annak ſzorgalmaſztatáſára meg-felelni, és az ellen leveleket elő hozni: Avagy az mely leveleket az Fől-pőres ellen az Al-pőres elő adot vólt, abból kellé csak tőrvént és végső *ſentẽtiát* mondania és várnia? Kire ez az felelet. HOGY ha az felyűl meg-mondot egyeneſſęg, az két fő pőres kőzőt, ugy mint, az Fel-pőres és Al-pőres kőzőt, végh-hez ment, s-rayta meg-egygyezték, minek előtte vég *ſententiát* mondot vólna az Biró (męg ha immár mind az két fęl leveleit elő hozta vólna-is) az pőrben bé álló kereſetiben továb elő nem mehet: nem-is tártozik az Alpőres, az bé állanok ez után azon pőrben

eorum motu, aut aliorum fratrum amicorum ſuorum de conſilio, per bona media in concordiam & unionem deveniunt, cauſæ illi & ulteriori proſecutioni ejusdem omnino finem imponentes.

Unde quæritur: Utrum in cauſam ille ſe ingerens & immiſcens, poſſit contra in cauſam attractum ulterius, in eadem cauſa (non obſtante præmiſſa concordia & unione, cum actore jam facta & ſtabilita) procedere: teneaturq; in cauſam attractus ad inſtãtiam illius reſpondere: literasq; producere: vel ex tenoribus literarum adverſus actorem, jàm fortè per attractum exhibitarum, valeat judicium & juſtitiam ſentẽtiamque definitivam habere? DICENDUM, quòd ſi concordia & unio prænarrata inter duas partes Principales, actorem videlicet & attractũ, ante ſententiam diffinitivam, per judicem ferendam (ſi etiam ex utraq; parte literæ jam productæ extitiſſent) facta celebrataq; fuerit: amplius in cauſam ſe ingerens & immiſcens, in ea

procedere non poteſt: neq; tenetur attractus ipſe contra illum de catero, in eadem cauſa, reſpondere. Quoniam ruente fundamento (principali ſcilicet actore) ut catera quæq; ſuper ædificata ruant neceſſe eſt.

Verumtamen ſi concordia ipſa & unio poſt latam & pronunciatam inter omnes partes, actorem videlicet & attractũ atq; ingerentem ſententiam, lata factaq; fuerit: dùm jam de juribus poſſeſſionariis litigioſis etiam ingerenti portio congruens; aut Dotalitium ſive Quartalitium, vel jus forſitan Impignoratitium extitiſſet adjudicatum: aut literalium ſaltem inſtrumentorum exhibitio fuiſſet attracto, contra ingerentem adjudicata. Tunc etiam Principali [a] *actore liti cedente, & ulteriori proſecutioni hujusmodi cauſæ renunciante ingerens, & in cauſam ſe immiſcens, nihilominus juxta judiciariam commiſſionem, & deliberationem judicis, in eadem cauſa procedendi habet facultatem.*

a, Actor poteſt liti cedere.

pőrben meg-felelni. Mert el-eſvén az fondamentom (tudni illik az Fel-pőres) ſzükſég minden egyéb rayta való epületnek-is el-romlani.

De ha az alkuvás és meg-egyezes léſzen, az ki mondot és vég *ſententia* után, mely az ſok fel közőt, tudnia-illik, az Fel-pőres és az pőrben álló közt mondatik: mikoron immár az pőres jószágból az bé-állónak-is illendő réſzt, vagy jegy-ruhát, vagy negyedet, vagy talám zálagos jószágot itiltek vólna: Avagy penig csak azt itilték vólna meg-is', hogy az Al-peres tartozzék leveleit, az pőrben álló ellen elő hozni. Ekképpen még ha az Fel-pőres, az pőrt el-hadná, és ez kereſetnek ellene mondana-is, mind-az-által azért, az bé-álló, az ki mondot tőrvénnek *ſententia* ſzerint à pőrben tovább mehet.

AZ PŌREKNEK FOLlyáſában, az mely Birság, meg-ſzokot gyűlni, miképpen kel azt meg-venni?

LXXXVI. TITVLVS.

MIVEL hogy mikor az hoſzſzú pōrnek follyáſa ſzerint, valamely dolog véghez megyen, az tōrvénykezés kōzben, valamennyi birságban eſtek az pereſſek és bűntetéſben, raytok meg-ſzokták venni. LEGYEN tehát tudáſunkra, hogy ha az Al-pōres pōrinek forgatáſában birságban eſſet, az dolog véghez menvén, ha mindgyárt kōſz pénzel akarja Birája elōt le-teńi: tehát minden Giráért ſzáz ſzáz pénzt tehet-le, az meg-elégitéſben. Effęle birságnak két réſze penig mindenkor à Biróé, az harmadgya penig az nyertés Fel-pōrōſnek marad. Hogy ha penig az birságot Birája elōt le nem akarja tenni, avagy nincsen pénze hogy le-tehetné, mind-az által kéri az Birót, sōt ugyan inti, hogy emberét kűldgye, ki elōt marháját és jószágát az birságban oda bōcsűlteti, és véle el-foglaltattya, minekelōtte az *ſententiá*val az meg-regzet ſzokás ſzerint réá mennének: az ollyán minden Gitát, két két forintal le-teheti, és véle meg-fizethet. Ha penig az

QVALITER BIRSAgia, in Proceſſu cauſarum accumulari ſolita, exigi debeant?

TITVLVS LXXXVI.

QVoniam finitis cauſis, longo litis Proceſſu terminari ſolitis, univerſa judiciorū onera, vel juridica gravamina, in proceſſibus earundem cauſarū aggregata, & accumulari conſueta (quæ communi vocabulo Birſagia nuncupātur) exigi ſolent. SCIENDUM igitur, quòd ſi in cauſam attractus juridica ipſa gravamina in proceſſu cujuslibet cauſæ contra ſe aggregata, mox finita cauſa, coram ſuo judice paratis in pecuniis deponere & perſolvere voluerit: tunc quamlibet Marcam uno floreno deponere & refundere poterit. Et hujusmodi onerum & Birſagiorū duæ partes ſemper judici cedunt: & tertia pars actori manebit. Ubi verò coram judice ſuo illa deponere noluerit, aut non poterit, attamen judicem ſuper eo poſtulaverit, pariter & admonuerit, ut hominem ſuum mittat coram quo de bonis & juribus poſſeſſi-

onariis, per eorundem occupationem, non expectata ſuper ea re executione, ſolita conſuetudine fienda, ſatisfactionem ſuper ejuſcemodi judiciorũ oneribus impendere curabit: tunc ſingula quæq; Marca, ſingulis duobus florenis deponi & perſolvi valebit: Si tamen nulla admonitio facta, nulla etiã ſatisfactio per ipſorũ bonorum occupationem impẽſa, ſed ſimpliciter ad executionem, cauſa ipſa, ſimul cum oneribus ſuis ſubmiſſa fuerit: tunc non aliter, niſi quamlibet Marcam ad ſingulos quatuor florenos taxando, reus ipſe compenſare deponereq; tenetur. Super quibus primò de rebus mobilibus convicti, ſi reperiri poterunt: aliàs aut de juribus ejusdem poſſeſſionariis ſatisfactio impendenda erit.

az Birót meg nem kénállya s-nem hija, az Birságról az jószágból eleget ſem tőt, ſem annyi erőt kezében nem bocsátot, hanem tellyeſſęggel arra hatta, hogy az Biró az igaz tételre bocsáſſa ki az pőreſt, és akkor tegyenek igazat mind az birságról s-mind az *ſententiá*ról: tehát akkor, minden Girát négy négy forintra tudván, tartozik az veſztő fęlnek ingó marhájából, ha találtatik, avagy ha ninçs', jószágából, tegyenek igazat.

Part. 2. Tit. 82.

Qualiter verò, & quo ordine ejuſcemodi Birſagia, ſeu judiciorum onera, in proceſſibus cauſarum, contra quoſpiam accumulari ſoleant, non exiſtimo neceſſarium ſermone prolixo deſcribere: eo quòd longus ille cauſarum proceſſus in quo juxta antiquorum & prædeceſſorũ noſtrorum conſuetudinem, Birſagia ac Judicia ipſa ſæpè duplari, ſæpè etiã cum duplo duplato, de uno juridico termino in alium prorogari conſueverant,

Az birság penig az pőr follyáſban miképpen ſzókot nevekedni, nem ſzűkſęg hogy ſok beſzéddel irjak felőle, holot az fęle hoſzſzú pőr follyását, melyben, az régiek ſzokáſa ſzerint, egygyik tőrvény napról, más tőrvény napra, két annyival néha négy annyival haladot az birság, az derék végezés ſzerint le-tőtték. Mert az moſtani tőrvény és ſzokás ſzerint, mindẽ hoſzſzu pőrnek négy Octáván véghez kel menni, kiben az birság csak egygyenként gyűl, és meg nem tőbbül, ſem kőtőztetik, hanem

hanem csak à harmadik hivatalban, mely csak az egy kőz hivatalból, avagy kináláſból ſzármazik. Mert az elsŏ Octáván az Al-pŏres, ha elŏ nem jŏ három Girán marad, és az Fel-pŏres mind annak meg fizetéſſére, mind az pŏrben el-járáſra iſmeg réá hija, és ezt máſod hivatalnak nevezik. Ha penig máſod hivatalra ſem jŏ elŏ, iſmeg három Girán marad, és az elsŏ három Girának meg nem fizetéſeért két annyin marad. De az kőz iktatáſban, vagy határ-járáſban csak egy egy birság eſſik. Az rŏvid pŏrnek follyásában-is, ha az Al-pŏres réá nem jŏ, három Girán marad. Ha penig jobbágyit elŏ nem állattya, kiket elŏ állatni hatták vólt, mindenikért egy egy Girán marad. Az Fel-pŏrŏs penig, ha az Király tŏrvényében elŏ nem jŏ, hat Girán marad, Es effęle birság fizetéſben minden Girát az ſzékben, az ŏ Birájá elŏt az pŏres egy egy forintal le-tehet. Ha penig igaz tételre megyen, minden Girát négy négy forintal. Ha penig az Al-pŏres ingó marhával bŏvŏlkŏdik, és azzal akar meg-fizetni az Birónak és pŏrŏſnek effęle maratságot, tehát az mint az bŏcsŭlleſnek rendirŏl ſzóllottunk ez

rant, per generale Decretum noſtrum abolitus & extinctus eſt. Secundum namq; modernorũ legem & conſuetudinem, uniuerſæ cauſæ longo litis proceſſu olim terminari ſolitæ, in quatuor tantummodo terminis Octavalibus decidi & finiri debent, in quibus judicia ipſa ſimplo duntaxat modo cumulãtur: & non niſi in [a] *tertia evocatione, quæ ex ſimpla admonitione vel evocatione proceſſura eſt, duplantur. In primo* [b] *namq; octavali termino, dum in cauſam attractus non comparuit, in judicio trium Marcarum convinetur & aggravabitur, & per actorem tàm ad earundem Marcarũ reſtitutionem, quàm etiam ipſius cauſæ proſecutionem iterum evocabitur. Et hæc Evocatio ſecunda appellatur. Unde ſi in ſecũdo termino juridico in cauſam attractus non comparuit: tunc* [c] *pro iſta ſecũda non comparitione, rurſus in trium Marcarum judicio, & pro non ſolutione priorũ trium Marcarum, in duplo condemnabitur. In ſimplici autem poſſeſſionaria ſtatutione, vel metali*

a, Prima Evocatio fit penes literas citatorias. Secũda penes literas inhibitorias. Tertia poſt factam repulſionem.

b, Per non venit.

c, Hodiè. Sic contradictione Inhibitione non obſtante ſententia, extradatur.

tali reambulatione ſemper ſimpliciter Birſagia ipſa aggregãtur. In brevi quoq; cauſarum proceſſu, in cauſam attractus ſimiliter in tribus Marcis, per ſe, & ſi jobagionum vel familiarium ſuorum ignobilium Statutio interſerta fuerit: tunc pro non ſtatutione ſingulorum, in ſingulis Marcis, hoc eſt, pro quolibet eorum in una Marca: Actor verò ſi non comparuerit, in regali judicio, ſex Marcas faciẽte, gravari conſuevit: Et in hujusmodi judiciorum ac Birſagiorum ſolutione quælibet Marca uno floreno, vel centum denariis, in ſede judiciaria coram judice cauſæ (modo prædeclarato) deponi atq; perſolvi poterit. Si tamen ad executionem ſubmiſſa fuerit: tùnc una quæq; Marca quatuor florenis, vel quadringentis denariis compenſanda erit. Verumtamen ſi reus & in cauſam attractus voluerit, & rebus mobilibus abundaverit: juxta modum, in ſerie æſtimationis rerum mobilium, propè finem primæ partis deſcriptum, juridica ipſa gravamina judici adverſæq; parti perſolvendi habet poteſtatem.

Part. 1. Tit. 33.

ez *Decretum*nak elsõ réſzében, azonképpen ſzabadon marhával fizetheti meg.

AZ DECRETUM MASODIK réſzének vege.

FINIS PARTIS SECUNDÆ.

AZ ORSZAG SZOKOT TŐRVENyének harmadik réſzéről kőzönſęgeſſen.

I. TITVLVS.

MIvel-hogy Iſtennek ſegitſęgeből ide fel el-végezem az tőrvénnek follyását, és az *ſententiá*knak módgyát és kűlőmbſęget, az mint az Király Vdvarában ſzokták véle élni. Immár az Decretumnak harmadik és utólsó réſzében ſzóllok az fęle pőreknek rendiről és follyásáról kiket kérdéſre az Király Vdvarában ſzoktanak vinni, és el-is bocsátani. Továbba az Orſzágnak-is ugy-mint Dalmatiának, Horvát Orſzágnak, Tótt Orſzágnak, és Erdély Orſzágnak ſzokot tőrvényéről, mely Orſzágok, tudni-illik, ez Magyar Orſzág Coronájához tartoznak, és ez mi Orſzágunkkal ugy-mint eggyé lőttek, és ezeknek ſzokot tőrvénye az mi tőrvényünktől keveſſę kűlőmbőz: Mely Orſzágtól ſok pőreket minek-utánna végek ſzakad, jobban és nyilvábban való meg-laráſnak okáért, az Király Vdvarában kérdőre ſzokták bocsátani. Szóllok továbba az ſzabad Váraſoknak-is tőrvé-

DE TERTIA PARTE JURIUM & Conſuetudinum Regni, in generali.

TITVLVS I.

ABſolutis, auxiliante Deo, ſuperius judiciarijs proceſſibus, & ſententiarum ſpeciebus atq; diverſitatibus curiæ Regiæ, in hac jam tertia & ultima parte hujus opuſculi, ſupereſt tractare de litium & cauſarum, in ipſam curiam Regiam, per viam appellationis deducendarum atq; transmittendarum ſeriebus. Et conſequenter Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclavoniæ, atq; Tranſylvaniæ, ſacræ videlicet Coronæ Regni hujus Hungariæ, dudum ſubjectorum & incorporatorum conſuetudinibus, à noſtra lege parumper diſtantibus atq; diſcrepantibus: de quibus plurimæ cauſæ, poſt finalem earum deciſionem, in dictam Regiam curiam, maturioris reviſionis & evidentioris diſcuſſionis gratia tranſmitti conſueverunt. Liberarum quoq; Ci-

vitatum legibus, & de impenſionis judicij, ex parte colonorum & ruſticorum noſtrorum fieri conſueti, prout in titulis ſubſequentibus patebit.

tőrvényéről, és az mi jobbágyink és Poraink felől ſzodot tőrvénnek s-ki ſzolgáltatásának módgyáról, mint az ide alá kővetkezendő Tituluſokban rend-ſzerint meg léſzen irva.

VTRVM QUILIbet Populus, vel Comitatus, vel Civitas, poſſit per ſe condere ſtatuta.

TITVLVS. II.

QVia Leges & dudum approbatæ cõſuetudines prædictorum Regnorum Dalmatiæ Croatiæ, Sclavoniæ & Tranſylvaniæ, certis in terminis & articulis à noſtræ patriæ, Regni ſcilicet hujus Hungariæ legibus & conſuetudinibus diſcrepare: nonnulli etiam Comitatus diſtinctim ac ſeparatim ab alijs Comitatibus, imò etiam ab ipſa curia Regia, certas conſuetudines, utcunq; inductas, loco legum obſervare videntur. Ideò quæritur: Utrum quilibet populus vel Comitat⁹, aut quælibet Civitas, poſſit per ſe & ſeorſim facere ſtatuta? Dicendũ quod nullus populus & nulla univerſitas poteſt condere ſtatuta,

Vide in fine 3. Par. poſt cõfirmationis Concluſionem.

HOGY-HA MINDEN Nép, avagy Vár-megyé, vagy Város, ő magától ſzerezheté ſzerzéſt, avagy nem?

II. TITVLVS.

MIvel-hogy az meg-nevezet Országoknak, ugy-mint Horváth Orſzágnak, Tótt Orſzágnak és Erdélynek az ő meg regzet tőrvénye bizonyos réſzben és Czikkellyekben, az mi hazánknak, tudni-illik, Magyar Orſzágnak az ő tőrvényétől és ſzokásától kűlőmbez: sőt némely Vár-megyék ſokkal kűlőmb ſzokáſſal (akar mint vették legyen fel) ugymint sayát tőrvényekkel élnek, és kűlőmbőznek az tőb Vár-megyéktől, de még az Király Udvara tőrvénytől-is. Ez-okáért kérdés támad itt, ha minden nép avagy Vár-megye avagy minden Város ő magától ſzerezheté ő magának való végezéſt? Erre azt felelljük, hogy ſemmi nép és ſemmi kőſſég ſzerzéſt nem ſzerezhet ő magától, valamelynek tulay-

tulaydon birodalma nincsen, hanem más Uraſága alat vagyon: hanem az ő Fejedelme és előtte járója engedelméből, ſzerezhet ollyat, ki ſem ISTEN törvénnek, ſem emberi törvének ellene nincs. De még ugy hogy-ha az ſzerzésben valami hamiſság, és az idvőſségnekellene való dolog ne eſſék, ſe penig más ember igaſságának nyilván való ártalmára ne legyen, ſe véle ne ellēkezék.

Ez okon jóllehet az Dalmatak, Horvátok, Tótok és Erdélyiek, az Diunak és birságoknak fizetéſében, és egyéb bizonyos pereknek follyásában-is, az terminuſokon, az az Országok törvényének idejekbē (mint ide aláb nyilvábban meg mōdgyuk) némely ſzokáſokban az mi törvényünktől külömböznek, kire ſzabadságok-is vagyon: és ő magok közt moſtan-is, ez féle régi ſzokáſokhoz valami haſonló végezéſt az Fejedelem engedelméből ſzerezhetnek és végezhetnek: Mind-az-által ez Magyar Országnak közönſéges Decretoma és ſzerzéſe törvénye ellen, és az jóſzág dolga felől az Király Udvarában, az Országh Birai az minémű törvént és *ſententiát*, ki mondanak, és ki ſzolgáltatnak, az ellen-is ſemmit nem ſzerezhetnek, az

ta, quæ non habet juriſditionem propriam, ſed alteri ſubeſt dominio: niſi cum conſenſu ſui ſuperioris: Et hoc quoq; in caſibus, qui juri Divino & humano præjudicari non dinoſcitur. Ita quod ſtatuta ipſa iniquum aliquid ſalutiq; contrarium non Part: 3. Tit. 6. & 7. *contineant, neq; juribus aliorum palàm derogare, præjudicium q inferre videantur.*

Unde licet Dalmatini, Croatienſes Sclavonienſes & Tranſylvanienſes in Homagiorū & Birſagiorum ſolutionibus, aliiſq; certis cauſarum proceſſibus & terminorum obſervationibus (ſicuti infra clarius dicetur) alia & alia conſuetudine, à noſtra longè diſcrepante utantur, utendiq; & fruendi habeant authoritatem, & inter ſe modo quoq; illis ſimile aliquid de conſenſu Principis ſtatuêre & ordinare poſſint. Contra tamen generalia ſtatuta & Decreta Regni hujus Hungariæ, & contra judicia, judiciariasq; deliberationes, ſuper facto bonorum & jurium poſſeſſionariorum, in curia Regia per judices ordinarios adminiſtrari ſolita,

celebrarig & pronunciari conſuetas, nil quicquam conſtituere poſſunt, nullamg ſtatuendi habent facultatem.

Et in hujus documentum atg ſignum univerſæ cauſæ, ſuper facto jurium poſſeſſionariorum, in medio eorũ motæ, finitis inibi cauſis in curiam Regiam, tanquam ſcilicet locum interrogatorium, [a] *gratia ſanioris & maturioris reviſionis, examinationisg & diſcuſſionis* [b] *tranſmitti conſueverunt. Ubi quicquid deliberatũ & concluſum fuerit, ratum ſemper erit atg firmũ, Banali, vel Waywodali deliberatione non obſtante. Sic etiam in diverſis Comitatibus diverſas conſtitutiones, ſuper agrorum, pratorum, ſylvarum & fluviorum cuſtodia, vel molendinorũ ſtatu atg proventibus & aliis ejuſcemodi rebus: Immò & terminorũ ac proceſſuum obſervationibus, ut ſcilicet hîc breviori & ibi longiori proceſſu, cauſa in ſede judiciaria Comitatus, coram Comite parochiali mota, terminetur, ſana inter ſeſe deliberatione prahabita, facere quidem & ſtabi-*

a Part 3. Tit. 6.

b Cauſæ cur tranſmittantur:

az ellene való végezéſre-is, nincs ſemmi hatalmok.

Mely dolognak bizonyságára és jegyére minden pőreket, kik ő kőztők jószág dolgából támadnak, minek utánna azt véghez viſzik, megis az Király Udvarában, ugy-mint kérdő helyre, jobban meg-latáſnak és kérdéſnek okáért el ſzoktak bocsátania, holot valamint itilik-meg és valamiben hadgyák, csak abban kel meg-maradni, akar mit itilt legyen az előt felőle az Ban avagy az Wayda. Azonképpen kűlőmb-kűlőmb Vár-megyékben, kűlőmb-kűlőmb ſzerzéſeket tehetnek, Mezőnek, réteknek, Erdőknek, folyó Vizeknek, őrizéſſéről, és Molnoknak állapattyáról, és jővedelméről, és egyéb effele dolgokról. Sőt tőrvénnek idejének-is és follyásának meg-tartáſiban, tudni illik, hogy egygyik Vár-megye rővidgyeb, és az máſik hoſzſzab follyáſſal végezheſſe el az pőrt, az ő ſzékin az Vár-megye Iſpánya előt, ő kőztők egyenlő akarattal, és jó tanácsból vegezéſt tehetnek. De maga ugy hogy az egéſz Orſzág *Decreto*mának, és az Király Udvarába régi és meg-rőgzőt ſzokáſá-

kásának (mellyel az tőrvényben ſzokot elni) affęle ſzerzés ſoha ellene ne eſſęk. Továbba effęle ſzerzéſek csak ő köztők erőſſek, és csak ő magokra ſzólnak. Mert egyéb kűvűl való ſzemélyeket és egyéb Vármegyebéli Nemeſſeket, kiknek ő köztők örökſęgek nincsen, az fęle végezeſſek bé nem foglallyák, és ſemmire őket nem kenſzerithetik. Ezen modon ſzabad városok-is, és minden tartomány, sőt męg az Aros rend és Kalmárok-is, Szabók, Szőcsők, Vargák, Timárok, és egyéb műves emberek az ő Céhekben, és önnön köz ők ſzerzéſeket ſzerezhetnek, az Fejedelem engedelméből: Csak hogy effęle ſzerzés igaz és tiſztęſſęges legyen és más embernek avagy más ſzabadságának és igaſságának ellene és fogyatkozására ne legyen. Mely ſzerzéſnek az mint fellyűl-is meg-mondók, csak önnön köztők vagyon erejek.

Effęle ſzerzéſt penig az Népnek nagyob és méltoságoſb fele rendelhet, és erejében-is hagyhat, mert ezen kivűl-is nem mondhattyuk közönſęges ſzerzéſnek. Ha penig ez illyen

ſtabilire poſſunt. Generali tamen decreto totius Regni atq; vetuſtæ & approbatæ conſuetudini curiæ Regiæ, in judiciis obſervari (ut præmittitur) ſolitæ præjudicare ac derogare nuſquam poſſunt. Et hujusmodi eorum ſtatuta ſolummodo inter eos & in eorum medio valent atq; tenent. Ad exteros tamen, & aliorũ comitatuum Nobiles, qui bona & jura poſſeſſionaria in ipſorum medio non habent, ſe non extendunt. Et hoc modo civitates quoq; liberæ, nec non mercatores ac inſtitores, Sartores, Pellifices, Sutores, Cerdones, & alij opifices in ipſorum collegio & inter ſeſe ſtatuta condere poſſunt, conſenſu Principis accedente: Dummodo hujusmodi ſtatuta juſta & honeſta fiant aliisq; & aliorum libertatibus ac juribus damnũ & præjudicium non inferant. Quæ ſicuti præfertur, in eorum duntaxat medio valent atq; durant.

Debeant autem ejuſcemodi conſtitutiones & ſtatuta cum majori & ſaniori parte populi fieri atq; ſtabiliri. Quia aliter non dicerentur populi vel com-

munitatis ſtatuta. Verùm ſi popul⁹ in [a] duas divideretur partes: tunc conſtitutio ſanioris & potioris partis valet. Sanior autem & potior pars illa dicitur, in qua dignitate & ſcientia fuerint præſtantiores atq; notabiliores.

[a] Saniori parti locus dandus inter voces æquales.

illyen végezéſben az Nép meg-haſonlanék, tehát az jób és méltoſágoſb fęlnek ſzerzéſe léſzen erőſb és jób: jób fęlnek penig mondatik az Nép kőzőt, az mellyik fęlben, méltoſsággal és tudománnyal jobbak és jeleſbek vadnak.

DE CONSVETVdinario jure Regnorum Sclavoniæ & Tranſylvaniæ peculiari.

TITVLVS III.

SCiendum itaq; eſt, quòd Nobiles Regnorũ Sclavoniæ & Tranſylvaniæ pluribus in articulis peculiari conſuetudine gaudent & utuntur, maximè verò homagiorum ſolutione. Quoniam Sclavonienſes centũ: Tranſylvanienſes autem ſexaginta ſex florenis eorum homagia compenſare ſolent. Et proinde reſponſiones quoq; procuratorum, in ipſorum medio, terminis in octavalibus ſimili cum onere revocantur. Dotalitia etiam uxorũ quorumcunq; decedentium (demptis officio Baronat⁹ fungentium vel functorum) in ipſo Sclavoniæ Regno pari

THOT ORSZAGNAK és Erdélynek tulaydon ſzokot tőrvénnyéről.

III. TITVLVS.

ERcsűk-meg azért, hogy Thot Orſzág és Erdély Orſzág ſok dologban és Cikkellyekben kűlőmbőz az Magyar Orſzág tőrvényétől, jeleſben à Diunak fizetéſben. Mert Thot Orſzágban ſzáz forint az Nemeſſek dija: Erdélyben hatvan hat. Prokátor hivás-is kőzőttők egy-arant való fizetéſſel lehet-meg. Jegy ruha fizetés-is (azoktól el-válva kik Szabad Urak tiſztit viſelik) Thot Orſzágban ſzáz forint, Erdélyben hatvan hat. De ezt ugy ércsed, ha az Ura jóſzága, annyi Girára megyen, ha penig annyira nem megyen jóſzága, ot-is mint Magyar Orſzágban, az őzvegyeknek keveſſeb jegy-ruha fizetnęk. Az Záſzlós Urak penig

ugy

ugy elegitik ki mint Magyar Orſzágban. Azonképpen mint az két Orſzágban, az jóſzágról és egyéb kiváltképpen és nagy dolgokban járó pereket, akar mely fél appellallyon véle, az tr̃vénnek ki mondáſa után, egyſzer Király Udvarában, az Orſzág birája eleiben bocsáttyák kérdr̃e: és onnét iſmétlen, az igaz tételre az elſr̃ Biró eleiben viſzſza bocsáttyák, tudni illik, Bánra és Waydára.

pari modo centum: Tranſylvaniæ verò ſexaginta & ſex florenis perſolvuntur. Hoc tamen intellige, ſi bona ac jura poſſeſſionaria maritorum defunctorũ ad tot Marcas ſe extendant. Nam aliter ſi minoris æſtimationis bona ipſa fuerint: etiam ibi (prout in Hungaria) relictis eorum pro dote minꝰ datur. Uxoribus autem Baronum, eo quo in Hungaria modo fieri debet

To-

ſolutio Dotalitiorum. Cauſæ verò in utroq; regno ratione jurium poſſeſſionariorum, vel aliorum ſpecialium arduorumq; negotiorum, in octava libus terminis motæ, poſt definitivam ſententiam, ad appellationem cujuſlibet partis ſemel in curiam Regiam, domini videlicet judicis curiæ Regiæ in præſentiam, maturioris examinis & diſcuſſionis gratia tranſmittitur: & pro finali concluſione atq; executione, earundem rurſus ad priorem judicem, Banum ſcilicet, aut Waywodam remittuntur.

Továbba az Erdélyi Nemeſſek kiſſeb hatalmon, ötven Girán maradnak, ki ugyan annyi forintot téſzen. Az Vice-Iſpánok penig és Szólga Birák két annyin. Elevenen diu köztök harmincz három forint. Jegy-ruha fizetéſnek, két réſze kéſz pénz: harmadik réſze ingó marha vásári bocsũ-ſzerint. Továbba gyũlés ſzegés, mely gyũlés léſzen Király avagy Wayda akarattyából, ſzáz: Szék tőrés ötven Gira, ki ugyan annyi forintot téſzen. Kár és adóſság meg-

Cæterùm Nobiles Tranſylvanienſes pro minoribus potentiariis actibus in quinquaginta Marcis, totidem florenos auri facientibus, convincuntur, Vice-comites autem & Judices nobilium in duplo condemnantur. Homagium verò vivum triginta tribus florenis apud eos compenſatur. ITEM, Dotalitiorũ ſolutio, quo ad duas partes, paratis & numeratis pecuniis: ad tertiam ſiquidem partem

tem rebus mobilibus atq; venalibus abſolvi cõſuevit. ITEM, violatio generalis dietæ, & conventionis Nobilium Tranſylvanienſium de Regio mandato, vel Dn. Waywodæ Tranſylvani edicto celebrandæ, centum, ſedis verò judiciariæ quinquaginta Marcis, totidem florenos valentibus, taxatur. ITEM, in facto recuperationis damnorum, ac debitorum, Principalis Nobilis actor ſcilicet, vel in cauſam attractus, ad tres florenos jurare permittitur. Cæteri tamen Nobiles, ejus conjuratores, non plures quã ſinguli ſingulum florenum ſuo juramento recuperandi habent authoritatem. Et licet in proceſſibus cauſarum prænarratarum, qualibet Marca Tranſylvanorum more centum denarios valeat: Birſagia tamen, ac juridica gravamina, in proceſſib⁹, cauſarũ octavalium accumulata, inſtar Nobiliũ Regni Hungariæ quadringẽtis denariis (juxta modum in fine primæ partis deſcriptum) abſolvi ſemper ſolet. ITEM cauſæ, in ſedibus judiciariis comitatuum coram vicecomi-

meg-vételben, az fő pőres, ha Nemes ſzemély, három forintra, az mellet eskűvők, csak egy egy forintra eskűdhetnek. Es jól-lehet Erdélyben az tőrvényben eſſet birságban minden Gira csak ſzáz pénzt téſzen: de octáván minden Gira mint ſzintén Magyar Orſzágban négy forintot téſzen az birságban, Kit ugy kel meg-fizetni, mint ez *Decretum*nak első réſzének az végében meg-vagyon irva. Továbba az Vármegye ſzékből, három forint érő marhának alatta valamely per vagyon, azt Wayda eleiben octávára nem bocsáttyák kérdőre. Továbba, Erdélyi paraſztoknak eleven Dijok tizen harmad-fél forint, hólt Dijok huſzon őt forintot téſzen. Tagh ſzaggatás, mint kéz el-vágás, fűl és ſzem ki-tólyás és arczúl való ſebb, húſz forintot, Fogh ki-ütés hat forintot téſzen. Ha penig az helyről, áhól valami hatalmat cselekedet az paraſzt ember, el-ſzalat, az hatalom nem az ſęrelmes embernek marad, hanem az főldes Urának. Az ſęrelmes ember penig csak kárát, vagy ſęrelmét veheti-meg. Továbba, mind az Nemes ember, mind az paraſzt ember az kárról bé-haytot baromnak hatalmasúl való el-ereſztéſéért

ſeért, és akar mi marhának méltatlan tartásáért az Baromnak, vagy az meg tartot marhának bõcsén marad. Továbba az paraſzt ember, az fõ-põres, akar Fel-põres legyen akar Al-põres káraért, egy forintot vehet-el, egy õ maga hitivel. Az tõbbi kik mellette eskũſznek, hárman vehetnek egy forintot hũtõkkel, és nem tõbbet.

comitibus parochialibus, ac judicibus Nobilium, ratione rerum, infra tres florenos valentium motæ, in præſentiam Wayvodalem ad terminos octavales non tranſmittuntur. Item homagium ruſticorũ Tranſylvanorum integrũ viginti quinq; : medium verò (quòd vivum homagium vocitatur) duodecim florenis & quinquaginta denariis : Mutillatio autem membrorum, ut manuum, aurium, eruitioq; oculorum, & vulnus faciei viginti : Excuſſio verò dentium ſex florenis æſtimatur. ITEM, ſi ruſticus de loco delicti aufugere poterit, pœna violentiæ, & actus potentiarij, per eum commiſſi atq; patrati, non læſo ſed terreſtri domino coloni cædit. Læſus autem damni duntaxat, vel ſuſcepti vulneris compenſam rehabebit. ITEM, ruſtici, propter pecudum & pecorum de damnis illatis ab actorum violentam emiſſionem & ablationem, vel aliam quamlibet indebitam rerum areſtationem, in æſtimatione hujusmodi pecudum & pecorum, ac rerum areſtatarum convincuntur. Et in hac parte de Nobilibus quoq; idem judicium obſervatur. ITEM, in facto recuperationis damnorum ac debitorum, ruſticus, principalis actor videlicet, aut attractus, unum florenum juramento ſuo accipere permittitur. Cæteri verò ſequentes ruſtici ejus ut puta conjuratores, tres perſonæ florenum unum, & non plures eorum juramento recuperare poſſunt.

AZ ERDELYI SCIthiájakról, mellyeket Székellyeknek hivunk.

IV. TITVLVS.

Továbba

DE SCITULIS Tranſylvanis, Quos Siculos vocitamus.

TITVLVS IV.

SUnt præterea Tranſylvanis in partibus Scituli Nobiles privilegiati, ab Scytico populo in primo eorum ingreſſu in Pannoniam propagati, quos nos corrupto quodam vocabulo Siculos appellamus diſſimili penitus lege & conſuetudine gaudentes, rerum bellicarum expertiſſimi, qui per tribus & generationes atq; lineas generationum (antiquorum more) hæreditates ac officia inter ſeſe partiuntur & dividunt. Horum homagia viginti & quinq; florenis compenſantur. Emenda verò linguæ ad duodecim florenos & quinquaginta denarios in eorũ medio taxatur. Capitalis autem ſententia contra Scytulum coram eorum Comite lata, ad viginti quatuor Marcas, totidẽ florenos valentes, ſe extendit, hæreditatesq; convictus & ſententiatus ipſe non amittit, ſed ad hæredes fratreſq; ejus derivantur. Caput etiam, demptis caſibus notæ infidelitatis, & cauſis criminalibus ſalvum præſervabit.

TOvábba vadnak Erdélyben Székelyek kiváltképpen való némelſek, kik az Magyarokról az után ſzármaztak hogy Scithiából Magyar Országban Pannoniában bé jőttek, kiket mi paraſzt módon Székelyeknek hivunk, és ezeknek mindenestől fogván kűlőn tőrvények és ſzokáſok vagyon, hadi dologban bőlcsek, kik őrőkſęgeket, és tiſztes nemzetſęgre, és nemzetſęgeknek á, gazattyára oſztnak kőztek. Ezeknek Diok huſzon-őt forintot téſzẽ. Nyelv váltsága penig tizen-harmadfęl forintot. Főben járó *ſententia* penig Székely ellen az őnnőn Jſpánok előt, huſzon-négy Girát téſzen, ki ugyan annyi forintot ér, az őrőkſęget-is az meg *ſententiázot* ember el-nem veſzti, hanem magzattyára és attya fiaira ſzál. Fejét ſem véſzik, hitlenſęg dolgától, és főben járó vétkektől ki válva.

Jn ſede verò ipſorum judiciaria quælibet Marca quinquaginta denarijs deponi & perſolvi conſuevit. ITEM in quavis cauſa, ſtatim poſt latam & pro-

Az tőrvény ſzékekbẽ penig minden Girát őtven pénzel ſzokták letenni. Továbba minden dologban az *ſententiának* ki mondásának utánna az Jſpán és az Vice-Jſpán, az

ő Biró réſzeket (meg-ha az más fél meg-igyeneſſednék-is véle) méltán meg-veheti. Továbba őrökſég-felől ha mi pőr indul, ő köztők három forintnak felette, az ſzokot kérdéſeket meg tartván, Király udvarában vehetik, nyilvábban való meg-hányás vetésért. Ez meg nevezet Orſzágoknak penig egyéb tőrvénynek, mivel-hogy csak ő köztők vagyon helye, azért nem ſzükſég hogy it többet ſzóllyak felől.

& pronunciatam ſententiam, Comes & vice-comes eorũ portionem ſuam judiciariam (ſi etiam convictus cum adverſa parte cõcordaret) exigendi habet authoritatem. ITEM, cauſæ in facto hæreditatum, ultra valorem trium florenorum inter eos ſuſcitatæ (ſervatis appellationibus ſolitis) in curiam Regiam pro evidentiori diſcuſſione tranſmitti ſolent. Reliqua autem jura horum Regnorum atq; Nobilium municipalia (quia in eorum duntaxat medio valent, & inter ſeſe nota ſunt) ampliori declaratione non egent.

MILEGYEN AZ HOmagium, az az, az Diju: és hányképpen ércsék?

V. TITVLVS.

MIvel-hogy penig az Dijúról, és az Diju ſzerént való Giráról gyakorta emlekeztem, azért rővideden ércsük-meg hogy az Dijunak nevezetivel, kit az Deákok Homagiumnak hinak, két-képpen élünk. Egy-képpen mondgyuk tőrvényſzerént, ugy-mint embernek kötéſének,

QUID SIT HOmagium: & quotmodis intelligatur?

TITVLVS V.

SEd quia de Homagio, ac Marcis homagialibus mentio ſæpe-numero prælabita eſt; Jdeò ſciendum breviter, quòd homagium dupliciter accipitur. Uno modo, ſecundùm leges, quaſi hominis ligium ſeu ligamen. Et eſt fidelitas præſtita ſuperi-

Part. 1. Tit. 2. 12. Part. 3. Tit. 3. 9. 21. 26. 23.

ori, per inferiorem. Vel eſt fidelitas, quæ debetur ſoli Principi, nullius alterius fidelitate ſalva. Alio modo ſumitur homagium, ſecundum communem uſum, & tùnc eſt mulcta vel æſtimatio homicidarum, quæ talis eſt, ut homicidæ rediſe ab jis, quibus competit, juxta æſtimationem capitum ſuorum, ultra alias pœnas pro actibus potentiarijs, penes homicidium forſitan patratis, debitas & infligi ſolitas. Nonnulli tamen dicunt, Homagium præcium eſſe hominis perempti: Licet abſurdum ſit ita dicere. Nam mortuus nullo præcio redimi, & à mortuis ſuſcitari poteſt. Sed homicida, nè talionem ſubeat, ut caput ſuum, & non illius, quem peremit, redimat neceſſe eſt. Et hoc, ſi manus judiciarias, vel adverſæ partis evaſerit. Nam ſi in perſona ſua detineri poterit, & homicidium deliberatè patratum fuerit: Non homagium ſuum deponere, ſed pœnam capitalem ſubire debet. Homagium itaq; ſecundo modo ſumptum, capitis emendam, ac redemptionem, nos communiter eſſe tenemus.

ſęnek, és hűvſęgének, az az, jedzi az hűvſęget, kivel tiſztartójoknak, és előttek járójoknak tartoznak az alattok valók. Avagy penig jegyez oly hűvſęget, kivel minden máshoz való hűvſęgnek felette, fęje és jóſzága veſztéſe alat csak az Fejedelemnek tartozik az ember. Más-képpen mondatik közönſęges ſzokáſſal az gyilkoſoknak feje váltságának, az az, mikor az gyilkos fejét válttya meg az pőreſtől Dija ſzerént, az több hatalmaskodásért való birság felet, mellyet az gyilkoſság mellet cselekedet vólna. De maga némellyek mondgyák az Homagiumot, az meghólt embernek Dijának avagy arrának lennie, de nem illendő azt érteni rayta. Mert az meg-hólt embert ſemmi árral, avagy váltsággal meg-nem válthattyák, és halottaiból fel nem támaſzthattyák. De az gyilkos hogy meg ne őllyék, ſzükſęg hogy az ő fejét, és nem azét, kit meg őlt, válcsa meg. Es ez-is ugy lehet, hogy-ha az Biró kezéből el-ſzaladád mert ha ſzemélyében az gyilkoſt meg-foghattyák, és az gyilkoſságot ſzán-ſzándékkal mivel te legyen, nẽ az ő maga Diját kel le-teñi, és fizetni, de ugyã fejével fizeſſen. Azért mi az Homagiumot máſodſzor közönſęggel feje váltságának leñi érttyük.

KIRALY UDVARAban miképpẽ bocsáſsák kérdőre az Vár-megye ſzékiről az pőrőſſeket: és ugyan azon ſzékben való Procurator meg hivaſról.

VI. TITVLVS.

MIvel-hogy peniglen az Vármegye ſzékin, mikor az Vármegye Iſpánok, Vice Iſpánok, és Nemes Birák, az két pőres felnek feleletiből, ez Országnak tőrvénnye ſzerint, *sententiát* mondnak, az pőrt ſzokták, ez Országnak régi tőrvénye és ſzokáſa ſzerint az Király Udvarában kérdőre ereſzteni, hogy avagy hellyén hadgyák, avagy penig meg jobbicsák ott az Vármegye tőrvénnyét: Es minek utánna az pereſſek az előbbi Birákhoz az Vármegyére meg-viſzik az pereket, az tőrvény-tétel ſzerint, kész ki mondot itiletnek, ki ſzólgáltatáſnak és elég-tételnek okaért, mely meg-vétel után à mely fél gondollya, hogy perit el-veſztette, gyakorta úy itiletet ſzokot az Királytól az ő periben venni, mely úy itiletet, erejével, Prokátorát-is igyekezi meghini.

Annak-

QVALITER CAUſæ, de ſedibus judiciariis Comitum Parochialium, in curiam Regiam tranſmittantur: Et de Procuratorum in eiſdem ſedibus revocatione.

TITVLVS VI.

QVIA verò cauſæ, in ſedibus judiciariis Comitum parochialium Comitatuum hujus Regni motæ, facta primũ per eoſdem Comites, vice-comites, ac judices Nobilium, juxta reſponſiones partium, deliberatione juridica, & ſententia lata (ut plurimum) in curiam Regiam, ad approbandam vel reprobandam ejuſcemodi ipſorum ſententiam, ac judiciariam deliberationem, de vetuſta regni noſtri lege & conſuetudine tranſmitti: & ibidem præhabita per judices Regni ordinarios, matura ipſarum cauſarum diſcuſſione, aut probatæ, aut improbatæ, rurſus in præſentiam prædictorũ Comitum Parochialium, & judicum Nobilium, pro executione & perfecta concluſione hujuſmodi ſententiæ judiciariæ commiſſionis eorum crebrò Part. 3. Tit. 3. 7. & 35.

remitti, & poſt ipſam remiſſionem partes convictæ, & in cauſa ſuccumbentes, à Principe novum judicium impetrare, & ſæpenumero etiam virtute ipſius novi judicij procuratores ſuos revocare conſueverunt.

Part. 2. Tit. 75. 77. 80. 81. 79. Part. 3. Tit. 11.

Unde ſciendum, quòd poſt cauſæ de curia Regia remiſſionem, & Judicum ipſorum ordinariorum approbationem vel reprobationem, ſi partem per convictam & ſuccumbentem novum judicium impetratur, aut procuratoris reſponſio revocatur: qualecunq; judicium poſtea per Comites, vice-comites & judices Nobiliũ celebretur, & qualiscunq; ſentẽtia feratur: de cætero tamen pro evidentiori ejuſcemodi diſcuſſione, cauſa ipſa in curiam Regiam, etiam vigore hujuſmodi novi judicij, tranſmitti non debet.

Verùm, ſi altera pars ſuccubuerit, ad cujus videlicet inſtãtiam cauſa hujusmodi in dictã curiam Regiam tranſmiſſa deductaq; non fuiſſet: illa pars cauſam eandem, pro ſaniori ſui reviſione diſcuſſioneq; in ipſam curiam ducendi habet authoritatem. In ſede autem judiciaria Comitum Parochialium, Comitatuum Regni hujus procuratoria revocatio plerunq; occurrit &

Annak-okáért vegyük eſzünkben ezt, hogy minekutánna az Király Udvarából à pőrt hátra bocsáttyák, az Orſzág Birai meg-láttáſa utan, akar hatták legyen hellyen, az előbbi tőrvént, akar nem, ha az meg győzet fęl az perben úy itiletvéſzen, avagy *Procurator*t hivand-meg. Ezután az Iſpánok, Vice-Iſpánok és Birák akar mi tőrvént ſzólgáltaſſanak, és akar mi *ſententi*át mondgyanak: annak-utánna nyilvábban való meglátáſęrt azon pőrt az Király Udvarában, még ez-fęle úy itiletnek erejével-is el-nem kel bocsátania.

Ha penig az más fęl meg-fogyatkozik, tudni-illik, kinek ſzámára ezfęle pert, az fellyül meg-mondot Király Udvarában még el-nem bocsátták és el-nem vitték vólna, kérdőre azt az pert, jóbban való meg-látáſnak, és hányás vetéſnek okáért, az Király Udvarában, el-kel bocsátania. Az Prokátor meg-hivás penigh az Vár-megye ſzékiben három forintal lehet meg, kinek két réſze az Jſpáné, Vice-Jſpáné és Nemes Biróé, az harmad

mad réſze penig az pereſſe, ugyan azon Birák előt, vagy ő kőzzűlők valamellyik előt lehet, még az kimondot *ſententia* után-is: De ha Király Udvarában vitetik az pőr, és az Szólga Biró *ſentẽtiájat* jóvá hadgyák, és viſzſza bocsáttyák à pőrt, az Vármegyére, az meg-hivás terhet kétannyivá léſzen, az az, hat forintra megyen.

MINE-

& contigit: Ubi tribus duntaxat florenis in duabus judicibus, hoc eſt comitibus, vel vice-comitibus, & judicibus Nobilium: in tertia verò partibus, litiganti illi, adverſus quem ipſa revocatio fieri debebit perſolvendis, etiam poſt latam ibidem ſentẽtiam cujuslibet procuratoris, coram eiſdem Comitibus aut vice-comitibus & Judicibus Nobilium, vel altero eorum retractatur & revocatur. Verùm poſt factam in ipſa curia Regia ejusdem cauſæ ratificationem & approbationem, ac in præſentiam eorundem Comitum, vel vice-comitum, ac Judicium Nobilium remiſſionem onus revocationis, reſponſionis procuratoris (ſi quando fieri contigerit) propter hujusmodi approbationem, per ſuperiorem judicem factam duplicatur, & per ſex florenorum ſolutionem compenſatur.

MINEMŰ PEREKET ſzoktak Király Udvarából viſzontag az Varmegye Jſpán eleiben viſza bocsátani.

VII. TITVLVS.

JOl-lehet minémű pereket, és miképpen kelleſſék, iſmét az Király Udvarából, az előbbi Birák eleiben bocsátani arról ſok kűlőmbőző itilet vagyon, mind-az-által, ezt vegyűk eſzünkben, hogy az mely perekben birság léſzen, Király Vdvarából

QVALES CAVSÆ, de Curia Regia rurſus in præſentiam Comitum Parochialium remitti debeant.

TITVLVS VII.

VTrum autem cauſa, in ſedibus comitatuum ſuborta, & in curiam Regiam tranſmiſſa (facta ibidem & habita approbatione & ratificatione ſententiæ, ac judiciariæ deliberationis Comitum, vel vice-comitum

tum Parochialium, & judicum Nobilium Comitatuum) de ipſa eadem curia Regia, per judices ordinarios ad executionem ſubmittatur, vel in præſentiam rurſus eorundem Comitum, &c. remittẽda cenſeatur, variorum varia eſt opinio. Verumtamen ſciendum pariter & tenendum eſt, quòd illæ cauſæ, quarum in proceſſu juridica gravamina, ſeu onera juridicialia ſolvi deponiq; debent: ſicuti ſunt omnes minores actus potentiarij & ſententiæ inde ferendæ, violationes ſedis judiciariæ, Emendæ linguæ, & hujusmodi, ex quibus utputa etiam judices portiones habere ſolent, rurſus & iterum in præſentiam illorum Judicum, de quorum conſpectu fuerunt per appellationem in Curiam Regiam tranſmiſſæ atq; deductæ, remitti debent. Nam alioquin grande præjudicium ejusdem prioribus judicibus inferri dinoſceretur: ubi per hujusmodi appellationem portio eorum, & per judiciaria, in alterius poteſtatem ac jurisditionem converteretur.

rából az kérdéſről iſmég viſzſza bocsáttyák az Vármegyére, és az igaz tételre tudni-illik, mint kiſſeb hatalom, ſzék tõrés, Nyelv váltság, kikben az Biráknak-is réſzek vagyon. Mert az elõbbi Biráknak ebbõl fogyatkozáſok, és boſzſzuságok-is következnek, hogy az õ réſzeket az birságból, az kérdõ mellet más venné fel.

AZ

Aliæ tamen cauſæ, quæ onerum vel Birſagiorum ſolutionem non important: ſed magis executionem debitam expoſtulant: prout Dotum, & rerum Paraffernalium, ac jurium impignoratitiorum, cauſæ & aliæ ſimiles, de ipſa curia Regia ad executionem commodè tranſmitti, effectuiq; mancipari poſſunt. Secus eſt de cauſis, in curia Regia coram judicibus ejusdem

Az mely perben penig ſemmi birság nincsen, tudni-illik, mint jegyruha, menyegzõi ajándék, és zálagos põrben, és ezekhez haſonló pereket ugyan azon Király Udvaráből, ki-vihetik az igaz tételre. De mely pert csak Király Udvarában kezdnek minden follyásával, és minden terhével egygyik Biró elõl máſik eleiben ſzokták el-bocsátani. Jegy-ruha felõl való põrt penig, és menyekezõ ajándék felõl: Avagy zálagos jóſzág felõl,

felől, ki száz forintot meg-haladna, az Vármegye székin meg nem itilhetik.

AZ

dem ordinariis motis. Nam ibi cauſæ, cum omni plenitudine juridicorũ gravaminum, qualitercunq; ſubſecutorũ, & ſubſequendorum de præſentia unius judicis, in alterius præſentiam tranſmittuntur. CAUSÆ verò, in facto Dotum, ac rerum Paraffernalium, nec non jurium impignoratitiorum motæ, vel movendæ, quæ ultra valorem ſeu æſtimationem centum florenorum ſeſe extendere dinoſcuntur: in ſedibus judiciariis Comitatuum: vel Comitum parochialium tractari & adjudicari non poſſunt.

AZ SZABAD VAROSOKRÓL, és azoknak kőzönſęges állapattyáról.

VIII. TITVLVS.

AZ ſzábad Városokról-is kevés beſzéddel ſzóllok, Azért megértvén, hogy az Várost mondgyák ugy-mint Polgároknak egygyeſſégének. Ezért hogy ſok Nép egygyűvé gyűlt azon az hellyen. Az Város penig nem egyéb, hanem az házaknak és uczáknak ſokkaſága, mellyet kő-falukkal, és ahoz haſonló erőſſęggel, meg-kerittettek, hogy tiſztęſſęgeſen jól és ſzabadoſſon élheſſenek. De miért hogy az Polgároknak ſokaſágából, egy kőzönſęges Polgári társaſág ſzokot leńi, és ez illyen Polgári állapat, miképpen hellyeknek mi vóltával, azonképpen *privilegio-*

DE LIBERIS CIvitatibus, & earum conditionibus, in generali.

TITVLVS VIII.

QVia de liberis quoq; Civitatibus paucis tractandum occurrit: idcirco ſciendum, Quòd Civitas dicitur, quaſi civium unitas: eo quòd ibi populorum pluralitas ſit convocata. Eſt autem Civitas, domorũ & vicorum pluralitas, mœniis & præſidiis circumcincta neceſſariis, ad benè honeſtèq; vivendum privilegiata. Sed quoniam hæc civiũ pluralitas, unam communitatem cauſat atq; repræſentat: Et hujuſmodi collectiva communitas, ſicuti locorũ ſitu, ita etiam privilegiorum

& conſuetudinum diverſitate inter ſe differt & variatur. Civitatum itaq; liberarum aliæ ſubſunt juriſditioni perſonalis præſentiæ Regiæ Majeſtatis, ut Alba regalis, Strigonium & Leutſchovia: aliæ verò, ex antiqua Regni conſuetudine, juriſditioni magiſtri Thavernicorum regalium, ſicuti Buda, Peſth, Caſſovia, Thirnavia, Poſonium, Sopronium, Bartfa, Eperjes & Szakolcza.

legiomoknak és ſzokáſoknak kűlömbſégével, és magában kűlömbez. Annak-okáért az ſzabad Városſok kőzzűl némellyék halgatnak, Király ő Felſége képétől mint Szekes Fejérvár, Eztergom, és Lőcse: Némellyek penig az Országnak régi ſzokáſa ſzerint, Tharnok Meſterhőz mint Buda, Peſt, Caſſa, Poſon, Nagy-Szombat, Sopron, Bartfa, Eperies, Zakólcsa.

QVOD CIVES LIberarum Civitatum, eorum Homagiis Nobilibus æquiparantur.

TITVLVS IX.

QVarum quidem Civitatum cives & inhabitatores in eorum homagiis Nobilibus Regni hujus æquiparantur: In aliis, tamen libertatibus, Nobilibus inæquales habentur, & eorum privilegiis non utuntur. Nam teſtimonia ipſorum civium extra eorum civitates & territoria, penes nobiles non acceptantur: neq; pro damnorum aut debitorum recuperatione

HOGY AZ SZABAD VAroſi Pólgárok az ő Dijokban, Nemeſſekhez egyenlők.

TITVLVS IX.

Ez meg nevezet ſzabad városi Polgárok azért Dijok ſzerint ez Országi Nemeſſekhez egyenlők: de egyéb ſzabadságokban kűlőmbőznek, és az Nemeſſekkel nem egyenlőknek tartatnak, ſem az Nemeſek ſzabadságával nem élnek. Mert az Polgároknak bizonyságát az ő Városokon, és határokon kivűl Nemeſſek mellet elő nem véſzik: ſem penig kárnak avagy adoſságnak megnyeréſére az ő Városokon kivűl egy

egy

egy forintnál tőbre nem eskűdhetnek.

tione extra Civitatem ſingillatim ultra unum florenum jurare permittuntur.

SZABAD VAROSBELI Pólgároknak pőreket, az Király Tharnok Meſtere eleiben miképpen bocsáſſák?

X. TITVLVS.

TOvabba némely ſzabad Városoknak Pólgár Meſteri, némelyeknek iſmég eskűt Birái, Pólgári és Tanácsi vadnak, kik minden fęle pereket, az ő Városbéli lakójok kőzőt, és egyéb kűlső embereknek perit-iš, ha valaki az ott való lakós emberrel pőrlene, tőrvény-ſzerint elſzokták igazitani és véghez vinni. Ha penig valamellyik pőres az ő itiletekkel meg nem elégednek, azon pőrt előſzőr az Tarnok meſter ſzekire: Es ha itt ſem tetſzik, Király ſzemélye eleiben bocsáttyák. Holot csak az Pólgárok, és az Thárnok meſter *ſententiá*ját láttyák-meg, ha jól vagyon avagy nem? A' két fęlnek minden fogáſit, kivel akkor uyjonnan akarnának élni, hatra hagyván. Hanem ha történet ſzerint ollyan mondanának, ki az dolognak magya-

QVALITER CAUſæ Civium liberarum Civitatum, in præſentiam Magiſtri Thavernicorum Regalium tranſmittantur.

TITVLVS X.

HArum autem Civitatum quædam Magiſtros Civium, quædam verò Judices & Juratos Cives atq; conſules habent, quorum judicio univerſæ cauſæ inter incolas & inhabitatores earundem Civitatum, ſed & aliorum exterorum hominũ lites, contra quoſpiam forſitan illorum motæ decernuntur, dirimuntur & terminantur. Deinde verò ad partis, ſuper eorum judicio non contentæ, procurationem, in ſedem judiciariam Magiſtri Thavernicorũ Regalium appellationis via tranſmittuntur. Demum autem, parte aliqua non contenta, ad examen perſonalis præſentiæ Regiæ Majeſtatis deducuntur: ubi ſolummodo ſenten-

tiæ civitatũ, & Magiſtri Thavernicorum Regalium revidebuntur, & ruminabuntur: Utrum videlicet juſtè vel injuſtè, debitè vel indebitè, ſententiæ fuerint pronunciatæ? Juſtas approbando, indebitè verò latas emendando, vel per totum invalidando, cunctis partium exceptionibus, ex novo pro tunc proponendis, per omnia poſtergatis: niſi fortè talia dicerentur & proponerentur, quæ meritò & de neceſſitate ad cauſarum vel ſententiarum informationem, ac clariorem declarationem & intelligentiam cederẽt. Nam in tali caſu, quilibet partium audienda erit.

gyarázattyára, és meg-értéſére ſzũkſęgés vólna. Mert ez illyen dologban mind az két pereſs fęl ſzovát megkel hallgatni.

QVOMODO NOvũ judicium, in cauſis Civium liberarum Civitatum impetrandum ſit?

TITVLVS. XI.

AZ SZABAD VAROſoknak pőriben, miképpen kel úy itiletet kérni?

XI. TITVLVS.

Part. 2. Tit. 77. 78. 75. 18. 83. Part. 3. Tit. 6. 11.

ITEM, Si contingat, cauſam ab examine & judicio perſonalis præſentiæ Regiæ Majeſtatis (ratione, ne fortè incidentium vel dependentium particularum, pro ejus maturiori reviſione) ad priorem judicem remitti: tunc ſi quæ partium, ſuper nova hujusmodi reviſione vel diſcuſſione non contentabitur, ulterius ipſa cauſa in præſentiam Magiſtri Thavernicorum Regalium non erit tranſmittenda: ſed directè in conſpectu ſolius perſonalis præſentiæ Regiæ Majeſtatis, qui videlicet illam remiſerat, erit deducenda.

HOlot penig az Király-képe elől az ſzabad Városbéli Pólgároknak pereit valami fũggő dologért, vagy valami Cikkelyért, iſmeg az Pólgárok eleiben hátra bocsáttyák: ha valamely fęl az Pólgárok úyjulán való látásával meg nem elégſzik, másſzor nem bocsáttyák Thárnok Meſter ſzékire: hanem igyeneſſen mindgyárt Király képére, az honnan viſzſza kũldték vólt.

De

Verum

De ha mely fel ez illyen *sententiá*val meg nem akar elégedni, még máſod, vagy harmad *sententiá*nak utánna-is, ki Király-képe elõt lõt vólna: az õ dolgát jobbitani meg-indithattya úy itilettel: de ugyan azon ſzék Birája elõt, az mely ſzék elõt az põr indittatot vólt. Ha penig az ki elõſzõr el-veſztõtte vólt: és kérdõre võtte vólt põrit, és úy itiletet-is võt dolgában, s az úy itilet mellet-is elveſztendi põrit: tehát az után ſoha dolgát elõ nem veheti, mert ugyan azon Biró elõt õrõkké belé veſzti porit, sõt ſoha tõbbé kérdõre azt nem kel ereſzteni. Ha peniglen az más fel-is, az ki elõſzõr meg-nyerte vólt, põrit el veſztendi: õ-is úy itiletet kérhet, ſzintén mint az más fel, és haſonloképpen dolgában el-járhat.

Verùm ſi poſt obtentam etiam ſecundam vel tertiam ſententiam altera partium noluerit contentari: poterit cauſam ſuam, vel pendente adhuc lite poſt ſecundam ſententiam coram perſonali præſentia Majeſtatis Regiæ latam, aut etiam poſt tertiam, coram ea pronunciatam, per formã & gratiam, novumq; judicium ſuſcitare: ſed coram eo judice, quo cauſa hujusmodi primitùs mota fuiſſe dinoſcitur. Et ſi contra partem prius convictam & appellantem, novum judicium impetrantem ſententiatum fuerit: mox & de facto hujusmodi parti ſententiatæ, vigore dicti novi judicij ſilentium perpetuum imponendum erit, nec amplius cauſa illa in ſuperiorem ſedem tranſmitti debebit. Si tamen altera pars, prius videlicet vincens & triumphans, ſuccubuerit: tunc illa quoq; ad inſtar alterius partis novum judicium pro ſe impetrandi & in eadem pari modo procedendi poteſtatem habebit.

Ha peniglen az kérdõ, vagy az úy itilet mellet, ez à peres fel-is el-veſztendi dolgát, az elõbi tõrvént, akar hellyén hadgyván, akar penig megjobbitván, vagy le-ſzállitván, és semmivé tévén: Ez-is az õ põriben tovàb nem mehet, hanem õrõkké való

Attamen, ſi contra ipſam partem ſententia lata fuerit, ſive per modum approbationis & ratificationis, ſive emendationis vel invalidationis, ulterior proceſſus non dabitur, ſed perpetuo ſilentio cauſa ipſa, ex

parte quoq; illius partis terminabitur, & de catero neutra partium aut novum judicium impetrare aut ulterius cauſam ipſam appellare poterit. Quoniam unaquæq; partium ſemel novum judicium impetravit, & in eadem cauſa ſecundariò impetrare nequibit.

Appellationes verò in quibuslibet cauſis poſt earum deciſionem, juxta contenta Privilegiorum ſuorum, ad ſedem magiſtri Thavernicorum Regalium, & in conſpectum perſonalis præſentiæ Majeſtatis Regiæ fieri ſemper poſſunt. Nam aliter denegata appellandi facultate pauperes adverſus potentes favore vel dono deſtructi, juſtis in eorum juribus ſæpenumerò periclitarentur. Secus eſt de cauſis criminalibus, quæ ad pœnam capitum & mortis damnationem tendunt. Nam in illis locum appellatio non habet, niſi fortè innocentem omninò temerario judicio mortitradere conarentur. In quo caſu poſſunt illicò innocentis ipſius fratres, aut affines, ad Regiam Majeſtatem ſolam confugere, pari-

ló veſztegſęgben léſzen põri: Es illyenképpen egygyik fęl ſem kérhet tõbbé úy itiletet, ſem penig másſzor *appellatio*ban perit nem veheti. Mert mindenik fęl úy itilet egyſzer võt, és ugyan azon perben máſodſzor való úy itiletet nem hozhat.

Az *appellatio*kat penig, minden Pólgári tõrvényeknek ki mondáſa után, az Varoſoknak *Privilegio*mihez-képeſt, az Király Tharnok meſter ſzékire, és Király-képe eleiben, mindenkor el-vihetik. Mert ha *appellatio*ban el-nem ereſztenék, az ſzegények, az hatalmaſok ellen vagy kedvért vagy ajándékért gyakorta meg-rontatnának, és az õ igaſságokban meg-fogyatkoznának. De az fõben-járó perekrõl, kiért fõnek kel eſni és ember halálnak kel leñi, más az dolog. Mert abban *appellatio*jok nem lehet, hanem ha ne találmtan, à bũntelẽt mindeneſtõl fogván, vakmerõ itilettel igyekeznének megõlni. Mely dologban az bũntelennek attya-fiai mindgyáraſt Királyra folyamhatnak, és az põrben óltalmat kérhetnek. Továbba ha ez fele Pólgári põreknek follyáſinak elõtte, avagy azoknak viſzſza bocsátáſſa után,

után, à Prokátornak beſzédét avagy feleletit ſzűkſég léſzen meg-hinnya: tehát az ott való tőrvény ſzéknek Bírája ſzokkását meg-tartván, az ki előt az felelet lőt vólt, azon Biró előt meg-hihattyák.

pariter & in cauſam ipſam provocare. Item ſi in proceſſu cauſarum ejuſcemodi civilium, ante aut poſt remiſſionem earũdem verba ac reſponſiones procuratoris neceſſarium fuerit revocare: tunc mos & conſuetudo ſedis judiciariæ illius judicis, coram quo reſponſio facta fuit, & etiam revocare debet, obſervanda cenſetur.

AZ KŰVŰL VALO bizőnyságot az Polgárok közőt, bé nem vészik.

TITVLVS XII.

TOvábba, az ſzabad Városi Polgárok közőt őrőkſég felől való pőrben, az kűvűl valóknak kik ott nem lakoſok bizonyság-tételét bé nem vészik. De adóſság felől és egyéb dolog felől, akar mi legyen, az ki az ő határokon kűvűl léſzen, jó hirű és tiſztelteſſégbéli embert, akar ki legyen, bizonyságnak bé-ſzokták venni.

AZ

DE TESTIMONIO extraneo, inter Cives non accee-ptando.

TITVLVS XII.

ITem, in cauſis, pro rebus hæreditariis & immobilibus, coram judicibus & juratis Civibus prætactarum civitatum motis & vertentibus, nullus in teſtimonium coram ipſis acceptatur extraneus. Verùm pro debitis, & aliis quibuscunq; factis ac negotiis, extra territorium eorum geſtis & habitis quilibet hominum, (dummodo bonæ famæ & honeſtæ conditionis exiſtat) ad teſtificandum coram eis admitti ſolet.

DE

DE FASSIONIBUS, coram judice & juratis Civibus fiendis.

TITVLVS XIII.

Par. 1. Tit. 58. 110. 111. 60. 59. 61. 69. 91. 65. 62. 63. 128. Part. 3. Tit. 13.

ITem, Faſſio, coram judice aut duobus juratis civibus, ratione & prætextu quarumcunq; rerum, ſive mobilium ſive immobilium, in eorum medio vel territorio exiſtentium & adjacentiũ facta, ſemper rata permanet: nec valet alia Faſſio inter ipſos cives, ſuper hujusmodi rebus coram aliis judicibus Regni, vel in locis teſtimonialibus jure perennali facta.

AZ VALLASOK, AZ Biró és eskũt Polgárok elõt legyenek.

XIII. TITVLVS.

ISmét az Pólgárok kõzõt való vallas-tételnek, ki az Biró elõt, avagy két eskũt Pólgár elõt léſzen, õ kõztõk, és az õ határokban minden-fęle jóſzágokról, mind indulóról mind indulatlanról, mindenkor ereje vagyon, és meg-tartatik: Az Pólgárok kõzõt penig nincsen helye egyéb valláſnak, akar az Orſzág Birai, akar egyéb hihetõ hellyeken lõt legyen, az õrõkſęgnek õrõk árron való eladáſſa felõl.

QVOMODO DOminium Hæreditatum inter Cives ingrediendum ſit.

TITVLVS XIV.

ITem, ſi coram prædictis judice ac juratis civibus Faſſio, ratione rerum immobilium ſeu hæreditatum, puta domorum, allodiorum, hortorum, piſcinarum, aut vinearum facta fuerit: tunc requiritur, ut per emptorem ejusmodi rerum (ubi domi-

AZ POLGÁROK KÕzõt való õrõkſęgnek Uraſságába, miképpen kellyen bé-menni.

XIV. TITVLVS.

ISmég, ha az fellyũl meg-mondot Biró és eskũt Pólgárok elõt valami õrõkſęgrõl, tudni illik, házról, majorokról, kertekrõl, halastókról, avagy ſzõlõkrõl vallás léſzen: tehát kivántatik, hogy ez-fęle õrõkſęgnek vévõje azoknak Uraságába és birodalmába, mellyekbe bé-akarna menni,

menni, és magának akarja tulaydonitani, tehát azokban való menésének bé iktatása, két eskűt Pólgár által legyen, kiket arra bocsátnak. Es ha valaki ellenzi akar mi formán, tizenötöd nap alat azon Biró és eskűt Pólgárok előt, az ő ellene mondásának okát kel adni.

Ha penig ellene mondó nem lészen, tehát az, az kinek az el-adás, és az vallás lőtt az örökségnek Uraságában és birodalmában, bátron, és szabadon bé-mehet. Ha penig valamely ember annak utánna azokhoz valami kőzit mondaná és igasságát reménlené benne: osztán egy egész esztendeig, és egy nap alat ha akarja titkon avagy nyilván ellene mondhat. Mert egyébként ha nem ellenzi, az ő igasságában hátra marad, és az örökség mellől el-esik. Nyilván való-képpen igy-is mondhat ellene, ha azt az ki az örökséget birja, annak-okáért törvényre hija, és az fellyűl meg-mondot esztendeig az ő Birája előt, az törvényben bé-ál, és pőrit el-kezdi. Titkon penig igy mondhat ellene az el-adásnak, hogy

dominium illorum intrare, & pro ſe vendicare voluerit (fiat apprehenſio ſive ingreſſio earũdem coram duobus juratis Civibus, ad id deputatis. Et ſi contradictor quiſpiam apparuerit, ac velamine contradictionis obviaverit, infra quindecim dies, rationem contradictionis ſuæ in præſentia ipſorum judicis & juratorum Civium ipſe contradictor aſſignare tenetur.

Si verò contradictor non apparuerit: tunc ille, cui venditio & faſſio facta fuit, dominium ipſarum rerum & hæreditatum ingredi ſecurè poterit. Et ſi quiſpiam hominum aliquid juris ad illas habere ſe poſtea ſperaverit: tandem infra anni revolutionem integram, & diem unam, ſi voluerit palàm vel occultè contradicere valebit. Nam aliter juris ſui virtus extincta manebit. Palàm igitur contradixiſſe videbitur, ſi poſſeſſorem rerũ & hæreditatum ipſarum in cauſam propterea convenerit, & infra dictam revolutionem annualem, proceſſus & exordium cauſæ, ſui judicis in conſpectu inchoabitur.

Occultè autem ſic contradicat, quòd coram judice, vel juratis Civibus prohibitiones legitimas & conſuetas, infra diem & annum ſuper hæreditatibus ipſis faciat, & ad civitatis librum annotari committat: nè præſcriptio per negligentiam inhibitionis interveniat.

hogy az Biró elõt, vagy penig az eskût Polgárok elõt, tõrvény ſzerént való ſzokot tilalmokat eſztendeig és egy nap alat az õrõkſégrõl tegyen és az Város könyvében jegyezteſſe: hogy az tilalomnak el mulatáſa által, avagy el hagyáſa miat *præſcriptio*, az az, üdõ-mulás ne eſſék az õréá nézendõ õrõkſégnek idegen által való birasában.

DE LEGITIMA præſcriptione, inter Cives obſervari ſolita.

TITVLVS XV.

CIvitatenſes enim, licet ſuper rebus alienatis duodecim annorum curriculis præſcribi & præſcribere debeant: modo tamen quodam abuſivo, & villanorum more, ſolummodo per integri ſpacium anni, & diem unam, modernis temporib⁹ præſcribere conſueverunt. Ubi autem actor ſive contradictor ille ſuum adverſarium hæreditatum ſcilicet vel rerum ipſarum poſſeſſorem, facta præmiſſa prohibitione, per anni ſpacium in litem attrahere neglexerit: tùnc à die ipſius prohibiti-

AZ TÕRVENY-SZERÉNT való idõ-muláſról, mely az Polgárok kõzõt ſzokot meg-tartatni.

XV. TITVLVS.

NOha az Városbéli Polgárok kõzõt, az el idegenitet õrõkſégekrõl való idõ-mulás tizenkét eſztendõt tartot, mind-az-által moſtan mód-nélkûl, és faluſi módra eſztendõt és egy napot tart. Ha penig az ſérelmes avagy ellenzõ fél az õ ellenkezõjet, mely az el-adot õrõkſéget birja, az tilalõnak még létele után, eſztendõ forgaſſanak alatta, põrben idéztetni el-halgatná, tehát az tilalomnak napjától fogván alá ſzámlálván, minden eſztendõ forgaſſanak, és meg tiltot napnak elõtte, iſméglen tilalmat tegyen az meg mondot mód ſzerént: hogy mikor

hibiti-

kelle-

kelletik, és ũreſſęge lehet hozzá, tõrvénybẽ foghaſſa érette ellenkezõjét.

Ha kedig az Biró avagy az eskũt Polgárok az kik elõt az tilalom tétel lõt, gyũlõlſęgbõl, haragból, avagy akar mi okból effęle tilalmot az Protocolumban, az az, az Város kõnyvében bé nem jedzetnék, avagy az tilalom levelet nem akarnák ki adni, tehát az tiltó az Orſzág Birája elõt, vagy egyéb bizonyos helyben tudománt tehet az Biróra, csak hogy az tudomány-tétel (ahol ſzũkſęg léſzen) nyilván meg bizonyitaſſęk.

bitionis inclusivè cõputãdo, rursũ quolibet anno, infra alterius anni curriculũ, & diẽ prædictũ, inhibitiones (modo ãtelato) faciat: ut dùm opº erit, & poterit, litẽ ſuper ea reſuſcitare valeat.

Si verò judex, odio forſitan vel rancore præconcepto; aut alia quavis ex cauſa factum, coram eo, vel junctis Civibus, hujusmodi prohibitionem in Prothocolum ſeu librum Civitatis annotare, aut literas prohibitorias dare recuſaret: tunc poterit contra eum coram Judicibus Regni ordinarijs: inlocis teſtimonialibus liberè proteſtari: dummodo ipſa proteſtatio (ubi neceſſe fuerit) valeat evidenter comprobari.

AZ POLGAROK KÕZÕT való õrõkſęgben, minden hozzá tartozandóval, mint kel kézhez venni.

XVI. TITVLVS.

ITEM, ha valaki valamely õrõkſęget meg-véſzen, mind az õ hozzá tartozandó birodalmával, az Polgárok kõzõt, tehát, ha csak az fõ helt, és õrõkſęget foglallya el, elég; és belé iktattya magát. Mert az õrõk-

ségnek

QVOMODO HÆreditas, cum pertinẽtiis, inter Cives apprehendi debeat.

TITVLVS XVI.

ITEM, ſi quiſpiam rem immobilem & hæreditatẽ cum ſuis pertinentijs in medio Civium ipſarum Civitatũ emerit: tùnc ſufficit rem illam corporalem ſolam apprehendere & pro ſe ſta-

tuere. Nam ea apprehenſa, etiam illius pertinentiæ apprehenſæ intelliguntur. Appellatione verò pertinentiarū comprehenduntur omnia, quæ ad rem & hæreditatem hujusmodi corporalem, de jure vel conſuetudine Civitatis ſpectare dinoſcuntur. Niſi fortè per vēditionem & emptionem ipſam aliquid de pertinentijs ſpecificè fuerit exemptum pariter & retentum.

ſęgnek fő hellyét el-foglalván, annak hozza tartozandó réſzeit, és jovait-is tudni való dolog, hogy ezképpen magának foglalta legyen-el. Az hozzá tartozandóknak nevezeti penig mindent bé foglal, az mi effęle derék ő̃rő̃kſęghez tő̃rvény ſzerént, avagy az Városnak ſzokáſa ſzerént, illenek. Hanem ha ne talám az el adáſnak és az meg vételnek idején, az hozzá tartozandókból valamely réſzt ki ſzakaſztanak, mellyet az el-adó magának meg akar tartani.

DE DEBITIS CIvium, ubi omnis probatio defecerit.

TITVLVS XVII.

ITEM, ſi quiſpiam Civium occaſione debitorum per aliquē tractus in litem fuerit, & nulla probatio contra eum per actorem produci poterit: tunc Civis ille juramento ſolius perſonæ ſuæ ſe expurgabit vetuſta consuetudine civitatum liberarum requirente.

AZ VAROSBELIEK Adoſságáról, kiről ſemmi bizonyságot nem álathatnak.

XVII. TITVLVS.

ITEM, ha valamely Városbélit, valaki adoſságnak meg-fizetéſéért pő̃rben fog, és az Fel pő̃res, az adós ellen bizonyságot elő̃ nem hozhat: tehát az Városbéli, az ſzabad Városoknak régi ſzokáſok ſzerént, csak ő̃nnő̃n ſzemélyének eskűvéſſęvel, meg-mentheti magát.

DE CIVIBUS, IN terris aliorū hæreditates habentibus.

TITV-

AZ POLGAROKROL kiknek más fő̃ldő̃n vagyon ő̃rő̃kſęgek.

XVIII. TI-

XVIII. TITVLVS.

MEg-is mind az fellyűl meg-mondot, és egyéb ſzabad Városbéliek mellyeknek más ember főldén és határin vagyon ő̃rő̃kſęg, ez fęle ő̃rő̃kſęgből, az mely jővedelemmel tartoznának az főldés Uroknak, azoknak akarattyok és kedvek ellen, az ollyan jővedelemnek meg-adaſſától magokat nem ohattyák: Sőt inkáb az ő̃rő̃kſęg-felől, ugyan ott az főldes Ur előt minden panaſzolkodónak és pőreſnek tartozik tő̃rvént állani, és az tő̃rvénnek engednie. Es ha az ő̃rő̃kſęgnek avagy az határnak ſzinén az hol az ő̃rő̃kſęg vólna, valami hatalmat cselekeſznek avagy vétket téſznek, męg az ollyan vétekért-is, ugyan ott tartoznak tő̃rvént állani.

TITVLVS. XVIII.

ITEM, Cives, tàm prædictarum, quàm etiam aliarum quarumlibet Civitatum, in terris & territorijs aliorum hæreditates habentes, ratione provẽtuum Dominis terreſtribus, de ejuſcemodi hæreditatibus proveniẽtiũ (invitis & nõ conſentientibus eiſdem) libertati, & à ſolutione proventuum eximi nõ poſſunt: quin potius occaſione ipſarum hæreditatum, ibidem coram Domino terreſtri, cuilibet quærũlanti atq; cauſanti, juri parere tenetur. Et ſi quid in facie hæreditatum vel territorio, ubi hæreditates adjacent, exceſſerint etiam ratione talis exceſſus, ibidem juri pariter ſtare compelluntur.

AZ VARASOK JOſzágokról, miképpen tartoznak tő̃rvént állani.

XIX. TITVLVS.

ITEM, hogy minden ſzabad és egyéb Városſok, az kik akar mi módon jóſzágot birnak, ez-fęle jóſzágokért ez Orſzág rendelt Birái itiletinek, és tő̃rvény-tételének, mint ſzin-

QVOMODO CIvitates, ratione juriũ poſſeſſionariorũ juri ſtare teneantur.

TITVLVS XIX.

ITEM, quod omnes liberæ & aliæ quælibet Civitates jura poſſeſſionaria, quocunq; titulo gubernantes, ratione hujusmodi jurium poſſeſſionariorum, judi-

cio & judicatui Judicum ordinariorum regni, Nobiliũ ad inſtar ſemper obtemperare tenentur. Etſi de hujusmodi juribꝰ eorum poſſeſſionariȳs damna, nocumenta, & aliorum malorum genera violenter Nobilibus, vel eorum ſubditis inferuntur: tùnc ratione talium malorum, & actuũ potentiariorum, Judex & jurati Cives, una cum communitate, poterunt ſemper partem per læſam & damnificatam in curiam Regiam evocari. Vel ſi pars ipſa ita voluerit, in ſedem judiciariam illius Comitatus, ubi bona illa ſituata ſunt & adjacent, citari & in litem conveniri. Qualiter autem in hujusmodi cauſis procedẽdum, qualiſve ſententia proferenda ſit, in generali Decreto noſtro clarè continetur: Cujus rei notitia, uthoc quoq; in loco pateat, articulum, ſuper eadem re æditum verbotenus adjeci: qui ſic incipit. Jtẽ, quòd liberæ Civitates videlicet Buda, Peſth Caſſovia, Poſonium, Sopronium, Bartfa: Eperjes, Thirnavia, nec non Leutſchovia, Monſgreciæ, & omnes aliæ liberæ Civitates earun-

ſzintén az Némeſſek, mindenkor tartoznak engednie. Es ha az Németſeknek avagy az Németſek alat való jobbágyoknak az illyen jószágokból valami kárt, és egyéb-fęle gonoſságot, ártalmat és hatalmat cselekeſznek: tehát az illyen gonoſságokért és hatalmas cselekedetekért az Birót és eskũt Polgárokat, mind az kõſſęggel egyetẽben, mindenkor az ſęrelmes, és az kár-vallot fęl az Király Vdvarában tõrvényre hihattya. Avagy ha az Fel-põreſnek ugy tetczik, az Vár-megye ſzékire, az kiben az jószág vagyon idézheti, és põrben foghattya: Ez-fęle põreknek dolgában penig, miképpen kellyen el-járni, és minémũ ſententiát kellyen az Városbéliekre mondani, az mi derék *Decret*umunkban nyilván meg-vagyon irva: Mely tõrvénnek nyilvábban való meg-magyarázattyáért azon dologról ſzerzet articuluſt, iginként it-is bé-akarám irnia, mely ez-képpen kõvetkezik. Továbba ugy-mond, hogy az ſzabad Városſok, tudni-illik, Buda, Peſt, Caſſa, Poſon, Sopron, Bartfa, Eperjes, Nagy-Szombat, Lõcse, Gerecz, és minden egyéb ſzabad Városok és azoknak lakói, ha az Németſeknek és jószágos ẽbereknek valami boſz-

ſzusá-

ſzuságot és kárt téſzen, ha az illyen Városnak avagy lakóinak és Polgárinak az ki kárt és boſzſzuságot téſzen, valami Vár-megyében Faluja és jóſzága lejend, és abból az jóſzágból Nemes embert meg-bánt, vagy meg-károſit, tudni-illik, ha ez illyen bántás, avagy kár-tétel kiſſeb hatalomnak lennie iſmértetnek, tartozzék annak-okáért azon Vár-megyében az hol az jóſzág vagyon az Iſpán előt törvént állania. Ha penig az ollyan Városnak avagy Polgárnak valamely Vár-megyében jóſzága nẽ léſzen, és az Nemes ember, avagy valamely jóſzágos ember csak egy Polgárral ſzeméllye ſzerént, avagy bizonyos Polgárokkal, de nẽ mind az kőſſéggel avagy az egéſz Városſal akarand pőrleni: tehát ez illyen Nemes és jobbágyos ember tartozzék az ő pőrit, az Város Birája előt forgatni és kereſni. Ha penig ez illyen Nemes, és jóſzágos ember mind az egéſz Város ellen, avagy viſzontag az egéſz Város az Nemes ember ellen és egyéb jobbágyos emberek ellen, valami pőrt, ki nagyob hatalomra menne, avagy jóſzág dolgaért igyekeznek inditania, tehát az illyen pőrt, az Király képe-előt, törvény-ſzerént való hivatal-altal, kel el-in-

earundemq; incolæ, Nobilibus & poſſeſſionatis hominibus, injurias aliquas ſeu damna inferentes, ſi talis Civitas ſeu incola & Civis injuriam & damna inferens habuerit poſſeſſiones & jura poſſeſſionaria in aliquo Comitatu, & ex illis bonis Nobilem læſerit ſeu damnificaverit: ſi videlicet tales læſiones ſeu damnificationes, factum minoris potentiæ tangere dinoſcuntur, teneatur propterea in illo comitatu ubi illa bona habet, coram Comite juri ſtare. Si verò talis Civitas, ſeu Civis, nulla jura poſſeſſionaria in aliquo comitatu habuerit: & Nobilis, vel aliquis homo poſſeſſionatus contra privatam perſonam, vel certos tantummodo, & non cum tota communitate ſeu Civitate cauſam ſeu lites habuerit, ex tunc talis Nobilis & poſſeſſionat⁹ homo, teneatur cauſam ſuam coram judice illius Civitatis agitare & proſequi. Si autem talis Nobilis, & poſſeſſionatus homo, contra totam Civitatem, vel è contra Civitas ipſa contra Nobiles, & alios poſſeſſionatos homines cauſam aliquam, ratione a-

ne actuum potentiariorum majorum, vel juris poſſeſſionarij movere prætenderet: ex tunc talis cauſa coram perſonali præſentia Regiæ Majeſtatis habita ſuperinde legitima evocatione, moveatur, & ordine juris terminetur. Et ſi aliqua partiũ in hujusmodi cauſa cõtra ſeſe in proceſſu juris coram ipſa perſonali præſẽtia Regali quovis modo ſuccubuerit: ſi talis cauſa factum juris poſſeſſionarij tangere dinoſcitur: ex tunc talis pars non in majori onere, quam ſolũmodo in ducẽtis florenis auri cõvincatur. Si autem hujusmodi cauſa factũ invaſionis domorũ Nobilium, nec non detentionis, verberationis, vulnerationis ac interemptionis Nobiliũ concernere agnita fuerit: ex tunc patratores hujusmodi actuum potentiariorum, in ſententia capitali ac amiſſione cunctorum bonorum ſuorũ, mobilium & immobilium condemnentur: prout hactenꝰ fuit obſervatum. Caſu autem, quo aliquis Civis, ſub aliquo domino ſeu nobili in hoc regno, vineas vel aliquas alias hæreditates habuerit, & quidpiam in territorio hujusmodi deliquerit aut aliquem damnificaverit: in tali caſu idẽ Civis tenetur coram domino illo terreſtri, ſub quo hæreditates habet, juriſtare.

Quinq; Caſus. Part. 3. Tit. 21.

el inditani, az põreſt réá hiván, és az tõrvéñek follyáſa ſzerént kel az dolgot véghez vinni. Es hogy-ha valamely ſęl ez illyen põrben egymás ellen az tõrvénnek follyásában az Király-képe elõt valamiképpen megfogyatkozik és põrit el-veſzti: ha ez illyen põr jóſzág dolgát illeti, tehát az veſztõ ſęl, nem nagyob terhen, az az, nem feje, és jóſzága veſztéſen, hanem csak két ſzáz forinton maradgyon. Ha penig affęle põr Nemes embernek házára menéſęről, megfogásáról, meg-veréſęről, meg-ſebbeſitéſęről, és meg-ölésęről vólna, tehát affęle hatalom tévõk fejek és minden jóſzágok és marhájok veſzteſſęn maradgyanak, mint-hogy ez ideiglen-is azon tõrvény meg-tartatot. Holot peniglen az Városbéli eknek, valamely Ur avagy Nemes ember fõldén ez Orſzágban ſzõlõje vagyon, avagy más egyéb õrõkſęge, és az Urnak avagy Nemes embernek fõlden valamit vétkezik, avagy valakit meg-károſit: az illyen dologban azon Városbéli tartozzék azon fõldes Ur elõt, azki alatt az õrõkſęg vagyon, tõrvént állani.

AZ

AZ VAROSBELIEKAZ nyilván való gonoſz tévőket miképpen bűntethetik-meg.

XX. TITVLVS.

EZ felet az Városbéliek Lopókat, Latrokat, Gvilkoſokat, Ház égetőket, és egyéb fele nyilván való bőnősöket, az ő érdemek-ſzerént tőrvénnyel meg-büntethetik: de az tagok vagdaláſsára, és metéllésére tőrvény-után kivül hatalmok nincsen. Az Nemeſſeket penig ha az vétek hellyen meg nem kaphattyák, máſut ſem foghattyák, sẽ meg nem kinozhattyák. Annak-okáért ha valamely Város ugy-mint köz akaratból valamely Nemes embert igaz ok-nélkül meg-öl, tehát nem minnyájan az Városbélieket egyenként, de csak az Birót, és az eskűt Polgárokat kell érette fejeken maraſztania. Kik marhájokat, örökſęgeket el-veſztik, melly tulaydon ſzemélyekre való réſz vólna, kinek két része az Királyé, mind földes Uroké, harmad réſze penig az pőreſę Az ſzabad Városſoknak penig minden több tőrvények, ſzabadságok és ſzokáſok az ő Privilegiumokban meg vagyon irván, melly Privilegiomoknak kivüle, és az határoknak kivül

QUALITER CIves publicos malefactores punire poſſint.

TITVLVS XX.

ITEM, *Fures, Latrones, homicidas, incendiarios, & alios ejuscemodi publicos malefactores, juxta eorum demerita, ſervatis de jure in hac parte ſervandis caſtigare punireq; poſſunt: mutilare verò neminem. Nobiles autem, extra dilecti locum nec captivare, nec ratione ſuſpitionis ad torturam ponere permittuntur. Si igitur civitas aliqua, tanquam communitas Nobilem quempiã abſq; juſta cauſa morti tradiderit: tunc non omnes Cives ſigillatim, ſed judex duntaxat, & jurati Cives capitali propterea ſententia ſunt feriendi, qui & cuncta bona ac hæreditates ad proprias portiones ipſorum cedentes & proventientia amittunt: quarum duæ partes Regiæ Majeſtati, veluti Domino eorum Terreſtri, & tertia pars adversario dari & aſſignari debet: Reliquas verò omnes immunitates, leges, libertates*

Part. 3. Tit. 32.

Part. 1. Tit. 9.

& Conſuetudines, Civitates ipſæ in privilegijs eorum habent conſcriptas: extra quarum continentias, & extra territoria ipſarum, in omnibus rebus & factis, Regni hujus Hungariæ legibus & conſvetudinibus ſubjiciuntur.

kűvűl minden dolgokban, ez Magyar Orſzág ſzokot tőrvényéhez kőteleſek, és csak ahoz kel halgatniok.

DE HOMICIDIO per quempiam in defenſione ſui patrato.

TITVLVS. XXI.

QVoniam de homicidio in hac parte ſermo incidit: plura autem videmus homicidia ſine debitæ ultionis pœna præteriri, quia multi allegant illa in eorum defenſione patraſſe: de modo igitur defenſionis, & offenſionis perſonarum breviter aliquid annotandum congruit. Ubi ſciendum, quod hæc allegatio, quia in ſui defenſione quis homicidium commiſit atq; perpetravit, non ſimpliciter eſt admittenda: ſed debet probari, quòd fuerit per alium armata manu hoſtiliter aggreſſus, & per hoc in vitæ ſuæ periculo conſtitutus. Nam qui gladio evagi-

AZ GYILKOSSAGROL mellyet, valaki maga óltalmában cselekeſzik.

XXI. TITVLVS.

MIvel hogy az ember őldőklésről emlekezénk: és láttyuk hogy ſok-féle ember halált bűntetés-nélkűl ſzoktak el-engedni, mivel hogy azzal véſznek előt, hogy magok óltalmában cselekedték vólna: Annak-okáért rővideden ſzóllyunk arról mi legyen az maga óltalmazás, és mi legyen az boſzſzú-állás. Holott azért valaki azt feleli, hogy maga óltalmában cselekedte az gyilkoſságot, nem kel azt mindgyárt el-hinni: hanem elsőben-is meg kel bizonyitani, hogy az meg-hólt ember jőt előſzőr-is fegyveres kézzel reá, és miatta maga életét féltette. Mert az ki mezitelen fegyverrel megyen máſra, mindgyáráſt tudni való do-

log,

log, hogy vagy meg-akarja ölni, vagy halálos ſebben igyekezik eyteni.

Nyilván való dolog penig ez, hogy az Nemes embernek nem csak meg-öléſéjért, de csak meg-veréſéért, avagy penig ſebbeſitéſéért-is, feijen maraſztyák az embert. Nem tartozik azért ſenki véle, hogy hafegyverrel reá megyen, avagy megakarja ölni, akar meg-vagdalni, hogy el-tűrje néki, és ſzintén reá várja. Es innét vagyon, hogy ha valaki bizonyos és igaz maga óltalmába ellenſéget, ki ellenſéges-képen mezitelen fegyverrel reá ment vólt, megöli: Mind dija mind vére effele megöltnek, méltán el-véſz, és törvénnyel ſem nyeri-meg ſoha.

Külömben vagyon azért az lelki iſméretnek törvénye uttya-ſzerint: Mert ha valaki tiſztteſſégeſſen, és egéſſégben az gonoſz ember előt el-mehet: tehát tartozik inkáb elmenni előle, hogy nagyob kár és veſzedelem reájok ne következzék. Az maga oltalmában eſet halálról penig ezt ved eſzedben, hogy azt, ki máſt meg-ölt, az reá ment embert, még meg-nem üttötte vólt, avagy penig

evaginato alterum aggreditur, ſtatim præſumitur, quòd aut necem illi inferre, aut letalia vulnera infligere machinatur.

Certum eſt autem, quòd non ſolùm pro interemptione, ſed etiam pro ſola verberatione vel vulneratione Nobilium, capitalis ſentētia fertur atq; decernitur. Sive igitur aggreſſor ille occidat, ſive vulneret, Neutrū tamen illorum pati & tolerare aggreſſus ipſe tenetur. Et hinc eſt, quòd ſi quis rationabili & juſta ſui in defenſione ſuum adverſarium qui hoſtili more nudo cū enſe ipſum aggreſſus erat, occiderit: Et homagiū, & ſanguinis effuſio talis occiſi & interempti, ritè peribit, & nunquam recuperari valebit. Quńq; caſis. Part. 3. Tit. 19.

Secº tamen eſt in foro conſcientiæ. Quia ſi aggreſſus cum honore & ſalvatione perſonæ ſuæ aggreſſorem evadere poterit: tunc evadere & minus malum, ne majus ſequatur, evitare tenetur. Circa præmiſſa autem advertendum eſt, quia ille, qui occidit alium, aut nondum fuit percuſſus ab aggreſſore, aut jam de facto fuit verberatus.

Si primùm, quòd ſcilicet nondum erat percuſſus, fuit tamen in actu & puncto percutiendi: tunc quicquid aggreſſus fecerit, indubiè ſui pro defenſione facere vel feciſſe videtur. Si autem fuit jam percuſſus, & ceſſavit actus percuſſionis per aliquam moram: tunc non eſt ſibi licitũ repercutere poſt moram: quia hoc modo non defenſio, ſed vindicta potius illa repercuſſio cenſetur atq; judicatur. Niſi fortè percuſſus faceret ut evaderet alias percuſſiones, quas aggreſſor de novo facere & continuare prætendebat. Et ſic differentia eſt inter defenſam & vindictam. Quia defenſa fit in continenti: vindicta autem poſt moram infertur. Si autem non appareret ex teſtimonio, vel aliunde, quæ percuſſio præcederet aliam: tunc culpa in illum redundabit, qui alterum ad contentionem & percuſſionem provocavit.

DE-

penig immár meg is verte vólt. Ha elõſzõr, mikoron még ũtve nem vólt, mind az-által ſzintén ũtni akarván, kezét-is hozzá huzta vólt: tehát ez alat, az kire mentenek, ellenvetéſſel valamit cselekeſzik, kétſęg nélkũl az maga óltalmába látczik cselekedni és cselekedte. Hakedig immár meg-is ũtõtte, és el-is hatta az ũttegetéſt, meg-ſzũnvén: tehát nem ſzabad õ nékie viſzſzacsapnia, az ũtés után egy kevés várvatva: Mert ez nem magad óltalma, hanem kezeddel való igaz vetel és boſzſzu-állâſnak tartatik és lennie itiltetik. Hanem ha azért cselekedne az ſęrelmes fęl, hogy az tõb ũtéſektõl magát meg-menthetne, mellyekhez à reá menõ fęl ũyjulan kezdene, és csapáſit ugyan véghez akarna venni. Es igy kũlõmbſęg vagyon az óltalomban és boſzſzu-állâſban. Mert az magad óltalma hevennyeben és azon hirtelenſęgben léſzen: az boſzſzu-állás penig, avagy igaz vétel, idõ multára eſſik meg. Ha penig ki nem tetczik az bizonyságból, avagy más honnét mellyik ũtés vólt elõb az máſiknál: tehát az léſzen vétkes, az mellyik az máſikat elsõben az háboruságra inditotta, és az vereſęgre és bayra ki hitta.

AZ

AZ OLTALMAT hány-képpen és miképpen kellyen értenünk.

XXII. TITVLVS.

AZ óltalom penigh két-képpen vettetik. ELŐSZŐR, embernek testének és személyének óltalma. MASODSZOR kedig, az jószágnak és örökségnek óltalmas-meg tartássa. Testünknek azért és személyünknek óltalma legyen azonnal, minek-előtte raytunk az törvéntelen boszszu meg-essék, avagy ugyan azon harczban, és tusakodásban, azon meg-gerjedet véteknek tüzében, még annak-előtte, hogy az verekedő, ki az első ütést adta, az helyről el-mene. Mert ha az után valamit mivelsz, nem óltalomnak, hanem boszszu-állásnak mondatik.

MASODSZOR, az óltalmat értyük az jószágnak és örökségnek meg-tartásaért, mely szerint minden embernek akar Nemes akar más jószágos ember legyen, Esztendőnek forgássa alat, akar minémü fosztrotól és hatalmas foglalotól, ki embernek jószágát el-vötte vólna, mindenképpen meg engedtetik magát

DEFENSA, QVOT Modis, & qualiter intelligatur.

TITVLVS XXII.

SCiendum ulterius, quòd defenſa dupliciter poteſt intelligi. PRIMO, pro corporis & perſonæ tutela. SECUNDO verò, pro rerum immobilium ſeu hæreditatum conſervatione. Quantum igitur ad corporis & perſonæ tutelam, debet fieri & admitti defenſa in continenti, & ante conſummatam injuriam, vel in eadem pugna & contentione, flagrante adhuc primo crimine, antequam ſcilicet aggreſſor vel primus percuſſor de loco recedat. Nam ſi poſtea fieret: non defenſa (prout prænarratum eſt) ſed vindicta diceretur.

Quantum verò pro rerum immobilium, & jurium poſſeſſionariorum conſervatione, ſpoliatus Nobilis vel alter quilibet poſſeſſionatus homo, pro jurium ſuorum defenſione, & occupatoris ac ſpoliatoris de illis ejectione (ſicuti & in prima parte tactum eſt) anni unius inte-

Part. 1. Tit. 68.

gri revolutionem, de vetuſta conſuetudine regni hujus, præfixam & deputatam habet, in qua ab occupatore, & violento ſpoliatore utcunq; poterit ſe defendendi, & ipſum occupatorem, etiam notabili incommodo, ejuſdem de juribus & hæreditatibus ſuis ejiciẽdi plenariam habet poteſtatem. Et in hac parte ſpoliatoris ac occupatoris defenſio, qualiſcunq; fiat, ipſum non excuſabit. Et inde eſt, quòd ſi pro rerum & bonorum conſervatione cuilibet ſe defendere convenit, multo magis & fortius pro corporis & perſonæ tutela (ubi periculum imminet) ſe tueri licet.

Attamen, ſecundum DEUM, & conſcientiæ forum, omnis defenſa coum moderamine inculpatæ tutelæ fieri debet. Quæ quidem inculpata tutela dicitur fieri, quando quis aliter ſe ſine periculo rerum & perſonæ ſuæ defenſare nequit, Niſi ille, qui eum aggreditur, aut occiditur, aut vulneribus afficiatur.

gát meg-óltalmazni (az mint erről az *Decret*omnak elsõ réſzében-is ſzóllottunk) és az õ õrõkſégébõl ki vetni, ez Orſzág tõrvényenek régi meg-regzet ſzokkáſa ſzerint, még ez illyen hatalmas foglalónak, nyilván való kár-vallasával-is, tellyes hatalma vagyon embernek rejá, hogy maga jóſzágából és õrõkſégébõl vala hogy hogy ki vetheſſe. Es ez fęle dologban, az illyen foſztot és foglalot, az õ maga óltalma, akar minémũ legyen, meg nem menti. Es ebbõl kõvetkezik ez, hogy ha az õrõkſęgnek és jóſzágnak meg-tartáſaért, mindennek illik magát meg-óltalmazni: Sokkal inkáb és erõſben teſténck és ſzemélyének óltalmazásában (ahol az veſzedelmet láttya, hogy reá kõvetkeznék) magát óltalmaznia ſzabad.

Mind-az-által ISTENNEK és lelkũnk eſmereti ſzerint, minden óltalomnak vétek nélkũl való mértekleteſſęggel kel lenni. Mely vétek nélkũl való óltalom mondatik lennie, mikor valaki ſem magát, ſem marháját, kũlõmben meg nem óltalmazhattya, hanem ha azt, az ki õ rejá megyen vagy meg-õli, vagy meg-ſebheti.

UTRUM

AZ

AZ FENYEGETESERT illiké valaḳit meg-bántani?

XXIII. TITVLVS.

DE itt kérdés támad: hogy-ha valaki máſt halállal fenyeget, ſzabad legyené ezért ő̃tet bántani avagy nem? Erre ez az felelet, hogy noha ez Orſzág tő̃rvénye-ſzerint, fenyegetéſ̧ért nem ſzabad ſenkit̃ meg-bántani (hanem ha égetéſſel fenyegetne, mert valaki Városſt, akar Falut, avagy máſnak házat hogy fel gyuittya és meg-égeti, fenyegeti, meg-ſzokták érette ő̃lni.) Az kő̃ző̃nſ̧éges tő̃rvény-ſzerint, mind-azáltal, ha az az ember, ki máſt halállal fenyeget, oly hatalmas lejend, avagy ha egyébkor-is ſzokta fenyegeteſit véghez vinni, és egyébkent-is verekedő̃ (az mint hogy még az embernek igen jámbora-is lehet illyen erkő̃lcsű̃) az halálnak el-tavoztatasáért, ha meg-engettetik az óltalom, azonképpen az bántás-is. De ha nem vólt egyébkor-is ſzokáſa hogy valakit meg-verjen, vagy fenyegetéſit végben vigyen, tehat beſzéddel ellene álhat: de fegyverrel nem engettetik. Hanem ha társait̃ várna, és az kéſedelemből valakinek veſze-

UTRUM PROpter cõminationem factam liceat aliquem offendere?

TITVLVS XXIII.

SEd quæritur: ſi quiſpiam comminatus alteri mortem inferre, utrũm alter ille poſſit eum offendere? DICENdum, quòd licet de Regni noſtri lege, & approbata cõſuetudine, propter minas & comminationes non ſit licitum cuipiam alterum offendere (præter combuſtionis & incinerationis articulum atq; caſum, in quo quilibet civitatem aut villam, vel alterius domum ſuccendere, igniq; voragine conflagrare minatus, morte damnari ſolet:) de lege tamen communi ſi homo ille, qui minatus eſt alteri mortem, ſolitus eſt minas ſuas executioni demandare, præſertim ſi fuerit potens, & aliàs conſuetus percutere (quia veriſimiliter hoc idem præſumitur etiã de juſto) mortis evitandi gratia admittitur defenſa pariter & offenſa. Verùm ſi non fuit ſolitus alias percutere, nec minas ſuas executioni demandare, tunc

verbis

verbis quidem resistere & ei contradicere permittitur: sed non ferro vel gladio. Nisi fortè ille expectaret socios, & mora periculum esset allatura. Meliùs tamen & salubriùs est, in hoc casu, illum evitare, & ab eo in alium locum declinare.

veszedelme következhetnek. Mind-az által, job effęle előt el menni más helyre, és igy-is el-tavoztatni.

AN ALIUS ALIum adjuvare possit?

TITVLVS XXIV.

ADhuc quæritur, An alius alium possit adjuvare? Dicendum quod sic. Nam si pro tutela rerum & hæreditatum mearum possum amicos & fratres convocare: longè fortius pro corporis & personæ meæ defensione: Unde quilibet, etiam extraneus, dum in adjutorium acclamatur, poterit illũ, quem in periculo vitæ constitutum viderit, semper adjuvare. Attamen latronem, & alium publicum malefactorem, non tenetur neq; debet alterius de manibus, ad hujusmodi malefactoris clamorem eliberare.

De

EGGYIK AZ MASIkat segithetié-meg, avagy nem?

XXIV. TITVLVS.

MEg-is kérdés indulhat, ha egygyik ember az másikat meg-segithetié avagy nem? Azt mondom hogy meg-segitheti. Mert ha az én marhámnak és őrőksegemnek óltalmazasáért barátimat, és attyámfiaimat el-hihatom: sokkal inkáb az én testemnek és személyemnek óltalmazasáért. Honnét következik, hogy akar mely idegen ember-is, mikor valamely jámbornak segitsęgére ki-áltryák, és láttya, hogy valakit meg-akarnak ölni és el-veszteni, szabadon mindenkor meg-segitheti. De az latrot és egyéb gonosz tévő embert még az kiáltásra is, nem illik valakinek kezéből el-szabaditani, akar mint kiálcson-is hogy meg-szabadicsák.

AZ

AZ FALVBELIEK ALlapattyáról és tőrvénnyéről: kiket mi Jobágyoknak hijuk.

XXV. TITVLVS.

TOvábba el-végezvén az ſzabad Városoknak tőrvénnyét, és az óltalomnak és meg-bántáſnak megmagyarázattyát. Immár az Falubéliekről (mellyeket Jobbágyoknak hijuk) kell ſzóllanunk. Mellyeknek állapattyok ſok-féle: Mert némellyek Magyarok, némellyek Száſzok és Németek, némellyek Csehek és Tótok, kik Keresztyén hitet valnak. Annak felette némellyek Olahok és Oroſzok: Némellyek penig Ráczok és Bolgárok, kik az Gőrőgöknek tévelygéſit követik. Annak-felette vadnak láſzok és Kunok, kik az Király földön laknak, és egyenlőképpen Keresztyén hitet valnak. Az Oroſzoknak penig és az Bolgároknak némellyiké az mi hitünkhez, némellyek penig az Gőrög tévelygéshez ragazkottak. Es noha mind ez az nemzetségek (az Királyi Jáſzoktól, Kunoktól, Oroſzoktól, és Bolgaroktól elválván) ez ideiglen illyen ſzabadságban éltenek, hogy mikoron és vala-

DE VILLANOrum, quos jobagiones nuncupamꝰ, conditionibus & legibus.

TITVLVS XXV.

CÆterum, habita jurium Civitatum liberarum ac defenſionis & offenſionis declaratione, Jam de Villanis (quos jobagiones nuncupamus) tractandum eſt. Quorum multiplex eſt conditio. Nam alij ſunt Hungari, alij Saxones & Germani, alij verò Bohemi & Sclavi, Chriſtianæ fidei profeſſores. Præterea quidam ſunt Valuchi & Rutheni: quidam ſunt Raſciani ſive Serviani & Bulgari, Græcorum ſequentes errores. Sunt inſuper Philiſtæi & Cumani, in terris regalibus reſidentes & habitantes, Chriſtianam pariter religionem profitentes. Ruthenorum verò & Bulgarorum alij noſtræ fidei, alij autem Græcorum errori ſunt adhærentes. Et quamvis omnes iſtæ nationes (demptis Philiſtæis, Cumanis, Ruthenis, & Bulgaris Regalibus) hac libertatis prorogativa hactenus

gaviſi fuerint, ut dùm & quãdocunq; voluiſſent, de loco reſidentiæ ipſorum, ad alia loca, quæ maluiſſent, juſto terragio depoſito, debitiſq; eorum perſolutis, liberam ſeſe moraturos conferendi habuiſſent facultatem: hujusmodi tamen ipſorũ libertatem ſuperiore hac ætate, propter ſeditionem, & tumultuariam eorum adverſus univerſam nobilitatem, ſub nomine cruciatæ, ductu cujusdam ſceleratiſs. latronis, Georgij Szekel appellati inſurrectionem, ex eoq; notam perpetuæ infidelitatis eorum incurſionem penitus amiſerunt, dominiſq; ipſorum terreſtribus, mera & perpetua jam ruſticitate ſubjecti ſunt: qui ſecundum legem & conſuetudinem hujus Regni, dudum approbatam, ratione quorumcunq; negotiorum (exceptis rebus forum Eccleſiaſticũ manifeſtè concernentibus) nec in præſentiam judicum ordinariorum Regni, nec vicariorum Eccleſiarum vel aliorum judicum ſpiritualium: Sed neq; Comitum parochialium aliquorũ Comitatuum ſimpliciter & directè

valamely időben akarták, az ő föld Vámokat le-tévén, és az ő adoſságokat meg fizetvén, az ő lakó helyekmás helyre az hova akartak, ſzabadon laknia el-mehettenek: De az ő effélc ſzabadságokat, az el-mult időkben, az ő pártoláſoknak és feltámadáſoknak miatta, mely támadáſt egy lator Szekely György Hadnagyſága alat, kereſztesſégnek nevével, mind az egéſz Nemeſség ellen inditottak vólt, mivel hogy az miat ő rők hitlenſégben eſvén, tellyeſſéggel el veſztették, és annakokáért az ő földes Uroknak Uraſága alatt, immáron tiſzta és ő rők paraſztságban kel élniek: Kiért ez Országnak tő rvénnye és ſzokáſa-ſzerint, akar minémű dolgok felől is (ki vévén az ollyan ügyeket, mellyek nyilván az ſzent Széket illetnek) ſem az Országnak Birai eleiben, ſem az Egy-házi Birák eleiben, ſem penig az Vármegye Iſpáni eleiben, akar valamely Vármegyére nem idézhetik: hanem ő nevekben, minden panaſzolkodónak és pőreſnek, az ő földes Urok, akar Egyházi, akar egyéb Urok legyenek, tartoznak elsőben tő rvényt és igazat tenni. Es ha mely fél az féle tő rvénnyel meg nem elégednék, tehát az pőrt,

az

az ő ſzokot felső Bírája eleiben kel bocsátani kérdőre. Igy hogy valamely pőr az ő folyasából Egyházi Széket illetne, tehát az ott való vidékbéli Püſpők eleiben, vagy képebéli eleiben. Ha penig köz Nemes ember Székit illeti, az Vármegye Iſpán és Szólga Birák eleiben kel bocsátani. Es ez fele törvény-tételt akar hól kezdgyék, ha az kérdőről az földős Ura eleiben iſmét viſzſza bocsáttyák, mindenkor két Szólga Biró elöt tartozik az földes Ura törvént tenni felöle.

rectè citari poſſunt: ſed eorum ex parte, cuì bet querulanti atq; tanſanti, domini ipſorum terreſtres atq; temporales, ſive ſint ſeculares, ſive ſpirituales, judicium & juſtitiam primùm impendere tenentur. Et tandem ſuper hujusmodi judicio, ſi partium ipſarum altera contentari noluerit, cauſam ipſam in præſentiam judicis ſui ſuperioris, ad quem ſcilicet cognitio ejusdem cauſæ ſpectabit, evidentioris & maturioris diſcuſsionis & reviſionis gratia deducere poterit. Ita videlicet, quòd ſi cauſa ex ejus ſerie forum Eccleſiaſticum concernere videbitur: in ordinarij ſui diocœſim ejusq; vicarij. Si autem ad ſeculare judicium attinere dinoſcetur, in Comitis Parochialis, ac judicium Nobilium præſentiam tranſmittenda erit. Et hujusmodi judicij ac juſtitiæ impenſio, ſive cauſa in curia Regia per evocationem, ſive coram Comitibus Parochialibus, vel Eccleſiarum vicariis per citationem mota & ſuſcitata exiſtat, dùm in præſentiam domini ſui terreſtris remittitur, ſemper coram uno vel duobus judicibus Nobilium fieri celebrarij & adminiſtrari debet.

AZ JOBBAGYOK felöl való törvény-tételnek módgyáról és rendiről.

XXVI. TITVLVS.

DE MODO ET ordine impenſionis judicij, ex parte jobagionum fiendæ.

TITVLVS XXVI.

IN primis igitur de modo & ordine impenſionis ejuſcemodi judiciorum dicendum eſt. Ubi quæritur, utrum Dominus terreſtris ſive temporalis per quærulantem ſimpliciter requiſitus, teneatur ex parte jobagionum ſuorum de facto judiciū & juſtitiam impendere? Et ſi impendere recuſaverit: An propterea onus aliquod juridicorum gravaminum incurrat? Et an poſſit poſtea (citatione contra ipſum ſuper ea re facta, ut jobagiones ſuos coram Comite & judicibus Nobilium ſtatuat) ex parte eorundem jobagionum ſuorum judicij impenſionem promittere: vel ſolus Comes Parochialis, cum judicibus Nobilium ex parte illorum judicium jam impendere teneatur? Dicendum, quòd licet divino & humano quoq; jure, ac communi de lege, quilibet dominus terreſtris ex parte quorumlibet jobagionum & ruſticorum, ac etiam familiarium ſuorum ignobilium, libet quærulanti & læſo, aut damnificato homini ad ſimplicem duntaxat requiſitionem & quærimoniam mox

LEg elſőſzőr penig effęle tőrvénytételnek módgyáról, és rendiről kell ſzóllanom: Holot kérdhetnéd, hogy ha az főldős Ura, ki idő ſzerint Birája, valamely panaſzolkodónak kéréſęre az ő jobbágya felől tartoziké mindgyárt tőrvént ſzólgáltatni? Es ha az tőrvént nem akarja ſzólgáltatni, maradé valami terhen és birságon érette? és az után idezés által kénſzerithetié, hogy az ő jobbágyit az Vármegye Iſpanyi előt, és Szólga Birák előt, elő állaſſa, és az ő jóbbágyi felől tőrvényt igirjené: avagy ő maga az Iſpán az Szólga Birakkal azok felől tartozikéimmár tőrvényt tennie, holot az főldős Ura elsőben tőrvényt nem tőt felőlők? Erre azt felellyük, hogy jóllehet minden panaſzolkodónak az jobágyok felől és paraſzt ſzólgák felől, mind az Iſteni tőrvény, és mind az terméſzet tőrvény-ſzerint, minden főldes Ur, azontól tartoznak tőrvényt tenni: de minekelőtte az panaſzolkodo fęl az főldős Urat, az tőrvény-tételre Szólga Bíróval nem inti és reá nem hija, ha addig tőrvényt nem ſzólgáltat-is, ſemmi terhen nem marad érette: mert az bűntetéſt és az birságnak terhet, az tőrvény erejének meg nem tartasáért, és

és meg-ſzegéſéért ſzokták az engedetlenre vetni. Mivel hogy azért az tőrvény mîg meg nem hadta vólt az főldős Urának, hogy jobbágya felől tőrvényt tegyen, azért nem az Iſpán ſem az Szólga Birák, hanem csak ő maga az főldes Ura tartozik tőrvént ſzólgáltatnia.

mox judicium & juſtitiam facere ac adminiſtrare teneatur: antequam tamen juridicè, hoc eſt, per evocationem vel citationem ad hujusmodi judicij impenſionem requiſitus & admonitus non fuerit (ſi etiam facere & impendere neglexerit) nulli propterea pœnæ ſubjacebit: eo quòd pœna ob contemptum & tranſgreſſionem judiciariæ commiſſionis in cauſarum proceſſibus ſubſequi & imponi conſuevit. Non igitur Comes parochialis cum judicibus Nobilium, ſed per ſeipſum etiam expoſtulat judicium illud adminiſtrare tenetur.

Honnátazt tanullyuk meg, hogy ha valamely Nemes embert, akar Egyházi ſzemély, akar egyéb renden valót, kinek jóſzága vagyon, ha Király Vdvarába ugy hiják és intik tőrvényre, avagy penig az Varmegyére ugy idézik, hogy ſzemély-ſzerint-is elő mennyen, és jobbágyit-is és paraſzt ſzólgait elő tartozzék állatni: tehát ha az tőrvényre nem menēd, és jobbágyit, ſzólgait, és az kiket elő állatni hadtak vólt, elő nem állattya, az Vr maga ſzemélyében három nehéz Gyrán, az kiket elő állatni hadtak vólt penig mindenik egy egy nehez Gyran, annak-felette Fel-pereſnek kereſetin marad-el. Illyenképpen, hogy ha nagyob hatalomra hitták,

Unde ſciendum eſt, quòd ſi quiſpiã Nobilis aut poſſeſſionatus homo (ſive ſpiritualis, ſive ſecularis perſona exiſtat) in curiam Regiam evocatus: vel in ſedem judiciariam Comitis Parochialis citatus ita fuerit, ut per ſeipſum comparere, & jobagiones quoq; aut familiares ſuos ignobiles ſiſtere ac juri ſtatuere teneatur: tunc ſi talis Nobilis, aut poſſeſſionatus homo non venerit: ſolus ipſe in perſona ſua propria, in trib⁹ Marcis, gravi ponderis, jobagiones verò vel familiares ſui ignobiles quotquot fuerint nominatim ſtatuere commiſſi, per ſin-

gula capita, in ſingulis Marcis, hoc eſt, qualibet perſona ſtatui commiſſa, in una Marca gravi ſimiliter ponderis convinci & aggravari, & inſuper in actione acquiſitionem̃ actoris condemnari ſolet atq; debet. Sic videlicet, quòd ſi cauſa ratione facti majoris potentiæ in curia Regia mota fuiſſe dinoſcitur: tàm Nobilis, vel poſſeſſionatus homo, quam etiam ſui jobagiones aut familiares, ignobiles nominati, & per expreſſum ſtatui commiſſi, in amiſſione capitum & bonorum ſuorum quorumlibet, mobilium ſcilicet & immobilium, ad portionem ipſorum cedentium condemnantur.

hitták, mindnyájan az fõldes Vrokkal egyetemben, fejeken, és minden marhájokon és jószágokon maradnak az õ részek szerint.

Ubi verò cauſa prætextu negotiorum factum minoris potentiæ tangentium, etiam in ſede judiciaria Comitatuum ſuſcitata fuerit: tunc Nobilis in centum florenis, partim judici, & partim actori ſolvẽdis, jobagiones autem & familiares ſui ſingillatim in eorum homagiis, quadraginta florenos facientibus, actori ſolummodo cedentibus aggravantur. Nam in ſedibus judiciariis Comitatuum, ratione violentiarum & actuum potentiariarum, pœna ultra centum florenos decerni non poteſt. Verùm, ſi venerit, & reſponſione facta ex parte hujusmodi jobagionum ac familiarium ſuorum ignobilium, ſuper objectis & actionibus actoris, judicium & juſtitiam impendere promiſerit: tunc in facie illius poſſeſſionis, ubi

Ha penig kiſſeb hatalomra hittták, még az Vármegye ſzékin is az Nemes ember ſzáz forinton, kinek fele az Biroé, fele az põreſſe, az õ jobbágyi penig fejénként mindenik negyven negyven forinton marad, mely birság csak az Fel-põreſſe léſzen. Mert az Vármegyéken, az hatalomnak birsága ſzáz forintnak felete nem mehet. Ha penig reá jõvend, és tõrvényt igirend vagy felelend az Vrok az jobbágy felõl, hát ugyan ott ahól az lakik, az ki felõl tõrvényt kérnek, egy Szólga Biró elõt, azon Vármegyébõl tartozik õ maga vagy tiſztartoja, vagy Birája, az napon, kit à Biró rendelt, tõrvént tenni. Ha

talet

tales rustici vel ignobiles famuli resident, in termino, per judicem suum suum ordinarium ad id præfigendo, coram uno (ut prætactum est) aut duobus judicibus Nobilium ipsius comitatus, in quo possessio talis adjacet, ejuscemodi judicij & justitiæ impensionem, per se, vel officialem, aut villicum suum, facere & peragere tenetur.

Ha azért tőrvényt nem tészen az Birotól hagyot napon, egyikért egyikért három Gijran marad érette, külőn külőn mindenik jobbágya képében, valamenyi felől tőrvényt kértenek vólt tőlle, kinek kér része az Birónak, harmad része penig az Fel-pőresnek adatik. Es ugyan hasonloképpen három Gyra bűntetés alát, más tőrvény napon, tartozik tőrvént tenni, azon Birónak hagyot napjára, mellyet ismeglen nevezet.

Si autem in termino, per judicem ad id deputato, judicium & justitiam hujusmodi facere & impendere tenuerit & neglexerit: tunc idem nobilis, aut alter quilibet possessionatus homo, pro non impensione ipsius judicij ac mandati judicis refutatione, prætextu singulorum Jobagionum, vel famulorum ignobilium, (quorum ex parte judicium & justitiam administrare ac impendere tenebatur) in singulis tribus Marcis, in duabus semper Judici, in tertia verò partibus actori per solvẽdis condemnatur. Et cum aliis singulis trib⁹ Marcis, ad impensionem ejusdem judicij & justitiæ, in termino, iterum ad id per Judicem præfigendo, cogetur & compelli debet.

Ha másodszor-is tőrvént nem tészen felőlők, hát mindeniknek külőn külőn Diján marad el, kiről azõ Nemes emberek marhájokból, ha találhattyák, avagy még joszágából-is, à Biró tartozik az Fel perest megelegiteni. De ezt ugy éresed, ha az jobbágyit kisseb hatalom dolgáért keresnék tőrvénnyel.

Ubi verò secundariò quoq; ab ipsa judicij & justiciæ impensione se retraxerit, & illud administrare subticuerit atquè neglexerit: tunc in homagiis singulorum de facto condemnabitur: & super eisdem homagiis de bonis ac rebus talis nobilis vel alterius possessionati hominis, mobilibus, si reperiri pote-

Mert

poterunt: aliter autem de juribus ſuis poſſeſſionariis actori ſatisfactionem Judex impendere tenetur. Et hoc ſuper homagiis verum eſſe accipe, ſi actus violenti, quorum prætextu cauſa ipſa mota fuit factum minoris potentiæ repræſentabunt. Nam ſi capitalem ſententiam tangunt, tunc non in homagiis, ſed in amiſſione capitum & omnium bonorũ ipſorum, omnes illi ex parte, quorum judicium celebrari debebat, condemnantur: & cuncta eorum bona mobilia, videlicet & immobilia, judici atq; adverſæ parti adjudicabuntur: & inſuper vigore literarum adjudicatoriarũ, ubicunq; deprehendi poterunt, ſive intra propriorum dominorum, ſive aliorum territoriorum (ut condignam luant pœnam) cum literis adjudicatoriis & ſententionalibus, per adverſarium & actorem liberè captivabuntur.

Mert ha nagyob hatalomra kereſſik, nem dijakon, hanem fejeken és minden marhájoknak el-veſzteſſen, maradnak mind azok, valakik felől tőrvént kellet vólna az főldes Vrának tenni: és minden ingo bingo marhájokkal és jószágokkal az Biró és az pőres oſztozik: és ennek-felette az Fel-pőres minden nűt az itilt *ſententia* levéllel meg-fogathattya, és meg bűntetheti őket, akar az ő magok határán, akar más ember határában.

Attamen ſi juxta domini terreſtri promiſſionem, & judicis commiſſionem, in termino & loco ad id deputatis, judicij & juſtitiæ, hujusmodi impenſio ritè peracta fuerit, & jobagiones vel familiares ignobiles, in facto majoris potentiæ rei & culpabiles reperti, ex eoq; in ſententiis capitalibus, atq; amiſſione cunctorum bonorum ſuorum, mobilium & immobilium condemnati & aggravati exti-

Ha penig az főldes Vr tőrvénu ſzólgaltat, az ſzerint, mint az Biró-is meg-hadta vólt, és ő maga-is tőrvént igirt vólt felőlők tenni, ha nagyob hatalomnak pőriben bűnőſöknek találtatnak, és azokon fejeknek, és minden ingo bingo marhájoknak és őrökeknek el-veſztéſſen maradnak, tehát effele javoknak, két réſze az főldős Vroknak, ugymint Birónak, az harmadik réſze penig az pőreſſeknek jut, és ennekfelette tartozik őket az pőres kezében.

ben adni bűntetéſre. Mert ha kezében nem adgya, mindeniknek Diját az ő maga tulaydon joſzágából kel meg-fizetni.

extiterint: tunc hujuſcemodi bonorũ duæ partes domino ipſo terreſtri, tanquam judici, & tertia pars actori adverſarioq; cedent in portiones. Et præterea tenebitur dominus idem terreſtris capita illorum convictorum & condemnatorum manibus adverſarij jure puniendа tradere & aſſignare.

De az főldes Urok ugy kötelesek ezekre, hogy ha mikor az törvént kérték tőlle, ez is törvént igirt, akkor az ő birodalma alat vóltak az jobbágyok, kiket meg-ſententiáztak. Mert ha üdő közben el-futot, és az Vra birodalma alól valamellyik elſzökőt, tehát az ő főldős Vra ſemmi terhen nem marad.

Quod ſi facere Dominus ipſe terreſtris nollet aut non curaret quovis modo: tunc homagia ſingulorum de rebus & bonis ſuis propriis deponere perſolvereq; tenebitur. Et hoc verum eſt, ſi in termino, quo judicij & juſticiæ impenſionem facere promiſit, ejuſcemodi convicti & condemnati erga ipſum, & in potestate ejusdem fuerunt. Nam ſi tempore medio, aliquis illorum Jobagionum, vel familiarium ignobilium aufugeret, & manus juriſditionemq; & poteſtatem domini ſui evaderet quoquo modo: tunc idem dominus terreſtris in nullo propterea onere gravari debebit.

Ha penig az törvény igiretinek utánna, és az törvény ki-ſzolgáltaſnak előtte Vra akarattya ellen, avagy nyilván futand-el, avagy elſzökendig, tehát az főldes Vra minden jóſzágát és marháját magának foglallya, és ha nagyob hatalomra kereſték az Diját, tiz nehéz Girát és az negyven forintot az pöreſs fęlnek belőle tartozik meg-fizetni, és à mi Dijátul meg-marad két réſze magáe, az

Verùm, ſi quiſpiam illorum, poſt promiſſionis & ante impenſionis judicij diem & terminũ, invito domino ſuo terreſtri, palàm vel occultè diſcederet & aufugeret: tunc univerſas res, & quælibet bona, mobilia videlicet & immobilia illius, in territorio ipſius domini ſui exiſtentia & adjacentia, idem dominus liberè pro ſe occupare poterit.

Tamen de eiſdem (ſi actus potentiarij majores fuerint) homagium illius, decem ſcilicet Marcas, quadraginta florenos auri facientes, primùm actori perſolvere, & tertiam quoq; partem reſiduitatis bonorum ſuorum mobilium, eidem adverſario dare tenebitur: duas partes eorundem bonorum nobilium pro ſe reſervando. Et nihilominus, hæreditates & bona immobilia ipſius ruſtici, vel familiaris ignobilis, æſtimare, & tertiam partem æſtimationis atq; valoris earundem hæreditatum, actori pariter aſſignare debebit: Reliquas duas partes pro ſe ſimiliter auferendo & occupando.

az harmada az p̃res fele: Az paraſzt jóſzágot-is meg-bõcsülvén, harmad réſzét tartozik az bõcsünek azon Fõl-põreſnek adni, az két réſzét haſonlatosképpen magának tartván.

Et inſuper, adverſarius ipſe, ubicunq; talem fugitivum reperire poterit, liberam detinendi, & juxta ſua demerita capitali ſententia feriendi plenariam habebit authoritatem.

Annak-felette az Fõl-põreſnek ſzabad az ollyan el-futot jobbágyot meg-fogni, és meg-büntetni, fejet vétetni, minden helyeken valahul kaphattyák.

Si autem actus violenti minores fuerint: tunc ſolummodo homagium illius actori perſolvere, & cum hoc ſuper damnis, per ruſticũ vel famulum ignobilem illatis (ſi in actionis ſerie damna declarata fuerint) de bonis ejusdem ruſtici vel familiaris adverſario ſatisfactionem impendere tenetur.

Ha penig kiſſeb hatalomra kereſſik, az Vra csak Dijával tartozik és az kárnak meg-fizetéſével azon jobbagynak marhajából, és úgy hogy ha az feleletnek rendiben, az kárt jól élõ adta, és ſzámlálta az Fõl-põreſs.

AZ JOBBAGYOKNAK és paraſzt ſzólgáknak miképpen itilnek hűtőt?

XXVII. TITVLVS.

TOvabba ha az főldős Vrat avagy Király udvarában hiják, avagy Varmegyére idezik oly móddal, hogy az ő jobbágyit avagy paraſztſzólgait azon pőrben tőrvény eleiben kelleſſęk állatni, és azon pőrtvagy az Király Vdvarából, vagy az Vármegyéről azon főldes Vr eleiben (hogy jobbágyi és ſzólgái felől az panaſzolkodonak és pereſnek, tőrvént tegyen) az Biró viſzſza bocsátandgya, és az Fől-peres az tőrvénynek ſzólgáltatáſáról, az Al pereſſek ellen, vallatás után való harom bizonyságh levelet mutathat, mind-az-által, azon levél ellen, haaz Fől-peres kereſetit az Al-pereſek tagadni kezdik, tehát minden Alperes jobbágynak, avagy paraſztſzólgának, kit hadták vólt elő állatni, az ő maga mentſęgére az ő Dijaſzerint hozzá haſonló negyven emberrel, az az, paraſztokkal, és kik bár nem Nemes emberęk, kel hitet vetni, de ollyakkal, kik jó hirő nevű, és tiſzteſſęgbéli ſzemélyek legyenek.

Mert

QVALITER JObagionibus & famulis ignobilibus juramenta decernantur?

TITVLVS XXVII.

ITem, ſi cauſa, in facto ſtatutionis jobagionum vel famulorum ignobilium, in curia Regia, per Evocationem, aut ſede judiciaria Comitum parochialium, per citationem mota, & in præſentiam ſui domini terreſtris (ut judicium & juſtitiam illorum, ex parte quærulanti, & adverſario impendat) per Judicem remiſſa fuerit: & actor tempore impenſionis judicij, tres literas inquiſitorias contra reos exhibuerit, & alli actionem adverſus ſe propoſitam, ſimpliciter negaverint; tunc cuilibet jobagioni, vel famulo in cauſam attracto, & ſtatui commiſſo, juramẽtum ſecundum homagij ſui exigentiam, quadrageſimo ſe hominibus, ſibi ſimilibus, hoc eſt ruſticis & ignobilib⁹, bonæ tamen famæ & honeſtæ cõditionis perſonis, pro ſui expurgatione imponendum erit. Nam quilibet

ruſticus & impoſſeſſionatus homo, cum ſuo juramento, unum florenum, centum denarios valentem, & non plures accipere poteſt, & ex conſequenti, ad majus, ſacramento ſuo, nec expurgare, nec condemnare quẽquam poterit. Secus eſt tamen in cauſis criminalibus, quando ad caput malefactoris cujuſpiam juratur. Nam eò tùnc non homagium, ſed demeritum, & criminis pœna ponderatur.

Si verò binas literas inquiſitorias produxerit, tunc vigeſimo ſe: ſi autem unas exhibuerit, decimo ſe, ſibi (ut præfertur) æqualibus ruſticis ſacramentum adjudicari & imponi debet. Et hoc contranobiles & alios poſſeſſionatos homines. Nam ſi inter ignobiles & ruſticos judicium adminiſtrabitur: tunc modus & ordo loci ac patriæ (ubi reus moram trahit) obſervatur. Literas autem inquiſitorias intellige ſemper illas, quæ ad literatorum mandatum Regium, vel literatoriam petitionem aliorum judicũ Regni ordinariorum, in locis teſti-

Mert minden paraſzt ember kinek jóſzága nincsen, az ő hitivel, csak egy forintigh eskedhetik, ki ſzáz pénzt téſzen, és nem tőbre, kiből ez-is következik, hogy ſenkit nem mentheti meg fellyeb egy forintnál ſem nem kárhoztathat. Külömben vagyon azért az dolog az főben járó pőrekben, mikoron valamely gonoſz tévő embernek fején eskűſznek. Mert akkoron nem az bűnős embernek az Diját, hanem az bűnnek érdemét ſzoktak meg-tekénteni, és az hitben elő venni.

Ha penig két bizonyság levelet hoz elő, tehát huſzad magával: ha penig csak egy valló levelet hoz elő az Fől-peres, tized magával való hitet kel az Al pereſnek vetni haſonló paraſztokkal, mint fellyűl meg-vagyon. De ez illyen hitet az Nemeſſek, és egyéb joſzágos emberek ellen ſzokta az tőrvény itilni az paraſztoknak. Mert ha nem Nemeſſek kőzt, és paraſztok kőzt forog csak az tőrvény, tehát az helynek és az Al-pőreſnek lako helye és módgya, és rend-tartáſſa-ſzerint kel az hitet fel adni. Az bizonyság leveleken penig ércsed affélé vallatáſokat, kik Király levele által való parancsolatból, vagy Biráknak levele által való

kéré-

kéréſekből, bizonyságh helyeken, vagy az Orſzágbéli Nemeſſek gyűléſében kelnek, mellyeknek tellyeſſęggel való erejek vagyon. Mert az mely bizonság levél, csak az pőreſnek kéréſęre Váármegye Székin ſzokot lenni, añak csak réſz-ſzerint való ereje vagyon.

De ezt eſzűnkben kel vennűnk, hogy ha az fellyűl meg-mondot tőrvény-tételnek idejékor, az Al-pőreſek az Fől-pereſnek kereſetit, az kit ő ellenek elő ád tagadandgyák, és ſzomſzédságnak bizonyságával, avagy egyéb tanusággal ártatlanságokat meg-akarják bizonyitani, és magokat meg-menteni, az Fől-peres penig effęle bizonyságra nem akarná őket ki-ereſzteni, hanem az bé adot kérdező levélnek ereje ſzerint, az Birótól tőrvént kévánna ſzólgáltatni: tehát az illyen dologban, ez Al-pereſnek, az bizonyság levélnek ereje ſzerint, az mennyi magával kellene magát hitivel meg-menteni, csak félével kel meg-eskűnni, miképpen ezt à ſzokáſt, még az Nemeſſek tőrvénnyében-is meg-tarttyák. De maga kőzőnſęges itilet ſzerint

teſtimonialibus, aut coram eiſdem judicib⁹ ordinariis Regni, inconvẽtionibus generalib⁹ dominorũ & Nobilium ſunt confectæ. Nam inquiſitoriæ ſimplices, ad legitimam ſcilicet, & inſtãtem petitionem cujuscunq; litigantis, in ſedibus judiciariis Comitum parochialium emanatæ, in parte ſolummodo, & non in pleno continent vigorem.

Advertendum tamen eſt, quòd ſi præmiſſo tempore impẽſionis judicij in cauſam attracti, actionem & acquiſitionem actoris & adverſary contra eos propoſitam negaverint, & teſtimonio vicinorum ſuorum, aut alio probabili documento, ſeſe immunes & innocentes eſſe declarare voluerint, & actori hujusmodi teſtificationem acceptare noluerit: ſed ſimpliciter & de plano juxta exhibitarum literarum inquiſitoriarum vigores, judicium & Juſtitiam à judice poſtulaverit: tunc in tali caſu juramẽtum illud, quod virtute ipſarum literarum inquiſitoriarũ adjudicari ac imponi deberet, pro media parte defalcabitur & condeſcendet:

prout iſta conſuetudo etiam in cauſis nobiliũ obſervatur. Opinione tamen communi atq; vulgata, cum quot perſonis Nobili, vel domino terreſtri, in curia Regia, vel ſede Comitum parochialium judiciaria, juramentum decernitur: cum tot perſonis etiam jobagionibus vel famulis ejus ignobilibus imponendum erit. Et ſi nobilis poſt communem inquiſitionem juramẽtum præſtiterit: etiam coloni ac familiares ſui abſoluti manebunt. Si verò ſuccubuerit: illi quoquè condemnati intelligũtur.

ſzerint ezt tarttyák, hogy az Nemeſ-ſeknek az Király Vdvarában, vagy az Vármegye Székin, valahány ſzeméllyel hitet itilnek, az paraſzt ſzólgáknak-is, és à paraſztoknak annyid magokkal kel meg-eskünniek. Es' hogy ha az Nemes ember az kõz tudománnak utánna ſzeméllyét megmenti-is az õ paraſzt jobbágyi, és' ſzólgai-is, õ véle egyetemben megmenekednek. Ha penig põrit elveſzti, az paraſzt jobbágyok és ſzólgai-is vélle egyetemben meg *ſententiáztatnak.*

QVALITER DAMNA & debita, per ruſticos, res ac hæreditates non habentes recuperari debeant.

TITVLVS. XXVIII.

NEc hoc prætermittendũ eſt, quòd ſi quiſpiam litigãtiũ, ruſticum aliquem in homagio ſuo, aut damnorũ vel debitorũ ſolutione juris ordine cõdemnaverit & convicerit: & convictus ille, nec res mobiles, nec hæredi-

ADOSSAGOT ES kárt paraſztokon (és Nemeſſeken is) kiknek marhájok és õrõkſ̃égek nincsen, mint kellyen meg-venni.

XXVIII. TITVLVS.

HOgy ha valamely põres valami paraſztot az õ Diján avagy károknak, vagy adoſságoknak meg-fizetéſſen, térvény folyáſa ſzerint elmaraſzthat, és az paraſztnak ſem ingo marhája, ſem penigh õrõkſ̃ege nincs, kibõl az maratságról meg-fizethet-

zethetne, tehát az paraſztot, à ki azképpen el-maradot, tartozik az ő földes Vra fogva az pőres kezében adni: mely pőres tizen őtőd napigh (ha azonkőzben és addiglan azzal meg nem alkhatik az veſztő fęl) az ő fogházában tarthattya: de ſemmi nyomorúságot teſtében rayta nem tehet, mert igy Diján maradna, de vizzel és kenyérrel azonkőzben tartozik táplálni. Mely pőres fęltől és annak fogságától, ha ez idő kőzben magát meg nem ſzabadithattya: tehát az Fől-peres az paraſztot rabbá még ſem teheti: hanem meg kel eskűtni, hogy minden héten valamit munkájával, és kuldulaſsával-is találhat, mind addég, à mîg az ő adoſságát meg-tellyeſitheti, harmadát az ő pőreſſęnek hiven bé-ſzólgáltattya, és ugy tartozik ſzabadon el-bocsátania. Ha penig meg nem akar eskűnni, és az terhet magára nem akarna fel vennie, vagy talám az ki ſzabadulván valamiképpen az ő pőreſſet meg-csalná, tehát az ő pőreſſe az paraſztot mindenűt meg-foghattya, meg-tőmleczezheti, és rabbá teheti, mind addég az mîg az Diját, kárt, avagy adoſságot kételenſęg alat-is meg-fizeti, kit ſzabadságában nem akárt igazán meg-fizetni.

Ugyan

hæreditates habuerit, ut ſuper ea re ſatisfacere poſſit: tunc tenetur dominus terreſtris ipſum ruſticum, ſic convictum manibus adverſarij ſui captum tradere & aſſignare, qui quidem adverſarius vel actor, infra quindecim dies (ſi interea cum eo convict⁹ ipſe non cõcordaverit) poterit illum ſuis in carceribus detinere: nullũ tamen detrimẽtũ in corpore ſuo, ſub pœna homagij ejuſdem, ipſi inferre valet, ſed de pane & aqua interim ſibi providere debet. Qui ſi etiam interea temporis ſe de hujuſmodi captivitate eliberare non poſſet: tamen adverſarius ruſticum ipſum in ſervitutem adhuc religere non poterit: ſed accepta ab eo fidei cautione (quod quicquid laborando, aut mendicando, acquirere valebit, tertiam partem adverſario ſuo omni hebdomada, donec debitum ſuum ſuppleverit, fideliter adminiſtrabit) liberũ admittere tenetur. Qui ſi juramẽtum præſtare, & onus hoc ſubire, inſęg levare recuſaret, vel fortè accepta ſecuritate adverſarium ſuum defrau-

defraudaret: tunc adverſarius ipſe ruſticum illum (ubicunq; locorum poterit) rurſus detinendi ac incarcerandi, & in ſuam ſervitutem redigendi, ad effectum usq; reſtitutionis ejuſcemodi homagij aut damni vel debiti, plenariam habet facultatem: illeq; ſupplere tenebitur invitus, quod noluit liber & manu miſſus.

Et idem eſt intelligendum etiam de cauſis, inter Nobiles, prætextu debitorũ, & damnorum motis & ſubortis: ut ſcilicet nobilis hæreditates, & res mobiles, ad ſatisfaciendum, de debitis contractis, & damnis, per eũ illatis non habere compertus, etiam in perſona ſua detineatur, & ad ſatisfactionem per judicem, modo de ruſticis immediatè prædeclarato compellantur: prout in ſecunda quoq; parte, ſeriè videlicet ſententiarum, paucis tetigi. De creſcentia autem duplici debitorum, ſi quãdo reus terminum ſolutionis, per judicem præfixum, præteriiſſet (prout apud veteres obſervatum legimus) noſtrâ hâc tempeſtate non eſt quicquam judicandum.

Part. 2. Tit. 68.

Ugyan ezen tõrvént ércs az Nemeſſekről-is, kik ſzegények, és Dijokon, káron és adóságban maradtak, és ingó marhájok avagy õrökſęgek az elég tételre nem találtatik, hogy még ſzemélében-is meg-foghaſſa, és az Biró az elég tételre kénſzeritheſſe, mint ſzintén egy paraſzt ſzemélt, kiről az előt-is az *Decretum*nak máſodik réſzében-is az *ſententiá*knak rẽdiben rõvid beſzéddel ſzóllottunk. Az adóſságnak penig nevekedéſſęt, mint az ki két annyin maradna, ha az napra kit az Biró hagyot, meg nem fizethetne, (kivel jóllehet az régiek éltenek) de ez mi idõnkben, ſenki meg ne itillye.

QVOMODO RES mobiles & imobiles Ruſticorum, inter ſe filios & filias dividantur?

TITVLVS XXIX.

Item,

PARASZT EMBEREKnek ingo és ingatlan marhájok, fiai és leányi közt, miképpen oſztaſſęk-meg?

TITVLVS XXIX.

Tovább-

TOvabba ha paraſzt ember hólta után fiai és hajadon leányi maradnak: az attyok jovaival, örökſęgivel egyenlőképpen oſztoznak, minden ingo bingóval. De ha az leány az ingo jókból ki házaſittatik, tehát ezt kel meg-tekinteni, hogy azok az jók, vagy öſtől marat jók, avagy attyai jovok. Hogy ha öſtől maratt jók, tehát az ki házaſitás miatt meg nem fogyatkozhatik. Mert az leánt-is egyenlő réſz illeti belőle. Hogy ha kedig attyai jók vólnának, tehát az attya az ő tiſztteſſęges értekéhez képeſt, ki házaſithattya belőle, melynek, utánna azon jókból réſze nem lehet: Sőt az attya meg-halván az fiura ſzallanak: Ez is el-halván az attyafiaira, és vér-ſzerint való rokonira halnak ezek az jók, azokra penig, kik azon főből vólnának, az kitől az meg-hólt ſzemély ſzarmazot. Ha penig az attya az ő réſzéről, *teſtamento*m otakarna tenni: Azt-is meg mivelheti, de maga feleſęge fogyatkozásán kivűl. Mert az feleſęgének à marhában és örökſęgben, mellyet házaſságoknak idején és egygyűt éltekben kereſtenek, mindenkoron oſzlás ſzerint, réſze vagyon egyenlőképpen. Ugy hogy ha az Ura *teſtamento*m nélkűl hólt vólna

ITem, ſi ruſticus filium genuerit, filiam quoq; nondum emaritatam habens: tunc uterq; in rebus paternis, tàm mobilibus, quàm immobilibus, æquali jure ſuccedit. Si tamen de reb⁹ mobilibus filia emaritata fuerit: tùnc advertendum eſt, Num illæ res, aut avitæ, aut paternæ fuerint. Si avitæ: fraus nulla in emaritatione ſequi poteſt. Quoniam filia æqualem portionem ſortiri debet. Si autem res paternæ extiterint: tùnc pater juxta condecentiam ſtatus & honoris ſui, poterit eam emaritare, & amplius portionem rebus de eiſdem non habebit: ſed mortuo Patre ad filium devolventur: & illo quoq; decedente, ad fratres & conſanguineos ſuos ab eodem ſtipite derivatos condeſcendent. Verùm ſi Pater de ſua portione teſtamentum condere voluerit, Id quidem facere poterit, abſq; tamẽ fraude uxoris. Nam uxor, in rebus per maritum ſuum ſtante conjugio conquiſitis, ſemper particeps & cõdiviſionalis efficietur. Ita quòd viro inteſtato decedẽte, ad eam univerſa bona ſua, Part. 1. Tit. 17. 19.

per ipſum, ut præfertur, conquiſita, devolventur. Ubi verò pater, mortua prima uxore ſua, aliam duxerit conſortem: tunc filius, ex prima uxore natus, ſi cum patre ſuo in rebꝰ mobilibus & immobilibus diviſus fuerit: ſecunda uxor ejus de portione filij pro ſe nullam portionem habere permittitur: & neq; fratres ſui, ex ipſa ſecunda uxore patris generati, ſeſe ad illam ingerere poſſunt: ſed de eiſdem filius ipſe, prout voluerit, liberam diſponendi habet facultatem.

na-meg, minden kereſet jók, ők-ſęgek reá maradna. Az hól penig az attya, az elſő feleſęge meg-halván, más feleſęget hoz magának, tehát az elſő feleſęgétől való fiu ha az attyával, az ingo és ingatlan marhából meg-oſztozot: az ő máſodik feleſęge, ez fiunak reſzéből, ſemmi réſzt magának nem vehet, és ſem az ő attyafiai, az kik az attyának máſodik feleſęgétől valók vólnának, ahoz magokat nem elegithetik: hanem az fiu, az mint akarja, ſzabadon ugy adhattya.

QVALITER BONA Ruſtici inteſtati, in dominum terreſtrem devolvantur.

TITVLVS XXX.

Tem, ruſticus, unica & ſingularis perſona exiſtens, nullũq; noſt ſe hæredem & ſucceſſorem legitimum relinquẽs, ſuper rebus ſuis mobilibus liberè teſtari poteſt, hæreditates tamen, ſi avitæ fuerint, omninò in hominem terreſtrem devolvuntur. Si verò per ſemetipſum extiterint

TESTAMENTUM nélkűl meg-hólt Paraſzt embernek jóva az főldes Urára mint ſzállyon.

XXX. TITVLVS.

AZ Paraſzt ember egy rideg ſzemély lévén, kinek hólta után ſemmi örökőſſe, avagy törvény-ſzerint való maradéka nem vólna, az ő ingó marhajáról ſzabadon *Teſtamento*mot tehet, az örökſęg penig, ha őſtől maratt léſzen, egyeneſſen az főldes Urára ſzál. Ha penig az paraſzt ember ő maga kereſte lejend, két

két réſzre oſztaſſęk, melynek egy-gyik réſze az főldes Urának, az má-ſik réſze penigh tellyeſſęggel annak jút, az kinek *Teſtamento*mban hadta. Ha penigh *Teſtamentum*-tétel nélkűl hall-meg, minden ingó marhája, és ingatlan őrökſęgi, az főldes Urára ſzállanak. Ki mindeneknek előtte tartozik azokból az temetéſęre és el-takarasára gondot-viſelni: és annak-utánna minden adóſſit meg-elegiteni, és adoſságát meg-fizetni, melytől az mi meg-marad, azt az után magának veheti. Hól penigh az paraſzt ember igaz őrökőſt hágy utánna, és az kicsin lejend, és még tizenkét eſztendőre nem ért, tehat az Atty a nem csak az ő réſzéről tehet *Teſtamento*mot, de még az kiſded őrökőſnek-is à tizenkét eſztendőnek alatta, ha találmtan meg-halna, más őrökőſt (kit akarna) hagyhat és állathat, ugy hogy, azonközben, ha az igaz őrökőſnek hólta történnék, az utánna válaſztot és hagyatot őrökőſre ſzállyon az marhája őrökſęgeſtől. Ha penig az igaz őrökős az fellyűl meg mondot időt meg éri, vagy meg haladgya, ez fęle őrökőſe-tétel ſemmive léſzen, és az igaz őrökőſnek kel kezében ſzólgáltatni minden jókat, mellyeknek tartáſa-ésel hagyáſa-is őtet illeti. Ugy

rint acquiſitæ, in duas dividentur partes, quarum una domino ipſo terreſtri: altera verò cui teſtamentaliter legaverit, effectivè cedet. Si autem inteſtatus deceſſerit: omnia ipſius bona, tàm mobilia quàm etiam immobilia, ad dominũ terreſtrem devolvuntur. Qui ante omnia de eiſdem bonis pro exequiis & ſepultura illius providere: cunctos deinde creditores ſuos contentos reddere, & debita ſua perſolvere tenetur: & reſiduum bonorum per ſe tandem tollere poteſt. Ubi tamen ruſticus hæredem poſt ſe reliquerit legitimum, & hæres parvulus fuerit, ac ætatem duodecim annorum non attigerit: tunc poterit pater, non ſolùm de portione ſua teſtari: verum etiam hæredi parvulo infra ipſam duodecim annorum ætatem forſitan decedenti, hæredem aliũ (quem maluerit) ſubſtituere; Ita, ut ſi interim hæredem ipſum legitimum præmori contingat, ſubſtitutus hæres ſuccedat. Si tamen verus hæres ætatem poſtea prædictam attigerit vel tranſcenderit: ejuſcemodi ſubſtitu-

tio extinguetur, & in hæredis poteſtatem bonorum omnium conſervatio pariter & diſpenſatio reponetur.

Verũtamen colonorum quemadmodũ multiplex eſt conditio, ita & cõſuetudo juris, quæ juxta locorũ veterem uſum obſervanda cenſetur. Per hoc tamen non eſt intelligendum, ut hæreditas, per ruſticũ cuipiam legata vel vendita, jure perpetuo à domino terreſtri alienare poſſit. Nam ruſticus, præter laboris mercedem & præmium in terris Domini ſui, quantum ad perpetuitatem, nil juris habet: ſed totius terræ proprietas ad dominum terreſtrem ſpectat & pertinet. Per hujuſmodi igitur legationem aut venditionem, colonus non niſi laboris ſui mercedem & præmium condignam ſcilicet æſtimationem terræ, prati, molendini, vel vineæ, cuipiam legare vel vendere poteſt: perpetuitate domino terreſtri ſalva ſemper remanente. Qui dum voluerit terras, prata & molendina ſecundum æſtimationem communem; vineas verò juxta condignum earum valorem ad ſe recipiendi habet facultatem.

QVOD

Ugy vagyon hogy az Jobbágyoknak miképpen ſok rendbéli állapattyok vagyon, azonképpen tőrvényeknek ſzokáſa-is ſok fęle, mellyet az helyeknek régtől fogván való ſzokkáſa-ſzerint kell megh-tartani. Ezt-is mind-az-által nem ugy kel értenünk, hogy az mely őrökſęget valamely paraſzt ember valakinek elhadna, avagy el-adna, effęle őrökſęg az főldes Urától el-idegednék. Mert az paraſzt embernek az ő munkája jutalmának felette az Vra főldén ſemmi igaſsága nincsen, hanem az főldnek minden tulaydonsága és őrökőſſęge az főldes Vrára néz, és ő hatalmában vagyon. Azért effęle *Teſtamento*m-ſzerint való el-hagyás, avagy áron való el-adás által az Jobbágy csak az ő munkájának jutalmát tudni illik, méltó bőcsűét, az főldeknek, réteknek, molnoknak, avagy ſzőlőknek, valakinek el-adhattya: de az őrökſęgnek tulaydonsága az főldes Vrának mindenkor éppen meg-marad: mely főldes Vra, mikor akarja, főldeket, reteket, molnokat, kőz bőcsű-ſzerint, az ſzőlőket penigh az ő méltó árújok-ſzerint hozzája veheti.

HOGY

HOGY AZ PARASZtok magok képekben, az Nemeſſekkel nem pőrelhetnek.

XXXI. TITVLVS.

TOvabba ezt-is eſzedbe vegyed, hogy az mezőn lakó paraſzt emberek, az ő idő ſzerint való Vroknak annyira vadnak aláijok vetetvén, és hatalmokban, hogy ő magok ſzeméllyek-ſzerint, akar minémű dolgok felől-is az Nemeſſekkel nem perelhetnek. Mikoron azért valamely Nemes ember más jobbágyát méltatlan meg-vér, vagy meg-ſebeſit, vagy valamiképpen meg-ſért, avagy marhajában hatalmaſul meghkároſit, és annak az paraſzt jobbágynak az főldes Ura, ez illyen Nemes embert pőrben fogja, és azt meghnyeri, tehát az az Nemes ember, az főldes Ura ellen kiſſeb hatalmon, mely ſzáz forintot téſzen, és ennekfelette az meg-ſebesültnek avagy meg-veretet paraſzt embernek Dián, vagy az kár-valláſnak meg-fizetéſen, az dolognak mi-vólta ſzerint, marad-el.

AZ

QVOD RUSTICI per ſemetipſos cum Nobilibus lites ingredi non Poſſunt.

TITVLVS XXXI.

ADvertendum praterea eſt, quod quià Ruſtici dominis eorum temporalibus in tantum ſubjecti ſunt, ut per ſemetipſos cum Nobilibus, ratione quorũcunq; negotiorum, lites protrahere non poſſunt. Dum igitur ruſticus per Nobilem quempiam indebitè verberat⁹ aut vulneratus, vel aliter læſus, ſive etiam in reb⁹ ſuis potentialiter damnificatus fuerit: & domin⁹ ſuus terreſtris, hujusmodi nobilem in cauſam conveniendo reum eſſe declaraverit, atquè convicerit: tunc idem Nobilis adverſus dominũ terreſtrem, in facto minoris potentiæ, centum florenos faciente, & inſuper homagio ipſius vulnerati, aut verberati ruſtici, vel damnorum illatorum refuſione & reſtitutione, juxta, videlicet, negotiorum qualitatem, condemnari debet.

QVALITER PUblici malefactores, p Comites parochiales, ac Nobiles privilegiatos puniri debeant.

TITVLVS XXXII.

HOc quoq; ſciendum, quòd omnes Nobiles, nec non oppida & villæ, qui vel quæ literas Regias, ſuper malefactorũ & pravorum hominum punitione ac exterminatione pro ſe non habent confectas, univerſos fures, prædones, & alios publicos malefactores, per eos in eorum medio deprehenſos atq; detentos, manibus Comitum aut Vice-Comitum, & judicium nobilium illius Comitatus, ubi hujusmodi Nobiles reſident, aut oppi[illegible]vel villæ adjacent, ſub pœna homagij malefactoris detenti, tradere & aſſignare tenentur puniendos. Nec ultra tres dies apud ſe illos tenere poſſunt. Nam ſi ultra triduum conſervarent: per ſingulos dies in ſingulis tribus Marcis, gravis ponderis, pro qualibet perſona detenta, contra Comites, Vice-Comites ac judices Nobilium prænotatos (ob vendicationem jurisditionis eorum temerè per illos factam) meritò convincentur.

AZ NYILVAN VALO gonoſz tévőket, miképpen bűnteſſęk meg az Vármegye Iſpánij, és az Némeſſek kiknek *Privilegio*mok vagyon rólla.

XXXII. TITVLVS.

NYilván való gonoſz tévőket, mint orvokat, tolvaijokat, és ez feléket, ſem Nemeſſek, ſem Városok, ſem Falubéliek, kiknek *Privilegio*mok, és erről való ſzabad levelek nincsen, Dijoknak meg-fizetéſęnek alatta, meg nem ölhetnek, hanem az Iſpán, avagy *Vice*-Iſpán, vagy Szolga Biró kezében tartoznak, ugyan azon bűnteteſnek alatta, adnia. Harmad napnál tovább magoknál fogva ſem tarthattyák. Mert ha harmad napnál tovább tartanák, minden nap az Biroságban hagaſokért, három három nehéz Gira birsággal, tarttyák nállok mindenik foglyot, mely birságot az Vármegye Iſpán és *Vice*-Iſpán és Szolga Birák méltán megvehetnek raytok.

Homi-

Mind

Mind-azon-által az gyilkoſſokat, ház égetőket, és kik erőſzak-ſzerint paráznaságot cselekeſznek, ha meg tapaſztalhattyák az véteknek hellyén, vagy az Falu főldén, vagy határán találllyák, kiknek *privilegio*-mos levelek nincs-is rólla, meg-foghattyák, és tőrvénynek follyáſa ſzerint meg-bűntethetik. De el nem bocsáthattyák: Mert ha el-bocsáttyák, azoknak mindeniknek, az kiket el-bocsátanának, az Jſpánok, *Vice*-Jſpánok, és Szólga Birák ellen Dijokon maradnának. Azonképpen az Nemeſſek, és egyebek, kiknek *privilegio*mok vagyon rólla, minden gonoſz tévőket, kiket az ő határokban meg-fognak, meg-bűntethetnek, és az ő érdemek-ſzerint megőlhetnek: de ſoha el-nem bocsáthattyák. Mert ha el-bocsáttyák, azoknak Dijokat tartoznak meg-fizetni.

Homicidas tamen & incendiarios, ac in adulterio violenti deprehenſos, in loco delicti, ſive facie vel territorio illius oppidi, aut poſſeſſionis, ubi facinus hujusmodi patratum fuerit, captos & detentos, etiam oppida, & villæ, ac Nobiles privilegia non habentes, obſervato juris ordine, juxta eorum demerita feriendi atq; puniendi habent authoritatem. Dimittendi tamen illos non habent facultatem. Nam ſic in homagiis ſingulorum, qui dimitterentur, adverſus Prælatos, Comites, ac Vice-Comites & Judices Nobilium condemnarentur. Pari modo Nobiles, & alij, ad hoc ſpecialiter privilegiati, omnes malefactores, per eos, & in territorio ipſorum deprehēſos atq; captos, punire quidem, & ſecundum illorum demerita necare poſſunt: dimittere tamen nuſquam poſſunt. Aliter enim homagia ipſorum perſolvere tenentur.

BARMOK ALTAL LŐT károkat mint kellyen meg venni?

XXXIII. TITVLVS. HOGY

QVOMODO DAMna, per pecudes & pecora illata, recuperari debeant?

TITVLVS XXXIII.

Item,

ITem, Si quis Nobilium, aut ruſticorũ, equos, boves, oves, porcos, alias pecudes vel pecora, de ſegetibus, aut pratis & fœnilibus, vel ſylvis glandinoſis prohibitis, propter illata damna impulerit vagiãdos & taxandos: & dominus ejuſcemodi animalium contumacia ductꝰ illa redimere noluerit: tunc damnificatus ipſe, non amplius niſi per triduum apud ſe eadem animalia conſervare poterit: tranſactis autem tribus ipſis diebus, manibus ſui Comitis, vel Vice-comitis parochialis: abſente verò illo, ad manus unius judicis Nobilium (cujus ſcilicet proceſſui territorium illud damnificatum deſervire dinoſcitur) dare & aſſignare tenetur. Nam aliter poſt triduum ſingulis diebus, quibus animalia præ notata apud ſe reſervaverit: in ſingulis tribus Marcis, gravis ponderis, in duabus judiciarius, in tertia verò partibꝰ adverſarÿ manibꝰ dandis, & devolvendis impellens, & vagiator ipſe gravabitur. Damna autem irrogata, ſecundum conſcientioſam limitationem, ac æſtimationem judicis & juratorum civium illius loci, in cujus territorio fuerint illata, compenſari debent.

HOgy ha valamely Nemes ember, avagy paraſzt, lovakat, juhokat, diſznokat, avagy egyéb-fęle barmokat az vetéſről, avagy rétekről, vagy makkos erdőkről, kik tilalmoſſok, az kár-tételért, váltságra, az kárnak meg-fizetéſeért bé-haytya: affęle barmoknak az Ura penig, vakmerőſęgre vetvén magát, meg nem akarja váltania: tehát az kár-vallot ember, harmad napnál továb, az bé-haytott marhát nálla nem tarthattya: élmulván az harmad nap, Jſpánnyának, avagy *Vice*-Jſpánnyának: ki hahón nem vólna, az Szólga Birónak, kinek járáſa alat vagyon az határ, az hól az kár lőtt, tartozik kezében ſzamlálni és adnia. Mert ha az kár-vallot ember ez ęle meg-nevezett marhát, harmad nappal továb megtart, minden napra három nehéz Girán marad érette, melynek kétréſze az Biroé, az harmada az pőres fele. Az meg-lőtt kár-tételt penig, az ott való Biro, ahol az kár lőtt, az ő lelkiiſméreti-ſzerint meg-bőcsülye és meg-is fizetteſſe.

Mert

Nam

Mert az Birsággal való tilalom, tudni illik, hogy az vetésben, avagy rétekben és erdőkben kárt ne tegyenek, csak az ott lakó néprenéz. Az kűvűl való emberek penig, nem az tilalomnak terhét és birságát, tartoznak meg-fizetni, hanemaz meg-bőcsűlt kár-tételt. Ahol penigh valamely lakos, avagy paraſztember orozva avagy nyilván, hatalmas kézzel, más ember erdejét vágja, avagy annak fáit meg-hánttya, és ott meg-foghattyák, tehát minden marhaját az ki véle vagyon, el-veſzti, és annak-felette az hatalomértaz ő maga Diján marad.

Nam prohibitio, cum ſpeciali & expreſſo onere facta, ne in ſegetibus, aut pratis, vel ſylvis, damna inferantur, ad colonos duntaxat ejus loci, in cujus territorio hujusmodi ſegetes, ſylvæ vel prata adjacent, refertur. Extranei enim, non onus inhibitionis, ſed damni quantitatem ſolvere tenentur. Ubi autem colonus furtim, vel manifeſtè, manu violenta ſylvam ſucciderit, vel arbores ejus decorticaverit, & ibidem comprehendi poterit: omnia bona ſua ſecum habita, amittet, & inſuper in homagio ſuo pro violentia convincetur.

EL-ORZOT LOROL, kit az ſeregben, avagy az ſeregen kűvűl meg-találnak.

XXXIV. TITVLVS.

HA valaki lovát el-orozzák, vagy egyébképpen az Urától el veſztnék, és el-idegenitnék, és az derék ſeregben meg-találllyák, az kinél vagyon, attól ſem el-nem vehetik, ſem tőrvény felőle nem ſzólgáltathatik: hanem az lovat, elégedendő emberek

DE EQVO FURTIM ſublato, & in exercitu, vel extra exercitum reperto.

TITVLVS XXXIV.

ITem, in facto & cauſa alicujus equi, furtim vel aliter à ſuo domino atq; poſſeſſore ablati & alienati, ac in exercitu generali quovis modo inſtaurando reperti, non debet neq; poterit actori judicium elargiri: ſed

equus ipſe medio hominum fide dignorum, per Capitaneum aut Ducem exercitus, ad id eligendorum atq; deputandorum in ſuo vero valore debet æſtimari, & ſub fidejuſſoria cautione præmanibus illius, apud quem reperitur, ad condeſcenſionem usq; exercitus relinqui: & Capitaneus, aut Dux exercitus certum terminum præfigere debet, in quo poſt condeſcenſionem ejuſdem exercit⁹, coram aliquo judice ordinario, per eundem nominando, vel Agazonum Regalium magiſtro, utraq; pars comparere teneatur, judicium in hujusmodi cauſa receptura. Ubi autem in cauſa equi vel bovis, aut alterius animalis, furtim alienati, extra exercitum inventi, in cauſam attract⁹ non poterit ſuper ejusdem emptione evidens producere teſtimonium: ſemper actor tertio ſe ſibi ſimilibus ad ejus recuperationem ſuum debet reponere juramentum. Verùm, fur ille ſi dixerit, in foro libero & communi, vel alibi ſe emiſſe, & evictorem (quem nos expeditorem appellamus) non potuerit ſtatuere, neq; hoſpitem vel alium quempiam, qui mercipotū, hoc eſt victimam emptionis & venditionis, more ſolito benedixiſſet, producere: patibulo reus erit.

rek által, kiket az Kapitány avagy az ſeregnek Hadnagya arra válaſzt, áta ſzerint az mit ér, meg kel bőcsültetni, és kezeſſęg alat az hadnak le-ſzállaſáig ugyan annál kel hadni, az kinél találták vólt: az ſeregnek Kapitánnya penigh, avagy Hadnagva, bizonyos napot hagyon, mellyen az hadnak le-ſzálláſſa után, valamely rendelt Biró elől, kiarra válaſztatik, avagy Király lovász Meſtere elő, mind az két fel jelen legyen, és felőle tőrvénye léſzen. Hol penig valamely orzot Lovat, akar ökret, vagy egyéb lábos marhát az ſereg kűvűl találnak, ha az kinél meg-lelik, annak meg-vételéről nyilván való bizonyságot nem állathat, az Fől-peres mindenkor, amak meg-nyeréſęre magához haſonlokkal, harmad magával eskűſzik. De ha ez azon azt mondgya hogy ſzabad városon, avagy köz helyen, vagy hól vőtte, és ſzavatoſát nem adhattya, vagy gazdaját, vagy penig egyéb emberet elő nem hozhattya, (állathattya) mely az vételkort az áldomáſban, az ſzokás-ſzerint, ivut vólna, és ſzerencséltette vólna: akaſzto-fára méltónak itillyék.

AZ

AZ PŌREKNEK KERdŏre való bocsáttásáról, és az *tranſmiſſio* levelekről.

XXXV. TITVLVS.

VEgtére ezt-is tudnia kel, hogy minden pŏreket az Egy-házi Vicariuſſok ſzékin, és az Vármegye ſzékin-is, mellyek kezdetnek (az fęle pŏrtől el-válván, kit az Vármegye ſzékin az Fel pŏreſnek tulaydon ŏ maga ſzemélyének hŭtire hagy és kŏt az Al-pŏres) Király Udvarában, tudni illik, ez Országh rendelt Birák eleiben, nyilvábban való meg-hányás vetéſnek és világosb meg-latogatáſnak okáért, ſzokták el-bocsátani, az mint hogy el-is kel bocsátania. Az fęle pŏreket penig, mellyek az fŏldŏs Urok elŏt az iobbágyoknak és paraſzt embereknek dolgairól és cselekedetekről (az fellyŭl meg-mondot mód ſzerént) támadandnak: akkor annak az pŏres fęlnek, ki az ott ki mondot tŏrvénnyel meg nem akarna elegedni, keréſſęre és kévánságára: Leg-elŏſzer az Iſpánok és Vice-Iſpánok és ſzólga birák eleiben: annak-utánna ne talám az más fęl-is azon meg nem elégedvén, az Király Vdvarában kell el-

DE CAUSARUM tranſmiſſionib⁹, & literis tranſmiſſionalibus.

TITVLVS. XXXV.

SCiendũ poſtremò, quod univerſæ cauſæ, in ſedibus judiciariis vicariorum Eccleſiarum Cathedralium, ac omnium parochialium motæ (dempta cauſa, quæ in ſede Comitatuum ſacramento ſolius perſonæ actoris ſubmittitur) in curiam Regiam, judicum ſcilicet ordinariorum Regni in præſentiam, evidentioris & maturioris diſcuſſionis gratia tranſmitti ſolent atq; debent. Cauſæ verò, quæ coram dominis terreſtribus, ſuper factis colonorum & ruſticorum (modo antelato) ſuſcitatæ fuerint: tunc ad inſtantiam & appellationem illius partis, quæ ſuper celebrato inibi judicio cõtentari noluerit: primùm in præſentiam Comitum, ac vice Comitum, & judicum Nobilium: tandemq; altera forſitan partium ibi quoq; non contenta, in ipſam curiam Regiam ſunt tranſmittendæ: & pars appel-

lans literas, tàm ſuper hujuſmodi, quàm etiam aliis quibuſvis cauſis, in ſedibus judiciariis Comitatuũ ventilatis adjudicatorias & tranſmiſſionales, in ſede judiciaria, poſt ultimam & finalem adjudicationem primitus celebranda, ſi commodè fieri poterit: Alter autem in ſede ſecundariò celebranda excipere, & ad terminum, per judicem ſibi præfigendum, cauſam illam in ipſam curiam Regiam deducere tenetur. Nam ſi id facerr neglexerit, eadem cauſa in rem judicatam tranſibit, & in tertia ſede judiciaria, literæ adjudicatoriæ, juxta latam ſententiam parti victrici atq; triumphanti reddi, & executioni demandari debent. Et hoc, ſi negligentia ipſa, non ex parte Notarÿ vel judicũ ſed partis appellantis commiſſa dinoſcitur.

el-bocsátani kérdőre: De az fel vivő és appelláló fęl mind az illyen, mind penig egyéb pőrekről való itilet leveleket és tranſmiſſiókat, az Vármegye ſzékin, mely pőrek forgottanak az Vármegye első ſzékin az utólsó tőrvénnek meg-látásának utánna, jó módon ha lehet ki vegye: ha nem lehet penig, az máſodik ſzéken-is ki vegye, és az hagyot napra, mellyet az Biró néki hágy, azt az pőrt az Király Vdvarában tartozik vinni. Mert ha ezt el-mulattya, az az pőr az appellatió mellől el-marad, és az előbbi-ki mondot *ſententia* marad hellyén, és az harmadik ſzéken az *ſententi*ának ki mondáſa-ſzerént az nyertes és győződelmes fęlnek levelet kell rólla ki adni, és az ſzerént igazat-is rólla tenni. De ugy marad-el az appellatio mellől, ha annak ki vétele nem az Notarius mia, avagy az Birák mia, hanem az appelláló fęl mia haladot az harmadik ſzékre.

FORMA IURAMENTI IUDÆORUM, contra Chriſtianos præſtandi.

TITULUS XXXVI.

ITEM,

ITEM, quanquam ex parte Judæorum non ſit inſtituti mei quicquam annotare, cum Judæi varia & diverſa habere dinoſcantur, ſuper eorum legibus privilegia, pleriſq; in locis ſaluti contraria: & alias pernicioſum videatur de uſuris judicare: ex quo tamen ſæpenumero contingit, Judæis contra Chriſtianos juramẽtum imponi & adjudicari, Formam igitur juramenti Judæorum in calce opuſcul. hujus apponendam cenſui. Ubi ſecundum, quòd Judæis juramentum præſtare volens, contra Solem verti, & nudipes ſtare debet, clamide vel pallio indutus, & pileum Judaicum in capite ſuo habens, volumenq; legis (quod tabulam Moyſis vocant) manu ſua tangat atq; teneat, & ſic dicat: Ego T. Judæus, juro per Deum vivum, per Deum Sanctum, per Deum Omnipotentem, qui fecit cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt, quòd in hac cauſa, qua me hic Chriſtianus inculpat, innocens ſum, penitus & immunis. Et ſi reus ſum, terra me abſorbeat, quæ Dathan & Abyron abſorbuit. Et ſi reus ſum, paralyſis & lepra me invadat, quæ precibus Heliſæi Naaman Syrum dimiſit, & Jezij puerum Heliſæi invaſit. Et ſi reus ſum, caducus morbus, fluxus ſanguinis, & gutta repentina me tangat, & mors ſubitanea me rapiat, diſſereamq; in corpore & anima, ac rebus meis, & in ſinum Abrahæ nunquam perveniam. Et ſi reus ſum, Lex Moyſi in monte Synai ſibi data me deleat, & omnis ſcriptura, quæ in quinq; libris Moyſi ſcripta eſt, me confundat: & ſi iſtud juramentum meum non eſt verum & juſtum, me deleat Adonai, & ſuæ Deitatis potentia, AMEN.

FINIS PARTIS TERTIÆ,

NOs igitur, qui regnum noſtrum Hungariæ prædictũ, cætera etiam dominia noſtra, non minus legibus & ſtatutis, quàm pace & armis, regere & gubernare cupimus, accepto hujuſmodi libello ſupplicationibuſq; prædictorum Dominorum, Prælatorum ac Baronum, & Regni noſtri Nobilium exauditis, & clementer admiſſis: quia omnia capitula univerſosq; titulos & articulos, in eodem libello contenta & conſcriptos, præſentibuſq; literis noſtris privilegialibus de verbo ad verbum, ſine diminutione & augmento aliquali, inſertos, juſtos & honeſtos eſſe, ac conſuetudines approbatas: & jura prædicti Regni noſtri Hungariæ, partiumq; & Regnorum eidem incorporatorum atq; ſubjectorum, ritè tangere & concernere, imò mera verborum exceſsione illas & illa complecti agnovimus: Ideo eaſdem & eadem laudavimus, acceptavimus, ratificavimus, & approbavimus, atq; pro annotatis dominis Prælatis & Baronibus univerſisq; Nobilibus & Proceribus antedicti Regni Hungariæ, Partiumq; ſibi (ut præfertur) ſubjectarum eorumq; cunctis ſucceſſoribus & hæredibus, pro perpetuis legibus juribuſq; & conſuetudinibus valituras & valitura, de noſtræ Regiæ poteſtatis plenitudine confirmavimus. Imò laudamus, acceptam⁹, approbamus, ratificam⁹, & confirmam⁹, promittẽtes illum in omnib⁹ capitulis, clauſulis, titulisq; & articulis obſervare & obſervari facere, præſentis noſtri patrocinio mediante. In cujus rei memoriã firmitatemq; perpetuam præſentes literas noſtras privilegiales appenſione ſecreti ſigilli noſtri (quo ut Rex Hungariæ utimur) communitas, duximus concedendas.

DATUM Budæ, in feſto beatæ Eliſabet viduæ, triceſimo ſcilicet tertio dietæ & conventionis generalis prænotatæ. Anno Domini, Milleſimo, quingenteſimo, decimo quarto. Regnorum noſtrorum Hungariæ, &c. Anno vigeſimo quinto: Bohemiæ verò quadrageſimo quinto.

REVERENDISSIMIS, reverendisq; in Chriſto Patribus, Dominis, THOMAE, tituli Sancti Martini in montib⁹, Sacro-ſanctæ Romanæ Eccleſiæ preſbytero, Cardinali, ac Patriarchæ Conſtantinopolitano, & Sanctæ ſedis Apoſtolicæ de latere ligato Strigonienſis: GREGORIO de Frangepanibus, Colocenſis ac Bacziensis ac Eccleſiarum, canonicè unitarum, Archiepiſcopis. Nec non illuſtriſsimo ac reverẽdiſsimo IPOLITO Eſten De Aragonia, Sanctæ ſimiliter Romanæ Eccleſiæ diacono, Cardinali Agrien: JOANNE de Erdöd, electo Zagrabien: FRANCISCO de VVarda Tranſylvanienſ. FRANCISCO de Perent, electo VVaradien. GEORGIO quinq; Eccl. Secretario Cancellario noſtro. PETRO Berizlo VVeſprimien. Summo Theſaurario noſtro ac Regnorum noſtrorum, Dalmatiæ, Croatiæ & Sclavoniæ Bano. JOANNE Goſzthon Jaurien. LADISLAO, Szalkano VVacien. FRANCISCO de Czahol Czanadien. STEPHANO de Podmanin Nitrien. JOANNE Orſzág de Gvvth Sirimien.

MICHA-

MICHAEL *Keserü, de Gibarth, Bosnen. electus. Et Briccio de Eger-vara Thinien. Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias* DEI *feliciter gubernantibus.* JTEM, *Spectabilibus & Magnificis,* EMERICO *de Peren prænotata, Comite perpetuo Comitatus Aba-uy-varien. Prædicti Regni nostri Hungariæ Palatino & Judice Cumanorũ nostrorum. Comite* PETRO, *Comite de Sancto Georgio, & de Bozin. Judice Curiæ nostræ* JOANNE *de Szapolia, Comite perpetuo terræ Scepusien. VVayvoda nostro Transylvanien. Et Comiti Siculorum nostrorum, ac Generali Capitaneo nostro. Eodem* JOANNE *de Szapolia. Et* BARNABA *de* BELA *Szörlnin: Banis.* STEPHANO *de Bathor Comite Themesien. Et partium Regni nostri inferiorum Capitaneo Generali.* BLASIO *de Raska Thavernicorum,* MOYSE *Buszlai, de Gergellaka, Janitorum.* JOANNE *Dragffi de Belthök, Dapiferorum.* JOANNE *Banffi de Lindua, Pincernarum,* GEORGIO *de Bathor prædicta, Agazonum.* MICHAELE *de Palocz, Cubiculariorum nostrorum Regalium Magistris, Et* JOANNE *Bornemiszsza, de Berencse, Comite Posonien. Aliisq; compluribus, Comitatus Regni nostri tenentibus, & honores.*

Ezek penig az Vármegyék, mind Magyar Országban, s-mind Erdélyben, kikről Werbőtzi István Itilő Mester szól, az ELŐL JARO BESZEDEBEN, mellyet az kegyes OLVASONAK irt vólt. M. D. XIV.

Esztendőben.

1 Poson	Vármegye.	13 Szerem	Vármegye.	25 Gőmőr	Vármegye.
2 Moson		14 Smiegh		26 Abauyvár	
3 Győri		15 Baranya		27 Thorna	
4 Sopron		16 Komaron		28 Nograd	
5 Vas-vár		17 Esztergom		29 Pilis	
6 Varasd		18 Nitra		30 Pest	
7 Krisni		19 Bars		31 Szekes Fejérvár	
8 Zagrab		20 Trintsen			
9 Szala		21 Thurotz		32 Baczi	
10 Posga		22 Lipto		33 Bodrog	
11 Verőcze		23 Scepes		34 Tholna	
12 Valko		24 Saros		35 Beregh	

Ugo-

36 Ugocza	50 Czanad	64 Zarand	
37 Veſzprim	51 Tömös	65 Bihor	
38 Szolyom	52 Beren	66 Közep-Zolnok	
39 Arva	53 Bekes	67 Krazna	
40 Ung	54 Zöreny	68 Mara-moros	
41 Zemplin	55 Solth	69 Colos	
42 Borſod	56 Czongrad	70 Doboka	
43 Kis Heves	57 Haronen	71 Belső-Zolnok	
44 Nagy Heves	58 Maczo	72 Fejérvár	
45 Honth	59 Orbacz	73 Thorda	
46 Szathmar	60 Kraſſo	74 Kikellő	
47 Szaboltz	61 Kovin	75 Hunnyadi	
48 Külsőzolnok	62 Ztebernek		
49 Torontal	63 Arad		

Vármegye.

IN TRANSYLVANIA.

Sedes Sieulicales Septem, & duæ Filiales.

Maros Zék
Udvarhely Zék
Czik
Szepſi
Kizdi
Orbai
Aranyas Zék
Gyirgyo
Kazon

Sedes Saxonicales Septem, & duæ Filiales.

Medgyes Zék
Segesvár
Köhalom
Nagy Schink
Szeben
Szaſz-Sebes
Szaſz-Város
Uy egyház
Zeredahel

IN.

INDEX VERBORVM
LATINO VNGARICUS
In Decretum Tripartitum Juris, Inclyti Regni HUNGARIÆ,

In quo PROLOGUS habet Titulos XVI.
PARS Prima, CXXXIV.
PARS Secunda, LXXXVI.
PARS Tertia verò Tit: XXXVI.
P. Paſſim.

A.

Abactio, Bé hajtás, Parte tertia, Titulo triceſimo tertio.
Abbas, Apat Ur, part. 2, tit. 40.
Abnegatio, Kit tagadás, par. 1. tit. 29. 39.
Abraſio, Ki vakarás, part. 2, tit. 17.
Abrogatio, Változtatas, Letétel, part. 2, tit. 2, 15, 16, 74, 86.
Abſens, *Abſentia*, Tavol létel.

Abſolutio, Fel ſzabadulás, *Fit:*
1. Si actor cauſam proſequi negligat, part. 2, tit. 20, 86. Ha az felpőres nem akar pőrelni.
2. Quando probatio actoris eſt inſufficiens, reꝰ abſolvitur. Mikor az felpőres eleget nem bizonyitot. part. 2, Tit. 32.
3. Abſolvitur venditor ab onere expeditoriæ cautionis, ſi emptor debito tempore eundem non evocaverit. Meg-ſzabadul az el adó az ſzovatoſságból, ha az vévő, jó idején melléje nem ideſztette, p. 1, t. 75.

Abuſus, Nem jó kereſet.
Abutens, Viſzſza él, part. 2. tit. 12.
Acceſſorium, Jarúlat, kőzelites, part. 2. tit. 52.
Accuſo, *Accuſare*, Vadolni, Vadlani, part. 1. tit. 52. 53. & 124. 125.
Acquiſitor, *acquiſitio*, *acquiſita bona*, Kereſet jószág, part. 1. tit. 5. 21. 28. 43. 47. 51. 57. 73. part. 2. tit. 82.
Actio, Pőr kezdés, part. 2. tit. 15. 20. 26. 72. 82. part. 3. tit. 19.
Actor, Felpőres, Prol. tit. 13. part. 2. tit 26. 22. 32. 36. 52. 37. 84. 85. 86.
Actus minoris & majoris potentiæ, Az Kiſſeb és nagyob hatalom dólga, p: 2. 42. tit: 67. part. 3, tit. 19. 27.
Adeptio bonorum, Jószágnak nyereſſe: Jószág találás. part. 1, tit. 13. 57.
Adjurare, Hit alat kénſzeriteni.
Adjuvare, Meg-ſegiteni. Part. 3. tit. 24.
Admonitio, Intés, Kinálás, Meg-imádás. part. 1. tit. 59. 60. part. 2. tit. 24.
Adoptio, Fiui fogadás, part. 1. tit. 8. 63. 66.

Adoptivus, Fogadot fiu, part. 1. tit. 27, 49, 67, 120.
Adverſarius, Ellenkező fől, part. 2. tit. 55
Advocatus, Erettűnk ſzólló, part. 2. tit. 83
Adulterium, *Adulter*, *& Adultera*, Paraſznaság. part. 1. tit. 19, 105. part. 3. tit 32.
Ædilis, *Vitricus Eccleſiæ*, Egyházfi.
Æquivalens, haſonl, part. 1. tit. 76.
Æſtimatio, Bőcs, part. 1. tit. 59, 60, 83. 133, 134. part. 2. tit. 61. part. 3. tit. 526.
Ætas, űdő-ſzám.
Ætatis diſtinctio, űdő ſzámnak Kűlőmbſége, part. 1. tit. 111, 115, 129, 132.
Affirmatio, Meg-vallás. Erősſités, part. 2. tit. 82.
Ager, Szánto-fől, part. 1. tit. 133, 134.
Agger, Tőltés, part. 1. tit. 87.
Agnati, Attyankról való attyankfiai. Attyai nemzetről való attyafiak, part. 1. tit. 116, 118, 121.
Aggreſſor, Ki máſra fegyveres kézzel megyen, rea rohan. *Aggreſſus*, Kire rea rohannak, part. 3. tit. 21.
Alienare, el-idegeniteni, part. 1. tit. 10. 43, 51, 58, 60, 69, 74. part. 2. tit. 51.
Allodium, Major-ház, part. 3. tit. 14.
Alluvio, Viz-moſsás.
Ambiguitas, *Ambiguum*, Kétſég, part. 1. tit. 26, 29, 30.
Amens, Eſztelen, part. 1. tit. 55.
Amiſsio, El-veſztés, part. 1. tit. 14, 16. 75 121, part. 2. tit. 16, 24, 43.
Ampliſicatio, Tőbbités, part. 1. tit. 109.
Andreas Rex, András Király, part. 1. tit. 9. part. 2. tit. 14.

Ani-

Animal, Lelkes állat, part. 3. tit. 33.
Anniverſarium, *vel*, *Annualis revolutio*, Egy eſztendőnek el-forgáſſa, par. 1. tit. 37 68. 66. 63. 65. part. 2. tit. 50.
Appellatio, *Appellans*, azki kérdőre veſzi tőrvényet. Mely mindenik félnek csak egyſzer engedtetik, part. 2. tit. 2. par. 3. tit. 3. 4. 6. 7. 10. 11. 25. 35. 30.
Appellatio in Curiam Regiam non ſemper admittitur. Az kérdőt nem bocsáttyák mindenkor ő Felſége Tablajára, Vgymint:
I. Cauſæ criminales, Főben járo dolgot, part. 3. tit. 11.
II. Quando cauſa juramento ſolius actoris perſonæ ſubmittitur. Mikor az tőrvény az Fől-pőreſnek hadgya, hogy egy ő maga ſzemelyében meg-eskűdgyek, part. 3. tit. 35.
III. Cauſæ debiti liquidi, in quibus nec negatio, neq; ulla exceptio dari poteſt. Lex Conſ. Civ. tit. 10. ar. 6. Nyilván való adoſság dolgait, melyben ſem tagadás, ſem valami méltó fogás nem lehetet.
IV. Cauſæ quarum meritum quantitatem ſi. 20. non excedit. Ibidem, Mely pőreknek Kereſeti huſz forintot meghnem halad.
Aratrum, Királyi Eke, part. 1. tit. 133.
Arbiter, Fogot Biro. Mely ſenki nem bűntethet-meg, hanem ha kőteſſek tartana. Az Fől-pereſnekha nem tetzik az tőrvény: Birája előt ujjonnan pőrelhet: Ha penig az Al-pőres az háza itilt jószágot meg nem éreſzti. Kiſſeb hatalmon vagyon érette.

Aren-

Arendare, Bőcsben adni.
Areſtatio, Tartás, part 3. tit. 3. Az Biro előſzőr jól meg-laſſa, mi melliet tartatnak véle, hogy orczajára ne térjen az tartoztatás.
Arma, Czimer, part. 1. tit. 6. 11. Alias, Fegyver, part. 1 tit. 14. 99.
Arrha, Szent Miklos pénze. Item: Jegyruha, part. 1. tit. 93.
Articuli, tőrvénybeli czikkelyek. Izek, part. 1. tit. 30. part. 2. tit. 74, 77.
Artifices, Műves-emberek, part. 3 tit. 2. ſzabad fegyvert csinálnyok, hogy penig nem jól élnek véle; nem ő vétkek.
Arx, Vár, Minden Vármegyében, ſzabad eggyet eggyet epiteni. Vlad. 7. ar. 57.
Aſpirare, Kévanni, Avitani, part. 1. tit. 114. 114, 115, 119, 123.
Aſſumptio Oneris, Felelni valami felől. part. 1 tit. 59. part. 2. tit. 82.
Atteſtatio, Bizonyság-tétel, és bő-vétel. part. 2. tit. 28, 29.
Atrium, Tornacz.
Atteſtationes ſunt duplices, Az bizonyság tétel két fęle.
Tempeſtivæ, Idejénkoran valók. Quæ ad exmiſſionem Judicum reportantur. — Ante exmiſſionem ad compulſionem, coaptantur.
Intempeſtivæ, Alkolmatlanok. Quæ aut: — Poſt exmiſſionem præfixo termino elapſo, colliguntur.
Egy Atteſtatio Levéllel annak igaz ideje ſzerint, ákar mennyi rendbéli dolgainak való bizonyságára, vallatathat,
Aucarius, Lúdás; part. 2. tit. 30.
Auctio, Kotya-vetye.
Auditus, Hallomás, part. 2. tit. 27.
Aviſare, Bé-mondani.
Authoritas, Méltoság, part. 1. tit. 9. part. 2. tit. 13.
Autenticus, Méltóságos ſzemély.
Avitum bonum, Ősz jószág.
Avus, Job-Attya, *Avia*, Job-Annya, part. 1. tit. 51, 56, 153, 40.

B.

BANUS, Ban, part. 2. tit. 65.
Baro, Szabad Ur. Tiſztbéli Ur, part. 1 tit. 94. 93. part. 2. tit. 40.
Bellum cruciatum, Kereſztes had, part. 3. tit. 25.
Beneficia Eccleſiaſtica, Papi tiſztek, part. 1. tit. 11.
Birſagium, Eſt judicij onus, ſeu mulcta: Birság, hagyoman, az tőtvényben való maratsag, part. 1. tit. 134. part. 2. tit. 56, 69, 86.
Bladum, Gabona.
Bona, Vide poſſeſſio, vel jura poſſeſſionaria, Joſzág, Bonæ fidei poſſeſſor. Jó modgyával elő, part. 3. tit. 5, 10, 11, 13, 15, 16. 17, 18, 19, 20. 21. 24, 25, 27, 29, 30, 40, 43, 44, 47, 48, 49, 50, 54, 56, 57, 60, 65, 68, 69, 77, 81, & 116. part. 2. tit. 14. 51. part. 3 tit. 30.

Brachium Regale. Manus militaris. Brachium ſæculare. Fejedelem hatalma. Akkor kel ezzel élni, mikor az meg győzetet fęl, igazat nem akar tenni, az ſententia ſzerint, Poſ. 52. ar. 25.

Brevis, Brevium; Rővid Octava, Eſt terminus judiciorum triginta diebus durantium.

C.

C*ALCULATOR*, Számvető, Calculatio Actionis, az feleletnek forgatáſa, és rea ſzamlaláſa, part. 2 tit. 82.

Calumnia, Patvar, part. 1. tit. 134. part. 2. tit. 70. 25. 72. 34. 71.

Cambuca ferrea, Buzogany, Vas Bott, part. 2. tit. 74.

Cancellari°, az Fejedelemnek titkos Deakya.

Cancellatio literarum, az levelekben való rend vonás, part. 2. tit. 17.

Capecia, Keve.

Capitalia Judicia, Főben járo dólgok.

Capitalis ſententiæ caſus QUINQUE, Főnek, jóſzágnak el-veſztéſęnek őt okai, part. 2. tit. 42. 55. 67. part. 3. tit. 19.

Capitaneus, Orſzág Kapitánya hadnagya.

Capite minutus, Feje joſzága veſztet, part. 1 tit. 121.

Capitulum, Conventus, vel Capitulares perſonæ & Conventuales, Captalan, Convent, Fejedelem embere, Biro-képe, part. 2. tit. 21. 22. 46. 47. 16. 74. 14.

Captivatio, Foktatás, Captivator, Foktató, Capt°, Fogoly, Captivitas, Fokság part. 1 tit. 14. 9 56. 59. part. 2. tit. 68. 69. par. 3 tit. 28. 32.

Carcer, Tőmlőcz.

Carnifex. Hohér, prol. tit. 16.

Caſtigatio malorum, Az gonoſz tevők bűntetéſe, part. 1. tit. 13. part. 2. tit. 12. part. 3. tit. 32.

Caſtrum, Vár, Kaſtély, part. 1. tit. 14. 133.

Caſus, Eſſet, ügy, prol. tit. 12 part. 1 tit. 121 part. 2. tit. 82. 42. 67. part. 3. tit. 19.

Catholica Fides, Az közönſęges hit, part. 1. tit. 11.

Cavillatio, Agyaskodo viſſzalkodás, csalárd kereſet, part. 2. tit. 74. 83.

Cauſa à Caſu quo venit, Eſſet, ügy, okk. pör. prol. tit. 13. part. 1. tit. 125. 25. 45. 9. 60. 61. 71. part. 2. tit. 20. 18. 71. 56. 42. 67. 64 52. 70. 86. 77. 75. 78. part. 3. tit. 35. 19. 25. 10. 11. 12. 15. 17. 21. 23. 24. 33. 34. 7. 6. 26. 27. 28. 30. 2.

Cauſans, Pör indito, pöres, prol. tit. 13. part. 1. tit. 75.

Cautio, Jó kötés. Szavatoſság, part. 1 tit. 74 89. part. 2. tit. 18. part 3. tit. 28.

Cœlebs, Nőtelen, Hős.

Cenſus, Ado, Sumptus ne ſuperet cenſum: Az költſęg meg ne haladgya az jövedelmet.

Certificatio, Hirre való adás.

Ceſſio, Engedés, part. 1. tit. 72.

Chirographum, vide Literæ reverſionales.

Circumferentia, Az körületnek ki tetzeſe, part. 2. tit. 17.

Citatio, Elő idezés, part. 2. tit. 20. 26.

Cives & Civitates liberæ, Varosbeliek, Kolcsos Városban lakók polgarok: Es az ſzabad Keritet Kolcsos városok, prol. tit. 10. part. 2. tit. 8. part. 3. tit. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 18. 19. 15. 17. 2.

ERDELYBEN az ſzabad Keritet Varoſſok ezek: Szeben, Braſſo, Colosvár, Medgyes, Beſztercze, Segesvár, Száſz-ſebes és Fejérvár. Szabad Királyi Varoſſoknak penig ezokáért mondottak, miert hogy csak ő Felſęgétől az Fejedelemtől halgatnak. part. 3. tit. 8. 20.

Clauſula, Dúgo, Kapcz: Meg-rekeſztés, Kőſzmondás. Jtem, Meg-határozás.

Clauſulæ literarum obſervandæ. Az levélbeli meg-határozáſt meg kel tartani. part. 1. tit. 85.

Clauſularum inſertio, Az meg-hatarozo czikkellyeknek bé-iráſa, part. 1. tit. 69

Decedere ſine hærede, ac deficere in ſemine, part. tit. 10. 17.

Defectus ſeminis talis vel talis, part. 1. tit. 22.

Quoad utrumq; ſexum, part. 1. tit. 17. 48

In quorum pacifico dominio, part. 1. tit. 36. 37.

Intra ambitum hujus Regni, part. 2 tit. 65

Ad eandem poſſeſs. de jure ab antiquo ſpect. & pertinere debent, part. 1. tit. 76.

Cum cunctis utilitatibus & pertinentiis ad eandem ſpectantur, part. 1. tit. 76.

Clauſula, Prævia ratione. Ibidem.

De cujs vel quorum notitia, Part. 2 tit. 16

Litis pendentia, ſi quæ foret, par. 2 tit. 25

Cum nos, & dicitur nobis, part. 1 tit. 33 34. 86.

Dicitur nobis, in literis metalibus ineffi-cax, part. 1. tit. 86.

Non obſtante lege, vel Decreto Regni, eſt derogatoria, part. 2. tit. 11.

Non obſtante annuali revolutione jam tranſacta, part. 2. tit. 11.

Salvo jure alieno, part. 2. tit. 9.

Aſſumptis, miſſis & deſtinatis, ratione commiſſionis: quid valeant in evocationib⁹? part. 2. tit. 82.

Præmiſſis ſic ut præfertur ſtantibus & ſe habentibus, part. 1. tit. 26.

Et per eum, part. 1. tit. 43.

Nullum jus. Nullum juris. Nil juris, part. 1. tit. 69.

Latius: Coram latius declarandorum negotiorum.

Clauſula LUDOVICI Regis confirmatoria, part. 2. tit. 14.

Clenodia, Házi eſzkőz.

Cognatio, Annyáról való Attyafiuság, Rokonság.

Impedit matrimonium ad quartum gradum incluſive, part. 1. tit. 107. 116.

Cognitio, Iſméret, part. 1. tit. 129.

Cognomen, Vezeték nev. Mely mindenkor az Attyáról neveztetik, part. 2. tit. 82.

Collaterales perſonæ, Oldalúl való attyafiaknak ſzemélyei: De ſororibus: Oldolaslag. part. 1. tit. 17. 20.

Collegium artificum mechanicorum, Cęh. Gyülekezet, par. 3. tit. 2.

Colluſio. Compoſitum crimen, Prævaricatorum, Cſinalmany, Jazottatás.

Coloni ſive Jobagiones, Vide Ruſtici. Az Rabbotás Jobbágyok dolgát láſd oda aláb az ſzántó emberek közőt.

Jobbágyát ſenki törvény nélkül meg nem ölheti: Oly fogságra ſem vetheti, kiben meg-hallyon. Mert az Orſzág Directora reá keresheti, mint nyilván való gyilkoſt.

Az meg-hóltnak gyermeki penig akar hová lakni ſzabadon el-mehetnek.

Comes Parochialis, eſt perſona ſecularis, Az Vár-megye Iſpánya Kűlsŏ Vitézlŏ Nemes Személy, part. 3. tit. 25.

Comitatus, Vármegye,
Vide in Epiſtola Authoris Verbocii, & in fine operis, ultra 50, part. 3. tit. 2, 6, 7.

Comitia, Conventus, Congregatio, dieta, Gyűlés, Generalis, partialis, paſſim.

Commetaneus, Határos Szomſzéd, part. 2. tit. 29, 32. part. 1. tit. 86.

Comminatio, Meg-fenyegetés, part. 3. tit. 23 Incendium comminatus morte afficitur. Ki égetéſſel fenyeget, érte meg-hallyon. Ibidem.

Commiſsio juridica judicum: Az Biraknak tŏrvénybeli meg-hagyáſok, part. 1 tit. 86 part. 2. tit. 82, 67.

Committere, Committens, Meg-hadni. Meghagyó. *Commiſsio*, Meg-hagyás, part. 2. tit. 82.

Communis locus, Kŏz hely, part. 1. tit. 40.

Communis æſtimatio, Kŏz Bŏcs, Part. 1 tit. 133.

Communis inquiſitio, Kŏz vallatás, part. 2. tit. 27, 31, 32, 28.

Comparatio, Bé állás, part. 2. tit. 75.

Compoſitio, Meg-alkuvás, part. 1. tit. 62.

Compromiſſum, Fogadás kŏtés.

Concambialis permutatio, Czere, Drincz, Tokma, part. 1. tit. 70, 71, 72.

Concilium, Meg-békéléſre való gyűlés, Synodus, Synat, part. 1. tit. 11.

Concordia, Concordare, Eggyeſſęg, Eggyet érteni. Meg-békélleni, part. 1. tit. 28. 16. 126. part. 2. tit. 57, 85.

Bir.

Birság nélkűl meg-lehet, minek előtte ſententiát mondnak. Az után meg nem-lehet, mert immár nincs az Fel-pŏres kezében.

Az meg-Alkuvás után érkezhetik hit-le-tétel-is. Mert mikor az vétkes diát-meg-igiri, és bizonyos ſummára kŏti magát. Annak-utánna, ha nem léſzen mivel fizetni-is, de halálos bűntetéſſel meg nem bűntethetni, hanem hűti alat tartozik mindenét az bŏcsűre elŏ adni, és aval fizet, az mie vagyon.

Concepti filij: Meg-fogantatot fiak, part. 2. tit. 62.

Condemnatio, Kárhoztatás. Mikor az főldes Uratkárhoztattyák. Az Decret: tartáſſa-ſzerint, part. 3. tit. 27. Méltó hogy az Jobbagyokat, az mivel vadollyák meg-tŏrvénnyel, meg-láſſak, ha ŏk-is vétkeſſek avagy nem.

Condeſcenſionum diverſitas.

Condeſcenſio proſecutionis cauſæ, Az pŏrt valakire ſzállitani, part. 2. tit. 78, 72, 82, 83.

Condeſcenſio bonorum eſt devolutio, Valakire valo marha ſzállás, par. 1. tit. 16, 49, 50, 56. part. 3. tit. 29.

Condeſcenſio cauſæ, Az pŏrnek le-ſzállitáſſa, part. 2. tit. 77. Idem, Depoſitio vel omiſſio. Az pŏrnek le-tétele, part. 2. tit. 82.

Condeſcenſio bonorum capitaliter convictorum in filios, part. 1. tit. 15. part. 2. tit. 55

Confirmatio, Erŏſités. part. 1. tit. 37. par. 2. tit. 77.

Conjunx, vide uxor, Feleſęg, part. 1. tit. 48.

Conju-

Conjurator, Ember mellet ki meg-eskûſzik, part: 1. tit. 38. 36. 35. 34. part. 2. tit. 38.
Conſanguinitas, vér-ſzerint való rokonság, part: 1. tit: 14. 107. 106.
Conſenſus, Egy ertelem, egy akarat, part. 1. tit: 58. 61. 72. 59. 60. 63. 65. 64. 35. 103. 49. part: 2. tit. 57. 83.
Conſcientia, Lelki iſméret, Prol. tit. 16. 15. part: 2. tit. 27.
Conſervare aliquem in dominio, Valakit uraſagában meg-tartani, hadni birni, part: 1. tit. 74. 75. 76.
Conſpiratio, Támadás, part. 1. tit. 52. 53.
Conſtitutio, Végezés, Szerzés, part. 2. tit. 1. 2. 3. 5. part. 3. tit. 2.
Conſvetudo, Szokás, Meg-fegzet gyakorlás, prol: tit. 10. 11. 12. part. 2. tit. 6. 2. part: 3. tit. 1.
Contemptus, El-halgatás, Fûle mellet való el-bocsátás, meg-utálás, part. 3. tit. 26.
Contentio, Háborgás, part. 1. tit. 84.
Contingens, Történetből való, part. 2. tit. 82
Contractus, Alkuvás, Szerzödés, conventio, part: 1. tit: 16, 49, 62, 66, part: 2, tit: 71.
Contradictio, Ellene mondás, part. 1, tit: 45, 57, 70, part: 3, tit: 14, 15.
Contradictor, Ellene mondó, part: 1, tit: 131.
Conventus, vide Capitulum.
Convictus ſive damnatus, Az ki pörit elveſzti. Meg-gyözetet fél. Avagy meg-ſententiázot, par: 1, tit: 59, 60, 25, 14, part: 2, tit: 57, 71, 12, 30, 55, 58. part: 3, tit: 28, 26.
Corollarium, Meg-ſzörzes, meg-alkutás, part. 1. tit. 120. 59.
Corpus, *Corporalis res*, Teſt, az Teſtnek fö réſze, part. 3. tit. 16.
Corruptio, Meg-ſzédités, Valakit arra ingerelni, hogy álnakúl cselekedgyék, part. 1. tit. 86. part. 2. tit. 74. 27.
Crimen notorium, Szarvas vétek.
Criminales cauſæ, Szarvas vétek miat indult pörek, part. 1. tit. 9. 14. part. 3. tit. 11. 27.
Creditor, Meg-hivö: Ki kölcsen ád, part. 1. tit. 82.
Crux, Kereſzt, part. 1. tit. 11.
Culpa lata, Tudva való bün.
Curator, Gondviſſelö, part. 1. tit. 124.
Curia Regis, Király Udvára, vagy Táblája, Part. 3. tit. 7.
Curſor Regis, Poſta.

D.

DALMATIA, Thót-Orſzág, part. 3. tit. 1.
Damnorum ratio, Kár-valláſok, part. 2. tit. 45. 51. 61. 48. 68. 67. part. 3. tit. 33. 28.
Damnatus, Meg-ſententiázot, part. 1. tit. 15. part. 2. tit. 57. *Damnificatus*, Kinek kárt töttek, part. 2. tit. 67. *Damnificata*, part. 1. tit. 74.
Datum literarum, Az leveleknek keleſſe, part. 2. tit. 17.
Dativa tutela, vide tutor, tutela, part. 1. tit. 115.
Debitum, Adoſság, part. 1. tit. 134. part. 2. tit. 18. 68. 32. 45. 52. 33. part. 3. tit. 28, 17. *Debitor*, Ados.

Decanus, Decan. part. 2. tit. 53.

Decretum, Decretom, Végezés, parancsolat adás, rendelés, Irot tőrvény, Prol. tit. 8. part. 2. tit. 2. 3. 8. 6. par. 3. tit. 2. Vide, in voce, Statuta, Conſtitutiones & leges.

Defectus ſeminis, Magva ſzakadás. Kinek magzattya, avagy őrőkkőſſe nem marad, part. 1. tit. 22. 48. 82. 84. 29. 30. 10. 27.

Fit autem poſt legitimam ætatem: Antea enim non ipſi, qui legitimam nondum attigerant ætatem, ſed eorum parentes deficiunt, cum in ſexu virili tum in Muliebri. Nam viri deficiunt in ſemine Mulieres decedunt ſine liberorum ſolatione.

Defectus literarum, az leveleknek fogyatkozaſa, part. 2. tit. 82.

Defectus, Az kőrnyűl álló dolgoknak fogyatkozáſa, El-haylás, part. 2. tit. 82.

Defenſa, Maga óltalma, *Defenſio*, óltalom, part. 3. tit. 21. 22. 23.

Depoſititio cauſæ, Az pőrnek le-tétele, part. 2. tit. 82. vide Condeſcenſio.

Depoſitionis locus, Fog-hely.

Depoſitum, Le-tőtt marha.

Detentio, *Detentus*, Meg-tartoztatás, Meg-tartoztatot, part. 1. tit. 59. 9. 14. part. 2. tit. 43. 55. 67. 68. part. 3. tit. 28.

Detractores, Ragalmazók.

Hi ad reſtitutionem famæ tenentur, profitendo ſe malè & injuſtè diffamaſſe.

Detractorem audiés abſq; reſiſtétia, videtur conſentire, & non minus peccat.

DEUS, Az Jsten, pat. 1. tit. 1. 3. 53. Actor. 5. ℣. 29 part. 2. tit. 1. part. 3. tit. 1. 36.

Diæta, Bizonyos napra rendelt, Orſzágh, gyűléſe, Comitia Idem, part. 2. tit. 7.

Dignitatum tituli, méltoságos tiſzteknek nevezit, part. 1. tit. 2. 94. part. 2. tit. 49. Vide de his Confirmationis concluſionem

Director cauſarum, part. 2. tit. 39.

Diſpenſatio de tutela, az tutorság oſztogatáſa, part. 1. tit. 116.

Diſpoſitio, Igazgatás. Diſponere, Igazgatni, helyhéztetni, part. 1. tit. 5. 44. 57. 10. 13. 64. 43. part. 3. tit. 29.

Diſſipator, Tékozlo, part. 1. tit. 42. 52. 53.

Divinus, Szentſęges, Paſſim.

Diviſio, *Diviſor*, *Diviſus*, Oſztás, Oſztó, Meg-oſztozot, par. 1. tit. 1. 46. 57. 52. 53 47. 84. 45. 40. 43. 99. 102. 41. part. 2. tit. 70. 72. 60. 67. 73. 82. 18. part. 3. tit. 29. 26.

Divortium, Házaſſoknak el-válláſa, part. 1. tit. 105. 106.

Documentum literale & humanum, Levélbéli és első emberekkel való bizonyság, part. 1. tit. 47.

Dominus terreſtris, *Patronus*, Főldes Úr, part. 3. tit. 26. 31. 29. 30. part. 1. tit. 115

Dominium, Úraság, birodalom, part. 1. tit. 63. 66. 26. 49. 68. 116. 67. 36. 37. 87 131. part. 2. tit. 60. part. 3. tit. 14.

Domus, Ház, part. 1. tit. 98. 40. 41. part. 2. tit. 67.

Donatio Regia, Király adománya, part. 1. tit. 13. 4. 38. 39. 47. 50. 37. 43. 24. 22. part. 2. tit. 32. 71.

Donatio nova, Uy adomány, part. 1. tit. 36. 37. 24. part. 2. tit. 77.

Donatarius, Meg-ajándékoztatot, part. 1. tit. 16. 77. 44. 5.

Dos, Jegy-ruha, *Dotalicium*, Jegy-ruhához való, part. 1. tit. 93. 94. 95. 96. 97. 101, 109, 134, 103, 104, 105, 67, part. 2. tit. 24. 60, 18. part. 3. tit. 3.

Duplex titulus, Color, Via, Két uton. Két-ſzin alat, part. 1, tit. 82. part. 2. tit. 70, 71.

Duplum, Duplatio, Két annyira való kötés, part. 2. tit. 86. part. 3. tit. 28.

Duratio Literarum, Az leveleknek idejek mikor tellyék-el, part. 1. tit. 33.

E.

ECCLESIA, Szent-egy-házi gyülekezet. *Eccleſiaſtici*, az Szent-egy-házi gyülekezetnek prædikátori, prol. tit. 2, 9. Part. 1. tit. 2. 11, 12. 78. part. 2. tit. 44. 51. 42. 52.

Eleemoſina, Alamiſna, part. 1. tit. 28, 4.

Emancipatio, Fel-ſzabaditás, maganak való vallás, part. 1. tit. 51. 56.

Emaritatio, Ki-házaſitás. Vide Ruſticus.

Emenda linguæ, Nyelv-valtság, nyelv-jobbitás, part. 1. tit. 25, 134, part. 8, tit. 72.

Emenda capitis, Fő-valtság, p. 2. t. 30. 43.

Emendatio ſeu Reformatio, Az meg-uyitás. Avagy job modgyára való hozás, part. 2. tit. 12.

Emere, Venni. *Emptio*, Vétel. *Emptor*, Vévő. part. 1. tit. 60. 27, 61. 75. part. 3. tit. 14.

Enſis, Fegyver. part. 1. tit. 3.

Equus, Ló. *Caballa*, Kaczola. *Equi, equatiales*. part. 1. tit. 99. 101. 113. part. 3. tit. 34.

Equi gregales, Ménes.

Erigens, Fel-támado. part. 1. tit. 14.

Erogatio, El-költés. part. 1. tit. 101.

Error, Vétek. part. 2. tit. 12. 75. 82.

Eruitor, Teſti ſzakadáſt tévő. part. 1. tit. 14. Mutilatio. Idem. part. 3. tit. 20.

Evaſio, El-ſzaladás. part. 2. tit. 56. part. 3. tit. 26, 21.

Evadere. Ibidem.

Evictio, Terhe fel-vetel, Oltalom. Magára való fel vetel. Valakiért való elő álás. part. 1, tit. 74, 75, 76.

Evictor, Ki valami felől felel. Es annak terhét magára veſzi, hogy elő ál, és máſt benne meg-óltalmaz. Szovatos, part. 1. tit. 74, 75, 76, part. 2, tit. 18, part. 3, t. 34.

Evocatio, Reá való ſzollitás. Reá való hivatal. Bé-idezés. Tőrvenybe való hivás, part. 1. tit. 132, part. 2. tit. 18, 25, 86.

Prima, part. 2, tit. 25.

Secunda, Ibid: Et part. 2. tit. 86.

Tertia, Ibidem.

Generalis Evocatio, par. 2. tit. 34, 46

Fit { *Per Regium.* / *Aut Palatinalem.* / *Et Capitulares homines.* Part. 2. tit. 19.

Requirit tria. { *Perſonam.* / *Tempus &* / *Locum*, Part. 2. tit. 26,

Evocantur, part. 2. tit. 18. 26, 27, 24, 20, 75, 71, 46, 51, 34, 25, 57, 86, 82, 29, 23. part. 3, tit. 19.

Examen cauſæ, Az dolog felől való kerdezkedés, és ſzolás. Ertekezet, tractalás. Viſgalás.

Examinatio, Idem, part. 1, tit. 26. part. 2, tit. 15, 27.

Excipiens & Exceptio, Fogás. Kivétel. Szükſęges maga óltalmában való cſeleked et. Part. 2.

part. 2. tit. 29, 71, 74, 36, part. 3. tit 10.
Excluſio, Excludi, Excludere, Ki rekeſztés. Ki vetés, Ki vetetni, Valakit ki rekeſzteni, ki vetni, part. 1. tit. 98, 102, 68, part. 2. tit. 75.
Excuſatio rationabilis, Méltó maga mentſég, part. 1. tit. 122, part. 2. tit. 30, 59.
Executio, Az tőrvénnek ki ſzólgáltatáſa. Igaz tétel.
Executor, Igaz tévő, és ki ſzólgáltató, part. 1 tit. 45, 33, part. 2. tit. 19, 20, 21, 55, 56, 57, 43, 66, 65, 77, 83, part. 3. tit. 7.
Exhæredatio, Az jótzágból való ki tagadás, őrökketlenné való tétel, part. 1. tit. 38, 39, 42, 52, 71.
Exemptio, Az ſzólgálatból való ki vétel, part. 1 tit. 6, part. 2. tit. 12.
Exemplum, Példa, part. 1. tit. 13, 46, part. 2. tit. 82.
Exhibere, Elő adni, Hogy az más ſél is tudgya, mit kereſnek rayta. *Exhibitat*, Valamely levelre, Avagy *Apertat*, iratni nem haſznál: ha az hatvan Napig, aval pőrben nem indúlt, ki ellen hozta, part. 1 tit. 33.
Exilium, Szám-ki-vetés, part. 1. tit. 79.
Exitus, Ki menetel, part. 1. tit. 27.
Exmiſſio, Ki bocsátás, part. 3. tit. 3.
Exordium, Kezdet, Eredet, part. 1. tit. 3.
Expeditor, El kéſzitő, Avagy ki máſt az jóſzágnak birásában meg-oltalmaz, Szovatos, part. 2. tit. 36.
Expeditoria cautio & Literæ, Quietantiæ vel Evictio. Tovabra való maga, avagy jóſzága óltalmára való jó kőtés, jó Level, Menedék, Irásbéli Szóvatoſság, part. 1. tit. 74, 37, 59, 77, 82, 6.
Expenſæ, Költſég, part. 1. tit. 29, 81, 109, part: 2, tit: 67.
Expiratio literarum, Oly levelek, kiknek már erejek nincs. *Vide terminus*, part. 2 tit. 57, 59.
Expurgatio, Meg-tiſztitás. part. 2. tit. 34.
Externus, Idegen, Kűvűl való Hoſpes, idem, par. 1. tit. 14.
Extraneus, Idegen Orſzágbéli, part. 1. tit. 60 part. 3. tit. 12, 33.
Extirpatitium, Irotvány, part. 1. tit. 134.
Extra Dominium, Uraſagan kűvűl lenni. Valamit nem birni, part. 1. tit. 82, 63. part. 2. tit. 24, 74, 75.

F.

FACIENTES & Conſentientes pari reatu detinentur. Az gonoſz cselekedővel ki eggyet ért azont érdemli, mint az ki cselekedte, part. 2. tit. 83.
Falſi crimen & reatus, Hamiſsággal való meg-ferteztetés, part. 1 tit. 14. Jtem, mélratlan álnak cselekedet: ſzó, beſzéd, és vallás-tétel, part. 1. tit. 25, 36, 38, 39 58, 59, 60, 71, 110, part. 2. tit. 14, 17, *Vide plura in L.*
Falx, Sarlo, part. 2. tit. 78.
Fas lex divina eſt, Méltó dolog, Szabad, Part. 2. tit. 6.
FASSIO, eſt cujuſpiam oraculo vivæ vocis coram perſonis authenticis, diſpoſitio, Az az, valaki Elő nyelvel való vallástétele, arra rendelt bizonyos tiſztbéli ſzeméllyek előt, melyben az mindennemű jovait, hova rendelte legyen, és kinek hatta legyen-el, meg-jelenti, part. 1, tit. 57, 58, 110, 111, 60, 59, 61, 69, 91 63, 128, 65.

Faſsio, vallás, part: 1. tit: 62. { *Modo contractum ſignificat.* Néha végezéſt téſzen, part: 1. tit: 62. *Modo atteſtationem*, Néha bizonyságot jegyez, part: 3. tit: 13.

Faſsio fraudulenta, reclamatione invalidatur, Vide Literæ fulminatæ, Az alatomban való csalárd vallás-tétel, ellen mondáſſal erőtlenedik.

Fides, Hit, part. 2. tit: 52. part. 3. tit. 27. part: 3. tit: 28.

Fide-digni, Meg-hit emberek, Hűteles emberek, part. 2. tit. 74.

Fidelitas, Hűſség, part. 1. tit. 123.

Fidefragus, alias periurius, Hitet ſzeget, Hitetlen, Ludás, part. 2. tit. 30.

Fidejuſsio, Kezeſſég, part. 1. tit. 52. part. 3. tit: 34.

Filia, Embernek édes leánya, part. 1. tit. 17, 18, 19, 20, 21, 22, 29, 42, 50, 60, 67, 89, 90, 91, 101, 120.

Filius, Fiu, part. 1. tit. 17, 16, 106, 108, 60, 124, 52, 54, 53, 41, 51, 55, part. 2. tit: 61, 62, 63, 64, 51.

Finis, Minden dolognak à vége, Céllya, part: 1. tit: 27, part: 2. tit: 85.

Fiſcus, Az Fejedelem tár házához való jövedelem, part. 1. tit. 15, 50.

Bona regalia, &c.

Fœmina, Aſzſzonyi-állat, part. 1. tit. 27, 48, 17, 21, 28, 37, 60, 73, 111, p: 2. t: 42.

Fœnerator, Az kiuſora nélkül pénzt kőleſen nem ád: ha ád is, az zálagot meg nem ereſzti, part. 1. tit. 60. part. 2. tit. 24, 71.

Fœnetum, Réét, part. 1. tit. 133.

Fluvius, Folyó-viz, part. 1. tit. 87.

Forum, Váſar, part. 2. tit. 10. part. 1. tit. 95. 134.

Forum eccleſiaſticum, Az ſzent ſzék, part. 1. tit. 78. Part. 2. tit. 52.

Forum Seculare, Kűlőmb-kűlőmb itilő, avagy tőrvény-ſzék, part. 2. tit. 52.

Forum conſcientiæ, Az lelki iſmeretnek itilő ſzéki, part. 3. tit. 21, 22.

Fornicatio, Paraznalkodás, part. 2. tit. 62.

Frater, Attyamfi, Battyam, avagy öcsém, part. 1. tit. 39. Jtem, part. 1. tit. 14, 42, 61, 43, 44, 58, 17, 63, 67, 66, 36, part. 2 tit: 34, 61.

Alij autem fratrum, ſunt Carnales, Olly Attyafiak, kik egy Attyatól és egy Annyatól valók, part. 1. tit. 50, 67.

Alij uterini, Egy mehéből, de kűlőn attyaktól valók, part. 1. tit. 43, 45, 50.

Alij verò Patrueles, & alij condiviſionales dicũtur, Attyakról való, és egyéb egy oſzlaſſon való attyafiak, part. 1. tit. 50 47, part. 2. tit. 34.

Fraus, Csalardság, part. 1. tit. 71, 86, 87, part. 2. tit. 83.

Fructus, Gyűmőlcs, part. 1. tit. 62, 67, 70, 72, 81, Part. 1. tit. 24, 71.

Fugitivus, El-futo, Szökő, Budoſó, part. 3. tit. 26.

Fundamentum, Fondamentom, part. 2. t: 85

Fundus, Nemes űlés, hely avagy akar micsoda örökſég helye, ház-hely, part 1. tit. 24

Furioſus, Nem tiſzta eſzű, Meg-dűhött, p: 1 tit. 55, 124.

Fur, Orr, Lopo, part. 3. tit. 34, 33, p: 1. t: 15

Futura contingentia ſunt ambigua, Az kővetkezendő dolgok kétſégeſſek, part: 2. tit: 82.

G.

GEMMA, Gyöngy, part. 1, tit. 110.
Genealogia idem quod Generatio, Nemzetſég. Születés. Es annak meg-bizonyitaſſa, part. 1. tit. 47. 36. 15. part. 2. tit. 35, 36, 84.
Geyſa, Pater D. Stephani Regis. Az Geyſa Király, Szt Iſtvan Kiralynak az Attya, par. 1 tit. 3.
Gratia, Kegyelem, part. 1. tit. 59. 20. 16. 15 part. 2. tit. 57.
Guerra, Haboru, part. 1. tit. 23.

H.

HÆRES, örökkes, part. 1. tit. 4, 6, 17. 8. 23. 27. part. 3. tit. 30.
Hæreditas, örökſég, part. 3. tit. 18. 16.
Hæreticus, Külömbözö, avagy, ki más értelmen vagyon, part. 1. tit. 14.
Homagium, Ez ige ketképpen vettetik.
ELÖSZÖR feje és jóſzága veſztéſe alat való hüttel meg-erösitetet, hüvſéggért, az Fejedelemhöz, part. 1. tit. 12. Mely hütnek le tételére, mind az Pap Urak és Egy-házi ſzemélyek, ſzintén mint az több Szabad, Záſzlós és Nagyságos Urak-is és Vitézlö Nemeſſek, köteleſſek. Ibidem.
MASODSZOR, Fö váltságot, és az ember díját jedzi, part. 2. tit. 23, part. 3. tit. 5, 21
Az Homagiumoknak külömbſéget, láſd, par. 1 tit. 2.
Az Erdélyi Nemeſſeknek, integrum homagiumja, az az, Egéſz, avagy Hólt dijok téſzen flor: 66. Eleven dijok penig téſzen flor: 33, part. 3, tit. 3.
Az Szabad Városbélieknek Homagiumja, part. 3. tit. 9.
Az Kiföldieknek homagiumja, téſzen flor: 40 part. 3. tit. 26.
Az Homagiumot egyedül csak az gyözedelmes fel ſzokta fel venni, part 3. tit. 26. Jtem, part. 2. tit. 23. part. 3, tit. 3, 21.
Homicidium, Ember öldöklés, Gyilkoſság. Mely háromképpen eſik.
I. El-végezet ſzanſzandekból: Ez miat föért fö eſſik. Gen: 9. ℣. 6. part. 3. tit. 5.
II. Mikor ſzükſéges-képpen egyéb abban nem lehet, maga óltalmáért, part. 3. tit. 21, 22.
III. Történetböl, mellyet valaki nem örömeſt cselekedet: E miat diát kel le-tenni, part. 2. tit. 82.
Homicida, Ember öldeklö, gyilkos, part. 1. tit. 9. part. 3 tit. 5, 21, 32.
Ki tiſzti az, hogy az gyilkoſságért, valakit meg-kereſſen, és érette pörellyen? Az meg-öltnek feleſége és gyermeki tiſzti: Kik ha nincsenek, az közelb való attyafiak tiſzti. Ha azok-is nincsenek, az fogorok dólga. Ha mind ezek hala-adatlan vóltokból törvénnyel nem üldözik az Biro tiſzti ſzerint tartozik azzal, azért hogy az közönſéges állapatnak ſzabados bekſéges vóltat meg-haborgatta, meg-büntetnie, part. 2. tit. 12. part. 3. tit. 32.
Homo Regius, Király embere. Tiſztiröl, laſt meg, part. 2. tit. 22, 19, 21, 36.
Homo impoſſeſſionatus, Szegény legény, part. 1. tit. 29.
Hungari, Az Magyarok, part. 1. tit. 3, 42.
Hungaria in faucibus hoſtium poſita, Magyar Orſzág az ellenſégnek torkában vagyon helyheztetvén, part. 1. tit. 18. *At, Pietas ad omnia utilis eſt*, Ahoz tartozo Orſzágok, part. 1. tit. 1, 13.

I.

IGNOBILIS, Nemtelen. Az Nemeſſégen kivűl való kőz ember, part. 3. tit. 26

Az ollyan kőz ſzemellyek kőzzűl, az Cancellarián és Conventben iró déákok lévén, noha még nem Nemes ſzemélyek de meg tartatnak iráſokban, part. 2. tit. 20

Az kőz rendből való ferfiu, az ő Nemes feleſégtől ſzűletet fiainak és Annyai jóſzáginak tutora lehet, part. 1. tit. 133.

Ignorantia, Tudatlanság. Valamit nem tudni, mint nem ő dolgát, part. 1. tit. 69.

Valamely helynek végezéſét ſzokkáſit és tőrvénnyit nem tudni, nem vétek. De azt meg vetni, tudván, annak vagyon bűntetéſe, part. 2. tit. 5.

Feleſegevel való vérſeget nem tudván, igaz ágyból ſzületet magzatokat nemzhetnek, part. 1. tit. 108.

Illegitimorum filiorũ conditio, Az nem igaz ágyból ſzületteteknek állapattyok, part. 1 tit 6.

Impedire, Háboritani, part. 1. tit. 9.

Impetitor legitimus, Tőrvény-ſzerint való háborgató, part. 1. tit. 75.

Imperator & Papa judicant ex conſcientia, Az Csáſzár és az Pápa lelkek iſmeretek-ſzerint itilnek, Prolog. tit. 16.

Impetrans & Impetratio, Az jóſzág meg-kérője, és meg-keres, part. 1. tit. 25, 26, 43, 24.

Impignoratio, El-zálagoſitás, part. 1. tit. 80, 82, 83, 81, 10, 66, 63, 103, 102, 27. part. 2. tit. 18, 26, 24.

In cauſam attractus, Az kit tőrvényre hittak, part. 2. tit. 32, 84.

Incendiarius, Gyutogató, Egető, ha fő ember, Notában eſſik erette, part. 1. tit. 14. Ha alá való ember, az tűzben vetik, avagy feije eſik el-erette, part. 3. tit. 23.

Inceſtus, Attyafian való erőſzak tétel. Avagy, fertelmes paraznaság, part. 1. tit. 14.

Incineratio, Joan: Huſz, part. 1. tit. 11.

Indebita, Méltatlan kereſſet. Mikor az Alpőres, elsőbe alláſakort meg-bizonyithattya, hogy az Felpőres oknélkűl haborgattya, méltatlan kereſeten marad-el, part. 2. tit. 20.

Induciæ, Harmad-napi ſzabadság, Frigy. Az meg-békeléſre való űdő, part. 1. tit. 60. part. 2. tit. 55.

Induciæ quindecim dierum, Tizenőtőd-napi ſzabadság adatik az adóſnak, hogy az Creditorral meg-alkudgyék, part. 2. tit. 68. Part. 3. tit. 8.

Infamiam allegans, Gyalázatos hirt, ki más felől mond, part. 2. tit. 36.

Infidelitatis Nota, Hitetlenſégnek notája, part. 1, tit. 14, 13. part. 2. tit. 75.

Ingeſsio, Ingerens, Ingerere, Az ki valaki pőriben ál-bé. Avagy magát belé elegyiti, Bé-avatya, Sőt ugyan jóſzágot-is foglal, part. 1. tit. 68. part. 2, tit. 84, 85, 16, Jtem, part. 1. tit. 31, 84.

Inhibitio, Meg-tiltás. Bentiltás, part. 1. tit. 75. part. 2. tit. 75, 58, 77, 84.

Injuria, Boſzſzuság, part. 1. tit. 52. Az nyilván való boſzſzuság három-képpen ſzokot lenni.

I. Cselekedettel. Mellyet hatalomnak hinak, part. 2. tit. 42, 67. Quinq; caſuſnak-is ſzókták ezt mondani. Es Major potentiának. Ibidem. Az Minor potentiát-is, injuria. Ibidem. part. 3. tit. 3.

II.

II. Szóval, mikor az ISTEN parancsolattya ellen, fele-baráttyát meg-ſzóllya, és hamis tanu-bizonyságot téſzen ellene. Ha emberet adhatná-is, hogy máſtól hallotta, nem elég az hozzá. Nyilván való boſzſzuſággal illetik az ſzomſzédok-is egymáſt, mikor háborún laknak az ſzomſzédságban.

III. Iráſſal: mikor valaki felől ollyant ir, Kinek Úra nem lehet.

Gyalázatos boſzſzús ſzó penig az mikor eggyik az máſiknak hazuttád mondgya, ha az ſzéket rolla meg-követné-is. Es azon törvénye vagyon, mint egyéb ſzék-törésnek.

Inquiſitio Communis, Köz vallatás. Mert mind az két fęl vallani ki bocsáttatik. Abban igy kel el-járni.

I. Ha az két fęl napot mond, Jó: ha nem, az Vár-megye ſzéki napján véſzik bé az bizonyságot.

II. EL ŐSZŐR meg-eskütteſſe az tanukat, part: 2. tit: 27. 21, 28.

III. Az Utrum olvaſtaſſęk előttek.

IV. Neveket, Idejeket, Hazájokat, megnevezek: Mert ha hamiſſat mondnak, az után meg ſem találhatnak őket. Az máſodik ki bocáttas-is meg-engettetik: Ugy mint, mikor azt mondgyák hogy békeſſęgre ment az dolog. Nevezze meg az ſzék ſzinin. Kik előt, és azokkal bizonyitſon.

Az köz vallatás, Avagy Iſpán járás régenten jgy vólt, hogy az Király embere, kit moſt Iſpannak mondunk, faluról falura járt, tudakozván az faluſiaktól gonoſz embert. Ha hól tudtak meg-mondották. Az falut tiz réſzre oſztván, tiz embernek bernek kellet egy emberért meg-eskünni. De moſt csak heten eskűſznek, vagy mętſęgére vagy kárhozattyára.

Inſcriptio, Szallagoſitás, part. 1. tit. 13.

Inſinuatio, Rövid hivattal. Máſod hivattal, part: 1. tit: 68, 46, part: 2. tit: 71, 20, 18.

Inſtrumentum, Szerſzam, Eſzköz. Az mivel az ember ſokaig élni akar, part: 1. tit: 42, partt: 2. tit: 34.

Inſula, az viz közöt való porond, part: 1. tit: 133.

Inſurgere contra regem, az Király ellen felkelni, part: 1. tit: 9.

Interceptor, Uton járokat háborgató, part: 1 tit: 14.

Interemptor, Vér-ontó, part: 1. tit: 14.

Interpres, Tolmács, part: 1. tit: 11.

Inteſtatus, Hal-meg, ki teſtamentomot tehetet vólna, még ſem tőt, part: 1. tit. 64.

Invaſor, Az ki valakire megyen, támad, part: 2. tit: 42, 67. part: 3. tit: 19.

Invaſus, Az kire reá támadnak, part: 3. tit: 21.

Inventarium, Az fel-talált joknak ſzám-ádo *Regeſtoma*, part: 1. tit: 115.

Jobbagio, Jobagy, part: 3. tit. 25, 26.

Az Jobagyok ISTENNEK tartoznak többet engedni, hogy nem mint az emberekennek. Mikor vélek bizonyitnak igazán esküdgyenek, igazat mondgyának, az mint az dolgot ő magában tudgyák. Mert ha az mondgyák, az mit nekik meg-hatták, meg nyilik valaha az ſzemek, part: 2. tit: 33. *Vide Ruſticus*, part: 2. tit: 86.

Jocalia, draga Kövek. *Jubilia*. Jdem, par. 1. tit. 110.

Iteraro, *Iteratio*, Máſod avagy egy néhány uttal-is azont kévánni, mondani, part. 2. tit. 175.

Judex, Biró, prolog. tit. 13, 14, 10, 12, 16 part. 1. tit 30, part. 2. tit. 82, 22, 21, 52, 65, 16, part. 3. tit. 8.

Judicis authoritas, az Birónak méltosága, part. 2. tit. 75.

Judicium, Itilet, Törvény, Prol. tit. 14. part. 2. tit. 6, 51, 2, 34, 80, part. 3. tit. 26, 34.

Judicare, Itilni. Törvént mondani. Ibid.

Judicium novum, Uy itilet, part. 2, tit. 77, 75, 18, 78, 83, part 3. tit. 6, 11, 27, 25, 26.

Hányſzor kérhetni és hozhatni Uy itiletet?

Az Fel-pöres egyſer: az Al-pöres azonképpen egyſzer, part. 3. tit. 11. Egyébként ki több uttal hozni merezli, patvaron márad.

Azt-is 15. napnak alatta hozza, az itiletnek mondáſa után, és exhibeállya, avagy præſentallya, és elö adgya az ſzékſzinin. Es 60. napnak alatta proſequallya, Mert akar iratot legyen exhibitat reá akarne, annak utánna erötlen léſzen.

Há vélek Causáját penig meg nem uyittya, cumpœna indebitæ le-ſzál, paſſim.

Juramentum, Eskövés. Hit, part. 1. t. 12, 32, 37, 38, 62, 85, 130, part. 2. tit. 28, 32, 29, 40, 39, 33, 34, 11, 37, 38, 35, part. 3. tit. 27, 3, 36.

Jurisditio, Törvény ſzólgaltatáſra való méltóság, Prolog. tit. 14, part. 1. tit. 10, 60, 64, 65.

Jus, Igaſság, part. 1. tit. 1, 28, 62, 31.

Jus Regium, Király igaſsága, part. 1. tit. 31, 25, 26, 31, 82, 23.

Jus Poſſeſſionarium, Oly jóſzág, avagy örökſég, kin hatalmunk, és mély birtokunkban vagyon, part. 1. tit. 24, 80.

Jus generale, Közönſéges törvény, part. 2. tit. 11.

Jus patronatus Eccleſiarum, Az Egyházoknak fö gond-viſelöi, és fö földes Urai, az Fejedelmek, part. 1. tit. 11.

Jus fœmineum, Az Aſzſzonyi-állátnak igaſsága. Vide fœmina.

Jus idem quod juſticia, az igaz annyi mint az igaſság, Prol: 1, 2, 3, Titulo.

Jus nullum reſervando, ſemmi igaſságát magának nem tartvan, part. 1. tit. 69.

L.

LADISLAUS, Rex Sanctus, Láſzló ſzént Király, part. 2. tit. 6.

Larva, ál orcza. Hinc larvatæ perſonæ. Hazug ál ſzeméllyek, part. 2. tit. 16, 17.

Latro, Grazda lator, avagy lappango Tolvay, part. 2. tit. 15, part. 3. tit. 24.

Legatus, Követ, part. 1. tit. 122.

Legitimare prolem: igaz agyból ſzületternek lennie, part. 1. tit. 108, 106.

Legitimi impetitores, Törvénnyel járó haborgatok, part. 1. tit. 75.

Legitimæ ætatis, ki törvény-ſzerint való idejét el-érte, part. 3. tit. 111.

Levatio cauſarum, az pörnek elö vétele, fel-vétele, part. 2. tit. 77, 85.

Levatio oneris birſagij, Az birságot fel-venni, part. 2. tit. 83, 85.

Lex, Törvény, prol: tit: 6, 13, p. 2. t. 2, 3, 5, 6

Liberi, Gyermekek, fiak, leányok, unokok, part. 1 tit. 4, 17, 106, 108.

Libertas, Szabadság, part. 1. tit. 9, 2, 4, 11, 12, part 2. tit. 11, 58, 59, 68.

Linea generationis, az Nemzetének agazattya. Genealogia, part. 1. tit. 42, 47, 67, 116.

Liquidatio, Kaár-latás, part. 3. tit. 37.
Lites continuæ, Szüntelen való pör, part. 1. tit. 70, 79, 27, 46, 68, 25, 14, part. 2. tit. 77, 25, 71.
LITERÆ, & Literalia inſtrumenta, Levelek és levélbéli eſzközzek: Avagy, Erőſſęg, part. 1, tit. 42, 33, 31. 35, 128, 126, 127, part. 2. tit. 34, 52, 59, 36, 15
Literæ adjudicatoriæ, oly level melyben valakinek, meg-itilt igaſságát meg iriják, és annak erejével, ugyan annak kezéhez-is ſzólgalattyák, az meg-itilt jokat, az kinek mélto igaſságát az törvény meg-tapaſztalta, part. 3. tit. 35.
Literæ Credẽtionales, Plenipotentiales, Commiſsionales, Valakire bizot dologról való tellyes hatalom level.
Literæ Conventionales, Compoſitionales, Valami alkuváſról való levél.
Literæ falſæ, Hamis levelek, p. 2. t. 14, 17.
Literæ fulminatæ, Alnakúl, meg-bontot, firkált, vakart, és törsölt kétſęges levelek, part. 2. tit 15, & 17.
Literæ judiciales, Az Biró levele, part. 2, tit. 59, 57.
Literæ inquiſitoriæ, vel Compulſoriæ, ſeu atteſtatoriæ, Vallató parancsolátok, part. 2. & 3. tit. 27.
Literæ laceratæ, Meg-ſzakádozot levelek, part 1. 2. tit. 17.
Literæ metales, határ járt levelek, p. 1. t. 86.
Literæ pignoratitiæ veteres, quæ inutiles, Az régi zálagos levelek, mellyek legyenek erőtlenek, part. 1. tit. 82.
Literæ præceptoriæ, Mandatum, Parancsolat, part. 1. tit. 33.
Literæ relatoriæ, Válaſz levél.
Literæ repetitoriæ, Jobbágy kérő levél.
Literæ ſtatutoriæ, Iktató levél, p. 1. t. 33. 34.
Literæ tranſmiſsionales, tranſmiſsio, Táblára bocsáto levél. Oly levél melyben meg irják az Birák törvényit, kik előt az törvény lőt, és azt à felsö ſzékre, az fejedelem Táblajára, avagy ſzemélye eleiben-is veſzik.
Literæ reviſionales, Kötés levél, Chirographũ, Syngraphũ, Cautio, Manu propria ſcriptum. Oly kéz irás, kinek erejével egyik à máſiknak az övét meg-tériti. Hinc dicitur. Chirographo cõvincere aliquem.
Locus delicti, az cselekedetnek és véteknek helye, part. 1. tit. 9. part. 3. tit. 32.
Locum patrandi mala habuiſſe, helye vólt, melyből gonoſzúl cselekedet, p. 2. t. 47.
Lucrum hæreditatis, Az jóſzágnak örökké épüléſe és nevekedéſe, part. 1. tit. 59.
Ludas, Tapaſztalt hazug, part. 2. tit. 30.

M.

MAGISTRATUS, Az köſſęgnek gondviſelői. Igazgatoi és Birai, Prol: tit: 2.
Magnificus, Nagyságos Ur, part. 1. tit. 3.
Major pars, Az nagyobbik réſz, p. 3. t. 2.
Malefactor, Gonoſz tévő, part. 2. tit. 12. 20, part. 3. tit. 32, 24, 20.
Maleficium, Malefactum, Gonoſz cselekedet. Ibidem.
Malum minus inter duo mala eſſe eligendum, Két gonoſz közöt az kiſſebbiket kel válaſztani, part. 3. tit. 21.
Mancer, Maga kurvajatúl ſzültet fattyu, Szab gyermek. Terræ filius. Idem. Vide illegitimus.

Manceps, arendator, ki az Urtúl avagy az kőſſégtől valamit bizonyos árron megvéſzen, Hidat, Révet, Vámot.

Mancipatio, örökſégnek, és egyéb jóſzágnak el-adáſa, máſnak engedéſe el-kötéſe.

Mancipium, Rab.

MANDATUM, propriè, Principis eſt commiſsio, Az Fejedelem parancsolattya, hagyáſa, és valakire való bizáſa.

Ez penig három-féle.

I. Az melyben az Fejedelem parancsol, hogy az Törvény-tévők és Birák Törvént és igazat tegyenek, valamely ſérelmes félnek

II. Mikor az Fejedelem parancsol az Capitánnyoknak és Orſzágh Tiſzt-viſelőinek, hogy azt meg-cselekedgyék.

III. Parancsol az rendelt Biraknak, melyben mindenkor ez Czikkely vagyon, (ha az dolog, ugy-mond, ugy vagyon, az mint előnkben atták) tehát hogy meg-cselekedgyék, Poſon. 63, art. 78, 79.

Ez harmadik parácsolatra penig, melyben az igaſság tévő Cikkely mindenkor ſzokot lenni, Törvént kel mondani. Kiért az kire hozzák melleje kel hini, Holot az Nemes Birák az Orſzágnak Törvényére ſzokták tekintenie, és végezéſre, part. 2. tit. 8. Az Városi Biráknak penig az Varoſnak Privilegiomára: Az mely dologról penig Privilegiomok nem vólna, az helynek réghi meg-regzet ſzokását kel követniek, Juxta, prol. tit. 10. part. 3. tit. 20.

ITEM, *Az Fejedelem parancsolattya* az Törvényben, meg-is ket féle. Ugymint,

Törvény-ſzerint való, Mely ſzerint igazat-is téſznek, ugy-mint, uy itilet, és egyéb effélé törvénybéli orvoſságok, mellyek igaz idején költek. Igyenes parancsolat, mely bizonyos emberekre ſzól, Melyben mindenkor belé irják azt, (hogy-ha az dolog ugy vagyon) Ezt az Birák eleiben törvényre támaſztyák, hogy-ha méltó legyen az panaſz? Es ha méltatlannak találtatik, büntetéſe vagyon.

Mandati Judicis refutatio pœnalis, Ki az Biró ellen ſzól-meg büntetődik, part. 3, tit. 26.

Manus, Kéz.

I. Az Fejedelem méltoságának mondatik, Matt. 6. art. 23. Vlad. 1. art. 60.

II. Az törvénnek méltóſagának, p. 1. t. 60.

III. Valamely Biró járás alá vetetet, és elrendelt méltoságnak, part. 2. tit. 55, 68.

IV. Az Földes Ur méltoságáért: Es az ellenkező félnek kezeért, vetetik, part. 3. tit. 26, 28.

Manibus adverſarij tradi, Az ellenkező félnek kezében adatni, part. 2. tit. 55. 68, part. 3, tit. 26, 28.

Manus patris injicere, hatalmaſſul az atyára támadni, part. 1. tit. 52.

Manus judiciarias incidere, Biró kezében eſni, part. 1. tit. 59, 60.

Marca, Gira.

Egy Gira arany az Törvényben téſzen, hetven két forintot, part. 2. tit. 73.

Az ezüſtnek Girája-is, két-féle.

Eggyik az nehez Gira, kinek eggyikke téſzen négy forintot, part. 1. tit. 93, 133.

Máſik könnyű Gira, kinek eggyike csak egy forintot téſzen, part. 2. tit. 60, 86.

Az Szekelyek Girájok téſzen ötven Magyar pénzt, part. 3. tit. 4.

Marca Homagialis, Dián maraſzto Gira, part. 2 tit. 50 70, 86, 83.
Maritus ſuccedit quandoq;, Néha az ferjére maradnak az jók, part. 1. tit. 48, 110, 29.
Mas, Maſculus, Ferfiu, part. 1. tit. 111.
Materia, Az miből valami léſzen, part. 1. tit. 51.
Maternum jus, Annyai igaſság, p. 1. t. 54.
Matricidæ, Kik az Annyokat meg-ölik, notában eſnek, part. 1. tit. 14.
Matrimonium, Egy férfiúnak és egy aſzſzonyi-állatnak, törvény-ſzerint való eggyüt éltek, Hazaſság.

Mi az oka hogy csak egy Aſzſzony embert ſzabad venni, és nem egyſzerſmind egynehányt.

Azért hogy az nagy ISTEN nem akarta, hogy az emberi nemzet, alá és fel-budoſęk, mint az oktalan állat, hanem hogy az házaſságnak igaz rendit köveſſe, és ő ſz: felſęgének ſzavát fogadgya. Miért hogy mentéſt kezdetben mondá: Es ketten egy teſte léſznek, nem mondgya, Harman, Negyven, avagy többen legyenek egy teſte, part. 1. tit. 48.

Mint kel az házaſokat egyben adni?

Egy-házi ſzemélyek, és elégedendő bizonyságok által, magok ſzabad akaratyokból való vallás tételek-ſzerint, col: lib: 2. cap. 15.

Az titkon való házaſuláſok miért vadnak tiltva?

I. Mert csalárdság eshetnék miatta.
II. Mert ha titkon, hirtelen cselekednének, meg-bánván, eggyiket az máſik után kezdenek keretni, maga gondolatlanúl.
III. Mert há értékéz nélkűl lennének, gyakorta vér-ſzerint való Attyafiak közöt lenne, törvény ellen.

El-hagyhatnia feleſęget?

Ha valaki feleſęge mellől el-ſzökik, minden Jovai az feleſęgére maradnak: Valameddig penig Urát varni akarja, ſenki ne kénſzeritheſſe, hogy addig máshoz mennyen, S. Steph. lib. 2. cap. 28.

Az ki penig ok nélkül és gonoſzúl hadgya el-feleſęgét, az házaſságban való kötel és véltát meg-hágta és el-mulatta, kiért meg-váltak. Mert aval azt jelenti, hogy máſſal való életre adta magát,

Két attya-fiu veheti két attya fiát? El-veheti:

Mert az Sogorság közöt nincsen vér-ſzerint való attyafiuság, part. 1. tit. 48.

Hányad iziglen nem ſzabad az házaſság?

Az ſzent ſzéknek rendi máſodik és harmad izig való házaſságot meg-tiltot, sőt az törvény ſem engedi-meg. Innét vagyon ez, hogy az kik tudva ez ellen cselekeſznek, gyermekinek nincsen ſemmi reſzek, part. 1. tit. 106, 107, 47, 53, 54.
Meatus, Viz-folyás, part. 1. tit. 87.
Mendacium, Hazugság, part. 2. tit: 30, 38

Pulchrè mentiri non eſt verum.

Bonum eſt aliquando mendacium, cum dicenti prodeſt, & audientes non lædit.

Menſura, Mérték, *Menſura Regalis, alias, ulna*, Király mértéke, öle, part. 1. tit. 133.
Mercator, Kereskedő avagy Kalmar ember, Aros ember.

Az kereskedő ember Regeſtomának, mellyet azon orában, mikor à marhát atta irt, mely ki tetczik, az elsö és utánna való irásból, hitele vagyon: Ezokáért mikor Regeſtoma mellet meg-esküſzik, bévehető. Mert az mit önnön kőſztők végeſzték azt irták.

Mercipotus, Aldomás Arrha, Sz. Miklos pénze, part. 3. tit. 34.

Meritum cauſæ, Az kereſſetnek dereka, ſummája, P.

Meta, Hegyes rakás, hánt határ, domb, czél, part. 1. tit. 85, 86, 84, 87, 134, part. 2. tit. 85, 36.

Minæ, Fenyegetés, part. 3. tit. 23. part. 2 tit. 74.

Miniſtri, Szólgák, prol. 16.

Miſerabilis, Szánatos, keſerületes. A ki vagy vak, vagy igen ſzegény, árva, özvegy: az igyet máſnak el-adhattya, part. 1. t. 27.

Miſsio, El-küldés, bocsátás, part. 2. t. 82.

Mobile, Induló, ingo marha, par. 1. tit. 19 99.

Mola, Malom, *Molendinum*, Idem.

Az Malom ſzabad Királyi ház, közönſéges. Az ki abban, avagy az Egyházban és Korcsomán verekedik, húſz forintal büntetődik, annak-felette az ſérelmes félnek-is, kedvet kel kereſni, part. 2. tit. 10. part. 1. tit. 88.

Moneta, quod nos ſigni impreſsione vel authoris, vel precij moneat, Pénz, part. 1. tit. 14, part. 2. tit. 45.

Monile, Kőſzöntyü, Függő, part. 1. tit. 110

Mortuum qui evocaverit, mulctatur. Hólt embert ki haborgat meg-büntetetik. part. 2. tit. 24, part. 3. tit. 5.

Muero, Fegyver, part. 1. tit. 3.

Mulcta, Birság, part. 2. tit. 85.

Mulier, Aſzſzony ember, part. 2. tit. 24.

Az elsö Urától egéſz, az máſodik Uratúl fél jegy-ruhát várhat, part. 1. tit. 96.

Az mely Aſzſzonyi állat paráznaúl élt, nincsen jegy-ruhája, part. 1. tit. 105.

Mutelus, Csonka, Part. 1. tit. 14, part. 2. tit. 3, 20.

Mutuum, Kölcsön, part. 2. tit. 32. p. 3. t. 17

N.

NATUS, nati, Szülletem, Fiaim, part. 2. tit. 62.

Negatio, Tagadás, part. 2. tit. 32.

Negligentia, El-henyélés.

Mikor érdemel büntetéſt?

Mikor meg-veti, és meg-utallya azt ki az gondviſeléſt eleiben rendelte.

Negociator, Kereskedő, Poſo. 46. art. 51.

Micsoda kereskedés vagyon tiltva az Magyar nemzet közöt?

I. *Uſura*, az uſora, part. 3. tit. 28.

II. *Simonia*, Isten igéjének el-adáſa, és véle való kereskedés, part. 2. tit. 30.

III. *Furta*, Az lopás, és orſzág, part. 1. tit. 15, part. 3. tit. 33, 34.

IV. *Lenocinia*, Fertelmes bordély házatartáſa, keritès és hitegetés, part. 1. tit. 19, 105, part. 3. tit. 32. Es mindennémü gonoſság, paſſim.

Nepos, Unoka, part. 1. tit. 51.

Nil juris, Semmi igaſság, part. 1. tit. 69.

Nobilis, Nemes ember, part. 1. tit. 4, 6, 9. 4, 10. Ki nem müves ember munkájával, mely gyalazattyára vagyon, él.

Item, part. 1. tit. 7, 8, 3, 2, part. 2. tit 68, 23, 36, 32, 33, part. 3. tit. 32, 20. 3, 4, 19, 27, 31.

Nobilitas, Nemeſſég, part. 1, tit. 3, 4, 6. part. 2. tit. 36.

Non Nobilitat armorum collatio, nec exaltant inſignia, ſed feudum regale. Meg nem nemeſit az Czimernek adáſſa, ſem meg nem magaſztal az jel, hanem az Királynak, avagy az Patronuſnak adománya, kinek birodalmában lakunk, part. 1. tit. 6.

Nomen, Nev, kereſzt nev, part. 1. tit. 24. Part. 2. tit. 82.

Cognomen, Vezeték nev.

Az adomány levélben, az attyafiak neveit, nem ſzokták mindenkor bé-irni, de az feleſégek nevet mindenkor. Mert az attyafiak az Nemeſſek közöt, az oſztozáſnak elötte mint áhaſznot s-mind az kárt, egyaránt ſzenvedik, part. 1. tit. 43.

Az kiket penig még meg nem nemeſſitettek, és az feleſége nevét, ha belé nem irták, nemeſſéget nem nyernek, reſzek ſincs benne, part. 1, tit. 48, 50, & 102, 24, 59, 27, 43, 60. Jtem, part. 2. tit. 29, 35, 74, 34.

Nonæ, Kilenczed, part. 2. tit. 8.

Non venientia, Az törvényre való el-nem jövés, üdö vetſég, part. 2. tit. 58, 86, Per non venit, &c.

Nota, Jegy: *Nota infidelitatis*, Hitetlenſégnek jele. part. 1. tit. 14, 16, 20. part. 2 tit. 57, 65.

Az kereſztyén Fejedelmek ſenkit ezzel nem kárhoztatnak, hanem Törvény-ſzerint: rakjak emberre, az gyülés alat, avagy az tablán, part. 2. tit. 75, 57, 65, 49, part. 1. tit. 14, 20, 16, 25.

Notarius, Iró déák, part. 2. tit. 19. Gondviſeletlenſégekért meg-feddetnek, part. 3. tit 35. Prokátorkodniok ſem ſzabad. Sig. 2. art. 3.

Nem-is tartoznak azzal ſem az törvény tévök hogy mindenekröl meg-emlekezvén faraſzſzák elmékeket, hanem leveles az ſzék, ki-ki iraſſa fel dolgat. Es abból ki tetzik, hogy hogy forgat.

Novum judicium, Uy itilet, p. 2. t. 12, 78.

Nubere, Férhez menni, part. 1. tit. 29.

Nullum jus, Nil juris, Semmi igaſság, part. 1. tit. 59.

Nundinæ, Sokadalom, Hogy nyólcz napigh az mezöben dolgozzanak, az kilenczediken az vásárra meheſſenek. Quaſi nono die, dietæ, part. 2. tit. 10.

O.

OBJECTIO, idem quod Exprobratio, Szemére való vetés.

Ha valaki az ſzék ſzinin gyalázatos hirt vét valakinek ſzemere: ottan meg kel bizonyitani, mert pöriben külömben elö nem mehet, part. 2. tit. 36.

Ha penig az bizonyság ellen, bizonyságra kéredzik valaki, tehát I. mind ákét félnek, az Törvény elöt, jelen kel lenni, és az afél, aki vallatni akar az tanuk ellé, meg-neveze ki ellen vallatat. II. Nyilván meg-mondgya, mit akar vallatáni, Orſzágoté? Gyilkoſságoté? Paraſznaſágoté? Vagy azt hogy az elöt-is hamis tanunak találtatot: Vagy hogy illegitimæ ætatis: Vagy hogy attyafiu. Mert külömben bizonyságra, az harmadik ſzék napjaigh, nem jó ki bocsátani. Vide Purgatio.

Obligatio, El-kötés, Prol. tit. 15, part. 1. t. 27 82, 58, 103, part. 2. tit. 18.

Obſtaculum executionum, Az executionak meg állatáſſa, part. 2. tit. 37, 73.

Occidere, Interficere, Szabad az latrot meg-ölni, ha külömben ember tőle meg nem-ſzabadulhat, part. 3. tit. 21.

Ki valakit loaval el-tapottat s-meg-öl, Vetkes, mert hatalmábã vólt, hogy erősbnek és tudosbnak atta vólna alája lovat.

Occupatio, El-foglalás, part. 1. t. 67, 68, 85

Occupator, El-foglaló, part. 2. tit. 61, 46, 42 part. 1. tit. 68, 75, 138.

Octava, Törvény ſzolgaltatáſra való gyülés, terminus, Matt. 2. art. 5.

Octavæ violatio, Octava háborgató, part. 2. tit. 20.

Ha eggyike az itilő Meſtereknek jelen nem léſzen, el-mulik az Octava: de ha az Aſſeſſorok közzül jelen nincs, aval el nem halad: Ha penig az városban beteg az Itilő Meſter. Iró deakija irhat, az Aſſeſſorok által ugyan voxot és itiletet kérnek tőle.

Az Vármegyén azonképpen, ha valamellyik Biró ott nem léſzen, el-halad az Itilő ſzék, ha mind az két Iſpán ott vólna is. Egyéb igazgatás meg-lehet. Hites Notarius nélkül ſem-lehet Itilő ſzék.

Oculata, Szemlelés, Szemlátomás, Szemmel való meg-látogatás, part. 2. tit. 41.

Odium, Gyülölſég.

Officialis, Tiſzt-viſelő, Tiſzt-tartó, part. 2. tit. 23, 27, 19, 48, 53, 51. part. 3. tit. 26.

Az Tiſzt-tartó mikor paraſzt ember és lappang az ſzám-adás előt, mindenüt meg foghattyák.

Ha-

Ha Nemes Ember, és házánál lakik, incsek parancsolattal, hogy ſzámot adgyon, ha nem cselekeſzi, meg-fogtathattyák.

Onus, Terhe, kezeſſég fel vétel, part. 1. t. 59

Onus, Büntetés, Birság, El-maradás, Maratság, part. 2. tit. 86, 67, 69, 28, 80, 58, 59, 56, part. 3. tit. 6, 33.

Opinio, Itilet, part. 2. tit. 42.

Oppidum, Mező-város, part. 3. tit. 33.

Origo, Eredet, part. 1. tit. 64, part. 2. tit. 6.

Originales & Originarij, Az első jóſzág találók, kitől mi eredet, part. 1. tit. 37, 73. part. 2. tit. 15.

Orphani, Arvak, part. 1. tit. 129, 131.

P.

PACTATIO, Meg-alkuvás, Szegőtſég, part. 2, tit. 12.

Pactio, Saczolás, part. 1. tit. 59.

Pagus, Falu, *Oppida*, Faluk és Mező-városſok, part. 3. tit. 33.

Palatinus, Nádor Iſpán, P.

Papa, part. 1. tit. 11.

Par, Az Leveleknek, sőt akar mi iráſnak máſſa, part. 1. tit. 42, Parban kelni.

Cum par petitur, non eſt quidquam aliud loquendum.

Paraphernum, Jegy-ruhan kivül való ajándék, part. 1. tit 93, 100, 105, 67, part. 2, tit. 24, 18. Mennyeközői ajándék.

Parens, Parentes, Az Szüleink Akar attyánk, Job attyánk, Akar annyánk, Job annyánk legyen.

Parricida, Az ki ſzüleit meg-öli, part. 1. t. 14 part. 2. tit. 43.

Pars, Reſz, part. 3. tit 2.

Particula, Részecske, part 1. tit. 85.
Pascua, Legeltető mező, Barom elő föld.
Pater, Attya, part. 1. tit. 53.
Miért nem szabad az fiunak viszűtni, ha az Apia veri?
Azért mert az hól szabad az bantás, ott tilalmas az maga óltalom. Jtem, part. 1. tit. 59, 60, 58, 64, part. 2. tit. 57, 61.
Paterfamilias, Cselédes ember.
Patria potestas, Attyai méltoság, part. 1. tit. 51. 55, 53, 56.
Patrare, Nemzeni, part. 2. tit. 67, 82.
Patrare mala, Gonoszságot cselekedni. Ib.
Patrimonium, Attyai jok, part. 2, tit. 44.
Patronus, Oltalmazo, Földes Ur, part. 1. tit. 112.
Az Városokban az Birák és tanács, viselik az óltalmat, az Fejedelem után.
Pauper, Szegény. Az régiek azt tartották szegénnek, kinek 50. Forintig nem vólt értéke. Most-is azoknak ugyan levelet adnak rólla, Poso. 63. art. 51.
Azoknak pőreit, az Fejedelem Udvarában most-is minden ok vetetlen pénteken és szombaton elő veszik. Az Vár-megyeken penig az széknek elsső Napján. Ha gazdag szegénnyel pőrel, és birságban esik, kűlőmb: Mert az irot tőrvény-szerint szokot fizetni. part. 2, tit. 68, & part. 3. tit 28. Ha nincsen pénze teſtével fizet, az az, szólgál érete mind addig, mîg á birság ki telik.
Peculium, Sáját munkával szerzet jószág és örökség. Városi hellyen, Proprium acquisitumnak mondgyák, sáját kereſmennek Akar maga fáratsága, munkája, avagy házasága után találta legyen-is.
Ez penig Négy-féle:
I. *Peculium caſtrenſe*, Tábor örökség, part: 1, tit, 5. Az mit ember, fegyverével talál, véré-hullasával, hazájának óltalmáért, part. 1. tit, 18.
II. *Peculium quaſi caſtrenſe*, Oly örökség, kit az Fiu deáki tudománya által talál, part. 1. tit. 5.
III. *Peculium Profectitium*, Dolgainak elő menéségből szerzet jószág örökség, Haszon vételből való gazdagulás. part. 1. tit. 67.
IV. *Peculium adventitium*, Mástól maradot és szállot jószág, és örökség.
Pecunia, Pénz, part. 2. tit. 45.
Pecunia uxoris, Feleségе pénze, part. 1. tit. 110. Jtem, part. 1. tit. 17, 19. 102, 21, part. 2. tit. 76, 32, 45.
Pecus, Barom, part. 2. tit. 82; part. 3. tit. 33.
Pedagium, Vám pénz, Gvidagium, késerők fizeteſſe P.
Persutiens, Ki meg akar verni, part. 3. tit. 21.
Pergula, Follyoso.
Perjurus, Hamis hitű, Ludás, Part. 2. tit. 30.
Perjurij pœna, Az hamis hűtinek bűnteteſſe, part. 1. tit. 38, part. 2. tit. 29, 30. Aucarius, Ibidem.
Perſona, Személy, prol. tit. 13. part. 1 tit. 2, 65, 10, 64, 59, part. 2. tit. 52, 77, 64, 45 46, 48, 75, 67, 20, part. 3. tit. 21, 8.
Perſonalis præſentia, Fejedelem személye, part. 3. tit. 8.
Pertinentiæ, Hozzá való, part. 1. tit. 24. Part. 2, tit. 76. part. 3. tit. 16.
Per totum hodie, Mind nap estig, Matellyeſſéggel. Az Pőrősők kőzőt forog ez szó. Oly ereje vagyon penig, hogy ha az napról el-múlik, sullyosban esik az birság. part. 2. tit. 86.

Pignus,

Pignus, Zálag, part. 2, tit. 20. Az zálagos jószágot ha ki esztendeig kezéhez nem vészi, és az szegénységet nem szólgáltattya: Avagy magát belé nem iktattya, el-marad az zálagos jószág mellől. Azt penig az igaz örökkessek ottan meg-valthattyák: Vagy az Fejedelem: Avagy az kinek az Fejedelem Adandgya, part. 1. tit. 27. part. 2 tit. 71.

Bizonyos üdőre kötet jószágot megvalhatnak az igaz örökkessek, de nem az ki el-kötötte, part. 1. tit. 62, 60, 69, 80 81, 82, 83. part. 2, tit. 24. 18, 20.

Piscina, Gyalmos tó, part. 1. tit. 133.

Pisetarius, Pénz-vérő Mester.

Plagiarius, Martalócz.

Plebs, Vulgus, Kősség, köz ember. part. 1. tit. 3. 6. Part. 2. tit. 4.

Pœna, Büntetés, Part. 1. tit. 25, 38, 15. Part. 2. tit. 52, 51, 42, 55, 67, 28, 34, 36, 72. 57, 16. part. 3. tit. 26, 19, 3.

Három-képpen büntetődik eggyik az másiknak vétkejért.

I. Ha kinek az Attya pénzbeli büntetésben essik, az fia fogyatkozasára-is vagyon.

II. Reá szállitással, mikor az Attya valaki jószagát mod-nélkül el-foglalta és az fia meg nem ereszti, büntetésben esik, noha nem ő vétkezet. Part 2. tit. 51.

Azonképpen az jobbagyokért gyakorta az Urokat birsagollyák-meg. P. 3 t. 26

III. Aval hogy valakinek el-halgattak méltatlan cselekedetit, véle eggyet értették: és igy az vétkes az ártatlannal eggyüt büntetik-meg, azért hogy vetségeért am-azt meg nem szollitották.

Popu-

Populus, Egy Orszag népe. *Plebs*, az kőssség. part. 2. tit. 4. part. 3. tit. 2.

Portio, Rész, Falka, part. 1. tit. 21, 70, 62, 6, 17, part. 2. tit. 60.

Porcus, Sértes marha, Diszno, Regen ha ki makkos Erdőjében talalta, bé-haytotta: ha ki nem valtottak, eggyet le-üttetet-benne: Ha másod uttal, kettőt: Harmadszor az Vármegyebe Ispánhoz haytotta, és véle meg-osztotta. Először azért, megjedzették az fát mely alat, találták.

Possessio, Oly örökség kinek bizonyos gazdája vagyon, Falu, part. 1, tit. 23, 82, 24, 85, 29, 76, part. 2. tit. 71.

Posteritas, Utánnunk követkőzendő, Part. 1 tit. 17.

Posthumus, Attya halála után születet, par. 1 tit. 16, 17, part. 2. tit. 62.

Postliminij jus, Az haza jövetelnek igasága. Az mint szokták mondani: Az Tar gyermeknek meg-nő még az haja. Innet vagyon, hogy az budosó gyermekek, és Rabságban estek ellen, semmi üdő-múlás nem fog, Sem az vér ellen, part. 1. tit. 79.

Potentia, Hatalom.

Az Hatalom két-fęle:

Nagyob hatalom mi legyen, meg-vagyon irva, part. 2 tit. 42, 67.

Az kisseb hatalom, part. 1, tit. 78. Part. 2. tit. 67, 68, 61. part. 3, tit 3, 19, 26.

Potestas, Méltoság, part. 2. tit. 3. part. 1. tit. 51. 55, 53, 16.

Prædium, Major ház, Szálás, par. 1. tit. 24. Most, Puszta Telek.

Prædialis, Egy ház helyű Nemes ember, P.

Prædo, Koborló, Nyuzó, foszto, Ragadozó, Tolvay. Az illyent karóban kel verni, Part. 1. tit 15. part. 2. tit. 12.

Præ-

Præfectio, Elöb avagy fellyeb való vitel: Mikor az Fejedelem az leánzót, fiui ágá téſzi, és igy állapattyát meg-jobbittya, part 1. tit. 17, 39, 50. Ha kinek annélkül-is igaſsága vagyon hozzá, nem ſzükſęg magát nagyzani. Jtem, part 1. tit. 7, 8, 17. part. 2. tit. 50.

Præfectus, Tiſzt-tartó, Paſſim.

Prægnantium conditio, Az neheſzkes aſzſzony-állatoknak allapattyok, part 2. t. 62

Præjudicium, Valakinek karára, avagy nyilván való fogyatkozására inditot dologh part. 1. tit. 38, 71, 58, 61, 82, 108, 110 7, part. 2. tit. 2, 57, part. 3. tit. 7, 2.

Prælatus, Az Captalannak, avagy Conventnek elöttek jaroja, elei, part. 2. tit. 49, 50 51, 44, part. 1. tit. 2

Præpoſitus, Præpoſt. part. 2. tit. 40.

Jtem, Præsbyteri & Scholares arma non gerant. Az Papok és Deákok fegyvert ne viſellyenek, Vlad. 7. art. 60.

PRÆSCRIPTIO, üdö-mulás, *Temporis complectio*, az üdönek el-teléſe, part. 1. tit. 78, 79.

Miért rendelték ez üdö-muláſt?

Az vákmerö, reſt tunnya pöreſekért: kik az törvény erejét süketſęgre veſzik, és az fülek mellet ereſztik el az ſult galambot ſzajokban varván.

Hány-képpen maradnak el-igaſságok mellöl, ez üdö-muláſſal? Sok-képpen:

Ugy-mint:

I. Az elsö, egy ſzem-pillantásban el-maraſztya dolgában: azt, ki azon ſzem-pillantásban, mikor à törvént, ki módgyák, kérdöre nem vészi ſullyos törvényét: Mert az után, egy ora múlván, el-nem bocsáttyák Az mint hogy az maga óltalma-is csak azon ſzem-pillantásban ſzabad, part. 3 t. 21 Az Nemes ember meg-fogtatáſa-is, az véteknek helyen küvül üdö-múlva, megh nem engettetik, ha nem ha ſzüneti nem vólna hogy kergetik.

II. Hat oraiglan, el-maraſztya dolgában azt, Ki az törvény ſzék fel-költeig, az megh-mondot ſententiától azt el-nem tiltotta, part. 2. tit. 59, 18.

III. Egy egéſz napnak forgáſa, mely tizen két orát téſzen. Azt, ki az ſzokot napon az ſentétiát ben nem tiltya, poſs. 50 Art. 52.

IV. Harmad napi üdö-múlás: Az kit fejen maraſztottak, és fogva-is vagyon, sött fyet is akarják venni, hogy harmad napnak alatta pöre ſſęvel meg-nem alkut.

Vagyon más rendbéli harmad napi üdö múlás-is: ugy-mint mikor valaki valamit véſzen, ugy hogy ha nem tetczik, harmad napra viſzſza adgya (ez Orſzágh törvénye-is) Akkor az vegezet idöt kel tekinteni, és abban meg-tartani. Ha penig ſemmi idöt nem vegeſztek, az harmad napot kel meg-tartani, mely alat az vöt marhát megh-adgya és penzét viſzſza kérje, mert az után rayta marad, part. 2. tit. 55.

V. öt öd nap üdö-múlás, léſzen annak-is dolgában: Ki meg-igirte, hogy emberet állattya az törvény elöt, bizonyos meg-hagyot napon, és az után öt öd nappal állattya, mely oſztán héában való.

VI. Hat napnak üdö-muláſſa vagyon, az terminus octavanak végében, mely hat nap alat à ben riltas nem fog. poſs. 50 art. 52.

VII. Nyolczad napi üdö-múlás, vegezeſböl való, hogy addég ne héja reá, mig alkuſzik

kuſzik véle avagy véle egyéb tőrvénybeli uttyát alattya-meg, Poſ. 50. art. 54.

VIII. Tized nápi üdő-mulás: Az Itilő Meſternél ki tized napnak allatta, ellene való ſententiáját ben nem tiltya, és à tized napot el-mulattya.

IX. Tizen negyed nápi üdő-múlás, engettetik az vice Jſpánoknak. Ez alat az vármegye máſt tartozot valaſztani.

X. Tizen őtőd nápi üdő-múlás: Mikor vagy valaki fogva vagyon: Avagy valaki marháját adoſságáért el-bőcsültek, és tizenőtőd napig vagy Biró keznél, vagy közkeznél vagyon, ha ki nem valttya, éppen, örökké az Creditórnak marad, part. 3. tit. 28. Azért ha az 15. napra, az Föl-pőres à törvényre el-nem jő, az meg-tartot és megfogot embert kezeſſégre ki adhatni.

XI. Hármincz nápi üdő-múlás, à Teſtamentarius Tutorok felől, kik addég Inventariomot tartoznak iratni.

XII. Hatvan nápi üdő-múlás: Léſzen à Fejedelmek parancsolatiban, ha az álat meg nem adgyák, az után erőtlenek léſznek, part. 1. tit. 33.

XIII. Hat hólnápi üdő-múlás: Léſzen azoknak dólgában: Kiket valami örökſéggel meg-kénáltak, meg-imattak, és hat hólnápnak alatta meg-nem váltották, part. 1. tit. 60.

Városi hellyen egy eſztendőnek és egy nápnak forgáſſa álat, léſzen meg az üdő-múlás, part. 3. tit. 15.

XIV. Egy Eſztendőnek forgáſſa álat való üdő-múlás forog azok közőt, kiknek Adomány és iktatás által adatot joſzágok vagyon, és el-halgattyák és veſzteglik.

XV. Az Falubéliek közőt-is eſztendőt es egy nápot foglál bé az üdő-múlás, és üdő töltés, part. 1. tit. 78, part. 3, tit. 14, 15.

XVI. *Uſucapio rerum*, Szokáſſal és vélle való eléſſel magunknak való tulaydonitás. Az az, ha valami el-adot marhát, viſzſza-nem váltunk. Oda marad. Az el-orzot, tolvaylot marhától meg-válva.

XVII. Tizen-ket Eſztendői üdő-múlás: mely alatt az nyavalyás értetlen árvák ellen meg nem engettetik az üdő-múlás, part. 1 tit. 78.

XVIII. Tizen-hatod eſztendői, mert addig halgat az árva, part. 1. tit. 111.

XIX. Tizen nyólczad eſztendeiglen, egy ſem idegenitheti jó módgyával jóſzágát, p. 1. tit. 111.

XX. Huſzon negy Eſztendős-korában, tellyes üdejű. Birhattya maga jóſzágát, akar hová tegye. Ibid.

XXI. Az harmincz ket Eſztendős üdő-múlás léſzen, az Nemeſſég Jovaiban, mellyet más modnélkül bir, ha addig nem ellenzik, part. 1. tit. 78.

Az Injuriakat, és boſzſzu-tételek-is addig indithattyák meg az törvényben: Az után nem.

XXII. Az mely dolgok egyeneſſen csak az ſzent ſzéket illetik. Negyven eſztendőnek alatta meg-indithattyák. Az után halgaſſanak, Ibidem.

XXIII. Király igaſság ſzáz eſztendeig fen-áll, és abban múlik, part. 1. tit. 78.

Minémű ügyeket nem mulattat el az üdő?

Az zálag meg-adáſt,
Az gonoſzságnak meg-büntetéſét.

Az Orſzág uttyát utzakat, határt, arkot és hidat: miért hogy kőzőnſęges jók, ſenki el-nem foglalhattya.

Azonképpen Attyafiak kőzőt, és az varosbéliek kőzőt, oly dolgokban, mellyek az kőzőnſęges városi állapatot illetik, és annak meg-maradáſát, az idő-muláſnak nincsen helye.

Sem az Rabságban eſſet emberek ellen nem fog, part. 1 tit. 56, 79, 46, 78.

Jtem paſſim, part. 1. tit. 23, 11, 82, 85, part. 3. tit. 14, 15.

Felben ſzakaſzthattyak mind-az-által az ődő-muláſt, Ha az dólgot ellenzik, tudomány tétellel, hogy nem engedik réá. Kit ha nem cselekeſznek, helye léſzen.

Præſumptio, Gyanoſág, part. 1. tit. 121.

Prævaricator, Szinnel való cselekedő.

Oly Prokátor ki az pőrben titkon az ellenkező felel tartya: Két ſzinű. Kiért dián vagyon.

Primordia, Kezdeti, part. 2. tit. 15.

Princeps, Fejedelem, prol. tit. 6. part. 1. tit. 3, 9, 10, 37, part. 2. tit. 77, 11, 3, 39, 76, 12, part. 3. tit. 10.

Prior Aurana, part. 2. tit. 54.

PRIVILEGIUM, Valamire való ſzabadság, Privilegiom, Tulaydon igaſság, part. 2. tit. 8, 12, 14, 7, 11, 9, 20, 10, 16, part. 3. tit. 20.

Nyolcz-képpen romol meg az Privilegium.

I. Mikor az kinek, az ſzabadságot attak, ellene cselekeſzik.

II. Mikor az ſzükſęgnek idején, az ſzabadsággal nem él.

III. Ki notában eſik, el-veſzti ſzabadságát.

IV. Mikor más embernek nyilván való karára adgyák.

V. Mikor az ſzabadságot az tőrvény leſzállittya.

VI. Mikor az ſzabadságnak ellene mondnak.

VII. Az utólſzori az elsőt meg-erőtleniti.

VIII. Mikor az Fejedelem bizonyos okokból le-téteti valakivel az ſzabadságot.

Probare? Bizonyitani, part. 2. tit. 32. Actori incumbit probatio.

Proceſſus Juris, Tőrvény follyáſa.

Longus, hoſzſzu pőrnek folláſa, part. 1. tit. 46, part. 2. tit. 86.

Brevis, Rővid follyás, part. 2. tit. 18.

Proceſſus extra formam juris factus eſt ipſo jure nullus.

Penes novum judicium reformatur, part. 2. tit. 12. Jtem, part. 1. tit. 79, 68, 29, 82, 74, 46, part. 2. tit. 66, 67, part. 3. tit 17, 18, 19.

Proclamatio, Szólitás, neven való bé-hivás, abban az ſzoban derekben, az hól az tőrvény tévők ülnek

Procurator, Gondviſelő, Prokátor, part. 2, tit. 13, part. 3. tit. 13.

Bűntetéſe vagyon, ha valaki hagyatlan Procuratornak találtatik. De nem mindenkor.

I. Mikor az Principalis jelen vagyon, ſzabadon ſzólhat, ha bé nem vallótta-is.

II. Az Tranſmiſſio mellet-is ſzólhatnak ugy, ha tőbbiteni nem akarják: de tovább nem appellálhattyák.

Az Procuratorok tiſzti ez.

I. Hogy hűven addig óltalmazzák valaki causáját, az meddig igaſságot látnak benne: Es abban mindenfęle vigyázók legyenek.

II. Hogy

II. Hogy ſzán-ſzándékból hamis levelek, kel ne éllyenek: Hamis avagy réá fogadot tanút ne állaſſanak.

III. Ne legyenek ſzavokban tétovazók, héjában az üdőt ſe mulaſsák, ſe ne viſzſzálkodgyanak. Mellyet ha az Birák látnak, vélek el-hagyattaſſak.

Tartozik penig az Biró Prokátort adni. Mert némellyek ſzegényſęgek miat, avagy az ellenkező fęlnek hatalmas vólta miat, nem ſzerezhetnének Prokátort. Es ha az tőrvény valakit Prokátornak valaki mellé vet, és ok-nélkűl el-hadgya, ſoha azon az ſzéken nem Procurálhat.

Szűkſęg annakokáért, hogy az Procurátor conſtituálva, és bé-vallot legyen. Az Prokátor levelnek-is onnét kel kelni, az hól fő bizonyos Reſidentiájok és lakáſſok vagyon az pőreſſeknek, part. 2. tit. 13. *Jtem*, Varoſſi hellyen nem engettetik az Varosbélieknek, hogy idegen Prokátort állaſſanak.

Jtem, Az Varosbéli Procuratoroktúl az kévántatik, hogy ſzűntelen forogyák azokon az Napokon, mellyeken az Birák tőrvént mondani tartoznak, az ſzék házat, idejénkorán. Es hűvek, ſzorgalmatoſſok, gondviſelők, és vigyázok legyenek. Az bé adot iráſſoknak máſsát feleleteket, leveleket, igaz idején bé-adgyák, és maſsát ki vegyék,

Mert ha az pőreſſeknek valami károk eſendik miattok, ha az tőrvény mondgya, ſajatryokból meg fiſeſſęk. *De his* vide, part. 1. tit. 111, 129, part. 2 tit 87, 75, 22, 79, 77, 80, 81, 13, 20, part. 3. tit. 6, 3.

Proditio, El-árulás, part. 1. tit. 38, 39, 44.

Productio, Elő-hozás, part. 1. tit. 29, 36, 37 39, 34, 35, part. 2. tit. 15, 36, 84, 34.

Profeſſio, Tanitás, Apoſtali tanitás, Jbid: part. 1. tit. 11.

Profectio, Uton való létel, part. 1. tit. 14.

Profugus, Szőkőt, par. 3. tit. 26.

Prohibitio, Tilalom, part. 1. tit. 106, part. 2. tit. 20, 26, part. 3. tit. 33, 15.

Proles, Magzat, part. 1. tit. 17, 108.

Promiſſum, Igiret, fogadás.

Az igiret két-fele.

Eggyik kit hittel erősitnek, part. 2. tit, 30, 52.

Az máſik egy általlyában való igiret, part. 3. tit. 26.

Pronunciatio, Ki-mondás, ki-nevezés, prol. tit. 15, part. 2. tit. 75.

Az Biró mikor ki mondgya az tőrvént: az birságot néven meg-nevezze, minnemáradot legyen el-valamely fęl, ha az pőrőſſek meg nem nevezték vólna-is.

Propinquior, Kőzelb, Az mely kőzelb való vér, part. 1. tit. 97.

Proprium, Tulaydon, Saját, part. 1. tit. 28, 29, part. 2. tit. 71.

Ex multis propriis conſtat commune, Az ſok tulaydonból, léſzen meg az kőzőnſęges.

Prorogatio, Halogatás, Halaſztás, vas levellel való vontatás. Effęle level meg-erőtlenedik, ha az valakinek vagy ſzabad akarattyából, vagy az tőrvénnek kénſzeritęſęből fizet, avagy meg-alkuſzik, az ki hozta. Láſd meg, part. 1. tit. 29, 129, part. 2. tit. 50, 37.

Effele haladékról való vas levelet penig akar ki-is csak egy úttal hozhat. Ha penig viſzontak ok-nélkül hozzá, az törvényben nyelv valtságon marad érette. Nem-is hozhatni külün-külön való emberek ellen, külömb külömb való eſztendökben, hanem egy úttal egy eſztendöre valot, az arva, avagy ki maga javáért, mindenek ellen. Mert ſoha igazat nem tehetnének az törvény tévök, ha ma Péter ellen, eſztendö múlva Pál ellen, és harmad eſztendöre János ellen-is kezdene valaki vas levelet hozni.

Prorogatio annualis, { *Prælatis*, à *die electionis*. *Pupillis*, à *die obitus patris*, *admittitur*, part. 2. tit. 56.

Proſcriptus dicitur damnatus, Kárhoztatot, Sig. 2. ar. 5.

Proteſtatio, Tudomány-tétel, part. 3. tit. 15.

Protocolum, Város könyve, az gyülekezet, avagy Vár-megye könyve. *Liber Regius*, Király Könyve, &c.

Protonotarius, Itilö Meſter, *Magiſter*, *Protonotarius*. *Idem*, *Aſſeſſores ſedis judiciariæ regni*, Aſſeſſorok: Az Nemes Országtól rendeltetet itilö Birák, par. 2. t. 77

Az Birák causát itillyenek és ne Prokátorkodgyanak, Matt. 3. art. 14.

Proventus, Jövedelem, Az Provent⁹ és Exactio nem egy: Mert az Proventus jövedelem: Az Exactio, kinſzeritésböl való erölteté, melyböl gyül az kereſet, par. 1. tit. 29.

Proverbium, Köz-beſzéd, Példa-beſzéd, part. 1. tit. 82. Embernek csöcsemö ſzokot ſzova.

Provocare, Bayrahivás: Embernek vagy ártalmára, vagy ól talmára való ki hivás, part. 3. tit. 21.

Prudens quaſi providens, Eſzes és továbra gondoló.

Puber, Jól fel ſerdült Iffiu, kinek bajuſza mohozot, part. 1. tit. 111.

Publicare, Közönſségeſſen meg-hirdetni, part. 1. tit. 29, 30.

Puella, Leány, Leányzó, part. 1. tit. 112, 119, 97, 29, 67, 92, 101, 113, 111, 91, 17, 96.

Puer, Gyermek, part. 1. tit. 112. 111, 132 part. 2. tit. 23.

Puerperium, Gyermekágy-béli, p 2. t. 37.

Pupillus, Oly árva kinek Attya nincsen, part. 1. tit. 124. *Orphanus*, Kinek ſem Attya ſem Annya nincsen, Part. 1. tit. 129 131, 132, 136, 124, 126, 128.

Purgatio, Maga tiſztitáſa, dolga el-igazitáſa. Hogy-ha hitet vetnek nekie, maga meg-eskövén; az többi mellet kik megeskűſznek, arra eskűſznek, hogy ök azt elhittek, hogy igaz legyen az mire eskűt legyen amaz. Ha penig az meg-hagyot napra hűtit-le nem téſzi, s-meg nem eskűſzik, el-veſzti pörit.

Q.

QUARTA Puellaris, Leányi negyed, part. 1. tit. 97, 88, 89, 29.

Quartalicium, Idem, part. 1. tit. 88, 17, 89 6, 101, 29, 96, part. 2. tit. 24.

Querela, Panaſz, Akar ki panaſzára-is az Nemes embert meg-nem tartoztathatni, hanem ha érdemli, és az véren ha tapaſztallyák, part. 1. tit. 9.

Querulans, part. 3. tit. 26.

Quæſtio, Kérdés, part. 2. t. 71, part. 3. t. 20.
Quinque caſus, ötr rendbéli nyavalya, par. 2. tit. 42, 55, 67, part. 3. tit. 19.
Quittantia, Menedék levél: *Quietantiæ*, Idem, part. 2. tit. 84.

R.

RADIX, Gyöker, part. 1. tit. 28.
Raptus, Ragadozás.
Raſcianus, Rácz, part. 1. tit. 25.
Ratio, Okoſság, Szám-ádás, part. 1, tit. 29, & 115, 132, part. 2. tit. 59, 29.
Reatus, Vétekben való leledzés, par. 2, t. 55.
Recipere, Bé-fogadni, viſzſza veſzem, part. 1 tit. 61.
Reclamatio, Viſzſza-mondás, ellenzés, par. 1 tit. 62, 72, 85, 107, part. 2. tit. 17.
Recognitio, Emlekezet, Régi dolognak elö ſzámlaláſa, part. 1. tit. 37.
Reconventio, Jtem, *Reconvenio*. En is törvényben idézem azt ki engem elö idezet. Ubi primo actoris, & poſtrei cauſæ levatur.
Rector populi, Az köſſég igazgatója, Prolog. tit. 2.
Rheda, Kocsi, Folyo-kocsi. Paſſim.
Redemptio, Váltság, part. 1. tit. 15, 16, 27, 52, 82, 83, 103, 60, part. 2. tit. 42, 56, 63, 64, 55, 43.
Referre, Meg-hozni. *Relatio*, Valaſz.
Relatoria, Valaſz levél. *Reverſionales literæ*. Jdem, part. 1. tit. 86, part. 2. tit. 74.
Reformatio, Meg-uyitás, az elöbbi jó formára való hozás, part. 1. tit 37, p. 2. t. 12
Regale judicium, part. 2. tit. 20.
Rejectat, Jratnak az Pöreſſek az tranſmiſſiora, az itilö Meſterrel, kiknek Pörekà terminuſ. minuſról el halad, és el marad, az üdönek rövid vólta miat. Mely tranſmiſſiót az után ugyan elö-ſzokták venni.
Rekez, part. 1. tit. 133.
Relicta, vide, *Vidua*, part. 1. tit. 98, 99.
Remiſsio bonorum occupatorum, Az el-foglalt jószágnak meg-ereſztéſe, viſzſza bocsátáſa.
Remiſsionales literæ, azaz, Mikor valaki, az törvént meg-irattya levélben, hogy feleytségbe ne mennyen. Mint hogy minden itilö ſzékben megafizetvén az Notariuſnak, tartozik levélben irni az törvént. és annak minden vóltaképpen való folyását, Arról való lévelek, cedulák.
Remotus, Meſzſzönnen való, part. 2. tit. 67.
Renunctiatio, El-hagyás, ellene való mondás, meg-ereſztés, Meg-vetés, part. 1. tit. 64, part. 2. tit. 12.
Reoccupatio, Viſzſza-foglalás.
Reprehenſio, Meg-ſzólitás, dorgalás feddés.
Repudium, El-hagyás, el-valás, vide Matrimonium.
Repulſio, Fegyverrel való ellenzés, Hátra-üzés. Viſzſza-verés, part. 2. tit. 73, 74, 75, 76.
Res, Dolog, marha, jószág, eſzköz, prol. t. 2, part. 3. tit 24, 45, 82, 98, 99, 134, 100, part. 2. tit. 45, 55, 82, 56, part. 3. tit. 35, 29,
Res cum onere vadit, Az marha utánna viſzi az köröllette való terhet.
Reſponſio, Felelet, part. 1, tit. 129, 130, 131 part. 2. tit. 32.
Reſtitutio, *Reſtituere*, Meg-adni, meg-vetni, meg-teriteni, meg-fizetni. Ez amaz módás-ſzerint ſzokot meg-lenni.

Qui prior tempore, potior eſt jure. Azokáért.

I. Az le tőt marhát kel meg-adni, avagy kitellyeſiteni.

II. Az jegy ruhát: Mert minden meg-hivő Creditoroknál előb való añak az ő igaſsága.

III. Az el-temetéſre való, kőltſęgre teritik-meg.

IV. Az kinek penzével vőttek valamit, avagy épitettek.

Reſuſcitare cauſam, Uyjulan pőrt inditani, Part. 2. tit. 21, 25, 57, part. 3. tit. 11.

Exſpirata & mortua cauſa, ſententia viviſicatur: Mikor lelket funak belé, meg-elevenedik.

Retinere, Meg-kesleltetni, avagy meg-tartani, part. 1. tit. 51.

Reviſio, Reviſionalis, Idő látot levél, part. 1. tit. 128.

Az tutorok az Arvák dolgaiban, el-nem járhatnak, effęle levél nélkül, p. 2. t. 41.

Revocatio, vel Retractatio, Valamely vallaſnak, avagy Prokátor feleletinek meh hivása, és erőtlenitéſe, part. 2. tit. 79. Item, part. 1. tit. 59, 62, 109, 119, 111, 128, 61, Part. 2. tit. 12, 75, 77, 80, 81, 79, 17, part. 3. tit. 6, 11.

Két úttal nem engettetik az Prokátor hivás, mert haki arra megyen, tellyeſſęggel kereſſeti meg-ál, és őrőkké le-ſzál.

Ha penigſok vólna-is az Prokátor, csak egy bizonyos fizetéſſel eri-meg, az meghivást, part. 2. tit. 74, 34, 46.

Akkor-is nem az Prokátor feleletit csufollya meg, hanem az feleletben eſſet verſęget és feleitſęget, mellyet az pőreſſe hire nélkül elő ſzamlált, azt igazittya véle, part. 2. tit. 89. *Az-is három ember által léſzen.*

I. Az Principalis által, és igy egy uttal megengedik.

II. Az Procurator által, mely cauſa mellől ottan el-kel állani miért hogy ő maga az dolgot kétſęgeſſe tőtte.

III. Az ki Prokátórt nem állat és nem vall, hanem ő maga forgattya pőrit, tehát maga ſzovát maga diával hihattya-meg.

Igy azért, hogy az terhet le-tévén, ha az ſzék ſzinin menten elő nem ſzamlállya-is az okait, helyes. De ha az mellet ollyant nem mond, kit az előt nem mondot, indebitan vagyon érette.

Reus, Pőrben fogot, avagy tőrvényre idezteteet ember, prol. tit. 13. part. 2. tit. 84, part. 3. tit. 31, 36.

Rex, Király, *Regia Majeſtas, Celſitas, Celſitudo, Excelſitas*, Király avagy Fejedelmi főlség, part: 1, tit. 3, 11, 13. 10, part. 2. tit. 6, 14, 26, 39, 3, part. 3. tit. 3.

Ripa, Márt, part.

Ritus, Szokás, Mód, Tőrvény.

Rixæ, Viſzſza-vonáſok, Harczoláſok.

Rus, Mező, Paraſzt mayorság.

Ruralis, Mezei, part. 2. tit. 32

Ruſticus, Ki-főldi, Szántó-ember, Paraſztember, Pór. part. 1. tit. 3, 7, 123, part. 2, tit. 27, 33, 32, part. 3, tit. 28, 33, 26, 29 3, 27, 25, 34, 25, 31, 30, 21.

Ruſticitas, Part. 3. tit. 25.

S.

SACERDOS, Pap, prol. tit. 2. *Sacerdotalis ordo liberat a ſervitute*, Az ki Papságra adgya magát, azt jobbágyságra nem vehetni.

Ha jóſzágok vagyon, az Vármege ſzékin tőrvént kel állaniok, part. 1. tit. 12.

Az Pápok jovai, mikoron valamellyiknek halála miat nemzete el-fogy és magva ſzakad, Kiralyra, ugy-mint igaz és tőrvény ſzerint való őrőkéſre ſzálnak, part. 1. tit. 10.

Sacramentum, Szentſég, part. 3, tit. 32. 35.

Sagena, Véſz, Varſa helye, part. 1. tit. 33.

Salvus-conductus, Az Fejedelem úti levele. part. 1. tit. 14, part. 2. tit. 75.

Sanguis, Vér.

Előſzőr az embereknek vérek hulasát.

Máſodſzor, Vér-ſzerint való nemzetſéget jelent: part. 1. tit. 47.

Saniores & Potiores in populo, Vide part. 3. tit. 2.

Satisfactio, Elég-tétel, part. 2. tit. 36. 43. 45. 67. 71. 86. 48,

Scire, Tudni, Prol. tit. 16, 12, 15, part. 2, tit. 27.

Sclavonicæ leges, Thót Orſzági tőrvények. part. 3. tit. 3.

Scriba, Jro Deák, part. 2. tit. 20.

Scythia, part. 1. tit 3.

Sedes judiciaria, Tőrvény-ház, Szék-ház, Tőrvény-ſzék. part. 3. tit. 26.

Sedis judiciariæ Comitatuum, Az Vármegye Székin, Magyar Orſzágban ſzáz forintig. Erdélyben ötven forintig itilhetnek. Paſſim.

Sedis judiciariæ violator, Szék tőrő, part. 2. tit 69.

Seges, Vetemény, Gabona. part. 3. tit. 33.

Segregatio, Külőn való valaſztás, part. 1. t. 84

Semen, Mag. part. 1. tit. 22.

Seminis defectus, Ollyan kinek magva ſzakad, par. 1. tit. 22, 26, part. 2. tit. 62.

Sententia, Itilet, Tőrvény, Itilt dolog, ſententia, part. 1. tit. 16, 60, 68, 134, part. 2 tit. 42, 67, 84, 86, 36, 55, 67, 43, 60, 65 56. 57. 88. 37, 63, 44, 83, 32, 73, 58, 50 75. part 3. tit. 26, 19, 20.

Sequeſter, *Sequeſtratio*, Kőz-kézhez való adás, par. 1 tit. 29, 76, 85, 99, 134.

Manus communes, part. 1. tit. 125.

Series, Rend, Szer járás, part. 1. tit. 40.

Servitus, Szólgálat, kőteleſſég, part. 1. tit. 3. 9, 39, 84.

Bene ſervientes, Az kémeket mondották annak.

Az mely Nemes embert el-maraſztnak, és nem fizethet, kőteleſſég alat meg kel rólla ſzólgálni, part. 2. tit. 68, p. 3. t. 28.

Seſsio, alias Fundus Curiæ, Nemes ülés, házhely, part. 1. tit. 134.

Sexus, Minden-némű állat kőzőt való külőmbſég, ugy-mint, az Him és Nőſtén kőző; part. 1. tit. 20.

Sexus virilis dignior, Az fiu méltoſagosb ſzemély, az leányzonál, part. 1. tit. 41, 17, 18, 20, 21, 37.

Siculus, Székely, Part 3. tit. 4. Ugyan ott irták meg az tőrvényeket-is.

Sigillum, Pecsét, part. 1. tit. 14, part. 2, tit. 13 58, 3, 17.

Az Pecsét, két-féle.

I. *Authenticum*, Mely csak az Fejedelmek, és az Orſzág rendeltetet Birák Captalánok és Conventek pecsétek. Azonképpen keritet kolcsos Városſoké, és mező Városſoké, mellyet az Fejedelem engedetnékik.

II. Az

II. Az nevezetes emberek pecséti, kinek-kinek ſaját pecséti, mellyel ſemmi örökké megh-maradando levelet nem pecsételhetni, part. 2. tit. 13.
Silentium, Halgatás, Csendeſſęg, part. 3. tit. 11, part. 2. tit. 23.
Similis, Haſonló, part. 1. tit. 74.
Simulatio, Tettetés, Paſſim,
Singularis, *Unicus*, Eggyes, az az, kinek ſohúlt ſemmi örökſęge nincsen, hanem halálával magva ſzakad, és nemzete el-fogy. part. 1. tit. 10, 59, 64.
Soboles, Magzat, Fiú és Leány, part. 1. tit. 106
Societas, Tarſaság.
Erről meg-tanit az Arithmetica, hogy kelleſſęk véle élni. Az gonoſzságban való tars penigh ſzintén ugy lakol, mint az ki cselekſzi. *Facientes enim & conſentientes eadem puniuntur pœna.*
Sodomita, Eretnek, Balványozo, Geneſ. 13. ℣. 13. Deut. 11. ℣. 16.
Solutio, Birságnak meg-fizetéſe, part. 2. t. 69
Soror, Nénem, p. 1. t. 39, 50, 17, Hugom,
Specificare, Nevezetes-képpen meg nevezni, irni, ki fejezni, Meg-kereſztelni, part. 2. tit. 26.
Sponſa, El-adot leányzó, valaki jegyeſſe, mátkája, part. 1. tit. 100. Meny-aſzſzony, Idem.
Statuere, Törvényre elő állatni, part. 3. t. 26
Statutio, Iktatás, part. 1, tit. 63, 32, 34, 30, 33, 66, part. 2. tit. 21, 86, 11, 12, 71. part. 3. tit. 26, 16.
Statutum, Rendelés, Végezés, Prolog: tit. 89. part. 3. tit. 2.
Stellionatus. Szem-fęny veſztés.
Stigma, Bellyég, part. 2, tit. 16.
Stipendium, Hó-pénz.
Stipes, *Stirps*, Az Nemzetſęgnek eredeti, part. 1, tit. 28.
Strages, Veſzedelem, part. 2. tit. 74.
Stratagema, Hadi Okoſság, Fortély, hadi tiſzteſſęges álnokság.
Strigæ, Boſzorkányok.
Stuprum, Paráznaság, part. 1. tit. 14. part. 2. tit. 74.
Subarare, az Földet alá-ſzántani, nyilván meg-mozditani. Innét mondatik. *Subaratio*, hazaſság felől való, végezés, Allapattyának meg-uyjúláſa: Es jegy gyűrű adás, part. 1. tit. 93. 100.
Subſcriptum, Alája való irás.
Subſcribo, Alája irok, véle tartom.
Az Birák és Secretariuſſok az ſententia level alá irják magokat, nagyob bizonyságnak okáért.
Az vég ſententia alá igy irják, *Coram me Magiſtro, &c.*
Az halgato Prorogatoriák és egyéb közben mondot ſententiák alá penig, csak lectát irnak. Ezokáért mert az pör közben költ levelek csak bizonyságúl lehetnek üdővel. De az vég ſententiáról költ leveleknek annye méltoságok vagyon, mint valamely Privilegiomoknak.
Az tranſmiſſiók alá penig mind az varmegye Jſpányi, s-mind penig az Nemes Birák és Notariuſok alája irjanak, Poſ. 50. art. 62.
Subſidium, Segitſęg, Mellyet az Orſzág gyülesben ſzokták rendelni. Vlad. 5. art. 1.
Subſtitutio tutoris, Hagyot tutor, part. 1. tit. 56, 66, 8, 67, part. 3. tit. 30.
Succeſſio, Valaki hellyére való következés, Másnak

Máſnak helyére ſzállani, part. 1. t. 29, 47, 50, 48, 15, 66, 67, 16, 49, 56, 68, 110. 51, 69, 10, 64, 120, 17, 19, 27, part. 2. tit. 71, 62.

Sui juris eſſe, Magával ſzabad ember, part. 1. tit. 56, 111, 112, 121.

Summa, Somma, part. 1. tit. 60, 81, 73, 103, 61, part. 2. tit. 76.

Sumptus, Költſég, part. 1. tit. 42.
Sumptus ne ſuperet cenſum.

Supplementum, *Additamentum*, Ki tellyeſités.

Supplicium, Büntetés, part. 1. t. 15, 16. 103

Supplicatio, Alazatos könyörgés.

Supportans, Ki valaki hellyén terhet viſel, part. 1. tit. 42. Part. 2. tit. 37.
Az öregbik Báttyok, tartozik az töb öcsei és hugai hellyén az pört viſelni. Ezokáért hogy ha azt valami-képpen elveſztene-is, ezen attya-fiai, azon pört iſmégien meg-indithaſsák. Sőt bátor prokátor levele ne legyen-is, forgathattya, Es ha, *per non venit*, el-maraſzttyák-is, csak egy terhen marad érette. Az hatalomtúl elválva, mert abban külön-külön maradnak el.

Suſpitio, Kétſég, part. 1. tit. 123, 124.

Sylva, Erdő, Csere, Haraſzt.
Ez-is két-féle.
Makkos Erdő, és Erdőlő erdő, tüzre avagy örökſégre kit hordnak, part. 1. tit. 133. part 3. tit. 33.

Symbolum, Balitta, Jel.

T.

TABELLARIUS, Level-hordozo Poſta.

Taberna, Ház, Szállás, Korcsoma, Palmárbolt, Kamora, Sator, Azoknak ſzabadságát laſſad in V. Mola.

Talio, Haſonlátos büntetés, Szemet, ſzemért. Fogat, fogért, Haſonlo boſzſzu.

Tartari, Az Tatárok, par. 2. tit. 6.

Tartarus, Bor-ſeprő.

Tavernicalis ſedes, Tarnok ſzék, part. 3. tit. 19.

Taxa literarum, Az levelek váltsaga. vide *Prothonotarius.*

Telonium, Vám.

Tempus, üdő. Paſſim.
Tempus tacendi & Tempus loquendi.

Terminus, Hatarozot nap. part. 1. tit. 16. part. 2. tit. 26, 82, 56, 59, 36.

Terra, Föld, part. 1. tit. 24, 87.

Terragium, Föld valtság, *penſio fundi.*

Terreſtris dominus, Földes Ur, part. 3. t. 26, 27, 33.

Territorium, Város avagy falu földe, nyomás.

Theſaurus, Kéncs, Oly pénznek el-tétele, kinek az Ura immár nincsen emlekezetben. De ha tudgyák, ki tötte legyen oda, és mikor, még nem el-reytet kéncs. Ki kincset talál harmad réſzét magának tarthattya, az két réſzre azt illeti, az ki határán találllya.

Teſtamentum, Akaratunknak bizonyos rendeléſe, arról, hogy halálunk után, jovaink kikke legyenek, part. 2. tit. 52.
Annak penig ſzabad akaratból kel ſzármazni, part. 1. tit. 51, 100, 114, 109, 105, part. 3. tit. 30.

Teſtis, Bizonyság, prol tit. 13, 15, part. 2. tit. 27, 28, 29, part. 3, tit. 27, 12.

Teſtimonium, Bizonyság-tétel, part. 1. t. 39 47, 126, part. 2. tit. 27, 17, 29, 21, 36, 49, part. 3. tit. 12.

Teſtimonialis, Bizonyság-tétel.

Titulus, Fellyül való irás, Méltosagos dicsiret. Ut és mód, melyforman ember örökſéget birja. Mint hogy ſenki két uton jószágot nem birhat, part. 1. tit. 82. par. 2 tit. 70.

Tortura, Kinzás, Prol. tit. 10. 16. part. 3. tit. 20.

Az meg-kinzás, ſenkit tiſzteſſége veſztette nem téſzen. *Quæſtio, Idem.*

Az kinzáſra három okból mehet az törvény.

I. Mikor az kereſet, ſzörnyü és föben járo dolog.

II. Mikor az Al-pöreſre, nyilván való bizonyságok vadnak, és mutato jelekből, való ſorr megyen réá.

III. Mikoron külömben végére nem mehetnek az dolognak, az bizonyságok nem létele miat.

Az kinzás penig képeſt legyen, hogy ſzemélyében éppen maradgyon, meg ne csonkullyon, bénullyon belé, az fogoly: Mert ha az vadlo ſzovára kezdenek kérdezni és kinzani, az igaſság mellől ott az Birák el-tavoznának.

Tranſactio, Meg-ſzerzödés, alkuvás, part. 1 tit. 62.

Tranſire in rem judicatam, Arra megyen, mint ha törvénnyel el-értek vólna, part. 2 tit. 56. part. 3. tit. 35.

Tranſmiſsio, Vide Literæ tranſmiſs.

Tranſumtum, Az leveleknek igiről igire való máſſa, part. 1. tit. 42. par. 2. t. 11. 15.

Tranſylvania, Erdély Orſzág.

Vera equidem Dia eſt CHRISTI ſententia magni,
Diviſum Regnum ſeditione ruit.
Sic opulēta potens diris agitata procellis
Pannonia, heu miſera, ſeditione ruit.

part. 3. tit. 2. & 3.

Tributum, Contributio, Taxa, Cenſus, Adó. part. 2. tit. 9, 10.

Telonium, Vectigal, Vám.

Triceſima, Harminczad.

Trium dierum ſpacium concordiæ cauſa admittitur, Harmad napi ſzabadság, az meg-békéléſnek okáért, meg-engettetik, part. 1. tit. 60.

Triumphare, Valamit meg-nyerni győzedelmeſſen, nyerteſſen járni, part. 2. t. 73.

Turbatio, Turbator, Haborgás, Háborgató, eſzveſztö. *Conturbatus*, Háboritot és meg-indúlt ſzivel lenni, part. 1. tit. 14. part. 2. tit. 31. 75. 76.

TUTOR, Tutrix, Tutela, Az tutorság három-féle. part. 1. tit. 112.

I. *Legitima*, Az törvény-ſzerint való Tutorság, part. 1. tit. 13. Melynek.

Némellyike az ſzüleinkre néz, part. 1. tit. 51.

Némellyike Attyánk-fiait illeti, kik hogy haſznot venni akarnak, illik hogy terhet-is viſellyenek, vagy könnyen vagy nehezen, part. 1. tit. 119.

II. *Teſtamentaria*, Az Teſtamentomos tutorság, part. 1. tit. 114.

Melyre, mihelt az meg-hólt ember valakit válaſztot. Az menten hozzá foggyon, mert ha el-mulattya, maga kárával cselekeſzi: Mert rayta követhetik az árvak kár valláſokat. Har-

Harmincz napnak alatta penig Inventariomot iráſſon, ha azt akarja, hogy jót mondgyanak utánna. Azokra-is penigh, gondot kel viſelniek, kik az attyok halála után ſzületetnek, part. 2. tit. 62.

III. *Dativa*, Az adatot Tutorság, part. 1. tit. 15. Mellyet ád

Az Fejedelem, akkor mikor törvény ſzerint való, avagy Teſtamentomos Tutor nincsen, valamely árvák körül.

Az Patronus, Avagy az Földes Ur. Avagy az Városokban az Tanács Iſtentől adatot tiſzti-ſzerint: Mely tartozik az Arvák fogyatkozáſsának eleit venni. Es az árváknak mind magok ſzemélyeknek, s-mind marhájok gondviſeleſſére bizonyos meg-hit embert rendelni.

Az tutorságnak ideje penig akkor telik ki, mikor az Arvák 14 eſztendőſſek, par. 1. tit. 111. Ezokáért az ſerény tutorok, az az idő el-telvén, meg-intik az Arvákat, hogy Curatort kérjenek, és igy magokat panaſz tól meg-mentik, part. 1. tit. 124. Mellyet ha nem cselekeſznek huſzon négy eſztendőskorig, ha mi kárt vallanak az Arvák, à Tutorok fizetéſe. Az Arvákat-is ha azomban gondviſeletlenül nevelik fel, ő nekik ter ortzájokra.

Curatort azért azonak adnak, kik Tutort. De azt kit az Arvák valaſztnak. Magoknak valók penig még nem lehetnek. Városi helyen azonképpen, minek-utánna meg-haladták az tizen-negy eſztendőt arra intetnek, hogy vagy az deákságra adgyák, magokat. Vagy udvarnal ſzólgállyanak: Avagy kereskedő embernél lakjának. Avagy tiſzteſſéges műre adgyák magokat az míg az törvény-ſzerint való idejeket el-erik.

Az Tutorságról olvaſd, part. 1. tit. 115, 125, 112, 115, 113, 91, 116, 114, 122 117, 120, 121, 123, 124, 126.

Tutela inculpata, Véteknélkül való magaóltalma; part. 3. tit. 21.

V.

VACCA, Tehen, ünő, part. 1. tit. 33.

Vadimonium, Kezeſſég.

Vas, vadis, Kezes, P.

Vadari, Fejet kötni.

Vadare, Az vizen gázlóban általmenni.

Vadum, Sekély, Lábboló hely, Rev, part. 2. tit. 10.

Vagiare, Barmot bé-haytani, part. 3. tit. 33.

Vagiator, Cuſtos ſylvarum & pratorum, Erdő kerülő, Sib, Mezö páſztor. Erdő páſztor, Czőr. Ibidem.

Validitas, Erős. Hatható. *Efficax*. p. 1. t. 33.

VVayvodalis, Fejedelem embere. p. 2. t. 22.

Vectigal. Vásár-pénz. Vám. part. 2. tit. 10.

Venalia bona, Aruban bocsátot jók, el-adók. *Proximis competunt*. Az Attyafiakat illeti. part. 1. tit. 60.

Venatio, Vadaſzás.

Azért tilalmás az köz rendnek, hogy ſzőlőit és ſzánto földet puſztán ne hadgya, és még akkor-is ne vadaſzſzon, mikor ISTENNEK igijét kellene halgatnia.

Vendicare, Magának tulaydonitani, part. 1. tit. 27. 77.

Venditio, El-adás. part. 1. tit. 61. 59. 60. 27. 77.

Venditor, El-ado, Aros. part. 1. tit. 27. 76. 66. 77. 61. 69.

Venenum, Mereg. part. 1. tit. 52.
Veneficus vel Venefica, Kanta Iros, ördöngös, bűvös bajos, boszorkány.
Ez illyeneket, az mezőt hogy megmérgesitik, és hogy az ördöggel közlik dolgokat, és vegezést tészek vele, tűzzel meg-égetik.
Veneficum, Vesztes.
Verberatio, Meg-verés.
Verberans.
Az ki az Király Emberét meg-veri, Notában essik érette, part. 1. tit. 14. part. 2. tit. 2.
Az ki valamely Nemes embert megver, fején marad érette, part. 3. tit. 21.
Az ki más Jobbágyát meg-veri, mi legyen az büntetése, part. 3. tit. 31. 19.
Vestigia, Láb-nyom. Az el-lopot marhanak lába nyomat, ki el-téveszti, avagy annak eszét veszti, kétségessé tészi magát.
Vestis, Ruházat. part. 1. tit. 95. 99.
Via, Ország uttya. Annak oly szélesnek kel lennie, hogy két egész vágású szekér békével el-meheſſen egy más mellet.
Vész, *loca Sagenarum*, Varsa hely. part. 1. tit. 133.
Hal fogó Kürtő. Az kürtőre vóltam.
Vicarius, Hely-tarto. part. 2. tit. 52.
Vice-Comes, *vide Comes.*
Vicinus, Szomszéd. part. 1. tit. 60. 70. part. 2. tit. 64. 74.
Viduarum conditio. Az özvegyeknek allapattyok. part. 1. tit. 29. 98. 99. 67. part. 3. tit. 29.
Villa. Fallu. part. 1. tit. 84 part. 2. tit. 82.
Villani. Falu-béli. Jobbágyok. part. 3. t. 25.
Villicus. Fal-nagy, Gereb, Biró.
Vinculum. Kötes.
Vindicta, *Ultio.* Boszszú-allás. Kézzel való igaz vétel. part. 3. tit. 21. 22. 23.
Vinea, Szőlő. part. 1. tit. 133.
Violatio. Erőszak-tétel. Meg-fertőztetés, part. 1. tit. 105. 14.
Violator & violatio sedis judiciariæ. Szék-törés. part. 1. tit. 134. part. 2. tit. 69. part. 3. tit. 3.
Violentus. Erős, Hatalmas. part. 1. tit. 88.
Violentus occupator infra anni revolutionem ejici potest. Az ki hatalmasúl valaki örökségét el-foglallya, egy esztendő forgássa alatt issmeg hatalmasúl ki vethetik. par. 1. tit. 68. part. 3. tit. 22.
Virgo. Szűz Leány, Leányzó.
Virtus, Jószágos cselekedet, Erő. part. 2. tit. 68.
Vis. Erősség, Erő, Sokaság. part. 1. tit. 68. part. 2. tit. 74. part. 3. tit. 22.
Vis pro Violentia. Hatalmaskodás. part. 1. tit. 68. part. 3. tit. 21. 22. 24.
Visitatio. Meg-látogatás, Matt: 6. art. 12.
Visus optimus testis. Az ki szemével valamit lát, az lehet leg-főb bizonyság. part. 2. tit. 41.
Vitium. Vétek, Hiba. *Error* idem, part. 2. tit. 82.
Vitricus. Mostoha Attya.
Az Mostoha gyermekinek, mind személlyeknek, mind penig marhájoknak, örökségének gond-viselésséhez ugy fogjon, mint egyéb tutor, és ugy óltalmazza.
Vladislaus Rex, P. Lengyel László Király, part. 2. tit. 14.
Ulna. öl, Réff, Sing.
Ulna regalis. part. 1. tit. 133.

Ultimus. Utólsó. *Inde ultimum ſupplicium ſolam mortem dicimus.*
Unicus Vide ſingularis.
Univerſitas. Kőzőnſęg. *Vide Collegium.*
Vocare. Hini, Nevezni.
Voluntas in caſu comminationis pro facto reputatur. Az akarat az fenyegetésben, meg-lőt dolognak magyaráztatik: Nincs-is helye hogy valaki aval mentſe magát, hogy vagy feleſęge vagy más akarattyából, mód-nélkűl cselekedet legyen valamit.
Votum, Fogadás-tétel.
Urbs, Keritet kolcsos város.
Urbicus, Városbeli ember.
Urbanus, Varoſſi.
Emberſęges, tiſzteſſęges beſzédű.
Urbura, Az Baňyák jővedelmi.
Uſucapio, Veſzet marha.
Uſura, Vele éles, Háſzon vetel, Nyereſſęg, Biras, part. 1. tit. 81. part. 2. tit. 14.
Uſus. Véle való élés, Haſzon vétel. part. 1. tit. 62. 72. 84. 86.
Uſus fructus, Más jóſzágat élni, Bitang marha.
Uterini. Egy Anyától ſzűlettettek. *Carnales.* Egy teſt vérek, kik egy Atyától Annyától ſzűlettettek.
Vulnus. Seb.
Uxor. Feleſęg, Házas társ. Gazda-aſzſzony. part. 1. tit. 29. 102. 106. 110. 14. 67. 48. 98. 54. 99. 134. 109. 93. 96. part. 3. tit. 29.

Z.

ZONA *canabæa cingi,* Kender mazzaggal övedzeni, part. 2. tit. 30.

FINIS INDICIS.

CARMINA
D. HIERONIMI BALBI,
Præpoſiti Poſonienſ. & Secretarij Regiæ Majeſt:

Inclyta quæ Scythicis gens prodijt Hungara terris,
Nil niſi ſangvinei Martis amabat opus.
Clara quidem bello, patriſq́ decora triumphis,
Sed non pacificæ conſcia legis erat.
Non fora legitimis reſonabant ſparſa tabellis,
Nullaq́ conſcripti regula juris erat.
Jus dubiè pendens incertæque alea litis,
Sparſaque clamoſo jurgia vana foro,
Inde (nefas) patriis ejectus ſedibus hæres
Hæſit, & alterius ſuſtulit alter opes.
Inque pari cauſa lata eſt ſententia diſpar,
Et modo qui victor, mox fuit ille reus.
At STEPHANUS veterum laudes egreſſus avorum,
Attulit optatam providus author opem.
Qui nunc Pannoniæ, perſcribit jura feroci,
Armaq́ fulta ſacris legibus eſſe jubet.
Ille aperit Regni triplici decreta libello,
Et notat ambiguo jura tuenda foro;
Atq́ docet mores, longo ſervavit ab ævo
Quos Scytha, Cæſareis legibus eſſe pares.
Et quæ vix poterant numeroſo codice claudi,
Sedulus in paucas digerit ipſe notas.
Actio certa patet, certa eſt præſcriptio rerum,
Et conteſtatæ formula litis adeſt.
Quisque ſuum noſcens, alieno limite cedet
Sponte, nec infirmus præda potentis erit.

Jusque

Jusque piumque colent placida ſub lege quieti,
Sorte pari cauſas Cræſus & Irus agent
Macte animi, qui tanta tuis dare commoda noſti
Gentibus, inſignis fama futura tua eſt:
Ut Cretæ Minoa colunt, Agrique Phoroneum,
Legifer & Spartæ templa Lycurgus habet.
Utque Solone ſuo docilis lætantur Athenæ,
Sic laudes referet Pannonis ora tuas.
Major erit ſacris, qui mœnia legibus armat,
Quam qui belligeræ congerit artis opes.
Nam licet arma vacent, ſolidi ſtat gloria juris.
At ſine jure parum Martia bella juvant,

BENEDICTI BEKENII,

Ad Dominum ſuum Epigramma.

HOs proprius delectat amor, ſed gloria famæ
Hos juvat, at mentis non colit ille bona.
Tu ratus ô nimium, nimiumq; iterumq; beatum,
Cum patriis ſtudeas moribus, atq; fide.
Lycurgus ſanxit leges, & commoda gentis.
Inachiæ, & Siculos perdocet alma Ceres.
At tu firmatas multo diſcrimine leges
Congeris, & noſtros patria jura doces.

EJUSDEM IN ARDELIONEM,

& Zoilum Epigramma.

SI tibi livor iners urit præcordia tantum,
Ut patriis nolis conſuluiſſe bonis.
Vel te dura ſilex genuit, ſeu torva Megæra,
Vel ſi quid magnus ſævius orbis habet.
Si potis eſt jubeo liventem Zoile linguam
Comprime, vel ſi non, peſtis acerba voret.
Poſt cineresq; tuos, frondes quot in arbore cernis,
Plutonis pœnas tot tibi regna parent.

INDEX,
Seu

ENCHIRIDION

Omnium Decretorum & Conſtitutionum Regni Hungariæ, ad Annum 1579. uſq; : Per Cauſarum locos diſtinctum, memoriæ uſibusq; fori maximè utile.

Additis Regulis Juris Antiqui, Civilis & Canonici.

LEUTSCHOVIÆ,
Excudebat Laurentius Brever, 1637.

AD LECTOREM
Sambucus.

QVIA neminem ſuis vigiliis, aut præclaris conatibus, minus laude, quàm vel vivi memoria inclusam tenent, vel poſteritatis grata autoritas teſtatam explicabit, fraudandum cenſeo: ne pro apibus fuci, pro floribus ſpineta, ſentesq; ſubeant: hujus promptuarij, ſeu Jndicis, ad uſus forenſes expediti, per cauſarum locos præcipuos, & conjectiones ad memoriam conmportati Autorem fuiſſe, Reverendiſs: Nicol: Telegdinum, Quinq; Eccleſien: audio: Senatu Regio, patriis diu negotiis, multumq; exercitatum, ſubactumq; Præſulem mox, incrementa hæc, & acceſſionem lectionibus, judicioq; Reverendiſs: Moſſovij Vacienſis, &c. factam, qui viri nil fronte occultant, nil fictum, ſimulatumq; ferunt, orbeq; doctrinarum abſoluto, his longè majora poſſunt. Ut verò etiam vulgò terrerentur, paucis loco repoſitis commodiore, nonnullis fruſtra iteratis ſemotis, (cujus opellæ autoritatem donatum exemplar à Reverendis: Zacharia, mihi ſimul attulerat, paulò verò poſt Sereniſs: Erneſti venia, cujus hanc editionem niti præſidio, (ſeptamq; ſcias, confirmavit) noſtra factum cura vides. Quam tuis ſemper votis, cunctorumve uſibus, adhuc præſto fuiſſe, inq; reliquum tempus, quod duntaxat vitæ ſuppetet, ſi recta mente acceperis, cum impendio & interuſurio, quaſi ex judicato ſolven: citra reconventionem, forè paratiſſimam, omnino, velim, tibi perſvadeas.

Vale. Calend. Junijs 1581.

Viennæ.

INDEX OMNIVM DECRE-
torum & Conſtitutionum Regni Ungariæ, uſque ad Annum Domini, 1579.

DECRETUM S. STEPHANI REGIS.

DEcretum S. Stephani primi Regis Hungariæ, quod incipit: Quoniam ad Regales dignitates, &c. Lib. 1. publicatum poſt obitum Sancti Emerici Ducis.

Liber Secundus, ejuſdem S. Stephani Regis Decreti, qui incipit: Regnante Divina clementia, &c. anno domini 1035. in Synodo Tholna promulgatus.

DECRETA S. LADISLAI REGIS.

DEcretum S. Ladiſlai Regis primum, quod incipit: Regnante Creatore & Salvatore, &c. Anni Domini 1029. decimo tertio Kal. Junij, in Civitate Szabolcz editum & publicatum, & habet libros tres.

Secundus liber ejuſdem Decreti, incipit: Temporibus piiſſimi Regis, &c.

Tertius liber Decreti S. Ladiſlai, incipit: Hoc decreverunt, &c.

DECRETA COLOMANI REGIS.

DEcretum Colomani Regis incipiens: Quoiam Dei gratia Seraphin, &c.

Liber ſecundus ejuſdem Decreti, incipit: Colomanus Dei gratia Rex Ungariæ.

Hanc Legem, &c. anno domini 1100. editus.

Canones, ſeu Capitula Synodalium Decretorum Laur: Archiep: Strigon: & decem ſuorum Epiſcoporum, tempore Colomani Regis edita.

DECRETUM ANDREÆ REGIS.

DEcretum Andreæ Regis Secundi, dicti Hieroſolymitanij, Patris S. Eliſabeth Viduæ.

Quod incipit: In Nomine S. Trinitatis & Individuæ Unitatis. Andreas Dei gratia, &c. Anni 1222. In hujus Decreta jurant Reges cùm coronantur, eò quòd præcipuas libertates Nobilium contineat. Confirmatum eſt per Ludvicum Regem, anno 1351. Mariam Reginam Hungariæ, poſtea conſòrtem Sigiſmundi Imperatoris, Filiam dicti Ludovici Regis, Anno Domini 1384. A Mathia quoque vero Rege, anno domini 1544. eſt confirmatum.

DECRETUM LUDOVICI REGIS.

DEcretum Ludovici Regis Hungariæ, quod incipit: Thronus & potentia Regalis dignitatis, in præmio, cujus primus articulus eſt: Quòd ſi Prælati vel aliqui viri Eccleſiaſtici, &c. anni domini 1351.

DECRETA SIGISMUNDI REGIS Ungariæ.

GRatia Sigiſmundi Regis infidelibus, poſt fugam ex arce Soklyoſs, facta, Anno Domini 1403.

Decretum primum ejuſdem Sigiſmundi Regis incipit: Quòd quemadmodum nobis aliis, anno domini 1404.

Decretum ſecundum ejuſdem Sigismundi Regis: Sceptrigera Regalis dignitatis alitudo, incipit anno domini 1405.

Decretum tertium Sigiſmundi Regis, anni præcedentis 1405. ſecundum, quod incipit: Inter cæteras animi noſtri ſollicitudines.

Decretum quartum ejuſdem Regis, quod incipit: Cùm nos pridem unâ cùm &c. anni domini 1411.

Item. Oppoſitio ſive impignoratio ejuſdem Sigiſmundi Imperatoris, tredecim Oppidorum, Comitatus Scepuſienſis, facta Regi Poloniæ Vladiſlao, anno domini 1412.

Decretum quintum, quod tamen alii quartum: Sigiſmundi Imperatoris & Regis vocant, & incipit: Quod nos cujus Regiæ Celſitudinis &c. anni domini 1435. Budæ, in Feſto D. Gregorij Papæ editum.

Decretum ſextum, quod alij quintum, alij majus Decretum Sigiſmundi Imperatoris & Regis vocant, incipit: Inter cuncta quæ pro ſubjectorum ſalute &c. anni præſcripti 1435

Circumferuntur quædam propoſitiones I. R. Sigiſmundi Imperatoris & Regis ſine anno & die, factæ apud Regni proceres per nuncios in ejuſdem Imperatori, à Regno Hungariæ abſentia. Cum titulo: Decretum de modo exercitandi &c. Cùm tamen non eſſe Decretum illud legenti manifeſtè conſtat. Proinde nos inter Decreta eas aſcribere noluimus, ſed diſtributionum à proceribus ſic fieri petitam Comitatuum & nominum, Spiritualium ac ſecularium perſonarum cauſa. Decreto noſtro adjecimus, cum interpretatione Tituli Regis, quæ in iiſdem propoſitionibus habetur.

Rama vocatur Boſzna, Servia eſt Raſcia, Gallicia, id eſt, major Walachia, Lodomeria, eſt Ruſcia. Comania verò dicitur terra Walachiæ, quæ inhabitabatur à Comanis nigris quæ eſt ſita à fluvio Olth, inter Alpes & Danubium, jacens verſus Tartariam, quæ nunc inhabitatur à Walachis, & nuncupatur pars Tranſalpinæ & Moldaviæ.

DECRETA ALBERTI REGIS.

DEcretum Alberti Regis, Generi Sigiſmundi Imperatoris, in Regem Hungariæ coronati, anno domini 1437. primo die Januarij, incipit: Quòd excellentiſſimo Principe, Domino Sigiſmundo &c. anni domini 1439.

Ladiſlaus Polonus S. Stephani corona in Alba Regali coronatus, & ad Varnam, anno 1444. à Turca fuſus & interemptus, nullum edidit Decretum, quod ſervaretur. A factioſis quibuſdam introductus, contra Ladiſlaum Alberti Regis poſthumum Filium.

DECRE-

DECRETUM LADISLAI REGIS,

Pueri annorum decem & quatuor.

LAdiſlaus Rex, filius præfati Alberti Regis; nondum adoleverat, cùm Decretum, quod incipit: Crebrarum, ac dudum invaleſcentium novitatum: Anno Domini 1454. amiſſo anno præcedenti Conſtantinopoli, & jam ad obſidionem Nandor-albenſem properante Turca edidit, & ſervatur.

ARTICULI JOANNIS CORVINI,

Parentis Mathiæ Regis Ungariæ.

ARticuli Spectabilis & Magnifici Dn. Joannis Corvini de Hunyad, in Civitate Peſthienſi editi, anno domini 1445.

ARTICULI MICHAELIS SZYLAGY.

Gubernatoris.

DEcretum Michaelis Szylagyi de Horroſzeg, Gubernatoris Regni Hungariæ, anno domini 1458. poſteaquam Mathias Corvinus in Regem Hungariæ electus fuiſſet, & adhuc in captivitate Podebradij teneretur, editum.

SEQUUNTUR DECRETA SERENISSIMI

Principis Dn. Mathiæ Regis Ungariæ.

DEcretum primum Mathiæ Regis ante coronationem incipit: Quòd cùm his diebus in præſenti &c anno domini 1462 editum. Scribunt aliqui concepta in clerum invidia, hoc Decretum non ſervari, quod ante coronationem editum ſit, ſed perperam.

Decretum ſecundum Mathiæ Regis, quod incipit: Articuli prænotati hanc continent formam, poſt confirmationem Decretorum Andreæ & Ludovici Regum, tempore coronationis ſuæ æditum, anno domini 1464.

Decretum tertium Mathiæ Regis. Quòd cùm nos occurrentibus variis undique &c. Budæ anno domini 1471. editum.

Conſtitutiones Dominorum Prælatorum, Baronum & Nobilium Regni in abſentia à Regno Sereniſſimi Principis D. D. Mathiæ Regis Ungariæ anno 1474 Budæ Dominica ante Feſtum S Franciſci ex mandato Regis editi. Et incipiunt, Nos Prælati: Quòd cùm nos his diebus de voluntate &c.

Decretum quartum Dn. Mathiæ Regis, quod incipit: Redeuntibus jam pridem nobis, Budæ Dominica Quaſimodog: anno domini 1478. editum. A quibuſdam citatur pro tertio Decreto ejuſdem Regis.

Articuli eodem tempore de Officio Palatinatus pronunciati, in eligendo ad idoſficium Spectabili & Magnifico Domino Emerico de Zapolya. Quoniam præſens Diæta, incipit, & habet articulos duodecim.

Decretum quintum Dn. Mathiæ Regis, cujus primus articulus incipit. Inprimis, quòd Domini Prælati, & cæteri Eccleſiaſtici decimas habentes &c. Budæ anno domini 1481. editum. Hoc alij volunt eſſe quartum Decretum ejuſdem Regis.

Decretum ſextum Mathiæ Regis incipit: Decet Reges & Principes quo ſuperna &c. Budæ anno domini 1486. editum. Hoc alij quintum, alij majus Decretum D. Mathiæ Regis vocant.

Obitus Mathiæ Regis.

Duæ Epiſtolæ Friderici Imperatoris, & Maximiliani Regis Romanorum ad Ungaros 1490. datæ.

Conditiones, quib⁹ cùm Wladiſlaus Rex Ungariæ Regnum ſibi delatum ſuſcepit, conceptæ & emanatæ in poſſeſſione Farkaſshyda, Sabbatho ante Feſtum ad Vincula S. Petri, anno domini 1490.

Concordia inter Sereniſſimos Principes Fridericum imperatorem, Maximilianum Romanorum, & Wladiſlaum Ungariæ Bohemiæque Reges, ac Inclytum Regnum Hungariæ, Poſonij concluſa, anno humanæ ſalutis 1491. allegantur.

Sequuntur Decreta DOMINI WLADISLAI Regis Ungariæ.

DEcretum primum vel generale majus dictum, Wladiſlai Regis Ungariæ, anno domini 1492. hoc ita tribus modis allegatur. In quo continentur ſpeciales quidam articuli Regni Sclavoniæ.

Decretum ſecundum D. Wladiſlai Regis incipiens. Primo, quoniam in articulo ſecundo Decreti, vocatur etiam Additiones ad Generale, vel ad majus Decretum, anni domini 1495.

Decretum tertium D. Wladiſlai Regis, quod incipit: Glorioſiſſim⁹ Deus cujus &c. editum Budæ anno domini 1498. vocatur etiam Decretum minus.

Decretum quartum D. Wladiſlai Regis incipiens: Quòd cum ſuperiorib⁹ his dieb⁹, anni domini 1500. ab aliquibus vocatur Additiones ad minus Decretum, vel ad Decretum ſecundum.

Articuli in campo Rakoſs, in Dieta Feſti Beati Georgij Martyris: Quorum initium eſt. Item primo, ut Judicia & Judiciariæ deliberationes &c. anno domini 1507. conſtituti.

Decretum quintum D. Wladiſlai Regis. Quòd cùm nos poſt aſſumptionem ad hujus Regni, incipit anno domini 1504. ab alijs quartum eſſe cenſetur & allegatur.

Decretum ſextum D. Wladiſlai Regis, incipiens: Quòd cùm nos in animo noſtro ſæpè &c. Eſt anni 1514. poſt popularis inſolentiæ ſedationem editum. Alij volunt eſſe quintum & ultimum.

Decretum Tripartitum Stephani Verbŏczi à Rege non confirmatum lib: 3. an: 1514.

REGIMEN LUDOVICI Regis Ungariæ,

ARticuli Ludovici Regis in Oppido Tolnenſi, in Feſto Beati Jacobi Apoſtoli. Quorum initium eſt: Quoniam omne Regnum duob⁹ inſtrumẽtis &c. in anno domini 1518. ſanciti.

Alij

Alij articuli Ludovici Regis in Dieta generali pro Feſto Beati Michaelis archangeli anno domini 1518. præcedente in Bach celebrata ſtatuti & conſcripti, incipiunt: Quanquam hactenus &c.

Articuli item Ludovici Regis in conventu generali in Bach anno domini 1519. editi, quorum initium eſt: Præhabito Dei ádjutorio &c.

Articuli in Comitiis Budæ celebratis in Feſto B. Eliſabeth, anno domini 1521. editi, ejuſdem Ludovici Regis Ungariæ.

Ludovici Regis articuli Budæ in Feſto Beati Georgij Martyris, anno domini 1523. ſanciti & firmati.

Articuli Ludovici Regis in conventu generali pro feſto Nativitatis Glorioſiſſimæ Virginis Mariæ anno domini 1524. editi, & in Dieta ſimpliciter generali pro Dominica Jubilate in campo Rakoſs celebrata, reformati, anno 1525. ipſo Rege Ludovico adhuc regnante.

Eodem anno 1525. in Feſto Nativitatis Beati Joannis Baptiſtæ in Oppido Hatthvan, fuit celebratus Conventus Regnicolarum, contra voluntatem & conſenſum Ludovici Regis, ſicut conſtat ex literis ejuſdem Regis ad omnes Comitatus datis, quæ incipiunt: Ludovicus &c. Quamvis in Dieta proximè præterita. Ideò non ſervantur &c. nec allegantur.

Jtem, Articuli anni domini 1526. Ludovici Regis ultimi, editi in Dieta Rakoſs, ubi Stephanus Verbőczy fuit proſcriptus, & Palatinatu privatus.

DECRETA SERENISSIMI PRINCIPIS, & D.D. Ferdinandi Regis Ungarorum, & Romanorum Imperatoris Auguſtiſsimi.

ARticuli ſive Conſtitutiones Dietæ Budenſis, anni domini 1527.

Juramentum, quod idem Rex & Dominus noſter clementiſſimus præſtitit in coronatione.

Articuli Dietæ Budenſis, anni 1528.

Articuli Dietæ Poſonienſis, poſt amiſſam Budam, anni 1542.

Articuli Conſtitutionum Dietæ Poſonienſis, poſt ſolutam obſidionem Peſthienſem, pro Feſto omnium Sanctorum celebratæ. Eodem anno domini 1542.

Articuli Dietæ Novizolienſis, in Feſto B. Eliſabeth Viduæ, anno domini 1543. celebratæ.

Reſponſio & Confirmatio ejuſdem Domini Regis, & non confirmantur omnes articuli, aliqui etiam ſaltem conditionaliter. Igitur Conſtitutiones ad reſponſum erunt referendæ.

Articuli pro Feſto Purificationis B. Virginis Mariæ, in anno domini 1545. Thyrnav. editi.

Limitatio articulorum præſcriptorum, per Majeſtatem ſuam Regiam in ſcriptis facta.

Articuli Poſonienſis Dietæ, in Feſto Converſionis S. Pauli celebratæ, anno domini 1546.

Articuli in Thyrnavienſi conventu, pro Feſto S. Catharinæ Virginis, & Martyris anno 1547. celebrato, conſtituti.

Reſponſum Majeſtatis Regiæ ad eoſdem articulos, quod conferri debet cum articulis.

Articuli in Conventu Poſonienſi, pro Feſto B. Lucæ Evangeliſtæ, anno domini 1548. celebrato, Decreti.

Articuli Poſonienſis Dietæ anni 1550.

Arti-

Articuli Poſonienſis Dietæ anni 1552.
Articuli Sopronienſis Dietæ anni 1553.
Articuli Poſonienſis Conventus anni 1554.
Articuli Poſonienſis Dietæ anni 1555.
Articuli Poſonienſis Dietæ anni 1556.
Articuli Poſonienſis generalis congregationis anni 1557.
Articuli Poſonienſis Dietæ univerſalis, anni 1559.
Articuli Poſonienſis Generalium Comitiorum, anni 1563.
Quo anno Sereniſſimus Princeps D D. Maximilianus Rex Ungariæ coronatus eſt.
Obitus Divi Ferdinandi Imperat: incidit in annum Domini 1564. ipſo die Feſti S. Jacobi.

CONSTITUTIONES AUGUSTISSIMI IMPERATORIS Maximiliani Secundi.

CONſtitutiones Divi Maximiliani Imperatoris in Dieta Poſonienſi, anni domini 1566. factæ, quo anno fuit ſuſcepta expeditio contra Turcam, & Caſtra ad Jaurinum poſita.
Articuli Poſonienſis Dietæ anni 1567.
Articuli Poſonienſis Dietæ anni 1569.
Locumtenens Paulus Bornemiſzſza Epiſcopus Tranſylvanienſis.
Articuli Poſonienſis Dietæ primi anni 1572.
Articuli Poſonienſis Dietæ ſecundi anni ejuſdem.
Coronatus eſt Auguſtiſſimus Romanorum Rex in Regem Ungariæ D. D. Rudolphus Secundus, & aliquot Epiſcopi creati.
Articuli Poſonienſis Dietæ anni 1573.
Articuli Poſonienſis Dietæ anni 1574.
Articuli Poſonienſis Dietæ anni 1575.
Obijt D.D. Maximilianus Imperator, anno 1576.

DECRETA SIVE CONSTITUTIONES SERENISSIMI Principis D. D. Rudolphi Electi Romanorum Imperatoris.

ARticuli Dietæ Poſonienſis Anno 1578.

ENCHI-

ENCHIRIDION ARTICVLORVM.

A.

ABbas infulatus, jurat ut Prælatus, aut Baro pro decem nobilibus, par. 2 tit. 40

tam pro ſe, quàm pro alio, ita eſt judicatum in cauſa Benedicti Kezij, contrad: Czobor: 30 die Martij, Anno 1578.

Abbatus infulati homagium marcæ cētum, part. 2. tit. 40.

Abbates duo ſi contenderint in ſynodo epiſcopali, contentio eorum dijudicetur, Colom. Decr. libr. 1. cap. 8

Abbatias nemo teneat, qui infra annum habitum religionis non aſſumpſerit, Vlad. in min. Decr. lib. 3. art. 58 & lib. 5 art. 27

Abbatia Borsmonoſtra non eſt obligata ad Auſtriam, Poſon. 1550. art. 47

Abbatias Rex ſecularibus auferat, & reddat religioſis ejus ordinis, Vlad. in additione minor. art. 32. in quinto art. 27.

Abſentes ſtudiorum cauſa, & in peregrinationibus non gravātur ſententia (per non venientiam) una ſolùm vice, Vlad. in addition: ad Decretum minus in ordine tertium, art. 1.

Acceſſorium ſequitur forum cauſæ principalis, part. 2. tit. 52

Accuſare poſſunt omnes ex pietate tutorem ſuſpectum, pupillus tamen non ante ætatem legitimam, part. 1. tit. 124

De acquiſitis per ſe quocunq; modo, etiam per contractum fraternalis adoptionis, vel per ſui præfectionem in marem, quilibet diſponit invitis filiis, part. 1. tit. 57

Acquiſita per unum, aut alterum fratrem ante diviſionem, ſi non ſunt alienata per acquiſitorem, tempore diviſionis paternorum, bonorum, intrant & illam diviſionem cum fratribus aliis, part. 1. tit. 43

Actor in cauſa dicitur accuſator, qui ad cauſam vocat in prologo, part. 1. tit. 13

Actor ſufficienter probans contra reum non plenè probantem, jurat ad caput ejuſdem rei, quinquageſimo ſe nobilibus, p. 2. t. 32

Actor pecuniam amiſſam, aut debitum, aut mutuum probatum, cujus tamen quantitas non conſtat; per juramenta levat, ita, quod nobilis unus ad quatuor, ruſtic⁹ autem ad unum tantum florenum jurat. Ibidem.

Actor deficiens in juramentali depoſitione ſibi decreta, perdit acquiſitionem ſuam. part. 2. tit. 36

Actore ſimul, & reo probante plenè, reus adhuc ſe purgabit cum conjuratoribus, quorum numerus varius eſt, part. 2. tit. 32

Actore per omnia deficiente in probationibus, reus abſolvitur. part. 2. tit. 32

Actore trinas literas inquiſitorias, vel binas vel unicas producente, & reo propoſita cōtra ſe negante, quid agendum. Vide infra in dictione juramentum. part. 2. tit. 32

Actoris juramento, juxta regni conſuetudi-

nem ſe ſubmittente reo, & illo juramentum non acceptante: reus tertio ſe nobilibus jurabit: ſi verò caput ſuum, reus ſolius actoris juramento ſubjiceret, & ne hoc quidem acceptabit, reus abſolvitur, ita tamen, ſi in primo reſponſionis termino hoc faciat, Ibidem.

Actore nullas literas inquiſitorias producente, reus tertiusmet jurabit, Ibidem.

Actore non probante in facto debiti, vel mutui, ſolus reus jurabit. Ibidem.

Actore principali cedente, vel ruente, ruit ingerens, part. 2, tit: 85

Actus potentiarij, Vide infra potentia.

Admonere debet fratres, aut filios, aut alios, qui fortè ei ſuccederent deficienti, imò & vicinos venditor juris poſſeſſionarij, nec valet venditio ante eos externo facta. part: 1, tit: 60

Admoniti non emẽtes, non poſſunt poſtea aliter recuperare alienata, quàm longo litis proceſſu, Ibidem.

Admonitus ad levandam pecuniam, vel in aliis caſibus proximè infra notatis, & nolens accipere id, ad cujus repetitionem monetur: evocatur (ſi habet) ex bonis hæreditariis aut pignoratitiis populoſis non de curia nobilitari, nec perſonaliter, ſub pœna homagij evocato ſolvenda: Si verò colonis caruerit, poterit etiam de curia ſeu domo reſidentiæ evocari. par. 2. tit. 24.

Admonitiones ad levandam pecuniam, & remittendam, jura pignoraticia, vel tollentia dotes, & res Paraphernales, juraq; quartalitia, & perſonaliter, & de domo habitationis poſſunt fieri. part. 2, tit: 24.

Adoptivus hæres redimit bona adoptanda oppignorata vel obligata, part. 2. tit. 17.

Adoptivus frater non ſuccedit nota infidelitatis condemnato, poſt gratiam. part. 1, tit. 49.

Adoptio fraternalis vim non habet naturalibus hæredibus exiſtentibus, part. 1. tit. 66

Adulteræ capitis pœna affecta, ſi teſtata non fuerit, propinquiores ſuccedunt in Paraphernalibus, part. 1, tit. 105

Adulteræ peracta pœnitentia, reconciliantur maritis, S. Ladiſlai libro primo, cap. 20, Colom. art. 75.

Adultera perdit dotem, & capite plectitur, ſervat Paraphernam, cui tamen, ſi primum vitium parcit maritus, dotem recuperat, & poſtea pro iterato delicto, per eundem maritum puniri non poteſt, part. 1, tit. 105

Æſtimatione communi redimuntur bona vendita, vel impignorata per eos, in quorum præjudicium non præmiſſa admonitione, facta eſt impignoratio, vel venditio, part. 1, tit. 60

Æſtimatio eſt bonorum mobilium competentis valoris taxatio, duplex, perennalis fit in juribus tantum poſſeſſionariis, non in mobilibus, decies tantùm valet, ut communis. Communi utimur frequentius, perennali verò, & in caſibus tantum obligaminum, ac faſsionibus, aut Decretis regni contentis. Et modus æſtimationis communis, part. 1, tit. 133

Æſtimatione communi, una ſeſsio populoſa, ad unam marcam, florenos quatuor valentem, deſerta ad duas, perennalis ad decies tantum æſtimatur, Ibidem.

Æſtimationes uſitate omnium bonorum mobilium, & immobilium, ad quam ſummam fiant, Ibidem.
In æſtimatione bonorum patris, vel fratris citati ob occupationem litis, intermedio mortui, ſucceſſor ejus convincitur, non in ſenẽtia capitali: item ad refuſionem damnorum, & remiſsionem bonorum occupatorum comdemnatur, part. 1, tit. 61
Æſtimatione perennali ejicere quis poteſt externum ſeſſorem, nobilem, vel ignobilem, de vinea, in ſuo territorio exiſtẽtem, part 1, tit. 133
Similiter & colonum, qui juxta articulorũ contenta, legitimè ab eo diſceſsit. Tyr. 47, art. 29. Poſon. 56, art. 29, part. 1, tit. 111
Ætas filiorum perfecta anni 24, filiarũ, 12 part. 1, tit. 111
Ætatis legitimæ homines lites movere, & agere poſſunt. Ibidem.
Ætatis anno 12 maſculi procuratores, conſtituere 16 ſuper debitis & pignoris titulo 18, ſuper rebus mobilibus 24, ſuper juribus poſſeſsionariis faſsiones facere poſſunt, Puellæ 12. Anno procuratoris conſtituunt, 14, de debitis, juribusq; pignoratitiis, & rebus mobilibus fatentur, 16, ſuper dotibus quartaliciis, & juribº poſſeſsionariis diſponunt, part. 1, tit. 111
Affirmans ſe feciſſe contra ſe oppoſita, debet rationem dare, cur fecerit, alioquin ſtatim ſuccumbit, part. 2, tit. 82
Aggreſſus aliquem gladio evaginato hoſtiliter, ſi occidatur, perit ejus homagium, & ſangvis, part. 3, tit. 21
Aggeres pro defenſione terrarum ſuarum aut pro molendinis poteſt quis in alterius terra, ſine ejus incommodo tenere: ſed per hoc non acquirit ſibi jus in loco aggeris. part. 1, tit. 87
Agnati ſunt fratris per maſculinum ſexum deſcendẽtes & ſi ſunt ætatis perfectæ, præferuntur cognatis in tutela. part. 1, tit. 116, 118
Alienare poteſt Pater portionem filij non diviſi, ſi propria non ſufficerent pro redemptione ſui capitis, alias non poteſt bona avita vt infra in voce Avita. part. 1, tit. 59
Alienigenæ creãtur Vngari etiam per Principem, Poſon. anno 1552 art.
Althamij recepti in Ungar. 1578 an. art. 36
Altarium rectores loco Canonicorum non mittãtur ad executionem pro Canonicis, Matthias major art. 10
Altarium rectores de ſuis vincis decimas non ſolvant, Poſ. 15, 69, art. 28
Alb. Laſci fit Ungar. Poſ. an. 1575 art. 18
Amentis vel furioſi filij ſemper maneant ſub tutela. part. 1, tit. 55
Amiſſores caſtrorũ finitimorum, notam infidelitatis incurrunt, part. 1, tit. 14
Puniantur ijdem in exemplum aliorum, Poſ. 54, art. 14
Anabaptiſtæ, & ſacramentarij de omnium bonis pellendi, ſub pœna graviſsimæ indignationis regiæ, Poſ. 48, art 11
Annualis prorogatio Prælatis novus datur in cauſis ſuis, & pupillis, in litibus motis tempore patrum ſuorum, part. 2, tit. 50
Annualem revolutionem in bonis violenter occupatis faciẽs, & per hoc novam donationem

tionem impetrans, dicens quod in eorum pacifico dominio perſtiterit: mentitur & talis donatio non valet. part. 1. tit. 37.

Annua revolutio, ſub qua ſtatutio peragi debet, in bonis per adoptionem computatur, à morte adoptantis, part. 1. tit. 63. 65.

Annuam revolutionem in bonis occupatis perficiens, longo proceſſu, non vi ejicitur.

Appellatur à judicio judicis nobilium, & jurati nobilis in cauſa migrationis coloni, ad Comitatus judicium, hinc ad ſedem regiam. Tyr. 47. art 31. & 56. art. 28. imò à Comitatu ad ſedem regiam non appellatur, Poſon. 56. art. 28.

Appellatur in qualibet cauſa ex Tranſylvania & Sclavonia in curiam regiam. part. 3. tit. 3.

Appellatur de Comitatuum ſede in curiam regiam, exceptis cauſis, in quibus reus ſolius actoris juramento ſe ſubmittit. part. 3. tit. 35.

Appellatur ex Comitatu in curiam regiam, cauſa tamen exequtio remittitur ex curia, ſi cauſa habet in ſuo proceſſu onus, aut Birſagium alioquin poterit mitti ad exequtionem ſtatim de curia regia, part. 3. tit. 6. 7.

Appellans ſemel ex Comitatu ad curiam regiam poſt remiſsionem, & judicium novum non appellat, altera pars appellat. part. 3. tit. 6.

Appellationes ex liberis civitatibus fiunt ad magiſtrum Thavernicorum, hinc ad perſonalis præſentiæ Locum tenentem, ſed non in criminalibus, niſi forte penitus innocentem vellet damnare, quo in caſu appellatur præcisè ad perſonam Regis, part. 3. tit. 11.

Appellatur de ſede Vicariorum Eccleſiarum in curiam Regis. part. 3. tit. 35.

Hoc intellige tantum de tranſmiſsionibus ad vivendum, utrum concernat cauſa forum ſpirituale, aliter enim non eſt hoc verum, quia & cõſuetudo præſcripta & Decretum majus VVladiſlai, art. 45. habet, quod ex foro ſpirituali in curiam romanam provocatur, nec valet hoc Decretum, vel ſtatutum, quod eſt contra jus Canonicum, & diuturnam libertatem Eccleſiarum, qualia ſtatuta non valent ut in prologo Tripartiti habetur. Et licet Tripartitum ſit lex poſterior, non derogat tamen legi priori hoc eſt Decreto Ladiſlai, quia non habet clauſulam derogatoriam, prout deberet in tali caſu. part. 2. tit 2.

Appellans ex excomitatu ad curiam regiam, in duplo ejus Birſagij convincitur ſi ſuccumbit, quod ei fuit in comitatu impoſitum. VVlad. ma. art. 72.

Appellationes à tabula regia (id eſt foro) ad perſonam regis, interpoſitæ reviſioni, Judicis tabulæ intereſſe poſſunt, ſed in ea vocem non habent, Vul. admin. ar. 17.

Appellatur à Judice areſti, in cauſa debitorum in curiam, Vul. ad min. art. 24.

Appellans ex Comitatu in ſecunda ſede, debet extrahere literas tranſmiſsionales alias ſententia tranſit in rem judicatam, part. 3. tit. 35.

Appellationibus plures, quàm antea Prælati, & Barones adhiberi debent. 1. Poſ. 75 art. 3.

ARX.

Arx vide etiam in dictione caſtrum.

Arcem in bonis propriis cuilibet, & comitatui unam communem extruere, cum ſcitu regis, licitum eſt. Vul. 7. art. 57.

Arces quæ habent proventus, non Regis, ſed dominorum earundem ſumptibus interteneantur. Poſon. 63. art. 17.

Arces pluribus communes, communib⁹ ſumptibus interteneantur, ſecundum limitationem Capitanei regni, & Comitis, quãtum quisq; eorum ſolvere debeat; ad intertentionem portionis nolentis contribuere, reliqui occupantes habent facultatem & convertendi ad defenſionem loci. Poſ 63. art. 19.

Arces habentes, & de proventibus nihil ad eas impendentes. Rex per Capitaneos, cogat ad officium. Poſ 63. art. 16.

Arces ad Auſtriam impignoratæ, rediman-tur per Regem, vel regnicolas eos, qui volunt redimere, & interim ferant onera cum regnicolis æqualiter earum Domini, Poſon. 63. art. 15. Poſon. 67. art. 42.

ARCHIEPISCOPUS.

Archiepiſcop⁹ Strigonienſis, & prior de Leuuöld, jurant, quando judicialiter eis juramenta decernuntur, non in ſuis perſonis ſed per ſuos officiales. Poſ. 50. art. 64.

Archiepiſcop⁹ Strigonienſis, gentes ſuas, ratione ſuorũ colonorum ſervet in Uyvvar, Poſ. 56. art. 19.

Archiepiſcopi Strigonienſis coloni ſunt liberi à teloniis perſolvendis. Poſ 57. art. 16.

Archiepiſcopus Strigonienſis faciat ſuum officium in Piſetario, tanquam contraſcriba ſcriba intertenendo, ad vitandam exportationem auri, & argenti de regno, Poſ. 57. art. 15.

Architectos ad munitionem locorm finitimorum, Mt. ſua mittat. Anno 56. ar. 4.

ARESTUM, ARESTATIO.

Areſtationes facere non licet in propriis terris. Sigiſ. maj. art. 13. min. art. 5. neq; fratrum, vel Dominorum ſuorum terris. VVlad. maj. ar. 89, 90, ſub pœna trium marcarum, & factum tale areſtum, Comes cogit areſtantem relaxare cum Byrſagio aliarum. VVlad. maj. art. 89. Imo areſtans in propriis bonis, convincitur in facto potentiæ. Sig. maj. art. 5.

Areſtatio in loco communi debet fieri, & hoc ita ſi judex loci, aut villicus, ubi debitor habitat requiſitus, per creditorem juſtitiam adminiſtrare, aut ſentẽtiam latam exequi non vult: quod poſtquam per creditorem probatum eſt, Judex areſti, ex parte areſtati, judicium, & ſatisfactionem impendere tenetur. Sig. maj. art. 13. VVlad. maj. art. 89.

Areſtari poterit debitor: qui debitum non negat & maleficus in loco communi. Matth maj. art. 29, VVlad. maj. art. 92.

Areſtatio debitoris non fatentis debitum hoc ordine fit. Creditor defert eum Comiti. Comes debitorem areſtat apud ſuum dominum, ut teneatur ad primum diem juris, ſub pœna decem marcarum in ſede judiciaria creditori reſponſurum eum ſtatuere, Quod ſi ſtatuerit, fuerit q; ſtatutus convictus, de bonis convicti, creditori

tori ſatisfaciat tàm pro capitali ſumma, quàm pro expenſis. Quod ſi non ſufficiant bona ejus, tradetur in manus creditoris etiam caput debitoris. Si dominus ad mandatum comitis, ne ad ſecundum quidem terminum ſtatuet debitorem: Comes de bonis domini ſatisfaciat creditori pro capitali ſumma, & expenſis, Si comes impeditus fuerit facere hac in parte officium ſuum. Regia Majeſtas 25. marcas à domino exiget, & nihilominus coget illum ſatisfacere creditori. Mat. maj. art. 29

Arreſtari nobiles in perſona, vel rebus ipſorum non licet, nec colonos pro ipſis: alioquin areſtantes convincuntur in vivo homagio areſtati, & bonorum areſtatorum æſtimatione. VVlad. maj. art. 90.

Areſtantes cives civitatum liberarum in propriis terris, incurrunt pœnam marcarum trium exigendarum, per magiſtrum Thavernicorum aliumvè ſuum ſuperiorem. Sig. maj. ar. 21, VVlad. maj. ar. 91.

Areſti judex, ſi eſt loci judex, aut dominus, den: 40. Si villicus den: 12. habet pro ſalario. Sig. maj ar. 16, VVlad. m. a. 91.

Areſti judex dimittens, aut nolens areſtare debitorem, tenetur pro eo areſtari de toto intereſſe: niſi violenter eripiatur areſtatus. Sig. maj. art. 14, Vl. ma. art. 89.

Areſti indebiti judex, & punitor, ſit Comes, ſi factum eſt in bonis Comitis, univerſitas nobilium ſit, & appellatur ab eorum judicio in curiam. Vlad. ad maj. art. 21

Areſtare Decimatores non poſſunt, niſi in facto decimarũ, alioquin ſi areſtaverint, decimas ejus anni, ob hujusmodi areſtam dominus loci percipiet, & convertet ad uſum finitimorum locorum. Vlad. 7, art. 44.

Areſtari juſti pro injuſtis non valeant, indebitè aliquem areſtans, puniatur juxta regni decreta. Poſ. 48, art. 65.

Areſtum per colonos ubi, quibusvè locis fieri poſsit. Matt. art. 2, Vlad. in art. 92.

Areſtatio indebita contra formam Decreti, non debet fieri, Poſ. anno 1548, art. 65.

ARGENTUM.

Argenti marca ad Cameram regiam recipiatur pro flor. 6, minus unus orthone. Poſ. in 45, art. 50.

ARMA.

Arma, vel victualia infidelibus ſubminiſtrans notam incurrit, par. 1, tit. 14. Vlami. art. 72, Poſ. 46, art. 53, Poſ. 63. a. 67.

Armorum ſimplex collatio non nobilitat, nec probat nobilitatem. part. 1, tit. 6.

Armatus ſedem judiciariam intrans, ſi ruſticus eſt, auferantur ei arma, & ipſe in cippo per triduum jejunabit. Si nobilis, arma perdit, & unam marcam ſolvit judici, Mat. ma. art. 65, Vla. ma. art. 79.

Arma non ferant Preſbyteri, non beneficiati & Scholares, alioqnin capti traduntur Prælatis puniendi, Vlad. 7, art. 60.

Arma ferens bubulcus, primò caſtretur, ſecundò capite plectatur. Et ruſticus ferens bombardam, dextra manu truncetur. Vlad. 7, art. 60.

Arma ad tabernam, & nundinas proficiſcentes deponat, ſecus faciens privetur armis, & jejunet in cippo tres dies. Matth. maj. ar. 66.

ASSE-

ASSESSORES.

Aſſeſſores ſedes judiciariæ Regiæ Majeſtat. quot olim fuerunt, videre poteris, Vlad. ad maj. art. 8. in min. art. 2. Poſ. 42, art. 29 & quod octo ex illis intereſſe conſilio debeant. Vlad. min. art. 7

Aſſeſſores nunc ad minimum debet eſſe quatuor, quibus Rex dare tenetur ſalarium: Et ſi quis eorum mortuus, in illius locum locumtenens alium eliget. Archiepiſcopꝰ quoq; Strigonienſ. duos aſſeſſores dare tenetur. Poſ. 57, art. 13

Aſsidebunt in judicio unus Prælatꝰ, & unus Baro, ad minimum judicibus ordinariis, & poſſeſſoribus aliis. Poſ. 56 art. 36

Aſſeſſores debent eſſe literati. Poſ. 74. ſecund. art. 16

Atteſtationes, Vide communis inquiſitio.

Aucarij, Vide infra LUDAS.

AUCUPIUM.

Aucupium & venatio prohibita ruſticis. Vlad. 5, art. 18

AURUM ET ARGENTUM.

Aurum & argentum non cuſum efferenti è regno auferre, & ipſum capere poteſt quilibet licite. Vlad. maj. art. 32, min. ar. 31 Poſ. 52 art. 37, Poſ. 57, art. 15

Aurum & argentum ubicunq; repertum ad Regis Cameram vendatur: aliis vendens perdit metalla, pro faciendis tamen ſciphis, cocleariibus, poteſt quilibet licitè pro ſe retinere. Sig. 3, art. 13

Aurens pro 110. den: accipitur. Sig. min. 3, art. 7

AVITA.

Avita bona in ſucceſſorum præjudicium nemo poteſt alienare, niſi in caſu expreſſo in voce. alienare, part. 1, tit. 58.

B.

BAbcæ Bohemicæ tres pro crucifero acciapiantur, Poſ. 1548, art. 47.

Barones duos interſint judiciis. Vlad. art. 2. Tres. VVlad. ad maj. art. 8. Unus Poſonienſis 59, art. 38, & totidem Prælati.

Barones regni ſunt iſti: Palatinus, Judex curiæ, regnorũ Croatiæ, Dalmatiæ, Sclavoniæ Bani, VVayvoda Tranſylvanus, Zverinenſis, & Machovienſis Bani, Tavernicorum, Janitorum, Pincernarum, Dapiferorum Agazonum, regalium & reginalium magiſtri, Temeſienſis & Poſonienſes Comites, part. 1. tit. 94.

Baronum homagium marcæ centum, facientes flor: 400.

Baronum & Prælatorum abſentia non obſtante, judicia in tabula procedant, ſed appellatione non, Poſ. 66, art. 22.

Baronis juramentum pro decem nobilibus acceptatur, part. 2, tit. 4.

Baronum relictarum dos, flor: 400. part. 1. tit. 93.

BELLUM.

Bello occumbentium hæredes Rex tenetur remunerare, Andr. 2, art. 10

Bello capta ſpolia Rex nemini auferat. Albert. art. 13.

Bellico judicio, vel per bellicos judices poſſunt judicari violentiæ ſub expeditione cõmiſſa, ſi ibi vult requirere injuriam paſſus: licet

licet tamen ei indigenas, miiltes etiam coram judicibus ordinariis requirere, ſi vult, ſed non externos.
Poſ. 1555. art. 2. poſ. 67. art. 48.

Bello cruciato interemtorum hæreditas ſi filiis carent, ad uxores, & filias cedant.
Vlad. 7. art. 62.

Bellici judices non poſſunt judicare jus poſſeſſionarum, & ſententiæ per eos in tali caſu latæ nullæ ſunt. Poſ. 67. art. 41.

Bellicis in rebus adhiberi debere Conſilium Ungaricum. Poſ. 69. & 78. art. 38.

Beneficia Eccleſiaſtica, quæ à Laicis poſſidentur, vel à Rege inſcripta ſunt, recipiantur.

Item hæc & alia vacantia conferantur perſonis idoneis. Poſ. 48. art. 8. Poſ. 50. art. 18 Poſ. 52. art. 43. Sop. 53. art. 9. Poſ. 67. art. 31.

Beneficia Eccleſiaſtica Rex confert, Papa cõfirmat. part. 1. tit. 11.

Beneficia Eccleſiaſtica perſecularem non occupentur. Alb. ar. 21.

Beneficia Eccleſiaſtica externis non conferãtur. Andr. ar. 11. Alb. ar. 3. VVlad. ad m. art. 30, 31, 36. Poſ. 52. art. 42. Poſ. 50. art. 18. Sop. 53. art. 9.

Beneficia Eccleſiaſtica liberè conferant patroni ſolis indigenis. VVlad. ad ma. ar. 30

Beneficia Eccleſiaſtica plura unus non teneat. Vlad. min. ar. 56. ad maj. ar. 28. in ſexto art. 24. Alb art. 8. Poſ. 48. art. 6.

Beneficia Eccleſiaſtica in habitu laicali, nemo teneat. VVlad. min. art. 59.

Beneficia Eccleſiaſtica dignis, & benè meritis conferantur. VVlad. min. art. 67.

BIR-

BIRSAGIUM.

Birſagium trium Marcarum exigat Comes ab eo, qui detinet colonum, legitimè trãſmigrare volentem & permittat colonum cum omnibus bonis, ac recuperatis damnis diſcedere. Sig. maj. ar. 9.

Birſagium trium marcarum exigat Comes à villa, lucrum cameræ quæ non ſolvit. Ibidem.

Birſagia à conjunctis infra quindenam non ſolventibus, per occupationem bonorum æquivalentium exigent comites parochiales. Mat. maj. a. 52. VVlad. maj. ar. 66.

Birſagia Comites, & judices nobilium æqualiter inter ſe diſtribuent. Sig. ma. art. 3.

Birſagiorum judicialium in ſolutionem acceptentur pecora, juxta æſtimationem. Part. 1. tit. 134.

Birſagium qui ſtatim, cauſa finita, ante executionem, coram judice ſolvit, floreno uno marcam compenſat, Part. 2. tit. 86.

Birſagium non ſolvens coram judice ante executionem ſententiæ judicem evocans ad ejus ſolutionem, pro una marca florenos duos dat. Part. 2. tit. 86.

Birſagium quando per executionem ſententiæ exigitur, pro una marca floreni quatuor dantur. Ibidem.

Birſagia ſolum in tertia evocatione, ex ſimplici evocatione proceſſura duplantur. Ibidem.

Birſagium primæ ſententiæ (per non venit) marca. Ibidem.

Birſagium non comparationis ad ſecundam evocationem, marcæ, 3. & pro non ſolutione marcarum priorum, duplum. Ibidem.

Birſa-

Birſagium in ſimplici poſſeſsionaria ſtatutione, vel metali reambulatione, ſimplex exigitur, Ibidem.

Birſagium in brevib⁹ cauſis, marcæ 3, Ibid:

Birſagium actoris non comparentis in regio judicio, marcæ 6, Ibidem.

Birſagium pro quolibet colono ſtatui cõmiſſo, & non ſtatuto, marca una, Ibidem.

Birſagium ſolvi poteſt rebus mobilib⁹, juxta æſtimationem, Ibidem.

De Birſagio judicis ordinarij ſtatim poſt ſententiam primæ parti vincenti, deinde ſibi à parte victa ſatisfieri curent, Sigiſm. maj. art. 9, Mat. maj. ar. 52 VVlad. maj. art. 66.

BLASPHEMI.

Blaſphemi, qui maledictis peranimam, vel ſecreta utuntur, primò publicè cædantur, ſecundò capitibus plectantur, qui eos audiunt & non deferunt eadem pœna puniantur, Poſ. 63, art. 42.

BOMBARDÆ.

Bombardarum vecturas faciant libera civitates, & neceſsitatis tempore etiam coloni dominorum, ac nobilium, pro mercede tamen, Poſ. 69, art. 26.

BONA.

Bonorum per ſe acquiſitorum liberam habet poteſtatem alienandi, vel aliter liberam diſponendi quilibet, ante diviſionem cum patre vel filio, vel fratribus factam, part. 1, tit. 5.

Quomodo autem hoc intelligendum ſit, videlicet. alienare realiter, non pro ſe, aut ſuis poſteris retinere, vide part. 1, tit. 43.

Bona ſine legitimo, hærede decedente, ad Regem devolvuntur. part. 1, tit. 10.

Bona, contra ſtatum publicum, & regiam dignitatem ſe erigentia, ad collationem Regis pertinent, part. 1, tit. 13.

Bona nota infidelitatis vel capitali ſententia damnati, & occiſi, non auferuntur, ſed relinquuntur hæredibus, demptis his quæ dum captivatus eſt, penes ſe habuit. Matt. maj. art. 55, Ludo: 1, art. 10.

Bona latronum, furum & aliorum malefactorum qui capitis pœnam ſubeunt, non devolvũtur ad Regem: ſed ad hæredes legitimos. Part. 1, tit. 15.

Bona nota infidelitatis condemnatorum perpetuò amittuntur, neq; revertuntur ad hæredes. part. 1, tit. 16.

Bona conſerat Rex indigenis benemeritis proprio motu, uſq; ad 100 colonos, Ultra 100 de conſilio Prælatorum, & Baronum VVlad. ma. ar. 9, ad ma. ar. 2, min. ar. 26, quinto art. 10.

Bona ſecularia Eccleſiaſtici, nec eccleſiaſtica bona ſeculares pro ſe impetrant, VVlad. min. art. 55.

Bona partim ſervitiis, partim pecuniis acquiſita, maſculinos tantum hæredes concernunt, part. 1. tit. 21.

Bona empta à fratre per fratrem, qui alioquin deficiente venditore, ſuccederet, non deſcendunt ad filias, ſed filios tantum emptoris, part. 1, tit. 21.

Bona ſervitiis acquiſita, fœmineum ſexum non ſequuntur, part. 1, tit. 18.

Bona, paternis, aut maternis pecuniis empta, ſexum utrum; ſequuntur. part. 1, tit. 17, 19.

Bona infidelitatis notæ damnatorum, aut ſine hærede decedentium, debent impetrari, aut donari non ſimpliciter, titulo juris regij ſed per notam declarando, qualiter eam incurrerit, vel titulo defectus ſeminis talis, &c. licet poteſt addi etiam titulus regij juris, part. 1, tit. 25.

Bona impetrans injuſtè juris regij, aut nota infidelitatis nomine, condemnatur in eorum æſtimatione perennali, par. 1 tit. 26.

BONA AVITICA.

Bona avitica æqualiter dividũtur inter fratres, domo excepta, quæ cedit majori, Part. 1, tit. 40.

Bona per aliquem fratrem acquiſita, ante diviſionem paternorum, dividuntur inter omnes fratres cum paternis, part. 1, tit. 43.

Bona per ſe acquiſita poteſt quis retinere per ſe, nec dividere cum fratribus, ſi paternis in totum renunciat, part. 1, tit. 44.

Bonorum alienorum per Regem factæ donationes, vel inſcriptiones, jure examinentur. Novizollen. 15, 42, art. 12.

Bona pluribus perſonis in conjunctis ſanguine donata, non deſcendunt inter eos reciprocè, ſed portio deficiens ad fiſcum devolvitur. part. 1, tit. 47.

De bonis acquiſitis per ſe, vel per contractũ fraternalis adoptionis, ſive ſui præfectionem in marem conſequutis poteſt quilibet diſponere filiis invitis, part 1, tit. 57.

Bona collata, vel inſcripta alteri, quacunq; ratione, ſine clauſula (nihil juris eſt) deficiente eo, cui collata, vel inſcripta ſunt, redeunt ad conferentem, & inſcribentem, tem, vel ejus hæredes, cum clauſula eadem non redeunt, ſed devolvuntur ad fiſcum, part. 1, tit. 69.

Bona eccleſiarum quibuſcunq;, & per quoscunq; occupata, vel oppignorata, de facto reſtituantur, & creditores requirant ſuam pecuniam de manibus oppignorantium. Poſ. 67. art. 31, Poſ. 48. art. 8.

Bona, & proventus eccleſiarum deſertarum convertantur ad concionatores, & Scholarum intertentionem, Poſ. 48, art. 12, Poſ. 50, art. 19

Bona Eccleſiaſtica non perduntur per delicta eccleſiaſticarum perſonarum, par. 2, tit. 44, 57.

Bona Eccleſiarũ quovis modo alienata, poſſunt requiri per eccleſiaſticos, & eorum Prælatos, ac ſuperiores, Poſ. 57 art. 11, Poſ. 50, art. 20.

Bona eccleſiarum inſcripta Rex eliberet, Poſ. 50, art. 17. Poſ. 48, art. 8.

Bona præciſè ad ſententionatum pertinẽtia, filiorum, fratrum, indiviſorũ, omniumq; hæredum portionibus exciſis aſſignantur judici, & adverſæ parti, part. 2, tit 60.

Bona occupata de manibus fideliorum regis his diſturbiorum temporibus, ſub pœna notæ infidelitatis, uſq; ad feſtum nativitatis reſtituantur, & reſtituere non curantibus, ea auferant Capitanei, & reddant legitimis Dominis, cognita tamen primò rei veritate de occupatione, Poſ 63, art. 44.

Bona occupans, & poſtea impetrans, vel impetrans quidem prius, ſed contradictione non curata, ſe in illa immittens, perdit impetra-

impetrata, & alia quæ habet,
Poſ. 63, art. 43.

Bona ſua per vim occupata ab occupatore, vi vt poſſet quilibet reoccupare, ſtatutum erat, Tyrna: 45. art. 4.

Sed Rex hunc Articulum non admiſit, prout patet in ejus replicatione confirmatoria, art. 3.

Bonorum occupatores novos non patiantur in eis annum complere; ſed ejiciant per Comites, vice-comites, Judices nobilium, invocato etiam auxilio Capitaneorum; ſub pœna amiſsionis officiorum,
Poſ. 42, art. 5.

Bona aliorum occupata, quæ Rex habet in ſuis manibus reſtituat, Zol. 42, art. 9, Poſ. 52, art. 19, Poſ. 63, art. 42.

Bona, & proventus aliorum a Rege cuipiam donata, vel inſcripta, reſtituantur ſuis dominis (cognitio de donationis invaliditate per Regem, & Prælatos, ac Barones) 15, die, à die prolationis ſententiæ ſuper invaliditate. Zol. 42, art. 123.

Bona occupata tempore diſturbiorum, poſt mortem Ludovici Regis debuerunt reſtitui, per eos, qui tunc ea tenuerunt dominis legitimis, circa Dominicam Palmarum Anni 1542 ſub pœna notæ perpetuæ infidelitatis. Sic & decimæ, & eccleſiaſtica bona, ſimul cum caſtellis per occupatores in bonis occupatis denuò ædificatis, Zol. 42, art. 3, 45.

Bona occupata, ſi quis occupatorum non reſtitueret: juxta tenorem articulorum Novizolenſium Comites & vice-comites Judicesq; Nobilium comperta querelæ veritate, ad querelam, injuriam paſsi. Capitaneos generales requirant, aut ſaltem eorum alterum, qui tenebuntur; & cum Comitibus, qui bonis occupatis ſunt viciniores contra occupatorem inſurgere, occupata ab eo recuperare, & legitimo Domino reſtituere, imò & univerſa bona tales violenti, tanquam infidelis, auferre. Quæ vendantur per auctionem, & adregni neceſsitates eorum pretium exponatur, Zol. 42, art. 6.

Bona occupata poſt mortem Ludovici Regis ſi non ſunt reſtituta, juxta articulos Novizolienſes, vel poſt reſtitutionem denuo ſunt occupata, Comites Comitatuum requiſita à vice comitib⁹, & judicibus Nobilium, ſub pœna amiſsionis officiorum, ſuorum legitimis dominis reſtituant. Et ſi idem Comites reſtituere non valent, Capitaneos requirant, qui tenebuntur executionem facere conſtitutionum Novizolienſium, Poſon. 42, art. 1, 2. 3. 4. 5.

Bona occupata juxta prioris dictæ Novizolienſis conſtitutiones reſtituantur,
Zol. 42, art. 52.

& violenti occupatores, etiam poſt reſtituta bona, requiri poſſunt juris ordine, ratione occupationis, damnorum. Ibidem. art. 3.

Bona occupata, & proventus utriuſq; ſtatus, debeant per omnes, & inprimis Capitaneos reſtitui ſuis dominis, uſq; ad Dominicam Oculi, anni 1545, juxta conſtitutionem priorem Novizolien. reoccuperatorum bonorum reſtitutorum pœna in eodem conventu Novizolienſi, per Capitaneos, Comites &c. puniendi,
Tyr. 45, art. 2.

Bona poſt obitum Ludovici Regis occupata & juxta priores conſtitutiones non remiſſa, Comites & vice-comites reddant, ſub pœnis in iiſdem conſtitutionibus contentis, & nihilominus violentia paſſus in violentum, & receptis bonis agere, poſsit, ratione violentiæ & damnorum, qui ad reſtitutionem hac via cogi non poſſet, cum Rex per comitatum certificatus tanquam condemnatum intra, & extra regnum in perſona & bonis, abſq; ulteriori proceſſu puniat in integrum reſtituto per Capitaneos ſpoliato.

Poſ 46, art. 24. Tyr. 47, art. 21. Poſon. 48, art. 16.

Bonorum occupatorum reſtitutis in ſuperioribus conventibus ſtatuta extendere ad Tranſylvaniam, cum termino quindecim dierum, à proximo ejus provinciæ conventu, ubi exequutor conſtitutionum VVayvvoda datis, & ad partes regni, quæ tunc redierant, ad Regiæ Majeſtatis obedientiam cum termino feſti S. Georgij.

Poſ. 1552, art. 16.

Bonorum occupatorũ, & juxta publicas conſtitutiones non remiſſorum, ratione motæ, eæ extra ſeriem continuè judicentur, & fiat in illis executio abſq; inhibitione, & repulſione.

Sop 53, art. 21.

Bona occupata, & Rex, & alij juxta conſtitutiones priores, remittant.

Poſ. 54, art. 15.

Bonorum occupatorum, & nondum reſtitutorum, domino legitimo mortuo, hæredes ipſius poſſeſſorem eorundem evocent, &, ſi compertum fuerit, quod ad ipſos jure pertineant, per judices eis reſtituantur, contradictione, inhibitione & repulſione non obſtantibus, *Zol 42, art. 8.*

Bonorum minoris momenti: (ut ſylvarum, terrarum, montium, piſcinarum, metarum &c.) occupatorum, reſtitutio fiat per Comites, & vice comites pro reſcita de occupationis veritate contradictione, & inhibitione non obſtantibus; contra reſiſtẽtiam reſtitutioni procedatur juxta articulos Novizolienſes, *Poſ. 42, art. 5.*

Bona ad ſe devoluta Rex occupet, & ordine antiquitatis obſervari ſolito.

Poſ. 50, art. 76.

Bona ad Auſtriam olim oppignorata, ſubſint in omnib⁹ jurisdictioni regni oneraq; cum aliis regnicolis, communiter ferant eorum incolæ, & domini.

Poſ. in 48, art. 63.

Redimantur vel per Regem, vel Hungaros aliquos de conſenſu Regis, Poſ. 52, art. 33 Soppro. 53, a 30. Poſ. 56, a. 41.

Bona rebellium, qui occupata, juxta publicas conſtitutiones non reſtituunt, per auctionem vendantur. & poſtquam de precio eorum damnificatis, per ipſos fuerit ſatisfactum; reliqua pars exponatur ad regni neceſsitates, *Zol. 42, art. 6.*

Poſ. 42, art. 7.

BRACHIUM REGALE.

Brachij Regalis uſitatam invocationem ſervent judices Eccleſiaſtici. Et quomodo ejus executio fiat per Capitaneum, in Rakos.

Poſ. anni 52, art. 25.

Breves evocationes abolet. *Matth. anno, 1464, art. 4.*

Calu-

C.

Calumniæ pœnam ſubit, qui univerſa literalia inſtrumenta ab aliquo requirit; & tamen poſtea aliquibus earum uti deprehenditur. part. 2, tit. 34.

Calumnia committitur, ſi coram duobus judicibus, vel ſub duplici colore eandem cauſam quis agit, ſi expeditum ſemel pro dote quarta debito, & pignore, vel ejus hæredes in jus vocat. Si ſemel terminatam ſimpliciter ſine gratia novi judicij reſuſcitat. part. 2, tit. 70.

Si novum judicium impetrat & non proſequitur. Ludov. 2, decr. art. 29.

Calumniæ pœna amiſsio rei, quam quærebatur, & floreni, 200, part. 2, tit. 70.

Calumnia non committitur adverſus malæ fidei poſſeſſorem, nec poteſt is eam allegare. part. 2, tit. 71.

CAMERA.

Camera, vel director Regis, cum mandato ſuæ Majeſt. Judices non inhibeant. ordinaria in aliqua cauſa à ſententiæ pronunciatione. Poſ. 66, art. 25.

CANCELLARIUS.

Cancellarius literas in publicis comitatuum negotiis gratis expediat, Poſ. 42, art. 43.

Cancellarij non extra det literas contra leges. Zolien. 43, art. 31.

Candentis ferri, & aquæ judicium coram tribus teſtibus fiat, S. Lad. lib. 1, cap. 28.

Non poteſt fieri niſi in Epiſcopatib⁹, & præpoſituris, Poſonij & Nitriæ. Colom. lib. 1, art. 22.

CANONICI.

Canonici, non rectores altarium, vadant ad executionem in capitulis. Matth. maj, art. 10.

Capetiæ quatuordecim computent. per flor. 1. in Decimarum venditione. Matth. decret. 5, art. 5.

Capitali pœna affecti bona devolvuntur ad hæredes, part. 1, tit. 16. Matt. maj. ar. 58. Lud. 1, art. 10.

Capitali ſententia condemnati, cum quo gratia facta eſt, bona redimant hæredes de manu judicis & adverſarij, par. 1, t. 16.

Capitali ſententiam incurrens cum adverſario ſive ante, ſive poſt latam ſententiam concordans non aget gratia. Ibidem.

Capitalem per ſententiam, ſive pro emenda capitis occupata bona, dum redimuntur, æſtimantur particulatim omnia, hoc eſt, non ſeſsiones tantum, ſed etiam prata, agri, &c. demptis terris, & pratis, directè ad ſeſsiones colonicales pertinentes. part. 1, tit. 134.

Capitalis ſententia ferri ſolet ratione invaſionis domorum, interemptionis, verberationis, & detentionis nobilium, item occupationis jurium poſſeſsionariorum. part. 2, tit. 42.

Capitalis ſententia contra fœminas non fertur, niſi in caſibus iſtis, videlicet maritos, parentes, vel liberos necaverint, vel necari fecerint. part. 2. tit. 43.

Capitalis ſententia contra eccleſiaſticos non fertur, ſed loco ejus ſententia capitis emẽdæ pronunciatur exceptis caſibus criminis læſæ Majeſtat: notæ infidelitatis & voluntarij homicidij in quibus fertur. part. 2, tit. 44

Capitalis ſententia inter fratres generationales non pronunciatur. part. 2, tit. 42.

Capitali ſententia damnatus, perdit omnia bona mobilia, & immobilia, ſimul & caput: à judice poteſt capi, non ab adverſario ſervatur. Captus per triduum pro cõcordia, poſtea occiditur, occiſi bona pro hæredibus, abſq; omni ſolutionis onere. Part. 2, tit. 55. Lud. 1, art. 9. Matth. maj art. 55. Vlad. maj. art. 74.

Capitali ſententia damnatus, quando evadit mortem, bona ejus non modò hæredes, ſed vicini quoq; redimunt, in termino tempore exequutionis ſententiæ aſſignato, de manu judicis, & partis. part. 2, tit. 56.

Capitali ſententia damnato, gratia regia vitam reddit, & duas partes bonorum judiciariorum (ſi coram Palatino damnatus eſt, quia tunc ille duas partes ſunt Palatini, vel cui is donavit:) tertia pars bonorum, & homagium debetur nihilominꝰ actori. part. 2, tit. 57.

Capitali ſententia damnatus, habet gratiam per integrũ annum, ſi non concordat cum adverſario, reincidit in priorem ſententiam. Ibidem.

Capitalis ſententia debet executioni demandari infra annum. Ibidem.

Capitali ſentẽtia gravatus, ſi incidit in manus judicis, gratia ei non ſuffragatur, poteſt tamen ſe redimere, & alienatione bonorum in præjudicium ſucceſſorum fiẽda. Ibidem.

Capitalis per non venientiam lata, inhiberi poteſt, nec ejus rigore, antequam literæ ſententionales extra dentur, poteſt capi convictus. part. 2. tit. 58.

Capitali ex allegationibus, & reſponſione lata convictus, ſtatim capitur, part. 2. tit. 58

Capitali ſententia feritur, bona in alium devoluta violẽter occupans. part. 1, tit. 68

Capitanei advertant, ne arma, vel cuprum Turcis deferant, nec ipſi donent, aut vendant. Poſ. 63, art. 67.

Capitanei non jurati, jurent ſub amiſsione officiorum. Poſ. 63, art. 66.

Capitanei raptores, ſpoliatores, oppreſſores pauperum, inflagranti crimine deprehenſos, comperta rei veritate, morte, vel alia condigna pœna afficiãtur. Tyr. 45, art. 44

Capitanei Hungarici, & externi dependeant à Palatino. Poſ. 55 art. 1.

Capitanei ultra citraq; Danubium ſint Hũgari, alioquin non poſſunt levare regnicolas, nec eis in expeditione imperare. Poſ. 53, art. 4.

Capitanei tribꝰ ex cauſis poſſunt facere executiones, contra violentos. Primò ex ultima ſententia judicum ordinariorum expletis omnibus judiciorum proceſsibus lata: Secundò ex tranſgreſsione conſtitutione Novizolenſium: Tertiò ex aperta ablatione violenta decimarum oppreſsione, colonorumq; palam per quemcunq; fieret. Tyr. 47, art. 18.

Capitanei ſub amiſsione officiorum ſuorum debent exequi ſententias, prohibitis aliis judiciorum proceſsibus, requiſiti tamen per Regis, aut locum-tenentis literas. Poſ. 53, art. 29, Poſ. 67, art. 36.

Capitanei bona aliena in manibus habentes, (ſi comitatꝰ teſtimonium dederit, illa bona violenter eſſe occupata) teneantur juramento ſe purgare, aut ſub pœna amiſsionis officiorum reſtituere. Poſ. 63, art. 75.

Capitanei ad incertos rumores, ac ob particulares hoſtium excurſiones non levent nobiles. Poſ. 66, art. 18.

Capitaneus Hungarus eligatur in partibus ſuperioribus. Poſ 69, art. 34.

Capitanei villas nobilium ne diſtribuant, juxta prohibitionem, Anno 1563 Poſ. 78, art. 6.

Capitanei provideant, vt decimæ integrè ſolvantur. Zol. 43, art. 29.

CAPITULARE TESTIMONIUM.

Capitulare teſtimoniũ antequam emittatur, præſtet juramentum, de agendo fideliter, part. 109, Sig. art. 8, part. 175. Matt. majo. art. 10. & Vlad. 1, art. 43.

Capitulare teſtimonium in exeqvutione falſitatem faciẽs, amittit beneficium & perpetuo carceri tradatur. Poſ. 223. Vlad. maj. art. 43.

Capitulare teſtimonium, ſalarium expenſæ ex d. 12, in diem, Sig. maj. art. 10. Matt. maj. art. 12, min. 10, Poſ. 50. art. 63, Poſ. 46, art. 36.

In equo proprio incedentes groſsi, 2, in equo patris groſſus 1, Lud. 1. art. 21.

Capitulare teſtimonium verbo turbans inhoneſto, in florenis 72, verberibus, majori potentia, morte mulctans nota infidelitatis. Vvlad. 1495. art. 9.

Capitulares perſonæ privatæ pro actibus potẽtionariis a ſe patratis, ex his bonis capituli evocabuntur, ex quibus actus patraverunt. part. 2, tit. 46.

Capitularis una perſona ſi ſententionabitur, de ejus beneficij proventibus reliqui Canonici nonici ſatisfacere teneantur. part. 2, tit. 47.

Capitularem, & regium homines falſam relationem feciſſe criminans, requirat eos juramento tamen cauſa principalis per hoc non retardetur. part. 2, tit. 47.

Capitulare teſtimonium, & regium hominem turbans, notam incurrit. part. 1, tit. 14. Vlad 5. art. 5. Poſon. 42, art. 29. Ubi auditur, quod gratia regia ei non ſuffragatur.

Capitulorũ teſtimonia quales debent eſſe perſonæ. Sig. maj. art. 8, Matth. maj. art. 10. Vlad. 1, art. 43.

Capitula falſas literas conſcientia, quomodo puniantur. part. 2, tit. 16.

Capitulorum, vel conventuum propinquiorum teſtimoniis eſt utendum in exeqvutionibus. part. 2, tit. 21.

Capitula Boznenſe, Brodenſe, cruciferi de Alba ubiq; poſſunt exequi. part. 2, tit. 21. Lud. 1, art. 21.

Capitulum quoq; Strigonienſe per totum regnum exeqvutionem facere valeat, & quas fecit ratæ ſint. Tyr. & Poſ. 56. a. 39

Capitulum Agrienſe exequatur, etiam in Comitatibus Zemlienſi, Uyvár, Ung, Bereg, Mara, Maroſis, Ugocha, Szolnok, Karaſzna, & in his locis, in quibus Varadienſe Capitulum procedebat. Poſ. 50, art. 63. Poſ. 57. art. 21.

Capitulum Scepuſienſe usq; ad eliberationem Convẽtus de Leleſz. potuit procedere, ubi ibidem Conventus ſolitus eſt exeqvutionem facere. Poſ 57, art. 21.

Capitulum Varadienſe potuit exeqvutionem facere legitimam, etiam tempore fratris Georgij. Poſ. 48, art. 64.

Capitulum vel Conventus collectivè condemnatur in omnibus cauſis, præter crimen læſæ Majeſtatis, notæ infidelitatis, & homicidij deliberati, quia in his caſibus ſinguli delinquentes puniuntur.
part. 2, tit. 46.

Capitulum & Conventus parta literarum evocatoriarum non extradata, ſine literis præceptorialibus extra det.
Poſ. 50, art. 58.

Capitulum Caſtriferrei transferatur cum ſigillo Saboriam. *Poſ 78, art. 20.*

Capi poteſt Nobilis etiam per ruſticum in certis caſibus, *part. 1, tit. 14.*
De quibus vide infra nobilis.

Captivis non licet armis datis ſe à Turcis redimere. *Poſ. 63, art. 67.*

Captum malefactorem ultra triduum non privilegiatus, apud ſe non poteſt detinere, ſed debet Comiti aſsignare.
part. 3, tit. 32.

Captivatores judicum nota incurrunt.
part. 1, tit. 14

Caritativum ſubſidium ſemel tantum exigat Prælatꝰ à Plebanis, Vlad: 5, art. 12.

Carolo & Erneſto Archiducibus in Ungaria res bellicæ concreditæ, Poſ. 78, art. 15.

Caſſovienſes Cives ne turbent viatores.
Vlad: 5, art. 19.

Caſus notam infidelitatis afferẽtes, Vide infra nota infidelitatis. *Poſ. 78, art. 22.*

Caſtrorum traditores, expugnatores, interceptores, deſertores nota infidelitatis feriuntur. *part. 1, tit. 14. Vlad: ad maj. art. 4, 37, min. art. 42 Poſ 56, art. 56.*

Caſtra, & Caſtella, ac fortilitia noviter extructa, deſtruantur per Capitaneos.
Zol. 43.

Zol. 43, art. 4. Poſ. 46, art. 28. Tyr. 47, art. 16.

Caſtrenſi Judicio contra damnificantem militem indigenam (coram Capitaneo) vel in ſede regia ordinariè damnificatus contendere poteſt externum militem generalis Capitaneus judicat.
Poſon. 48, art. 17.

Caſtrenſi judicio poſſeſſionario vis non judicatur. *Poſ. 67. art. 41.*

Caſtrum extruere, vide ſupra Arces.

Caſtra finitima committenda poſſeſſionatis, & militibus Officialibus, victualibuſq;, & aliis neceſsitatibus per Regem providenda, quæ ſi proviſa perdat Officialis notam incurrit. *Vlad: maj. art. 33.*

Ex caſtris finitimis bombardas, & victualia efferens perdit bona, & caput.
Vlad: ad maj. art. 35.

Et talia exportata, ſi ad quempiam domo, vel qualitercunq; pervenerint, is & bona perdit. *Vlad: ad maj. art. 35.*

Caſtra finitima duobus conferantur, quorum alter ſub pœna capitis, ſemper domi reſideat. *Vlad: ad maj. art. 36.*

Caſtra finitima viſitentur, & Rex de eorum ſtatu informetur. *Vlad: min. art. 43.*

Cathedraticus cenſus ab eccleſiis penitùs deſolatis, non exigatur, ubi pauperes eccleſiæ ſunt, ibi per homines prælati, & vice-comitum moderetur. *Vlad: admin. art. 38 Poſ. 69, art. 40.*

Cauſa quid ſit, à judicio, & juſtitia quid differat. *Prol. Tripart. tit. 13.*

Cauſæ extra ordinariæ. Perſonalis ammonitio, factum honoris, tutelares, fiſci de juribus poſſeſſionariis.

CAU-

CAUSÆ EXTRA SERIALES.

Cauſæ diviſionales inter fratres condiviſionales, ſi admonitio fiat, per Protonotarium, aliàs non. part. 1. tit. 45.
Cauſæ tutelares. 1555, art. 2.
Tranſgreſsio mandatorum, & non obſervatio eorundem.
Perſonalis ammonitio.
Cauſæ dotum, & rerum paraphernalium.
Cauſæ ratione bonorum ex regia donatione. Poſ. 1569.
Cauſæ in facto honoris.
Recuperatio bonorum ſtatutorum.
Occupationes factæ ſub dicta, vel tunc alia quæcunq; illata damna. part. 2, tit. 18.
Cauſæ evictionum. part. 2, tit. 18.
Novi judicij. part. 2, tit. 18.
Concambij ſimulatè in fraudem fratrum facti.
Cauſæ ratione bonorum, in quibus ſtatutio præceſsit, ſed propter loci diſtantiam contradictio non fuit facta. Poſ. 68, art. 46.

CAUSÆ QUÆ IN BREVIbus brevium Locum-tenenti adjudicari ſolent.

Tranſmiſsionum.
Novarum violentiarum.
Bonorum occupationum, Tyr. 45. art. 35.
Quinq; caſuum. Poſ. 42, art. 26.
Violentarum occupationum. Poſ 48.
Inhibitione, & repulſione non obſtantib°. 52.
Violenta onera. 55.
Tributorum.
Teloniorum. 55 & 57.
Indebitarum exactionum. 59.
Tutelarum. 1555, art. 2.
Dotum, paraphernalium, Vlad: dec: 4, a. 16
Jurium pignoratiorum. 1555, art. 2.
Interceptionum.
Occupationum caſtrorũ, & aliorum actuum potentionariorum, morte olim Ludovici Regis, & non ante. Et quod iſta judicia durent per 40. dies. Poſon. 1563. art. 48.
Cauſæ defectus ſeminis, Art: 56, art. 21.
Cauſarum proceſſus tractantur in ſecunda parte, eadem parte. tit. 1.
Cauſa in facto juris poſſeſsionarij impignoratiorum, quartalitiorum, dotum paraphernalium, debitorum, obligaminum, diviſionum inter fratres, & novorum judiciorum, eo precisè brevi tempore finiũtur, quo cauſæ per inſinuationem motæ. part. 2, tit. 18.
Cauſæ antè, & poſt obitum Ludovici Regis motæ, indifferenter judicentur, demptis cauſis ratione bonorum, Johannis Regis. Poſon. 63, art. 24.
Cauſæ per ammonitionem ſimplicem, aut evocationem ac ſtatutionem, & recuperationem bonorum, vel metalem reambulationem motæ, in quatuor terminis octavalibus finiri debent. part. 2, tit. 18.
Cauſæ ſpirituales in prima inſtantia non coram Papa, nec coram ejus nuncio tractandæ, Mart. maj. art. 47, 48, min. art. 11. Vlad: maj. art. 45, neq; coram Archiepiſcopis, ſed coram ordinariis. Vlad: ad maj. art. 10.
Cauſæ prophanæ, in foro eccleſiaſtico, non tractentur, ſub pœna amiſsionis officij, nec

in foro ſeculari eccleſiaſtica, Sig: maj. art. 12. Vlad: min. art. 60. 61. 62. Ad min. art. 30, min. 50, art. 25.

Cauſæ eccleſiaſticæ ſunt iſtæ, matrimonij, teſtamentorum, dotum, rerum paraphernalium, jurium quartalitiorum, perjurij, verberationis, & ſpoliationis Clericorum, & mulierum, & aliæ, quæ prophanæ non ſunt. Vlad: maj. art. 46. art. 8.

Sziglagy addit decimalibus. art. 8.

Item, circa miniſteria & defect° factorum Fidei, & hæreſis, decimarum realium & perſonalium, viduarum, & miſerabilium perſonarum, quæ non ſunt de jure poſſeſſionario. Matt: 1. art. 3.

Cauſæ uſurarum. & quarum finis eſt correctio, & in quibus quis incidit excommunicationem. Matt: anni 1562.

Partus à mulierib° factæ necationis, raptus mulierum, maleficij, adulterij, Col: 1, art: 58, 59, 60.

Homicidij. Col: art. 50.

Violatæ fidei, & omnium perjuriorum cauſæ, quod ad forum ſpirituale pertineant, habetur in art. Matt: tempore coronationis editis. art. 3.

Et in decreto majori. Vlad: art. 46.

Violatæ fidei cauſæ poſt mortem illius, qui eam præſtiterat, non judicantur in ſede ſpirituali. part. 2, tit 52.

De cauſa aliqua eccleſiaſtici, & ſeculares judices ſi concordare non poſſunt, utris ipſorum competat ejus judicium. Ibid:

Regi ſervatur hujus diſſenſionis diſcuſsio ubicunq; fuerit tunc, cum ſuis conſiliariis. Sig. in Decr: anni 1405. art. 14.

Cauſæ factum juris poſſeſſionary concernentes, & ſi teſtamentum, aut promiſsio intervenerit, item, ratione debitorum mota, non judicantur in ſede ſpirituali. part. 1 tit. 52.

Cauſis in ſpiritualibus non coràm Dominis conveniuntur ruſtici, ſed coràm ſpiritualibus judicibus. part. 3. tit. 25.

Cauſæ quas Locum tenens adjudicare poteſt, vide infra Locum-tenens.

Cauſarum condeſcenſio, vide infra condeſcenſio.

Cauſæ ſub judiciis inchoatæ non diſceptentur, ſed illæ tantum, quæ diebus 15, antè primum octavarum diem motæ ſunt per evocationem. Poſ. 56, art. 51.

Cauſæ terminentur in quatuor octavis. Matt: maj. art. 4. Vlad maj. art. 52. in tribus, Ludov: 1, art. ultimo.

Cauſæ per evocationem, cum inſinuatione motæ, ſuper factis potentionariis, damnorum illationibus, & aliis nocumentis, atq; injuriis, ſi literalium inſtrumentorum exhibitionem non requirunt, ſtatim in primis, ſi requirunt, in duabus octavis finiantur. Matt: maj. art. 6.

Cauſæ quinq; caſuum extra omnes terminos judicentur. Vlad: min. art. 8.

Cauſæ in caſtris judicandæ, vide ſupra caſtrenſia judicia.

Cauſæ ſecundum ſeriem leventur, & ſecundum antiquitates. Poſ. 50, art. 51.

Cauſa fiſci & defectus ſeminis. Matt: maj. art. 29.

Cellarium nullum à decimarum ſolutione inter ſuos colonos extruat nobilis, nec pro ſe occupet. Matt: ma. art. 29.

Chyallokõz in inſulam vini, & frumenti eductio,

ductio, & inductio libera ſit. Poſ. 46. art. 46.

Chyallokôz inſulæ inhabitatores labores gratuiti pro media parte convertuntur ad aggerum conſervationem. Poſon. 69. art. 19, & 21.

Chyallokôz inſula ſubminiſtret ligna ad focum pro arcibus Comaronienſi, & Jaurienſi, Poſon: 63. art. 22.

CITATIO.

Citationes non generales, ſed cum declaratione dent judices eccleſiaſtici. Vlad: 5. art: 25. Matt: 5. art. 17.

CIVITATES LIBERÆ.

Civitates liberæ tenẽtur dominis, in quorum terris hæreditates habent nonas ſolvere, & contra privilegia ſua. part. 2. tit. 8.

Civitas quid ſit? part. 3, tit. 8.

Civitatum liberarum, aliæ ſubſunt Magiſtro Tavernicorum, aliæ perſonali præſentiæ. Ibidem.

Cives liberarum, & mõtanarum civitatum telonia non ſolvunt. Poſon. 46, art. 50. Sopr: 53, art. 29. Poſon. 50, art. 78.

Cives Szakolcenſes prata, & terras Moravis non vendant. Poſon. 48, art. 68.

Cives liberarum Civitatum in ſolis homagiis æquiparantur Nobilibus part. 3. t: 9

Civitatibus ſervetur ſua libertas. Vlad: min: art. 40, Zol 42, art. 25. Tyr: 45, art: 49, Tyr: 47, art. 18, Poſon: 53, art: 29, & 75, art: 35.

Ex Civitatibus liberis appellatur ad magiſtrum Tavernicorum, hinc ad perſonalem præſentiam. part: 3, tit. 10. Sig: min. art. 11.

A Civium ſententiis, quæ ad ſanguinem, vel mortem tendunt, non appellatur; niſi penitus innocẽtem vellent damnare, tunc enim ad ſolam Regis perſonam appellatur. part. 3, tit. 11.

Civium cauſæ, pro meliori diſcuſsione à perſonali præſentia, ad primum judicem remiſſæ, jam hinc non ad Tavernicorum magiſtrum, ſed rurſus ad perſonalem præſentiam appellatur. part, 3. tit. 11.

Cives teſtimonium externum inter ſe ratione bonorum mobilium, vel immobilium, non acceptant, in aliis acceptant. part. 3. tit. 12.

Cives, ratione bonorum in ſuo territorio exiſtentium, coràm judice, vel duobus juratis fatentur, aliàs faſsio non valet. part. 3, tit. 13.

Cives apprehendunt, & ingrediuntur dominium bonorum emptorum coram duobus juratis, ad id deputatis, & ſi tunc quiſpiam contradixerit, debet infra 15 dies reddere rationem contradictionis: Si verò tunc nullus contradictor apparuerit; pacificè quidem reprehendet emptor bonorum dominium, nihilominus quicunq; aliquid juris in eis ſe habere prætendit: poterit adhuc infra annũ, & diem unum contradicere, & poſtea non poteſt. part. 3, tit. 14.

Cives deberent præſcribere, & præſcribi annis 12, ſed uno anno & die præſcribunt hoc tempore. part. 3, tit. 15.

Cives apprehenſa re, vel hæreditate, apprehendunt & pertinentias. pnrt. 3, tit. 16.

Cives purgantur proprio juramento in cau-

ſis debitorum, actore deficiente in probatione. part. 3, tit. 17.

Cives, ratione hæreditatũ in terris aliorum habitarum, proventus ſolvunt dominis terreſtribus, & ratione earundem exceſſuumq; ibi patratorum coram eis reſpondere tenentur. part. 3, tit. 18. Vlad: min. art. 38.

Civitates, vel cives privati, jura poſſeſſionaria habentes, ratione malorum ex illis patratorum, ſi major fuerit potentia, in curiam regiam, ſi minor, ad comitatum evocantur. part. 3, tit. 19. Vlad. min. art. 38.

Cives privati jura poſſeſſionaria non habẽtes, coràm ſuo judice conveniuntur. part. 3, tit. 19. Vlad min. art. 38.

Cives in curia regia in facto jurium poſſeſſionariorum in flor: 200, auri, pro detẽtione, vulneratione, interemptione nobilium in ſententia capitali condemnatur. Ibidem.

Cives puniunt malefactores, ſed nobiles extra locum delicti non capiunt. part. 3, tit. 20.

Cives civitatum liberarum in cauſis ſpirituale forum, non concernentibus, inter ſeſe motis, ad judicem ſpiritualem non trahantur, ſed coram ſuis judicibus conveniant. Vlad: ad maj. art. 33.

Civitas tota, vel nobilis contra eam evocatur, in præſentiam perſonalis præſentiæ. Vlad: min. art. 38.

Civitas quando capitali ſententia condemnatur, ſoli judex, & jurati perdunt bona, & plectuntur. Ibidem.

Civium aliæ libertates (præter eas, quæ ſunt in Tripartito expoſitæ) continentur in privilegiis eorum. Ibidem.

Cives extra eorum privilegia, ſubſunt publicis regni legitimis. Ibidem.

Civitatibus nulla bona Rex conferat, collata propter adhæſionem adverſæ parti reſtituantur prioribus Dominis per Comitem judicis nobilium, & univerſitatem comitatus. Poſ. 42, art. 35.

Civitates conſenſu ſuperioris poſſunt facere ſtatuta, non contraria legibus regni, quæ ipſos tamen ligant conditores. par. 3, tit. 2

Civitatum poſſeſſiones non divellatur à corporibus comitatuum, in quibus ſunt, Poſon. 42, art. 37.

Civitates regiæ, infra in dictione regales ſub litera R.

CITATIO vide EVOCATIO.

Citatio perſonalis fit per ſolum ſcribam curiæ regiæ, & in quibus caſibus fiat. part. 2, tit. 20.

CLAUSULA.

Clauſula (nullum jus) hanc vim habet in faſsionibus, quod ad fatentem ejus hæredem nunquam redibunt bona, de quibus faſsio eſt facta, etiamſi deficiat is, cui facta erat faſsio. Sine hac autem clauſula redirent. part. 1, tit. 69.

Clauſula, (aſſumptis) &c. (miſsis) &c. ex commiſsione quid valeant, in evocationib⁹. Vide infra in dictione: Evocatio.

Clauſula (ex conſenſu, & voluntate) non ponatur in evocationibus. Matt. maj. art. 26, 27. Vlad: maj. art. 60.

Clau-

Clauſula (de manibus regiis) in donationibus non valeat. Matth: maj. art. 23.

CLERICI.

Clerici coràm ſuo Epiſcopo conveniantur. Colom. art. 5.

Clerico concubinaria auferatur mulier, ipſe pœnitentiam agat. Colom. art. 12.

Clerici olim conjugati in Hungaria. S. Ladiſl. lib: 1, cap. 1, 2, 3, 4. Colom: art. 52. 71, 76, 77.

Clerici veſte laicali non utantur. Col: ar. 70 lib: 1.

COGNATIO.

Cognatio impedit matrimonium ad quartũ gradum inclusivè. part. 1, tit. 107.

Collateraliter examinati teſtes, ſi mortui ſunt, eorum faſsio valet, & factum, ſuper quo depoſuerunt, confirmat. Si vivunt, debent denuò examinari. Sic eſt judicatum in cauſa familiæ Ujfaluſi, cõtra Nicolaum Petreõczi, ratione ſylvæ Fekete Erdõ vocata, anno 1574 die 24 Decembr. Ita tamen ſi eo tempore, quo ad celebrandam communem inquiſitionem partes dimittuntur, is qui fecit ante aliquos collaterales examinari, in judicio mortuorum faſsionibus ſe uſurum tempore reportationis proteſtatus fuerit, & qui illi ſint, nominaverit, ac tempore inquiſitionis, eoſdem verè mortuos eſſe probaverit, prout fuit declaratum in cauſa Chriſtophori Banky, anno 1573. die 18. Martij in judicibus locumtenentis.

COLONI.

Coloni regij coram ſuis judicibus primum, poſtea coram magiſtro Thavernicorum, conveniantur. Sig: min. art. 12.

Coloni, vide infra ruſtici, & ibidem de eorum tranſmigratione.

Comani & Philiſtæi colonos nobilium non abducant. Vlad: min. ar. 47, more aliorum colonorum ſolvunt cenſus, munera, nonas, & ſerviunt. Vlad: 7, ar. 23.

Communis inquiſitio, eſt dubietatis coram judice ex partium reſponſionis emergentis, per teſtium examinationem, facta declaratio. part. 2, tit. 27.

Communis inquiſitio fit mediantibus literis regalibus aut judicum ordinariorum, à nobilibus comitatus convocatis. Lud: 1, art. 23.

Communis inquiſitio ſemel tantum fit, niſi eſſet turbata, quia tunc repeteretur. part. 2, tit. 31.

Communem inquiſitionem repulſione turbans, condemnatur in pœna potentiæ & amuſsione cauſæ Matth: maj. art. 19. Vlad: maj. art. 57.

Communis inquiſitio debet fieri in loco ſedis judiciariæ comitatus, aut in cauſa occupationis, in facie terræ occupatæ. part. 2, tit. 27.

Communis inquiſitio fit juramento præmiſſo à Nobilibus comprovincialibus. Ibid:

Aut meritò cauſæ id exigente, & judice mandante a Nobilibus & ignobilibus. Ibidem, & Matt: maj. art. 14.

Comuni inquiſitione conſiderãtur hæ quinq; conditiones.

Primò libertas, ut teſtis liberè, non coactè fateatur. Secundò ætas, ut teſtis tantæ ſit ætatis, ut rerum, quibus examinatur, memo-

memoriam habeat. Tertiò modalitas, vt teſtis interrogetur, unde id habeat, quod fatetur, ſcitu ne, vel ex auditu. Si ex auditu, an ex ore ejus, qui patrator dicitur eſſe facinoris, vel alicujus alterius rei.

Quartò, conditio, an teſtis ſit nobilis vel ignobilis.

Quintò, vt teſtis juret de dicenda veritate. part. 2, tit. 17.

Communis inquiſitio pro utrâq; parte ſimul in eodem loco per idem teſtimonium capituli, & regium hominem eodem die poteſt fieri: Teſtes debent eſſe honeſti, & bonæ famæ, ac verè nobiles, a Rege nobilitati, ſinguli jurare, & partibus remotis, ſingillatim examinare. Matt: maj. art: 14.

Communem poſt inquiſitionem, ſi per eam querela eſt verificata non reo purgatio; ſed actori juramentum decernendum, ſi opus fuerit, ſupplementum cum tot conjuratoribus, quot videbuntur eſſe neceſſarij, in facto damnorum, ſecundùm eorũ quantitatem, in quo caſu ſi actor triumphabit, reus refundet damna, & ſolvet onus 25 marcarum parti, & judici æqualiter. Matt: maj. art. 14.

Communi inquiſitioni ſe ſubtrahens teſtis, mulctatur per vice-comitem marcis 16. part. 2, tit. 28.

Communis inquiſitio ſemper juramentali depoſitione terminatur. part. 2, tit. 28.

Communi inquiſitioni quando, & qualiter ſuccedit juramentum, vide infra, juramentum.

COMES.

Comitis officium circa eliberanda bona per donatorem non obſtante cõtradictione occupata. Vide in dictione, Bona.

Comites malè adminiſtrantes officium, & violenter, ad ſupplicationem comitat⁹ comperta rei veritate, per Regem priventur. Poſ. 48, art. 62.

Comites Ecklus, Nicolaus, Julius a Salmis, & Scipio ab Arch, creati Hungari. Poſ 63, art. 77.

Comites jurent ſuper officio eorum fideliter exequendo, ſub amiſſione officiorum ſuorum Sigiſm: maj. art. 74, min. art. 4, quinto art. 2. Poſ. 52, art. 38. Tyr: 45. art. 50. Poſ. 59, art. 52. Poſ. 48, art. 66. Sopr. 23, a 32. Zol. a. 53. Poſ 63, a. 66.

Comites liberi poſſunt malefactorem ipſi caſtigare, nec tenentur judiciariam ſedem ſtatuere. Vlad: ad maj. art. 19.

Comites, ſine literis exmiſſionalibus, nullas poſſunt facere exequutiones. Vlad: ad maj. art. 16, 17.

Comitem in executione turbans nobilis, notam incurrit. Servus vel dominus à domino ſub pœna 25 marcarum traditur puniendus Comiti, & dominus ſe purgat quod non de ſua voluntate turbaverit. Matt: maj. ar. 67. Vlad: maj. art. 75, ad maj. art. 16

Comitem Rex de conſilio Prælatorum, & Baronum eligit, qui coram Rege jurat, vice-comitem Comes, & is jurat in comitatu. Matt. maj. art. 60.

Item, Comes vice-comitem, abſq; comitatus conſenſu eligere non valet, 1504, art. 2.

Comites perpetui ſolius Regiæ Majeſtatis judicio reſervantur. Matt: maj. art. 24.

Comes in exequutione juſtitiæ negligens, perdi-

dit officium, & tenetur damnificato de damnis, & expenſis. Vlad: ad maj. a. 11.

Comes debet eſſe de eodem comitatu.

Matt: maj. art. 60. Vlad: min. ar. 44. Poſ. 54, art. 19.

Comitum liberorum facultas latrones puniendi, & ſi eos dimiſerint, pœna.

Vlad: 1595, art. 19.

Comes, etiam ſine mandato ſpeciali, judicet cauſas, judicatas exequatur, appellationem in curiam tranſmittat, ſub pœna amiſsionis officij. Vlad min. art. 71.

Comes, comperta rei veritate, raptores, ſpoliatores, & oppreſſores pauperum, in flagranti crimine deprehenſos, morte, vel alia condigna pœna afficiat.

Tyrn: 45, art. 44.

Comites à convicto pro triumphante prius, poſtea pro ſe birſagia exigent: Vice comites & nobilium judices in cauſarum, ex quibus birſagium habuerunt, aliqua executione, nullum habent ſalarium, ubi verò nullum birſagium perceperunt, florenum unum per diem habebunt.

Poſ. 46, art 37.

Vice comitum, & judicialium in executionibus turbatores, verberatores, aut interemptores notam incurrunt, & gratia eis non ſuffragatur. Poſ. 42, art. 29.

Vice-comites & judices, nobilium in executionibus turbans, aut vituperans in pœnam repulſionis, vulnerans, vel captivans in pœnam majoris potentiæ, occidens infidelitatis occurrit. Tit: 47. art. 32.

Si talia officialis, vel colonus ſine ſcitu domini ſui patraverit, ſub pœna homagij illius tenetur, dominus in comitatu præmiſſo modo puniendus inducetur, qui ſi fugiſſet, quod non cum ſuo ſcitu aufugerit, & non ſua voluntate facinus peregerit, ſi etiam patrator diceret, ſe patraſſe ex mandato domini, idem dominus tertio ſe nobilibus in comitatu purgabit. Ibidem.

Comitatuum Sopronienſis, & Moſon: honores Hungaris conferantur. Sop: 53. a. 30.

Comitatus Peſthienſis, & Piliſtienſis, quia ſunt prope Budam. Comites non habeant.

Vlad: maj. art. 100. ad maj. art. 24.

Comitatus quidam habet conſuetudines privatas, quas pro legibus ſervant, & poſſunt facere pro ſe ſtatuta, ex conſenſu ſuperiorum, non contraria lege communi, quæ tamen non ligant aliorum comitatuum nobiles. part. 3, tit. 2.

Comitatus Solth per Comitem comitatus Peſthienſis, Szolnok verò per Hevveſienſem judicentur. Poſ. 69, art. 52.

Comitat° cauſas dotum, & paraphernorum ultra 100. florenos non judicant. Ibidem.

Similiter de bonis impignoratis. Vlad: in quinto art. 7.

Comitatus terrarum, pratorum, ſylvarum, occupationes uſq; ad 10 jugera judicat.

Vlad: 5, art. 8.

Comitatus poteſt judicare & caſtrorum, & aliorum bonorum occupationes & fructus perceptos readjudicare levandos, cum juramentis, juxta regni conſuetudinem, ſententiamq; exinde latam, etiam requiſitus, per literas ſententionales, capitaneis exeqvutione demandare: non tamen poteſt pœnam violentiæ ultra florenos 100, infligere, quæ duplicatur in curia, ſi in cauſa appellationis rurſus occupatores ſuccum-

ſuccumbant, & nihilomin⁹ actor poterit ad capitalem ſententiam, poſt recuperationem talium bonorum, in ſede regia, contra violentum agere. Poſ. 63, art. 48.

Comitatibus licet tribus, vel quatuor diebus continuis judicare. Poſ. 63, art. 50.

Comitatus honorem eccleſiæ non teneant. Vlad: min. art. 57.

A comitatu aliquo abſtractæ poſſeſſiones ad eundem redeant. Vlad: ad maj. art. 25. Poſ. 42, art. 37, & 46, art. 55.

Comitatus honores in perpetuum non conferantur. Vlad: 5, art. 3.

Comitatus congregationi per Comitem promulgatæ, qui non interest, ſolvat marcas tres. Sig: maj. art. 9.

Comitatus quilibet ſuum habeat ſigillum, ſub quo literas expediat, quod ſervetur in arca, ſub ſigillis vice-comitis, & judicum nobilium, & penes illud addantur literis ſubſcriptiones notarij; vice-comitis, & judicialium ſcribere ſcientium. Poſ. 50, art. 62.

Comitatus ſi est is, qui aliàs ſolitus est percutere, vel occidere defenſa contra cum concedetur. Ibidem.

Comitatibus quibus deſunt ſuperni comites, vice-comites plenariè officio eorum præfungantur. Poſ. 78, art. 4.

Cometaneorum, & vicinorum duorum, vel trium teſtimonium plus valet, quam viginti comprovincialium, part. 2, tit. 29.

Concambialis permutatio licita, inventa est propter majorem incommoditatem concambientium. part. 1, tit. 70.

Concambio doloſo alienata bona, in uno actuali termino, communi æſtimatione, recuperantur. part. 1, tit. 71.

Concambio acquiſitio utens, illud retractare non potest. Ibidem.

Concambio bonorum, quando pecunia additur, filiæ habent partem in pecunia tanta, in ipſis verò bonis concambiatis non. part. 1, tit. 73.

Concilio generali obſervantur dirimenda omnia dubia in religione. Poſ. 50, art. 16.

Concionatorum ab Epiſcopis conſtitutorum turbatores Rex puniat. Sop. 53, art. 9.

Concionatores illegitimos vicarij, & archidiaconi ipſorum puniant, vel de quorum cunq; bonis ejiciant. Et ſi quis dominorum terreſtrium hoc facere eos prohiberet; ad primâ requiſitionem Regiæ Majeſtatis compareat, & convictus ex merito puniatur. Poſ. 48, art. 10.

Concordare licet, antequam judicem adeas, S. Lad: lib. 3. art. 27.

Concordans convictus in judicio, judici in termino adhoc aſſignante, ſolvat marcas 50. Alioquin judex ad valorem totidem marcarum occupabit de bonis ejus titulo pignoris. Lud: 1, art. 10.

Concordans ante ſententiam de judicio pacis, ſolvit judici tres marcas. Lud: 1, art. 24.

Concordare poſſunt partes, non requiſito ſuper hoc judice. Sig: mai. art. 7.

Concordandi in omnibus cauſis datur facultas ſine onere, aut ſolutione birſagij judici debiti, ante exeqvutionem ſententiæ. Matth. maj. art. 5. Vlad: maj. art. 68. Sed poſt exeqvutionem ſolvuntur birſagia. Vlad: ad maj. art. 13.

Condeſcenſio cauſarum lite pendente fit. part. 2, tit. 82.

Condeſcenſio cauſarum duobus modis ſolet fieri.

eri. Primò per judicem, ſecundò per actorem, cum onere ſex marcarum levis ponderis, in duabus judici, in tertia partib⁹ reo ſolvendarum. part. 2, tit. 82

Condeſcenſio cauſarum per judicem fit, ob errorem in literis evocatoriis, animadverſum, & à parte propoſitum. part. 2, tit. 82.

Condeſcenſio cauſarum per actorem fit, dum actor ſuam actionem ex ſui negligentia, aut vitio ſcriptoris male formatam eſſe advertit, & ſemper ante diſcuſſionem cauſæ, ſententiam q̃ diffinitivam, & poſt literalem productionem, fieri poteſt. Part. 2. tit. 28. Vlad. maj. art. 49.

Condeſcenſio cauſæ, ſeu actionis indebitæ, in prima tamen inſtantia, cum onere fieri poteſt, ſed facto proceſſu, & atteſtatione, ſeu literarum exhibitione, non poteſt. Tyr. 47, art. 23.

Condeſcẽdere non poteſt actor illam cauſam, in qua repulſionis, aut ſententiæ, (per non venientiam) contra reum datæ, onus ad ſe recipi. part. 2, tit. 83.

Condeſcendet cauſa ratione actus potentionarij, in cujus actione patratæ potentiæ tempus expreſſum non eſt, par. 2. tit. 82.

Confeſſionem propriam in judicio factam nemo poteſt retractare. Vlad. 5, art. 15.

Confirmatio privilegiorum non eſt de neceſſitate, ſed de bene eſſe. part. 1, tit. 37.

CONJURATOR.

Conjuratorum nomina ſunt perſcribenda in literis relatoriis, in facto probatoriis genealogiarum, literalium inſtrumẽtorum, metalium reambulationum, & quando ad caput alicujus juratur, alias non; & tunc duabus de cauſis ſunt perſcribenda, videlicet, vt veris cum nobilibus, & juxta judicis commiſſionem juramentum depoſitum eſſe, comprobetur. part. 2, 35.

Conjuratorem verè nobilem, & honeſtum ignobilem, perjurum, infamem dicens, homagium ejus ſolvit. part. 2, tit. 36.

Conjuratorem ignobilem, aut inhoneſtum habens, cauſam perdit. Ibidem.

Conjurator unus in eadem cauſa plures purgare non poteſt part. 2, tit. 38.

Conjurator ruſticus an poſsit eſſe pro, vel cõtra nobilem, & de ruſticorum conjuratoribus. Vide ruſticus.

CONSCIENTIA.

Conſcientia judicis duplex, vt privata, & judicis. Prol. tit. 16.

Ex conſcientia non judicant judices inferiores, ſed ex allegatis. Prol: tit. 15.

Ex conſcientia judicant Papa, & Imperator. Prol: tit. 16.

CONSANGVINEI.

Conſangvinearum ſtupratores notam incurrunt. Vlad: ad maj. art. 4.

Conſangvineorum occiſor, vulnerator, mutilator notam infidelitatis incurrit. Part. 1, tit. 14. Vlad: ad maj. art. 4.

Conſangvineis ignoranter inter ſe matrimonium contrahentibus, uxor jam dotem, quam paraphernum accipit à viro, & liberi eorum ſuccedunt parentibus. part. 1, tit. 106.

Conſangvineis ſcienter matrimonio junctis, non ſuccedunt liberi, etiam legitimati

per Papam, ſed fratres, aut fiſcus, & mulier dotem non habet, ſed tantum paraphernum. *Ibidem.*

Conſanguinei quod ſcienter contraxerint ex eo cognoſcitur, ſi reclamantibus fratribus, &c. id fecerint, vel in gradu ita propinquo, quod ignorantia prætendi non poſsit. *part. 1, tit. 107.*

Conſanguinitas uſq; ad gradum quartum inclusivè, tam ſecundùm canones, quàm leges regni, connubia prohibet. *Ibidem.*

CONSENSUS.

Conſenſus regij literæ, quæ habent inſertum faſsionem, cui præbetur conſenſus, valent ſine literis faſsionalibus, aliàs non. *part. 1, tit. 35.*

Conſenſus regius, aut fratrum condiviſionalium nunquam requiritur in faſsione ſeu alienatione pro capite celebrando. *part. 1, tit. 59.*

Conſenſus regius quid ſit, & quam virtutem habeat. *part. 1, tit. 64.*

Conſenſu regio indigent faſsiones perennales, aut impignorati ſupra communem æſtimationem factæ, præſertim à perſonis defectui ſeminis appropinquantibus. *part. 1, tit. 65.*

Conſenſu regio non indigent faſsiones inter fratres, qui utrinq; ſibi ſuccederent in juribus poſſeſsionariis. *part. 1, tit. 63. 65*

CONSILIARIUS.

Conſiliarij Hungari, unus eccleſiaſticus, alter ſecularis ſemper maneant in aula. *Poſ. 69. art. 38.*

Conſiliarij Hungari conſulatur a rege, quando de pace, vel induriis tractat cum Turca. *Poſ. 46, art. 1. Sop: 53, art.*

Conſiliarij octo ex nobilibus aſſumantur. *Rakos 1526, art. 31.*

CONSVETUDO.

Conſvetudo quid ſit, unde dicitur, quomodo differat à jure, qualiter valeat, quæ ſit rationabilis, & quod, quæ contra jus eſt, ſi non ſit præſcripta, non valet. *Prol: tit. 10.*

Conſvetudo in cujus contrarium non extat memoria, etiam contra ea valet, quæ ſunt reſervata Principi in ſignum ſummæ poteſtatis. *Ibidem.*

Conſuetudinem tacitus conſenſus populi inducit. *Ibidem.*

Conſvetudo differt à lege, derogat legi, eſt legum interpres, imitatur legem. *Prol: tit. 11.*

Conſuetudo generalis ſubſequens legem, vincit legem generaliter, particulariter, vincitur à lege gereraliter ſubſequẽte, à particulari particulariter. *Prol: tit. 12.*

Conſvetudine, & lege non deciſus caſus, ſi lege ſimilior eſt, ſecundum legem: Si conſvetudini, ſecundum conſvetudinem debet decidi, attenta tamen rationabilitate, & æquitate. *Ibidem.*

Conſvetudo noſtra judicandi ex Canonici, & Cæſarei juris fontibus ortum habet, & tribus utitur fundamentis, conſtitutionibus publicis privilegiis Regum iteratis, & uniformibus ſententiis judicum. *part. 2, tit. 16.*

Conſvetudines abrogatæ, poſt abrogationem nihil valent, verùm in præcedẽtibus abrogationem ſervantur. *part. 2, tit. 2.*

Conſtitutio qualibet ad futura ſe extendit, non ad præterita. Ibidem.

In conſtitutionibus partim approbatis, partim deletis, approbata ſervetur, deleta non. Ibidem.

Conſtitutiones priores valent etiam poſterioribus, aliis exiſtentibus: ſi in his non fit mentio ſuper illarum derogatione, quam contrarius uſus populi non præjudicat. Ibidem.

Conſtitutiones novæ ſervantur in judiciis. part. 2, tit. 2.

Conſtitutiones ut valeant Principis, & populi conſenſus in eis requiritur. part. 2, tit. 3.

Conſtitutiones & indigenas, & externos in regno verſantes ligant, indigenas ſtatim à tempore promulgationis, externos in iis, qui ad proceſſum juris pertinent poſt unum menſem. In illis verò, quæ habent prohibitiones, aut ſtatuta damnoſa: (ut amiſsionem mertium, ſi fiat contra conſtitutiones, & ſimilia:) poſt tres menſes, à die promulgationis. part. 2, tit. 5.

Continui equites tres ſub pœna duplici à centum colonis per totum regnum interteneantur. Poſ. 66, art. 15. Poſ. 69, art. 22. Poſ. 63, art. 18.

Continui equites à colonis Turcis ſubditis pro 100 porcis unus & medius teneantur. Poſ. 63, art. 52.

Continuos equites Archiepiſcopus, & Capitulum Strigonienſe, item Præpoſitus de Thuroczalant in Uyvár. Poſ. 56, a. 19

CONTRACTUS.

Contractus, ſeu fraternalis adoptio, eſt alienæ perſonæ per quempiam legitimum hæredem non habetem, in bonorum ſuorum ſucceſsione facta ſubſtitutio. part. 1, t. 66.

De contractu plura in voce adoptio.

CONTRADICTIO.

Contradictio per cives in medium eorum, quomodo fiat, vide in voce cives.

Contradictione non obſtante, per donatorem occupata bona, qualiter recuperentur. Vide in voce bona.

Contradicentes ſtatutioni, infra annum, de jure ſuo docere debent: & ſi prætendunt ſua literalia documenta apud manus alienas eſſe: id antè completionem anni, medio anno Regi ſignificent: qui coget tales per omnia remedia reſtituere privilegia. Matt. maj. art. 27. min. art. 9.

Conventus ſigilla habentes, reformentur. Vlad: maj. art. 44.

Conventus minores à literarum emanationibus ceſſent. Lud: 1, art. 3. Matt: maj. art. 49. Vlad: maj. art. 39.

Conventus de Saagh, in comitatu Gemerienſi poſsit exequi. Vlad: min. art. 11.

Conventus, fratres, Sacerdotes mittant ad exequutiones. Sig: maj. a. 10. Matth: maj. art. 12. Vlad: maj. art. 13.

Conventus Sacerdotes quinq; debet habere, ad minimum, alioquin non poteſt executionem facere. Poſ. 52, art. 41.

In contribuendo dives pauperum juvet, & è converſo. Poſ. 78, art. 2.

Corona Regni conſervetur in caſtro VViſſegrad per electos de medio Prælatorum & Baronum. Vlad: 1. art. 3. Vlad: in conditionibus ſuſcepti regiminis.

Tantũ per Barones. Vlad: ad min. art. 25. & eos duos. Vlad: ad min. art. 23.

Crimen læſæ Majeſtatis notam infidelitatis adfert. part. 1, tit. 14.

Chriſtianitatis pecunia. Vide infra Decimatores.

Cuprum Turcis deferens, eo privatur, & capitali pœna afficitur. Poſ 63, art. 67.

Curatores dantur pupillis, legitimæ ætatis volentibus aut petentibus, non tutores. part. 1, tit. 124.

Curſores Regis detinens, decem, verberans 55. penſas ſolvat. S. Lad: lib. 3. cap: 28.

Curiæ quinq; mittunt equitum. Poſ. 68, 12.

A curſore Regis dimiſſum eqvum, qui invenit, per tres ſeptimanas ad Eccleſiam, vel mercatum monſtrandos ducat. Poſtea ſi dominus ejus inventus non fuerit, tradat collectori Regis. S. Ladiſl: lib. 3. cap: 14.

D.

DAMNA.

Damna, & debita refundunt eccleſiaſtici pecuniarum ſolutione, vel æſtimatione mobilium, juxta valorem: olioquin ſui beneficij occupatione creditori fiet refuſio. part. 2, tit. 45.

Damnorum recuperatio ex ſententia, poſt reſponſiones lata, fit per juramentum. part. 2, tit. 61.

Damna, & debita non valentia ſolvere, ruſtici tradẽtur per dominos manibus partis adverſæ, & ibi reſervabuntur per 15 dies, infra quos ſi non concordant, data cautione, quod quicquid laborando acquirere poſsũt, ejus tertiam partem qualibet hebdomada, usq; ad plenam ſatisfactionem adverſario adminiſtrabunt, dimitti debent. Quod ſi autem eandem cautionem vel non darent, vel datam non ſervarent, capti ſervi fiunt adverſarij, usq; dum ſatisfecerint. part. 3, tit. 28.

Nobilis quoq; Nobili ſatisfacere non valens, idem judicium ſubibit. Ibidem.

Damna per exercituãtes illata quomodo rependantur. Vide in dictione: Exercituantes.

Damna illata per pecora, in loco damnorum non reſidentes, æſtimatione refundunt. part 3, tit. 33.

Damna tempore diſturbiorum inferentes, ſi evocentur in primis octavis, ſine ulteriori dilatione, ex parte eorum juſtitia adminiſtrabitur. Vlad: maj. art. 16.

Damnatorum ad mortem, & ſupplicio affectorum bona devolvũtur ad hæredes; Sed ſi gratiam habuerint legitimi ſucceſſores, bona eorum communi æſtimatione redimunt de manibus partis, & judicis. part. 1, tit. 15.

Dativa tutela, vide in dictione Tutor.

Debitorum, & damnorum ſolutio fit per æſtimationem annorum, & recipiũtur mobilia ſecundum verùm rerum valorem. part. 1, tit. 134.

Debitorum cauſæ brevi termino finiuntur. part. 2, tit. 28.

& quod in cauſis debitorum civis proprio juramento ſe purgat. part. 3, tit. 17.

Debita ab ignobilibus quomodo per areſtationem exiguntur. Vide ſupra areſtatio.

Deciſiones ſpontaneæ non fiant, juxta articulos annorum 69 & 74. Poſ. 75 art. 12.

Decanus, aut Officialis capituli, vel convẽtus

tus eadem utitur autoritate, in ſuo tamen officio, & judicat, ut capitulum, vel conventus. part. 2, tit. 53.
Decanus extra ſuum officium, ſine literis, procuratorem non poteſt agere, in cauſis Capituli. Ibidem.

DECIMA.

Decima debetur DEO, S. Steph: lib. 2. art. 52. Col: art. 22, 27.
Decima abnegans, novem partes Epiſcopo ſolvat, S. Steph: 2, art: 52. S. Ladiſl: lib: 1, art. 40.
Decimam accipiant Epiſcopi de liberis. S. Lad: 1. art. 30.
De pecoribus. art: 33.
Decimæ debentur tributis & vectigalibus. Col: art. 25.
Decimæ argento non redimantur, ſed ut terra protulerit, vinum vel ſegetes ſolvantur. And: art. 20. Vlad: min: art. 49.
Decimæ ſolvantur de vinis, frugibus, agnellis, apibus. Matth. decr. 5, art. 1.
Siligine, hordeo, avena, ſpeltu. Vlad. min. art. 51.
Decimæ integrè ſolvantur nullo cellario, vel horto excepto. Matt. maj. art. 43. Vlad ad maj. art. 37.
Decimæ ut reddantur integræ Eccleſiaſticis Capitanei providere debebunt. Zol: 43. art 28.
Decimas ſuas invitus nemo arendare tenetur, ſed poteſt, ſi vult, eas in ſpecie percipere. Poſ 48, 60.
Decimas arendare volens, uſq; ad feſtum D Georgij non debet alteri, quam Domino terreſtri arendare, idq; uſitato pretio: ſi illud eſt certum conſtitutum, ſin min⁹, prout cum eo convenire poteſt; contrarium faciens, perdit illius anni decimam, quam terreſtris dominus, ſine pretio pro ſe poteſt colligere. Poſ. 48, art. 61. Poſ 46. art. 55. Tyr: 47, art: 35.
De arenda decimæ, ſi Eccleſiaſticus cum Domino terreſtri non poteſt concordare, colligat pro ſe, ſed alteri non arendet. Poſ. 48. art. 61.
Decimas ſolvere tenetur Preſbyteri, Abbates de eorum agricultura. Col: 1, art. 66. contrarium in Decretis Zilagy, Anno 1458, art. 10.
Item in Dieta Poſon. 69. art. 27, & 74, art. 22.
Decimas non ſolvunt Nobiles de propriis terris. Col: art. 25. Vlad: maj. art. 50.
Solvunt de vinis in aliorum promontoriis habitis, ex quibus nonas, vel jus montanum ſolvunt, de terris quoq; à colonis ablatis, & pro ſe reſervatis ſolvant. Poſ. 63, art. 69, 70, 71.
Decimas non ſolvunt Raſciani, Rutheni, Valachi, Matt. min. art. 34. Vlad: ad maj. art. 45. Poſ. 14, art. 4.
Decimas non ſolvunt judices propter laborem eorum circa decimandum. Matt: maj. art. 46. Vlad: ad maj. art. 46.
Decimas ſolvere recuſantib⁹ ponatur interdictum eccleſiaſticum. Vlad: ad maj. art. 42.
Decimas dare tenentur de ſuis portionibus meſſores ruſticorum. Vlad: min. art. 52.
Decimæ exactionem impediens, in ejus duplo convincitur, Poſ: 48, art. 61.

Decimæ ſi non exiguntur uſq; ad feſtum S. Stephani Regis, licet colonis ſuas fruges, decimis in campo relictis, convehere.
Poſon. 69, art. 30.

Decima à nolentib⁹ eam ſolvere, per Comites exigetur, cum birſagio marcarum trium: Si interdum Epiſcopi per menſem indurato animo eſſe ſuſtinuerint.
Sig: maj. art. 7.

Decimarum privata authoritate ablatores intra, & extra regnum Rex in perſonis, & bonis directè punire poteſt.
Poſon. 46, art. 25.

In decimarum redemptione denarij 100, pro aureo & capetiæ 14 pro floreno computentur. *Matt: min. art. 5.*
Vlad: maj. art. 41.

Decimæ & Nonæ exigãtur de pecuniis, propter partium diſcordiam, in ſacriſtia repoſitis, ad partem ejus, qui deponendi occaſionem dedit. *Sig: 2. art. 9. & maj. art. 10, & Matt: 6. art. 75.*

Decimas coloni convehere non tenentur, niſi in eis decimus manipulus per Decimatores reddatur; tunc enim tenetur ad locum qui demonſtratur eis, in territorio ejusdem poſſeſſionis, convehere.
Poſ. 48, art. 62.

Decimæ poſt feſtum S. Georgij poſſunt unicuiq; arendari. *Poſ. 46, art. 55.*

Decimæ dominus poteſt eam alteri Eccleſiaſtico, quocunq; pretio, arendare.
Sop: 53. art. 8.

Decimarum arendator emittatur ad comitatum dominis terreſtribus, vt emant, ſi volunt, decimas bonorum ſuorum intimaturus. *Tyr. 47, art. 35.*

Decimæ Epiſcopatus Jaurienſis, germanis inſcriptæ, redimantur, & Epiſcopo reddantur. *Tyr: 47, art. 21.*

Decimæ de bonis arcis Hornſthayn reſtituantur Epiſcopo Jaurienſi. Poſ. 55, ar. 13
Poſ. 56, art. 41.

Decimæ pecuniis antea redemptæ, deinceps etiam pecuniis ſolvantur. Si quod tamen aliud jus in illis habet. Prælatus poteſt illud requirere. *Poſ. 63, art. 72.*

Decimas non accipiant Eccleſiaſtici, ex eorum beneplacitu, & liberaliter à nobilibus profugis; à quibus domini terreſtres in quorum bonis habitant, Nonas, & alios proventus à ſuis non percipiunt.
Poſon. 63, art. 71.

Decimarum reſtantiæ debẽt ultimo, poſt interpoſitum, interdictum, per vice-comitem, cum birſagio trium marcarũ exigi.
Sig: anno 1435. art. 7.

Plura de hoc in dictione nobilis.

Decimas, arcibus finitimis vicinas, Rex poteſt, pro earum uſu arendare, relictis tamen dominis terreſtribus; qui habent arces finitimas, ſuorum bonorum decimis.
Poſ. 69, art. 27. Poſ. 63, art. 68.

Decimas militares ſub ſucco uſus locorum finitimorum, pro ſuo uſu arendare non poſſunt. *Poſ. 69, art. 29.*

Decimas injuſtè, contra conſtitutiones publicas exigens, aut exigi faciens, Capitaneus evocetur, & cauſa contra omnem ſeriem judicetur, convincaturq; pro violentia in 200. flor: pro damno autem in duplo decimæ, & executio fiat per Capitaneum, & regium hominem, contradictione, inhibitione, & repulſione non obſtante. *Poſon. 74, art. 23.*

Indebitè tamen accuſantes ſimili proceſſu in pœna talionis convincantur. Ibidem.

Decimarum trituratoribus reddatur merces, prout aliis trituratoribus.
Poſ. 74, art. 24.

Decimator, ſi injuſtè decimaverit, debebit in præſentia ſuæ Majeſtatis citari, ubi convincitur in flor: 100. Vlad: 1504. art. 23,

Decimarum de proprietate ſi contendant domini Prælati, Rex eorum judex eſto.
Poſon: 74. art. 26.

Decimales cauſas ſolus Rex judicat in ſua perſona. Matth: intellige ſi inter duos Prælatos de decimarum proprietate contentio ſit, juxta articul.
Poſon: anni 74, art. 23.

Decimas ſuorum bonorum liberè poſſunt arendare, ſeu emere Nobiles, ſedibus pulſi.
Poſ. 74, art. 22.

Decimator, ſi non credit colono, faciat eum jurare quantum habeat.
S. Lad: lib. 1. cap. 40.

Decimator expenſis ſui domini ſecum habebit duos Nobiles, qui providebunt, vt juſtè ſolvantur decimæ.
Matt: maj. art. 40.

Decimator juramento ruſtici contentus ſit, ſi non vult, habet facultatem examinandi acervum; ſi non credit ruſtico, ſi in acervo non plus, quam ille dixerat, inventum fuerit. Si verò plus, aureum Decimator recipiat, & tam abnegata auferat, quam juſtam decimam exigat. S. Lad. lib. 1. cap: 20. Matt. maj. ar. 41 Vlad. ad maj. art. 38.

Decimator apud Plebanum hoſpitetur, cui judex victum ſubminiſtrabit.
Matt: art. 7.

Decimatores non exigãt pecunias ſigillorum à venditoribus, vel emptoribus vinorum. Vlad: admin. art: 64. ad maj. art. 40.

Decimatores pullum non exigant.
Vlad: admin. art. 30.

Decimatores pro apum, & agnellorum redemptione, non plus, quàm ſingulos denarios exigant. Vlad: min. art. 54.

Decimatores à ruſticis, qui decimas dant, non exigant chriſtianitatis, & meſſoriales pecunias, qui decimas non ſolvunt: quia non habent unde ſolvant.
Vlad: min. art. 52.

Decimatores pro debitis, aut aliis negotiis neminem areſtare poſſunt, niſi occaſione decimarum, nec judicia adminiſtrare auſint. Vlad: 6, art. 30. Poſ. 63, art. 68.

Decimatores propter injuſtas decimarum exactiones, ac interdictorias, ex communicationumq; fulminationes, in præſentiam regiam evocandi. Vlad: in 5. art. 23.

Decimata animalia ruſtici non tenentur alere ultra feſtum Michaëlis.
Matt: maj. art. 42. Vlad: maj. art. 39.
Imò per menſem tantum tenentur:
Vlad. min. art. 54.

Decimator Prælati malè decimans, referatur ad ſuum dominum, qui ſi non rectificabit ea, de quibus quærela eſt, recurrat ad comitatum, cujus judicio & Decimator, & quærulans contentus eſſe debebit. Et ſi juſta quærela fuit propoſita quærulanti damna, & expenſas ſolvet Decimator: Si autem arendatorij fuit, decimator ſtatim, ſine alio medio ad comitatum habebit recurſus. Vlad. ad maj. art. 37.

Decimatorum regionum turbatores pœnam incurrunt, in violẽtos regiorum proventuum turbatores ſtatutam.
Poſ. 55, art 15.

Decretorum quatuor genera, quædam totaliter revocata, & a tempore revocationis in poſterum viribus carent: ita tamen, quod cauſæ ſecundum ea prius inchoatæ, eodem proceſſu terminantur. Quædam ex parte revocata, & ex parte approbata; in quibus revocata non ſervantur, approbata ſervantur. Quædam ſunt, de quibus per poſteriora, licet diverſa, non fit mentio, & hæc ſervantur, ſi uſus non eſt in contrarium receptus, quædam noviter introducta hæc ſervantur.
part. 2, tit. 2.

Decretum cum clauſula derogatoria tollit privilegium: *part. 2, tit. 8,*

Decretum Hungariæ reformetur per juriſperitos, & roborantia producatur in ſequenti dieta. *Poſ. 48, art. 21.*
Poſ. 50, art. 10.

Decretum reformatum per delectos ad hoc ex ſingulis comitatibus, capitulis, civitatibus, & per judices ordinarios, aut eorum vices gerentes prothonotarios q3 revideatur, & reviſum Regi exhibeatur, demum q3 in dieta approbandum producatur. Sop: 53, art. 15. Poſ. 1550 ar. 11.

De Decretis vide plura in vocibus ſtatuta, & conſtitutiones, ac leges.

Deditiones ſpontaneæ non fiant juxta articulos annorum 69, & 47. *Poſon. 75. art. 12.*

Defectus ſeminis cauſæ proceſſus talis eſt: Si non conſtat an jus regium, vel fratres generationales, vel ſexum fœmineum bona concernant, ſequeſtrantur ad manus nobilis, ad hoc per comprovinciales electi: qui ea tenebit us q3 ad deciſionem hujꝰ dubij. expenſas q3 moderatas de illis accipiet, & rationem reddet. & fiet publicatio in ſede regia, ut qui in eiſdem bonis aliquod jus ſe habere putat, illud infra annum producat, quod qui fecerit, per judicem curiæ bona ei ſtatuentur; alioquin juri regio relinquentur: ita tamen, quod licebit etiam in poſterum de manibus Regis, vel donatarij requirere.
Part. 1, tit. 29. Sig: maj. art. 17.
Vlad: maj art. 43. Matt: maj. art. 26. mtn: art. 9.

Defectu ſeminis maſculini conſtante, ſi dubitatur, an bona concernant ſexum fœmineum, filia us q3 ad deciſionem hujus dubij manet in bonis: Si compertum fuerit, quod non concernant us q3 ad tempus emaritationis, manet adhuc in domo paterna, & poſsidet quartam partem bonorum. Emaritata accipit à Rege, vel alio, cujus bona erunt, quartam ſuam, in pecunia, & diſcedit. Si tamen conſentiẽtibus legitimis ſucceſſoribus nupſerit, inpoſſeſsionato, retinet quartam in bonis. Defectus ſeminis publicatio in facie bonorum, non in curia regia debet fieri; & fit per ſtatutionem donatarij coram vicinis, & commetaneis; & ſi qui ſtatutioni contradixerint, aut poſtea ſe in cauſam ingerere voluerint, infra annum, ſive celebrentur Octavæ, ſive non: coram judice curiæ debẽt producere ſuum jus, alioquin donatorio relinquentur bona illa.

Part. 1, tit. 30. Matt: maj. art. 26. min. art. 9.

Defenſa intelligitur in eodem actu, poſt actum dicitur vindicta. part. 3, tit. 23.

Defenſa bonorũ immobilium per circulum anni fieri poteſt, etiam cum violenta ejectione occupatoris. part. 3, tit. 22.

Defenſa inculpatæ tutelæ eſt, quando aggreſſorem, ſine periculo rerum, & perſonæ tuæ evadere non potes, niſi eum vulneres, aut occidas. Ibidem.

Defenſa licita contra comminantem, aliàs percutere, vel occidere ſolitum. part. 3. tit. 23.

Denarij minores quomodo computentur. Anno 1492, art. 99.

Depoſitionum loca quæ ſint, Rex jure decernat. Vlad: min. art. 33.

Et maneant eadem, quæ antiquitᵒ fuerunt. Alb: 1439, art. 9. Sop. 53, art. 23.

Depoſitionum locæ recenſentur in Poſon. 69. art. 18.

Depoſitio cauſarum. Vide cõdeſcenſio ſupra.

Deprædationes prohibentur. Sig. maj. art. 14

Detentores eorum, qui à Turcis ad nos refugiunt, notam infidelitatis ſubeunt. part. 1, tit. 14.

Dicæ ſub prætextu ſi quis à colonis ſuis plus exegerit, in pœna dupli per vice-comitem, pro fiſco regio exigendi, convictus ſit. Poſ. 50, art. 27.

Dicam ſolvant Molitores, & libertini. Poſ. 1542, art. 14, & 1566, art: 12. Zol. art. 24.

Dicæ in exactione pro impendenda cura vice comitibus ſingulis floreni 4. Notariis unus vel duo ſolvantur. Poſ. 50, art. 31. Poſ. 67, art. 10.

Dicatores non dicent villicos, & ſervientes, ſeu nobiles in ſuis villis reſidentes. Lud. art. 4.

Dicatores regios ad ſua bona non admittens, privatur per Regem iiſdem bonis. Poſ. 46, art. 5.

Dicatores qui turbant, vel ad dicam ſe intromittunt per occupationem bonorum, & perſonarum detentionem, à Rege puniantur. Poſ. 48, art. 27.

Dicator quilibet, uſq; ad numerum trium, vel quatuor equorum, habet ad quemlibet equum pro ſtipendio menſtruo tempore connumerationis florenos tres, poſtea tempore exactionis florenos 4. Tyrn: 47, art. 10.

Dicatores, qui fraudem feciſſe compertì fuerint, puniantur, etiam per detentionem perſonarum non obſtante libertate nobilitari. Poſ 48, art. 28.

Dicatores pro ſchedis quietantiæ nihil exigant à colonis. Poſon. 67, art. 11.

Dicatores falsò aliquem deferentes, de Dicæ turbatione pœnam talionis, eam videlicet, qua puniretur accuſatus, ſi ſuccumberet, ſubeant. Poſ. 67, art. 9.

Dicator ſit nobilis, bona habens in eodem comitatu. Poſ. 67, art. 7.

Dicam unus comitatus Regi offerre non poteſt, ſub pœna perjurij inhumanitatis, & amiſsione bonorum. Vlad: anni 1505, art. 1. Idem in dictionibus contributio, & taxa.

Dicator in quolibet comitatu addatur nobilis juratus, cui domini terreſtres ex propriis burſis de ſalario provideant. Poſ. 63. art. 6.

Dicatori adjunctus juratus Nobilis habeat regeſtum, quod in prima ſede comitatus reviſum, & ſigillatum, ad Cameram regiam mittatur. Poſ. 67, art. 7.

A Dica eximentur habitatores inter fluvium Kolapim poſt relationem Vicebani, & Dicatoris. Poſ. 78, art. 25.

Dieta ſingulis annis celebretur. Vlad: art. 21.

tertio anno ad feſtum Georgij. Vlad: min. art. 1. Vlad: ad maj. art. 28.

A Dieta primos quatuor dies non venientes, ne expectentur, & teneantur ſtatuta per alios ſervare. Vlad: maj. art. ultimo.

Dieta terminus per Regem, ante menſem, ſignificetur regnicolis, in qua proponat Rex, Conſiliarij de propoſitis ſine ſtrepitu tractent, magiſter Janitorum contendentibus ſilentium imponat. Vlad: ad maj. art. 25.

Ad dietam omnes nobiles, & prælati, & non tantum electi, vocentur. Vlad: ad maj. art. 26.

Dieta in quindecim diebus finiatur, pœna ad primum diem non venientis, & per quindecim dies non perſeverantis. Prælati & Barones fl: 800, nobiles flor: 400. indiviſorum fratrum unus veniat. Excuſantur infirmi, Officiales Regis, & dominorum caſtra finitima tenentes, peregrini, valdè pauperes, nobiles unius ſeſſionis, decem unum mittant. Comes corruptus facultatam dans domi manendi, punitur in flor: 400 Vlad: min. art. 1.

Dieta intereſſe volentes qui occidunt, notantur. part. 1. tit. 14.

Item invaſores bonorum, vel damnorum, aut aut qualitercunq; violentias in illos exercentes, & quidem tales cauſæ extra ſeriem judicantur. Poſ. 50, art, 51.

Dignitates duas nemo teneat præter Palatinum, Banum, & Curiales. Comites Regis, & Reginæ. And. art. 30, Alb: art. 8 Vlad: min. art. 70.

Director regius exeat de judicio, dum cauſæ Regis tractantur. Alb: art. 23.

Director, bona juris Regij titulo requirens, damnatur in æſtimatione, ſi non probat ad jus regium pertinere. Alb. art. 24.

Director, vel Camera Regis cum mandato ſuæ Majeſtatis non prohibeat judices ordinarios, in ulla cauſa ſententiam proferre. Poſ. 66, art. 25.

Diſponere quilibet poteſt ante diviſionem cum patre, vel fratribus, &c. de acquiſitis per ſe, non tamen pro ſe, aut hæredibus ſuis retinendo, ſed à ſe realiter alienando. Part. 1, tit. 5. part. 1, tit. 43.

Diſponere qui poteſt liberè, etiam contra voluntatem ſucceſſoris de bonis, ſive per fraternalem adoptionem, ſive per præfectionem in marem, ſive alio modo acquiſitis. part. 1. tit. 57.

Diviſio tripartita juris regni. part. 1, tit. 1.

Diviſio bonorum aviticorum æqualis debet eſſe inter fratres. part. 1, tit. 40.

Diviſionum inter fratres fiendarum cauſa brevi termino deciduntur, ſicut per inſinuationem mota. part. 2, tit. 18.

Diviſioni ſubjiciuntur inter fratres bona, per aliquem eorum, ante paternorum diviſionem acquiſita. part. 1, tit. 43.

Diviſio inter fratres carnales, & patrueles non litis proceſſu fit, ſed per præceptorias literas

literas Regis ad Comitatum, vel unum Prothonotarium. part. 1, tit. 45.
Diviſio iterata poteſt fieri, ex rationabilib⁹ cauſis, proceſſu juris in uno termino octavali. part. 1, tit. 45.
Diviſio majorum tempore peracta, poteſt per poſteros longo litis proceſſu iterari, ex certa cauſa. part. 1, tit. 46.
Diviſorum, vel condiviſionalium fratrum aliquo etiam poſt quartum gradum deficientiam, portio ejus ex diviſione accepta devolvitur ad fratrem, vel fratres ſuperſtites. part. 1, tit. 47.
Poſt diviſionem per aliquem fratrem acquiſita eo deficiente, non ad fratres, ſed ad fiſcum devolvuntur. part. 1, tit. 47.
Ad diviſionem aviticorum bonorum filium pater compellere poteſt, ſi filius in patrem man⁹ violentas injicit, vel cum gravi injuria afficit, aut criminaliter accuſavit, in cauſa, quæ non eſt crimen læſæ Majeſtatis, aut vel in necem ejus, veneno, aliave re inſidiatus eſt, vel cum alio invito patre verſatur, bona paterna conſumendo, vel ſi patrem captum, dum potuit, non liberavit, noluitq; pro eo fidejubere. part. 1, tit. 52.
E contra filius patrem, ſi dilapidator eſt bonorũ ſine neceſsitate, ſi per injuriam bona deſolare permittit, ſi filium ſine cauſa male tractat, ſi vetat perfectæ ætatis filium matrimonium contrahere, ſi cogit filium ad peccandum. part. 1, tit. 5.
Diviſio inter fratrem & filium, ſine cauſis prædictis ſi fiat, dividuntur non ſolùm avitica, ſed acquiſita etiam. Ibidem.
Diviſionem, a patre vivente, factam de bonis acquiſitis, filij inter ſeſe, etiam eo mortuo, ratam habere debent. part: 1, tit. 57.
Diviſio bonorum mobilium defuncti inter uxorem, filios, & filias non emaritatas, & fratres indiviſos ita fit, equos curriferos & veſtem potiorem uxor accipit, arma militaria filij, vel his non exiſtentibus fratres, reliqua æqualiter inter omnes perſonas prædictas dividũtur. par. 1, tit. 99.
Diviſio bonorum pignoratitiorum fit inter uxorem, filios & filias, defuncti, ſicut rerum mobilium. part: 1, tit. 102.
Domorum Nobilium invaſores notam incurrunt, vide infra nota.
Domus paterna minori filio, ſub his conditionibus cedit, vt alia domus communib⁹ ſumptibus in communi loco majori ædificetur, additis & terris, & aliis pertinentiis, de communi in tanta quantitate, ſicut ſunt ad domum paternam. Sed ſi id fieri non poſſet, terræ domus paternæ dividantur. part 1, tit 41.
Si verò domus ita pracioſa eſt, vt ex communibus proventibus majoribus, vel majori, ſimilis ædificari non poſſet; æſtimatur, & portiones majorum minor ſolvet, ſi ſit ætatis adultæ; alioquin dividetur domus, & in domo utrumq; ſexum concernẽti, filia minor ante filium majorem, non habet prærogativam. part: 1, tit. 41.
Dominus terreſtris. Vide terreſtris, Item ruſticus.
Dominum habens bonorum, de quibus ei faſsio fit, vel de manu fatentis ea apprehẽdens, poteſt ſe in ea ſtatuere, etiam poſt annum. part: 1, tit. 63.
Dominium bonorum patris deficientis, ſu-

pervivens, vigore contractus, vel adoptionis, ſtatim apprehendit. part: 1, tit. 66.

Dominium bonorum duplex, reale, quod actu quis habet, & ſucceſſorium, quod ex ſucceſsione legitima expectatur. part: 1, tit. 67.

Dominium ſucceſſorium ex ſanguine, vel adoptione habens, in bonis fratris ſexum fœmineum non concernentibus, eo mortuo ſine hærede, ſtatim illud realiter apprehendit, uxorem ejus nutrit & elocat, dotemq; & paraphernum ei reddit, nutrio filias quoq; & elocat. part: 1, tit. 67.

Domorum regalium libertas in civitatibus, Vide infra, libertas.

Domus nobilium per exercituantes non turbetur. Matt: maj. art. 62.

Neq; Clericorum, Idem in art: articulo ult.

Domus Prælatorum, Baronum, Nobilium in civitatibus regalibus, habitæ ſunt liberæ inquilini ſaltem eorum taxantur. Vlad: maj. art. 105.

Ex donatione regia habent omnes ſua bona. part: 1, tit. 13.

Donatarius occupans bona, in quibus facta eſt contradictio, privata autem, ſecundè monitus per Comitem, ſi ea non remittitur, capitur; auferuntur ab eo bona, & cogitur eorum communem æſtimationem ſolvere per Comitem, auxilio comitatus, aut ſi potens eſt, per Regem. Matt: maj. art: 25, 30. Vlad. maj. art. 59. ad maj. art: 11.

Donationes cum clauſula, (de manibus Regis, &c.) non valet. Matt: maj. ar, 23.

Donatio duplex; pura quæ ob ſervitia mixta, quæ partim ob ſervitia, partim ob ſummam pecuniæ fit. part: 1, tit. 13.

Donationes bonorum per notam, aut defectum ſeminis, ad Regem devolutorum, ita debent formari; vt non ſimpliciter juris regij titulo, ſed expreſsè ſcribantur per notam, vel defectum ſeminis talis, &c. licet poteſt addi jus quoq; regium, ſi quod aliter etiam in eis bonis haberetur. part: 1, tit. 24.

Donationes bonorum per ſeminis defectum ad coronam devolutorum, ſi fiat ſatis eſt ponere clauſulam (per defectum ſeminis) ſi bona illa tamen maſculinum ſexum concernebant. Si verò utrumq;, poni ſolet expreſsè per defectū ſeminis utriusq; ſexus. part. 1, tit. 22.

Donationes regiæ infra annum firmari debent ſtatutione. part: 1, tit. 32.

Donatio nova per fraudem impetratur à quibusdam, qui concernētia bona utrūq; ſexum concernere literas, quæ hoc declararent, occultant, aut lacerant, & per novam donationem ſibi, & ſuis hæred.b^s, excluſis fœminis, impetrant. Quidam præſertim defectui maſculini ſexus propinqui idem faciunt, in præjudicium fratrum generationalium eos prætermittentes, & uxores, ac filias ſuas literis donationalibus inſcribi facientes. part: 1, tit. 36.

Donatio nova eſt prioris, legitimè iterata, roboratio, duplex, una reſpectu jurisdictionis Principis, & hæc non eſt neceſſaria, niſi fortè ſentias te bona illa poſsidere ſub aliquo tali titulo, vt non ſis benè firmatus in eis contra jurisdictionem coronæ, valet ſimpliciter, ſive cum jure regio facta, contra Principis jurisdictionem.

Si

Si falſa eſt expoſitio, de pacifico dominio prahabito, non valet, & impetrans, ut falſarius, punitur, licet annualem revolutionem in eis peregiſſet, abſoluta potentia, & occupatione illegitima pro ſe uſurpatis, altera eſt reſpectu fratrum generationalium, & ſexus fœminei, & hæc ad oſtendendum, quod bona non concernant ſexum fœmineum, efficax non eſt.

part. 1, tit. 37.

Donationes per Ferdinandum ritè, & legitimè factæ, ſimiliter & per Johannem, quarum vigore donatarius apprehendit dominium bonorum, donatariæ relinquuntur ſalvæ, & vigoroſæ, exceptis his, que propter adhæſionem utrilibet parti factæ ſunt. *Poſ. 52, art. 20.*

Donationes Johannis Regis, per quas dominium donatorum, donatarius nondum apprehendit, ritè tamen & legitimè factæ, ac ſtatutiore firmatæ, non obſtantibus donationibus Ferdinandi; ſuper iſdem bonis factis, vigoroſæ ſunt in Comitatibus Bichorſienſi, Orodienſi, Czhongradienſi, Czhanadienſi, Szarand, Bekes, Torontalienſi, Temeſienſi, Zolnok exteriore, Zerinenſi, in reliquis verò comitatibus è converſo ſervantur donationes Ferdinandi. *Poſ. 52, art. 22.*

Donationes poſt obitum Johannis Regis, per quemcunq; alium factæ, præter Regem Ferdinandum, quæ non ſunt per eundem confirmatæ, caſſantur. Poſ. 52, art. 22.

Donationes propter adhæſionem parti adverſæ, id eſt, filio Johannis Regis, ita valent, ut ſtatutioni ſit contradictum per aliquos fideles, ea: ſa ex tali contradictione procedat, & ſentētia exinde lata, executieni demandetur; qui tamen non curata fidelis alicujus contradictione bona penes donationem occupavit, per Capitaneos expellatur, bonisq; contradictori reſtitutis extra Dominum jus ex donatione proſequatur. *Poſ. 63. art. 47.*

Donationes gratiæ Maximiliani in patris abſentia factæ, ritè, & legitimè ratificantur. *Poſ. 63, art. 64.*

Donationi ſemel per ipſum factæ, Princeps non poteſt nec per ſe, nec per alium refragari. *part. 1, tit. 31.*

Donationi inſerta clauſula, (& per eum tantum) valet, ac ſi diceres, medio ejus etiam alteri. *part: 1, tit. 43.*

Donationalib⁹ literis non inſerens fratrum, quos bona concernunt, nomina, eſt proditor fraterni ſangvinis. part: 1, tit. 38, 39

Donatarius, qui eſt in poſſeſsione bonorum per adhæſionem, factione filij Johannis Regis ſibi donatorum (ſi adhæſio ita eſt notoria, ut etiam tempore hujus conſtitutionis in fidelitate perſtiterit adhærens) non expellatur: ſed qui in iiſdem bonis jus habere prætendit, extra dominium illud requirat. *part: 1, tit. 77.*

Donator quiſpiam contrà donatarium per ſe agere non poteſt, *part: 1, tit. 77.*

Dos, ſeu dotalitium eſt, quod datur uxori de bonis mariti pro ejus defloratione.

part: 1, tit. 93.

Dos relicta Baronis, in regno & partibus ei ſubjectis flor: 400. Relicta Magnatis, vel nobilis, aut militis 50. colonos vel ultra habentes in Hungaria flor: 200. in Sclavonia 100. in Tranſylvania 66. in-

ferioris nobilis juxta bonorum quantitatem. Ibidem part. 1, tit. 93.

Dos mortuæ uxoris requiritur per propinquiorem ejus. Ibidem.

Dos partim pecuniis, partim rebus venalibꝰ ſolvitur; quæ tamen bonæ eſſe, non deſtructæ veſtes, aut clauda animalia, ſed qui in foro vendi poſſunt. part. 1, tit. 95. part. 3, tit. 3.

Dotem integram à primo virò, à ſecundò mediam, à tertio quartam partem, & ſic deinceps, accipit Mulier. par: 1, tit. 96.

Dos & quartalitium ſimul poteſt quari de bonis ejusdem, reſpectu diverſarum perſonarum. part: 1, tit. 97.

Dotum & Dotalitiorum ſolutio equis equalitatibus fieri poterit. part. 1, tit. 101.

Dotem uxor marito relaxat, & certis cauſis in articulo mortis etiam his ceſſantibus, & aliàs, quando non metu mariti facit. part. 1, tit. 109.

Dotum ſolutio quando fit, æſtimantur ſaltem curiæ nobilitares, & ſeſsiones tam populoſæ, quàm deſertæ, ſimulq; prædia, agri, prata &c. non æſtimantur. part. 1, tit. 134.

Dotum quartalitiorum, paraphernaliumq; cauſæ brevi termino deciduntur, ut cauſæ per inſinuationem motæ. part. 2, tit. 18

Dotem, & Paraphernum, vel quartalium tollere de domo ſua admonetur mulier, & ſi tollere neglexerit, evocatur non de domo, ſed de bonis, niſi fortè nulla haberet. Nam in caſu, quo bona aliqua habet de domo evocans, aut perſonaliter in homagio ejus convincitur, & perdit dotem, paraphernum, aut quartalitium juris conventa, quæ admonita levare noluit. part. 2, tit. 24.

Dotem recipit mulier etiam de bonis pignoratitiis mariti, de ejus manibus, qui bona poſsidet titulo pignoris. part. 1, tit 103.

Dotis nomine uxori data pecunia, de bonis pignoratitiis, tempore redemptionis eorum recuperatur, cum capitali ſumma. Ibidem.

Dos uxoris non perditur, perditis bonis mariti propter ſcelus aliquod. part. 1, tit. 104.

Dotem perdit adultera, & capite plectitur. part. 1, tit. 105.

Dotum cauſæ continuæ adjudicentur. Poſon. 52, art. 28.

Dotes uxorum qualitercunq; decedentium, juridicè interminendarum, integrè manent ſucceſſoribus. Andr: art. 12. Matt: maj. art. 3. Vlad: maj. art. 64.

Duelli dimicatio aboletur. Matt: maj. art. 18. Vlad: maj. art. 37.

Duplici titulo pignoris, ſcilicet, & perpetuitatis aliqua bona poſsidere non poſſunt. part. 1, tit. 82.

Duplici ſub colore agens, calumniæ pœna afficitur. part. 2, tit. 70.

E.

Eccleſiis donare permittitur cuilibet. S. Steph: lib: 2, Col: 5. S. Lad: lib. 1. cap: 23.

Eccleſias ob ſeditionem deſolatas, Parochiani reſtaurant, Rex addit calices, veſtimenta. S. Ladiſl. lib. 1, cap: 7.

Eccleſias vetuſtate deſolatas, Epiſcopus reparat. S. Ladiſl: lib. 1, cap. 8.

Eccleſias immunitas ne quis ex ea extrahatur. S. Ladiſl: lib. 1, cap. 4, 5, 17. Col: art. 69.

Eccleſias aut imagines deſtruens, diripiens, prophanans, ſpolians, comperta rei veritate, puniatur jure mediante per Regem. Sop: 53. art: 7.

Eccleſiam effringens, evocatur cum inſinuatione, & ex parte ejus mediante, communi inſinuatione fiat juſtitia. Matt: maj. art. 61.

Si nobilis eſt, perdit bona, ſi ignobilis comburitur. Ibidem.

Eccleſiam nullus ex Magnatibus ſibi vendicet. Col: art. 5, 7, 8. Sig: maj. art 21.

Eccleſiarum bona, & proventus non occupẽtur. Col: art. 1. Sig: maj. art. 21. Matth: maj. art. 40.

Eccleſiarum bona, & proventᵘˢ occupati, ſub nota infidelitatis pœna remittantur. Zol: 42. art 3.

Eccleſiarum bona non perduntur, per delicta perſonarum. part. 2, tit. 41, 51.

Eccleſiaſtica bona ab eccleſiis divulſa, poſſunt Epiſcopi perquirere. Poſ. 50, art. 20

Eccleſiarum, & eccleſiaſticorum bonorum libertas à contributionibus, & exactionibus pro Rege. Col: art. 50. And: art. 3. 20. Lud: 1, art. 11. Alb: art. 16, 17. Vlad: maj. art. 28, 101.

Eccleſiarum proventus apud quoscunq; exiſtentes, reſtituantur, inſcripti per Regem eliberentur. Poſ. 50, art. 17.

Eccleſiarum, contra diuturnam libertatem, ſtatutum non valet. Prologo.

Eccleſiaſtici pro ſe, aut eccleſiis ſuis non poſſunt emere, aut titulo pignoris accipere bona ſecularia: è converſo, nec ſeculares eccleſiaſtica. Vlad: min. art. 55.

Eccleſiaſtici cum tribus inquiſitoriis literis. poſſeſſiones acquirere non poſſunt. Vlad: art. 77.

Eccleſiaſtica bona, vel beneficia, ſupra invocibus bona, & beneficia, Eccleſiaſticæ perſonæ dignioresſunt ſæcularioribus. part. 1, tit. 2.

Eccleſiaſtici cum nobilibus eam gaudent libertate. Ibidem.

Eccleſiaſtici, gẽtes ſuas ratione decimarum, quas adhuc habent, interteneant, vel in ſuis, vel in aliis arcibus finitimis. Poſ. 55, art. 5. Tyr: 46, art. 17.

Eccleſiaſtici jurant Regi ad homagium fidelitatis: & ratione jurium poſſeſſionariorum vel negotiorum ex illis emergẽtium, conveniuntur coràm Judicibus regni. part. 1, tit. 12.

Eccleſiaſtici ſententiam capitalem non ſubeunt. part. 2, tit. 42.

In tribus tamen caſibus, videlicet, læſæ Majeſtatis, notæ infidelitatis, & deliberati homicidij ſubeunt. part. 2, tit. 44.

Eccleſiaſtici contra ſæculares, & è converſo, æquali pœna ſubjacent, emendæ, ſcilicet capitis, loco capitalis ſententiæ, & damnorum refuſioni. part. 2, tit. 44. Alb: art. 34. Matt: in art. 73. Vlad: maj. art. 76. Lud: 1. art. 1.

Eccleſiaſtici damna, à ſe illata, & debita, pecuniis refundunt, aut rebus mobilibus, juxta verum valorem; ſi non poſſunt, aut nolunt, occupantur bona Eccleſiæ, donec de proventibus eorum ſatisfiat. part. 2, tit. 45.

Eccle-

Eccleſiaſticis ſervetur in omnibus eorum libertas, ſpecialiter in viſitationibus liberè procedere, & in plebanorum vitia inquirere, & ea punire poſsint. Poſ. 57, ar. 10

Eccleſiaſtici judices non judicant jure poſſeſsionario, nec ratione teſtamenti: nec ratione promiſsionis interveniente; item nec cauſas debitorum, & violatæ fidei poſt mortem ejus qui fide præſtiterat.
part. 2, tit. 52.

Eccleſiaſticus judex, nolens ad mandatum ordinarij Judicis cauſam tranſmittere in curiam ad videndum, utrum Eccleſiaſticum, vel ſeculare forum concernant, perdit beneficium. Vlad: maj. art. 46.

Eccleſiaſticus judex aliquem in facto juris poſſeſsionarij coram ſe citans, & ſcienter in cauſa procedens, in æſtimatione ſui cõvincitur. Vlad: min: art. 62.

Eccleſiaſtici judices in cauſis prophanis neminem compellent coram ſe reſpondere; alioquin, etiam ſi quis ignorantia ductꝰ, vel metu excommunicationis reſpondeat; nullius ſit momẽti, & propter excommunicationem, homagium excommunicati perſolvant. Vlad: min. art. 61.

Eccleſiaſtici judices inter cives etiã de cauſis prophanis non judicant; ſed tantum de ſpiritualibus. Vlad: min. art. 60, 61.

Eccleſiaſtici, pendente aliqua cauſa ipſorum in curia regia, occaſione ejusdem cauſæ, nec interdictum, nec excõmunicationem pronuncient contra ſuos adverſarios.
Lud: 1. art. 1.

De eccleſiaſtico foro tripartitum non diſſerit, ſed relinquit hanc tractationem, his, quorum intereſt. *part. 1, tit. 78.*

Eccleſiaſtica judicia juxta Canones, per cenſuras eccleſiaſticas, etiam brachio regali invocato, celebrentur; ceſſant tamen tempore bellorum. *Poſ. 52. art. 25. Poſ. 56. art. 35. Poſ. 57, art. 9.*

Eccleſiaſticæ cauſæ, vide ſupra cauſæ.

Eccleſiaſticæ perſonæ inſurgere debent ſecundum art: anni 1552. & aliæ conſtitutiones ſucceſſu temporis de eodem limitatæ ſerventur. *Poſ. 78, 11, 12.*

Educilatio vinorum in locis, ubi vineæ nullæ ſunt, libera colonis ad feſtum nativitatis Domini, poſtea, per totum annum pertinet ad Dominos; qui educillent vera menſura; non tamen diſtribuant inter colonos. Ubi autem vineæ habentur, coloni à feſto Michaëlis ad feſtum Georgij, & dcinceps Domini, modo ſupraſcripto educillent. *Poſ. 50, art. 36.*

Emancipatio filiorum fit bonorum diviſione, filiarum emaritatione. par. 1, tit. 51.

Emenda capitis Prælatorum, & Baronum flor: 400, nobilium 200, ruſticorum 40.
Vlad: ad maj. art. 19.

Emendæ capitis ſententia damnatus nec capitur, nec punitur in perſona.
part. 2, tit. 43.

Emendæ capitis ſententia damnati bona omnia occupantur, ſicut capitali ſententiæ ſubjacentis; ex quibus ſumma homagij ejus ſolvitur parti adverſæ; reliqua dividuntur inter judicem, & partem poſſidentem, ad tempus redemptionis.
part. 2. tit. 43.

Emendæ linguæ imponitur ob falſam querimoniam Regi, vel judicibus porrectam; vel inhoneſta verba contra honeſtum prolata,

lata, ejus pœna floreni centum: Sed cauſa principalis, propter eam non amittitur. part. 2, tit. 72.

Emere ante filios, vel fratres condiviſionales, aut etiam vicinos non ammonitos, externos non poteſt jura poſſeſſionaria part. 1, tit. 60.

Emi non poſſe lites, ita intelligendum; quòd emptor eas non ſuo vēditoris nomine proſequitur, & ſolum vivente venditore. part. 1, tit. 27.

Emptor (à quo frater venditoris recipit bona, per communem æſtimationem) ſi majori ſumma emerat, quàm æſtimatio eſſet valitura; reliquam partem ſummæ recuperat, ex aliis juribus poſſeſſionariis, ſi habet; ſin minus, rebus mobilibus venditoris, ſi nihil habet venditor, ferat emptor damnum ſuum.

Emptor bonorum litigioſorum vēditoris nomine litigat pro eis, quo ante deciſionem cauſæ extincto, non procedit ultra in cauſa. part. 1, tit. 27.

Epiſcopi Synodos celebrent, ad quas, ſi quis non dimitteret ſuum plebanum, puniatur per Regem. Poſ. 59, art. 41.

Equites continuos qui non ſervaverint, pœna articul 1550, & 1567 annorum, puniantur, nempe, quod Vice comes bona talium occupet, & duplam ejus quod neglexerunt, percipiat. Poſon. 78, art 9.

Equites continuos tam domini, quam nobiles ſervent, ſub pœna ſtatuta 1567 & 1569 & 74 diſtributio eorundem pertinet ad Capitaneos, & Vice comites. Poſon. 75. art. 10. *cum ſcitu Archiducis Erneſti, aut Imperatoris.* Poſon. 78, art. 10 *quorum cauſa Capitaneus à Camera regeſtum portarum accipiat.* Ibidem.

Equi, equitiales Mariti, ſive ſtante conjugio, ſive ante acquiſiti, infra numerum quinquagenarium, dividuntur æqualiter cum uxore, ſi ſunt 50 vel plures, teſtari poterit de eis maritus, niſi ſint aviti; quia tunc ad hæredes devolvuntur, cum aliis bonis, dempta propria ejus portione, de qua etiam in hoc caſu teſtatur. part. 1, tit. 101.

Equus furtim ablatus, & in exercitu repertus, non tunc, ſed poſt condeſcenſionem expeditionis, jure repetitur, in alio autem loco, ſi invenitur, ſtatim per juramentum tertiò ſe, recuperat eum is, ad quem pertinet, & apud quem inventus fuerit, ſi venditorem, vel aliud documētum emptionis non oſtendet, ſuſpenditur. Idem de bove, & alia re furata intelligē. part. 3, tit. 34.

Equites non faciant excurſionem, & depræ-dationem. Poſ. 78, art. 14.

Equitibus continuis ſingulo trimeſtri ad ſtationes ſalarium domini mittant, ne milites exeant. Poſ 78, art. 7.

Pro equitibus continuis, ultra Danubiani ſervent pedites. eodem.

Errores à Prothonotariis in literis evocatoriis, vel ſententionalibus commiſſi, per eosdem, poſtquam animadverſi fuerint, corrigantur, in judicio contradictorio, idem intelligatur de literis Capitulorum & Comitatuum. Poſ 66, art 24.

Erigens ſe contra Regem, & ſtatutum publicum, notam incurrit. part. 1, tit. 14.

Erutores oculorum nota infidelitatis feriuntur. *Ibidem.*

Evictor non contra violentos, ſed contra legitimos impetitores tueri tenetur; alioquin tantùdem occupabitur de bonis ejus & omnes conditiones in evictionalibus literis poſitæ, ſervari debent. *part. 1, tit. 74, 75.*

Evictor non tenetur conſervare in particula terræ, a poſſeſſione per metalem reambulationem avulſa, niſi hoc facere ſpecialiter promiſiſſet. *Ibidem.*

Evincere aliquis non potens in bonis datis, reddatur aquivolens, aut alias contentet. *part. 1, tit. 74.*

Evictor, qui donavit, aut vendidit bona, nunquam poteſt agere per ſe contra eum, cui donavit, aut vendidit. *part. 1, tit. 77.*

Evictionem ad præaſſumptam ſi aliquis evocatus eſt, talis evocatio in uno termino finiri ſolet. *part. 2, tit. 13.*

Evocatio ſeu exordium cauſæ eſt multiplex, ſimplex, peremptorialis, vel inſinuationis, ammonitoria, introductorialis, reambulatoria. *part. 2, tit. 18*

Evocationes fiunt per regium, aut Palatinalem, & capitulares homines. *part. 2, tit. 19.*

Evocantur evocandi ex ſuis juribus poſſeſſionariis, aut pignoratitiis, ex officiolatibus autem, ratione actuum ſolummodo potentiariorum, ex iiſdem officiis patratorum. *Ibidem.*

Evocatio perſonalis per ſcribam Regium fit ob verberationem, vulnerationem, aut dehonеſtationem exiſtentem in octavis, aut brevibus judiciis, ratione bonorum pignoratorum, ſi actor poteſt de facto producere literas pignoratitias. *part. 2, tit. 20.*

Evocans mortuum, aut illegitimæ ætatis puerum, in evocati homagio convincitur. *part. 2, tit. 23. part. 1. tit. 132.*

Evocatur nolens aſſumere pecuniam, & remittere pignus, vel levare dotem, quartam, paraffernum, non perſonaliter nec de ſua curia, ſed de jure poſſeſſionario, aut pignoratitiis, ſi habet, ſin minùs, etiam de Curia. *part. 2, tit. 24.*

Evocati in caſibus proximè denotatis, ſi non comparent ad terminum aſſignatum contra actores, ſi non vicini, ſed fratres fuerint, in æſtimatione bonorum condemnantur, & bona reſtituuntur actoribus, ſine omni pecuniaria ſolutione. *Ibidem.*

Evocatio cum clauſula, (litis pendentia) ſi quæ foret inter eos, fit ad calumniam vitandam. *part. 2, tit. 25.*

Evocationes in factis potentia, cum inſinuatione fiunt. *Matth: art. 5. Matt. art. 7. Vlad: ad min. art. 13.*

Evocatio tria requirit, annotandi in ſe perſonas, tempus facti, locum, ſeu comitatum. *part. 2, tit. 26.*

In Evocationibus, ratione actuum potentiariorum, clauſula aſſumptis ſecum perſonalem denotat intereſſentiam Miſsio, & deſtinatio in caſibus contingentibus, præſupponit mittentem domi fuiſſe: In caſibus autem deliberatis, etiam ad peregrè conſtitutum referri poteſt; quia forte diſcedens mandavit, ut eant, & talia perpetrent. Juſsio autem, & commiſsio

miſsio etiam ad abſentem pertinet: tamen hic quoq; perpendendum eſt, an contingens ſit, vel deliberatus caſus, ſicut in miſsione. Hæc obſervare debet, qui vult oſtendere evocationem malè eſſe formatam, & per hoc cauſam condeſcendere. *part. 2, tit. 82.*

Evocatio ſecunda appellatur, quando per (non venit:) condemnatus ad ſolutionem birſagij, & proſequutionem cauſæ evocatur. *part 2, tit. 86.*

Excommunicationis, aut interdicti ſententiam in Nobiles Epiſcopi non ferant, ſine ſcitu Regis, occaſione litium ipſis cum illis habitarum. Lud: in art. 1, Matth: maj. art. 28.

Excuſatio rationabilis in judicialibus, vel ſententionalibus literis poſita eſt, quando principalis, vel procurator ejus de domo ſe movet, iturus ad octavas, ac in itinere vel in gravem incidit ægritudinem, vel aquarum exundatione detinetur, aut equus ipſius, cujus in locum alium emere ob paupertatem non poteſt, infirmatur, vel a latronibus aut hoſtib⁹ intercipitur. Hæc enim ſi probari poſſunt, excuſant à birſagij ſolutione. *part. 2, tit. 59.*

Exemptiones a jurisdictione judicum inferiorum, ut ſolius Regis judicatui ſubſint, alioqui locum non habent. exceptis Comitibus perpetuis. *Matt. maj. art. 21. Vlad: maj. art. 15.*

Exemptiones regum perpetuæ a dica ſolvenda, maneant in ſuſpenſo hoc diſturbiorū tempore. Poſ. 66, art. 8. Poſ. 67, art. 13.

Exemptiones in locis deſertis, aut combuſtas domus ædificantes, & conſerventur. & nova concedantur. *Poſ 66, art. 8.*

Expeditionis particularis, & generalis modus, ſervetur ſecundum art: annorum 53, 56, 57, 67. & præcipuæ ad art: 53. Poſ. 78, art. 10.

Exequutiones judicales electi, & jurati nobiles faciant in quolibet comitatu, & non alij. *Matt: maj. art. 9.*

Executiones ſententiæ notæ infidelitatis in curia regia latæ, ratione bonorum in partibus regno ſubjectis, remittitur ad Judicem loci illius, ubi ſunt bona. *part. 2, tit 66.*

In executione notæ proceditur, vt in capitali ſententia. *part. 2. tit. 65.*

Executiones ſub juramento referantur per capitularem, & regium homines; & hoc in relatoriis ſpecificetur, alioquin non valeat exequutio in poſterum peragenda. *Poſon: 59 art. 50.*

Executionem Vice-comitum, aut Judicum nobilium faciens, ubi nullum birſagium accipit, debet habere pro ſalario in ſingulos dies, flor: 1. ubi verò birſagium nullum ſalarium tollit. *Poſ. 46, art. 37.*

EXERCITUANDI MODUS ex noviſsimis Regni conſtitutionibus.

Ad generalem expeditionem, ratione centum colonorum, juxta connumerationem dicæ, Dn: terreſtris ſuis ſumptibus decem equites (huc tamen computatis equitibus continuis) bene armatos, & ſumptibus colonorum, decem pedites pixidiarios ducant, ibi duraturos usq; ad finem expeditionis, ſub pœna notæ infidelitatis. ita tamen, quod coloni Turcis ſubditi, ad me-

diam partem teneantur. Poſ. 74, art. 20. Tyr. 45, art. 5.

Omnes domini Prælati, Barones, Nobiles, & alij poſſeſſionati, penes perſonam Regis, aut ejus filij, ad generalem expeditionem perſonaliter prodeant, & ad finem uſq; ibi permaneant, ſub pœna notæ infidelitatis. Tyr. 45, art. 5. Poſ: 56, art. 22 Zol: 42, art. 32. Poſ. 42, art. 21. Zol: 43, art. 12. Poſ. 52, art. 9.

Si quis decem portas populoſas non habuerit, is cum altero nobile conferat & componat, vt denarius numerus compleatur, & unus eques pro eo ſiſtatur. Tyr: 45, art. 6.

Nobiles unius ſeſsionis, ſinguli in equis, aut ſi eos non habent, pedites ad bellum eant. Zol. 42, art. 33.

Nobiles unius ſeſsionis, ex ſingulis tribus integris curiis, unum equitem benè inſtructum mittant. Poſ. 56, art. 22.

Viduæ unius ſeſsionis domi maneant, quæ ad bellum idoneos filios non habent, & Deum orent pro ſalute publica. Tyr: 45, ar. 21.

Nobiles unius ſeſsionis ex quinq; curiis unum equitem dare tenentur. Sop: 53. ar. 5 Poſ. 42, art. 26, & ſoli perſonaliter ire non tenentur. Poſ. 67, art. 32.

Eorum, qui expeditioni non interſunt, vel ratione colonorum ſuorũ milites non ducunt; bona conferat Rex iis, qui fideliter in expeditione ſerviverint. Tyr: 45, ar. 7

Alienum ſervum, tempore luſtrationis, pro ſuo ſtatuens, unà cum eo, à quo illum mutuò, conceſſum habuit, cognitta ſuperinde veritate, capite plectatur. Tyr: 45, art. 8

Servus fugitivus, in caſtris repertus domino reddatur, ſi ibi non fuerit repertus, ſub termino à Capitaneo impetrando; dominus pro eo alium conducat, & deſertor ille ubicunq; poſt expeditionem inventus fuerit, capite plectatur. Ibidem art: 9.

Qui requiſitus, fugitivum reſtituere nollet, ſolvat ejus homagium. Tyr: 45, art. 9. Poſon. 52, art. 10. art. 13.

Ægrotantem ſervum in caſtris oſtendat dominus Capitaneo, ne fortè ægrotare dixerit, quem non habet. Tyr: 45, art. 10.

Nobilis alicujus ſtipendio militans, vel ab aliquo dominio in fortaliciis loco officiali vel caſtellani, vel pro decore penes uxorem domi relictus; pro ſua perſona unum equitem, & equites, ac pedites, ratione colonorum ſuorum, in medio comitatus habeat. Tyr: 45, art. 11. Zol. 42, a. 44 Poſon. 42, art 22.

Ad cuſtodiam caſtrorum Magnatum, Caſtellanus unus, Proviſor unus, pro Magiſtro curiæ, vel ad alias neceſsitates, ſimiliter unus ex nobilibus domi maneant, non plures. Poſ. 42, art. 23.

Pueri, ſenes, imbecilles, viduæ, fœminæ omnes, tanquam bello inhabiles, ratione colonorum, vt alij, & ratione perſonarum ſuarum, ſingulos equites mittant. Tyr: 45. art. 13. Zol: 42, art. 42. Poſ. 42, art. 20.

In variis comitatibus bona habens, ratione omnium illorum milites ſuos ſecum habeat in comitatu, in quo reſidet; tempore tamen luſtrationis ſpecificè demonſtret, vice-comiti cujuslibet comitatus, quos ratione bonorum ibi exiſtentium ducit. Tyr: 45, art: 14.

Qualescunq; regios proventus pignoris titulo, vel

lo, vel aliter in manibus habens, ratione ſingulorum centum florenorum, equites quinq; ducat. Tyr: 45, art. 15.

Eccleſiaſtici decimas habentes, ſupra equites & pedites, quos ratione colonorum ſuorũ dare tenentur, debebunt etiam ratione decimarũ à ſingulis decimis florenos centum valentibus, quinq; equites mittere. Tyr: 45, art. 17. Poſ. 42, art. 26. Zol: 43, art. 13

Mitigatur hæc conſtitutio, & numerus quinq; equitum à centum florenis, ad duos equites reducitur. Poſ. 52. art. 3.

Nobiles per Turcas omnibus bonis privati, nihilominus in perſonis ſuis tenentur, ire in expeditionem. Tyr: 45, art. 18.

Ex fratribus indiviſis, in eadem domo habitantibus, unus tantum ad expeditionem proficiſci tenetur. Tyr: 45, art. 19. Zol: 42, art. 43.

In ſingulis comitatibus vice-comes, ſi idoneus fuerit, alioquin alius idoneus Capitaneus eligatur; qui ad expeditionem pertinentium negotiorum curam gerat. Tyr: 45. art. 20.

Capitulares, & aliæ eccleſiaſticæ perſonæ beneficiatæ, ultra eos, quos ratione decimarum, & bonorum tenent; etiam ratione capitum ſuorum ſingulos equites mittant. Tyr: 45, art. 22 Zol: 42, art. 26.

Debent tamen plures provent⁹ habentes ſimplicioribus auxilio eſſe. Ibidem.

Mitigatur hoc, addita particula, (pro facultate eorum) Zol: 43, art. 13.

Hæc conſtitutio poſtremò mitigatur hoc modo, ut pro aliis capitularibus unus ad prædicãdum aptior, aliorum ſumptibus vadat, reliqui domi maneant. Poſ. 52. art. 3.

Plebani, & rectores Altarium, villani decem, tenent unum equitem, in cujus intertentione, qui plures habet proventus, plus conferat. Tyr. 45, art. 23.

Tollitur hæc conſtitutio. Poſ. 52, art. 3.

Civitates liberæ, & montanæ in generali expeditione de colonis more aliorum in aliis arbitrio Regis onera ſubeant. Tyr: 45, art. 24.

Plebani liberarum, & montanarum civitatum, item oppidorum Berek ſzáz, Szõlõs, Sáros-patak, & aliorum potiorum locorum, vel patroni, qui hujusmodi plebanatus poſident, ratione proventuum, ex ſingulis centum florẽis teneant duos equites, ſub amiſsione beneficiorum, ac juris patronatus. Tyr: 45, art. 25.

Luſtrationis tempore, quilibet ſpecificet numerum gentium ratione bonorum ſuorũ, in ſingulis comitatibus habitorum, fiatq; regeſtum, & ejus copia detur Capitaneis, ſub ſigillis Magiſtrorum luſtrationum, dominis quoq; ſi voluerint. Tyr: 45, art. 26.

In excubiis peragendis nobiles non plus aliis onerentur; ſed æqualiter eorum habeatur cum Regiis & dominorum militibus ratio. Tyr: 45, art. 27.

Victualia ex omnibus comitatibus convehantur ad caſtra, & eorum vectores nec triceſimam, nec tributum ſolvant; qui aliquid exegerit ab eis, perdat jus tributi Direptor hujusmodi victualium in itinere, vel in caſtris, capite plectatur. Tyr: 45, art. 28.

Victualia quanta ex ſingulis juxta colonorum numerum danda ſint. Vice-comes cum duobus nobilibus ad id eligendis, domi manentibus limitet, qui pro ſuis nihilominus perſonis equitem mittant, & qui ſic limitata non vexerit ad caſtra tã torum victualium pretio mulctetur.

Tyr: 45, art. 29. Poſ. 42, art. 25.

Domini, & nobiles ipſemet propria victualia in caſtra perduci faciant: ſed de colonorum eorundem victualibus Vice-comes, & electi nobiles, præmiſſo modo, limitationem faciant. Tyr: 45, art. 30.

Equus in exercitu amiſſus, à quocunq; inventus reſtituatur ſuo domino ſub amiſſione capitis. Tyr: 45, art. 21.

In progreſſu exercitus, nemo alicui damna inferat; contrarium facientes, puniantur per Capitaneos. Zol: 43, art. 23.

Ad domos nobilium, & Eccleſiaſticorum nemo ipſis invitus condeſcendat.

Zol: 43, art. 24.

Milites particulares extra exercitum vagantes, & damna inferentes, victualiaq; ſine precio auferentes, capiantur per ruſticos, & Capitaneis, aut illis longè diſtãtibus, Comitibus, vel Vice-comitib⁹ tradantur, quì damnificatis ex parte eorum ſatisfacere debent. Zol: 43, art. 25.

Servus ad annum conductus, etiam expleto anno, expeditione, vel ſi in arce ſervit, obſidione, aut obſidionis metu, durante, à domino diſcedere non poſſunt.

Poſon. 52, art. 11.

Equitum menſtruum ſtipẽdium flor: 3 den: 20 peditum flor: 2. Ad annum conductis equitibus, quam diu ſunt in expeditione, bini flor: dentur in menſem.

Poſ. 52, art. 13. Zol: 42, art. 24.

Quando in aliquo oppido, vel pago milites condeſcendant, antequàm hinc diſcedant, Capitaneus, convocatis ruſticis, reſciat, ſi quid damni ipſis illatum eſt, & de facto curet eos contentari. Poſ. 52, art. 14.

Ad particularem expeditionem penes Palatinum. vel Capitaneum (quando aliqua hoſtilitas de improviſo emergeret, qua vel arcem obſideri, vel juſti exercitus ſpecie partem aliquam regni infeſtari cõtingeret) perſonaliter inſurgant domini, & nobiles viciniores; nobileq; unius ſeſionis, de quinq; curiis, unum equitem mittant. Poſ. 56, art. 22.

Ad exequutiones quocunq; juxtà conſtitutiones Novizolienſis, omnes domini viciniores, & nobiles, cum gentibus ſuis, & qui idonei ſunt, etiam perſonaliter debent inſurgere penes Capitaneum ſupremum.

Tyr: 45, art. 32.

In caſu obſidionis alicujus arcis, vel, ſi Turcì munitionem novam in noſtram pernitiem erigere vellent, vel rebelles eſſent reprimendi, aut de eorum manibus fortalicium aliquod auferendi viritim, etiam cum colonis penes Capitaneum inſurgendum eſt. Zol: 43. art. 22, ſub pœna generalis decreti. Poſ. 46, art. 17.

Per Vice-comites debet hæc occupatio fieri,

Poſon: 55, art. 4.

Ad particularem expeditionem de mandato capitanei de viginti quinq; colonis, unus eques, & unus pedes mittatur.

Sop 53, art. 4.

Ad particularem expeditionem non inſurgentis,

gentis, bona per Capitaneum occupentur, ac occupata tam diu teneantur, donec duplum ejus, quod præstari debuisset, exigatur. Tyr: 47, art. 17.

Nobiles unius sessionis ex singulis quinq3 curiis, unum equitem mittere, ac ipsi quoq3 in personis ire; vel loco personarum suarum, singulos equites expedire tenentur penes Capitaneum. Sop: 43. art. 4.

Vice-comites ad particularem expeditionem personaliter ire non tenentur propter alia negotia domi ipsis incumbentia. Sop 53. art 4.

Expensas per comitatum; in via præsertim ad Regem mittendo factas, pro rata sua parte, quilibet tollerare debet. Matt: maj. art. 64.

Externorum inductores ad turbandum regnum, notam incurrunt. part. 1, tit. 14.

Externi mercatores, ultra consueta dispositionum loca, mercatum non eant. Alb: art. 7. Vlad: maj. art. 84.

Externis beneficia, & honores qualescunq3 non conferantur. And art. 11. Alb: art. 5. Vlad ad maj. art. 30, 31. 32, ad min. 35, in quinto art. 10

Nec proventus regij eis arendari possunt. Alb: art. 6.

Nec possessiones eis conferri. Alb: art. 16 Vlad: maj art 9. ad maj. art. 5.

Neq3 jura possessionaria eis vendantur. Matt: maj. art 32

Nec officia, & loca finitima eis conferantur. Vlad maj. art. 8. Poson: 46. art. 16. Poson: 52. art 31.

Externi per Regem in Hungaros creari debent tempore Dietæ, de regnicolarum consilio, & consensu; si verò extra regnum, Rex aliquos de regno benè meritos creat, id facere debet consiliariorum suorum Hungarorum ex consilio. Et tales novi Hungari jurare tenentur tempore creationis suæ; quod regni legibus in omnibus parebunt, libertatibusq3 ejusdem regni pro virili sua respondebunt, nec contra eas, aliquid facient, à regno nihil alienabunt, sed alienata etiam omni studio recuperabunt. Pos. 50, art. 76.

Equites in pascuis non gratuito & præda vivant, sed rerum precium solvant, ut ad omnium statuum, & ordinum bona vadant, cognatorum equos non deducant; si fecerint, equos amittant per Capitaneos, pars cedat denunciatori, pars fundi domino. Poson. 78, art. 14.

Item juxta articulos, anni 1566 art, 20.

Ernesto Archiduci in Ungaria Rex bellicarum data potestas, & quod is in consilium ejus rei sibi Ungaros quoq3 adhibeat. Pos. 78, 16.

F.

Falsas literas, aut monetas, aut sigillum falsum conficiens, seu evidenter illis utens, notam infidelitatis incurrit. part: 1, tit. 14. Vlad ad maj. art. 81. ad maj. art. 14.

Falsas literas conficiens Capitulum. Vide supra Capitulum.

Falsa privilegia per Gabrielem literarum fabricata. part: 2, tit. 14.

Falsæ literæ cognoscuntur ex consideratione, & calculatione annorum; datarum, ex sigilli impressione, ex nominum, & cognominum

minum raſuræ, & ſi fatens in literis ſcriptus, probabit ſe alio loco fuiſſe cum faſſionem celebraſſe dicitur. part. 2, tit. 12.

Faſsionem patris, vel fratris retractare non valet, qui bonis per illam acquiſitis, vel commutatis, ſine juridica reclamatione uſus eſt. Item faſsiones, quæ portione litigioſorum bonorum recepta, per modum concordiæ fiunt, non retractantur. part. 1, tit. 62.

Faſsio inter fratres, prætextu jurium poſſeſſionariorum, in quibus mutuo ſibi ſuccedunt, non indiget conſenſu regio, nec ſtatutione. part. 1, tit. 63, 65.

Faſsiones inter externos, ſive perennales, ſive pignoris titulo ſupra 50, florenos celebratæ, ſtatutione legitima infra annum fienda indigent. part. 1, tit. 63.

Faſsio, quæ conſenſum regium requirit, ſtatutione debet roborari, poſt conſenſum impetratum. Ibidem.

Faſsiones inter ſeſe adoptantes ad futuram mutuam ſucceſsionem, poſt alterutrius defectum, & conſenſus regius ſuperinde ſecutus, ſtatione firmatur, uno deficiente, non prius; niſi jus regium contineret ipſe conſenſus, quia tunc infra annum ab impetrato tali jure regio, legitimam debet ſatiri ſtatutionem. part. 1, tit. 63.

Faſsionem propriam in judicio factam, nemo poteſt revocare. Vlad. in quint. ar. 15.

Faſsiones perennales, aut impignoratitiæ, ſupra communem æſtimationem à perſonis defectui ſeminis: appropinquantibus factæ conſenſu regio indiget. part. 1, tit. 65.

Faſsio in comitatu in ſede judiciaria coram Vice-comite, & Judice: nobilium uſq; ad florenos 100, fieri poteſt coram vicecomite, extra ſedem judiciariam, uſq; ad florenos duodecim.

Coram judicibus nobilium extra ſedem, ad florenos quatuor.

Fraternalis adoptio locum non habet legitimis hæredibus exiſtentibus. part. 1 tit. 66

Frater naturalis, vel adoptivus habens jus ſucceſſorium in bonis fratris, eo mortuo ſine hæredibus, reale dominium eorum bonorum apprehendit, ſine ſtatutione. part. 1, tit. 67.

Faſsiones cum clauſula (nullum jus, &c.) hanc vim habent; quod etiam deficiente eo, cui faſsio fit, bona, de quibus faſsus eſt, ad fatentem non revertuntur, ſed ad fiſcum deſcendunt. Sine hac clauſula revertuntur in caſu defectus illius. part. 1. tit. 69.

Faſsiones inter maritum, & uxorem, de bonis per ſe acquiſitis, valent jure perpetuo, titulo pignoris, etiam de bonis aviticis, quando maritus res proprias uxori expoſuit ad bonorum redemptionem, emptionem, aut meliorationem, ſeu domus reparationem, ac pro his impignorat, non aliter. par. 1, tit. 110.

Faſsiones inconſultas, à ſe infra ætatem factas, pupilli revocare poſſunt, ante expletum tempus perfectæ ætatis. par. 1, tit. 28

Faſsiones poſt obitum Regis Ludovici, in præjudicium hæredum, de bonis poſſeſsionariis coactè, vel aliter illegitimè factæ, nullius ſint vigoris. Poſ. 42, art. 42.

Faſsiones coactæ per quuscunq; ratione bonorum propter adhæſionem donatorum, vel aliter ſub his diſturbiis violenter occupatorum;

torum; pro eliberatione partis bonorum, de reliqua parte facta nulla ſunt.
Poſ. 52, art. 17.

Faſiones poſt obitum Joannis Regis, coràm capitulis, vel aliis perſonis authenticis legitimè facta, in vigore permaneant.
Poſ. 52, art. 23.

Faſio in civitatibus liberis fit coràm judice, aut duobus juratis; alioquin non valet ratione bonorum in territorio ipſorum exiſtentium. *part. 3, tit. 13.*

Feſto die laboranti auferantur jumẽta, cum quibus laborat, & veſtes. S. Steph: lib. 2. cap: 7. S. Lad. lib. 1. cap: 12.

Feſto die eccleſiam non viſitans, vapulet. S. Steph: lib. 2. cap. 8. S. Ladiſl: lib. 1. cap: 11.

Feſta non colens, ſi liber eſt, tribus diebus pœniteat. Si ſervus, ſeptem plagis mulctetur. *Col: 2. art. 13.*

Feſto die vendens, perdit precium rei venditæ. *Col: 2, art. 14.*

Fœminæ non ſuccedunt in bonis fratrum, ſeu collateralium, pecuniis emptis: ſed in iis tantum, quæ maternis, aut paternis pecuniis comparata ſunt. *part: 1, tit. 17.*

Fœminis ſimpliciter præfectis in maſculos, ſine hac clauſula (quo ad utrũq; ſexum) ſuccedunt tantum filij, non filiæ, & filiæ quartalitio contentantur. *Ibidem.*

Fœminæ non ſuccedunt in bonis partim ſervitiis, partim pro pecuniis illatis; ſed accipiunt portionem ex ſumma, quæ data eſt in pretium talium bonorum.
part. 1, tit. 21.

Fœminas bona à Rege donata non concernũt, rationæ pecuniæ datæ contradictoribus, tempore ſtatutionis eorum, pro faciliori adoptione &c. *part: 1, tit. 28.*

Fœmineum jus non concernere aliqua bona, non probant literæ novæ donationis, nec diviſionales, nec expeditoriæ, ſuper quartarum ſolutione; ſed originales, ſuper acquiſitione bonorum, aut his non exiſtentibus, juramentum quinquageſimo ſe.
part: 1, tit. 37.

Fœmineum ſexum non concernunt bona ſimul marito, & uxori donata poſt eorum mortem, niſi expreſsè ponatur in literis, quo deficiente maſculino ſexu, ad filias devolvantur. *part. 1, tit. 48.*

Fœminei ſexus fratres portionem, vel quartalitium de bonis patruis, vel avitis, à fratribus maſculini ſexus in terminis judiciorum requirere poſſunt.
Poſ. 45, art. 36.

Fœmine conſangvineæ in bonis utrũq; ſexum concernentibus, vt maſculi, in aliis vt vicini, ante alios tamen vicinos præferũtur, externis in bonorum emptione.
part. 1. tit. 60.

Fœminæ non ſuccedunt in bonis concambiatis, ratione pecuniæ additæ, ſed habent portionem de ſummæ pecuniæ talis.
part. 1, tit. 73.

Fœminas an concernant aliqua bona, ſi quæritur, ſemper ad originales literas, quibus ſunt acquiſita, recurrendum eſt.
part: 1, tit. 73.

Fœminæ procuratores conſtituere anno ætatis 12. de debitis & juribus pignoratitiis, rebusq; mobilibus 14 ſuper quartalitiis dotibus, ac juribus poſſeſsionariis 16. fateri poſſunt. *part: 1, tit. 111.*

Filij nati ante condemnationem, etiam per gratiam ſubſequutam, non recuperant ſucceſsionem in bonis patris nota infidelitatis damnati, poſt condemnationem nati ſuccedunt patri. part: 1, tit. 16.

Filij nati antè condemnationem, & fratres nota infidelitatis affecti, recuperare poſſunt ſucceſsionem in bonis illius per gratiam reſtituti mutuò contractum, perq3 faſsiones novas de ſucceſsione regio conſenſu formatas. Ibidem.

Filij, vel fratres capitis pœna affecti ſuccedunt. Ibidem.

Filij, vel fratres capitali ſententia damnati, & per gratiam reſtituti rediment eis bona. Ibidem.

Filij vocantur propriè hæredes, filiæ impropriè; & tamen ratione bonorum ſexum fœmineum concernentium. part. 1, tit. 17

Filius minor filiæ majori præfertur in domo paternæ adoptione. part. 1, tit. 41.

Filius patrem ad diviſionem bonorum aviticorum, in quibꝰ caſibus poteſt compellere. Vide ſupra diviſio:

Filius conſenſu patris, qui uxorem duxit, poteſt patrem ad communium bonorum diviſionem cogere. part. 1, tit. 54.

Filij furioſi nunquam emancipantur. part. 1, tit. 55.

Filiis legitimæ ætatis invitis, pater tutorem in teſtamento conſtituere non poteſt; volentibus, aut petentibus, datur curator. part 1, tit. 124.

Filij ob delicta patrum mortuorum, capitali, vel emendæ capitis ſententia, quantum ad pœnam, non ſubjacent; ſed in æſtimatione tantùm paternorum bonorum concluduntur. part: 2, tit. 51.

Filij à parentibus malè occupata bona detinentes, non puniuntur, nec contra, & non perdunt ſuas portiones in bonis delinquẽtis. part. 2, tit. 60.

Filij nati, concepti, poſthumi, omnes legitimè ſuccedunt in bonis paternis, & poſſunt redimere bona parẽtum ſententiatorum, redemptibilia, qui ſunt concepti, vel nati ante ſententiam. part. 2, tit. 62.

Filij nati poſt ſententiam redimere poſſunt, & ipſi bona patris ſententiati, ſed portiones ex illis non accipiunt. part 2, tit. 63.

Filij cum patre ſimul ſententiati, per gratiam regiam rediment jura poſſeſsionaria, ſimiliter fratres. part: 2, tit. 64.

Filiæ poſteriores dicuntur, & ſuccedunt in bonis ſive paternis, ſive maternis pecuniis emptis, item in bonis pro homagio, alterutrius parentis obligatis. Item in bonis pro quarta puellari, abſq3 legitimorum ſucceſſorum præjudicio perpetuò obligatis: item in quibus fœminæ ſine fratrum præjudicio in ſucceſſores legitimos præficiuntur. part. 1, tit. 17.

Filiæ non ſuccedunt in bonis ſervitiis acquiſitis, quæ exercitiis militaribus acquirũtur, & filiæ militare non poſſunt. part. 1, tit. 18.

Filiæ ſuccedunt in bonis emptitiis, quia pecuniæ inter res mobiles computantur, & in mobilibus filiæ æquali jure ſuccedunt cum filiis. part 1, tit. 19.

Filiæ recuperant ſucceſsionem in bonis utrumq3 ſexum concernentibus, per gratiam patri, earum nota condemnato factam. part. 1, tit. 20.

Filiæ non ſuccedunt in bonis, quæ pater earum

rum emit à fratre, cui in eiſdem bonis jure ſangvinis ſucceſsit deficienti. part. 1, tit. 21.

Filiæ licet ſuperſint, nihilominus rectè dicitur ſemen defeciſſe, in bonis non utrumq; ſexum concernentibus. part. 1, tit. 22.

Filiæ, absq; maſculis hæredib⁹ decedentium, ſi remanſerint in bonis paternis, de quib⁹ dubitatur an pertineant ad jus fœmineum vel non: expelli de eis non poſſunt, ante deciſionem ejus dubij. Vide ſupra de defectu ſeminis. part. 1, tit. 29.

Filiæ in capillis à patre defuncto remanente, deputatur cum domo paterna, quarta pars bonorum, usq; ad tempus emaritationis; quæ ubi fuerit emaritata, ſi impoſſeſsionato, & hoc fratrum conſenſu, relinquitur ei jure perpetuo quarta pars jurium poſſeſsionariorum. part. 1, tit. 29. Sig: maj. art. 19. Matth: maj. art. 26.

Filiæ poſſunt à fratre majore, tranſumptum literarum jus fœmineum concernẽtium, coram judice petere. part. 1, tit. 42.

Filiæ duorum fratrum diviſorum ſeorſum in mares præfectæ, non ſuccedunt invicem. part. 1, tit. 50.

Filiam capillis, ſine prole maſcula defunctæ, nutritur, et elocatur à fratre in bonis ſuccedente. part. 1, tit. 67.

Filiabus ſolvitur quartalitium pecuniis æſtimatis, ſcilicet, bonis prius communi æſtimatione, & quo quælibet earum poteſt, ſeparatim ſuam partem petere. part. 1, tit. 89

Filia una ſi recipit quartalitium, poteſt adhuc alia jura contendere, ac experiri, an bona illa ſequantur jus fœmineum. part. 1, tit, 90.

Filiæ minorum fratrum tutrices eſſe non poſſunt, & in capillis conſtitutæ faſsiones ſibi ipſis, vel fratribus, aut ſucceſſoribus præjudicantes, facere non poſſunt. part. 1, tit. 91.

Filiabus, quæ acceperunt partem in bonis paternis, cedunt accepta pro earum emaritatione. part. 1, tit. 101.

Finitimorum locorum gratuita munitio per colonos fiat diebus ſex. Poſ. 66, art. 14.

Duodecim diebus. Poſon. 67, art. 17.

Poſ. 69, art, 19. Poſ. 74, art. 5.

Fiſcales Eccleſiarum perpetuò aboleantur. Vlad: ad min. art. 34.

Florenus in Hungaria dicitur unus aureus, vel den: 100. quo utantur omnes in emptionibus, & venditionibus, ſub amiſcione rerum venditarum, vel emptarum. Sig: min. art. 7.

Fluvius alio deflectens à priori alveo, nihilominus proventus piſcationis, vectigalia, vada, molendina reddit ei, in cujus territorio prius fluebat. part. 1. tit. 87.

Fodinæ auri, argenti, ſalium, ſi in bonis aliquorum inventæ fuerint; Rex ea bona non ſimpliciter, ſed pro æquivalentibus ſibi uſurpare poteſt. Vlad: maj. art. 13.

Forma hebdomadalia, ac nundinæ generales poſſunt concedi in loco ad unum miliare, vel minus diſtante a veteribus; ſed non in eodem die, aut tempore cum prioribus. part. 2, tit. 10.

Fratrũ occiſores, vulneratores, mutilatores, nota infidelitatis feriuntur. par: 1, t. 14.

Frater major, non ſoror ſervat literalia inſtrumenta, eidem incumbit bonorum indiviſorum defenſio. part. 1, tit. 42.

Fratres indiviſi, vel aliqui eorum, quæ acquirunt ante diviſionem paternorum bonorum, tempore diviſionis partiuntur inter ſe. part: 1, tit. 43.

Frater in totum renuncians bonis paternis, poteſt, qui acquiſivit, pro ſe retinere, nec dividere cum fratribus. Ibidem.

Fratres diviſi in bonis poſt diviſionem alterutri vel ſingulis donatis non ſuccedunt mutuò, niſi in literis donationalibus utriusq; nomen fuerit inſertum. part. 1, tit. 50.

Frater in præjudicium fratrum avita bona alienare non poteſt. part. 1, tit. 58.

Frater indiviſus ſuam portionem à fratre venditam in primis octavis, abſq; omni ſolutione, recuperat; portionem verò venditoris fratris communi æſtimatione. part. 1, tit. 61.

Fratribus indiviſis non omnibus, ſed majori imponitur juramentum in facto literarum. part. 2, tit. 34.

Fratre, qui ob majoris potentiæ factum evocatus fuerat, ante finem litis mortuo, ſucceſſor ejus non damnatur in alio onere, quàm æſtimatione bonorum defuncti, violenter per eum occupatorum reſtitutione, ac damnorum refuſione. par. 2, t. 61.

Fraterni ſanguinis proditio eſt, ſi impetrat, quibus bona communia cum fratrib⁹ pro ſe ſolo, & pœna ejusdem crîminis eſt, ut talis impetrator convictus, perdat bona, quæ ad proditum devolvuntur & inſuper tradatur eidem prodito, in perſona quoq; ſerviturus, & ad mortem; Eadem pœna afficitur mulier in præjudicium aliarum, ſi in marem præfici curans, & qui aliquem ſuæ generationis hominem negat eſſe de ſua genealogia. part. 1. tit. 38, 39.

Fraterni ſangvinis proditio non committitur în novorum bonorum acquiſitione, ſed in exhæreditationis dolo. part. 1, tit. 44.

Pro funeribus interfecti marcam non exigant Archidiaconi. Lud: 1. art. 2.

Imò nihil exigant. Alb: art. 39.

Furioſi & amentes filij nunquam emancipantur, & à patre mortuo, inter fratres mentis compotes, majoris ſubſunt poteſtati. part. 1, tit. 55.

Furioſorum tutores, în caſu neceſſario poſſunt eorum onus aſſumere, ac de bonis diſponere, non tamen alienare. part. 1. tit. 124.

Fures debet capere Comes in bonis quorumcunq;. Vlad: maj. art. 82.

Fures & latrones capiantur, ab his, in quorum bonis ſunt, & præſententur Comiti, Vlad: ad maj. art. 19.
Vide infra malefactores.

Furum, qui capitali pœna afficiuntur, bona in legitimos ſucceſſores de manu judicis, & partis adverſæ, communi æſtimatione redimuntur. part. 1, tit. 15.

Furtivam rem in exercìtu, vel extra repertam, quomodo quis recuperare debeat. Vide ſupra, equus.

Furtivam rem ſcienter emens, punitur ut fur. S. Ladiſl: lib. 2, cap. 7.

Furtum committentes ſuſpendantur. S. Steph: lib. 2, cap: 40, 41.
S. Ladiſl. lib. 2, cap: 12.

G.

Genealogia in probatione, & juramentali depoſitione deficiens, cadit à bonis, propter quæ agebatur. part. 2, tit. 36.

Genealogia poteſt probari omnibus literis legitimè emanatis, & ad quorumcunq; expoſitionem, ſeu faſsionem, confectis, etiam procuratorib⁹ ante memoriam hominum datis. Ita fuit judicatum in facto diviſionis bonorum Lucæ Balogh contra Chriſtophorum Zavvarij, in facto arcis Kövesd, pro familia Soos, contra hæredes Caſparis Seredij. Item anno 1574. 14. Decemb: in cauſa Balthaſaris Pogan. cõtra uxorem Andreæ Perneſzij.

Gratia non indiget capitali ſententia gravatus, ſi concordavit cum adverſario. part. 1, tit. 16.

Gratia data capitali ſententia damnato, durat anno uno, infra cujus revolutionem ſi non concordat cum adverſariis, reincidit in ſententiam. part. 2, tit. 57.

Gratia novi judicij, vide infra novum judicium.

Gratuiti labores, vide finitimorum locorum ſupra F.

Gratuitos labores Capitanei ad proprios uſus non convertant. Poſ. 75, art. 9.

Gratuitorum laborum ſingularis diſtributio ex voluntate Majeſt: Cæſ. Nitriæ, Komiathij, Suran, duo comitatus Trenchin: & Nittra, bona autem Epiſcopatus Nittrienſis, relinquuntur ad arcis fortificationem. Poſ. 78, art. 27.

Qui operas relictas ad munitionem arcis ſuæ, non curat præſtari; is precium earum tenetur per ſolvere ad alia confinia impendendum. eodem art: 29.

Coloni autem tempore meſsis, & vindemiæ non compellantur ad labores, eod: art: 33.

Gratuitos labores Capitanei in proprios uſus non convertant, aut ſi 12. dies tranſgredientur in tranſgreſſores Majeſtas ſua animadvertat. Poſ. 78, art. 34.

Groſſorum alter 4. den: alter duplum valet. Poſ. 57, art. 14.

Comitatus remotiores habent liberum præſtare labores, vel pecuniam, & qui labores præſtare volent, non cogantur ad ſolutionem. Poſ. 78, art. 35.

H.

Haydones arma ne portent, contra facientes primò caſtrentur, ſecundò capite plectantur, Vlad: 7, art. 60.

Haydones bonæ famæ & conditionis, honeſtè teneantur. Vlad: 7. art. 61.

Infinitimis tantum arcibus, certoq; numero, & ſtipendio conducti ad continendos præſertim ruſticos, Turcis ſubditos inobedientes; ſi tamen emiſsi miſeram plebem moleſtaverint ſtatim à Capitaneis puniantur. Poſ. 63, art. 23.

Haydonum equitum excurſiones, & depradationes non debere fieri ſecundum art: anni 1563. Poſ. 75, art. 13.

Leon: ab Harach cum filio fit Ungarus. Poſ. 63, art. 77.

Hæredes propriè, & impropriè dicti. vide filij.

Hæres qualiter condemnetur, pro delicto majori evocati. Vide filij.

Hæreſum extirpandorum, ac reſtituendæ, ac conſervandæ antiquæ religionis, fideiq; & doctrinæ catholicæ eccleſiæ is modus obſervari debet. Epiſcopi conſtituantur docti, qui doceant verbis & exemplo, vicarios, alioſq; miniſtros ſibi ſubditos faciant exercere ſuum officium, emittant

Archidiaconos, & alios concionatores ad docendam plebem, & conſtituendos tales Parochos, qui doceant, & miniſtrẽt, juxta ritum veteris eccleſiæ. Item, ſcholas inſtituant, in quibus futuri concionatores erudientur ad ſacerdotium, ad beneficia eccleſiaſtica non promoveantur, niſi vitæ & doctrinæ probatæ. Epiſcopi reſideant, & quæ reſidere ob publica reipub: munera non poſſunt, teneant vicarios ſufficientes. Poſ. 48, art. 5. Poſ. 52, art. 8. Poſ. 54, art. 8. Poſ. 6, art. 31.

Hæreticos in arcibus finitimis tenentes, Capitanei regij amiſsione officiorum puniantur. Poſ. 61. art. 32.

Hæretici publici notæ infidelitatis ſubſunt. part: 1, tit. 14. Vlad: ad maj. art. 4.

Homagiorum diverſitas pro dignitatis diverſitate Prælatorum & Baronum centum Nobilium 50. marcæ. part. 1 tit. 2.

Homagium ejus ſolvet, qui puerum illegitimæ ætatis, aut mortuum evocat. part: 2, tit. 23.

Homagium dupliciter accipitur: Primò pro fidelitate ſoli Principi ſervanda: Secundò pro capitis damnati redemptione. part. 3, tit. 5.

Homicidium de accuſatis, cui incumbat. Comiti, vel Vice-comiti, qui ad primam ſedem, ſi habet promulgatam, ſin minus ad eam, quam ſtatim ob hanc cauſam promulgare debet, citari faciat homicidam, cogatq; usq; ad finem litis perſonaliter comparere, & convictũ ſine ſpe gratiæ Regiæ, puniat; ſi non interceſſerit ei concordia cum actore. Procedatur autem in tali cauſa, absq; omni longiori proceſſu, & prorogationibus ſolitis Poſ. 63. art. 38.

Homicidam non comparentem perſonaliter, proſcribat comitatus tanquam convictum, & proſcriptum, fugientemq; recipiens, nec ad requiſitionem Comitis vel Vice comitis in manus tradens; puniatur eadem pœna, quam homicida deberet ſubire, per Comitem, vel Vice comitem, vel Capitaneum requiſitum cum literis proſcriptionalibus. Poſ 63, art. 38, 39.

Homicida ruſtici, ſeu ignobilis ſervitoris, judex ſuus dominus, qui ſi eum dimiſerit, ſolvat ejus homagium, & nihilominꝰ homicida ubicunq; repertus fuerit, puniatur. Poſ. 63, art. 40.

Homicida appellationis, & novi judicij (ſine tamen gratia) remediis ita uti poteſt, ut interim maneat in vinculis, dum hujusmodi cauſa finita fuerit. Poſ. 63, a. 41

Homicidarum ad finitimas arces confugiẽtium, ex parte Capitanei eorundem locorum judicium, & juſtitiam adminiſtrẽt. Poſon. 62, art 41.

Homicidia deliberata qui patrarunt, Rex eis gratiam non faciat. Poſ. 63. art. 63.

Homicida allegans defenſam; debet probare quod ſit impetitus. part. 2, tit. 21.

Homicidas, incendiarios, in adulterio deprehenſos, quemlibet etiam non privilegiatus, punit. part. 3, tit. 32.

Homo regius exequutionem faciat in eo ſaltem comitatu, in quo habet bona. part: 2. tit. 22. Lud: 1. art. 2. Matt: maj. art. 10. 12.

Homo regius, & procurator in eadem cauſa eſſe non poteſt, ſub pœna homagij. part. 2. tit. 22.

Homo regius exequutionem ſubire nolens, in birſagio trium marcarum per Comitem oneratur. Sig: maj. art. 8.

Homo regius de exequutione rediens juret in capitulo. Sig: maj. art. 8.

Hominem regium in exequutione turbans, notam incurrit. part. 1, tit. 14. Vlad: in 5, art. 5.

Hoſpites: Vide ſupra externi.

Hungarorum conſilio utatur Rex, in negotiis Hungaricis, & in judiciis, ſeu pace cum Turca componenda. Poſ. 46, art. 4. Sop: 53. art: 3. Poſ. 69, art 38.

J.

Iaurienſis Epiſcopatus bona, & decimæ in ſcripta redimantur. Poſ. 48, art. 6.

Ignobiles recipiuntur in teſtes, ratione occupationis bonorum. Poſ. 42. art. 5.

Imagines in Eccleſiis deſtruentes, comperta rei veritate, Rex juridicè puniat. Poſ 53. art. 7.

Imperator bonorum per defectum ſeminis, ſi habet jus regium in donatione, poterit illud proſequi, licet ſuccubuit in cauſa, quantum ad defectum ſeminis; verùm ſi denuò ratione juris Regij ſuccubuerit; convincitur in bonorum æſtimatione. part. 1, tit. 25.

Impetrari per defectum ſeminis non poſſunt bona, pro quibus lis mota quidem fuit, per mortuum, ſed non ea obtinuerat. part. 1, tit. 27.

Impetitores legitimi ſunt cauſantes, non violenti occupatores. part. 1. tit. 75.

Impignorata bona, nolens remittere recepta ſua pecunia; perdit pecuniam, & bona gratis remittere cogitur. Matt: maj. art. 15. Vlad: maj. art. 65.

In cauſam attracti varias conditiones circa juramenta, vel alios legitimos proceſſus, vide in vocibus actor, reus.

Incendiarij publici notam infidelitatis incurrunt. part. 1, tit. 14.

Indebitæ actionis pœna flor: 100. Tyr. 47, art. 23.

Infidelis Regiæ Majeſtatis ad caſtra, vel fortalitia quorumpiam non acceptentur, ſub eadem pœna, quam ipſi infideles mererentur. Sig: maj. art. ult. min. art. 9. Matt: maj art. 47. Vlad: maj. art. 83.

Infidelibus arma, vel victualia vendens. Vide ſupra arma.

Ingerere ſe poteſt in cauſam quilibet cognoſcens jura poſſeſſionaria, pro quibus agitur ad ſe quoq; vel pignoris, vel perpetuitatis titulo pertinere; cum refuſione expenſarum, ab actore factorum ad ſuam partem cedentium; antè ſententiam tamen definitivam. part. 2, tit. 84.

Contra ingerentem reus non tenetur ſtatim literas producere qualescunq; ſeorſim ab actore Principali; ſed ad hoc datur ei per judicem unus terminus. Ibidem.

Ingerens ſtatim debet probare genealogiam, ſi negetur, alioquin cauſa cadit. Ibidem.

Ingerere ſe non poteſt agens de proprietate in cauſam, ratione impignorationis motam. Ibidem.

Ingerens non poteſt ultra procedere, ſi actor principalis concordavit, vel corruit antè ſententiam, vel commiſsionem productionis literalis contra ingerentes poſt verò procedit. part. 2, tit. 85.

Inge-

Ingerens ſe in cauſam cum jure regio, procedit prout juris eſt, & ſi ſimul actor, & reus ſuccumbent, jus regium ſtatim locum habebit. part. 1. tit. 31.

Inhibitio per novum judicium facta, non ſuffragatur his, qui in Octavis comparuiſſe viſi ſunt. Vlad. in art. 1507, editis.

Imò non datur comparentibus in alia aliqua cauſa. Poſ. 50, art. 55.

Inhibitione, contradictione, & repulſione non obſtante, fit reſtitutio bonorum, poſt Ludovici mortem occupatorum, juxta articulos. Zol: 42, art. 16. vide ſupra bona.

Inhibitio communis inquiſitionis & juramentalis depoſitionis, antè octavum diem termini ad hoc præfixi debet fieri. Poſ. 50, art. 54. etiam in comitatibus. Poſ. 69, art. 53.

Inhibitionem malè impetrans, in emenda linguæ convincitur. Poſ. 50, art. 55.

Inhibitio à convicto per non venientiam ſemper, dum voluerit, vel poterit, fieri permittitur. par. 2, tit. 72. Vlad: ad maj. art. 49.

Inquilini pro ſuis facultatibus ſerviant dominis terreſtribus. Poſon. 48, art. 38.

Inquiſitiones ſimplices per quæcunq; capitula, & conventus poſſunt fieri. par. 2, t. 21

Inquiſitio communis Vide communis.

Inſcripta, & impignorata Hungaris Moravia, Sileſia, &c. Vlad: maj. art. 4. min: 23, 24, quinto 20, 21.

Inſinuationes in literis evocatoriis, loco trino forenſis proclamationis ſunt inſtituta. Vlad: ad maj: art. 7.

Indictum ratione Decimarũ non ſolutarum Nobilibus non imponatur. Matt: in art. 2. dec: 5.

Nec in Parochos propter delicta plebanorũ. Vlad min. art. 69.

Interpretes Hungaros duos Rex tenebit in aula. Poſ 69, art. 38.

Joannis Regis bona poſſident qui eorum dominium apprehendit, penes donationem utriuslibet Regis. Poſ. 52. art. 23.

Joannis Regis bonorum occaſione mota lites ſileant.

Jobagiones, vide infra ruſtici.

Judex & judicium quid ſit. Prol· tit. 13.

Judicium ut ſit actus juſtitiæ, quæ requirit. Prol: tit. 14.

Judices Nobilium ex præcipuis Nobilibus comitatus eligantur, communi conſenſu, ejusdem comitatus. Sig: maj. art. 2.

Et electi cogantur ſuſcipere officium ſub pœna 25. marcarum: ita tamen, quod ſecundò eligi non poſſunt inviti, ante annum quintum. Sig: maj. art. 2.

Judices in ſua exeqvutione impedientes, notam incurrit verberandi. Matt: maj. art: 67.

Judices jurati eſſe debent, & forma juramenti eorum. Sig: maj. art. 1. Vlad: maj. art. 33. min: art. 4. in quinto art: 2. Zol: art. 45.

Judices ordinarios verberantes notam incurrunt. Matt: in art. 19. Vlad: ad maj. art. 4.

Judices Eccleſiaſtici, & ſeculares, ſi de aliqua cauſa non concordant, utris ipſorum ejus competat judicium, Regi ubicunq; is fuerit cum ſuis Conſiliariis, diſcutienda reſervatur hæc controverſia. Sig: anni 1405. art. 14.

Judices injuſtè diffamantes, pœnam talionis ſube-

ſubeunt. Matt: maj. in art. 54. Vlad: maj. art. 70.
Judex curiæ judicat de jure regio, & defectu ſeminis. part. 1, tit. 30.
Judiciariam domum præter judices, nemo intret, non vocatus, aut armatus. Matt: maj. art. 68. Vlad: maj ar. 42.
Judicare in hoſpitiis, aut privatis locis prohibentur Judices. Matt: maj. art: 23. Vlad: maj. art. 69.
Judiciorum termini, vide infra Octavæ.
Judiciorum noſtrorum ritus originem, ex Canonici, Cæſareiq; juris fontibus habet; tribus nititur fundamentis, conſtitutionibus publicis, Principum privilegiis, Judicum ſententiis iteratis vicibus eodem modo latis, part. 2, tit. 6.
Judex in negotio dicæ falsò jurans puniatur per dominum terreſtrem. Poſ. 42, art. 8.
Judex & Procurator in eadem cauſa, ſub pœna homagij, nemo eſſe poteſt. part. 2, tit. 22.
Judex Nobilium nullam poſſeſſionem celare ſed ad omnes debet ducere Dicatorem. Poſon. 46, art. 9.
Judæorum juramentum. part. 3, tit. 36.
Judicia Joannis Regis in ſuo vigore relinquantur fratris Georgij, ſervatis jurium proceſsibus facta, per novum judicium ſuſcitentur, non obſtante eo, ſi coràm eodem fratre Georgio habuit pars novum judicium. Poſ. 52, art. 23.
In nota infidelitatis non tertiusmet jurat purgando ſe Reus, ſed vigeſimus quintusmet, ita judicatum in ſede, & jam receptum. Ex decreto Andræ Zazij Perſ. Præſ. Locumt. part. 2, tit. 32.
Juramenta poſt communem inquiſitionem ab actore vel reò, vario modo ſunt deponenda, juxta varietatem inquiſitionis, vel actionis præhabitæ. Jurabit actor ad caput rei quinquageſimo ſe, quando ipſe in inquiſitione intentum ſuum plenè probavit, reo deficiente in probatione, vel parum probante; ſi utraq; pars ſufficienter probavit, reo juramentum purgationis decernitur, quando trinæ literæ inquiſitoriæ ſunt productæ quinquageſimo, quãdo binæ vigeſimo quinto, ſi unæ duodecimæ ſe nobilibus, ſi rei probatio firmior eſt, poſt ternas vigeſimo quinto, poſt binas duodecimo, poſt unas inquiſitorias, ſexto ſe idem reus purgabitur, ſi altera pars nihil penitus probavit, vel inquiſitionem non celebravit, ſtatim ſuccubuit. Quod ſi actor trinas inquiſitorias produxerit, & reus ſimpliciter negaverit; quinquageſimo ſe nobilibus jurabit, & inſuper in facto occupationis bonorum occupata recuperabit. Si reus negans communi inquiſitione ſe purgare voluerit, & actor inquiſitionem non acceptaverit; reus contra ternas vigeſimo quinto, contra binas duodecimo, contra ſenas ſexto ſe purgabit. In minoribus cauſis, ubi actor nullas inquiſitorias producit, reus tertiò ſe jurat; in facto debiti nullo probabili documento per actorem producto, ſolus reus jurat; debitum probatum, cujus quantitas non conſtat, juramentis recuperatur. part. 2, tit. 32.
Juramentum actoris ad caput, juxta regni conſuetudinem in prima inſtantia ſe ſubmittens reus, ſi illud actor non acceptaverit,

verit, tertiò ſe jurabit reus.
part. 2, tit. 32.
Juramentum ſolius actoris ſe ſubmittens, reus actore illud non acceptante, abſolvitur. Ibidem. Et ab eo non datur appellatio. part. 3, tit. 35.
Juramento unius nobilis quatuor ruſtici unus florenus recuperatur, ex debito mutuo, aut amiſſa pecunia. part. 2, tit. 32.
Juramentum nobilis ejusdem eſt efficatiæ, ac valet tam penes nobilem, quam penes ruſticum. part. 2, tit. 33.
Juramentum ruſtici penes Nobilem, contra Nobilem non admittitur, penes Nobilem contra ignobilem recipitur; penes ignobilem quoq; contra nobilem ratione debitorum vel aliorum ſimilium negotiorum valet. Ibidem.
Juramenta duo, unum in Hungaria, alterum in alio regno, in eodem termino, cui adjudicata unum deponat, & mox à judice alterius juramenti perſonaliter alium terminum impetret; mediantibus literis, in quo hoc etiam deponat, admonita prius adverſa parte. Vlad: ad min. a. 18.
Juramentum aſſeſſorum, & omnium judicum. Sig: anno 435. art. 1.
Juramenta ratione literarum occultatarū, aut apud manus alienas exiſtentium ſic imponentur, ſi unicas, vel binas inquiſitorias actor produxerit, reus quinquageſimo, ſi nullas, ſed ſimpliciter, affirmaverit literas eſſe apud reum, vigeſimo quinto ſe Nobilibus expurgabitur; alioquin declarabitur evictor actoris contra omnes impetitores. part 2, tit. 34.
Juramentum decedente cauſante, tempore medio condeſcendit in filiam, vel fratrem ſucceſſorem ſcilicet legitimum.
part. 2, tit. 37.
Jurare in eadem cauſa unus conjurator penes plures non poteſt. part. 2. tit. 38.
Juramenta Prælati, Abbatis, Præpoſiti infulati, Baronis pro decem nobilibus acceptantur, & jurant prædicti eccleſiaſtici in eccleſia ſua ad conſcientiæ puritatem.
part. 2, tit. 40.
Juramentum ante ætatem legitimam pupillo decretum, prorogatur ad legitimam.
part. 1, tit 130.
Juramenta, ruſticus, contra nobiles, vel ignobiles quando, quomodo, imponantur, infra ruſticus.
Juramento domini abſolvitur ruſticus litis conſors. Ibidem.
Jurans falsè bona non concernere jus fœmineum, pœna perjurij & proditioni fraterni ſangvinis eſt obnoxius.
part: 1, tit. 38.
Juris regij nomine impetrans bona alterius fide bona poſsidentis, condemnatur in perennali talium bonorum æſtimatione.
part. 1, tit. 25.
Jurium regni tripartita diviſio. part. 1, t. 1.
Jurisdictio quid? Prol: tit. 14.
Jus patronatus in aliquo beneficio eccleſiaſtico ſe habere prætendens, illud producat coràm Rege. Sop: 53. art. 9.
Poſon: 69. art. 23.
Jus regium in juribus poſſeſſionariis malæ fidei poſſeſſorum, centum annis proſcribitur. part. 1, tit. 23.
Jus regium eſt jurisdictio ſacræ Coronæ in bonis per malæ fidei poſſeſſorem uſurpatis latens. part. 1, tit. 24.

Jura poſſeſsionaria externus ante filios vel condiviſionales non emit. part. 1. tit. 60.

Jus poſſeſsionarium ſignificat caſtra, caſtella, civitates, villas, terras, ſylvas, prædia, & ſimilia. Ibidem.

Jus patronatus eccleſiarum penes Regem. part. 1, tit. 11.

Jus fœmineum, vide ſupra fœminæ.

Jus civile duplex, jus publicum, ſolus Imperator condit, privatum regio, vel provincia, vel civitas jus mancipale. Prol: tit. 8.

Juſtitia quid ſit, & quotuplex. Prolog: tit. 1.

Interceptores caſtrorũ nota infidelitatis puniuntur. part. 1, tit. 14.

Interceptores judicum ordinariorum, aut eorum vices gerentes notam infidelitatis ſubeunt. Ibidem.

Judæi, & Anabaptiſtæ duplum, quàm alij, contribuant. Poſ. 78, art. 7, ſub finem.

K.

Kapornak, & Zala-uyvár ceſſantibus, Capitulum Caſtriferrei, vel Poſonienſe eorum vices, in executione ferat. Poſ. 75, art. 17.

L.

Lapidea, aut ſumptuoſa domus paterna æſtimabitur, & minor filius alios contentabit, pro eorum portionibus, ſolutione pecuniaria. part. 1, tit. 41.

Larvatæ perſonæ in literis, qui ſe eos mentiuntur, qui non ſunt, & ſic aliorum nomine fatentur aliquid, & pœna ad earum faſsiones ſcienter literas conficientes, eadem, quæ falſariorum fuerit nota infidelitatis. part. 2, tit. 16. 17.

Laſcanus Martinus fit Ung: Poſ. 43, ar. 50

Latronum convictorum, & capitis affectorum bona ad poſteritates devolvuntur. part. 1, tit. 15.

De latronib: vide plura infra malefactores.

Leges humanæ valent, ſi non diſcrepent à divinis, ſecus non. prol: tit. 6.

Leges ad commodum reipub: debent fieri. Ibidem.

Leges ambiguas is, qui condit interpretatur. Ibidem.

Leges non judicantur, ſed ſecundum eas debet judicari. Ibidem.

Lex ſubſequens, conſvetudo præcedens, & contra, vide conſvetudo.

Leges novæ ſervantur in judiciis. part. 2, tit. 2.

Leges à populo conſtitutæ Regis confirmatione accedente valent. part. 2, tit. 3.

Legibus regni ſubſunt Rex, & omnes tam indigenæ, quàm externi, qui verſantur in regno. part. 2, tit. 5.

Leges noſtræ unde habent originem, vide, judiciorum, &c.

Legitimus impetitor quis, vide impetitor.

Legitimæ proles naſcitur ex matrimonio inter conſangvineos ignoranter contracto, ſcienter non. part: 1, tit. 108.

Libertas omnium regnicolarum obſervetur. Poſ. 48, art. 52. Poſ. 52, art. 30. Poſ. 54, art. 10. Poſon. 56, art. 47.

Libertas eccleſiarum, & eccleſiaſticorum, vide in dictione eccleſiaſtici.

Libertas eorum, qui ſolius Regis judicatui ſervantur (demptis perpetuis Comitibus) abolita. Matth: maj. art. 24. Vlad: maj. art. 15.

Libertini dicam ſolvant. Zol: art. 24.
Exemptis tamen illis, qui penes dominos ſuos exercituare ſolent. Poſ. 67, art. 14.
Liberi dicuntur filij, filiæ, nepotes. part. 1, tit. 17.
Libri erronei non imprimantur. Poſon: 53, art. 26.
Linguæ emenda, vide ſupra emenda.
Lis mota, & non proſequuta, præſcribitur triginta duorum annorum ſpacio; ſed denuò moveri poteſt. part. 1, tit. 78.
Ltes nec emi poſſe nec vendi, vide ſupra emere.
Litigantium ad judicia proficiſcentium occiſores notam incurrunt. part. 1. tit. 14.
Literarum redemptio in Capitulis ſic debet fieri. Pro qualibet evocatoria, prima, ſecunda, tertia, (pro quibus unica nunc habetur precium trium poſtulās) den: 24 proclamatoria den: 100. procuratoria den: 24 proteſtatoriæ & aliæ ſimiles patentes den: 24. clauſulæ, 12, inquiſitoriæ den: 24, pro requiſitis literis cuſtodi denar: 100. Capitulo ſi patentes & breves ſunt den: 24, ſi prolixæ & privilegiales den: 100. pro tranſumptis brevibus denar: 24, prolixis aut privilegialibus denar: 100, pro ſtatutoriis cum contradictione den: 24, privilegialibus verò pro quatuor ſeſsionibus, & infra den: 100, ſupra quatuor uſq; 10, pro qualibet ſeſſione den: 34, ultra decem uſq; 20, denar: 24. Supra 20, uſq; ad centum denar: 12, ultra centum pro qualibet ſeſsione den: 8. De metalibus cum contradictione den: 24. Pro metalibus ex ſententia judicum, vel concordia partium denar: 400. Si ob partium in demonſtrationibus, metarum diſcordiam cauſa ad curiam duceretur, denar. 200, pro communi inquiſitione den. 100. Pro reviſione poſſeſsionariæ occupationis den. 100, in occupatione bonorum per capitalem ſententiam condemnati capitulum habebit decimam partem occupatorum, & pro literis den. 100, pro æſtimationes poſſeſsionariis den. 100, in diviſionibus poſſeſsionariis de ſingulis poſſeſsionib⁹ divitis denar. 100. Pro expeditoria juramentali ſimplici den. 24, continente nomina juratorum den. 100. De pecunia coram capitulo depoſita, quæ propter diſcordiam partium ibi depoſita, & conſervata eſt, decimam & nonam teſtimoniis capitularibus expenſæ In diem den. 12.
Sig. maj. art. 15. Alb: art. 29. Matt: maj. art. 76, 77. Vlad: maj. art. 95. And: maj. art. 26.
Literarum redemptio in minori Cancellaria. Pro literis prorogatoriis communibus, judicialibusq; den. 12.
Pro ſecunda evocatoria, & juramẽtali tertiò vel ſexto ſe den. 24. Vigeſimo quinto vel quinquageſimo ſe, & communi inquiſitione den. 100. De juramentali ſuper caput den: 200. De prima inſtrumentali exhibitione. Item ſecunda & tertia cum gravamine aſſumpta den: 24. De purgatoria reſpondente cum tribus Marcis, & prorogatoria patente den: 24. De aliis literis generalibus, vt prohibitoriis, & ſimlibus den: 24. De prohibitoriis facie ad faciem den: 100.
De ſententionalibus conſervatori ſigilli floren: 10. Scriptori den: 200. De

De ſtatutoriis, & reambulatoriis ſimplicib⁹ den: 24.

De adjudicatoriis obtentionis poſſeſſionum ſeu aliarum rerum, juxta quantitatem poſſeſſionis reambulatæ & obtentæ, ſolvatur. Sig: maj. art. 11. *Matt: maj. art* 76 77. *Vlad: maj. art.* 98.

Ex Cancellaria majori juxta antiquam conſuetudinem, à donationibus autem juxta valorum rerum donatarum ſolvatur. *Sig: maj. art.* 12. *Vlad: maj. art.* 99. *Lud:* 1. *art.* 7.

Literarum redemptio fiat tam in capitulis, quàm Cancellariis, juxta veterem cõſvetudinem *Poſ.* 48, *art.* 67.

Literæ in negotiis Hungaricis, ex Cancellaria Hungarica expediantur, & ſerventur ubiq; in regno tàm ab Hũgaris quàm externis Officialibus. *Poſ.* 46, *art.* 15. *Poſ.* 56, *art.* 30. *Poſ.* 54, *art.* 10. *Poſon.* 67, *art.* 47.

Literas expeditorias ſe habere in prima inſtantia allegans, proximè ſequentem Octavam ad producẽdum habebit ſi hoc allegaverit tempore finalis cõcluſionis cauſa, ſtatim exhibere tenetur, nec alius ei ad hoc terminus dabitur. *Vlad: maj. art.* 92.

Literæ ſententionales in curia regia non extra dentur, niſi prius in ſede, coram cæteris Prothonotariis, perlectæ fuerint. *Vlad ad min. art.* 11.

Et quæ propter ejus temporis diſturbia exequi non potuiſſent, maneant in ſuo vigore. *Zol:* 42, *art.* 23.

Literæ ſuper impignoratione caſtrorum ab hoſtibus captorum, eiſdem poſtea à Rege coactè facta, caſſantur. *Vlad: ad min. art.* 17.

Literarum falſarum cognitio quomodo fit. *Vide falſa.*

Literarum fidei publicæ, ſeu ſalvi conductus violatores, notam infidelitatis incurrunt. *part.* 1, *tit.* 14.

Literas cõtra ingerentem cum jure regio non ſtatim tenetur producere principalis, ſed in termino ad hoc aſſignando. *part:* 1, *tit.* 31.

Literarum tranſumpta in foro contentioſo facta, valent, alia non. *part:* 2, *tit.* 15.

Literæ Capitulorum, vel Conventuum, cum clauſula (de cujus, vel quorum notitia) caſſatæ ſunt. *part.* 2, *tit.* 16.

Literæ ad faſsionem larvalium perſonarum confictæ, non valent. *part.* 2. *tit.* 16.

Literas falſas conficiens judex ordinarius, Capituli ſentẽtia feritur, ac ſigilli, & honoris, perpetuaq; bonorũ amiſsione mulctatur. *part.* 2. *tit.* 16.

Literas falſas conficiens Capitulum, perdit ſigillum, ſigillationi earum intereſſentib⁹ in faciebus, & frontibus cum ſigillo ſtigma inuritur, beneficia auferuntur. *part:* 2, *tit.* 16.

Literarum error quomodo emendetur. *Vide ſupra, Error.*

Literarum, vel literalium inſtrumentorum amiſsio non nocet juribus illius, qui per teſtes probat contenta earundem literarum, modo ſint teſtes, quibus conſtat manifeſta veritas. *Tyr:* 45, *art.* 38.

Literarum occultatarum, vel apud alienas manus exiſtentium ratione, qualiter ju-

ramenta decernantur, aut imponantur. Vide ſupra, juramentum.

Literæ ſtatutoriæ cum clauſula (cum nos:) efficaces ſunt ad exequendum, infra annum cum clauſula (dicitur nobis,) infra ſexaginta dies. part: 1. tit. 33.

Literæ ſtatutoriæ, cum (dicitur nobis,) per ſe, ſine donatione in judicio, efficaces non ſunt, cum clauſula (cum nos,) valent. part. 1, tit. 34.

Literæ, quæ habent expreſsè poſitum terminum octavalem, ad quem evocatio fieri debet; exequi poterunt octavo die, ante feſtum, in cujus octava celebrabuntur illa judicia. part. 1, tit. 33.

Literæ evocatoriæ pro actibus potentiarum ſexaginta dies habent ad exequendum. Ibidem.

Literæ conſenſus regij, continẽtes tenore verborum faſsionis illius, cui præbetur, conſenſus valent ſine literis faſsionalib⁹, aliter non. part. 1, tit. 35.

Literas originales ſuper juribus poſſeſsionariis in fratrum, vel fœminarum præjudicium occultantes, proditoris fraterni ſanguinis pœna ſubjaceant. part. 1, tit. 38.

Literarum, tangentium factum bonorum, etiam jus fœmineum concernentium, par debet dari filiæ petenti. part. 1. tit. 42.

Literæ pignoratitiæ, quæ excedũt annos præſcriptionis, non valent ad bonorum pignoris titulo poſſeſsionem acquirendam; niſi probet acquirens, ſe fuiſſe ex eorum bonorum poſſeſsione expulſum. part. 1, tit. 82.

Literæ donationales Matthiæ Regis ante annum 64 emanatæ, & omnes Ladiſlai immediatè ipſius anteceſſoris, per eundem Matthiam, à die S. Georgij ejusdem anni infra revolutionem annuam non cõfirmatæ, non valent. Matt. maj. 2. ar. 23.

Literæ reviſionales ad hoc valent, quod earum vigore tutor cauſas pupilli agit, & defendit. Concordat etiam ſine damno pupilli, præterea faſsiones in ætate pupillari inconſideratè à ſe factas, ante temp⁹ perfectæ ætatis, ipſe pupillus revocat. part: 1, tit. 126, 127, 128.

Literæ juridicæ expediantur per Cancellarium, abs q3 ſpeciali mandato, & ſine conſilio ſuæ Majeſtatis. Poſon. 42. art. 42.

Literalia inſtrmenta apud ſe habens, vel occultans, ſi evocatur, talis evocatio in uno termino finitur. part. 2, tit. 18.

Literalium inſtrumentorum ratione impoſita in juramentali depoſitione deficiente reo actor habebit bona; ad quæ literalia inſtrumenta pertinebant. part. 2, tit. 34.

Literalia inſtrumenta frater major conſervat. part. 1, tit. 42.

Loca permutationum, ac depoſitionum antiqua ſerventur. Vlad: maj. art. 103.

Locumtenens habeat authoritatem ab antiquo haberi ſolitam, ſed non conferat ultra 32 colonos, nec ſe intromittat in collatione bonorum ad arces pertinentium. Poſ. 67, art. 27.

Locumtenentiæ judicia durent dies 40. Poſ. 63, art. 25.

Locumtenens debet eſſe juratus de fideliter adminiſtrando officio ſuo. Poſ. 63, art. 75

Locumtenentis Prothonotari⁹ in octavis, etiam jura poſſeſsionaria judicat. Poſ 74.

Locumtenens regius in judiciis locumtenentis judicat cauſas infra ſcriptas, tranſmiſsio-

miſsionum quinq; caſuum novarum violentiarum, occupationis bonorum, noviter factæ in art: anni 1545, usq; ad 55. annum Teloniorum, & tributorum indebitæ exactionis, tutelares, dotum, Paraphernorum, jurium pignoratitiorum, 1555, anni ad usq; 59. occupationis, & interceptionis caſtrorum 1563, art: 25 defectus ſeminis, 1576, art. 19.

Locumtenens in appellationibus alios ſubſtituere poteſt. Poſon. 57, art. 4

Et plures adhibere, eodem.

Lucrum Cameræ Carolus inſtituit, & ſunt tres groſsi, den: 6, valen. a porta.
Lud: 1, art: 4.

Lucrum Cameræ de villa, in qua debito tempore ſolutum non eſt, cum literis birſagialibus per trium marcarum birſagium exigit Comes. Sig: maj. art: 9, 5.

Ludas vocatur perjurus amittit perpetuò o omnia bona mobilia, & immobilia, infamis redditur, variæ veſte, zona canabea utitur, nudis pedibus, & capite incedit: agere contra neminem poteſt, reſpondere debet omnibus, & hæc reſpectu coronæ patitur. Reſpectu adverſarij in homagio, & emenda capitis convincitur,
part. 2, tit. 50.

Luſtratio militum continui, & particularis expeditionis fiat ſemel in anno, in feſto S. Georgij, juxta art: anni 1553 præſentæ ſupremo Capitaneo. Poſ 78, art. 13.

M.

Magiſtratum laders. & Sacerdotes, tanquam pro publico crimine, ab omnibus accuſari poteſt. Prologi tit. 1.

Mala teſta, Frid: in Vngarum, an. 50 ar. 73

Malefactores clamantes nemo juvet: ſed inſontes implorantes omnibus licet.
prat. 3, tit. 24.

Malæ fidei poſſeſsor calumniam allegare non poteſt, licet contra eum duplici colore agatur. part. 2, tit. 71.

Malefactores à Capitaneis, liberis Comitibus, & comitatibus, & aliis, qui habent privilegia eos puniendi; capi, & punire poſſunt, capti verò dimitti non, ſub pœna homagij ipſorum. part. 3, tit. 32.
Poſ. 48, art. 49.

Malefactores à non privilegiatis capti, ultra triduum conſervandi non ſunt, ſed tradendi Comiti. part. 3, tit. 32.

Malefactores ſuſpecti inquirantur ſingulis quartalib⁹ anni, in bonis omnium per juratos Nobiles. Poſ 48, art. 50.

Malefactores captivos ſponte dimittens, Comiti homagia illorum, & damnificatos per illos damnum reſtituere cogitur.
Matt: maj. art. 38, Vlad: maj. ar. 80.

Si Comes, aut vice-comes fuerit, præterea in amiſsione honoris convincitur.
Vlad: ad maj. art. 19.

Malefactores de bonis omnium Comes extirpet. Matt: maj. art. 1, 51.

Malefactores in ſuis bonis nemo teneat, multò minus defendat; ſi enim defenderet, & Comiti capere non permiſerit, nec ad ſedem judiciariam comitatus pro infligenda pœna, adduxerit: homagium ejus ſolvet; & bona, in quib⁹ tenebat, ad fiſcum jure perpetuo devolventur.
Matt: maj. art. 48, Vlad: maj. ar. 19

Malefactores qui tenuiſſe comperti fuerint, vel

vel eis latrocinandi occaſionem tribuiſſe; brevi proceſſu per Regem, vel locumtenẽtem, eadem pœna puniantur, quàm meriti fuiſſent latrones. Poſ. 57, art. 23.

Malefactores, qui Nobiles, & miſeram plebem opprimunt, non ad privatam alicujus ſed ad publicam comitatus querelam, Rex intra, & extra Regnum, ſine juridico proceſſu puniat; Poſ. 46, ar. 26.

Malefactores, qui apud ſe tenent, & partem prædæ ab eis capiunt; ad publicam querelam eos faciat Rex, expugnatis eorum arcibus, interimi. Poſ. 48, art. 49.

Malefici, & venefici tradantur in manus læſorum ab ipſis, aut parentum eorum. S. Steph: lib. 2. cap: 32.

Mandatorum regiorum triplex genus; primum, quo mandatur Judicibus, & juſtitiariis, vt faciant pertinẽtia ad eorum officium in cauſarum proceſsibus: ſi non obediunt evocati, perdunt officia quæ habent, & fiunt inhabiles ad alia, præterea in ſingulis ducentis flor: convincuntur. Secundum, quo Rex præcipit aliquid ſuis Capitaneis, & officialibus ſi non obediunt, ſua Majeſtas puniat eos. Tertium, quod datur ad expoſitionem querelantiũ, cum clauſula (rebus ſic ſtantibus, &c.) contra non obedientes huic generi, procedat querulans juris ordine. Poſ. 63, art. 78, 79, 80.

Mardurinarum ſolutio à Colomano Rege ſtatuta. And: art. 27.

Et ſolvuntur in Sclavonia. Alb: art. 7.

Maritus uxori, & contrà, poteſt facere faſſionem de his bonis, de quibus etiam exteris licitè fateretur, vt ſunt per ſe acquiſita. part. 1, tit. 110.

Maritus uxori, & contra impignorare poteſt, jura poſſeſsionaria evidenti de cauſa; veluti pro rebus ejus mobilibus ad meliorationem, vel redemptionem eorundem, aut aliorum jurium poſſeſsionariorum expoſitis. Ibidem.

Vide plura infra in voce, uxor.

Majoris potentiæ caſus verberatio, vulneratio, detentio, interemptio, invaſio dom⁹ Nobilium, & occupatio bonorum. Matt: maj. art: 18. Vlad: maj. art. 70 min art. 8. And: min. art. 8.

Majoris potentiæ cauſa quomodo procedatur, vide, part. 2. tit. 67.

Majoris potentiæ actus extra omnes octavas judicentur. Vlad: min. art. 8. ad min. art. 13.

Maſculo hærede carens, ſi decedit, & dubitatur de ejus bonis, an ad jus regium, fœmineumve, vel aliquos fratres generationales pertineant; ſequeſtrantur talia bona ad manus communes, usq; ad deciſionem talis dubij. part: 1, tit. 29.

Maſculi ætatis anno 12, procuratorem conſtituere poſſunt, 16. de debitis, & juribus pignoratitiis, 18, de rebus mobilinus 24, de juribus poſſeſsionariis fateri. part. 1. tit. 111.

Matricidæ nota infidelitatis feriuntur. part. 1, tit. 14.

Maternis in bonis ſuccedit filius, nec ea cum patre dividit. part: 1, tit. 54.

Matrimonium in facie eccleſiæ contrahatur. Col: lib: 2, art. ultimo.

Ex matrimonio inter Conſanguineos, ignoranter contracto, ſuſcepit liberi ſuccedũt parentibus, ſed ſi ſcienter contraxerant, non

non ſuccedunt. part. 1. tit. 106.
Maximilian⁹ II. donationes, & omnes gratiæ ritè, & legitimè, ante ſui in Regem electionem, in abſentia patris factæ, ratificantur. Poſ. 63, art. 64.
Menſura vini, & Tritici, aliarumq; omnium rerum, item pondera eadem Budenſia ſimiliter habeantur in toto regno, & qui alia menſura ſeu pondere utitur; perdat rem menſuratam vel ponderatam.
Sig: min. art. 1. Vlad: 5. art. 17.
Menſura ſeu ulna Regia. part: 1, tit. 133.
Meſſor alia pecunia, vide ſupra, Decimatores.
Metas regni conſiliis regnicolarum conſervet Rex. Alb: art. 17.
Metæ regni ex parte Auſtriæ, teneantur ita, vt ſunt à Matthia rectificatæ, 1547, art: 37. Vlad: maj. art. 25.
Metæ inter Prandorff, & Gatha rectificẽtur. Poſ. 57, 45.
Metæ regni rectificentur inter Auſtriam. Poloniam, Moraviam, Sileſiam, per Cõmiſſarios addunt articuli. Vlad: maj. art. 25, min. 28, quinto art. 22. Poſ. 42, art. 54. Poſ. 46, art. 59. Tyr: 47, ar. 38. Poſon. 50, art. 40. Poſon. 52, art, 35. Poſon. 45, art. 13. Poſon. 57, art. 18. Poſon: 69. art: 42. Poſon. 74, art. 29.
Metarum diſtinctiones, & lites ratione earum, unde ortum habuerunt. part. 1, tit. 84.
Metalium literarum ſub incluſione fundatæ poſſeſſiones, earundem literarum vigore non auferuntur. part: 1, tit. 85.
Metarum redificatio, non obſtante præſcriptione Metali. peragitur literis metalibus. part. 1, tit. 85.
Metalib⁹ literis, præſcriptione non obſtante, recuperantur terræ a principali membro abſtractæ. part 1. tit. 85.
Metales literæ ad relationem regij, & capitularis hominum confectæ, cum clauſula (dicitur nobis) falſæ ſunt, ſi poſt reambulationem in eis donatam, actor reperiatur nunquam poſſediſſe metas ibi denotatas. part. 1, tit. 86.
Metales literæ ex juridica commiſsione, item ex reambulatione ex conſenſu partium, item per modum faſsionis, & concordiæ, ſimiliter ex conſueta reambulatione regij, & capitularis hominis, coram vicinis, & cometaneis confectæ, valent. part. 1, tit. 86.
Metalis reambulationis cauſæ ad quintum decimum diem judicentur; ſicut cauſæ ex articulis Novizolienſib⁹ judicari ſolitæ. Poſ 42. art. 5.
Metarum in reambulationibus æſtimantur terræ in lite remanẽtes in eum finem; vt ſi alicui parti ſuper illis per judices juramentum ſit imponendum, ſciatur, cum quot nobilibus jurare debeat, cum tot, quot marcas valebunt tales terræ. part. 1, tit. 134.
Metarum prætextu cui juramentum imponitur, ſi ſuccubuerit, in juramenti depoſitione terræ illa cedent adverſæ parti. part. 2, tit. 36
Milites indigenæ pro violentiis ſub expeditione commiſsis: poſſunt vel coram Capitaneis, vel coram judicibus ordinariis requiri, externi tantum coram Capitaneis. Poſon. 48, art. 20.

Milites prædatores licet cuilibet de ſuis bonis ejicere. *Poſ. 42, art. 51.*

Militibus in confinib⁹ non licet inter ſe partiri & poſsidere aliena bona. Sop: 53, a. 7

Milites ad bona dominorum, & Nobilium ne deſcendant. *Zol: 42, art: 23.*

Milites continuè interteneantur per totum regnum, tres equites a centum colonis. *Poſ. 66. art. 15.*

Militum à ſtationibus diſceſſus, punitur in art: anni 1552. *Poſ. 75, art. 14.*

Mineræ ſi inveniuntur in poſſeſsionibus aliquorum, poteſt Rex tales poſſeſsiones per alias æquivalentes pro ſe mutare: ſi non vult, relinquet antiquis dominis, & urburas ſolitas ex illis percipiet. *Lud: 1. art. 13. Matt: maj. art. 32.*

Contrà, non poteſt Rex, invitis dominis, tales poſſeſsiones auferre: ſed debet eſſe contentus medietate urburarum; altera medietate domino terreſtrì relicta. *Sig: min. art. 13. Vlad: maj. art. 30.*

Miniſtri judicis ſcienter falſam ſententiam exequentes, peccant. *Prol: tit. 16.*

Minoris potentiæ actus (ut ſunt illatio damnorum, &c.) pœna ultra damnorum refuſionem florenorum 100, quorum dimidia pars judici, altera dimidia victori cedit. *Vlad: maj. art. 55. & part. 2, tit. 67.*

Minoris potentiæ onus qui ſolvere non poteſt, capitur, & in quindecim diebus à Judice detentus, datur actori, ſervitur⁹ eidem usq; ad ſatisfactionem. par: 2, t. 68

Minoris potētiæ onus in Tranſylvania fl 50 ſi patrator eſt vice-comes, vel judex nobilium, duplum. *part. 3, tit. 3.*

Molendina in Danubio, Savo, Dravo, Tybiſco, Vago, & Nittra exiſtentia, quæ hyeme, per glaciem impediuntur, item, in quibus domini molitores tenent, quæq; tempore æſtus deficiunt, libera ſint a Dica. *Poſ. 67, art. 12.*

Pro molendino poteſt quis aggeres tenere in terra aliena. *part. 1, tit. 87.*

Molitores dicam ſolvant. Zol: 42. art 14. qui ſcilicet habent domos in medio alienorum colonorum, ſi verò non habent, à ſolo molendino non ſolvant. Poſ. 67. art. 12.

Monetæ falſæ cuſor notam infidelitatis incurrit. *part. 1, tit. 14. Tyr. 47, art. 24. nec ei gratia fiat ſine regnicolarum cõſenſu.* *Poſ. 48, art. 51.*

Moneta novæ formæ, cudatur cum inſignibus veteris monetæ. *Poſ. 50, art. 48. Poſ. 52, art. 46.*

Moneta Cremnicenſis nova, & antiqua ubiq; accipiatur. *Poſ. 48, art. 51. Poſ. 50, art. 49. Poſ. 54, art. 22.*

Moneta Hungarica cudatur, juxta priorem linguam. *Tyr: 47. art. 25.*

Moneta Polonica in regno non recipiatur. *Poſ. 48, art. 51.*

Imò auferatur liberè introducentibus, cujus dimidium fiſco cedat, dimidium ablatori. *Poſ. 74, art. 20.*

Moneta externa in regnum non introducatur. *Alb: art. 11. Vlad: maj. art. 31. Sex: art. 11.*

Montis gratiæ libertas ſervetur. *Poſ. 48, art. 56.*

Mortuum evocans, in homagio evocati condemnatur. *part: 2, tit. 32.*

Mucronis ſanguine tincti circumferentia antiqua conſvetudo. *part. 1, tit. 3.*

Mulier, vide ſupra, fœmina.

Mulieres nobiles extra locum capitularem poſſunt procuratorem conſtituere coràm duabus perſonis capitularibus. *Vlad: maj. art. 97.*

Mutilationes membrorum præter Banos, ac confinia tenentes, nullus judicum facere præſumat; contrarium facientes, in facto potentia convincantur. *Sig: min. art. 3.*

Munitio locorum finitimorum, vide, finitimorum ſub litera F.

N.

Negotiatores tàm Hungari, quàm externi, ſolutis triceſimis, & vectigalibus liberè ubiq; negotientur. *Tyr: 46, art: 51.*

Nepotes ex tuo filio non emancipato nati, ſub tua ſunt poteſtate. *part. 1, tit. 51.*

Nobilium libertatis author S. Stephanus. *And: in proëmio.*

Nobiles creantur pro bonorum, ſeu jurium poſſeſſionariorum donatione *part. 1, tit. 4*

Nobiles creantur etiam absq; poſſeſſionaria collatione, per exceptionem, & ſegregationem, à ſervitute ruſticitatis, & aggregatione in cœtum nobilium. *part. 1, tit. 6.*

Nobile matre, patre ignobili natus, non eſt nobilis, niſi mater fuerit præfacta in marem. *part. 1, tit. 7.*

Nobiles fiunt etiam per adoptionem, cum conſenſu regio, factam, & ſtatutione bonorum legitimè ſubſequuta confirmata. *part 1, tit. 8.*

Nobilibus, & eorum familiis non ſervetur interdictum, propter non ſolutionem decimarum à ruſticis; niſi ipſi ſint cauſa notoria hujusmodi non ſolutionis. *Matth: maj. art. 2.*

Nobiles decimas ſolvere non tenêtur ex propriis terris nec tributa. *Col. art: 25. Vlad: maj. art. 50. Vlad: min. art. 35.*

Nec triceſimas. *part. 1. tit. 9. And. ar. 3.*

Nobiles eximuntur à contributionibus. *Col: art. 50. And. ar. 3, 20. Lud. 1. a. 12 Alb: ar, 16, 17. Vlad: maj: ar. 28, 105*

Nobilium certi, & jurati pro faciẽdis exequutionibus, in quolibet comitatu eliguntur. *Matth: maj. art. 9.*

Revocatur hoc per Vlad. maj. art 53.

Nobilium libertas. *part. 1, tit. 9.*

Nobilis non convictus, ad ſimplicem querelam detineri non poteſt: niſi in homicidio deliberato, villarum combuſtione, furto, latrocinio, ac violento adulterio, in loco delicti comprehenſus, *par. 1. tit. 9. & in ſententia capitali convictus.* *Alb: art. 27.*

& ſi alicui Domino ſerviens, ejus negotia malè geſſerit. *Matt: maj: art. 33.*

Nobiles à principe quocunq; non poſſunt impediri in bonis, vel perſonis, niſi citati, & via juris victi. *par: 1 tit: 9 And art. 2*

Nobiles etiam caſtra habentes, qui Barones non ſunt, omnes in medium comitatus ſoluant, & numerentur in omnibus. *Poſ. 56, art. 40*

Nobiles unius ſeſsionis ad ruſticitatem per diſturbia redacti, reſtituantur eorum libertatibus *Poſ. 48. a. 54. Poſ: 52. a: 40.*

Nobiles ſint immunes a decimarum, tributorum, vectigalium, triceſimarum & ſimilium ſolutione. *par. 1, tit. 9. And. ar. 3*

Nobiles profugi, hoc eſt, qui amiſsis bonis, ad

loca tutiora confugerunt, nec taxam regiam, nec decimas ſolvant ex eorum culturis. Poſ. 46, art. 41. Tyr. 47, art. 6.

Nobiles, qui ob metum Turcarum domi habitare non poſſunt, in civitatibus liberis, & montanis, hoſpitia habere, & domos emere poſſunt ſine tamen præjudicio libertati civitatum. Poſ. 52, art. 46.

Idq; quatenus cum bona civium voluntate fieri poterit & ferat onera civilia, ematq; juxta civitatum conſvetudines; liceat eis & vina inferre ad uſum proprium, non ad educillationem. Poſ. 63, art. 62.

Nobiles unius ſeſsionis ſolvunt decreto ſtatuum Regis ſubſidium. Poſ. 48, art: 23.

Nobiles profugi in civitatibus habitantes non ſunt ſubjecti juris dictioni judicum; niſi in cauſis ratione illorum locorum, & niſi ſponte ſua ſe ſubjecerint; nec officialibus aliorum locorum, in quibus habitant; ſed debent requiri coram judicibus ordinariis. Poſon: 46. art: 43.

Nec ſolvant decimas ea occaſione, ſed ferant onera civilia. Poſ 69, art: 28.

Nobiles profugi, qui non ſolvunt nonas, & alia dominis terreſtribus, ij non ſolvunt etiam decimas. Poſ. 46, ar: 41.

Nobilium omnium eadem libertas. Lud: 1, art. 11.

Per nobiles, quando de libertate agitur, intelliguntur Prælati, Barones, Magnates, & omnes regni proceres. part. 1, tit. 9.

Contra nobilem in communi inquiſitione, rarò admittuntur teſtes ruſtici, & non, niſi ambabus partibus conſentientibus. part. 2, tit. 27.

Nobilis unus ſuo juramento florenos 4. ex debito, vel damno, vel mutuo, vel amiſſa pecunia recuperat. part: 2, tit. 32.

Nobilis juramẽtum valet & penes nobilem, & penes ignobilem. part. 2, tit. 33.

Nobilem ſtatui mandans, convincitur in ejus homagio. part. 2, tit. 23.

Nobilem appellans ignobilis, ſolvit ejus homagium. part. 2, tit. 36.

Nobilis convictus in onere majoris potentiæ, ſi non habet, unde ſatisfaciat, capitur. part: 2, tit. 68.

Nobilem extra locum delicti cives capere non poſſunt. part. 3, tit. 20.

Nobilium, & miſeræ plebis oppreſſores, non ad privatam, ſed ad publicam Comitatus querelam intra & extra regnum, ſine juridico proceſſu, Rex puniat. Poſ. 46. art. 27.

Nobilem abſq; cauſa occidentes cives, capitali ſententia feriuntur. part. 3, tit. 20.

Nobiles ſine ſtipendio extra regnum cum Rege non militant, & exceptis Officialibus, & ſtipendiariis Regis, in ſolo regno, non extra, cum Rege, contra hoſtem, ire tenentur. And: art. 7.

Nobiles privilegiati punire, non dimittere poſſunt malefactorem. part. 3, tit. 32.

Nobilis ſine filio decedentis, bonorum quartam accipit filia, de tribus diſponit liberè, ſi inteſtatus moritur, propinqui ſuccedunt, aut his non exiſtentibus, Rex. And: art. 4.

Revocatur hoc in confirmatione ejusdem Decreti Andreæ per Ludovicũ primum facta in concluſione.

Nobilitatis origo, & quod Rex ſolus nobilitat. part. 1, tit. 3.

eiq;

eiq3 ſoli ſubſint. part. 1, tit. 4.
Nobilitas acquiritur diſciplina militari aliisq3 animi & corporis dotibus. part. 1, tit. 4.
Nobilitas probatur literis donationalib⁹ aut expeditoriis ſuper quartarum ſolutione. part. 1, tit 6.
Nomina teſtium duabus ex cauſis ſolent conſcribi in literis relatoriis, communis inquiſitionis. I, vt ſciatur an ſint vicini, vel comprovinciales. II. vt cognitis eorum nominibus, poſsint contra ipſos exceptiones formari. part. 2. tit. 29.
Nonæ exigi mandantur de vino, & frugib⁹. Lud: art. 6. Vlad: maj art. 47, 104. min: art. 41, non akones ad min. art. 27, in ſexto art. 15.
Nonæ poſt decimarum ſolutionem exigantur. Lud: 1, art. 6. Vlad: maj. art. 48.
Contra nonæ prius poſtea decima exigatur. Vlad ad maj. art. 44. Ad: min. ar. 27
Nonas ſolvere tenentur dominis terreſtribus in quorum terris hæreditates habent cives liberarum civitatum; & ſi quæ in contrarium habentur privilegia, ea ſunt caſſata. part. 2, tit. 8.
Nonæ, et decimæ exiguntur de pecuniis, propter diſcordiam partium in Capitulorũ, & convẽtuum ſacriſtiis depoſitis, de parte ejus qui cauſam dedit tales pecunias deponendi. Sig maj. art. 15. Vlad: maj. art. 95.

NOTAM INFIDELITATIS incurrunt.

1. *Crimen læſæ majeſtatis admittens.*
2. *Erigentes ſe evidenter adverſus ſtatum publicum & Regem.*
3. *Falſarij literarum, ſigillorum, monetarum, & his falſis evidenter utentes.*
4. *Parẽtum, fratrum, ſororum, conſanguineorum, uxorum, maritorum, occiſores, vulneratores.*
5. *Inceſtum committentes.*
6. *Incendiarij publici.*
7. *Inductores exterorum ad turbandum regni ſtatum.*
8. *Violatores ſalvi conductus.*
9. *Traditores, expugnatores, interceptores fortalitiorum.*
10. *Interemptores captivatorum, verberatores judicum, eorum vicesgerentium.*
11. *Occiſores ad dietam, & judicia, vel ſedem comitatus proficiſcentium.*
12. *Occiſores, vulneratores, verberatores hominum regiorum, capitularium, & conventualium, adduntur & Vice-comitum, ac judicum nobilium, nec eis gratia regia ſuffragari poteſt. Poſ. 42, ar. 29*
13. *Hæreſi damnatæ adherentes.*
14. *Mutilatores membrorum, oculorum erutores, præter Banos, Vvayvodas, & confiniæ tenentes.*
15. *Amiſſores caſtrorum finitimorum.*
16. *Adminiſtratores armorum, & victualium infidelibus.*
17. *Turbatorum attentores ſpoliatores eorum, qui à Turcis ad nos confugiunt.*
18. *Secundariam repulſionem facientes.* part. 1, tit. 14. part. 2, tit. 75. Vlad: ad maj. art. 4. in quinto.
19. *Non reſtituentes bona occupata.* Supra. in dictione bona.
20. *Rege mortuo arma ſumentes, vel pacem turbantes.* Vlad: maj. art. 10.

Nota infidelitatis abſq; Prælatorum, & Baronum conſilio, Rex neminem feriat.
Matt: in art. 3. Vlad: maj: art: 13. Ad maj: art: 4

Nota infidelitatis damnati, Officialis caſtrum, quod ante notam à Domino ſuo ſibi creditum eſt contra Regem, & Regnum defendens, notam non incurrit, ſed damna ſolum per ipſum facta, refundit, qui poſt notæ ſententiam, tale officium ſuſcepit, incurrit. Vlad: min. art. 46.

Notæ, & Capitalis ſententiæ differentia. part. 1, tit. 16.

Nota infidelitatis damnatus, amittit perpetuitatem bonorum, quæ per gratiam, ſi reſtituitur, non ante, ſed poſt ſententiam natos filios reſpicit, qui ſoli ſuccedunt Patri poſt gratiam. Ibidem.

Nota infidelitatis condemnati bona, ante gratiam alicui collata per gratiam non recuperantur. Ibidem.

Nota infidelitatis condemnatus, habens bona utrumq; ſexum concernentia; eadem bona per gratiam rurſus ad utrumq; ſexum recuperat. part: 1, tit. 20.

Per notam propter adhæſionem alterutri parti inter Ferdinandum, & Joannem Regem aliis donata, reſtituantur ſuis antiquis dominis Zol. 42, art. 3. Poſ. 42, art. 33.

Per notam infidelitatis impetrans bona alicujus, & contra eum non probans; quod notam incurrerit convincitur in perennali æſtimatione eorundem bonorum. part. 2, tit. 25.

Notam infidelitatis incurẽtibus 40 dierum ſalvum conductum det Rex ad ſe purgandum, defendendum, ad ſupplicandum. Vlad: min. art. 27.

Nota infidelitatis condemnato poſt factam gratiam, nec filij ante ſententiam nati, nec filij adoptivi ſuccedunt. par: 1, tit. 49

Nota infidelitatis damnati, bona omnia ad Regem, non ad partem devolvuntur adverſam dempto caſu ſecundariæ repulſionis, quia tunc adverſarius accipit tertiam partem. part: 2, tit. 57. Vlad 5. art. 4.

Nota infidelitatis in curia Regia damnatus, amittit bona non Hungarica tantum, ſed etiam ei ſubjectis exiſtentia. part. 1, tit. 65.

Nota infidelitatis trib⁹ modis fertur, in publica dieta per Regem, & regnicolas, pro ſecundaria repulſione, & per judices ex allegatis, & reſponſis. part. 2. tit. 75.

Nota infidelitatis in dieta damnatus, nec ſalvo conductu, nec contradictione, nec repulſione poteſt ſe juvare, aut exequutionem ſententiæ impedire. part. 2. tit. 75.

Nota infidelitatis ex allegationibus, & reſponſionibus, aut per non venientiam à judicibus damnatus, poteſt uti repulſione, novo judicio & procuratoris revocatione. Ibidem.

Notam infidelitatis incurrit, qui violentias in illos, qui comitijs interſunt, aut in eorum bonis patrat. Poſ. 67, art. 46.

Novorum judiciorum cauſæ brevi termino decidũtur, ſicut etiam cauſæ dotum, &c. part. 2, tit. 18.

Imò in primis, & unis octavis, ante omnes alias cauſas. Vlad: maj. art. 50. part: 2, tit 77.

Novum judicium legitimè impetratur, & penes illud novæ reſponſiones, & allegationes fieri poſſunt. part. 2. tit. 77.

Novum judicium cum gratia, non impedit latæ ſententiæ exequutionem. Ibidem.

Novi judicij dandi plena poteſtas penes Regem. part. 1. tit. 77.

Novum judicium impetrans, & non perſequens, in calumnia convincitur. Vlad: 5, art, 11.

Novum judicium in cauſa non ſuccumbens, non poteſt impetrare vivente eo, qui ſuccumbit: poſt mortem, poteſt is, in quem proſequutio eſt devoluta. part. 2, tit. 78.

Poſt novi judicij diſcuſsionem, in cauſa ſemel remiſſa ex curia regia, non appellat ſecundo, qui prius appellaverat, alia pars appellare poteſt. part. 3, tit. 6.

(Nullum jus, nullamve juris proprietatem ſibi reſervando) hæc clauſula hanc vim habet, in faſsionibus, quod deficiente eo, cui faſsio eſt facta, ad fatentem, vel ejus hæredes non redeunt bona, de quibus eſt faſſus, ſed ad fiſcum devolvuntur, ſine hac autem clauſula, redirent. part. 1, tit. 69.

Nundinæ novæ in parva diſtantia à veteribus poſſunt concedi, ſed non eodem die. part. 2, tit. 10.

O.

OBligaminum cauſæ brevi termino finiuntur. part. 2, tit. 18.

Occidens aggreſſorem cum gladio evaginato hoſtiliter, non punitur. part: 3, tit. 21.

Occupator aliorum bonorum violentus, poteſt expelli infra annum violenter. part: 1, tit. 68.

poſtea non, niſi juris ordine, & convincitur in capitali. part: 2, tit. 42.

Occupans violenter bona in alium devoluta, & jure convictus, capitali ſententia feritur. Ibidem.

Occupatio, & occupator bonorum, vide ſupra, bona.

Octavæ quadraginta dies juridicos durant, demptis feſtis diebus. Poſ. 63, art. 24.

Oculata reviſio eſt violenti occupatoris in dominio occupatorum exiſtentium viſibilis oſtenſio: fitq; convocatis nobilib⁹, commetaneis & comprovincialibus eorum teſtificatione, ac oculata demonſtratione, coram regio, & capitulari hominibus, qua peracta, atteſtatio eorundem vicinorum, & comprovincialium celebratur in ſede comitatus, vel in facie. part: 2, tit: 41.

Oculatæ reviſioni intereſſentes examinantur eo modo, qui ſervatur in communi inquiſitione. Ibidem.

Oculata reviſio majoris efficaciæ, quàm ſola communis inquiſitio, quia poſt oculatam reviſionem, juramentum non decernitur, ſi ſufficienter probatum eſt, ſin minus, defertur reo. part: 2, tit. 41.

Officiales Prælatorum, Baronum & Nobilium in juramentum depoſitione nobilibus æquiparantur. part: 2, tit 27.

Officiales Eccleſiaſticorum, ratione actuum potentiariorum ibi patratorum, evocantur ex officiis ſuis, & ſi convincuntur, ſatisfactio quoq; illinc fit adverſario, & judici, ex parte eorum, ipſi autem per dominos, quorum non acceſſit commiſsio, ad illa patranda detineri poſſunt, usq; ad ſatisfactionem. part. 2, tit. 48.

Officiales regij, aut quorumcunq; cum potentia ſuorum dominorum, actus potentiarios, vel quacunq; mala ſi perpetraverint domini ſeipſos juramento purgabũt, & oſtendent eſſe innocentes, & ſatisfacient de ſuis propriis bonis damnificatis: ipſi verò ab officialibus exigent etiam per occupationes bonorum, & perſonarũ detentiones pro eis in ſatisfactione expoſita, non obſtante nobilitatis libertate.

Sig: maj. art. 6.

Officiales regij infra regij.

Officiales Capitulorum & Conventuum, in medio colonorum judicum eadem efficacia, & authoritate faciunt, vt ipſa etiam capitula & conventus part. 2. tit: 53:

Onera judiciaria quomodo ſolvantur, vide ſupra in voce, birſagium.

Onus minoris potentiæ flor: 100. qui æqualiter dividuntur inter judicem & actorem. part. 2, tit. 67.

Onus filiorum, aut fratrum aſſumere, eſt fidejuſſionem quandam ſuper obſervatione paternæ, vel fraternæ faſsionis emptori bonorum aliquorum facere.

part: 1, tit. 59.

Onus tripliciter aſſumiter. Primò ſimpliciter, id eſt, abſq; cauſa rationabili, gulosè aut injuriosè, & ſic non valet, ſed ſimpliciter rejicitur in judicio. Secundò rationabiliter, idest, ex cauſa rationabili pro redemptione, vel melioratione bonorum, ſeu reparatione domus &c. Hæc aſſumptio ſi non continet nomina eorum expreſsè, quorum onus aſſumitur, invalida eſt: ſi continet, valet, & vivo aſſumente, filius vel frater non aliter poterit eam revocare, quam cum humagio, & communi æſtimatione eorundem bonorum. Tertiò pro redemptione capitis ſui, hoſtium captivitate aut pro ſuæ perſonæ qualicunq; eliberatione à ſententia capitali, & talis aſſumptio nunquam revocatur. Ib dem.

Onus prohibitionis ſylvæ, aut pratorum &c. conſtitutum, aut communitate aliqua contra eos, qui in eis damna inferrent, pertinet ad eos, qui illic habitant tantum, externi per æſtimationem damni ſatisfaciunt. part. 3, tit. 33.

Oppignorata, ſeu quovis titulo obligata bona, ſine hærede decedente, redimit Rex, vel Imperator. part: 1, tit. 27.

Ordinarij judices, Palatinus, judex curiæ, Secretarius, Cancellarius, aut ſuus Locumtenens ſigillum judiciale portans.

Matt: 1486. art. 68.

P.

Palatinum Rex cum conſilio regni eligit, is in electione Regis primam habet. Regis in ætate tenera conſtituti tutor eſt, durante q; Principis pupillari ætate, ei obedire debent omnes; interim Rex eſt è Rege non exiſtente. Eſt etiam in generali expeditione ſupremus Capitaneus, ſeditiones regnicolarum ſedare debet, & in his fontes punire. Rege, & regno diſſidentibus, mediator eſſe debet ad pacem conſtituendam. Regis ignari, aut ſimplicis defectum ſupplet in reſpondendo oratoribus. Si Rex alicujus bona illicitè confert, debet apud eum intercedere pro termino ad diſcutiendum, donationis conditionem aſſignando. Judicat omnes cauſas, & de oneri-

oneribus judiciorum coram cò emerſis, Rex non debet diſponere: Regis abſentis, vicem gerit. Eſt judex Comanorum, à quibus accipit 3000 aureos annuatim, Dalmatiam judicat, in qua habet certas inſulas, Matt: in ſpeciali Decreto.
Vlad: maj: art: 33. And: art. 8. Alb: art. 1. poſ. 55, art. 1.

Palatinus omnes quidem judicat, ſed ſentẽtiam capitalem, aut amiſſionis poſſeſſionem, ſine conſcientia Regis, contra nobiles non pronunciat. And: art. 8.

Palatinale judicium aboletur. Matt: maj: art: 1. Vlad: maj: art: 35.

Palatinus in expeditione judiciaria poteſt cauſas violentiarum, ſub ipſa expeditione commiſſarum, videre. poſ. 55, art. 1.

Papa non legitimat illegitimos liberos ad ſucceſſionem in bonis paternis. part. 1, tit. 11.

Papa non confert, ſed confirmat collatos epiſcopatus in Regno Hungariæ. part. 1, tit: 11.

PARAPHERNUM.

Paraphernum integrum, hoc eſt, omnes res tempore deſponſationis, aut nuptiarum, à quocunq; donatas, cum dote accipit uxor, marito mortuo, nec eas ſubjicit diviſioni; in quibus ſuccedunt ei liberi ipſius, aut his non exiſtentibus, propinquiores. part. 1, tit. 100.

Paraphernum quid ſit, habes in proximo &c & part: 1, tit: 93. 105.

Paraphernum non perdit uxor adultera. Ibidem.

Paraphernorum cauſæ brevi termino finiuntur. part: 2, tit. 18.

Extra ſeriem judicantur. Vlad: ad maj. art. 16.

Paraphernum, & dotem, ſeu quartam, quomodo monetur tollere mulier, & ſi non vult, quomodo proceditur contra eam, Vide ſupra dotem.

Paria literarum in judicio exhibitarum ſemel tantum peti poſſunt. Poſ. 50, ar. 58.

Parricida notam infidelitatis incurrit. part. 1, tit. 14.

PASCUA.

In paſcuis equi militum maneant, uſq; ad ultimum diem Maij, & non in fœnetis, quæ falcari ſolent, ſuoſq; tantum, non amicorum equos ibi milites paſcant. poſon. 66, art. 20.

In locis ſecuris miſeram plebem non vexent, ad ſuſtentandum ſe gratis non cogant: aliter facientes per capita puniantur, ſi illi negligant florenis 1000. & refuſione damnorum per Majeſtatem ſuam Cæſaream mulctentur. Ibidem.

Ut ad omnium ſtatuum bona accedant, cognatorum equos ſecum non ducant, alioquin equos amittant, quorum pars denunciatori, & altera pars domino fundi per Capitaneum aſſignetur. Poſ. 78, a. 14

Patre nobili, Matre ignobili natus Nobilis eſt, non contra. part: 1, tit. 7.

Paterna poteſtas in filios eſt hæc; quod, quàm diu filij ſunt in paterna poteſtate, bona paterna alienare, aut ſuper iis contrahere non poſſunt, invitis parentibus. Quod patres filios poſſunt pro excelſibus caſtigare, & etiam incarcerare: quod, in caſu neceſſitatis filiorum, onera patris aſſumũt,

& bona alienant, quod patribus invitis filios nemo poteſt apud ſe retinere, quod Patres poſſunt pro ſe filios obſides dare, quod filij de rebus mobilibus patrum areſtari non poſſunt, ultra quàm Patres volunt. Omnes autem filij, aut filiæ, ante emancipationem imò & nepotes ex filio non emancipato nati ſubſunt poteſtati paterni. part. 1. tit. 51.

Pater filium, in quibus caſibus poteſt ad aviticorum bonorum diviſionem compellere, vide ſupra diviſio.

Pater acquirit filio, & contrà. part. 1, t. 53.

Paterna poteſtas tollitur patre mortuo, & nota infidelitatis, aut capitali ſententia damnato ab hoſtibusq; capto. part. 1, tit. 56.

Pater avitica bona, in præjudicium ſucceſſorum, non poteſt alienare. par. 1, tit. 58. Niſi pro capitis ſui ab hoſtibus, vel à capitali ſententia liberatione. part. 1, t. 59.

Patre evocato, ob factum majoris potentiæ, & mortuo, ante finem litis, hæres ejus non condemnatur pro ejus delicto in pœna capitis: ſed æſtimatione bonorum defuncti; occupatorumq; per eum reſtitutione, & damnorum refuſione. part. 2, tit. 61.

Patre ſimul cum omnibus filiis ſententionato non redemptio bonorum per eos, de Principis gratia, fieri poterit etiam de vicinorum manu, ſi jam alij ad ſe redimiſſent. part. 2, tit. 64.

PAUPERIBUS.

Pauperibus Vice-comites in documentum pauperitatis eorum literas teſtimoniales dare debent, ſub fide, & fidelitate. poſ. 63, art. 51.

Pauperibus judicetur primo die in comitatu. Ibidem.

Pauperum cauſæ judicentur in curia feria ſexta, & Sabbatho. poſ 50, art. 53.

Peregrinationis, & ſtudiorum cauſa abſentes, ſemel non graventur propter abſentiam, nec feratur in eos ſententia (per non venientiam) Vlad: admin: art. 1.

Perjurus nunquam amplius poteſt eſſe teſtis. Col: art: 27, 83.

Perſonæ requiſitæ in judicio, Judex, actor, reus, teſtes. prol: tit. 13.

Perſonalis præſentiæ Regiæ quis ſit. Matt: Vlad anni 1492, art: 42.

Perſonalis præſentiæ regiæ Locumtenens ſemper Budæ maneat, & judicet. Vlad: maj. art. 7, art 55.

Pertinentia omnia illa dicuntur, quæ ad civitatem, oppidum, villam, arcem pertinent, hoc eſt, omnia bona immobilia. part: 1, tit. 24.

Perſonalis citatio, Vide ſupra evocatio.

Perjurij pœna graviſſima, vide ſupra ludas.

Perjurium duplex: I. quando ſub juramento alicui quiſpiam promittens, non ſervat promiſſum; pro hoc non punitur pœna Aucariorum, ob infirmitatem, vel alia impedimenta legitima, qui præſtare non potuit, quod promiſerat: præſtare tamen tenetur in poſterum. II. Mendacium ſub juramento, in periclitationem jurium alicujus malitioſè cõmiſſum, pro hoc pœna Ludas ſemper decernitur. part. 2, tit. 30.

Perſona ſingularis, hærede carens ſententiata, per gratiam redimit bona ſua. part. 2, tit. 64.

Pignora, vel vadia propria authoritate nemi

mo capiat, contrarium faciens, in facto potentiæ convincatur. Sig: min. art: 2.
Pignoris titulo bona obligari non poſſunt in præjudicium hæredum vel fiſci ſupra cõmunem æſtimationem. part: 1. tit. 60.
Pignoratio bonorum, ex parte impignoratorum eſt juris proprij neceſſitate cogente, temporalis ad utendum alteri conceſſio: ex parte autem creditoris, eſt juris alieni, cum fructuum perceptione, & capitalis ſummæ repetitione, damnabilis ad tempus detentio. part. 1, tit. 80, 81.
Pignoratis in bonis præſcriptio non fit reſpectu dantis, ſeu impignorantis, ſed ſit reſpectu recipientis. part. 1, tit. 82.
Pignorare non poſſunt jure poſſeſſionario ultra communem æſtimationem, & ipſe pignorans non, niſi tota ſumma; hæredes autem ejus communi æſtimatione depoſita, recuperant pignorata. part. 1, tit. 83.
Pignoratitiæ juris poſſeſſionariæ cauſæ brevi termino finiuntur. part. 2, tit. 18.
Pignoraticia jure tenens, & coràm judice perſonaliter repertus; perſonali citatione citatus ad tollendam ſuam pecuniam, & remittenda bona pignorata, reſpondere intra triduum tenetur, ſi literarum pignoratitiarum paria actor coram judice producere poterit. part. 2, tit. 20.
Pignoraticia jura redimere volens, perſonaliter, vel de domo admonet tenentem ea, ad tollendam pecuniam ſuam, & ſi non tollit, evocatur non perſonaliter, nec de domo, ſed de bonis, ſi habet. Si non habet, etiam de domo, aut perſonaliter & perdita pecunia, cogitur bona gratis remittere. part. 2, tit. 24.
Pyrrhus ab arcu Ung: poſ. 59, art 55.
PISETARIUS Archiepiſcopus Strigonienſis interſit, & videat quantum auri & argenti ſingulis ſeptimanis inferatur ad Cameram, propter evitandam exportationem è Regno. poſ. 57, art. 15.
Plebanis ſua libertas ſervetur, eorum bona patroni poſt mortem ſive teſtentur, ſive non, non auferant, nec Prælati, extantibus cognatis. poſon. 57, art. 10.
Plebani non cogantur ab Epiſcopis confirmationes petere. Vlad: min. art. 66.
in 5, art 26.
Semel tantum petatur ab eis charitativum ſubſidium, nec ultra taxentur.
Vlad 5, art. 12, min: art. 69.
Plebanis ſuas decimarum decimas, vel ſedecimas reddant arẽdatarij. poſ. 57, ar. 12
Ad Poloniam oppignorata oppida liceat Hungaris redimere. poſ. 67, art. 43.
poſ. 63, art. 59.
Polonica moneta in Regno non recipiatur.
poſ. 48, art. 51.
Imò auferatur inducentibus, & ejus dimidium habeat ablator, dimidium fiſcus.
poſ. 74, art. 20.
Eandem amittat, ſi de ea quæſtum exercuerit. poſon. 78, art. 19.
Aut redigatur ad ſuum valorem eodem.
Ibidem.
Polonicum Regnum oblatum Maximili:
Anno 1575. art, 18.

PONTES.

Pontes nullos, vel malos tenentes, primò in centum ſecundò in ducentis florenis tertiò in redemptibili amiſſione villæ, in qua telonium

lonium habent convincantur.
Poſ. 66, art. 12.
Poppel Ladiſlaus Ungarus. poſ. 72, art. 10.
Populus vocantur Prælati, Barones, Nobiles, plebs, ignobiles. part. 2, tit. 4.
Portiones fratrum à fratre indiviſo, vel filiorum à patre venditæ vel impignoratæ, cõmuni æſtimatione recuperantur. part. 1, tit 61.
Poſteritates dicuntur omnes legitimi parentum ſucceſſores. part. 1, tit. 17.
Poſſeßio duplicem habet ſignificationem, primò ſignificat dominium, & uſum alicujus rei, ſecundò villam ſeu pagum. prat. 1, tit. 24
Poſſeßionarium jus compræhendit omnia bona immobilia. Ibidem.
Poſſeßiones ſub incluſionibus aliquarum literarum metalium exiſtentium, virtute earum literarum à poſſeſſore non auferũtur. part. 1, tit. 58.
Potẽtiæ novæ patrator coram Rege repertus, reſpondere tenetur. Alb: art. 30.
Potentiæ majoris pœna capitalis ſententia. part: 2, tit: 55
Potentiæ majoris actus, ſunt hi invaſio domorum Nobilium, ocupatio bonorum detentio, verberatio, vulneratio, interemptio Nobilium. Matt: maj. art: 18. Vlad: maj. ar. 56, & min: 8.
Potentiæ majoris actus extra omnes terminos judicentur. Vlad: min. ar. 8. ad min: art: 12.
In tribus octavis terminentur. Matth: maj: art: 7, ibidem art: 19.
Potentiæ minoris actus ſunt, illatio damnorum injuriam, & ſimilia, onus vel pœna floreni floreni 100 inter judicem & actorem dividendi, ac damnorum, expẽſarum q3 (ut decretum Ladiſlai habet) refuſio. Vlad: maj. art. 55. part. 2. tit. 67.
Potentiæ minoris onus ſolvere non volens, capitur non obſtante libertate nobilitari, & quindecim diebus à judice tentus, datur actori, cui ſerviet donec ſatisfaciat. part. 2, tit. 68.
Potentiarios actus ſibi objectos, qui affirmat ſe cõmiſiſſe, rationem debet dare cur commiſerit, alioquin ſuccumbet, negans dicere poteſt, ſe tum in eo loco non fuiſſe. part. 2, tit. 82.
Potentiariorum, actuum ratione evocationes, vide ſupra evocatio.
Pœnæ indebitæ actionis partes judici tertia actori cedit. Tyr: 47, art. 24.
Pœnæ actus minoris potentiæ, media judici, dimidia actori. Vlad. maj: art. 55.
Prædatores milites licet cuilibet de bonis ſuis ejicere. poſ. 42, ar. 51.
Prædicatores duo ex ſingulis monaſteriis ad caſtra mittantur. Zol: 42. art: 41.
Prædiales Eccleſiarum, taxam Regiam non ſolvant. poſ. 67, art. 14.
Prælatorum homagium marce, 100. part. 1, tit. 2.
Prælatus cum capitulo ſuo vel conventu ſimul condemnatur pro patratis ex bonis eorum communibus, ex diverſis autem ſeparatis, part. 2, tit. 49.
Prælatus cum capitulo ſuo vel conventu indiviſus, ſuo juramento expurgat etiam Capitulum vel conventum, diviſus non. Ibidem.
*Prælati novi annuam prorogationem habent in

in ſuis cauſis, ratione jurium poſſeſſionariorũ, & productionis literalium inſtrumentorum, in aliis non. part. 2, tit. 50.

Prælati ob delicta prædeceſſorum ſuorum non evocatorum, cum eandem tenerent prælaturã, non puniuntur; excepta cauſa violentæ occupationis bonorum, ſi & ſucceſſores ea detinent. part. 2, tit. 51.

Prælati pro delictis ſuis non perdũt bona Eccleſiarum ſuarum, ſed patrimonia tantum, & emendæ capitis ſubjacent. part. 2, tit. 44, & 51.

Prælatorum & Baronum abſentia non obſtante, judicia in tabula, procedant, appellationes non. poſon: 66. art. 22.

Præpoſiti infulati juramentum æquiparatur juramento decem nobilium. part. 2, tit. 40.

Præſbyter non beneficiatus, arma ferens, captus tradatur Prælato. Ulad: 7, art. 60.

De Præſbyteris, vide in voce, clerici.

Præſcribitur jus Regium annis centum. part. 1, tit. 23, 78.

Præſcriptio allegatur ratione bonorum poſſeſſionariorum, & impignoratitiorum, item actuum potentionariorum. part. 1. tit. 78.

Præſcriptio eſt termini ad juridicam tum retentionem, tum re acquiſitionem bonorum, de jure ſtatutis temporibus completio, in bonis regalibus annis centum, bonis Eccleſiarum 40, nobilium 32, civium olim 12, nunc civium, & villanorum unius anni, & diei curriculis completur in actibus quoq; potentionariis annis 32. part. 1, tit. 78.

Præſcriptio non fit contra filium, ex pietate patrem patrem in exilium ſecutum, quam diu ibi eſt. parte 1, tit: 79.

Præſcriptio non currit poſt mortem Ludovici per annos quindecim menſes ſex, diſturbiorum temporibus. Zol: 42, art. 22.

Præſcriptio interumpitur prohibitione. parte 1, tit. 79.

Præſcribitur lis mota, & non continuata annorum triginta duorum ſpacio, poterit tamen reincipi. Ibidem.

Præſcriptio non procedit contra captum ab hoſtibus. parte 1, tit. 56, 79.

Præſcriptio non fit in bonis impignoraticiis reſpectu impignorantis, niſi forte poſt impignorationem denuo, jure perpetuo impignorans, eadem bona eidem obligaverit. parte 1, tit. 78, 82.

Præſcriptio non fit in motis rectificandis. part. 1, tit. 78, 84, 85.

Principes nec nocentibus debent parcere, nec innocentes damnare. prol. tit. 6.

Principi non ſervanti eorum privilegia, nobiles impunè poſſunt rebellare. parte 1, tit. 9.

Princeps habet plenariam poteſtatem nobilitandi, & poſſeſſiones conferendi. parte 1, tit. 3, 10.

De principe vide plura infra, Rex.

Prior Auranæ, occaſione caſtitatis, & quod non in majori onere, quam ipſi eccleſiaſtici in facto majoris potentiæ condemnatur. Prælatus in aliis, Baronibus æquiparatur. part. 2, tit. 54.

Privilegium eſt lex privata, & ſingularis, quæ ad unum, vel paucos pertinet, aut eſt Principis beneficium, contra jus commune indultum, & eſt duplex, generale

& ſpeciale. parte 2, tit. 7.
Privilegium generale perpetuum eſt ſpeciale extinguitur cum perſonis. Ibidem.
Privilegium tollitur per decretum, habens mentionem ejus derogatoriam expreſsè. parte 2, tit. 8.
Privilegia liberarum civitatum de non ſolutione nonarum in terris aliorum, abrogata ſunt. Ibidem.
Privilegium illud valet, quod datum eſt ex ordinaria principis poteſtate, & non præjudicat aliis. parte 2, tit: 9.
Privilegium juribus aliorum duobus modis præjudicat, ratione temporis, & loci. part: 2, tit. 10.
Privilegium non ordinarium Regis poteſtate & contra decreta, ac communes libertates regni collatum, non valet. parte 2, tit. 11.
Privilegium perdit, qui ipſe etiam facit cõtra illud, qui non utitur eo debito tempore, qui incurrit crimen læſæ Majeſtatis, & notam infidelitatis. Item invalidum eſt privilegium in damnum enorme alterius datum. Item, contra quod judicatum eſt, eſſe invalidum. Item invalidatur per expreſſam renunciationem. Item per poſteriꝰ derogatur eidem perſonæ collatum. Item per revocationem Principis, ex cauſis rationabilibus. parte 2, tit. 12.
Privilegia quorum Regum ſerventur, vel non ſerventur. part: 2, tit. 14.
Privilegia cum clauſula, (de cujus vel quorum notitia &c.) ſublata ſunt. part. 2, tit. 16.
Privilegia falſa conficientium Capitularium, rum, vel judicum Regni ordinaria pœna. Vide ſupra Capitulares, & judices.
Privilegiis perditis, ſuccedit probatio per Nobiles. Matt maj. art. 71.
Probatio expulſionis de bonis pignoratitiis non recipitur, ultra annum ſexageſimum part. 1, tit. 82.
Proclamata congregatio aboletur. Matt: maj. art 2. Vlad: maj. art. 36.
Procuratoriæ literæ in foro ſpirituali ſingulis annis renoventur. poſ. 78, art: 17.
Procuratores debent eſſe jurati. poſ. 67. art. 27.
Relaxatur hoc eis. poſ. 74, art. 34.
Procuratores conſtituere poſſunt Nobiles fœminæ, extra loca capitularia, coram duobus capitularibus. Vlad: maj art. 97.
Procuratores poſſunt conſtitui in ſede comitatus in cauſis ibidem agitandis. poſ. 63, art: 53.
Procuratores poſſunt ad totum tempꝰ abſentiæ conſtituere, qui diu abeſſe debent. Vlad: in 5. art. 14.
Procuratores non ſedeant cum Vicariis in judicio. Vlad: ad min. art. 35.
Procurator & Judex, vel homo Regius in eadem cauſa qui fuerit, homagium ſolvit. part. 2, tit. 22.
Procuratorum inanes, & fruſtraneas cavillationes, judices, ſecundùm ſuam conſcientiam, amputent. poſ. 63, art. 49.
Procurator unus 14 tantum perſonarum cauſas aſſumat. Matt: maj. art: 69.
Procuratoris revocatio lite pendente fit. part. 2, tit. 79.
Etiam poſt communem inquiſitionem. poſ. 50. art. 56.

Pro-

Procuratores externi ne tolerentur in ſedib⁹ Eccleſiaſticis, neq; in civitatib⁹, ubi ſunt judices ſpirituales. *poſ. 69, art. 41.*

Procuratoris revocatio quid ſit, & quod fit coram judice, aut ejus homine ad hoc dato. *parte 2, tit. 79.*

Procuratoris revocatio in longis cauſis fit ante ſententiam, in brevibus etiam poſt. Vlad: admin. art. 15. *part: 2, tit. 80.*

Procuratoris revocatio errorem præſupponit. *Ibidem.*

Procuratoris revocatio eodem die, quo ſententia lata eſt, ſine onere. elapſo eo, ſub iiſdem Octavis aut brevib⁹ judiciis, (poſtrema die excepta) cũ minoris ſex marcarum onere, in alio verò termino cum 50. marcis homagialibus fit. *Vlad. admin. art. 15.* *part: 2, tit: 81.*

Procuratoris faßio obligans aliquem ad 50. marcas gravis põderis, quolibet titulo revocatur ſine gratia. *Ibidem.*

Procuratoris revocatio in brevibus cauſis, poſt ultimam ſententiam expiratis Octavis, vel termino brevium judiciorum per gratiam Principis vigore novi judicij fit. *Ibidem.*

Procurator revocatur in comitatu florenis tribus ante, & poſt ſententiam duplicatur hoc onus, poſt remißionem cauſæ ex curia ſi ibi approbata eſt ſententia comitatus. *part. 3, tit. 6.*

Proditio fraterni ſangvinis, & ejus pœna. *Vide ſupra; fraterni ſangvinis.*

Proficiſcentium ad dietam, ſeu judicia, occiſores nota infidelitatis feruntur. *part. 1, tit. 14.*

Prohibitio perſonalis, ratione indebitæ, & potentionariæ detentionis jurium poſſeßionariorum vim evocatoriam, cum inſinuatione habet. *part. 2, tit. 20.*

Prohibitio trina in proceſſu cauſarum, nulla facta reſponſione, non admittitur; ſed prohiberi poteſt ex reſponſione facta deliberatio ter, ſine onere, quartò autem cum onere; eodem tamen die quo deliberatio fit Et ante ſex ultimos Octavæ dies, tunc enim nulla poteſt fieri prohibitio. *poſ. 50, art. 52.*

Proprietas non aufertur ab hæredibus per bonorum obligationem. *part. 1, tit. 27.*

Proles, filij & filiæ, excluſis poſthumis, dicũtur. *part. 1, tit. 17.*

Prorogatio annualis pupillorum, & novorũ prælatorum. *part: 2, tit. 50.*

Prorogationes in cauſis ex conſtitutionibus Novizolienſibus adjudicandum non ſervantur. *poſ. 42, art. 32. poſ. 45, ar. 31.*

Prorogationes a Rege conceſſæ, ſuffragantur his tantum, qui aut in confinibus caſtra tenent, & ſpecialiter in Regno Boſzne, aut ſunt in bello, aut verſantur in legationibus Regis & regni extra patriam qui verò ſub his titulis falsò ſibi acquirunt prorogationes, in lingua emenda convincuntur. *Matt: in art: 67. Matt: 89. Vlad: maj. 71. ad maj. 14.*

Prorogationes quando dantur fratribus indiviſis pluribus, ſi aliqui eorum ſunt in bello, & major domi, non obſervatur: ſi autem diviſis pro parte abſentium, ex cauſis proximè expoſitis, obſervantur. *Alb: 3. 33. Matt: in ar: 8. maj. 7 Vlad: in maj. art. 71.*

Pro-

Proventuum regiorum occupatores, & turbatores, intra & extra regnum ſine proceſſu juridico, Rex puniat. poſ. 46, a. 25

Pruk Civitati Auſtriæ permittitur emptio ab hæredibus Jacobi Stumpa, curiæ Nobilitaris in poſſeſſione Nyulas, & prædij Nandorff, in comitatu Moſovienſi, cum hac conditione; vt cum regnicolis eorum onera ferant, & juribus regni ſtent. poſon. 56, art. 44.

Publicam ad querelam violentos oppreſſores nobilium, & plebis, ſine juridico proceſſu, intra & extra regnum Rex puniat. poſ. 46. art. 25.

Publicarum conſtitutionum violatores tàm intra quàm extra Regnum punit Rex. poſ. 46, art. 26.

Puellæ ſub tutela ſunt, antequàm nupſerint. part. 1, tit. 112.

Puerum illegitimæ ætatis citans, in homagio evocati, condemnatur. part. 2, tit. 23.

Puellæ in capillis exiſtentes faßiones facere non poſſunt, nec admittuntur ad tutelam fratrum minoris ætatis. part. 1, tit. 91.

Puellæ in capillis à patribus decedentibus remanentes, quomodo maneant in domo paterna, & qualiter emaritentur.

Vide ſupra filiæ, & defectus ſeminis.

Pupilli ubi ad legitimam ætatem pervenerint, poſſunt accuſare tutores ſuſpectos. part. 1, tit. 124.

Pupilli legitimæ ætatis procuratores conſtituere, & faßiones facere, non niſi conſenſu, & ſcitu tutorum poſſunt. par. 1, t. 126

Pupilli poſſunt, vigore reviſionalium, revocare faßiones, infra ætatem perfectam, à ſe inconſultè factas. part: 1, tit. 128.

Pupilli infra legitimam ætatem non tenentur cuiquam contra ſe agenti reſpondere; præterquam in cauſis tempore patrum motis. part. 1, tit. 129.

Pupillis juramẽtum adjudicatum differtur ad ætatem legitimam. part. 1, tit. 130.

Pupilli illegitimæ ætatis tenentur reſpondere ob contradictionem eorum nomine factam evocati. part. 1, tit. 131.

Pupillorum illegitimæ ætatis evocatores, eorum homagius condemnantur. part. 1, tit. 132.

Pupilli etiam legitimæ ætatis, à morte ſuorũ patrum, in cauſis ratione juris poſſeßionarij, & productionis literarum motis, habeant annuam prorogationem. part: 2, tit. 50.

Purgatio civium in cauſis debitorum proprio tantum juramento fit. part: 3, tit. 17

Q

Quartalitium eſt jus Poſſeſſionarium puellis, & mulieribus, de bonis paternis redemptibilis lege, deputatum. part. 1, tit. 88.

Quartalitium non habẽt puellæ in bonis fratris collateralis pecuniis emptis. part. 1. tit. 17.

Quarta puellaris filiæ ex fratrum conſenſu impoſſeſſionato nuptæ, in bonis redditur, alias in pecuniis. parte 1. 29.

Quarta puellaris non rebus venalibus, ſed paratis pecuniis ſolvitur, & ſemel tantum, ſive una ſit puella, ſive plures. parte 1, tit. 89.

Quartalicium una filiarum recipiente, licet alteri experiri jure, an bona illa ſequantur jus fœmineum. part. 1. tit. 90.

Quarta puellaris qualiter æſtimetur, vide æſtimatio.

Quarta, & dos de eiſdem bonis, reſpectu diverſarum perſonarum, ſimul quæri poteſt, part. 1. tit. 97.

Quartaliciorum & dotum ſolutio equis equatialibus poteſt fieri, ne hæreditates alienentur. part. 1, tit. 11.

Quartalicium tollere quomodo ſit monenda fœmina & ſi non tollit, qualiter procedendum contra eã, vide ſupra fœmina.

De quarta puellari, vide plura in verbis: filia & fœmina.

Querelam ad ſimplicem Rex neminem impediat. And: art. 2. Matt: 2. in art. 18 Matt. 3. ar. 10. Vlad: maj. art. 11. 12

R

Rectores populi lædens, tanquam pro Publico crimine accuſatur ab omnibus prolog. tit. 1.

Religionis in negotio Epiſcopi per ſe vicarios, & Archidiaconos, alioſq; ſacerdotes per ſuas diœceſes officium ſuum faciant, & liberè exerceant. poſon: 50. art: 12. 13. poſ. 48. art. 5.

Religionis in negotium ſeculares, etiam hiqui plus aliis poſſunt nullo modo ſe intromitantur verum ſemota omni diſputatione, Epiſcopis, & ab eis miſsis obediant, & de rebus controverſis expectent concilij determinantionem. poſ. 50. art. 16.

Religionis in negotio (præſertim quando Archidiaconi, & Vicarij Prælatorum idiotas & non legitimos concionatores prohibere, aut de bonis aliquorum ejicere volunt:) domini terreſtres non ſolum non impediant; ſed etiam adjuvent eccleſiaſticos, contrarium facientes ad primam monitionem Regiæ Majeſtatis, vel locum tenentis comparere teneantur, & puniantur. poſ. 48. art. 10.

Religioſi reformentur per Epiſcopos, S. Ladiſl: lib. 1, art, 21. Matt. maj. art. 12.

Repulſio in ſede judiciaria regiæ Majeſtatis valet florenis 72, in comitatu valet florenis 36. part. 2, tit. 73.

Repulſio eſt partis in cauſa triũphantis, per alteram in cauſa ſuccumbentem, ab exequutione latæ per judicem ſententiæ violenta quædam propulſio. part. 2, tit. 37.

Repulſionis pœna florenis 72. ſi autem ſecundò fiat, notam infert repellenti. Matt: maj. art. 16. Vlad: maj. ar. 57. in quinto art: 4. part: 2, tit. 73, & 52.

Repulſione turbans communem inquiſitionem, vel oculatam reviſionem, in facto minoris potentiæ, & amißione cauſæ condemnatur, Matt: maj. art. 16. Vlad: ad maj. art. 57.

Repulſionem ſine gentibus, oſtenſione evaginati gladij, facere oportet, & actor contra repulſionem in poſſeßione obtẽta ſe locans, & è converſo reus, cum gentibus ab ingreſſu talis poſſeßionis actorem repellens; in ejusmodi amißione jure convincitur. Vlad: ad min. art. 19.

Repulſio agitur oſtenſione qualiscunq; teli, vel inſtrumenti ad ledendum apti. part. 2, tit. 74.

In repulſione, vicini, & commetanei neceſſario requirantur, eorumq; ut nomina ſunt teſtes eſſe factam repulſionem, nec Regium, & capitularem hominem id falsò re-

tulliſſe. *Vlad: ad. min. art. 18. & part. 2. tit. 74.*

Repulſionem facit etiam is, qui in cauſa non ſuccumbit, & quidem ſine onere, ſi triumphans vigore ſententiæ vult ſe ſtatuere in aliquam poſſeſſionem quam non in cauſa ſuccumbens, ſed alius habet prædecessorum; & id ferre ſolet evenire, quando pro aliqua arce litigatur. Sed ex pertinentiis illius, aliqua pars diu ad alias manus legitimo aliquo titulo, pervenerat, & nunc obtenta arce, etiam illam patrem reſtituere nititur victor. Item ſi hæreditatem, & proprietatem alicujus juris poſſeſſionarij quiſpiam pro ſe obtinuit, quod titulo pignoris apud aliquem in cauſa non ſuccumbentem habetur; tunc ille ſi triumphans ſimpliciter, abſq; ſolutione pecuniæ, occupare nititur, jus, hujusmodi poſſeſſorem repellere poteſt. part. 2, tit. 77.

Repulſio, inhibitio, contradictio non admittitur in cauſis bonorum occupatorum, vigore novarum conſtitutionum motis. Poſ. 52, art. 27. Zol. 42, art. 7. poſ. 42, art. 40.

Reſtantiæ ab anno 59. uſq; annum 67. in poſſeſſionibus, quæ per Tartaros, aut alios hoſtes, ſeu Regis exercitum deſolatæ non ſunt ſolvantur. poſ. 67, art. 16.

Retractatio, ſeu revocatio faßionis, vide ſupra faßio.

Reviſio oculata, vide ſupra oculata. Qui celebretur, cujuſq; ſit virtutis. par. 2. t. 41.

Reviſio metarum fit inter Vngariam & Auſtriam, & ibi & Vngaria nominati poſ. 74, item. poſ. 75 a. 5. item 69. art. 42

Reus

Reus qui dicatur. prolog. tit. 13.

Reus ſuccumbens in juramentali depoſitione ſibi ratione occultatarum literarum impoſita, efficitur victor actoris in bonis, quæ concernebant illæ literæ: prætextu verò metarum ſi deficit, terras litigioſas actor habebit. part. 2, tit. 36.

Reus quando cunq; deficit in juramentali depoſitione; actor triumphat. Ibidem.

Rei, ſeu in cauſam attracti quasdam conditiones, vide in voce actor.

Rex ſuccedit in bonis Nobilium, ſine hærede decedentium part. 1, tit. 10.

Rex ſuccedit Prælatis, & Eccleſiaſticis in ſuis beneficiis, quantum ad collationem tantum. Ibidem.

Rex bonorum ad ſe devolutorum poſſeſſionem adeat, modo, & ordine divorum Regum, tempore obſervato. poſ. 50, art. 76.

Rex confert eccleſiaſtica beneficia in hoc regno. part. 1. tit. 11.

Rex, quomodo vult, diſponit de bonis in ſemine deficiente. par: 1. tit. 13.

Rex, & populus ſimul condunt leges. part. 2, tit. 3.

Rex legibus ſubjectus, quas condidit. part. 2, tit. 5.

Rex neq; capitalem pœnam in judicio incurrit, neq; emendam capitis, nec in amißione honorum condemnatur nec juramentum per ſe, ſed per Directorem deponit, nec literas producit; licet omnibus coram Palatino reſpondere teneatur, & refundit damna per ſuos officiales, & Iobagiones facta. part. 2, tit. 39.

Rex dat exercitum ſolutum in Hungaria, qui ſufficiat non ſolum ad reliquias Regni defen-

defendas; ſed etiam ad reprimendos rerebelles. Poſ. 46, art. 19. & 43. ar. 8.

Rex habet plenariam poteſtatem nobilitandi, & poſſeſſiones conferendi.
part. 1, tit. 3. & 10.

Rex extra, & intra Regnum ſine proceſſu juris punire poteſt publicarum conſtitutionum violatores, proventuum, regiorum, contributionum ſubſidiorumq; direptores, Eccleſiarum Dei, & decimarum privata authoritate ablatores nobilium, & miſeræ plebis oppreſſores homicidas, & id genus alios malefactores publicos, de quibus eſt publica querela.
Poſon. 46, art. 25. Vlad: maj: art: 67.

Rex Hungaros habeat conſiliarios, & omnes officiales, Vide ſupra externi.

Rex ſucceſſor, ſine hæredibus morientium. Col. art. 17, 18. Zol. art. 8. par. 1, t. 10.

Rex aliena bona, ſi qua habet in manibus, reſtituat his ad quos pertinent. Zol. 42. art. 8, Poſon. 45, art. 16.

Rex, vel filius in Hungaria maneat.
Poſ: 52. art. 33.

Rex perpetuo non poteſt alienari regalia jura etiam cum conſilio. Al: art. 16.

Regis equi non paſcantur in partis nobilium abſq; eorum conſenſu. And: art. 16.

Regis miniſtri in ſynodo judicentur.
Col: art. 7, 9.

Regis Triceſimatores, & alij officiales tam Hungari, quàm externi pareant legibus regni, in literis Cancellaria Hungarica datis, nec ſe referant ad Camerarios Germanos, ſed ſubſint camera Hungar. Poſon: 59, art 9. poſon. 56. artt. 37.
Poſ. 55, art. 16.

Reges quorum privilegia ſervantur.
part. 2, tit. 14.

Rege mortuo, arma ſumens, vel turbans pacem, notam incurit. Vlad: maj. ar. 10.

Regales cenſus reddere nolentes, cogantur per Comitem, ſub pœna trium marcarum. Sig: maj. art. 8. Vlad: maj. art. 26.

Regales proventus ſunt iſti, Triceſimæ, Lucrum Cameræ, montana, Vrburæ, monetarum cuſis, ſalium fodinæ, mardurinæ; quinquageſimæ, vigeſimæ. Alb. art. 45.
Vlad: maj. art. 26. in 6 art. 4.

Regales Civitates, Buda, Peſth, Caſſovia, Poſonium Tyrnavia, Barthffa, Eperies, Sopronium, quæ vocantur liberæ. Item vetus Buda, Strigonium, Alba regia, Leucsovia, Szakolcza, Cibinium, Szegedinum, Item Comani, & Philiſtei omnes ſunt Regis. Item Vvyſſegrad, cum duabus inſulis, Chepel, & Ros. Item Schemnicia, Cremnicia, Biſtricia, Zolium, rivulus dominarum, eum aliis civitatibus montanis Caſtrum Hvvrth, cum quinq; civitatibus, Caſtra, Munkács, Dioſgyör, in Tranſylvania Saxones Regij, Koloſvár, & c. Vlad. in 7. art. 4.

Regales ad proventus nemo ſe intromittat.
Zol. 42. art. 43.

Regalium jurium donationes non confirmentur. Matth. in art. 21.

Regalia jura, qualitercunq; alienata, remittantur. Vlad: 6. ar. 1. 2. 3.

Regius homo, tempore reverſionis ab exequutione juret, & qui falsè proceſſerit, in facto perjurij amiſsione capitis, & omnium bonorum convincatur.
Sig: maj. art. 12.

Regius homo, tempore reverſionis ab exequutione juret, & qui falsè proceſſerit, in facto perjurij amiſsione capitis, & omnium bonorum convincatur. *Sig: maj: art. 12.*

Regius homo in literis notatus, exequi nolens, tres marcas ſolvat Comiti. *Sig: maj. art. 13.*

Regius homo debet eſſe de eodem Comitatu, in quo fit exequutio. *Lud: 1, art: 22.*

Regius homo, & procurator in eadem cauſa in homagio damnatur. *part. 2, tit. 22.*

Regia ulna. *part: 1, tit. 133.*

Regium nomen per donatarium litibus, ratione donatæ rei motis non immiſceatur. *Lud: 1, art. 14. Vlad: maj. art. 61.*

Regium, vel palatinalem, & capitularem hominem criminans, falſam relationem feciſſe; poterit eos jure convincere, per hoc tamen cauſa principalis non retardatur. *part. 2, tit. 74.*

Romam nemo litigaturus adeat, in prima inſtantia. *Matt: maj. art: 47, 48. Vlad: maj. art. 47. min: art: 63.*

Rudolphus Auſtriacus poſtulatur in Regem *Poſ. 72, art: 2.*

Coronatur 73, die 25 Sept. Poſ. 73, ar. 1.

Rudolphi Imperatoris prima Dieta, anno 1578, Poſ.

Rueber Joan: creatus in Ung: *Poſ. anni 72. art. 10,*

Ruſtici rarò admittuntur in teſtes contra Nobiles, & non, niſi partibus conſentientibus. *part. 2, tit. 27.*

Ruſtici juramentum penes Nobilem, contra Nobilem non valet, penes Nobilem contra ignobilem, vel penes ignobilem contra Nobilem, Nobilem, ratione debitorum, & ſimilium negotiorum valet. *part. 2, tit. 33.*

Ruſticus actor, ad unum conjuratorem tres, ad unum florenum jurant in Tranſylvania. *part: 3, tit. 3.*

Ruſtico æqualiter ſuccedunt filij, & filiæ in capillis exiſtentes emaritatæ cum honeſtate, de avitis tantum accipiunt portionem, de acquiſitis non. *part. 3, tit. 29.*

Ruſtici teſtati uxor partem accipit de bonis illius, ſtante conjugio de acquiſitis; inteſtati ſuccedit in omnibus ſimul acquiſitis. *Ibidem.*

Ruſtici uxor ſecunda, & filij ex ea nati non accipiunt partem de portione filij, ex proxima uxore procreati; ſi us cum patre fuerit diviſus. *Ibidem.*

Ruſticus hæredibus carens, teſtatur de mobilibus, & de medietate immobilium, medietas ad dominum devolvitur; ſi verò inteſtatus deceſſerit; dominum habebit in omnibus ſucceſſorem, qui providebit ei de ſepultura, & ſolvet ejus debita. *part. 3, tit. 30.*

Ruſtici variæ ſunt conditionis, & perdiderunt libertatem tempore belli crucigerorum. *part. 3. tit. 25. Vlad: 6. art. 67.*

Ruſtici in prima inſtantia conveniunt coram ſolis dominis terreſtribus, qui ſi juſtitiam adminiſtrare voluerint, citantur ad Comitem, præter quam in cauſis ſpiritualibus, part. 3, tit. 25. Sig: min. art. 8.

Ruſticorum ex parte dominus terreſtris coram uno, vel duobus judicibus Nobilium judicium facit. *part. 3, tit. 25.*

Ruſticorum ex parte non ad ſimplicem querelam aliquorum, ſed veridicè, hoc eſt, per

per evocationem requiſiti, tenentur juſtitiam facere domini terreſtres.
part. 3, tit. 26.

Ruſticos ſtatuere citatus dominus terreſtris, ita vt & ipſe cum illis cõpareat, ſi nec ipſe comparet, nec ruſtici, dominus in tribus ruſticorum, ſingulis in una marca mulctantur, & præterea in cauſa principali ſuccumbunt; ita, vt ſi ad curiam Regiam fuit facta citatio, in facto majoris potẽtiæ dominus, & ſtatuti perdunt bona & caput, in facto minoris potentiæ ſive in curia, ſive in Comitatu dominus in centũ florenis, ſtatui commiſſi ſinguli in ſuis homagiis condemnantur, & eam in majori potentia, ſupra centum florenos comitat⁹ non gravet: Ibidem.

Ruſticus ad primitias, & nuptias ſubſidium tollerabile præſtat. poſ 48. 39.

Ruſticorum ex parte judicium facere promittens dominus, in facie poſſeſſionis, ubi illi reſident, judicat in termino per judicem ordinarium aſſignato, & ſi terminum primum neglexerit, pro ſingulis ſtatui commiſſis, in tribus marcis, pro duabus judici, & pro tertia parte adverſario perſolvendis condemnantur, ſi ſecundum (in cauſa majoris potentiæ) ſtatus juſſi, omnia bona mobilia, & immobilia, & caput perdunt, ita quod bona inter partem, & judicem diſtribuuntur, modo præmiſſo.
part: 3, tit: 26.

Ruſticorum ex parte quando dominus terreſtris juſtitiam impendit, ſi fuerit in capitali condemnati, ipſe duas bonorum partes, tanquam judex accipit, tertiam adverſæ parti, una cum capite convicti, da re tenebitur, ſub pœna homagy condemnati. Ibidem.

Ruſticus condemnatus nullas res habẽs quomodo rependit damna aut debita.
Vide ſupra damna.

Ruſticus hæredi minori poteſt teſtamẽtaliter alium hæredem ſubſtituere, & valet ſubſtitutio, ſi hæres ante duodecimũ annum ætatis decedit, aliter non. part. 3, tit. 30.

Ruſtic⁹ non habet perpetuitatem in ſuis hæreditatibus, ſed dominus. Ibidem.

Ruſticus cum nobili per ſe litigare non poteſt. Ibidem tit: 31.

Ruſticus inventus ſuccidere, vel decorticare ſylvam alienam, perdit res, quas ſecum habet, & in homagio convincitur.
part 3, tit. 33.

Ruſticis juramenta ſic imponuntur, quando coloni ſtatui commiſſi, ad judicium domini terreſtris remittũtur, & actor Nobilis in judicio domini trinas literas inquiſitorias producit: ſi ſimpliciter negãt, rei actionem ſingulis quadrageſimo. Si binas inquiſitorias exhibeat, vigeſimo. Si unas decimo ſe, ſin ſimilibus, purgatio adjudicatur. Si verò & actor, & reus ſunt ignobiles, ſervatur loci conſvetudo, ſi poſt inquiſitorias ab actore exhibitas in cauſa attracti actionem negantes vicinorum teſtimonio, aut alio probabili documento ſe innocentes oſtendere voluerint. Et actor id acceptare nolens ſimpliciter juxta inquiſitorem voluerit: juſtitiam adminiſtrari: media pars juramenti de falcatur reis, & hoc in civilibus, nam in criminalibus, quando ad caput malefactoris juratur, criminis qualitas ponderatur.
part. 3, tit. 27. Ruſti-

Ruſtici regales, ſeu cives, coram ſuo judice in prima, in ſecunda inſtantia Magiſtro Tavernicorum conveniuntur.

Sig: min. art. 12.

Ruſticis libertas tranſmigrandi de loco in locum intra tamen, & non extra Regnum, reddita eſt, anno 1556, in qua hic ordo ſervari debet, ad requiſitionem domini vel Nobilis, ad cujus bona ruſticus tranſmigrare vult: Judex Nobilium & juratus nobilis illius comitatus, in quo tunc idem ruſticus reſidet, ad faciem loci de quo diſcedere cogitat, accedat, coram quibus terragium 2 den: judici ejusdem loci deponẽs, ſignificet de ſuo diſceſſu, quo facto, Judex Nobilium præfigat decimũ quintum diem & ſub hoc termino deliberet ruſticus, an omnino diſcedere velit aut remanere. Si perſtiterit in voluntate diſcedendi, infra prædictum 15, dierũ terminũ priori domino, colonisq́3, & ſervitoribus ejus, ſi quid debet, vel ſi quid contra eos deliquit, ſatisfaciat. domumq́ ſuam, ſi deſolavit, ædificet. Alioquin ipſo 15, die judicialium, & juratis ex parte ejus de prædictis, de omnib9 quoq́3 maleficiis, de quibus fortè accuſaretur ſatisfactionem plenam impendent, atq́3 ſic Ruſticum cum omnibus bonis ad locum, quo ire vult, migrare permittent. Si qua partium judicis Nobilium, & juratijudicio contenta eſſe non vult; poteſt ad ſedem comitatus appellare, ſed hinc ultra non. Rerum deliberatione comitatus debent eſſe partes contentæ, ſi ruſticum domin9 prior in libertate tenuit ante trãſmigrationem, debet antequã trãſmigret, omnia ſolvere domino quæ occaſione libertatis non ſolvit, contributiones quoq́3 Regias, & in medium Comitatus usq́3 ad ſequentem connumerationem debita ſolvere debebit. *Poſ: 56, ar: 28.*

Ruſticus migrans, domum ſuam emptam vel per ipſum ædificatam, cum ſuis pertinentiis, usq́3 ad diem tranſmigrationis, poteſt vendere, vel in eam alium ruſticum collocare; ſi usq́3 tranſmigrationem id non facit, relinquitur domus domino terreſtri, vineas, terras, prata, non ad ſeſſionem pertinentia, ſed extirpantia, aut aliter empta, vel hæreditaria, etiam poſt migrationem poterit poſſidere: proventus tamen domino terreſtri priori, ratione earum perſolvat, ſi tamen volet, poterit dominus terreſtris per æſtimationem hæc à colono ad ſe recipere. *Poſ. 56. art. 29.*

Ruſticum legitimè migrare volentem temerè retinens, pro primo termino, per Judices Nobilium aſſignato in florenis 100. pro ſecundo 200. pro tertio in amiſſione poſſeſſionis, vel locì, unde non permiſit migrare, convincitur, ſi tamen amiſſa bona poterunt ij redimere, quorum intereſt.

Poſon. 56, art. 30.

Ruſtic9 præmiſſus in tranſmigratione obſervandis, non obſervatis alio diſcedens, perdit omnia bona mobilia, & immobilia, quæ in dominum devolvuntur, & nihilominus repetitur medio judicium Nobilium, & jurati; qui ſi per eum, ad cujus bona diſceſſit, non reſtituitur, in tribus terminis, per eoſdem Judices Nobilium & juratum aſſignandis, incurrit pœnas in proximo articulo denotatas.

Poſ. 56, art. 31.

Ruſtici quoq; regij poſſunt, obſervatis obſervandis, migrare eodem modo, ut aliorum coloni. Ibidem.

Ruſtici qui ante hanc de tranſmigratione conſtitutionem migrarunt, vel redire ad priorem locũ, prout libet, ſi tamen priori domino damnum intulerunt, modernus dominus, ex parte eorum debet coram uno judice Nobilium, & jurato judicium facere. Poſon. 56, art. 32.

Ruſtici ex Hungaria in Auſtriam, & Moraviam, & contra fugientes, reſtituatur prioribus dominis. Poſon: 72. art. 29.

Ruſtici ab una porta, tempus ſex dierum gratuitas operas debebunt præſtare ad arces finitimas. Poſ. 57, art. 6.

Poſtea dierum 12. Poſ. 67, art. 17. Poſon: 69. art: 19. Poſon. 74, art. 5.

Ruſtici ad labores gratuitos non cogantur tempore meßis, & vindemiæ. Poſ. 57. art. 6.

Ruſticos ad labores mittere nolens, dominus, dum requiritur, trium marcarum birſagio mulctetur, per Comitem, aut vicecomitem toties, quoties. Poſ. 63, art. 20.

Ruſticorum ad labores in expeditione, & in exactione birſagij, a non mittentibus negligens Vice-comes amittit officium, & convincitur in flor: 50. Poſ 63, art 20.

Ruſticorum domini, aut alij quicunq; ſe opponentes Vice comitibus in expeditione colonorum, ad labores, aut exactiones birſagij, à non mittentibus, incurrunt pœnam in turbatores exequutionum ſtatutas Ibidem.

Ruſticos cogere ad labores, aut à non mittentibus birſagium exigere ſi non valeret Vice-comes, Comitis auxilium, ſi neq; ille, Capitanei requirant, & is teneatur illum adjuvare. Ibidem.

Ruſticorum à locis finitimis longiùs diſtantium labores poſſunt redimi pecuniis; quibus alij laboratores loco eorum conducantur. Si autem Vice-comes, aut Capitaneus ad cujus manus talis pecunia datur partem ejus aliquam pro ſe reſervaſſe cõpertus fuerit, primò quintuplum, ſecundò duplum furatæ pecuniæ reddere cogatur, tertiò, ut fur capitis pœnam ſubeat. Poſ. 63, art. 21.

Ruſticorum labores, aliò, quàm ſtatutum eſt, convertens Capitaneus, convincitur in mille florenis, pro media partè fiſco, & pro alia medietate ei, cujus coloni fuerint de ſuo ſtipendio, vel per occupationem bonorum de facto exigendis. Poſ. 67, art. 18.

Ruſtici in Chyallokõz habitantes, mediam partem laborum ad aggerum Danubij reparationem impendant. Poſ 69, art. 21.

Ruſticis liceat labores præſtare, vel redimere decem nummis, pro uno die, vecturam unius currus cum equis duobus den: 40, cum duobus bobus den: 20, & ſic conſequenter. Poſ. 54, art. 7.

Ruſtici Archiepiſcopi Strigonienſis, & ejus Capituli laborent ad Uyvár. Poſ. 59, art. 27

Ruſtici prohibentur venari, & aucupium exercere. Vlad. 5. art. 18.

Ruſtici per potentiores non opprimantur. And: art. 13.

Ruſticus unus ſuo juramento flor: 1, ex debito, vel damno, vel mutuo, vel amiſſa pecunia, recuperat. part. 2, tit. 32.

Solvant tamen de prædiis, ſeu terris, quas vel emunt, vel aliter pro ſe uſurpant, ſi prius de illis decimæ ſunt ſolutæ.

Rutheni, & Raſciani, ac Valachi omnes liberi à decimis. Vide ſupra Decimæ.

S.

Salvi conductus violatores nota infidelitatis feriuntur. part: 1, tit. 14. Matt: 2. art: 27.

Sales extranei in regnum non introducãtur, ubi autem reperti fuerint, auferantur per dominum loci, vel poſſeſſionis; ſi autem is non abſtulerit. Comes talem ejus poſſeſſionem pro Rege occupet. Sig: min. art. 20. Sig: 3. art. 8. Alb: a. 9 Matth: 2. art. 9.

Salium novæ Cameræ aboleantur. Vlad: min. art. 37.

Salium Cameræ reſtaurentur, & Rex poſſit in quorumcunq; bonis loca pro filialibus Cameris eligere. Poſ. 48, art. 29.

Salibus Polonicis uti licet Comitatibus Turocz, Arva, Lyptho, item maritimis Sclavi uti poſſunt. Poſ. 48, art. 29.

Sanguinis conjũctio ſola efficit mutuam ſucceſſionem. part. 1. tit. 47.

Scholares arma non deferant. Vlad: 7. art. 60.

Sclavi fugitivi, qui redire volunt, remittantur ab his, in quorum bonis ſunt, ſub pœna in articulis migrationis colonorum contenta. Poſ. 50, art: 72.

Sclavoniæ leges. part: 3, tit. 3.

Sæculares judices remittunt cauſas de foro ſpirituali, ad ſe tranſmiſſas, ſi cognoverint eas eſſe fori ſpiritualis. Vlad: maj: art: 46.

Sæculares etiam hi, qui plus cæteris poſſe videntur, ſint ſubditi, & obedientes Epiſcopis, & ab eis miſſis in omnibus quæ ad religionem, vel cultum Dei ſpectant, ſemota contentione, & diſputatione; neq; contra eorum doctrinam, quamvis ratione ſeſe efferant; ſed ſi quid in diſputationem vocari poſſe videretur; id concilio reſervetur dirimendum interim inſiſtatur veteribus inſtitutis eccleſiæ. Poſ. 50, art. 16. Sop. 53, art. 9.

Sedem judiciariam violans, condemnatur in marcis 25. Sig: maj. art. 7. Matt: maj. art. 58. Vlad: art: 67.

Semen deficit, ſi maſculi non ſuperſunt, etiam filiabus ſuperſtitibus ſecus eſt in bonis utrumq; ſexum concernentibus. part. 1, tit. 21.

Seminis defectus. Vide ſupra defectus.

Semine maſculino carentis bona, qui ad ſe devoluta eſſe dicit, debet jura ſua producere, infra anni revolutionem. part. 2, tit. 29.

Sententias latas, & ferendas Rex autoritate & brachio ſuo regali exequi faciat; nec patiatur perturbari executionem judiciorum. Poſ. 46, art. 30.

Sententias quando poſſint exequi Capitanei, Vide ſupra Capitanei.

Sententia eſt judicis definitio cauſæ, & controverſiæ finem imponens, condemnationemq;, vel abſolutionem continens. part. 2, tit. 42.

differt ab opinione, tanquam certa à dubia. Ibidem.

quintuplex capitalis, emenda capitis, notæ ſimplex calumnia. Ibidem.

Sententia capitalis, in caſibus majoris potentiæ, & contra ſeculares maſculinas perſonas cum ſolis ſecularibus litem habentes fertur. Ibidem.

Sententia emendæ capitis, hoc difert à capitali; quod perſona condemnata nec capitur, nec ſupplicio afficitur, ſed redimitur homagio; bona tamen amnia, ut in capitali redemptibiliter occupantur. Ibidem.

Sententia capitalis in quibusdam caſibus, etiam contra fœminas fertur, ſi videlicet parentes, maritos, liberos occiderint, vel occidi fecerint. part. 2, tit. 43.

Sententia capitalis fertur contra eccleſiaſticos in tribus caſibus, crimine læſæ Majeſtatis, nota infidelitatis, deliberato homicidio. part. 2. tit. 44.

Sententiæ capitalis executio talis eſt, Condemnati bona occupantur, per ſententiam ipſe capitur, ſed ab actore non detinetur, verum judici aſſignatur puniendus, judex triduo eum tenebit, ſub quo ſi concordare non poteſt, occiditur, occiſo eo, bona redduntur hæredibus. part: 2, tit. 55. Lud: art. 9. Matt: maj. art. 55. Vlad: maj. art. 74.

Sententiati de bonis, antè omnia, portio filiorum, & filiarum (ſi utrumq; ſexum concernant, & fratrum indiviſorum) exciditur, & tunc præcisè ſola convicti portio aſſignatur judici, & adverſario. part. 1, tit. 60.

Sententiæ antè decimum diem pronuntiationes earum non extra dentur per Prothonotarios. Poſ. 45, art. 39.

Sententia inhiberi poteſt, quo die lata eſt, poſ. 15, 50. art. 52.

Sententiæ inter Auſtriacos, & Hungaros diffinitæ pronuncientur. Poſ 55. art. 13.

Per ſententiam in curia regia latam, bona intra ambitum ſolius Regni Hungariæ: non autem in partibus ei ſubjectis exiſtentibus, amittuntur, excipitur nota infidelitatis, per quam perduntur omnia. parte 2, tit. 65.

Sententiæ, quæ non potuerunt exequi propter diſturbia, maneant in ſuo vigore. Zol. 42. art, 23.

Sententiæ ſimplices ſunt, quæ feruntur extra quinq; caſus, in cauſis quæ ultra 100 florenos, & damnorum refuſionem non ſe extendunt. parte 2, tit. 67.

Series ſervetur in cauſis levandis. Poſ. 50. art. 51.

Servitor fugiens, non completo tempore ſui ſervity, redditur domino, à quo fugit. S. Steph: lib. 2. cap: 21. S. Ladiſl. lib. 3, cap: 2, 21. Matth: maj. art. 39.

Servitores occupatorum bonorum alienorũ, ſi reſtitutioni ſe ſe opponunt, & bonorum confiſcatione, & in perſonis ubiq; puniantur. Zol: 42, art. 5.

Servitores, violatores, publicarum conſtitutionum, cum dominis deprehenſi, bona perdunt, & in perſonis puniuntur. Poſ. 46, art. 25.

Sexus fœmineus non habet portionem in bonis ſervitiis acquiſitis. part. 1. tit. 18. nec in bonis fratrum pecuniis emptis. part. 1, tit. 17.

Sexus fœmineus per gratiam patri nota condemnato factam, reſtituitur ad ſucceſſionem bonorum utrumq; ſexum concernentium. parte 1, tit. 20.

Sexus fœmineus non habet portionem in bonis, quæ partim pro ſervitiis, partim pro pecuniis ſunt collata; ſed tantum recipit partem ex ſumma data pro illis bonis. parte 1, tit. 21.

Sexum fœmineum non cõcernere aliqua bona probatur ſolis literis originalibus, ſuper acquiſitione eorundem bonorum confectis, vel illis, non extantibus, juramento quinquageſimo ſe. part. 1, tit. 37.

Siculorum Tranſylvanorum leges. part. 3, tit. 4

Sigillum falſum qui ſculpit, aut eo utitur nota feritur. part: 1, tit. 14.

Vlad: ad maj. art. 14

Sigillum eſt notariorum ſignum, auro vel argento, vel ceræ impreſſum, corroborans omne factum, duplex, authẽticum & non authenticum. part. 2, tit. 13.

Sigillum authenticũ dicitur, quaſi authoritatem habẽs, cui credi debeat, eſtq; Principum, judicum, ordinariorum capitulorum, & conventuum ac civium in factis coram eis vertentibus. Ibidem.

Sigillum non authenticum eſt cujuscunq; ſuum privatũ, ſub quo Prælati, prior Aurana, Comites liberi, & perpetui Raſciæ Deſpotus poſſunt conſtituere procuratores, aliy non. Ibidem.

Sigilla authentica habentes, & procuratores conſtituere, & omnes faſiones poſſunt celebrare ſub illis. Ibidem.

Sigilla Capitulorum, & Conventuum deſertorum ubiq; perquirat Rex: & apud ſe, vel ſuum Locumtenentem retineat. Poſ 50. art. 6.

Sigillum proprium habeat quilibet Comitatus, quod ſervetur in arca ſub ſigillis Vicecomitum, & judicum nobilium; ſub quo literæ ſententionales extra datæ debent habere ſubſcriptiones Vicecomittis, & judicum nobilium qui ſcribere ſciunt ac Notarij. Poſ. 50, art. 62.

Sylvæ circa vias per 200 cubitorum ſpacium reſecentur. Poſon. 48, art. 45.

Sylvæ omnium debent eſſe liberæ, ad finitimorum locorum munitionem; quæ proprias, & ſufficientes ſylvas non habent. Poſ. 63, art. 22.

Spoliatores ad nos à Turcis profugientium notam incurrunt. part. 1. tit. 14.

Spolium in bello captum Rex non auferat. Vide ſupra bellum.

Sponſa decedente ante carnalem copulam, res pro honore nuptiarum, aut tempore ſubarationis eis datas non recuperat ſponſus; poſt copulam ſi decedat ſine teſtamento, retineat eas ſponſus. part. 1. tit. 100.

Statutum, eſt jus quoddam regni commune vim legis habens. Prol: tit. 8.

Statutum non valet contra jus Canonicum ſi ſit contra libertatem Eccleſiarum, aut animæ ſalutem non tollit, ſed interpretatur jus divinum, & naturale. Prol. tit: 9.

Statuta pro ſe condere civitas, vel populus poteſt cum ſuperioris conſenſu (modò non ſint contraria legibus regni:) quæ ſolos ligant conditores. part. 3, tit. 2.

Statutione firmari debet infra annum omnis donatio. part. 1, tit. 32.

Statutorum cum clauſula (cum nos) annum cum dicitur nobis, ſexaginta dies habent ad exequendum. part. 1, tit 33.

Penes ſtatutorios (cum dicitur) debet pro ducti

ci donatio, penes cum nos, non.
part. 1, tit. 34.
Statutione legitima, quæ faſsiones indigent.
Vide ſupra faſsiones.
Statutione annua indiget contractus de mutua ſucceſsione, uno contrahentium decedente *parte 1, tit: 66.*
Statutioni cum jure regio contradicens debet infra annum de ſuo jure decedere.
Matt: maj. art: 27. & 5, art. 15.
Statutiones, quæ ob turbulenta tempora peragi non potuerunt, usq; ad conventum Zolienſem, hinc per annum præmiſſæ ſunt peragi. *Zol: 42, art, 23.*
Statutiones bonorum, ad quorum facies, obmetum & pericula, à Turcis imminentia accedere non poſſunt in locis tutis, vicinioribus præſentibus (ſi habentur) Vicecomite, & judicibus nobilium aliisq; vicinis fiant. Et qui aliter, facta ſtatutione, ſe in dominium bonorum aliquorum intromiſerint, jure conventus, & convictus; in perennali eorundem æſtimatione convincitur. *Poſ. 63. art. 45.*
Statutioni quì contradicere non potuit, quia ob magnam reſidentiæ diſtantiam vel aliam cauſam, ad ejus ſcitum provenire nequivit; evocet impetratorem, & ſi conſtituerit ipſum ante ſtatutionem fuiſſe in bonorum dominio, reſtituantur eidem. Impetratorq; extra dominium ea requirat: Si autem compertum fuerit, ipſum, vel ejus ſervitorem ita prope fuiſſe, ut potuerit eis de ſtatutione conſtare; tamen impetratore in bonis permanente, actor jus extra dominium proſequantur. *Poſon. 63, art: 46.*
Statutioni contradicens, ſi de recenti bonorũ poſſeſsione ſe ingeſſerat, ſi infra annum non probat jus ſuum, ſive celebrentur Octavæ, ſive non ejiciatur, & ſolvat fructus perceptos, ſi autem illa bona etiam prius poſſedit, jure requiratur. *Matt: maj. art. 30.*
Strigarum pœna, primo ad eccleſiam ductæ jejunent, ſecundo deprehenſæ jejunent: poſt jejunium, clave eccleſiæ ignita in pectore, in fronte, inter ſcapulas per modum crucis urantur. Tertiò tradantur judici ſeculari. S. Steph: lib. 1, cap: 31, S. Ladiſ lib. 1. cap. 57.
Studiorum cauſa, & in peregrinationibus abſentes non gravantur ſententia per non venientiam, ob unicam non comparitionem. *Vlad: ad min. art. 1.*
Stupratores conſanguineorum, notam ſubeunt. *part. 1, tit. 14.*
Succeſsio mutua non fit inter filias duorum fratrum, poſt diviſionem, ſeorſim in mares præfectarum. *part. 1, tit. 50.*
Succeſsio mutua non fit inter fratres diviſos in bonis poſt diviſionem per alterutram acquiſitis, niſi ſit in donatione utriusq; nomen inſertum. *Ibidem.*
Non ſuccedunt invicem ſanguine non juncti, licet ſint eis aliqua bona ſimul donata. *part. 1, tit 47.*
Succeſſorium jus ex ſanguine, vel adoptione alicujus in bonis quis habens poſſeſſore mortuo ſine filiis, apprehendit ſtatim ille reale dominium bonorum, abſq; ſtatutione, nutrit filiam, & uxorem mortui, ac elocat. *part: 1, tit. 100.*
Synodos celebrent Epiſcopi, ad quas ſub pœ-

na Regi, arbitraria, omnes regnicolæ tenentur plebanos mittere. Poſ. 59, art. 39.

T.

TAbernam intrans arma non ferat, alioquin auferantur ei, & ipſe tres dies jejunet in cippo. Matt: maj. art. 68.

Talerorum cuſsio permittitur ad tempus. Sop. 53. art. 25. Poſ. 55, art. 8. & 54. art. 16. tollitur tanquam damnoſa. Poſon. 56. art. 38.

Taxa Regi pari voto totius regni offeratur in dieta generali, non à ſingulis comitatibus, ſub pœna perjurij. Vlad: anno 1504. art. 1. & amiſsione bonorum.

Telonium, vide infra tributum.

Vectigal tamen, ſeu vada nova fluviorum ad diſtantiam unius miliaris à veteribus concedantur. part: 2, tit. 10.

Terragium pro ſepultura interfecti non petatur. S. Stephan: lib. 1, cap. 11. Lud: 1, art. 2. Alb: art. ult. Matt: maj. art: 65. Vlad: maj. art. 29. Ad maj: art: 6.

Terrarum, pratorum, ac ſylvarum occupationes, usq; ad decem jugera comitatus judicat. Vlad: in 5. art. 8.

Terreſtris dominus, quomodo impendere debeat judicium ex parte ruſticorum ſuorum, vide ſupra ruſticus. Quomodo ſe habeat erga ruſticos ſuos, vide ibidem.

Terreſtri domino in cauſa qui citatus fuit, & juſſus colonos ſtatuere, poſt inquiſitionem jurando abſolvuntur, & coloni ſi ipſe ſuccumbat, ſuccumbunt illi quoq;. part: 3, tit: 27.

Terminorum completiones, Prothonotarij per ſeneſtram alta voce pronuncient. Vlad: ad min. art. 11.

Teſtamenta ſive condant ſtatus ſpiritualis, ſive non patroni bona, & res eorum poſt mortem non occupent, nec pro ſe accipiant. Poſon. 57. art. 10.

Teſtamentariæ cauſſæ judicantur à judice ſpirituali. Vlad: maj. art. 46.

Teſtis, plura de teſtibus ſupra in Verbo communis inquiſitio.

Teſtes qui dicantur: Prolog: tit. 13.

Teſtes eſſe non poſſunt ſervi contra dominos. S. Stephan: lib. 2, cap. 19.

Teſtis eſſe debet talis, qui ſit confeſſus Sacerdoti ſua peccata. Col: art: 23, 24.

Teſtis ſemel falſus inventus nunquam amplius admittitur. Col: art: 24.

Teſti falſo genæ adurantur cruciatim. Col: art. 66.

Teſtium nomina, & qui vicini, vel Commetanei, vel comprovinciales ſint, debent ſcribi in literis relatoriis. art. 2, tit. 29.

Teſtes in communi inquiſitione liberè debent fateri, non coactè, ætatem talem habere, ut recordentur rerum geſtarum, de quibus fatentur, modum patratæ rei, & anſcitu, vel auditu rem noverint exponere. Item Nobiles, non ruſtici eſſe debent contra Nobilem, & jurare de veritate dicenda, part. 2. tit. 27.

Teſtis vocatus ad teſtificandum, venire nolens per Vice-comitem mulctatur marcis 16. part. 2. tit. 28.

Teſtimonium vivorum poteſt probare poſſeſſoriũ circa annos LX. Matt. ma. a 27

Traditores caſtrorum notæ infidelitatis ſubjiciuntur. part. 1, tit. 14.

Transmigratio colonorum ſeu ruſticorum. Vide ſupra ruſtici.

Tranſumpta literarum, coram judicibus in judicio contradictorio vel tempore diviſionis inter fratres, vel cum agitur de conſervatione earundem literarum, valent part. 2, tit. 15.

Tranſylvanorum quædam leges peculiares. part: 3, tit: 3.

Tributum ſolvere tenetur, qui prius ſolvebat, non obſtante privilegio, recens ei dato. part. 2, tit. 9.

Tributum novum à veteri diſtare debet unum miliare. part 2, tit. 10.

Tributa mercatorum divitum duplicãtur. Colom: art: 29.

Tributa ſuperflua moderentur, & ad rationem præſentis monetæ reducantur. Sig: maj. art. 28, 29. Matt: maj. art: 38 Vlad: maj. art. 88. min: art: ult. ad min. art. 37.

Tributa in portibus, & navigiis tantum exigantur, jura etiam in bonis Regis tollantur. Lud: 1, art 8. Poſ. 46, art. 51. Poſon. 48, art. 49. & 50. art. 67, & 52. art. 36. Sop: 53, art. 29. Poſ 55, ar. 15. & 56, art. 46, & 57, art. 17.

Tributa etiam à Rege per ſupplicationem indebitam impetrata, tollantur. Poſ. 48. art. 49.

Tributa ſicca Vicecomites & judices Nobilium conſpiciant, & cum hactenus manſerint, inquirant; de quibus Regem per literas informent, tuncq; Rex quæ tollenda erunt, tolli faciat per dominos eorum; qui ſi juſſi non tollerent, exigant ab ipſis Comites pro ſe flor: 100. & nihilominus telonium deponant, alioquin ijdem Comites tenebuntur ad fiſcum Regium ſolvere florenos 200. Poſon. 50, art. 67.

Tributa ſicca per Vicecomites, in quorum cunq; bonis etiam ſi antiqua ſint non tamen nituntur bono fundamento tollantur; ſi quis tolli non paſſus fuerit; perdit poſſeſſionem, in qua illud habeatur, Poſon. 56. art' 46.

Tributa nimia exigentes, ad requiſitionem Comitis, vel Vicecomitis tenẽtur ſua privilegia oſtendere, & Comiti primò in centum, ſecundò in ducentos florenos, tertiò in redemptibili amiſſione villæ convincantur, ſic & malos pontes tenentes. Poſ, 66, art. 12.

Tributorum ad loca Nobiles, & Eccleſiaſtici divertere non cogantur. Lud: 1. ar. 15. 17. Zilag. a. 9. Vlad: maj. a. 86.

Tributa ſolvere non tenentur Nobiles & Eccleſiaſtici de rebus ad uſum ipſorum circumferendis, & qui ab ipſis exigit teneatur eum dominus ſuus ad dupli ſolutionem cogere, alioquin ipſe per Comitem cogatur birſagium, 2 marcarum pendere, eidem Comiti & læſo. Vlad. min. art. 35. Zilag. art. 9.

Imò tributarius exigens tributum a Nobili vel Eccleſiaſtico, ad requiſitionem læſi capiatur, a ſuo domino, & tradatur Comiti cogendus ad ſatisfactionem. Si autem dominus id facere nolet, aut non poſſet, in 100. florenis ordinis jure convincitur, partim judici, partim parti ſolvendis. Vlad: admin. art. 39.

Et ſi fuerit in curiam Regiam ad 32. diem

citatus, ſtatim ex parte ejus judicium fiat. Vlad: min: art: 26.

Tributum in una, eademq; poſſeſſione in pluribus locis non exigatur. Matth: min. art. 14.

Tributarij vias in aliorum territorio non obſervent. Ibidem.

Tributarij ob non ſolutum tributum neminem impediant, extra metas poſſeſſionis, in qua exigitur tributum. Matt: in art. 14. Vlad: maj. art. 88.

Sub pœna amiſſionis tributi. Vlad: min. art. 36.

Sub pœna ſtatuta in nimia telonia exigentes. Poſ. 66, art: 13.

Tributa non ſolvant ruſtici nuptiatores. Matt: maj. art. 39. Vlad: maj. art: 87.

Tributum non majus, ſed tantum ſolvant artifices, quantum alij viatores. Matt: maj. art. 39. Vlad: maj. art. 87.

Tributum non exigatur ab his, qui vehunt triticum ad molam. Vlad: maj. art. 87.

Tributum non exigatur à vehẽtibus aliquid domino ipſorum. Vlad: ad maj. art. 88.

Tributum non ſolvunt victualia ad exercitum vehentis, & qui ab eis exegerit, perdit tributum. Poſ. 45. art. 24.

Tributarij vias falſas noviter ad invenire non præſumant. Ibidem.

Tributarius pontem, & navim benè reformet; alioquin ſi propter malam conſervationem cuipiam damnũ acciderit, ſolvat. Ibidem.

Tributis ſolutio exemptio facta ante collationem tributi, valet, poſt non: Et ſolæ octo liberæ civitates ſimpliciter, non habito reſpectu ad hanc conſtitutionem, habentur exemptæ. Vlad. ad min. art. 38.

Triceſimarum inſcriptio his, quibus dignè ſunt inſcripta, ſervetur. Poſ. 48, art. 26.

Triceſimæ exigantur in locis conſvetis, & more alias conſveto. Vlad: maj. art. 27. in art. Sclavon. art. 7. min. art. 29.

Triceſimæ in novis locis erectæ, tollantur. Zolien. 42, ar. 49 Poſ. 46, ar. 5.

Triceſima ab uno bove exigatur florenus unus & medius. Poſ. 48, art: 48

Triceſimarum loca vide. Vlad. min. art. 29 34, ad min. art. 23.

Triceſimarum loca, quæ periculo ab hoſtibus non ſunt expoſita, ne mutentur. Sop: 33. art. 20.

Triceſimo de minutis rebus infra valorem unius floreni non exigantur. Vlad: maj: art: 27, art: Sclav: art. 7. min. art. 29. Sop. 53, art. 20.

Triceſimæ, & alij proventus regij eliberentur, & Cameræ applicentur. Poſ. 46, art. 5.

Triceſimæ de his tamen rebus exigantur, quæ de regno educuntur. Vlad: min. art. 29.

Triceſimæ non exigantur de rebus ad forum intra regno deferendis, neq; de animalibus ad macellum ducendis. Vlad: ad maj. art 53. min. art. 29. Sop: 53, a. 20 Poſ. 57. art. 16.

Triceſimæ non exigantur à Preſbyteris, Monachis & Nobilibus de rebus ad uſum eorum afferendis. Zol: 42, art. 50 Poſon: 48. art: 51.

De allodiaturis quoq; ſuis extra regnum ducendis. Poſ. 47. art. 23. Item, 69. art. 16. Item, 74, art. 24.

Triceſimæ per fratrem Georgium inſtitutæ tollantur. Poſ. 48. art: 54.

Tricę-

Triceſimas nemo ſibi uſurpet, neq; ad eas ſe intromittat. Zol: 42, art. 43, 44.

Triceſimas defraudans ſub hoc colore, quod pro ſuo uſu res deferat, puniatur. Poſ. 57, art. 16.

Triceſimatores, & alij regiorum proventuum adminſtratores Hungari ſint, non externi. Vlad: min. art. 30. Sop. 53. art. 20.

Triceſimatoris abſq; ſigillo nemo extra regnum eat. Colo. art: 65.

Triceſimator non à ſingulis bobus den: 8. ſed ab uno negociatore, quotquot habuerit boves, tantum den 2. pro ſcheda exigant. Ab ſalibus autem Polonicis, præter veram triceſimam nihil. Poſ. 67, art. 37.

Triceſimæ à Nobilibus non exigantur. Poſ. 75, art: 7.

Trino forenſis proclamatiu qualiter olim fiebat. Aib: art. 30, aboletur. Matt. maj. ar. 20. Vlad: maj. art. 38

Turcis ſubditi coloni dimidium partem dicæ ſolvant. Poſ. 67, art. 3.

Tutelam gerere puellæ non poſſunt. part 3, tit. 91.

Tutela eſt poteſtas tuendi cum, qui ob imperfectam ætatem ſe defendere nequit, Triplex: legitima, teſtamentaria, dativa. part. 1, tit. 112.

Tutela legitima eſt parentum, & fratrum defenſio. part. 1. tit. 113.

Tutela à Patre ignobili, qui ſecundam uxorem duxit, & eſt dilapidator, tranſit ad alium, alias in bonis liberorum maternis eſt tutor. Ibidem.

Tutela ſequitur bonorum ſucceſſionem Ibid.

Tutelam gerere poteſt Mater, etiam ad ſecunda cunda vota tranſiens, in bonis, quæ ipſa habuit à mariti bonis ſeparata. Ibidem.

Tutelam gerit frater major. Ibidem.

Tutelam etiam nepotum, filio mortuo, gerit Pater Nobilis. Ibidem.

Tutela teſtamentaria eſt, quæ committitur à patre in teſtamẽto, ſi fratrem non habet, ſi habet, usq; ad ſua bona diripienda aſpirat, onetur. part. 1, tit. 114.

Tutela dativa à Principe committitur, ceſſante legitima, & teſtamentaria, talibus, qui ad bona pupillorum non aſpirant, nec timetur quod eſſent bona alienaturi quiq; in eodem Comitatu habitant, ubi pupilli habent reſidentiam. part. 1, tit: 115.

Tutela eo ordine defertur, quo bonorum ſucceſſio. part: 1, tit. 116.

Tutela ad fratres ſpectat, deficiente teſtamentaria. Ibidem.

In tutela agnati præferuntur cognatis. Ibid.

Tutela debetur cognatis, agnatis non exiſtẽtibus, ſi bona concernunt utrumq; ſexum, alias non; ſed à Principe conſtituuntur. Ibidem.

Tutela filij penes fratrem manet. part. 1, tit. 113.

Tutelam in bonis utrumq; ſexum concernẽtibus agnato minore exiſtente, cognatus gerit, usq; dum ille 24, ætatis annum attingat. non ultra. part. 1, tit. 117.

Tutela aliquando committitur etiam infra ætatem perfectam, conſtituto agnato. Ibid:

Tutela teſtamentaria deſtruit legitimam, quando illi, qui legitimi eſſe deberent, ad bona teſtatoris adſpirant, vel novæ diviſionis, vel alio titulo, veljam lites ratione eorum ſuſcitant. Et contra, legitima deſtruit

ſtruit teſtamentariam, commiſſam infami, vel notæ infidelitatis ſubjecto, vel ſi pater filias, filiis non exiſtentibus, in præjudicium agnatorum cognatis committeret tuendas. part. 1. tit. 119.

Tutelam exercẽt adoptivi legitimis non exiſtentibus, tanquam agnati ante cognatos. part. 1. tit. 119.

Ad Tutelam in quatuor caſibus non admittuntur fratres:

Primò, quamdiu ſubjacent ſententiæ capitali.

Secundò, ſi villam aliquam, in qua cum ipſis pupilli mutuum jus ſucceſſorium habeant, amiſerunt, quia tunc ſunt ſuſpecti de dilapidatione.

Tertiò, ſi alieno juri ſe ſubjecerunt, & per hoc non ſunt liberi.

Quartò, ſi notam aut ex perjurio, vel aliter incurrerunt. part. 1, tit. 121.

Tutrix eſt filij mater, mortuo patre, priusquam tranſeat ad ſecundas nuptias. part. 1, tit. 113.

Tutor filij in maternis bonis pater, etiamſi ſit ignobilis. Ibidem.

Tutores coram teſtimoniis fide dignis, inventarium debent facere de bonis & proventibus ad eorum manus pervenientibus & ſuo tempore rationem dare, maleq; diſpẽſata refundere. Ibidem.

Tutores teſtamentarij ritè conſtituti legitimis & dativis præferũtur. par. 1, t. 120

Tutores poſſunt ſe excuſare ab onere tutelæ pluribus modis. part. 1, tit. 122.

Tutores fideles debent eſſe, alioquin removentur ab officio, duplum ſolvunt malè expoſitorum, aut alienatorum, & ſi in perſonas pupillorum fuerint infideles, aut cauſas eorum infideliter geſſiſſe comperiẽtur, infamia notabuntur. part. 1, tit. 123.

Tutores redduntur ſuſpecti, ſi propria bona ſtultè conſument, ſi pupillis neceſſaria non ſubminiſtrant: Si ſine cauſa pupillos malè tractant: Si ſunt malorum morum, & pupillos malis moribus imbuunt: Si fuerint inimici parentis pupilli, aut hujus etiam hoſtes. Si timetur, ne ad bona pupillorum aſpirent. part: 1, tit. 123.

Tutores ſuſpectos omnes poſſunt accuſare vel ex pietate ſola. part. 1. tit. 124.

Tutores non accuſant pupilli illegitimæ ætatis, poſſunt autem ex conſilio proximorum accuſare ſtatim, ubi attigerint ætatem legitimam. part. 1, tit. 124.

Tutores non poſſunt dare invitis filiis legitimæ ætatis, petentibus dantur curatores. Ibidem.

Tutores furioſum, & amentium poſſunt aſſumere onus eorum, & diſponere ex neceſſitate de eorum bonis, non tamen alienare. Ibidem.

Tutores etiam extra terminos judiciorum, accuſantur de ſuſpitione, & tutela; accuſato ſtatim interdicitur per Regem, bonaq; ad deciſionem cauſæ ad manus communes dantur. part. 1, tit. 125

Tutore de ſuſpitione accuſato, & ante finem cauſæ mortuo, ſuſpitionis pœna extinguitur, hæredes tamen, ejus de malè diſpenſatis rationem dare, & ſatisfacere cogũtur. Ibidem.

Tutor convictus de ſuſpitione, ſimilter amovetur à tutela, & alius per Regem datur. Ibidem.

Tutores vigore literarum reviſionalium, procedunt in omnibus cauſis pupillorum, ad tempus ætatis legitmæ. part. 1, ti. 126

Tutoribus inſciis, pupilli imperfectæ ætatis nec procuratores conſtituere, nec faßiones facere poſſunt. Ibidem.

Tutores virtute reviſionalium, etiam concordandi cum adverſariis habent authoritatem in cauſis pupillorum, ſine tamen eorum incommodo. part. 1, tit. 127.

V.

VADIARE.

VAdimonium eſt ſponſio quædam ſiſtendi comparendiq; in judicio, ad diem præfixum per ſe, vel per advocatos.

Vada falſa in præjudicium privilegiatorum tenens, perdit poſſeßionem, in qua tenet. Vlad: maj. art. 89.

Vagum animal apud ſe retinens ſolvet 15. penſas Colom: art. 35

Vvayvodæ in partibus regni inferioribus ceſſent, quorum bonis invenientur, pro quolibet ſolvant flor: 400. Si verò nec ſic quidem fuerint ſublati, tenentes eos perdant bona in quibus habent. Vlad: 6, art. 17.

Varaſdienſium judiciorum abolitio. Matt: maj. art. 53.

Vecturam victualium ad confinia ſtatus pollicentur ſecundum articulos annorum 45, & 63, & quod præcium eorum præſenti pecunia perſolvatur; & ſalvus conductus vehentibus aßignetur propter hoſtem. Poſon: 78, art 7.

Vendens arma, vel victualia infidelibus notam incurrit. Vlad: min. ar. 72.

Vendere volens jura poſſeßionaria, debet admonere filias, vel fratres, vel vicinos: illis non exiſtentibus, ante quos alij emere non poſſunt, hoc excepto, ſi venditio fiat pro capitis redemptione. part. 1, tit. 60.

Venditor vel donator contra eum, cui vendit, aut donavit, pro venditis, ſeu donatis agere non poteſt. par. 1, tit. 77.

Vicarij eccleſiaſtici cauſas in curiam Regiam, ad mandatum judicis ordinarij non tranſmittentes, perdunt beneficia. Vlad: maj. art. 46.

Vicarij non externi, ſed Ungari, id eſt indigne ſint. Vlad: ad maj: art: 36. ad min. art. 32.

Vicecomites, & judices nobilium in cauſarum ex quibus birſagium aliquod habuerunt executione, nullum habent ſalarium; ubi verò nullum birſagium perceperunt florenum unum per diem habebũt. Poſ: 46. art. 39.

Vicecomitum, & judicum nobilium in executionibus turbatores, verberatores, aut interemptores notam incurrunt, & gratia ejus non ſuffragatur. Poſ. 42, art. 29

Vicecomites, & judicum nobilium miniſtros in exeqvutionibus turbans, aut vituperans, in pœnam repulſionis, vulnerans, vel captivans in pœnam majoris potentiæ, occidens notam infidelitatis incidit. Tyr: 47, art. 33.

Si talia Officialis vel colonus, ſine ſcitu domini ſui patraverit, ſub pœna homagij illius tenetur, dominus in comitatum, præmiſſo modo, puniendum inducere; qui ſi fugiſſet, quod non cum ſuo ſcitu aufugerit, & non ſua voluntate facinus per-

egerit, ſi etiam patrator diceret, ſe patraſſe ex mandato domini ſui, idem dominus tertiuſmet duobus, ſcilicet, Nobilibus in comitatu ſe purgabit.
Tyr: 47, art. 33.
Vicecomes occupat bona rolentis continuum intertenere, & tam diu tenet, donec duplum neglecti percipiat. Poſ: 78. art: 9.
Vicecomes non per ſolum Comitem, ſed, ſecundum decreta, conſenſu totius Comitatus, eligatur. Poſon. 48, tit. 63.
Vicinis, & Cometaneis præſentes fiant ſtatutiones, reambulationes, & reviſiones ac eorum nomina notentur in literis capitularibus. Sig: maj. art. 14.
Vicini, & Cometanei bona ſententionati poſſunt redimere. part. 2, tit. 63.
Vicinorum, & Cometaneorum teſtimonium plus valet ſaltem vel trium, quam aliorum viginti. part. 2. tit. 29.
Vicini præferuntur aliis in bonorum emptione hoc modo: quòd non communi æſtimatione, ut fratres ſed perennali æſtimatione, aut tota ſumma depoſita, adſe recipere valent. part. 1, tit. 60.
Victualium & eorum precij limitatio in caſtris per Capitaneum Ungarum, & Vicecomitem, vicinorum Comitatuum fieri debet. Sop: 53, art. 9.
Poſon 63, art. 12.
De victualium limitatione, vide ſupra in dictione, exercituandi modus.
Victualia ad loca finitima convecta, nec vi, nec ad futuram ſolutionem milites auferant. Poſ. 63, art. 9.
Vidua, vide paulò infra uxor.
Villani, vide ſupra ruſtici.
Villas
Villas nobilium inter ſe non dividant Capitanei, & miſeram plebem non expilent, juxta articulos anni. 63, Poſ. 78, art. 6.
Vina colonorum etiam precio non auferant domini terreſtres ipſis colonis invitis.
Poſ. 50, art. 36.
E Vinea ut terreſtris dominus ejiciat.
part. 1, tit. 133.
Vinorum educillatio, vide ſupra educillatio.
Violatores Eccleſiarum, ſupra Eccleſiarum.
Violatores publicarum conſtitutionum, direptores regiorum proventuum, & declinarum Nobilium, & plebis oppreſſores, quæ è publica querela intra, & extra regnum, ſine proceſſu juris. Rex puniat.
Poſ. 46, art. 26.
Violatio ſedis judiciariæ, vel Regio, vel comitatuum punitur florenis 100, & violator è ſede Regia non emittitur, antequam deponat. part. 2, tit. 69.
Violentiæ, & potentiæ omnes inter duos Reges in ſuſpenſo relinquuntur.
Zol. 42. art. 25.
Violentiæ à ſubditis unius Regis, contra ſubditos alterius, uſq; ad obitum Joannis Regis patratæ, penitus ſunt ſopitæ: quæ verò inter ſubditos utriuſlibet ejusdem tamen ſunt patratæ, de his jure agi poteſt.
Poſ. 52, art. 20.
Violentus occupator alienorum bonorum infra annum ejicitur violenter; poſtea juris ordine convictus, capitalem ſententiam ſubit. part. 1, tit. 68, & part: 2, t. 42.
Sig: maj. art. 93.
Violenter ſe ingerens in bona, ad alium devoluta, & jure conventus, capitali ſententia damnatur. part. 1, tit. 68.

Violentias patrans in bonis proficiſcens ad dictam incurrit notam infidelitatis.
Poſon. 67, art. 46.
Viſſegradienſis civitatis libertas ſublata.
Vlad: maj. art. 102. min. art. 39.
Ulna Regia. *part: 1, tit. 113.*
Urburæ, id eſt proventus regales, vel regales proventus, ſupra in litera R.
Urburæ jus regale. Lud: anno 1351, art. 53 Vide quoq; in dictione mineræ argentum in Cameram accipitur marca 1. flor. 6. denar: 50, extradatur marca 1, flor: 7, den: 50, id eſt, nunc urbura flor: 1.
Uſu capio, eſt pecus vagabundum.
Uxor ſuccedit marito deficiente, & contra in bonis utriq; donatis, vel emptis, ſi literæ ſuperinde confectæ, habeant nomen utriusq;. *part: 1, tit. 48.*
Uxor ſine filiis decedentibus nutritur, & ſi nubere vult, redditis dote, & paraphernalibus elocatur à ſucceſſore in bonis.
part. 1, tit. 67. Sig: maj. art. 24.
Uxor vidua ſuccedit marito inteſtato, & ſine liberis decedenti in omnibus mobilib⁹.
part. 1, tit. 98.
Uxor de curia mariti non excluditur ante ſecunda vota, niſi ſit caſtrum, & illud unicum quia tunc alia curia ei aſſignatur, excluditur juris ordine de bonis juxta æſtimationem ſuperantibus ejus dotem, per legitimos ſucceſſores. *part. 1. tit. 98.*
Vxor ad ſecunda vota tranſiens dota accepta cedit de bonis mariti. *Ibidem.*
Uxor fugiẽs à viro reddatur ei toties quoties
Col: art. 74.
Uxor relicta de bonis mobilius mariti inter filios & filias, non emancipatos, & fratres indiviſos ſuperſtites, accipit unam partem, cum veſte meliori, & equis curriferis *part: 1, tit. 99.*
Uxor non ſuccedit marito in juribus poſſeſſionariis durante conjugio emptis: niſi ſit ejus nomen in literis faſſionalibus poſitum; ſuccedit in quibuſlibet pignoratitiis, antea, vel in conjugio adeptis, aut in eorum pretio, ſi redimantur ſimul, & æquè cum hæredibus. *part. 1. tit. 102.*
Uxor vidua non tranſiens ad ſecunda vota, vita durante, manet in curia, & bonis mariti dotem ſuam non ſuperantibus.
Ibidem, & tit. 134.
Uxor conſanguinei ſui facta per ignorantiam ſeparataq; accipit dotem, & paraphernum ſcienter ei nupta paraphernum tantum accipit. *part. 1, tit. 106.*
Uxor dotem relaxare poteſt marito ex certis cauſis tempore mortis, & alias metu ceſſante, etiam cauſis non exiſtentibus.
part. 1, tit. 109.
Uxor marito, & è contra poteſt facere faſſionem de bonis, de quibus poſſet externo.
part. 1, tit. 110.
Uxor marito, & è contra jura poſſeſſionaria non ſimpliciter, ſed ex cauſa evidenti poteſt impignorare, *part. 1, tit. 110.*
Uxor defuncti abſq; hærede, manet in bonis mariti, donec ſciatur an concernat jus fœmineum, ſi hoc non compertum fuerit accepta dote cedit. *part. 1. tit. 29.*
Uxorati olim fuerunt ſacerdotes in Ungaria. *S. Lad. lib. cap. 12, & 34. Colom. art. 52, 71, 76, 77.*

Uxores nobilium, viventibus maritis ratione ſive majoris, ſive minoris potentiæ, non evocantur; ſed ſoli mariti. Verum ſi ex bonis fuerit potentia patrata, quæ ſolas uxores concernunt: tunc uxores cum maritis, etiam ſi hi ignobiles fuerint, evocantur uxores quoq; relictæ. Tutrices liberorum pupillorum in pupillari ætate conſtitutorum, evocãtur ratione potentiæ tunc patratæ; ſemper tamen per procuratorem comparent non perſonaliter.

Vlad. ad min. art. 13.

DE DIVERSIS REGVLIS JURIS ANTIQVI CIVILIS ET CANONICI.

Regula I.

REgula eſt, quæ rem, quæ eſt, breviter enarrat: non ut ex Regula jus ſumatur: ſed ex jure, quod eſt, Regula fiat. Per Regulam igitur, brevis rerum narratio traditur, &, ut ait Sabinus, quaſi cauſſæ conjectio eſt: quæ ſimul cum in aliquo viciata eſt, perdit officium ſuum.

II.

Fœminæ ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotæ ſunt, & ideò nec judices eſſe poſſunt, nec magiſtratum gerere, nec poſtulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores exiſtere. Item impubes omnibus officiis civilibus debet abſtinere.

III.

Ejus eſt non nolle, qui poteſt velle.

IIII.

Velle non creditur, qui obſequitur imperio patris vel Domini.

V.

In negotiis contrahendis alia cauſa habita eſt furioſorum: alia eorum qui fari poſſunt, quamvis actum rei non intelligerent: nam furioſus nullum negocium contrahere poteſt: pupillus omnia tutore authore agere poteſt.

VI.

Non vult hæres eſſe, qui ad alium transferre voluit hæreditatem.

VII.

Jus noſtrum non patitur eundem in paganis & teſtatò & inteſtatò deceſſiſſe: earumq; rerum naturaliter inter ſe pugna eſt teſtatus, & inteſtatus.

VIII.

Jura ſangvinis nullo jure Civili dirimi poſſunt.

IX.

Semper in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur.

X.

Secundum naturam eſt, commoda cujusq; rei ſequi eum, quem ſequuntur incommoda.

XI.

Jd, quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt.

XII.

Jn teſtamentis plenius voluntates taſtantium interpretantur.

XIII.

Non videtur cepiſſe, qui per exceptionem à petitione removetur.

XIV.

Jn omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur.

XV.

Is qui actionem habet ad rem recuperandam, ipſam rem habere videtur.

XVI.

Jmaginaria venditio non eſt precio accedente.

XVII.

Cùm tempus in teſtamento adjicitur, credendum eſt pro hærede adjectum: niſi alia mens fuerit teſtatoris: ſicut in ſtipulationibus promiſſoris gratia tempus adjicitur.

XVIII.

Quæ Legata mortuis nobis ad hæredem noſtrum tranſeunt: eorum commodum per nos his, quorum in poteſtate ſumus, eodem caſu adquirimus: aliter, atq; quod ſtipulati ſumus: nam & ſub conditione ſtipulantes, omnimodo eis adquirimus, etiam ſi liberatis nobis poteſtate domini conditio exiſtat.

XIX.

XIX.

Qui cum alio contrahit, vel eſt, vel debet eſſe non ignarus conditionis ejus, hæredi autem hoc imputari non poteſt, cùm non ſponte cum legatariis contrahat. Non ſolet exceptio doli nocere his, quibus voluntas teſtatoris non refragatur.

XX.

Quoties dubia interpretatio libertatis eſt: ſecundùm libertatem reſpondendum erit.

XXI.

Non debet, cui plus licet, quod minus eſt, non licere.

XXII.

In perſonam ſervilem nulla cadit obligatio. Generaliter probandum eſt, ubicunq; in bonæ fidei judiciis confertur in arbitrium domini vel procuratoris ejus conditio, pro boni viri arbitrio hoc habēdum eſſe.

XXIII.

Contractus quidam dolum malum duntaxat recipiunt quidam & dolum & culpam, dolum tantum: depoſitum & precarium, dolum & culpam; mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum, item dotis dātio, tutelæ, negotia geſta. In his quidem & diligentia. Societas & rerum cōmunio & dolum & culpam recipit. Sed hæc ita: niſi ſi quid nominatim convenit, vel plus, vel minus in ſingulis contractibus. Nam hoc ſervabitur, quod initio convenit (legem enim contractus dedit) excepto eo quod Celſus putat, non valere, ſi convenerit: ne dolus præſtetur. Hoc enim bonæ fidei judicio contrarium eſt, & ita utimur. Animalium verò caſus, mortes, quæq; ſine culpa accidunt: fugæ ſervorum, qui cuſtodiri non ſolent: rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum à nullo præſtantur.

XXIV.

Quatenus cujus interſit, in facto, non in jure conſiſtit.

XXV.

Plus cautionis in rem eſt, quàm in perſonam.

XXVI.

XXVI.

Qui poteſt invitis alienare: multò magis & ignorantibus & abſentibus poteſt.

XXVII.

Nec ex prætoriò, nec ex ſolenni jure privatorum conventione quidquam immutandum eſt: quamvis obligationum cauſſæ pactione poſſunt immutari, & ipſo jure, & per pacti conventi exceptionem: quia actionum modus, vel lege, vel per prætorem introductus privatorum pactionibus, non infirmatur: niſi tunc cùm inchoatur actio, inter eos convenit.

XXVIII.

Divus Pius reſcripſit Eos, qui ex liberalitate conveniuntur, in id, quod facere poſſunt, condemnandos.

XXIX.

Quod initiò vicioſum eſt, non poteſt tractu temporis cõvaleſcere.

XXX.

Nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit.

XXXI.

Verum eſt, neq; pacta, neq; ſtipulationes factum poſſe tollere. Quod enim impoſſibile eſt, neq; pacto, neq; ſtipulatione poteſt comprehendi, ut utilem actionem, aut factum efficere poſſit.

XXXII.

Quod attinet ad Jus Civile, ſervi pro nullis habentur. Non tamen & jure naturali: quia quod ad Jus naturale attinet, omnes homines æquales ſunt.

XXXIII.

In eo, quod vel is, qui petit, vel is, à quo petitur, lucri facturus eſt: durior cauſa eſt petitoris.

XXXIV.

Semper in ſtipulationibus & in cæteris contractibns id ſequimur, quod actum eſt, aut ſi non pareat quid actum eſt: erit conſequens, ut id ſequamur, quod in regione, in qua actum eſt, frequentamur. Quid ergo ſi neq;

ſi neq; regionis mos appareat, quia variatus fuit? ad id, quod minimum eſt, redigenda ſumma eſt.

XXXV.

Nihil tamen naturale eſt, quàm eo genere quodq; diſſolvere, quo colligatum eſt: Jdeò verborum obligatio verbis tollitur: nudi conſenſus obligatio contrario conſenſu diſſolvitur.

XXXVI.

Culpa eſt immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti.

XXXVII.

Nemo, qui condemnare poteſt abſolvere non poteſt.

XXXVIII.

Sicuti pœna ex delicto defuncti hæres teneri non debet: ita nec lucrum facere, ſi quid ex ea re ad eum perveniſſet.

XXXIX.

Jn omnibus cauſis pro facto accipitur id, in quo per alium moræ ſit, quo minus fiat.

XL.

Furioſi, vel ejus, cui bonis interdictum ſit, nulla voluntas eſt.

XLI.

Non debet actori licere, quod reo non permittitur. Jn re obſcura meliùs eſt favere repetitioni, quàm adventitio lucro.

XLII.

Qui in alterius locum ſuccedunt, juſtam habent cauſam ignorantiæ, an id, quod peteretur, deberetur. Fidei uſores quoq; non minus, quàm hæredes, juſtam ignorantiam poſſunt allegare. Hæc ita de hærede dicta ſunt, ſi cum eo agetur, non etiam ſi agat. Nam planè qui agit, certus eſſe debet: Cùm ſit in poteſtate ejus, quando velit, experiri: & antè debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere.

XLIII.

Nemo ex his, qui negat ſe debere, prohibetur etiam alia defenſione uti, niſi lex impediat. Quoties concurrunt plures actiones ejusdem rei nomine: una quis expediri debet.

XLIV.

Toties in hæredem damus de eo, quod ad eum pervenit: quoties ex dolo defuncti convenitur, non quoties ex ſuo.

XLV.

Neq; pignus, neq; depoſitum, neq; precarium, neq; emptio, neq; locatio rei ſuæ conſiſtere poteſt. Privatorum conventio juri publico non derogat.

XLVI.

Quod à quoquo pœnæ nomine exactum eſt, id eidem reſtituere nemo cogitur.

XLVII.

Conſilij non fraudulenti nulla obligatio eſt. Cæterùm ſi dolus & calliditas interceſſit: de dolo actio competit. Socij mei ſocius, meus ſocius non eſt.

XLVIII.

Quidquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur non prius ratum eſt, quàm ſi perſeverantia apparuerit judicium animi fuiſſe ideoq; brevi reverſa uxor, nec divortiſſe videtur.

XLIX.

Alterius circumventio alij non præbet actionem.

L.

Culpa caret qui ſcit, ſed prohibere non poteſt.

LI.

Non videtur quiſquam id capere, quod ei neceſſe eſt alij reſtituere.

LII.

Non videtur defendere, non tantum qui latitat: ſed & is qui præſens negat ſe defendere, aut non vult ſuſcipere actionem.

LIII.

Cujus per errorem dati repetitio eſt, ejus conſultò dati donatio eſt.

LIV.

Nemo plus juris ad alium tranſferre poteſt, quàm ipſe haberet.

LV.

Semper in dubiis benigniora præferenda ſunt.

LVI.

LVI.

Nullus videtur dolo facere, qui ſuo jure utitur.

LVII.

Bona fides non patitur, ut bis eidem exigatur.

LVIII.

Ex pœnalibus cauſſis non ſolet in patrem de peculio actio dari.

LIX.

Hæredem ejuſdem poteſtatis jurisq; eſſe, cujus fuit defunctus, con-

LX. (ſtat.

Semper qui non prohibet pro ſe intervenire, mandare creditur: ſed & ſi quis ratum habuerit, quod geſtum eſt obſtringitur mandati actione.

LXI.

Domum ſuam reficere unicuiq; licet: dum non afficiat invito alteri, in quo jus non habet.

LXII.

Hæreditas nihil aliud eſt, quàm ſucceſſio in univerſum jus, quod defunctus habuerat.

LXIII.

Qui ſine dolo malo ad judicium provocat, non videtur moram fa-

LXIV. (cere.

Ea, quæ rarò accidunt, non temerè in agendis negotiis computan-

LXV. (tur.

Ea eſt natura cavillationis, quam Græci ſoritem, appellant, ut ab evidenter veris, per breviſſimas mutationes, diſputatio ad ea, quæ evidenter falſa ſunt, perducatur.

LXVI.

Marcellus definit debitor eſſe is, qui nactus eſt exceptionem juſtam, nec ab æquitate naturali ab horrentem.

LXVII.

Quoties idem ſermo duas ſententias exprimit, ea potiſſimum excipiatur, quæ rei gerendæ aptior eſt.

LXVIII.

Jn omnibus cauſis id obſervatur, ut ubi perſonæ conditio locum facit beneficio: ibi deficiente ea, beneficium quoq; deficiat. Ubi verò genus actionis id deſiderat: ibi, ad quemvis perſecutio ejus devenerit, non deficiat ratio auxilij.

LXIX.

Jnvito beneficium non datur.

LXX.

Nemo poteſt gladij poteſtatem ſibi datam, vel cujus alterius coërcitionis, ad alium transferre.

LXXI.

Omnia quæcunq; cauſæ cognitionem deſiderant, per libellum expediri non poſſunt.

LXXII.

Fructus rei eſt vel pignori dare licere.

LXXIII.

Quò tutela redit, eò & hæreditas pervenit, niſi cum fœminæ hæredes intercedunt. Nemo poteſt tutorem dare cuiquam, niſi ei, quem in ſuis hæredibus, cùm moritur habuit, habituruſve eſſet, ſi vixiſſet. Vi factum id videtur eſſe, qua de re quis, cùm prohiberetur, fecit, clàm, quod quiſq;, cum controverſiam haberet, habiturumve ſe putaret, fecit. Quæ in teſtamento ita ſunt ſcripta, ut intelligi non poſſint: perinde ſunt, ac ſi ſcripta non eſſent. Nec paciſcendo, nec legem dicendo, nec ſtipulando, quiſquam alteri cavere poteſt.

LXXIV.

Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.

LXXV.

Nemo poteſt mutare conſilium ſuum in alterius injuriam.

LXXVI.

Jn totum omnia, quæ animi diſtinatione agenda ſunt non niſi vera & certa ſcientia perfici poſſunt.

LXXVII.

LXXVII.

Actus legitimi, qui non recipiunt diem vel conditionem: veluti mancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, ſervi optio, datio tutoris: in totum viciantur per temporis vel conditionis adjectionem, nonnunquam tamen actus ſupra ſcriptos tacitè recipiunt, quæ apertè compræhenſa vitium afferunt, nam ſi acceptum feratur ei, qui ſub conditione promiſit: ita demum egiſſe aliquid acceptilatio intelligitur, ſi obligationis conditio exiſterit: quæ ſi verbis nominatim acceptilationis compræhendatur: nullius momenti faciet actum.

LXXVIII.

Generaliter cùm de fraude diſputatur, non quid habeat actor, ſed quid per adverſarium habere non potuit, conſiderandum eſt.

LXXIX.

FRAUDIS interpretatio ſemper in jure Civili, non ex eventu duntaxat, ſed ex conſilio quoque deſideratur.

LXXX.

In toto Jure genere per ſpeciem derogatur: & illud potiſſimum habetur, quod ad ſpeciem directum eſt.

LXXXI.

Quæ dubitationis tollendæ cauſa contractibus inſeruntur, jus commune non lædunt.

LXXXII.

Donari videtur, quod nullo cogente jure conceditur.

LXXXIII.

Non videntur rem amittere, quibus propria non fuit.

LXXXIV.

Cùm amplius ſolutum eſt, quàm debebatur: cujus pars non invenitur, quæ repeti poſſit, totum eſſe indebitum intelligitur, manente priſtina obligatione. Js natura debet, quem jure gentium dare oportet, cujus fidem ſecuti ſumus.

LXXXV.

Jn ambiguis, pro dotibus reſpondere melius eſt. Non eſt novum, ut quæ ſemel utiliter conſtituta ſunt, durent: licet ille caſus extiterit, à quo initium capere non potuerunt. Quoties æquitatem deſiderij naturalis ratio, aut dubitatio Juris moratur: juſtis decretis res temperanda eſt.

LXXXVI.

Non ſolet deterior conditio fieri eorum, qui litem conteſtati ſunt, quam ſi non eſſent: ſed plærumq; melior.

LXXXVII.

Nemo enim in perſequendo deteriorem cauſam, ſed meliorem facit. Deniq; poſt litem conteſtatam hæredi quoq; proſpiceretur, & hæres tenetur ex omnibus cauſis.

LXXXVIII.

Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio eſt.

LXXXIX.

Quam diu poſſit valere Teſtamentum tam diu legitimus non admittitur.

XC.

Jn omnibus quidem, maximè tamen in jure, æquitas ſpectanda ſit.

XCI.

Quoties duplici jure defertur alicui ſucceſſio: repudiato novo jure, quod antè defertur, ſuperit vetus.

XCII.

Si librarius in tranſcribendis ſtipulationis verbis erraſſet: nihil nocere quo minus & reus & fidejuſſor teneatur.

XCIII.

Filius familias neq; retinere, neq; recuperare, neq; adipiſci poſſeſſionem rei peculiaris videtur.

XCIV.

Non ſolent, quæ abundant, vicare ſcripturas.

XCV.

Nemo dubitat, ſolvendo videri eum, qui defenditur.

XCVI.

XCVI.

In ambiguis orationibus maximè ſententia ſpectanda ejus qui eas protuliſſet.

XCVII.

Ea ſola deportationis ſententia auffert, quæ ad fiſcum perveniunt.

XCVIII.

Quoties utriusq; cauſa lucri ratio vertitur: is præferendus eſt, cujus in lucro cauſa tempore præcedit.

XCIX.

Non poteſt improbus videri, qui ignorat quantum ſolvere debeat.

C.

Omnia quæ jure contrahuntur, contrario jure pereunt.

CI.

Ubi Lex duorum menſium fecit mentionem, & qui ſexageſimo & primo die venerit, audiendus eſt. Ita enim & Imperator Antonius cum divo patre ſuo reſcripſit.

CII.

Qui vetante Prætore fecit, hic adverſus Edictum feciſſe propriè dicitur. Ejus eſt actionem denegare, qui poſſit & dare.

CIII.

Nemo de domo ſua extrahi debet.

CIV.

Si in duabus actionibus alibi ſumma major, alibi infamia eſt: præponenda eſt cauſa æſtimationis. Ubi autem æquiparant famoſa judicia & ſi ſummam imparem habent: pro partibus accipienda ſunt.

CV.

Ubicunque cauſſæ cognitio eſt, ibi prætor deſideratur.

CVI.

Libertas inæſtimabilis res eſt.

CVII.

Cum ſerva nulla actio eſt.

CVIII.

Ferè in omnibus pœnalibus judiciis, & ætati, & imprudentiæ ſuccurritur.

CIX.

Nullum crimen patitur is, qui non prohibet, cùm prohibere poteſt.

CX.

In eo quod plus ſit, ſemper ineſt & minus. Nemo alienæ rei ex promiſſor idoneus videtur, niſi ſi cum ſatisdatione. Pupillus pati poſſe non intelligitur. Ubi verba conjuncta non ſunt, ſufficit alterutrum eſſe factum. Mulieribus tunc ſuccurrendum eſt, cùm defendantur non ut faciliùs calumnientur.

CXI.

Pupillum, qui proximꝰ pubertati ſit, capacem eſſe & furandi & injuriæ faciendæ. In hæredem non ſolent actiones tranſire, quæ pœnales ſunt ex maleficio: veluti furti, damni, injuriæ, injuriarum, vi bonorum raptorum.

CXII.

Nihil intereſt, ipſo jure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur.

CXIII.

In toto & pars continetur.

CXIV.

In obſcuris inſpici ſolet quod veriſimilius eſt, aut quod plerumq; fieri ſolet.

CXV.

Si quis obligatione liberatus ſit, poteſt videri cepiſſe. Non poteſt videri accepiſſe, qui ſtipulatus poteſt exceptione ſubmoveri.

CXVI.

Nihil conſenſui tàm contrarium eſt, qui ac bonæ fidei judicia ſuſtinet, quam vis atq; metus: quem comprobare, contra bonos mores eſt. Non capitur, qui jus publicum ſequitur. Non videntur, qui errant, conſentire.

CXVII.

CXVII.

Prætor bonorum poſſeſſorem hæredis loco in omni cauſa habet.

CXVIII.

Qui in ſervitute eſt, uſu capere non poteſt: nam cùm poſſideatur, poſſidere non videtur.

CXIX.

Non alienat, qui duntaxat omittit poſſeſſionem.

CXX.

Nemo plus commodi hæredi ſuo relinquit, quàm ipſe habuit.

CXXI.

Qui non facit quod facere debet: videtur facere adverſus ea, quia non facit: & qui facit, quod facere non debet: non videtur facere id, quod facere juſſus eſt.

CXXII.

Libertas omnibus rebus favorabilior eſt.

CXXIII.

Nemo alieno nomine lege agere poteſt. Temporaria permutatio jus provinciæ non in novat.

CXXIV.

Ubi non voce, ſed præſentia opus eſt: mutus, ſi intellectum habet, poteſt videri reſpondere. Item & in ſurdo hic quidem reſponderi poteſt. Furioſus abſentis loco eſt, & ita Pomponius libro primo Epiſtolarum ſcripſit.

CXXV.

Favorabiliores rei potius, quàm actores habentur.

CXXVI.

Nemo prædo eſt, qui pretium numeravit. Locopletior non eſt factus, qui libertum acquiſierit. Cùm de lucro duorum quæritur, melior eſt cauſa poſſidentis.

CXXVII.

Cùm Prætor in hæredem dat actionem, quatenus ad eum pervenit; ſufficit, ſi vel momento ad eum pervenit, ex dolo defuncti.

CXXVIII.

Jn pari cauſa poſſeſſor potior haberi debet. Hi, qui in univerſum jus ſuccedunt, hæredis loco habèntur.

CXXIX.

Nihil dolo creditor facit, qui ſuum recipit. Cùm principalis cauſſa non conſiſtat: nec ea quidem, quæ ſeqvuntur, locum habent.

CXXX.

Nunquam actiones, præſertim pœnales, de eadem re concurrentes, alia aliam conſumit.

CXXXI.

Qui dolo deſiit poſſidere, pro poſſidente damnatur: Quia pro poſſeſſione dolus eſt.

CXXXII.

Jmperitia culpæ adnumeratur.

CXXXIII.

Melior conditio noſtra per ſervos fieri poteſt: deterior non poteſt.

CXXXIV.

Non fraudantur creditores, cùm quid non acquiritur à debitore, ſed cùm quid de bonis eminuitur. Nemo ex ſuo delicto meliorem ſuam conditionem facere poteſt.

CXXXV.

Ea, quæ dari impoſſibilia ſunt, vel quæ in rerum natura non ſunt, pro non adjectis habentur.

CXXXVI.

Bona fides tantundem poſſidenti præſtat, quantum veritas quoties lex impedimento non eſt.

CXXXVII.

Qui authori judice comparavit; bonæ fidei poſſeſſor eſt.

CXXXVIII.

Omnis hæreditas quam vis poſtea adeatur, tamen cum tempore mortis continuatur, nunquam creſcit ex poſtfacto præteriti delicti æſtimatio.

CXXXIX.

Omnes actiones, quæ morte aut tempore pereunt, ſemel incluſæ judicio, ſalvæ permanent. Non videtur perfectè cujuſq; id eſſe, quod ex caſu auferri poteſt.

CXL.

Abſentia ejus, qui Reipub: cauſa abeſt: neq; ei, neque alij damnoſa eſſe debet.

CXLI.

Quod contra rationem Juris receptum eſt, non eſt producendum ad conſequentia. Uni duo pro ſolido hæredes eſſe non poſſunt.

CXLII.

Qui tacet, non utique fatetur: ſed tamen verùm eſt, Eum non negare.

CXLIII.

Quod ipſis, qui contraxerunt, obſtat: & ſucceſſoribus eorum obſtabit.

CXLIV.

Non omne, quod licet, honeſtum eſt. In ſtipulationibus id tempus ſpectatur, quo contrahimus.

CXLV.

Nemo videtur fraudare eos, qui ſciunt & conſentiunt.

CXLVI.

Quod quis, dum ſervꝰ eſſet, egit: proficere libero facto non poteſt.

CXLVII.

Semper ſpecialia generalibus inſunt.

CXLVIII.

Cujus effectus omnibus prodeſt, ejus & partes ad omnes pertinent.

CXLIX.

Ex qua perſona quis lucrum capit, ejus factum præſtare debet.

CL.

Parem eſſe conditionem oportet ejus, qui quid poſſideat, vel habeat: atq; ejus, cujus dolo malo factum ſit, quò minus poſſideret, vel haberet.

CLI.

Nemo damnum facit, niſi qui id fecit, quod facere jus non habet.

CLII.

Hoc jure utimur, ut quidquid omnino per vim fiat, aut in vis publicæ, aut in vis privatæ crimen incidat. Dejicit & qui mandat. In maleficio ratihabitio mandato comparatur. Jn contractibus, quibus doli præſtatio, vel bona fides ineſt, hæres in ſolidum tenetur.

CLIII.

Ferè quibuscunq; modis obligamur, iiſdem in contrarium actis liberamur: cum quibus modis acquirimus, iiſdem in contrarium actis amittimus, ut igitur nulla poſſeſſio acquiri, niſi animo & corpore poteſt: ita nulla amittitur, niſi in qua utrumq; in contrarium actum eſt.

CLIV.

Cùm par delictum eſt duorum, ſemper oneratur petitor, & melior habetur poſſeſſoris cauſa: ſicut fit, cùm de dolo excipitur petitoris. Neq; enim datur talis replicatio petitori, AUT SI REI QUOQVE IN EA RE DOLO ACTUM SIT. Illi debet permitti pœnam petere, qui in ipſam non incidit.

CLV.

Factum cuiq; ſuum, non adverſario nocere debet. Non videtur vim facere, qui jure ſuo utitur, & ordinaria actione reperitur. Jn pœnalibus cuaſis benignius interpretandum eſt.

CLVI.

Jnvitus nemo rem cogitur defendere. Cui damus actionem, eidem exceptionem competere; multò magis quis dixerit. Cùm quis alij in locum ſucceſſerit: non eſt æqvum, ei nocere hoc, quod adverſus eum non nocuit, in cujus locum ſucceſſerit. Plerunq; Emtoris eadem debet eſſe cauſa circa petendum ac defendendum, quæ fuit autoris. Quod cuiq; pro eo præſtatur, invito non tribuitur.

CLVII.

Ad ea, quæ non habent atrocitatem facinoris, vel ſceleris: ignoſcitur ſervis, ſi vel dominis, vel his, qui vice dominorum ſunt (veluti tutoribus & curatoribus) obtemperaverit. Semper quæ dolo fecit, quò minus haberet: pro eo habendus eſt, ac ſi haberet. Jn contractibus ſucceſſores ex dolo eorum, ſucceſſerunt, non tantùm in id, quod pervenit, verum

verum etiam in ſolidum tenentur: hoc eſt, unusquiſq; pro ea parte, qua hæres eſt.

CLVIII.

Creditor, qui permittit rem venire, pignus dimittit.

CLIX.

Non ut ex pluribus cauſis deberi nobis idem poteſt: ita ex pluribus cauſis idem poſſit eſſe noſtrum.

CLX.

Aliud eſt vendere, aliud vendenti conſentire. Refertur ad univerſos, quod publicè fit per majorem. Abſurdum eſt plus juris habere eum, cui legatus ſit fundus, quàm hæredem, aut ipſum teſtatorem, ſi viveret.

CLXI.

Jn jure Civili receptum eſt; quoties per eum, cujus intereſt conditionem non impleri, fiat, quò minus impleatur: perinde haberi, ac ſi impleta conditio fuiſſet, quod ad libertates, & legata, & ad hæredum inſtitutiones perducitur. Quibus exemplis ſtipulationes quoq; committuntur: cùm per promiſſorem factum eſſet, quò minus ſtipulator conditioni parêret.

CLXII.

Quæ propter neceſſitatem recepta ſunt, non debent in argumentum trahi.

CLXIII.

Cui jus eſt donandi, eidem & vendendi, & concedendi jus eſt.

CLXIV.

Pœnalia judicia ſemel accepta, in hæredes tranſmitti poſſunt.

CLXV.

Cum quis poſſit alienare, poterit & conſentire alienationi. Cui autem donare non conceditur: probandum erit, nec ſi donationis cauſſa conſenſerit, ratam ejus voluntatem habendam.

CLXVI.

Qui rem alienam defendit, nunquam locuples habetur.

CLXVII.

Non videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fiunt. Qui juſſu judicis aliquit facit, non videtur dolo malo facere: qui parere neceſſe habet.

CLXVIII.

Rapienda occaſio eſt, quæ præbet benignius reſponſum. Quod factum eſt, cùm in obſcuro ſit, ex adfectione cujuſque capit interpretationem.

CLXIX.

Js damnum dat, qui jubet dare. Eis verò nulla culpa eſt, cui parêre neceſſe ſit. Quod pendet, non eſt pro eo, quaſi ſit.

CLXX.

Factum à judice, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non eſt.

CLXXI.

Nemo ideo obligatur, quia recepturus eſt ab alio, quod præſtiterit.

CLXXII.

In contrahenda venditione ambiguum pactum cõtra venditorem interpretrandum eſt. Ambigva autem in tentio ita accipienda eſt, ut res ſalva ſit actori.

CLXXIII.

Jn condemnatione perſonarum, quæ in id, quod facere poſſunt, damnantur: non totum, quod habent, extorquendum eſt: ſed & ipſarum ratio habenda eſt, ne egeant. Cùm verbum Restituas lege invenitur: & ſi non ſpecialiter de fructibus additum eſt: tamen etiam fructus ſunt reſtituendi. Unicuiq; ſua mora nocet, quod & in duobus reis promittendi obſervatur. Dolo facit, qui petit, quod redditurus eſt.

CLXXIV.

Qui poteſt facere, ut poſſit conditioni parêre; jam poſſe videtur. Quod quis (ſi velit) habere non poteſt, id repudiare non poteſt.

CLXXV.

Jn his quæ officium fieri per liberas perſonas leges deſiderant, ſervus inter venire non poteſt. Non debet melioris conditionis eſſe, quàm actor meus, à quo jus in me tranſit.

CLXXVI.

Non eſt ſingulis concedendum, quod per magiſtratum publicè poſſit fieri, nec occaſio ſit majoris tumultus faciendi. Jnfinita æſtimatio eſt libertatis & neceſſitudinis.

CLXXVII.

Qui in Jus dominiumve alterius ſuccedit, jure ejus uti debet. Nemo videtur dolo exſequi, qui ignorat cauſam, cur non debeat petere.

CLXXIII.

Cùm principalis cauſa non conſiſtat, plærumque nec ea quidem, quæ ſeqvuntur, locum habent.

CLXXIX.

In obſcura voluntate manu mittentis favendum eſt libertati.

CLXXX.

Quod juſſu alterius ſolvitur, pro eo eſt, quaſi ipſi ſolutum eſſet.

CLXXXI.

Si nemo ſubiit hæreditatem; omnis vis Teſtamenti ſolvitur.

CLXXXII.

Quod nullius eſſe poteſt, id ut alicujus fieret, nulla obligatio valet efficere.

CLXXXIII.

Etſi nihil facilè mutandum eſt ex ſolennibus: tamen ubi æquitas evidens poſcit, ſubveniendum eſt.

CLXXXIV.

Vani timoris juſta excuſatio non eſt.

CLXXXV.

Impoſſibilium nulla obligatio eſt.

CLXXXVI.

Nihil peti poteſt ante id tempus, quo per rerum naturam perſolvi poſſit: & cum ſolvendi tempus obligationi additur, niſi eo præterito, peti non poteſt.

CLXXXVII.

Si quis prægnantem uxorem reliquit, non videtur ſine liberis deceſſiſſe.

CLXXXVIII.

Ubi pugnantia inter ſe in Teſtamento invenirentur, neutrum ratum eſt. Quæ rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata ſunt.

CLXXXIX.

Pupillus nec velle, nec nolle in ea ætate (niſi adpoſita tutoris autoritate) creditur. Nam quod animi judicio fit, in eo tutoris authoritas neceſſaria eſt.

CXC.

CXC.

Quod evincitur, in bonis non eſt.

CXCI.

Neratius conſultus. An quod beneficium dare ſe quaſi viventi Cæſar reſcripſerat, jam defuncto dediſſe exiſtimaretur: reſpondit. Non videri ſibi Principem, quod ei, quem vivere exiſtimabat, conceſſiſſet, defuncto conceſſiſſe, quem tamen modum eſſe beneficij ſui vellet, ipſius æſtimationem eſſe.

CXCII.

Ea, quæ in partes dividi non poſſunt, ſolida à ſingulis hæredibus debentur. Jn re dubia benigniorem interpretationem ſequi, non minus juſtius eſt, quàm tutius.

CXCIII.

Omnia ferè jura hæredum perinde habentur, ac ſi continuò ſed tempus mortis hæredes extitiſſent.

CXCIV.

Qui per ceſſionem, quamvis longiſſimam, defuncto hæredes exſtiterunt: non minus hæredes intelliguntur, quam qui principaliter hæredes exſtiterint.

CXCV.

Expreſſa nocent: non expreſſa non nocent.

CXCVI.

Privilegia quædam cauſſæ ſunt, quædam perſonæ: & ideò quidem ad hæredem tranſmittuntur, quæ cauſſæ ſunt: quæ perſonæ ſunt, ad hæredem non tranſeunt.

CXCVII.

Semper in conjunctionibus non ſolùm quid liceat, conſiderandum eſt: ſed & quid honeſtum ſit.

CXCVIII.

Neq; in interdicto, neq; in cæteris cauſſis pupillo nocere oportet dolum tutoris, ſive ſolvendo eſt, ſive non eſt.

CXCIX.

Non poteſt dolo carere, qui imperio magiſtratus non paruit.

CC.

Quoties nihil ſine captione in veſtigari poteſt: eligẽdum eſt, quod minimum habeat iniquitatis.

CCI.

Omnia quæ ex Teſtamento proficiſcuntur, ita ſtatum eventus capiunt, ſi initium quoq; ſine vicio ceperint.

CCII.

Omnis definitio in jure Civili periculoſa eſt: parum eſt enim, ut non ſubverti poſſet.

CCIII.

Quod quis ex culpa ſua damnum ſentit, non intelligitur damnum ſentire.

CCIV.

Minus eſt actionem habere, quàm rem.

CCV.

Plerunque fit, ut etiam ea, quæ nobis abire poſſint: proinde in eo ſtatu ſint, atque ſi non eſſent ejus conditionis, ut abire poſſint. Et ideò quòd fiſco obligamus, & vindicare interdum, & alienare, & ſervitutem in prædio imponere poſſumus.

CCVI.

Jure naturæ æqvum eſt, neminem cum alterius injuria & detrimento fieri locupletiorem.

CCVII.

Res judicata pro veritate accipitur.

CCVIII.

Non poteſt deſiiſſe videri habere, qui nunquam habuit.

CCIX.

Servitutem mortalitati ferè comparamus.

CCX.

Quæ ab initio inutilis fuit inſtitutio, ex poſt facto convaleſcere non poteſt.

SEQUUNTUR REGULÆ Juris Canonici.

REGULA I.

BEneficium eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine inſtitutione canonica obtineri.

II.

Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit.

III.

Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit.

IIII.

Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum.

V.

Peccati venia non datur niſi correcto.

VI.

Nemo poteſt ad impoſſibile obligari.

VII.

Privilegium perſonale perſonam ſequitur, & extingvitur cum perſona.

VIII.

Semel malus, ſemper præſumitur eſſe malus.

IX.

Ratum quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum.

X.

Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non eſt dubium comparari.

XI.

Cùm ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potius, quàm actori.

XII.

In judiciis non eſt acceptio perſonarum habenda.

XIII.

Ignorantia facti, non juris excuſat.

XIIII.

Cùm quis in jus ſuccedit alteri, juſtam ignorantiæ cauſam cenſetur habere.

XV

Odia reſtringi, & favores convenit ampliari.

XVI.

Decet conceſſum à principe beneficium eſſe manſurum.

XVII.

Indultum à jure beneficium, non eſt alicui auferendum.

XVIII.

Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit.

XIX.

Non eſt ſiene culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet.

XX.

Nullus pluribus uti defenſionibus prohibetur.

XXI.

Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt.

XXII.

Non debet aliquis alterius odio prægravari.

XXIII.

Sine culpâ, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus.

XXIIII.

Quod quis mandato facit judicis, dolo facere non videtur, cùm habeat pare
XXV. *(re neceſſe.*

Mora ſua cuilibet eſt nociva.

XXVI.

Ea, quæ fiunt à judice, ſi ad ejus non ſpectant officium, virib' non ſubſiſtunt.

XXVII.

Scienti & conſentienti non fit injuria neq; dolus.

XXVIII.

Quæ à jure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt tra-
XXIX. *(henda.*

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

XXX.

In obſcuris minimum eſt ſequendum.

XXXI.

Eum, qui certus eſt, certiorati ulterius non oportet.

XXXII.

Non licet actori, quod reo licitum non exiſtit.

XXXIII.

Mutare consilium quis non potest, in alterius detrimentum.

XXXIIII.

Generi per speciem derogatur.

XXXV.

Plus semper in se continet, quod est minus.

XXXVI.

Pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere.

XXXVII.

Vtile non debet per inutile vitiari.

XXXVIII.

Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisus extitit impugnare.

XXXIX.

Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo.

XL.

Pluralis locutio, duorum numero est contenta.

XLI.

Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fue-

XLII. *(rat faciendum.*

Accessorium naturam sequi congruit principalis.

XLIII.

Qui tacet, consentire videtur.

XLIV.

Is, qui tacet, non fatetur: sed nec utique negare videtur.

XLV.

Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerunque fieri con-

XLVI. *(suevit.*

Is, qui in jus succedit alterius, eo jure, quo ille uti debebit.

XLVII

Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.

XLVIII.

Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura.

XLIX.

In pœnis benignior est interpretatio facienda.

L.

Actus legitimi conditionem non recipiunt neque diem.

LI.

Semel Deo dicatum, non eſt ad uſus humanos ulterius transferendum.

LII.

Non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum.

LIII.

Cui licet, quod eſt plus, licet utique, quod eſt minus.

LIIII.

Qui prior eſt tempore, potior eſt jure.

LV.

Qui ſentit onus, ſentire debet commodum, & è contra.

LVI.

In re communi potior eſt conditio prohibentis.

LVII.

Contra eum, qui legem dicere potuit, apertius eſt interpretatio facienda.

LVIII.

Non eſt obligatorium, contra bonos mores præſtitum juramentum.

LIX.

Dolo facit, qui petit, quod reſtituere oportet eundem.

LX.

Non eſt in mora, qui poteſt exceptione legitima ſe tueri.

LXI.

Quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum.

LXII.

Nullus ex concilio, dum modo fraudulentum non fuerit, obligatur.

LXIII.

Exceptionem objiciens, non videtur de intentione adverſarij confiteri.

LXIV.

Quæ contra jus fiunt: debent utique pro infectis haberi.

LXV.

In pari delicto vel cauſa, potior eſt conditio poſſidentis.

LXVI.

Cùm non ſtat per eum ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur: haberi debet perinde ac ſi impleta fuiſſet.

LXVII.

Quod alicui ſuo non licet nomine: nec alieno licebit.

LXVIII.

Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum.

LXIX.

In malis promiſſis fidem non expedit obſervari.

LXX.

In alternativis electoris eſt electio, & ſufficit alterum adimpleri.

LXXI.

Qui ad agendum admittitur, eſt ad excipiendum multò magis admittendus.

LXXII.

Qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſeipſum.

LXXIII.

Factum legitimè retractari non debet, licet caſus poſtea eveniat, à quo non potuit inchoari.

LXXIV.

Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet aliis in exemplum.

LXXV.

Fruſtra ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſervari, cum fidem à ſe præſtitam ſervare recuſat.

LXXVI.

Dictum perſonæ, non debet in detrimentum eccleſiæ redundare.

LXXVII.

Rationi congruit, ut ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore.

LXXVIII.

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem aliquando ſunt (conceſſa.

LXXIX.

Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quàm ſibi competere dignoſcatur.

LXXX.

In toto partem, non eſt dubium contineri.

LXXXI.

In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus.

LXXXII.

Qui contra jura mercatur, bonam fidem præſumitur non habere.

LXXXIII.

LXXXIII.

Bona fides non patitur, ut ſemel exactum iterum exigatur.

LXXXIV.

Cùm quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.

LXXXV.

Contractus ex conventione, legem accipere dignoſcuntur.

LXXXVI.

Damnum, quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non aliis imputare.

LXXXVII.

Infamibus portæ non pateant dignitatum.

LXXXVIII.

Certum eſt, quòd is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.

FINIS.

Soli Deo Laus, Honor & Gloria.

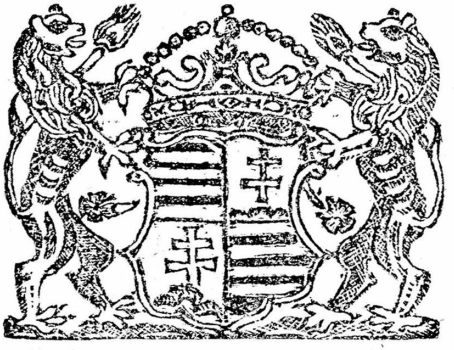

M. DC. XXXVII.